

Doc. 300.1.2

Date: 7 May 2019

Higher Education Institution's response

- **Higher education institution:**
European University Cyprus
- **Town:** Nicosia
- **Program of study (Name, ECTS, duration, cycle)**
In Greek: Ποινικό Δίκαιο, 90 ECTS, 18 Μήνες
(Μεταπτυχιακό) - Εξ' αποστάσεως
In English: Criminal Law, 90 ECTS, 18 Months
(LLM) Distance Learning
- **Language of instruction:** Greek
- **Program's status**
New program:
Currently operating

The present document has been prepared within the framework of the authority and competencies of the Cyprus Agency of Quality Assurance and Accreditation in Higher Education, according to the provisions of the “Quality Assurance and Accreditation of Higher Education and the Establishment and Operation of an Agency on Related Matters Laws of 2015 and 2016” [N. 136 (I)/2015 and N. 47(I)/2016].

A. Guidelines on content and structure of the report

- *The Higher Education Institution based on the External Evaluation Committee’s evaluation report (Doc.300.1.1) must justify whether actions have been taken in improving the quality of the program of study in each assessment area.*

The School of Law of the European University Cyprus (EUC or University) wishes to express its sincere gratitude to the *External Evaluation Committee (EEC)* for the evaluation of the postgraduate program: **Criminal Law (LL.M.) Distance Education**.

It is with great pleasure that we noted the positive feedback of the *EEC* and we appreciate its insightful and critical recommendations which provided us the opportunity to improve the quality and implementation of the program. In the pages that follow we respond to all recommendations for improvement provided by the *EEC* and we provide all information and the accompanying documents explaining the actions taken to ensure that the proposed program Criminal Law (LL.M) Distance Education Program is of high quality and success and addresses all *EEC* recommendations.

1. Study program and study program's design and development (ESG 1.1, 1.2, 1.8, 1.9)

EEC Comments:

Strengths

- *Provision for student representation in quality assurance and programme enhancement is commendable.*
- *It is apparent that the programme reflects the academic voice and is not driven by administrative expediency.*
- *The University's quality assurance processes are robust, transparent and publicly available.*

Areas of improvement and recommendations

- *We are concerned that substantive criminal law and in particular the general part is under-represented in the program. Many students embarking on LLM in Criminal Law would expect discussion of these topics in depth. The current course on Criminal Law and Procedure is in reality focused on procedural issues. We recommend the development of a course dedicated to the general part of criminal law. There is also scope to develop further courses dealing with the special art of criminal law, subject to the appointment of staff with appropriate expertise.*
- *Our comments about evaluation of class structure reflects the fact that we have not been able to observe classes in operation and or review distance learning exercises.*
- *In relation to methods of assessment, the proposed methods are traditional and acceptable. However, our ability to comment on assessment methods is limited by the fact that we have not been able to review assessment instruments (eg exams).*
- *The current learning outcomes are quite general. We understand that this serves the interests of flexibility, but more precise learning outcomes might better serve the interests of intending and current students.*
- *In relation to 1.2.2 we are not aware of the extent to which administrative staff participate in the quality assurance process.*
- *We have noted n/a for questions relating to the publication of information. However, we note that the University complies with relevant standards in relation to the publication of information relating to courses currently operating.*

EUC Reply:

- The curriculum of the Criminal Law (LL.M) Program has been modified as per the EEC's recommendations. More specifically:
 - The course "LAW647 - Special Issues of Criminal Law and Criminal Procedure" has been replaced by two separate courses these being "**LLM 655 - Advanced Substantive Criminal Law**", focusing in depth on substantive criminal law issues, as per the EEC's recommendations, as well as by the course "**LLM660 - Advanced Criminal Procedure**" focusing solely on criminal procedural law issues (please see **Appendix 2** for the syllabi, as well as **Appendix 3** for the relevant Study Guides).

In addition, the course of “LLM670 - Criminology” has now become an elective course (Please see **Appendix 1** - for the revised Structure of the Program of Study and Course Distribution per Semester).

- The following sample past papers of final examinations from the existing postgraduate program with the following concentrations are attached for your perusal (please see **Appendix 4**)
 - International Commercial Law (LL.M.)
 - Public Law (LL.M.)

Given that the School does not offer any other Distance Education program yet, it was not possible to get onto the Blackboard to observe a session during the visit of the day of the assessment.

- As per the EEC’s recommendations, we have proceeded to the revision of the Learning Outcomes so that they are now more precise. More specifically, the Learning Outcomes of the program have been revised as follows:

“2. Intended Learning Outcomes:

Postgraduate students, after the successful completion of their studies, are expected to have an in depth understanding of substantive Criminal Law as well as Criminal Procedure as well as other specialized fields in this area of law such as European Criminal law, International Criminal law and Criminology. Graduates of the Program are expected to gain specialised knowledge in this area of Law that will make them highly competitive in the labor market and help them excel as professionals as well as researchers of Law.

Upon successful completion of the Program, the students are expected to be able to:

- Analyze key contemporary issues in Greek and Cypriot substantive criminal law and criminal procedure and be able to apply it in legal practice.
- Discuss the importance of Europeanisation and globalization of criminal law and criminality as well as their practical enforcement across national boundaries.
- Critically analyze existing criminal law practice in Greece and Cyprus.
- Discuss new legislative developments in the discipline of criminal law and criminal procedure at national, European and international level.
- Apply specialized theoretical knowledge to practical problem questions of criminal law and criminal procedure.
- Acquire advanced level skills in criminal legal research and analysis.

More specifically, the Program through the use of various cognitive methods and teaching practices aims to cultivate the students’:

- Critical knowledge and thinking regarding current issues and trends in the area of criminal law theory and criminal law practical enforcement.
- Ability to appreciate the methodological foundations of substantive criminal law and criminal procedure and their implications for penal policymaking and practice.

- Ability to autonomously research and prepare written and oral answers to questions dealing with theoretical and practical problems of criminal legislation and case law.
 - Confidence in their ability to identify and deepen not only in problems arising from existing legislation, but also in problems that might arise from future legislative developments at national, European and international level.”
- Please find below a number of committees at School and University level where there is at least one representative from the administrative staff:
 1. Members of the administration are included in the Program Evaluation Review (PER) Procedures as follows:

The Program Committee Chair comprises of the following members: The Program Coordinator (as EUC Charter: Annex 12, Appendix B); The Program’s full time teaching personnel, plus selective part time teaching personnel, if necessary; Representatives of the Administration personnel(admission, enrolment, marketing, etc.) that provide feedback that is used for preparing the PER Report; Student representatives.
 2. School Grievance Committee
 3. Committee on Internal Quality Assurance
 4. Senate Standing Committees:
 - Committee on Research
 - Committee on Academic Programs
 - All program information for each accredited program offered by our University are published on the University’s web page under the pertinent School. The information includes staff members and their contact details, staff CV’s, the curriculum of the program and the course syllabi. Other information about University policies applied to students and University events are also published in the web site under “Current Students” and “New and Events”, respectively.
 - In addition, upon approval of the program of study, the program requirements and all relevant details will be published in the post graduate catalogue of the university, electronically and hard copy.

2. Teaching, learning and student assessment (ESG 1.3)

EEC Comments:

Findings

- *The materials which we reviewed indicated considerable preparation for the proposed courses. It would be difficult to evaluate teaching, learning and assessment issues without observing the program in operation*

Strengths

- *The academic teaching staff are well qualified to teach at this level and indicated in their responses (but not in the course materials) a willingness to engage in and facilitate active learning. Current students indicated that the ethos of the Law School was challenging and supportive and inspired active learning.*

Areas of improvement and recommendations

- *The materials we reviewed did not fully indicate what teaching methodologies would be employed. We recommend that the study guide should give more detailed guidance on this. (2.4)*
- *It is not clear to what extent students will receive formative feedback. We recommend that there should be a clear commitment to the provision of regular formative feedback in all courses and for all non-summative assignments. (2.5) This might be accomplished by group feedback subject to the opportunity for individual students to request personal feedback.*
- *We recommend that assessment criteria should be published for all assignments. (2.6)*
- *The University currently relies upon the professional skill and integrity of teaching staff to ensure the quality and consistency of marking. We recommend the implementation of a policy for moderation and review of marking.*
- *We note that student participation in class is assessed, but it is not clear what forms of student participation are expected. We recommend that this should be clarified in the study guides. (2.8)*
- *We recommend that the extensive reading lists provided should clearly indicate priorities to assist students in using their study time effectively.(2.9)*
- *Teaching staff are engaged in current research and the reading lists indicate that the courses are informed by current research in the relevant discipline. It is not clear that teaching and learning is informed by pedagogical research. (2.10)*
- *Students are required to conduct research for their theses and have opportunities to publish outstanding assessments. There is no evidence of student involvement in staff research. We would not expect administrative to be involved in research.(2.11)*
- *Training in research methods is currently offered as an optional extra. We recommend that all students should undertake some training in research methods as an element of preparation for writing the thesis. (2.12)*

EUC Reply:

- As per the EEC's recommendations, the employed teaching methodologies have been inserted in all Study Guides of the Program. (Please see **Appendix 2** for teaching methodology per course as well as **Appendix 3** for the study guides of the two new courses LLM655 and LLM660). In general, the learning and teaching methodology is based both on a student-centered approach and on high-tech material use. The instructor's primary role in this case is to coach and facilitate student learning as well as the overall comprehension of material. Web-based learning such as virtual laboratories, case studies, group discussion, brainstorming, audiovisual presentation, individual assignments, seminars, quiz, group project are of great use.
- Formative assessment (evaluation) is just as important as the final assessment. More specifically, the instructors provide feedback to the students upon the submission of individual and group assignments or activities. Marking is provided electronically and uploaded to the Blackboard platform. Each student has access only to her/his own marks but can compare his results with the class average. The instructor uploads comments on common mistakes and omissions either on the Discussion Board or via Teleconference.
- As per the EEC's recommendations, a list of assessment criteria for all assignments will be included in all instructor's Study Guides of the Program that will be uploaded on Blackboard before the beginning of each semester. More specifically these criteria are:
 1. Evidence of adequate and appropriate background reading
 2. A clear statement of aims and relevant selection of content
 3. Structure
 4. Evidence of systematic thought and argument
 5. Clarity of expression
 6. Presentation
 7. Bibliography

The weighting of each criteria is to be left to the discretion of the instructor teaching each course and it takes into consideration the nature of each separate course.

- The process of moderation and review of marking that is currently in place is described briefly below:

The process involves the initial inspection of the typical aspects of the submission procedures by the secretarial staff of the School, followed by the review and approval of the Chairperson (or Dean, in case of a single departmental School). As part of an internal quality procedure of the School, once the above process is completed, the submitted grade rosters are also subject to review by members of an ad hoc committee comprised of three faculty members and one special teaching personnel member of the School. The ad hoc committee members who review all final grades, report directly to the School Council where the final grades are endorsed. Once the process is completed final grades are mailed posted in the

student's portal and are recorded on their permanent academic record in the Office of the Registrar. The results are also announced to students via Blackboard (for distance education courses) as per EUC charter procedure.

Once the results are announced a grade may be changed, subject to the Policy on grade and appeals as described in the EUC charter below:

“18. CHANGE OF GRADE: Once grades have been submitted to the Office of the Registrar, no changes are allowed, unless an instructor completes a "Grade Change" form, in which he/she explains that a legitimate error has been made in the calculation of a student's grade. The form is then signed by the course instructor and the Dean of the School.

19. APPEALS PROCEDURE: In the case where a student believes that the grade received is different from what was expected, he/she must exhaust all possibilities of resolving the problem with the pertinent instructor first. If this does not lead to a resolution, the student may appeal against the grade by filing a petition with the Office of the Registrar. The Registrar will forward a copy of the petition to the pertinent Chairperson of Department, who will first ascertain that no error was made by the instructor, and if so will assign an anonymous re-evaluation of the final examination/project to another instructor. In the case of major discrepancy between the instructor's evaluation and the re-evaluation that will require change of grade, the average of the two evaluations will be assigned as the final grade to the final examination/project. Changes of grades resulting from an appeal require the endorsement of the Dean of School. For a petition to be reviewed, a student must appeal within four (4) weeks from the date the results are announced.”

Information on the postgraduate grading system is also available on our website (please see the link below): <https://www.euc.ac.cy/en/grading-system/post-graduate-grading-system>.

- The national regulations in higher education define the balance between exams and assignments (50%-50%, respectively; see <http://www.kysats.ac.cy/index.php/el/genikes-plirofories/spoudes-ex-apostaseon>). The 50% for assignments in the Distance Education Criminal Law program is divided into 20% individual work, 20% group work and 10% activities.
- As per the EEC's recommendations, all syllabi of the Program have been revised in order to indicate only up to the eight most important textbooks for each course (please see Appendix 2 for the syllabi of all courses).
- Outstanding assessments of our LL.M in Criminal Law postgraduate students can be published in "ENTHA", the student law journal of our University covering contemporary legal issues. Additionally those assignments can be published in other students' law journals in Cyprus and abroad. Furthermore exceptional assignments are presented in monthly staff seminars of the School."
- As per the EEC's recommendations in each of the compulsory courses of the Program the teaching person will devote time in one or two teleconferences in

presenting to students in the context of their course research methodology as a tool for writing their master thesis. Please see Appendix 2 for the syllabi of all compulsory courses (LLM650, LLM655, LLM660, LLM665) that encompass research methodology in both learning outcomes and course content.

3. Teaching Staff (ESG 1.5)

EEC Comments:

Findings

- *It is proposed that the course is taught by a team of appropriately qualified specialists, many of whom bring current experience in relevant legal practice. The majority of the teaching staff are not full time members of Faculty. We note that part-time teachers may bring high levels of expertise and commitment to their teaching and for a small program, it may not be feasible to meet the expectation of a large number of full-time staff. If the program is to be run with a large number of part-time staff, it would be important to ensure that the needs of students for access to the staff, for guidance and feedback, are fully met.*
- *We note that the program coordinator is an experienced academic with expertise in running academic programs but is not a specialist in the field of criminal law. We do not see this as problematic. (3.11)*

Strengths

- *We note that all full-time staff are required to present a demo lecture prior to appointment and this is reviewed by students. This is commendable good practice. We also note that full-time staff are subject to extensive review of their teaching during the first year of appointment and that permanent appointment is conditional on satisfactory teaching performance. Good practice.*

Areas of improvement and recommendations

- *Teaching staff have good records of teaching and research in areas relevant to the courses taught. Many publications are in Greece or Cyprus, but this is perfectly appropriate for a jurisdiction-specific subject like Law. Teachers may be encouraged to publish their research more widely and in international journals. (3.12)*
- *Full-time staff are required to undertake induction training during the first year of appointment. There is provision for further training thereafter but this is less formal. We recommend that the University considers further post-qualification training for staff and implements a process for peer observation to facilitate reflection on teaching and the sharing of good practice.*
- *We have concerns about the training of part-time staff. It is not clear to what extent teaching proficiency is tested at appointment and it is also not clear that part-time staff are required to undertake further training or professional development.*

EUC Reply:

- A position for a full time staff with expertise in the area of organized crime and crime policy has been announced in our University webpage <https://www.euc.ac.cy/en/school-of-law/academic-position> and in local newspapers (Please see Appendix 5).
- The University through its Charter and its Research Policy provides strong incentives to faculty to carry out quality research that will lead to publications in

prestigious international journals and therefore high citations. According to the University's Research Policy, each teaching personnel involved in research or having a number of publications/conferences presentations, is entitled teaching load reduction per academic semester/year. If a member of the teaching staff takes advantage of the teaching load reduction scheme, then part-time personnel is hired to cover the missing hours for as long as needed. Moreover, the university offers internal grants for research and funds for papers publication fees and conferences presentations. In addition, promotion in rank is achieved by demonstrating such a strong publication record.

- In addition to the Induction Training during the first year of appointment, all academic personnel (Faculty and Special Teaching Personnel) participate in compulsory Faculty Professional Development Workshops and Seminars of a total of thirty-six (36) hours. Ten (10) of these hours are exclusively devoted on Distance Education methodology and Teaching. Moreover, every year a number of additional training sessions are announced to all EUC instructors for their voluntary participation (including some that are offered through Blackboard).
- Part-time staff are given the opportunity to participate in the Faculty Professional Development Workshops and Seminars. Teaching proficiency is tested during the Hiring Process of EUC.

4. Students (ESG 1.4, 1.6, 1.7)

EEC Comments:

Findings

- *EUC has excellent facilities for embedded pastoral care from point of application onwards. We were very impressed with the holistic support for students, including dedicated support for distance learning students, throughout their period of study.*

Strengths

Areas of improvement and recommendations

- *The general criteria for admission are compliant with international standards for study at masters level. We note that the Law School exercises judgment in reviewing applications to ensure suitability. We recommend that the School might consider developing criteria relating to degree transcripts and recommendation letters to guide the selection process. In particular, we note that it is important to be selective in terms of the capabilities of applicants to reduce the likelihood of failure and to preserve the quality of the learning experience for the cohort as a whole.*

EUC Reply:

- All eligible applications will be evaluated by the Evaluation Committee of the Program that will rank the candidates based on:
 - Grade point average of their undergraduate degree
 - Working experience in the relevant field.

The Evaluation Committee of the Program reserves the right to conduct interviews when necessary, request additional information and to adopt any additional criteria it may deem necessary.

5. Resources (ESG 1.6)

EEC Comments:

Findings

- *The premises and equipment and general facilities to support student life are very good. We note that the Librarian indicates that the University would purchase all books mentioned on the course reading lists, as far as possible. It will be important that this is done. We also note that the Library has good access to subscriptions to electronic journals and databases which will cover most needs of masters level students.*

Strengths

Areas of improvement and recommendations

- *Subscriptions to Beck online and Hein Online would be advantageous.*

EUC Reply:

- The University strongly believes that the suggested subscriptions would benefit the program and they will be included in the Library budget for the next academic year.

6. Additional for distance learning programs (ALL ESG)

EEC Comments:

Findings

- *We were impressed by the Distance Education Unit and its capacity to support students and teachers engaged in distance education.*
- *We approve the University's rationales for extending educational opportunities to students living remote to a University and requiring more flexible modes of study.*

Strengths

- *The highly structured approach to delivering on-line learning through the Blackboard system and the high quality tele-conferencing facilities.*
- *We were impressed that the University has been proactive in implementing a process for appointing named advisors to distance learning students upon enrolment.*

Areas of improvement and recommendations

- *We recommend that the University develops clear policies and protocols to cater for the specific needs of distance learning students.*
- *That the School should review the course Study Guides with a view to providing a richer range of multi-media resources to supplement the range of conventional texts.*

EUC Reply:

- The regulations and policies for Distance Education in ANNEXES 2,3,5 & 16 of the EUC Charter. Moreover there are specific protocols for Distance Education students such as Final Examination Re-sit policy, students' representation in Schools' Councils and Committees and students' participation in curriculum reform. Additionally the Distance Education Unit has a concrete pedagogical model based on three fundamental elements - learning resources, collaboration and guidance- that all advocate in students' prosperity; learner centered approach and flexibility facilitate distance education students' needs.
- The School has reviewed and revised the Study Guides and the Syllabi in order to provide a range of multimedia resources to supplement the range of conventional texts. It should be noted that the study guide of LAW668 that was translated to English and received by the evaluators contained only text and lacked the interactive material designed for each course (e.g. pictures, links, inquiry –based learning etc.)

B. Conclusions and final remarks

As it has been explained based on the above report the University taking into serious consideration the valuable feedback it has received from the EEC has proceeded to various changes and additions to the Program in order to improve its application, so that that the proposed Program will be of high quality and success

More specifically the University by proceeding, *inter alia*, to

- modifying the curriculum in order to include two separate courses focusing on substantive criminal law issues and criminal procedure law issues respectively
- updating the learning outcomes of the Program in order to make them more precise,
- updating the study guides of the courses of the Program to include the teaching methodologies to be employed as well as the assessment criteria for all assignments,
- updating the syllabi of all the courses to include up to the eight most important textbooks as well as research methodology as an important aspect of teaching and learning in all compulsory courses,
- the subscription of recommended online law databases and
- announcing a position for a full time member of staff with expertise in the area of organized crime and crime policy

believes that it has responded fully to the comments made and suggestions proposed by the EEC.

We would like to thank you once again for the constructive feedback and we assure you that the University commits to adhere strictly to all of the above.

C. Higher Education Institution academic representatives

Name	Position	Signature
Dr. Constantinos Tsimaras	Dean of the School of Law	
Dr. Evripidis Rizos	Co-ordinator of the proposed Program	

Date: 7.5.2019

Attachments:

Appendix 1: Structure of the Program of Study and Course Distribution per Semester

Appendix 2: Syllabi of all courses for the Conventional Program

Appendix 3: Sample past papers

Appendix 4: Announcement for a full time staff in local newspapers.

APPENDICES

Table of contents

1. APPENDIX 1

- 1.1. ACADEMIC PROGRAM STRUCTURE
- 1.2. COURSES TAUGHT PER SEMESTER

2. APPENDIX 2

- 2.1. LIST OF CORE AND ELECTIVE COURSES
- 2.2. TEACHING METHODOLOGY PER COURSE

3. APPENDIX 3

Sample test papers from the existing postgraduate program:

Law (LL.M.):

- International Commercial Law
- Public Law

4. APPENDIX 4

FACULTY POSITION OPENING

APPENDIX 1.1

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΔΟΜΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΟΜΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ		ECTS
Οι φοιτητές του προγράμματος “Ποινικό Δίκαιο (LLM)” πρέπει να συμπληρώσουν τις πιο κάτω πιστωτικές μονάδες:		
Υποχρεωτικά Μαθήματα		40
Μαθήματα Επιλογής		20
Μεταπτυχιακή Εργασία		30
Σύνολο Πιστωτικών Μονάδων / ECTS		90
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ		40
LLM650	Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο	10
LLM655	Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο	10
LLM660	Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία	10
LLM665	Ειδικά Θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου	10
Μαθήματα επιλογής– Οι φοιτητές πρέπει να διαλέξουν 2 από τα ακόλουθα μαθήματα: 20		
LLM670	Εγκληματολογία	10
LLM675	Οικονομικό ποινικό δίκαιο και οικονομική εγκληματικότητα	10
LLM680	Σύγχρονες μορφές εγκληματικής δράσης - Οργανωμένο έγκλημα – Τρομοκρατία	10
LLM685	Ποινική Δικονομία και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	10

LLM690	Σωφρονιστική και ειδικά θέματα αντεγκληματικής πολιτικής	10
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ		30
LLM695	Μεταπτυχιακή εργασία	30

Για επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος και απονομή του τίτλου σπουδών ο φοιτητής πρέπει να συμπληρώσει τις απαιτήσεις του Προγράμματος όπως στον πιο πάνω πίνακα (σύνολο 90 ECTS).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΑΝΑ ΕΞΑΜΗΝΟ

A/A	Τύπος Μαθήματος	Όνομα Μαθήματος	Κωδικός Μαθήματος	Περίοδοι ανά εβδομάδα	Διάρκεια περιόδου	Αριθμός εβδομάδων/ ακαδημαϊκό εξάμηνο	Σύνολο περιόδων/ ακαδημαϊκό εξάμηνο	Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων (ECTS)
Α' Εξάμηνο (30 ECTS)								
1.	Υποχρεωτικό	Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο	LLM650	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	10
2.	Υποχρεωτικό	Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο	LLM655	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	10
3.	Υποχρεωτικό	Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία	LLM660	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	10
Β' Εξάμηνο (30 ECTS)								
4.	Υποχρεωτικό	Ειδικά Θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου	LLM665	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	10
5.	Μάθημα επιλογής	-----	-----	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	10
6.	Μάθημα επιλογής	----- ---	-----	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	Δ/Ι	10
Γ' εξάμηνο (30 ECTS)¹								
7.	Υποχρεωτικό	Μεταπτυχιακή εργασία	LLM695	-----	-----	-----	-----	30

¹ Η Μεταπτυχιακή εργασία μπορεί επίσης να δηλωθεί στην αρχή του β' εξαμήνου και να ολοκληρωθεί ως το τέλος της θερινής περιόδου.

APPENDIX 2.1

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Α/Α	ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
1.	LLM650 - Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο
2.	LLM655 - Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο
3.	LLM660 - Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία
4.	LLM665 - Ειδικά Θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου
5.	LLM670 - Εγκληματολογία
6.	LLM675 - Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο και Οικονομική Εγκληματικότητα
7.	LLM680 - Σύγχρονες μορφές εγκληματικής δράσης - Οργανωμένο έγκλημα – Τρομοκρατία
8.	LLM685 - Ποινική Δικονομία και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
9.	LLM690 - Σωφρονιστική και ειδικά θέματα αντεγκληματικής πολιτικής
10.	LLM695 - Μεταπτυχιακή Εργασία

Τίτλος Μαθήματος	Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο			
Κωδικός Μαθήματος	LLM650			
Τύπος μαθήματος	Υποχρεωτικό			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1ο έτος / 1 ^ο εξάμηνο			
Όνομα Διδάσκοντα	Λεωνίδας Κοτσαλής			
ECTS	10	Διαλέξεις εβδομάδα	/ Δ/Ι	Εργαστήρια εβδομάδα
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα έχει ως στόχο την εξοικείωση των φοιτητών με το ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο και την εμβάθυνσή τους σε αυτό, με ταυτόχρονη ερμηνευτική αξιοποίηση των θεμελιωδών αρχών, οι οποίες διέπουν τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως αυτές αποτυπώνονται με ενάργεια, μέσω της επίδρασης της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), στο ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο. Περαιτέρω, προβαίνει σε κριτική προσέγγιση της εξέλιξης του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου. Ειδικότερα, μελετά τη διαμόρφωση του εγχώριου θεσμικού πλαισίου υπό το καθεστώς της Συνθήκης της Λισσαβώνας (σε ισχύ από 1.12.2009), οροσήμου στην εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δοθέντος ότι η εν λόγω Συνθήκη σηματοδότησε καίριες αλλαγές στον τρόπο διαμόρφωσης τόσο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου όσο και του ποινικού δικαίου των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ερευνάται δε, εις βάθος η επίδραση της Συνθήκης αφενός στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο (Οδηγίες: περιεχόμενο και προβλήματα μεταφοράς, δικαστικός έλεγχος) και αφετέρου στο δικονομικό ποινικό δίκαιο (Πρόγραμμα Στοκχόλμης, Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Επιπλέον, σκοπός του μαθήματος είναι η εξοικείωση με τη θεσμική ταυτότητα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις (Συνθήκη Μάαστριχτ, Συνθήκη Άμστερνταμ, Όργανα και Οργανισμοί, προσφυγή, δικαιοδοτικός έλεγχος). Απώτερος στόχος είναι η κατανόηση της σημασίας και της επίδρασης του ενωσιακού ποινικού δικαίου στην ελληνική έννομη τάξη, καθώς και της οργάνωσης και λειτουργίας των υπερκρατικών οργανισμών, της παρέμβασής τους στο πεδίο της ποινικής καταστολής και γενικότερα στην ταυτότητα του ποινικού δικαίου.</p>			

<p>Μαθησιακά Αποτελέσματα</p>	<p>Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κατανοήσουν τη σημασία και την επίδραση του ενωσιακού ποινικού δικαίου στη ελληνική έννομη τάξη • Γνωρίζουν τους άξονες της ποινικής καταστολής στην Ε.Ε. • Κατανοήσουν τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τη δικαιοπαραγωγική λειτουργία της Ε.Ε. στο πλαίσιο της Συνθήκης της Λισσαβώνας • Προσεγγίσουν αναλυτικά και να κατανοήσουν την επίδραση της Συνθήκης της Λισσαβώνας στο πεδίο του Ουσιαστικού και του Δικονομικού Ποινικού Δικαίου, καθώς και τις προεκτάσεις αυτής • Εμβαθύνουν στις νεότερες εξελίξεις στο πεδίο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου • Έχουν αποκτήσει τα απαιτούμενα γνωστικά εφόδια προκειμένου να είναι σε θέση να αξιολογήσουν την οργάνωση υπερκρατικών οργανισμών, την παρέμβασή τους στο πεδίο της ποινικής καταστολής και στην ταυτότητα του ποινικού δικαίου • Έχει πλήρη γνώση της μεθοδολογίας έρευνας, ούτως ώστε αφενός να κατανοεί τη σημασία της ερευνητικής διαδικασίας και των πορισμάτων της και αφετέρου να δύναται ο ίδιος να σχεδιάσει και να υλοποιήσει μία έρευνα και να αντεπεξέλθει επιτυχώς στις ανάγκες εκπόνησης της μεταπτυχιακής του διατριβής 		
<p>Προαπαιτούμενα</p>	<p>Κανένα</p>	<p>Συναπαιτούμενα</p>	<p>Κανένα</p>
<p>Περιεχόμενο Μαθήματος</p>	<p>Το μάθημα περιλαμβάνει τις εξής διδακτικές ενότητες :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Βασικές αρχές και επίδραση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) στο εγχώριο ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο. 2. Η εξέλιξη και ανάπτυξη του ουσιαστικού ποινικού δικαίου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η επίδραση του ενωσιακού ποινικού δικαίου στη ελληνική έννομη τάξη. 3. Τα νομικά εργαλεία του προϊσχύσαντος θεσμικού πλαισίου και η αναδιάρθρωσή τους από τη Συνθήκη της Λισσαβώνας. 4. Το θεσμικό πλαίσιο υπό το φως της Συνθήκης της Λισσαβώνας ειδικότερα: Το ενωσιακό ποινικό δίκαιο και η επίδρασή του στην εθνική μας έννομη τάξη. 5. Θεμελιώδεις αρχές δικαιοπαραγωγικής λειτουργίας της Ε.Ε. ενόψει της Συνθήκης της Λισσαβώνας και οι σημαντικότερες εξελίξεις που επέρχονται μέσω αυτής στο Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο. 		

	<p>6. Άξονες και αρχές που προσδιορίζουν τις παρεμβάσεις της Ε.Ε. στον τομέα της ποινικής καταστολής.</p> <p>7. Η εναρμόνιση του ουσιαστικού ποινικού δικαίου σε βασικά πεδία ποινικού ενδιαφέροντος.</p> <p>8. Η επίδραση της Συνθήκης της Λισαβώνας στο δικονομικό ποινικό δίκαιο.</p> <p>9. Η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών στο ενωσιακό ποινικό δικονομικό δίκαιο και η εναρμόνιση των δικονομικών κανόνων.</p> <p>10. Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στη Συνθήκη της Λισαβώνας και το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης.</p> <p>11. Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στο πλαίσιο της Συνθήκης της Λισαβώνας. Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία.</p> <p>12. Κριτική αποτίμηση της συμβολής της Συνθήκης της Λισαβώνας στο Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο. Με το «βλέμμα στο μέλλον».</p> <p>13. Μεθοδολογία έρευνας</p>
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως
Βιβλιογραφία	<p>Ενδεικτική:</p> <p><i>Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.</i>, Ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο και Συνθήκη της Λισαβώνας: Θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και αρχές ποινικοποίησης σε ευρωπαϊκό περιβάλλον, εκδ. Σάκκουλα, 2011.</p> <p><i>Κατσογιάννου Μ.</i>, Το δικαίωμα ενημερώσεως του συλληφθέντος περί των λόγων συλλήψεώς του κατά το άρθρο 5 § 2 ΕΣΔΑ: Διάλογος του ελληνικού ποινικού δικονομικού δικαίου με την “ευρωπαϊκή δημόσια τάξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου”, ΠοινΔικ 3/2013, σελ. 275 - 288.</p> <p><i>Κατσογιάννου Μ.</i>, «Δικαίωμα υπερασπίσεως (Ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. γ’ ΕΣΔΑ)», σε: Λ. Κοτσαλή (επιμ.), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ποινικό Δίκαιο. Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 561 - 664.</p> <p><i>Κοτσαλής Λ. (επιμ.)</i>, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ποινικό Δίκαιο. Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2014.</p> <p><i>Κιούπης Δ./Παπαδοπούλου Ρ.-Ε./Μουζάκης Δ.</i>, Το Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβώνας, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2011.</p> <p><i>Μουζάκης Δ.</i>, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2009.</p> <p><i>Chaves M.</i>, European Criminal Law. Reshaping Criminal Justice Across the European Union, London, 2011.</p>

	<i>Klir A., European Criminal Law: An Integrative Approach, Intersentia, 2016.</i>	
Αξιολόγηση	Τελική εξέταση	50%
	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%
	Σύνολο	100%
Γλώσσα	Ελληνικά	

Τίτλος Μαθήματος	Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο.				
Κωδικός Μαθήματος	LLM655				
Τύπος μαθήματος	Υποχρεωτικό				
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)				
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο εξάμηνο / 1 ^ο έτος				
Όνομα Διδάσκοντα	Γιώργος Χλούπης				
ECTS	10	Διαλέξεις εβδομάδα	/	Δ/Ι	Εργαστήρια / εβδομάδα
ΟΧΙ					
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα σκοπεύει να εξοικειώσει τους Σπουδαστές με τα παρακάτω αναφερόμενα νομικά ζητήματα. Ειδικότερα, Το μάθημα σκοπεύει να εξοικειώσει τον Σπουδαστή, μέσα από μια ανάπτυξη δικής του πρωτοβουλίας για μελέτη και έρευνα, με τη Νομολογία του Αρείου Πάγου και του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου. Η μελέτη της ύλης που έχει επιλεγεί για μετάδοση και πρόσληψη γνώσεων θα τον καταστήσει ικανό να αποκτήσει μια ολόπλευρη και σφαιρική γνώση της Νομολογίας και της Νομικής Θεωρίας. Η γνώση αυτή θα τον βοηθήσει να αντιμετωπίζει επιτυχώς τα ανακύπτοντα νομικά ζητήματα κατά την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Και επίσης σκοπός του μαθήματος είναι να διδάξει τη Μεθοδολογία της έρευνας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο.</p>				
Μαθησιακά Αποτελέσματα	<p>Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γνωρίζουν νομικά ζητήματα, τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο νομικό ενδιαφέρον (όπως είναι κυρίως οι νομοτυπικές υποστάσεις των σχετικών εγκλημάτων που περιλαμβάνονται στον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα). • Γνωρίζουν σε βάθος και πλάτος τη Νομολογία του Αρείου Πάγου και του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου και τη Νομική Θεωρία αναφορικά με ζητήματα Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου. • Γνωρίζουν να ερνημεύουν κατά τρόπο σαφή τις αόριστες νομικές έννοιες των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα. • Έχουν κατανοήσει οι διδασκόμενοι τα αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία κάθε σχετικού εγκλήματος που προβλέπεται από τον Ποινικό Κώδικα 				

	<ul style="list-style-type: none"> • Είναι σε θέση να συνδυάζουν διατάξεις για εγκλήματα μεταξύ τους για την ανεύρεση αληθινής και φαινομενικής συρροής εγκλημάτων. • Χειρίζονται πρακτικά θέματα Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, ώστε να δύνανται να αντιμετωπίζουν επιτυχώς περιπτώσεις, που θα συναντούν στην πράξη των δικαστηρίων. • Επιλύουν πρακτικά ζητήματα Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου σε εξετάσεις ενδοπανεπιστημιακές και εξωπανεπιστημιακές. • Συμμετέχουν επιτυχώς και αποτελεσματικά σε όλη την ποινική διαδικασία αναφορικά με ζητήματα Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου. • Δύνανται να ασκήσουν τυπικά παραδεκτά και με ουσιαστικά βάσιμους λόγους ένδικα μέσα κατά μιας δικαστικής ποινικής απόφασης, η οποία εμφανίζει εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης. • Γνωρίζουν οι διδασκόμενοι τον τρόπο έρευνας και ειδικότερα τον τρόπο επιλογής θέματος και τίτλου, τον τρόπο αναζήτησης και συλλογής-ταξινόμησης του υλικού και τον τρόπο συγγραφής μεταπτυχιακής εργασίας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, αφού θα έχουν διδαχθεί τις μεθόδους έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής και αφού θα έχουν ειπωθεί και εκτεθεί όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο κάθε σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής. 		
Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Δ/Ι
Περιεχόμενο Μαθήματος	<p>Στο πλαίσιο του μαθήματος θα αναλυθούν :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ανθρωποκτονία από αμέλεια Ιατρών. Απάτη, κλοπή, ληστεία και εκβίαση στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο. 2. Η αντίσταση ως έγκλημα κατά της πολιτειακής εξουσίας. Εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο. 3. Οι λόγοι μείωσης της ποινής και οι ελαφρυντικές περιστάσεις. Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο. 4. Εισαγωγή στο πνεύμα των διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας με έμφαση στην πρακτική τους σημασία για τα τροχαία ατυχήματα. 		

	<p>5. Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου</p> <p>6. Η απιστία και η απιστία στην υπηρεσία.</p> <p>7. Η υπεξαίρεση και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία.</p> <p>8. Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη.</p> <p>9. Προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις ως μορφές συναυτουργίας.</p> <p>10. Περιστάσεις – κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και αναιρετικός έλεγχος (υπό το πρίσμα κυρίως της Νομολογίας του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου).</p> <p>11. Εγκλήματα περί τα υπομνήματα.</p> <p>12. Εγκλήματα περί την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.</p> <p>13. Μεθοδολογία της έρευνας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο.</p>						
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως						
Βιβλιογραφία	<p>Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, Νομική Βιβλιοθήκη.</p> <p>Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα, 2014, Νομική Βιβλιοθήκη.</p> <p>Αρ. Χαραλαμπάκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, Εκδόσεις Π. Σάκκουλα.</p> <p>Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, I, II, 2014, Νομική Βιβλιοθήκη.</p> <p>Ronald J. Bacigal and Mary Kelly Tate, <u>Criminal Law and Procedure: An Overview</u>, 2014.</p> <p><u>Charles River Editors, Criminal Law & Procedure: A Background on the Elements of Crimes and the Rights of Defendants</u>, 2015</p> <p>Matthew Lippman, <u>Contemporary Criminal Law: Concepts, Cases, and Controversies</u>, 2018.</p>						
Αξιολόγηση	<table border="1"> <tr> <td>Τελική εξέταση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά						

Τίτλος Μαθήματος	Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία			
Κωδικός Μαθήματος	LLM660			
Τύπος μαθήματος	Υποχρεωτικό			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο εξάμηνο / 1 ^ο έτος			
Όνομα Διδάσκοντα	Χρήστος Σατλάνης			
ECTS	10	Διαλέξεις εβδομάδα	/ Δ/Ι	Εργαστήρια εβδομάδα / ΟΧΙ
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα σκοπεύει να εξοικειώσει τους σπουδαστές με τα παρακάτω αναφερόμενα ζητήματα ποινικής δικονομίας. Ειδικότερα, το μάθημα σκοπεύει να εξοικειώσει τον κάθε σπουδαστή, μέσα από μια ανάπτυξη δικής του πρωτοβουλίας για μελέτη και έρευνα, με τη Νομολογία του Αρείου Πάγου, με τη Νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου και με τη Νομολογία του ΕΔΔΑ (Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ή ΕΔΑΔ) που έχει διαμορφωθεί σχετικά με τις διατάξεις των άρθρων της ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) και των Πρόσθετων σ' αυτήν Πρωτοκόλλων στα πλαίσια της Ποινικής Διαδικασίας (Ποινικής Δικονομίας). Η γνώση αυτή θα τον βοηθήσει να αντιμετωπίζει επιτυχώς τα ανακύπτοντα νομικά ζητήματα κατά την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Σκοπός του μαθήματος είναι πρωτίστως να κατανοήσει ο Σπουδαστής πώς αρχίζει και πώς εξελίσσεται η ποινική δίκη και πώς αντιμετωπίζονται κάθε φορά τα ανακύπτοντα δικονομικά ζητήματα αλλά και τα ζητήματα που σχετίζονται με την ερμηνεία και την εφαρμογή δικονομικών ποινικών διατάξεων. Τούτο θα επιτευχθεί με σύγχρονη αναφορά στη Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ ή ΕΔΑΔ) αφενός και στη Νομολογία του Αρείου Πάγου και του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου αφετέρου. Και επίσης σκοπός του μαθήματος είναι να διδάξει τη Μεθοδολογία της Έρευνας στην Ποινική Δικονομία.</p>			
Μαθησιακά Αποτελέσματα	<p>Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι Σπουδαστές θα είναι σε θέση να :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χειρίζονται επιτυχώς πρακτικά θέματα Ποινικής Δικονομίας σε ενδοπανεπιστημιακές και εξωπανεπιστημιακές εξετάσεις. • Αντιμετωπίζουν και επιλύουν πρακτικά ζητήματα ποινικού δικαίου και δικονομικά ζητήματα από την αρχή της ποινικής διαδικασίας μέχρι την άσκηση των ένδικων μέσων. 			

	<ul style="list-style-type: none"> • Συμμετέχουν επιτυχώς και αποτελεσματικά σε όλη την ποινική διαδικασία. • Δύνανται να ασκήσουν τυπικά παραδεκτά και με ουσιαστικά βάσιμους λόγους ένδικα μέσα κατά μιας δικαστικής ποινικής απόφασης για διαδικαστικές παραβάσεις. • Γνωρίζουν σε βάθος και πλάτος τη Νομολογία του Αρείου Πάγου και του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου σε θέματα Ποινικής Διαδικασίας. • Γνωρίζουν οι διδασκόμενοι τον τρόπο έρευνας και ειδικότερα τον τρόπο επιλογής θέματος και τίτλου, τον τρόπο αναζήτησης και συλλογής-ταξινόμησης του υλικού και τον τρόπο συγγραφής μεταπτυχιακής εργασίας στην Ποινική Δικονομία, αφού θα έχουν διδαχθεί τις μεθόδους έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής και αφού θα έχουν ειπωθεί και εκτεθεί όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο κάθε σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής. 		
Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Δ/Ι
Περιεχόμενο Μαθήματος	<p>Στο πλαίσιο του μαθήματος θα αναλυθούν :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Διαδικαστικές πράξεις και δικονομικές προϋποθέσεις (απόλυτες και σχετικές ακυρότητες και λόγοι αναίρεσης). 2. Δεδικασμένο (νομολογία ΕΔΔΑ, Αρείου Πάγου και Συμβουλίου της Επικρατείας). 3. Δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προδικασία και στην ακροαματική διαδικασία. 4. Αρμοδιότητα ποινικών δικαστηρίων. Μονομελές και Τριμελές Πλημμελειοδικείο, Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο, Μικτό Ορκωτό Εφετείο, Τριμελές και Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων κ.λπ. 5. Διεθνής δικαιοδοσία ποινικών δικαστηρίων. 6. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης 7. Ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης ή του βουλεύματος (με έμφαση στην ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων). 8. Αποδεικτικές απαγορεύσεις στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο. 		

	<p>9. Ένδικα μέσα κατά της απόφασης.</p> <p>10. Η υπερβολικά τυπολατρική προσέγγιση των ποινικοοικονομικών διατάξεων ως φραγμός στην Αλήθεια και στη Δικαιοσύνη (νομολογία Αρείου Πάγου και ΕΔΔΑ).</p> <p>11. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος / αίτησης αναίρεσης εκ μέρους του κατηγορουμένου ως εμπόδιο στην ταχεία και αμετάκλητη οριστικοποίηση της αλήθειας</p> <p>12. Μεθοδολογία της έρευνας στην Ποινική Δικονομία</p> <p>13. Διαφορές και ομοιότητες ελλαδικού και κυπριακού ποινικού δικαίου και ποινικού οικονομικού δικαίου.</p>	
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως	
Βιβλιογραφία	<p>Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.</p> <p>Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.</p> <p>Χρήστου Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη (Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις), Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.</p> <p>Αδάμ Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017.</p> <p>Αργυρίου Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2017.</p> <p>Ronald J. Bacigal and Mary Kelly Tate, Criminal Law and Procedure: An Overview, 2014.</p> <p>Charles River Editors, Criminal Law & Procedure: A Background on the Elements of Crimes and the Rights of Defendants, 2015</p> <p>Matthew Lippman, Contemporary Criminal Law: Concepts, Cases, and Controversies, 2018</p>	
Αξιολόγηση	Τελική εξέταση	50%
	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%
	Σύνολο	100%
Γλώσσα	Ελληνικά	

Τίτλος Μαθήματος	Ειδικά θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου						
Κωδικός Μαθήματος	LLM665						
Τύπος μαθήματος	Υποχρεωτικό						
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)						
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο έτος / 2 ^ο εξάμηνο						
Όνομα Διδάσκοντα	Μαριλένα Κατσογιάννου						
ECTS	10	Διαλέξεις εβδομάδα	/	Δ/Ι	Εργαστήρια εβδομάδα	/	ΟΧΙ
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα έχει ως κεντρικό άξονα τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων, καθώς και τις έννοιες και γενικές αρχές που διέπουν τα εγκλήματα με διεθνείς όψεις. Αναφέρεται τόσο στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο εν στενή όσο και εν ευρεία εννοία. Επιπλέον, μελετά την πορεία του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου μέσα από την ιστορική διαδρομή της ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, παρουσιάζοντας με ενάργεια την εξέλιξη από τα συστήματα εθνικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, που οδήγησαν, σε ένα πρώτο στάδιο, σε συστήματα διεθνούς καταστολής, με την εγκαθίδρυση των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων (λ.χ. για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα) και, ακολούθως, στη λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Σε συνέχεια των ανωτέρω, αναλύεται η λειτουργία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων (ad hoc διεθνή δικαστήρια, διεθνοποιημένα ποινικά δικαστήρια, εθνικά ποινικά δικαιοδοτικά όργανα ως μηχανισμοί επιβολής της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης), αναλύονται θεματικές όπως το νομικό κεκτημένο της δίκης της Νυρεμβέργης και, εν γένει, προσεγγίζονται κριτικά οι συνθήκες που είχαν ως αποτέλεσμα την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ), ως παγκοσμιοποιημένου σχήματος λειτουργίας. Έμφαση δίδεται στην ανάλυση της ιδρυτικής συνθήκης του ΔΠΔ, ήτοι του Καταστατικού της Ρώμης, στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και ειδικότερα μελετώνται εν προκειμένω, τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και της επίθεσης. Η θεματική του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου προσεγγίζεται σφαιρικά: αφενός μεν με ανάλυση του συστήματος της εθνικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, αφετέρου δε με εξέταση του πλέγματος των ζητημάτων που αφορούν στη διεθνή ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Προσέτι, το μάθημα έχει ως σκοπό να αναλύσει τους κανόνες Διεθνούς Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, τους αναφερόμενους στην ετεροδικία, τις ασυλίες, την έκδοση, την αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις, καθώς και την</p>						

	<p>ακολουθούμενη διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και να παρουσιάσει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Περαιτέρω, εξετάζονται ζητήματα και περιπτώσεις μονομερούς ανθρωπιστικής παρέμβασης στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου, ως πρακτική που εξελίσσεται δυναμικά στις διεθνείς σχέσεις και διαμορφώνει έθιμο, καθώς και η ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας και της Κύπρου ως παράκτιου κράτους, κατά το ισχύον Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.</p> <p>Απώτερος σκοπός του μαθήματος είναι η απόκτηση από τους φοιτητές εκείνων των γνωστικών εφοδίων που θα καταστήσουν εφικτή την κατανόηση της φύσης των διεθνών εγκλημάτων, καθώς και τη λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και τη διαδικασία ενώπιον αυτού.</p>		
<p>Μαθησιακά Αποτελέσματα</p>	<p>Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, ο φοιτητής θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εντοπίζει και διακρίνει τις ιδιαιτερότητες των εννοιών του διεθνούς ποινικού δικαίου. • Αντιλαμβάνεται τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων. • Αξιολογεί τις επιμέρους λειτουργίες της διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας, να γνωρίζει τη διαδικασία που ακολουθείται ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και τη δικαιοδοσία αυτού, καθώς και να κατανοεί τις συνθήκες και διεθνείς εξελίξεις που κατέστησαν αναγκαία την ίδρυσή του. • Κατανοεί πλήρως τις έννοιες και επιμέρους αρχές που διέπουν το διεθνές ποινικό δίκαιο. • Συνθέτει τις έννοιες του διεθνούς ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου και να είναι ικανός να τις αξιολογήσει κριτικά. • Γνωρίζει τις νεότερες εξελίξεις στο πεδίο του διεθνούς ποινικού δικαίου. • Έχει αποκτήσει εξοικείωση με τον κλάδο και να διαθέτει, πλέον, τα απαιτούμενα γνωστικά εφόδια, ούτως ώστε να μπορεί και ο ίδιος/α να αξιολογήσει την ποινική μεταχείριση των εγκλημάτων με διεθνείς όψεις. • Έχει πλήρη γνώση της μεθοδολογίας έρευνας, ούτως ώστε αφενός να κατανοεί τη σημασία της ερευνητικής διαδικασίας και των πορισμάτων της και αφετέρου να δύναται ο ίδιος να σχεδιάσει και να υλοποιήσει μία έρευνα και να αντεπεξέλθει επιτυχώς στις ανάγκες εκπόνησης της μεταπτυχιακής του διατριβής (βλ. 13ο μάθημα). 		
<p>Προαπαιτούμενα</p>	<p>Κανένα</p>	<p>Συναπαιτούμενα</p>	<p>Κανένα</p>

<p>Περιεχόμενο Μαθήματος</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Εισαγωγικό μάθημα. Το διεθνές Ποινικό Δίκαιο εν ευρεία και εν στενή εννοία. Εθνική και διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. «Γνήσια» και «μη γνήσια» διεθνή εγκλήματα. Πηγές διεθνούς ποινικού δικαίου. Θεμελιώδεις έννοιες. Σκοποί της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης. 2. Εθνική ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Νομική φύση των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου <i>stricto sensu</i>. Ημεδαπά, αλλοδαπά και κοινά έννομα αγαθά. Ποινική εξουσία και όρια αυτής, πράξεις κυριαρχίας, ποινική δικαιοδοσία, δικονομικός καταναγκασμός. 3. Τα τοπικά όρια ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων – Αρχές εγκαθίδρυσης διεθνών ποινικών αρμοδιοτήτων (ά. 5-11 Π.Κ.). Οι επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου – Μέρος I: Αρχή της εδαφικότητας (ά. 5 § 1 Π.Κ.) – Αρχή της σημαίας (ά. 5 § 2 Π.Κ.) – Ενεργητική αρχή της προσωπικότητας (ά. 6 Π.Κ.) – Παθητική αρχή της προσωπικότητας (ά. 7 Π.Κ.). 4. Οι επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου – Μέρος II: Κρατική προστατευτική αρχή και αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (ά. 8 Π.Κ.) – Αρχή της διευθέτησης (ά. 9 Π.Κ.) – Αρχή του συνυπολογισμού (ά. 10 Π.Κ.). Αναγνώριση αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων – Επιβολή παρεπόμενων ποινών και μέτρων ασφαλείας (ά. 11 Π.Κ.). 5. Διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Ιστορική διαδρομή. Το ουσιαστικό δίκαιο των διεθνών εγκλημάτων και η φύση τους. Το Καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΚΡΔΠΔ). Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ή Διεθνές Δίκαιο του Πολέμου ή Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων ή <i>jus in bello</i>). Εγκλήματα πολέμου: Συστηματική κατάταξη – Έννοια, βασικές αρχές, επιμέρους διακρίσεις. 6. Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Έννοια, δομή, προστατευόμενο έννομο αγαθό. Περιπτώσιολογία. 7. Το έγκλημα της γενοκτονίας. Εννοιολογική οριοθέτηση. Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή της Γενοκτονίας του 1948. 8. Το έγκλημα της επίθεσης. Εννοιολογικός προσδιορισμός, προϋποθέσεις, δικονομική αντιμετώπιση. 9. Διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί θεσμοί. <i>Ad hoc</i> διεθνή ποινικά δικαστήρια. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ) – Μέρος I: Οργάνωση, προϋποθέσεις άσκησης δικαιοδοσίας και όρια αυτής. Σχέση του ΔΠΔ με τα εθνικά δικαστήρια. 10. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο – Μέρος II: Ειδικότερα δικονομικά ζητήματα. Κανόνες απόδειξης, δικαιώματα κατηγορουμένου. Η επίδραση των ασυλιών στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ. Επιμέρους ζητήματα προβλεπόμενα στο Καταστατικό της Ρώμης.
------------------------------	--

	<p>Παρουσίαση των υποθέσεων που έχουν αχθεί ενώπιον του ΔΠΔ. Διεθνής συνεργασία, δικαστική συνδρομή και εκτέλεση ποινών.</p> <p>11. Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση. Έννοια, προϋποθέσεις, περιπτώσιολογία.</p> <p>12. Η ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον διεθνές δίκαιο της θάλασσας. Ειδικότερα ζητήματα αναφερόμενα εκ της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας.</p> <p>13. Μεθοδολογία έρευνας (Σχεδιασμός, είδη, σκοπός, συνήθη στάδια, μέθοδοι, τεχνικές και εργαλεία έρευνας, ερευνητική διαδικασία)</p>
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως
Βιβλιογραφία	<p>ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</p> <p>Γιόκαρης Α./Παζαρτζή Φ., Εθνική και διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2012.</p> <p>Μυλωνόπουλος Χρ., Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, β' έκδ., 1993, Αντ. Σάκκουλα.</p> <p>Μυλωνόπουλος Χρ. (επιμ.), Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και Σύγχρονη Πραγματικότητα. Προκλήσεις και Προοπτικές. 1^ο Διεθνές Συνέδριο Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου (Αθήνα 3-5 Ιουνίου 2016), εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017.</p> <p>Παζαρτζή Φ., Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη στη σύγχρονη εποχή, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2007.</p> <p>Σατλάνης Χρ., Νομική επεξεργασία θεμάτων και περιπτώσεων Διεθνούς Δικαίου (με προσέγγιση εννοιών Ευρωπαϊκού και Εθνικού Δικαίου), εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008.</p> <p>Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε./Καϊάφα-Γκμπάντι Μ./Μπιτζιλέκης Ν./Παπαδαμάκης Α./Παπακυριάκου Θ./Νούσκαλης Γ./Ναζίρης Ι., Εγκλήματα Πολέμου. Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2006.</p> <p>Ambos K., European Criminal Law, Cambridge University Press, 2018.</p> <p>Cassese A., International Criminal Law, Oxford University Press, 2008.</p>

Αξιολόγηση	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="435 254 1040 310">Τελική εξέταση</td> <td data-bbox="1040 254 1369 310">50%</td> </tr> <tr> <td data-bbox="435 310 1040 367">Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td data-bbox="1040 310 1369 367">50%</td> </tr> <tr> <td data-bbox="435 367 1040 424">Σύνολο</td> <td data-bbox="1040 367 1369 424">100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά						

Τίτλος Μαθήματος	Εγκληματολογία			
Κωδικός Μαθήματος	LLM670			
Τύπος μαθήματος	Επιλογής			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο έτος / 2 ^ο εξάμηνο			
Διδάσκοντες	Κωνσταντίνος Πανάγος, Γεώργιος Χλούπης			
ECTS	10	Διαλέξεις / εβδομάδα	Δ/Ι	Εργαστήρια / εβδομάδα / ΟΧΙ
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα στοχεύει στην εξοικείωση των φοιτητών με την επιστήμη της εγκληματολογίας (με τη στενή έννοια του όρου). Πιο συγκεκριμένα, κινείται στα πεδία της εμπειρικής και θεωρητικής εγκληματολογίας, καθώς και στη μεθοδολογία των εγκληματολογικών ερευνών. Αρχικά, εξετάζονται επιστημολογικά ζητήματα: οι απαρχές της εγκληματολογικής σκέψης, το περιεχόμενο και οι θεματικοί άξονες της εγκληματολογίας, η συνάφεια αυτής με έτερες ποινικές επιστήμες, όπως επίσης η σημασία της εγκληματολογικής γνώσης για το ποινικό δίκαιο. Επίσης, δίνεται έμφαση στους εγκληματολογικούς ορισμούς του εγκλήματος σε συνάρτηση με τον νομικό του ορισμό (άρ. 14 ΠΚ) και άλλες συναφείς έννοιες (όπως η παρέκκλιση ή η αποκλίνουσα συμπεριφορά). Εν συνεχεία, αναλύονται τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν το εγκληματικό φαινόμενο (ο κανόνας, η παράβαση, η κύρωση), καθώς και οι διακρίσεις των επιμέρους μορφών εγκληματικής δράσης με βάση εγκληματολογικά κριτήρια.</p> <p>Βασικό κορμό του μαθήματος αποτελούν τα κυρίαρχα ρεύματα στην εγκληματολογική θεωρία. Ειδικότερα, εξετάζεται η διαχρονική εξέλιξη των βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνιολογικών θεωριών αναφορικά με τους παράγοντες που ωθούν ένα άτομο στην τέλεση ποινικών αδικημάτων (εγκληματολογία του περάσματος στην πράξη). Το μάθημα εστιάζει εν συνεχεία στην εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης. Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζονται η διαδικασία της παραγωγής και η εφαρμογή της ποινικής νομοθεσίας μέσα από την επισκόπηση των διαθέσιμων θεωρητικών προτύπων, όπως επίσης η επίδραση του ποινικού στίγματος στην ανάπτυξη του φαινομένου της υποτροπής (δευτερογενής απόκλιση / παρέκκλιση). Στην ύλη συμπεριλαμβάνονται οι σύγχρονες οι κατευθύνσεις της εγκληματολογικής σκέψης και οι συναρθρωτικές / ολοκληρωμένες θεωρίες περί του εγκλήματος. Καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας, λαμβάνονται υπ' όψιν τα πορίσματα εμπειρικών ερευνών που επαληθεύουν ή διαψεύδουν το περιεχόμενων των εξεταζόμενων θεωριών, ώστε να καταστεί σαφής η υφιστάμενη</p>			

	<p>αλληλεπίδραση ανάμεσα στη εγκληματολογική θεωρία και την εμπειρική έρευνα.</p> <p>Στη συνέχεια, το μάθημα εστιάζει στην κριτική αξιολόγηση των πηγών πληροφόρησης σχετικά με τη φαινομενολογία του εγκλήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αφού ληφθούν υπ' όψιν ο τρόπος τήρησης των επίσημων εγκληματολογικών στατιστικών, η διδασκαλία επικεντρώνεται στα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του εγκλήματος και τις σύγχρονες τάσεις της εγκληματικότητας. Καταληκτικά, οι φοιτητές εξοικειώνονται με τη μεθοδολογία της εμπειρικής έρευνας, ώστε να είναι σε θέση να αξιολογούν την αρτιότητα των δημοσιευμένων ερευνών και να προβαίνουν οι ίδιοι στη διαμόρφωση αντίστοιχων ερευνητικών σχεδιασμών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα εγείρομενα δεοντολογικά ζητήματα.</p> <p>Γενικότερα, μέσω του μαθήματος επιχειρείται η απόκτηση μιας διαφορετικής οπτικής των φοιτητών αναφορικά με το έγκλημα, συμπληρωματική σε αυτή που παρέχει η επιστήμη του ποινικού δικαίου (η δογματική ποινική επιστήμη). Απώτερο στόχο αποτελεί να δύνανται να εφαρμόσουν τις αποκτηθείσες γνώσεις κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, από όποιο πόστο και εάν επιλέξουν (ή έχουν επιλέξει) να υπηρετήσουν το δίκαιο. Επίσης, θα είναι σε θέση να αξιοποιούν την εγκληματολογική γνώση κατά την ερευνητική τους ενασχόληση με θέματα που άπτονται των ποινικών επιστημών ευρύτερα.</p>
<p>Μαθησιακά Αποτελέσματα</p>	<p>Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κατανοούν την έννοια και τις διακρίσεις του εγκλήματος από εγκληματολογική σκοπιά και σε συνάρτηση με τους αντίστοιχους νομικούς ορισμούς / τις αντίστοιχες νομικές κατηγοριοποιήσεις, • Αναλύουν τα θεμελιώδη ρεύματα της εγκληματολογικής θεωρίας και τις πρακτικές τους εφαρμογές, • Διατυπώνουν επιστημονικά τεκμηριωμένες θέσεις αναφορικά με τους παράγοντες που ωθούν ένα άτομο στην τέλεση ποινικών αδικημάτων, • Αναγνωρίζουν τη σημασία της θεωρητικής και εμπειρικής έρευνας για τη διαμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας, • Αξιολογούν τις πηγές πληροφόρησης σχετικά με τη φαινομενολογία του εγκλήματος, • Γνωρίζουν σε βάθος και να επεξηγούν τεκμηριωμένα τις τάσεις της εγκληματικότητας κατά τις τελευταίες δεκαετίες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο,

	<ul style="list-style-type: none"> • Διακρίνουν και να αξιολογούν τις μεθόδους και τις τεχνικές της εγκληματολογικής εμπειρικής έρευνας, • Καταρτίζουν σχέδια εμπειρικών ερευνών με βάση τους διεθνώς παραδεκτούς μεθοδολογικούς κανόνες, • Αναλύουν και να εφαρμόζουν στην πράξη τους δεοντολογικούς κανόνες των εμπειρικών ερευνών, • Εφαρμόζουν την εγκληματολογική γνώση στην πράξη κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους ή την ερευνητική ενασχόλησή τους με τις ποινικές επιστήμες ευρύτερα, • Αναπτύσσουν τεκμηριωμένες προτάσεις για την ποινική νομοθέτηση και την πρόληψη του εγκλήματος. 		
Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Κανένα
Περιεχόμενο Μαθήματος	<p>Το μάθημα περιλαμβάνει τις ακόλουθες θεματικές ενότητες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η επιστήμη της εγκληματολογίας και τα στοιχεία του εγκληματικού φαινομένου – η έννοια και οι διακρίσεις / μορφές του εγκλήματος από εγκληματολογική σκοπιά 2. Οι απαρχές και η ιστορική εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης σχετικά με τα αίτια / τους παράγοντες του εγκλήματος – η κλασική σχολή του ποινικού δικαίου, η γαλλο-βελγική χαρτογραφική σχολή και η ιταλική θετική σχολή της εγκληματολογίας 3. Οι βιολογικές και ψυχολογικές θεωρίες του εγκλήματος 4. Κοινωνιολογικές θεωρίες: οι θεωρίες της κοινωνικής δομής 5. Κοινωνιολογικές θεωρίες: οι θεωρίες της κοινωνικής διαδικασίας 6. Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης: θεωρητικό πλαίσιο για την παραγωγή της ποινικής νομοθεσίας και η προσέγγιση της ετικέτας 7. Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης: η εφαρμογή του ποινικού δικαίου και η επίδραση του ποινικού στίγματος στη δευτερογενή απόκλιση / παρέκκλιση (υποτροπή) 8. Σύγχρονες κατευθύνσεις στην εγκληματολογική σκέψη & η μέθοδος της συνάρθρωσης / ολοκλήρωσης των εγκληματολογικών θεωριών 9. Οι πηγές πληροφόρησης σχετικά με τη φαινομενολογία του εγκλήματος: οι επίσημες εγκληματολογικές στατιστικές και η διαχρονική εξέλιξη της σύγχρονης εγκληματικότητας σε διεθνές και εθνικό επίπεδο 		

	<p>10. Η ποσοτική προσέγγιση στη μεθοδολογία των εμπειρικών ερευνών: Θεωρία και εφαρμογές (παραδείγματα εγκληματολογικών ερευνών)</p> <p>11. Η ποιοτική προσέγγιση στη μεθοδολογία των εμπειρικών ερευνών: Θεωρία και εφαρμογές (παραδείγματα εγκληματολογικών ερευνών)</p> <p>12. Η μικτή προσέγγιση στη μεθοδολογία των εμπειρικών ερευνών: Θεωρία και εφαρμογές (παραδείγματα εγκληματολογικών ερευνών)</p> <p>13. Νομικά και δεοντολογικά ζητήματα των εμπειρικών ερευνών στην εγκληματολογία</p>						
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως						
Βιβλιογραφία	<p>Αλεξιάδη Σ., Εγκληματολογία, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011.</p> <p>Βιδάλη Σ., Εισαγωγή στην εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013.</p> <p>Βλάχου Β., Ιστορική επισκόπηση των εγκληματολογικών θεωριών κατά τον 19^ο αιώνα – Η γένεση της εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017.</p> <p>Σπινέλλη Κ., Εγκληματολογία – Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014.</p> <p>Davies P. & Francis P., Jupp V., Doing criminological research, SAGE, Los Angeles, 2011.</p> <p>Einstadter W. & Henry S., Criminological theory – an analysis of its underlying assumptions, Rowman, Lanham, 2006.</p> <p>Newburn T., Criminology, Willan, Devon, 2012.</p> <p>McLaughlin E. & Muncie J (επιμ.), The SAGE dictionary of criminology, SAGE, London, 2013.</p>						
Αξιολόγηση	<table border="1"> <tr> <td>Τελική εξέταση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά						

Τίτλος Μαθήματος	Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο και Οικονομική Εγκληματικότητα			
Κωδικός Μαθήματος	LLM675			
Τύπος μαθήματος	Επιλογής			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο έτος / 2 ^ο εξάμηνο			
Όνομα Διδάσκοντα	Κωνσταντίνος Τσίνας			
ECTS	10	Διαλέξεις εβδομάδα	/ Δ/Ι	Εργαστήρια εβδομάδα
Στόχοι Μαθήματος	<p>Η εξοικείωση του φοιτητή με ειδικούς ποινικούς νόμους για το οικονομικό έγκλημα και με το περιεχόμενο της οικονομικής εγκληματικότητας.</p> <p>Το μάθημα θα εξοικειώσει τους φοιτητές με τα ως άνω ζητήματα, ώστε να μπορούν να ερμηνεύσουν αυτοτελώς ένα νόμο με ασαφές ή ελλιπές περιεχόμενο και να διαγνώσουν ορθά το αληθές νόημά του για να αντιμετωπίσουν τα σχετικά ζητήματα στην πράξη.</p>			
Μαθησιακά Αποτελέσματα	<p>Αναμένεται ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αξιολογούν τις αρχές και τις θεωρήσεις του ποινικού δικαίου των ειδικών οικονομικών ποινικών νόμων σε σχέση με συγκεκριμένες μορφές εγκλημάτων • Περιγράφουν πώς το οικονομικό ποινικό δίκαιο λειτουργεί στην πράξη όπως αυτό προκύπτει μέσα από την μελέτη της νομολογίας και την ανάλυση της • Αναπτύξουν μια κριτική αναλυτική συλλογιστική σε σχέση με τον χειρισμό ποινικών υποθέσεων • Διαφοροποιούν εννοιολογικά ανάμεσα στα διάφορα ποινικά αδικήματα και στις εκάστοτε υπερασπίσεις τους. 			
Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Κανένα	

<p>Περιεχόμενο Μαθήματος</p>	<p>Το μάθημα περιλαμβάνει τις εξής διδακτικές ενότητες :</p> <p>1: Χρεοκοπία και πτωχευτικά αδικήματα στο ελλαδικό και κυπριακό ποινικό δίκαιο.</p> <p>2: Παραβάσεις τελωνειακής νομοθεσίας – Λαθρεμπορία</p> <p>3: Χρηματιστηριακά αδικήματα.</p> <p>4: Φορολογικά εγκλήματα στο ελλαδικό και κυπριακό δίκαιο</p> <p>5: Ακάλυπτη επιταγή.</p> <p>6: Απάτη σε βάρος της περιουσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p> <p>7: Πόθεν έσχες.</p> <p>8: Το νόμο περί επαυξήσεως των ποινών στους καταχραστές του Δημοσίου και των δημόσιων Νομικών προσώπων.</p> <p>9: Το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος ή για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.</p> <p>10: Ποινικές διατάξεις της πνευματικής ιδιοκτησίας.</p> <p>11: Ποινικές διατάξεις του ελεύθερου ανταγωνισμού.</p> <p>12: Εφαρμογές στα φορολογικά εγκλήματα, στα εγκλήματα λαθρεμπορίας και στα εγκλήματα που τελούν οι καταχραστές του Δημοσίου και δημόσιων νομικών προσώπων.</p> <p>13. Εφαρμογές στα χρηματιστηριακά εγκλήματα, στην απάτη σε βάρος των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο ξέπλυμα βρόμικου χρήματος.</p>
<p>Μεθοδολογία Διδασκαλίας</p>	<p>Εξ αποστάσεως</p>
<p>Βιβλιογραφία</p>	<p>Παύλου/Σάμιου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 5η ενημέρωση, 2016,</p> <p>Ζησιάδης Β., Η οικονομική εγκληματικότητα: Το ουσιαστικό και δικονομικό οικονομικό ποινικό δίκαιο, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001.</p> <p>Καϊάφα-Γκμπάντι κ.ά., (Επιμ.), Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα (Τόμοι I, II, III), Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2015.</p> <p>Κραμβία-Καπαρδή Μαρία/Τσολάκης Χρήστος, Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, Διερεύνηση, Αποτροπή, Εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2011.</p> <p>Κουράκης Ν. (συνεργασία Δ. Ζιούβας), Τα οικονομικά εγκλήματα (Τόμοι I, II, III) Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2007.</p> <p>Ryder N. (Eds.), White Collar Crime and Risk; Financial Crime, Corruption and the Financial Crisis, Palgrave MacMillan UK 2018</p>

	Tiedemann Kl., Wirtschaftsstrafrecht. 5. Auflage, Vahlen 2017 Achenbach / Ransiek / Rönnau (Hrsg.), Handbuch Wirtschaftsstrafrecht - Kompakte Darstellung der zentralen Materien des Wirtschaftsstrafrechts, 4. Auflage C.F.Mueller, 2015.						
Αξιολόγηση	<table border="1"> <tr> <td>Τελική εξέταση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά						

Τίτλος Μαθήματος	Σύγχρονες μορφές εγκληματικής δράσης - Οργανωμένο έγκλημα – Τρομοκρατία.			
Κωδικός Μαθήματος	LLM680			
Τύπος μαθήματος	Επιλογής			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο έτος / 2 ^ο εξάμηνο			
Όνομα Διδάσκοντα	Γεώργιος Χλούπης			
ECTS	10	Διαλέξεις / εβδομάδα	Δ/Ι	Εργαστήρια / εβδομάδα
OXI				
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το συγκεκριμένο μάθημα θέτει σαν επίκεντρο, την μελέτη σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, διαφόρων σύγχρονων και επίκαιρων μορφών εγκληματικών δράσεων με ιδιαίτερη απαξία και σοβαρές απειλές σε πολλά επίπεδα, επιχειρώντας στο πλαίσιο αυτό την εννοιολογική τους οριοθέτηση και την κατανόησή τους εξοικειώνοντας τους σπουδαστές με το σχετικό διεθνές ευρωπαϊκό και εθνικό νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή τους. Εξετάζοντας τη νομοτυπική μορφή των εγκληματικών αυτών φαινομένων στον ποινικό κώδικα και τη νομολογιακή αντιμετώπιση.</p> <p>Στους γενικούς στόχους του μαθήματος υπάγεται η εννοιολογική οριοθέτηση των εγκληματικών αυτών δράσεων, οι τυχόν αλληλεπιδράσεις τους, αναδεικνύοντας το μέγεθος του προβλήματος.</p> <p>Στους ειδικούς στόχους υπάγεται η ανάδειξη του (ποινικού) οπλοστασίου σε εθνικό και διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, δίνοντας έμφαση στους φορείς αντιμετώπισης, εστιάζοντας στα σύγχρονα μέσα και κυρίως στην συνεργασία των εθνικών αρχών καταστολής και πρόληψης, αναδεικνύοντας τα «αδύναμα» σημεία και της δυσκολίες στην αντιμετώπισή της και εξετάζοντας ιδιαίτερα τα ανθρώπινα δικαιώματα που θίγονται και σε τι βαθμό, στο πλαίσιο της προσπάθειας της.</p> <p>Τα ως άνω εγκληματικά φαινόμενα του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας και του κοινωνικού φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού, εξετάζονται κυρίως σε υπερεθνικό επίπεδο και από εγκληματολογική σκοπιά, συμπληρώνοντας έτσι το ποινικοδογματικό κομμάτι, προσφέροντας έτσι στους φοιτητές μια ολοκληρωμένη γνώση για τα εγκληματικά αυτά φαινόμενα. Αναδεικνύονται οι ποικίλες και σοβαρές απειλές από τα εγκληματικά αυτά φαινόμενα, εξετάζονται</p>			

	<p>τα μέσα που χρησιμοποιούν οι εγκληματικές αυτές ομάδες, η σχέση τους με τη νόμιμη οικονομία (συγκρίνονται οι πολυεθνικές εγκληματικές οργανώσεις-μαφίες, με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και οι διάφορες οργανωμένες εγκληματικές ομάδες και τρομοκρατικές ομάδες για την ανάδειξη των συνεργειών μεταξύ τους).</p> <p>Επίσης δίνεται ιδιαίτερο βάρος στις διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές προσπάθειες αντιμετώπισης.</p>		
<p>Μαθησιακά Αποτελέσματα</p>	<p>Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οριοθετούν εννοιολογικά τα υπό έρευνα εγκλήματα. • Εμβαθύνουν της τρόπους αντιμετώπισης αυτών. • Εφαρμόζουν του ενδεδειγμένους τρόπους και εργαλεία αντιμετώπισης. • Αξιολογούν ορθά κάθε περίπτωση. • Διατυπώνουν προτάσεις βελτίωσης του νομοθετικού οπλοστασίου. • Εμπεδώνεται και βελτιώνεται η συνεργασία μεταξύ των εθνικών δικωτικών αρχών, οριζόντια, αλλά και κάθετα των εθνικών δικωτικών αρχών. • Αναπτύσσουν τεκμηριωμένες προτάσεις χάραξης αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής. <p>Αξιοποιήσουν της γνώσεις που θα αποκτήσουν ως βασικό εργαλείο κατά την άσκηση του επαγγελματικού και ακαδημαϊκού της έργου</p>		
<p>Προαπαιτούμενα</p>	<p>Κανένα</p>	<p>Συναπαιτούμενα</p>	<p>Κανένα</p>
<p>Περιεχόμενο Μαθήματος</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Εννοιολογικοί προσδιορισμοί (Οργανωμένη εγκληματική δράση, τρομοκρατία. Συναφείς έννοιες: Διασυνοριακό έγκλημα, συνοριακό έγκλημα. Διεθνές έγκλημα. Υπερεθνικό – Διεθνικό έγκλημα, εγκλήματα κατά της Ε.Ε.). Οργανωμένη εγκληματική δράση και τρομοκρατία με διασυνοριακή διάσταση. 2.Εγκληματολογικά και ποινικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. 3. Σχέση με άλλες μορφές εγκληματικής δράσης (οικονομικά εγκλήματα, κατ' επάγγελμα τελούμενα εγκλήματα, συμμορίες). 4. Περιπτωσιολογία (Παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, σωματεμπορία, αρχαιοκαπηλία, κλοπή σκαφών και οχημάτων, υπερεθνικό έγκλημα με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή κ.α.). 		

	<p>5. Η χρήση της τεχνολογίας και της πληροφορικής στην εκδήλωση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.</p> <p>6. Οι απειλές του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.</p> <p>7. Υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα και υπερεθνικές επιχειρήσεις. – Η βία, η διαφθορά και η παράνομη νομιμοποίηση εσόδων στην υπηρεσία του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.</p> <p>8. Η κατάσταση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας στην Ελλάδα και την Ε.Ε.</p> <p>9. Η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας και εν γένει του βίαιου εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης σε επίπεδο πρόληψης.</p> <p>10. Η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας σε επίπεδο καταστολής.</p> <p>11. Η διεθνής και ευρωπαϊκή συνεργασία για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Η διεθνής σύμβαση του Πατέρμο για την αντιμετώπιση του Υπερεθνικού Οργανωμένου εγκλήματος. Η παγκόσμια στρατηγική και τα διεθνή νομικά κείμενα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.</p> <p>12. Η διεθνής και η ευρωπαϊκή αστυνομική συνεργασία για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.</p> <p>13. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.</p>
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως
Βιβλιογραφία	<p>Γιαννάκη Ν. «Η συμβολή της εγκληματολογίας στην ερμηνεία του φαινομένου της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης των νέων», Εγκληματολογία, 2017.</p> <p>Σατλάνης Χ. – Φαρσεδάκης Ι. «Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα, ερμηνευτικά σχόλια - Παραδείγματα», Αθήνα Νο.Β. 2015.</p> <p>Σατλάνης Χ. – Μαργαρίτης Λ. «Είναι δυνατή η θεώρηση ενός πολιτικού κόμματος ή μιας πολιτικής οργάνωσης ως εγκληματικής οργάνωσης;», Ποιν.Δικ. 2013.</p> <p>Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., «Οργανωμένο Έγκλημα και τρομοκρατία», Σάκκουλας, 2005.</p> <p>Λίβος Ν., «Οργανωμένο Έγκλημα & Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις», Σάκκουλας, 2007.</p>

	<p>Χλούπης Γ., «Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.</p> <p>Cherif Bassiouni – Eduardo Vetere “Organized Crime and its Transnational Manifestation”, in Cherif Bassiouni “INTERNATIONAL CRIMINAL LAW”, Vol. I, 2nd Ed., Ardsley, New York, Transnational Publishers, Inc., 1999</p>						
Αξιολόγηση	<table border="1"> <tr> <td>Τελική εξέταση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά.						

Τίτλος Μαθήματος	Ποινική Δικονομία και ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).			
Κωδικός Μαθήματος	LLM685			
Τύπος μαθήματος	Επιλογής			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο έτος / 2 ^ο εξάμηνο			
Όνομα Διδάσκοντα	Χρήστος Σατλάνης			
ECTS	10	Διαλέξεις εβδομάδα	/ Δ/Ι	Εργαστήρια εβδομάδα
Στόχοι Μαθήματος	Το μάθημα θα εξοικειώσει τους φοιτητές με τα παρακάτω ζητήματα ποινικής δικονομίας υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ.			
Μαθησιακά Αποτελέσματα	<p>Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χειρίζονται πρακτικά θέματα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ, ώστε να δύνανται να αντιμετωπίζουν επιτυχώς περιπτώσεις, που θα συναντούν στην πράξη των δικαστηρίων. • Κατανοούν τη σημασία που έχει η ΕΣΔΑ για την ποινική πρακτική • Αντιμετωπίζουν πρακτικά ζητήματα ποινικού δικαίου και δικονομικά ζητήματα από την αρχή της ποινικής διαδικασίας μέχρι την άσκηση των ένδικων μέσων. • Συμμετέχουν επιτυχώς και αποτελεσματικά σε όλη την ποινική διαδικασία. • Δύνανται να ασκήσουν τυπικά παραδεκτά και με ουσιαστικά βάσιμους λόγους ένδικα μέσα κατά μιας δικαστικής ποινικής απόφασης. 			
Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Δ/Ι	

<p>Περιεχόμενο Μαθήματος</p>	<p>Στο πλαίσιο του μαθήματος θα αναλυθούν :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Διάρθρωση Ελληνικής Ποινικής Διαδικασίας. 2. Διάρθρωση Κυπριακής Ποινικής Διαδικασίας. 3. Δικαίωμα του κατηγορουμένου για πρόταση αποδείξεων. 4. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ (ή ΕΔΑΔ). 5. Η ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων στη νομολογία του ΕΔΔΑ. 6. Η υπερβολική τυπολατρία των ελληνικών δικαστηρίων υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕΔΔΑ. 7. Επικείμενη μεταβολή κατηγορίας και ΕΔΔΑ. Δεδικασμένο με βάση τη νομολογία του ΕΔΔΑ. 8. Αξίωση του κατηγορουμένου για ένα αμερόληπτο δικαστήριο. 9. Μάρτυρες κατηγορίας (επώνυμοι και ανώνυμοι ή απόρρητοι) και δικαίωμα του κατηγορουμένου για εξέταση αυτών. 10. Συμπληρωματικά ερμηνευτικά σχόλια στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ (Τεκμήριο αθωότητας κατηγορουμένου, αρχή της ισότητας των όπλων, άσκηση ένδικου μέσου ενώπιον ανώτερου δικαστηρίου, πραγματογνωμοσύνη, ελεύθερη απόδειξη και πρόταση αποδεικτικών μέσων που δεν εξετάστηκαν σε πρώτο βαθμό). 11. Απέλαση και έκδοση υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕΔΔΑ. 12. Αυτεπάγγελτη αναζήτηση της αλήθειας με βάση τη Νομολογία του ΕΔΔΑ. 13. Η προσωρινή κράτηση ή προφυλάκιση υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕΔΔΑ.
<p>Μεθοδολογία Διδασκαλίας</p>	<p>Εξ αποστάσεως</p>
<p>Βιβλιογραφία</p>	<p>Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.</p> <p>Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.\</p> <p>Χρήστου Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη (Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις), Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.</p> <p>Αδάμ Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017.</p>

	<p>John M. Scheb and Il John M. Scheb, <u>Criminal Law and Procedure</u> 2013.</p> <p>Ronald J. Bacigal and Mary Kelly Tate, <u>Criminal Law and Procedure: An Overview</u>, 2014.</p> <p>Charles River Editors, <u>Criminal Law & Procedure: A Background on the Elements of Crimes and the Rights of Defendants</u>, 2015</p> <p>Matthew Lippman, <u>Contemporary Criminal Law: Concepts, Cases, and Controversies</u>, 2018.</p>						
Αξιολόγηση	<table border="1"> <tr> <td>Τελική εξέταση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά						

Τίτλος Μαθήματος	Σωφρονιστική & Ειδικά Θέματα Αντεγκληματικής Πολιτικής			
Κωδικός Μαθήματος	LLM690			
Τύπος μαθήματος	Επιλογής			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	1 ^ο έτος / 2 ^ο εξάμηνο			
Διδάσκων	Κωνσταντίνος Πανάγος			
ECTS	10	Διαλέξεις / εβδομάδα	Δ/Ι	Εργαστήρια / ΟΧΙ εβδομάδα
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα εστιάζει στην επίσημη κοινωνική αντίδραση απέναντι στους δράστες αξιόποινων πράξεων. Στους βασικούς του στόχους εντάσσεται η εξοικείωση των φοιτητών με την επιστήμη της σωφρονιστικής / ποινολογίας και τον τρόπο δόμησης της ποινικής δικαιοσύνης, η διαχρονική επισκόπηση των ποινικών κυρώσεων και των επιστημονικών αντιλήψεων σχετικά με την αντιμετώπιση των δραστών, η μελέτη της σωφρονιστικής νομοθεσίας (law in books) και της εφαρμογής της (law in action), η εξέταση του ρόλου του θύματος στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, όπως επίσης η κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων της ποινικής και σωφρονιστικής αντιμετώπισης μεταχείρισης των ανήλικων δραστών.</p> <p>Σε αυτό το πλαίσιο, θα δοθεί έμφαση αρχικά στην έννοια και την ιστορική εξέλιξη των ποινών, στις θεωρίες αναφορικά με τη δικαιολογητική βάση της ποινής, στον τρόπο δόμησης και λειτουργίας του ποινικού συστήματος, στο ρόλο της φυλάκισης στις μετα-νεωτερικές κοινωνίες και στα σημαντικότερα πρότυπα περί της έκτισης των ποινών (αναμορφωτικό πρότυπο, δικαιοκτικό πρότυπο και νέα ποινολογία). Βασικό κορμό του μαθήματος θα αποτελέσει η μελέτη της σωφρονιστικής νομοθεσίας και των ιδιαίτερων κοινωνιών που συγκροτούνται εντός των καταστημάτων κράτησης. Στη συνέχεια, εξετάζονται εναλλακτικοί τρόποι έκτισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών (η παροχή κοινωφελούς εργασίας, η ηλεκτρονική επιτήρηση με κατ' οίκον περιορισμό, ο θεσμός της απόλυσης κρατουμένων με όρους). Έμφαση θα δοθεί στη σημασία της μετασωφρονιστικής μέριμνας για την επίτευξη της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων και την πρόληψη του φαινομένου της υποτροπής. Καταληκτικά, θα μελετηθούν εναλλακτικά πρότυπα για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, που εμπλέκουν το θύμα στη διευθέτηση των συνεπειών των αξιόποινων πράξεων (αποκαταστατική / επανορθωτική δικαιοσύνη).</p> <p>Για την επίτευξη των ανωτέρω στοχεύσεων θα αξιοποιηθούν τα πορίσματα εμπειρικών εγκληματολογικών ερευνών, τα διδάγματα της</p>			

	<p>εγκληματολογικής θεωρίας, τα πορίσματα της σωφρονιστικής επιστήμης / ποινολογίας, όπως επίσης τα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής (τις Κατευθυντήριες Γραμμές του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και τις Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης).</p>
<p>Μαθησιακά Αποτελέσματα</p>	<p>Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αναλύουν την ιστορική εξέλιξη των ποινικών κυρώσεων, • Αναλύουν τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και να κατανοούν τις αλληλεπιδράσεις των επιμέρους υποσυστημάτων, • Επιχειρηματολογούν σχετικά με τις στοχεύσεις / τη δικαιολογητική βάση των ποινών και το ρόλο της φυλακής στο μετανεωτερικό σκηνικό, • Αξιολογούν τα πρότυπα που έχουν διαμορφωθεί στο πεδίο της σωφρονιστικής επιστήμης / ποινολογίας και τις κατευθύνσεις που παρέχουν για την έκτιση των ποινών, • Αναλύουν τις προβλέψεις της σωφρονιστικής νομοθεσίας (law in books) και τις πραγματικές συνθήκες κράτησης (law in action), • Επιχειρηματολογούν σχετικά με τις ιδιαίτερες ανάγκες των ανήλικων δραστών, που επιτάσσουν τη διακριτή ποινική και σωφρονιστική τους μεταχείριση, • Αναλύουν τους εναλλακτικούς τρόπους έκτισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών, το θεωρητικό τους υπόβαθρο και τις επιμέρους εφαρμογές τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, • Περιγράφουν και να εξηγούν το ρόλο του θύματος στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, • Κατανοούν το θεωρητικό υπόβαθρο εναλλακτικών μοντέλων για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης (αποκαταστατική / επανορθωτική δικαιοσύνη), • Είναι εξοικειωμένοι με τη διαδικασία της διαμεσολάβησης μεταξύ δράστη και θύματος, όπως επίσης τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, • Διατυπώνουν επιστημονικά τεκμηριωμένες θέσεις σχετικά με τη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος και να διατυπώνουν καινοτόμες προτάσεις σχετικά με την υπερπήδηση των προβλημάτων που ταλανίζουν την ποινική δικαιοσύνη ευρύτερα (βασισμένες στο θεωρητικό προβληματισμό, στα πορίσματα εμπειρικών ερευνών και τις κατευθυντήριες γραμμές των διεθνών οργανισμών).

Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Κανένα
Περιεχόμενο Μαθήματος	<p>Το μάθημα περιλαμβάνει τις ακόλουθες θεματικές ενότητες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Το ποινικό σύστημα – Ζητήματα ιστορίας και θεωρίας της ποινής 2. Η ιστορική εξέλιξη των επιστημονικών αντιλήψεων σχετικά με την ποινική αντιμετώπιση των δραστών αξιόποινων πράξεων: Η Κλασική Σχολή του Ποινικού Δικαίου και η Ιταλική Θετική Σχολή της Εγκληματολογίας 3. Η έννοια του «προτύπου» στη σωφρονιστική επιστήμη και την αντεγκληματική πολιτική – Η αρχική εκδοχή του αναμορφωτικού προτύπου 4. Το δικαϊκό πρότυπο και η σύγχρονη εκδοχή του αναμορφωτικού προτύπου 5. Η αντεγκληματική πολιτική στην κοινωνία της διακινδύνευσης: Η νέα ποινολογία 6. Η διαχρονική εξέλιξη των σωφρονιστικών συστημάτων και ο ρόλος της φυλάκισης στις μετανεωτερικές κοινωνίες – ζητήματα σωφρονιστικής μεταχείρισης και κοινωνιολογίας της ποινής 7. Ειδικά θέματα ελληνικού και κυπριακού σωφρονιστικού δικαίου: Οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των κρατουμένων 8. Η εφαρμογή της σωφρονιστικής νομοθεσίας – Το πρόβλημα του υπερπληθυσμού των καταστημάτων κράτησης και ζητήματα κοινωνιολογίας της φυλακής 9. Εναλλακτικοί τρόποι έκτισης στερητικών της ελευθερίας ποινών (κοινωνικές ποινές) και η σημασία της μετασωφρονιστικής μέριμνας: Η διαδικασία της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων και η πρόληψη της υποτροπής 10. Η ποινική και σωφρονιστική μεταχείριση των ανήλικων δραστών με βάση το ελληνικό και κυπριακό δίκαιο 11. Ο ρόλος του θύματος στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και οι ιδιαιτερότητες του ανήλικου μάρτυρα: Η ιστορική εξέλιξη του θυματολογικού κινήματος και ζητήματα παιδικής προστασίας 12. Η αποκαταστατική / επανορθωτική δικαιοσύνη ως εναλλακτικό μοντέλο απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: Ιστορικό πλαίσιο και θεωρητικό υπόβαθρο 13. Εφαρμογές της αποκαταστατικής / επανορθωτικής δικαιοσύνης: Η μεθοδολογία της διαμεσολάβησης μεταξύ δράστη – θύματος και τα δικαιώματα των μερών 		
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως		

Βιβλιογραφία	<p>Αλεξιάδη Σ., Σωφρονιστική, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2001.</p> <p>Αρχιμανδρίτου Μ., Η φυλάκιση ως τρόπος κράτησης και μορφή έκτισης της ποινής, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012.</p> <p>Δασκαλάκη Η., Μεταχείριση εγκληματία, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981.</p> <p>Κουράκη Ν., Ποινική καταστολή, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009.</p> <p>Garland D., The culture of control, Oxford University Press, Oxford-New York, 2001.</p> <p>Hudson B., Understanding justice, Open University Press, Buckingham, 2003.</p> <p>Newburn T., Criminology, Willan, Devon, 2012.</p> <p>Robinson G. & Crow I., Offender rehabilitation: Theory, research and practice, SAGE, London, 2009.</p>						
Αξιολόγηση	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 70%;">Τελική εξέταση</td> <td style="width: 30%; text-align: center;">50%</td> </tr> <tr> <td>Συντρέχουσα αξιολόγηση</td> <td style="text-align: center;">50%</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td style="text-align: center;">100%</td> </tr> </table>	Τελική εξέταση	50%	Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%	Σύνολο	100%
Τελική εξέταση	50%						
Συντρέχουσα αξιολόγηση	50%						
Σύνολο	100%						
Γλώσσα	Ελληνικά						

Τίτλος Μαθήματος	Μεταπτυχιακή εργασία						
Κωδικός Μαθήματος	LLM695						
Τύπος μαθήματος	Υποχρεωτικό						
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό (2 ^{ος} κύκλος)						
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	2 ^ο έτος / 1 ^ο εξάμηνο						
Όνομα Διδάσκοντα	Ευριπίδης Ρίζος						
ECTS	30	Διαλέξεις εβδομάδα	/	Δεν ισχύει	Εργαστήρια εβδομάδα	/	ΟΧΙ
Στόχοι Μαθήματος	<p>Το μάθημα αποσκοπεί να δώσει στους φοιτητές τη δυνατότητα να εφαρμόσουν τη γνώση που απέκτησαν στα υπόλοιπα μαθήματα, εκπονώντας εκτενή εργασία επί νομικού ζητήματος του ποινικού δικαίου, και να τους παράσχει τη δυνατότητα να αντιλαμβάνονται με σαφήνεια τα απαιτούμενα βήματα για να ετοιμάσουν την νομική μελέτη και να αναγνωρίσουν τις διαφορετικές προσεγγίσεις που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να επιλυθούν τα διάφορα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν στην πορεία της ολοκλήρωσης της μελέτης, να αντιλαμβάνονται πλήρως πως θα επεξηγούν τα νομικά τους επιχειρήματα και πως θα προβαίνουν στην απαιτούμενη τεκμηρίωση και θεμελίωση. Επίσης να αποκτηθεί η δυνατότητα επεξεργασίας και ερμηνείας της κρίσιμης νομοθεσίας και νομολογίας και να σχολιάζουν με κριτική προσέγγιση τη δική τους μελέτη αλλά και άλλες μελέτες.</p>						
Μαθησιακά Αποτελέσματα	<p>Αναμένεται ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εντοπίζουν ένα συγκεκριμένο πρόβλημα ή μια θεματική κατάλληλη για έρευνα που σχετίζεται με τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα του Μάστερ (LLM). • Διατυπώνουν υποθέσεις εργασίας. • Επιλέγουν τις κατάλληλες ερευνητικές μεθοδολογίες για να μελετήσουν το πρόβλημα και να επεξεργαστούν τις υποθέσεις εργασίας τους. • Επιλέγουν τα κατάλληλα παραδείγματα για την υποστήριξη των επιχειρημάτων τους. • Αναλύουν και να παρουσιάζουν δεδομένα. • Συγγράφουν το ειρημένο θέμα. • Προσεγγίζουν το θέμα διεπιστημονικά. 						

	<ul style="list-style-type: none"> • Αναλαμβάνουν συστηματική και κριτική επισκόπηση της βιβλιογραφίας που σχετίζεται με τη θεματική που έχουν επιλέξει για τη διατριβή τους. • Προσεγγίζουν με κριτικό τρόπο τη νομολογία και τη νομοθεσία. • Συντάσσουν περίληψη του θέματός τους και να παρουσιάζουν τις ιδέες που ανέπτυξαν σε ακροατήριο 						
Προαπαιτούμενα	Κανένα	Συναπαιτούμενα	Κανένα				
Περιεχόμενο Μαθήματος	<p>Η διπλωματική εργασία περιλαμβάνει το σχεδιασμό και την εκτέλεση ενός ερευνητικού θέματος στο πεδίο του ποινικού δικαίου και τη συγγραφή του κειμένου που θα περιλαμβάνει κατά προσέγγιση 20,000 λέξεις. Οι τίτλοι των ερευνητικών θεμάτων θα συμφωνούνται μεταξύ του φοιτητή και του οριζόμενου επιβλέποντος καθηγητού και θα εγκρίνονται από τη Συντονιστική Επιτροπή του Μεταπτυχιακού.</p>						
Μεθοδολογία Διδασκαλίας	<p>Εξ αποστάσεως εκπαίδευση - Τέσσερις (4) συναντήσεις με τον/την επιβλέποντα μέσω πλατφόρμας</p>						
Βιβλιογραφία	<ul style="list-style-type: none"> • Μαρίνος, Μιχ.-Θεοδ., Πώς γράφεται μια φοιτητική & μεταπτυχιακή εργασία. Ένας μικρός οδηγός συγγραφής για φοιτητές νομικής, Δίκαιο και Οικονομία 2009 • Χελιδόνης, Απ., Μεθοδολογικές οδηγίες για τη σύνταξη της μεταπτυχιακής εργασίας, Περιοδικό Digesta 2000-2001, σ. 132-153. • Neumann, U., Θεωρία νομικής επιχειρηματολογίας (επιμ. Μετάφρασης Δ. Κιούπης – Τ. Τριανταφύλλου), Δίκαιο και Οικονομία 1996 <p>Ανάλογα με τη θεματική της εργασίας</p>						
Αξιολόγηση	<p>Γραπτή Μελέτη</p> <p>Παρουσίαση Έρευνας</p> <p>Σύνολο</p>	<table border="1"> <tr> <td>75%</td> </tr> <tr> <td>25%</td> </tr> <tr> <td>100%</td> </tr> </table>	75%	25%	100%		
75%							
25%							
100%							
Γλώσσα	Ελληνικά						

APPENDIX 2.2

TEACHING METHODOLOGY PER COURSE

LLM650: Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο

Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών εννοιών, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.

Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.

Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος.

Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-εξ ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθούντες το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.

Συμμετοχή σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα διοργανωθούν για τους φοιτητές του συμβατικού προγράμματος (εάν αυτό είναι εφικτό). Συγκεκριμένα υφίσταται η δυνατότητα εκπαιδευτικής επίσκεψης των φοιτητών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), που εδρεύει στο Στρασβούργο και η παρακολούθηση ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον αυτού, όπως και σε οργανισμούς και άλλους φορείς της Ε.Ε. λ.χ. Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol - Χάγη), Eurojust (δικαστικός συντονισμός και συνεργασία μεταξύ εθνικών αρχών για την καταπολέμηση του σοβαρού οργανωμένου εγκλήματος), Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF - Βρυξέλλες) και ενημέρωσης των φοιτητών από τους ίδιους τους εκπροσώπους των εν λόγω οργάνων για τη δράση τους).

LLM655: Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών εννοιών, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Η συζήτηση (chat) στην πλατφόρμα θα διεξάγεται ανά μάθημα, εκ περιτροπής προφορικώς και γραπτώς. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να ελέγχεται τόσο η προφορική όσο και η γραπτή νομική έκφραση των φοιτητών, ώστε να επισημαίνονται και να διορθώνονται σφάλματα, και να αξιολογούνται οι επιδόσεις και στις δύο. Ταυτόχρονα, οι εξ αποστάσεως θα υποχρεούνται, έτσι, να παρακολουθούν το μάθημα περισσότερο συγκεντρωμένοι και (στην περίπτωση της προφορικής συζήτησης) με live οπτική παρουσία τους στην οθόνη.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος.
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-εξ ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθώντας το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.

LLM660: Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών εννοιών, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Η συζήτηση (chat) στην πλατφόρμα θα διεξάγεται ανά μάθημα, εκ περιτροπής προφορικώς και γραπτώς. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να ελέγχεται τόσο η προφορική όσο και η γραπτή νομική έκφραση των φοιτητών, ώστε να επισημαίνονται και να διορθώνονται σφάλματα, και να αξιολογούνται οι επιδόσεις και στις δύο.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος.

- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-ες ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθούντες το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.
- Συμμετοχή σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα διοργανωθούν για τους φοιτητές του συμβατικού προγράμματος (εάν αυτό είναι εφικτό).

LLM665: Ειδικά θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου

- Δυνατότητα διασύνδεσης της θεωρίας με την πράξη, αφενός μέσω των προσφερομένων στα μαθήματα ασκήσεων αυτοαξιολόγησης και εβδομαδιαίων δραστηριοτήτων και αφετέρου μέσω της παράθεσης εκτενούς περιπτωσιολογίας μέσω συζητήσεων στη πλατφόρμα, αντλούμενης από τη νομολογία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, ήτοι του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, των ad hoc διεθνών ποινικών δικαστηρίων, των διεθνοποιημένων ποινικών δικαστηρίων ή της άλλως καλούμενης τρίτης γενιάς ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων και των εθνικών ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων ως μηχανισμών επιβολής της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωματικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος.
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-ες ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθούντες το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.
- Συμμετοχή σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα διοργανωθούν για τους φοιτητές του συμβατικού προγράμματος (εφόσον το επιθυμούν και είναι κάτι τέτοιο πρακτικά εφικτό) - συγκεκριμένα υφίσταται η δυνατότητα εκπαιδευτικής επίσκεψης των φοιτητών στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, που εδρεύει στη Χάγη και η παρακολούθηση ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον αυτού.

LLM670: Εγκληματολογία

Προκειμένου να ενισχυθεί η διαδραστικότητα του μαθήματος, αναμένεται να αξιοποιηθούν μια σειρά από εκπαιδευτικές πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές θα έχουν πρόσβαση σε ένα κοινό φόρουμ, όπου θα μπορούν να ανταλλάσουν ιδέες και σκέψεις αναφορικά με συγκεκριμένα ερωτήματα που θα τίθενται από τον διδάσκοντα και θα αφορούν τη διδακτέα ύλη. Σε αυτό το πλαίσιο, ο διδάσκων θα συστήνει σε εβδομαδιαία βάση στους φοιτητές να παρακολουθήσουν στο δικό τους χρόνο συγκεκριμένα αποσπάσματα από κινηματογραφικές ταινίες, ντοκυμαντέρ και άλλο εκπαιδευτικό υλικό. Στη συνέχεια θα θέτει ένα συγκεκριμένο ερώτημα στο φόρουμ του μαθήματος, ώστε να ευνοηθεί η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους φοιτητές (για παράδειγμα, οι φοιτητές ενδέχεται να κληθούν να ερμηνεύσουν την εγκληματική δράση του πρωταγωνιστή μιας κινηματογραφικής ταινίας αξιοποιώντας τις εγκληματολογικές θεωρίες που θα έχουν διδαχθεί στο πλαίσιο του μαθήματος). Στις συζητήσεις θα συμμετάσχει επίσης ο διδάσκων, με μοναδικό στόχο την παροχή κατευθύνσεων και πληροφοριών, που θα συμβάλλουν στην πληρέστερη αφομοίωση της ύλης. Επιπρόσθετα, οι φοιτητές του εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού προγράμματος θα έχουν την ευκαιρία (εφόσον το επιθυμούν και είναι κάτι τέτοιο πρακτικά εφικτό) να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα διοργανωθούν για τους φοιτητές του συμβατικού προγράμματος (π.χ. σε Επιτροπές Δεοντολογίας σχετικά με την επιστημονική έρευνα στην Κύπρο ή/και την Ελλάδα).

LLM675: Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο και Οικονομική Εγκληματικότητα

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών εννοιών, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Η συζήτηση (chat) στην πλατφόρμα θα διεξάγεται ανά μάθημα, εκ περιτροπής προφορικώς και γραπτώς. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να ελέγχεται τόσο η προφορική όσο και η γραπτή νομική έκφραση των φοιτητών, ώστε να επισημαίνονται και να διορθώνονται σφάλματα, και να αξιολογούνται οι επιδόσεις και στις δύο. Ταυτόχρονα, οι εξ αποστάσεως θα υποχρεούνται, έτσι, να παρακολουθούν το μάθημα περισσότερο συγκεντρωμένοι και (στην περίπτωση της προφορικής συζήτησης) με live οπτική παρουσία τους στην οθόνη.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν το οικονομικό ποινικό δίκαιο εν γένει, ή κάποιες ιδιαίτερες θεματικές του (Βλ. και Συμπληρωματικό Υλικό στον Οδηγό Μελέτης). Η παράλληλη παρακολούθηση τμημάτων αυτών των βίντεο στη διάρκεια του μαθήματος και ο σχολιασμός σημείων τους θα βοηθά σημαντικά τον σπουδαστή στην κατανόηση δυσχερών σημείων.
- Ενθάρρυνση των σπουδαστών να εμπλακούν σε debate (αντιλογία) στη διάρκεια συγκεκριμένων υποενοτήτων της ΘΕ «Οικονομικό Ποινικό Δίκαιο», εκφράζοντας ανα ομάδες (δύο) τις απόψεις τους πάνω σε στασιαζόμενα ερμηνευτικά ζητήματα επί διατάξεων νόμου, ή σε θέματα αντεγκληματικής πολιτικής όπου υπάρχει διχογνωμία
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-ες ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθούντες το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.

LLM680: Σύγχρονες μορφές εγκληματικής δράσης - Οργανωμένο έγκλημα – Τρομοκρατία.

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών ενοτήτων, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος. Η παράλληλη παρακολούθηση τμημάτων αυτών των βίντεο στη διάρκεια του μαθήματος και ο σχολιασμός σημείων τους θα βοηθά σημαντικά τον σπουδαστή στην κατανόηση δυσχερών σημείων.
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-ες ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθούντες το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.

LLM685: Ποινική Δικονομία και ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών ενοτήτων, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους.
- Συμμετοχή σε εκπαιδευτικές επισκέψεις εάν αυτό είναι δυνατό.
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-ες ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθούντες το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.

LLM690: Σωφρονιστική & Ειδικά Θέματα Αντεγκληματικής Πολιτικής

Προκειμένου να ενισχυθεί η διαδραστικότητα του μαθήματος, αναμένεται να αξιοποιηθούν μια σειρά από εκπαιδευτικές πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές θα έχουν πρόσβαση σε ένα κοινό φόρουμ, όπου θα μπορούν να ανταλλάσσουν ιδέες και σκέψεις αναφορικά με συγκεκριμένα ερωτήματα που θα τίθενται από τον διδάσκοντα και θα αφορούν τη διδακτέα ύλη. Σε αυτό το πλαίσιο, ο διδάσκων θα συστήνει σε εβδομαδιαία βάση στους φοιτητές να παρακολουθήσουν στο δικό τους χρόνο συγκεκριμένα αποσπάσματα από κινηματογραφικές ταινίες (π.χ. αναφορικά με τις συνθήκες κράτησης), ντοκυμαντέρ (π.χ. αναφορικά με τη λειτουργία του ποινικού συστήματος στην Ελλάδα, την Κύπρο και άλλα κράτη) και άλλο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. αναφορικά με τη μεθοδολογία των πρακτικών της αποκαταστατικής ή επανορθωτικής δικαιοσύνης). Στη συνέχεια, ο διδάσκων θα θέτει ένα συγκεκριμένο ερώτημα στο φόρουμ του μαθήματος, ώστε να ευνοηθεί η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους φοιτητές. Στις συζητήσεις θα συμμετάσχει επίσης ο διδάσκων, με μοναδικό στόχο την παροχή κατευθύνσεων και πληροφοριών, που θα συμβάλλουν στην πληρέστερη αφομοίωση της ύλης.

Επιπρόσθετα, οι φοιτητές του εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού προγράμματος θα έχουν την ευκαιρία (εφόσον το επιθυμούν και είναι κάτι τέτοιο πρακτικά εφικτό) να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα διοργανωθούν για τους φοιτητές του συμβατικού προγράμματος σε καταστήματα κράτησης και φορείς εποπτείας των μη ιδρυματικών ποινών στην Κύπρο ή/και την Ελλάδα.

LLM695: Μεταπτυχιακή εργασία

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση - Τέσσερις (4) συναντήσεις με τον/την επιβλέποντα μέσω πλατφόρμας

APPENDIX 3 / ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Sample test papers from the existing postgraduate program:

Law (LL.M.) with concentration:

- **International Commercial Law**
- **Public Law**

Δείγμα εξεταστικών δοκιμών του υφιστάμενου μεταπτυχιακού προγράμματος:

Νομική (LL.M.) με κατεύθυνση:

- **Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο**
- **Δημόσιο Δίκαιο**

Κωδικός Μαθήματος: LAW635 Τίτλος Μαθήματος : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΡΙΖΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα: Α ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 7.2.2019 (18:00-20:30)	ΜΟΝΑΔΕΣ: 50 ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 2 ώρες και 30 λεπτά
ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ:	ΑΡ. ΕΓΓΡΑΦΗΣ:

Από τα παρακάτω πέντε θέματα, να επιλεγούν προς απάντηση τρία (3)

1. Ποιες αντιρρήσεις μπορούν να διατυπωθούν έναντι του «κοινού περί δικαίου αισθήματος» ως γνώμονα ορθότητας των νομικών κρίσεων ;
2. Ειδικότερα γνωρίσματα της νομικής γλώσσας
3. Νομική διάταξη και ειδικότερος κανόνας μέσω ερμηνείας
4. Ποιες αντιρρήσεις μπορούν να διατυπωθούν για την υποκειμενική τελολογική ερμηνεία και ποιες για την αντικειμενική τελολογική ερμηνεία;
5. Έχει διακριτική ευχέρεια ο δικαστής στη νομική ερμηνεία;

ΤΕΛΟΣ

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ
ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ 2017-2018

Κωδικός Μαθήματος: LAW645 ΤΙΤΛΟΣ Μαθήματος: ΕΙΔΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ Τμήμα: Α ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 9/2/2018	ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΣΑΔΗΡΑΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 2,5 ΩΡΕΣ
ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ:	ΑΡ. ΕΓΓΡΑΦΗΣ:

Θα πρέπει να απαντηθούν τεκμηριωμένα όλα τα θέματα που τίθενται (με όλα τα υποερωτήματα τους, όπου αυτά υπάρχουν). Να διαβάσετε προσεκτικά τις εκφωνήσεις των θεμάτων, πριν να απαντήσετε. Οι απαντήσεις πρέπει να είναι τεκμηριωμένες.

Την 1/1/2010 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθετούν την Οδηγία 2010/15 βάσει της οποίας τα κράτη μέλη οφείλουν εντός διετίας να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου στα σύνορά τους να επιβάλλονται συστηματικοί υγειονομικοί έλεγχοι σε όλα τα γαλακτοκομικά προϊόντα που εισάγονται από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ιταλία ενσωμάτωσε την εν λόγω Οδηγία με το Νόμο 600/2011 στις 2/4/2011.

Η εταιρεία Α εδρεύει στο Μπάρι (Ιταλία) και εισάγει γαλακτοκομικά προϊόντα από την Ελλάδα. Στις 5/5/2013 παρουσιάζει στο τελωνείο του Μπάρι τρεις τόνους γάλακτος από την Κρήτη. Το τελωνείο του Μπάρι με γραπτή απόφαση που επέδωσε στην εταιρεία Α στις 15/5/2013 επέβαλλε τη διενέργεια υγειονομικού ελέγχου στο εισαγόμενο γάλα βάσει του Ιταλικού Νόμου 600/2011. Η καθυστέρηση που συνεπάγετο η διενέργεια του ανωτέρω ελέγχου είχε ως συνέπεια η εταιρεία Α να ζημιωθεί το ποσό των 15.000 ευρώ.

Η εταιρεία Α αποφασίζει να προστατεύσει τα συμφέροντά της και στις 17/6/2013 ασκεί προσφυγή ακύρωσης της Οδηγίας 2010/15 κατά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) με το σκεπτικό ότι η παραπάνω Οδηγία παραβιάζει τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λίγες ημέρες αργότερα, στις 25/6/2013, η εταιρεία Α προσφεύγει ενώπιον Ιταλικού πρωτοδικείου ζητώντας από το τελευταίο να ακυρώσει την απόφαση της 15/5/2013 του τελωνείου του Μπάρι με το επιχείρημα ότι η απόφαση αυτή βασίζεται στο Νόμο 600/2011, ο οποίος με την σειρά του βασίζεται στην Οδηγία 1234/2010, η οποία είναι άκυρη, επειδή αντιβαίνει στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εταιρεία Α ζητάει από τον Ιταλό δικαστή να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ για να κρίνει το τελευταίο την υπόθεση. Ο Ιταλός δικαστής θεωρεί ότι ο Νόμος 600/2011 είναι προβληματικός, επειδή βασίζεται στην Οδηγία 1234/2010 που ο ίδιος πιστεύει ότι αντιβαίνει στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να σιγουρευθεί στέλνει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ.

Καλείσθε να απαντήσετε στα εξής ερωτήματα:

1. Αντιβαίνει όντως η Οδηγία 2010/15 στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, εάν ναι, σε ποια άρθρα συγκεκριμένα και γιατί; (12 μονάδες)
2. Η προσφυγή ακύρωσης που άσκησε η εταιρεία Α ενώπιον του ΔΕΕ είναι παραδεκτή; Διευκρινίζεται ότι θα πρέπει να αναλύσετε όλες τις προϋποθέσεις παραδεκτού και να εξηγήσετε εάν κάθε μία από αυτές πληρούται στη συγκεκριμένη περίπτωση. (12 μονάδες)
3. Ο Ιταλός δικαστής που δικάζει την προσφυγή κατά της απόφασης του τελωνείου του Μπάρι υποχρεούταν ή δικαιούταν να στείλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ; (10 μονάδες)
4. Ο Ιταλός δικαστής διατύπωσε το προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ ως εξής: «Ο Νόμος 600/2011 της 2/4/2011, ο οποίος ενσωματώνει στην Ιταλία την Οδηγία 2010 της 201015, αντιβαίνει στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πρέπει συνεπώς να ακυρωθεί;». Έπραξε ορθά; Εάν όχι, πώς θα έπρεπε να διατυπώσει κανονικά το ερώτημά του; (5 μονάδες)
5. Μπορεί η εταιρεία Α να ζητήσει αποζημίωση για το ποσό των 15.000 ευρώ ενώπιον του ΔΕΕ; Εάν ναι, κατά ποίου θα στραφεί και τι πρέπει να αποδείξει; (6 μονάδες)
6. Θα μπορούσε η εταιρεία Α παράλληλα με την προσφυγή ακύρωσης ενώπιον του ΔΕΕ να στραφεί και στον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή κατά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για παραβίαση εκ μέρους τους της Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης; (5 μονάδες)

ΤΕΛΟΣ

APPENDIX 4

FACULTY POSITION OPENING

Ευρωπαϊκό
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Νομική
Σχολή

Προκήρυξη Ακαδημαϊκής Θέσης

Η Νομική Σχολή του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου προκηρύσσει θέση για Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό στην ακαδημαϊκή βαθμίδα του Λέκτορα ή του Επίκουρου Καθηγητή, στο ακόλουθο γνωστικό αντικείμενο:

- ▶ **Ποινικό Δίκαιο με ειδίκευση στο οργανωμένο έγκλημα και στην αντεγκληματική πολιτική**

Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να υποβάλουν τα ακόλουθα:

- ▶ Επιστολή στην οποία να φαίνεται το γνωστικό αντικείμενο για το οποίο ενδιαφέρονται
- ▶ Βιογραφικό σημείωμα
- ▶ Αποδεικτικά στοιχεία των προσόντων τους
- ▶ Δύο συστατικές επιστολές

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Διογένηους 6, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία
Τ.Θ. 22006, 1516 Λευκωσία, Κύπρος
Τηλ: +357 22713000
Φαξ: +357 22713172

Υποβολή αιτήσεων:

Οι αιτήσεις να υποβάλλονται στο Τμήμα Ανθρώπινου Δυναμικού μέχρι τη **Δευτέρα, 1 Ιουλίου 2019**, στην ηλεκτρονική διεύθυνση: hrm@euc.ac.cy, Τηλ: +357 22713061

Περισσότερες πληροφορίες για τα απαιτούμενα δικαιολογητικά στην ιστοσελίδα του Πανεπιστημίου: www.euc.ac.cy

APPENDIX 5

STUDY GUIDES

Table of contents

1. LLM655 - Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο
2. LLM660 - Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία
3. LAW668 – Ειδικά Θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

LAW 655 Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο

Ίδρυμα	Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου		
Πρόγραμμα Σπουδών	ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ		
Μάθημα	Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο – LAW 655		
Επίπεδο	Προπτυχιακό ☐	Μεταπτυχιακό (μάστερ) √ ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως √ ☐	Συμβατική ☐	
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτική √ ☐	Επιλογής ☐	
Αριθμός Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων/Τηλεσυναντήσεων/Διαλέξεων	Συνολικά: 14	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδίκτυακά: 13
Αριθμός Εργασιών	2 (μία ατομική – μία ομαδική)		
Υπολογισμός Τελικής Βαθμολογίας	Βαθμολογούμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (%) <ul style="list-style-type: none"> • Εργασίες 50 (%) • Εξετάσεις 50 (%) 		
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	10		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Χρήστος Σατλάνης
Επιμέλεια και τελική έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Ευριπίδης Ρίζος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ
1	1 ^η Εβδομάδα Ανθρωποκτονία από αμέλεια Ιατρών. Απάτη, κλοπή, ληστεία και εκβίαση στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.
2	2 ^η Εβδομάδα Η αντίσταση ως έγκλημα κατά της πολιτειακής εξουσίας. Εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.
3	3 ^η Εβδομάδα Οι λόγοι μείωσης της ποινής και οι ελαφρυντικές περιστάσεις. Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.
4	4 ^η Εβδομάδα Εισαγωγή στο πνεύμα των διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας με έμφαση στην πρακτική τους σημασία για τα τροχαία ατυχήματα
5	5 ^η Εβδομάδα Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου
6	6 ^η Εβδομάδα Η απιστία και η απιστία στην υπηρεσία
7	7 ^η Εβδομάδα Η υπεξαίρεση και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία
8	8 ^η Εβδομάδα Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη.
9	9 ^η Εβδομάδα Προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις ως μορφές συναυτουργίας.
10	10 ^η Εβδομάδα Περιστάσεις – κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και αναιρετικός έλεγχος (υπό το πρίσμα κυρίως της Νομολογίας του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου).

11	11 ^η Εβδομάδα Εγκλήματα περί τα υπομνήματα
12	12 ^η Εβδομάδα Εγκλήματα περί την ορθή απονομή της δικαιοσύνης
13	13 ^η Εβδομάδα Μεθοδολογία της έρευνας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο
14	Τελική Εξέταση
	Ενδεικτικές απαντήσεις στις ΑΣΚΗΣΕΙΣ αυτοαξιολόγησης

1^Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

-Παρουσίαση του Προγράμματος

- ο Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

-Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

- ο Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

Το μάθημα αποσκοπεί να εξοικειώσει τον Σπουδαστή, μέσα από μια ανάπτυξη δικής του πρωτοβουλίας για μελέτη και έρευνα, με τις έννοιες του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, που αναλύονται σε βάθος. Η μελέτη της ύλης που έχει επιλεγεί για μετάδοση και πρόσληψη γνώσεων θα τον καταστήσει ικανό να αποκτήσει βασικές αλλά και θεμελιώδεις έννοιες του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, τις οποίες θα μπορεί να αξιοποιήσει για την απόκτηση βαθύτερων γνώσεων με σκοπό την επίλυση λεπτών ζητημάτων που ανακύπτουν κατά την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Σκοπός του μαθήματος είναι πρωτίστως να κατανοήσει ο σπουδαστής πώς τυποποιούνται από τον Νομοθέτη τα διάφορα εγκλήματα και να γνωρίσει τα ζητήματα που σχετίζονται με την ερμηνεία και την εφαρμογή ουσιαστικών ποινικών διατάξεων, που προβλέπουν τα στοιχεία του εγκλήματος, τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος και τους λόγους εξάλειψης του αξιοποιούν. Τούτο θα επιτευχθεί με σύγχρονη αναφορά στην Νομική Θεωρία, στη Νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου, στη Νομολογία του Αρείου Πάγου και στη Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ ή ΕΔΑΔ). Όσον αφορά τη Μεθοδολογία της διδασκαλίας θα ισχύσουν τα ακόλουθα: Βασικά, θα υπάρχει η εβδομαδιαία επαφή και επικοινωνία μέσω συνολικής τηλεδιάσκεψης του Διδάσκοντος και όλων των Σπουδαστών. Η μέθοδος διδασκαλίας θα είναι τέτοια, ώστε ο Διδάσκων και κάθε Σπουδαστής να αισθάνεται, ότι βρίσκεται μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας και ότι η απόσταση εκμηδενίζεται μέσω της τεχνολογίας. Τα θέματα θα αναπτύσσονται και θα εκτίθενται κανονικά από τον διδάσκοντα με θεωρητικές διατυπώσεις και με παραδείγματα, ενώ συγχρόνως θα καλούνται, όπως και στην τάξη συμβαίνει, να εκφράσουν οι σπουδαστές απορίες, επιθυμίες για καλύτερη εξήγηση και κατανόηση και παρατηρήσεις πάνω στα διδασκόμενα. Η συζήτηση θα γίνεται έτσι, ώστε να επιτυγχάνεται η αμοιβαία αλληλεπίδραση, δηλαδή η διάδραση. Ως διάδραση βεβαίως νοείται η εκπαιδευτική διαδικασία που συντελείται, όταν δύο ή περισσότερα άτομα δρουν, επηρεάζοντας το ένα το άλλο, ενώ το κύριο χαρακτηριστικό της διάδρασης είναι η αμφίδρομη μορφή αυτής της σχέσης επιρροής μεταξύ των διαδρώντων ατόμων. Στη διάδραση συμβάλλει σημαντικά και η θέση από τον Διδάσκοντα ζητημάτων, στα οποία καλούνται οι Σπουδαστές να λάβουν θέση με τη διατύπωση απόψεων. Για την ολοκληρωτική εκμηδένιση του ελλείματος εγγύτητας μεταξύ του Διδάσκοντος και των Σπουδαστών θα είναι στη διάθεσή τους τα τηλέφωνα και η ηλεκτρονική διεύθυνση του Διδάσκοντος, ώστε ανά πάσα στιγμή να μπορούν οι Σπουδαστές να έλθουν σε επικοινωνία μαζί του και να διατυπώσουν ερωτήματα ή παρατηρήσεις για την καλύτερη αφομοίωση των διδασκομένων και τη βέλτιστη πρόσληψη γνώσεων. Σκοπός του μαθήματος θα είναι επιπροσθέτως να διδάξει τη Μεθοδολογία της έρευνας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο. Αναμένεται ως μαθησιακό αποτέλεσμα να γνωρίζουν οι διδασκόμενοι τον τρόπο έρευνας και ειδικότερα τον τρόπο επιλογής θέματος και τίτλου, τον τρόπο αναζήτησης και συλλογής-ταξινόμησης του υλικού και τον τρόπο συγγραφής μεταπτυχιακής εργασίας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, αφού θα έχουν διδαχθεί τις μεθόδους έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής και αφού θα έχουν

ειπωθεί και εκτεθεί όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο κάθε σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής.

Μεθοδολογία διδασκαλίας

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών εννοιών, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωματικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Η συζήτηση (chat) στην πλατφόρμα θα διεξάγεται ανά μάθημα, εκ περιτροπής προφορικός και γραπτός. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να ελέγχεται τόσο η προφορική όσο και η γραπτή νομική έκφραση των φοιτητών, ώστε να επισημαίνονται και να διορθώνονται σφάλματα, και να αξιολογούνται οι επιδόσεις και στις δύο. Ταυτόχρονα, οι εξ αποστάσεως θα υποχρεούνται, έτσι, να παρακολουθούν το μάθημα περισσότερο συγκεντρωμένοι και (στην περίπτωση της προφορικής συζήτησης) με live οπτική παρουσία τους στην οθόνη.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος.
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-εξ ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθώντας το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.

Τα θέματα του ουσιαστικού ποινικού δικαίου θα είναι φύσεως τέτοιας, ώστε θα μπορούν να αποτελέσουν το καθένα αντικείμενο άρθρου ή και μεταπτυχιακής έρευνας και συγγραφής. Τα ακόλουθα ζητήματα καταδεικνύουν τα αμέσως λεχθέντα παραπάνω:

- 1) Αξιολογική αντινομία και επιβεβλημένη διορθωτική ερμηνεία (εξομοίωση από τον νόμο φόνου εκ προμελέτης και απόπειρας φόνου)

Αξιολογική αντινομία κατά την άποψή μου ανακύπτει στα πλαίσια του Κυπριακού Ποινικού Κώδικα, ο οποίος τιμωρεί την απόπειρα φόνου με την ίδια ποινή με την οποία τιμωρεί τον φόνου εκ προμελέτης. Στο άρθρο 203 (Φόνος εκ προμελέτης) ορίζονται τα εξής : (1) Κάθε πρόσωπο το οποίο εκ προμελέτης επιφέρει το θάνατο άλλου προσώπου με παράνομη πράξη ή παράλειψη, είναι ένοχο του κακούργηματος του φόνου εκ προμελέτης. (2) Κάθε πρόσωπο που βρίσκεται ένοχο για φόνου εκ προμελέτης θα υπόκειται σε ποινή φυλάκισης διά βίου.». Εξάλλου, στο άρθρο 214 (Απόπειρα για φόνου) ορίζονται τα εξής : «Όποιος (α) αποπειράται παράνομα να επιφέρει το θάνατο άλλου ή (β) με σκοπό να επιφέρει το θάνατο άλλου παράνομα, διενεργεί οποιαδήποτε πράξη ή παραλείπει πράξη την οποία έχει καθήκον να εκτελέσει, η οποία πράξη ή η παράλειψη είναι τέτοιας φύσης ώστε να ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο ανθρώπινη ζωή, είναι ένοχος κακούργηματος και υπόκειται στην ποινή της φυλάκισης διά βίου.». Δεν έχει την ίδια βαρύτητα αδικού και την ίδια ποινική απαξία η απόπειρα σε σχέση με την επελεθούσα κατάργηση της ανθρώπινης ζωής. Η απόπειρα για την

κατάργηση της ανθρώπινης ζωής ασφαλώς θα πρέπει να τιμωρηθεί, επειδή αφενός ο δράστης εκδηλώνει ένα εγκληματικό φρόνημα (εγκληματική βούληση) και μια επικινδυνότητα για ξένα έννομα αγαθά και αφετέρου προκαλεί μια συγκεκριμένη διακινδύνευση για ένα ξένο έννομο αγαθό.¹ Ωστόσο, η απόπειρα δεν καταργεί την ανθρώπινη ζωή και θα έπρεπε να τιμωρείται από τον ίδιο τον νόμο με μικρότερη ποινή. Στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα η ανθρωποκτονία με πρόθεση τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη ή με πρόσκαιρη κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών (μέχρι δεκαπέντε ετών) κατ' άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ, ενώ η απόπειρα ανθρωποκτονίας τιμωρείται με κάθειρξη ανώτερη των πέντε ετών έως δεκαπέντε ετών (άρθρα 42 παρ. 1, 52, 83, 299 παρ.1 ΠΚ). Καθήκον εδώ του Κακουργιοδικείου ή του Ανώτατου Δικαστηρίου θα είναι να μειώσει (υποχρεωτικά) την ποινή στο ανάλογο μέτρο με κάποιες μορφές ερμηνεία. Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι το Δικαστήριο έχει τη σχετική δυνατότητα (αλλά όχι την υποχρέωση!) σύμφωνα με τις πρόνοιες και το γράμμα του άρθρου 29 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα : «Εκτός της περίπτωσης του κακούργηματος του φόνου εκ προμελέτης και των αδικημάτων που αναφέρονται στα άρθρα 36 και 37, αν κάποιος ποινικό αδίκημα τιμωρείται με την ποινή της φυλάκισης διά βίου ή οποιουδήποτε άλλου χρόνου, το Δικαστήριο που εκδικάζει δύναται να επιβάλει ποινή φυλάκισης λιγότερου χρόνου ή αντί τέτοιας ποινής, χρηματική ποινή που δεν υπερβαίνει το ποσό, το οποίο το Δικαστήριο αυτό έχει εξουσία να επιβάλει.»²

2) Ληστεία και Εκβίαση

Στη διάταξη του άρθρου 282 Κυπριακού ΠΚ (Ορισμός ληστείας) προνοούνται τα εξής : «Όποιος κλέβει κάτι και κατά ή αμέσως πριν ή αμέσως μετά το χρόνο της κλοπής, χρησιμοποιεί ή απειλεί να χρησιμοποιήσει πραγματική βία εναντίον οποιουδήποτε προσώπου ή περιουσίας, με σκοπό απόκτησης ή κατακράτησης εκείνου που εκλάπηκε ή με σκοπό αποτροπής ή εξουδετέρωσης αντίστασης που προβάλλεται εναντίον της κλοπής ή κατακράτησης αυτού, είναι ένοχος του κακούργηματος της ληστείας. Μάλιστα, στη διάταξη του άρθρου 283 Κυπρ. ΠΚ (Ποινή ληστείας) ορίζονται τα εξής : «Όποιος διαπράττει το ποινικό αδίκημα της ληστείας υπόκειται σε φυλάκιση δεκατεσσάρων χρόνων. Αν ο υπαίτιος είναι οπλισμένος με επικίνδυνο ή επιθετικό όπλο ή όργανο ή συνοδεύεται από ένα ή περισσότερα πρόσωπα ή αν κατά ή αμέσως πριν ή αμέσως μετά το χρόνο της ληστείας, τραυματίσει, κτυπήσει, πλήξει ή χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε άλλη μορφή σωματικής βίας εναντίον άλλου, αυτός υπόκειται στην ποινή της φυλάκισης διά βίου.» Εξάλλου, στη διάταξη του άρθρου 290 Α Κυπρ. ΠΚ (Εκβίαση), η οποία προστέθηκε με τον Νόμο 56 (Ι) 2011, προνοούνται τα εξής : «(1) Πρόσωπο το οποίο με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό

¹ Πρβλ. Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 471-474, με περαιτέρω παραπομπές.

² Πρβλ. [Τσεκούρα Χρίστος Μιχαήλ v. Δημοκρατίας, \(2012\) 2 Α.Α.Δ. 563](#), που έκρινε ως ορθή την από το Κακουργιοδικείο επιβληθείσα για απόπειρα φόνου ποινή φυλάκισης 13 ετών, [ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Ποινική Έφεση Αρ. 175/2013, 18/2/2016](#), που έκρινε ως ορθή την από το Κακουργιοδικείο επιβληθείσα για απόπειρα φόνου σε βάρος τεσσάρων προσώπων ποινή φυλάκισης 15 ετών. Βλ. και [ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Ποινική Έφεση Αρ. 80/2015, 89/2015, 2/12/2016](#) : «Το Μόνιμο Κακουργιοδικείο Λευκωσίας έκρινε ένοχο τον εφεσεσίοντα στις κατηγορίες της (α) απόπειρας φόνου του Πέτρου Στυλιανού (άρθρο 214(α) του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ), Κεφ. 154), (β) της παράνομης κατοχής και χρήσης πυροβόλου όπλου κατηγορίας Δ (άρθρα 2, 5(1)(α), 28(1) και 51 του Πρώτου Παραρτήματος του περί Πυροβόλων και Μη Πυροβόλων Όπλων Νόμου 113(1)/2004, (γ) της παράνομης κατοχής και χρήσης εκρηκτικών υλών (άρθρα 2, 4(4)(δ) και (ζ) του περί Εκρηκτικών Υλών Νόμου, Κεφ. 54 και (δ) της κατοχής επικίνδυνου αντικειμένου του άρθρου 25(1) του Ν.113(1)/2004 και του επέβαλε συντρέχουσες ποινές φυλάκισης 6, 5, 3 και 1 ½ χρόνων (αντίστοιχα), ενώ τον αθώωσε στην κατηγορία της πρόκλησης βαριάς σωματικής βλάβης του άρθρου 231 του ΠΚ. ... Όπως σημειώνεται στην αρχή της παρούσας, ο Γενικός Εισαγγελέας θεωρεί ότι η αθώωση και απαλλαγή του εφεσεσίοντα (εφεσίβλητου στην παρούσα) στην κατηγορία της βαριάς σωματικής βλάβης είναι προϊόν πλημμελούς εφαρμογής του Νόμου επί των γεγονότων της υπόθεσης. Και αυτό γιατί ενώ η εν λόγω κατηγορία βασίζεται στο άρθρο 231 του ΠΚ, το Κακουργιοδικείο τον αθώωσε με αναφορά στα συστατικά στοιχεία του άρθρου 228(α) του ΠΚ καθοδηγούμενο από την **Παρουσία** (ανωτέρω), όπου λέχθηκε πως δεν μπορεί ταυτόχρονα να συνυπάρχει η συγκεκριμένη πρόθεση του αδικήματος της απόπειρας φόνου με αυτή της πρόκλησης βαριάς σωματικής βλάβης του άρθρου 228(α) του ΠΚ. ... Για τους πιο πάνω λόγους η έφεση του Γενικού Εισαγγελέα απορρίπτεται ως εκπρόθεσμη.»

όφελος, εξαναγκάζει κάποιον, με βία ή με απειλή, σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή από την οποία επέρχεται ζημιά στην περιουσία του εξαναγκαζομένου ή άλλου προσώπου, είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται σε ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει τα δεκατέσσερα (14) έτη. (2) Όποιος αποπειράται να διαπράξει το αδίκημα κατά παράβαση του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου, είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται σε ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει τα πέντε (5) έτη.» Ερωτάται λοιπόν : Αν ο Α απειλήσει τον Β που μόλις έκανε μεγάλη ανάληψη χρημάτων από την τράπεζα με πυροβόλο όπλο μέσα στον δρόμο για να του πάρει τον χαρτοφύλακα που έχει εν γνώσει του 100.000 και κατορθώσει να αποσπάσει τον χαρτοφύλακα με τα χρήματα και φύγει, πώς θα ευθύνεται; Σε εφαρμογή καλούνται και οι τρεις ως άνω διατάξεις. Ο Α, επειδή είναι οπλισμένος με επιθετικό όπλο, υπόκειται στην ποινή της φυλάκισης διά βίου. Η συμπεριφορά του όμως στοιχειοθετεί και ποινική ευθύνη κατά το άρθρο 290 Α Κυπρ. ΠΚ, δηλαδή συνιστά και εκβίαση, αφού ο Α εξανάγκασε τον Β σε πράξη ή ανοχή, δηλαδή σε παράδοση του χαρτοφύλακα ή σε ανοχή της αφαίρεσής του, με αποτέλεσμα τη ζημιά στην περιουσία του Β. Θα εφαρμοσθούν άραγε και οι τρεις διατάξεις; Εδώ τα προστατευόμενα από τις διατάξεις και τα προσβαλλόμενα με τα δύο ποινικά αδικήματα έννομα αγαθά είναι αφενός η περιουσία και αφετέρου η προσωπική ελευθερία, η οποία περιορίζεται με την απειλή του όπλου. Επομένως, θα πρέπει να θεωρήσουμε, ότι υφίσταται (κατ' ιδέαν = με μια πράξη) φαινομενική συρροή ποινικών αδικημάτων, η οποία θα πρέπει να αρθεί με την προτίμηση των αυστηρότερων διατάξεων περί ληστείας, οπότε θα έχει ικανοποιηθεί η ποινική αξίωση της Πολιτείας. Περιθώρια για την εφαρμογή της διάταξης μόνο του άρθρου 290 Α Κυπρ. ΠΚ θα υπάρχουν π.χ. στην περίπτωση που ο Α απέσπασε μετά από τρεις ημέρες από τη Β 10.000 ευρώ με την απειλή ότι αν η Β δεν δώσει τα χρήματα θα στείλει σε πέντε ημέρες στον σύζυγό της φωτογραφίες σε γυμνές ερωτικές στάσεις που είχε μαζί του ή με την απειλή ότι θα σκοτώσει τον γιο της ή θα της κάψει την οικία ή θα καταγγείλει στην αστυνομία ποινικό αδίκημα που διέπραξε, αν δεν λάβει τα χρήματα σε επτά ημέρες. Στις περιπτώσεις αυτές δεν υφίσταται ο αμέσως επικείμενος κίνδυνος κατά προσώπου ή πράγματος («εδώ και τώρα, αλλιώς ...») που χαρακτηρίζει τη ληστεία και απαιτείται από τον νόμο με τη διατύπωση «Όποιος κλέβει κάτι και κατά ή αμέσως πριν ή αμέσως μετά το χρόνο της κλοπής χρησιμοποιεί ή απειλεί ...». Εκβίαση θα υπήρχε επίσης μόνο και όχι ληστεία στην περίπτωση που ο Α απειλεί τον Β, ότι θα τον σκοτώσει αν σε δέκα ημέρες δεν του δώσει 50.000 ευρώ, και ο Β από φόβο τις παραδίδει σε τρεις ημέρες, αν και έχει όλη την άνεση χρόνου να ζητήσει την προστασία της αστυνομίας.³

3) Σωματεμπορία στο ελληνικό ποινικό δίκαιο

Ο Α με απατηλά μέσα πείθει την όμορφη Β, υπήκοο Ουκρανίας, και την επίσης όμορφη Γ, υπήκοο Ρωσίας, να τον ακολουθήσουν στην Ελλάδα, όπου κατά τα λεγόμενά του θα επιδεικνύουν σχεδόν καθημερινά ενδύματα υψηλής ραπτικής αντί μεγάλης αμοιβής, αν και ο πραγματικός σκοπός του Α είναι μόνο το σεξουαλικό «ξεζούμισμα» αυτών από τον ίδιο και τον φίλο του Δ, ο οποίος στο παρελθόν τον είχε χρηματοδοτήσει με δάνειο, που βεβαίως έχει ήδη εξοφληθεί. Όταν έρχονται όλοι οι ως άνω στην Αθήνα φιλοξενούνται η Β και η Γ από τον Α στην οικία του και έχουν και οι τρεις καθημερινές εξόδους σε μπαρ μαζί με τον Δ. Η Β και η Γ ενδίδουν αμέσως στις ερωτικές προτάσεις του Α και του Δ και ζουν μαζί τους για ένα χρόνο. Το ΜΟΔ καταδίκασε τους Α και Δ για σωματεμπορία. Υπάρχει λόγος αναίρεσης και ποιος; Μπορείτε να αναφέρετε και άλλη μια τουλάχιστον περίπτωση του ίδιου λόγου αναίρεσης ;

Στο άρθρο 351 παρ. 1, 2 ΠΚ αναφέρεται ο σκοπός του δράστη, δηλαδή ο σκοπός του να προβεί ο ίδιος ή άλλος στη γενετήσια εκμετάλλευση του θύματος. Η διατύπωση του άρθρου 351 παρ. 1 ΠΚ είναι παραπλανητική. Το ακριβές νόημα της ως άνω διατύπωσης και του ως άνω σκοπού συνάγεται,

³ Για τα ποινικά αδικήματα της ληστείας και της εκβίασης βλ. Χρ. Σατλάνη, Ζητήματα Ελληνικού, Κυπριακού και Αυστραλιανού Ποινικού Δικαίου, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκ. Φαρσεδάκη «Δίκαιο και Εγκληματολογία», 2017, σελ. 162-180.

αν λάβει κανείς υπόψη τον τίτλο του δέκατου ένατου κεφαλαίου του ΠΚ («Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής») και τη διάταξη του άρθρου 351 παρ. 6 ΠΚ, όπου αναφέρεται δύο φορές η λέξη «κερδοσκοπία». Επομένως, ο σκοπός του δράστη σωματεμπορίας θα πρέπει να είναι σκοπός οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής ορισμένου προσώπου και συγκεκριμένα του θύματος. Η γενετήσια εκμετάλλευση σημαίνει την οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής και περιλαμβάνει την με σκοπό το κέρδος επιχείρηση ασελών πράξεων με τους πελάτες του σωματέμπορου, τις φωτογραφίες γυμνών γυναικών, τα στριπτίζ σε διάφορα καμπαρέ, τις ηχογραφημένες κραυγές ερωτικής συνεύρεσης κ.λπ. Τέτοιος σκοπός που θα αρκούσε για το αξιόποιο, χωρίς να απαιτείται και η πραγμάτωση της οικονομικής εκμετάλλευσης, δεν διαπιστώνεται με βάση τα αναφερόμενα πραγματικά γεγονότα στο πρακτικό ζήτημα. Ναι μεν παρέσυρε ο Α στην Ελλάδα τις δύο αλλοδαπές με απατηλά μέσα αλλά δεν έπραξε τούτο με σκοπό να προβεί ο ίδιος ή άλλος στην οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής τους (ο σκοπός αυτός συνιστά υποκειμενικό στοιχείο του αδικού και καθιστά το έγκλημα της σωματεμπορίας έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση). Εδώ η εσφαλμένη ερμηνεία από το δικαστήριο θα συνεπαγόταν και εσφαλμένη εφαρμογή νόμου και επιβολή ποινής.⁴

Θα μπορούσε λοιπόν κανείς να ισχυρισθεί, ότι τα όρια μεταξύ ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου είναι ρευστά ή, ορθότερα, η εσφαλμένη ερμηνεία μπορεί να σημαίνει και εσφαλμένη εφαρμογή ή μη εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης, όπως δείχνει και το παράδειγμα στο τεθέν πρακτικό ζήτημα.

Εσφαλμένη ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διάταξης υπάρχει, όταν το δικαστήριο αποδίδει στον νόμο έννοια και σημασία διαφορετική από εκείνη, που πραγματικά έχει, ενώ εσφαλμένη εφαρμογή (ή εσφαλμένη υπαγωγή) υπάρχει, όταν το δικαστήριο υπάγει, χωρίς να ερμηνεύει εσφαλμένα τον νόμο, τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την ακροαματική διαδικασία όχι στην προσήκουσα αλλά σε άλλη διάταξη (θεωρώντας π.χ. μια αξιολογική κρίση όχι ως εξύβριση αλλά ως συκοφαντική δυσφήμιση ή την αφαίρεση ξένου κινητού πράγματος με σκοπό παράνομης ιδιοποίησης όχι ως κλοπή αλλά ως υπεξαίρεση). Εσφαλμένη εφαρμογή υπάρχει και όταν το δικαστήριο εφαρμόζει όλες τις διατάξεις σε μια φαινομενική συρροή εγκλημάτων, ενώ θα πρέπει να μην εφαρμόσει μια από αυτές και να μην επιβάλει ποινή γι' αυτήν,⁵ ή όταν μεταξύ περισσότερων

⁴ Βλ. το παράδειγμα σε Ι. Φαρσεδάκη / Χ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα, Ερμηνευτικά Σχόλια-Παραδείγματα, 2015, σελ. 300επ.

⁵ Βλ. ΑΠ 130/2017, ΠειρΝομ 2017, σελ. 177 : « Εξάλλου, φαινομένη συρροή ή απλή συρροή νόμων, επί της οποίας δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 94 ΠΚ, υπάρχει, όταν οι περισσότερες πράξεις, οι οποίες διώκονται, δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και αυτοτελώς κολάσιμες, αλλά συγκροτούν την έννοια ενός και του αυτού εγκλήματος, είτε διότι η μεν αποτελεί κατά νόμο συστατικό στοιχείο ή επιβαρυντική περίπτωση της άλλης, είτε διότι χρησιμεύει κατά νόμο ως αναγκαίο μέσο για την τέλεση αυτής, είτε, τέλος, διότι παρίσταται ως αναγκαία συνέπεια της προηγηθείσης, από την οποία και απορροφάται (ΑΠ 388/2016)». Βλ. επίσης ΑΠ 37/2017, ΠειρΝομ 2017, σελ. 171 : «Αντίθετα, φαινομενική συρροή ή συρροή νόμων, στην οποία δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις για τη συρροή εγκλημάτων του άρθρου 94 ΠΚ, υπάρχει όταν η εγκληματική δράση του υπαιτίου εμφανίζεται (φαίνεται) να εμπίπτει στο πραγματικό περισσότερων ποινικών νόμων, αλλά, από τη λογική και αξιολογική συσχέτιση αυτών και με βάση τις αρχές της ειδικότητας, της επικουρικότητας και της απορρόφησης, **συνάγεται ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση μόνο ένας έχει εφαρμογή και αποκλείονται οι λοιποί, ώστε να τελείται μία μόνο αξιόποινή πράξη, για την οποία επιβάλλεται μία ποινή**». Απόφαση ΑΠ 669/2016, www.areiospagos.gr : «Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 42, 216 και 386 του ΠΚ σαφώς προκύπτει, ότι οι πράξεις της πλαστογραφίας μετά χρήσεως και της απάτης συρρέουν αληθώς (πραγματικά) μεταξύ τους ... Συνεπώς, ο λόγος της αιτήσεως αναίρεσεως για **εσφαλμένη εφαρμογή ουσιαστικών ποινικών διατάξεων**, καθόσον το δικαστήριο έκρινε ένοχο τον ήδη ανααιρεσείοντα για τις πράξεις της ηθικής αυτουργίας στην πλαστογραφία μετά χρήσεως (που τέλεσε η συγκατηγορούμενη του Γ. Α.) και της απάτης (όχι απόπειρας) που τέλεσε αυτός, αντί να δεχθεί ότι η δεύτερη πράξη απορροφάται από την πρώτη, είναι απορριπτέος ...». ΑΠ 604/2016, www.areiospagos.gr : «Κατά τη γνώμη ενός μειοψηφούντος μέλους του δικαστηρίου, του Αρεοπαγίτη - εισηγητή Κωνσταντίνου Φράγκου, ο από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Ε του ΚΠΔ λόγος αναίρεσεως του δευτέρου ανααιρεσείοντος για **εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή** της παρ. 4 του άρθρου 242 ΠΚ, όσον αφορά την καταδίκη αυτού, πλην της ηθικής αυτουργίας σε ψευδή βεβαίωση και για χρήση ψευδούς βεβαιώσεως, θάπρεπε να γίνει δεκτός, να αναιρεθεί εν μέρει η προσβαλλόμενη απόφαση και να κηρυχθεί ο κατηγορούμενος αυτός αθώος της χρήσης ψευδούς βεβαιώσεως, διότι ο

νόμων που ίσχυαν από την τέλεση της πράξης μέχρι την αμετάκλητη εκδίκασή της δεν εφαρμόζει αυτόν που περιέχει τις ευμενέστερες διατάξεις αλλά τον αυστηρότερο νόμο (άρθρο

2 παρ. 1 ΠΚ). Εσφαλμένη εφαρμογή θα υπάρχει ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία, αν και αναγνώρισε το δικαστήριο στον κατηγορούμενο ελαφρυντική περίπτωση κατά το άρθρο 84 ΠΚ, επιβάλλει την ανώτατη προβλεπόμενη ποινή, μολονότι θα πρέπει να μειωθεί αυτή κατά το μέτρο του άρθρου 83 ΠΚ.⁶

Εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης υπάρχει ακόμα, όταν το δικαστήριο μετατρέπει ποινή στερητική της ελευθερίας σε χρηματική, μολονότι δεν προβλέπει τούτο ο νόμος. Με αποφάσεις της ΟΛΑΠ έχει αποφασισθεί, ότι δεν μετατρέπεται η κάθειρξη των πέντε ετών αλλά μόνο η φυλάκιση των πέντε ετών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες για τη μελέτη του Οδηγού

ηθικός αυτουργός σε έκδοση ψευδούς βεβαίωσης άλλου, υπαλλήλου, ως μετέχων στην διάπραξη του αδικήματος αυτού μαζί με τον φυσικό αυτουργό υπάλληλο, αποκλείεται να είναι υποκείμενο του εγκλήματος χρήσης, κατά την έννοια της παρ. 4 του άρθρου 242 ΠΚ, όταν μετά την ηθική αυτουργία στο φυσικό αυτουργό προβαίνει και σε χρήση της ψευδούς βεβαίωσης, καθόσον δεν διαπράττει κατά αληθή συρροή και την παράβαση της παρ. 4, της χρήσης ψευδούς βεβαίωσης, η χρήση από αυτόν αποτελεί ενέργεια πραγματώσεως και ολοκληρώσεως του σκοπού του ως ηθικού αυτουργού ήτοι υστέρα μη τιμωρητή πράξη, διότι διαφορετικά θα ετίθετο σε χειρόνα θέση ο ηθικός αυτουργός από τον φυσικό αυτουργό της πράξης της ψευδούς βεβαίωσης, ο οποίος δεν μπορεί να διωχθεί και να καταδικασθεί και για χρήση της υπ' αυτού εκδοθείσας ψευδούς βεβαίωσης, αν δε τούτο ήθελε ο νομοθέτης θα το όριζε ρητά, όπως έπραξε στο άρθρο 216 ΠΚ, που τη χρήση του πλαστού εγγράφου από τον ίδιο τον πλαστογράφο θεωρεί απλώς επιβαρυντική περίπτωση (ΑΠ 1040/2009, ΑΠ 435/1999, 865/1995)».

⁶ ΑΠ 374/2015, Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 277 (σε περίληψη) : Όταν συντρέχουν περισσότερες ελαφρυντικές περιστάσεις, να μεν η μείωση της ποινής γίνεται μία φορά, το δικαστήριο όμως κατά την επιμέτρησή της λαμβάνει υπόψη του, μέσα στα όρια της ελαττωμένης ποινής, και το γεγονός της συνδρομής των περισσότερων ελαφρυντικών περιστάσεων σύμφωνα με το άρθρο 85 ΠΚ. Όταν, λοιπόν, το Δικαστήριο δέχεται ότι ο δράστης διακίνησε ναρκωτικών ουσιών ήταν τοξικομανής και παράλληλα του αναγνωρίζει και άλλα ελαφρυντικά από τα οριζόμενα στο άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ, αλλά παρά ταύτα του επιβάλλει το ανώτατο όριο της προβλεπόμενης ποινής για τον τοξικομανή δράστη χωρίς να προβεί σε μείωση αυτής, λαμβάνοντας υπόψη και τα άλλα ελαφρυντικά, υπερβαίνει αρνητικά την εξουσία του, πέραν του ότι εσφαλμένα εφαρμόζει την ουσιαστική ποινική διάταξη του άρθρου 83 ΠΚ. Το άρθρο 30 παρ. 1, 4 Ν. 4139/2013 ορίζει τα εξής : «1. Όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλουν με τις δικές τους δυνάμεις, υποβάλλονται σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους του άρθρου αυτού και των άρθρων 31–35. ... 4. Δράστης, στο πρόσωπο του οποίου κατά το χρόνο της πράξης συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, αν είναι υπαίτιος τέλεσης: α. Των πράξεων του άρθρου 29 παράγραφοι 1 και 2 παραμένει ατιμώρητος. β. Των πράξεων του άρθρου 20 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους. γ. Των πράξεων του άρθρου 21 παράγραφοι 1 εδάφιο β' και 2 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους. δ. Των πράξεων του άρθρου 22 τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών. 5. Ο κατά νόμο ποινικός χαρακτήρας των πράξεων που τελέστηκαν από δράστη, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, κρίνεται με βάση την απειλούμενη στην παράγραφο 4 στοιχεία β', γ' και δ' ποινή.».

ΤΙΤΛΟΣ

Ανθρωποκτονία από αμέλεια Ιατρών. Απάτη, κλοπή, ληστεία και εκβίαση στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.

(1^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται έννοιες, όπως η αμέλεια ιατρών που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ασθενούς, η κατοχή πάνω σε ένα κινητό πράγμα, το ξένο κινητό πράγμα, οι διαφορές κλοπής και ληστείας αφενός και ληστείας και εκβίασης αφετέρου, οι διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής, ληστείας και εκβίασης κ.λπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μια επισκόπηση της ποινικής ευθύνης για πρόκληση θανάτου ή σωματικής βλάβης από αμέλεια Ιατρών (Εγκληματολογία 2017, σελ. 127-155, Χρήστος Σατλάνης)

I. Εξωτερική και εσωτερική αμέλεια

Για να στοιχειοθετείται ένα έγκλημα από αμέλεια, απαιτούνται, όπως και για κάθε άλλο έγκλημα (έτσι γίνεται δεκτό και στο αγγλοσαξωνικό ποινικό δίκαιο⁷), τα αντικειμενικά στοιχεία (**actus reus** = αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος) και το υποκειμενικό στοιχείο (**mens rea** = υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος), δηλαδή ορισμένη μορφή υπαιτιότητας. Η αντικειμενική υπόσταση στο έγκλημα από αμέλεια πληρούται με τη λεγόμενη **εξωτερική αμέλεια**, ενώ η υποκειμενική υπόσταση πληρούται με τη **συνδρομή της εσωτερικής αμέλειας**, η οποία διακρίνεται σε **ενσυνείδητη αμέλεια** και σε **άνευ συνειδήσεως αμέλεια**. Ενώ και σε άλλα νομικά συστήματα μπορεί να υπάρχουν σιωπηρά αυτά τα είδη αμέλειας, ρητά αναφέρονται και αναλύονται μεταξύ άλλων στο γερμανικό, στο ελβετικό και στο ελληνικό ποινικό δίκαιο. Έτσι, το έγκλημα από αμέλεια δεν μπορεί να στοιχειοθετείται μόνο με τη συνδρομή μιας μορφής υπαιτιότητας (εσωτερική αμέλεια), όπως γίνεται κατά κανόνα δεκτό στη Νομολογία του Αρείου Πάγου, αλλά απαιτείται πρωταρχικά και μια εξωτερική συμπεριφορά (εξωτερική αμέλεια).⁸

⁷ Πρβλ. Antonio Cassese, *International Criminal Law*, 2008, σελ. 56επ., 114επ., Gerhard Werle, *Principles of International Criminal Law*, 2005, σελ. 95επ., Christos Satlanis, *Fundamental Notions and Principles of Public International Law (with Elements of International Criminal Law and Procedure)*, 2010, σελ. 360επ., Χάρ. Παπαχαράλαμπος, *Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γενικού Μέρους*, 2015, σελ. 69επ., 110επ.

⁸ **Για το ότι το έγκλημα από αμέλεια συντίθεται από εξωτερική αμέλεια** (Verletzung der objektiven Sorgfaltspflicht ή objektive Fahrlässigkeit) **και εσωτερική αμέλεια** (subjektive Fahrlässigkeit) κατά τα ως άνω βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 2016, σελ. 336επ., Volker Krey / Robert Esser, *Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 2012, σελ. 567επ., Νικ. Ανδρουλάκη, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος*, 2000, σελ. 292επ., 298επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος I*, 2007, σελ. 303επ., Λεων. Κοτσαλή, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος*, 2013, σελ. 534επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, *Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο*, 2013, σελ. 150επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, *Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, 2016, σελ. 167επ., Κων. Βαθιώτη, *Στοιχεία Ποινικού Δικαίου*, 2007, σελ. 263επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές. **Η εξωτερική αμέλεια αναγνωρίζεται και αναφέρεται πλέον ρητά, αν και σπάνια, και από τον Άρειο Πάγο : βλ. ενδεικτικά ΑΠ 268/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 296/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 1106/2010, www.areiospagos.gr.** Ρητά εξάλλου αναγνώρισε την εξωτερική αμέλεια ο Άρειος Πάγος σε περιπτώσεις εργατικών ατυχημάτων : βλ. ενδεικτικά ΑΠ 615/2011, ΑΠ 676/2011, ΑΠ 296/2010,

Έγκλημα από αμέλεια λοιπόν υφίσταται, όταν ο δράστης εκδηλώνει μια εξωτερικά πλημμελή και εσφαλμένη συμπεριφορά (ενέργεια ή παράλειψη), η οποία συνιστά παράβαση ενός καθήκοντος επιμέλειας και παράγει κίνδυνο για ένα έννομο αγαθό (**εξωτερική αμέλεια**, που σχετίζεται με **την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος από αμέλεια** : π.χ. ο Α οδηγεί και δεν έχει διαρκώς τεταμένη την προσοχή του, αφού διαπληκτίζεται με κάποιον στο κινητό τηλέφωνο, ή βαίνει με ταχύτητα 90 χιλ. την ώρα εντός κατοικημένης περιοχής), εφόσον όμως συντρέχει στο πρόσωπο του δράστη επιπλέον και **εσωτερική αμέλεια** που συνιστά **μορφή υπαιτιότητας** (ψυχικής στάσης) και πληροί την **υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος από αμέλεια**. Η τελευταία διαπιστώνεται, όταν ο δράστης είτε διέγνωσε ότι η συμπεριφορά του είναι εξωτερικά πλημμελής και παράγει κίνδυνο για ένα έννομο αγαθό και συνεπώς προέβλεψε το αποτέλεσμα ως δυνατό και ενδεχόμενο αλλά πίστεψε για κάποιους λόγους ότι δεν θα επερχόταν (**ενσυνείδητη αμέλεια ή αμέλεια με συνείδηση**) είτε δεν προέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα αλλά με βάση τις προσωπικές του ιδιότητες, ικανότητες, γνώσεις, περιστάσεις και εμπειρίες από το επάγγελμά του, τη ζωή ή την υπηρεσία του στη συγκεκριμένη περίπτωση και υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, στις οποίες βρέθηκε, θα μπορούσε να προβλέψει ως δυνατή την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος από αμέλεια (ειδικότερα να διαγνώσει ότι η συμπεριφορά του είναι εξωτερικά πλημμελής και παράγει κίνδυνο για ένα έννομο αγαθό) και να προβλέψει έτσι ως δυνατό και ενδεχόμενο το επελθόν αποτέλεσμα, προβαίνοντας σε ενέργειες προς αποτροπή του (**ασυνείδητη αμέλεια ή αμέλεια χωρίς συνείδηση**). Σύμφωνα με όλους ανεξαιρέτως τους Πανεπιστημιακούς Καθηγητές στην Ελλάδα η διάταξη του άρθρου 28 ΠΚ δεν αποδίδει με σαφήνεια και πληρότητα την έννοια και το περιεχόμενο της αμέλειας : «Από αμέλεια πράττει όποιος από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει είτε δεν πρόβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του, είτε το πρόβλεψε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν». **Είναι πρόδηλο ότι από τον ως άνω ορισμό λείπει το στοιχείο της εξωτερικής αμέλειας.**

Εξωτερική αμέλεια. Οι κανόνες επιμέλειας, οι οποίοι αποσκοπούν στην αποτροπή της διακινδύνευσης ή και βλάβης έννομων αγαθών, είναι δυνατό να προβλέπονται από τον νόμο (π.χ. διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας για την ασφάλεια των εργαζομένων) ή από μια σύμβαση ή να επιβάλλονται από άγραφους κανόνες και ειδικότερα από τις συγκεκριμένες περιστάσεις (π.χ. δεν επιτρέπεται η δόμηση νέων ορόφων σε μια οικοδομή, όταν στα θεμέλια αυτής ανοίχθηκε ήδη καθ' υπέρβαση της στατικής μελέτης υπόγειο για τη στάθμευση αυτοκινήτων). Όταν η ανθρώπινη συμπεριφορά παραμένει μέσα στα **πλαίσια της επιτρεπτής κινδυνώδους δράσης** (π.χ. οδήγηση αυτοκινήτου υπό τήρηση των κανόνων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ή λειτουργία εργοστασίου με επικίνδυνα μηχανήματα υπό τήρηση των κανόνων ασφάλειας για τους εργαζομένους ή διενέργεια ιατροχειρουργικής επέμβασης υπό τήρηση των αναγνωρισμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης),

ΑΠ 1106/2010, ΑΠ 1372/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ή www.areiospagos.gr). Βλ. και Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Ποινική Ιατρική ευθύνη από αμέλεια σε πεδία κατανομής αρμοδιοτήτων σε : Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι/Δ. Παπαγεωργίου/Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου/Β. Ταρλατζή/Ν. Τάσκου/Κ. Φουντεδάκη, Ιατρική ευθύνη από αμέλεια (Αστική-Ποινική), Ειδικά Θέματα Ιατρικού Δικαίου, 2013, σελ. 59, και τις εκεί παραπομπές. Βλ. και Λάμπρου Μαργαρίτη, (Εντελώς ελαφρά) σωματική βλάβη από αμέλεια: Ζητήματα ουσιαστικού ποινικού δικαίου - Θέσεις της νομολογίας για την αμέλεια, Ποιν Δικ 2012, σελ. 754επ. : «Η νομολογία του ανώτατου ακυρωτικού μας δικαστηρίου παραμένει κατά βάση προσκολλημένη στην «κλασική» αντίληψη, η οποία **αντιλαμβάνεται αποκλειστικά την αμέλεια ως μορφή υπαιτιότητας** ... Η επικρατούσα, ωστόσο, στη θεωρία άποψη δέχεται ότι η αμέλεια έχει, δύο όψεις: την αντικειμενική, η οποία εντάσσεται στον χώρο του αδικού (: εξωτερική αμέλεια) και την υποκειμενική, η οποία εντάσσεται στο χώρο της ενοχής (= εσωτερική αμέλεια). Στα πλαίσια της τελευταίας προσεγγίσεως την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αμέλειας πραγματώνει όχι οποιαδήποτε αλλά μόνο μία εσφαλμένη συμπεριφορά – μία άτεχνη, πλημμελής διεξαγωγή ενός εγχειρήματος... **Διευκρινίζεται, πάντως, ότι ρητή αναφορά στην έννοια της εξωτερικής αμέλειας γίνεται κάποτε στη νομολογία του Αρείου Πάγου και συχνότερα στη νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας**». Τα δικαστήρια της ουσίας πράγματι ήδη πολύ ενωρίτερα από τον Άρειο Πάγο αντιμετωπίζουν ορθότερα την εξωτερική αμέλεια. Από τον χώρο της ιατρικής αμέλειας άξια λόγου είναι τα βουλεύματα ΣυμβΠλημίων 181/2004 (ΠοινΔικ 2004, 1245), ΣυμβΠλημΑθ 2273/2004 (Πραξ/ΛογΠΔ) και ΣυμβΠλημΘεσ 400/2007 (ΠοινΔικ 2007, 687), στα οποία η εξωτερική αμέλεια εξετάζεται ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

τότε δεν υφίσταται εξωτερική αμέλεια. Η εξωτερική αμέλεια μπορεί να διέπει τη διεξαγωγή ενός εγχειρήματος αλλά μπορεί να συνίσταται και στην ανάληψη της διεξαγωγής ενός εγχειρήματος («**αμέλεια του αναλαμβάνειν**») χωρίς να υπάρχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις και ειδικές γνώσεις ή τα κατάλληλα μηχανήματα (π.χ. διεξαγωγή εγχείρησης από αρχάριο, νεότευκτο και άπειρο ιατρό χωρίς την παρουσία και συνδρομή ενός πεπειραμένου χειρουργού). Στην περίπτωση, κατά την οποία **η εξωτερική αμέλεια συνίσταται σε παράλειψη**, απαιτείται κατά το άρθρο 15 ΠΚ να υφίσταται για τον δράστη ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς παρεμπόδιση της επέλευσης του αποτελέσματος. Αυτή η υποχρέωση δύναται να απορρέει από τον νόμο (π.χ. η υποχρέωση των γονέων για επιμέλεια, μέριμνα και προστασία του τέκνου : βλ. άρθρα 1510, 1518 ΑΚ για τη γονική μέριμνα και την επιμέλεια ως καθήκον και δικαίωμα των γονέων), από μια σύμβαση (π.χ. η υποχρέωση του ναυαγοσώστη ενός ξενοδοχείου για διάσωση των πελατών από πνιγμό), από προηγούμενη μονομερή ενέργεια του υποχρέου, με την οποία αυτός αυτοβούλως αναδέχθηκε την αποτροπή μελλοντικών κινδύνων για έννομα αγαθά τρίτων, από προγενέστερη επικίνδυνη συμπεριφορά του δράστη (όποιος π.χ. σκάβει και ανοίγει λάκκο οφείλει να τον περιφράξει ή να επιστημάνει επαρκώς τον κίνδυνο⁹)¹⁰ ή από άλλες περιστάσεις, όπως είναι η κοινωνία κινδύνου (επικίνδυνο κυνήγι ή ορειβασία), η κοινωνία βίου (συμβίωση) κ.λπ.¹¹

Ο Άρειος Πάγος, συνηθέστερα, **δεν χρησιμοποιεί ρητά** την έννοια της εξωτερικής αμέλειας (όπως πράττουν κυρίως οι εισαγγελείς των κατώτερων δικαστηρίων από τη δεκαετία του 1990 στις εισαγγελικές προτάσεις προς τα δικαστικά συμβούλια) αλλά πάντως αναζητεί κάθε φορά την εξωτερικά πλημμελή συμπεριφορά του φερόμενου ως δράστη (π.χ. οδήγηση χωρίς να έχει ο οδηγός

⁹ ΑΠ 1030/2016, www.areiospagos.gr : «Ειδικότερα, η αμέλειά τους συνίσταται στο ότι αυτοί, αν και είχαν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση από την άνω ιδιότητά τους να λάβουν τα προβλεπόμενα από το νόμο (άρθρο 438 ΠΚ και 108 παρ. 3 ν.δ. 3030/1954) και απαιτούμενα στη συγκεκριμένα περίπτωση προφυλακτικά μέτρα ασφαλείας προς αποφυγή ατυχημάτων, άφησαν το επίμαχο πηγάδι, το οποίο βρισκόταν σε κοντινή απόσταση από το δρόμο και σε μέρος από όπου προφανώς διέρχονταν άνθρωποι, είτε πεζή, είτε με τα οχήματά τους, αφού αποδειχθέντα σε απόσταση 300 περίπου μέτρων από το σημείο αυτό υπήρχε οικισμός, ασκέπαστο, απερίφρακτο, αλλά και αφύλακτο ...».

¹⁰ ΑΠ 1330/2016, www.areiospagos.gr : «Εάν δε η αμελής πράξη δεν συνίσταται μόνο σε ορισμένη ενέργεια ή παράλειψη, αλλά αποτελεί σύνολο συμπεριφοράς που προηγήθηκε του εγκληματικού αποτελέσματος, για την ανθρωποκτονία από αμέλεια που διαπράττεται με αυτόν τον τρόπο και συνιστά έγκλημα που τελείται με παράλειψη, απαιτείται (επιπλέον των όρων του άρθρου 28 του Π.Κ.) και η συνδρομή των όρων του άρθρου 15 του Π.Κ., το οποίο ορίζει ότι, όπου ο νόμος για την ύπαρξη αξιόποινης πράξεως απαιτεί να έχει επέλθει ορισμένο αποτέλεσμα, η μη αποτροπή του (με παράλειψη) τιμωρείται όπως η πρόκλησή του με ενέργεια, αν ο υπαίτιος της παραλείψεως είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επέλευση του αποτελέσματος. Από την τελευταία διάταξη αυτή συνάγεται, ότι αναγκαία προϋπόθεση της εφαρμογής της είναι η ύπαρξη ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης του υπαιτίου να προβεί σε ενέργεια αποτρεπτική του αποτελέσματος, για την επέλευση του οποίου ο νόμος απειλεί ορισμένη ποινή. Δεν αρκεί δηλαδή η ύπαρξη απλής ηθικής υποχρέωσης, ούτε γενικής νομικής υποχρέωσης για συνδρομή, ώστε να προληφθεί το επιβλαβές αποτέλεσμα, αλλά απαιτείται ιδιαίτερη (ειδική) νομική υποχρέωση, η οποία επιφορτίζει τον υπαίτιο της παραλείψεως με τη δημιουργία και διασφάλιση πραγματικής καταστάσεως, που εξυπηρετεί και διαφυλάσσει τα έννομα αγαθά που προσβάλλονται με την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος. **Η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση αυτή αποτελεί πρόσθετο στοιχείο της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος που τελείται με παράλειψη** και μπορεί να πηγάζει από ρητή διάταξη νόμου που επιβάλλει συγκεκριμένη ενέργεια ή από σύμπλεγμα νομικών καθηκόντων που συνδέονται με ορισμένη έννομη θέση του υπόχρεου για ενέργεια ή από ειδική έννομη σχέση που απορρέει από σύμβαση ή από προηγούμενη μονομερή ενέργεια του υπόχρεου, με την οποία αυτός αυτοβούλως αναδέχεται την αποτροπή μελλοντικών κινδύνων για έννομα αγαθά τρίτων ή από προγενέστερη συμπεριφορά του υπαιτίου που δημιούργησε τον κίνδυνο ετελεύσεως του εγκληματικού αποτελέσματος. Στα εγκλήματα που τελούνται με παράλειψη υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραλείψεως και του εγκληματικού αποτελέσματος που επήλθε, όταν, με μεγάλη πιθανότητα (και όχι βεβαιότητα ...), θα αποτρεπόταν το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα (θανάτωση προσώπου, σωματική βλάβη κ.λπ.), εάν ο υπόχρεος πραγματοποιούσε την ενέργεια, στην οποία είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να προβεί και την οποία παρέλειψε».

¹¹ Πρβλ. ΑΠ 35/2009, Ποινική Δικαιοσύνη 2010, σελ. 156, ΑΠ 556/2011, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 12, Θεμ. Σοφό σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, 2005, σελ. 424επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία του Αρείου Πάγου. Βλ. και εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, Ποινικά Χρονικά 1994, σελ. 680επ., 682επ., όπου γίνεται αναφορά στο ότι πρώτος ο Νικόλαος Ανδρουλάκης εισήγαγε στο ελληνικό ποινικό δίκαιο την έννοια της εξωτερικής αμέλειας στο άρθρο του : Η εξωτερική αμέλεια, ΠοινΧρ 1970, σελ. 101επ. Πρβλ. και Νικολάου Χωραφά, Ποινικόν Δίκαιον (Επιμέλεια Κ. Σταμάτη), 1978, σελ. 277επ., όπου η αμέλεια αντιμετωπιζόταν μόνο ως μορφή υπαιτιότητας, χωρίς να γίνεται αναφορά στην εξωτερική αμέλεια.

διαρκώς τεταμένη την προσοχή, μη έγκαιρη τροχοπέδηση ή μη ενέργεια επιτυχούς αποφευκτικού ελιγμού, αν και ο κίνδυνος κατέστη ορατός από ικανή απόσταση και υφίστατο τέτοια δυνατότητα, παραβίαση προτεραιότητας, μη περίφραξη με κιγκλίδωμα σκαμμένου οικοπέδου από τον εργολάβο, μη τοποθέτηση σταθερών ικριωμάτων κατά την ανέγερση οικοδομής για την ασφάλεια των εργατών, ανάθεση επικίνδυνης εργασίας σε ανήλικο ή σε ανειδίκευτο εργάτη, άφεση ιατρικού εργαλείου εντός του σώματος του χειρουργηθέντος ασθενούς, χρήση κατά τη διενέργεια αμυγδαλεκτομής αναισθητικού περιέχοντος οινόπνευμα χωρίς προηγούμενο έλεγχο της συνθέσεώς του κ.λπ.¹²). **Η εξωτερική αμέλεια ερευνάται ως πρωταρχικό στοιχείο της ποινικής ή ειδικής ή νομοτυπικής υπόστασης ή μορφής του εγκλήματος**, έτσι ώστε, αν δεν διαπιστώνεται αυτή, δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος από αμέλεια, έστω και αν ο δράστης προκάλεσε αιτιακά το αποτέλεσμα, και παύει κάθε περαιτέρω έρευνα : **έγκλημα από αμέλεια δεν τελέσθηκε**.¹³ Ποινική ευθύνη συνεπώς δεν θα υφίσταται, όταν ο ιατρός κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του ενήργησε σύμφωνα με τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και τέχνης (**lege artis**) και μετά από προηγούμενη κατά το δυνατόν διαφώτιση του ασθενούς και παροχή συναίνεσής, επειδή ακριβώς δεν θα διαπιστώνεται στο πρόσωπό του εξωτερική αμέλεια, έστω και αν η σχετική διαγνωστική του ενέργεια ή ιατροχειρουργική επέμβαση προκάλεσε αιτιακά τον θάνατο του ασθενούς.¹⁴ Έτσι, η ΑΠ 430/1980 (ΠοινΧρον Λ/1980, 588) έκρινε αιτιολογημένη την απαλλαγή ιατρού για τον θάνατο ασθενούς που απεβίωσε από αιματολογικό σύνδρομο, το οποίο προκλήθηκε από μετάσταση καρκίνου μυελού των οστών που προκάλεσε βλάβη ενδοθήλια των μικρών αγγείων, επειδή είχε προβεί σε **ορθή αιματολογική διάγνωση** και εφάρμοσε επίσης την **ορθή θεραπευτική αγωγή**, συνιστάμενη σε αλληπάλληλες μεταγγίσεις αίματος, χορήγηση αντιβιώσεως και χορήγηση στη συνέχεια ηπαρίνης και κυτταροστατικών φαρμάκων.

Παραδείγματα αμέλειας : 1) Ο Β είναι διευθυντής εργατοτεχνικού προσωπικού σε βιομηχανία και αναθέτει στον (μόλις συμπληρώσαντα το δέκατο έκτο έτος της ηλικίας του) ανήλικο Ε ως εργασία τον χειρισμό ενός επικίνδυνου μηχανήματος, αφού προηγήθηκε εκπαίδευση μόνο τριών ημερών. Η τοποθέτηση του ανηλίκου προς εργασία μπροστά στο επικίνδυνο αυτό μηχάνημα είχε ως αποτέλεσμα την αποκοπή του δεξιού ποδιού του ανηλίκου. **Εξωτερική αμέλεια υφίσταται**. Επιπλέον ο Β δεν προέβλεψε το βλαπτικό αποτέλεσμα αλλά θα μπορούσε με βάση τις εμπειρίες και τις γνώσεις που είχε από το επάγγελμα να διαγνώσει τον μελλοντικό κίνδυνο, να προβλέψει το αποτέλεσμα και να το αποφύγει. Υφίσταται επομένως στο πρόσωπό του **ασυνείδητη αμέλεια** (σωματική βλάβη από αμέλεια: άρθρο 314 παρ. 1 εδ. α ΠΚ). 2) Ο Γ έχει σκύλο εκπαιδευμένο για τη φύλαξη σπιτιού και τον παίρνει μαζί του στον περίπατο, χωρίς μάλιστα φίμωτρο και αλυσίδα, ως επιβάλλει ο σχετικός κανόνας επιμέλειας. Στη θέα μικρού παιδιού ο σκύλος ορμάει και το δαγκώνει

¹² Βλ. αποφάσεις Αρείου Πάγου σε εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, Ποινικά Χρονικά 1994, σελ. 680επ., 682επ.

¹³ Για την αμέλεια και τα είδη αυτής, δηλαδή την εξωτερική ως μορφή εξωτερικά πλημμελούς και εσφαλμένης συμπεριφοράς και την εσωτερική ως μορφή υπαιτιότητας και ψυχικής στάσης, βλ. αντί άλλων Νικολάου Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2000, σελ. 292 επ., 307 επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 424 επ., 431επ., Χρ. Σατλάνη, Αποκωδικοποίηση των εννοιών του ενδεχόμενου δόλου και της ενσυνείδητης αμέλειας κυρίως με παραδείγματα, Ποινική Δικαιοσύνη 2005, σελ. 1034-1046, εισαγγελικές προτάσεις Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, Ποινικά Χρονικά 1994, σελ. 680 επ., 685 επ., και στο βούλευμα υπ' αριθμ. 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποινική Δικαιοσύνη 2001, σελ. 1114 επ., 1317 επ., κάθε φορά με παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. Για την αμέλεια βλ. περαιτέρω και Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 263επ., Θεμ. Σοφός σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, 2005, σελ. 348επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 345επ., 363επ., Π. Χριστόπουλο σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 361επ., Β. Τέτοκα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 2288επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 150επ.

¹⁴ Βλ. Αρ. Χαραλαμπάκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 271επ., 274επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία.

στο πρόσωπο, προκαλώντας του σοβαρή παραμόρφωση. Ο Γ παρέλειψε, αν και είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση από προγενέστερη επικίνδυνη συμπεριφορά (κατοχή επικίνδυνου σκύλου), να του εφαρμόσει φίμωτρο και να τον συγκρατεί με αλυσίδα (**τούτο συνιστά εξωτερική αμέλεια**) και έτσι δεν παρεμπόδισε το βλαπτικό αποτέλεσμα. Τούτο δεν το προέβλεψε αλλά θα μπορούσε με την εμπειρία που είχε από τη ζωή να το προβλέψει και να το αποφύγει. Υφίσταται επομένως και εδώ στο πρόσωπο του δράστη **ασυνείδητη αμέλεια** (σωματική βλάβη από αμέλεια: άρθρο 314 παρ. 1 εδ. α ΠΚ). 3) Ο Α έχει στην κατοχή του αυτοκίνητο πολύ παλαιό με φρένα και λάστιχα σε πολύ κακή κατάσταση. Αναβάλλει διαρκώς την επισκευή του στο συνεργείο, επειδή ελπίζει στην αγορά καινούργιου αυτοκινήτου. Γνωρίζει όμως πολύ καλά, ότι πρόκειται για πολύ επικίνδυνο όχημα, που μπορεί να προκαλέσει και θάνατο. Παρά ταύτα αποφασίζει να πάει με αυτό σ' ένα γάμο, παίρνοντας μαζί του και δύο συγχωριανούς, αφού πείθει τον εαυτό του, ότι θα πρέπει να οδηγήσει με πολύ χαμηλή ταχύτητα και με πολύ μεγάλη προσοχή. Στο δρόμο πετάγεται ξαφνικά στο οδόστρωμα ένας γάιδαρος και προκειμένου να τον αποφύγει αναγκάζεται να τροχοπεδήσει απότομα και να στρίψει ελαφρώς αριστερά το τιμόνι, με αποτέλεσμα να γλιστρήσει το αυτοκίνητο εξαιτίας των φθαρμένων φρένων και ελαστικών αλλά και της ολισθηρότητας του οδοστρώματος λόγω ελαφράς βροχής, να εισέλθει στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας και να συγκρουσθεί μετωπικά με αντιθέτως βαίνον όχημα. Από τη σύγκρουση σκοτώνονται οι δύο συγχωριανοί του. Εδώ θα πρέπει να αποκλεισθεί ο ενδεχόμενος δόλος ως προς τον θάνατο. Προέβλεψε μεν το θανατηφόρο αποτέλεσμα ως ενδεχόμενο να συμβεί αλλά δεν το αποδέχθηκε, δεδομένου ότι και ο ίδιος επιβίβασθηκε στο πολύ επικίνδυνο όχημα, προβαίνοντας έτσι εν γνώσει του και ηθελημένα σε **αυτοδιακινδύνευση**. Ασφαλώς δεν αποδέχθηκε και τον δικό του θάνατο. Πίστεψε, ότι θα απέφευγε το ενδεχόμενο να συμβεί αποτέλεσμα, αν θα οδηγούσε με πολύ χαμηλή ταχύτητα και με πολύ μεγάλη προσοχή. Υφίσταται επομένως στο πρόσωπό του **ενσυνείδητη αμέλεια**, αλλά κατ' ορθότερη άποψη δεν στοιχειοθετείται απλώς ανθρωποκτονία από αμέλεια (άρθρο 302 παρ. 1 ΠΚ) αλλά θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών (άρθρο 290 παρ. 1 ΠΚ).

Δύο ακόμα παραδείγματα, στα οποία δεν συντρέχει έγκλημα από αμέλεια, επειδή ο δράστης αγνοεί την επικινδυνότητα της συμπεριφοράς του και συγχρόνως δεν θα μπορούσε να διαγνώσει τον επικίνδυνο χαρακτήρα της και έτσι να προβλέψει το βλαπτικό για το έννομο αγαθό αποτέλεσμα, ώστε να το αποφύγει, είναι τα ακόλουθα : Πρόκειται για τον γεωργό που ραντίζει τα δέντρα του που βρίσκονται δίπλα από ξένα χωράφια με φάρμακο επιβλαβές, αγνοώντας όμως τον επικίνδυνο χαρακτήρα της ενέργειάς του, γιατί πείθεται στις οδηγίες χρήσης του φαρμάκου (που έχει λάβει από την αρμόδια αρχή άδεια κυκλοφορίας στο εμπόριο), οι οποίες βεβαιώνουν το ακίνδυνο για άνθρωπο, ζώα ή καλλιέργειες, και επίσης για τον εργολάβο που αναλαμβάνει να εκτελέσει έργα της ΔΕΗ και εγκαθιστά ως αρχιεργάτη σε επικίνδυνες ένεκα της συχνής επαφής με το ηλεκτρικό ρεύμα εργασίες κάποιον, ο οποίος του εμφάνισε πλαστό δίπλωμα ή γνήσιο δίπλωμα ηλεκτροτεχνίτη που είχε όμως αποκτηθεί με δωροδοκία και χωρίς τη συνδρομή των απαραίτητων γνώσεων ηλεκτρολογίας. Στις περιπτώσεις αυτές, αν επέλθει δηλητηρίαση της νομής ζώων (βλ. άρθρο 282 παρ. 1, 2 ΠΚ) ή θάνατος (βλ. άρθρο 302 παρ. 1 ΠΚ) αντίστοιχα, θα μπορεί να διαπιστωθεί **εξωτερική αμέλεια** αλλά δεν θα υφίσταται εσωτερική αμέλεια (ούτε ενσυνείδητη ούτε ασυνείδητη). Ούτε ο γεωργός ούτε ο εργολάβος θα μπορούσε να προβλέψει το αξιόποιο αποτέλεσμα, **επειδή αγνοούσαν τον υφιστάμενο κίνδυνο.**

II. Εξωτερική και εσωτερική αμέλεια κατά την ενάσκηση ιατρικών καθηκόντων

Εξωτερική αμέλεια. Ειδικά στην περιοχή της ιατρικής αμέλειας (κατά την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος-λειτουργήματος) η εξωτερική αμέλεια μπορεί να εμφανίζεται υπό τις εξής μορφές¹⁵ : α) είτε ως εσφαλμένη διάγνωση ή μη διάγνωση μιας νόσου που οφείλεται στη μη συμμόρφωση προς τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και έχει ως συνέπεια τη μη αντίληψη και μη κοινοποίηση του κινδύνου που απειλεί το έννομο αγαθό της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας και υγείας¹⁶ (ως επί το πλείστον η ορθή

¹⁵ **Τη συγκεντρωτική αυτή αναφορά** βλ. σε Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 431 υποσημ. 35.

¹⁶ **ΑΠ 472/2014, www.areiospagos.gr** : «"Από τα προαποδειχθέντα πραγματικά γεγονότα, σε συνδυασμό με τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης, που πιο κάτω θα αναφερθούν, κρίνεται ότι, για το θάνατο της Μ. Μ. στις 7.7.2008, ευθύνεται ο ... κατηγορούμενος Γ. Μ., ο οποίος από τις 2.1.2005, οπότε ανέλαβε την ιατρική φροντίδα της, έως τις 8.11.2006, οπότε εμφανίστηκε το εξόγκωμα στην κοιλιακή της χώρα, αλλά και κατά επόμενο χρονικό διάστημα, κατά οποίο αυτή βρισκόταν στην ... και χειρότερη η κατάσταση της υγείας της ημέρα με την ημέρα, δεν ενήργησε lege artis υπό την έννοια που εκτέθηκε στη μείζονα σκέψη και ειδικότερα **δεν πρόεβη στις επιβαλλόμενες ιατρικές πράξεις ούτε παρέσχε στην ασθενή του τις κατάλληλες συμβουλές και συστάσεις προκειμένου να διαπιστωθεί έγκαιρα η αιτία του θανάτου της**, η οποία, όπως πλήρως αποδείχθηκε, ήταν το σάρκωμα του στρώματος του ενδομητρίου. ... Και τούτο διότι η Μ. Μ. ζήτησε την ιατρική φροντίδα του κατηγορουμένου - και αυτός την ανέλαβε - προκειμένου να διαγνωστεί η αιτία της έντονης αιμορραγίας της κατά την έμμηνη ρύση, η οποία (αιμορραγία) διαρκούσε περισσότερες ημέρες από ό, τι συνέβαινε συνήθως, ανέμενε δε να τύχει εκ μέρους του κατηγορουμένου εκείνης της συμπεριφοράς, που, ιδίως, σύμφωνα με το Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας), έπρεπε να τηρηθεί στην περίπτωση της προκειμένου να προβλεφθεί, εφόσον ήταν επιστημονικά δυνατό, οποιαδήποτε αιτία που εγκυμονούσε κινδύνους για την υγεία της και αναγόταν στην επίμαχη περιοχή του σώματος της (έσω γεννητικό σύστημα), ώστε να αποκλειστούν ή να ελαχιστοποιηθούν οι από την αιτία αυτή δυσάρεστες συνέπειες. Σχετικώς, ορίζονται στο Ν. 3418/2005 τα εξής: Άρθρο 2: Η άσκηση της ιατρικής είναι λειτουργήμα που αποσκοπεί στη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου, καθώς και στην ανακούφιση του από τον πόνο (παρ. 1). **Το ιατρικό λειτουργήμα ασκείται σύμφωνα με τους γενικά αποδεκτούς και ισχύοντες κανόνες της ιατρικής επιστήμης ...** (παρ. 3). Άρθρο 9: Ο ιατρός δίνει προτεραιότητα στην προστασία της υγείας του ασθενή (παρ. 1). **Ο ιατρός δεν μπορεί να αρνείται την προσφορά των υπηρεσιών του για λόγους άσχετους προς την επιστημονική του επάρκεια, εκτός εάν συντρέχει ειδικός λόγος, που να καθιστά αντικειμενικά αδύνατη την προσφορά των υπηρεσιών του** (παρ. 2). Άρθρο 11: Ο ιατρός έχει καθήκον αληθείας προς τον ασθενή. Οφείλει να ενημερώνει πλήρως και κατανοητά τον ασθενή για την πραγματική κατάσταση της υγείας του, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της προτεινόμενης ιατρικής πράξης, τις συνέπειες και τους ενδεχόμενους κινδύνους ή επιπλοκές από την εκτέλεσή της, τις εναλλακτικές προτάσεις, καθώς και για τον πιθανό χρόνο αποκατάστασης, έτσι ώστε ο ασθενής να μπορεί να σχηματίζει πλήρη εικόνα των ιατρικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων και συνεπειών της κατάστασής του και να προχωρεί, ανάλογα, στη λήψη αποφάσεων (παρ. 1). ... Τις παραπάνω υποχρεώσεις ο κατηγορούμενος, ιατρός - γυναικολόγος, **δεν εκπλήρωσε σε μεγάλο βαθμό με αποτέλεσμα, παρά τη μακροχρόνια παρακολούθηση από αυτόν της κατάστασης της υγείας της Μ. Μ., να μη διαγνωστεί έγκαιρα η εμφάνιση λειομυοσαρκώματος στη μήτρα** (σάρκωμα του στρώματος του ενδομητρίου), που υπήρξε η μόνη αιτία του θανάτου της, όπως προαναφέρθηκε. Συγκεκριμένα, καθ' όλη τη διάρκεια της παρακολούθησης της υγείας της καθόσον αφορά στα έσω γεννητικά όργανα της, **ουδέποτε συνέστησε στη Μ. Μ. να υποβληθεί σε εξέταση με μαγνητικό τομογράφο**, οι εικόνες του οποίου, κατά γενική επιστημονική παραδοχή, έχουν εξαιρετική ευκρίνεια και επιτρέπουν στους εξειδικευμένους Ιατρούς Ακτινολόγους να διαγνώσουν με ακρίβεια την τυχόν ύπαρξη κάποιας βλάβης στα εξεταζόμενα όργανα του ανθρώπινου σώματος, ώστε να χορηγηθεί η κατάλληλη θεραπευτική αγωγή ή να υποβληθεί ο ασθενής στην αναγκαία χειρουργική επέμβαση. Ας σημειωθεί ότι η διαδικασία αυτή (**μαγνητική τομογραφία**) είναι ανώδυνη για τον ασθενή και μη επιβλαβής για την υγεία του, δε διαρκεί δε παρά λίγα μόνο λεπτά της ώρας, ούτε είναι δαπανηρή, αν και στη συγκεκριμένη περίπτωση το κόστος θεραπείας της Μ. Μ., όπως αποδείχθηκε, καθόλου δεν απασχολούσε είτε την ίδια είτε τους γονείς της. Σε τέτοια εξέταση ο κατηγορούμενος δεν έκρινε ότι έπρεπε να υποβληθεί η Μ. Μ., **αλλά ούτε αξονική τομογραφία της συνέστησε**, προδήλως διότι περιορίστηκε μόνο στην ύπαρξη του ινομυώματος που διέγνωσε και στην αφαίρεση αυτού, το οποίο όμως, κατά τα προαναφερόμενα ως αποδειχθέντα, δε συνδέεται με την αιτία του θανάτου της. Όμως, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η ύπαρξη λειομυοσαρκώματος στα έσω γεννητικά όργανα της ασθενούς του, **μπορούσε να διαπιστωθεί με τις παραπάνω διαγνωστικές (απεικονιστικές) μεθόδους, δηλαδή την αξονική και μαγνητική τομογραφία**. ... Έτσι, **ο ιατρικός έλεγχος, που γινόταν από τον κατηγορούμενο αποκλειστικά και μόνο με υπερηχογράφημα, δεν αρκούσε για τη διάγνωση της εν γένει κατάστασης της υγείας της Μ. Μ. στην περιοχή του γεννητικού της συστήματος, καθώς περιοριζόταν (ο έλεγχος με υπερηχογράφημα) σε συγκεκριμένες δομές του κόλπου και της μήτρας και δεν εκτεινόταν και σε άλλα σημεία του σώματος της** (βλ. κατάθεση μάρτυρα Χ. Κ.). **Αποτέλεσμα των παραπάνω παραλείψεων του κατηγορουμένου ήταν να μη διαγνωστεί έγκαιρα η αιτία, από την οποία επήλθε ο θάνατος της Μ. Μ., η οποία (αιτία) διαπιστώθηκε με την προαναφερθείσα μαγνητική τομογραφία άνω-κάτω κοιλίας (Ιατρού Ακτινολόγου Γ. Μ.), στην οποία υποβλήθηκε σε εγκαταστάσεις της EUROMEDICA στις 30.1.2007, που όμως ήταν αργά τότε για αποτελεσματική θεραπεία της**. ... Κατά συνέπεια, ο θάνατος της Μ. Μ., που κατά τα παραπάνω επήλθε από μεταστάσεις του σαρκώματος του στρώματος του ενδομητρίου, οφείλεται σε αμέλεια του ... **κατηγορουμένου ιατρού Γ. Μ.** (μη συνειδητή), ο οποίος, από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε, ως επιστήμονας ιατρός

διάγνωση προϋποθέτει λήψη του ιστορικού του ασθενούς, **ο οποίος όμως οφείλει να είναι ειλικρινής και να μην αποκρύπτει στοιχεία του ιστορικού του αλλιώς η τυχόν διαγνωστική πλάνη δεν θα βαρύνει τον ιατρό,**¹⁷ κλινική εξέταση του ασθενούς, εργαστηριακές εξετάσεις, ακτινογραφίες και συμβουλή άλλων ιατρών: πρβλ. Αρ. Χαραλαμπάκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 303επ., με περαιτέρω παραπομπές),¹⁸ β) είτε ως εσφαλμένη - πλημμελής θεραπευτική αγωγή (φαρμακευτική, διαιτητική, εγχειρητική, μετεγχειρητική κ.λπ.), διαδικασία δηλαδή που αποσκοπεί στην ίαση του ασθενούς κατά τρόπο αντιβαίνοντα στους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης (π.χ. μετάγγιση αίματος χωρίς έλεγχο της συμβατότητας των ομάδων αίματος, εγκατάλειψη εργαλείων ή άλλων αντικειμένων στο σώμα του ασθενούς μετά την εγχείρηση, **καθυστέρηση και μη έγκαιρη διάγνωση και επέμβαση**¹⁹ ή

και μπορούσε να καταβάλει, **δεν διέγινωσε έγκαιρα ... με αποτέλεσμα**, που δεν προέβλεψε, να παρέλθει ανεκμετάλλετος πολύς χρόνος, κατά τον οποίο ήταν δυνατό να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά ο καρκίνος με ολική υστερεκτομή μετά των εξαρτημάτων της μήτρας προτού εξαπλωθεί στους ιστούς και άλλων ζωτικών οργάνων του σώματος της ή, τουλάχιστον, να μειωθούν οι συνέπειες του ως προς το χρόνο θανάτου της". **Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας, διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».**

¹⁷ Ειδική περίπτωση έλλειψης αμέλειας υφίσταται στην **περίπτωση της δικαιολογημένης ή ανυπαίτιας ή συγγνωστής διαγνωστικής πλάνης ιατρού**, η οποία μπορεί να οφείλεται σε παράγοντες όπως η ανυπαρξία συμπτωμάτων της νόσου και κυρίως η ταυτότητα των συμπτωμάτων δύο νόσων και συγχρόνως η απουσία συμπτωμάτων που προσιδιάζουν αποκλειστικά στην υφιστάμενη νόσο ή η απόκρυψη από τον ασθενή σημαντικού στοιχείου του ιστορικού (π.χ. απόκρυψη από αιδώ σε ιατρό παθολόγο της Πρέβεζας το 1997 εκ μέρους της άρτι στην Αθήνα υποβληθείσας σε τεχνητή διακοπή εγκυμοσύνης νεαρής γυναίκας των προηγηθέντων γεγονότων με αποτέλεσμα ο πυρετός και οι εμετοί που παρουσίασε να μη θεωρηθούν ύποπτοι -εκτιμήθηκαν ως απλό κρουολόγημα- και να αποθάνει αυτή από ραγδαίο σηπτικό σοκ ένεκα των υπολειμμάτων της απόξεσης που αφέθηκαν από τον γυναικολόγο στον κόλπο της) : βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 433 υποσημ. 36, Καραγεώργου, Η ποινική εκτίμηση των ιατροχειρουργικών επεμβάσεων, 1996, σελ. 32επ., 132επ., 136επ., ΑΠ 230/1976, ΠοινΧρον 1976, 657, εισαγγελική πρόταση Κουκούτση που έγινε δεκτή στο βούλευμα 51/1995 Συμβ ΠλημΚοζ, Υπεράσπιση 1996, 863επ., με παρατηρήσεις Αποστολίδου. Πρβλ. και Αρ. Χαραλαμπάκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 281επ., 348επ. : Εδώ αναφέρεται περίπτωση από τη νομολογία, όπου ο αποθανών ήταν μεθυσμένος λόγω υπερβολικής κατανάλωσης οινοπνεύματος **χωρίς να είναι σε θέση να ενημερώσει τον ιατρό**, είχε πέσει από ύψος τριών μέτρων, δεν είχε κατάγματα ή άλλα σημάδια που θα μαρτυρούσαν πτώση στο έδαφος, είχε φυσιολογικούς παλμούς που δεν θα μπορούσαν να εκπέμψουν ενδείξεις εσωτερικής αιμορραγίας, είχε φυσιολογική κλινική εικόνα και είχε υποστεί αποκόλληση του μίσχου του νεφρού που είναι σπανιότατο περιστατικό και ειδικά για νεαρά άτομα, όπως ήταν ο αποθανών. **Παραδόξως, ο Άρειος Πάγος ανείρεσε την πρώτη καταδικαστική απόφαση του Εφετείου Δωδεκανήσου σε βάρος του ειδικευμένου ιατρού (ΑΠ 1648/2007, www.areiospagos.gr) αλλά στη συνέχεια, μετά την παραπομπή προς επανεκδίκαση της υπόθεσης, δέχθηκε και επικύρωσε τη δεύτερη καταδικαστική απόφαση (ΑΠ 1484/2008, www.areiospagos.gr) !!!**

¹⁸ Ειδική περίπτωση επίσης έλλειψης αμέλειας υφίσταται στην **περίπτωση της δικαιολογημένης ή ανυπαίτιας ή συγγνωστής διαγνωστικής πλάνης ιατρού**, η οποία οφείλεται σε έλλειψη των απαιτούμενων ειδικών γνώσεων ή σε έλλειψη κατάλληλων διαγνωστικών μηχανημάτων (προηγμένης υλικοτεχνικής υποδομής) **κατά τον χρόνο που ο ιατρός είναι αναγκασμένος και πιέζεται από τις περιστάσεις να ενεργήσει διάγνωση** (π.χ. ειδικευμένος ιατρός μικρού επαρχιακού νοσοκομείου). Αν ο ιατρός, **υπό συνθήκες πίεσης**, δεν προέβη σε ορθή διάγνωση ή και σε σωτήρια ιατροχειρουργική επέμβαση ένεκα έλλειψης των απαιτούμενων ειδικών γνώσεων ή ένεκα έλλειψης προηγμένης υλικοτεχνικής υποδομής, δεν θα ευθύνεται κατά το αξίωμα **«ουδείς υποχρεούται στα αδύνατα»** (πρβλ. ΑΠ 1384/2001, ΠοινΧρον ΝΒ/2002, 600, ΕφετΑθην 4549/2000, ΠοινΔικ 2002, 130, ΠλημΣερρών, ΠοινΧρον ΜΓ, 1185, με παρατ. Λίβου, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 12 υποσημ. 18). Αντίθετα, όπως θα αντιληφθεί κανείς στη συνέχεια, θα υφίσταται εξωτερική αμέλεια, αν ο ιατρός **ανέλαβε χωρίς να πιέζεται από τις περιστάσεις και επιχείρησε** διαγνωστικό ή ιατροχειρουργικό εγχείρημα παρά την έλλειψη των απαιτούμενων ειδικών γνώσεων ή προηγμένης υλικοτεχνικής υποδομής (**«αμέλεια του αναλαμβάνει»**).

¹⁹ **ΑΠ 880 / 2013, www.areiospagos.gr :** «"Όσο το αποτέλεσμα του θανάτου της επιτόκου Α.Μ. το οποίο ο κατηγορούμενος δεν προέβλεψε οφείλεται με βάση τα όσα προεκτέθηκαν σε αμέλεια του (μη ενσυνείδητη) καθόσον α) δεν κατέβαλε την απαιτούμενη προσοχή και επιμέλεια ..., β) με βάση τις προσωπικές περιστάσεις και ικανότητες του (ως εκ του επαγγέλματος του) όφειλε και μπορούσε να προβλέψει και να αποφύγει το αξιόποιο αποτέλεσμα που επέφερε χωρίς να το έχει προβλέψει και γ) η αμελής συμπεριφορά του συνίσταται σε παραλείψεις που συνδέονται αντικειμενικά αιτιωδώς με το επελθόν αποτέλεσμα του θανάτου της επιτόκου. Ειδικότερα ενώ γνώριζε ότι η τελευταία είχε εμφανίσει από τον έβδομο μήνα της κύησης κισσούς, οι οποίοι κατά τον ένατο μήνα είχαν εξελιχθεί σε ευμεγέθεις καταλαμβάνοντας την περιοχή των γεννητικών οργάνων ... και επιπλέον ότι α) η περιοχή των γεννητικών οργάνων κατά τη διαδικασία του φυσιολογικού τοκετού δέχεται μεγάλες πιέσεις κατά τη διάρκεια των συσπάσεων, γεγονός που εγκυμονεί κινδύνους καθόσον μπορεί να οδηγήσει και στη ρήξη των κισσών του τραχήλου και του κόλπου

χορήγηση υπερβολικής δόσης φαρμάκου : βλ. Αρ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 316επ., με περαιτέρω παραπομπές), γ) είτε ως μη παραπομπή του ασθενούς σε ειδικό ιατρό και εθελούσια (όχι εξαναγκασμένη εκ των περιστάσεων όπως στην περίπτωση κατεπίγοντος) ανάληψη της διεξαγωγής ενός διαγνωστικού ή θεραπευτικού εγχειρήματος («**αμέλεια του αναλαμβάνειν**»), χωρίς να υπάρχουν οι απαραίτητες ειδικές γνώσεις και ικανότητες ή τα κατάλληλα διαγνωστικά-θεραπευτικά μέσα και μηχανήματα (βλ. και ΑΠ 1446/2008 Ποινικός Λόγος 2008, 903, με παρατηρήσεις Κων. Βαθιώτη σε Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 686, Αρ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 301επ., με περαιτέρω παραπομπές), δ) είτε γενικότερα ως μη εκπλήρωση του καθήκοντος ιατρικής μέριμνας και επιμέλειας (άρνηση παροχής ιατρικών υπηρεσιών, απουσία ιατρού από το νοσοκομείο σε ώρες εφημερίας, παράλειψη ιατρού να παρακολουθήσει μετεγχειρητικά την εξέλιξη της κατάστασης της υγείας του ασθενούς κ.λπ.).²⁰

της επιτόκου (βλ. σχετική περικοπή της απολογίας του κατηγορουμένου "...Μπορεί να συμβεί αυτόματη διάρρηξη κισρών του τραχήλου και του κόλπου από την αύξηση της πίεσης..."), β) οι πιέσεις στην παραπάνω περιοχή γίνονται πιο επικίνδυνες όταν για την κίνηση της διαδικασίας του φυσιολογικού τοκετού γίνεται χρήση οξυτοκίνης για την πρόκληση τεχνητών ωδινών και γ) οι κισσοί του αιδοίου στις περισσότερες των περιπτώσεων συνδέονται με την παρουσία κισρών και στα εσωτερικά γεννητικά όργανα (βλ. σχετική περικοπή της απολογίας του "...Όταν υπάρχουν κισσοί εξωτερικά υποψιαζόμαστε ότι υπάρχουν και εντός στη μήτρα..."), από έλλειψη της επιβαλλόμενης προσοχής και επιμέλειας, που έπρεπε να καταβάλει λόγω της ιδιότητας του ως ιατρού μαιευτήρα-γυναικολόγου **δεν προέβλεψε ότι η επιλογή της διαδικασίας του φυσιολογικού τοκετού και μάλιστα με την πρόκληση ωδινών ήταν επικίνδυνη λόγω της σοβαρής και βαριάς μορφής των κισρών που υπήρχαν σε όλα τα γεννητικά όργανα** (βλ. σχετική αναφορά στην από 25-2-2005 ιατροδικαστικής έκθεσης του Π. Κ.), όφειλε δε εκ της ιατρικής του ειδικότητας και της πολυετούς εμπειρίας του να είχε αξιολογήσει καλύτερα και να επιλέξει τη διαδικασία της καισαρικής τομής, η οποία ήταν και η πλέον ενδεδειγμένη, αφού δεν επηρεάζει τους κισσούς στη γεννητική περιοχή λόγω της μη άσκησης πιέσεων στην περιοχή αυτή εξαιτίας της ανυπαρξίας συσπάσεων της μήτρας και διαστολής του κόλπου (βλ. σχετική αναφορά του εξετασθέντος μάρτυρος Κ. Μ. "... Στον φυσιολογικό τοκετό υφίσταται πίεσεις ο κόλπος και αυξάνεται ο κίνδυνος να σπάσουν οι κισσοί..."). Αν επέλεγε τη διαδικασία αυτή εξ αρχής και μάλιστα στην αρχή του ένατου μήνα της κύησης δεν θα επερχόταν η ρήξη των κισρών του κόλπου και του τραχήλου της μήτρας, η αιμορραγία των οποίων σε συνδυασμό με την εγκατάσταση δευτεροπαθώς της ΔΕΠ επέφερε το θανατηφόρο αποτέλεσμα. Οποιαδήποτε αιμορραγία κατά την καισαρική τομή, αφού υπήρχε η δυνατότητα του χειρουργικού ελέγχου, θα ήταν προφανώς αντιμετωπίσιμη ... Σημειωτέον ότι και ο Ι. Μ., Επίκουρος Καθηγητής Μαιευτικής - Γυναικολογίας της Μαιευτικής - Γυναικολογικής Κλινικής του ΠΑΓΝΗ, αλλά και ο Α. Α., Καθηγητής Μαιευτικής-Γυναικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών στις αναγνωσθείσες εκθέσεις ιατρικής πραγματογνωμοσύνης χαρακτηρίζουν **ως ιατρικά ορθή την επιλογή της διαδικασίας του φυσιολογικού τοκετού μόνον εφόσον στο ιστορικό της δεν αναφέρονταν προβλήματα υγείας κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, ενώ χαρακτηρίζουν ως ενδεδειγμένη την καισαρική τομή με δεδομένη την ύπαρξη κισρών του κόλπου και της οπίσθιας θέσης της κεφαλής του εμβρύου**". ... Με βάση αυτά που δέχθηκε το κατ' έφεση δικάσαν Τριμελές Εφετείο Κρήτης, διέλαβε στην προσβαλλόμενη με αριθμό 1377/2012 απόφασή του την απαιτούμενη από τις παραπάνω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ... ».

²⁰ Βλ. εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη που έγινε δεκτή στο βούλευμα με αριθμό 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποινική Δικαιοσύνη 2001, σελ. 1114 επ., 1317 επ., Βιργ. Σακελλαροπούλου, Η ποινική αντιμετώπιση του ιατρικού σφάλματος και η σημασία της συναίνεσης του ασθενούς, 2007, Αρ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 245επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. Για την περιπτώσιολογία εξωτερικά αμελών ιατρικών ενεργειών, παραλείψεων και σύνθετων συμπεριφορών βλ. Στ. Τοπάλη/Χ. Χοβαρδά, Η ποινική ιατρική ευθύνη μέσα από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων - Τάσεις της τελευταίας δεκαετίας, σε: Κ. Γώγου/Μ. Καϊάφα/Κμπάντι/Λ. Παπαδοπούλου/Κ. Φουντεδάκη, Η ιατρική ευθύνη στην πράξη – Νομολογιακές τάσεις της τελευταίας δεκαετίας, 2010, σελ. 14-15, 22-26, καθώς και Γ. Τρανταλίδη, Ιατρικό σφάλμα - Η ευθύνη γυναικολόγου και μαιευτήρα, 2012, σελ. 88 επ. **Χαρακτηριστικές περιπτώσεις εξωτερικά αμελών ιατρικών πράξεων μαιευτήρα-γυναικολόγου που εκδηλώθηκαν με τη μορφή ενέργειας ήταν :** 1) η λανθασμένη επιλογή μεθόδου επέμβασης-τοκετού και ειδικότερα η διενέργεια φυσιολογικού τοκετού αντί για καισαρική τομή (ΣυμβΑΠ 34/1981, Ποιν Χρον 1981, 433, ΣυμβΠλημΚω 54/1988 ΕλλΔνη, 1990, 451, ΣυμβΠλημΡοδ 132/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΤρΕφΑιγ 72/2008, Αρμ 2010, 249), 2) η επιλογή λαπαροσκόπησης αντί για ανοικτή επέμβαση (ΑΠ 956/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), 3) ο λανθασμένος χειρισμός κατά τη διενέργεια χειρουργικής επέμβασης (ΑΠ 1266/2004, Ποινικός Λόγος 2004, 1565, ΑΠ 449/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΤρΠλημΑθ 21422/2010 ΠοινΔικ 2010, 1270) 4) η λανθασμένη χορήγηση φαρμακευτικής αγωγής (ακατάλληλο φάρμακο ή υπερβολική δόση φαρμάκου) και συγκεκριμένα παρατεταμένη χορήγηση ωκυτοκίνης (ΑΠ 97/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1211/2007, ΠΛογ 2007, 857), 5) η διεκπεραίωση ιατρικής ενέργειας σε ιδιωτικό ιατρείο χωρίς υποδομή (ΜΟΔΚαβ 15/2002, ΠοινΔικ 2003, 1298), 6) το σφάλμα ανάθεσης (ΑΠ 1589/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1609/2009 ΠΧρ 2010, 555, ΑΠ 1431/2010 ΠΧρ 2011, 513). **Περισσότερες ήταν οι περιπτώσεις, στις οποίες ο κατηγορούμενος μαιευτήρας-γυναικολόγος παρέλειψε. Οι συνθέστερες εξωτερικά αμελείς παραλείψεις ήταν:** 1) μη διάγνωση ή εσφαλμένη διάγνωση που οδηγεί σε εσφαλμένη αντιμετώπιση (ΑΠ 76/2004 ΠοινΔικ 2004, 790, ΣυμβΠλημΡοδ 51/2005 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΣυμβΠλημΚερκ 125/2005, ΠοινΔικ

Εσωτερική αμέλεια. Τέτοια υφίσταται, όταν ο ιατρός προέβλεψε το βλαπτικό για το έννομο αγαθό (ζωή ή σωματική ακεραιότητα και υγεία) αποτέλεσμα αλλά πίστεψε ότι δεν θα επέλθει (ενσυνείδητη αμέλεια) ή όταν δεν το προέβλεψε αλλά θα μπορούσε να το προβλέψει και να το αποφύγει με βάση τις γνώσεις, τις εμπειρίες από το επάγγελμά του και τις ικανότητές του.

Τον συνδυασμό εξωτερικής και εσωτερικής αμέλειας βρίσκει κανείς ολοφάνερα στην ΑΠ 1220/2008, www.areiospagos.gr : «Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 28 και 302 ΠΚ, προκύπτει ότι για τη θεμελίωση του προβλεπόμενου από αυτές πλημμελήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια απαιτείται: α) να μη καταβλήθηκε από το δράστη η επιβαλλόμενη κατ' αντικειμενική κρίση προσοχή, την οποία κάθε συνετός και ενσυνείδητος άνθρωπος οφείλει υπό τις ίδιες πραγματικές περιστάσεις να καταβάλει, με βάση τους νομικούς κανόνες, τις συνήθειες που επικρατούν στις συναλλαγές και την κοινή, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, πείρα και λογική, β) να είχε τη δυνατότητα αυτός, με βάση τις προσωπικές του περιστάσεις, ιδιότητες, γνώσεις και ικανότητες και κυρίως εξαιτίας της υπηρεσίας του ή του επαγγέλματός του, να προβλέψει και να αποφύγει το αξιόποιο αποτέλεσμα, το οποίο, από την έλλειψη της προαναφερθείσας προσοχής, είτε δεν προέβλεψε είτε το προέβλεψε ως δυνατό, πίστευε όμως ότι δεν θα επερχόταν, γ) να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ενέργειας ή της παραλείψεως του δράστη και του αποτελέσματος που επήλθε.²¹ Ενόψει αυτών, υπάρχει ποινική ευθύνη του ιατρού για ανθρωποκτονία από αμέλεια

2006, 32, ΑΠ 97/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1211/2007, ΠΛογ 2007, 857, ΑΠ 1812/2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2119/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ Ισοκράτης, ΑΠ 2474/2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1609/2009 ΠΧρ 2010, 555, ΑΠ 335/2010 ΠοινΔικ 2010, 1217, ΑΠ 1431/2010 ΠΧρ 2011, 513), 2) μη έγκαιρη διακομιδή στο νοσοκομείο από το ιδιωτικό ιατρείο ή την ιδιωτική κλινική (ΜΟΔΚαβ 15/2002, ΠοινΔικ 2003, 1298, ΑΠ 76/2004, ΠοινΔικ 2004, 790, ΑΠ 264/2006, ΠΛογ 2006, 189), 3) σύσταση για επιστροφή στην οικία ενώ έπρεπε να γίνει ο τοκετός (ΑΠ 2474/2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), 4) παράλειψη διενέργειας (ή μη έγκαιρη διενέργεια) εργαστηριακών (π.χ. αιματολογικών) ή απεικονιστικών (π.χ. ακτινογραφία, υπερηχογράφημα) εξετάσεων (ΑΠ 76/2004, ΠοινΔικ 2004, 790, ΑΠ 1266/2004, ΣυμβΠλημΡοδ 132/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1812/2008 www.areiospagos.gr), 5) παράλειψη εισαγωγής (ή μη έγκαιρη εισαγωγή) στο χειρουργείο (ΑΠ 264/2006, ΠΛογ 2006, 189, ΑΠ 97/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), 6) ανεπαρκής παρακολούθηση είτε κατά τη διάρκεια επέμβασης ή διαγνωστικής εξέτασης (ΑΠ 1337/2005, ΠΛογ 2005, 1258= ΠοινΔικ 2006, 135, ΑΠ 97/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΣυμβΠλημΡοδ 132/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ) είτε μετεγχειρητικά (ΑΠ 335/2010, ΠοινΔικ 2010, 1217, ΑΠ 956/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ) κ.λπ.

²¹ «Πότε υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ συμπεριφοράς του δράστη και επελθόντος αποτελέσματος ; Πότε με άλλα λόγια ο δράστης προκάλεσε μόνος του ή εκτός άλλων και αυτός το επελθόν αποτέλεσμα ; Τέτοια αιτιώδης συνάφεια υφίσταται κατά την κρατούσα στην επιστήμη και στη νομολογία θεωρία του ισοδυνάμου των όρων (conditio sine qua non) στα μεν εγκλήματα ενέργειας, όταν η ενέργεια αποτελεί όρο του αποτελέσματος υπό την έννοια ότι αυτό δεν θα επερχόταν χωρίς την ενέργεια του δράστη, στα δε εγκλήματα παράλειψης, όταν, εφόσον θεωρηθεί η παραλειφθείσα πράξη ως ενεργηθείσα, το αποτέλεσμα με βεβαιότητα ή πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας θα είχε αποτραπεί. Αιτιώδης συνάφεια δεν υπάρχει επομένως, όταν αποδεικνύεται με βεβαιότητα ή πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, ότι το αποτέλεσμα θα επερχόταν και αν ακόμα ο δράστης δεν είχε παραλείψει την επιβαλλόμενη ενέργεια, ως συμβαίνει π.χ. στην περίπτωση του παραλείποντος να βρίσκεται στο νοσοκομείο μαιευτήρα που εφημερεύει, όταν η επίτοκη γυναίκα εισήλθε σ' αυτό με ήδη από αρκετή ώρα νεκρό τον κοφορούμενο ή όταν η νέκρωση επήλθε σε δέκα λεπτά της ώρας μετά την είσοδο σ' αυτό, οπότε και να ήταν παρών ο μαιευτήρας δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει επιτυχώς την περίπτωση και να προλάβει το κακό. ... **Αμφιβολίες γύρω από την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και του επελθόντος αποτελέσματος βαίνουν προς όφελος του δράστη κατά το αξίωμα «εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου» (in dubio pro reo)** : βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 206επ., Λάμπρου Μαργαρίτη, (Εντελώς ελαφρά) σωματική βλάβη από αμέλεια: Ζητήματα ουσιαστικού ποινικού δικαίου - Θέσεις της νομολογίας για την αμέλεια, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 754επ., όπου γράφονται τα εξής : «Για την πλήρωση της αντικειμενικής υποστάσεως του ουσιαστικού εγκλήματος της από αμέλεια σωματικής βλάβης απαιτείται η **διαπίστωση υπάρξεως αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ του σφάλματος της συμπεριφοράς (και όχι μεταξύ της σύνολης συμπεριφοράς του δράστη) και της σωματικής βλάβης.** Σε επίπεδο νομολογίας, ο αιτιώδης σύνδεσμος καταφάσκειται ή όχι, με βάση τη θεωρία του ισοδυνάμου των όρων (conditio sine qua non) ... Αιτιώδης σύνδεσμος απαιτείται και στα εγκλήματα παραλείψεως, όπου, κατά τη νομολογία, η θεωρία του ισοδυνάμου των όρων διαμορφώνεται κατά το περιεχόμενο της ως εξής: η παράλειψη συνδέεται με το αξιόποιο αποτέλεσμα, όταν μπορούμε να φαντασθούμε ότι, αν γινόταν η επιβαλλόμενη ενέργεια, που δεν έγινε, τότε με πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα δεν θα επερχόταν. Έτσι, στα διά παραλείψεως τελούμενα εγκλήματα υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ παραλείψεως και επελθόντος εγκληματικού αποτελέσματος όταν, κατά μεγάλη πιθανότητα (και όχι βεβαιότητα όπως συμβαίνει στα άλλα εγκλήματα), θα αποτρεπόταν το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα, εάν ο δράστης πραγματοποιούσε την παραλειφθείσα ενέργεια. Προφανές είναι ότι αμφιβολίες ως προς την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας βαίνουν προς όφελος του κατηγορουμένου κατά το αξίωμα εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου – in dubio pro reo. Γίνεται δεκτό ότι η ενδεχόμενη συντρέχουσα αμέλεια του θύματος δεν διακόπτει τον αιτιώδη

στις περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται σε παράβαση από τον ιατρό των κοινώς αναγνωρισμένων κανόνων της επιστήμης,²² για τους οποίους δεν μπορεί να γεννηθεί αμφισβήτηση και η ενέργειά του αυτή δεν ήταν σύμφωνη με το αντικειμενικώς επιβαλλόμενο καθήκον επιμέλειας. Η παράλειψη, ως έννοια, ενυπάρχει σε κάθε είδος αμέλειας, εφόσον το ένα σκέλος της ευθύνης συνίσταται στη μη καταβολή της προσήκουσας προσοχής, δηλαδή σε μια παράλειψη. Όταν όμως η αμέλεια δεν συνίσταται σε ορισμένη παράλειψη, αλλά αποτελεί σύνολο συμπεριφοράς, που προηγήθηκε του αποτελέσματος, τότε, για τη θεμελίωση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, ως εγκλήματος που τελείται με παράλειψη, απαιτείται η συνδρομή και των όρων του άρθρου 15 ΠΚ, στο οποίο ορίζεται ότι, όπου ο νόμος για την ύπαρξη αξιόποινης πράξης απαιτεί να έχει επέλθει ορισμένο αποτέλεσμα, η μη αποτροπή του τιμωρείται όπως η πρόκλησή του με ενέργεια, αν ο υπαίτιος της παράλειψης είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επέλευση του αποτελέσματος. Από την τελευταία αυτή διάταξη, συνάγεται ότι αναγκαία προϋπόθεση εφαρμογής της είναι η ύπαρξη ιδιαίτερης (δηλαδή ειδικής και όχι γενικής) νομικής υποχρέωσης του υπαιτίου προς παρεμπόδιση του εγκληματικού αποτελέσματος. Η υποχρέωση αυτή μπορεί να πηγάζει κυρίως: α) από ρητή διάταξη νόμου, β) από σύμπλεγμα νομικών καθηκόντων, που συνδέονται με ορισμένη έννομη θέση του υποχρέου, γ) από ειδική σχέση που θεμελιώθηκε, είτε συνεπεία συμβάσεως, είτε απλώς από προηγούμενη ενέργεια, από την οποία ο υπαίτιος της παραλείψεως αναδέχθηκε εκουσίως την αποτροπή κινδύνων στο μέλλον, δ) από προηγούμενη πράξη του υπαιτίου (ενέργεια ή παράλειψη), συνεπεία της οποίας δημιουργήθηκε ο κίνδυνος επελεύσεως του εγκληματικού αποτελέσματος. Περαιτέρω, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 28 Π.Κ., η αμέλεια διακρίνεται σε μη συνειδητή, κατά την οποία ο δράστης, από έλλειψη της προσήκουσας προσοχής, δεν προέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του και σε ενσυνείδητη, κατά την οποία προέβλεψε μεν, ότι από τη συμπεριφορά του μπορεί να επέλθει το αποτέλεσμα αυτό, πίστευε όμως ότι θα το απέφευγε. Ενόψει της διάκρισης αυτής, το δικαστήριο της ουσίας, όταν απαγγέλλει καταδίκη για έγκλημα από αμέλεια, πρέπει να εκθέτει στην απόφασή του με σαφήνεια ποιο από τα δύο είδη της αμέλειας αυτής συνέτρεξε στην συγκεκριμένη περίπτωση, διότι, αν δεν εκθέτει αυτό με σαφήνεια, ή δέχεται και τα δύο είδη, δημιουργείται ασάφεια και αντίφαση, η οποία καθιστά ανέφικτο τον αναίρετικό έλεγχο για την ορθή ή μη εφαρμογή της σχετικής ουσιαστικής ποινικής διάταξης και ιδρύεται εντεύθεν λόγος αναίρεσης για έλλειψη νόμιμης βάσης κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' ΚΠΔ. ... Στην προκειμένη περίπτωση, το Τριμελές Εφετείο ... δέχθηκε ότι ... αποδείχθηκαν τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: "... Ο Ψ, τις πρωινές ώρες της 22.12.2001 και ενώ βρισκόταν εντός της ταβέρνας που διατηρούσε στο ... Θεσσαλονίκης με την επωνυμία "...", αισθάνθηκε αδιαθεσία και ... παρουσίασε "εμουδία άκρων, ωχρότητα και άλγος στο στήθος" όπως σημειώνεται στο σχετικό έγγραφο αυτού, κατόπιν ενημερώσεώς του και από τους εν λόγω υπαλλήλους του. Στις 12.40 περίπου, ο ως άνω ασθενής μεταφέρεται στα εξωτερικά ιατρεία του εφημερεύοντος Νοσοκομείου "ΑΧΕΠΑ", στο οποίο, την εν λόγω ημερομηνία, προΐστατο, ως εφημερεύων ιατρός της Μονάδας ειδικών Λοιμώξεων, της Α' Παθολογικής κλινικής του Α.Π.Θ., με την ειδικότητα του ειδικού παθολόγου λοιμωξιολόγου ο κατηγορούμενος. Ο ασθενής οδηγείται στα εξωτερικά ιατρεία, με καρτσάκι ειδικό, που υπάρχει σ'

σύνδεσμο ανάμεσα στην εξωτερικά αμελή συμπεριφορά και το αποτέλεσμα, όπως δεν τον διακόπτει και η συγκλίνουσα δραστηριότητα περισσοτέρων. ... Εμπλουτίζοντας τις παραπάνω παραδοχές σημειώνουμε ότι η συνδρομή ή όχι αιτιώδους συνδέσμου επιχειρήθηκε να κριθεί με βάση όχι μόνον τη θεωρία του ισοδυνάμου των όρων αλλά και με βάση τις θεωρίες: της πρόσφορης αιτίας (: causa adaequata)– του αντικειμενικού καταλογισμού (: objective zurechnung)– του «νομοτελούς όρου» - της «νομικώς διαφέρουσας αιτιότητας» - της «φυσικής ενότητας της πράξεως» και του «διαταράσσοντος αιτίου».

²² Οι κανόνες αυτοί μπορεί να αναγράφονται σε **πανεπιστημιακά συγγράμματα**, σε **κατευθυντήριες οδηγίες** (guidelines : βλ. Β. Σακελλαροπούλου/Δ. Λάλα/Θ. Σακελλαροπούλου, Ιατρικό σφάλμα και guidelines στην ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2013, 177), στον σχετικό νόμο περί ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος (άρθρο 24 Α.Ν. 1565/1939) και στον **Κανονισμό ή Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας** (Ν. 3418/2005) : βλ. Αρ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 251-254, με παραπομπή σε απόφαση του 2015 Αρείου Πάγου.

αυτό, συνοδεία του ως άνω ανεισιού του και, κατόπιν ενημερώσεως που κάνει προς τον κατηγορούμενο ο μάρτυς (υπάλληλος ΕΚΑΒ], παραμένει στο διάδρομο αυτού, προκειμένου να εξετασθεί από τον κατηγορούμενο αφού προηγουμένως δίδεται στον συνοδό του το νούμερο 64 ως αριθμός προτεραιότητας. Η ως άνω κατάσταση του ασθενούς επιδειωνόταν και ο συνοδός του, βλέποντας ότι δεν εξετάζεται ο ασθενής θείος του από τον κατηγορούμενο, αναγκάζεται να ενοχλήσει αυτόν (κατηγορούμενο) και να του γνωστοποιήσει την κατάσταση του θείου του, που συνεχώς επιδειωνόταν πλην όμως ο κατηγορούμενος, εξελθών του γραφείου του και αρκεσθείς στην εξ αποστάσεως φυσιολογική επισκόπηση του ως άνω ασθενούς, απεφάνθη περί του ότι αυτός είναι "μια χαρά, έχει και χρώμα", εισήλθε και πάλι σ' αυτό (γραφείο του) και άφησε σε αναμονή αυτόν. Όμως ο ασθενής, αφού περίμενε περί τα 25-30 λεπτά της ώρας έτσι, εντελώς αβοήθητος, στο διάδρομο του νοσοκομείου, κατέρρευσε και έτσι επήλθε ο θάνατός του, σε ηλικία 59 ετών, από έμφραγμα του μυοκαρδίου περί ώρα 13.55', αφού προηγούμενα οι προσπάθειες των ιατρών, μετά την πτώση του επί του εδάφους, για ανάνηψη αυτού, απέβησαν άκαρπες. Έτσι, ο κατηγορούμενος επέδειξε αμέλεια, η οποία τελεί σε αιτιώδη συνάφεια με το επελθόν αποτέλεσμα. **Η αμέλειά του συνίσταται στο ότι, καίτοι του γνωστοποιήθηκε ότι ο ασθενής παρουσιάζει εμμουδιά άκρων, ωχρότητα, πόνους στο στομάχι, άλγος στο στήθος και συνεχώς επιδειωνόταν η κατάστασή του, δεν προέβη στην εξέταση αυτού αμέσως, ώστε να διαγνώσει ότι πρόκειται περί καρδιακού επεισοδίου σε εξέλιξη και να τον παραπέμψει αμέσως στο τμήμα εντατικής θεραπείας του καρδιολογικού τμήματος του Νοσοκομείου, παρά ταύτα, τον άφησε εντελώς αβοήθητο, επί**

25-30 λεπτά της ώρας περίπου, τα οποία ήταν πολύ κρίσιμα και έτσι επήλθε ο θάνατος του ασθενούς από έμφραγμα του μυοκαρδίου. Ισχυρίζεται βέβαια ο κατηγορούμενος, ότι δεν του γνωστοποιήθηκαν τα ως άνω συμπτώματα του ασθενούς, παρά μόνο ότι έχει ιστορικό γαστρορραγίας. Ο ισχυρισμός του αυτός δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια. Αλλά και αν ήθελε θεωρηθεί ότι πράγματι αυτό του γνωστοποιήθηκε, ο ίδιος έπρεπε, αφού αποδείχθηκε ότι ενοχλείτο από τον ως άνω συνοδό του ασθενούς, περί χειροτερεύσεως της καταστάσεως του τελευταίου, να προβεί αμέσως σε εξέταση του ασθενούς και να διαπιστώσει, με τις ιατρικές του γνώσεις την σοβαρή κατάσταση αυτού, αφού και ένας μέσος άνθρωπος, που δεν έχει σπουδάσει την ιατρική επιστήμη, όταν ακούει ότι κάποιος παρουσιάζει συμπτώματα με αυτά του εν λόγω ασθενούς, αμέσως τα συσχετίζει με πιθανό πρόβλημα καρδιάς, πολύ δε περισσότερο αυτός (κατηγορούμενος), που έχει την ιδιότητα του ιατρού. Ο περαιτέρω ισχυρισμός του, ότι εξέτασε τον ασθενή και έκρινε ότι δεν είναι "άκρως επείγον περιστατικό", όπως βεβαιώνεται και σε σχετικό έγγραφο του νοσοκομείου, πρέπει επίσης να απορριφθεί, ως ουσία αβάσιμος, δεδομένου ότι σε καμία εξέταση αυτού δεν προέβη, πλην της προαναφερόμενης "μακρόθεν" θεώρησης του ασθενούς, που μόνο την έννοια της εξέτασης δεν έχει. Άλλωστε, δεν είναι λογικό να εξετάζεται ο ασθενής από τον κατηγορούμενο, όπως ο τελευταίος ισχυρίζεται, να παρουσιάζει κανονικούς σφυγμούς, καλή όψη και μόλις γυρίζει ο γιατρός για να εισέλθει στο ιατρείο, ο ασθενής "να σωριάζεται" στο έδαφος. Βέβαια ο κατηγορούμενος, σε σχετική ερώτηση της έδρας, ομίλησε περί του φαινομένου της "κατάρρευσης", όπως ονομάζεται στην ιατρική επιστήμη. Όμως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, μόνο για τέτοιο φαινόμενο δεν μπορεί να γίνει λόγος, αφού προέκυψε ότι έχουμε εξέλιξη ενός καρδιακού επεισοδίου τουλάχιστον από 11.30 έως 13.10" περίπου, οπότε και κατέρρευσε ο ασθενής. Επομένως, εφόσον αποδείχθηκε ότι **δεν καταβλήθηκε από τον κατηγορούμενο η επιβαλλόμενη κατ' αντικειμενική κρίση προσοχή, την οποία κάθε ... συνετός και ευσυνείδητος ιατρός στη συγκεκριμένη περίπτωση θα επεδείκνυε ή όφειλε να επιδείξει, ενώ είχε τη δυνατότητα, με άμεση σχετική εξέταση και λόγω των ιατρικών του γνώσεων, να προβλέψει και να αποφύγει, τουλάχιστον τη στιγμή εκείνη, το αξιόποιο αποτέλεσμα, το οποίο δεν προέβλεψε ως δυνατό και, συνεπεία της εν**

λόγω παραλείψεώς του, δημιούργησε την αιτιακή συνθήκη για την παραγωγή του αποτελέσματος, **δηλαδή τον θάνατο, λόγω εμφράγματος του μυοκαρδίου του ασθενούς ... και γι' αυτό πρέπει να κηρυχθεί ένοχος...**. ... Με τις πιο πάνω παραδοχές, το Τριμελές Εφετείο διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».

Ιδού μια περίπτωση παραπομπής ιατρών στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου για ανθρωποκτονία από αμέλεια : «... Όταν κανείς από άγνοια χορηγεί ή δίνει την εντολή για χορήγηση δεκαπλάσιας δόσης φαρμάκου, δεν μπορεί να προβλέψει σε καμία περίπτωση, όσο και φωτισμένος, ικανός, ειδικός και έμπειρος ιατρός να είναι, ότι από τη συμπεριφορά του αυτή είναι δυνατόν να επέλθει ο θάνατος, ακριβώς επειδή δεν γνωρίζει την επικινδυνότητα της ενέργειάς του. Η εξωτερική αμέλεια των δύο ιατρών συνίσταται στο ότι παρέλειψαν να κοιτάζουν με ιδιαίτερη προσοχή, με ζήλο, με ευσυνειδησία και με αφοσίωση την ετικέτα της αμπούλας PARVOLEX ή τις οδηγίες χρήσεως και να συναγάγουν επιμελώς το περιεχόμενο κάθε αμπούλας σε 2.000 mg, με αποτέλεσμα να κάνουν λανθασμένο υπολογισμό και να θεωρήσουν ως χορηγητέα τη δεκαπλάσια ποσότητα αντιδότη. **Είδαν εντελώς φευγαλέα και πρόχειρα την ετικέτα, αλλά παρέλειψαν, αν και είχαν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση, να εγκύψουν πάνω σε αυτή και να παρατηρήσουν από κοντά τα αναγραφόμενα σε αυτή ή στις οδηγίες χρήσεως, προσπαθώντας να καταλάβουν με ασφάλεια το νόημά τους. Έτσι, δεν προέβλεψαν μεν το αποτέλεσμα του θανάτου ως δυνατό και ενδεχόμενο, αλλά μπορούσαν πλέον με βάση τις γνώσεις και εμπειρίες που είχαν από το επάγγελμά τους, να προβλέψουν ότι από την πρόχειρη αυτή ενατένιση της ετικέτας της αμπούλας και από την παράλειψή τους να προβούν σε επιμελή, προσεκτική και ευσυνειδήτη παρατήρηση της ετικέτας ή των οδηγιών χρήσεως θα μπορούσε να προκληθεί λάθος, να αποφασισθεί η χορήγηση τελικά υπερβολικής δόσης αντιδότη και να επέλθει έτσι ο θάνατος.** ... Για όλους αυτούς τους λόγους προτείνω: 1) Να παραπέμψετε ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Σάμου τη Β.Κ. (Αναπληρώτρια Διευθύντρια του Τμήματος Παιδιατρικής του ΓΝΝ Σάμου, γεννημένη το 1954) και την Ε.Π. (ειδικευόμενη ιατρό στην Παθολογική Κλινική του ΓΝΝ Σάμου, γεννημένη το 1971) για να δικασθούν ως υπαίτιες του ότι την 12.9.2000 και περί ώρα 23.00 - 23.30 στη Σάμο από αμέλεια (εξωτερική και εσωτερική) επέφεραν τον θάνατο άλλου και ειδικότερα ως υπαίτιες του ότι αν και είχαν από τον νόμο ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παράσχουν με ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή, ζήλο, ευσυνειδησία και αφοσίωση τη βοήθειά τους στον επτά ετών Δ.Φ., που είχε πει όλο σχεδόν το μπουκαλάκι παιδικού Deron, μεριμνώντας να βρουν το ενδεδειγμένο αντίδοτο που ήταν το PARVOLEX, και να υπολογίσουν τις σωστές δόσεις αντιδότη που έπρεπε να τεθούν σε τρεις παιδικούς ορούς δεξτρόζης, παρέλειψαν να εκπληρώσουν την υποχρέωσή τους αυτή. Πιο συγκεκριμένα ο υπολογισμός των δόσεων έπρεπε να γίνει ως εξής: [...]. Όμως παρέλειψαν, αν και είχαν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση, να διαβάσουν με ιδιαίτερη προσοχή, ζήλο, ευσυνειδησία και αφοσίωση τις οδηγίες χρήσεως του φαρμάκου PARVOLEX ή την ετικέτα της αμπούλας, με αποτέλεσμα να πιστεύουν ότι κάθε αμπούλα περιέχει 200 mg του αντιδότη PARVOLEX, να διαιρούν κάθε φορά με το 200 αντί του ορθού 2.000 και έτσι να συναγάγουν δεκαπλάσιες δόσεις του αντιδότη PARVOLEX, δηλαδή 18 - 6 - 12 αμπούλες (= 36 αμπούλες που βρίσκονται σε 4 κουτιά PARVOLEX) αντί των ορθών 1,8 - 0,6 - 1,2 (= 3,6 αμπούλες) για τις τρεις δόσεις. Αποτέλεσμα της χορήγησης δεκαπλάσιας δόσης ήταν να υποστεί το παιδί κατά τη διάρκεια έγχυσης της δεύτερης δόσης αλλεργικό σοκ, να μεταφερθεί εσπευσμένα περί ώρα 4.00 της 13.9.2000 με το ΕΚΑΒ στην Αθήνα στο Νοσοκομείο Παίδων "Αγία Σοφία" και να αποθάνει περί ώρα 11.00 της 15.9.2000, αφού προηγουμένως εμφάνισε γενικευμένους σπασμούς και υπέστη σημαντικό οίδημα του εγκεφάλου. Το αποτέλεσμα αυτό του θανάτου δεν προέβλεψαν, αλλά μπορούσαν με βάση τις γνώσεις και εμπειρίες που είχαν από το επάγγελμά τους να το προβλέψουν ως δυνατή συνέπεια του απρόσεκτου, πρόχειρου και επιπόλαιου υπολογισμού των δόσεων του αντιδότη PARVOLEX και ειδικότερα της εσφαλμένης αντίληψης ως προς το περιεχόμενο σε mg κάθε αμπούλας PARVOLEX,

η οποία θα μπορούσε να παραχθεί από την παράλειψη να διαβάσουν με ιδιαίτερη προσοχή και επιμέλεια τις οδηγίες χρήσεως του φαρμάκου ή την ετικέτα της αμπούλας και η οποία θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τη χορήγηση υπερβολικής δόσης PARVOLEX (παράβαση άρθρων 28, 302 παρ. 1 ΠΚ, άρθρων 24 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του ΑΝ 1565/ 1939 “περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος”, άρθρου 9 του ΝΔ της 15.6.1955 “περί κανονισμού ιατρικής δεοντολογίας”...) ...».²³

III. Κάποιες ακόμα περιπτώσεις ιατρικής αμέλειας από τη νομολογία

1. Μια περίπτωση ιατρικής αμέλειας εντοπίζεται σε **ΑΠ 1659/2003 (Ποινική Δικαιοσύνη 2004, 386)**, που δέχθηκε τα εξής : Ορθή υπήρξε και αιτιολογημένη ήταν η καταδίκη του αναιρεσιόντος για σωματική βλάβη εξ αμελείας, ο οποίος ως ειδικός ιατρός καρδιοχειρουργός κατά την πραγματοποιηθείσα από αυτόν χειρουργική επέμβαση ανοικτής καρδιάς για τη δημιουργία διπλής αορτοστεφανιαίας παράκαμψης παρέλειψε να προβεί στην αφαίρεση από την καρδιακή κοιλότητα του ασθενούς, πριν από τη σύγκλιση του εγχειρητικού τραύματος, της χειρουργικής βελόνας, μολονότι υποχρεούνταν σ’ αυτήν **κατά τους κανόνες της ιατρικής επιστήμης** και γνώριζε την εκεί ύπαρξή της, αφού ο ίδιος την είχε χρησιμοποιήσει προηγουμένως. Η παράλειψή του είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση βλάβης στην υγεία του θύματος και πολιτικώς ενάγοντος, ο οποίος παρουσίασε βήχα και συμπτώματα κόπωσης, ενώ, όταν πληροφορήθηκε την ύπαρξη της βελόνας στην καρδιά του, υπέστη ψυχικό κλονισμό και στη συνέχεια εμφάνισε ψυχικές διαταραχές, που εξελίχθηκαν σε παθολογικές, με συνέπεια για την αντιμετώπισή τους να υποχρεούται στη λήψη ψυχοφαρμάκων.

2. **ΑΠ 1370/2013, www.areiospagos.gr** : «“Ενόψει αυτών υπάρχει ποινική ευθύνη του θεράποντος ιατρού για ανθρωποκτονία από αμέλεια ασθενούς, στις περιπτώσεις εκείνες που το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται σε παράβαση από αυτόν των κοινώς αναγνωρισμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης, για τους οποίους δε μπορεί να γεννηθεί αμφισβήτηση και η ενέργεια ή

²³ Βλ. εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη που έγινε δεκτή στο βούλευμα με αριθμό 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποινική Δικαιοσύνη 2001, σελ. 1114επ., καθώς και σελ. 1318επ., όπου δόθηκε από Χρ. Σατλάνη απάντηση στην κριτική επί του βουλεύματος του ΣυμβΠλημΣάμου 19/2001, ασκηθείσα από την Καθηγήτρια Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι : « ... Έχοντας υπόψη όλα αυτά, ενσυνείδητα δεν προσδιόρισα στην πρότασή μου ως εξωτερική αμέλεια τον λανθασμένο καθορισμό των δόσεων του φαρμάκου. Θα υπενθυμίσω ότι ο «λανθασμένος καθορισμός της δοσολογίας του φαρμάκου» ενέχει και περικλείει πλάνη και άγνοια των ορθών δόσεων. Επομένως, αν δεχτούμε ως εξωτερική τους αμέλεια τον «λανθασμένο καθορισμό της δοσολογίας του φαρμάκου», οι δύο ιατροί αφενός δεν προέβλεψαν το αζήτοποιο αποτέλεσμα και αφετέρου δεν θα μπορούσαν να το προβλέψουν ως δυνατό και ενδεχόμενο όσο και ικανοί και φωτισμένοι να ήταν για τους λόγους που εξήγησα στην πρόταση και ειδικότερα γιατί αγνοούσαν τον επικίνδυνο χαρακτήρα του «λανθασμένου καθορισμού της δοσολογίας του φαρμάκου». Συμπέρασμα : αν δεχθεί κάποιος ως εξωτερική αμέλεια των δύο ιατρών τον «λανθασμένο καθορισμό της δοσολογίας του φαρμάκου», δεν θα μπορεί να στοιχειοθετηθεί η εσωτερική αμέλεια και συγκεκριμένα η μη συνειδητή αμέλεια αυτών, γιατί αγνοούσαν την επικινδυνότητα του λανθασμένου αυτού καθορισμού. **Για να μη δημιουργούνται λοιπόν προβλήματα στη θεμελίωση της εξωτερικής και εσωτερικής αμέλειας, θα πρέπει να αναζητηθεί η εξωτερική αμέλεια (ακριβώς επειδή ο «λανθασμένος καθορισμός» οφείλεται σε παραλείψεις !)** στη συνολική (σύνθετη) συμπεριφορά (παραλείψεις, λανθασμένος υπολογισμός και καθορισμός των δόσεων του φαρμάκου, εξωτερική του λανθασμένου υπολογισμού και καθορισμού των δόσεων του φαρμάκου με την εντολή προς τη νοσοκόμα για χορήγηση αυτού), της οποίας όμως το κέντρο βάρους εντοπίζεται στη μυϊκή αδράνεια - παράλειψη να εγκύψουν οι ιατροί πάνω από την ετικέτα του φαρμάκου, να κοιτάζουν και να διαβάσουν με προσοχή τις οδηγίες χρήσης του φαρμάκου και να ενεργήσουν επιμελή, ευσυνείδητο και προσεκτικό υπολογισμό με μαθηματικές πράξεις με σκοπό την ανεύρεση των ορθών δόσεων του φαρμάκου και ενδεχομένως και στην παράλειψη των δύο ιατρών να ζητήσουν πληροφορίες για τις ορθές δόσεις από ειδήμονες και ικανούς (ιατρούς ή φαρμακοποιούς) να διενεργήσουν ορθό υπολογισμό. Ένεκα των παραλείψεων αυτών μπορούσαν οι δύο ιατροί με βάση τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους από το επάγγελμα, επειδή γνώριζαν την επικινδυνότητά τους, να προβλέψουν ως δυνατό και ενδεχόμενο τον λανθασμένο υπολογισμό, την υπερβολική χορήγηση φαρμάκου και το θανατηφόρο αποτέλεσμα. ...».

παράλειψή του δεν ήταν σύμφωνη με το αντικειμενικά επιβαλλόμενο καθήκον επιμέλειας. Η ιδιαίτερη δε νομική υποχρέωση του ιατρού να αποτρέψει το αξιόποιο αποτέλεσμα του θανάτου του ασθενούς απορρέει από το νόμο και τον κώδικα ιατρικής δεοντολογίας και από την εγγυητική θέση αυτού απέναντι στην ασφάλεια της ζωής ή της υγείας του ασθενούς που δημιουργείται κατά την εκτέλεση της ιατρικής πράξης, ως εκ του επαγγέλματός του.²⁴ ... Συνεπώς, ο κατ/νος δεν επέδειξε αμέλεια από το γεγονός απλά και μόνο ότι τις επέλεξε, εφόσον αυτές τις εκτέλεσε *lege artis* ... αλλά το κρίσιμο, εν προκειμένω, θέμα είναι, εφόσον έγινε μεγάλη τομή, είτε με την εξαρχής διενέργειά της, είτε με ρήξη του περινέου και επέκταση της περινεοτομίας, **εάν η ιατρική παρακολούθηση και η φαρμακευτική κάλυψη της τεκούσας ήταν οι δέουσες, λόγω της άμεσης γειννίασης της τομής με τον πρωκτό και του ελλοχεύοντος εξ αυτής κινδύνου για επιμόλυνσή της.** ... Συνεπώς, ο κατ/νος επέδειξε αμέλεια (μη συνειδητή) γιατί, αν και ήταν υπόχρεος λόγω του επαγγέλματός του σε ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή και είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση για την αποτροπή του εγκληματικού αποτελέσματος, ως θεράπων ιατρός, αφού είχε ενεργήσει τον τοκετό, δεν προέβη στην απαιτούμενη ιατρική παρακολούθηση της θανούσας μετά την έξοδό της από την κλινική, εξετάζοντάς την, όταν αυτή του παραπονέθηκε για ενοχλήσεις που είχε στη περιοχή των

²⁴ **Δεν είναι απόλυτα σαφές αν ο οποιοσδήποτε ιατρός έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση.** Στο παρελθόν είχε διατυπωθεί στη νομική θεωρία η άποψη ότι δεν είναι ορθή η θέση ότι κάθε ιατρός έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση για την αποτροπή του βλαπτικού για το έννομο αγαθό αποτελέσματος, ώστε κάθε φορά να λογοδοτεί για ανθρωποκτονία ή σωματική βλάβη από αμέλεια, που τελέστηκε με παράλειψη, και ότι τέτοια υποχρέωση έχει μόνον ο ιατρός που ανέλαβε με σύμβαση ή σιωπηρά μετά από παρακολούθηση τη θέση του εγγυητή της ασφάλειας της ζωής ή της υγείας του ασθενούς : βλ. Α. Κωστάρας, Θεμελιώνει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση μόνη η ιδιότητα του ιατρού; Υπεράσπιση 1994, 1209επ. **Υπέρ της υποστήριξης αυτής της άποψης δεν φαίνεται να συνηγορεί ο Ν. 3418/2005 (Κανονισμός Ιατρικής Δεοντολογίας), που ορίζει τα εξής** στο άρθρο 2: «Η άσκηση της ιατρικής είναι λειτουργήμα που αποσκοπεί στη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου, καθώς και στην ανακούφισή του από τον πόνο» (παρ. 1). «Το ιατρικό λειτουργήμα ασκείται σύμφωνα με τους γενικά αποδεκτούς και ισχύοντες κανόνες της ιατρικής επιστήμης ...» (παρ. 3) και στο άρθρο 9: «Ο ιατρός δίνει προτεραιότητα στην προστασία της υγείας του ασθενή» (παρ. 1). **«Ο ιατρός δεν μπορεί να αρνείται την προσφορά των υπηρεσιών του για λόγους άσχετους προς την επιστημονική του επάρκεια, εκτός εάν συντρέχει ειδικός λόγος, που να καθιστά αντικειμενικά αδύνατη την προσφορά των υπηρεσιών του»** (παρ. 2). Σε κάθε περίπτωση, αν η νόσος δεν εμπίπτει στην ειδικότητα του ιατρού, οφείλει αυτός να παρῶσει πρώτες βοήθειες και να μεριμνήσει για την άμεση παραπομπή του ασθενούς σε ιατρό που έχει την κατάλληλη ειδικότητα ή τη μεταφορά του σε κατάλληλη μονάδα παροχής ιατρικών υπηρεσιών : βλ. Β. Σακελλαροπούλου, Η ποινική αντιμετώπιση του ιατρικού σφάλματος και η σημασία της συναίνεσης του ασθενούς, 2007, σελ. 61επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη που έγινε δεκτή στο βούλευμα με αριθμό 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποινική Δικαιοσύνη 2001, σελ. 1114επ., όπου γράφονται και τα εξής : «Στην επιστήμη διατυπώνεται βέβαια η εξής περιοριστική άποψη: “Στην προκειμένη λοιπόν περίπτωση δεν είναι ορθή η παραδοχή του σχολιαζόμενου βουλεύματος ότι κάθε ιατρός έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση για την αποτροπή της επέλευσης του συγκεκριμένου αποτελέσματος, ώστε κάθε φορά να βρίσκεται κατηγορούμενος κατά περίπτωση είτε για ανθρωποκτονία είτε για σωματική βλάβη (από αμέλεια ή ενδεχομένως με πρόθεση), που τελέστηκαν διά παραλείψεως. Τούτο είναι αληθές μόνο για τον ιατρό, ο οποίος έχει αναλάβει με σύμβαση ή από προηγηθείσα παρακολούθηση και συναφή εσφαλμένη θεραπευτική αγωγή τη θέση του εγγυητή της ασφάλειας της ζωής ή της υγείας του συγκεκριμένου ασθενούς” (έτσι Κωστάρας, Θεμελιώνει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση μόνη η ιδιότητα του ιατρού; Υπερ 1994,1211). Η άποψη αυτή δεν ευσταθεί, ιδιαίτερα γιατί υπάρχουν νόμοι, από τους οποίους προκύπτει η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση των ιατρών για σωματική ενέργεια και γιατί αλλιώς οι νοσοκομειακοί ιατροί, οι οποίοι δεν συνάπτουν συμβάσεις με τους ασθενείς και στους οποίους σπεύδουν από την πρώτη στιγμή σε περίπτωση κατεπείγοντος οι ασθενείς, δεν θα είχαν καμία νομική υποχρέωση για σωστική ενέργεια. Κατά τις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του ΑΝ 1565/1939 «περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος» κάθε ιατρός οφείλει να παρέχει με ζήλο, ευσυνειδησία και αφοσίωση την ιατρική του συνδρομή και επίσης να παρέχει κατά πάσα ώρα της ημέρας ή της νύχτας την πρώτη ιατρική βοήθεια σε περιπτώσεις αιφνίδιων, επικίνδυνων ή σοβαρών ασθενειών χωρίς μάλιστα να εξαρτά την παροχή της συνδρομής αυτής από την άμεση πληρωμή (βλ. για το νόμο αυτόν Λάσκαρη, Διά ποίας ποινικής διατάξεως τιμωρείται η άρνησις παροχής ιατρικής βοήθειας; ΠοινΧρ 1970, σελ. 550). Ένα καθήκον εξάλλου ιατρικής μέριμνας υπαγορεύεται ρητά από το άρθρο 9 του ΝΔ της 15.6.1955 “περί κανονισμού ιατρικής δεοντολογίας”. Τέλος, κατά τη διάταξη του άρθρου 441 ΠΚ “γιατροί και μαίες που χωρίς δικαιολογημένο κώλυμα αρνούνται την εκτέλεση των έργων τους ή που αναφορικά με αυτήν γίνονται υπαίτιοι οποιασδήποτε αμέλειας από την οποία μπορεί να προκύψει κίνδυνος γι’ άλλον τιμωρούνται με πρόστιμο ή με κράτηση μέχρι τριών μηνών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη”. Από τις ως άνω νομικές διατάξεις προκύπτει η ιδιαίτερη νομική υποχρέωση των ιατρών για σωστική ενέργεια, για παροχή βοήθειας στον ασθενή μόλις ενημερωθούν σχετικά και για καταβολή ιδιαίτερης επιμέλειας και προσοχής κατ’ αυτήν (με ζήλο, ευσυνειδησία και αφοσίωση): πρβλ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη και δεοντολογία, Υπερ 1993, 515, Καραγεώργου, Η ποινική εκτίμηση ιατροχειρουργικών επεμβάσεων, 1996, σελ. 28 επ., Κοκολάκη, Η ποινική εκτίμηση των ιατροχειρουργικών επεμβάσεων, 1994, σελ. 71, παρατηρήσεις Λίβου σε ΠοινΧρ 1993,1188 ...».

γεννητικών οργάνων (οίδημα στη κοιλιά, μεγάλη καταβολή σωματικών δυνάμεων), εν όψει και του βεβαρημένου ιστορικού που είχε λόγω της εμβρυουλκίας και της μεγάλης τομής της περινεοτομίας, που ενοχοποιούνται για πρόκληση λοιμώξεων, ούτε της συνέστησε κατά την έξοδό της από την κλινική την κατάλληλη θεραπευτική αγωγή ενόψει των παραπάνω επεμβάσεων, καθώς επίσης δεν την εξέτασε, όταν του παραπονέθηκε επιπλέον για άλγος και κάψιμο στη περιοχή των γεννητικών οργάνων αλλά διέγνωσε τηλεφωνικά ουρολοίμωξη ούτε της συνέστησε φαρμακευτική αγωγή για το άλγος και το κάψιμο, με αποτέλεσμα η εντοπιζόμενη στην περιοχή των γεννητικών οργάνων μικροβιακή λοίμωξη που δημιουργήθηκε κατά τον τοκετό να μην αντιμετωπιστεί στο αρχικό στάδιο, να μεταφερθεί ο μικροβιακός παράγοντας στο αίμα, και να εξελιχθεί η λοίμωξη σε απλή ή ανεπίπλεκτη σήψη, με περαιτέρω δημιουργία θρόμβου επί τόπου στη περιοχή του εγκεφάλου της θανούσας με επακόλουθο την θρόμβωση του οβελιαίου κόλπου και την συνέπεια της έλλειψης οξυγόνωσης (ισχαιμία) πρόκληση περαιτέρω εγκεφαλικών βλαβών, αιμορραγιών και επιληπτικών κρίσεων, από τη γενικευμένη δε αυτή βλάβη της υγείας της θανούσας που οφείλετο αποκλειστικά στη λοίμωξη της περιοχής των γεννητικών οργάνων, ως μόνης ενεργού αιτίας προκλήθηκε ο θάνατός της ...». Με τις παραδοχές αυτές, η προσβαλλόμενη απόφαση, διέλαβε την απαιτούμενη από τις διατάξεις των άρθρων 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία...».

3. ΑΠ 97/2007, www.areiospagos.gr : «Στοιχειοθετείται από τα άνω στοιχεία σε βάρος του κατηγορουμένου **κατά την πλειοψηφούσα γνώμη** αμέλεια από την άνω ιατρική συμπεριφορά του που επέδειξε ως μαιευτήρας γυναικολόγος υπεύθυνος για τον τοκετό της ... την 1-12-1999. Δεν έγινε από τον κατηγορούμενο αποτελεσματική αντιμετώπιση της περιπτώσεως της ασθενούς αυτής όπως επιβαλλόταν από τους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και τέχνης. Ο κατηγορούμενος για αμέλεια κατά την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματός του ως επιμελητής Α' στο περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο ... εξετίμησε ότι τα χαρακτηριστικά της ασθενούς μετά τον τοκετό, που δεν αισθανόταν καλά, ήταν κάτωχρη, είχε ταχυσφυγμία και μετανηματοειδή και δύσκολα ανιχνεύσιμο σφυγμό και τελικά τέτοιο αψηλάφητο, **έπρεπε να αντιμετωπισθούν πρώτα ως εάν προέρχονταν από καρδιολογικό πρόβλημα ή από εμβολή πνευμονική** με φαρμακευτική αντιμετώπιση και σε συνεργασία με καρδιολόγους και αναισθησιολόγο και τον ιατρό και ως ολιγαιμικό σοκ που οφειλόταν σε άλλη αιτία με χορήγηση υποκατάστατων και μετάγγιση αίματος, όταν έφθασε η ασθενής σε κατάσταση ανακοπής *carrest*, **και όχι λόγω εσωτερικής αιμορραγίας (ενδοκοιλιακής και οπισθοπεριτοναϊκής) οφειλομένης σε ρήξη μήτρας στον τράχηλο αριστερά κατά τις ωδίνες του τοκετού παρότι διαπίστωσε και ο ίδιος ρήξη στον τράχηλο στην περιοχή της τρίτης ώρας**. Αν τηρούσε ο κατηγορούμενος τους κοινώς αναγνωρισμένους ιατρικούς κανόνες και επεδείκνυε την ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή που επιβάλλεται από τους άνω κανόνες και την υποχρέωσή του ως εγγυητή των έννομων αγαθών της ζωής και υγείας των υπό την φροντίδα και παρακολούθηση των ασθενών όπως κάθε μέσος ιατρός αντιστοίχου ειδικότητας θα απέτρεπε το αξιόποιο αποτέλεσμα της πράξεώς του με την άμεση διενέργεια παρακεντήσεως στην άνω επίτοκο οπότε θα διαπίστωνε την ενδοκοιλιακή αιμορραγία και θα προέβαινε σε άμεση εισαγωγή της ασθενούς στο χειρουργείο για την αντιμετώπιση της καταστάσεώς της για την επίσχεση της αιμορραγίας και δεν θα άφηνε να παρέλθει πολύτιμος χρόνος κατά τον οποίο λόγω της μεγάλης ποσότητας αίματος που απώλεσε η ασθενής και την ανάπτυξη του συνδρόμου της διάχυτης ενδαγγειακής πήξεως επιβαρύνθηκε τόσο πολύ η κατάστασή της από τα όργανά της που κατέστησαν έξαιμα ώστε η επακολογήσασα από ώρα 17.00' και μετά ερευνητική λαπαροτομία και υστερεκτομία να μη αποτρέψει το εγκληματικό αποτέλεσμα, δηλαδή τον θάνατό της από την ενδοκοιλιακή και οπισθοπεριτοναϊκή αιμορραγία. Πρέπει κατόπιν αυτών, να κηρυχθεί ένοχος ο κατηγορούμενος της πράξεως της ανθρωποκτονίας από αμέλεια που του αποδίδεται». Με βάση τις παραδοχές αυτές το Εφετείο έκρινε ένοχο τον αναιρεσείοντα ανθρωποκτονίας από μη συνειδητή αμέλεια. Έτσι κρίνοντας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την κατά τα άνω ειδική και

εμπεριστατωμένη αιτιολογία ... » (εδώ επρόκειτο πρόδηλα για εσφαλμένη διάγνωση και παράλειψη της προσήκουσας θεραπευτικής επέμβασης).

4. ΑΠ 822/2006, www.areiospagos.gr : «Ειδικότερα, κατά την ως άνω κρατήσασα γνώμη, αποδείχθηκαν περαιτέρω τα ακόλουθα: Αμέσως μετά την επιτευχθείσα μυοχαλάρωση και ενώ οι χειρουργοί ιατροί βρίσκονταν στην διπλανή αίθουσα, προετοιμαζόμενοι για την επέμβαση η κατηγορουμένη ιατρός άρχισε να προβαίνει στις προβλεπόμενες ενέργειες για την ενδοτραχειακή διασωλήνωση του ασθενούς, απαραίτητη ιατρική πράξη πριν τη χειρουργική επέμβαση. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένος αριθμός προσπαθειών για την ενδοτραχειακή διασωλήνωση του ασθενούς (μπορεί να είναι 5-6 ή και περισσότερες), τουλάχιστον όμως τρεις, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι η κατάσταση του ασθενούς παραμένει σταθερά και αυτός δεν εμφανίζει δυσκολίες στον μεταξύ δύο προσπαθειών αερισμό του με διάχυτο οξυγόνο από τον χρησιμοποιούμενο από τον αναισθησιολόγο ασκό. Η κατηγορουμένη αποπειράθηκε να προβεί στην ως άνω ενδοτραχειακή διασωλήνωση, πλην όμως η απόπειρα αυτή απέβη άκαρπη και αμέσως μετά αυτή προέβη στον αερισμό του ασθενούς. Μετά την τρίτη αποτυχημένη προσπάθεια όμως και ενώ παρουσιάσθηκε σταδιακή πτώση του κορεσμού δηλ. του οξυγόνου στο αρτηριακό αίμα κατά τις ενδείξεις στο μόνιτορ αρχικά σε 90 και σχεδόν αμέσως μετά σε 80, δείγμα της αδυναμίας οξυγόνωσης του ασθενούς με την μάσκα αέρος και για τον ίδιο λόγο ο χρησιμοποιούμενος ασκός γινόταν σκληρός, **η κατηγορουμένη αναισθησιολόγος δεν διέκοψε πάραυτα, όπως όφειλε ως έμπειρη ιατρός αναισθησιολόγος και επιτάσσουν οι κανόνες της ιατρικής επιστήμης, την προσπάθεια ενδοτραχειακής διασωλήνωσης του ασθενούς και δεν κάλεσε αμέσως τον παρευρισκόμενο στη διπλανή αίθουσα Δ. Α., χειρουργό, προκειμένου ο τελευταίος να προβεί σε άμεση τραχειοστομία, ούτως ώστε να αποκατασταθεί η πρόσληψη οξυγόνου από τον ασθενή**, αλλά αποπειράθηκε ακόμη για μία φορά να προβεί στην ενδοτραχειακή διασωλήνωση του ασθενούς, επίσης ανεπιτυχώς, με αποτέλεσμα να χαθεί πολύτιμος χρόνος 1-2 λεπτών της ώρας. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι η επιβαρυνόμενη κατάσταση του ασθενούς (εμπύημα στη χολή, εμπύρετη κατάσταση), την οποία γνώριζε η κατηγορουμένη αναισθησιολόγος από τον προεγχειρητικό έλεγχο, στον οποίο είχε προβεί προηγουμένως, είχε ως συνέπεια ότι οι ανάγκες προσλήψεως οξυγόνου ήταν αυξημένες (περίπου διπλάσιες) σε σχέση με ασθενή χωρίς επιβαρυνόμενη κατάσταση και συνακόλουθα μικρότερος και ο χρόνος προκλήσεως μη αναστρέψιμων βλαβών στον ασθενή, λόγω μη οξυγονώσεως αυτού. Αμέσως μετά την τετάρτη αποτυχημένη προσπάθεια ενδοτραχειακής διασωλήνωσης και ενώ ο κορεσμός οξυγόνου στο αρτηριακό αίμα είχε ελαττωθεί κατά πολύ, ούτως ώστε οι ενδείξεις στο μόνιτορ να μην είναι αξιόπιστες πλέον, ο δε ασθενής κατέστη κυανωτικός με ασυστολία (καρδιακή παύλα), η κατηγορουμένη κάλεσε φωνάζοντας τον χειρουργό ιατρό Δ. Α. να προβεί σε άμεση τραχειοστομία, ενώ η ίδια προσπάθησε να ανοίξει οπή στον κρικοθυροειδή χόνδρο χρησιμοποιώντας προς τούτο ειδική βελόνα, πλην όμως χωρίς να επιτευχθεί και πάλι με τον τρόπο αυτό η οξυγόνωση του ασθενούς. Ο χειρουργός Δ. Α. πράγματι έσπευσε και εντός ελαχίστου αναγκαίου χρόνου προέβη σε τραχειοστομία, με συνέπεια να οξυγονωθεί ο ασθενής και σε συνδυασμό με μαλάξεις και χορήγηση φαρμάκων να επιτευχθεί η καρδιοαναπνευστική του ανάταξη σε 3-4 λεπτά περίπου. Λόγω όμως της στερήσεως του εγκεφάλου του ασθενούς από οξυγόνο, **οφειλομένης κατά την ως άνω κρατήσασα γνώμη στο Δικαστήριο στην προαναφερθείσα αμελή συμπεριφορά της κατηγορουμένης**, ο ασθενής πριν την κατά τα ανωτέρω καρδιοαναπνευστική ανάταξή του υπέστη εγκεφαλική ισχαιμική βλάβη και ανακοπή καρδίας, εκ των οποίων προκλήθηκε σε αυτόν μη αναστρέψιμη βλάβη της υγείας του, ήτοι σπαστική τετραπάρεση με δυσκολία βαδίσσεως και ομιλίας και απώλεια της οράσεώς του σε αμφοτέρους τους οφθαλμούς (2-3/10), συνεπεία της οποίας αυτός αδυνατεί να αυτοεξυτηρηθεί. ... Με βάση **τις παραδοχές της πλειοψηφήσασας γνώμης των δύο ως άνω μελών του** το Δικαστήριο της ουσίας καταδίκασε με την προσβαλλόμενη απόφασή του την αναιρεσείουσα κατηγορουμένη για την αξιόποινη πράξη της σωματικής βλάβης από αμέλεια. Με αυτά που δέχτηκε κατά τα άνω το

Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την κατά τα ανωτέρω απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία...».

5.ΑΠ 436/2012, www.areiospagos.gr : «Η ιδιαίτερη αυτή υποχρέωση του ιατρού να αποτρέψει το αξιόποιο αποτέλεσμα του θανάτου του ασθενούς απορρέει από το νόμο και τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, καθώς και από την εγγυητική θέση αυτού απέναντι στην ασφάλεια της ζωής ή της υγείας του ασθενούς, που δημιουργείται κατά την εκτέλεση της ιατρικής πράξης. Προϋποτίθεται βέβαια ότι συντρέχει και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράλειψης και του αποτελέσματος, η οποία θεωρείται ότι υπάρχει, στην περίπτωση κατά την οποία, αν γινόταν η επιβεβλημένη ενέργεια, η οποία τελικά δεν έγινε, τότε με πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα δεν θα είχε επέλθει. ... Στην προκείμενη περίπτωση το δικαστήριο της ουσίας μετά από εκτίμηση και αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων που αναφέρονται στην απόφαση δέχθηκε ότι " ...Η νόσος της μηνιγγίτιδας στη συγκεκριμένη περίπτωση, από μηνιγγιτιδόκοκκο, δεν ήταν κεραυνοβόλος, πλην όμως έγινε κεραυνοβόλος εξελισσόμενη, διότι αφέθηκε χωρίς θεραπεία (αντιβίωση, καθόσον υπάρχει πλήθος αντιβιοτικών που δεν επηρεάζει τους αλλεργικούς ασθενείς). ... Συνοψίζοντας, ο κατηγορούμενος Κ. Τ. την **9-5-2003** μολονότι είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση από τη θέση του ως ειδικευμένος ιατρός παθολόγος που εφημέρευε (με ενεργό εφημερία μέχρι την 21.00 μ.μ. στο Νοσοκομείο Ιεράπετρας, σύμφωνα με τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας και άλλα νομοθετήματα, μολονότι ειδοποιήθηκε περί την 20.30 μ.μ. από τη μητέρα της Ε. Δ. και ζητήθηκε από αυτόν να εξετάσει την θυγατέρα της Ι. Δ., η οποία βρισκόταν στο ως άνω νοσοκομείο από την 17.30 μ.μ. περίπου με υψηλό πυρετό, κεφαλαλγία, ερυθρότητα και πόνο στο φάρυγγα και ευαισθησία στη νεφρική χώρα επρόκειτο δε για συμπτώματα μηνιγγίτιδας που ενέπιπταν στην ειδικότητά του, καθώς και από την εγγυητική του θέση απέναντι στην ασφάλεια της ζωής της συγκεκριμένης ασθενούς (με κριτήριο την εγγύτητα της θέσης του προς ανάσχεση του αποτελέσματος του θανάτου της), αρνήθηκε να εξετάσει την Ι. Δ., προφασιζόμενος τα προαναφερόμενα (προηγούμενη κλήση του από τους εφημερεύοντες ιατρούς που ήταν στα εξωτερικά ιατρεία καθώς και ότι δεν βρήκε πουθενά την ασθενή όταν την αναζήτησε), και μετά το πέρας της ενεργούς εφημερίας του έφυγε από το νοσοκομείο και μετέβη στην οικία του έχοντας περαιτέρω μέχρι την 8.30 π.μ. της επομένης ημέρας (**10-5-2003**) εφημερία on call (κατάσταση ετοιμότητας για την προσέλευσή του στο νοσοκομείο σε περίπτωση ειδοποίησής του τηλεφωνικά από ειδικευόμενους ιατρούς για περιστατικά που θα ήταν αναγκαία η παρουσία του. Ακολούθως, ενόψει του γεγονότος ότι η κατάσταση της ασθενούς έγινε βαρύτερη, είχαν δε ήδη οι αιματολογικές εξετάσεις που καταδείκνυαν μικρόβιο (λοίμωξη) στον οργανισμό της με 15.800 λευκά και 94% πολυμορφοπύρρηνα, κατάσταση αντιμετωπιζόμενη με αντιβίωση, ο κατηγορούμενος, μολονότι κλήθηκε τηλεφωνικά περί την 11.30 με 11.40 μ.μ. της ίδιας ημέρας (**9-5-2003**) από την ειδικευόμενη ιατρό παθολόγο, Ε. Ν., προκειμένου να προσέλθει ο ίδιος για την αντιμετώπιση του βαρέος περιστατικού, αυτός μολονότι έλαβε γνώση των παραπάνω τιμών των λευκών και πολυμορφοπύρρηνων της ασθενούς, καθώς και του γεγονότος ότι η ειδικευόμενη παθολόγος ετοιμαζόταν να της χορηγήσει αντιβίωση, ο κατηγορούμενος δεν ευαισθητοποιήθηκε παρά την βαρύτητα της κατάστασης της ασθενούς, αλλά και παρά το νεαρό της ηλικίας της (19 ετών τότε), **παρέλειψε να μεταβεί στο νοσοκομείο για να διαμορφώσει άμεση και προσωπική άποψη του περιστατικού, ώστε να έχει ακριβή κλινική εικόνα της ασθενούς.** Επιπλέον, ο ίδιος γνωμάτευσε εσφαλμένα ότι επρόκειτο για ιογενή λοίμωξη (πιθανώς φαρυγγίτιδα) και περαιτέρω έδωσε εντολή στην ειδικευόμενη ιατρό, πάντοτε τηλεφωνικά, να μη της χορηγηθεί αντιβίωση, αλλά μόνο αντιπυρετικά και υγρά, με αποτέλεσμα να παραμείνει αβοήθητη μέχρι την **9.30 π.μ. της επομένης ημέρας 10-5-2003 και να υποστεί σηπτικό σοκ, αφού η μηνιγγίτιδα εξελίχθηκε σε μηνιγγιτιδοκοκκική σηψαιμία και τελικά να αποβιώσει η Ι. Δ. περί την 16.00 μ.μ. της 10-5-2003** στη ΜΕΘ του νοσοκομείου στο οποίο μεταφέρθηκε με ασθενοφόρο, όταν πλέον ήταν αργά για τη ζωή της. Η κατά παράβαση δε της ιδιαίτερης αυτής νομικής του υποχρέωσης, παράλειψη του

κατηγορουμένου αποστέρησε την Ι. Δ. από τη δυνατότητα ίασεως, καθώς είναι βέβαιο πως με την εξέτασή της και τη σωστή και έγκαιρη κατά συνέπεια διάγνωση της παθήσεώς της, ενόψει της κλινικής της εικόνας του βαρέως ασθενούντος ατόμου, με υψηλό πυρετό, κεφαλαλγία, πόνο και ερυθρότητα στο φάρυγγα, όπως και ευαισθησία στη νεφρική χώρα δεξιά, σε συνδυασμό με τις αιματολογικές και ουρολογικές της εξετάσεις, αυτός (κατηγορούμενος) θα της χορηγούσε κατάλληλη αντιβίωση, λόγω της πολύχρονης εμπειρίας του και της εκ μέρους του αντιμετώπισης στο παρελθόν και άλλων περιστατικών μηνιγγίτιδας, **ενόψει του ότι η κατάσταση της ασθενούς ήταν αναστρέψιμη μέχρι και τις πρώτες πρωινές ώρες της 10-5-2003 (υπό την προϋπόθεση λήψης αντιβίωσης)**. Το ως άνω αξιόποιο αποτέλεσμα, το οποίο δεν προέβλεψε ο κατηγορούμενος, μπορούσε να προβλέψει και να αποφύγει λόγω των προσωπικών του επιστημονικών γνώσεων, των ικανοτήτων του, της πολύχρονης εμπειρίας του ως ειδικευμένος παθολόγος ιατρός. Όμως, από έλλειψη της προσοχής, δεν έπραξε αυτό. Άλλωστε, εάν δεν ήταν δυνατή λόγω ανεπαρκούς υποδομής του νοσοκομείου Ιεράπετρας κάποια απαραίτητη ενέργεια αυτού προς ασφαλή διάγνωση της πάθησης της θανούσας, όπως η οσφυονωτιαία παρακέντηση, θα μπορούσε να φροντίσει για τη μεταφορά της με ασθενοφόρο στο μεγαλύτερο και άρτια εξοπλισμένο νοσοκομείο του Αγίου Νικολάου Λασιθίου, εάν βέβαια είχε επιληφθεί από το προηγούμενο βράδυ της εξέτασης της θανούσας Ι. Δ. Η παράλειψη δε ως άνω του κατηγορουμένου τελεί σε άμεση αιτιώδη συνάφεια με το επελθόν αποτέλεσμα (θάνατος)". Μετά τις παραδοχές αυτές το δικαστήριο της ουσίας κήρυξε ένοχο τον αναιρεσιόντα-κατηγορούμενο ... Με αυτά που δέχθηκε το δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην απόφασή του την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ... Τέλος, η προσβαλλόμενη απόφαση αιτιολογεί πλήρως την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας ... καθώς είναι πιθανό και η πιθανότητα αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας ότι αν ο αναιρεσιών, ενόψει της ειδικότητάς του και της εμπειρίας του, την εξέταζε έγκαιρα **θα γινόταν σωστή διάγνωση και στη συνέχεια χορήγηση της κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής**».

6. Με την ΑΠ 1671/2003 (Ποινικός Λόγος 2003, 1887) επικυρώθηκε η καταδίκη μαιευτήρα-γυναικολόγου για σωματική βλάβη από αμέλεια νεογνού, ο οποίος α) ανέστειλε επί πολλές ώρες τις ωδίνες του τοκετού, προκειμένου να απουσιάσει από το μαιευτήριο για ένα διάστημα, και β) παρέλειψε να διενεργήσει υπερηχογράφημα στην επίτοκο (μάλιστα, ο ίδιος ο ιατρός είχε προκαλέσει τις ωδίνες του τοκετού, χορηγώντας ωδινόποιο ορό και επίσης είχε προβεί σε ρήξη του θυλακίου για την έξοδο του αμνιακού υγρού). **Αποτέλεσμα της παράλειψης του μαιευτήρα-γυναικολόγου ήταν να μην διαπιστωθεί η τριπλή περιέλιξη του ομφαλίου λώρου στο λαιμό του εμβρύου και να μην διενεργηθεί ενωρίτερα τοκετός με καισαρική τομή, όπως επιβαλλόταν.** Το νεογνό βρισκόταν σε κατάσταση ασφυξίας, οι παλμοί του έπεσαν κάτω του φυσιολογικού λόγω ατελούς οξυγόνωσης του εγκεφάλου και κλινικά παρουσίαζε εικόνα «collapsus», μεταβολική οξέωση και γενικευμένους «τονικοκλονικούς σπασμούς». Διασωληνώθηκε αμέσως και έμεινε σε μηχανική υποστήριξη της αναπνοής για 8 ημέρες. Είχαν ήδη όμως προκληθεί σοβαρές βλάβες στον εγκέφαλό του, εξαιτίας των οποίων εμφάνισε τετραπληγία, μικροκεφαλία με εφίπτευση των ραφών και στατικότητα στην εξέλιξή του, κατέληξε δε σε ηλικία τεσσάρων ετών. Ένα εύλογο ερώτημα που προκύπτει από τη μελέτη της εν λόγω απόφασης είναι για ποιο λόγο η καταδίκη του ιατρού αφορά σωματική βλάβη από αμέλεια και όχι ανθρωποκτονία από αμέλεια, αφού επήλθε θάνατος αιτιακά συνδεδεμένος με την αμέλεια του ιατρού (!).

7. ΑΠ 809/2015, www.areiospagos.gr ή Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 1176 : «Ακολούθως, με βάση τις παραδοχές αυτές, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κήρυξε ένοχη την αναιρεσιούσα-κατηγορουμένη για ανθρωποκτονία από αμέλεια (μη συνειδητή), ήτοι του ότι: Στη Θεσσαλονίκη στις 5.9.2007, αν και ήταν υπόχρεη λόγω της ιδιότητάς της σε ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή, από αμέλειά της, δηλαδή από έλλειψη της προσοχής που όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει, επέφερε διά παραλείψεως το θάνατο άλλου. Συγκεκριμένα η κατηγορούμενη,

υπηρετούσα ως ιατρός στο ΓΝΘ «...» **με την ιδιότητα της αναισθησιολόγου**, έχοντας αναλάβει να διενεργήσει την αναισθησία για χειρουργική επέμβαση πλαστικής ρινικού διαφράγματος στην θανούσα Δ.Κ., κάτοικο εν ζωή ... ετών 24, δεν επέδειξε την απαιτούμενη, εκ της ιδιότητάς της, επιμέλεια και προσοχή και δη δεν κατέβαλε την απαιτούμενη, κατ' αντικειμενική κρίση, προσοχή, που όφειλε και μπορούσε από τις περιστάσεις να καταβάλει ένας μετρίως συνετός και ευσυνειδήτος ιατρός-αναισθησιολόγος, παρότι είχε τη δυνατότητα με βάση τις γνώσεις της, τις ικανότητές της και την εμπειρία της, λόγω και της ειδικότητάς της, να προβλέψει και να αποφύγει το αποτέλεσμα που επήλθε, **με συνέπεια εξαιτίας της αμέλειάς της, ως μόνης ενεργού αιτίας, να αποβιώσει η ανωτέρω ασθενής**. Ειδικότερα, η τελευταία εισήχθη στις 29.8.2007 στην κλινική ΩΡΛ του ... Νοσοκομείου για προγραμματισμένη επέμβαση πλαστικής ρινικού διαφράγματος, με διάγνωση σκολίωση ρινικού διαφράγματος, και κατόπιν των απαραίτητων προεγχειρητικών εξετάσεων, ορίστηκε ημέρα επέμβασης η 30.8.2007, με ορισθέντα θεράποντα ιατρό τον Ν.Μ., ωτορινολαρυγγολόγο και αναπληρωτή διευθυντή της εν λόγω κλινικής, ο οποίος θα πραγματοποιούσε την επέμβαση, και βοηθό αυτού τον Μ.Π., ο οποίος είχε ορισθεί ως α' βοηθός του στην επέμβαση και κατά το χρόνο εκείνο ολοκλήρωνε το τρίτο έτος της ειδικότητάς του, **τη δε κατηγορούμενη-αναισθησιολόγο ως ιατρό που θα προέβαινε στην αναισθησία της ασθενούς και που όφειλε γι' αυτή την αιτία να παρευρίσκεται καθ' όλη τη διάρκεια της επέμβασης εντός της αιθούσας του χειρουργείου**. Ωστόσο, αν και αυτή γνώριζε ότι το μηχανήμα αναισθησίας ήταν παλαιού τύπου και δεν είχε προειδοποιητικούς συναγερμούς οπτικούς ή ακουστικούς της ροής του αέρα ούτε όριο μέγιστης ενδοπνευμονικής πίεσης, δηλαδή ότι, σε περίπτωση που για κάποιο λόγο αυξανόταν υπερβολικά η πίεση στο αναπνευστικό κύκλωμα του αναπνευστήρα, αυτή θα μεταδιδόταν ανεμπόδιστα (χωρίς να επέλθει αυτομάτως διακοπή της πίεσης και παροχής, όπως θα συνέβαινε με όμοια μηχανήματα νεότερου τύπου) στο αναπνευστικό σύστημα του ασθενή, αυτή ενήργησε όπως κατωτέρω εκτίθεται, χωρίς να προβλέψει ότι για τις ανωτέρω αιτίες θα επέλθει κίνδυνος ζωής και τελικώς θάνατος της ασθενούς, δίχως να επιδείξει την απαιτούμενη, λόγω και των γνώσεων και της εμπειρίας της, προσοχή. Πιο συγκεκριμένα η κατηγορούμενη προέβη σε γενική αναισθησία πριν ο Μ.Π. - ειδικευόμενος ιατρός προχωρήσει στο αρχικό στάδιο της επέμβασης, που αποτελεί προστάδιο αυτής, ήτοι στην αποκόλληση του βλεννογόνου του ρινικού διαφράγματος, και αφού ολοκληρώθηκε το στάδιο της ολικής νάρκωσης, η ασθενής καλύφθηκε με οθώνεια, με μόνο ανοικτό σημείο αυτό της επέμβασης, ήτοι τους ρώθωνες της ρινός, ο δε Μ.Π. ξεκίνησε τη διαδικασία αποκόλλησης. **Σαράντα πέντε περίπου λεπτά όμως μετά την έναρξη αυτής της διαδικασίας πριν να προχωρήσει η επέμβαση στο κύριο στάδιό της (της πλαστικής επί του ρινικού διαφράγματος), η κατηγορούμενη είχε αποχωρήσει από τον χώρο της χειρουργικής αίθουσας, παρότι όφειλε, σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής δεοντολογίας που αφορούν τα καθήκοντα των αναισθησιολόγων, να βρίσκεται εκεί ανελλιπώς και αδιαλείπτως, ώστε να ελέγχει τη γενική κατάσταση της ασθενούς, καθώς την πορεία και τις επιπτώσεις της συνεχιζόμενης ολικής αναισθησίας και να διαπιστώσει αμέσως τυχόν επιπλοκή, προκειμένου να επέμβει εγκαίρως για να αποσοβήσει τυχόν κίνδυνο, ενόψει μάλιστα και της παλαιότητας και του τρόπου λειτουργίας του παραπάνω μηχανήματος**. Έτσι, ενώ στο χώρο ευρισκόταν μόνο η νοσηλεύτρια αναισθησιολογικού τμήματος Θ.Ψ., εμφανίστηκε στο μόνιτορ πτώση των σφίξεων της ασθενούς και στη συνέχεια κορεσμός. Η απουσιάζουσα από τον χώρο της επέμβασης κατηγορούμενη προσήλθε στην αίθουσα αμέσως μετά από κλήση της νοσηλεύτριας προς αυτήν λόγω του εμφανισθέντος ανωτέρω προβλήματος, ενώ όμως είχαν ήδη μεσολαβήσει τουλάχιστον 4 λεπτά από την εμφάνισή του (προκειμένου αυτή να κληθεί και να προσέλθει), και διαπιστώθηκε ότι η ασθενής είχε παρουσιάσει βραδυκαρδία - ανακοπή και εμφάνισε εκτεταμένο υποδόριο εμφύσημα, που κάλυπτε την κεφαλή, τον τράχηλο, τον θώρακα και την κοιλία, με συνέπεια να διακοπεί η διαδικασία της επέμβασης και να διαπιστωθεί, κατόπιν εξετάσεων, ότι η ασθενής παρουσίαζε εγκεφαλικό οίδημα (λόγω υποξίας - ανοξίας του εγκεφάλου), εγκολεασμό των

αμυγδαλών της παρεγκεφαλίδας και πλήρη απουσία κυκλοφορίας αίματος στα αγγεία του εγκεφάλου, εξ αυτών δε και αυτή απεβίωσε την 5.9.2007 με διάγνωση οξύ πνευμονικό-εγκεφαλικό οίδημα, συνεπεία συνδρόμου ανεπάρκειας πολλαπλών οργάνων. **Η προαναφερόμενη παράλειψη της κατηγορουμένης να βρίσκεται εντός της χειρουργικής αίθουσας καθ' όλη τη διάρκεια της επέμβασης, ώστε να ελέγχει συνεχώς τόσο τον αναπνευστήρα όσο και τις ενδείξεις στα λοιπά προοριζόμενα γι' αυτό τον σκοπό όργανα, όπως στο μόνιτορ (ενδείξεις για τη λειτουργία της καρδιάς κ.λπ.), διότι αντιμετώπισε αμελώς τη συγκεκριμένη επέμβαση και τη χορηγηθείσα αναισθησία ως ακίνδυνη, ενόψει του ότι οι επιπλοκές που μπορεί να προκύψουν είναι μεν γνωστές αλλά σπάνιες, είχε ως αποτέλεσμα να χάσει πολύτιμο χρόνο και να μην είναι σε θέση, λόγω της απουσίας της και της συνεπακόλουθης παράλειψής της να παρακολουθεί συνεχώς την ασθενή, να αντιληφθεί εγκαίρως την εξέλιξη της νάρκωσης και τη σοβαρότητα της κατάστασης που δημιουργήθηκε, ώστε να επέμβει αμέσως στη λειτουργία του αναπνευστήρα που παροχέτευε ανεξέλεγκτως ιδιαίτερα μεγάλες, μη ανεκτές από τον ανθρώπινο οργανισμό, ποσότητες αέρος στο αναπνευστικό σύστημα της ασθενούς και να ανατάξει αμέσως τη λειτουργία της καρδιάς, που, εξαιτίας ακριβώς της δημιουργηθείσας από την ανέλεγκτη παροχέτευση αέρος πίεσεως, αφού εμφάνισε βαθμιαία πτώση των σφίξεων, παρουσίασε ανακοπή, ώστε να μην επισυμβούν οι ως άνω βλάβες που επέφεραν τον θάνατο της ασθενούς.** Εξαιτίας δε της οφειλόμενης στην προπεριγραφείσα αμελή συμπεριφορά της κατηγορουμένης καθυστέρησης στην αντιμετώπιση του προβλήματος που δημιουργήθηκε, το οποίο ήταν ευχερές να διαγνωσθεί από αυτήν αμέσως αν βρισκόταν στον χώρο της επέμβασης και είχε, όπως όφειλε να πράξει, στραμμένη την προσοχή της στα προοριζόμενα για την παρακολούθηση της ασθενούς όργανα, που έδειξαν τη σταδιακή επιβράδυνση της καρδιακής λειτουργίας μέχρι την επέλευση της ανακοπής, αλλά και να αντιμετωπισθεί επιτυχώς κατά τα προεκτιθέμενα, αν επενέβαινε εγκαίρως, επήλθε θάνατος της παραπάνω ασθενούς ως αποτέλεσμα των, μη σύμφωνων με το αντικειμενικά επιβαλλόμενο καθήκον επιμέλειας και προσοχής, ενεργειών (αποχώρησης από τον χώρο της επέμβασης) και παραλείψεων της, που υποδηλώνουν αδιαφορία της, καθώς και της παραβίασης των κοινώς παραδεδωμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης από μέρους της, καθώς αυτή αντιμετώπισε το εν λόγω περιστατικό με ελλιπή προσοχή, με συνέπεια την κατάληξη της ασθενούς. Για την πράξη της αυτή η αναιρεσειούσα καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης δύο ετών, η οποία αναστάληκε για τρία έτη. Με τις παραδοχές αυτές **το δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη, από τις διατάξεις των άρθρων 93 παρ. 3 του Συντ. και 139 του ΚΠΔ, ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει σ' αυτήν με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά, τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχθηκαν από την ακροαματική διαδικασία και συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια (μη συνειδητή, αφού η αναιρεσειούσα δεν πρόβλεψε το αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη της), για την οποία και καταδικάστηκε, τα αποδεικτικά μέσα από τα οποία συνήγαγε αυτά, καθώς και τους συλλογισμούς, με βάση τους οποίους έκανε την υπαγωγή τους στις προαναφερόμενες ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των άρθρων 26 παρ. 1β', 28 και 302 παρ. 1 του ΠΚ, τις οποίες ορθά ερμήνευσε και εφάρμοσε και δεν τις παραβίασε ούτε ευθέως, ούτε εκ πλαγίου, δηλαδή με ασαφείς ή αντιφατικές παραδοχές ή αιτιολογίες».**

8. ΑΠ 1167 / 2016, www.areiospagos.gr : «Με αυτά που, κατά το συνδυασμό αιτιολογιών και διατακτικού, της προσβαλλομένης απόφασης, δέχθηκε το δικαστήριο της ουσίας, διέλαβε στην εν λόγω απόφαση την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει σ' αυτήν με σαφήνεια πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχθηκαν από την ακροαματική διαδικασία ... αφού: α) εκθέτει με πληρότητα και σαφήνεια τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν την αμελή συμπεριφορά του αναιρεσειόντος και συγκροτούν παραβίαση των κανόνων της ιατρικής επιστήμης, εντοπιζόμενη στο ότι αυτός κατά τη διάρκεια

χειρουργικής επέμβασης πρόσθιας αυχενικής δισκεκτομής των δίσκων A5-A6 και A6-A7 και σπονδυλοδεσίας με τοποθέτηση τεχνητών μοσχευμάτων και μάλιστα στην αρχική της φάση, στην παθούσα, Κ. Π., ... που διενεργήθηκε με τη βοήθεια διεγχειρητικής ακτινοσκοπικής και ηλεκτροφυσιολογικής παρακολούθησης, δεν κατέβαλε την επιβαλλόμενη, κατ' αντικειμενική κρίση επιμέλεια και προσοχή, την οποία κάθε μετρίως συνειδητός και ευσυνειδητός ιατρός, θα κατέβαλε υπό τις ίδιες περιπτώσεις, με βάση τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης, **με αποτέλεσμα εξαιτίας λανθασμένων και ανεπιτήδειων χειρισμών και κακών τεχνικών να τραυματισθεί ο νωτιαίος μυελός κατά τη διαδικασία αφαίρεσης του μεσοσπονδυλίου δίσκου στο επίπεδο A6-A7 λόγω τρώσης της σκληράς μήνυγγας και η παθούσα να υποστεί μόνιμη βαριά νευρολογική εικόνα (παράλυση των κάτω άκρων και μερική αδυναμία των άνω άκρων), β) προσδιορίζει λεπτομερώς την προκληθείσα στην παθούσα σωματική βλάβη, με την παραδεκτή συμπλήρωση του σκεπτικού της αποφάσεως με το διατακτικό της και γ) αιτιολογεί με πειστικές σκέψεις τον μεταξύ αμελούς συμπεριφοράς και του επελθόντος αποτελέσματος αιτιώδη σύνδεσμο. ... Επομένως, ο σχετικός από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Δ ΚΠΔ λόγος αναιρέσεως που πλήττει την προσβαλλόμενη απόφαση για έλλειψη της απαιτούμενης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, ως προς την ενοχή του αναιρεσειόντος είναι αβάσιμος και απορριπτός».**

9. ΑΠ 1349 / 2016, www.areiospagos.gr : «"ΚΗΡΥΣΣΕΙ τον ως άνω, κατηγορούμενο, κατά πλειοψηφία, ΕΝΟΧΟ, του ότι: Στον Πειραιά, στις 11-7-2007, από αμέλειά του, δηλαδή από έλλειψη προσοχής που όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει, επέφερε από παράλειψή του τον θάνατο ενός ανθρώπου, χωρίς να προβλέψει το αποτέλεσμα αυτό της αμελούς δράσης του και παρόλο που είχε την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να το αποτρέψει. Συγκεκριμένα, όντας χειρουργός ιατρός, ο οποίος ανέλαβε να πραγματοποιήσει χειρουργική επέμβαση διαμερισματοποίησης στομάχου (άλλως κάθετης γαστροπλαστικής κατά MASON) στην Σ. Κ., η οποία έπασχε από νοσογόνο παχυσαρκία, κατά παράβαση του αντικειμενικώς επιβαλλόμενου καθήκοντος επιμέλειας και έχοντας την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση εκ της ιδιότητος του ως θεράπων ιατρού - χειρουργού, **παρέλειψε, μετά την πραγματοποίηση της ως άνω επέμβασης στην κλινική ... , αφενός να τοποθετήσει καθετήρα κύστεως στην ως άνω ασθενή, αφετέρου να δώσει γραπτές ή έστω ρητές οδηγίες στο εφημερεύον νοσηλευτικό προσωπικό για ωριαία μέτρηση των ζωτικών σημείων αυτής (ήτοι αρτηριακή πίεση, σφίξεις, κορεσμός οξυγόνου, αναπνοές) και για ωριαία μέτρηση ούρων, δεδομένου ότι οι ανωτέρω μετρήσεις ήταν επιβεβλημένες κατά τους κανόνες της ιατρικής επιστήμης, αφού η ασθενής δεν έφερε ενδοκοιλιακή παροχέτευση και θα ήταν αδύνατο με άλλο τρόπο να διαπιστωθεί έγκαιρα κάποια εσωτερική αιμορραγία ή άλλου είδους επιπλοκή και επιπλέον το πρωτόκολλο της κλινικής όριζε ότι οι μετρήσεις αυτές γίνονται απογευματινές ώρες εκτός αν άλλως υποδείξει ο θεράπων ιατρός, με αποτέλεσμα, λόγω των ως άνω παραλείψεων, αφενός να μην γίνει έγκαιρα αντιληπτή η επιπλοκή της εσωτερικής αιμορραγίας την οποία υπέστη η ασθενής και να γενικευτεί αυτή προκαλώντας ολιγαιμικό σοκ, ανοξία, γενικευμένη κατάρρευση πολλαπλών οργάνων (εγκέφαλος, νεφρά, ήπαρ), αφετέρου να προκληθεί μη αναστρέψιμη διαταραχή του μηχανισμού πήξεως του αίματος και τέλος κυκλοφορική καταπληξία που οδήγησε αιτιακά στο θάνατο αυτής, που επήλθε την 12-7-2007". Με αυτά που δέχτηκε το δικαστήριο της ουσίας, κατά παραδεκτή αλληλοσυμπλήρωση σκεπτικού και διατακτικού, διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη, από τις προαναφερόμενες διατάξεις του Συντάγματος και του Κ.Ποιν.Δ., ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, με παράθεση όλων των στοιχείων, που απαρτίζουν τη νομοτυπική μορφή του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, αφού εκτίθενται σ' αυτήν, με πληρότητα, σαφήνεια, χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά και κατά τρόπο επιτρέποντα τον αναιρετικό έλεγχο, τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχθηκαν από την ακροαματική διαδικασία και συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εν λόγω εγκλήματος, για το οποίο καταδικάστηκε ο αναιρεσειών, τα αποδεικτικά μέσα, από όπου συνήγαγε**

τα περιστατικά αυτά, τα οποία προκύπτει ότι το άνω δικαστήριο αξιολόγησε στο σύνολό τους χωρίς επιλεκτική εκτίμηση των αποδείξεων και τους συλλογισμούς, με βάση τους οποίους έκανε την υπαγωγή τους στην ουσιαστική ποινική διάταξη του άρθρου 302 παρ. 1 Π.Κ., την οποία ορθώς εφήρμοσε και δεν παραβίασε ούτε εκ πλαγίου με ελλειπείς ή ασαφείς ή αντιφατικές αιτιολογίες και έτσι δεν στέρησε την απόφασή του από νόμιμη βάση. ... ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ Απορρίπτει την από 15-5-2015 αίτηση (ασκηθείσα δια δηλώσεως, που επιδόθηκε αυθημερόν στην Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου) του Φ. Γ. του Σ., κατοίκου ..., **για αναίρεση της υπ' αριθ. 1539, 1629/2014 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου Πειραιά.**».

IV. Συγκλίνουσα αμέλεια περισσότερων ιατρών

Είναι δυνατό, όπως και σε άλλες περιπτώσεις επαγγελματικής ενασχόλησης (π.χ. αρχιτέκτονας, μηχανικός και εργολάβος που συνεργάζονται και κατασκευάζουν μια πολυκατοικία χωρίς την τήρηση των κανόνων της οικοδομικής και χωρίς την προσήκουσα στατικότητα και αντισεισμική προστασία) να συνεργάζονται για την αντιμετώπιση ενός ιατρικού περιστατικού περισσότεροι του ενός ιατροί de facto ή ως ιατρική ομάδα και να ευθύνονται όλοι ή κάποιοι από αυτούς για τον προκληθέντα θάνατο ή την επελθούσα σωματική βλάβη, εφόσον βεβαίως μεταξύ της πράξης (ενέργειας ή παράλειψης) του καθενός από αυτούς και του επελθόντος αποτελέσματος διαπιστώνεται αιτιώδης συνάφεια.²⁵ Μάλιστα, στα πλαίσια της σύγχρονης τηλεϊατρικής είναι δυνατό να υφίσταται η ως άνω συνεργασία χωρίς να είναι απαραίτητη η κοινή τοπική παρουσία των συνεργαζόμενων ιατρών, ενώ η συνεργασία αυτή μπορεί να λάβει χώρα και σε διαφορετικούς χρόνους.²⁶ Συνήθως, μια ιατρική συνεργασία συντελείται στις ιατροχειρουργικές επεμβάσεις, όταν είναι απολύτως αναγκαία η σύμπραξη χειρουργού και αναισθησιολόγου. Στις περιπτώσεις αυτές ανακύπτουν δυσεπίλυτα ζητήματα κατανομής της τυχόν ποινικής ευθύνης, τα οποία επιλύονται με βάση τα αποδεικνυόμενα πραγματικά γεγονότα, τον κώδικα ιατρικής δεοντολογίας και το ακριβές αίτιο που προκάλεσε τον θάνατο ή τη σωματική βλάβη. Εφόσον δεν πρόκειται για καθαρά «τεχνικό» σφάλμα του χειρουργού (π.χ. προσβολή κατά λάθος με το νυστέρι ζωτικού οργάνου), **η νομολογία αναγνωρίζει συνήθως συγκλίνουσα αμέλεια χειρουργού και αναισθησιολόγου, επειδή ο πρώτος έχει τη γενικότερη ευθύνη και εποπτεία για την καλή έκβαση του εγχειρήματος, ενώ ο δεύτερος χρεώνεται με τη συντήρηση των ζωτικών λειτουργιών του οργανισμού του ασθενούς.** Ειδικότερα, η παρουσία του αναισθησιολόγου σε προεγχειρητικό, εγχειρητικό και μετεγχειρητικό στάδιο συνδέεται με την εκ μέρους του υποχρέωση παρακολούθησης της ομαλής λειτουργίας ζωτικών οργάνων του ασθενούς, ενώ ειδικότερες υποχρεώσεις του είναι μεταξύ άλλων η επιτυχής νάρκωση με τη σωστή επιλογή του είδους και της ποσότητας του ναρκωτικού σε όλη τη διάρκεια της εγχείρησης, η αφύπνιση και η ανάνηψή του. Ωστόσο, δεν θα είναι άμοιρος ευθυνών και ο χειρουργός, αν π.χ. ο αναισθησιολόγος χορήγησε κατά λάθος υπερβολική ποσότητα αναισθητικού και ο ασθενής εμφάνισε ορατά ανησυχητικά φαινόμενα. Έτσι, η Αρείου Πάγου 1438/2001 (Ποινικός Λόγος 2001, 1914) έκρινε ως ορθή την καταδίκη για ανθρωποκτονία από συγκλίνουσα άνευ συνειδήσεως αμέλεια των ιατρών, επειδή ο αναισθησιολόγος κατά τη διάρκεια εγχειρήσεως αμυgdαλεκτομής χορήγησε απότομα στην ανήλικη ασθενή μεγαλύτερη δόση ναρκωτικού από την

²⁵ΑΠ 830/2009, www.areiospagos.gr : «Προϋποτίθεται ότι συντρέχει και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραλείψεως και του αποτελέσματος, η οποία θεωρείται ότι υπάρχει, όταν μπορούμε να φανταστούμε ότι, αν γινόταν η επιβεβλημένη ενέργεια, που δεν έγινε, τότε με πιθανότητα, η οποία εγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα δεν θα επερχόταν. Όταν το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια είναι απότοκο συνδρομής αμέλειας πολλών προσώπων, το καθένα από αυτά κρίνεται και ευθύνεται αυτοτελώς και ανεξαρτήτως των άλλων κατά τον λόγο της αμέλειας που επιδείχθηκε από αυτό και εφόσον πάντως το επελθόν αποτέλεσμα τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο προς αυτή».

²⁶ Βλ. Ε. Στασινόπουλου, Ευθύνη της συνεργαζόμενης ιατρικής ομάδας και συλλογική ιατρική ευθύνη, Νομικό Βήμα 2004, σελ. 1883επ.

επιτρεπόμενη, ενώ ο χειρουργός, μολονότι αντιλήφθηκε τα ασφυκτικά της συμπτώματα, παρέλειψε να διακόψει την επέμβαση, με αποτέλεσμα να επέλθει ο θάνατος μέσα στο χειρουργείο.²⁷

ΑΠ 230/2015 www.areiospagos.gr : «Τέλος, όταν το εξ αμελείας έγκλημα είναι απότοκο συνδρομής αμέλειας πολλών προσώπων, το καθένα από αυτά κρίνεται και ευθύνεται αυτοτελώς και ανεξαρτήτως των άλλων κατά τον λόγο της αμέλειας που επιδείχτηκε από αυτό και εφόσον, πάντως, το επελθόν αποτέλεσμα τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο προς αυτήν. Η πράξη ή η παράλειψη του δράστη τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο με το αποτέλεσμα που επήλθε όταν αυτή, κατά την κοινή αντίληψη, είναι εκείνη που άμεσα προκάλεσε το αποτέλεσμα και συνεπώς βρίσκεται σε άμεση αιτιότητα προς αυτό.²⁸ **Αρκεί δε, προς θεμελίωση της ευθύνης, η πράξη ή η παράλειψη να ήταν ένας από τους παραγωγικούς όρους του αποτελέσματος, χωρίς τον οποίο δεν θα επερχόταν αυτό, αδιαφόρως αν συνέβαλαν και άλλοι όροι, αμέσως ή εμμέσως».**

ΑΠ 1026/2016, www.areiospagos.gr ή ΠοινΔικ 2017, 636 : «Όταν το έγκλημα είναι απότοκο της συγκλίνουσας αμέλειας περισσοτέρων προσώπων, το καθένα από αυτά ευθύνεται αυτοτελώς και ανεξαρτήτως των άλλων, μέσα στα πλαίσια της αμέλειας που επέδειξε και εφόσον το επελθόν αποτέλεσμα τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο προς αυτήν. Κατά την επικρατούσα δε απόλυτα στο ποινικό δίκαιο αρχή του ισοδύναμου των όρων (conditio sine qua non), κάθε όρος του αποτελέσματος είναι χαρακτηριστέος ως αιτία. Συνεπώς, αν μεταξύ των παραγωγικών όρων του αποτελέσματος στη συγκεκριμένη περίπτωση περιλαμβάνεται και η ανθρώπινη ενέργεια ή αποχή από συγκεκριμένη ενέργεια, τότε υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ ενέργειας ή παράλειψης και αποτελέσματος, **έστω και αν σύγχρονα ή μεταγενέστερα συνέτρεξε προς παραγωγή του αποτελέσματος και άλλη ανθρώπινη ενέργεια ή παράλειψη. Έτσι, και εκεί που υπάρχει συντρέχουσα αμέλεια του παρεμβαλλόμενου, που συχνά μάλιστα είναι και το θύμα, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει τον**

²⁷ Βλ. Αρ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 293επ.

²⁸ Προς αυτή τη θετική κατεύθυνση κινείται τα τελευταία χρόνια ο Άρειος Πάγος (βλ. και ΑΠ 183/2006, www.areiospagos.gr ή ΠοινΔικ 2007, 131), ο οποίος σε περίπτωση δράσης περισσότερων προσώπων σε σχέση με ένα βλαπτικό αποτέλεσμα φαίνεται να ξεπερνά τη θεωρία του ισοδύναμου των όρων, **εισάγοντας το στοιχείο της αμεσότητας:** τότε μόνο μπορεί να αποδίδεται αναμφισβήτητη ευθύνη για ένα αποτέλεσμα σε κάποιον, όταν η πράξη του τελεί πράγματι σε άμεση αιτιότητα με αυτό. Έτσι, ο Άρειος Πάγος χρησιμοποιεί πολύ συχνά πλέον την εξής θέση: «Εάν στην επέλευση του αποτελέσματος του εξ αμελείας θανάτου του παθόντος συνετέλεσαν περισσότερες πράξεις ή παραλείψεις διαφόρων προσώπων, τότε για τον προσδιορισμό της ευθύνης καθενός κάθε ξεχωριστή ενέργεια ή παράλειψη συνδέεται αιτιώδως με το αποτέλεσμα, εφόσον αυτή, κατά την κοινή αντίληψη, τελεί, μόνη ή μαζί με άλλου προσώπου, σε σχέση άμεσης αιτιότητας με το αποτέλεσμα». **Άμεση αιτιότητα υπάρχει, όταν η εξωτερικά αμελής ενέργεια ή παράλειψη του ιατρού συμπροσδιόρισε καθοριστικά την επέλευση του αποτελέσματος, με την έννοια ότι μέσα σ' αυτό πραγματώθηκε ο κίνδυνος που αυτή ακριβώς έθεσε σε κίνηση, έστω κι αν υπήρξε και επικίνδυνη ενέργεια ή παράλειψη και άλλου γιατρού :** βλ. Μ.Καϊάφα-Γκμπάντι, Ποινική ιατρική ευθύνη από αμέλεια σε πεδία κατανομής αρμοδιοτήτων, σε: Μ.Καϊάφα-Γκμπάντι/ Δ.Παπαγεωργίου/ Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου/ Β.Ταρλατζή/ Ν.Τάσκου/ Κ.Φουντεδάκη, Ιατρική ευθύνη από αμέλεια (Αστική-Ποινική), Ειδικά Θέματα Ιατρικού Δικαίου, 2013, σελ. 67-68. Στην ΑΠ 1230/2001 (ΠοινΧρον 2002, 429) κατηγορούμενος για σωματική βλάβη από αμέλεια είναι ο αναισθησιολόγος, ο οποίος α) κατά τη χορήγηση νάρκωσης στην επίτοκο παθούσα χρησιμοποίησε τη μη ενδεδειγμένη για την περίπτωση μέθοδο της αναισθησίας με μάσκα (αντί για την ασφαλή και επιβαλλόμενη μέθοδο της διασωλήνωσης), β) δεν έλεγχε κατά τη διάρκεια της επέμβασης την οξυγόνωση της παθούσας, τον αερισμό των πνευμόνων και τη χροιά του αίματος (παρά τα σχόλια του μαιευτήρα-γυναικολόγου για σκουρόχρωμο αίμα και παρότι το μόνιπο έδειχνε σταδιακή πτώση των σφίξεων) και γ) καθυστέρησε να διασωληνώσει την παθούσα. Αποτέλεσμα της αμελούς συμπεριφοράς του αναισθησιολόγου ήταν να παρουσιάσει η ασθενής σύμβαμα νάρκωσης, με αποτέλεσμα να παραμείνει σε κώμα για 12 ημέρες λόγω της ελλιπούς οξυγόνωσης του εγκεφάλου (ανοξία) κατά τη διάρκεια της επέμβασης. Όταν εξήλθε από το κώμα, παρουσίαζε βαριές νευρολογικές βλάβες («νευρολογικές εκπτώσεις, οργανικό ψυχρόσύνδρομο, αμνησιακό σύνδρομο και αφασικές διαταραχές»). **Η απόφαση είναι αξιωματική, καθώς σε πολλά σημεία διαχωρίζει τη δράση του κατηγορουμένου αναισθησιολόγου από εκείνη του μαιευτήρα-γυναικολόγου που διενήργησε την καισαρική τομή:** ο μαιευτήρας-γυναικολόγος ενημέρωσε πριν ξεκινήσει η επέμβαση για την προηγούμενη κατάσταση της επιτόκου, δηλαδή για τον διαβήτη εγκυμοσύνης και τη φαρμακευτική αγωγή που έλαβε. Ιδιαίτερα, τονίζεται ότι κατ' επανάληψη επεσήμανε στον αναισθησιολόγο την ανησυχητική χροιά του αίματος και παρόλα αυτά ο τελευταίος αδιαφόρησε.

καταλογισμό ευθύνης στον πράττοντα.²⁹ Μόνο δε όταν η αμέλεια του παθόντος ή τρίτου συνετέλεσε αποκλειστικά στην επέλευση του ζημιογόνου γεγονότος, διακόπτεται ο αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της πράξεως ή παραλείψεως του δράστη και του αποτελέσματος³⁰».

ΑΠ 1141/2010 www.areiospagos.gr : «Ενόψει αυτών, ποινική ευθύνη ιατρού για ανθρωποκτονία από αμέλεια, κατά την άσκηση του επαγγέλματός του, υπάρχει στις περιπτώσεις εκείνες που το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται σε παράβαση από τον ιατρό των κοινώς αναγνωρισμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης για τους οποίους δεν μπορεί να γεννηθεί αμφισβήτηση και η ενέργεια του δεν ήταν σύμφωνη με το αντικειμενικώς επιβαλλόμενο καθήκον επιμέλειας. Περαιτέρω, κατά την έννοια του ως άνω άρθρου 28 ΠΚ η αμέλεια διακρίνεται σε μη συνειδητή, κατά την οποία ο δράστης από έλλειψη της προσήκουσας προσοχής δεν προέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του και σε ενσυνείδητη, κατά την οποία προέβλεψε μεν ότι από τη συμπεριφορά του μπορεί να επέλθει το αποτέλεσμα αυτό, πίστευε όμως ότι θα το απέφευγε. Ενόψει, της διακρίσεως αυτής, το δικαστήριο της ουσίας, όταν απαγγέλλει καταδίκη για έγκλημα από αμέλεια πρέπει να εκθέτει στην απόφαση του με σαφήνεια ποιο από τα ανωτέρω δύο είδη της αμέλειας συνέτρεξε στη συγκεκριμένη περίπτωση, διότι αν δεν εκθέτει τούτο σαφώς ή δέχεται και τα δύο είδη δημιουργείται ασάφεια και αντίφαση, η οποία καθιστά ανέφικτο τον αναιρετικό έλεγχο για την ορθή ή μη εφαρμογή της ουσιαστικής ποινικής διατάξεως και ιδρύεται εντεύθεν λόγος αναιρέσεως ... Στην προκειμένη περίπτωση ... το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης, που την εξέδωσε, δέχθηκε ... ότι από τα αποδεικτικά μέσα που αναφέρει κατ' είδος: "Ο Ζ, κάτοικος εν ζωή ... επισκέφθηκε στις 28-11-2003 την ιδιωτική κλινική ..., παραπονούμενος για πόνους που ένοιωθε στη δεξιά κοιλιακή χώρα με αντανάκλαση στην ωμοπλάτη του και ζήτησε να εξετασθεί ώστε να διαγνωσθεί η αιτία τους. Τις προηγούμενες ημέρες εξ αιτίας του ίδιου προβλήματος, είχε επισκεφθεί το Νοσοκομείο ... και τα ιατρεία του ΙΚΑ όπου και υποβλήθηκε σε εξετάσεις καθ' υπόδειξη του ιατρού παθολόγου ... Ο πρώτος κατηγορούμενος που υπηρετούσε ως χειρουργός ιατρός στην παραπάνω κλινική, αφού εξέτασε κλινικά τον κατηγορούμενο διέγινωσε ότι έπασχε από οξεία χολοκυστίτιδα και έκρινε ότι για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα, έπρεπε να χειρουργηθεί άμεσα την επόμενη ημέρα. Έτσι έγινε άμεση εισαγωγή του ασθενούς στην παραπάνω κλινική προκειμένου αυτός να υποβληθεί σε χολοκυστεκτομή με τη μέθοδο της λαπαροσκόπησης, η οποία αποτελεί μια από τις ιατρικώς παραδεκτές μεθόδους επέμβασης. Όπως προέκυψε όμως ο εν λόγω ιατρός αρκέσθηκε στην κλινική εξέταση του ασθενούς, χωρίς να δώσει εντολή για περαιτέρω εξετάσεις, όπως επιβάλλεται σε ανάλογες περιπτώσεις για να εξασφαλισθεί ασφαλέστερη διάγνωση. Συγκεκριμένα παρέλειψε να διενεργήσει στον ασθενή υπερηχογράφημα και να δώσει εντολή για να

²⁹ Στις περιπτώσεις αυτές ωστόσο μπορεί να υπάρχει αποκλεισμός του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος στον δράστη λόγω υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης, έτσι ώστε δεν θα πληρούται για τον αρχικό δράστη η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και δεν θα υφίσταται γι' αυτόν αξιόποιο (βλ. παρακάτω).

³⁰ Στις περιπτώσεις αυτές, ακριβέστερα, **δεν διακόπτεται ο αιτιώδης σύνδεσμος, ο οποίος εξακολουθεί αναπόφευκτα να υφίσταται**, αλλά δεν συντρέχει το πρωταρχικό στοιχείο του εγκλήματος από αμέλεια, δηλαδή η εξωτερική αμέλεια, και έτσι αποκλείεται ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος στον κρινόμενο ως δράστη (βλ. παρακάτω). Παράδειγμα: Δεν καταλογίζεται το αποτέλεσμα του θανάτου του οδηγού μοτοποδηλάτου και του συνεπιβάτη στον τηρούντα τους κανόνες του ΚΟΚ και χωρίς ελιγμούς στο δεξιό άκρο του οδοστρώματος και με κανονική ταχύτητα βαίνοντα οδηγό νταλίκας, στον αριστερό πσιινό τροχό της οποίας σφηνώθηκαν τα θύματα, όταν άλλος μοτοποδηλάτης προσπάθησε να προσπεράσει τη νταλικά και συγκρούστηκε με τα αντιθέτως βαίνοντα θύματα περί το μέσο του οδοστρώματος και εντός του ρεύματος κυκλοφορίας αυτών. Εδώ το αποτέλεσμα είναι έργο του αποθανόντος οδηγού μοτοποδηλάτου που δεν έβαινε πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος (άρθρο 16 παρ. 1 εδ. β' ΚΟΚ) και κυρίως του επιζήσαντος οδηγού μοτοποδηλάτου που ενήργησε επικίνδυνη και χωρίς προηγούμενο έλεγχο προσπέραση, εισερχόμενος στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας (άρθρα 16 παρ. 5, 17 παρ. 1 ΚΟΚ), **αλλά σε καμιά περίπτωση δεν είναι έργο του οδηγού της νταλίκας, μολοντί μεταξύ της συμπεριφοράς του και του αποτελέσματος του θανάτου διαπιστώνεται αναμφισβήτητοι αιτιώδης συνάφεια**. Ο οδηγός της νταλίκας προξένησε μεν αιτιακά το θανατηφόρο αποτέλεσμα (υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της οδήγησης της νταλίκας και του θανάτου) αλλά δεν επέδειξε εξωτερική αμέλεια και δεν προξένησε κανένα παράνομο κίνδυνο για το έννομο αγαθό της ζωής με εξωτερικά αμελή συμπεριφορά, δεδομένου ότι η οδήγηση οχήματος υπό τήρηση των κανόνων του ΚΟΚ συνιστά επιτρεπτή από την έννομη τάξη κινδυνώδη δράση (βλ. Ι. Φαρσεδάκη / Χ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 206, 211επ.).

υποβληθεί αυτός σε νέες βιοχημικές αιματολογικές εξετάσεις ... **Προέκυψε επίσης ότι σε περίπτωση οξείας χολοκυστίτιδος, η οποία αποτελεί μορφή φλεγμονής, αντενδείκνυται η υποβολή του ασθενούς σε άμεση χειρουργική επέμβαση και αντιμετωπίζεται μέχρι να υποχωρήσει με φαρμακευτική αγωγή.** Περαιτέρω αποδείχθηκε ότι τόσο ο πρώτος κατηγορούμενος όσο και η δεύτερη κατηγορούμενη ιατρός αναισθησιολόγος της ίδιας κλινικής, που θα συνεργαζόταν μαζί του κατά την επέμβαση ..., αρκέστηκαν σε όσα αυτός προφορικά τους εξέθεσε σχετικά με τη γενική κατάσταση της υγείας του ... χωρίς να συμβουλευθούν όπως όφειλαν το βιβλιάριο υγείας του, ώστε να έχουν πλήρη ενημέρωση για την προηγούμενη κατάσταση της υγείας του, αφού είναι εύλογο ο ασθενής κάτω από την πίεση της συγκεκριμένης στιγμής που εξετάζεται να μην θυμάται ή να μην αξιολογεί κάποιο προηγούμενο πρόβλημα υγείας που του είχε παρουσιασθεί. Ειδικότερα, θα πρέπει να λεχθεί ότι **η δεύτερη κατηγορούμενη παρέλειψε να προβεί στη λήψη πλήρους αναισθησιολογικού ιστορικού, όπως επιβάλλεται από την ιατρική επιστήμη και ειδικότερα, μεταξύ άλλων, να προβεί σε εξέταση της κεφαλής και του τραχήλου του ασθενούς, να παρατηρήσει το μέγεθος της γλώσσας και το άνοιγμα του στόματος και να ταξινομήσει τον ασθενή σύμφωνα με τη κλίμακα Mallampati, να παρατηρήσει την κινητικότητα και το μέγεθος της ΑΜΣΣ, την απόκλιση της τραχείας από τη μέση γραμμή, τις τυχόν μάζες ή διογκώσεις του τραχήλου, τις σφαγίτιδες καθώς και τα φυσήματα των καρωτίδων κατόπιν σχετικής ακρόασης. Με τις ενέργειες αυτές η δεύτερη κατηγορούμενη ασφαλώς και θα είχε συλλέξει πολύτιμες πληροφορίες που θα εξασφάλιζαν πλήρως την επιτυχή χορήγηση αναισθησίας στον ασθενή και την αποφυγή παρενεργειών, αφού αυτή θα είχε υπόψη της στο πως απαντά ο ασθενής στα κατασταλτικά και αναλγητικά φάρμακα, την ευκολία αερισμού και τη βατότητα των αεραγωγών αυτού, τα μεγέθη της λάμας του λαρρυγγοσκοπίου και του τραχειοσωλήνα που θα χρησιμοποιηθεί κατά τη νάρκωση, τις τυχόν δυσκολίες σε καθετηριασμούς, περιαναισθητικές επιπλοκές, όπως φαρμακευτικές αλληλεπιδράσεις - εμφάνιση ανεπιθύμητων ενεργειών, καρδιοπνευμονικά συμβατά και παρατεταμένο χρόνο αφύπνισης - ανάνηψης και εμφάνιση μετεγχειρητικής ναυτίας και εμέτου. Στη συνέχεια, την επόμενη ημέρα και στις 8.30 περίπου, έγινε εισαγωγή του ασθενούς στο χειρουργείο, αφού προηγουμένως η δεύτερη κατηγορούμενη τον υπέβαλε σε προνάρκωση, χορηγώντας στον οργανισμό του φάρμακα (ατροπίνη) σε μικρή δόση. Κατά τη διάρκεια της αναμονής της επίδρασης αυτών η δεύτερη κατηγορούμενη, με τη χρήση του λαρρυγγοσκοπίου, **προσπάθησε να εισαγάγει δια της αναπνευστικής οδού τον τραχειοσωλήνα ώστε να συνεχίσει να αναπνέει ο ασθενής με τη παροχή οξυγόνου, πλην όμως κατά την εκτέλεση****

της εν λόγω ιατρικής πράξης, του προκάλεσε οπισθοφαρυγγικό αιμάτωμα το οποίο έφραξε την αναπνευστική οδό του ασθενούς, με αποτέλεσμα αυτός να εμφανίσει μεγάλη βραδυκαρδία και μεγάλη πτώση της πίεσης. Προ αυτής της κατάστασης στην οποία είχε περιέλθει ο ασθενής και προκειμένου να αποφευχθούν χειρότερα αποτελέσματα που θα οδηγούσαν στη κατάληξη του ασθενούς, η δεύτερη κατηγορούμενη του χορήγησε αδρεναλίνη και **προσπάθησε να του χορηγήσει οξυγόνο με διασωλήνωση,** πλην όμως λόγω του ότι αυτή δεν είχε ορατότητα στον λάρυγγα συνεπεία του προκληθέντος αιματώματος σε συνδυασμό με ανατομικό πρόβλημα του ασθενούς [κοντόλαιμος], που αυτή όφειλε να διαπιστώσει κατά την λήψη του αναισθησιολογικού ιστορικού κατά τα προ-διαληφθέντα, **εισήγαγε τον σωλήνα στον οισοφάγο του ασθενούς και όχι στην τραχεία.** Την λανθασμένη αυτή ενέργειά της, η δεύτερη κατηγορούμενη, δεν αντιλήφθηκε εγκαίρως, ήτοι εντός δύο το πολύ λεπτών, γεγονός που είχε σαν συνέπεια τη μη έγκαιρη διοχέτευση οξυγόνου στον οργανισμό του ασθενούς, εξ αιτίας της οποίας αυτός οδηγήθηκε σε κατάσταση κυάνωσης που με τη σειρά της κατέστησε επιτακτική την ανάγκη επέμβασης του χειρουργού ιατρού, δηλαδή του πρώτου κατηγορούμενου, προκειμένου με την εκ μέρους του διενέργεια τραχειοτομής,

να επιτευχθεί τελικά η παροχή οξυγόνου στον οργανισμό του ασθενούς και η με τον τρόπο αυτό που είναι ιατρικά ενδεδειγμένος να επιτευχθεί η ανάνηψη αυτού. Στο σημείο αυτό και προς επίρρωση των αμέσως πιο πάνω λεχθέντων θα πρέπει να σημειωθεί, ότι όπως προκύπτει από τη συνταχθείσα ιατροδικαστική έκθεση του ... οι πνεύμονες του ασθενούς βρέθηκαν "κολλαφαρισμένοι", γεγονός που δείχνει ότι ο ασθενής είχε κανονική λειτουργία της καρδιάς του όχι όμως και της αναπνοής. Η δεύτερη κατηγορούμενη αντιληφθείσα πλέον τον κίνδυνο που διέτρεχε η ζωή του ασθενούς, ζήτησε την άμεση παρέμβαση του πρώτου κατηγορούμενου που βρισκόταν σε διπλανό δωμάτιο, ο οποίος αντιληφθείς το κρίσιμο της κατάσταση, έσπευσε πλησίον του ασθενούς και χρησιμοποιώντας το χειρουργικό νυστέρι, **άρχισε άμεσα τη διενέργεια τραχειοστομίας, ώστε μέσω αυτής να επιτευχθεί η άμεση παροχή οξυγόνου στον ασθενή.** Λόγω όμως του προηγηθέντος αιματώματος, ήταν δύσκολη η ανεύρεση της τραχείας από τον πρώτο κατηγορούμενο, ο οποίος κατά τη διενέργεια της εν λόγω ιατρικής πράξεως, που γινόταν όπως είναι φανερό σε κατάσταση βιασύνης και ίσως πανικού, σε κάθε δε περίπτωση όχι με την απαιτούμενη ψυχραιμία, **προέβη σε αδέξιο χειρισμό του χειρουργικού εργαλείου (νυστεριού), με συνέπεια να τρωθεί η καρωτίδα και η σφαγίτιδα φλέβα του ασθενούς, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να προκληθεί σ' αυτόν αιμορραγικό σοκ που τον οδήγησε στον θάνατο.** Ενόψει των αποδειχθέντων πιο πάνω περιστατικών και σύμφωνα με όσα αναπτύχθηκαν στη νομική σκέψη που προηγήθηκε, το Δικαστήριο οδηγείται στην κρίση ότι το επελθόν αποτέλεσμα (θάνατος του προαναφερθέντος ασθενούς), **οφείλεται σε αμέλεια αμφοτέρων των κατηγορουμένων,** η οποία συνίσταται στο ότι αυτοί κατά την εκτέλεση των παραπάνω ιατρικών πράξεων, ενήργησαν κατά παράβαση των κοινώς αναγνωρισμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης για τους οποίους δεν μπορεί να γεννηθεί αμφισβήτηση και οι ενέργειες τους δεν ήταν σύμφωνες με το αντικειμενικώς επιβαλλόμενο καθήκον επιμέλειας, συνδέονται δε αιτιωδώς με το επελθόν αποτέλεσμα, ενόψει και του ότι, όπως γίνεται δεκτό, η προηγηθείσα αμελής συμπεριφορά της δεύτερης κατηγορούμενης (που θα οδηγούσε αναπόφευκτα στο θάνατο του ασθενούς και κατέστησε υποχρεωτική την άμεση παρέμβαση του πρώτου) χαρακτηρίζεται ως αιτία ακόμη και στην περίπτωση που για τη παραγωγή του αποτελέσματος συνέτρεξε και άλλη μεταγενέστερη αμελής ανθρώπινη ενέργεια ... **Ειδικότερα η αμέλεια του πρώτου κατηγορούμενου συνίσταται στο ότι συνέστησε την υποβολή του ασθενούς σε χειρουργική επέμβαση, χωρίς προηγουμένως, με τη χρήση των κατάλληλων επιστημονικών μεθόδων, να έχει σαφή γνώση της κατάστασης αυτού που θα καθιστούσε αναγκαία την υποβολή του σε χειρουργική επέμβαση, επί πλέον δε κατά τη διενέργεια τραχειοστομίας προκάλεσε με το νυστέρι του τρώση της καρωτίδος και της σφαγίτιδας φλέβας αριστερά, με συνέπεια να προκληθεί στον ασθενή αιμορραγικό σοκ, η δε δεύτερη κατά την διενέργεια της ναρκώσεως, δεν κατάφερε να διασωληνώσει επιτυχώς των ασθενή ώστε να εξασφαλισθεί η παροχή οξυγόνου σ' αυτόν, γεγονός που αυτή αντιλήφθηκε καθυστερημένα και κατέστησε επιτακτική την ανάγκη παρέμβασης του πρώτου κατηγορούμενου.** Επομένως πρέπει να κηρυχθούν ένοχοι αμφότεροι οι κατηγορούμενοι της αξιόποινης πράξης της ανθρωποκτονίας από αμέλεια που τους αποδίδεται όπως εκτίθεται και στο διατακτικό της παρούσας". Κατόπιν αυτών το δικάσαν Εφετείο κήρυξε ένοχους τους κατηγορούμενους ιατρούς, ήδη αναιρεσειόντες, του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια και επέβαλε στον καθένα αυτών ποινή φυλακίσεως είκοσι (20) μηνών, την εκτέλεση της οποίας ανέστειλε για τρία (3) έτη. Με αυτά που δέχθηκε το δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφαση την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».

V. Η Θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος στον δράστη

Στην επιστήμη του γερμανικού Ποινικού Δικαίου γνώρισε κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια ραγδαία εξέλιξη η Θεωρία για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη (Die objective Zurechnung des Handlungserfolges) ή για τον καταλογισμό στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (Die Zurechnung zum objektiven Tatbestand). Η Θεωρία αυτή αναπτύχθηκε κυρίως σε σχέση με τα εγκλήματα από αμέλεια και σε γενικές γραμμές σημαίνει, ότι στα ουσιαστικά εγκλήματα ή εγκλήματα αποτελέσματος **το επελθόν αποτέλεσμα τότε μόνο θεωρείται ως άμεση συνέπεια της συμπεριφοράς και ως έργο του πράττοντος (του δράστη)**, όταν μεταξύ αυτής της συμπεριφοράς και του αποτελέσματος υφίσταται ένας αντικειμενικός, πραγματικός και όχι τυχαίος, αιτιώδης σύνδεσμος. **Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη συνιστά ένα από τα άγραφα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.**³¹ Αν δεν διαπιστώνεται αυτός, δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση και μαζί η ποινική ή ειδική ή νομοτυπική υπόσταση ή μορφή του εγκλήματος, δεν υφίσταται έγκλημα, δεν υφίσταται αξιόποινο. Η ως άνω Θεωρία δίνει ορθές και δίκαιες λύσεις με βάση κριτήρια και αρχές και όχι λύσεις κατά διαίσθηση. **Αμφιβολίες γύρω από την ύπαρξη του αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και του επελθόντος αποτελέσματος βαίνουν προς όφελος του δράστη κατά το αξίωμα «εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου» (in dubio pro reo).**³²

Για να υφίσταται όμως ένας τέτοιος αντικειμενικός, πραγματικός και όχι τυχαίος, αιτιώδης σύνδεσμος θα πρέπει να διαπιστώνεται : **α) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ συμπεριφοράς και αποτελέσματος** κατά την κρατούσα στην επιστήμη και στη νομολογία θεωρία του ισοδυναμίου των όρων (conditio sine qua non) και επιπλέον, πέρα από την αιτιώδη συνάφεια που είναι η πρώτη απαραίτητη προϋπόθεση για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη, **β) ένας εσωτερικός και όχι επιφανειακός σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και του αποτελέσματος.** Αυτός ο εσωτερικός σύνδεσμος υφίσταται, όταν η συμπεριφορά του δράστη (ενέργεια ή παράλειψη) προξένησε ένα παράνομο (αποδοκιμαζόμενο και μη επιτρεπόμενο από την έννομη τάξη) κίνδυνο για το υλικό αντικείμενο της πράξης (το συγκεκριμένο έννομο αγαθό) και ο κίνδυνος αυτός πραγματοποιήθηκε στο συγκεκριμένο επελθόν βλαπτικό αποτέλεσμα. Υπάρχουν βεβαίως περιπτώσεις, στις οποίες γίνεται λόγος για **επιτρεπόμενη κινδυνώδη δράση ή επιτρεπτή ριψοκίνδυνη δράση**, όπως είναι π.χ. η λειτουργία εργοστασίων με επικίνδυνα μηχανήματα υπό τήρηση των κανόνων ασφάλειας για τους εργαζομένους ή η οδήγηση αυτοκινήτων στις οδούς υπό τήρηση των κανόνων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ή η διενέργεια ιατροχειρουργικής επέμβασης υπό τήρηση των αναγνωρισμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης. Σ' αυτές τις περιπτώσεις **δεν συντρέχει εξωτερική αμέλεια**, η οποία είναι το πρωταρχικό στοιχείο για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος από αμέλεια. Αν δεν υπάρχει η εξωτερική αμέλεια, η οποία ερευνάται πρωταρχικά, παύει κάθε περαιτέρω έρευνα.³³

³¹ Πρβλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 128, Ι. Φαρσεδάκη / Χ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 14, Γ. Μπουρμά, Η προβληματική των άγραφων στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης, Ποινική Δικαιοσύνη 2017, σελ. 251επ.

³² Πρβλ. Λάμπρου Μαργαρίτη, (Εντελώς ελαφρά) σωματική βλάβη από αμέλεια: Ζητήματα ουσιαστικού ποινικού δικαίου - Θέσεις της νομολογίας για την αμέλεια, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 754επ., Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 206επ.

³³ **Για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη** βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 75επ., 343επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 128-148, Claus Roxin, Ο καταλογισμός στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, 1985 (απόδοση στα ελληνικά Αρ. Χαραλαμπίκη), σελ. 13επ., 45επ., με περαιτέρω παραπομπές, Χρ. Μυλωνόπουλου, Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, 1984, σελ.

Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη αποκλείεται και έτσι δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση και μαζί η νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος, δεν υφίσταται έγκλημα και δεν υφίσταται αξιόποιο ένεκα μη διαπίστωσης εξωτερικής αμέλειας (θεμελιακού στοιχείου στο έγκλημα από αμέλεια : βλ. το παράδειγμα της νταλίκας στην υποσημείωση 24), καθώς και στις ακόλουθες περιπτώσεις :³⁴

1.Ένεκα του μη φευκτού (αναπόφευκτου) του αποτελέσματος ακόμα και σε περίπτωση τήρησης της νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς : Υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες ο δράστης δεν κατέβαλε τη δέουσα προσοχή, δηλαδή επέδειξε κάποιας μορφής εξωτερική αμέλεια, παραβαίνοντας ένα κανόνα επιμέλειας και θέτοντας έτσι με τη συμπεριφορά του σε κίνηση ένα παράνομο κίνδυνο, αλλά εκ των υστέρων διαπιστώνεται, ότι με βεβαιότητα ή έστω με πιθανότητα αγγίζουσα τα όρια της βεβαιότητας **θα επερχόταν (θα ήταν αναπόφευκτο) το ίδιο αποτέλεσμα που προκλήθηκε αιτιακά από την εξωτερικά πλημμελή συμπεριφορά του, και αν ακόμα ο δράστης είχε συμπεριφερθεί επιμελώς.** Στις περιπτώσεις αυτές, στις οποίες το αποτέλεσμα θα ήταν αντικειμενικά αναπόφευκτο, και αν ακόμα ο δράστης επιδείκνυε τη «νόμιμη εναλλακτική συμπεριφορά», δεν μπορεί τούτο να θεωρηθεί ως έργο του δράστη, ακριβώς επειδή αφενός αυτός δεν μπορεί να κυριαρχήσει πάνω στην αιτιώδη διαδρομή και να το αποτρέψει και αφετέρου δεν πραγματοποιείται ο κίνδυνος που τέθηκε σε κίνηση από την αμελή συμπεριφορά του δράστη

αλλά ένας άλλος κίνδυνος, τη δημιουργία και εξέλιξη του οποίου δεν μπορεί ο δράστης να ελέγξει και να ανακόψει. Ο άλλος αυτός κίνδυνος είναι η πραγματική αιτία του αποτελέσματος και όχι η εξωτερική αμέλεια του δράστη.

Προς αποσαφήνιση των παραπάνω ενδείκνυται να αναφερθεί εδώ το ακόλουθο παράδειγμα : ο Α βαίνει μέσα σε κατοικημένη περιοχή με ταχύτητα 60 χιλιομέτρων την ώρα, υπερβαίνοντας το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας των 50 χιλιομέτρων την ώρα και βγαίνοντας έτσι έξω από τα όρια της επιτρεπτής κινδυνώδους δράσης. **Η συμπεριφορά του λοιπόν έχει το σίγμα της εξωτερικής αμέλειας,** αφού κατά τεκμήριο δεν θα μπορεί να τροχοπεδήσει εγκαίρως ή να ενεργήσει επιτυχή αποφευκτικό ελιγμό σε περίπτωση ανάγκης και αφού έτσι γεννά τον κίνδυνο να συγκρουστεί με άλλο όχημα ή να παρασύρει πεζό και να προκαλέσει θάνατο ή σωματική βλάβη. Εντελώς ξαφνικά και απροσδόκητα πετάγεται στο δρόμο και μπροστά του από την πόρτα του σπιτιού του ένα δεκάχρονο αγόρι, το οποίο κυνηγούσε η μητέρα του προς σωφρονισμό. Ο Α φρενάρει αμέσως αλλά δεν κατορθώνει να αποφύγει το κτύπημα που προκαλεί τον θάνατο. Διαπιστώνεται ωστόσο, ότι ο Α δεν θα μπορούσε να αποφύγει το κτύπημα, ενεργώντας αποφευκτικό ελιγμό ή φρενάροντας αμέσως, και θα επερχόταν ο θάνατος κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες, έστω και αν έβαινε με την επιτρεπόμενη ταχύτητα των 50 χιλιομέτρων την ώρα, έτσι ώστε ο θάνατος δεν είναι δικό του έργο αλλά του ίδιου του θύματος και των προσώπων (γονέων κ.λπ.) που όφειλαν να μεριμνήσουν για το ανήλικο αγόρι.³⁵ **Έτσι, κατά την ΑΠ 513/1969 (ΠοινΧρον Κ, 116) δεν θα έπρεπε να**

195επ., 200επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 195επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 278επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 415 - 474, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 113επ., Ιωάννη Γιαννίδη σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, 2005, σελ. 160 – 168, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 204επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές. **Για την ελληνική νομολογία η θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού παραμένει ακόμα μια σχεδόν ξένη έννοια.** Τις μόνες περιπτώσεις στη νομολογία, στις οποίες γίνεται λόγος για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη, βλ. σε εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, Ποιν Χρον 1994, σελ. 680επ., 682επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 24/1996 ΣυμβΠλημΚω, ΠοινΧρον 1996, σελ. 1493επ., 1499επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, ΠοινΔικ 2001, σελ. 1114επ., 1121, 1317επ., βούλευμα ΣυμβΕφΑιγαίου με αριθμό 49/2008, ΠοινΔικ 2008, σελ. 833, απόφαση ΤριμΠλημΑθηνών με αριθμό 13873, 14317, 18664 και 19626/2009, ΝοΒ 2009, σελ. 1466.

³⁴ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 415 - 474, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 202-232.

³⁵ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 438-442, Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 209επ. Στο ίδιο αποτέλεσμα σε παρόμοια περίπτωση κατέληξε και το ΕφΑθ 2037/2005, ΕΣυγκΔ 2006, 97: Ο θανάσιμα τραυματισθείς οδηγός Κ.Μ. 26 ετών, ο οποίος είχε κλέψει το αυτοκίνητο και δεν κατείχε άδεια ικανότητας οδήγησης, ένεκα υπερβολικής ταχύτητας απώλεσε τον έλεγχο του αυτοκινήτου και εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας. Σ' αυτό έβαινε με φορτηγό ο Σ.Ρ., ο οποίος έβαινε με 60

τιμωρηθεί ο χειρουργός, ο οποίος απουσίαζε αλλά ειδοποιήθηκε και κατέφθασε σε δέκα λεπτά με σκοπό να χειρουργήσει στο νοσοκομείο, στο οποίο είχε μεταφερθεί σε απελπιστική κατάσταση με ακατάσχετη αιμορραγία από σοβαρότατο ατύχημα ο αποθανών (αιμορραγούσε και ο εγκέφαλος και είχε απωλεσθεί μεγάλη ποσότητα αίματος), επειδή δεν θα μπορούσε να τον επαναφέρει στη ζωή, και αν ακόμα επιδείκνυε τη μέγιστη δυνατή επιμέλεια και όσες προσπάθειες και αν κατέβαλλε.³⁶

2. Ένεκα υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης : Τα πρόσωπα που ασκούν ορισμένες δραστηριότητες ή είναι επιφορτισμένα με το καθήκον επίβλεψης προς αποτροπή κινδύνων (ιατροί, αστυνομικοί, πλοίαρχοι σε σχέση με τους επιβάτες, εκπαιδευτικοί σε σχέση με τους μαθητές, οδηγοί κ.λπ.) έχουν ένα δικό τους τομέα ευθύνης για την παρακολούθηση, καταπολέμηση και άρση κινδύνων που παράγονται από τη συναφή δραστηριότητα, καθώς και για την παρεμπόδιση της επέλευσης των αντίστοιχων αποτελεσμάτων, έτσι ώστε οι έξω από τον κύκλο αυτό ευθύνης ευρισκόμενοι να μην οφείλουν να λογοδοτούν για την επέλευση των αποτελεσμάτων αυτών. Συνέπεια τούτου είναι το ότι ο πρωταίτιος ενός αξιόποινου αποτελέσματος **δεν ευθύνεται βασικά (εκτός εξαιρέσεων, στις οποίες επιτρέπεται η αναδρομή στην ποινική ευθύνη του)** για το αξιόποينو αυτό αποτέλεσμα που άμεσα προκάλεσε η αμελής ή και με πρόθεση βλαπτική συμπεριφορά κάποιου άλλου από τα παραπάνω ή άλλα εμπλεκόμενα πρόσωπα, εφόσον το ιστορικό συμβάν κατά τη διάρκεια της αιτιώδους διαδρομής του και ειδικότερα κατά τη στιγμή της επέλευσης του αποτελέσματος **είχε υπαχθεί ήδη αποκλειστικά στον τομέα ευθύνης αυτού του προσώπου**, ώστε να μπορεί να γίνεται λόγος για δεσπόζουσα ή κυριαρχική αμέλεια (ή πρόθεση) του παρεμβαλλόμενου δράστη. Στις περιπτώσεις της υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης ο αρχικά αμελής δεν έχει πλέον την κυριαρχία πάνω στην αιτιώδη διαδρομή του συμβάντος προς το αποτέλεσμα και δεν μπορεί να το αποτρέψει, ενώ στο αποτέλεσμα δεν πραγματώνεται ο παράνομος κίνδυνος που έθεσε αυτός σε κίνηση αλλά ένας άλλος κίνδυνος που εκπορεύεται από άλλο πρόσωπο. **Γι' αυτούς τους λόγους το αποτέλεσμα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έργο του αρχικά αμελούς και δεν δύναται να καταλογισθεί αντικειμενικά σ' αυτόν.**³⁷ Για παράδειγμα, δεν θα ευθύνεται ο ιατρός, ο οποίος έδωσε εντολή στην έμπειρη νοσοκόμα να κάνει την ένεση στον ασθενή, αν αυτή χρησιμοποίησε από λάθος άλλο φάρμακο, με αποτέλεσμα να πεθάνει ο ασθενής. Εδώ το ιστορικό συμβάν είχε πλέον υπαχθεί στον τομέα ευθύνης της έμπειρης νοσοκόμας, ενώ συγχρόνως ο ιατρός δικαιούνταν να πιστεύει, ότι αυτή θα ετοίμαζε σωστά την ένεση (αρχή της εμπιστοσύνης).³⁸ Επίσης, σε μια ιατροχειρουργική επέμβαση (εγχείρηση στην καρδιά),

αντί των επιτρεπόμενων 50 χιλιομέτρων την ώρα και μάλιστα κατείχε άδεια ικανότητας Β κατηγορίας και όχι την απαιτούμενη για το συγκεκριμένο φορτηγό Γ κατηγορίας. Σε παρόμοια περίπτωση το ΜΠρΛαρ 155/1996, ΕΣυγκΔ 1997, 105, έκρινε μη συνυπεύθυνο τον οδηγό που έβαινε με 60 χιλ. την ώρα αντί των επιτρεπόμενων 40: βλ. τις δύο περιπτώσεις και σε Α. Μαγγανά/Α. Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, σελ. 113-115, 213επ. Βλ. όμοια αντιμετώπιση τροχαίου ατυχήματος και σε ΑΠ 576/1992 ΠοινΧρον 1992, 578.

³⁶ Βλ. Αρ. Χαραλαμπίκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 284επ., όπου αναφέρεται η απόφαση του Αρείου Πάγου μαζί με άλλες αποφάσεις και γίνεται αναφορά στη «νόμιμη εναλλακτική συμπεριφορά» και στον «αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος».

³⁷ Βλ. αντί άλλων Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 215επ.

³⁸ Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 202επ., 215επ., 220επ., όπου όμως μεταξύ άλλων αναφέρονται και τα ακόλουθα : **«Αναδρομή λοιπόν στην αρχικά από κάποιον επιδειχθείσα αμελή συμπεριφορά προς θεμελίωση ποινικής ευθύνης απαγορεύεται στις περιπτώσεις υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης. ... Σχετικά με τη γνωστή Θεωρία της απαγόρευσης αναδρομής (Regressverbot) θα πρέπει να επισημανθούν τα ακόλουθα : Βασικά, απαγορεύεται για τη θεμελίωση του αξιοποίνου η αναδρομή στην αμελή συμπεριφορά του αρχικού δράστη, όταν το ιστορικό συμβάν με το βλαπτικό αποτέλεσμα έχει πλέον υπαχθεί σε ξένο τομέα ευθύνης και συγκεκριμένα στον τομέα ευθύνης του παρεμβαλλόμενου ή παρεμβαλλόμενων προσώπων ή στον τομέα ευθύνης του παθόντος, οσάκις συντρέχει περίπτωση ηθελημένης αυτοδιακινδύνευσης ή αυτοπροσβολής (βλ. γι' αυτήν αμέσως παρακάτω), οπότε διαπιστώνεται έλλειψη της δυνατότητας κυριαρχίας πάνω στην αιτιώδη διαδρομή προς το αποτέλεσμα ή, με άλλη έκφραση, της δυνατότητας ελέγχου από τον αρχικό δράστη των όρων επέλευσης του αποτελέσματος και αδυναμία ματαίωσης ή αποτροπής του επελεθόντος αποτελέσματος. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται για τη θεμελίωση του αξιοποίνου η αναδρομή στη συμπεριφορά του αρχικού δράστη (στην εξωτερική του αμέλεια), είτε η ακολουθούσα πράξη τελείται με δόλο είτε τελείται από αμέλεια, εφόσον στον αρχικά αμελή συνέτρεξε και**

στην οποία συνεργάζονται καρδιοχειρουργός και αναισθησιολόγος, ο τελευταίος, ο οποίος βασανίζεται (χωρίς όμως να δείχνει τίποτα !) από τις απιστίες της γυναίκας του, αναθέτει στη νοσοκόμα να κάνει την ένεση που ετοίμασε με υπερβολική δόση αναισθητικού φαρμάκου, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα τον θάνατο του ασθενούς. Ο καρδιοχειρουργός και η νοσοκόμα, οι οποίοι δεν είχαν λόγους να έχουν ενδοιασμούς για τη νηφαλιότητα και τις επιστημονικές ικανότητες του αναισθησιολόγου, δέχθηκαν ανεπιφύλακτα τη συμμετοχή του στην επέμβαση (δεν μπορούσαν να διαγνώσουν την επικινδυνότητα αυτής και να προβλέψουν τον θάνατο του ασθενούς), ενώ ο μεν καρδιοχειρουργός εντέλως σύμφωνα με τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της καρδιοχειρουργικής, η δε νοσοκόμα απλώς εκτέλεσε την ανατεθείσα σ' αυτήν εντολή. Ασφαλώς ο καρδιοχειρουργός δεν βαρύνεται με εξωτερική αμέλεια. **Η νοσοκόμα όμως βαρύνεται με την εξωτερικά πλημμελή συμπεριφορά που συνίσταται στην έγχυση υπερβολικής δόσης αναισθητικού.** Ωστόσο, ο θάνατος του ασθενούς δεν μπορεί να καταλογισθεί αντικειμενικά σε αυτή. Ο θάνατος δεν είναι δικό της έργο. Το ιατρικό σφάλμα και το αξιόποιο αποτέλεσμα προέρχονται αποκλειστικά από τον τομέα ευθύνης του αναισθησιολόγου, ο οποίος προέβη σε επικίνδυνη για τον ασθενή οργάνωση του πεδίου δράσης του πέρα από τα όρια της επιτρεπτής κινδυνώδους δράσης. Εδώ ισχύει βασικά η αρχή της εμπιστοσύνης, σύμφωνα με την οποία ο καθένας δεν οφείλει να υπολογίζει το ενδεχόμενο αλλότριου σφάλματος αλλά δικαιούται να επαφίεται στη σύννομη συμπεριφορά των άλλων και να εμπιστεύεται τους άλλους σχετικά με το ότι και αυτοί θα τηρήσουν

εσωτερική αμέλεια, δηλαδή υπήρχε η δυνατότητα διάγνωσης και πρόβλεψης του επελθόντος αποτελέσματος και πρωταρχικά της τάσης προς αξιόποινη συμπεριφορά ενός τρίτου ή προς αυτοπροσβολή ή αυτοδιακινδύνευση ενός άλλου : βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 72επ. (: «Umstritten ist, in welchem Umfang eine objektive Zurechnung abgelehnt werden kann, wenn ein Dritter vorsätzlich oder Fahrlässig in das Geschehen eingreift. Es ist bereits gesagt worden, dass der Ursachenzusammenhang dann nicht unterbrochen wird bzw dass kein "Regressverbot" besteht. ... Denkbar ist aber eine Unterbrechung des Zurechnungszusammenhanges. ... Die Verantwortung des Erstverursachers endet grundsätzlich dann, wenn ein Dritter vollverantwortlich eine neue, selbstständig auf den Erfolg hinwirkende Gefahr begründet, die sich dann allein im Erfolg realisiert. **Eine objektive Zurechnung ist aber ausnahmsweise dann zu bejahen, wenn der Täter die rechtlich relevante Gefahr durch Verletzung von Sicherheitsvorschriften schafft, die gerade dem Schutz vor Vorsatz- oder Fahrlässigkeitstaten Dritter dienen ... Deshalb ist der Vater wegen fahrlässiger Tötung zu bestrafen, der in der Wohnung offen eine Schusswaffe liegen lässt, mit der sein minderjähriger Sohn im Zuge eines Amoklaufes andere tötet**»). Πρβλ. και Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 183 επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 282επ., 288 («... μια γενική απαγόρευση αναδρομής, όπως αυτή υποστηρίζεται από ένα μέρος της θεωρίας και της νομολογίας, θα αποτελούσε δογματικά και πρακτικά εσφαλμένη δέσμευση του εφαρμοστή των κανόνων του ποινικού δικαίου ...»), 290, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 435 επ., 438, όπου γράφονται και τα εξής: «Για το ότι η θεωρία της απαγόρευσης αναδρομής είναι εσφαλμένη βλ. Χαραλαμπάκη, Η απαγόρευση αναδρομής ως κριτήριο του αιτιώδους συνδέσμου, ΠοινΧρ 1992, 225 επ., 231 επ., Jakobs, Αντικειμενικός καταλογισμός στη συμμετοχή, παρακολουθηματικότητα και απαγόρευση αναδρομής, ΠοινΧρ 1994, 1342, Roxin, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 1997, σελ. 928 επ., όπου γίνεται με διαφορετική θεμελίωση ορθά δεκτό ότι αναδρομή στην αρχική αμέλεια (εξωτερική αμέλεια) είναι επιτρεπτή είτε η ακολουθούσα πράξη τελείται με πρόθεση είτε τελείται από αμέλεια, υπό την προϋπόθεση ότι στον αρχικά αμελή συνέτρεξε και εσωτερική αμέλεια, δηλαδή υπήρχε η δυνατότητα πρόβλεψης του επελθόντος αποτελέσματος ή, με άλλη έκφραση, η διαγνώσιμη τάση προς (αξιόποινη) πράξη ενός τρίτου (die erkennbare Tatgeneigtheit)». Έτσι, θα επιτρέπεται αναδρομή, μεταξύ άλλων περιπτώσεων, στην περίπτωση, κατά την οποία ο ειδικός ιατρός ανέθεσε στην άπειρη ή στη μεθυσμένη νοσοκόμα να ετοιμάσει και να κάνει την ένεση και αυτή χρησιμοποίησε από λάθος άλλο φάρμακο ή ανέθεσε στον ειδικευόμενο ιατρό να προβεί σε ορισμένη ιατροχειρουργική επέμβαση και εκείνος έκοψε με το νυστέρι ζωτικό όργανο του ασθενούς, οπότε θα ευθύνεται και ο ειδικός ιατρός, επειδή θα μπορούσε να προβλέψει ως ενδεχόμενο και να αποφύγει το λάθος της νοσοκόμας ή του ειδικευόμενου ιατρού («**αμέλεια του αναθέτειν**»). Στην ΑΠ 1114 / 2016, www.areiospagos.gr, περιέχονται τα εξής : « Εξάλλου, δεσμεύεται προς τούτο κατ' άρθρο 21 παρ. 5 του ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας), σύμφωνα με το οποίο ο ιατρός μπορεί να αναθέτει φροντίδα στο νοσηλευτικό προσωπικό, εάν κρίνει ότι αυτό είναι προς όφελος του ασθενή πλην όμως πρέπει να είναι βέβαιος ότι το πρόσωπο στο οποίο ανατίθεται ένα συγκεκριμένο καθήκον είναι ικανό να το αναλάβει. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να δώσει όλες τις απαραίτητες για τη διεκπεραίωση του καθήκοντος πληροφορίες σχετικά με τον ασθενή και τη συγκεκριμένη διαδικασία Ο ιατρός παραμένει υπεύθυνος για τη διαχείριση της φροντίδας του ασθενή. Υπό το πρίσμα αυτό ο κατηγορούμενος κατά παράβαση του καθήκοντος επιμέλειας του δεν προέβη τουλάχιστον στην παροχή ρητών και σαφών έγγραφων οδηγιών για την ασφαλή σύμφωνα με τους ιατρικούς κανόνες διενέργεια ιατρικών πράξεων σε συγκεκριμένη νοσοκόμα, η οποία να είχε τις κατά νόμον προϋποθέσεις ...».

τους κανόνες επιμέλειας και δεν θα οργανώσουν επικίνδυνα το πεδίο του τομέα ευθύνης τους, εφόσον βεβαίως δεν έχει αντιληφθεί ενδείξεις που μαρτυρούν το σφάλμα του άλλου.³⁹

3. Ένεκα ελεύθερης και υπεύθυνης αυτοδιακινδύνευσης ή αυτοπροσβολής : Μια ακόμα περίπτωση, κατά την οποία δεν πραγματώνεται ο παράνομος κίνδυνος που τέθηκε σε κίνηση από τον δράστη αλλά ένας άλλος κίνδυνος, είναι η περίπτωση της ελεύθερης και υπεύθυνης αυτοδιακινδύνευσης ή αυτοπροσβολής. Εδώ τελικά πραγματώνεται ένας νέος και αυτοτελής κίνδυνος και συγκεκριμένα ο κίνδυνος που θέτει σε κίνηση με πλήρη επίγνωση των διαστάσεων αυτού και με θέληση απαλλαγμένη ελαττωμάτων το θύμα, το οποίο πλέον έχει την κυριαρχία πάνω στο ιστορικό συμβάν και ελέγχει τους όρους επέλευσης του αποτελέσματος. **Η περίπτωση αυτή συνιστά κατά την άποψή μου υποκατηγορία της υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης.** Και εδώ ο αρχικά αμελής δεν έχει πλέον την κυριαρχία πάνω στην αιτιώδη διαδρομή προς το αποτέλεσμα και δεν μπορεί να ελέγξει την επέλευση του αποτελέσματος, προβαίνοντας σε ενέργειες που θα έτειναν στην αποτροπή του. **Το επερχόμενο αποτέλεσμα είναι αποκλειστικά έργο του θύματος.** Εκείνος, που ελεύθερα και υπεύθυνα περιάγει τον εαυτό του σε κίνδυνο, αποκλείει την ευθύνη εκείνων των προσώπων, τα οποία του άνοιξαν την πρόσβαση προς τον κίνδυνο. Ωστόσο, η αυτοδιακινδύνευση ή αυτοπροσβολή λειτουργεί ως λόγος αποκλεισμού του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος στον δράστη, όταν λαμβάνει χώρα με γνώση και βούληση, δηλαδή όταν συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) **Το θύμα έχει πλήρη επίγνωση των διαστάσεων του κινδύνου και γνωρίζει ολόπλευρα τους υφιστάμενους κινδύνους** που απορρέουν από τη συμπεριφορά του, πράγμα που συμβαίνει μόνον, όταν είναι πλήρως ενημερωμένο γύρω από την υφιστάμενη επικίνδυνη κατάσταση, και δεν συμβαίνει, όταν αθέλητα ή ηθελημένα του αποκρύπτεται ή του εμφανίζεται ως ασήμαντος ο εγγενής στη συμπεριφορά του κίνδυνος.⁴⁰ β) **Το θύμα** κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες και περιστάσεις, υπό τις οποίες βρέθηκε, **είχε την ικανότητα να αντιληφθεί τον επικίνδυνο και ζημιογόνο χαρακτήρα της συμπεριφοράς του και να ενεργήσει σύμφωνα με αυτή την αντίληψη.** Κατά κανόνα δεν αντιλαμβάνεται π.χ. ένας δεκατετράχρονος ανήλικος ή παράφρων ή υπό την επήρεια οινοπνεύματος ή ναρκωτικών ευρισκόμενος τους κινδύνους που ελλοχεύουν κατά την οδήγηση μιας μοτοσυκλέτας.⁴¹

³⁹ Βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke / Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 350επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 457επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 321επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 122επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 223επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 260-264.

⁴⁰ **Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας)** ισχύουν τα εξής : «Ο ιατρός έχει καθήκον αληθείας προς τον ασθενή. Οφείλει να ενημερώνει πλήρως και κατανοητά τον ασθενή για την πραγματική κατάσταση της υγείας του, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της προτεινόμενης ιατρικής πράξης, τις συνέπειες και τους ενδεχόμενους κινδύνους ή επιπλοκές από την εκτέλεσή της, τις εναλλακτικές προτάσεις, καθώς και για τον πιθανό χρόνο αποκατάστασης, έτσι ώστε ο ασθενής να μπορεί να σχηματίζει πλήρη εικόνα των ιατρικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων και συνεπειών της κατάστασής του και να προχωρεί, ανάλογα, στη λήψη αποφάσεων».

⁴¹ **Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 3, 4 Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας)** ισχύουν τα εξής : «3. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να καταβάλλεται κατά την ενημέρωση που αφορά σε ειδικές επεμβάσεις, όπως μεταμοσχεύσεις, μεθόδους ιατρικής υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, επεμβάσεις αλλαγής ή αποκαταστάσεως φύλου, αισθητικές ή κοσμητικές επεμβάσεις. 4. Αν τα πρόσωπα δεν έχουν την ικανότητα να συναινέσουν για την εκτέλεση ιατρικής πράξης, ο ιατρός τα ενημερώνει στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό. Ενημερώνει, επίσης, τα τρίτα πρόσωπα, που έχουν την εξουσία να συναινέσουν για την εκτέλεση της πράξης αυτής, κατά τις διακρίσεις του επόμενου άρθρου». Αν βέβαια πρόκειται για κατεπείγουσα περίπτωση, στην οποία ο ασθενής βρίσκεται π.χ. ένεκα τροχαίου ατυχήματος σε κώμα, αναισθησία και αφασία και δεν μπορούν να βρεθούν συγγενείς του για να συναινέσουν, θα μπορούν να προχωρήσουν οι αρμόδιοι ιατροί στην επικίνδυνη ιατροχειρουργική επέμβαση, προκειμένου να διασώσουν τη ζωή του, τηρώντας τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης, οπότε, αν αποτύχει η εγχείρηση και προκληθεί θάνατος ή σωματική βλάβη, δεν θα ευθύνονται με βάση τον ειδικό λόγο άρσης του αδικού, που αποκαλείται «**εικαζόμενη συναίνεση του παθόντος**» : πρβλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 528επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 243επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, 2007, σελ. 204επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 134, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές. **Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 3 Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας)** ισχύουν τα εξής : «**Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται συναίνεση:** α) στις

γ) Το θύμα προβαίνει στην επικίνδυνη πράξη και περιιάγει τον εαυτό του σε κίνδυνο αυτόβουλα, με δική του θέληση, εντελώς ελεύθερα και χωρίς να εξαρτάται από άλλον.⁴² Για παράδειγμα, ο Κ τραυματίζεται σε τροχαίο ατύχημα από τον Ξ που του παραβίασε την προτεραιότητα και μεταφέρεται εσπευσμένα στο νοσοκομείο για τις πρώτες βοήθειες αλλά αρνείται να δεχθεί τη σωτήρια μετάγγιση αίματος ένεκα θρησκευτικών πεποιθήσεων ή ένεκα πονηρής διάθεσης και με σκοπό, επειδή είναι ο ίδιος καρκινοπαθής και ετοιμοθάνατος, να εισπράξουν τα τέκνα και η σύζυγός του μια πολύ μεγάλη αποζημίωση από την ασφαλιστική εταιρία. Εδώ σε περίπτωση θανάτου ο Ξ θα ευθύνεται μόνο για σωματική βλάβη από αμέλεια, ενώ οι ιατροί, οι οποίοι κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν το περιστατικό, εφόσον ενημέρωσαν τον ασθενή για τους κινδύνους από την παράλειψη μετάγγισης αίματος, δεν θα έχουν καμιά ευθύνη για τον επακολούθησαντα θάνατο, αν μείνουν άπραγοι λόγω της αντίστασης που προβάλλει ο Κ.⁴³ **Ωστόσο, στην τελευταία περίπτωση κατ' εξαίρεση θα υπέχουν κατά την άποψή μου ποινική ευθύνη, αν παραλείψουν να ενεργήσουν άμεσα, επειδή κατ' άρθρο 2 παρ. 1 Ν. 3418/2005 «Η άσκηση της ιατρικής είναι λειτουργήμα που αποσκοπεί στη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου, καθώς και στην ανακούφισή του από τον πόνο» και κατ' άρθρο 9 παρ. 1 Ν. 3418/2005 «Ο ιατρός δίνει προτεραιότητα στην προστασία της υγείας του ασθενή», εφόσον όμως η άρνηση του ασθενούς να δεχθεί τις κατεπείγουσες ιατρικές φροντίδες και υπηρεσίες θα ισοδυναμούσε πρόδηλα με απόπειρα αυτοκτονίας (βλ. άρθρο 12 παρ. 3 β Ν. 3418/2005).**

VI. Ευθύνη ειδικευόμενων ιατρών

«**Εγείρεται το ερώτημα:**⁴⁴ Έχουν άραγε ευθύνη οι ειδικευόμενοι ιατροί; Το ζήτημα δεν έχει τύχει συστηματικού χειρισμού στη νομολογία και στην επιστήμη, ενώ συνήθως αντιμετωπίζονται επιεικώς οι ειδικευόμενοι ιατροί (βλ. εισαγγελική πρόταση Μπέσσα που έγινε δεκτή στο βούλευμα υπ' αριθμ. 119/1985 ΣυμβΠλημΒόλ, ΠοινΧρ 1985, 738 επ., εισαγγελική πρόταση Παπαγεωργίου στο βούλευμα υπ' αριθμ. 2/1998 ΣυμβΠλημΚαβ, Αρμ 1998, 219 επ., όπου όμως ο ειδικευόμενος ιατρός παραπέμφθηκε από το Συμβούλιο με τον ειδικό ιατρό για ανθρωποκτονία από αμέλεια). Η άποψή μου είναι ότι οι ειδικευόμενοι ιατροί (όπως και οι ιατροί που πρωτοδιορίζονται ως αγροτικοί για 15 μήνες) δεν πρέπει να απαλλάσσονται πάντοτε από την ευθύνη σε περίπτωση θανάτου ή σωματικής βλάβης από αμέλεια, γιατί άλλωστε η απαλλαγή τους θα ερχόταν σε αντίθεση με το γεγονός ότι αμείβονται (ένεκα και των εφημεριών) για όσο χρόνο διαρκεί η ειδίκευση (5-6 έτη), όπως οι νεοδιοριζόμενοι πρωτοδίκες. **Έτσι, θα ευθύνεται ο ειδικευόμενος ιατρός κυρίως, όταν παρέλειψε να ειδοποιήσει έγκαιρα τον εφημερεύοντα ειδικό ιατρό, μολονότι μπορούσε να τον βρει και να τον ειδοποιήσει, όταν ανέλαβε μόνος του τη διεξαγωγή διαγνωστικού ή**

επείγουσες περιπτώσεις, κατά τις οποίες **δεν μπορεί να ληφθεί κατάλληλη συναίνεση** και συντρέχει άμεση, απόλυτη και κατεπείγουσα ανάγκη παροχής ιατρικής φροντίδας, β) στην περίπτωση απόπειρας αυτοκτονίας ή γ) αν οι γονείς ανήλικου ασθενή ή οι συγγενείς ασθενή που δεν μπορεί για οποιονδήποτε λόγο να συναινέσει ή άλλοι τρίτοι, που έχουν την εξουσία συναίνεσης για τον ασθενή, αρνούνται να δώσουν την αναγκαία συναίνεση και υπάρχει ανάγκη άμεσης παρέμβασης, προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος για τη ζωή ή την υγεία του ασθενή».

⁴² Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 459επ., Johannes Wessels / Werner Beulke / Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 75επ., 343επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 141επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁴³ Βλ. αντί άλλων Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 459επ., 466επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 225επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁴⁴ Τα όσα ακολουθούν στη συνέχεια διαλαμβάνονται επακριβώς στην εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη που έγινε δεκτή στο βούλευμα με αριθμό 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποινική Δικαιοσύνη 2001, σελ. 1114επ.

θεραπευτικού εγχειρήματος και δεν παρέπεμψε το περιστατικό σε ειδικό ιατρό («αμέλεια του αναλαμβάνει»), όταν παρέλειψε να παράσχει τις πρώτες βοήθειες με βάση τις γνώσεις της γενικής ιατρικής που αποκτώνται στο Πανεπιστήμιο ή να προβεί σε ενέργειες που δεν προϋποθέτουν ειδικές γνώσεις ή όταν έπραξε κατά παράβαση υποδείξεων και εντολών του ειδικού ιατρού. Ωστόσο, θεωρώ ότι στον ειδικευόμενο ιατρό δεν πρέπει να καταλογισθεί αντικειμενικά το αξιόποιο αποτέλεσμα, όταν παρίσταται και αντιμετωπίζει με βάση τις ειδικές του γνώσεις το ιατρικό περιστατικό ειδικός ιατρός (ιατρός που έχει λάβει ειδικότητα) που υπηρετεί σε νοσοκομείο με τον βαθμό του διευθυντή, του αναπληρωτή διευθυντή, του επιμελητή Α ή του επιμελητή Β ή όταν ανέλαβαν να αντιμετωπίσουν το περιστατικό οι αρμόδιοι σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του νοσοκομείου, **επειδή τότε το ιστορικό συμβάν έχει υπαχθεί στον τομέα ευθύνης του ειδικού ιατρού ή των αρμόδιων ιατρών**, εκτός βέβαια αν αυτοί ολοφάνερα παραβαίνουν τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και τούτο υποπίπτει στην αντίληψη του ειδικευόμενου, οπότε ο ειδικευόμενος θα υποχρεούται με την παρέμβασή του να ενεργήσει ό,τι επιτάσσει το καθήκον ιατρικής μέριμνας και επιμέλειας. Προς επίρρωση των παραπάνω απόψεων κρίνω σκόπιμο να ενσωματώσω στην πρότασή μου τα παρακάτω που γράφτηκαν σε σχέση με την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση του ιατρού για παροχή βοήθειας στον ασθενή: «Για να υπάρξει όμως ευθύνη του ιατρού για τη μη παροχή βοήθειας, πρέπει να συντρέχουν και άλλες προϋποθέσεις. **Η πρώτη είναι να εμπίπτει η πάθηση στον χώρο της ειδικότητας του ιατρού**. Εάν αυτό δεν συμβαίνει, ο ιατρός δεν απαλλάσσεται άνευ ετέρου από τις υποχρεώσεις του, αλλά πρέπει αφενός μεν να προβεί στις πρώτες απαραίτητες ενέργειες (διάγνωση, πρώτες βοήθειες), αφετέρου δε να φροντίσει για την παραπομπή του ασθενούς σε ιατρό της κατάλληλης ειδικότητας. Η δεύτερη είναι να έχει απευθυνθεί ο ασθενής στον συγκεκριμένο ιατρό. Εάν έχει αποταθεί σε υγειονομικό φορέα (κλινική, νοσοκομείο κ.λπ.), η υποχρέωση του ιατρού θεμελιώνεται μόνο εφόσον αυτός είναι αρμόδιος να αναλάβει την θεραπεία του συγκεκριμένου ασθενούς σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του φορέα» (έτσι Αρ. Χαραλαμπάκης, Ιατρική ευθύνη και δεοντολογία, Υπεράσπιση 1993, σελ. 516)». ⁴⁵

ΑΠ 830/2009, www.areiospagos.gr ή ΠοινΔικ 2009, 1466, ή ΕλλΔνη 2009, 1557 : «"Στην ..., στις 12-1-2002 και 13-1-2002, ο αναιρεσείων **τυγχάνοντας ιατρός και ειδικευόμενος παιδίατρος που εκτελούσε υπηρεσία εφημερίας** στην Πανεπιστημιακή Παιδιατρική Κλινική του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου ... και υπόχρεος συνεπεία του επαγγέλματός του σε ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή, έχοντας τόσο από ρητή διάταξη του νόμου και του κανονισμού του νοσοκομείου, όσο και από σύμπλεγμα νομικών καθηκόντων που συνδέονται με την έννομη θέση του ως ιατρού σε νοσοκομείο ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς παρεμπόδιση του εγκληματικού αποτελέσματος της ανθρωποκτονίας των ασθενών του νοσοκομείου από αμέλειά του ... επέφερε το θάνατο του ηλικίας 28 μηνών νηπίου ασθενούς Θ1, χωρίς να προβλέψει το αποτέλεσμα αυτό. Συγκεκριμένα, αν και ο ως άνω ηλικίας 28 μηνών ασθενής Θ1, είχε εισαχθεί λόγω της σοβαρότητας της κατάστασης της υγείας του τις πρωινές ώρες της 12ης Ιανουαρίου 2002 στην Πανεπιστημιακή Παιδιατρική Κλινική του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου "... **μετά από σύσταση της παιδιάτρου και επιμελήτριας Α'** ... που εξέτασε το ως άνω νήπιο την ίδια ημέρα στα εξωτερικά ιατρεία του ίδιου νοσοκομείου προς παρακολούθηση και περαιτέρω αντιμετώπιση λόγω της σοβαρότητας της

⁴⁵ Με τις ως άνω απόψεις συμφωνεί πλήρως και ο Αρ. Χαραλαμπάκης, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 342επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. Ο Συγγραφέας **τονίζει την ευθύνη** του ειδικευόμενου ιατρού στην περίπτωση, κατά την οποία για τη διάγνωση της νόσου ή τη θεραπευτική επέμβαση στον ασθενή αρκούν οι γνώσεις της ιατρικής επιστήμης χωρίς να απαιτούνται επιπλέον η γνώση και η εμπειρία του ειδικού ιατρού, **την υποχρέωση** του ειδικευόμενου ιατρού να ειδοποιήσει, να ενημερώσει και να πληροφορήσει σχετικά τον εφημερεύοντα ή επιβλέποντα ειδικό ιατρό και να μην αναλάβει μόνος του την αντιμετώπιση του περιστατικού **και την υποχρέωσή του** να παράσχει πρώτες βοήθειες και να ενεργήσει τις στοιχειώδεις ιατρικές πράξεις που δεν απαιτούν εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία (μεταξύ αυτών και διαγνωστικές εξετάσεις), ενώ αποδέχεται, ότι η ποινική ευθύνη του ειδικευόμενου ιατρού παύει, όταν πλέον το συμβάν έχει υπαχθεί σε ξένο τομέα ευθύνης και συγκεκριμένα στον τομέα ευθύνης του ειδικού ιατρού ή άλλων αρμόδιων ιατρών.

κατάστασης της υγείας του και της άσχημης κλινικής εικόνας του, παρουσιάζοντας υψηλό πυρετό 39 βαθμών κελσίου, ο οποίος αναφερόταν από 48ώρου, εκπνευστικό γογγυσμό, αναπνευστική δυσχέρεια, ταχύπνοια, λαρυγγική φωνή χροιάς, αμυγδαλίτιδα με εξέρυθρα παρίσθια με λευκωπό επίχρισμα, αριστερά πλευροδυνία που ήταν δηλωτική της υπάρξεως πνευμονίας και παρόλο που διαπιστώθηκε από τις ιατρικές εξετάσεις του αίματος του ότι παρουσίαζε ελαττωμένα λευκά αιμοσφαίρια (λευκοπενία -ουδετεροπενία), δηλαδή πρόδρομα συμπτώματα σηψαιμίας, ο κατηγορούμενος με την ως άνω **ιδιότητα του εφημερεύοντος νοσοκομειακού ιατρού στην ανωτέρω Παιδιατρική Κλινική** κατά το προαναφερθέν χρονικό διάστημα, αν και όφειλε λόγω του επαγγέλματος του ιατρού και μπορούσε να επιδείξει την επιβαλλόμενη κατ' αντικειμενική κρίση προσοχή και επιμέλεια που κάθε μέσος συνετός ιατρός θα κατέβαλλε και να παρακολουθεί την εξέλιξη της κατά τα ανωτέρω άσχημης κατάστασης της υγείας του ως άνω νηπίου ασθενούς ούτως ώστε να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για την αντιμετώπιση της ασθένειας του και τη μη επιδείνωση της κατάστασης της υγείας του, **εντούτοις παρέλειψε να παρακολουθεί την εξέλιξη της καταστάσεως της υγείας του ασθενούς νηπίου, δεν έλεγξε επαρκώς τη νοσολογική κατάσταση του ασθενούς νηπίου που συνεχώς και ραγδαία επιδεινωνόταν, ούτε αξιολόγησε σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής επιστήμης τα κλινικά και εργαστηριακά ευρήματα, ώστε να εφαρμόσει, είτε ο ίδιος από μόνος του, είτε σε συνεννόηση με τον εφημερεύοντα ειδικευμένο παιδίατρο, κατάλληλη θεραπευτική αγωγή που θα απέτρεπε την χειροτέρευση της κατάστασης της υγείας του νηπίου και το σηψαιμικό του θάνατο, με συνέπεια εξαιτίας των ως άνω παραλείψεων του να μην διαπιστωθεί η υπάρχουσα μικροβιακή λοίμωξη και η πνευμονία του αριστερού κάτω λοβού του πνεύμονα που παρουσίαζε το ως άνω νήπιο, το οποίο όπως διαπιστώθηκε από τη νεκροψία εμφάνιζε πύκνωση του αριστερού κάτω λοβού του πνεύμονα με κυψελίδες πληρούμενες από εξιδρωματικά στοιχεία, με ινική και ερυθρά αιμοσφαίρια και αποστήματα με άφθονους κόκκους, να μην προβεί, είτε ο ίδιος από μόνος του, είτε σε συνεννόηση με τον εφημερεύοντα ειδικευμένο παιδίατρο, στην ιατρικώς ενδεδειγμένη για την περίπτωση αυτή άμεση χορήγηση ενδοφλέβιας αντιβιοτικής αγωγής που επιβαλλόταν για την αντιμετώπιση της μικροβιακής λοίμωξης, ούτε στη χορήγηση οξυγόνου στο νήπιο που συνέχιζε να έχει αναπνευστική δυσχέρεια για να προληφθεί και εμποδισθεί η ανάπτυξη σηψαιμίας, να αντιμετωπισθεί εσφαλμένα το νήπιο ως πάσχον από ιογενή λοίμωξη του αναπνευστικού και να περιορισθεί η νοσηλεία του από της εισαγωγής του τις πρωινές ώρες της 12ης Ιανουαρίου 2002 μέχρι και τις βραδινές ώρες της ίδιας ημέρας στη χορήγηση αντιπυρετικού και βρογχοδιασταλτικού Aergolin και μόνον αργά το βράδυ της ίδιας ημέρας να χορηγηθεί στο ασθενές νήπιο αντιβιοτικό αμοξυκιλλίνης (Amoxil 250mg), πλην όμως όχι ενδοφλεβίως, όπως επιβαλλόταν για να δράσει αμέσως, αλλά δια του στόματος, να αναπυυχθεί στο ασθενές νήπιο κατά το χρόνο που νοσηλεύονταν στην ανωτέρω Παιδιατρική Κλινική βαρεία βακτηριαιμία που χαρακτηρίζεται ως σηψαιμία, η οποία σε συνδυασμό και με τη λοβώδη πνευμονία να οδηγήσει σε πολυοργανική ανεπάρκεια - σηπτικό σοκ, με αποτέλεσμα την καρδιακή ισχαιμία του ασθενούς νηπίου, την μη ανατάξιμη καρδιακή κάμψη του και την πρόκληση από τη σηψαιμία ως γενεσιουργού αιτίας του θανάτου του που επήλθε τις μεσημβρινές ώρες της 13ης Ιανουαρίου 2002. Και να μην αποδείχθηκε ότι ο κατηγορούμενος ήταν ειδικευμένος παιδίατρος, πλην όμως αυτός ήταν εφημερεύων ιατρός και είχε υποδεχθεί στην Παιδιατρική Κλινική που εφημέρευε το ασθενές νήπιο και είχε αναλάβει την παρακολούθηση της καταστάσεως της υγείας του, προκειμένου να αντιμετωπίσει την ασθένεια του, είτε από μόνος του, είτε σε συνεννόηση με τον εφημερεύοντα ειδικευμένο παιδίατρο και είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση ...". Με βάση τις παραδοχές αυτές το ως άνω Δικαστήριο κήρυξε ένοχο τον αναιρεσείοντα ανθρωποκτονίας από αμέλεια και επέβαλε σ' αυτόν ποινή φυλάκισης δώδεκα μηνών, την οποία ανέστειλε επί τριετία. Με αυτά που δέχτηκε το δικάσαν Εφετείο και καταδίκασε τον αναιρεσείοντα (ιατρό) για ανθρωποκτονία από αμέλεια διέλαβε στην απόφασή του την ... ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ... Αναφέρεται**

επίσης, ότι ο αναιρεσειών είχε τη δυνατότητα ο ίδιος να προβεί στον ιατρικό έλεγχο του ασθενούς ... και είναι αδιάφορο αν στον επισυμβάντα θάνατο του νηπίου συνετέλεσε με συγκλίνουσα αμέλεια της, όσον αφορά την αρχική διάγνωση της ασθένειας του νηπίου, η ανωτέρω ειδικευμένη παιδίατρος Π1».

ΑΠ 675/2014, www.areiospagos.gr: «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη 314/2013 απόφασή του, το Τριμελές Εφετείο Θράκης, που δίκασε σε δεύτερο βαθμό, κήρυξε ενόχους τους αναιρεσειόντες ανθρωποκτονίας της Β. Γ. - Λ. από αμέλεια ... Το δικάσαν Εφετείο ... δέχθηκε, ανελέγκτως, κατά λέξη, τα εξής: "... από δε τις ένορκες καταθέσεις όλων των μαρτύρων κατηγορίας και υπεράσπισης, από όλα τα έγγραφα που αναγνώσθηκαν νόμιμα στο ακροατήριο σε συνδυασμό με τις απολογίες των κατηγορουμένων αποδείχθηκαν τα εξής: Στις 14-5-2006, ημέρα Κυριακή και ώρα 16.10 περίπου η Β. Γ.-Λ. του Χ., κάτοικος, όσο ζούσε, ... που είχε γεννηθεί στις 23-2-1988 προσήλθε στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών του Γενικού Νοσοκομείου Δράμας με έντονο πόνο στο δεξιό λαγόνιο βόθρο, υψηλό πυρετό 39 περίπου βαθμών C και τάσεις προς έμετο. Η ανήλικη εισήλθε στο ΤΕΠ και εκεί την εξέτασε αμέσως ο **ειδικευόμενος παθολόγος ιατρός Η. Τ.**, ο οποίος από την κλινική και μόνο εικόνα της **διέγνωσε ότι έπασχε από οξεία σκωληκοειδίτιδα, όπως πραγματικά συνέβαινε. Ο συγκεκριμένος γιατρός δεν ασχολήθηκε περαιτέρω με το περιστατικό, επειδή σε λίγη ώρα έληγε το ωράριο εργασίας του στο Νοσοκομείο.** Για το λόγο αυτό ανέφερε στον εφημερεύοντα συνάδελφό του, **κατηγορούμενο, Π. Π. του Η., κάτοικο ..., ειδικευόμενο παθολόγο,** ότι εξέτασε την ασθενή και ότι η εκτίμησή του ήταν ότι πιθανότατα έπασχε από οξεία σκωληκοειδίτιδα. Ο Π. Π. του Η. στη συνέχεια μετέφερε στη συνάδελφό του **κατηγορουμένη, ειδικευόμενη χειρουργό, Α. Τ. του Β.,** κάτοικο ..., την άποψη του συναδέλφου τους που είχε φύγει στο μεταξύ από το Νοσοκομείο ότι **η ασθενής εμφάνιζε μάλλον οξεία σκωληκοειδίτιδα** και συνεπώς έπρεπε να εξετασθεί και από χειρουργό. Η Α. Τ. του Β. με τη σειρά της εξέτασε την ασθενή, συμφώνησε κατ' αρχήν με τη διάγνωση του Η. Τ., αλλά για να επιβεβαιωθεί παρήγγειλε τη διενέργεια και αιματολογικών εξετάσεων. Οι εξετάσεις αυτές έδειξαν ότι τα λευκά αιμοσφαίρια και τα ουδετερόφιλα στο αίμα της ασθενούς είχαν αυξηθεί σημαντικά και συγκεκριμένα τα λευκά αιμοσφαίρια είχαν ανέλθει σε 19.600 με φυσιολογική τιμή το πολύ έως 10.800 και τα ουδετερόφιλα σε 90.800 με φυσιολογική τιμή το πολύ έως 75.000. Η κλινική εικόνα της ασθενούς σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα των εργαστηριακών εξετάσεων θα οδηγούσαν αντικειμενικά, ακόμη και το μέσο ειδικευόμενο ιατρό, παθολόγο ή χειρουργό, σε ασφαλή διάγνωση ότι η ασθενής έπασχε από οξεία σκωληκοειδίτιδα. Οι καταθέσεις των μαρτύρων ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα είναι σαφείς. **Παρόλα αυτά, μόλις η Α. Τ.,** έλαβε την πληροφορία τόσο από την ίδια την ανήλικη, όσο και από την αδελφή της Σ. Γ. Λ. που τη συνόδευε ότι η ασθενής εμφάνιζε και διαρροϊκές κενώσεις, **άλλαξε αφελώς γνώμη, ακύρωσε την εντολή της για εισαγωγή της ανήλικης στο χειρουργικό τμήμα του Νοσοκομείου και πείσθηκε από την άποψη του ειδικευόμενου παθολόγου Π. Π. του Η. ότι επρόκειτο για περιστατικό εμπύρετης γαστρεντερίτιδας,** το οποίο θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί στο σπίτι και μάλιστα με πολύ απλή αγωγή (λήψη ξηράς τροφής και αναψυκτικού "coca - cola"). Ο συγκεκριμένος μάλιστα ειδικευόμενος ιατρός έδωσε εντολή να αναχωρήσει η ασθενής για το σπίτι της. Τα συμπτώματα όμως επέμεναν και η ανήλικη εξακολουθούσε **να υποφέρει κυρίως από τους ανυποχώρητους πόνους, κάτω δεξιά, στην κοιλιά της.** Η ασθενής προσήλθε και πάλι στο Νοσοκομείο την Πέμπτη 18-5-2006 και ώρα 09.30 περίπου με ναυτία, έντονους πόνους στην κοιλιά και πλέον εξαντλημένη και αφυδατωμένη. **Η εφημερεύουσα την ημέρα και ώρα εκείνη, ειδικευόμενη ... κατηγορούμενη, Α. Τ. του Β.,** κάτοικος ..., παρέλαβε απλώς την ασθενή, έλαβε γνώση του ιστορικού της από τον ιατρικό της φάκελο και ενημερώθηκε για τα αρνητικά αποτελέσματα της εξέτασης κοπράνων την οποία είχε παραγγείλει στις 14-5-2006 ο κατηγορούμενος Π. Π. του Η. Η κατηγορουμένη αυτή δεν έκανε καμιά περαιτέρω ιατρική ενέργεια, αλλά αναζήτησε και ενημέρωσε πλήρως για το περιστατικό ειδική παθολόγο ιατρό του Νοσοκομείου Δράμας, την οποία εμπιστευόταν απόλυτα, επειδή τη

γνώριζε καλά και συνεργαζόταν μαζί της. Η ειδική αυτή ιατρός σε τηλεφωνική της μόνο συνομιλία με την ειδικευόμενη τη διαβεβαίωσε ότι η ασθενής έπασχε από εμπύρετο γαστρεντερίτιδα σε αποδρομή. Η Α. Τ. του Β. στη συνέχεια χορήγησε στην ασθενή, όπως της είχε υποδείξει η ειδική ιατρός, ηλεκτρολυτικά διαλύματα για να αντιμετωπισθεί η αφυδάτωσή της και παρήγγειλε και μικροβιολογικές εξετάσεις. Παράλληλα έδωσε εξιτήριο στην ανήλικη και συνέστησε σε αυτή και τους οικείους της να λάβει φαρμακευτική αγωγή για εμπύρετο γαστρεντερίτιδα. **Η ασθενής αποχώρησε για δεύτερη φορά από το Νοσοκομείο Δράμας, αλλά διακομίσθηκε την ίδια ημέρα στις 20.30 περίπου σε προθανάτια κατάσταση.** Παρά τις ενδεδειγμένες προσπάθειες πλέον όλου του προσωπικού του Νοσοκομείου που εφημέρευε και, μολονότι διακομίσθηκε επείγοντως στη Μ.Ε.Θ. του Νοσοκομείου Καβάλας, δεν μπόρεσε να ανανήψει και λίγο αργότερα πέθανε. **Ο θάνατός της προκλήθηκε από βαριά σηπτική καταπληξία λόγω παραμελημένης περιτονίτιδας.**⁴⁶ Η αιτία που προκάλεσε το θάνατο της ανήλικης δεν αμφισβητήθηκε. Ο θάνατος της ασθενούς οφείλεται σε μη συνειδητή αμέλεια (και) **των κατηγορουμένων Α. Τ. του Β. και Π. Π. του Η.,** επειδή η κλινική εικόνα της ασθενούς στις 14-5-2006 και τα αποτελέσματα των εργαστηριακών εξετάσεων που διενεργήθηκαν την ίδια ημέρα **έπρεπε να τους οδηγήσουν με βεβαιότητα στη μόνη δυνατή διάγνωση ότι η ανήλικη έπασχε από οξεία σκωληκοειδίτιδα.** Οι συγκεκριμένοι μάλιστα κατηγορούμενοι είχαν λάβει επαρκή πανεπιστημιακή παιδεία και είχαν ήδη αποκτήσει και πρακτική εμπειρία σε δημόσιο νοσηλευτικό κέντρο με μεγάλη κίνηση ασθενών με συνέπεια να είναι σε θέση να αντιληφθούν ευχερώς το ιατρικό πρόβλημα της ασθενούς, την οποία ανέλαβαν να θεραπεύσουν. Οι κατηγορούμενοι όμως δεν αντιμετώπισαν με την προσοχή που όφειλαν και μπορούσαν να καταβάλουν το περιστατικό που είχαν ενώπιόν τους **με αποτέλεσμα να οδηγηθούν σε λάθος διάγνωση, να χορηγήσουν ακατάλληλη φαρμακευτική αγωγή στη ανήλικη και να αποφασίσουν μάλιστα ότι έπρεπε να επιστρέψει στο σπίτι της για ανάρρωση.** Οι δύο μάλιστα αυτοί ειδικευόμενοι ιατροί δεν ενημέρωσαν καθόλου τους ειδικούς εφημερεύοντες ιατρούς για το περιστατικό, οι οποίοι έτσι δεν εξέτασαν την ασθενή. Αν όμως οι δύο αυτοί κατηγορούμενοι είτε α) επιδείκνυαν την επιμέλεια του μέσου ειδικευόμενου ιατρού, είτε β) είχαν ειδοποιήσει, όπως επίσης όφειλαν και μπορούσαν, τους ειδικούς ιατρούς που εφημέρευαν στο Νοσοκομείο Δράμας στις 14-5-2006, η διάγνωση τελικά θα ήταν σωστή, το ιατρικό πρόβλημα της ασθενούς θα είχε αντιμετωπισθεί με την εισαγωγή της στη χειρουργική μονάδα του Νοσοκομείου και με άμεση χειρουργική επέμβαση ρουτίνας και ο θάνατός της θα είχε αποφευχθεί. **Οι κατηγορούμενοι μάλιστα μπορούσαν να προβλέψουν ότι οι παραλείψεις τους αυτές ήταν ικανές να έχουν μοιραία για την ασθενή κατάληξη, επειδή, ακόμη και κατά την κοινή πείρα του μέσου ανθρώπου, η παραμέληση της σκωληκοειδίτιδας οδηγεί συνήθως σε περιτονίτιδα και αυτή με τη σειρά της συχνότατα στο θάνατο.** Η ειδικευόμενη μάλιστα χειρουργός Α. Τ. του Β. είχε υποψιασθεί αρχικά ότι επρόκειτο για σκωληκοειδίτιδα, αλλά επιπόλαια δεν επέμενε να συζητήσει την άποψή της με τον κατηγορούμενο Π. Π. του Η. Αποδεικνύεται επίσης ότι ο θάνατος της ανήλικης οφείλεται σε ασυνείδητη αμέλεια και των δύο κατηγορουμένων, ειδικών ιατρών του Νοσοκομείου Δράμας. Ειδικότερα ο ειδικός παθολόγος ιατρός Χ. Σ. του Λ., κάτοικος ..., είχε στις 14-5-2006 ενεργό εφημερία, αλλά απουσίαζε αδικαιολόγητα από το Νοσοκομείο Δράμας. Είναι χαρακτηριστικό ότι την ημέρα εκείνη εξέτασε μόνο μία ασθενή στις 22.00'. Ο

⁴⁶ Η περιτονίτιδα είναι μια φλεγμονή και των δύο πετάλων του περιτοναίου (περίσπλαχνο και περίτονο). Το περιτόναιο καλύπτει το κύτος της κοιλίας και τα σπλάχνα. Η περιτονίτιδα μπορεί να εμφανιστεί στα παιδιά και στους ενήλικες, όπως επίσης και στα δύο φύλα. Τα αίτια της περιτονίτιδας μπορεί να είναι η [διάτρηση της σκωληκοειδούς απόφουσης](#) (η οξεία σκωληκοειδίτιδα που προκαλεί πόνο στο κάτω δεξιό μέρος της κοιλιάς «σπάει» και γεμίζει τα σπλάχνα με δηλητήριο), η διάτρηση του [έλκους του στομάχου](#), η νέκρωση και ρήξη του έντερου, η ρήξη της χοληδόχου κύστης, η [πανκρεατίτιδα](#) κ.λπ. Συμπτώματα μπορεί να είναι τα εξής: Πόνος συνεχής σε όλη την κοιλιά, έμετοι χολώδεις (κιτρινοπράσινο χρώμα), πυρετός μέχρι 38,7°C, ταχυπαλμία, ταχύπνοια κ.λπ. Η **διάγνωση της νόσου απαιτεί κυρίως εξετάσεις** μικροβιολογικές (αύξηση λευκών αιμοσφαιρίων άνω του 15.000-20.000), ενώ οι ακτινογραφίες, η αξονική και η μαγνητική τομογραφία βοηθούν στην τελική διάγνωση της νόσου. Η χειρουργική διάνοιξη της περιτοναϊκής κοιλότητας για παροχέτευση και καθαρισμό της αποτελεί τη βασικότερη **θεραπευτική ενέργεια (βλ. διαδίκτυο).**

ειδικός χειρουργός ιατρός, κατηγορούμενος Α. Σ. του Γ., κάτοικος ..., απουσίαζε επίσης αδικαιολόγητα από το Τ.Ε.Π. του Νοσοκομείου, αν και τη στιγμή εκείνη δεν παρείχε ιατρική υπηρεσία σε άλλο τμήμα του Νοσοκομείου. Ο συγκεκριμένος μάλιστα ιατρός εξέτασε μόλις 3 περιστατικά την ημέρα εκείνη. Οι δύο μάλιστα αυτοί ειδικοί ιατροί δεν φρόντισαν καθόλου να ενημερωθούν για την κίνηση των ασθενών στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών κατά τη διάρκεια της απουσίας τους από αυτό. Αντίθετα επέτρεψαν αδικαιολόγητα τη λειτουργία του Τ.Ε.Π. σε ειδικευόμενους ιατρούς. ...". Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία...».

VII. Επίμετρον : ΑΠ 1057 / 2016, www.areiospagos.gr, ΑΠ 1419 / 2016,

www.areiospagos.gr (υποχρέωση για παρακολούθηση της μετεγχειρητικής πορείας του ασθενούς)

Στην **ΑΠ 1057 / 2016, www.areiospagos.gr** έγιναν δεκτά μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα : «Η ιδιαίτερη αυτή νομική υποχρέωση του ιατρού να αποτρέψει το αξιόποينو αποτέλεσμα του θανάτου του ασθενούς απορρέει από το νόμο (άρθρο 24 α.ν. 1565/1939 "Περί κώδικος ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος), από τον κώδικα ιατρικής δεοντολογίας (β.δ. 156/6.7.1955 και ήδη ν. 3418/2005 "Περί κανονισμού ιατρικής δεοντολογίας") και από την εγγυητική θέση αυτού απέναντι στην ασφάλεια της ζωής ή της υγείας του ασθενούς που δημιουργείται κατά την εκτέλεση της ιατρικής πράξης. **Έτσι ελέγχεται ο κατηγορούμενος ιατρός για κάθε ενέργεια ή παράλειψή του υπό την ανωτέρω ιδιότητά του ως προς την παρακολούθηση της πορείας του ασθενούς, δηλαδή εάν ενήργησε την ακολουθητέα ιατρική αγωγή και τις επιβαλλόμενες εξετάσεις ή και άλλες επεμβατικές ιατρικές πράξεις προς αντιμετώπιση της παρενέργειας ή επιπλοκής που θα ήταν κίνδυνος να επιφέρει βλάβη της υγείας του ασθενούς ... (ΑΠ 182/2015, ΑΠ 971/2013).** ... Τέλος, όταν το εξ αμελείας έγκλημα είναι απότοκο συνδρομής αμέλειας πολλών προσώπων, το καθένα από αυτά κρίνεται και ευθύνεται αυτοτελώς και ανεξαρτήτως των άλλων κατά το λόγο της αμέλειας που επιδείχτηκε από αυτό και εφόσον, πάντως, το επελθόν αποτέλεσμα τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο προς αυτήν. Η πράξη ή η παράλειψη του δράστη τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο με το αποτέλεσμα που επήλθε όταν αυτή, κατά την κοινή αντίληψη, είναι εκείνη που άμεσα προκάλεσε το αποτέλεσμα και συνεπώς βρίσκεται σε άμεση αιτιότητα προς αυτό. Αρκεί δε, προς θεμελίωση της ευθύνης, η πράξη ή η παράλειψη **να ήταν ένας από τους παραγωγικούς όρους του αποτελέσματος**, χωρίς τον οποίο δεν θα επερχόταν αυτό, αδιαφόρως αν συνέβαλαν και άλλοι όροι, αμέσως ή εμμέσως. Τούτο δε γιατί η κρατούσα στο ποινικό δίκαιο άποψη ακολουθεί τα πορίσματα της **θεωρίας του ισοδυνάμου των όρων**, υπό την παραλλαγή της ενεργού αιτίας, εν αντιθέσει προς τη θεωρία της πρόσφορης αιτιότητας, η οποία επικρατεί όσον αφορά την αστική ευθύνη (ΑΠ 230/2015).⁴⁷ ... Στην προκειμένη περίπτωση με την προσβαλλόμενη ... απόφασή του το Τριμελές Εφετείο Πατρών που δίκασε σε δεύτερο βαθμό κήρυξε ενόχους τους ανααιρεσείοντες

⁴⁷ Όπως όμως επισημάνθηκε ήδη παραπάνω, κατά τη Θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος στον δράστη δεν αρκεί για τη στοιχειοθέτηση ποινικής ευθύνης μόνο η **αιτιώδης συνάφεια μεταξύ συμπεριφοράς και αποτελέσματος** κατά την κρατούσα στην επιστήμη και στη νομολογία θεωρία του ισοδυνάμου των όρων (conditio sine qua non) αλλά απαιτείται επιπροσθέτως και ένας **έναντος εσωτερικός και όχι επιφανειακός σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και του αποτελέσματος**. Αυτός ο εσωτερικός (αντικειμενικός) σύνδεσμος υφίσταται, όταν η συμπεριφορά του δράστη (ενέργεια ή παράλειψη) προξένησε ένα παράνομο (αποδοκιμαζόμενο και μη επιτρεπόμενο από την έννομη τάξη) κίνδυνο για το υλικό αντικείμενο της πράξης (το συγκεκριμένο έννομο αγαθό) και ο κίνδυνος αυτός πραγματοποιήθηκε στο συγκεκριμένο επελθόν βλαπτικό αποτέλεσμα. Ο κίνδυνος αυτός δεν πραγματοποιήθηκε, οπότε αποκλείεται ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος στον δράστη, μεταξύ άλλων περιπτώσεων και όταν το ιστορικό συμβάν υπήχθη πλέον σε ξένο τομέα ευθύνης, εκτός αν συντρέχει περίπτωση επιτρεπόμενης αναδρομής κατ' εξαίρεση στην αμέλεια του αρχικού δράστη (βλ. αναλυτική ανάπτυξη παραπάνω).

ανθρωποκτονίας από αμέλεια και τους καταδίκασε σε ποινή φυλακίσεως δύο ετών τον καθένα, την οποία ανέστειλε επί τριετία. Στο σκεπτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως το δικάσαν Εφετείο ... δέχθηκε ανελέγκτως, κατά πιστή μεταφορά τα εξής: "Η Β. Κ., ηλικίας 47 ετών, η οποία έπασχε από μηνομητρορραγίες λόγω ινομυμάτων της μήτρας της, κατά μήνα Μάιο του έτους 2007 επισκέφθηκε, συνοδευόμενη από την αδελφή της και πολιτικώς ενάγουσα Ε.Π., τον πρώτο κατηγορούμενο Π. Μ., **ιατρό χειρουργό, Διευθυντή της Μαιευτικής Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών "Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ"**, προκειμένου να αντιμετωπισθεί από τον τελευταίο το άνω πρόβλημα της υγείας της με χειρουργική επέμβαση του είδους της κοιλιακής υστερεκτομής λόγω ινωμοματώδους μήτρας. ... Έτσι στις 21-6-2007 ... η ανωτέρω Β. Κ. εισήχθη στη Γυναικολογική Κλινική του ανωτέρω νοσοκομείου, στην οποία υποβλήθηκε σε προεγχειρητικό έλεγχο, κατά τον οποίο διαπιστώθηκε ότι η κατάσταση της υγείας της ήταν από κάθε άποψη (παθολογική και καρδιολογική) φυσιολογική και γι' αυτό άλλωστε κρίθηκε από το ιατρικό προσωπικό ότι δεν υπήρχε οποιοδήποτε εμπόδιο, ανασταλτικό της συμφωνηθείσας χειρουργικής επέμβασης. Έτσι την επόμενη ημέρα, ήτοι τις πρωινές ώρες της 22-6-2007... ο πρώτος κατηγορούμενος, συνεπικουρούμενος από τους βοηθούς του Δ. Τ. και Κ. Κ., ειδικευόμενους ιατρούς, ενήργησε την προαναφερθείσα χειρουργική επέμβαση, παρουσία της ιατρού αναισθησιολόγου Ο. Π., ενώ από το νοσηλευτικό προσωπικό έλαβαν μέρος οι νοσηλεύτριες Κ. Τ. και Κ. Μ. Συγκεκριμένα, υπό γενική αναισθησία, έγινε κοιλιακή υστερεκτομή ... Κατά τη διάρκεια του χειρουργείου χορηγήθηκαν στην ασθενή δύο μονάδες αίματος λόγω της προκληθείσας αιμορραγίας στη χειρουργηθείσα περιοχή. Μετά την ανάνηψή της η ασθενής μεταφέρθηκε στο θάλαμο νοσηλείας αιμοδυναμικά σταθερή και με καλή διούρηση. Το μεσημέρι της ίδιας ημέρας περί ώρα -14:30 την επισκέφθηκε ο ενεργήσας την χειρουργική επέμβαση ιατρός και πρώτος κατηγορούμενος ..., ο οποίος ενημέρωσε τους οικείους της (σύζυγο και αδελφή της) για την επιτυχή έκβαση της χειρουργικής επέμβασης. Μάλιστα αυτός επέδειξε στην αδελφή της χειρουργηθείσας Ε. Π. φωτογραφική απεικόνιση της μήτρας της τελευταίας και καθησύχασε αυτήν περί της καλής μετεγχειρητικής πορείας της αδελφής της, της συνέστησε δε να βοηθήσει αυτήν να σηκωθεί το βράδυ. Πράγματι η αδελφή της ασθενούς τις βραδινές ώρες της ίδιας ημέρας επιχείρησε να σηκώσει την αδελφή της Β. Κ. από το κρεβάτι, πλην όμως παρατήρησε ότι η τελευταία αδυνατούσε να πράξει αυτό και επιπλέον παρουσίασε λιποθυμική τάση. Το γεγονός αυτό, καίτοι ανησύχησε την αδελφή της ασθενούς, αυτή προσπάθησε να το δικαιολογήσει στον εαυτό της ως συμβάν της μετεγχειρητικής κατάστασης της ασθενούς. Πέραν όμως της άνω παρατηρηθείσας αδυναμίας της ασθενούς, η τελευταία ήδη από την 15η ώρα της αυτής ημέρας παρουσίασε πυρετική κίνηση, η οποία σημείωσε άνοδο έως τη θερμοκρασία των 37,5 βαθμών κελσίου περί ώρα 18:00, οπότε της χορηγήθηκε από τον ειδικευόμενο ιατρό Κ. Χ., ο οποίος εφημέρευε και είχε επικεφαλής τον τρίτο κατηγορούμενο Α. Π., **ιατρό χειρουργό, αναπληρωτή Διευθυντή της Κλινικής, και υπεύθυνο του τμήματος νοσηλείας ασθενών, που επίσης εφημέρευε, αντιβιοτική αγωγή Zinacef, με αποτέλεσμα ο πυρετός να σημειώσει πτώση στα φυσιολογικά επίπεδα θερμοκρασίας (36,8) περί ώρα 3η πρωινή της 23-6-2007. Κατά την πρώτη αυτή μετεγχειρητική ημέρα ο Γ. Ν., εφημερεύων ειδικευόμενος ιατρός, πραγματοποίησε λήψη αίματος από την ασθενή για τον μετεγχειρητικό έλεγχο της καταστάσεως της υγείας της. Από τις εξετάσεις αίματος που ακολούθησαν διαπιστώθηκε πτώση του αιματοκρίτη στο 26,1, ενώ κατά την αιματολογική εξέταση, κατά την είσοδο της στο νοσοκομείο, ο δείκτης του αιματοκρίτη ανερχόταν στο 36 και εκεί παρέμεινε κατά την έξοδο της από το χειρουργείο, όπου, όπως προαναφέρθηκε, μεταγγίστηκε με δύο μονάδες αίματος προς αναπλήρωση του απολεσθέντος. Για το γεγονός αυτό της πτώσης του αιματοκρίτη οι δύο ειδικευόμενοι ιατροί Γ. Ν. και Κ. Κ. ενημέρωσαν τον **δεύτερο κατηγορούμενο Ε. Σ.,** **ιατρό χειρουργό μαιευτήρα γυναικολόγο και αναπληρωτή Διευθυντή της ανωτέρω Κλινικής,** που εφημέρευε, ο οποίος έδωσε εντολή για επανάληψη των εξετάσεων αίματος την επόμενη ημέρα το πρωί. Παράλληλα η κλινική εικόνα της ασθενούς ομοιάζε με αυτήν της προηγούμενης ημέρας μετά τη μεταφορά της από το χειρουργείο στο θάλαμο νοσηλείας με κύρια χαρακτηριστικά την εξάντληση,**

την αδυναμία εγέρσεως και σταθεροποιήσεως σε οποιαδήποτε στάση (όρθια ή καθιστή), την αδυναμία κινήσεως, το κοιλιακό άλγος, τη δυσφορία, την ανορεξία και την ωχρότητα προσώπου, ενώ συνεχίστηκε η πυρετική διακύμανση από 36,4 έως 37,9. Την επόμενη ημέρα στις 24-6-2007, ημέρα Κυριακή, ο ειδικευόμενος ιατρός Γ. Ν. πραγματοποίησε την προγραμματισθείσα νέα αιμοληψία, σύμφωνα με το αποτέλεσμα της οποίας, το οποίο εξήχθη τις απογευματινές ώρες, η τιμή του αιματοκρίτη ήταν ιδιαίτερα χαμηλή, αφού είχε κατέλθει στο 22,2. Παράλληλα τα προαναφερθέντα συμπτώματα της κλινικής εικόνας της ασθενούς **έβαιναν επιδεινούμενα**, σύμφωνα με τις καταθέσεις του συζύγου και της αδελφής της ασθενούς, οι οποίοι δεν έκρυβαν πια την ανησυχία τους και το φόβο τους για την έκβαση της υγείας της ασθενούς, γεγονός που ανάγκασε την αδελφή αυτής και πολιτικώς ενάγουσα Ε. Π. να επιχειρήσει να επικοινωνήσει τηλεφωνικώς την 25-6-2007 ημέρα Δευτέρα **με τον πρώτο κατηγορούμενο, που είχε ενεργήσει τη χειρουργική επέμβαση, πλην όμως αυτό δεν κατέστη εφικτό, καθόσον από την οικία του την πληροφόρησαν ότι αυτός απουσίαζε στο εξωτερικό και ήταν αδύνατη η επικοινωνία μαζί του.** Λόγω της σημαντικής πτώσης του αιματοκρίτη ενημερώθηκε εκ νέου ο **δεύτερος κατηγορούμενος Ε. Σ.** από τους ειδικευόμενους ιατρούς Γ. Ν. και Κ. Χ., μέσω των οποίων, μεταφέρθηκε στους οικείους της ασθενούς η σύσταση του ανωτέρω κατηγορουμένου να μην ανησυχούν, διότι η πτώση του αιματοκρίτη οφείλεται σε μετεγχειρητική αναιμία. Ο ίδιος δε ως άνω ειδικός ιατρός έδωσε εντολή για μετάγγιση στην ασθενή με δύο μονάδες αίματος, πράγμα που έλαβε χώρα περί ώρα 22:00, να γίνει εκκένωση του εντέρου με υποκλισμό, να της χορηγηθούν υγρά (σούπια) από το στόμα και να γίνει αλλαγή στην αντιβίωση σε Zinadol από το στόμα. Παράλληλα ο πυρετός της ασθενούς ανήλθε στο 38,2, συνοδευόμενος με ρίγος, ανθιστάμενος στα αντιπυρετικά. **Στις 25-6-2007 ημέρα Δευτέρα ανέλαβε την ευθύνη του τμήματος νοσηλείας των ασθενών της κλινικής ο τρίτος κατηγορούμενος Α. Π.** Οι ειδικευόμενοι ιατροί Π. Κ. και Β. Π. το απόγευμα της ίδιας ημέρας παρέλαβαν τις πρωινές εξετάσεις αίματος της ασθενούς και βρέθηκε ότι το δείγμα της γενικής αίματος ήταν πήγμα, δηλαδή δείγμα ακατάλληλο, γεγονός για το οποίο ενημερώθηκε ο **δεύτερος κατηγορούμενος Ε. Σ.**, ο οποίος έδωσε εντολή για επανάληψη της εξέτασης αίματος την επόμενη ημέρα το πρωί, καθώς και για αλλαγή της αντιβιοτικής αγωγής από Zinadol σε Berserk δηλαδή σε ενδοφλέβια. Η κατάσταση της υγείας της ασθενούς παρέμεινε αμετάβλητη, με επεισόδια ρίγους λόγω ανόδου του πυρετού στους 38 βαθμούς περί ώρα 24:00, ενώ τα προαναφερθέντα συμπτώματα κοιλιακού άλγους, εξαιρετικής αδυναμίας κίνησης, ωχρότητας του προσώπου κ.λπ. παρέμειναν, και παράλληλα παρουσιάσθηκαν εκχυμώσεις στην κοιλιακή χώρα. Το γεγονός αυτό ενέτεινε περαιτέρω την ανησυχία των οικείων της ασθενούς και ιδίως της αδελφής της Ε. Π., η οποία την ίδια ημέρα (25-6-2007) τηλεφώνησε στην ιατρό μικροβιολόγο Σ. Δ. προκειμένου να επισκεφθεί στο νοσοκομείο την ασθενή αδελφή της Β. Κ. και πραγματοποιήσει αιμοληψία για εργαστηριακό έλεγχο, πλην όμως η τελευταία αρνήθηκε για λόγους δεοντολογικούς. Επιπλέον η ανωτέρω αδελφή της ασθενούς **τηλεφώνησε στον γνωστό της ιατρό Α. Γ., που ήταν υποδιοικητής στο ανωτέρω νοσοκομείο, να μεσολαβήσει στον δεύτερο κατηγορούμενο Ε. Σ.** προκειμένου αυτός να την εξετάσει και να διενεργήσει υπερηχογράφημα κοιλίας ή οποιαδήποτε άλλη εξέταση, απαραίτητη για την διαπίστωση της κατάστασης της υγείας της, καθόσον φοβόταν για εσωτερική αιμορραγία. Πράγματι την επόμενη ημέρα στις 26-6-2007 ημέρα Τρίτη, έλαβε χώρα τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ του Α. Γ. και του ιατρού Ε. Σ., κατά την οποία ο πρώτος **ζήτησε από τον δεύτερο να προβεί σε υπερηχογράφημα κοιλίας. Τέτοια όμως ιατρική πράξη δεν έλαβε χώρα από τον δεύτερο κατηγορούμενο, ο οποίος απλώς περιορίσθηκε** σε επίσκεψη της ασθενούς, καθησυχάζοντας τους οικείους της ότι "όλα θα πήγαιναν καλά", και ότι η ασθενής θα ελάμβανε εξιτήριο μετά από δύο ημέρες. Την ίδια ημέρα η τιμή του αιματοκρίτη ανήλθε στο 29,2, χωρίς ωστόσο να επηρεάζεται θετικά η συνολική κλινική εικόνα της ασθενούς η οποία παρουσίαζε τα ίδια συμπτώματα με τις προηγούμενες ημέρες, και να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά το πρόβλημα με οποιαδήποτε από τις εφαρμοζόμενες έως τότε ιατρικές **πράξεις από τους εφημερεύοντες ειδικευμένους ιατρούς**

Ε. Σ. και Α. Π. (δεύτερο και τρίτο κατηγορούμενους), ενώ ο πυρετός ανήλθε στο 38,7, ο οποίος μάλιστα επισημάνθηκε ειδικά στο φύλλο πορείας της ασθενούς με την επισημείωση "προσοχή στη θερμοκρασία". Το βράδυ της 26 Ιουνίου 2007 περί ώρα 12:00, ανέλαβε καθήκοντα αποκλειστικής νοσοκόμας της ασθενούς η Μ. Κ., κατά τις καταθέσεις της οποίας η ασθενής Β. Κ. ήταν ωχρή, διαμαρτυρόταν για δύσπνοια, ένιωθε βάρος και πίεση στην κοιλιακή χώρα, παραπονιόταν διαρκώς για αίσθημα βάρους στο επιγάστριο, το οποίο την εμπόδιζε να κοιμηθεί ... Επιπλέον, η ασθενής δεν μπορούσε να πάει στην τουαλέτα και, ενώ η ανωτέρω αποκλειστική νοσοκόμα της έδινε το δοχείο νυκτός, αυτή δεν μπορούσε να ουρήσει. Σημειώτέον ότι τα ανωτέρω συμπτώματα η ασθενής τα είχε και πριν, σύμφωνα με τη μαρτυρία της Μ. Κ., η οποία ενημέρωσε τις νοσηλεύτριες για την κακή κατάσταση της υγείας της ασθενούς. Στις 03.00 και 06.00 ώρες το πρωί η θερμομέτρηση έδειξε 36,3 και 36,2 βαθμούς, αντίστοιχα. Ο εφημερεύων ιατρός της 26ης/6/2007 Κ. Χ. επισκέφθηκε τα μεσάνυχτα το θάλαμο νοσηλείας της ασθενούς, και, σύμφωνα με τον ίδιο, η κατάσταση της υγείας της ήταν καλή. **Περί ώρα 7.35 της 27-6-2007** η ασθενής υπέστη καρδιοαναπνευστική ανακοπή και έγινε ανεπιτυχής προσπάθεια καρδιοαναπνευστικής αναζωογόνησης από τον εφημερεύοντα ειδικεύομενο ιατρό Κ. Χ., μαζί με τις αναισθησιολόγους Ε. Π. και Μ. Π., και εντέλει επήλθε ο θάνατός της. Ο θάνατος της Β. Κ. επήλθε συνεπεία ενδοκοιλιακής αιμορραγίας μετά από χειρουργική επέμβαση κοιλιακής υστερεκτομής, σύμφωνα με την .../28-9-2007 ιατροδικαστική έκθεση της Α. Τ., Ιατροδικαστή, Προϊσταμένης της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας Πατρών, **η οποία (ενδοκοιλιακή αιμορραγία) προήλθε, κατά την εκτίμησή της από τη χαλάρωση των απολινώσεων των αρτηριακών ή φλεβικών αγγείων, που θεωρείται ως η συνηθέστερη αιτία των μετεγχειρητικών αιμορραγιών**, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζει τι προκάλεσε τη χαλάρωση αυτή μετεγχειρητικά. Στην εν λόγω ιατροδικαστική έκθεση, ως προς τη νεκροψία - νεκροτομή που έκανε στις 28-6-2007 προκειμένου να γνωματεύσει για την αιτία θανάτου της Β. Κ. αναφέρει ... Ειδικότερα ως θεράποντες ιατροί, που ανέλαβαν ως υπεύθυνοι τη νοσηλεία της Β. Κ. και εφημέρευαν, **ο Ε. Σ.** στις 23, 24, 25, 26 και 27/6/2007, ο οποίος επιπλέον ως αναπληρωτής Διευθυντής της Μαιευτικής Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών "Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ" αναπλήρωνε τον απουσιάζοντα Διευθυντή **Π. Μ.**, και ο **Α. Π.**, ως αναπληρωτής Διευθυντής της ανωτέρω Κλινικής και υπεύθυνος του Τμήματος νοσηλείας ασθενών, που εφημέρευε στις 22-6-2007, 25-6-2007, 26-6-2007 και 27-6-2007, αν και ήταν υπόχρεοι συνεπεία του επαγγέλματος τους σε ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή ... ως εκ της έννομης θέσης τους ως νοσοκομειακών ιατρών σε κρατικό νοσοκομείο, όσο και από την εγγυητική τους θέση απέναντι στην ασφάλεια της ζωής της ανωτέρω ασθενούς ... από αμέλειά τους, δηλαδή από έλλειψη της προσοχής που όφειλαν από τις περιστάσεις και μπορούσαν να καταβάλουν, ως μέσοι συνετοί ιατροί, με την ειδικότητα του χειρουργού μαιευτήρα γυναικολόγου ο καθένας, ενώ γνώριζαν από τον ιατρικό φάκελο, τις επισκέψεις και την εξέταση της ασθενούς τα πραγματικά περιστατικά για την χειρουργική επέμβαση και τη μετεγχειρητική εξέλιξη της νοσηλείας της ασθενούς και ιδιαίτερα τα ακόλουθα: ... Παρά τα ανωτέρω δεδομένα, τα οποία αποτελούσαν σαφή στοιχεία ταχείας αρνητικής εξέλιξης της κατάστασης της υγείας της ασθενούς και τα οποία εγκυμονούσαν κίνδυνο για τη ζωή της, ο οποίος επιβεβαιώθηκε και από τον επελθόντα θάνατό της, οι κατηγορούμενοι, κατά παράβαση του αντικειμενικά επιβαλλόμενου καθήκοντος επιμέλειας αλλά και των κανόνων της ιατρικής επιστήμης, τέχνης και εμπειρίας, παρέλειψαν: 1). Να αξιολογήσουν την προαναφερθείσα κλινική εικόνα της ασθενούς σε όλη την διάρκεια της νοσηλείας της σε συνδυασμό και με τα αιματολογικά ευρήματα των εξετάσεων της και ειδικότερα την κατακόρυφη, πολύ κάτω των ελάχιστων φυσιολογικών τιμών, πτώση της τιμής του αιματοκρίτη ... που αποτελούσαν σαφείς ενδείξεις και συμπτώματα της συνεχιζόμενης απώλειας αίματος. ... 2). Να υποβάλουν αμέσως την ασθενή σε απεικονιστικό έλεγχο (ακτινοσκόπηση, υπερηχογράφημα, αξονική και μαγνητική, σπινθηρογράφημα κλπ) ή σε οποιαδήποτε άλλη διαγνωστική μέθοδο, πρόσφορη για τη διάγνωση της αρνητικής εξέλιξης της νοσηλείας της και προπαντός της αιμορραγίας και τυχόν εστίας λοίμωξης. Οι απεικονιστικοί αυτοί έλεγχοι επιβαλλόταν να είναι

καθημερινοί και επαναλαμβανόμενοι, κάθε τρεις ώρες σε όλη τη διάρκεια της νοσηλείας της και ιδιαίτερα από την επόμενη ημέρα τη εγχείρησης, όταν διαπιστώθηκε για πρώτη φορά η μεγάλη πτώση του αιματοκρίτη, οπότε οι κατηγορούμενοι, αξιολογώντας τα κλινικά δεδομένα και τα εργαστηριακά ευρήματα θα έπρεπε με βεβαιότητα να διαπιστώσουν την ύπαρξη εσωτερικής αιμορραγίας. Εάν γινόταν απεικονιστικός έλεγχος ακόμη και την 26/06/2007, η Β. Κ. θα σωζόταν, αφού όπως προκύπτει και από την Ιατροδικαστική Έκθεση, κατά την νεκροψία διαπιστώθηκε αιμορραγική διαπότιση όλων των ανατομικών δομών της περιοχής της επεμβάσεως (υστερεκτομή με διατήρηση των εξαρτημάτων) και εντός της περιτοναϊκής κοιλότητας παρατηρείται ποσότητα ελεύθερου αίματος, ίση με 1.600 cm³, περίπου. Η ύπαρξη αυτής της μεγάλης ποσότητας ελεύθερου αίματος, πρόσφατου αίματος, αποδεικνύει ότι την ημέρα αυτή, τελευταία της ζωής της ασθενούς, υπήρξε μεγάλη αιμορραγία, την οποία οι κατηγορούμενοι ουδόλως διερεύνησαν. 3). Να προβούν σε καθημερινούς και επαναλαμβανόμενους, ανά τρίωρο, αιματολογικούς ελέγχους του αιματοκρίτη της ασθενούς σε όλη την διάρκεια της νοσηλείας της, ιδιαίτερα δε μετά τη μετάγγιση σ' αυτή δύο φιαλών αίματος που έγινε την 23/06/2007, μετά την διαπίστωση της κατακόρυφης πτώσης του αιματοκρίτη και 4). Να προβούν στην αντιμετώπιση της αιμορραγίας με τον ιατρικά ενδεδειγμένο τρόπο, ιδίως με επανεπέμβαση και απολίνωση των αιμορραγούντων φλεβικών ή αρτηριακών αγγείων και δραστική μετάγγιση αίματος στην ασθενή με τις οποίες, με βεβαιότητα, έστω και τις τελευταίες ημέρες της νοσηλείας της, 26/06/2007 και 27/06/2007, θα είχε αποφευχθεί ο θάνατός της. Αποτέλεσμα των συνδεδεμένων παραλείψεων των ανωτέρω κατηγορουμένων ήταν να συνεχισθεί η ενδοκοιλιακή αιμορραγία της ασθενούς, η οποία είχε αρχίσει αμέσως μετά τη χειρουργική επέμβαση καθ' όλη τη διάρκεια της νοσηλείας της και μέχρι το θάνατό της, την 27-6-2007, ήταν δε αυτή (αιμορραγία) η μόνη ενεργός αιτία του θανάτου της". Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του, όσον αφορά τους παραπάνω αναιρεσιόντες, την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία αφού εκθέτει σ' αυτή με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχθηκαν από την ακροαματική διαδικασία, την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του άνω εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, για το οποίο καταδικάστηκαν οι άνω αναιρεσιόντες ... Β) Αναηρεσιών: Π. Μ. Με την ... 208/2015 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Πατρών ο αναιρεσιών Π. Μ. κηρύχθηκε ένοχος ανθρωποκτονίας από αμέλεια με το ελαφρυντικό του προτέρου εντίμου βίου και καταδικάσθηκε σε ποινή φυλάκισης δύο ετών η οποία ανεστάλη επί τριετία. ... "Ο κατηγορούμενος στις 23-6-2007, ημέρα Σάββατο, μία ημέρα δηλαδή μετά τη χειρουργική επέμβαση, αναχώρησε από την Πάτρα για εκπαιδευτικό ταξίδι στο Λονδίνο προκειμένου να συμμετάσχει σε επιστημονικό συνέδριο του ROYAL COLLEGE με θέμα "Χειρουργική αποκατάσταση πυελικού εδάφους" που διεξήχθη από τις 25-6-2007 έως και 28-6-2007. Για την απουσία του αυτή ουδόλως ενημέρωσε την ασθενή και τους οικείους της, όπως δε κατέθεσαν ο σύζυγος αυτής και πολιτικώς ενάγων Γ. Α. όσο και η αδελφή της και πολιτικώς ενάγουσα Ε. Π., αν ο κατηγορούμενος τους είχε ενημερώσει ότι επρόκειτο να αναχωρήσει στο εξωτερικό αμέσως μετά τη χειρουργική επέμβαση, δεν θα συναινούσαν τόσο αυτοί όσο και η ασθενής στην πραγματοποίηση της χειρουργικής επέμβασης. Έπρεπε λοιπόν ο ανωτέρω κατηγορούμενος, εφόσον ανέλαβε την ευθύνη της παρακολούθησης της πορείας της ασθενούς κατά το μετεγχειρητικό στάδιο, χωρίς μάλιστα να ενημερώσει την ασθενή για την πρόθεση του να απουσιάσει στο εξωτερικό, να παραμείνει στη θέση του και να παρακολουθεί την μετεγχειρητική πορεία της ασθενούς του, διότι ήταν και αυτός θεράπων ιατρός της, αναγκαίως και για το μετεγχειρητικό στάδιο, ιδιότητα, η οποία δεν αναιρείται από το γεγονός ότι βάσει του προγράμματος εφημεριών της ανωτέρω Κλινικής, έπρεπε να παρακολουθούν την πορεία της ασθενούς, που χειρούργησε, οι λοιποί συγκατηγορούμενοί του. Η ιδιότητα δε αυτή του θεράποντος ιατρού δεν κατέστη ανενεργή για τον ανωτέρω ιατρό, διότι αντικείμενο της ευθύνης του χειρουργού και εν προκειμένω του πρώτου

κατηγορουμένου είναι η καλή έκβαση της χειρουργικής επέμβασης, στην οποία περιλαμβάνεται εκτός από τον προεγχειρητικό έλεγχο και το στάδιο της χειρουργικής επέμβασης και το μετεγχειρητικό στάδιο, που αποτελούν μία ολότητα που οργανώνεται και κατευθύνεται από τον χειρουργό (βλ. Άγκυ Λιούρδη, Ιατρική Ποινική Ευθύνη, 2014, σελ. 53 επ., ΑΠ 971/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ). Επομένως, ο ανωτέρω κατηγορούμενος, ως χειρουργός ιατρός που διενήργησε την επέμβαση, ήταν θεράπων ιατρός της άνω ασθενούς Β. Κ., που χειρούργησε στις 22-6-2007, αναγκαίως και για το μετεγχειρητικό στάδιο. ... Ειδικότερα ως ιατρός χειρουργός, Διευθυντής της Μαιευτικής Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Παρών "Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ", και θεράπων ιατρός της ανωτέρω ασθενούς Β. Κ., την οποία χειρούργησε στις 22-6-2007 για αφαίρεση μήτρας (κοιλιακή υστερεκτομή), αναγκαίως και για το μετεγχειρητικό στάδιο, αν και ήταν υπόχρεος συνεπεία του επαγγέλματος του σε ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή, έχοντας, τόσο από τις κείμενες διατάξεις περί ιατρικής δεοντολογίας (Ν. 3418/2005) και τα άρθρα 13 και 24 του ΑΝ 1565/1939 "Κώδικας ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος", ως εκ της έννομης θέσης του ως νοσοκομειακού ιατρού σε κρατικό νοσοκομείο, όσο και από την εγγυητική του θέση απέναντι στην ασφάλεια της ζωής της ανωτέρω ασθενούς, ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς παρεμπόδιση του εγκληματικού αποτελέσματος της ανθρωποκτονίας των ασθενών του νοσοκομείου, από έλλειψη της προσοχής που όφειλε από τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει, ως μέσος συνετός ιατρός με την ειδικότητα του χειρουργού ιατρού, μαιευτήρα γυναικολόγου, όντας σε γνώση του ιστορικού της ανωτέρω ασθενούς καθώς και του γεγονότος της απώλειας αίματος στο χειρουργείο και του δείκτη του αιματοκρίτη αυτής μετά την αναπλήρωση με μετάγγιση της απολεσθείσας ποσότητας αίματος, και έχοντας την δυνατότητα και εμπειρία να προβλέψει, λόγω της επιστημονικής του επάρκειας και των γνώσεων του, το ενδεχόμενο πρόκλησης μετεγχειρητικής αιμορραγίας, που εμφανίζουν ασθενείς ως πιθανή επιπλοκή σε τέτοιου είδους χειρουργικές επεμβάσεις, εν τούτοις αυτός, αμέσως μετά τη χειρουργική επέμβαση, **ουδόλως ασχολήθηκε με την όλη μετεγχειρητική πορεία της ανωτέρω ασθενούς, ως όφειλε, και χωρίς να ενημερώσει την ίδια αλλά και τους οικείους της δεν εμφανίσθηκε καθόλου στην Κλινική σε όλη τη διάρκεια της νοσηλείας της, απουσιάζοντας παράτυπα σε ιατρικό συνέδριο στο εξωτερικό (από 25-6-2007 έως και 28-6-2007). Τούτο είχε ως συνέπεια τη μη εκπλήρωση της έναντι της ανωτέρω ασθενούς υποχρεώσεως του για παρακολούθηση της πορείας της κατά το μετεγχειρητικό στάδιο και άμεσης επεμβάσεως του για να ενεργήσει την κατάλληλη ιατρική αγωγή**, εκτιμώντας την κλινική εικόνα της ασθενούς, τα συμπτώματα που εμφάνιζε (αδυναμία κίνησης, όρθιας ή καθιστής στάσης, έντονη επιθυμία κατάκλισης, και διάθεση υπνηλίας, πόνους στην περιοχή της επέμβασης, ωχρότητα προσώπου, δυσφορία, ταχύπνοια και εκχυμώσεις στην κοιλιακή χώρα) και τη μεγάλη πτώση της τιμής του αιματοκρίτη τις επόμενες δύο ημέρες μετά την επέμβαση (23-6-2007 τιμή 26,1 και 24-6-2007 τιμή 22,2) και επιπλέον τις επιβαλλόμενες εξετάσεις βάσει των οποίων θα κατέληγε στην ορθή διάγνωση περί υπάρξεως ενδοκοιλιακής αιμορραγίας και εντεύθεν θα προέβαινε στην αντιμετώπιση αυτής με τον ιατρικά ενδεδειγμένο τρόπο, όπως με επανεπέμβαση και απολίνωση των αιμορραγούντων φλεβικών ή αρτηριακών αγγείων και δραστική μετάγγιση αίματος στην ασθενή, με τις οποίες με βεβαιότητα θα είχε αποφευχθεί ο θάνατός της. Αποτέλεσμα της παράλειψης του ανωτέρω κατηγορουμένου ήταν να συνεχισθεί η ενδοκοιλιακή αιμορραγία της ασθενούς, που είχε αρχίσει μετά τη χειρουργική επέμβαση, καθ' όλη τη διάρκεια της νοσηλείας της και μέχρι το θάνατο της στις 27-6-2007, ήταν δε αυτή (αιμορραγία) η μόνη ενεργός αιτία του θανάτου της". Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».

Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι ο ενεργήσας τη χειρουργική επέμβαση κατηγορούμενος Π.Μ. είχε αθωωθεί στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο και κατά της αθωωτικής απόφασης είχε ασκήσει

έφεση ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών.⁴⁸ Γεννάται λοιπόν το ερώτημα : Μήπως ήταν πράγματι ο Π.Μ. αθώος; Μήπως έχουμε εδώ περίπτωση υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης ; Μήπως δηλαδή το ιστορικό συμβάν υπήχθη πλέον στον τομέα ευθύνης των λοιπών δύο κατηγορουμένων, οι οποίοι ως ιατροί βρισκόνταν σε υπηρεσία, επόπτευσαν τη μετεγχειρητική πορεία της ασθενούς και παρέλειψαν να προβούν σε ορισμένες ενέργειες, οι οποίες θα απέτρεπαν το θανατηφόρο αποτέλεσμα, οπότε αποκλείεται ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος του θανάτου στον Π.Μ. ; Κατά την άποψή μου, το Τριμελές Εφετείο Πατρών, αν και δεν χρησιμοποίησε τη Θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος στον δράστη, ορθά χειρίστηκε το ζήτημα της ευθύνης του Π.Μ. και ορθά τον κήρυξε ένοχο, κάτι που επικυρώθηκε και από το Ανώτατο Δικαστήριο. Σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσε ο Π.Μ. να επιρρίψει τις ευθύνες αποκλειστικά στους δύο άλλους ιατρούς. **Το ιστορικό συμβάν εξακολουθούσε και μετά το πέρας της χειρουργικής επέμβασης να εντάσσεται και στον δικό του τομέα ευθύνης.** Σχετικά με τούτο είναι αφοπλιστική η χρησιμοποιηθείσα αιτιολογία : «Έπρεπε λοιπόν ο ανωτέρω κατηγορούμενος, εφόσον ανέλαβε την ευθύνη της παρακολούθησης της πορείας της ασθενούς κατά το μετεγχειρητικό στάδιο, χωρίς μάλιστα να ενημερώσει την ασθενή για την πρόθεσή του να απουσιάσει στο εξωτερικό, να παραμείνει στη θέση του και να παρακολουθεί την μετεγχειρητική πορεία της ασθενούς του, διότι ήταν και αυτός θεράπων ιατρός της, αναγκαίως και για το μετεγχειρητικό στάδιο, ιδιότητα, η οποία δεν αναιρείται από το γεγονός ότι βάσει του προγράμματος εφημεριών της ανωτέρω Κλινικής, έπρεπε να παρακολουθούν την πορεία της ασθενούς, που χειρούργησε, οι λοιποί συγκατηγορούμενοί του. Η ιδιότητα δε αυτή του θεράποντος ιατρού δεν κατέστη ανενεργή για τον ανωτέρω ιατρό, διότι αντικείμενο της ευθύνης του χειρουργού και εν προκειμένω του πρώτου κατηγορουμένου είναι η καλή έκβαση της χειρουργικής επέμβασης, στην οποία περιλαμβάνεται εκτός από τον προεγχειρητικό έλεγχο και το στάδιο της χειρουργικής επέμβασης και το μετεγχειρητικό στάδιο, που αποτελούν μία ολότητα που οργανώνεται και κατευθύνεται από τον χειρουργό». Και αν ακόμα δεχόταν κάποιος με επιείκεια την υπαγωγή του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης, στον τομέα ευθύνης των δύο άλλων ιατρών, οι οποίοι λόγω υπηρεσίας επόπτευσαν τη μετεγχειρητική πορεία της ασθενούς και θανούσας, οπότε βασικά αποκλείεται η αναδρομή στην ευθύνη του Π.Μ. (Regressverbot), πάλι κατ' εξαίρεση θα επιτρεπόταν η αναδρομή αυτή στην ευθύνη του Π.Μ. Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, **κατ' εξαίρεση επιτρέπεται για τη θεμελίωση του αξιοποίνου η αναδρομή στη συμπεριφορά του αρχικού δράστη (στην εξωτερική του αμέλεια),** είτε η ακολουθούσα πράξη άλλου τελείται με δόλο είτε τελείται από αμέλεια, **εφόσον στον αρχικά αμελή συνέτρεξε και εσωτερική αμέλεια,** δηλαδή υπήρχε η δυνατότητα διάγνωσης και πρόβλεψης του επελθόντος αποτελέσματος. Η εξωτερική αμέλεια του Π.Μ. συνίσταται στο ότι σχεδόν αμέσως μετά την εγχείρηση έφυγε στο Λονδίνο και παρέλειψε να παρακολουθεί αυτοπροσώπως και εκ του σύνεγγυς τη μετεγχειρητική πορεία της ασθενούς. Η εσωτερική του αμέλεια συνίσταται στο ότι μπορούσε υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, όπως δέχθηκε και το Εφετείο, να προβλέψει ως ενδεχόμενο το αποτέλεσμα του θανάτου συνεπεία μιας ενδοκοιλιακής αιμορραγίας της ασθενούς. **Στην ως άνω απόφαση διαλαμβάνονται και τα εξής :** «με την ειδικότητα του χειρουργού ιατρού, μαιευτήρα γυναικολόγου, όντας σε γνώση του ιστορικού της ανωτέρω ασθενούς καθώς και του γεγονότος της απώλειας αίματος στο χειρουργείο και του

⁴⁸ «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση και τα ενσωματωμένα σ' αυτήν πρακτικά, το Τριμελές Εφετείο Πατρών με την παρεμπόδιση υπ' αριθμ. 1391 α/1014 απόφασή του απέρριψε τον ισχυρισμό που πρόβαλε εγγράφως, ανέπτυξε δε και προφορικός, ο πληρεξούσιος δικηγόρος του αναιρεσείοντα - κατηγορουμένου Π. Μ. **περί απαραδέκτου της εφέσεως του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Πατρών κατά της υπ' αριθμ. 1880/12-9-2013 αθωωτικής απόφασης του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Πατρών** και δέχθηκε τυπικώς την έφεση αυτού, στη συνέχεια δε, αφού εξέτασε την ουσία της υποθέσεως, κήρυξε ένοχο τον κατηγορούμενο - αναιρεσείουσα ανθρωποκτονίας από αμέλεια της Β. Κ., με το ελαφρυντικό του προτέρου εντίμου βίου, και την καταδίκασε σε ποινή φυλακίσεως δύο (2) ετών, ανασταλείσα επί τριετία ... Η έφεση αυτή, όπως διαπιστώθηκε, περιέχει την απαιτούμενη για το παραδεκτό της, κατά την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 486 παρ. 3 του ΚΠΔ, ειδική και εμπειροστατωμένη αιτιολογία ...».

δείκτη του αιματοκρίτη αυτής μετά την αναπλήρωση με μετάγγιση της απολεσθείσας ποσότητας αίματος, και έχοντας την δυνατότητα και εμπειρία να προβλέψει, λόγω της επιστημονικής του επάρκειας και των γνώσεων του, το ενδεχόμενο πρόκλησης μετεγχειρητικής αιμορραγίας, που εμφανίζουν ασθενείς ως πιθανή επιπλοκή σε τέτοιου είδους χειρουργικές επεμβάσεις, εν τούτοις αυτός, αμέσως μετά τη χειρουργική επέμβαση, **ουδόλως ασχολήθηκε με την όλη μετεγχειρητική πορεία της ανωτέρω ασθενούς**, ως όφειλε, και χωρίς να ενημερώσει την ίδια αλλά και τους οικείους της δεν εμφανίσθηκε καθόλου στην Κλινική σε όλη τη διάρκεια της νοσηλείας της, απουσιάζοντας παράτυπα σε ιατρικό συνέδριο στο εξωτερικό ...».⁴⁹

Εξάλλου, στην ΑΠ 1419 / 2016, www.areiospagos.gr, έγιναν δεκτά μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα : «Ακολούθως το Τριμελές Εφετείο Πατρών κήρυξε τους κατηγορούμενους-αναιρεσειόντες ενόχους (τη δεύτερη εξ αυτών κατά πλειοψηφία), με το ελαφρυντικό του άρθρου 84 παρ. 2 α ΠΚ, ανθρωποκτονίας από συγκλίνουσα αμέλεια, συνισταμένης στο ότι: "Στην Πάτρα στις 24-11-2008 από αμέλειά τους, δηλαδή έλλειψη της προσοχής, την οποίαν όφειλαν κατά τις περιστάσεις και μπορούσαν να καταβάλουν δεν προέβλεψαν το αξιόποينو αποτέλεσμα των πράξεων και παραλείψεών τους και επέφεραν το θάνατο της Δ. Μ., αν και είχαν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσουν την επέλευση του αποτελέσματος αυτού και παρά το γεγονός ότι συνεπεία του επαγγέλματός τους ήταν υπόχρεοι σε ιδιαίτερη επιμέλεια και προσοχή. Ειδικότερα, οι κατηγορούμενοι αν και είχαν λόγω της ιδιότητάς τους ως ιατρών και ως υπαλλήλων δημοσίου νοσοκομείου, την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση, βάσει των διατάξεων του Α.Ν 1565/1939 "Κώδικα ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος" (άρθρα 13 και 24), του Ν.3418/2005 "Κώδικας ιατρικής δεοντολογίας" (άρθρα 2 και 8) και του Ν. 3528/2007 "Δημοσιούπαλληλικός Κώδικας" (άρθρα 24 και 25), δηλαδή βάσει ρητών διατάξεων νόμου και συμπλέγματος νομικών καθηκόντων που συνδέονται με την έννομη θέση τους ως υπαλλήλων σε νοσοκομείο, δεν προέβησαν στις αντικειμενικώς επιβαλλόμενες εκ των ιδιοτήτων τους ενέργειες και συγκεκριμένα: Α) **Ο πρώτος κατηγορούμενος, Μ. Π., ως Διευθυντής της Μαιευτικής -Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών "Ο Άγιος Ανδρέας" και ιατρός μαιευτήρας-γυναικολόγος, με την ανωτέρω ιδιότητα του τόσο ως υπεύθυνου χειρουργού της επέμβασης στην οποία υπεβλήθη η ασθενής και του Διευθυντή της Μαιευτικής- Γυναικολογικής Κλινικής και ως εκ τούτου αρμοδίου και υπεύθυνου για την εύρυθμη λειτουργία της κλινικής, ενόψει και του γεγονότος της επιπλοκής που παρουσιάστηκε κατά τη διάρκεια της εγχείρησης, δε φρόντισε για την επιμελή και συνεχή παρακολούθηση της ασθενούς από το χρονικό σημείο της ολοκλήρωσης του χειρουργείου μέχρι και την εγκατάσταση της ασθενούς στο θάλαμο της κλινικής, ούτε για την προσήκουσα μεταφορά της στην κλινική ούτε και για την παρακολούθηση της κατάστασης της υγείας της μετά τη μεταφορά της στην κλινική και δεν επέστησε στους συναδέλφους του ιατρούς την προσοχή για διαρκή και αυξημένη παρακολούθηση της ασθενούς**, καθότι, i) Δεν ενημέρωσε τους ιατρούς της κλινικής στην οποία ήταν Διευθυντής ότι επρόκειτο να μεταφερθεί η ανωτέρω ασθενής, η οποία μάλιστα είχε παρουσιάσει επιπλοκή στο χειρουργείο, ώστε να είναι γνώστες και προετοιμασμένοι **να την παραλάβουν και να παρακολουθήσουν τη μετεγχειρητική της κατάσταση εντός του θαλάμου της κλινικής**, ii) Παρά το γεγονός ότι η ειδικευμένη ιατρός επιμελήτρια Α. Α. Ο. ήταν επιφορτισμένη να βρίσκεται στη Μαιευτική - Γυναικολογική κλινική, έδωσε εντολή να βρίσκεται εκτός αυτής και συγκεκριμένα σε προγραμματισμένο χειρουργείο, ανέθεσε δηλαδή στην ανωτέρω ιατρό παράλληλα καθήκοντα, με αποτέλεσμα αυτή να απουσιάζει από την κλινική κατά το χρόνο παραλαβής της ασθενούς. Β) Η κατηγορούμενη Δ. Γ. ως ειδικευμένη ιατρός μαιευτήρας- γυναικολόγος (Επιμελήτρια Α) και υπεύθυνη ιατρός της κλινικής κατά τη συγκεκριμένη ημερομηνία, αδικαιολόγητα απουσίαζε από το

⁴⁹ Την υποχρέωση του θεράποντος ιατρού να παρακολουθεί προσωπικά ο ίδιος τη μετεγχειρητική πορεία του ασθενούς τόνισε και η ΑΠ 1114 / 2016, www.areiospagos.gr.

χώρο της κλινικής, ευρισκόμενη κατά τον κρίσιμο χρόνο της εισαγωγής της ασθενούς στο θάλαμο της κλινικής στα τακτικά εξωτερικά ιατρεία, ούτε όμως φρόντισε να ενημερωθεί για την τυχόν μεταφορά και εισαγωγή ασθενούς στην κλινική, αν και γνώριζε ότι κατά τη συγκεκριμένη ημέρα πραγματοποιούνταν προγραμματισμένα χειρουργεία από το πρωί, αποτέλεσμα δε της απουσίας της ήταν να στερηθεί η ασθενής της ενδεδειγμένης παρακολούθησης της μετεγχειρητικής της πορείας από ειδικευμένο ιατρό. Αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω ενεργειών και παραλείψεων του πρώτου και της δεύτερης κατηγορουμένων, **ήταν αυτή να τύχει ελλιπούς και μη προσήκουσας ιατρικής φροντίδας και μέσα σε χρονικό διάστημα περίπου έξι (6) ωρών από την εισαγωγή της στο χειρουργείο να καταλήξει, λόγω ενδοκοιλιακής αιμορραγίας**, η οποία ως μόνη ενεργός αιτία, οδήγησε στο θάνατό της". Κατόπιν τούτων: Α) Ως προς την αναίρεση του Π. Μ. και τους πρόσθετους λόγους αυτής: Με αυτά που δέχτηκε, το Δικαστήριο της ουσίας, κατά το συνδυασμό σκεπτικού και διατακτικού, διέλαβε στην προσβαλλομένη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει σ' αυτή, με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά, τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχτηκαν από την ακροαματική διαδικασία και συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση της αξιόποινης πράξης της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, για την οποία καταδικάστηκε ο αναιρεσείων, τις αποδείξεις από τις οποίες συνήγαγε τα περιστατικά αυτά και τους συλλογισμούς με βάση του οποίους έκανε την υπαγωγή τους στις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των άρθρων 15, 26 παρ. 1, 28, και 302 παρ. 1 του ΠΚ σε συνδ. με τα άρθρα 13 και 14 ΑΝ 1565/1939 (Κώδικας ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος), 24 και 25 Ν. 3528/07 (Κώδικας Δημοσίων Πολ. Διοικ. Υπαλλήλων και Υπαλ. ΝΠΔΔ) και 2 και 8 Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας), τις οποίες ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε και δεν παραβίασε ευθέως ή εκ πλαγίου. Ειδικότερα, παρά τις περί του αντιθέτου αιτιάσεις του αναιρεσείοντα: Α) Στο σκεπτικό της προσβαλλομένης εκτίθενται με σαφήνεια και πληρότητα: α) τα συγκροτούντα την αμελή συμπεριφορά του αναιρεσείοντα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν παράβαση των κανόνων της ιατρικής επιστήμης και του συμπλέγματος νομικών καθηκόντων, που συνδέονται με την έννομη θέση του αναιρεσείοντα ως υπαλλήλου σε νοσοκομείο, εντοπιζόμενη στο ότι αυτός 1) ως υπεύθυνος χειρουργός της επέμβασης στην οποία υποβλήθηκε στις 24-10-2008 η ασθενής Δ. Μ., κατά τη διάρκεια της οποίας έλαβε χώρα επιτυχώς αντιμετωπισθέν από αυτόν χειρουργικό σύμβαμα (τρώση της έσω δεξιάς λαγονίου φλεβός) με συνέπεια την πρόκληση σημαντικής και απότομης αιμορραγίας, κατά το μετεγχειρητικό στάδιο, ήτοι από το χρονικό σημείο της ολοκλήρωσης του χειρουργείου μέχρι και την εγκατάσταση της ασθενούς στο θάλαμο της κλινικής, δεν φρόντισε (παρέλειψε) να εντοπίσει και να ενημερώσει (μάλιστα και προφορικά) τους ιατρούς της κλινικής ότι θα μεταφέρετο η ανωτέρω ασθενής καθώς και για τον κίνδυνο που αυτή διέτρεξε από την επισυμβάσα στο χειρουργείο αιμορραγία, με παράλληλη παροχή οδηγιών για την παρακολούθησή της, όπως θα έκανε ο μέσος συνετός χειρουργός, έτσι ώστε οι τελευταίοι (ιατροί κλινικής) να είναι γνώστες της καταστάσεώς της και προετοιμασμένοι να την παραλάβουν και να παρακολουθήσουν τη μετεγχειρητική της κατάσταση εντός του θαλάμου της κλινικής και 2) ως Διευθυντής της Μαιευτικής -Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών "Ο Άγιος Ανδρέας" και ως εκ τούτου αρμόδιος και υπεύθυνος για την εύρυθμη λειτουργία αυτής, παρά το γεγονός ότι η ειδικευμένη ιατρός, επιμελήτρια Α. Ο. Α., ήταν επιφορτισμένη να βρίσκεται στη Μαιευτική -Γυναικολογική κλινική, έδωσε εντολή να βρίσκεται εκτός αυτής (αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητες απασχόλησης των δύο εναπομεινάντων ιατρών με την εξέταση άλλων ασθενών των θαλάμων) και συγκεκριμένα σε προγραμματισμένο χειρουργείο, της ανέθεσε δηλαδή παράλληλα καθήκοντα, με αποτέλεσμα αυτή να απουσιάζει από την κλινική κατά το χρόνο παραλαβής της ασθενούς Δ. Μ., η οποία κατά την παραμονή της στο θάλαμο της κλινικής υπέστη ενδοκοιλιακή αιμορραγία, εξ αιτίας της οποίας επήλθε ο θάνατός της περί ώρα 14.00 μ.μ της ίδιας ημέρας (24-10-2008) ... Β) Ως προς την αναίρεση της Γ. Δ.: Με αυτά που δέχτηκε, το Δικαστήριο της ουσίας, **δεν διέλαβε στην προσβαλλομένη απόφασή του την**

απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠΑ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού δεν εκθέτει σ' αυτή με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά, τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποδείχτηκαν από την ακροαματική διαδικασία και συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση της αξιόποινης πράξης της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, για την οποία καταδικάστηκε η αναιρεσείουσα, τις αποδείξεις από τις οποίες συνήγαγε τα περιστατικά αυτά και τους συλλογισμούς με βάση του οποίους έκανε την υπαγωγή τους στις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των άρθρων 15, 26 παρ. 1, 28, και 302 παρ. 1 του ΠΚ σε συνδ. με τα άρθρα 13 και 14 ΑΝ 1565/1939 (Κώδικας ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος), 24 και 25 Ν. 3528/07 (Κώδικας Δημοσίων Πολ. Διοικ. Υπαλλήλων και Υπαλ. ΝΠΔΔ) και 2 και 8 Ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας). Ειδικότερα, καίτοι η προσβαλλομένη δέχεται ότι οι ιατροί της Μαιευτικής - Γυναικολογικής Κλινικής του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών, μεταξύ των οποίων και η εδώ αναιρεσείουσα (Επιμελήτρια Α), δεν είχαν ενημερωθεί από τον χειρουργό Π. Μ. για την κατάσταση της χειρουργηθείσας από τον τελευταίο ασθενούς Δ. Μ. και την επιπλοκή που αυτή παρουσίασε στο χειρουργείο το πρωί της 24-10-2008 καθώς και ότι ο σχετικός ιατρικός φάκελος της εν λόγω ασθενούς με το πρακτικό του χειρουργείου συμπληρώθηκε την επομένη (29-10-2008), στη συνέχεια αντιφατικά θεμελιώνει την αμέλεια της ως άνω αναιρεσείουσας αναφορικά με τον επελθόντα στο θάλαμο της κλινικής θάνατο της ασθενούς από ενδοκοιλιακή αιμορραγία στο ότι αυτή (αναιρεσείουσα), αν και ως ειδικευμένη ιατρός και υπεύθυνη της κλινικής όφειλε να ευρίσκεται σ' αυτήν και να παραλάβει την ασθενή Δ. Μ., εντούτοις απουσίαζε αδικαιολόγητα στα εξωτερικά ιατρεία κατόπιν επιλογής της, με αποτέλεσμα να μην παραλάβει και να μην εξετάσει την ανωτέρω χειρουργημένη ασθενή και να μην ενημερωθεί από το φάκελό της για την κατάστασή της υγείας της και το ιστορικό της, χωρίς όμως να αιτιολογεί από ποιον άλλον (πλην του χειρουργού Π. Μ.) θα μπορούσε να λάβει ή έλαβε τη σχετική ενημέρωση ως προς την κατάσταση της παραπάνω ασθενούς καθώς και πως ήταν δυνατόν να λάβει γνώση του, μη έχοντας εισέτι συμπληρωθεί, πρακτικού του χειρουργείου ώστε να μπορεί να γίνει λόγος περί αδικαιολόγητης απουσίας της στα εξωτερικά ιατρεία (ήτοι σε χώρο ευρισκόμενο εντός του Νοσοκομείου) "κατόπιν επιλογής της", παραδοχή η οποία προϋποθέτει εκ μέρους της στάθμιση μεταξύ περισσοτέρων, γνωστών όμως σ' αυτήν υποχρεώσεων. Ωσαύτως ουδόλως αιτιολογείται η δυνατότητα αυτής να προβλέψει το επελθόν αξιόποιο αποτέλεσμα εφόσον, κατά τις παραδοχές της προσβαλλομένης, ουδεμία πληροφόρηση είχε αναφορικά με την κατάσταση της υγείας της θανούσας και την επιπλοκή που παρουσίασε η υγεία της στο χειρουργείο. Επομένως, ο σχετικός από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ και Ε ΚΠΑ, εξεταζόμενος και αυτεπαγγέλτως, λόγος της κρινομένης αιτήσεως αναιρέσεως, με τον οποίο πλήττεται η προσβαλλομένη απόφαση για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας αλλά και για έλλειψη νόμιμης βάσεως, είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και παρελκούσης της έρευνας των λοιπών λόγων αναίρεσης, πρέπει ν' αναιρεθεί η προσβαλλομένη απόφαση ως προς την αναιρεσείουσα κατηγορούμενη Γ. Δ. του Γ. και ακολούθως να παραπεμφθεί η υπόθεση ως προς αυτήν για νέα συζήτηση στο ίδιο Δικαστήριο, συγκροτούμενο από άλλους δικαστές, εκτός από αυτούς που δίκασαν προηγουμένως. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ Αναίρει την υπ' αριθμ. 1214/2015, 247 και 294/2016 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου (Πλημ/των) Πατρών ως προς την κατηγορούμενη-αναιρεσείουσα Γ. Δ. του Γ. Παραπέμπει ως προς αυτήν την υπόθεση για νέα συζήτηση στο ίδιο Δικαστήριο, που θα συγκροτηθεί από άλλους δικαστές εκτός από εκείνους που δίκασαν προηγουμένως. Απορρίπτει την από 23-5-2016 (με αριθ. 13/2016) αίτηση του Π. Μ. του Κ., κατοίκου ... για αναίρεση της υπ' αριθμ. 1214/2015, 247 και 294/2016 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου (Πλημ/των) Πατρών καθώς και τους από 18-7-2016 πρόσθετους αυτής λόγους που κατατέθηκαν με χωριστό δικόγραφο στις 19-7-2016.».

Άρθρο 386 ΠΚ. — **Απάτη.** 1. Όποιος με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος βλάπτει ξένη περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη, ή ανοχή με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών· και αν η ζημιά που προξενήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. 2. Οι διατάξεις του άρθρου 72 για το κατάστημα εργασίας εφαρμόζονται και εδώ. 3. Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών: α) αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και **το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημιά** υπερβαίνουν το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ ή β) αν **το περιουσιακό όφελος ή η προξενηθείσα ζημιά υπερβαίνει συνολικά** το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ. (Όπως η παρ. 3 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 14 παρ. 4 του Ν 2721/1999, τα δε χρηματικά ποσά αναπροσαρμόστηκαν με το άρθρο 25 παρ. 1δ' και παρ. 2δ' του Ν 4055/2012)

Άρθρο 372 ΠΚ. — **Κλοπή.** 1. Όποιος αφαιρεί ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα από την κατοχή άλλου με σκοπό να το ιδιοποιηθεί παράνομα, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών· και αν το αντικείμενο της κλοπής είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. 2. Κινητό πράγμα θεωρείται κατά τον Κώδικα και η ενέργεια του ηλεκτρισμού, του ατμού και κάθε άλλη ενέργεια. 3. Η διάταξη του άρθρου 72 σχετικά με την παραπομπή του υπαιτίου σε κατάστημα εργασίας εφαρμόζεται και εδώ.

Άρθρο 380 ΠΚ. — **Ληστεία.** 1. Όποιος με σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής αφαιρεί από άλλον ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα ή τον εξαναγκάζει να του το παραδώσει για να το ιδιοποιηθεί παρανόμως, τιμωρείται με κάθειρξη. **Η τέλεση της πράξης του προηγούμενου εδαφίου με κάλυψη ή αλλοίωση των χαρακτηριστικών του προσώπου του δράστη συνιστά επιβαρυντική περίπτωση.**⁵⁰ Αν ο υπαίτιος της πράξεως αυτής έφερε πολεμικό τυφέκιο ή πυροβόλο όπλο που φέρει φυσίγγιο των 40 χιλιοστών και άνω ή πολυβόλο ή υποπολυβόλο ή χειροβομβίδα ή εκρηκτικό μηχανισμό ή βαρύ όπλο ή όπλο πυροβολικού, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών. 2. Αν από την πράξη προήλθε ο θάνατος κάποιου προσώπου ή βαριά σωματική βλάβη ή αν η πράξη εκτελέστηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα εναντίον προσώπου ή αν ο δράστης έκανε χρήση πολεμικού τυφεκίου ή πυροβόλου όπλου που φέρει φυσίγγιο των 40 χιλιοστών και άνω ή πολυβόλου ή υποπολυβόλου ή χειροβομβίδας ή εκρηκτικού μηχανισμού ή βαρέως όπλου ή όπλου πυροβολικού, επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη. (Όπως η παρ. 2 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 72 παρ. 2 του Ν 4139/2013.) 3. Οι ίδιες ποινές (παρ. 1 και 2) επιβάλλονται σ' εκείνον που καταλήφθηκε επ' αυτοφώρω να κλέβει και μεταχειρίζεται σωματική βία εναντίον προσώπου ή απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής για να διατηρήσει το κλοπιμαίο.

Άρθρο 385. — **Εκβίαση.** 1. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις του άρθρου 380, με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος,⁵¹ εξαναγκάζει κάποιον με βία ή με απειλή σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή από την οποία επέρχεται ζημιά στην περιουσία του εξαναγκαζομένου ή άλλου τιμωρείται: α) σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 380 παρ. 1 και 2, αν

⁵⁰ Όποιος ενεργεί με καλυμμένα ή αλλοιωμένα τα χαρακτηριστικά του προσώπου του είναι **δράστης ιδιαίτερης επικινδυνότητας**, επειδή μη φοβούμενος για την εξακρίβωση της ταυτότητάς του δεν έχει ηθικές αναστολές και αποθρασύνεται. Για την αντιμετώπιση του δράστη αυτού έκρινε ο Νομοθέτης, ότι επιβάλλεται η επαύξηση του αξιοποίνου όχι με την αλλαγή του πλαισίου ποινής αλλά με τη λήψη υπόψη της **ιδιαιτέρας επικινδυνότητας** κατά την επιμέτρηση της ποινής σύμφωνα με το άρθρο 79 ΠΚ.

⁵¹ Πρόκειται για υποκειμενικό στοιχείο του αδικού (έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση). Βλ. τα σχόλια υπό το άρθρο 372 ΠΚ για την κλοπή (**σκοπός παράνομης ιδιοποίησης**) και υπό το άρθρο 375 ΠΚ για την υπεξαίρεση (**έννοια παράνομης ιδιοποίησης**).

η πράξη τελέστηκε με σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής· β) αν ο υπαίτιος μεταχειρίστηκε βία ή απειλή βλάβης της επιχείρησης, του επαγγέλματος, του λειτουργήματός του, ή άλλης δραστηριότητας που ασκεί ο εξαναγκαζόμενος ή άλλος ή προσφέρθηκε να παρέχει ή παρέχει προστασία για την αποτροπή πρόκλησης τέτοιας βλάβης από τρίτον τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και δεν επιτρέπεται μετατροπή ή αναστολή της ποινής. Αν τις παραπάνω πράξεις τέλεσε πρόσωπο που διαπράττει τέτοιες πράξεις κατά συνήθεια ή κατ' επάγγελμα τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών· γ) σε κάθε άλλη περίπτωση τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. (Όπως η περ. β' τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 10 του Ν 2408/1996.) 2. Οι διατάξεις του άρθρου 72 για το κατάστημα εργασίας εφαρμόζονται και εδώ.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να αντιληφθούν οι σπουδαστές τα χαρακτηριστικά της ιατρικής αμέλειας μέσω των διαφορετικών απόψεων που διατυπώνονται στη Νομική Θεωρία και στη Νομολογία των Δικαστηρίων.
- Να αναλύουν σε βάθος τις έννοιες της απάτης, της κλοπής, της ληστείας και της εκβίασης.
- Να αξιολογούν και να προσδιορίζουν περαιτέρω τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τις αξιόποινες πράξεις της απάτης, της κλοπής, της ληστείας και της εκβίασης.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με τα χαρακτηριστικά της ιατρικής αμέλειας.
- Να επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα απάτης, κλοπής, ληστείας και εκβίασης.

Λέξεις Κλειδιά

Αμέλεια ιατρών	Συγκλίνουσα αμέλεια ιατρών	Εξωτερική και εσωτερική αμέλεια ιατρών
παρακολούθηση της μετεγχειρητικής πορείας ασθενούς του	Κλοπή	Ληστεία
Εκβίαση	Απάτη	Νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Μια επισκόπηση της ποινικής ευθύνης για πρόκληση θανάτου ή σωματικής βλάβης από αμέλεια Ιατρών, **Εγκληματολογία 2017**, σελ. 127-155 (εδώ αναλύονται σε βάθος όλα τα ζητήματα ιατρικής αμέλειας).

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, υπό τα Άρθρα 372, 380, 385, 386 ΠΚ (Εδώ αναλύονται όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της απάτης, κλοπής, ληστείας και εκβίασης και αναφέρονται περιπτώσεις από τη Νομολογία και τη Δικαστηριακή Πράξη.).

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 372, 380, 385, 386 ΠΚ (Εδώ αναλύονται επίσης όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της απάτης, κλοπής, ληστείας και εκβίασης και αναφέρονται περιπτώσεις από τη Νομολογία και τη Δικαστηριακή Πράξη.).

Συμπληρωματικό υλικό

Αρ. Χαραλαμπάκη, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 271επ., 274επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία (εδώ επίσης αναλύονται σε βάθος όλα τα ζητήματα ιατρικής αμέλειας).

Σύνοψη

Αναλύεται σε βάθος η έννοια της ιατρικής αμέλειας. Οι αξιόποινες πράξεις της απάτης, της κλοπής, της ληστείας και της εκβίασης που θα εξετασθούν επίσης σε βάθος με τη διδασκαλία σε τηλεδιάσκεψη και με τη λοιπή επικοινωνία εξοικειώνουν τον σπουδαστή σχετικά με τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Η Α εργάζεται ως υπάλληλος στο γραφείο του δικηγόρου Β. Συγχρόνως, η Α και ο Β διατηρούν ερωτικές σχέσεις και οδεύουν προς τον γάμο. Ένεκα τούτου και λόγω της εμπιστοσύνης που υπάρχει πλέον ο Β παρέχει συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο στην Α με την εντολή να διαχειρίζεται έναν τραπεζικό λογαριασμό του και να ικανοποιεί έτσι τις ανακύπτουσες ανάγκες του δικηγορικού γραφείου (αγοράζοντας πράγματα, πληρώνοντας παροχή υπηρεσιών ΟΤΕ, ΔΕΗ κ.λπ.). Μετά από την παρέλευση έτους από την παροχή του πληρεξουσίου η Α αναλαμβάνει από τον τραπεζικό λογαριασμό του Β 50.000 ευρώ και τα καταθέτει στον δικό της λογαριασμό, όταν εμφανίζονται τα πρώτα σύννεφα στη σχέση της με τον Β. Ερωτάται : α) Ποια ποινική ευθύνη έχει η Α ; β) Πώς θα αξιολογούνταν η συμπεριφορά της, αν το πληρεξούσιο είχε ανακληθεί λόγω λήξεως της σχέσης εργασίας με επίδοση προς την Α εξώδικης δήλωσης και στη συνέχεια επακολούθησε η ανάληψη των χρημάτων; γ) Ποια ευθύνη θα υπήρχε για την Α, αν το αναληφθέν μετά την ανάκληση του

πληρεξουσίου ποσό ήταν πάνω από 120.000 ευρώ; δ) Θα ευθυνόταν η Α ποινικά, αν είτε πριν είτε μετά την ανάκληση του πληρεξουσίου αναλάμβανε 50.000 ευρώ και αποδεδειγμένα δεν είχε πληρωθεί καθόλου για την εργασία της επί πέντε έτη, έχοντας έτσι αξίωση να της καταβληθούν οι αποδοχές της ύψους τουλάχιστον 50.000 ευρώ ;

Άσκηση 1.2

Ο Α συμμετείχε ως **ειδικευόμενος ιατρός** (χειρουργός) σε μια ιατροχειρουργική επέμβαση μαζί με τον ειδικό ιατρό. Έγιναν λάθη με αποτέλεσμα να επέλθει ο θάνατος του ασθενούς. Θα μπορεί ο ειδικευόμενος ιατρός να έχει ποινική ευθύνη;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Η αντίσταση ως έγκλημα κατά της πολιτειακής εξουσίας. Εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.

(2^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτήν αναλύονται η έννοια της αντίστασης ως εγκλήματος που στρέφεται κατά της πολιτειακής εξουσίας. Αναλύονται επίσης η έννοια της δημόσιας τάξης ως προστατευόμενου έννομου αγαθού και τα σημαντικότερα εγκλήματα που την προσβάλλουν.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άρθρο 167 Ελλ. ΠΚ (**Αντίσταση**) : «1. Όποιος μεταχειρίζεται **βία ή απειλή βίας** για να εξαναγκάσει κάποια αρχή ή υπάλληλο να ενεργήσουν πράξη που ανάγεται στα καθήκοντά τους ή να παραλείψουν νόμιμη πράξη, καθώς και όποιος βιαιοπραγεί κατά υπαλλήλου ή προσώπου που έχει προσληφθεί ή άλλου υπαλλήλου που έχει προστρέξει για να τον υποστηρίξει ενώ διαρκεί η νόμιμη ενέργειά του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Σε κάθε περίπτωση αποκλείεται η μετατροπή ή η αναστολή της ποινής.⁵² 2. Αν οι πράξεις που προβλέπει η προηγούμενη παράγραφος έγιναν από πρόσωπο που οπλοφορεί ή φέρει αντικείμενα με τα οποία μπορεί να προκληθεί σωματική βλάβη ή έχει καλυμμένα ή αλλοιωμένα τα χαρακτηριστικά του⁵³ ή έγιναν από περισσότερους, καθώς και αν το πρόσωπο κατά του οποίου στράφηκε η πράξη διέτρεξε σοβαρό προσωπικό κίνδυνο επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών εφόσον η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.».

Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η πολιτειακή εξουσία. Ως πολιτειακή εξουσία θα πρέπει κατά την άποψή μας να θεωρούνται τα νομοθετικά όργανα, τα εκτελεστικά ή διοικητικά όργανα (Κεντρική Διοίκηση-Κυβέρνηση-Υπουργοί, δεκατρείς Περιφέρειες και Τοπική και καθ' ύλην Αυτοδιοίκηση) και τα δικαστικά όργανα (α), **τα οποία εκφράζουν τη βούληση της Πολιτείας και των λοιπών Δημόσιων Νομικών Προσώπων (ΝΠΔΔ)** (β), εκδίδοντας και θεσπίζοντας στα **πλαίσια της νομιμότητας** νόμους, διοικητικές πράξεις και δικαστικές αποφάσεις (γ), με σκοπό την εξυπηρέτηση των πτυχών του δημόσιου συμφέροντος (δ). Αυτά τα πρόσωπα εμπεριέχονται και στον όρο «αρχή»,

⁵²Βλ. ωστόσο άρθρο 82 παρ. 10 ΠΚ (όπως το άρθρο αντικαταστάθηκε ολοκληρωτικά από το άρθρο 1 του Ν 3904/2010), που ορίζει : «**Η μετατροπή κατά τις προηγούμενες παραγράφους αποκλείεται στις περιπτώσεις καταδίκης για κακούργημα εμπορίας ναρκωτικών**. Διατάξεις του Ποινικού Κώδικα ή ειδικών ποινικών νόμων, που αποκλείουν ή ρυθμίζουν με άλλο τρόπο τη μετατροπή των στερητικών της ελευθερίας ποινών σε χρηματικές ή πρόστιμα ή καθορίζουν αλλιώς την έννοια της μετατροπής καταργούνται με την επιφύλαξη του προηγούμενου εδαφίου». Θα πρέπει όμως να επισημανθεί, ότι υπάρχει δυνατότητα ένας ειδικός ποινικός νόμος που θεσπίστηκε ήδη μετά τον Ν 3904/2010 ή θα θεσπιστεί στο μέλλον (π.χ. περί φοροδιαφυγής) να προβλέπει απαγόρευση μετατροπής της ποινής, οπότε θα πρέπει να ερευνηθεί, αν είναι προγενέστερος ή μεταγενέστερος της τελευταίας τροποποίησης ή αντικατάστασης του άρθρου 82 ΠΚ, οπότε θα ισχύσει ο μεταγενέστερος νόμος κατά τη θεμελιώδη αρχή «**νόμος μεταγενέστερος κασιχует νόμου προγενεστέρου**», και ότι το όλο ζήτημα καλύπτεται από την απαγόρευση της αναδρομικής ισχύος του ποινικού νόμου για τη θεμελίωση ή την επαύξηση του αξιοποίνου : πρβλ. Μ. Καϊάφα -Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 423επ., με περαιτέρω παραπομπές, όπου παρατηρείται επιπροσθέτως, ότι η έννοια της εμπορίας ναρκωτικών περιλαμβάνει όχι μόνο την αγορά προς μεταπώληση αλλά και όλες τις πράξεις που αποσκοπούν στην πώληση, όπως η καλλιέργεια, η κατοχή για διακίνηση, η μεταφορά, η εισαγωγή κ.λπ. (βλ. άρθρο 20 του Ν 4139/2013).

⁵³ Όποιος ενεργεί με καλυμμένα ή αλλοιωμένα τα χαρακτηριστικά του προσώπου του είναι **δράστης ιδιαίτερης επικινδυνότητας**, επειδή μη φοβούμενος για την εξακρίβωση της ταυτότητάς του δεν έχει ηθικές αναστολές και αποθρασύνεται. Για την αντιμετώπιση του δράστη αυτού έκρινε ο Νομοθέτης, ότι επιβάλλεται η επαύξηση του αξιοποίνου.

η οποία υποδηλώνει μονοπρόσωπο ή συλλογικό όργανο που μπορεί να εκδώσει κατά την άσκηση της υπηρεσιακής του δραστηριότητας ή εξουσίας εκτελεστές πράξεις.

Αρχή θεωρείται το Δικαστήριο, ο Ανακριτής, ο Εισαγγελέας, ο Γραμματέας της Περιφέρειας, ο Δήμαρχος, ο Πρύτανης, ο Αστυνομικός Διευθυντής, ο Λιμενάρχης, αλλά όχι και ο Μητροπολίτης, επειδή αυτός δεν ασκεί πολιτειακή εξουσία. Υπάλληλος είναι κάθε πρόσωπο, στο οποίο έχει ανατεθεί νόμιμα, έστω και προσωρινά, η άσκηση δημόσιας, δημοτικής ή κοινοτικής υπηρεσίας ή υπηρεσίας νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (άρθρο 13 περ. α ΠΚ). Ο υπάλληλος, σε αντίθεση με την αρχή, δεν έχει διευθυντική εξουσία στις ενέργειές του αλλά ενεργεί πάντοτε στα πλαίσια διαταγών. Υπάλληλοι είναι όσοι υπηρετούν σε κάποιο Υπουργείο, όπως οι υπάλληλοι των Δ.Ο.Υ., του Ι.Κ.Α., οι αστυνομικοί, οι δασικοί υπάλληλοι, οι υπηρετούντες σε Περιφέρεια ή σε Δήμο ή Κοινότητα, σε Α.Ε.Ι. ή κρατικό νοσοκομείο, οι δικαστικοί επιμελητές, οι ένορκοι σε ποινικές δίκες, αλλά όχι και οι δικηγόροι και οι συμβολαιογράφοι, επειδή δεν είναι όργανα πολιτειακής εξουσίας. Επίσης δεν αποτελούν υπαλλήλους κατά την έννοια του 167 ΠΚ οι υπάλληλοι των ΔΕΚΟ (Δημόσιων Επιχειρήσεων και Κοινωνικών Οργανισμών, όπως ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΥΔΑΠ, ΟΣΕ, ΕΛΤΑ, ΟΠΑΠ κ.λπ.).⁵⁴

Η αντίσταση είναι έγκλημα βλάβης του έννομου αγαθού στην παρ. 1 και βασικά **αφηρημένης διακινδύνευσης** στην παρ. 2, εκτός της περίπτωσης που ο δράστης «φέρει αντικείμενα με τα οποία μπορεί να προκληθεί σωματική βλάβη» (εδώ υφίσταται έγκλημα **δυσνητικής διακινδύνευσης**) και της περίπτωσης που «το πρόσωπο κατά του οποίου στράφηκε η πράξη διέτρεξε σοβαρό προσωπικό κίνδυνο» (εδώ υφίσταται έγκλημα **συγκεκριμένης διακινδύνευσης**). Επίσης, η αντίσταση είναι υπαλλακτικώς ή διαζευκτικώς μικτό έγκλημα και έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση στην πράξη του εξαναγκασμού (η διατύπωση «για να εξαναγκάσει» ισοδυναμεί με τη διατύπωση «με σκοπό να εξαναγκάσει»). Για την αντίσταση **απαιτείται δόλος** με βάση τα άρθρα 18 και 26 ΠΚ.

Βία⁵⁵ είναι τόσο η βία κατά προσώπων όσο και η βία κατά πραγμάτων (για την έννοια της βίας βλ. και τα σχόλια υπό τα άρθρα 134 και 336 ΠΚ). Ως απειλή βίας νοείται η απειλή π.χ. «θα σε σπάσω στο ξύλο» ή «θα σε σκοτώσω» (με μαχαίρι ή πυροβόλο όπλο ή άλλο επικίνδυνο αντικείμενο). Βιαιοπραγία συνιστούν τα γρονθοκοπήματα, τα σπρωξίματα, ο λιθοβολισμός, η ρίψη αντικειμένων, το τράβηγμα τσάντας, το σχίσσιμο ρούχων, η καταστροφή ή βλάβη αντικειμένων κ.λπ. Το άρθρο 167 παρ. 1 ΠΚ απαιτεί βιαιοπραγία κατά προσώπων και δεν αρκείται στη βιαιοπραγία κατά πραγμάτων.

Για την πλήρωση της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος της αντίστασης **απαιτείται η πράξη της αρχής ή του υπαλλήλου να είναι νόμιμη (βλ. π.χ. για τη νομιμότητα της σύλληψης άρθρο 6 Συντάγματος και άρθρα 275επ. ΚΠΔ και για τη νομιμότητα της χρήσης βίας άρθρα 278 ΚΠΔ και 930 ΚΠολΔ)**, δηλαδή απολύτως σύμφωνη με την έννομη τάξη υπό την έννοια ότι βρίσκεται μέσα στον κύκλο της καθ' ύλην αρμοδιότητας της αρχής ή του υπαλλήλου και ασκείται σύμφωνα με τους προβλεπόμενους τύπους και τις από τον νόμο οριζόμενες προϋποθέσεις. **Η ουσιαστική ορθότητα της πράξης επέμβασης (materielle Richtigkeit des Eingriffs)** στη σφαίρα ελευθερίας του πολίτη δεν είναι απαραίτητη. Αρκεί **η τυπική νομιμότητα (formale Rechtmäßigkeit)**. Έτσι, αν πρόκειται για

⁵⁴ Βλ. Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 44επ., με παραπομπές στη Νομολογία.

⁵⁵ Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι το άρθρο 330 ΠΚ ορίζει την «παράνομη βία» ως εξής : «Όποιος χρησιμοποιώντας σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης εξαναγκάζει άλλον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή για τις οποίες ο παθών δεν έχει υποχρέωση τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, **ανεξάρτητα αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον εκείνου που απειλείται ή κάποιου από τους οικείους του**». Υπέρ της επίκλησης της διάταξης του άρθρου 330 ΠΚ για τον προσδιορισμό της έννοιας της βίας στο άρθρο 167 ΠΚ συνηγορεί και το γεγονός ότι μεταξύ αντίστασης και απόπειρας παράνομης βίας ή απειλής γίνεται δεκτή **κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή**, η οποία αίρεται με βάση την αρχή της ειδικότητας υπέρ της διάταξης του άρθρου 167 ΠΚ : βλ. για τη φαινομενική αυτή συρροή Ν. Λαγού σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ άρθρο, τόμος Ι, 2011, σελ. 142επ., με περαιτέρω παραπομπές,

εσφαλμένη δικαστική απόφαση, ο δικαστικός επιμελητής θα δικαιούται, εφόσον τηρήσει τους προβλεπόμενους από τον ΚΠολΔ τύπους, να την εκτελέσει. Ο ιδιώτης όμως κατά του οποίου στρέφεται η απόφαση αυτή και η αναγκαστική εκτέλεση δικαιούται μόνο να ασκήσει τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα αλλά δεν δικαιούται να προβάλλει αντίσταση.⁵⁶ Μάλιστα το στοιχείο αυτό της νομιμότητας ισχύει ως **γενική αρχή δικαίου** για όλα τα εγκλήματα κατά της πολιτειακής εξουσίας, έστω και αν δεν αναφέρεται σε κάποια διάταξη, έτσι ώστε ποτέ δεν προστατεύεται η παράνομη υπηρεσιακή πράξη και ποτέ δεν υφίσταται έγκλημα, όταν η υπηρεσιακή πράξη είναι παράνομη (βλ. π.χ. άρθρα 172, 173, 177, 178 ΠΚ).⁵⁷ **Η νομιμότητα της υπηρεσιακής πράξης αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και συνεπώς θα πρέπει να καλύπτεται από δόλο.** Έτσι, αν ο δράστης έχει σπουδαίους λόγους να νομίζει, ότι η πράξη του υπαλλήλου είναι παράνομη και ότι δεν είναι άξια σεβασμού, θα υφίσταται **πραγματική πλάνη**, η οποία αποκλείει τον δόλο (δικαιολογημένη άγνοια της νομιμότητας της πράξης).⁵⁸

Παραδείγματα αντίστασης: 1) Ο Α απωθεί με μπουνιές και κλωτσιές τον αστυνομικό Β, ο οποίος εκείνη τη στιγμή ενεργεί για να τον συλλάβει με βάση δικαστικό ένταλμα σύλληψης ή σε περίπτωση αυτόφωρου εγκλήματος, για να τον εξαναγκάσει να παραλείψει τη νόμιμη πράξη της σύλληψης (βλ. για τη σύλληψη άρθρο 6 παρ. 1 Συντάγματος, άρθρα 242, 275 και 276 ΚΠΔ). 2) Ο Α απειλεί με πυροβόλο όπλο τον δικαστικό επιμελητή Β, ο οποίος επιχειρεί να εκτελέσει σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 904επ. του Κώδικα Πολιτικής δικονομίας μια δικαστική απόφαση, ώστε να παραλείψει να την εκτελέσει. 3) Ο Α και ο Β, απειλώντας και κρατώντας μαχαίρι και πυροβόλο όπλο αντίστοιχα, εξαναγκάζουν τον δεσμοφύλακα Γ, στο Α.Τ. Αργυρούπολης, να ανοίξει την πόρτα του κρατητηρίου και να ελευθερώσει δύο φίλους τους, που είχαν συλληφθεί για αυτόφωρο έγκλημα. **Εδώ μάλιστα υπάρχει αληθινή κατ' ιδέαν συρροή με ελευθέρωση φυλακισμένου (άρθρο 172 παρ. 1 ΠΚ).**

Για να στοιχειοθετείται το έγκλημα της αντίστασης, θα πρέπει η ενεργούμενη πράξη από την αρχή ή τον υπάλληλο **να είναι νόμιμη**. Για παράδειγμα, ο Α προβάλλει αντίσταση κατά του αστυνομικού Β, ο οποίος επιχειρεί να τον συλλάβει, χωρίς να συντρέχει περίπτωση νόμιμης σύλληψης ένεκα αυτόφωρου ή με βάση δικαστικό ένταλμα σύλληψης, επειδή ο αστυνομικός Β θεωρεί από πλάνη τον Α ως τον δράστη αυτόφωρου εγκλήματος ή ως το πρόσωπο κατά του οποίου εκδόθηκε το ένταλμα σύλληψης, ενώ πράγματι ο δράστης ή το καταδιωκόμενο πρόσωπο είναι ο Κ. Στην περίπτωση αυτή δεν στοιχειοθετείται αντίσταση, **επειδή ακριβώς δεν συντρέχει περίπτωση νόμιμης σύλληψης**. Η αντίσταση ανθρώπου (πολίτη ή αλλοδαπού) στην περίπτωση κατά την οποία γίνεται αστυνομικός έλεγχος και απόπειρα σύλληψης, **χωρίς να υπάρχουν ενδείξεις ενοχής για τέλεση αυτόφωρου εγκλήματος**, δεν συνιστά έγκλημα αντίστασης : έτσι ρητά Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Κατάχρηση εξουσίας και ανθρώπινα δικαιώματα, 2013, σελ. 43επ. Επίσης, δεν θα υφίστατο αντίσταση στην περίπτωση, κατά την οποία ο οφειλέτης ασκεί βία κατά δικαστικού επιμελητή, που επιχειρεί να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση δικαστικής απόφασης και ειδικότερα σε κατάσχεση πραγμάτων του οφειλέτη, με σκοπό να παραλείψει αυτός την πράξη εκτέλεσης, εφόσον ο δικαστικός επιμελητής δεν φέρει μαζί του το απόγραφο (αντίγραφο του εκτελεστού τίτλου που έχει τον εκτελεστήριο τύπο : άρθρο 918 ΚΠολΔ), δεν έχει δοθεί εντολή του δικαιούχου επάνω στο απόγραφο προς εκτέλεση (άρθρο 927 ΚΠολΔ) ή δεν έχει προηγηθεί επίδοση σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση αντιγράφου του απογράφου με επιταγή για εκτέλεση (άρθρο 924

⁵⁶ Βλ. την κρατούσα άποψη σε Johannes Wessels / Michael Hettinger, Strafrecht. Besonderer Teil 1, 2012, σελ. 193επ. με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Επιστήμη.

⁵⁷ Βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Η νομιμότητα των ενεργειών της αρχής ως προϋπόθεση για την ποινική προστασία της, ΠοινΧρ 1976, 780, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 133, Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 49.

⁵⁸ Πρβλ. Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 49επ., Ν. Λαγού σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, 2011, σελ. 1424επ., με περαιτέρω παραπομπές, **όπου φαίνεται ότι μια τέτοια πλάνη μπορεί να αντιμετωπίζεται και ως νομική πλάνη (μάλλον κρατούσα άποψη στη νομολογία).**

ΚΠολΔ). Αν στην περίπτωση αυτή ο δικαστικός επιμελητής ενεργεί απολύτως νόμιμα αλλά ο καθ' ου η εκτέλεση με βία και απειλές τον διώχνει από το κατάστημά του, όπου πρόκειται να γίνει κατάσχεση κινητών, **επειδή πίστεψε ότι ο δικαστικός επιμελητής δεν ενεργούσε νόμιμα και δεν είχε δικαίωμα να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση**, αφού άκουσε τον δικηγόρο του που τον συμβούλευσε να διώξει τον επιμελητή, γιατί η προς εκτέλεση απόφαση είναι κραυγαλέα και πρόδηλα άδικη και πρόκειται να ακυρωθεί στο εφετείο, **τότε θα μπορούσε να του αναγνωρισθεί πραγματική πλάνη που αποκλείει τον δόλο, επειδή αγνοούσε τη νομιμότητα της ενέργειας του δικαστικού επιμελητή ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος**. Και η υποστηριζόμενη εδώ άποψη και η άποψη που δέχεται συγγνωστή νομική πλάνη καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή στην άρση του καταλογισμού ως στοιχείου της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος. Μάλιστα, τόσο ο ισχυρισμός περί πραγματικής πλάνης (αυτός εννοιολογικά είναι αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός, αφού αρνείται τον δόλο, που είναι ένα στοιχείο της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος, αλλά και αυτοτελής ισχυρισμός, αφού αποκλείει τον δόλο ως στοιχείο του καταλογισμού) όσο και ο ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης συνιστούν κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου αυτοτελείς ισχυρισμούς, στους οποίους οφείλει το δικαστήριο της ουσίας να απαντήσει (με στάθμιση και αξιολόγηση) στην ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασής του, αλλιώς δεν θα υφίσταται η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία και θα παράγεται έτσι λόγος αναίρεσης.⁵⁹

Η παρ. 2 εισάγει διακεκριμένο έγκλημα αντίστασης που τιμωρείται βαρύτερα ένεκα των επιβαρυντικών περιστάσεων που αναφέρονται σ' αυτήν. Με τη διατύπωση «το πρόσωπο κατά του οποίου στράφηκε η πράξη διέτρεξε σοβαρό προσωπικό κίνδυνο» προσδιορίζεται ο κίνδυνος ως επελθόν αποτέλεσμα, δηλαδή ένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος (εδώ υφίσταται **έγκλημα συγκεκριμένης διακινδύνευσης της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας και υγείας**), το οποίο είναι το αποτέλεσμα του εγκλήματος και θα πρέπει να καλύπτεται από τον δόλο του δράστη (έγκλημα ουσιαστικό ή αποτελέσματος). Π.χ. ο δικαστικός επιμελητής απωθήθηκε με τόση δύναμη έξω από το κατάστημα του οφειλέτη, ώστε βρέθηκε στο οδόστρωμα,

στο οποίο διέρχονταν οχήματα, και κτύπησε πάνω σε ένα από αυτά. **Όταν το βαρύτερο αποτέλεσμα δεν τιμωρείται αυτοτελώς ως έγκλημα από αμέλεια** (όπως π.χ. η πρόκληση κινδύνου ζωής ή κινδύνου βαριάς βλάβης της υγείας από αμέλεια), δεν μπορεί να θεμελιώσει έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος αλλά μόνο επιβαρυντική περίπτωση, για την οποία απαιτείται δόλος.⁶⁰

Παράδειγμα τελεολογικής συστολής : Ο Α είναι 35 ετών και βόσκει τα πρόβατά του σε ερημικό σημείο που απέχει 50 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλεως. Επάνω του φέρει ένα κυνηγετικό όπλο που κατέχει νόμιμα με σκοπό να κυνηγάει πουλιά. Πλησιάζει η περίοδος του Πάσχα και πιέζεται να παραδώσει εκατό αρνιά που του έχουν ζητήσει. Μόνος του φροντίζει για τη βοσκή και για τη φύλαξη των προβάτων. Δύο αστυνομικοί καταφθάνουν στον τόπο της βοσκής για να εκτελέσουν δικαστική απόφαση, που τον έχει καταδικάσει για εκχέρσωση δασικής έκτασης 1500 τ.μ. Είναι αυτή η μόνη αξιόποινη πράξη που διέπραξε σε όλη του τη ζωή, με αφορμή την καλλιέργεια

⁵⁹ Βλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2012, σελ. 3113επ., όπου παρατίθενται αποφάσεις του Αρείου Πάγου που θεωρούν ως αυτοτελείς ισχυρισμούς τους ισχυρισμούς περί πραγματικής πλάνης και περί συγγνωστής νομικής πλάνης.

⁶⁰ Βλ. ΑΠ 1692/2004, Ποιν Δικ 2004, σελ. 146επ., ΑΠ 337/2010, ΠοινΧρ 2011, σελ. 118επ., Ελ. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Η προβληματική των μη γνήσιων εκ του αποτελέσματος εγκλημάτων, Υπεράσπιση 1992, σελ. 1067επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα ..., σελ. 214επ., Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Οι νέες επιβαρυντικές μορφές διακίνησης ναρκωτικών του άρθρου 23Α Ν 3459/2006 - Επίταση της ποινικής καταστολής και αρχή της αναλογικότητας, Ποινική Δικαιοσύνη 2009, σελ. 743επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 416επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές. Διαφορετική θεωρία για το εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο έγκλημα βλ. σε Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 335επ., 338επ., Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 554επ.

πατάτας. Του ζητούν να τους ακολουθήσει για να πληρώσει την ποινή και του γνωρίζουν ότι σε διαφορετική περίπτωση θα φυλακισθεί. Δεν έχει χρήματα και σκέπτεται να τραπεί σε φυγή για να αποτρέψει τη σύλληψη, τη φυλάκιση και την εγκατάλειψη των προβάτων. Ήδη οι αστυνομικοί τον έχουν πλησιάσει τόσο, ώστε να έχει σχηματισθεί ένας ασφυκτικός κλοιός, και επιχειρούν να τον συλλάβουν. Αναγκάζεται να απωθήσει βιαίως τους δύο, οι οποίοι κινήθηκαν προς το μέρος του για να τον συλλάβουν. Κατορθώνει και ξεφεύγει, αφού οι σωματικές του δυνάμεις τον βοηθούν σ' αυτό. Οι αστυνομικοί τον καταδιώκουν επί δεκαπέντε λεπτά της ώρας και μετά από διακόσια μέτρα επιτυγχάνουν να τον ακινητοποιήσουν. Είναι οφθαλμοφανές ότι ο Α έχει τελέσει αντίσταση με βιαιοπραγία κατά υπαλλήλων κατά τη διάρκεια νόμιμης ενέργειάς τους (άρθρο 167 παρ. 1 ΠΚ: φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους).⁶¹ **Θα πρέπει μήπως να καταδικασθεί για διακεκριμένη αντίσταση σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 167 παρ. 2 ΙΚ (φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών), επειδή κατά τη στιγμή του επεισοδίου έτυχε να οπλοφορεί και μάλιστα νόμιμα; Υπάρχει εδώ άδικο στην επιβαρυντική του μορφή;**⁶²

Βασικά το προστατευόμενο έννομο αγαθό στο άρθρο 167 ΠΚ είναι η πολιτειακή εξουσία ως ικανότητα επιβολής του κράτους μέσα στα χωρικά του όρια ή, με άλλα λόγια, ως αποτελεσματικότητα του μηχανισμού επιβολής της κρατικής βούλησης εντός των ορίων του κράτους. Ενσαρκωτές αυτής της ικανότητας επιβολής είναι τα εκτελεστικά όργανα του κράτους. Η αιτία όμως της τιμώρησης της αντίστασης που διαπράττεται από οπλοφορούντα με μεγαλύτερη ποινή είναι πρόδηλα η αφηρημένη διακινδύνευση έννομων αγαθών και ο αφηρημένος κίνδυνος για το υλικό αντικείμενο που εξατομικεύει το προσβαλλόμενο με την αντίσταση έννομο αγαθό, για το συγκεκριμένο δηλαδή όργανο της πολιτειακής εξουσίας στο πεδίο της νόμιμης επιβολής της. Η διάταξη του άρθρου 167 παρ. 2 ΠΚ εισάγει ένα **αμάχητο τεκμήριο ιδιαίτερης επικινδυνότητας του δράστη**. Ωστόσο, κατά τελεολογική συστολή θα πρέπει να δεχθούμε, ότι δεν υπάρχει λόγος να τιμωρηθεί ο οπλοφορών δράστης για διακεκριμένη αντίσταση, όταν με πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας αποκλειόταν η δυνατότητα να κάνει χρήση του όπλου κατά την τέλεση της αντίστασης. **Το τότε βεβαίως συμβαίνει αυτό είναι ζήτημα της συγκεκριμένης περιπτώσεως**. Ως περιστάσεις που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κριτήρια για τον αποκλεισμό της αφηρημένης διακινδύνευσης (της πραγματοποίησης του κινδύνου) πρέπει να θεωρούνται π.χ. το γεγονός ότι κατά τη στιγμή της αντιστάσεως ο δράστης νομίμως φέρει το όπλο, το γεγονός ότι δεν προμελετήθηκε από τον δράστη ο συνδυασμός της οπλοφορίας με την αντίσταση αλλά υπήρξε τυχαία σύμπτωση αυτών των δύο, το ότι παρήλθαν αρκετά λεπτά της ώρας χωρίς να δώσει ο δράστης σημάδια που θα έδειχναν (απειλητική) διάθεση για χρήση του όπλου και το ότι δεν έχει τελέσει σε προγενέστερο χρόνο εγκλήματα κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή άλλα εγκλήματα που προδίδουν έντονα αντικοινωνικό φρόνημα (εμπορία ναρκωτικών, ληστεία, βιασμός κ.λπ.). Στο παράδειγμα του κατά τα λοιπά φιλήσυχου και νομοταγούς βοσκού που έφερε επάνω του νόμιμα και τυχαία το κυνηγετικό όπλο και δεν διανοήθηκε, μολονότι είχε τη δυνατότητα τόσο κατά τη στιγμή της γνωστοποίησης του λόγου αναζήτησής του όσο και κατά τη διάρκεια της καταδίωξης του επί δεκαπέντε λεπτά της ώρας, να κάνει χρήση του όπλου έστω με απειλή ή με πυροβολισμό στον αέρα θα πρέπει να αποκλείσουμε κάθε αφηρημένη διακινδύνευση για ξένα έννομα αγαθά και να μην εφαρμόσουμε τη διάταξη για τη διακεκριμένη αντίσταση, **ενεργώντας εδώ μια τελεολογική συστολή**.⁶³

⁶¹ Η συνηθέστερη περίπτωση αντίστασης εμφανίζεται και τελείται σε σχέση με αστυνομικούς, που προσπαθούν να συλλάβουν τον δράστη ή να ελέγξουν τυχόν τέλεση παράνομης πράξης, με σκοπό την αποφυγή της σύλληψης ή του ελέγχου : βλ. Ν. Λαγού σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 1420.

⁶² Το ερμηνευτικό αυτό ζήτημα δεν φαίνεται να έχει απασχολήσει μέχρι σήμερα τη Νομική Θεωρία και τη Νομολογία : βλ. Ν. Λαγού σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 1428.

⁶³ Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, σελ. 58επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα ..., σελ. 45επ., 54επ., 59επ., 234-237. Η § 244 του γερμ. Ποινικού Κώδικα προβλέπει διακεκριμένη (επιβαρυντική) μορφή κλοπής για

Με τις διατάξεις των άρθρων 183-197 ΠΚ προστατεύεται η Δημόσια Τάξη. Δημόσια τάξη είναι η κατάσταση γαλήνης, ηρεμίας, ειρήνης και ευταξίας στην κοινωνία ενός κράτους και ειδικότερα η κατάσταση στην οποία δεν προσβάλλονται με βλάβη ή διακινδύνευση τα από αυτήν επιλεγμένα ως προστατευόμενα έννομα αγαθά του κοινωνικού συνόλου ως αποτέλεσμα της ύπαρξης ρυθμιστικής έννομης τάξης, η οποία απειλεί και επιβάλλει κυρώσεις κατά των παραβατών κανόνων δικαίου, με σκοπό να διατηρούνται αλώβητα τα ατομικά, τα κοινωνικά ή συλλογικά και τα κρατικά έννομα αγαθά. Σημειωτέον ότι ως προστατευόμενο έννομο αγαθό από τις διατάξεις του νόμου περί όπλων θεωρείται κυρίως η δημόσια τάξη και ως τέτοια νοείται η κατάσταση ευταξίας μέσα στο κράτος, η κατάσταση δηλαδή, στην οποία υλοποιούνται ομαλά οι εκάστοτε επιδιώξεις της έννομης τάξης και δεν προσβάλλονται με βλάβη ή διακινδύνευση τα από αυτήν επιλεγμένα ως προστατευόμενα έννομα αγαθά (η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η προσωπική ελευθερία, η σεξουαλική ελευθερία, η ιδιοκτησία, η περιουσία κ.λπ. μέχρι και αυτή την υπόσταση του κράτους ή του πολιτεύματος).⁶⁴ Σημαντικότερα εγκλήματα εδώ είναι η δημόσια και μη πρόκληση σε διάπραξη κακουργήματος ή πλημμελήματος (άρθρα 184, 185 ΠΚ), η εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ), οι τρομοκρατικές πράξεις (άρθρο 187Α ΠΚ), και το έγκλημα σε υπαίτια μέθη.

Η εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ) : Πρόκειται για **έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης** του έννομου αγαθού «δημόσια τάξη» και συγκεκριμένα αόριστου αριθμού έννομων αγαθών, επειδή ο κίνδυνος δεν αναφέρεται ως επελθόν ή δυνάμενο να επέλθει αποτέλεσμα και στοιχείο στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αλλά **εικάζεται από τον Νομοθέτη υφιστάμενος** στις πράξεις που ποινικοποιούνται από το άρθρο 187 ΠΚ. Δημόσια τάξη είναι η κατάσταση γαλήνης, ηρεμίας, ειρήνης και ευταξίας στην κοινωνία ενός κράτους και ειδικότερα η κατάσταση στην οποία δεν προσβάλλονται με βλάβη ή διακινδύνευση τα από αυτήν επιλεγμένα ως προστατευόμενα έννομα αγαθά του κοινωνικού συνόλου ως αποτέλεσμα της ύπαρξης ρυθμιστικής έννομης τάξης, η οποία απειλεί και επιβάλλει κυρώσεις κατά των παραβατών κανόνων δικαίου, με σκοπό να διατηρούνται αλώβητα τα ατομικά, τα κοινωνικά ή συλλογικά και τα κρατικά έννομα αγαθά. Σημειωτέον ότι ως προστατευόμενο έννομο αγαθό από τις διατάξεις του νόμου περί όπλων θεωρείται κυρίως η δημόσια τάξη και ως τέτοια νοείται η κατάσταση ευταξίας μέσα στο κράτος, η

την περίπτωση, κατά την οποία ο δράστης φέρει μαζί του όπλο (Diebstahl mit Waffen). Ο Καθηγητής Theodor Lenckner (Juristische Rundschau 1982, σελ. 424επ.) επιχείρησε σ' αυτή τη διάταξη με πειστικά επιχειρήματα ρητά μια **τελεολογική συστολή**. Η αιτία της αυξημένης ποινής σ' αυτή την περίπτωση, είπε, είναι η αφηρημένη επικινδυνότητα του κλέπτη για τα έννομα αγαθά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και υγείας, ο οποίος κατά την τέλεση της κλοπής φέρει μαζί του ένα όπλο και για τον λόγο αυτόν μπορεί εύκολα να υποκύψει στον πειρασμό να κάνει χρήση του όπλου, αν συναντήσει εμπόδια ή αντίδραση. Αφού λοιπόν αυτή είναι η ratio legis, θα πρέπει, ισχυρίσθηκε, να περιοριστεί το αξιόποινο και να εξαιρεθούν από τη νομοτυπική υπόσταση της διακεκριμένης κλοπής οι περιπτώσεις, στις οποίες ένεκα των ιδιαιτεροτήτων του συγκεκριμένου ιστορικού συμβάντος ο κίνδυνος της χρήσης όπλου κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας μπορεί να αποκλεισθεί, ως π.χ. επί αφαιρέσεως του χαρτοφύλακα από μεθυσμένο, που είναι σε βαθύ ύπνο, κείται στο πεζοδρόμιο ερημικής περιοχής κατά τη διάρκεια της νύκτας και δεν πρόκειται να προβάλει αντίσταση ούτε αυτός ούτε άλλος. Την άποψη του Theodor Lenckner ακολουθεί ο Albin Eser in : Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 27. Auflage, 2006, § 244 Rdnr 5ff. (: «An dieser Gefährlichkeitsvermutung kann es fehlen, wo wegen der Besonderheiten des Einzelfalls die Gefahr eines Waffengebrauchs erfahrungsgemäß ausgeschlossen werden kann (Lenckner JR 82, 424, 427)»), όπου μάλιστα επισημαίνεται, ότι η διάταξη της § 244 StGB για την κλοπή με όπλο δεν εφαρμόζεται, όταν το όπλο δεν έχει βλητική ικανότητα ή είναι χωρίς σφαίρες, γιατί και σ' αυτή την περίπτωση δεν υφίσταται η αφηρημένη επικινδυνότητα του κλέπτη για τα έννομα αγαθά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και υγείας. Στην άποψη του Theodor Lenckner διατυπώνεται αντίθεση από Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, *Strafrecht, Besonderer Teil 2, Straftaten gegen Vermögenswerte*, 2012, σελ. 119 πλαγιάρ. 270, χωρίς όμως να δίνεται πειστική εξήγηση (με τέσσερις σειρές απλώς αμφισβητείται η δυνατότητα να συντρέξουν περιστάσεις αποκλεισμού του κινδύνου χρήσης του όπλου και ανατροπής έτσι του τεκμηρίου επικινδυνότητας, ενώ προτείνεται συγχρόνως (!) να αντιμετωπίζονται οι ενδεχόμενες σκληρότητες της § 244 μόνο στα πλαίσια της επιμέτρησης της ποινής). Σε ότι αφορά αυτό το τελευταίο και στα προβλήματα που γεννιούνται σχετικά με την επιμέτρηση της ποινής γενικά, βλ. Ιάκ.Φαρσεδάκη, «Επιμέτρηση της ποινής και Εγκληματολογία», στου ίδιου, *Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της. Μερικές ιστορικές, συγκριτικές, θεωρητικές και πρακτικές επισημάνσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1991, σελ.245-248.

⁶⁴ Βλ. Χρήστου Σατλάνη/Λάμπρου Μαργαρίτη, Είναι δυνατή η θεώρηση ενός πολιτικού κόμματος ή μιας πολιτικής οργάνωσης ως εγκληματικής οργάνωσης; Ποιν Δικ 2013, 761επ., 763, με περαιτέρω παραπομπές.

κατάσταση δηλαδή, στην οποία υλοποιούνται ομαλά οι εκάστοτε επιδιώξεις της έννομης τάξης και δεν προσβάλλονται με βλάβη ή διακινδύνευση τα από αυτήν επιλεγμένα ως προστατευόμενα έννομα αγαθά (η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η προσωπική ελευθερία, η σεξουαλική ελευθερία, η ιδιοκτησία, η περιουσία κ.λπ. μέχρι και αυτή την υπόσταση του κράτους ή του πολιτεύματος). **Ειδικότερα, με τη διάταξη του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ προστατεύονται συνολικά όλα τα έννομα αγαθά, τα οποία προστατεύονται από τις αναφερόμενες σ' αυτήν διατάξεις.**

Συγκρότηση ομάδας σημαίνει κάποια πρωτοβουλία και κάποιες αρχικές κινήσεις για τη στρατολόγηση προσώπων και τη δημιουργία της ομάδας (η ομάδα αυτή δρα όπως η Μαφία). **Ένταξη στην ομάδα** σημαίνει την ενεργητική συμμετοχή στις εκδηλώσεις και στις δραστηριότητες της ομάδας με αποδοχή των σκοπών αυτής, ενώ μπορεί αυτή να εκδηλώνεται με τη συμμετοχή σε στρατιωτική εκπαίδευση, σε εορταστικές συναθροίσεις, σε ομιλίες κ.λπ., με τη διάπραξη αξιόποινων πράξεων, με την προπαγάνδα υπέρ της οργάνωσης, με τη χρηματοδότηση ή με άλλες παροχές προς αυτή, με την προσέλκυση νέων μελών ή με άλλου είδους υποστήριξη της οργάνωσης κ.λπ. **Η συγκρότηση είναι στιγμιαίο έγκλημα αλλά η ένταξη στην ομάδα είναι διαρκές έγκλημα και διαρκεί όσο διαρκεί η ιδιότητα του μέλους και η ύπαρξη της ομάδας ως εγκληματικής οργάνωσης.** Η ένταξη στην ομάδα ως **διαρκές έγκλημα** συνεχίζεται για κάποιο χρόνο και τελείται **καθημερινά** και όσο διαρκεί η παράνομη κατάσταση της εγκληματικής οργάνωσης και παράγεται έτσι προσβολή με διακινδύνευση των προστατευόμενων από την έννομη τάξη έννομων αγαθών. Αυτονόητα, όποιος συγκρότησε την ομάδα και παρέμεινε ως μέλος σ' αυτή τέλεσε το έγκλημα και με τη συγκρότηση και με την ένταξη στην ομάδα. Βεβαίως, πρόκειται για έγκλημα διαζευκτικά ή υπαλλακτικά μικτό. Τούτο σημαίνει, ότι, αν πληρωθούν και οι δύο τρόποι τέλεσης που προβλέπει το άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ, υφίσταται πραγματική φαινομενική συρροή, η οποία αίρεται με βάση την αρχή της διάζευξης. **Ένα μόνο έγκλημα θα υφίσταται. Για τον συγκροτήσαντα λοιπόν την ομάδα θα είναι δυνατή η σύλληψή του ως μέλους στα πλαίσια της διαδικασίας για το αυτόφωρο έγκλημα, αφού υπάρχει διαρκές έγκλημα σε σχέση με την ένταξη.** Αν όμως ο συγκροτήσας τυχαίνει να διευθύνει συγχρόνως την ομάδα, τότε θα τιμωρηθεί ως εκείνος που «**διευθύνει την οργάνωση της πρώτης παραγράφου**», δηλαδή με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

Περαιτέρω, απαιτείται η ύπαρξη δομημένης ομάδας, τα κυριότερα χαρακτηριστικά της οποίας θα είναι η διοίκηση αυτής (συνήθως από ομαδάρχες, πυρηνάρχες ή περιφερειάρχες κ.λπ.) και η πειθαρχία των μελών της αλλά και η ύπαρξη χώρων για τις συναντήσεις των μελών της ομάδας. Ως δομημένη εγκληματική ομάδα νοείται αυτή, η οποία συγκροτείται με εγκληματική σε βάθος χρόνου προοπτική, στην οποία η βούληση καθενός μέλους υποτάσσεται στη βούληση της ολότητας και στην οποία τα μέλη αισθάνονται έναντι αλλήλων ως ενιαία ομάδα. Δηλαδή «δομημένη ομάδα είναι εκείνη που δεν σχηματίζεται περιστασιακά για την άμεση διάπραξη ενός εγκλήματος, αλλά προέχει ο τρόπος λειτουργίας της, ο οποίος διέπει σε τέτοιο βαθμό την εγκληματική δράση, ώστε τα πρόσωπα που τη διεκπεραιώνουν να έχουν δευτερεύουσα σημασία με την έννοια ότι μπορούν να αντικατασταθούν ... Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται στη διάρθρωση ενός συστήματος λειτουργίας της οργάνωσης, συνήθως με τη θέσπιση ιεραρχικών δομών στην κατανομή αρμοδιοτήτων και καθηκόντων μεταξύ των μελών, και στη συντονισμένη δράση των μελών της που κατευθύνεται από τη βούληση του συνόλου αυτών για την πραγμάτωση των στόχων της, η οποία (βούληση) εν τοις πράγμασι είναι δεσμευτική για καθένα από τα μέλη, χωρίς να απαιτείται για τη διαμόρφωσή της η συμμετοχή όλων στο σχεδιασμό των εγκλημάτων, αρκεί κάθε μέλος να γνωρίζει, ότι συνεισφέρει διά της ασκήσεως των ανατεθειμένων σ' αυτό καθηκόντων στην πραγμάτωση των στόχων της» (ΣυμβΕφΑθ 969/2007, ΠοινΔικ 2007, 1381επ.). Η ομάδα πρέπει να αποτελείται από τρία ή περισσότερα πρόσωπα και να έχει διαρκή δράση, δηλαδή δράση εξακολουθητική και για αόριστο

χρονικό διάστημα, που δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια.⁶⁵ Η εγκληματική οργάνωση, η οποία «**επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων ...**», είναι έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση, όπως μαρτυρεί και η Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο του Ν 2928/2001 (για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων). Η διατύπωση «**επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων ...**» δεν σημαίνει την επιδίωξη της διάπραξης κακουργημάτων διαφόρων κατηγοριών. Τα περισσότερα κακουργήματα μπορούν να ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Ως **περισσότερα (= δύο τουλάχιστον)** κακουργήματα λοιπόν μπορούν να νοούνται π.χ. περισσότερες ανθρωποκτονίες με πρόθεση σε βάρος διαφορετικών προσώπων, έστω και αν δεν είναι προκαθορισμένα τα θύματα. Η ως άνω επιδίωξη, το υποκειμενικό στοιχείο του αδικού δηλαδή στο έγκλημα της εγκληματικής οργάνωσης, θα στοιχειοθετείται απόλυτα, όταν αποδεικνύεται αφενός η επιδίωξη ανθρωποκτονιών (άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ) ή βαριών σωματικών βλαβών (άρθρο 310 παρ. 3 ΠΚ) σε βάρος ανθρώπων αόριστου αριθμού (που σκοπό έχουν π.χ. την τρομοκράτηση ή και την εκδίκηση αντιπάλων) και αφετέρου η διάπραξη κακουργημάτων σχετικών με όπλα που σκοπό έχουν τη διάπραξη ανθρωποκτονιών ή βαριών σωματικών βλαβών. Κατ' άρθρο 15 παρ. 1 του Ν 2168/1993 ισχύουν τα εξής: «Όποιος εισάγει, κατέχει, κατασκευάζει, μετασκευάζει, συναρμολογεί, εμπορεύεται, παραδίδει, προμηθεύει ή μεταφέρει πολεμικά τυφέκια, αυτόματα, πολυβόλα, πιστόλια, περίστροφα, χειροβομβίδες, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς και λοιπά είδη πολεμικού υλικού, **με σκοπό τη διάθεσή τους σε τρίτους για διάπραξη κακουργήματος ή με σκοπό τον παράνομο εφοδιασμό ομάδων, οργανώσεων, σωματείων ή ενώσεων προσώπων**, τιμωρείται με κάθειρξη, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη». Η επιδίωξη της διάπραξης περισσότερων κακουργημάτων από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ μπορεί να αποδεικνύεται κυρίως με βάση μεγαλόστομες διακηρύξεις ηγετικών μελών της ομάδας, με βάση τα

⁶⁵ **ΑΠ 210/2017, www.areiospagos.gr** : «Κατά την παρ. 1 του άρθρου 187 του ΠΚ ... Από τη διάταξη αυτή συνάγεται, ότι για τη στοιχειοθέτηση του παραπάνω εγκλήματος, που είναι υπαλλακτικώς μικτό, απαιτούνται: α) Η εξ αρχής δημιουργία (για την εγκληματική μορφή της "συγκροτήσεως") ή η προηγούμενη ύπαρξη (για την εγκληματική μορφή της "εντάξεως") ομάδας με δράση διαρκή, ήτοι ενός συνόλου προσώπων, που έχει ως σκοπό την ανάπτυξη δραστηριότητας σε βάθος χρόνου και όχι με τρόπο ευκαιριακό ή παροδικό. β) Η συμμετοχή κάποιου στην ίδρυση της ομάδας ή η εκ των υστέρων ένταξή του σ' αυτήν, ως μέλους. γ) Τα μέλη της ομάδας να είναι τουλάχιστον τρία. δ) Η ομάδα να έχει εσωτερική διάρθρωση και ιεραρχική δομή, με την έννοια ότι τα νεότερα ή κατώτερα μέλη υποτάσσουν τη βούλησή τους στα παλιότερα ή ανώτερα και όλοι μαζί, αδιαφόρως αν αυτό επιτυγχάνεται ελεύθερα ή με την καλλιέργεια σχέσεων επιβολής - υποταγής, διαμορφώνουν μια νέα, ενιαία βούληση, αυτή της οργανώσεως, που κατευθύνεται στην επίτευξη ενός κοινού σκοπού. ε) **Ο κοινός σκοπός, που μπορεί να έχει οποιοδήποτε κίνητρο, οικονομικό αλλά και ιδεολογικό ή άλλο, να αναφέρεται στην τέλεση κάποιου ή κάποιων από τα κακουργήματα, που απαριθμούνται περιοριστικά σ' αυτήν (μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής)** και στ) Τα κακουργήματα αυτά, που δεν χρειάζεται να είναι εκ των προτέρων καθορισμένα ως προς το είδος ή τις λεπτομέρειες και, κυρίως, ως προς το αντικείμενο εκάστης πράξεως, να προβλέπονται με τρόπο, που η αφηρημένη επιδίωξή τους, αφ' ενός χαρακτηρίζει τη συγκρότηση ή τη λειτουργία της ομάδας και αφ' ετέρου εμπίπτει στη γνώση και στη θέληση ενός εκάστου από αυτούς, που τη συγκροτούν ή εντάσσονται σ' αυτήν. Ακόμη, από την ίδια διάταξη συνάγεται, ότι για να γίνει ή να παραμείνει κάποιος μέλος της ομάδας απαιτείται και αρκεί η εκ μέρους αυτού αποδοχή του σκοπού της, **χωρίς να είναι αναγκαία και η προσωπική συμμετοχή του σε επί μέρους πράξεις, οι οποίες άγουν στην επίτευξη του σκοπού**. Από την ανωτέρω διάταξη προκύπτει, ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της συγκροτήσεως και εντάξεως σε εγκληματική οργάνωση πρέπει να πληρούνται τρία κριτήρια, ένα ποιοτικό (δομημένη ομάδα), ένα ποσοτικό (τρία ή περισσότερα πρόσωπα) και ένα χρονικό (διάρκεια δράσεως). Συγκρότηση της εγκληματικής οργανώσεως είναι η καθοδηγητική και κατευθυντήρια συμβολή στη δημιουργία της. Μέλος της οργανώσεως αυτής είναι εκείνος, που υποτάσσει τη βούλησή του στην οργάνωση **χωρίς να είναι αναγκαία και η προσωπική συμμετοχή του στις κατ' ιδίαν πράξεις της οργανώσεως**. Δομημένη ομάδα είναι εκείνη, που δεν σχηματίζεται περιστασιακά για τη διάπραξη ενός εγκλήματος αλλά συγκροτείται, για να έχει διαρκή δράση, ενώ υποκειμενικώς απαιτείται δόλος κάθε μέλους να θέλει την ένταξή του στην εγκληματική οργάνωση, ήτοι απαιτείται κάθε μέλος να έχει ως σκοπό τη διάπραξη περισσότερων από ένα κακουργημάτων, από εκείνα που αναφέρονται στη διάταξη (έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υποστάσεως), ο ειδικός δε αυτός δόλος νοείται συνολικός (ενιαίος), δηλ. τα μέλη να έχουν προαποφασίσει, ότι η δράση τους θα εκδηλωθεί σε βάθος χρόνου με την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων και χωρίς να έχουν καταστρωθεί οι λεπτομέρειες κλπ των εγκλημάτων τούτων. ».

συνθήματα της οργάνωσης, με βάση τα πανό που εκτίθενται συνήθως σε συναθροίσεις των μελών της ομάδας, με βάση τη στρατιωτική εκπαίδευση των μελών της ομάδας (ασκούνται σωματικά και εξασκούνται στη χρήση όπλων και στη σκοποβολή για ποιο λόγο;), με βάση τη διάπραξη αξιόποινων πράξεων από μέλη της ομάδας ή και με βάση μαρτυρίες των μελών της ομάδας.

Η Συνωμοσία για διάπραξη κακούργηματος στο κυπριακό ποινικό δίκαιο αποδίδεται με τη διάταξη του άρθρου 187 παρ. 5 Ελληνικού Ποινικού Κώδικα (**Συμμορία : «Όποιος ... ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα ...»**). Το άρθρο 187 Ελληνικού Ποινικού Κώδικα αναφέρεται στην εγκληματική οργάνωση και είναι ενταγμένο στις διατάξεις που προβλέπουν τα εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης. Στη διάταξη λοιπόν του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα (**Συνωμοσία για διάπραξη κακούργηματος**) ορίζονται τα εξής : «Όποιος συνωμοτεί με άλλο να διαπράξει κακούργημα ή να διενεργήσει πράξη σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου η οποία αν διενεργόταν στη Δημοκρατία θα ήταν κακούργημα και η οποία είναι ποινικό αδίκημα σύμφωνα με τους νόμους που ισχύουν στον τόπο όπου σκοπεύεται να διενεργηθεί, είναι ένοχος κακούργηματος και αν δεν προνοείται κάποια άλλη ποινή, υπόκειται σε φυλάκιση επτά χρόνων ή προκειμένου για κακούργημα που επισύρει κατά ανώτατο όριο ποινή κατώτερη από τη φυλάκιση επτά χρόνων, σε τέτοια κατώτερη ποινή.». Ας υποθέσουμε, ότι ο Α και ο Β συνωμότησαν και συμφώνησαν να τελέσουν ληστεία κατά συναυτουργία με χρήση σωματικής βίας και με την απειλή όπλου σε βάρος του Γ και του Δ, οι οποίοι μεταφέρουν χρήματα από την Πάφο στη Λευκωσία (εισπράξεις σουπερμάρκετ). Τελικά, κατόρθωσαν να αφαιρέσουν τα χρήματα, ολοκληρώνοντας το αδίκημα της ληστείας. Θα τιμωρηθούν με φυλάκιση διά βίου σύμφωνα με τις πρόνοιες των άρθρων 282 και 283 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα. Στην περίπτωση όμως αυτή δεν θα πρέπει να εφαρμοσθεί και η διάταξη του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα, η οποία τιμωρεί τη συνωμοσία για διάπραξη ληστείας. Δεν επιτρέπεται σε μια ένομη τάξη που έχει τα χαρακτηριστικά του κράτους δικαίου (ιδιαίτερα κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης) να τιμωρείται και η βλάβη ενός ξένου ένομου αγαθού και η προηγηθείσα με τη συνωμοσία διακινδύνευση του αυτού ένομου αγαθού, επειδή τότε θα καταλήγαμε στο εξής άτοπο : σε κάθε διάπραξη ποινικού αδικήματος θα έπρεπε να τιμωρείται συγχρόνως ο δράστης και για απόπειρα αυτού του ποινικού αδικήματος, η οποία αναγκαία και αναπόφευκτα προηγείται με την απόφαση για διάπραξη κακούργηματος ή πλημμελήματος και με την επιχείρηση πράξης που περιέχει αρχή εκτελέσεως του ποινικού αδικήματος της ολοκληρωμένης τέλεσης αυτού. Η διάταξη για τη συνωμοσία του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα θα πρέπει να μείνει ανεφάρμοστη με βάση μια διορθωτική ερμηνεία.⁶⁶

⁶⁶ Στο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο σε παρόμοιες περιπτώσεις γίνεται λόγος για φαινομενική συρροή εγκλημάτων, στην οποία το ένα από τα περισσότερα εγκλήματα δεν τιμωρείται, δηλαδή η σχετική ποινική διάταξη μένει ανεφάρμοστη. Αξίζει να επισημανθεί, ότι και στο Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, μολονότι δεν γίνεται λόγος για τη φαινομενική συρροή εγκλημάτων (και συνακόλουθα για τη μη εφαρμογή κάποιας ποινικής διάταξης), το Ανώτατο Δικαστήριο έχει διαμορφώσει Νομολογία, με βάση την οποία δεν τιμωρείται μια αξιόποινη συμπεριφορά με δύο ποινές, όταν αυτή προσβάλλει το ίδιο ένομο αγαθό που προστατεύεται από περισσότερες της μιας διατάξεις : βλ. Χρήστου Σατλάνη, Ζητήματα Ελληνικού, Κυπριακού και Αυστραλιανού Ποινικού Δικαίου, και Η εξουσία και η υποχρέωση του Ανωτάτου Δικαστηρίου Κύπρου για διεξαγωγή μιας δικαιοκρατικής ή δίκαιης ποινικής δίκης, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκ. Φαρσεδάκη «Δίκαιο και Εγκληματολογία», 2017, σελ. 1επ., 220-230, 602επ., 666επ., όπου γράφεται, ότι το Ανώτατο Δικαστήριο κρίνει και εξετάζει εκτός άλλων και το ζήτημα της επιβολής υπερβολικής ποινής ή της επιβολής δύο ή περισσότερων ποινών για τα ίδια πραγματικά γεγονότα, μολονότι προστατεύεται από τις οικείες πρόνοιες των ποινικών νόμων το ίδιο ένομο αγαθό, και όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται και οι ακόλουθες αποφάσεις: α). Θεοχάρους Κρίνος ν. Κυπριακής Δημοκρατίας, (2008) 2 Α.Α.Δ. 22: «Αυτό που έχουμε προσέξει είναι ότι ενώ αρκετές κατηγορίες στηρίζονται στα ίδια γεγονότα, το Κακούργιοδικείο επέβαλε ποινές σε όλες τις κατηγορίες. Σύμφωνα με τη νομολογία (βλ. μεταξύ άλλων Pefkos & Others v. Republic (1961) C.L.R. 340, Alexandrou v. Director of Customs (1985) 2 C.L.R. 47) εκεί που τα ίδια γεγονότα στοιχειοθετούν κατηγορίες πέραν της μιας, το δικαστήριο θα πρέπει να επιβάλει ποινή μόνο στη μια από αυτές, συνήθως την σοβαρότερη, και όχι σε όλες τις κατηγορίες για τις οποίες απλώς καταχωρεί καταδίκη». β). ALEKSANDR KONDRATJEV v. ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, Ποινική Έφεση Αρ. 78/2012, 19/7/2013: «Κατόπιν μακράς ακρόασης, ο εφεσείων βρέθηκε ένοχος σε όλες τις ανωτέρω κατηγορίες τις οποίες αντιμετώπιζε και του επιβλήθηκαν οι

Οι ως άνω σκέψεις επιβεβαιώνονται ως ορθές και από την 5.10.2016 απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου σε **HAMISI MWINYI SELMANI κ.α. v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Ποινικές Εφέσεις Αρ. 235/2013 και 236/2013, 5/10/2016**, με την οποία επικυρώθηκε ομόφωνα η καταδίκη που επιβλήθηκε σε δράστες βιασμού κατά συναυτουργία. Στην απόφαση αυτή αναγράφονται και τα εξής : «Οι Εφεσείοντες, κενυατικής καταγωγής, κρίθηκαν ένοχοι κατόπιν ακροαματικής διαδικασίας σε δυο κατηγορίες, ιδιαίτερα σοβαρής μορφής. Η πρώτη αφορά σε συνωμοσία προς διάπραξη κακουργήματος, κατά παράβαση των άρθρων 371, 144, 145 και 20 του Ποινικού Κώδικα, Κεφάλαιο 154. Σύμφωνα με τις λεπτομέρειες της κατηγορίας, οι Εφεσείοντες, στις 10.6.2013, στη Λεμεσό, **συνωμότησαν μεταξύ τους να διαπράξουν κακούργημα, δηλαδή βιασμό**. Η δεύτερη κατηγορία αφορά σε βιασμό κατά παράβαση των άρθρων 144, 145 και 20 του πιο πάνω Κώδικα. Σύμφωνα με τις λεπτομέρειές της, οι Εφεσείοντες, κατά την πιο πάνω ημερομηνία και στον ίδιο τόπο, ήρθαν σε παράνομη συνουσία μετά θήλεος, δηλαδή μετά της Rosalie Caducoy Flores από τις Φιλιππίνες, χωρίς τη συναίνεσή της. Οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα η εγκληματική συμπεριφορά των Εφεσείωντων αποτυπώνονται στην καταδικαστική απόφαση του Κακουργιοδικείου Λεμεσού. Εχουν ως ακολούθως: ... **Στη συνέχεια, ο πρώτος Εφεσείοντας τη βίασε από τον κόλπο με τη βοήθεια του δεύτερου Εφεσείοντα, ο οποίος της κρατούσε τα πόδια στο έδαφος**. Η παραπονούμενη έκλαιγε και φώναζε, αλλά, παρά ταύτα, οι Εφεσείοντες συνέχιζαν. **Μάλιστα, ο δεύτερος Εφεσείοντας έβαλε αρκετές φορές τα δάκτυλά του στον πρωκτό και στον κόλπο της παραπονούμενης. Όταν ο πρώτος Εφεσείοντας εκσπερμάτωσε στα ρούχα της παραπονούμενης βγήκε έξω από την αποθήκη. Τότε προσπάθησε να τη βιάσει και ο δεύτερος Εφεσείοντας, αλλά χωρίς να το πετύχει, αφού η παραπονούμενη τον κτύπησε στο κεφάλι με μπουκάλα**. Υπό τις συνθήκες αυτές ο δεύτερος Εφεσείοντας την άφησε και η παραπονούμενη βρήκε την ευκαιρία να απομακρυνθεί. Από την πάλη που έκαμε και με τους δύο Εφεσείοντες, στην προσπάθειά της να αποφύγει το βιασμό, τραυματίστηκε. **Παρουσίασε επίσης εκχυμώσεις στην πρωκτική περιοχή με πολλαπλές ρήξεις του βλεννογόνου του πρωκτικού σωλήνα, ως αποτέλεσμα της βίαιης εισόδου των δακτύλων του δεύτερου Εφεσείοντα στον πρωκτό της**. ... Τελικά, το Κακουργιοδικείο, τονίζοντας ότι οι περιστάσεις

ακόλουθες ποινές: Στην 1η κατηγορία, φυλάκιση 4 ετών. Σε κάθε μια από τις κατηγορίες 2 και 4, φυλάκιση ενός έτους. Στην 3η κατηγορία έχοντας υπόψη ότι όλα τα γεγονότα που στοιχειοθετούν το σχετικό αδίκημα περικλείονται στα γεγονότα που στοιχειοθετούν το αδίκημα της 1ης κατηγορίας, καμιά ποινή. Στην 6η κατηγορία, φυλάκιση 1 ½ έτους. Στην 5η κατηγορία έχοντας υπόψη και πάλι, ότι τα γεγονότα που στοιχειοθετούν το σχετικό αδίκημα περικλείονται στα γεγονότα που στοιχειοθετούν το αδίκημα της 3ης κατηγορίας, καμιά ποινή». γ). Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας v. Κυριάκου Κυριάκου, (2008) 2 Α.Α.Δ. 562: «Σύμφωνα με τις αρχές που διέπουν το θέμα της επιβολής διαδοχικών ποινών, δεν πρέπει να επιβάλλονται διαδοχικές ποινές όπου οι κατηγορίες στην ουσία συνιστούν μια ενιαία συμπεριφορά. Αυτό θα οδηγούσε σε υπερβολή, αφού οι ποινές για τις επί μέρους μικρότερης σοβαρότητας κατηγορίες στην ουσία θα αύξαναν, χωρίς επαρκή λόγο, την ποινή για το σοβαρότερο αδίκημα. Γι' αυτό και η επιβολή διαδοχικής ποινής υπόκειται στην παράλληλη αρχή ότι το σύνολο των διαδοχικών ποινών θα πρέπει να είναι ανάλογο προς τη σοβαρότητα των επί μέρους κατηγοριών και η αθροιστική ποινή γενικά δε θα καταντούσε υπερβολική υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης. Τα πιο πάνω προκύπτουν από τις υποθέσεις Μιχαήλ v. Δημοκρατίας (2003) 2 Α.Α.Δ 123 και Τραλαλάς v. Αστυνομίας (2004) 2 Α.Α.Δ. 323». δ). ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΕΥΚΑΡΙΤΗΣ κ.α. v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΦΕΣΗ ΑΡ. 135/2014, 138/2014, 22/11/2016: «Ο γενικός κανόνας είναι ότι δεν πρέπει να επιβάλλονται διαδοχικές ποινές σε αδικήματα που είναι όμοια ή σχετίζονται μεταξύ τους ως μέρος μιας ενιαίας συμπεριφοράς (Αχιλλέως v. Αστυνομίας (1989) 2 Α.Α.Δ. 331), για να μην οδηγηθεί η συνολική ποινή που θα επιβληθεί, σε υπερβολή. Παράλληλα, το σύνολο των διαδοχικών ποινών που ενδεχομένως να επιβληθούν, θα πρέπει να βρίσκεται σε αναλογία με τη σοβαρότητα των επί μέρους κατηγοριών (Τραλαλάς v. Αστυνομίας (2004) 2 Α.Α.Δ. 323), και να είναι δίκαιο. Η αγγλική νομολογία αναγνωρίζει πως η επιβολή διαδοχικών ποινών ενδείκνυται, μεταξύ άλλων, σε υποθέσεις που τα αδικήματα δεν σχετίζονται μεταξύ τους, γιατί είναι διακριτά, παρά το ότι διαπράχθηκαν ταυτοχρόνως, ενώ υπάρχει επιβαρυντικό στοιχείο το οποίο απαιτεί ξεχωριστή αναγνώριση (R v Poulton and Cellaire [2002] EWCA Crim 2487; Attorney General's Reference Nos 21 & 22 of 2003 [2003] EWCA Crim 3089 και R v Fletcher [2002] 2 CAR (S) 127)».

διάπραξης των αδικημάτων και ιδίως του βιασμού ήταν ιδιαίτερα επιβαρυντικές για τους Εφεσείοντες και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ρόλος τους ήταν ουσιαστικά ο ίδιος και ότι τους κάλυπταν παρόμοιες προσωπικές και οικογενειακές περιστάσεις, κατέληξε στην επιβολή ποινής φυλάκισης δέκα ετών σε κάθε ένα από τους Εφεσείοντες **σε σχέση με την κατηγορία του βιασμού και μόνο. Εκρινε, ορθά, ότι, με δεδομένη τη διάπραξη του βιασμού, δεν θα έπρεπε να επιβληθεί ποινή και για το αδίκημα της συνωμοσίας.**». Επομένως, και το Ανώτατο Δικαστήριο Κύπρου, **έκρινε, ότι δεν θα έπρεπε να επιβληθεί ποινή για τη συνωμοσία, δηλαδή ότι δεν θα έπρεπε να εφαρμοσθεί και η διάταξη του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα για τη συνωμοσία.**⁶⁷

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

Να κατανοήσουν σε βάθος οι σπουδαστές τις έννοιες εγκλημάτων που στρέφονται κατά της πολιτειακής εξουσίας και της δημόσιας τάξης. Να διακρίνουν τις περιπτώσεις, στις οποίες δεν υφίσταται αξιόποιο ή υφίσταται φαινομενική συρροή εγκλημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να μάθουν τις πτυχές των εγκλημάτων που στρέφονται κατά της πολιτειακής εξουσίας και της δημόσιας τάξης.
- Να επιλύουν πρακτικά ζητήματα σε θέματα εγκλημάτων κατά της πολιτειακής εξουσίας και κατά της δημόσιας τάξης.

Λέξεις Κλειδιά

Αντίσταση	Συμμορία	Συνωμοσία για διάπραξη κακούργηματος
Δημόσια και μη πρόκληση σε διάπραξη κακούργηματος ή πλημμελήματος	εγκληματική οργάνωση	τρομοκρατικές πράξεις
έγκλημα σε υπαίτια μέθη	Στάση	Θρασύτητα κατά της αρχής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

⁶⁷ Βλ. **Χρήστου Σατλάνη**, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη. Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις, 2018, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 199επ.

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, άρθρα 167επ., 183επ. ΠΚ (Εδώ περιγράφονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων κατά της πολιτειακής εξουσίας και κατά της δημόσιας τάξης).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 167επ., 183 επ. ΠΚ.

(Εδώ επίσης περιγράφονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων κατά της πολιτειακής εξουσίας και κατά της δημόσιας τάξης).

Σύνοψη

Πολύ σημαντικά εγκλήματα κατά της πολιτειακής εξουσίας είναι η αντίσταση και η στάση (άρθρα 167, 170 ΠΚ) . Πολύ σημαντικά εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης είναι η δημόσια και μη πρόκληση σε διάπραξη κακουργήματος ή πλημμελήματος (άρθρα 184, 185 ΠΚ), η εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ), η συμμορία (άρθρο 187 παρ. 5 ΠΚ), οι τρομοκρατικές πράξεις (άρθρο 187Α ΠΚ) και το έγκλημα σε υπαίτια μέθη.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο δικαστικός επιμελητής **A** επιχειρεί να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση και κατάσχεση ακινήτου του **B** χωρίς να συντέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις, με αποτέλεσμα να προβληθεί αντίσταση από τον **B**. Ποιες είναι οι προϋποθέσεις αυτές ; Είναι αξιόποινη η αντίσταση;

Άσκηση 1.2

Συνιστά όρο και προϋπόθεση του αξιοποίνου το να επιδιώκει η εγκληματική οργάνωση οικονομικό όφελος;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

15 περίπου ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Οι λόγοι μείωσης της ποινής και οι ελαφρυντικές περιστάσεις. Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.

(3^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται οι λόγοι μείωσης της ποινής και οι ελαφρυντικές περιστάσεις, οι οποίες μειώνουν υποχρεωτικά το πλαίσιο της ποινής (άρθρα 83, 84 Ελλ. ΠΚ). Αναλύονται επίσης, τα σημαντικότερα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, όπως ο βιασμός, η αποπλάνηση παιδιού, η σωματεμπορία, η πορνογραφία ανηλίκων κ.λπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άρθρο 83 ΠΚ — **Λόγοι μείωσης της ποινής.** Όπου στο γενικό μέρος προβλέπεται **ποινή ελαττωμένη χωρίς κανένα άλλο προσδιορισμό**, η ποινή που πρέπει να επιβληθεί επιμετρείται ως εξής: α) Αντί για την ποινή του θανάτου ή της ισόβιας κάθειρξης επιβάλλεται πρόσκαιρη κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών· β) αντί για την ποινή της κάθειρξης πάνω από δέκα ετών επιβάλλεται κάθειρξη έως δώδεκα ετών ή φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών· γ) αντί για την ποινή της κάθειρξης έως δέκα ετών επιβάλλεται κάθειρξη έως έξι ετών ή φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους· δ) σε κάθε άλλη περίπτωση, ο δικαστής μειώνει την ποινή ελεύθερα έως το ελάχιστο όριο του είδους της ποινής· ε) αν ο νόμος προβλέπει αθροιστικά ποινή στερητική της ελευθερίας και ποινή χρηματική, μπορεί να επιβληθεί και μόνο αυτή η τελευταία.

Ποινή ελαττωμένη κατ' άρθρο 83 ΠΚ προβλέπεται π.χ. στη διάταξη του άρθρου 23 ΠΚ (υπέρβαση με δόλο των ορίων άμυνας), του άρθρου 36 ΠΚ (ελαττωμένη ικανότητα για καταλογισμό), του άρθρου 42 παρ. 1 ΠΚ (απόπειρα), του άρθρου 43 παρ. 1 ΠΚ (απρόσφορη απόπειρα), του άρθρου 44 παρ. 2 εδ. α ΠΚ (υπαναχώρηση από πεπερασμένη απόπειρα), του άρθρου 47 παρ. 1 ΠΚ (απλή συνέργεια), του άρθρου 49 παρ. 1 ΠΚ (συμμέτοχοι κατά το άρθρο 46 παρ. 1 ΠΚ σε έγκλημα, στο οποίο απαιτείται για τη θεμελίωση του αξιοποίνου ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις : γνήσια ιδιαίτερο έγκλημα) του άρθρου 130 ΠΚ (ανήλικοι δικαζόμενοι μετά τη συμπλήρωση των 18 ετών), του άρθρου 131 ΠΚ (έναρξη εκτέλεσης απόφασης κατ' ανηλίκου μετά τη συμπλήρωση των 18 ετών), του άρθρου 133 ΠΚ (νεαροί ενήλικες που συμπλήρωσαν το 18 ο αλλά όχι και το 21 ο έτος της ηλικίας τους κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος) κ.λπ.⁶⁸

Άρθρο 84 ΠΚ — **Ελαφρυντικές περιστάσεις.** 1. Η ποινή μειώνεται επίσης κατά το μέτρο που προβλέπει το προηγούμενο άρθρο και στις περιπτώσεις που το δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις. 2. **Ελαφρυντικές περιστάσεις θεωρούνται ιδίως:** α) το ότι ο υπαίτιος έζησε έως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή· β) το ότι στην πράξη του ωθήθηκε από όχι ταπεινά αίτια ή από μεγάλη ένδεια ή διατελώντας υπό την επίδραση σοβαρής απειλής ή υπό την επιβολή προσώπου στο οποίο αυτός οφείλει υπακοή ή με το οποίο βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης· γ) το ότι στην πράξη του ωθήθηκε

⁶⁸ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο σε Λ. Μαργαρίτη / Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, 2005, σελ. 148, Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 143επ., Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 694επ.

από ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος ή παρασύρθηκε από οργή ή βίαιη θλίψη που του προκάλεσε άδικη εναντίον του πράξη· δ) το ότι έδειξε ειλικρινή μετάνοια και επιδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του και ε) το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του.

Ερμηνευτικά σχόλια στο άρθρο 84 ΠΚ :

1) Οι ελαφρυντικές περιστάσεις αναφέρονται **ενδεικτικά και όχι περιοριστικά στον νόμο**. Συνεπώς, το Δικαστήριο μπορεί να εφεύρει και να διαπλάσσει και άλλες, που θα έχουν παρεμφερή χαρακτηριστικά με τις αναφερόμενες στον νόμο περιπτώσεις.⁶⁹

2) Η ποινή μειώνεται **υποχρεωτικά** από το Δικαστήριο, όταν συντρέχει ελαφρυντική περίπτωση.

3) Η έντιμη ζωή, ο πρότερος έντιμος βίος, μέχρι το έγκλημα συνήθως προκύπτει κατά την πρακτική της Νομολογίας (κυρίως στα πρωτοβάθμια δικαστήρια και σε μεσαίας βαρύτητας αδικού εγκλήματα) από το λευκό ποινικό μητρώο, από το οποίο συνάγεται ένα (μαχητό) τεκμήριο σεβασμού προς τα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας. Είναι όμως δυνατό να έχει διαπράξει και άλλο έγκλημα στο παρελθόν ο κατηγορούμενος, ως προς το οποίο δεν ανακύπτει η παραμικρή αμφιβολία και το οποίο δεν εκδικάστηκε ακόμα αμετάκλητα, ώστε να γίνει η εγγραφή της ποινής στο ποινικό μητρώο, οπότε το Δικαστήριο θα δύναται και θα οφείλει να λάβει υπόψη την τέλεση του εγκλήματος και να μη δεχθεί το ελαφρυντικό «του προτέρου εντίμου βίου». Εξάλλου, θα μπορεί το Δικαστήριο στα πλαίσια της διακριτικής του ευχέρειας να λάβει αρνητικά υπόψη, έστω και αν υπάρχει λευκό ποινικό μητρώο, γεγονότα από την οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή του δράστη (π.χ. παραμέληση της εποπτείας των τέκνων και κακή συμπεριφορά προς τη σύζυγο, μη καταβολή δεδουλευμένων αποδοχών σε εργαζομένους κατ' εξακολούθηση παρά την ύπαρξη δυνατότητας προς τούτο, δημόσια αποδοκιμασία εράνου υπέρ πτωχών και αστέγων κ.λπ.) και έτσι να μην του αναγνωρίσει το σχετικό ελαφρυντικό. Το ελαφρυντικό του προτέρου εντίμου βίου πρέπει να παρέχεται, έστω και αν το τελεσθέν έγκλημα έχει ιδιαίζουσα βαρύτητα. Βλ. αναλυτικότερα αμέσως παρακάτω.

4) Όχι ταπεινά αίτια είναι εκείνα τα οποία δεν είναι αντίθετα προς την κοινή συνείδηση περί της ηθικής ή της κοινωνικής τάξης και δεν μαρτυρούν διαστροφή του χαρακτήρα ή κακοβουλία του δράστη. Για να αντιληφθεί κάποιος την έννοια των μη ταπεινών αιτίων ενδείκνυται να έχει υπόψη την έννοια των ευγενών ελατηρίων ή κινήτρων.⁷⁰ Από «όχι ταπεινά αίτια», δηλαδή από «ευγενή κίνητρα», ωθήθηκε στην πράξη π.χ. ο δράστης ληστείας σε τράπεζα, ο οποίος σκόπευε να εξασφαλίσει τα χρήματα τα αναγκαία για τη σωτήρια για τον γιο του ιατρική επέμβαση. Αντίθετα, από ταπεινά κίνητρα διέπεται όποιος ληστεύει τράπεζα για να εξασφαλίσει στον εαυτό του ακούραστη και πολυτελή διαβίωση. Η μεγάλη ένδεια θα πρέπει να προέκυψε από αντίξοες περιστάσεις (ανεργία, ασθένεια κ.λπ.) και όχι από υπαιτιότητα του δράστη (απώλεια περιουσίας στο καζίνο).

5) Σχέση εξάρτησης υπάρχει π.χ. μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου.

6) Ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος είναι εκείνη που παραβαίνει τους κανόνες της έννομης τάξης ή απλώς της κοινωνικής ηθικής. Ανάρμοστα συμπεριφέρθηκε π.χ. ο παθών, εάν προηγουμένως ξυλοκόπησε τον γιο του δράστη ή εάν φλέρταρε εμφανώς και μπροστά του τη σύζυγο του δράστη ή είχε εξωσυζυγικές σχέσεις με αυτήν, τελώντας έτσι τη μη αξιόποινη πλέον από

⁶⁹ Πρβλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ελαφρυντικές περιστάσεις, Ποινικά Χρονικά 2015, σελ. 401επ., 408επ., ή Τιμητικός Τόμος για τον Χριστόφορο Αργυρόπουλο, 2016, σελ. 549επ., 560, όπου ο Συγγραφέας παρουσίασε το θέμα των ελαφρυντικών περιστάσεων τόσο κατά το ισχύον δίκαιο όσο και από δικαιοπολιτική σκοπιά (de lege ferenda), με έμφαση στην ανάδειξη τους ως συστατικών στοιχείων της επιμέτρησης της ποινής.

⁷⁰ Πρβλ. Λουκά Λυμπερόπουλου, Οι ελαφρυντικές περιστάσεις του άρθρου 84 ΠΚ, ΠοινΧρον 1998, σελ. 97επ.

το 1982 μοιχεία. Ανάρμοστη επίσης συμπεριφορά επέδειξε ο κληρικός, ο οποίος, εκμεταλλευόμενος την πίστη έγγαμης γυναίκας και το μυστήριο της εξομολόγησης, συνήψε ερωτικές σχέσεις μαζί της, δανείστηκε από αυτήν πολλές χιλιάδες ευρώ και δεν τα επέστρεψε και στο τέλος, αφού της κατέστρεψε την οικογένεια, την «κλώτσησε», παίρνοντας και μετάθεση για το εξωτερικό, με αποτέλεσμα να την εξωθήσει στο να τον σκοτώσει από αγανάκτηση. Ανάρμοστη συμπεριφορά επέδειξε και η πωλήτρια καταστήματος ενδυμάτων, η οποία επισκέφθηκε ιατρό - πνευμονολόγο δήθεν για πόνους στο στήθος και στη μέση αλλά πράγματι για να τον δελεάσει και να τον κατακτήσει με τα κάλλη της και παρά το ότι εκείνος της είπε να μείνει με τα εσώρουχα αυτή ξεγυμνώθηκε εντελώς, με αποτέλεσμα ο ιατρός να παρασυρθεί σε ψαύσεις και θωπείες, τελώντας έτσι προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρο 337 Ελλ. ΠΚ). Εδώ, η έννοια της ανάρμοστης συμπεριφοράς πληρούται με βάση τους κανόνες της έννομης τάξης ή απλώς της κοινωνικής ηθικής. Άδικη πράξη που προκάλεσε οργή ή βίαιη θλίψη μπορεί να είναι και πράξη που παραβαίνει απαγορευτικό ή επιτακτικό κανόνα δικαίου, έστω και αν δεν είναι αξιόποινη. Άδικη πράξη είναι π.χ. μια χυδαία εξύβριση («πόρνης γιε»), μια επικίνδυνη σωματική βλάβη, μια σωματική βλάβη ή ένας θάνατος από αμέλεια σε τροχαίο ατύχημα κ.λπ.

7) Το ότι ο υπαίτιος επέδειξε ειλικρινή μετάνοια και επιδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξεώς του σημαίνει ότι ο δράστης μετά την τέλεση της πράξης συνειδητοποίησε την απαξία της συμπεριφοράς του και προσπάθησε να επιτύχει είτε την αποκατάσταση του προσβληθέντος έννομου αγαθού (βλ. π.χ. την ικανοποίηση του παθόντος στα άρθρα 384 και 406Α ΠΚ) είτε τη μείωση των συνεπειών της προσβολής αυτής (π.χ. μερική ικανοποίηση του παθόντος σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας-περιουσίας, δωρεάν παροχή διαμερίσματος και χρηματικών ποσών στη σύζυγο και στα τέκνα του φονευθέντος κ.λπ.).⁷¹

8) Απόφαση ΑΠ 438/2017, ΠειρΝομ 2017, 67 (πρότερη έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή)⁷²

«Τέτοιοι αυτοτελείς ισχυρισμοί, η απόρριψη του οποίων πρέπει να αιτιολογείται ιδιαίτερα, είναι και οι ισχυρισμοί του κατηγορουμένου περί συνδρομής στο πρόσωπό του ελαφρυντικών περιστάσεων από τις αναφερόμενες στο άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ, αφού η παραδοχή τους οδηγεί στην επιβολή μειωμένης κατά το άρθρο 83 του ίδιου Κώδικα, ποινής. Προϋποτίθεται, όμως, όπως αναφέρθηκε, η προβολή των αυτοτελών ισχυρισμών κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, καθώς και η προφορική τους ανάπτυξη, δηλαδή με όλα τα πραγματικά περιστατικά που απαιτούνται κατά νόμο για τη θεμελίωση τους, έτσι ώστε να μπορούν να αξιολογούνται και, σε περίπτωση αποδοχής τους, να οδηγούν στο ειδικότερα ευνοϊκό για τον κατηγορούμενο συμπέρασμα. Διαφορετικά, δεν υπάρχει υποχρέωση του δικαστηρίου της ουσίας να απαντήσει επί των ισχυρισμών αυτών, συνεπώς δε ούτε και να αιτιολογήσει ειδικώς την απόρριψή τους (ΑΠ 259/2014). Ως ελαφρυντική περίπτωση κατά το άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ θεωρείται, μεταξύ άλλων, (υπό α) "το ότι ο υπαίτιος έζησε ως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή. Για να συντρέξει η εν λόγω ελαφρυντική περίπτωση πρέπει ο υπαίτιος να έζησε ως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή, δηλαδή πρέπει ο έντιμος

⁷¹Βλ. περισσότερα σε Ν. Παρασκευόπουλο σε Λ. Μαργαρίτη / Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, 2005, σελ. 148επ., Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 149επ., 152επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος ΙΙ, 2012, σελ. 228επ., Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 926επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁷² Για όσα ακολουθούν βλ. Χρ. Σατλάνη, Διάλογος κατ' εξακολούθηση με την ποινική νομολογία του ΑΠ, Πειραιϊκή Νομολογία 2017, σελ. 220επ.

βίος του να ανάγεται σ' όλες τις πιο πάνω μορφές της συμπεριφοράς του και δεν αρκεί, χωρίς τη συνδρομή και άλλων περιστατικών, μόνο η ύπαρξη λευκού ποινικού μητρώου. **Έντιμη ζωή σημαίνει σύμφωνα με τους νόμους και τους κρατούντες κανόνες ηθικής. Η έντιμη ζωή δεν έχει μόνο αρνητικό περιεχόμενο που να προκύπτει από μη ύπαρξη καταδίκης αλλά έχει βασικά αυτοτελή θετική υπόσταση.** Επομένως για τη στοιχειοθέτηση της ελαφρυντικής περίπτωσης του πρότερου έντιμου βίου, **πρέπει να εκτίθενται συγκεκριμένα θετικά περιστατικά έντιμης ζωής και μάλιστα σε όλους τους τομείς της συμπεριφοράς** που ορίζονται στην περίπτωση α της παρ. 2 του άρθρου 84 ΠΚ ώστε, στην περίπτωση που αποδειχθούν, να οδηγήσουν στην παραδοχή της άνω ελαφρυντικής περιστάσεως (ΑΠ 259/2014). Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως, ο κατηγορούμενος, δια του συνηγόρου του, προέβαλε, τον αυτοτελή ισχυρισμό, περί συνδρομής στο πρόσωπό του, εκτός της ελαφρυντικής περίπτωσης της ειλικρινούς μετάνοιας που έγινε δεκτή και της ελαφρυντικής περίπτωσης του προτέρου εντίμου βίου, επικαλούμενος για τη θεμελίωσή του, τα ακόλουθα: "Από το έτος 1974 δραστηριοποιούμαι ως έμπορος με ημερομηνία εγγραφής στο ΤΕΒΕ 19.3.1977, στο χώρο της εμπορίας διάθεσης και υποστήριξης μηχανημάτων υλικών συσκευασίας. Το 1988 η προσωπική μου επιχείρηση μετετράπη σε ανώνυμη εταιρία (ΦΕΚ τ. ΑΕ και ΕΠΕ .../14.7.1988 και με τον διακριτικό τίτλο «...» με την οποία έγινε γνωστή σε όλη την Ελλάδα. Σημειωτέον ότι στο συγκεκριμένο χώρο μέχρι σήμερα δραστηριοποιείται η εταιρία όντας η μόνη Ελληνική έχοντας να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό των πολυεθνικών. Από το 1974 μέχρι σήμερα ουδέποτε είχα δοσοληψίες με το νόμο και ήμουν συνεπής στην κάλυψη των οικονομικών μου υποχρεώσεών μου, η οποία βρήκε την εταιρία στη φάση της ανάπτυξης, ήτοι της δημιουργίας και λειτουργίας καταστημάτων εμβαδού άνω των 2000 τμ... στην εταιρία εργάστηκαν 453 εργαζόμενοι .. προσπάθησα να διατηρήσω την εταιρία ευελπιστώντας ότι μπορεί να διορθωθεί η οικονομική κατάσταση της χώρας ... η εταιρία μας μέχρι και σήμερα έχει καταβάλει στο ΙΚΑ για την ασφαλιστική κάλυψη των εργαζομένων της, ποσά που υπερβαίνουν αθροιστικά τα τριάντα (30) εκατομμύρια ευρώ ... «Όπως προκύπτει από φωτοτυπία του δελτίου αστυνομικής ταυτότητάς μου είμαι 66 ετών και μέχρι σήμερα ... έχω λευκό ποινικό μητρώο ... είμαι έγγαμος, πατέρας δύο παιδιών ... μόνος ζήτησα την κατάσχεση και τον πλειστηριασμό των ακινήτων της εταιρίας για να αποσβεστεί η οφειλή της προς το ΙΚΑ ...». Το Δικαστήριο απέρριψε τον ανωτέρω αυτοτελή ισχυρισμό με την ακόλουθη αιτιολογία ... "Ο ισχυρισμός περί αναγνώρισης της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 2α ΠΚ πρέπει ν' απορριφθεί, διότι, για τη στοιχειοθέτησή του, δεν αρκεί η επίκληση και απόδειξη της ύπαρξης τυχόν λευκού ποινικού του μητρώου, ενώ τα επικαλούμενα, δεν αρκούν για την ύπαρξη "έντιμης, ατομικής οικογενειακής επαγγελματικής και γενικά κοινωνικής ζωής"... Η αιτιολογία, όμως, αυτή δεν είναι ειδική και εμπεριστατωμένη, διότι τα άνω περιστατικά που επικαλέσθηκε ο αναιρεσείων-κατηγορούμενος, **αρκούσαν για την ύπαρξη έντιμης οικογενειακής, επαγγελματικής και γενικά κοινωνικής ζωής, και εντεύθεν την αποδοχή του άνω αυτοτελούς ισχυρισμού του, υπό την προϋπόθεση ότι τα περιστατικά αυτά ήθελον κριθεί βάσιμα, ενόψει και του ότι δεν εκτίθενται στην προσβαλλόμενη απόφαση αρνητικά περιστατικά που οδήγησαν το δικαστήριο στην απορριπτική κρίση.** Επομένως ο, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ ΚΠΔ λόγος αναιρέσεως, με τον οποίο υποστηρίζονται τα αυτά είναι βάσιμος και πρέπει κατά παραδοχή του, να αναιρεθεί εν μέρει, ως προς τον αναιρεσείοντα, η προσβαλλόμενη απόφαση και δη ως προς την απορριπτική της διάταξη του ως άνω αυτοτελούς ισχυρισμού του, αναγκαίως δε και ως προς τη διάταξή της, για την επιβολή σ' αυτόν ποινής, και να παραπεμφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 519 του ΚΠΔ, η υπόθεση στο ίδιο Δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, αφού είναι δυνατή η συγκρότησή του από Δικαστές άλλους, εκτός από εκείνους που δίκασαν προηγουμένως, προκειμένου να κρίνει, για τη συνδρομή ή όχι της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 2 εδ. α του ΠΚ και αναλόγως προς την επ' αυτής, παραδοχή του, να επιμετρήσει την αρμόζουσα, στον αναιρεσείοντα, ποινή».

Για μια πρώτη εκτίμηση της ως άνω αρεοπαγίτικης απόφασης θα μπορούσαν να χρησιμεύουν οι ακόλουθες διατυπώσεις : «Όσον αφορά τον λεγόμενο «πρότερο έντιμο βίο» (άρθρο 84 παρ. 2 εδ. α΄ ΠΚ), η πρόσφατη νομολογία δεν εξαρκείται για την αναγνώρισή του, όπως παλαιότερα, μόνο στην ύπαρξη λευκού ποινικού μητρώου **αλλά προσαπαιτεί την επίκληση συγκεκριμένων περιστατικών από τα οποία να προκύπτει ένας ιδιαίτερα επωφελής για την κοινωνία βίος του κατηγορουμένου** (βλ. ΑΠ 249/2009 ΠοινΔικ 2009, 1057, ΑΠ 271/2009 ΠοινΔικ 2009, 1060, ΑΠ 1570/2009 ΠοινΔικ 2010, 515, ΑΠ 222/2010 ΠοινΧρ ΞΑ΄, 103, ΑΠ 779/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 377/2015** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ). **Όπως έχω τονίσει και παλαιότερα, η απαίτηση αυτή της νομολογίας είναι στην βάση της ορθή.** Από την άλλη πλευρά όμως, το ελαφρυντικό του πρότερου έντιμου βίου δεν μπορεί να αναγνωρίζεται μόνο σε εθνικούς ευεργέτες ή ήρωες του πολέμου, αλλά αναφέρεται στον μέσο κοινωνό, αναγνωρίζοντας ότι το έγκλημα που αυτός διέπραξε αποτέλεσε μια «μοναδική παραφωνία» στον μέχρι τώρα κατά τα λοιπά ανεπίληπτο βίο του. Μάλιστα, η σύγχρονη τάση της νομολογίας είναι να αποκλείει παντελώς την αναγνώριση ελαφρυντικής περίπτωσης, ακόμη και χωρίς προηγούμενη καταδίκη του δράστη, ή και παρά την ύπαρξη θετικών και επωφελών στοιχείων στον πρότερο βίο του, όταν πρόκειται για αδίκημα εμπορίας ναρκωτικών ουσιών. Η νομολογία χρησιμοποιεί εδώ σχεδόν πανομοιότυπα το σκεπτικό ότι αυτή η ίδια η ενασχόληση με τα ναρκωτικά και ιδιαίτερα η κατοχή και μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων ναρκωτικών ουσιών προϋποθέτει γνώση των ανθρώπων που συμμετέχουν στο κύκλωμα εμπορίας ναρκωτικών και συνάφεια με αυτούς, που αναιρεί το στοιχείο του πρότερου έντιμου βίου (έτσι οι ΑΠ 66/2010, ΑΠ 673/2010, **ΑΠ 1090/2010** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 309/2011** ΠοινΧρ ΞΒ΄, 52, ΑΠ 970/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ). Είναι προφανές ότι ένας τέτοιος αργισμός αποκλεισμός από την αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων μιας ολόκληρης κατηγορίας δραστήν αντιβαίνει τόσο σε βασικούς δικαιοπολιτικούς κανόνες, όσο και στην καθαρά εξατομικευμένη φύση και λειτουργία των ελαφρυντικών περιστάσεων».⁷³

Στην **ΑΠ 100/2009**, www.areiospagos.gr, αναφέρονται τα εξής : «Στην προκείμενη περίπτωση, ο αναιρεσείων αιτιάται την προσβαλλόμενη με αριθμό 2460/2007 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, με την οποία καταδικάστηκε για αγορά, κατοχή και κατ' εξακολούθηση πώληση ναρκωτικών ουσιών, δίχως την ιδιότητα του τοξικομανούς, με τις επιβαρυντικές δε περιστάσεις που αναφέρονται σ' αυτήν σε ποινή καθείρξεως είκοσι (20) ετών και χρηματική ποινή 50.000 ευρώ, ότι στερείται ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. ... Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δημόσιας συνεδρίασης του δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, ο συνήγορος του κατηγορουμένου υπέβαλε γραπτώς, αμέσως μετά την έναρξη της διαδικασίας, ισχυρισμό με το εξής περιεχόμενο : "Από την ακροαματική διαδικασία και ιδίως από τις καταθέσεις των μαρτύρων υπερασπίσεως σε συνδυασμό με το ποινικό μητρώο του κατηγορουμένου, προκύπτει ότι έζησα μέχρι τη σύλληψή μου έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά ζωή, δίνοντας μέχρι το χρόνο που τελέσθηκε το έγκλημα, για το οποίο κατηγορούμαι, πετυχημένες εξετάσεις στην κοινωνική διαβίωση (στο οικογενειακό και επαγγελματικό μου περιβάλλον) χωρίς κηλίδες παραβατικότητας σε ηθικό ή ποινικό επίπεδο. Συγκεκριμένα είμαι σπουδαστής των ΤΕΦΑΑ, τίμησα την Ελλάδα ως αθλητής της κωπηλασίας με σημαντικές νίκες σε διεθνές επίπεδο και μέχρι της συλλήψεώς μου διατηρούσα εργοστάσιο ξυλείας με τον πατέρα μου με ενεργό δράση και κέρδη πέραν των 15.000.000 δρχ., επιδιώκοντας να συνεισφέρω κατ' αυτόν τον τρόπο στην οικογένειά μου. Ως εκ τούτου πρέπει να μου αναγνωρισθεί το ελαφρυντικό του άρθρου 84 παρ. 2α του ΠΚ, δεκτού γενομένου του σχετικού αυτοτελούς ισχυρισμού". Στη συνέχεια ανέπτυξε και προφορικά τον ισχυρισμό αυτό και ακόμη πριν την έκδοση της περί ενοχής απόφασης, αφού έλαβε το λόγο ζήτησε να αναγνωρισθεί ότι στο πρόσωπο του κατηγορουμένου συντρέχουν οι ελαφρυντικές περιστάσεις του άρθρου 84 παρ. 2α και ε του ΠΚ. Επομένως ο ισχυρισμός αυτός προβλήθηκε παραδεκτά, ήταν δε και ορισμένος και το Δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να αιτιολογήσει ειδικά την απόρριψη. Όμως,

⁷³ Έτσι Αρ. Χαραλαμπίκης, Οι λόγοι μείωσης της ποινής, Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 216επ.

όπως προκύπτει από την απόφασή του, δέχθηκε μεν ότι στο πρόσωπο του κατηγορουμένου συντρέχει η ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2ε, απέρριψε δε τον ισχυρισμό του, κατά το μέρος που αναφέρεται στην παρ. 2α, δηλαδή την ελαφρυντική περίπτωση του προτέρου εντίμου βίου, δίχως να διαλάβει σ' αυτήν κάποια αιτιολογία. Επομένως είναι βάσιμος ο από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Δ' λόγος αναιρέσεως περί ελλείψεως ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, ως προς την παραδοχή των παραπάνω επιβαρυντικών περιστάσεων και την απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού του κατηγορουμένου».

Εξάλλου, στην **ΑΠ 855/2009**, www.areiospagos.gr, που έκρινε υπόθεση μεταφοράς και προώθησης λαθρομεταναστών στο εσωτερικό της χώρας, αναγράφονται τα εξής: «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δίκης, κατά την οποία εξεδόθη η προσβαλλομένη απόφαση, ο συνήγορος του κατηγορουμένου Χ προ της ενάρξεως της αποδεικτικής διαδικασίας ανέπτυξε προφορικός και υπέβαλεν εγγράφως τους αυτοτελείς ισχυρισμούς, έχοντας κατά λέξη ως εξής: "Ο κατηγορούμενος διήγαγε ατομικά, οικογενειακά, επαγγελματικά και εν γένει κοινωνικά έντιμη ζωή χωρίς να παρουσιάσει ποτέ αντικοινωνικές πράξεις (ΑΠ 1119/86, Ποιν. Χρον. 1987, 32). Η επαγγελματική του θέση και η μόνιμη κατοικία του, αποτελούν κύριες και αναμφισβήτητες συνιστώσες της ζωής του στην ... Δεν υπάρχει καμία σοβαρή καταδίκη στο ποινικό του μητρώο. Δεν προκύπτει από την προηγούμενη ζωή του κατηγορουμένου, να έχει απασχολήσει τις αρχές ή να έχει δημιουργήσει επεισόδια στον κοινωνικό του περίγυρο (ΑΠ 1515/1996, Υπερ. 1997, 825). Στην πράξη του ωθήθηκε από όχι ταπεινά αίτια ... κι ούτε από λόγους αντίθετους προς την κοινή περί ηθικής ή κοινωνικής τάξεως συνείδηση. Είναι πατέρας τεσσάρων τέκνων. Το ένα δεκαέξι ετών αυτοκτόνησε. Η φτώχεια και η ένδεια της οικογένειας τον οδήγησαν στη διάπραξη του εγκλήματος. Ο κατηγορούμενος μετά την τέλεση της πράξης για την οποία κατηγορείται έδειξε ότι μετανοεί για την πράξη του και ότι δεν προτίθεται να την επαναλάβει. Ενώ ανακριτικά αρνείται, προανακριτικά και έως σήμερα ενώπιον του Δικαστηρίου Σας ομολογεί με όλες τις λεπτομέρειες με ποιούς συμμετείχε και από πού πήρε την εντολή. Έχει ομολογήσει τις πράξεις του, κι επανειλημμένα έχει δηλώσει τη μετάνοια του, ενώ η στάση του υποδηλώνει μεταβολή και μετάλλαξη στον ψυχισμό του". Οι ισχυρισμοί αυτοί, καίτοι ορισμένοι, απερρίφθησαν από το Πενταμελές Εφετείο χωρίς αιτιολογία, αφού το δικαστήριο είπε στο διατακτικό του μόνο "Απορρίπτει τους αυτοτελείς ισχυρισμούς του 1ου κατηγορουμένου ...", ήτοι χωρίς να γίνεται αναφορά στα επικαλούμενα υπό του αναιρεσείοντος περιστατικά **και χωρίς να εκτίθενται ειδικώς και συγκεκριμένως τα αρνητικά περιστατικά τα οποία οδήγησαν στην απορριπτική του κρίση.** Εντεύθεν το άνω Εφετείο υπέπεσε κατ' αυτό το μέρος στην εκ του άρθρου 510 § 1 στοιχ. Δ' ΚΠΔ πλημμέλεια της ελλείψεως ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας στην απόφαση. Γι' αυτό και πρέπει να γίνει δεκτός ως βάσιμος ο σχετικός λόγος της κρινομένης αιτήσεως αναιρέσεως που προβάλλει την αιτίαση της ελλείψεως αιτιολογίας για την απόρριψη των άνω ελαφρυντικών περιστάσεων και πρέπει να αναιρεθεί η πληττομένη απόφαση ως προς την διάταξή της περί απορρίψεως των ανωτέρω αυτοτελών ισχυρισμών και αναγκαίως και ως προς τη διάταξη περί επιβολής ποινής. Εν συνεχεία δε να παραπεμφθεί η υπόθεση κατά το αναιρούμενο μέρος της στο ίδιο δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλομένη απόφαση, συγκροτηθησόμενο από άλλους δικαστές, εκτός εκείνων οι οποίοι εδίκασαν προηγουμένως (άρθρ. 519 ΚΠΔ)».

Περαιτέρω, στην **ΑΠ 1570/2009**, www.areiospagos.gr, σχετικά με διακίνηση ναρκωτικών διαλαμβάνονται τα ακόλουθα: «Περαιτέρω, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλομένης απόφασης ο αναιρεσείων δια των συνηγόρων του προέβαλε τους αυτοτελείς ισχυρισμούς περί συνδρομής στο πρόσωπο αυτού (αναιρεσείοντος) των ελαφρυντικών περιστάσεων του προτέρου εντίμου βίου και της επίδειξης από αυτόν ειλικρινούς μετάνοιας και επιδίωξης να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του (άρθρο 84 παρ. 2 εδ. α και δ του ΠΚ αντίστοιχα), επικαλέσθηκε δε για τη θεμελίωσή τους τα εξής: "Προβάλλω στο Δικαστήριό σας τον παρακάτω αυτοτελή ισχυρισμό, τον

οποίο αναπτύσσω και προφορικά. "Στο πρόσωπό μου πρέπει να τύχουν εφαρμογής οι ελαφρυντικές περιπτώσεις του άρθρου 84 παρ. 2 α και δ του ΠΚ και συνεπώς να μου αναγνωρισθούν τα ελαφρυντικά: α) του προτέρου εντίμου βίου (άρθρο 84 παρ. 2α και β) της ειλικρινούς μετάνοιας (άρθρο 84 παρ. 2δ). Ο ισχυρισμός μου αυτός είναι βάσιμος και ευπρόσωπος ερείδεται δε στην πάγια νομολογία των ποινικών δικαστηρίων ιδίως του Αρείου Πάγου, στις απόψεις όλων των θεωρητικών της ποινικής επιστήμης αλλά και σε αδιάσειστα πραγματικά - ουσιαστικά στοιχεία και έγγραφα της δικογραφίας στην παρούσα ποινική δίκη. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ: Α. ... Αρκεί να εκτίθενται συγκεκριμένα περιστατικά από τα οποία προκύπτει η τεκμηρίωση του αιτούμενου ελαφρυντικού. Β. ... Κατά την έννοια της διάταξης αυτής ο έντιμος βίος ανάγεται σε όλες τις μορφές της ζωής: ατομική, επαγγελματική, οικογενειακή και κοινωνική **και απαιτείται συμπεριφορά σύμφωνη με τους νόμους και τους κανόνες της ηθικής**. Βεβαίως ο νομοθέτης δεν αξιώνει "άσπιλη" ζωή αλλά απλώς "έντιμη", αφού δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί "άτιμη" η ζωή ενός δράστη που υπέπεσε σε μια τυπική παράβαση μικρής κοινωνικής σημασίας (βλ. Μανωλεδάκης Γενική Θεωρία Π.Δ., τ.β', Λ. Λυμπερόπουλος Π.Χρ. ΜΗ', 97 και ιδίως Α.Π. 1091/2002 Αρμενόπουλος 2003, 254). **Συνεπώς ο έντιμος βίος απαιτεί θετική συμπεριφορά, αποδεικνυόμενη με συγκεκριμένα περιστατικά και δεν αναιρείται από τυχόν καταδίκες μικρής κοινωνικής σημασίας και απαξίας**. Ισχυρίζομαι ευπρόσωπα και αληθινά ότι στα 27 χρόνια της ζωής μου και έως την 11/05/2006 που έγινε η ανόητη και ολέθρια πράξη μου έζησα έντιμη προσωπική, επαγγελματική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή. Η παραδοχή αυτή θεμελιώνεται στα παρακάτω στοιχεία και γεγονότα: α) Μεγάλωσα με μεγάλες στερήσεις, όπως και τα υπόλοιπα αδέρφια μου, από τη μητέρα μου, καθ' ότι ο πατέρας μου μας εγκατέλειψε παντελώς από την βρεφική μου ηλικία, ζώντας αρμονικά με την οικογένεια μου (μητέρα και 2 αδέρφια). Με πολύ κόπο και δυσκολίες τελείωσα το Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο, με διαγωγή κοσμιότητα και πήρα πτυχίο Ηλεκτρολόγου. Υπηρέτησα κανονικά τη στρατιωτική μου θητεία, αφοσιωμένος στο καθήκον και στην πατρίδα με συνέπεια και εντιμότητα, χωρίς να δώσω αφορμή με οποιαδήποτε αρνητική συμπεριφορά (βλ. σχετικά έγγραφα). β) Εργάστηκα κανονικά από το 2000 έως τις αρχές του 2003 στη σιρματοουργεία "ΑΦΟΙ ... Ε.Π.Ε." ... ". Όμως, οι πιο πάνω ισχυρισμοί δεν θεμελιώνονται στα πιο πάνω συναφώς επικληθέντα από τον αναιρεσείοντα περιστατικά, καθόσον: α) **δεν αρκεί για να στοιχειοθετηθεί η ελαφρυντική περίπτωση του προτέρου εντίμου βίου ούτε το λευκό ποινικό μητρώο, ούτε η απουσία επίμεμπτης δραστηριότητας μέχρι την τέλεση των πράξεων**, ούτε η μέχρι τότε συνήθης ανθρώπινη συμπεριφορά με τη δημιουργία οικογένειας και την άσκηση επαγγέλματος προς βιοπορισμό, **αλλά απαιτείται θετική και επωφελής για την κοινωνία δράση και συμπεριφορά**⁷⁴ και β) για τη στοιχειοθέτηση της περίπτωσης του άρθρου 84 παρ. 2 εδ. δ' του Π.Κ., πρέπει η μεταμέλεια του υπαιτίου όχι μόνο να είναι ειλικρινής, αλλά και να εκδηλώνεται εμπράκτως, δηλαδή να συνδυάζεται με συγκεκριμένα περιστατικά, τα οποία δείχνουν ότι αυτός μεταμελήθηκε και για το λόγο αυτό επεζήτησε ειλικρινά και όχι προσχηματικά να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του, μη αρκούσης ούτε της ομολογίας για την τέλεση αυτών μετά τη σύλληψή του και τη βεβαιότητα αποκάλυψης της εγκληματικής δραστηριότητάς του από το σύνολο των λοιπών αποδεικτικών μέσων ούτε και της αποκάλυψης του πωλητού των ναρκωτικών ουσιών προς αυτόν, δηλονότι του ΒΒ, η οποία όμως δεν επαληθεύθηκε από την ποινική διαδικασία (βλ. 17η σελίδα προσβαλλόμενης απόφασης). Επομένως το Δικαστήριο της ουσίας δεν είχε υποχρέωση να απαντήσει επί των ανωτέρω δύο αυτοτελών ισχυρισμών του αναιρεσείοντος που ήταν αόριστοι, εκ

⁷⁴ Έτσι και ΑΠ 130/2017, ΠειρΝομ 2017, 177 υπό επίκληση της ΑΠ 1090/2015.

περισσού δε με ειδική και πλήρη αιτιολογία απέρριψε αυτούς ως αβάσιμους (βλ. 17η σελίδα της προσβαλλόμενης απόφασης)».⁷⁵

Τελικά ποιο είναι το νόημα του νόμου; Χάριν της ασφάλειας δικαίου (ασφάλεια προσανατολισμού) θα πρέπει να γνωρίζει τόσο ο εφαρμοστής του δικαίου όσο και ο δικηγόρος-συνήγορος υπεράσπισης τότε, υπό ποιες προϋποθέσεις και με ποια πραγματικά γεγονότα και αποδεικτικά μέσα θα είναι δυνατόν να προβληθεί επιτυχώς ο αυτοτελής ισχυρισμός του πρότερου έντιμου βίου. Εν πρώτοις, ορθά γίνεται δεκτό από τον Άρειο Πάγο, ότι **έντιμη ζωή σημαίνει το να διάγει κανείς ζωή σύμφωνα με τους νόμους και τους κρατούντες κανόνες ηθικής**. Ωστόσο, δεν φαίνεται να είναι ορθή η άποψή του ότι «η έντιμη ζωή δεν έχει μόνο αρνητικό περιεχόμενο που να προκύπτει από μη ύπαρξη καταδίκης αλλά έχει βασικά αυτοτελή θετική υπόσταση» και ότι **«επομένως για τη στοιχειοθέτηση της ελαφρυντικής περίπτωσης του πρότερου έντιμου βίου, πρέπει να εκτίθενται συγκεκριμένα θετικά περιστατικά έντιμης ζωής και μάλιστα σε όλους τους τομείς της συμπεριφοράς»**. Ποια νοείται λοιπόν ως θετικά έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή, η οποία όχι μόνο να διέπεται από έλλειψη παραβατικότητας αλλά και να αποδεικνύεται με συγκεκριμένα θετικά περιστατικά έντιμης ζωής; Όλα αυτά είναι αόριστα και μη περαιτέρω επεξηγούμενα. Θα μπορούσε κανείς να αρχίσει να συγκεκριμενοποιεί αυτές τις αόριστες έννοιες, θεωρώντας ως αναγκαίες για τη στοιχειοθέτηση θετικής και επωφελούς κοινωνικής συμπεριφοράς τις καλές πράξεις και τις αγαθοεργίες που ωφελούν το κοινωνικό σύνολο. Εδώ λοιπόν θα ήταν δυνατό να ενταχθούν οι πράξεις περίθαλψης και ελεημοσύνης σε φτωχούς και απόρους, οι πράξεις συμπαράστασης σε αστέγους με παροχή καταλύματος, η ίδρυση ερανικών επιτροπών ή φιλανθρωπικών οργανώσεων και η δραστηριοποίηση σ' αυτές, οι πράξεις δωρεάς που συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση κοινωφελούς σκοπού, ως π.χ. της ίδρυσης κέντρου υγείας για την παροχή πρώτων βοηθειών, οι πράξεις που στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία οργάνωσης για την προστασία ανηλίκων από τα ναρκωτικά και την πρόληψη και αποτροπή της παραβατικότητας ανηλίκων, η επίδειξη αλληλεγγύης προς τα λοιπά μέλη της κοινωνίας, η ίδρυση επιχείρησης με απασχόληση τριακοσίων ανθρώπων που μέχρι χθες ήταν άνεργοι, η συμβολή στην ανακάλυψη φαρμάκου που είναι σωτήριο για χιλιάδες ασθενείς, η σωστική επέμβαση με ίδιο κίνδυνο σε περίπτωση πυρκαγιάς που απείλησε ανθρώπους και κατοικίες κ.λπ. Άραγε το πνεύμα του ποινικού νόμου απαιτεί όλα αυτά; Ποιος είναι ο σκοπός του Ποινικού Δικαίου; Βασικά, η προστατευτική των έννομων αγαθών λειτουργία μέσω της γενικής και ειδικής πρόληψης εγκλημάτων (αλλά και η εγγυητική ή εξασφαλιστική λειτουργία για τα άτομα) !!! Τούτο πανθομολογείται. Επομένως, ο ποινικός νόμος ενδιαφέρεται αποκλειστικά να μην προσβάλλουν τα μέλη της κοινωνίας τα έννομα αγαθά των άλλων (ατομικά, κρατικά, κοινωνικά ή συλλογικά). Αν δεν προσβάλλονται ξένα έννομα αγαθά, δεν επεμβαίνει ο ποινικός νόμος σε βάρος της ελευθερίας ή της περιουσίας κανενός. **Θα αρκούσε λοιπόν για να αναγνωρισθεί η ως άνω ελαφρυντική περίπτωση το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε στον βίο του μέχρι την τέλεση του εγκλήματος καλά και έντιμα, υπό την έννοια ότι δεν προσέβαλε με πράξεις του και με βλάβη ή με διακινδύνευση ξένα έννομα αγαθά και τους κανόνες της ηθικής**. Η ερμηνεία άλλωστε που δίνει ο Άρειος Πάγος θα συνεπαγόταν κοινωνικές αδικίες και άνιση μεταχείριση ανθρώπων. Όσοι θα είχαν ιδιαίτερες οικονομικές δυνατότητες (ακόμα και από παράνομες δραστηριότητες !!!), ιδιαίτερη κοινωνική μόρφωση και ικανότητα συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα ή και δυναμική προσωπικότητα που θα κατευθυνόταν στην επιστράτευση ανθρώπων για

⁷⁵ Βλ. και ΑΠ 3 / 2017, www.areiospagos.gr : «...δοθέντος ότι για τη στοιχειοθέτηση του ελαφρυντικού από το εδάφιο α της § 2 του άρθρου 84 ΠΚ απαιτείται θετική και επωφελής για την κοινωνία δράση και συμπεριφορά σε όλους τους τομείς συμπεριφοράς που ορίζονται στην περίπτωση του εδ. α της § 2 του άρθρου 84 ΠΚ».

κοινωνική σκοπό και έτσι θα μπορούσαν να εμφανίσουν θετική και επωφελή κοινωνική συμπεριφορά, θα μπορούσαν να απολαύσουν της ως άνω ελαφρυντικής περίπτωσης, ενώ οι υπόλοιποι θα εμφάνιζαν αδυναμία επίδειξης θετικής και επωφελούς κοινωνικής συμπεριφοράς και έτσι δεν θα μπορούσαν να τύχουν αυτής της ελαφρυντικής περίπτωσης.⁷⁶

Επομένως, η έννοια της έντιμης ατομικής, οικογενειακής, επαγγελματικής και γενικά κοινωνικής ζωής θα πρέπει να οριοθετηθεί και να αναλυθεί μόνο στα πλαίσια του ρηθέντος από τον Άρειο Πάγο, ότι δηλαδή **έντιμη ζωή σημαίνει το να διαύγει κανείς ζωή σύμφωνα με τους νόμους και τους κρατούντες κανόνες ηθικής και συνεπώς να μη βλάπτει ξένα έννομα αγαθά**. Έντιμη οικογενειακή θα σημαίνει ότι δεν παραβιάζει κάποιος τις υποχρεώσεις που επιβάλλει ο νόμος απέναντι στην οικογένεια αλλά ούτε και τις ηθικές του υποχρεώσεις που απορρέουν από τους κανόνες της ηθικής (μη παραβίαση της υποχρέωσης για διατροφή, μη τέλεση συζυγικής απιστίας με μοιχεία ή διγαμία, μη εγκατάλειψη μελών οικογένειας, μη παραμέληση της υποχρέωσης επιμέλειας των τέκνων για την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση, την εκπαίδευσή τους κ.λπ.). Έντιμη επαγγελματική ζωή θα σημαίνει εκπλήρωση και μη παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ευσυνειδήτη ενάσκηση του επαγγέλματος (όπως αυτή προσδιορίζεται από τους νόμους και τους κανόνες της ηθικής) του ιατρού, του δικηγόρου, του φαρμακοποιού, του λογιστή, του αρχιτέκτονα-μηχανικού, του πλοιάρχου, του ηλεκτρολόγου, του κρεοπώλη, του εστιατορά, του κατασκευαστή ή πωλητή ειδών διατροφής κ.λπ. Έντιμη γενικά κοινωνική ζωή θα είναι εκείνη, στην οποία το πρόσωπο δεν θα θίγει τα έννομα αγαθά των λοιπών μελών της κοινωνίας και δεν θα προσβάλλει τους κανόνες της ηθικής με ανάρμοστη συμπεριφορά. **Η έντιμη ατομική συμπεριφορά δεν θα μπορούσε να σημαίνει κάτι περισσότερο από τη σύνθεση της έντιμης οικογενειακής, της έντιμης επαγγελματικής και γενικά της έντιμης κοινωνικής ζωής**. Οπωσδήποτε όμως η τέλεση του σχετικού εγκλήματος κατ' εξακολούθηση και για μακρό χρόνο (π.χ. μη εργασιακή ενασχόληση και διακίνηση ναρκωτικών κατ' επάγγελμα επί τρία έτη με σκοπό τον πορισμό εισοδήματος για την ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών), **έστω και αν ο κατηγορούμενος έχει λευκό ποινικό μητρώο**, θα αποδεικνύει όχι εκ περιστάσεως εγκληματία αλλά δράστη εγκλήματος στερούμενο, κατά την άποψή μου, πρότερου έντιμου βίου. Αντίθετα, η ύπαρξη ασήμαντων καταδικών (π.χ. για εξυβρίσεις, απειλές, παραβάσεις του ΚΟΚ και εγκλήματα οφειλόμενα σε αμέλεια) και ποινών στο ποινικό μητρώο,⁷⁷ **εφόσον αυτές δεν προδίδουν ανέντιμο χαρακτήρα και αδιαφορία για την ασφάλεια των άλλων** (όπως π.χ. η καταδίκη για πλαστογραφία, για απάτη, για εκβίαση, για οδήγηση υπό την επίδραση ποσοστού οινοπνεύματος που αποκλείει εντελώς την ικανότητα για ασφαλή οδήγηση κ.λπ.), δεν θα πρέπει να αποκλείει την ύπαρξη πρότερου έντιμου βίου. Συνεπώς, εφόσον ο κατηγορούμενος επικαλείται τα ως άνω και στην παρούσα παράγραφο αναφερόμενα με πραγματικά γεγονότα και αποδεικτικά μέσα, θα πρέπει να θεωρούνται αυτά αληθή και να γίνεται δεκτός ο ισχυρισμός περί της ελαφρυντικής περίπτωσης

⁷⁶ Πρβλ. Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοοικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Γ'), Ποινική Δικαιοσύνη 2017, σελ. 26επ., σχετικά με την ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 1, 2 ε ΠΚ

⁷⁷ Βλ. και άρθρο 99 ΠΚ σχετικά με την αναστολή εκτέλεσης της ποινής. Η απαίτηση του Νομοθέτη να μην υπερβαίνουν οι προηγουμένως επιβληθείσες στερητικές της ελευθερίας ποινές συνολικά το έτος **προκειμένου να είναι δυνατή η αναστολή εκτέλεσης της ποινής** συνιστά **μια αξιολόγηση ή αξιολογική απόφαση και αντίληψη της έννομης τάξης**, υπό την έννοια ότι στα πλαίσια μιας συστηματικής ερμηνείας διαγιγνώσκεται ότι η έννομη τάξη απονέμει επιείκεια, αφού δεν θεωρεί ότι είναι επικίνδυνος για την κοινωνία εγκληματίας και ότι χρειάζεται την προσήκουσα μέσω της έκτισης της ποινής επανακοινωνικοποίηση ο έχων προγενέστερα καταδικασθεί σε ποινές που δεν υπερβαίνουν συνολικά το έτος και επιτρέπει υπό κάποιες περαιτέρω προϋποθέσεις την αναστολή εκτέλεσης της ποινής : βλ. για τις **αξιολογήσεις ή τις αξιολογικές αποφάσεις και αντιλήψεις της έννομης τάξης** ως κριτήρια μιας συστηματικής ερμηνείας Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 115επ., 121, και πρβλ. Παν. Παπανικολάου, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, 2000, σελ. 180επ., όπου γίνεται λόγος για **γενικές δικαιοκτικές αρχές ή γενικές αξιολογήσεις**, που χωρίς να έχουν τη μορφή κακόν δικαίου (πραγματικό και έννομη συνέπεια) προσφέρουν, λόγω του αξιολογικού τους περιεχομένου, τη δικαιολογητική βάση της περιεχόμενης σε ορισμένη διάταξη ρυθμίσεως.

του πρότερου έντιμου βίου (μάλιστα οι αμφιβολίες θα πρέπει να ευνοούν τον κατηγορούμενο κατά το αξίωμα *in dubio pro reo* !!!). Ο ισχυρισμός αυτός θα μπορεί να ανατραπεί και να μη γίνει δεκτός μόνον, εάν η κατηγορούσα αρχή και το δικαστήριο έχουν να αντιπαραθέσουν **αρνητικά γεγονότα, τα οποία αποδεικνύονται με βεβαιότητα** (π.χ. από δικαστικές αποφάσεις και το ποινικό μητρώο αποδεικνύεται καταδίκη για διακίνηση ναρκωτικών ή παραβίαση κατ' εξακολούθηση της υποχρέωσης για διατροφή τέκνων και παραμέληση της εποπτείας ανηλίκων κατά τα άρθρα 358 και 360 ΠΚ) και έτσι **στιγματίζουν ως μη έντιμη την ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή που έζησε ο κατηγορούμενος μέχρι τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος**.

9) **Απόφαση ΑΠ 497/2015, www.areiospagos.gr (η ελαφρυντική περίπτωση «ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του»)⁷⁸** : «Τέτοιος αυτοτελής ισχυρισμός είναι και εκείνος που προβάλλεται από τον κατηγορούμενο για συνδρομή στο πρόσωπό του ελαφρυντικής περιστάσεως από τις αναφερόμενες στο άρθρο 84 παρ. 2ε ΠΚ, αφού η παραδοχή της οδηγεί, κατά την παρ. 1 του ίδιου άρθρου, στην επιβολή μειωμένης ποινής κατά το μέτρο του άρθρου 83 του ίδιου Κώδικα. Ως ελαφρυντική περίπτωση κατά το άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ θεωρείται, μεταξύ άλλων (υπό εδ. ε') "το ότι **ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του**". Για να συντρέξει δε η ελαφρυντική αυτή περίπτωση πρέπει η συμπεριφορά του κατηγορουμένου να εκτείνεται σε μεγάλο σχετικά χρονικό διάστημα και υπό καθεστώς ελευθερίας του, διότι τότε μόνον η επιλογή του αντανακλά την γνήσια ψυχική του στάση και παρέχει αυθεντική μαρτυρία ως προς την ποιότητα του ήθους του και της κοινωνικής προδιαθέσεώς του για βελτιωμένη ήσυχη και χωρίς παραπτώματα διαβίωση για την οποία πρέπει να επιβραβευθεί. Ήτοι απαιτείται, εκτός από το μεγάλο σχετικά χρονικό διάστημα, η συνδρομή και άλλων περιστατικών δηλωτικών της αρμονικής διαβίωσης του δράστη στην κοινωνία μετά την πράξη. Η καλή όμως συμπεριφορά δεν εννοείται ως παθητικά καλή διαγωγή ή ως μη κακή, ή μόνον ως απουσία παραβατικότητας. Περιλαμβάνει και τη θετική δραστηριότητα του υπαιτίου η οποία εκδηλώνεται αυτοβούλως ως αποτέλεσμα της ηθικής και ψυχικής μεταστροφής του δράστη και όχι ως αποτέλεσμα φόβου ή καταναγκασμού ή για να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις υποβολής ενός τέτοιου ισχυρισμού, οπωσδήποτε δε πρέπει να υπάρχει συμπεριφορά μαρτυρούσα την αληθή ψυχική του μεταβολή προς το καλύτερο. Συνεπώς, για το ορισμένο του άνω ισχυρισμού του δράστη διαβιούντος υπό καθεστώς ελευθερίας, μη κρατούμενου σε φυλακή, **δεν αρκεί η επίκληση καλής και συνήθους συμπεριφοράς και δη εργασίας και ομαλής οικογενειακής ζωής και μόνον, αλλά πρέπει να επικαλεσθεί ο κατηγορούμενος πραγματικά περιστατικά, θετικά και δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής διαβιώσεώς του μετά την τέλεση της πράξης και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Δηλαδή πρέπει να εκτίθενται για τη θεμελίωση του ισχυρισμού και τα θετικά στοιχεία μετά την πράξη του, από τα οποία να προκύπτει σαφής μεταστροφή του χαρακτήρα του και όχι μόνο το σύνθηες συμβαίνουν για κάθε μέσο κοινωνικό άνθρωπο** ... Ο ισχυρισμός του όμως αυτός για την μετά την τέλεση της πράξης καλή συμπεριφορά δεν θεμελιώνεται στα ως άνω επικληθέντα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αναφέρονται στη συνήθη συμπεριφορά του μέσου ανθρώπου που στους τομείς της ζωής του αυτός δεν επικαλέστηκε, για την θεμελίωσή του και τη θεώρησή του ως ορισμένου, πραγματικά περιστατικά θετικής δραστηριότητας και δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής διαβιώσεως και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την τέλεση της πράξης. Επομένως το δικαστήριο **δεν είχε υποχρέωση να απαντήσει αιτιολογημένα επί του ως άνω αόριστου ισχυρισμού**, πολύ δε περισσότερο να αιτιολογήσει με την προσβαλλόμενη απόφασή του την επ' αυτού απορριπτική του κρίση. Μετά ταύτα ο συναφής από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ και Ε του Κ.Ποιν.Δ. λόγος αναιρέσεως, για έλλειψη

⁷⁸ Για όσα ακολουθούν βλ. Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοδικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Γ'), Ποινική Δικαιοσύνη 2017, σελ. 26 επ.

ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης και εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή (έλλειψη νόμιμης βάσης) του άρθρου 84 παρ. 2 εδ. ε' του Π.Κ., πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος». ⁷⁹ Συναφής είναι και η **ΑΠ 469/2014**, www.areiospagos.gr, ή ΠοινΔικ 2015, 579, η οποία δέχθηκε τα εξής: «Ως ελαφρυντική περίπτωση, κατά το ανωτέρω άρθρο 84 παρ.2 Π.Κ. θεωρείται, μεταξύ άλλων, το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την πράξη του (περ. ε'). Για να συντρέξει, όμως, η ελαφρυντική αυτή περίπτωση, υπό καθεστώς ελευθερίας του υπαιτίου, πρέπει η συμπεριφορά του να είναι **θετική και επωφελής για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την πράξη και να αναφέρονται πραγματικά περιστατικά δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής συμβίωσης του δράστη, από τα οποία να προκύπτει σαφής μεταστροφή του χαρακτήρα του**, μη αρκούσης της απλής καλής και συνήθους συμπεριφοράς και δη εργασίας και ομαλής οικογενειακής ζωής χωρίς παραβατικότητα και μόνον, διότι η καλή συμπεριφορά δεν νοείται ως παθητικά καλή διαγωγή ή ως μη κακή ή μόνον ως απουσία παραβατικότητας. Απαιτείται, δηλαδή, για την αναγνώριση του ανωτέρω ελαφρυντικού, συγκεκριμένη, μετά την πράξη, θετική προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική συμπεριφορά, η οποία να είναι ενδεικτική όχι μόνον ελλείψεως παραβατικότητας, διότι σε τέτοια περίπτωση αυτός που δεν τέλεσε κάποια αξιόποινη πράξη μετά την αποκάλυψη της παράνομης δραστηριότητάς του, θα είχε εξασφαλισμένη την αναγνώριση της ελαφρυντικής αυτής περιστάσεως, αλλά ατόμου, το οποίο αποτίναξε το παρελθόν, άλλαξε τρόπο ζωής, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει, όταν εξακολουθεί να ζει όπως και πριν, εξαιρουμένης της παραβιάσεως των νόμων και ιδιαίτερα του Ποινικού Κώδικα».

ΑΠ 3 / 2017, www.areiospagos.gr : «Κατά την έννοια δε της διατάξεως της περ. ε' , για να αναγνωρισθεί η ελαφρυντική περίπτωση της καλής συμπεριφοράς μετά την πράξη, πρέπει η συμπεριφορά αυτή να εκτείνεται σε μεγάλο σχετικά χρονικό διάστημα **και υπό καθεστώς ελευθερίας του υπαιτίου**, διότι τότε μόνον η επιλογή του αντανάκλα στην γνώσια ψυχική του στάση και παρέχει αυθεντική μαρτυρία ως προς την ποιότητα του ήθους του και της κοινωνικής προδιαθέσεώς του, ήτοι απαιτείται, εκτός από το μεγάλο σχετικά χρονικό διάστημα, η συνδρομή και άλλων περιστατικών δηλωτικών της αρμονικής συμβίωσης του δράστη μετά την πράξη.»

ΑΠ 187/2017, www.areiospagos.gr : «Ως ελαφρυντικές περιστάσεις κατά το άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ θεωρούνται, μεταξύ άλλων (υπό εδ. δ) "το ότι ο δράστης έδειξε ειλικρινή μετάνοια και επεδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξεώς του" και (υπό εδ. ε) "το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του". Για να στοιχειοθετηθεί δε το ελαφρυντικό 84 παρ. 2 εδ. δ' ΠΚ, απαιτείται η επίκληση περιστατικών από τα οποία να προκύπτει ότι ο δράστης έδειξε ειλικρινή μετάνοια και επεδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξεώς του. Για να

⁷⁹Βλ. και **ΑΠ 469/2014**, www.areiospagos.gr, ή ΠοινΔικ 2015, 579, η οποία δέχθηκε τα εξής: «Ως ελαφρυντική περίπτωση, κατά το ανωτέρω άρθρο 84 παρ.2 Π.Κ. θεωρείται, μεταξύ άλλων, το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την πράξη του (περ. ε'). Για να συντρέξει, όμως, η ελαφρυντική αυτή περίπτωση, υπό καθεστώς ελευθερίας του υπαιτίου, πρέπει η συμπεριφορά του να είναι **θετική και επωφελής για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την πράξη και να αναφέρονται πραγματικά περιστατικά δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής συμβίωσης του δράστη, από τα οποία να προκύπτει σαφής μεταστροφή του χαρακτήρα του**, μη αρκούσης της απλής καλής και συνήθους συμπεριφοράς και δη εργασίας και ομαλής οικογενειακής ζωής χωρίς παραβατικότητα και μόνον, διότι η καλή συμπεριφορά δεν νοείται ως παθητικά καλή διαγωγή ή ως μη κακή ή μόνον ως απουσία παραβατικότητας. Απαιτείται, δηλαδή, για την αναγνώριση του ανωτέρω ελαφρυντικού, συγκεκριμένη, μετά την πράξη, θετική προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική συμπεριφορά, η οποία να είναι ενδεικτική όχι μόνον ελλείψεως παραβατικότητας, διότι σε τέτοια περίπτωση αυτός που δεν τέλεσε κάποια αξιόποινη πράξη μετά την αποκάλυψη της παράνομης δραστηριότητάς του, θα είχε εξασφαλισμένη την αναγνώριση της ελαφρυντικής αυτής περιστάσεως, αλλά ατόμου, το οποίο αποτίναξε το παρελθόν, άλλαξε τρόπο ζωής, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει, όταν εξακολουθεί να ζει όπως και πριν, εξαιρουμένης της παραβιάσεως των νόμων και ιδιαίτερα του Ποινικού Κώδικα».

συντρέξει δε η δεύτερη από τις ελαφρυντικές αυτές περιστάσεις του εδ. ε', κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, πρέπει η συμπεριφορά αυτή να εκτείνεται σε μεγάλο σχετικά χρονικό διάστημα και υπό καθεστώς ελευθερίας του υπαιτίου, διότι τότε μόνον η επιλογή του αντανακλά στην γνήσια ψυχική του στάση και παρέχει αυθεντική μαρτυρία ως προς την ποιότητα του ήθους του και της κοινωνικής προδιαθέσεώς του, ήτοι απαιτείται, εκτός από το μεγάλο σχετικά χρονικό διάστημα, η συνδρομή και άλλων περιστατικών δηλωτικών της αρμονικής συμβίωσης του δράστη μετά την πράξη. Η καλή συμπεριφορά δεν εννοείται ως παθητικά καλή διαγωγή ή ως μη κακή, ή μόνον ως απουσία παραβατικότητας. Περιλαμβάνει και τη θετική δραστηριότητα του υπαιτίου η οποία εκδηλώνεται αυτοβούλως και όχι ως αποτέλεσμα φόβου ή καταναγκασμού και οπωσδήποτε να υπάρχει βελτίωση της συμπεριφοράς του. **Συνεπώς, για το ορισμένο του άνω ισχυρισμού του δράστη διαβιούντος υπό καθεστώς ελευθερίας, μη κρατούμενου σε φυλακή, δεν αρκεί η επίκληση καλής και συνήθους συμπεριφοράς, και δη εργασίας και ομαλής οικογενειακής ζωής και μόνον, αλλά πρέπει να επικαλεσθεί ο κατηγορούμενος πραγματικά περιστατικά, θετικά και δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής διαβίωσής του επί μακρό χρόνο μετά την τέλεση της πράξης και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα.».**

ΑΠ 308/2017, www.areiospagos.gr : « Για να αναγνωρισθεί δε η ελαφρυντική περίσταση της καλής συμπεριφοράς μετά την πράξη, πρέπει, η συμπεριφορά αυτή να εκτείνεται σε μεγάλο διάστημα και μάλιστα υπό καθεστώς ελευθερίας του υπαιτίου, γιατί τότε μόνο η επιλογή του αντανακλά στη γνήσια ψυχική του στάση και παρέχει αυθεντική μαρτυρία για την ποιότητα του ήθους του και της κοινωνικής προδιαθέσεώς του. Συνεπώς για το ορισμένο του άνω ισχυρισμού του δράστη **είτε κρατούμενου⁸⁰ είτε διαβιούντος υπό καθεστώς ελευθερίας** δεν αρκεί η επίκληση καλής και συνήθους συμπεριφοράς και δη εργασίας και ομαλής οικογενειακής ζωής και μόνον, **αλλά πρέπει να επικαλεσθεί ο κατηγορούμενος πραγματικά περιστατικά θετικά και δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής διαβίωσής του επί μακρό χρόνο μετά την τέλεση της πράξης.».**

Στην ΑΠ 909/2016, www.areiospagos.gr, αναφέρονται τα εξής : «Εξάλλου, η αναγνώριση της ελαφρυντικής περιστασίας του άρθρου 84 παρ. 2ε' ΠΚ, προϋποθέτει επίκληση και απόδειξη θετικής ατομικής και κοινωνικής συμπεριφοράς του υπαιτίου, με κριτήριο τη στάση του μέσου συνετού και νομοταγούς πολίτη, για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την αξιόποινη πράξη, ως αποτέλεσμα πραγματικής επίγνωσης από αυτόν των συνεπειών της πράξης του και σταθερού εναρμονισμού του προς τις επιταγές της έννομης τάξης υπό καθεστώς ελεύθερης κοινωνικής διαβίωσης. Αντίθετα, η ύπαρξη καλής διαγωγής, η έλλειψη πειθαρχικής καταδίκης, η εργασία και γενικά η τυπική και συνήθης συμμόρφωση του καταδίκου στο εξαναγκαστικό ρυθμιστικό πλαίσιο των σωφρονιστικών καταστημάτων αξιολογούνται και αξιοποιούνται, καταρχήν, για την παροχή των ευεργετημάτων, που προβλέπει ρητά και ειδικά ο νόμος (συνυπολογισμός χρόνου εργασίας κατά την έκτιση της ποινής, λήψη αδειών κλπ.), στην απόλαυση των οποίων προδήλως και ευλόγως αποσκοπεί κάθε κρατούμενος, και δεν αρκούν για τη χορήγηση του σχετικού ελαφρυντικού. **Όμως, ενόψει του εγκληματοπροληπτικού και σωφρονιστικού σκοπού θέσπισης της οικείας διάταξης, που διατρέχει την όλη (και όχι μόνο την ελεύθερη) διαβίωση του υπαιτίου μετά την τέλεση της πράξης, δεν μπορεί να αποκλειστεί η συνδρομή όρων χορήγησης του σχετικού ελαφρυντικού και υπό σχετικά μακρόχρονο καθεστώς κράτησης, στις εξαιρετικές και διακριτές εκείνες περιπτώσεις που η στάση και συμπεριφορά του υπαιτίου υπερβαίνει κατά**

⁸⁰ Για το ότι δεν μπορεί να αποκλεισθεί η συνδρομή της ως άνω ελαφρυντικής περιστασίας και στον κρατούμενο βλ. και ΑΠ 1073/2011, ΑΠ 608/2013, www.areiospagos.gr. Βλ. και σύμφωνες απόψεις της νομικής θεωρίας σε Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 710επ.

πολύ τη συνήθη στάση και συμπεριφορά συμμόρφωσης του μέσου κρατούμενου για την εξασφάλιση των προβλεπόμενων σωφρονιστικών ευεργετημάτων και αντανakλά, με διαπιστωμένη βεβαιότητα, την ειλικρινή ψυχοβουλευτική μεταστροφή αυτού, τη σταθερή εναρμόνιση του προς τις επιταγές της έννομης τάξης και την ουσιαστική σωφρονιστική βελτίωση της προσωπικότητάς του.».

Ποια νοείται λοιπόν ως συγκεκριμένη, μετά την πράξη, θετική προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική συμπεριφορά, η οποία να είναι ενδεικτική όχι μόνον ελλείψεως παραβατικότητας, αλλά ατόμου, που αποτίναξε το παρελθόν, ή θετική και επωφελής για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την πράξη συμπεριφορά, αποδεικνυόμενη με πραγματικά περιστατικά δηλωτικά της αρμονικής κοινωνικής συμβίωσης του δράστη, από τα οποία να προκύπτει σαφής μεταστροφή του χαρακτήρα του ; Όλα αυτά είναι αόριστα και μη περαιτέρω επεξηγούμενα. Θα μπορούσε κανείς να αρχίσει να συγκεκριμενοποιεί αυτές τις αόριστες έννοιες, θεωρώντας ως αναγκαίες για τη στοιχειοθέτηση θετικής και επωφελούς κοινωνικής συμπεριφοράς τις **καλές πράξεις και τις αγαθοεργίες που ωφελούν το κοινωνικό σύνολο**. Εδώ λοιπόν θα ήταν δυνατό να ενταχθούν οι πράξεις περίθαλψης και ελεημοσύνης σε φτωχούς και απόρους, οι πράξεις συμπαράστασης σε αστέγους με παροχή καταλύματος, η ίδρυση ερανικών επιτροπών ή φιλανθρωπικών οργανώσεων και η δραστηριοποίηση σ' αυτές, οι πράξεις δωρεάς που συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση κοινωφελούς σκοπού, ως π.χ. της ίδρυσης κέντρου υγείας για την παροχή πρώτων βοηθειών, οι πράξεις που στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία οργάνωσης για την προστασία ανηλίκων από τα ναρκωτικά και την πρόληψη και αποτροπή της παραβατικότητας ανηλίκων κ.λπ. **Άραγε το πνεύμα του ποινικού νόμου απαιτεί όλα αυτά** ; Ποιος είναι ο σκοπός του Ποινικού Δικαίου ; Βασικά, η προστατευτική των έννομων αγαθών λειτουργία μέσω της γενικής και ειδικής πρόληψης εγκλημάτων (αλλά και η εγγυητική ή εξασφαλιστική λειτουργία για τα άτομα) !!! Τούτο πανθομολογείται. Επομένως, ο ποινικός νόμος ενδιαφέρεται αποκλειστικά να μην προσβάλλουν τα μέλη της κοινωνίας τα έννομα αγαθά (ατομικά, κρατικά, κοινωνικά ή συλλογικά). Αν συμβαίνει τούτο, δεν επεμβαίνει ο ποινικός νόμος σε βάρος της ελευθερίας ή της περιουσίας κανενός. Θα αρκούσε λοιπόν για να αναγνωρισθεί η ως άνω ελαφρυντική περίπτωση το ότι **ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε στον ελεύθερο βίο για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του καλά, υπό την έννοια ότι δεν προσέβαλε με πράξεις του με βλάβη ή με διακινδύνευση ξένα έννομα αγαθά**. Η ερμηνεία άλλωστε που δίνει ο Άρειος Πάγος θα συνεπαγόταν κοινωνικές αδικίες και άνιση μεταχείριση ανθρώπων. Όσοι θα είχαν ιδιαίτερες οικονομικές δυνατότητες (ακόμα και από παράνομες δραστηριότητες !!!), ιδιαίτερη κοινωνική μόρφωση και ικανότητα συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα ή και δυναμική προσωπικότητα που θα κατευθυνόταν στην επιστράτευση ανθρώπων για κοινωφελή σκοπό και έτσι θα μπορούσαν να εμφανίσουν θετική και επωφελή κοινωνική συμπεριφορά, θα μπορούσαν να απολαύσουν της ως άνω ελαφρυντικής περίπτωσης, ενώ οι υπόλοιποι θα εμφάνιζαν αδυναμία επίδειξης θετικής και επωφελούς κοινωνικής συμπεριφοράς και έτσι δεν θα μπορούσαν να τύχουν αυτής της ελαφρυντικής περίπτωσης.

Άρθρο 85 ΠΚ — Συρροή λόγων μείωσης της ποινής. Όταν συντρέχουν περισσότεροι από ένας λόγοι για τη μείωση της ποινής κατά το άρθρο 83 ή όταν συντρέχουν ένας ή περισσότεροι τέτοιοι λόγοι μαζί με ελαφρυντικές περιστάσεις (άρθρο 84), **εφαρμόζεται μόνο μία φορά η μείωση της ποινής σύμφωνα με το μέτρο που προβλέπει το άρθρο 83**· στην επιμέτρηση της ποινής λαμβάνονται υπόψη όλοι οι πιο πάνω λόγοι και ελαφρυντικές περιστάσεις.

ΑΠ 1040 / 2011 www.areiospagos.gr : «Τέλος, κατά τη διάταξη του άρθρου 85 του ίδιου Κώδικα, "όταν συντρέχουν περισσότεροι από ένας λόγοι για τη μείωση της ποινής κατά το άρθρο 83 ή όταν συντρέχουν ένας ή περισσότεροι τέτοιοι λόγοι μαζί με ελαφρυντικές περιστάσεις (άρθρο 84), εφαρμόζεται μόνο μία φορά η μείωση της ποινής σύμφωνα με το μέτρο που προβλέπει το άρθρο

83. Στην επιμέτρηση της ποινής λαμβάνονται υπόψη όλοι οι πιο πάνω λόγοι και ελαφρυντικές περιστάσεις". Από την τελευταία αυτή διάταξη, συνδυαζόμενη με τις προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 79 του ΠΚ, προκύπτει ότι όταν αναγνωρισθούν στον κατηγορούμενο δύο ή περισσότερες ελαφρυντικές περιστάσεις, η ποινή θα μειωθεί μια μόνο φορά, το ύψος δε αυτής ανήκει στην κυριαρχική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, το οποίο, κατά την επιμέτρηση της ποινής θα λάβει υπόψη του τα οριζόμενα στη διάταξη του άρθρου 79 του ΠΚ (βαρύτητα του εγκλήματος, προσωπικότητα του κατηγορουμένου), χωρίς να έχει υποχρέωση να διαλάβει στην απόφασή του για την επιβολή της ποινής ειδικότερη αιτιολογία ούτε είναι αναγκαία η μνεία στην απόφαση και του άρθρου 85 του ΠΚ.». Για διαφορετικές απόψεις της νομικής θεωρίας βλ. Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 716επ.

Άρθρο 336 ΠΚ — **Βιασμός**. 1. Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία ή σε άλλη ασελή πράξη ή σε ανοχή της τιμωρείται με κάθειρξη. (Όπως η παρ. 1 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 3500/2006). 2. Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου έγινε από δύο ή περισσότερους δράστες που ενεργούσαν από κοινού, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η **γενετήσια ελευθερία** ή το **δικαίωμα στη σεξουαλική αυτοδιάθεση** και συγχρόνως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η γενετήσια ελευθερία ή το δικαίωμα στη σεξουαλική αυτοδιάθεση είναι το δικαίωμα του καθενός να έρχεται σε σεξουαλική επαφή με άλλο πρόσωπο, εφόσον το επιθυμεί και πάντοτε με τον τρόπο και στον χρόνο που θέλει. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια προσβάλλεται, όταν ο άνθρωπος υποβιβάζεται σε αντικείμενο ή εργαλείο ή μέσο για την εξυπηρέτηση μιας σκοπιμότητας. **Ο βιασμός είναι έγκλημα υπαλλακτικώς ή διαζευκτικώς μικτό και τυπικό ή συμπεριφοράς και όχι ουσιαστικό ή αποτελέσματος (= η επέλευση μιας μεταβολής στο υλικό αντικείμενο του εγκλήματος που είναι αντιληπτή στον εξωτερικό κόσμο).**

Εν πρώτοις απαιτείται για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του βιασμού η άσκηση σωματικής βίας ή η απειλή σπουδαίου και άμεσου **κινδύνου για κάθε έννομο αγαθό** (π.χ. απειλή για τη ζωή ή απειλή να σταλούν ηλεκτρονικά ή αλλιώς στον σύζυγο φωτογραφίες της γυμνής συζύγου σε σεξουαλικές στάσεις με εραστή).

Ως σωματική βία νοείται όχι τόσο η προερχόμενη από το ανθρώπινο σώμα αλλά η στρεφόμενη κατ' ανθρώπινου σώματος (ή και πράγματος που εξυπηρετεί το σώμα), δυνάμενη να είναι από απλή γροθιά με το χέρι ή χρήση σιδερολοστού για πρόκληση σωματικής βλάβης μέσω της περιαγωγής άλλου σε κατάσταση αναισθησίας ή ανικανότητας για αντίσταση με υπνωτικά ή ναρκωτικά ή άλλα ανάλογα μέσα **μέχρι και τη χρήση πυροβόλου όπλου, που προκαλεί τον θάνατο (ένοπλη βία)**. Ειδικότερα ως σωματική βία νοείται η με υλική επενέργεια πάνω σε άνθρωπο αφαίρεση της σωματικής του δυνατότητας για ελεύθερη κίνηση ή επαφή με το περιβάλλον, που στοχεύει στην υπερνίκηση εκδηλωθείσας ή προβαλλόμενης ή αναμενόμενης αντίστασης και στον εξαναγκασμό του σε συγκεκριμένη πράξη, παράλειψη ή ανοχή. Ειδικότερα : **Σωματική βία** είναι η χρήση δύναμης που επενεργεί σωματικά με σκοπό την υπερνίκηση είτε ήδη προβαλλόμενης είτε αναμενόμενης αντίστασης (τράβηγμα μαλλιών, σφίξιμο του σώματος με χέρια και πόδια, ξυλοδαρμός, σφίξιμο του λαιμού, δέσιμο με σχοινί, κτύπημα με αντικείμενο στο κεφάλι του θύματος για πρόκληση αναισθησίας κ.λπ.). **Σωματική βία** συνιστά και η περιαγωγή άλλου σε κατάσταση αναισθησίας ή ανικανότητας για αντίσταση με υπνωτικά ή ναρκωτικά ή άλλα ανάλογα μέσα (άρθρο 13 περ. δ ΠΚ). **Ως σωματική βία** θεωρείται και κάθε συμπεριφορά που επενεργεί πάνω στο θύμα σωματικά, όπως π.χ. η κατακράτηση της πατερίτσας αναπήρου ή του μπαστουνιού ενός τυφλού. Επιπλέον, στοιχείο

της αντικειμενικής υπόστασης είναι ο από τον δράστη εξαναγκασμός άλλου σε συνουσία ή σε άλλη ασελγή πράξη ή σε ανοχή της.

Παραδείγματα : Ο υπήκοος Αφγανιστάν Α επιτίθεται σε βραχώδη παραλία στη Β που έτυχε να είναι μόνη της στο μπάνιο και με τις υπέρτερες σωματικές του δυνάμεις, αφού κτύπησε και με πέτρα στο κεφάλι τη Β που έχασε τις αισθήσεις της, τη βιάζει με τέλεση συνουσίας. Απειλεί κάποιος με μαχαίρι ή με πυροβόλο όπλο ότι θα σκοτώσει το θύμα και εκείνο υφίσταται όλες τις ασελγείς πράξεις. Εδώ υφίσταται άμεσος και σπουδαίος κίνδυνος για τη ζωή του θύματος. Επίσης, ο Α απειλεί τη Β ότι θα αποκαλύψει στον σύζυγό της φωτογραφίες σε σεξουαλικές στάσεις με τον εραστή της και έτσι την εξαναγκάζει σε συνουσία. Αν η απειλή αυτή σκοπεύει την επίτευξη συνουσίας, τότε θα μιλάμε για περίπτωση βιασμού και όχι για απλώς για παράνομη βία κατ' άρθρο 330 ΠΚ, εφόσον έλαβε χώρα συνουσία ή άλλη ασελγής πράξη, αλλιώς για απόπειρα βιασμού, δεδομένου ότι έλαβε χώρα πραγμάτωση ενός στοιχείου της αντικειμενικής υπόστασης του βιασμού («με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου»). Ο Α, τέλος, απειλεί τη Β ότι θα αποκαλύψει αμέσως στην αστυνομία βαρύ έγκλημα που τέλεσε και έτσι την εξαναγκάζει σε συνουσία. Τελέσθηκε βιασμός, αφού χρησιμοποιήθηκε απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου, που στρέφεται κατά της προσωπικής ελευθερίας, η οποία θα πληγεί με την καταδίκη και την έκτιση της επιβληθησόμενης στερητικής της ελευθερίας ποινής.

ΑΠ 291 / 2015, www.areiospagos.gr : «Ως **ασελγής πράξη** νοείται η αντικειμενικώς προσβάλλουσα το κοινό αίσθημα της αιδούς και των ηθών, υποκειμενικώς δε κατευθυνόμενη στην ικανοποίηση ή διέγερση της γενετήσιας επιθυμίας, και διακρίνεται από τη **συνουσία που είναι η συνένωση των γεννητικών μορίων**. Υποκειμενικώς απαιτείται δόλος, που συνίσταται στη βούληση του δράστη όπως με σωματική βία ή με απειλή ή και με τις δύο μαζί εξαναγκάζει άλλον σε εξώγαμη συνουσία ή ανοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξεως και περιλαμβάνει τη γνώση ότι ο άλλος, δεν συναινεί στη συνουσία ή σε ασελγή πράξη. Ως ασελγής πράξη νοείται κάθε ενέργεια που ανάγεται στη γενετήσια σφαίρα, που αντικειμενικώς προσβάλλει το κοινό αίσθημα της αιδούς και των ηθών, μεταξύ δε άλλων η παρά φύση ασέλγεια, η απλή ψαύση των γεννητικών οργάνων ή άλλων απόκρυφων μερών του σώματος, **η χρησιμοποίηση των γεννητικών οργάνων με σκοπό ηδονιστικό και υποκειμενικώς κατευθύνεται στην ικανοποίηση ή διέγερση της γενετήσιας επιθυμίας** και η οποία διακρίνεται από την συνουσία, που είναι η συνένωση των γεννητικών μορίων. Υπάρχει βιασμός και όταν το θύμα, λόγω του αιφνιδιασμού ή του φόβου των συνεπειών προβολής αντίστασης ή των ασθενών σωματικών του δυνάμεων ή άλλων περιστάσεων, θεώρησε εύλογα ανέφικτη ή μάταιη την αντίσταση και δεν αντιστάθηκε καθόλου στη σωματική βία του δράστη. Κατά μείζονα λόγο δεν απαιτείται η σωματική βία και αντίστοιχα η αντίσταση σε αυτήν να είναι διαρκής, δηλαδή μέχρι την αποπεράτωση της πράξης.». **Συνουσία** είναι η ένωση των γεννητικών μορίων με την είσοδο του ανδρικού μορίου στον γυναικείο κόλπο, χωρίς να απαιτείται και εκσπερμάτωση (ΑΠ 25/1998, ΑΠ 1556/1983, ΠοινΧρ 1984, 300). Ως άλλες ασελγείς πράξεις εκτός της συνουσίας θεωρούνται πράξεις ανάλογης βαρύτητας με τη συνουσία, όπως η **πεολειχία, η αιδοιολειχία, ο ετεροαυνανισμός, η παρά φύση ασέλγεια (πρωκτικός έρωτας) και η προστριβή γυμνών σωμάτων ή γεννητικών οργάνων** : βλ. περισσότερα σε Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 118επ., Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 415, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

Άρθρο 351 ΠΚ - **Σωματεμπορία** : «1. Όποιος, με τη χρήση βίας, απειλής βίας ή άλλων εξαναγκαστικών μέσων, με επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας ή με απαγωγή, προσλαμβάνει, μεταφέρει ή προωθεί εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακρατεί, υποθάλλει, παραδίδει με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαμβάνει από άλλον πρόσωπο, **με σκοπό να προβεί ο ίδιος ή άλλος στη γενετήσια εκμετάλλευσή του**, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή δέκα

χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ (όπως η παρ. 1 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 παρ. 5 του Ν 4198/2013). 2. Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται ο υπαίτιος αν, **για να πετύχει τον ίδιο σκοπό**, αποσπά τη συναίνεση προσώπου με τη χρήση απατηλών μέσων ή το παρασύρει, εκμεταλλεύόμενος την ευάλωτη θέση του με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων. 3. Όποιος εν γνώσει ενεργεί **ασεληγή πράξη** με πρόσωπο το οποίο τελεί υπό τις συνθήκες που περιγράφονται στις παρ. 1 και 2 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. 4. Με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αν η πράξη: α) **στρέφεται κατά ανηλίκου** ή συνδέεται με την πνευματική αδυναμία ή την κωφότητα του παθόντος, β) τελέσθηκε από ένα από τα πρόσωπα που αναφέρονται στο στοιχείο γ' της παρ. 2 του άρθρου 349, γ) συνδέεται με την παράνομη είσοδο, παραμονή ή έξοδο του παθόντος από τη χώρα, δ) **τελείται κατ' επάγγελμα**, ε) τελείται από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπραττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη ή στ) **είχε ως αποτέλεσμα την ιδιαίτερα σοβαρή βλάβη της υγείας του παθόντος ή εξέθεσε τη ζωή αυτού σε σοβαρό κίνδυνο** (όπως η παρ. 4 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 παρ. 6 του Ν 4198/2013). 5. Αν κάποια από τις πράξεις της πρώτης και δεύτερης παραγράφου **είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο του παθόντος επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη**. 6. Η κατά τις προηγούμενες παραγράφους **γενετήσια εκμετάλλευση συνίσταται** στην επιχείρηση από κερδοσκοπία οποιασδήποτε ασελγούς πράξης ή στη χρησιμοποίηση από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσπονητή επιχείρηση τέτοιας πράξης ή για την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση (όπως το άρθρο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 8 του Ν 3064/2002). **Προστατευόμενα έννομα αγαθα στην ως άνω διάταξη είναι κυρίως η γενετήσια ελευθερία ή σεξουαλική αυτοδιάθεση, η γενετήσια ζωή από την οικονομική εκμετάλλευση του επίδοξου δράστη, η ανηλικότητα**, δηλαδή η αθωότητα ή αγνότητα της παιδικής ηλικίας, και το δημόσιο συμφέρον στην καταπολέμηση της εμπορευματοποίησης των γενετήσιων σχέσεων και στην καταπολέμηση του φαινομένου της εκμετάλλευσης πορνών ως σοβαρότατης εγκληματογόνου εστίας. **Στη συμπεριφορά του μαστροπού ή του εκμεταλλευτή πόρνης, που έχουν και αυτοί τον σκοπό της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής ανθρώπου, το στοιχείο που προστίθεται για να έχουμε τον «σωματέμπορο» είναι η βία ή η απειλή βίας ή άλλων εξαναγκαστικών μέσων ή η επιβολή ή η κατάχρηση εξουσίας ή η απαγωγή⁸¹ (παρ. 1) ή η απόσπασση της συναίνεσης του προσώπου-θύματος με τη χρήση απατηλών μέσων ή η παράσυρσή του υπό εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων (παρ. 2). Ως απειλή νοείται πάντοτε η εξαγγελία για το μέλλον της πραγματοποίησης ενός κακού σε βάρος του θύματος (π.χ. θα σκοτώσω τους γονείς σου). Επιβολή είναι η εκμετάλλευση της εξάρτησης που έχει ο δράστης πάνω στο θύμα (π.χ. ο ιδιοκτήτης μπαρ ζητεί από δύο σερβιτόρες να ικανοποιήσουν σεξουαλικές επιθυμίες πελατών αντί υψηλής αμοιβής). Κατάχρηση εξουσίας είναι η άσκηση εξουσίας κατά τρόπο παράνομο (π.χ. αστυνομικός εξαναγκάζει αλλοδαπές να εκδίδονται επί χρήμασι, δίνοντας ως αντάλλαγμα τη μη απέλαση αυτών που εισήλθαν χωρίς άδεια στην Ελλάδα). «Προσλαμβάνει» κάποιος το θύμα, όταν κατορθώνει να περιέλθει τούτο στη σφαίρα εξουσίας του με σχέση εξάρτησης, π.χ. παρέχοντας στέγη, τροφή και ενδυμασία σε αλλοδαπή. «Κατακρατεί» κάποιος το θύμα, όταν περιορίζει και στερεί την ελευθερία του, π.χ. εγκλείοντας αυτό σε μια απομονωμένη από τον κόσμο κατοικία. Ως απατηλά μέσα νοούνται τα μέσα προς διάπραξη απάτης κατ' άρθρο 386 ΠΚ, δηλαδή η εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών και η αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων. **Εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του θύματος** υφίσταται, όταν ο δράστης εκμεταλλεύεται τα προσωπικά, οικογενειακά ή και οικονομικά προβλήματα του**

⁸¹ Για την έννοια της βίας και της απειλής βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, 2015, σελ. 3επ., 277επ.

θύματος (π.χ. έχει λήξει η άδεια παραμονής μιας αλλοδαπής στην Ελλάδα και ο δράστης προσφέρεται να τη βοηθήσει να παραμείνει, εφόσον φωτογραφηθεί γυμνή για τις ανάγκες ενός πορνοπεριοδικού). Η παράγραφος 3 προσδιορίζει ένα **είδος απαγορευμένου καρπού** (ο νομοθέτης σκέπτεται ως εξής : αν κανένας δεν έρχεται, από τον φόβο της ποινής, σε σεξουαλική επαφή με το θύμα της σωματεμπορίας, δεν θα υφίσταται τούτο προσβολές και ενδεχομένως να εξαναγκασθεί ο σωματέμπορος να παραιτηθεί από τον σκοπό του και να το απελευθερώσει !), ενώ οι παράγραφοι 4 και 5 θεσπίζουν διακεκριμένα εγκλήματα (μεταξύ αυτών και εγκλήματα διακρινόμενα εκ του αποτελέσματος). Η **γενετήσια εκμετάλλευση** σημαίνει σύμφωνα με το άρθρο 351 παρ. 6 ΠΚ την **οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής** και περιλαμβάνει την με σκοπό το κέρδος επιχείρηση ασελών πράξεων με τους πελάτες του σωματέμπορου, τις φωτογραφήσεις γυμνών γυναικών, τα στριπτίζ σε διάφορα καμπαρέ, τις ηχογραφημένες κραυγές ερωτικής συνεύρεσης κ.λπ.

Άρθρο 348Α ΕΛΛ. ΠΚ (Πορνογραφία ανηλίκων) : « 1. Όποιος με πρόθεση παράγει, διανέμει, δημοσιεύει, επιδεικνύει, εισάγει στην Επικράτεια ή εξάγει από αυτήν, μεταφέρει, προσφέρει, πωλεί ή με άλλον τρόπο διαθέτει, αγοράζει, προμηθεύεται, αποκτά ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει ή μεταδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ. 2. Όποιος με πρόθεση παράγει, προσφέρει, πωλεί ή με οποιονδήποτε τρόπο διαθέτει, διανέμει, διαβιβάζει, αγοράζει, προμηθεύεται ή κατέχει υλικό παιδικής πορνογραφίας ή διαδίδει πληροφορίες σχετικά με την τέλεση των παραπάνω πράξεων, μέσω πληροφοριακών συστημάτων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως τριακοσίων χιλιάδων ευρώ. (Όπως η παρ. 2, που είχε αντικατασταθεί από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 4267/2014, αντικαταστάθηκε εκ νέου από το άρθρο δεύτερο παρ. 4 του Ν 4411/2016 - ΦΕΚ Α΄ 142/3.8.2016.) 3. Υλικό παιδικής πορνογραφίας, κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων, συνιστά η αναπαράσταση ή η πραγματική ή εικονική αποτύπωση, σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα, των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει του ανηλίκου, κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, καθώς και της πραγματικής ή εικονικής ασελγούς πράξης που διενεργείται από ή με ανήλικο. (Όπως η παρ. 3 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 4267/2014.) 4. Οι πράξεις των παρ. 1 και 2 τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων έως πεντακοσίων χιλιάδων ευρώ: α) αν τελέσθηκαν **κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια**, β) αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης, της ψυχικής ή της διανοητικής ασθένειας ή της σωματικής δυσλειτουργίας, λόγω οργανικής νόσου ανηλίκου ή με την άσκηση ή απειλή χρήσης βίας ανηλίκου ή με τη χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος ή αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας εξέθεσε τη ζωή του ανηλίκου σε σοβαρό κίνδυνο και γ) αν δράστης της παραγωγής του υλικού παιδικής πορνογραφίας είναι ένα από τα αναφερόμενα στις περ. α΄ έως και στ΄ της παρ. 2 του άρθρου 342 πρόσωπα. Αν η πράξη των περ. β΄ ή γ΄ είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή τριακοσίων χιλιάδων έως πεντακοσίων χιλιάδων ευρώ, αν δε αυτή είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο, επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη. (Όπως η παρ. 4, που είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 3 παρ. 11-12 του Α΄ Κεφαλαίου του Ν 3727/2008, αντικαταστάθηκε από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 4267/2014.) 5. **Όποιος εν γνώσει αποκτά πρόσβαση σε υλικό παιδικής πορνογραφίας μέσω πληροφοριακών συστημάτων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους.** (Όπως η παρ. 5, που είχε προστεθεί με το άρθρο 8 παρ. 2 του Ν 4267/2014, αντικαταστάθηκε εκ νέου από το άρθρο δεύτερο παρ. 4 του Ν 4411/2016 - ΦΕΚ Α΄ 142/3.8.2016.) (Όπως το άρθρο αντικαταστάθηκε από το άρθρο δεύτερο παρ. 10 του Ν 3625/2007.)».

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις ελαφρυντικές περιστάσεις και τους λόγους μείωσης της ποινής.
- Να αξιολογούν και να προσδιορίζουν περαιτέρω τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και τα εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

Να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με τις ελαφρυντικές περιστάσεις και τους λόγους μείωσης της ποινής.

Να επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα σχετικά με τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και τα εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.

Λέξεις Κλειδιά

Ελαφρυντικές περιστάσεις	Λόγοι μείωσης της ποινής	Πρότερη έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και κοινωνική ζωή.
Καλή συμπεριφορά για μακρό χρόνο μετά το έγκλημα	Έμπρακτη μετάνοια	Πορνογραφία ανηλίκων
Βιασμός	Αποπλάνηση ανηλίκων	Σωματεμπορία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό :

Χρήστου Σατλάνη, Διάλογος κατ' εξακολούθηση με την ποινική νομολογία του ΑΠ, Πειραιϊκή Νομολογία 2017, σελ. 220επ. (**εδώ αναλύεται η έννοια του πρότερου έντιμου βίου**).

Αρ. Χαραλαμπίκη, Οι λόγοι μείωσης της ποινής, Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 216επ.

Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοδικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Γ'), Ποινική Δικαιοσύνη 2017, σελ. 26επ. (**σχετικά με την ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 1, 2 ε ΠΚ,**).

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ. 277επ. (Εδώ αναφέρονται οι σχετικές διατάξεις που προβλέπουν και τιμωρούν τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και τα εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, ενώ συγχρόνως ερμηνεύονται αυτές με αναφορά και παραδειγμάτων - περιπτώσεων).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 336 επ. Ποινικού Κώδικα (Εδώ επίσης αναφέρονται οι σχετικές διατάξεις που προβλέπουν και τιμωρούν τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και τα εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, ενώ συγχρόνως ερμηνεύονται αυτές με αναφορά και παραδειγμάτων – περιπτώσεων).

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται οι λόγοι μείωσης της ποινής και οι ελαφρυντικές περιστάσεις, οι οποίες μειώνουν υποχρεωτικά το πλαίσιο της ποινής (άρθρα 83, 84 Ελλ. ΠΚ). Αναλύονται επίσης, τα σημαντικότερα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, όπως ο βιασμός, η αποπλάνηση παιδιού, η σωματεμπορία, η πορνογραφία ανηλίκων κ.λπ.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 : Η Α, πωλήτρια σε κατάστημα ενδυμάτων, θέλει να σαγηνεύσει με τα σωματικά της κάλλη τον ιατρό πνευμονολόγο Β και κατά την επίσκεψη στο ιατρείο του, όπου δηλώνει καπνίστρια και παραπονείται για πόνους στο στήθος, ξεγυμνώνεται εντελώς χωρίς εκείνος να της το ζητήσει. Καθώς η Α είναι εντελώς γυμνή και ο Β την εξετάζει στα πνευμόνια, αρχίζει να της κάνει θωπίες στα στήθη με σκοπό να την ερεθίσει, τελώντας έτσι προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρο 337 παρ. 1 ΠΚ). Με βάση τα παραπάνω μόνο θα μπορούσε ο Β να επικαλεστεί κάποια ελαφρυντική περίπτωση από αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 84 ΠΚ;

Άσκηση 1.2

Ο Ω αναζητεί στο διαδίκτυο με τις λέξεις «πορνό με δεκαεξάρες και γενικά ανήλικες» πορνογραφικές παραστάσεις με ανήλικες. Τελικά βρίσκει και μένει εκεί για μισή ώρα, βλέποντας σεξουαλικές στιγμές ανήλικων κοριτσιών με άντρες. Έχει ποινική ευθύνη ;

Η απάντηση στην ερώτηση αυτή βαθμολογείται με 5% σε σχέση με το 50% που λαμβάνει το σύνολο των εργασιών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Εισαγωγή στο πνεύμα των διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας με έμφαση στην πρακτική τους σημασία για τα τροχαία ατυχήματα

(4^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή εξετάζονται τα εγκλήματα (κυρίως ανθρωποκτονία και σωματικές βλάβες από αμέλεια), που τελούνται σε τροχαία ατυχήματα ένεκα παράβασης των διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, οι οποίες ρυθμίζουν και προσδιορίζουν την επιβαλλόμενη επιμέλεια σε όλες της τις μορφές κατά την οδήγηση.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Εισαγωγή στο πνεύμα των διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας με έμφαση στην πρακτική τους σημασία για τα τροχαία ατυχήματα

I. Προλεγόμενα

Οι διατάξεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (ΚΟΚ)⁸² διακρίνονται σε :

- 1. Διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν στη διασφάλιση της οδικής ασφάλειας και στην αποτροπή τροχαίων ατυχημάτων με βλάβη της ανθρώπινης ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και υγείας.** Οι διατάξεις αυτές θεσπίζουν είτε πταισμάτα ή πλημμελήματα⁸³ ως εγκλήματα αφηρημένης διακινδύνευσης είτε διοικητικές παραβάσεις που τιμωρούνται με διοικητικό πρόστιμο και προέκυψαν από την αποποινικοποίηση πταισμάτων που υφίσταντο ως εγκλήματα αφηρημένης διακινδύνευσης.⁸⁴ Για τον λόγο αυτόν προσφέρουν

⁸² Πρόκειται για τον Ν 2696/1999, όπως τροποποιήθηκε κυρίως με τον Ν 3542/2007 και άλλους νόμους. Ο Ν 3542/2007 προέβη στην αποποινικοποίηση της πλειοψηφίας των πταισματικών παραβάσεων και κάποιων πλημμελημάτων (**προβλέπονται πλέον ως κυρώσεις διοικητικά πρόστιμα**), ώστε να επέλθει αποσυμφόρηση στα ποινικά δικαστήρια και να αποφευχθούν τα φαινόμενα της παραγραφής : βλ. Αντώνη Μαγγανά / Λίλας Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, σελ. 1επ.

⁸³ **ΠΡΟΣΟΧΗ** : Με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν. 3904/2010, ΦΕΚ Α 218/23.12.2010, ορίσθηκαν τα εξής : «1. Όλες οι σε βαθμό πλημμελήματος αξιόποινες πράξεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2696/1999 (ΦΕΚ 57 Α), τιμωρούνται με κράτηση μέχρι έξι (6) μηνών και πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, εκτός από τις πράξεις των άρθρων 34 παρ. 12, 43 παράγραφοι 2 περιπτώσεις α, β και 4, 85 παρ. 5 και 98 παρ. 2, οι οποίες εξακολουθούν να τιμωρούνται ως πλημμελήματα, με τις αναφερόμενες στις οικείες διατάξεις ποινές». **Βλ. όμως παρακάτω στο άρθρο 42 ΚΟΚ, όπου κάποια πταισμάτα κατέστησαν εκ νέου πλημμελήματα με τον Ν 4055/2012.**

⁸⁴ **Για τα εγκλήματα διακινδύνευσης** βλ. Νικολάου Χωραφά, Ποινικών Δίκαιον (Επιμέλεια Κ. Σταμάτη), 1978, σελ. 174επ., Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2000, σελ. 172επ., 174επ., Ι. Μανωλεδάκη / Ν. Παρασκευόπουλου, Εγχειρίδιο Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2006, σελ. 88επ., Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα, 2005, σελ. 15επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 59επ., 110επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Ι, 2007, σελ. 148επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 83επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 229επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 106επ. Στα **εγκλήματα αφηρημένης διακινδύνευσης** ο κίνδυνος για το έννομο αγαθό δεν περιγράφεται ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και συνεπώς δεν χρειάζεται να αποδειχθεί και να αιτιολογηθεί στην καταδικαστική απόφαση. Ο κίνδυνος αυτός **τεκμαίρεται και εικάζεται αμάχητα** από τον νομοθέτη ότι υφίσταται. Παραδείγματα εγκλημάτων αφηρημένης διακινδύνευσης είναι ο καταρτισμός ένοπλης ομάδας (άρθρο 195 ΠΚ), η σπλοφορία (άρθρο 10 παρ. 1, 13 του Ν 2168/1993 που δεν τροποποιήθηκε από τον Ν 3944/2011), η οδήγηση σε κατάσταση μέθης (άρθρο 42 ΚΟΚ), η ψευδορκία (άρθρο 224 ΠΚ), η αγορά, κατοχή, μεταφορά, πώληση κ.λπ. ναρκωτικών ουσιών (άρθρο 20 Ν 4139/2013 ως ισχύει) κ.λπ. Ωστόσο, στα εγκλήματα αφηρημένης διακινδύνευσης μπορεί να αποδεικνύεται, ότι

οι ως άνω διατάξεις, σε περίπτωση τροχαίων ατυχημάτων, στον εισαγγελέα και στον δικαστή το είδος της εξωτερικής αμέλειας,⁸⁵ η οποία βαρύνει τον δράστη και συνιστά την αντικειμενική υπόσταση της ανθρωποκτονίας ή της σωματικής βλάβης από αμέλεια.⁸⁶ Ως γνωστόν, η **εξωτερική αμέλεια** συνίσταται σε μια εξωτερικά πλημμελή και εσφαλμένη συμπεριφορά (ενέργεια ή παράλειψη), η οποία συνιστά παράβαση ενός καθήκοντος επιμέλειας και παράγει κίνδυνο για ένα έννομο αγαθό (σε εξωτερική αμέλεια, που σχετίζεται με την **αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος από αμέλεια** υποπίπτει π.χ. ο Α που οδηγεί και δεν έχει διαρκώς τεταμένη την προσοχή του, αφού διαπληκτίζεται με κάποιον στο κινητό τηλέφωνο).⁸⁷ Ωστόσο, αντί της εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 302 παρ. 1 ΠΚ (ανθρωποκτονία από αμέλεια) θα μπορούσε και θα έπρεπε σε περίπτωση πολλαπλών παραβάσεων των διατάξεων του ΚΟΚ με πολλά θανατηφόρα αποτελέσματα να εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 290 παρ. 1 β ΠΚ (θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους), που δεν εφαρμόζεται συνήθως στην πράξη.⁸⁸

στην περίπτωση που εκδικάζεται ενόψει των συγκεκριμένων συνθηκών και περιστάσεων αποκλειόταν εντελώς ο κίνδυνος για το έννομο αγαθό, οπότε δεν θα υφίσταται ουσιαστικό αλλά μόνο τυπικό άδικο και επομένως δεν θα έχει τελεσθεί έγκλημα.

⁸⁵ Η εξωτερική αμέλεια αναγνωρίζεται και αναφέρεται πλέον ρητά και από τον Άρειο Πάγο : βλ. ενδεικτικά ΑΠ 268/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 296/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 1106/2010, www.areiospagos.gr. Βλ. και Λάμπρου Μαργαρίτη, (Εντελώς ελαφρά) σωματική βλάβη από αμέλεια: Ζητήματα ουσιαστικού ποινικού δικαίου - Θέσεις της νομολογίας για την αμέλεια, Ποιν Δικ 2012, σελ. 754επ. : «Η νομολογία του ανώτατου ακυρωτικού μας δικαστηρίου παραμένει κατά βάση προσκολλημένη στην «κλασσική» αντίληψη, η οποία αντιλαμβάνεται αποκλειστικά την αμέλεια ως μορφή υπαιτιότητας ... Η επικρατούσα, ωστόσο, στη θεωρία άποψη δέχεται ότι η αμέλεια έχει, δύο όψεις: την αντικειμενική, η οποία εντάσσεται στον χώρο του αδικού (: εξωτερική αμέλεια) και την υποκειμενική, η οποία εντάσσεται στο χώρο της ενοχής (= εσωτερική αμέλεια). Στα πλαίσια της τελευταίας προσεγγίσεως την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αμέλειας πραγματώνει όχι οποιαδήποτε αλλά μόνο μία εσφαλμένη συμπεριφορά – μία άτεχνη, πλημμελής διεξαγωγή ενός εγχειρήματος... Διευκρινίζεται, πάντως, ότι ρητή αναφορά στην έννοια της εξωτερικής αμέλειας γίνεται κάποτε στη νομολογία του Αρείου Πάγου και συχνότερα στη νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας».

⁸⁶ Βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 258επ., 261επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 570επ.

⁸⁷ Το έγκλημα από αμέλεια συντίθεται από εξωτερική αμέλεια (Verletzung der objektiven Sorgfaltspflicht ή objektive Fahrlässigkeit) και εσωτερική αμέλεια (subjektive Fahrlässigkeit). Δεν συνιστά μόνο μια μορφή υπαιτιότητας («eine bloße Schuldform»). Η εξωτερική αμέλεια πληροί την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος από αμέλεια. Η εσωτερική αμέλεια που συνιστά μορφή υπαιτιότητας (ψυχική στάση) και πληροί την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος από αμέλεια διαπιστώνεται, όταν ο δράστης είτε διέγνωσε ότι η συμπεριφορά του είναι εξωτερικά πλημμελής και παράγει κίνδυνο για ένα έννομο αγαθό και συνεπώς προέβλεψε το αποτέλεσμα ως δυνατό και ενδεχόμενο αλλά πίστεψε για κάποιους λόγους ότι δεν θα επερχόταν (ενσυνείδητη αμέλεια ή αμέλεια με συνείδηση) είτε δεν προέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα αλλά με βάση τις προσωπικές του ιδιότητες, ικανότητες, γνώσεις, περιστάσεις και εμπειρίες από το επάγγελμά του, τη ζωή ή την υπηρεσία του στη συγκεκριμένη περίπτωση και υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, στις οποίες βρέθηκε, θα μπορούσε να προβλέψει ως δυνατή την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος από αμέλεια (ειδικότερα να διαγνώσει ότι η συμπεριφορά του είναι εξωτερικά πλημμελής και παράγει κίνδυνο για ένα έννομο αγαθό) και να προβλέψει έτσι ως δυνατό και ενδεχόμενο το επελθόν αποτέλεσμα, προβαίνοντας σε ενέργειες προς αποτροπή του (ασυνείδητη αμέλεια ή αμέλεια χωρίς συνείδηση) : βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 258επ., 261επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 567επ., Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2000, σελ. 292επ., 298επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 150επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, ΠοινΧρον 1994, 680επ., 682επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁸⁸ Πρβλ. Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Επικίνδυνη οδήγηση και παράλειψη τοποθέτησης προειδοποιητικών πινακίδων στους δρόμους. Γιατί αγνοείται το άρθρο 290 ΠΚ ; Υπεράσπιση 1998, σελ. 1143επ. Σημειωτέον, ότι η θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους είναι έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος (η διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους οφείλεται σε δόλο και ο επελθών συνεπεία αυτής θάνατος οφείλεται σε αμέλεια : βλ. άρθρο 29 ΠΚ).

Στην ως άνω κατηγορία εντάσσονται π.χ. οι διατάξεις του άρθρου 16 ΚΟΚ (θέση επί της οδού και δεξιά κατεύθυνση κυκλοφορίας), του άρθρου 17 ΚΟΚ (προσπέρασμα), των άρθρων 19 και 20 ΚΟΚ (ρύθμιση και ανώτατα όρια ταχύτητας), των άρθρων 21-23 ΚΟΚ (ελιγμοί οχημάτων, κίνηση προς τα πίσω, αλλαγή κατεύθυνσης), του άρθρου 26 ΚΟΚ (υποχρέωση παραχώρησης προτεραιότητας), του άρθρου 42 ΚΟΚ (απαγόρευση οδήγησης υπό την επίδραση οινοπνεύματος, φαρμάκων ή τοξικών ουσιών) κ.λπ.

2. Διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν απλώς στη διευκόλυνση της συγκοινωνίας στις οδούς και στους δρόμους και στη διεξαγωγή της χωρίς κωλύματα και καθυστερήσεις. Εδώ π.χ. ανήκουν οι διατάξεις του άρθρου 34 παρ. 12 ΚΟΚ (απαγόρευση κατάληψης μέρους ή ολόκληρου του οδοστρώματος οδού δια της οποίας διεξάγεται η κυκλοφορία οχημάτων).

3. Διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν στην αποτροπή της ρύπανσης του περιβάλλοντος (βλ. π.χ. το άρθρο 15 ΚΟΚ : εκπομπές ρύπων, θορύβων κ.λπ.).

4. Διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν στη νόμιμη κυκλοφορία των οχημάτων (βλ. άρθρα 88-90 ΚΟΚ : άδεια κυκλοφορίας και πινακίδες αριθμού κυκλοφορίας), ώστε να μπορούν να κυκλοφορούν μόνον αυτά, για τα οποία έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και οι λοιποί φόροι και τα οποία είναι καταγεγραμμένα στα αρχεία του Υπουργείου Μεταφορών ή και άλλων αρχών (Γραφεία Συγκοινωνιών), και έτσι να είναι δυνατοί οι αναγκαίοι έλεγχοι προς διαπίστωση αξιόποινων πράξεων και των δραστην αυτών.

5. Διατάξεις, οι οποίες προσδιορίζουν το πεδίο εφαρμογής του ΚΟΚ (άρθρο 1 : «Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας εφαρμόζεται σε οδούς και σε χώρους που χρησιμοποιούνται για δημόσια κυκλοφορία οχημάτων, πεζών και ζώων») ή ερμηνεύουν το περιεχόμενο όρων που συναντώνται σε άλλες διατάξεις (**ερμηνευτικές διατάξεις**). Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι διατάξεις του άρθρου 2 ΚΟΚ (βλ. π.χ. τους όρους «έρεισμα», «ισόπεδος οδικός κόμβος», «μηχάνημα έργων» κ.λπ.).

6. Διατάξεις, οι οποίες περιέχουν κανόνες για την κυκλοφορία των πεζών και για τη συμπεριφορά των οδηγών προς τους πεζούς (άρθρα 38, 39 ΚΟΚ) ή ρυθμίζουν τη συμπεριφορά σε περίπτωση ατυχήματος (άρθρο 43 ΚΟΚ : υποχρέωση για στάθμευση, για παροχή βοήθειας σε τραυματίες και για άμεση ειδοποίηση της αστυνομίας), τις ειδικές υποχρεώσεις οδηγών προς τα αστυνομικά όργανα (άρθρο 45 ΚΟΚ : υποχρέωση να συμμορφώνονται στο σήμα στάσης και να δείχνουν κάθε στοιχείο σχετικό με την κυκλοφορία του οχήματός τους), την υποχρεωτική χρήση των ζωνών ασφαλείας και προστατευτικού κράνους (άρθρο 12 παρ. 5, 6 ΚΟΚ) και διάφορα άλλα θέματα.

II. Οδήγηση με σύνεση και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή και συναφείς υποχρεώσεις

Στο άρθρο 12 παρ. 1-3 ΚΟΚ ορίζονται τα εξής : «1. Αυτοί που χρησιμοποιούν τις οδούς **πρέπει να αποφεύγουν οποιαδήποτε συμπεριφορά που είναι ενδεχόμενο να εκθέσει σε κίνδυνο** ή να παρεμβάλει εμπόδια στην κυκλοφορία, **να εκθέσει σε κίνδυνο πρόσωπα** ή ζώα ή να προκαλέσει ζημιές σε δημόσιες ή ιδιωτικές περιουσίες.⁸⁹ **Οι Οδηγοί υποχρεούνται να οδηγούν με σύνεση**

⁸⁹ Η διάταξη αυτή θεσπίζει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς αποφυγή οποιασδήποτε επικίνδυνης για ανθρώπους συμπεριφοράς και προς παρεμπόδιση βλαπτικού για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα και υγεία αποτελέσματος (βλ. άρθρο 15 ΠΚ), έτσι ώστε η **ανθρωποκτονία ή σωματική βλάβη από αμέλεια δια παραλείψεως** θα μπορεί να στοιχειοθετηθεί με βάση την ως άνω διάταξη, δεδομένου ότι στην περίπτωση, κατά την οποία η εξωτερική αμέλεια συνίσταται σε παράλειψη, απαιτείται κατά το άρθρο 15 ΠΚ να υφίσταται για τον δράστη ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς παρεμπόδιση της επέλευσης του αποτελέσματος. Για παράδειγμα, ο οδηγός θα υποχρεούται πριν θέσει σε κίνηση το όχημα να ελέγχει το σύστημα πέδησης και τα ελαστικά του και να αντικαθιστά τα φθαρμένα λάστιχα ή τα φθαρμένα φρένα, που δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν μια έγκαιρη και αποτελεσματική τροχοπέδηση, ενώ θα οφείλει να αποφεύγει να θέσει σε κίνηση όχημα με φθαρμένα φρένα και λάστιχα. Απάντηση στο ερώτημα αν υφίσταται στη συγκεκριμένη περίπτωση που εξετάζεται ενέργεια ή παράλειψη θα μπορεί να δοθεί με βάση

και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή,⁹⁰ να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή στα παιδιά,⁹¹ στους υπερήλικες, στα άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ) και γενικώς στα πρόσωπα που χρειάζονται βοήθεια και να μην προκαλούν γενικά με τη συμπεριφορά τους τρόμο, ανησυχία ή παρενόχληση στους λοιπούς χρήστες των οδών, στους παρόδιους ή στους κατοικούντες πλησίον αυτών. 2. Δεν επιτρέπεται η απόθεση ή εγκατάλειψη ή η απόρριψη οποιουδήποτε αντικειμένου ή ύλης στις οδούς, εφόσον παρακωλύει έστω και κατ' ελάχιστο την κυκλοφορία των πεζών και των οχημάτων, ως και τη στάθμευση των οχημάτων. Δεν επιτρέπεται επίσης να χύνονται στις οδούς ουσίες ή υλικά, **τα οποία μπορούν να καταστήσουν την οδό ολισθηρή (π.χ. νερά, λάδια, ασβέστης κ.λπ.).** 3. Δεν επιτρέπεται η απόρριψη από το όχημα οποιουδήποτε αντικειμένου, έστω και αν από αυτό δεν καθίσταται επικίνδυνη ούτε παρακωλύεται η κυκλοφορία. Δεν επιτρέπεται η απόρριψη από το όχημα κάθε αντικειμένου ή ουσίας που μπορεί να προκαλέσει πυρκαγιά ή να ρυπάνει το περιβάλλον».

Κατ' άρθρο 12 παρ. 4 ΚΟΚ ισχύουν τα εξής : «Αν οι χρήστες των οδών δεν μπορούν να αποφύγουν τη δημιουργία εμποδίου ή κινδύνου, **υποχρεούνται να λαμβάνουν αμέσως τα αναγκαία μέτρα** για την απομάκρυνση ή αποτροπή αυτού και αν δεν μπορούν οφείλουν να ειδοποιούν τους λοιπούς χρήστες της οδού για την ύπαρξη του εμποδίου ή του κινδύνου. Αυτοί που επιθυμούν για εύλογη αιτία να καταλάβουν για λίγο μέρος του πεζοδρομίου ή του οδοστρώματος (μεταφορές, επιβίβαση, αποβίβαση κ.λπ.), **οφείλουν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα** για την απρόσκοπτη και ασφαλή κυκλοφορία πεζών και οχημάτων». Για παράδειγμα, όταν ένεκα φθοράς της μηχανής του αυτοκινήτου χύθηκαν λάδια στο οδόστρωμα με αποτέλεσμα την ολισθηρότητα και επικινδυνότητά του, οφείλει ο οδηγός να σταματήσει, να ειδοποιήσει τους λοιπούς οδηγούς που διέρχονται από το σημείο και να μεριμνήσει, ώστε οι αστυνομικές αρχές ή η Πυροσβεστική Υπηρεσία να έλθουν και να εξαλείψουν την ολισθηρότητα. Συνεπώς, η ως άνω διάταξη επιτάσσει λήψη μέτρων, έτσι ώστε η παράλειψη λήψης αυτών θα συνδέεται με ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς παρεμπόδιση του βλαπτικού αποτελέσματος (άρθρο 15 ΠΚ), απορρέουσα από τον νόμο ή από

το πού θα εντοπισθεί **το κέντρο βάρους της ποινικά αξιολογής συμπεριφοράς (Schwerpunkt des strafrechtlich relevanten Verhaltens)**, δηλαδή με βάση το πού βρίσκεται το σπουδαιότερο σημείο μιας δραστηριότητας, το κύριο σημείο, στο οποίο συγκεντρώνεται μία ανθρώπινη συμπεριφορά: βλ. εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, ΠοινΧρον 1994, σελ. 678επ., 680επ., 682, εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 19/2001 ΣυμβΠλημΣαμ, ΠοινΔικ 2001, σελ. 1114επ., 1318επ., Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 279επ., με περαιτέρω παραπομπές, όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται ως εγκλήματα ενέργειας η περίπτωση της πρόκλησης θανάτου εργατριών από εργοστασιάρχη, ο οποίος **παρέδωσε σ' αυτές προς επεξεργασία** μαλλιά γίδας που δεν είχαν απολυμανθεί, και η **συμμετοχή κάποιου στην οδική κυκλοφορία χωρίς φώτα**, ένεκα της οποίας προκαλείται θάνατος. Πρβλ. Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 68επ.

⁹⁰ Η διάταξη αυτή εισάγει την **αρχή της συνετούς οδηγήσεως και της οδηγήσεως με διαρκώς τεταμένη την προσοχή**. Έτσι, υποχρεούται ο οδηγός να έχει διαρκώς τον έλεγχο και την εποπτεία του οχήματος, δυνάμενος άμεσα με την εμφάνιση κινδύνου να εκτελέσει αποφευκτικούς ελιγμούς ή και να τροχοπεδήσει έγκαιρα και αποτελεσματικά, να ελέγχει τα οχήματα και τους πεζούς που χρησιμοποιούν το οδόστρωμα και περικλείονται στο οπτικό του πεδίο (μπροστά, πίσω και πλάγια), κάνοντας χρήση και των καθρεπτών του οχήματος, να αποφεύγει να ομιλεί στο κινητό τηλέφωνο, να αποφεύγει να κυττάζει επίμονα επιγραφές ή πινακίδες και κάθε άλλο αντικείμενο ή πρόσωπο που του αποσπά την προσοχή κ.λπ. Επιπλέον, ο οδηγός με βάση την αρχή της συνετούς οδηγήσεως και της οδηγήσεως με διαρκώς τεταμένη την προσοχή **δεν δικαιούται να εμπιστεύεται, ότι οι λοιποί χρήστες του οδοστρώματος και οι πεζοί θα τηρήσουν τις διατάξεις του ΚΟΚ**. Έτσι, σε μια διασταύρωση π.χ. ο Α θα οφείλει να ανακόψει την πορεία του, αν με βάση ενδείξεις διέγνωσε, ότι ο οδηγός Β δεν πρόκειται να του παραχωρήσει την προτεραιότητα που του ανήκει με βάση την πινακίδα STOP που υπάρχει στην πορεία του Β.

⁹¹ Πρβλ. ΜΠρΑθ 6168/2001, ΕΣυγκΔ 2002, 53 (ο οδηγός Γ διέκοψε πορεία σε απόσταση 25 μέτρων πριν από τον φωτεινό σηματοδότη με ερυθρό φως και η ανήλικη Π επιχείρησε να διέλθει κάθετα το οδόστρωμα, αλλά μόλις έφθασε στο μέσον του δρόμου ο Γ έθεσε σε κίνηση το όχημα, με αποτέλεσμα να συνθλίψει με τον αριστερό τροχό του φορτηγού το δεξιό κάτω άκρο της, μη έχοντας διαρκώς τεταμένη την προσοχή, γιατί μιλούσε στο κινητό του τηλέφωνο).

προγενέστερη επικίνδυνη συμπεριφορά,⁹² οπότε θα μπορεί να στοιχειοθετηθεί ανθρωποκτονία ή σωματική βλάβη από αμέλεια δια παραλείψεως.⁹³

⁹² Βλ. σχετικά αντί άλλων ΑΠ 144/2010, www.areiospagos.gr: «Περαιτέρω η παράλειψη ως έννοια ενυπάρχει σε κάθε είδους αμέλεια, εφόσον το ένα είδος της ευθύνης συνίσταται στη μη καταβολή της προσοχής, δηλαδή σε μία παράλειψη. Όταν όμως η αμέλεια δεν ανήκει σε ορισμένη παράλειψη, αλλά σε σύνολο συμπεριφοράς που προηγήθηκε του αποτελέσματος, τότε, για τη θεμελίωση της ανθρωποκτονίας (ή κατά περίπτωση της σωματικής βλάβης) από αμέλεια, ως εγκλήματος που τελείται με παράλειψη, απαιτείται και η συνδρομή των όρων του άρθρου 15 του ΠΚ, κατά το οποίο, όπου κατά το νόμο για την ύπαρξη αξιόποινης πράξης απαιτείται να έχει επέλθει ορισμένο αποτέλεσμα, η μη αποτροπή του τιμωρείται όπως η πρόκλησή του με ενέργεια, αν ο υπαίτιος της παράλειψης είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επέλευση του αποτελέσματος. Από την τελευταία αυτή διάταξη προκύπτει ότι αναγκαία προϋπόθεση της εφαρμογής της είναι η ύπαρξη ιδιαίτερης (δηλαδή ειδικής και όχι γενικής) υποχρέωσης του υπαιτίου προς ενέργεια, που τείνει στην παρεμπόδιση του αποτελέσματος, για την επέλευση του οποίου ο νόμος απειλεί ορισμένη ποινή. Η υποχρέωση αυτή μπορεί να πηγάζει κυρίως: α) από ρητή διάταξη νόμου, β) από σύμπλεγμα νομικών καθηκόντων, που συνδέονται με ορισμένη έννομη θέση του υπόχρεου, γ) από ειδική σχέση που θεμελιώθηκε, είτε συνεπεία συμβάσεως, είτε απλώς από προηγούμενη ενέργεια, από την οποία ο υπαίτιος της παραλείψεως αναδέχθηκε εκουσίως την αποτροπή κινδύνων στο μέλλον, δ) από προηγούμενη πράξη του υπαιτίου (ενέργεια ή παράλειψη), συνεπεία της οποίας δημιουργήθηκε ο κίνδυνος ετελεύσεως του εγκληματικού αποτελέσματος». Βλ. και ΑΠ 268/2010, www.areiospagos.gr: «... συνάγεται ότι προς θεμελίωση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια απαιτείται : α) να μην καταβλήθηκε από το δράστη η επιβαλλόμενη κατ' αντικειμενική κρίση προσοχή, την οποία κάθε μέσος συνетός και ευσυνειδητός άνθρωπος οφείλει κάτω από τις ίδιες πραγματικές καταστάσεις να καταβάλει με βάση τους νομικούς κανόνες, τις συνήθειες που επικρατούν στις συναλλαγές και την κοινή κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων πείρα και λογική, β) να είχε αυτός τη δυνατότητα, με βάση τις προσωπικές του περιστάσεις, ιδιότητες, γνώσεις και ικανότητες και κυρίως εξαιτίας της υπηρεσίας του ή του επαγγέλματός του, να προβλέψει και να αποφύγει το αξιόποιο αποτέλεσμα, το οποίο από έλλειψη της προαναφερθείσας προσοχής, είτε δεν πρόβλεψε είτε το πρόβλεψε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν και γ) να υπάρξει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ενέργειας ή της παραλείψεως του δράστη και του αποτελέσματος που επήλθε. Σε περίπτωση που η εξωτερική αμέλεια του δράστη, δηλαδή το σφάλμα της εξωτερικής του συμπεριφοράς συνίσταται μόνο σε παράλειψη και όχι και σε θετική ενέργεια, η δε παράλειψη αυτή αποτελεί στη συγκεκριμένη περίπτωση το σύνολο της συμπεριφοράς του δράστη, η οποία προηγήθηκε του αποτελέσματος που επήλθε, τότε πρόκειται για έγκλημα αμέλειας που τελέστηκε με παράλειψη και για τη θεμελίωσή του απαιτείται η συνδρομή και των όρων του άρθρου 15 του ΠΚ, κατά το οποίο όπου ο νόμος για την ύπαρξη αξιόποινης πράξης απαιτεί να έχει επέλθει ορισμένο αποτέλεσμα, η μη αποτροπή του τιμωρείται όπως η πρόκλησή του με ενέργεια, αν ο υπαίτιος της παράλειψης είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επέλευση του αποτελέσματος. Όταν όμως η εξωτερική αμέλεια δεν συνίσταται μόνο σε παράλειψη, αλλά και σε θετική ενέργεια, τότε πρόκειται για έγκλημα ενέργειας και δεν εξετάζεται η συνδρομή των στοιχείων του άρθρου 15 του ΠΚ». Ομοίως η ΑΠ 296/2010, www.areiospagos.gr. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η νομολογία αυτή συνιστά αναγνώριση της διάκρισης της αμέλειας σε εξωτερική και σε εσωτερική, που είναι προϊόν της νομικής θεωρίας. Πρβλ. και ΑΠ 1106/2010, www.areiospagos.gr : «Με αυτά που δέχτηκε και όρισε το δικάσαν Τριμελές Εφετείο, ορθά εφάρμοσε τις προαναφερθείσες ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των άρθρων 302 παρ. 1 και 28 του Π.Κ. και δεν τις παραβίασε ούτε ευθέως ούτε εκ πλαγίου. Ειδικότερα, αναφέρει τα περιστατικά που συνιστούν την εξωτερική αμέλεια του αναιρεσειόντος, η οποία, κατά τις παραδοχές της αποφάσεως, συνίσταται στο ότι αυτός παρέλειψε να ειδοποιήσει τον επιβλέποντα μηχανικό του εκτελούμενου έργου για το ότι επρόκειτο να εκτελεσθεί η συγκεκριμένη εργασία ρίψης του σκυροδέματος, ώστε ο μηχανικός αυτός να παρευρίσκειται στο χώρο εκτέλεσεως του έργου κατά την εκτέλεση της ως άνω εργασίας, ενώ, αν τον είχε ειδοποιήσει, όπως είχε υποχρέωση από την ιδιότητά του ως υπεύθυνος εκτέλεσεως του έργου, ο μηχανικός θα παρευρισκόταν οπωσδήποτε θα έβλεπε τον παθόντα να ανέρχεται στο καλούπι για τη ρίψη του σκυροδέματος και, αντιλαμβανόμενος τους κινδύνους που διέτρεχε ο παθών από την ενέργειά του αυτή, θα του απαγόρευε να ανέλθει στο καλούπι και να εκτελέσει με τον τρόπο αυτόν τη ρίψη του σκυροδέματος και έτσι θα είχε αποτραπεί η πτώση του από το καλούπι και ο θάνατός του, ο οποίος έτσι βρίσκεται σε αιτιώδη συνάφεια με την ανωτέρω παράλειψη του αναιρεσειόντος». Βλ. όμως και Λάμπρου Μαργαρίτη, (Εντελώς ελαφρά) σωματική βλάβη από αμέλεια: Ζητήματα ουσιαστικού ποινικού δικαίου - Θέσεις της νομολογίας για την αμέλεια, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 754επ. : «Η εξωτερική αμελής συμπεριφορά μπορεί να εκδηλώνεται με ενέργεια, με παράλειψη ή με σύνθετη συμπεριφορά (= συνδυασμός ενέργειας και παραλείψεως). Η από αμέλεια εντελώς ελαφρά σωματική βλάβη μπορεί, στο βαθμό που είναι έγκλημα αποτελέσματος, να τελεστεί και με παράλειψη, αρκεί ο δράστης να έχει ιδιαίτερη, κατ' άρθρο 15 ΠΚ, νομική υποχρέωση αποτροπής του. ... Εκείνο που πρέπει να έχει κανείς υπόψη του είναι τούτο: Επειδή η πλημμελής διεξαγωγή ενός εγχειρήματος παρουσιάζει εγγύτητα προς την έννοια της παραλείψεως, προκαλείται συχνά σύγχυση στη νομολογία, η οποία ταυτίζει την παράλειψη με την αμέλεια χωρίς να ερευνά την ύπαρξη ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης κατά το άρθρο 15 ΠΚ, ενώ θεωρεί ότι ο προσδιορισμός της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης απαιτείται μόνο στις περιπτώσεις σύνθετης συμπεριφοράς, θεωρώντας την αυτομάτως ως έγκλημα παραλείψεως. Συχνά, δηλαδή, το ακυρωτικό μας συμπεραίνει ότι «η παράλειψη ως έννοια ενυπάρχει σε κάθε είδους αμέλειας, εφόσον το ένα σκέλος της ευθύνης συνίσταται στη μη καταβολή της προσήκουσας προσοχής, δηλαδή σε μια παράλειψη». Η συγκεκριμένη, πάντως, πορεία του Αρείου Πάγου έχει επικριθεί από τη θεωρία με τη διπλή σκέψη αφενός ότι συγχέει ανεπίτρεπτα αντικειμενικά και υποκειμενικά μεγέθη (= η διά παραλείψεως τέλεση αφορά το άδικο της πράξεως, ενώ η έλλειψη προσοχής αναφέρεται στην υπαιτιότητα) και αφετέρου πως οδηγεί στη μετατροπή όλων των εγκλημάτων αμέλειας σε μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως».

Εξάλλου, κατ' άρθρο 12 παρ. 8 ΚΟΚ «απαγορεύεται η οδήγηση οδικών οχημάτων για επίδειξη ικανότητας, εντυπωσιασμό, ανταγωνισμό ή τέλεση αυτοσχέδιων αγώνων». Συνεπώς, απαγορεύονται οι επικίνδυνοι ελιγμοί της μορφής «ζιγκ-ζαγκ» ή η οδήγηση μόνο με τον πισινό τροχό και με υψωμένο τον μπροστινό τροχό ή η οδήγηση στα πλαίσια αγώνων (συνήθως με στοίχιμα).

Στο σημείο αυτό ενδείκνυται να αναφερθεί ένα παράδειγμα κλητήριου θεσπίσματος (κατηγορητηρίου) ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου για ανθρωποκτονία από αμέλεια, η οποία θεμελιώνεται σε παραβάσεις διατάξεων του ΚΟΚ⁹⁴ : «Κατηγορείται ο Χ ως υπαίτιος του ότι στις 15.1.2015 στη Ρόδο από αμέλεια προκάλεσε σε άλλον τον θάνατο (άρθρα 28, 302 παρ. 1 ΠΚ) και ειδικότερα ότι, ενώ οδηγούσε το με αριθμ. κυκλ. ΑΙΒ 3577 ΙΧΕΑ και είχε την υποχρέωση να τηρεί τους κανόνες του ΚΟΚ και να οδηγεί με σύνεση και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή, ελέγχοντας πλήρως το έμπροσθέν του οπτικό πεδίο και επιδεικνύοντας ιδιαίτερη προσοχή στους υπερήλικες (άρθρο 12 παρ. 1 εδ. α, β ΚΟΚ), παρέβη την υποχρέωση αυτή και συγχρόνως το καθήκον επιμελούς οδήγησης έτσι, ώστε προκάλεσε κίνδυνο για το έννομο αγαθό της ανθρώπινης ζωής και ο κίνδυνος αυτός πραγματώθηκε στο επελθόν θανατηφόρο αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα, ενώ έβαινε στην παραλιακή οδό επί της πλατείας Ελευθερίας με κατεύθυνση από τα ΕΛΤΑ προς το Δικαστικό Μέγαρο και σε απόσταση 100 μέτρων είχε αρχίσει ο πεζός Π να διαβαίνει το οδόστρωμα, μόλις άναψε το πράσινο φως στον φωτεινό σηματοδότη, αργά ένεκα της ηλικίας των 70 ετών από τα αριστερά σε σχέση με την πορεία του (του κατηγορουμένου) προς τα δεξιά, δεν είχε την προσοχή του στραμμένη στο οδόστρωμα αλλά διαπληκτιζόταν στο κινητό του τηλέφωνο με τον Ε για επαγγελματικές διαφορές, με αποτέλεσμα να μην αντιληφθεί εγκαίρως τον Π και το αργό βάδισμά του, να μην τροχοπέδησει άμεσα, να τον παρασύρει με τον δεξιό μπροστινό τροχό, αφού εκείνος είχε περάσει σχεδόν τα 2/3 του δρόμου, να τον εκσφενδονίσει σε απόσταση 15 μέτρων και να τον σκοτώσει εξαιτίας των βαριών κρανιοεγκεφαλικών κακώσεων που προκλήθηκαν από την πτώση του Π στο οδόστρωμα. Συγχρόνως, έβαινε με ταχύτητα τουλάχιστον 70 χιλ. την ώρα (έτσι εξηγείται και ο εκσφενδονισμός σε απόσταση 15 μέτρων), αν και στο συγκεκριμένο σημείο υπήρχε πινακίδα που επέτρεπε ως ανώτατο όριο τα 40 χιλ. την ώρα (άρθρο 20 παρ. 1 ΚΟΚ), ενώ ο φωτεινός σηματοδότης έδειχνε στην πορεία του Χ κόκκινο και αυτός όφειλε να πλησιάσει με μικρή ταχύτητα, ώστε να μην εκθέσει σε κίνδυνο τη ζωή του πεζού Π (άρθρο 39 παρ. 1, 2 ΚΟΚ). Τα ως άνω γεγονότα και ιδιαίτερα ο εκσφενδονισμός του Π, το κόκκινο φως που είχε ο φωτεινός σηματοδότης στην πορεία του Χ, η υπερβολική ταχύτητα, η έλλειψη ιχνών τροχοπέδησης και η πλήρης απροσεξία του Χ κατά την οδήγηση διαπιστώνονται όχι μόνο με βάση τις καταθέσεις των αυτοπτών μαρτύρων Ζ, Η και Θ αλλά και με βάση την έκθεση αυτοψίας και το σχεδιάγραμμα που συνέταξε η αστυνομία και βεβαιώνουν, ότι δεν υπάρχουν καθόλου ίχνη τροχοπέδησης μέχρι το σημείο της διάβασης του πεζού. Ίχνη τροχοπέδησης αρχίζουν να εμφανίζονται σε μήκος 27 μέτρων μετά τον σηματοδότη. Επιπροσθέτως, ο τεχνικός έλεγχος έδειξε και η συνταχθείσα από τον διορισθέντα (από τον Πταισματοδίκη) πραγματωνώμονα γνωμοδότηση βεβαιώνει, ότι το σύστημα τροχοπέδησης στο αυτοκίνητο του Χ ήταν ελαττωματικό και δεν λειτουργούσε άμεσα και ακαριαία (κατά παράβαση του άρθρου 55 ΚΟΚ), κάτι που συνέβαλε στη μη έγκαιρη και αποτελεσματική τροχοπέδηση εκ μέρους

⁹³ Βλ. ΕφΑθ 8838/1983, ΕΣυγκΔ 1984, 158 (δεν τοποθέτησε ο υπαίτιος οδηγός σε ικανή απόσταση πριν από τα χυμένα λάδια την από τον ΚΟΚ προβλεπόμενη τριγωνική προειδοποιητική πινακίδα ή άλλο πρόσφορο σήμα για να ειδοποιούνται οι οδηγοί, με αποτέλεσμα να μην αντιληφθεί εγκαίρως ο Χ. την ολισθηρότητα του δρόμου και να επέλθει η εκτροπή του αυτοκινήτου του). Πρβλ. ΜΠρΗρακλ 339/3230-413/192-31/2006, ΕΣυγκΔ 2006, 375, που έκρινε υπαίτιο τον οδηγό Ν.Μ. που παρέλειψε να λάβει τα προσήκοντα μέτρα για τα χυμένα στο οδόστρωμα από το όχημά του λάδια, αλλά έκρινε και συνυπαίτιο τον οδηγό Α.Ζ. που δεν τα είδε μέσα στη νύχτα (γιατί δεν είχε καλή ορατότητα) και έτσι επέπεσε ένεκα της ολισθηρότητας στο μπροστινό αυτοκίνητο. Κατά την άποψή μας μια καταδίκη του Α.Ζ. προϋποθέτει, ότι αυτός θα μπορούσε μέσα στη νύχτα και με ανεπαρκή φωτισμό να δει τα χυμένα λάδια, τα είδε και παρά ταύτα δεν μείωσε ταχύτητα ούτε τροχοπέδησε αλλά συνέχισε την πορεία του. **Αν δεν μπορούσε να τα δει, δεν βαρύνεται με εσωτερική αμέλεια.**

⁹⁴ Πρβλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2009, σελ. 298επ., όπου αναφέρεται παράδειγμα κατηγορητηρίου (Beispiel einer Anklageschrift) παρόμοιας δομής σε τροχαίο ατύχημα.

του κατηγορουμένου, έστω και ελάχιστα μέτρα πριν από τον πεζό Π, δεδομένου ότι παραδέχθηκε ότι τροχοπέδησε 7 μέτρα πριν από τον φωτεινό σηματοδότη. **Τα ως άνω γεγονότα θεμελιώνουν την εξωτερική του αμέλεια.** Η εσωτερική του αμέλεια (μη συνειδητή) συνίσταται στο ότι δεν πρόβλεψε αλλά θα μπορούσε να προβλέψει, ώστε να λάβει μέτρα για να αποφύγει το θανατηφόρο αποτέλεσμα, ως οδηγός που οδηγούσε επί 14 έτη με βάση τις γνώσεις και εμπειρίες που είχε από τη ζωή ότι από την απρόσεκτη και εσφαλμένη κατά τα ως άνω οδήγησή του (δεν είχε διαρκώς τεταμένη την προσοχή, έβαινε με υπερβολική ταχύτητα, είχε ελαττωματικό σύστημα τροχοπέδησης, δεν προσάρμοσε την ταχύτητά του στον σηματοδότη που του έδειχνε κόκκινο) θα ήταν ενδεχόμενο να παρασύρει πεζό και να τον σκοτώσει. Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι με βάση τις καταθέσεις των ως άνω μαρτύρων μπορούσε ο Χ από απόσταση 100 μέτρων να αντιληφθεί το γεγονός της έναρξης της διάβασης του Π και να μειώσει την ταχύτητά του ή και να διακόψει την πορεία του, έτσι ώστε ο ισχυρισμός του Χ ότι ο Π πετάχτηκε ξαφνικά μπροστά του και δεν μπόρεσε να αντιδράσει με έγκαιρη τροχοπέδηση ή με αποφευκτικό ελιγμό μπορεί να απορριφθεί, ενόψει και του ότι η παράσυρση έγινε με τον δεξιό μπροστινό τροχό και αφού ο Π είχε σχεδόν διασχίσει το οδόστρωμα και ετοιμαζόταν να ανεβεί στο πεζοδρόμιο». ⁹⁵

Εάν βέβαια στο ως άνω παράδειγμα ο Χ οδηγούσε σε σύνεση και με διαρκώς τεταμένη προσοχή και έβλεπε από τα 100 μέτρα, ότι στο έρεισμα πέραν του οδοστρώματος υπάρχουν μικρά παιδιά που έπαιζαν, θα όφειλε να μειώσει την ταχύτητά του και διαρκώς να παρατηρεί μήπως κάποιο από αυτά πεταχτεί ξαφνικά στο οδόστρωμα, ώστε να μπορεί να τροχοπεδήσει αποτελεσματικά. Αν δεν έπραττε έτσι, θα βαρυνόταν με εξωτερική αμέλεια και θα ευθυνόταν για ανθρωποκτονία από αμέλεια στην περίπτωση που κάποιο παιδί θα πεταγόταν ξαφνικά στο οδόστρωμα και θα το τραυμάτιζε θανατηφόρα. Αντίθετα, δεν θα είχε επιδείξει καμιά εξωτερική αμέλεια στην περίπτωση, κατά την οποία ένα ανήλικο παιδί 9 ετών που ήταν κρυμμένο πίσω από ένα τοιχίο **πεταγόταν ξαφνικά** στο οδόστρωμα και έπεφτε μπροστά στο όχημα του Χ, ο οποίος θα οδηγούσε με διαρκώς τεταμένη την προσοχή και με ταχύτητα 40 χιλ. την ώρα και τροχοπέδησε εγκαίρως, ⁹⁶ χωρίς όμως να δυνηθεί να αποτρέψει τον θάνατο του παιδιού. ⁹⁷

⁹⁵Πρβλ. **ΑΠ 279/2009, www.areiospagos.gr**: «Υπαίτια του παραπάνω θανατηφόρου τροχαίου ατυχήματος είναι, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η κατηγορουμένη, ανεξάρτητα από την άνω - ζώνη ασφαλείας - συνυπαιτιότητα του θανόντος, η οποία από αμέλεια της δηλαδή από την έλλειψη προσοχής που όφειλε από τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει επέφερε το θάνατο του Α. Ειδικότερα αποδείχθηκε ότι αυτή κινούμενη με το Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητό της επί της ανωτέρω επαρχιακής οδού με κατεύθυνση αντίθετη προς αυτή του θανόντος δεν οδηγούσε το όχημά της με διαρκώς τεταμένη την προσοχή της έτσι, ώστε να είναι σε θέση ανά πάσα στιγμή, λόγω της ανωτέρω ιδιαιτερότητας του οδοστρώματος στο σημείο του ατυχήματος, να εκτελεί τους απαραίτητους χειρισμούς. Έτσι, κατά τη διενέργεια αριστερής σε σχέση με την πορεία προς ... στροφής με κατωφέρεια λόγω της φυγόκεντρης δυνάμεως που κατά την κίνηση του οχήματός της είχε αναπτυχθεί, εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, παραβιάζοντας ανεπίτρεπτα τη διπλή διαχωριστική γραμμή, το οποίο (ρεύμα πορείας) την ίδια στιγμή και στο ίδιο σημείο χρησιμοποιούσε ο θανών πραγματοποιώντας δεξιά ανηφορική στροφή...».

⁹⁶ Έτσι και Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 258επ., 264επ., 268επ., 276.

⁹⁷ **ΑΠ 601/2010, www.areiospagos.gr** : «Στην προκειμένη περίπτωση το Τριμελές Εφετείο Πλημμελημάτων Κρήτης ... δέχθηκε ... ότι αποδείχθηκαν τα εξής πραγματικά περιστατικά: "Ο κατηγορούμενος στο 4° χιλιόμετρο της Εθνικής Οδού ... την 17-4-2002 και περί ώρα 08.40, από αμέλεια του, δηλαδή από έλλειψη της προσοχής που όφειλε από τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει, προξένησε με το όχημά του και κατά την οδήγηση αυτού τον θάνατο άλλου, χωρίς να προβλέψει το αξιόποιο αποτέλεσμα που παράχθηκε από την πράξη του αυτή. Συγκεκριμένα, στον ανωτέρω τόπο και χρόνο, οδηγούσε το υπ' αριθμ. ...Δ.Χ.Φ. αυτοκίνητο (ρμουλκώ με ρμουλκούμενο), χωρίς να έχει την απαιτούμενη από τον νόμο άδεια ικανότητας οδήγησης (κατηγορίας Γ και Ε) αλλά μόνο Γ κατηγορίας (η οποία δεν του επέτρεπε να οδηγεί φορτηγό αυτοκίνητο με μέγιστο επιτρεπόμενο βάρος που υπερβαίνει τα 3.500 χλγ ...) ... **Επίσης το οδηγούσε ενώ είχε υπέρβαρο φορτίο στο ρμουλκούμενο και με όχι ασφαλή φόρτωση ...** Στο ύψος του 4ου χιλ. της Εθνικής αυτής οδού ... Από εκεί εξήλθε ο παθών με την υπ' αριθμ ... δίκυκλη μοτοσικλέτα του, εισήλθε στο προς ... ρεύμα και κινήθηκε διανύοντας περί τα 80-90 μέτρα, κινούμενος στην δεξιά λωρίδα ... όπου υφίσταται δεξιά στροφή με κατωφέρεια και όπου το εν λόγω ρεύμα κυκλοφορίας από τα 9 μέτρα που είναι στην διασταύρωση με την οδό ... μειώνεται στα 4,20 μέτρα. Τα δύο αυτά οχήματα κατά την ένδικη σύγκρουση εκινούντο παράλληλα και με μικρή ταχύτητα όπως κατέθεσε ο αυτόπτης

III. Θέση επί της οδού και δεξιά κατεύθυνση κυκλοφορίας

Στο άρθρο 16 του ΚΟΚ ορίζονται τα εξής : «1. Στο οδικό δίκτυο της χώρας ισχύει η δεξιά κατεύθυνση κυκλοφορίας. Ο οδηγός κάθε οχήματος υποχρεούται, τηρουμένων των διατάξεων των άρθρων 12 παρ. 1 και 17 παρ. 6 του παρόντος Κώδικα, να οδηγεί το όχημά του πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος και αν ακόμη ολόκληρο το οδόστρωμα είναι ελεύθερο. ... 4. Ο οδηγός δεν επιτρέπεται να κυκλοφορεί σε οδόστρωμα που προορίζεται για την αντίθετη προς την κατεύθυνσή του κυκλοφορία, καθώς και σε πλατείες, πεζόδρομους, πεζοδρόμια, νησίδες ασφαλείας και διαχωριστικές νησίδες ή ειδικά ερείσματα, τα οποία προορίζονται για την κυκλοφορία των πεζών, εκτός από περιπτώσεις απολύτου ανάγκης ή όταν ειδικές ρυθμίσεις το επιτρέπουν. 5. Σε οδοστρώματα διπλής κατεύθυνσης, τα οποία έχουν τέσσερις ή περισσότερες λωρίδες κυκλοφορίας, ο οδηγός δεν επιτρέπεται να καταλαμβάνει τις λωρίδες κυκλοφορίας που προορίζονται για την κίνηση προς την αντίθετη κατεύθυνση. ... 7. Σε μονόδρομους (οδούς μοναδικής κατεύθυνσης), οι οποίοι έχουν ειδικά σημανθεί, ο οδηγός δεν επιτρέπεται να οδηγεί αντίθετα με την κατεύθυνση του μονόδρομου».

Το πνεύμα της διάταξης είναι ότι **μια επιμελής οδήγηση δεν επιτρέπει στον οδηγό να καταλαμβάνει μέρος του οδοστρώματος που ανήκει σε άλλους**, επειδή τότε παράγεται αυξημένος κίνδυνος σύγκρουσης οχημάτων και πρόκλησης θανάτου ή και σωματικών βλαβών. Μάλιστα, κάθε οδηγός οφείλει να κινείται και να οδηγεί το όχημά του πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος και αν ακόμη ολόκληρο το οδόστρωμα είναι ελεύθερο. **Η εκπλήρωση της τελευταίας υποχρέωσης ως έκφανση επιμελούς οδήγησης σκοπεί να αποτρέψει συγκρούσεις οχημάτων τόσο κατά τη συνάντηση οχημάτων που βαίνουν αντιθέτως όσο και κατά το προσπέρασμα οχήματος.** Έτσι, αν μεν ο Α, οδηγώντας το αυτοκίνητό του εισέλθει στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας και συγκρουσθεί με τον αντιθέτως ερχόμενο Β, που βαίνει πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος, και προκαλέσει θάνατο ή σωματικές βλάβες, θα είναι ο αποκλειστικά υπεύθυνος. Αν όμως τα δύο οχήματα δεν έβαιναν πλησίον του δεξιού άκρου αλλά περί το μέσον του οδοστρώματος, θα είναι συνυπαίτιοι και συνυπεύθυνοι για τα τελεσθέντα εξαιτίας της σύγκρουσης εγκλήματα (**fahrlässig handelnde Nebentäter, από αμέλεια παραουτοργοί**⁹⁸).

μάρτυς ... που εκινείτο πίσω από την νταλικά με δικό του φορτηγό και βεβαίωσε, ότι όταν είδε το μηχανάκι ήταν στη μέση της νταλίκας και ότι το μηχανάκι κλείστηκε ανάμεσα στην νταλικά και το ρυμουλκούμενο και χτυπήθηκε από το ρυμουλκούμενο ... (βλ. επίσης στο πρόχειρο σχεδιάγραμμα της Τροχαίας την αποτυπωθείσα κίνηση των εν λόγω οχημάτων και το σημείο πρόσκρουσης με βάση τις κηλίδες του θύματος, τα θραύσματα της μοτοσικλέτας στο οδόστρωμα και τα ίχνη τριβής της τελευταίας στο προστατευτικό κιγκλίδωμα ...) ... Από τα ανωτέρω κρίνεται ότι υπαίτιος για τη σύγκρουση αυτή των εν λόγω οχημάτων και τον θανάσιμο τραυματισμό του οδηγού της μοτοσικλέτας είναι ο κατηγορούμενος, ο οποίος δεν κατέβαλε την επιμέλεια και την προσοχή, που όφειλε από τις περιστάσεις και μπορούσε να επιδείξει ως μέσος συνετός και επιμελής οδηγός ... **Συγκεκριμένα, δεν οδηγούσε με σύνεση και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή του, λαμβάνοντας υπόψιν το μέγεθος, τον όγκο και την ιδιαιτερότητα του οχήματός του, που αποτελείται από δύο τμήματα, το ένα των οποίων (το ρυμουλκούμενο) ενόψει μάλιστα στροφής, και του γεγονότος ότι το οδηγούσε χωρίς να έχει φορτωθεί ασφαλώς αφού ... το ρυμουλκούμενο και δεν ευθυγραμμίσθηκε με την τροχιά του άλλου, δηλαδή του ρυμουλκού, στην καταφερική στροφή που συνάντησε με αποτέλεσμα να επιπέσει στην μοτοσικλέτα που εκινείτο στο άκρο δεξιό του οδοστρώματος, την οποία δεν είχε αντιληφθεί εγκαίρως ο κατηγορούμενος.** Ο ισχυρισμός του κατηγορουμένου ότι δεν είδε την μοτοσικλέτα παρά μόνο κατά την στιγμή της σύγκρουσης επιρρωνύει την κρίση ότι δεν οδηγούσε με σύνεση και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή του ... Συνεπώς πρέπει να κηρυχθεί ένοχος ο κατηγορούμενος της πράξεως που του αποδόθηκε με το κατηγορητήριο". Με αυτά που δέχθηκε το Εφετείο, διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την από τις διατάξεις των άρθρων 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠΔ επιβαλλόμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».

⁹⁸ Τούτο βεβαίως έχει σημασία στην αρμοδιότητα λόγω συνάφειας (άρθρο 128 ΚΠΔ). Κατ' άρθρο 129 ΚΠΔ «**Συναφή θεωρούνται μόνο τα εγκλήματα:** α) όσα γίνονται από το ίδιο πρόσωπο είτε συγχρόνως είτε σε διαφορετικούς τόπους και χρόνους ή από πολλούς όχι συναιτίους στον ίδιο τόπο και χρόνο· β) όσα γίνονται από πολλούς εναντίον αλλήλων, είτε συγχρόνως είτε σε διαφορετικούς τόπους και χρόνους· και γ) όσα γίνονται με σκοπό να διευκολύνουν ή να κάνουν πιο εύστοχη την εκτέλεση ή να αποκρύψουν ένα από αυτά». Η διατύπωση «**από πολλούς όχι συναιτίους στον ίδιο τόπο και χρόνο**», δηλαδή όχι συμμετόχους στο έγκλημα, καταλαμβάνει πρωτίστως τους δράστες που είναι

Αμφότεροι θα έχουν προκαλέσει αιτιωδώς το τροχαίο ατύχημα και θα βαρύνονται με εξωτερική αμέλεια εξαιτίας της παράλειψης οδήγησης πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος.⁹⁹

Η οδήγηση πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος είναι υποχρεωτική, έστω και αν υφίσταται επί του οδοστρώματος **διπλή διαχωριστική γραμμή**, η οποία απαγορεύει την είσοδο στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας (βλ. άρθρο 5 παρ. 8 ΚΟΚ). Τούτο αποφάνθηκε και ο Άρειος Πάγος στην ακόλουθη περίπτωση : Ο Ν οδηγούσε φορτηγό αυτοκίνητο με κατεύθυνση προς Αθήνα, ενώ ο Ρ έβαινε αντιθέτως με φορτηγό προς Θήβα. Κατά τη στιγμή της σύγκρουσης περί το μέσον του οδοστρώματος ο Ν είχε εισέλθει εν μέρει στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, ενώ ο Ρ κινούνταν πλησίον της διπλής διαχωριστικής γραμμής και όχι πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος. Η σύγκρουση οφείλεται βασικά στην εξωτερική αμέλεια του Ν που εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα, αλλά συγχρόνως οφειλόταν και στην εξωτερική αμέλεια του Ρ, ο οποίος δεν οδηγούσε πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος. Με τα δεδομένα αυτά έκρινε το Εφετείο, ότι ο Ρ ήταν **συνυπαίτιος** για το ατύχημα (**είχε συγκλίνουσα υπαιτιότητα**¹⁰⁰). Για συνυπαιτιότητα γίνεται συνήθως λόγος στη νομολογία, αλλά η υπαιτιότητα είναι μια λέξη που θυμίζει μόνο την εσωτερική αμέλεια ως μορφή υπαιτιότητας.¹⁰¹

συνυπεύθυνοι ανθρωποκτονίας ή σωματικής βλάβης από αμέλεια σε τροχαία ατυχήματα (παραουουργία από αμέλεια). Με την έκφραση «από πολλούς όχι συναίτιους στον ίδιο τόπο και χρόνο» νοούνται οι περιπτώσεις της μη συμμετοχής ή μη συναιπιότητας (βλ. τίτλους άρθρων 130 και 131 ΚΠΔ) και συγκεκριμένα της παραουουργίας με δόλο ή από αμέλεια (π.χ. εγκλήματα σε διαδηλώσεις και συναθροίσεις ή σε τροχαία ατυχήματα): βλ. Ι. Σκορδαλό σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 555επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 78.

⁹⁹ Έτσι και Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 258επ., 272επ. : «Da beide Fahrzeuge nicht äußerst rechts fahren, sondern sich zu weit nach links auf der Fahrbahnmitte bewegen, kommt es zwischen ihnen zu einem Frontalzusammenstoß. ... Der Unfall wäre nur vermieden worden, wenn beide Busse die äußerste rechte Seite ihrer Fahrbahn benutzt hätten. Hier haben A und B unabhängig voneinander gegen das Rechtsfahrgebot verstoßen (§ 2 II StVO). ... Jedem von Ihnen ist daher der Unfall als "sein Werk" zuzurechnen; jeder ist als **Nebentäter** für den Erfolgseintritt verantwortlich. Im Vertrauen darauf, dass andere sich an die Verkehrsregeln halten, darf eben niemand die ihm selbst obliegenden Sorgfaltspflichten missachten».

¹⁰⁰ Βλ. Αντώνη Μαγγανά / Λίλας Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, σελ. 151επ. υπό επίκληση της ΑΠ 934/1992, ΕΣυγκΔ 1992, 256.

¹⁰¹ Συνυπαιτιότητα (ορθότερα : **συνυπευθυνότητα για την πρόκληση της θανατηφόρας σύγκρουσης οχημάτων**) υπήρξε ολοφάνερα και στην ακόλουθη περίπτωση, που έκρινε όμως ανεπιτυχώς η ΑΠ 1784/2009, www.areiospagos.gr, ένεκα της μέθης της θανούσας οδηγού, της υπερβολικής για νύκτα ταχύτητάς της και της πορείας της περί το μέσον του οδοστρώματος : «Στην προκειμένη περίπτωση το Τριμελές Εφετείο Ιωαννίνων με την προσβαλλόμενη υπ' αριθμ. 60/2009 απόφασή του δέχτηκε ότι από τα αποδεικτικά μέσα που κατ' είδος αναφέρει, αποδείχτηκαν τα παρακάτω περιστατικά: "Στις 8-4-2001 και περί ώρα 06.2', η ΑΑ, θυγατέρα των Ψ1 και Ψ2 που παρίστανται ως πολιτικώς ενάγοντες, οδήγούσε το υπ' αριθμ. κυκλοφορίας ... ΙΧΕ αυτοκίνητο ... Στο αυτοκίνητο επέβαινε στη θέση του συνοδηγού ο σύζυγός της ΒΒ. Επέστρεφαν από νυκτερινή διασκέδαση και προορισμός τους ήταν το χωριό ... όπου κατοικούσαν. Τον ίδιο χρόνο ο κατηγορούμενος Χ, ανθυπαστυνόμος που υπηρετούσε στο Α.Τ. ..., και κατά τις νυκτερινές ώρες εκτελούσε καθήκοντα αξιωματικού υπηρεσίας, οδήγούσε το υπ' αριθμ. κυκλοφορίας ... ΙΧΕ αυτοκίνητο ... στην ανωτέρω Ε.Ο., προερχόμενος από το μπαρ ... , στο οποίο, αφού είχε φύγει πριν από τη λήξη της βάρδιας του από το αστυνομικό τμήμα, σταμάτησε και ήπια ένα ουίσκι. Ο κατηγορούμενος είχε καταναλώσει και άλλα ποτά σε άλλο όμοιο κατάστημα, τούτο δε συνάγεται από την ποσότητα αιθυλικής αλκοόλης που διαπιστώθηκε στο αίμα του ύστερα από εξέταση, ανερχόμενη σε ποσοστό 0,80 γραμμ/λίτρο αίματος, που δεν δικαιολογείται από την κατανάλωση ενός ποτού και από το ότι οπωσδήποτε η αναλογία αυτή μειώθηκε λόγω της μη άμεσης λήψης αίματος μετά από το ατύχημα και τη μεταφορά του στο νοσοκομείο, αλλά την 09.15 ώρα, ήτοι τρεις περίπου ώρες μετά το ατύχημα. Ο κατηγορούμενος κινούνταν με το αυτοκίνητό του με κατεύθυνση προς Τα δύο οχήματα, κινούμενα αντίρροπα, συγκρούστηκαν στο 6,7 χιλιομετρικό σημείο της άνω Ε.Ο. Στο σημείο τούτο η οδός έχει πλάτος ασφάλτινου οδοστρώματος οκτώ μέτρα. ... Είναι οδός διπλής κατεύθυνσης με μια λωρίδα κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση, με διαχωριστική γραμμή των δύο ρευμάτων κυκλοφορίας, η οποία είναι συνεχόμενη για τον κινούμενο προς ... απαγορευτική της εισόδου στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας και διακεκομμένη για τον κινούμενο προς Το όριο ταχύτητας των οχημάτων περιορίζεται με πινακίδα Ρ 32 σε 70 χ/ω. Η οδός στο σημείο αυτό δεν είναι ευθεία, αλλά έχει μικρή καμπύλη, αριστερή κατά την πορεία του κινούμενου προς Ο κατηγορούμενος, οδηγώντας το αυτοκίνητο του με ταχύτητα 120 χιλιομέτρων την ώρα, όχι μόνο υπερβαίνουσα το θεσπισμένο όριο ταχύτητας αλλά και ανεπίτρεπτη λόγω της περιορισμένης ορατότητας, αφού ήταν ακόμη νύκτα, κινούνταν με τη χρήση των φώτων του αυτοκινήτου και δεν υπήρχε τεχνητός φωτισμός, επηρεασμένος από την κούραση της νυκτερινής υπηρεσίας και με μειωμένη αντίληψη του κινδύνου, του ελέγχου του αυτοκινήτου και της δυνατότητας αντίδρασης λόγω του οινοπνεύματος, δεν οδήγούσε με την

IV. Προσπέρασμα και ελιγμοί

Η διάταξη του άρθρου 17 ΚΟΚ ρυθμίζει κυρίως το προσπέρασμα : «1. Ο οδηγός επιτρέπεται να προσπεράσει προπορευόμενο όχημα μόνον εφόσον μπορεί να το κάνει χωρίς κίνδυνο ή παρακώλυση της κυκλοφορίας και εφόσον προειδοποιήσει έγκαιρα γι' αυτό, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 2 του παρόντος Κώδικα. 2. Το προσπέρασμα επιτρέπεται, κατά κανόνα, από τα αριστερά. Κατ' εξαίρεση, το προσπέρασμα επιτρέπεται από τα δεξιά αν ο προπορευόμενος οδηγός έχει δώσει σήμα ότι προτίθεται να στρίψει αριστερά και έχει μετακινήσει το όχημα ή τα ζώα του προς την πλευρά αυτήν. 3. Το **προσπέρασμα απαγορεύεται** γενικά στις εξής περιπτώσεις: α) Όταν κάποιος από τους οδηγούς που ακολουθούν αυτόν που προτίθεται να προσπεράσει άρχισε ήδη το προσπέρασμα. β) Όταν ο οδηγός που προπορεύεται στην αυτή λωρίδα κυκλοφορίας δώσει σήμα ότι προτίθεται να προσπεράσει άλλον. γ) Όταν η λωρίδα κυκλοφορίας, την οποία θα χρησιμοποιήσει ο οδηγός κατά το προσπέρασμα, δεν είναι ελεύθερη σε αρκετή απόσταση μπροστά του, κατά τρόπο ώστε, λαμβανομένης υπόψη της διαφοράς ταχύτητας του οχήματός του, κατά το χρόνο του προσπεράσματος, και εκείνης των οχημάτων, τα οποία προτίθεται να προσπεράσει, να μην εκθέσει σε κίνδυνο ή παρεμποδίσει τους ερχόμενους αντίθετα. δ) Αμέσως προ ή επί μη κυκλικού ισόπεδου οδικού κόμβου, εκτός αν: ... 4. Ειδικότερα σε οδόστρωμα διπλής κατεύθυνσης, το προσπέρασμα απαγορεύεται και κατά την προσέγγιση σε κυρτή αλλαγή κλίσης ή σε **στροφές με ανεπαρκή**

απαιτούμενη επιμέλεια και προσοχή, ούτε ασκούσε τον έλεγχο και εποπτεία του οχήματός του. Έτσι, συντελούσης και της ταχύτητας του αυτοκινήτου του, εισήλθε στο ρεύμα κυκλοφορίας το προορισμένο για την κίνηση των αυτοκινήτων προς Αντιληφθείς δε την κίνηση του άλλου αυτοκινήτου επιχείρησε να εκτελέσει ελιγμό αποφυγής αριστερά. Το τελευταίο, περί του επιχειρηθέντος συγκεκριμένου ελιγμού, καταθέτει η σύζυγός του, επικαλούμενη ως πηγή της πληροφόρησής της τον ίδιο τον κατηγορούμενο. Το ότι η σύγκρουση έγινε εντός του αντίθετου σε σχέση με την πορεία του κατηγορούμενου ρεύματος κυκλοφορίας προκύπτει σαφώς από το ασφαλές στοιχείο της έναρξης χαραγής που προκλήθηκε από το υπ' αριθμ. κυκλοφορίας ... ΙΧΕ αυτοκίνητο στο ασφάλτινο οδόστρωμα σχεδόν αμέσως μετά τη σύγκρουση των δύο οχημάτων. ... Το ότι τα λοιπά ευρήματα όπως θραύσματα προερχόμενα από τη σύγκρουση, εξαρτήματα των οχημάτων που αποσπάστηκαν λόγω αυτής, νερά και λάδια προερχόμενα από τα συστήματα των οχημάτων, εντοπίζονται στο ρεύμα κυκλοφορίας του αυτοκινήτου του κατηγορούμενου και γίνεται σχετική σημείωση στο σχεδιάγραμμα της Τροχαίας ... που επιλήφθηκε της διακρίβωσης των συνθηκών του ατυχήματος, δεν αναιρεί την κρίση αυτή, δεδομένης της μικρής αποστάσεως του σημείου συγκρούσεως από τη διαχωριστική γραμμή του οδοστρώματος ... Αντίθετα, δεν διαπιστώνεται αμελής κυκλοφοριακή συμπεριφορά της ΑΑ, η οποία να συντέλεσε στην επέλευση του προπεριγραφέντος ατυχήματος. Η ανωτέρω ενόψει της με μεγάλη ταχύτητα εισόδου του αυτοκινήτου του κατηγορούμενου στο ρεύμα κυκλοφορίας της και της κατεύθυνσης αυτού προς τα δεξιά της επιχείρησε αποφευκτικό ελιγμό προς τα αριστερά, προτιθέμενη να αποφύγει τουλάχιστον τη μετωπική σύγκρουση των οχημάτων. Τούτο συνάγεται και από όσα εκτέθηκαν ανωτέρω σχετικά με την πορεία που ακολούθησε το αυτοκίνητό της μετά τη σύγκρουση. Εξάλλου, ναι μεν και η ανωτέρω οδηγός τελούσε υπό την επήρεια οινοπνεύματος, αφού διαπιστώθηκε στο αίμα της σημαντική ποσότητα αιθυλικής αλκοόλης σε ποσοστό 2,0 γραμ/λίτρο αίματος, αλλά αυτοτελώς η συγκεκριμένη παράβαση της επιταγής του άρθρου 42 του ΚΟΚ, δεν μπορεί να θεμελιώσει υπαιτιότητα αυτής στην πρόκληση του ατυχήματος, αφού το ατύχημα δεν συνδέεται αιτιωδώς με τη συγκεκριμένη παράβαση, καθόσον η οδική κίνησή της στην οδό ήταν η επιβαλλόμενη και εντός του ρεύματος πορείας της, ο δε αποφευκτικός ελιγμός ήταν σωστός και έγκαιρος, ανεξάρτητα από το ότι δεν απετράπη η σύγκρουση. ... **Οπωσδήποτε η ανωτέρω οδηγός δεν κινούνταν στο άκρο δεξιό του οδοστρώματος, αλλά περί το μέσον του ρεύματος πορείας της, όμως το γεγονός τούτο δεν μπορεί να στηρίξει υπαιτιότητά της στην επέλευση του ατυχήματος. Εξαιτίας του αριστερού αποφευκτικού ελιγμού που πραγματοποίησε, η σύγκρουση έγινε στο προσδιοριζόμενο ανωτέρω σημείο που απέχει από τη διαχωριστική γραμμή περίπου 0,80 μέτρα. Επίσης, το αυτοκίνητο της ανωτέρω οδηγού κινούνταν με ταχύτητα περίπου 80 χ/ω, η οποία όμως δεν συντέλεσε στην πρόκληση της σύγκρουσης, αφού κινούνταν εντός του ρεύματος πορείας της με σταθερή πορεία και δεν θα αποφεύγονταν το ατύχημα και αν ακόμη την περιόριζε στο προαναφερόμενο νόμιμο όριο, ενόψει όσων προαναφέρθηκαν για την κίνηση του κατηγορούμενου. ... Ο μάρτυρας ΓΓ, μηχανολόγος, εκτιμά την ταχύτητα των οχημάτων, με βάση τα στοιχεία αυτά σε 100 χ/ω. Κρίνεται όμως ότι τα δύο οχήματα δεν είχαν την ίδια ταχύτητα ... Κατά την προπεριγραφείσα σύγκρουση των δύο οχημάτων και λόγω της σφοδρότητας αυτής, τραυματίστηκαν η οδηγός του υπ' αριθμ. κυκλοφορίας ... ΙΧΕ αυτοκινήτου ΑΑ και ο σύζυγος της ΒΒ, οι οποίοι έπαθαν βαρείες σωματικές κακώσεις ... όπως ειδικότερα αυτές περιγράφονται στις από 4.5.2001 ιατροδικαστικές εκθέσεις νεκροψίας-νεκροτομής του Ιατροδικαστή ΕΕ ... Επομένως πρέπει να κηρυχθεί ένοχος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια ... που του αποδίδεται". Μετά από αυτά το Δικαστήριο καταδίκασε τον κατηγορούμενο σε συνολική ποινή φυλακίσεως τριών (3) ετών και έξι (6) μηνών, την εκτέλεση της οποίας ανέστειλε για τρία έτη. Με αυτά που δέχτηκε το Τριμελές Εφετείο, διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις διατάξεις του άρθρου 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠολΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία ...».**

ορατότητα, εκτός αν ... 5. Ο οδηγός, κατά το προσπέρασμα, υποχρεούται να αφήνει στο όχημα το οποίο προσπερνά αρκετό χώρο παραπλεύρως. 6. Ο οδηγός, υποχρεούται μετά το προσπέρασμα, να επαναφέρει το όχημά του πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος, χωρίς κίνδυνο γι' αυτούς που προσπερνά. ... 7. Οδηγός που αντιλαμβάνεται ότι άλλος οδηγός προτίθεται να τον προσπεράσει, υποχρεούται να κινείται πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος και να μην επιταχύνει την κίνησή του. ...».

Η διάταξη του άρθρου 5 ΚΟΚ αναφέρει τα σχετικά με τις διαγραμμίσεις : «8. Στους οδηγούς των οδικών οχημάτων απαγορεύεται: α) Να διαβαίνουν την εκ μιας ή δύο συνεχών γραμμών, κατά μήκος, διαγράμμιση, ως και να κινούνται στην αριστερή πλευρά αυτής. β) Να διαβαίνουν την εκ διπλών διακεκομμένων γραμμών, κατά μήκος, διαγράμμιση, ως και να κινούνται στην αριστερή πλευρά αυτής, όταν η διαγράμμιση αυτή διαχωρίζει τις δύο κατευθύνσεις. γ) Σε μια συνεχή γραμμή και άλλη παραπλεύρως διακεκομμένη, να διαβαίνουν τη συνεχή γραμμή, όταν κινούνται επί της πλευράς αυτής, επιτρεπόμενης της κίνησης και του προσπεράσματος από την πλευρά της διακεκομμένης. Στην περίπτωση αυτή η συνεχής γραμμή δεν εμποδίζει τον οδηγό, ο οποίος προσπέρασε κατά τον επιτρεπόμενο τρόπο να επανέλθει στην κανονική του θέση επί του οδοστρώματος. ...».

Η διάταξη του άρθρου 21 ΚΟΚ ρυθμίζει τους ελιγμούς : «1. Ο οδηγός που προτίθεται να εκτελέσει ελιγμό, οφείλει προηγουμένως να βεβαιωθεί ότι μπορεί να το πράξει χωρίς κίνδυνο ή παρακώλυση των λοιπών χρηστών της οδού, οι οποίοι κινούνται πίσω, μπροστά ή πλάι του, ή ετοιμάζονται να τον προσπεράσουν, λαμβάνοντας υπόψη τη θέση την κατεύθυνση και την ταχύτητά τους. 2. Πριν από κάθε ελιγμό, ο οδηγός υποχρεούται να καταστήσει έγκαιρα γνωστή την πρόθεσή του αυτή, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτόν τους δείκτες κατεύθυνσης, αν δε αυτοί δεν λειτουργούν, υποχρεούται να δώσει τα ακόλουθα σήματα με το χέρι: α) Έκταση του βραχίονα για στροφή προς την κατεύθυνση αυτού. ... 3. Η προειδοποίηση που δίνεται με τους δείκτες κατεύθυνσης επιβάλλεται να συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια του ελιγμού και να παύει όταν ολοκληρωθεί ο ελιγμός. ...».

Άρθρο 22 ΚΟΚ : «1. **Απαγορεύεται η προς τα πίσω κίνηση των οχημάτων**, με εξαίρεση τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η προς τα μπρος κίνηση είναι αδύνατη ή γίνεται ελιγμός στάθμευσης, καθώς και στις περιπτώσεις εκπαίδευσης και εξέτασης υποψήφιων οδηγών σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.».

Η διάταξη του άρθρου 23 ΚΟΚ αναφέρει για την αλλαγή και τους δείκτες κατεύθυνσης : «1. Ο οδηγός, προκειμένου να αλλάξει κατεύθυνση προς τα δεξιά, υποχρεούται να κινηθεί έγκαιρα προς το δεξιό άκρο του οδοστρώματος και να πραγματοποιήσει τη στροφή κατά το δυνατόν κλειστή. 2. Προκειμένου ο οδηγός να αλλάξει κατεύθυνση προς τα αριστερά, υποχρεούται να πλησιάσει προοδευτικά προς τον άξονα του αδοστρώματος, αν είναι διπλής κατεύθυνσης, και προς το αριστερό άκρο αυτού, αν είναι μονής κατεύθυνσης (μονόδρομος). Για να εισέλθει στην κάθετη οδό πρέπει να πραγματοποιήσει τη στροφή στο κέντρο της διασταύρωσης, ώστε το όχημα να εισέλθει στη δεξιά πλευρά του οδοστρώματος αυτής της οδού. Κατά την κίνηση αυτή ο οδηγός υποχρεούται να επιτρέπει τη διέλευση των οχημάτων που κινούνται αντίθετα στο οδόστρωμα που πρόκειται να εγκαταλείψει. ... 4. Στις περιπτώσεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου αυτού και εφόσον ο οδηγός που προτίθεται να αλλάξει κατεύθυνση καταστήσει γνωστή την πρόθεσή του αυτή, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 21 του παρόντος Κώδικα, οι Οδηγοί που τον ακολουθούν και κινούνται στις παρακείμενες λωρίδες, υποχρεούνται να τον διευκολύνουν με τη μείωση της ταχύτητας του οχήματός τους, αυτός δε να μην αλλάξει κατεύθυνση, αν δεν μπορεί να το πράξει με ασφάλεια. ...».

Ως συμπέρασμα από τις ως άνω διατάξεις συνάγεται το ότι χάριν μιας επιμελούς οδήγησης εκτός άλλων βασικά απαγορεύεται η κίνηση προς τα πίσω και οποιοσδήποτε ελιγμός ή προσπέρασμα ή αλλαγή κατεύθυνσης ή αναστροφή ή και έξοδος από σειρά σταθμευμένων οχημάτων, αν δεν βεβαιωθεί προηγουμένως ο οδηγός ότι δύναται να πράξει την κίνηση αυτή χωρίς κίνδυνο για τους λοιπούς χρήστες του οδοστρώματος και αν δεν προειδοποιήσει έγκαιρα αυτούς, καθιστώντας γνωστή την πρόθεσή του για ορισμένη κίνηση με τους δείκτες κατεύθυνσης. Επίσης, απαγορεύεται η είσοδος στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας χάριν προσπεράσματος ή αλλαγής κατεύθυνσης, **όταν η σχετική διαγράμμιση το απαγορεύει**. Αν επομένως ο Α επιχειρεί να προσπεράσει τον Β και προσκρούσει από κακό υπολογισμό στο πίσω αριστερό μέρος του οχήματος του Β, με αποτέλεσμα να εξέλθει ο Β λόγω της απότομης ώθησης από το οδόστρωμα και να ανατραπεί σε παρακείμενο αγρό, θα ευθύνεται αποκλειστικά ο Α.¹⁰² Ωστόσο, την αποκλειστική υπαιτιότητα θα είχε (ορθότερα : με εξωτερική και εσωτερική αμέλεια θα βαρυνόταν μόνο) ο Β, αν ο Α είχε βεβαιωθεί προηγουμένως για το ακίνδυνο του προσπεράσματος και είχε ειδοποιήσει με τον αριστερό δείκτη κατεύθυνσης τον Β για την πρόθεσή του να τον προσπεράσει, ενώ

ο Β εντελώς ξαφνικά και απροειδοποίητα μετακινήθηκε προς τα αριστερά σαν να ήθελε να φράξει και να εμποδίσει το προσπέρασμα του¹⁰³ Α.¹⁰⁴

¹⁰² Βλ. ΕφΑρ 591/1995, ΕΣυγκΔ 1996, 178. Βλ. ΕφΘεσ 1735/1993, ΕΣυγκΔ 1994, 296 (ο επιχειρήσας το προσπέρασμα προσέκρουσε στο προπορευόμενο μοτοποδήλατο, εκτόξευσε τον μοτοποδηλάτη σε απόσταση 31 μέτρων και του προκάλεσε βαριά κρανιοεγκεφαλική κάκωση και τον θάνατο), Αντώνη Μαγγανά / Λίλας Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, σελ. 158επ. Βλ. και ΕφΘεσ 194/1993, Αρμ 1996, 58 (ο επιχειρήσας το προσπέρασμα και αποκλειστικά υπαίτιος προσέκρουσε με την πίσω δεξιά πόρτα στην μπροστινή αριστερή πλευρά του προπορευόμενου αυτοκινήτου, το οποίο αρχικά κινήθηκε δεξιά αλλά για να μην πέσει σε παρακείμενο χαντάκι ο οδηγός του το έστριψε προς τα αριστερά, με αποτέλεσμα να διασχίσει το αντίθετο ρεύμα πορείας και να προσκρούσει σε δέντρο έξω από το οδόστρωμα). Βλ. περαιτέρω ΕφΑθ 5099/1992, ΕΣυγκΔ 1993, 186 (ο επιχειρήσας το προσπέρασμα και αποκλειστικά υπαίτιος Κ αντιλήφθηκε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας να βαίνουν με ικανή ταχύτητα οχήματα και για να αποφύγει μετωπική σύγκρουση με αυτά μείωσε ταχύτητα και προέβη σε αιφνίδιο ελιγμό προς τα δεξιά με αποτέλεσμα να επιπέσει στο πίσω αριστερό μέρος του αυτοκινήτου Δ, το οποίο ένεκα της ώθησης που υπέστη ανέβηκε στο πεζοδρόμιο και προσέκρουσε σε κολώνα της ΔΕΗ).

¹⁰³ Βλ. το παράδειγμα σε Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 212επ.

¹⁰⁴ **ΑΠ 501/2010, www.areiospagos.gr** : «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη 1/2009 απόφαση του, σε δεύτερο βαθμό δικάσαντος, Τριμελούς Εφετείου Λαμίας ... αποδείχθηκαν τα εξής: "Το ένδικο αυτοκινητικό ατύχημα έγινε στις 19.5.2001 και περί ώρα 16.20 επί της Εθνικής Οδού ... Η κατηγορούμενη (Χ) οδηγούσε το υπ' αριθμ. ... Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητο ... κινούμενη επί της Εθνικής Οδού ..., έχοντας κατεύθυνση από ... προς Στο αυτοκίνητο επέβαινε καθήμενος στη θέση του συνοδηγού ο σύζυγός της ΑΑ. Στο ύψος της 23ης χιλιομετρικής θέσης, η οδός αυτή είναι διπλής κατεύθυνσης, με μία λωρίδα κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση ... 3, 25 μέτρων η καθεμία. Στο οδόστρωμα **υπάρχει συνεχόμενη διπλή διαχωριστική γραμμή και το όριο ταχύτητας ανέρχεται σε 40 χιλιόμετρα ωριαίως**. Επίσης, ως προς την πορεία του οχήματος της κατηγορουμένης υπάρχει δεξιά στροφή, αμέσως μετά από ευθεία και ακολουθώς νέα δεξιά ως προς την πορεία της στροφής. Υπήρχε επαρκής φωτισμός ημέρας, το οδόστρωμα ήταν ξηρό και η κυκλοφορία αραιή. Και ενώ το όχημα της κατηγορουμένης εξερχόταν από την πρώτη δεξιά ως προς την πορεία του στροφής, η κατηγορουμένη, **εντελώς ανεπίτρεπτα (αφού στο οδόστρωμα υπήρχε συνεχόμενη διαχωριστική γραμμή και σε μικρή σχετικά απόσταση, περίπου 45 μέτρων, υπήρχε δεξιά ως προς την πορεία της στροφής που περιόριζε την ορατότητα)** επιχείρησε υπέρβαση άλλου οχήματος, το οποίο κινούνταν στο ρεύμα πορείας της και έμπροσθεν αυτής. Αποτέλεσμα της απερίσκεπτης αυτής ενέργειας της ήταν να εισέλθει στο προορισμένο για τα αντιθέτως κινούμενα οχήματα ρεύμα πορείας, στο οποίο τη στιγμή εκείνη κινούνταν το υπ' αριθμ. ... Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητο, κυριότητας του ΒΒ, που οδηγούσε ο πολιτικώς ενάγων Ψ και εξερχόταν από την προαναφερόμενη στροφή (αριστερή ως προς την πορεία του). Η κατηγορούμενη, τη στιγμή της υπέρβασης, αντιλήφθηκε το αντιθέτως κινούμενο όχημα να εξέρχεται της στροφής, οπότε αιφνιδιάστηκε. Έτσι, πέδησε και επιχείρησε απότομο δεξιό ως προς την πορεία της αποφευκτικό ελιγμό. Αποτέλεσμα της ενέργειάς της αυτής ήταν να χάσει τον έλεγχο του αυτοκινήτου της, το οποίο κινούμενο ανεξέλεγκτα εισήλθε ξανά στο αντίθετο ρεύμα πορείας και κάθετα προς αυτό με αποτέλεσμα να αποκλείσει την κίνηση του οχήματος του Ψ και να επιπέσει με το εμπρόσθιο και δεξιό τμήμα του στο εμπρόσθιο αριστερό τμήμα αυτού. Μετά τη σύγκρουση και λόγω της σφοδρότητάς της και τα δύο οχήματα εξετράπησαν του οδοστρώματος και κατέληξαν στις παρακείμενες δεξιά και αριστερά του οδοστρώματος αγροτικές εκτάσεις. Κατά το ατύχημα προκλήθηκαν εκτεταμένες ζημιές στα εμπλεκόμενα οχήματα, τραυματίστηκαν οι οδηγοί τους και απεβίωσε ο συνεπιβάτης της κατηγορουμένης ΑΑ, ο οποίος υπέστη βαρύτατες κακώσεις στο κεφάλι και τον αυχένα. Το σημείο της σύγκρουσης τοποθετείται σαφώς εντός του ρεύματος πορείας του πολιτικώς ενάγοντος Ψ σε απόσταση 1, 20 μέτρων από τη διπλή διαχωριστική γραμμή και σε απόσταση 45 μέτρων από την προαναφερθείσα στροφή. Η κατηγορούμενη αρνείται ότι οδηγούσε αυτή το όχημά της, υποστηρίζοντας ότι το οδηγούσε ο θανών σύζυγός της. Ο ισχυρισμός της

V. Ρύθμιση ταχύτητας και ανώτατα όρια αυτής

Στο άρθρο 19 ΚΟΚ γίνεται αναφορά στη ρύθμιση της ταχύτητας : «1. Ο οδηγός οδικού οχήματος επιβάλλεται να έχει τον πλήρη έλεγχο του οχήματός του ώστε να μπορεί σε κάθε στιγμή να εκτελεί τους απαιτούμενους χειρισμούς. 2. Ο οδηγός επιβάλλεται να ρυθμίζει την ταχύτητα του οχήματός του λαμβάνων συνεχώς υπόψη του τις επικρατούσες συνθήκες, ιδιαίτερα δε τη διαμόρφωση του εδάφους, την κατάσταση και τα χαρακτηριστικά της οδού, την κατάσταση και το φορτίο του οχήματός του, τις καιρικές συνθήκες και τις συνθήκες κυκλοφορίας, κατά τρόπον ώστε να είναι σε θέση να διακόψει την πορεία του οχήματός του μπροστά από οποιοδήποτε εμπόδιο που μπορεί να προβλεφθεί και το οποίο βρίσκεται στο ορατό από αυτόν μπροστινό τμήμα της οδού. Υποχρεούται επίσης να μειώνει την ταχύτητα του οχήματός του και, σε περίπτωση ανάγκης, να διακόπτει την πορεία του, όταν οι περιστάσεις το επιβάλλουν. 3. Ιδιαίτερα, ο οδηγός επιβάλλεται να μειώνει την ταχύτητα του οχήματός του σε τμήματα της οδού με περιορισμένο πεδίο ορατότητας, στις στροφές, πλησίον των σχολείων, πλησίον των ισόπεδων οδικών κόμβων, στις απότομες κατωφέρειες, πλησίον των μέσων μαζικής μεταφοράς, που σταθμεύουν για να αποβιβάσουν ή επιβιβάσουν επιβάτες, κατά τις νυκτερινές ώρες, σε περίπτωση ομίχλης, βροχής, χιόνων, παγετού και γενικά όταν το οδόστρωμα είναι ολισθηρό. Την αυτή επίσης υποχρέωση έχει κατά τη διέλευσή του από στενές διόδους και αν η διασταύρωσή του με άλλα οχήματα καθίσταται δυσχερής, όταν υπάρχουν ζώα επί της οδού που παρουσιάζουν σημεία ταραχής, κατά τη διέλευσή του από κατοικημένες περιοχές, αν πεζοί, που βρίσκονται στην τροχιά του, καθυστερούν να απομακρυνθούν, ως και σε κάθε άλλη ειδική περίπτωση, που επιβάλλεται μετριασμός ταχύτητας. Οι Οδηγοί αυτοκινήτων οχημάτων που κινούνται σε οδό με χιόνια υποχρεούνται, εφόσον το όχημα δε φέρει ειδικά ελαστικά, να τοποθετούν στους δύο τουλάχιστον κινητήριους τροχούς αντιολισθητικές αλυσίδες ή άλλα ανάλογα αντιολισθητικά μέσα. ... 4. Ο οδηγός οχήματος υποχρεούται να μην παρεμποδίζει την ομαλή πορεία άλλων οχημάτων κινούμενος με ασυνήθη βραδύτητα, χωρίς αποχρώντα λόγο. 5. Απαγορεύεται στους οδηγούς οχημάτων να συναγωνίζονται μεταξύ τους στην ταχύτητα. 6. Στην τήρηση των πιο πάνω διατάξεων υποχρεούνται και οι Οδηγοί ζώων έλξης, φορτίου ή ιππασίας. 7. Ο οδηγός οχήματος, το οποίο κινείται πίσω από άλλο, υποχρεούται να τηρεί αρκετή απόσταση για την αποφυγή σύγκρουσης αν, το προ αυτού κινούμενο όχημα, μειώσει ξαφνικά την ταχύτητά του ή διακόψει την πορεία του. ...».

Μείωση της ταχύτητας προβλέπει και το άρθρο 18 παρ. 1 ΚΟΚ κατά τη διέλευση οχημάτων που κινούνται αντίθετα : «1. Ο οδηγός κατά τη συνάντησή του με οχήματα που έρχονται αντίθετα υποχρεούται να παραχωρεί επαρκή χώρο παραπλεύρως, κινούμενος στο δεξιό άκρο του οδοστρώματος. Αν κατά τη συνάντηση αυτήν παρεμποδίζεται η διέλευση του οχήματος, λόγω εμποδίου ή από άλλη αιτία, υποχρεούται ο οδηγός να μειώνει την ταχύτητα και αν είναι αναγκαίο, να διακόπτει την πορεία του για να επιτρέψει τη διέλευση στον ερχόμενο ή τους ερχόμενους. ...».

Στο άρθρο 20 ΚΟΚ εξάλλου προβλέπονται ανώτατα όρια ταχύτητας : «1. Το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας των αυτοκινήτων οχημάτων, μέσα στις κατοικημένες περιοχές, ορίζεται σε 50 χιλιόμετρα την ώρα, εκτός αν άλλως ορίζεται με ειδική σήμανση. 2. Εκτός κατοικημένων περιοχών τα ανώτατα επιτρεπόμενα όρια ταχύτητας, για τις διάφορες κατηγορίες αυτοκινήτων οχημάτων και των συνδυασμών αυτών, ορίζονται στον παρακάτω πίνακα ... 3. Για τα

αυτός δεν είναι βάσιμος. Το γεγονός ότι οδηγός του οχήματός της ήταν η ίδια και όχι ο ΑΑ, ο οποίος βρισκόταν στη θέση του συνοδηγού, όπως άλλωστε κρίθηκε και με την τελεσίδικη υπ' αριθμ. 80/2007 απόφαση του Εφετείου Λαμίας, συνάγεται από τα εξής στοιχεία: ... Με βάση τις παραδοχές αυτές, το Εφετείο, διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την από τις διατάξεις των άρθρων 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠοινΔ επιβαλλόμενη ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία...».

φορτηγά αυτοκίνητα που μεταφέρουν πρόσωπα, το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας ορίζεται σε 40 χιλιόμετρα την ώρα μέσα σε κατοικημένες περιοχές και σε 50 χιλιόμετρα την ώρα έξω από αυτές. ... 5. Για τα μοτοποδήλατα, τα αγροτικά μηχανήματα και τα μηχανήματα έργων, το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας ορίζεται σε 40 χιλιόμετρα την ώρα, αν δε τα αγροτικά μηχανήματα, τα μηχανήματα έργων ή τα υπ' αυτών ρυμουλκούμενα στερούνται ελαστικών με αεροθάλαμο, σε 15 χιλιόμετρα την ώρα. ...». **Για τα επιβατηγά π.χ. οχήματα προβλέπονται από τον πίνακα ως ανώτατο όριο ταχύτητας στους αυτοκινητοδρόμους τα 130, στις οδούς ταχείας κυκλοφορίας τα 110 και στο άλλο οδικό δίκτυο τα 90 χιλιόμετρα την ώρα, ενώ για τα λεωφορεία προβλέπονται στους αυτοκινητοδρόμους τα 100, στις οδούς ταχείας κυκλοφορίας τα 90 και στο άλλο οδικό δίκτυο τα 80 χιλιόμετρα την ώρα.**

Η υπερβολική ταχύτητα είναι μαζί με την οδήγηση υπό την επίδραση μέθης οι δύο συνηθέστερες αιτίες τροχαίων ατυχημάτων. Ο οδηγός λοιπόν οφείλει να μην υπερβαίνει το ανώτατο όριο ταχύτητας που επιτρέπεται κάθε φορά, να έχει τον έλεγχο του οχήματος, ώστε να μπορεί να εκτελεί τους ενδεικνυόμενους χειρισμούς, και να μειώνει την ταχύτητα του οχήματος, όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις. Έτσι, κρίθηκε αποκλειστικά υπεύθυνος για τον θάνατο της συνεπιβαίνουσας συζύγου του ο οδηγός, ο οποίος σε αριστερή σε σχέση με την πορεία του στροφή, σε ολισθηρό οδόστρωμα λόγω υγρασίας και σε νυκτερινή ώρα έβαινε με μεγάλη ταχύτητα, την οποία δεν ρύθμιζε ανάλογα με τις συνθήκες, και έχασε τον έλεγχο του οχήματος, με αποτέλεσμα να εκτραπεί από την πορεία του και να προσκρούσει με σφοδρότητα σε κολώνα φωτισμού (ΜΠρΑθ 621/2003, ΕΣυγκΔ 2003, 47). Επίσης, κρίθηκε αποκλειστικά υπεύθυνος ο οδηγός, ο οποίος ενήργησε προσπέρασμα σε νυκτερινή ώρα και παρά τον ανεπαρκή φωτισμό σε σταθμευμένο λεωφορείο του ΚΤΕΛ, εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας και στην προσπάθειά του να επαναφέρει το όχημα με ελιγμό προς τα δεξιά στο ρεύμα πορείας του απώλεσε τον έλεγχο του οχήματος, κινήθηκε στο δεξιό άκρο του οδοστρώματος, εισήλθε στο έρεισμα της οδού και επέπεσε με το μπροστινό δεξιό μέρος του οχήματος στον πεζό Π, που υπέστη θανατηφόρες σωματικές βλάβες (ΕφΚερκ 89/2004, ΕΣυγκΔ 2006, 167). Σε άλλη περίπτωση ο οδηγός έβαινε σε νυκτερινή ώρα με σκοτάδι και ανεπαρκή φωτισμό με 60 χιλ. την ώρα αντί των επιτρεπόμενων με βάση πινακίδα 40 χιλ. και έτσι δεν αντιλήφθηκε τον πεζό που ήταν πεσμένος στο οδόστρωμα λόγω μέθης και τον σκότωσε. Εδώ βεβαίως ευθύνεται ο οδηγός που δεν μείωσε την ταχύτητα του οχήματος και δεν έβαινε με διαρκώς τεταμένη την προσοχή, ώστε να μπορεί να αντιλαμβάνεται έγκαιρα τον εμφανιζόμενο κίνδυνο αλλά ήταν συνυπεύθυνος και ο πεζός (βλ. ΜΠρΤριπ 22/2002, ΕΣυγκΔ 2002, 162, που έκρινε τον οδηγό υπαίτιο κατά ποσοστό 70% και τον αποθανόντα συνυπαίτιο κατά ποσοστό 30%). **Η συνυπαιτιότητα (συνυπευθυνότητα) του θύματος** ασφαλώς στην ποινική δίκη θα σημαίνει ένα κριτήριο για μια ευνοϊκή επιμέτρηση της ποινής (άρθρο 79 ΠΚ) και στην πολιτική δίκη ένα λόγο για μείωση της οφειλόμενης αποζημίωσης (άρθρο 300 ΑΚ : ζημία από οικείο πταίσμα). Αποκλειστική ευθύνη είχε ο οδηγός στην περίπτωση, κατά την οποία έβαινε με ταχύτητα 125 χιλιομέτρων την ώρα αντί των επιτρεπόμενων 80, αντιλήφθηκε τον πεζό από απόσταση άνω των 100 μ. να διασχίζει το οδόστρωμα κάθετα από δεξιά προς τα αριστερά σε σχέση με την πορεία του και δεν μείωσε την ταχύτητά του ούτε προέβη σε αποφευκτικό ελιγμό, αν και μπορούσε να το πράξει προς τα δεξιά, αλλά συνέχισε την πορεία του, με αποτέλεσμα να παρασύρει τον πεζό σε 50 τουλάχιστον μέτρα και να τον τραυματίσει θανάσιμα (ΜΠρΑθ 6917/2002, ΕΣυγκΔ 2003, 169, βλ. και ΕφΑθ 698/2001, ΕΣυγκΔ 2003, 303).¹⁰⁵

¹⁰⁵ **ΑΠ 249 / 2010, www.areiospagos.gr:** «Ο κατηγορούμενος στη ... στις 12-2-2002 και περί ώρα 20.15 από αμέλειά του ... προξένησε με το όχημά του κατά την οδήγηση αυτού σωματική κάκωση και βλάβη της υγείας σε άλλον ... Συγκεκριμένα, ο ως άνω κατηγορούμενος στον προαναφερθέντα τόπο και χρόνο, οδηγώντας την με αριθμό κυκλοφορίας ... δίκυκλη μοτοσυκλέτα (124cc) και βαίνοντας με αυτήν στην Λεωφόρο ... με κατεύθυνση από ... προς ... **δεν ρύθμιζε την ταχύτητα του οχήματός του λαμβάνοντας συνεχώς υπόψη του τις κατ' εκείνη τη στιγμή επικρατούσες συνθήκες στην ως άνω οδό (νυκτερινή ώρα), ενώ πεζοί που βρίσκονταν στην πορεία του καθυστερούσαν να απομακρυνθούν από το οδόστρωμα και γι' αυτό (κίνηση πεζών στο**

VI. Υποχρέωση παραχώρησης προτεραιότητας - παραβίαση προτεραιότητας

Στο άρθρο 26 του ΚΟΚ ορίζονται τα εξής : «1. Ο οδηγός που πλησιάζει σε ισόπεδο οδικό κόμβο υποχρεούται να καταβάλει ιδιαίτερη προσοχή για να μην προκαλέσει επί του κόμβου κίνδυνο ή παρακώλυση της κυκλοφορίας, ρυθμίζοντας την ταχύτητα του οχήματός του, ώστε να μπορεί να διακόψει την πορεία αυτού, **για να διέλθουν τα οχήματα που έχουν προτεραιότητα**. 2. Ο οδηγός **απαγορεύεται να εισέρχεται στον κόμβο έστω και αν οι τυχόν υπάρχοντες φωτεινοί σηματοδότες το επιτρέπουν**, όταν η πυκνότητα της κυκλοφορίας είναι τέτοια ώστε να υποχρεωθεί ενδεχομένως να παραμείνει στη διασταύρωση. 3. Ο οδηγός που έχει εισέλθει στον κόμβο όπου η κυκλοφορία ρυθμίζεται με φωτεινούς σηματοδότες, μπορεί να εξέλθει αυτού και πριν δοθεί το σήμα ελεύθερης κυκλοφορίας προς την κατεύθυνση την οποία θα ακολουθήσει, αν δεν θα παρεμποδιστεί εκ τούτου η διέλευση των λοιπών οχημάτων που χρησιμοποιούν την οδό και κινούνται προς την ανοιχτή κατεύθυνση. 4. Στους κόμβους η προτεραιότητα ορίζεται με κατάλληλη σήμανση. 5. Στους κόμβους χωρίς τέτοια σήμανση η προτεραιότητα ανήκει σε αυτόν που έρχεται από τα δεξιά. Κατ' εξαίρεση: α) Αυτοί που κυκλοφορούν στους αυτοκινητόδρομους, εθνικές οδούς και οδούς ταχείας κυκλοφορίας έχουν προτεραιότητα. β) Αυτοί που εισέρχονται σε οδό από χωματόδρομο, μονοπάτια, παράδιο ιδιοκτησία, χώρο στάθμευσης και σταθμούς ανεφοδιασμού και εξυπηρέτησης οφείλουν να παραχωρούν προτεραιότητα σε αυτούς που κινούνται στην οδό. γ) Αυτοί που εκκινούν ή κινούνται προς τα πίσω, όπου αυτό επιτρέπεται, οφείλουν να παραχωρούν προτεραιότητα. δ) Τα σιδηροδρομικά ή τροχιοδρομικά οχήματα έχουν προτεραιότητα. 6. Οι ενδείξεις των φωτεινών σηματοδοτών κυκλοφορίας υπερισχύουν των ενδείξεων των πινακίδων σήμανσης, οι οποίες καθορίζουν την προτεραιότητα. 7. Ο οδηγός που παραβαίνει τις διατάξεις του άρθρου αυτού τιμωρείται με διοικητικό πρόστιμο τριακοσίων πενήντα (350,00) ευρώ».

Η τήρηση της υποχρέωσης για παραχώρηση προτεραιότητας σε ισόπεδο οδικό κόμβο (διακλάδωση ή διασταύρωση οδών : άρθρο 2 ΚΟΚ) συνιστά μια ακόμα έκφανση επιμελούς οδήγησης και συμβάλλει αυτονόητα στην αποφυγή των συγκρούσεων οχημάτων. Στους κόμβους η προτεραιότητα ορίζεται με κατάλληλη σήμανση, δηλαδή συνήθως με πινακίδα STOP ή πινακίδα P - 1, η οποία τοποθετείται στον κόμβο και σημαίνει ότι οι οδηγοί οφείλουν να παραχωρούν προτεραιότητα στα οχήματα που κινούνται στην άλλη οδό (βλ. άρθρο 4 παρ. 3 ΚΟΚ). Ενδέχεται, όπως και σε άλλες παραβάσεις διατάξεων του ΚΟΚ, να είναι συνυπεύθυνοι και οι δύο οδηγοί (για συνυπαιτιότητα γίνεται συνήθως λόγος στη νομολογία, αλλά η υπαιτιότητα είναι μια λέξη που θυμίζει μόνο την εσωτερική αμέλεια ως μορφή υπαιτιότητας). Τούτο συνέβη και στην ακόλουθη περίπτωση : Ο Χ, οδηγώντας ταξί, πλησίασε τη διασταύρωση χωρίς να μειώσει την ταχύτητα για να ελέγξει την κίνηση των οχημάτων που έρχονταν από δεξιά και δεν παραχώρησε έτσι προτεραιότητα στον Γ που ερχόταν από δεξιά και οδηγούσε δίκυκλη μοτοσικλέτα. Συγχρόνως, ο Γ κινούνταν σε

οδόστρωμα) είχε πλήρη ορατότητα, με αποτέλεσμα ο κατηγορούμενος να μη δυναθεί εγκαίρως να διακόψει την πορεία του και να εκτελέσει τον επιβαλλόμενο από τις συγκεκριμένες περιστάσεις αποφευκτικό ελιγμό του, όταν η πεζή Ψ1 διέσχιζε κατ' εκείνην την στιγμήν το οδόστρωμα στο ρεύμα κυκλοφορίας του με φορά από τα αριστερά προς τα δεξιά σε σχέση με την πορεία του οχήματος του κατηγορουμένου και έτσι να την παρασύρει και να την τραυματίσει. Ανεξαρτήτως δε της συνυπαιτιότητας της ως άνω πεζής ο τραυματισμός αυτής οφείλεται και σε αμέλεια του κατηγορουμένου και τούτο γιατί από ικανή απόσταση μπορούσε να δει την πεζή - γιατί είχε πλήρη ορατότητα - που διέσχιζε την οδό την στιγμή εκείνη, πλην όμως δεν είδε αυτήν λόγω της μη προσήλωσής του στην οδήγηση και της κίνησής του με αυξημένη ταχύτητα παρότι ήταν νυκτερινή ώρα και η κίνηση πεζών στο οδόστρωμα δεν ήταν ασύνθητες γεγονός. Η πεζή Ψ1 από την παράσυρσή της με την μοτοσικλέτα του κατηγορουμένου υπέστη βαριά κρανιοεγκεφαλική κάκωση, με κάταγμα του μέσου βάρους, υποσκληρίδιο αιμάτωμα, θλάση των πνευμόνων και μικρό πνευμονοθώρακα αριστερά. Κατά συνέπειαν ο κατηγορούμενος πρέπει να κηρυχθεί ένοχος της πράξης της σωματικής βλάβης από αμέλεια, αναγνωριζόμενος όμως σ' αυτόν της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 §2α του ΠΚ κατά πλειοψηφία, καθόσον αυτός μέχρι του χρόνου τελέσεως της ως άνω πράξης έζησε έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και κοινωνική εν γένει ζωή. ... Απορρίπτει την από 28 Σεπτεμβρίου 2009 αίτηση του Χ1, για ανάιρεση της υπ' αριθμ. 5291/2009 απόφασης του Τριμελούς Εφετείου (Πλημμελημάτων) Αθηνών ...».

κατοικημένη περιοχή με ταχύτητα 60 χιλιομέτρων την ώρα (αντί της επιτρεπόμενης των 50) και όταν πλησίασε στη διασταύρωση δεν ανέκοψε πορεία για να ελέγξει αν μπορούσε να τη διασχίσει ακίνδυνα και έτσι επέπεσε στη δεξιά μπροστινή πόρτα του ταξί, το οποίο κατά τον χρόνο της σύγκρουσης είχε διανύσει το μεγαλύτερο τμήμα της διασταύρωσης. Επιπροσθέτως, όταν ο οδηγός της μοτοσικλέτας αντιλήφθηκε καθυστερημένα τη διέλευση του ταξί ένεκα της απειρίας του (δεν είχε ακόμα αποκτήσει άδεια ικανότητας για οδήγηση !) κατευθύνθηκε προς τα δεξιά αντί να παρακάμψει από αριστερά το ταξί. Το δικαστήριο καταλόγισε συνυπαιτιότητα σε ποσοστό 70% στον ταξιτζή και σε ποσοστό 30% στον μοτοσικλετιστή (ΕφΑθ 78/1990, ΑρχΝ 1991, 155).

VII. Οδήγηση χωρίς άδεια οδήγησης και άλλες παραβάσεις του ΚΟΚ

Στα άρθρα 94-99 του ΚΟΚ ρυθμίζονται οι άδειες οδήγησης (απόκτηση, αφαίρεση, ισχύς βασικά μέχρι το 65ο έτος της ηλικίας με δυνατότητα ανανέωσης κάθε τρία χρόνια, κατηγορίες αδειών, κυρώσεις για οδήγηση χωρίς άδεια οδήγησης κ.λπ.). Για την οδήγηση μοτοποδηλάτων, μοτοσικλετών, τρίτροχων οχημάτων, αυτοκινήτων, λεωφορείων, αγροτικών μηχανημάτων και μηχανημάτων έργων κ.λπ. απαιτείται η κατοχή άδειας οδήγησης ορισμένης κατηγορίας. **Η οδήγηση χωρίς άδεια οδήγησης συνιστούσε πλημμέλημα** (άρθρα 94 παρ. 5, 96 παρ. 2, 97 παρ. 3 ΚΟΚ), αλλά είναι πλέον πταίσμα.¹⁰⁶

Η άδεια οδήγησης πιστοποιεί και αποδεικνύει, εφόσον βεβαίως είναι γνήσια και όχι πλαστή και αποκτήθηκε μετά από αδιάβλητες, αμερόληπτες και χωρίς δωροδοκία εξετάσεις, την ικανότητα κάποιου να οδηγεί. Η ικανότητα αυτή αναλύεται στη γνώση των κανόνων που περιέχει ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας σχετικά με την επιβαλλόμενη συμπεριφορά των οδηγών έναντι των λοιπών χρηστών του οδοστρώματος και των πεζών, στην ικανότητα να χειρίζεται επιδέξια ο οδηγός το αυτοκίνητο με τη θέση του σε κίνηση, με ελιγμούς, με τροχοπέδηση, με αλλαγή κατεύθυνσης, με στάση και στάθμευση κ.λπ. και στη γνώση και ικανότητα για εκτέλεση τροχοπέδησης και ορθών αποφευκτικών ελιγμών που ενδείκνυται να επιχειρήσει κάποιος ενόψει της εμφάνισης κινδύνου που προέρχεται από όχημα ή πεζό. Η οδήγηση χωρίς άδεια ικανότητας για οδήγηση σημαίνει τη μορφή εξωτερικής αμέλειας, η οποία αποκαλείται στην επιστήμη και στη νομολογία **αμέλεια περί την ανάληψη του εγχειρήματος**. Η αμέλεια περί την ανάληψη του εγχειρήματος συνίσταται στην ανάληψη διεξαγωγής μιας ενέργειας ή δραστηριότητας χωρίς να υπάρχουν οι ειδικές γνώσεις και οι επαγγελματικές εμπειρίες και ικανότητες που απαιτούνται για το εγχείρημα ή τα κατάλληλα εργαλεία ή μηχανήματα, έτσι ώστε ο αναλαμβάνων το εγχείρημα εισέρχεται σε άγνωστο γι' αυτόν πεδίο, οπότε ένεκα τούτου προκαλείται κίνδυνος για τα έννομα αγαθά (ανάληψη διεξαγωγής διάγνωσης ή εγχείρησης ή θεραπείας από ανειδίκευτο ιατρό ή χωρίς τα αναγκαία εργαλεία, ανάληψη οδήγησης βαρέος οχήματος ή μηχανήματος χωρίς ειδικές γνώσεις κ.λπ.). Στην ανάληψη διεξαγωγής του εγχειρήματος χωρίς τις απαραίτητες προϋποθέσεις γνωρίζει ο δράστης την επικινδυνότητα που πηγάζει από την έλλειψη ειδικών γνώσεων ή εμπειριών ή εργαλείων και μηχανημάτων κ.λπ. και έτσι μπορεί να προβλέψει το αξιόποينو αποτέλεσμα.¹⁰⁷

¹⁰⁶ **ΠΡΟΣΟΧΗ** : Με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν. 3904/2010, ΦΕΚ Α 218/23.12.2010, ορίσθηκαν τα εξής : «1. Όλες οι σε βαθμό πλημμελήματος αξιόποινες πράξεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2696/1999 (ΦΕΚ 57 Α), τιμωρούνται με κράτηση μέχρι έξι (6) μηνών και πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, εκτός από τις πράξεις των άρθρων 34 παρ. 12, 43 παράγραφοι 2 περιπτώσεις α, β και 4, 85 παρ. 5 και 98 παρ. 2, οι οποίες εξακολουθούν να τιμωρούνται ως πλημμελήματα, με τις αναφερόμενες στις οικείες διατάξεις ποινές».

¹⁰⁷ Για την **αμέλεια περί την ανάληψη του εγχειρήματος (Übernahmeverschulden bzw.-fahrlässigkeit)** βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 262, Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 581, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 153επ., 156, 162επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 12/1994 ΣυμβΓλημΚω σε ΠοινΧρ 1994, σελ. 678, 681, Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο,

Λοιποί κανόνες για την επιμελή και ακίνδυνη οδήγηση και λοιπές παραβάσεις του ΚΟΚ. Η διάταξη του άρθρου 99 ΚΟΚ τιμωρεί ως πταίσμα πλέον όποιον παραχωρεί το όχημά του σε πρόσωπο που στερείται νόμιμης άδειας οδήγησης.¹⁰⁸ Οι διατάξεις των άρθρων 6 και 7 ΚΟΚ ρυθμίζουν τη φωτεινή σηματοδότηση για την κυκλοφορία των οχημάτων και για τους πεζούς (πράσινο, κόκκινο, κίτρινο φως κ.λπ.). Το άρθρο 9 ΚΟΚ ρυθμίζει τη σήμανση εργασιών που εκτελούνται στις οδούς, ώστε να καθίστανται εμφανείς οι κίνδυνοι που ανακύπτουν από αυτές τις εργασίες για τα οχήματα και τους πεζούς. Το άρθρο 11 ΚΟΚ απαγορεύει κατά κανόνα τις επιγραφές και τις διαφημίσεις στις δύο πλευρές που κείνται πέραν του οδοστρώματος, ώστε να μην αποσπάται η προσοχή των οδηγών και να μην προκαλείται σ' αυτούς σύγχυση με πινακίδες σήμανσης. Το άρθρο 30 ΚΟΚ απαγορεύει το άνοιγμα των θυρών του οχήματος από οποιονδήποτε, αν αυτός δεν βεβαιωθεί προηγουμένως, ότι μπορεί να το πράξει ακίνδυνως για τους χρήστες της οδού. Το άρθρο 31 ΚΟΚ προβλέπει τα σχετικά με τον ακίνδυνο τρόπο με τον οποίο πρέπει να στοιβάζεται το φορτίο και το μέγιστο επιτρεπόμενο βάρος του φορτίου σε πράγματα και επιβάτες κάθε οχήματος, δεδομένου ότι η υπερβολική φόρτωση του οχήματος διαταράσσει την ευστάθεια του οχήματος (βλ. ΑΠ 429/2000, ΠοινΧρον 2000, 914). Το άρθρο 34 απαγορεύει τη στάση και τη στάθμευση στο οδόστρωμα, αν δημιουργείται κίνδυνος ή παρακώλυση της κυκλοφορίας. Τα άρθρα 35 και 36 ΚΟΚ προβλέπουν τα σχετικά με τη χρήση των φώτων των οχημάτων, ώστε αφενός να καθίσταται αντιληπτή η παρουσία του οχήματος και αφετέρου να μην προκαλείται θάμβωση στους λοιπούς οδηγούς. Το άρθρο 38 ΚΟΚ περιέχει κανόνες που υποχρεώνουν τους πεζούς μεταξύ άλλων να κάνουν χρήση του πεζοδρομίου και να προτιμούν, όταν διαβαίνουν το οδόστρωμα, να κάνουν χρήση των διαβάσεων για πεζούς που τυχόν υπάρχουν. Το άρθρο 39 ΚΟΚ υποχρεώνει τους οδηγούς να σταματούν ή να μειώνουν ταχύτητα πριν από διαβάσεις πεζών ή όταν ο φωτεινός σηματοδότης επιτρέπει στους πεζούς να διαβούν, καθώς και να παραχωρούν προτεραιότητα σε τυφλούς ή σε άτομα με αναπηρία. Τα άρθρα 53-83 ΚΟΚ ρυθμίζουν τις τεχνικές προδιαγραφές των οχημάτων, ώστε αυτά να είναι ασφαλή και να μη δημιουργούν κίνδυνο για τους λοιπούς οδηγούς και τους πεζούς (σύστημα τροχοπέδησης, φώτα οχημάτων κ.λπ.). Το άρθρο 86 ΚΟΚ επιτάσσει τον τακτικό περιοδικό τεχνικό έλεγχο των οχημάτων, ο οποίος διαπιστώνει τη συνδρομή ή μη των απαραίτητων τεχνικών προδιαγραφών του οχήματος, ώστε να αποφεύγεται η κυκλοφορία οχημάτων, που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν κινδύνους για την ασφαλή κυκλοφορία των οχημάτων. Τέλος, η διάταξη του άρθρου 10 ΚΟΚ επιβάλλει, εκτός άλλων και σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, την υποχρέωση για εγκατάσταση μέσων σήμανσης και σηματοδότησης και γενικότερα για λήψη κάθε μέτρου, «ώστε από τη δημόσια κυκλοφορία να μη δημιουργείται κίνδυνος ή ζημία τρίτων προσώπων ή άλλων έννομων αγαθών».¹⁰⁹

Γενικό Μέρος, Ι, 2006, σελ. 332, Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Ι, 2007, σελ. 331, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, § 18, πλαγιάρ. 13, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Ι, 2010, σελ. 388, ΑΠ 1446/2008, ΠΛογ 2008, 903, ΑΠ 371/1999, ΠοινΧρον 2000, 252, ΑΠ 216/1965, ΠοινΧρον 1965, 487, εισαγγελική πρόταση Γ. Βούλγαρη σε ΣυμβΠλημΚερκ 75/1998, ΠοινΧρον 2008, 191.

¹⁰⁸ **ΠΡΟΣΟΧΗ** : Με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν. 3904/2010, ΦΕΚ Α 218/23.12.2010, ορίσθηκαν τα εξής : «1. Όλες οι σε βαθμό πλημμελήματος αξιόποινες πράξεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2696/1999 (ΦΕΚ 57 Α), τιμωρούνται με κράτηση μέχρι έξι (6) μηνών και πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, εκτός από τις πράξεις των άρθρων 34 παρ. 12, 43 παράγραφοι 2 περιπτώσεις α, β και 4, 85 παρ. 5 και 98 παρ. 2, οι οποίες εξακολουθούν να τιμωρούνται ως πλημμελήματα, με τις αναφερόμενες στις οικείες διατάξεις ποινές».

¹⁰⁹ **ΑΠ 35/2009, www.areiospagos.gr** : «Όπως επίσης διαπιστώθηκε από τις εν συνεχεία διενεργηθείσες εξετάσεις, ο θανατωθείς οδηγός οδηγούσε ευρισκόμενος υπό την επίδραση οινοπνεύματος, καθόσον στο δείγμα αίματος που ελήφθη ανιχνεύτηκε ποσότητα αιθυλικής αλκοόλης σε ποσοστό 1,76 γραμ. ανά 1/τ (βλ. την από 11-5-2001 έκθεση εξετάσεως από το Τμήμα Χημείου της Δ/νσεως Εγκληματολογικών Ερευνών της ΕΛ-ΑΣ) και ακολούθως κατά την επανεξέταση του δείγματος 1, 93 γραμ. ανά 1/τ ..., ενώ σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 842/29-5-2001 έκθεση τοξικολογικής εξετάσεως αίματος και ούρων από το Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας του Παν/μίου Αθηνών ανιχνεύτηκε παρουσία οινοπνεύματος σε συγκέντρωση 2,17 γραμ. ανά 1/τ. ... Ειδικότερα, η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρει σε τι συνίσταται η δια παραλείψεως αμέλεια του αναιρεσείοντος Δημάρχου Λουτρακίου-

VIII. Οδήγηση υπό την επίδραση οινόπνεύματος, φαρμάκων ή τοξικών ουσιών

Στο άρθρο 42 ΚΟΚ ορίζονται τα εξής : «1. Απαγορεύεται η οδήγηση κάθε οδικού οχήματος από οδηγό, ο οποίος κατά την οδήγηση του οχήματος βρίσκεται υπό την επίδραση οινόπνεύματος, τοξικών ουσιών ή φαρμάκων που σύμφωνα με τις οδηγίες χρήσης τους ενδέχεται να επηρεάζουν την ικανότητα του οδηγού. Ο ελεγχόμενος οδηγός θεωρείται ότι βρίσκεται υπό την επίδραση οινόπνεύματος όταν το ποσοστό αυτού στον οργανισμό είναι από 0,50 γραμμάρια ανά λίτρο αίματος (0,50 gr./l) και άνω, μετρούμενο με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή από 0,25 χιλιοστά του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα και άνω, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου. ... 2. Τα αρμόδια αστυνομικά και λιμενικά όργανα μπορούν κατά περίπτωση να ασκούν έλεγχο για τη διαπίστωση ύπαρξης στον οργανισμό των οδηγών οινόπνεύματος, τοξικών ουσιών ή φαρμάκων κατά την προηγούμενη παράγραφο, οι δε Οδηγοί υποχρεούνται να δέχονται τον έλεγχο αυτόν. 3. Σε περίπτωση θανατηφόρου τροχαίου ατυχήματος ο έλεγχος για τη διαπίστωση ύπαρξης στον οργανισμό οινόπνεύματος, τοξικών ουσιών ή φαρμάκων, κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, γίνεται υποχρεωτικά με αιμοληψία από τα θανόντα πρόσωπα, ως και από τους ζώντες, εκτός και αν για τους τελευταίους ειδικό παθολογικοί λόγοι δεν το επιτρέπουν, οπότε στην περίπτωση αυτή η μέτρηση γίνεται, για μεν το οινόπνευμα στον εκπνεόμενο αέρα με τη συσκευή αλκοολομέτρου, για δε τις τοξικές ουσίες και φάρμακα με τη λήψη ούρων ή άλλο πρόσφορο μέσο. Για την ύπαρξη ή μη των προβαλλόμενων αυτών λόγων χρειάζεται ιατρική πιστοποίηση από δημόσιο νοσοκομείο. 4. Σε περίπτωση τροχαίου ατυχήματος με σωματικές βλάβες ο έλεγχος για τη διαπίστωση ύπαρξης στον οργανισμό οινόπνεύματος γίνεται είτε στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου είτε με αιμοληψία. 5. Στους τροχονομικούς ελέγχους στο δρόμο ή σε τροχαία ατυχήματα χωρίς σωματικές βλάβες, ο έλεγχος για τη διαπίστωση ύπαρξης στον οργανισμό οινόπνεύματος γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου, για δε τη διαπίστωση ύπαρξης τοξικών ουσιών ή φαρμάκων της παραγράφου 1 του παρόντος γίνεται με τη χρησιμοποίηση κάθε κατάλληλου επιστημονικού

Περαχώρας Κορινθίας ... ήτοι ποία συγκεκριμένα προστατευτικά μέτρα όφειλε να πάρει ως εκ των καθηκόντων του εκ της παραπάνω Δημορχιακής ιδιότητάς του και δη ότι δεν μερίμνησε, όπως είχαν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση ... άρθρο 24 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Π.Δ. 410/1995), που αναφέρεται στην υποχρέωση του Δημάρχου προς προστασία της υγείας και της ζωής των δημοτών του Δήμου του με κάθε ενδεδειγμένο μέτρο... και περαιτέρω, ενώ γνώριζε, ότι από προηγούμενη συμπεριφορά των υφισταμένων του Δημοτικών οργάνων και του ίδιου, είχε δημιουργηθεί κίνδυνος επέλευσης ατυχήματος, ήτοι ενώ ήταν νόμιμος εκπρόσωπος του εν λόγω Δήμου από το 1995 και ως εκ της θέσεώς του αυτής και των εν γένει καθηκόντων του, γνώριζε ότι α) είχαν τοποθετηθεί και λειτουργούσαν από το 1984 απαγορευτικές σιδηροδροκοί (μπάρες) κάθετα και καθόλο το πλάτος του οδοστρώματος της παραλιακής δημοτικής οδού ότι αδυνατούσε να ελέγξει τη λειτουργία αυτών, αφού παρέμεναν ανοικτές και κλειστές σε μη τακτικά χρονικά διαστήματα...ότι δεν υπήρχε κατάλληλος δημοτικός φωτισμός πλησίον, προειδοποιητικά των οδηγών φωτεινά σήματα ... παρά ταύτα, δε μερίμνησε σαν Δήμαρχος ... να τοποθετηθούν επί της ως άνω οδού και σε απόσταση πριν από τη μπάρα, προειδοποιητικά σήματα για την ενημέρωση των οδηγών, φωτεινός παλλόμενος ή κυκλικής μορφής σηματοδότης ή να τοποθετηθεί στο χώρο της σιδηροδροκού επαρκής φωτισμός, έτσι ώστε να γίνεται αντιληπτή η ύπαρξη της από ικανή απόσταση κατά τις νυκτερινές ώρες, δε μερίμνησε να γίνεται από τους αρμόδιους υφισταμένους του υπαλλήλους του Δήμου αυτού, τακτική συντήρηση της σιδηροδροκού, έτσι ώστε, όταν καταστρέφεται, να βάφεται και πάλι το ειδικό κίτρινο ανακλαστικό χρώμα, με το οποίο ήταν αρχικά βαμμένη, και έτσι η συγκεκριμένη σιδερένια μπάρα, λόγω αποχρωματισμού και της ελλείψεως κάθε προειδοποιητικού φωτεινού ή ανακλαστικού σήματος, να είναι δυσδιάκριτη από τους χρήστες της οδού αυτής και ο παθών Ζ, κατά τις νυκτερινές ώρες της 24-4-2001, οδηγώντας δίκυκλη μοτοσικλέτα επί της ..., εισελθών από την οδό, με κατεύθυνση προς το καζίνο Λουτρακίου, λόγω του ότι όλες τις προηγούμενες ημέρες και ώρες η συγκεκριμένη σιδηροδροκός - μπάρα ήταν ανοικτή, διελθών και την πρώτη σιδηροδροκό που βρήκε ανοικτή, συνέχισε υπολαμβάνων ότι και η δεύτερη σιδηροδροκός θα είναι ανοικτή, μη διακρίνας εγκαίρως ότι αυτή ήταν κατεβασμένη, λόγω των άνω ελαττωμάτων διάβρωσης και λόγω των πιο πάνω παραλείψεων του αναιρεσείοντος εκπροσώπου της Δημοτικής Αρχής, παρά τη μείωση της ταχύτητάς του και την πλαγιολίσθηση, επέπεσε στη σιδηροδροκό, στο κάτω διαγώνιο υποστύλμα αυτής, που από τη διάβρωση είχε μάλιστα αποκολληθεί και τον διαπέρασε στο σώμα και επήλθε εκ τούτου του ατυχήματος αυτού ο θάνατός του από κάταγμα αυχενικής μοίρας με πλήρη διατομή Α1-Α2 σπονδύλων. Αναφέρεται δε στο αιτιολογικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως και η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των αναφερομένων ως άνω παραλείψεων του κατηγορουμένου Δημάρχου, ως ενεργού αιτίας και του επελθόντος αποτελέσματος του θανάτου του άνω οδηγού, **ανεξάρτητα από τη συνυπαιότητα του οδηγού**, γεγονός που θα αποφευγόταν, αν ο κατηγορούμενος είχε λάβει, όπως όφειλε εκ των καθηκόντων του ως εκπροσώπου του άνω Δήμου, τα παραπάνω επιβαλλόμενα και προσήκοντα προστατευτικά μέτρα».

μέσου. Η διαπίστωση του ποσοστού συγκέντρωσης οιοπνεύματος σε ατύχημα πεζού, στις περιπτώσεις της παρούσας και των δύο προηγούμενων παραγράφων, διαπιστώνεται με τον ίδιο τρόπο. 6. Με την επιφύλαξη του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 3, όποιος αρνείται να υποβληθεί σε έλεγχο για τη διαπίστωση ύπαρξης στον οργανισμό του οιοπνεύματος, είτε δια αιμοληψίας είτε με τη χρήση συσκευής αλκοολομέτρου, τεκμαίρεται ότι η συγκέντρωση οιοπνεύματος στο αίμα του είναι άνω του 1,10 g/l σύμφωνα με τη μέθοδο της αιμοληψίας. Επίσης όποιος αρνείται να υποβληθεί σε έλεγχο για τη διαπίστωση ύπαρξης τοξικών ουσιών ή φαρμάκων στον οργανισμό τεκμαίρεται ότι βρίσκεται υπό την επίδραση τοξικών ουσιών ή φαρμάκων που σύμφωνα με τις οδηγίες τους ενδέχεται να επηρεάζουν την ικανότητα οδήγησης, σύμφωνα με την παράγραφο 9. 7. Όποιος οδηγεί όχημα υπό την επίδραση οιοπνεύματος τιμωρείται ως εξής: α. Με διοικητικό πρόστιμο διακοσίων (200,00) ευρώ, εάν η συγκέντρωση οιοπνεύματος στο αίμα του κυμαίνεται από 0,50 g/l έως 0,80 g/l, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή από 0,25 έως 0,40 χιλιοστά του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου.¹¹⁰ β. Με διοικητικό πρόστιμο επτακοσίων (700,00) ευρώ και με αφαίρεση, επιτόπου, της άδειας ικανότητας οδηγού για ενενήντα (90) ημέρες, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία του άρθρου 103 του παρόντος Κώδικα, εάν η συγκέντρωση οιοπνεύματος στο αίμα του είναι άνω του 0,80 g/l και μέχρι 1,10 g/l, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή άνω των 0,40 έως 0,60 χιλιοστών του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου. Στην περίπτωση αυτή η άδεια ικανότητας οδηγού επιστρέφεται μετά την παρέλευση του τριμήνου, μόνο με την προσκόμιση του αποδεικτικού καταβολής του διοικητικού προστίμου. γ. Με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) μηνών, διοικητικό πρόστιμο χιλίων διακοσίων (1.200,00) ευρώ και αφαίρεση, επιτόπου, της άδειας ικανότητας οδηγού για εκατόν ογδόντα (180) ημέρες, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία του άρθρου 103 του παρόντος Κώδικα, εάν η συγκέντρωση οιοπνεύματος στο αίμα του είναι άνω του 1,1 g/l μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή άνω των 0,60 χιλιοστών του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου. Στην περίπτωση αυτή η άδεια ικανότητας οδηγού επιστρέφεται μετά την παρέλευση του εξαμήνου, μόνο με την προσκόμιση αποδεικτικού καταβολής του διοικητικού προστίμου.¹¹¹ δ. Στις πιο πάνω περιπτώσεις α', β' και γ' το όχημα ακινητοποιείται υποχρεωτικά και φυλάσσεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 του παρόντος και των, κατ' εξουσιοδότηση αυτού, εκδιδόμενων αποφάσεων. Ο έλεγχος και η βεβαίωση των παραβάσεων της παρούσας παραγράφου γίνεται από συνεργείο δύο τουλάχιστον αστυνομικών ή λιμενικών, εκ των οποίων ο ένας είναι ανακριτικός υπάλληλος. 8. Εάν ο οδηγός οχήματος καταληφθεί να οδηγεί και πάλι υπό την επήρεια οιοπνεύματος εντός δύο (2) ετών από προηγούμενη παράβαση της απαγόρευσης οδήγησης υπό την επίδραση οιοπνεύματος και η συγκέντρωση οιοπνεύματος στο αίμα του, κατά τη νέα παράβαση, είναι άνω του 1,10 g/l, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας

¹¹⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 της ΥΑ 2500/15/135-ι'/6.9.2011 (ΦΕΚ Β' 2077/19.9.2011), ισχύουν τα ακόλουθα: «3. Το διοικητικό πρόστιμο που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 7α του άρθρου 42 του ν. 2696/1999, όπως ισχύει, επιβάλλεται στους οδηγούς της παρ. 1 του παρόντος άρθρου αν η συγκέντρωση οιοπνεύματος κυμαίνεται από 0,20 έως 0,80 γραμμάρια ανά λίτρο αίματος, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας και από 0,10 έως 0,40 χιλιοστά του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου».

¹¹¹ ΠΡΟΣΟΧΗ : Με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν. 3904/2010, ΦΕΚ Α 218/23.12.2010, ορίσθηκαν τα εξής : «1. Όλες οι σε βαθμό πλημμελήματος αξιόποινες πράξεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2696/1999 (ΦΕΚ 57 Α), τιμωρούνται με κράτηση μέχρι έξι (6) μηνών και πρόστιμο μέχρι τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, εκτός από τις πράξεις των άρθρων 34 παρ. 12, 43 παράγραφοι 2 περιπτώσεις α, β και 4, 85 παρ. 5 και 98 παρ. 2, οι οποίες εξακολουθούν να τιμωρούνται ως πλημμελήματα, με τις αναφερόμενες στις οικείες διατάξεις ποινές». Ωστόσο, το άρθρο 37 παρ. 8 περ. α' Ν. 4055/2012, ΦΕΚ Α 51/12.3.2012, όρισε τα εξής : «Στο άρθρο 42 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2696/1999 ..., γίνονται οι εξής τροποποιήσεις: α) Οι αναφερόμενες στην περίπτωση γ' της παραγράφου 7 παραβάσεις τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) μηνών και χρηματική ποινή χιλίων διακοσίων (1.200) ευρώ, καθώς και με αφαίρεση επιτόπου της άδειας ικανότητας οδήγησης για έξι (6) μήνες».

ή άνω των 0,60 χιλιοστών του γραμμαρίου ανά λίτρο εμπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εμπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου, επιβάλλεται για κάθε περαιτέρω παράβαση ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών και διοικητικό πρόστιμο δύο χιλιάδων (2.000,00) ευρώ, καθώς και επιτόπου αφαίρεση της άδειας ικανότητας οδηγού για πέντε (5) χρόνια, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία του άρθρου 103 του παρόντος Κώδικα. Η αφαίρεση της άδειας ικανότητας οδηγού, στην περίπτωση αυτή, αρχίζει κάθε φορά από τη λήξη του χρόνου της προηγούμενης αφαίρεσης. Στις περιπτώσεις αυτές, η άδεια ικανότητας οδηγού επιστρέφεται μετά την παρέλευση του συνολικού χρόνου αφαίρεσης της, μόνο με την προσκόμιση αποδεικτικού καταβολής των διοικητικών προστίμων. Η περίπτωση δ της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζεται αναλόγως.¹¹² 9. Εάν ο οδηγός καταληφθεί να οδηγεί υπό την επίδραση τοξικών ουσιών ή φαρμάκων, που σύμφωνα με τις οδηγίες τους ενδέχεται να επηρεάζουν την ικανότητα οδήγησης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) μηνών και με χρηματική ποινή τουλάχιστον διακοσίων (200,00) ευρώ και με αφαίρεση της άδειας ικανότητας οδηγού για χρονικό διάστημα τριών (3) μέχρι έξι (6) μηνών, η οποία επιβάλλεται υποχρεωτικά από το δικαστήριο.¹¹³ 10. Στις περιπτώσεις των παραγράφων 7 εδάφιο γ και 8 του άρθρου αυτού, η παράβαση τιμωρείται, παράλληλα και ανεξάρτητα από τις ποινικές και λοιπές κυρώσεις που προβλέπουν οι διατάξεις αυτές, και με την ποινή της αφαίρεσης των κρατικών πινακίδων και της άδειας κυκλοφορίας του οχήματος για χρονικό διάστημα από δέκα (10) ημέρες έως έξι (6) μήνες, η οποία επιβάλλεται από το δικαστήριο. Η κύρωση αυτή δεν ισχύει για τις περιπτώσεις των κατηγοριών οχημάτων του άρθρου 103 παρ. 4 στοιχεία α' και β' του παρόντος. ...».

Όταν κάποιος οδηγεί υπό την επίδραση οιοπνεύματος ή τοξικών ουσιών (άρθρο 42 ΚΟΚ),¹¹⁴ τότε οδηγεί έχοντας υποστεί αλλοίωση της σωματικής και ψυχοπνευματικής του κατάστασης και παροδική διατάραξη της συνείδησης, με αποτέλεσμα τη μείωση ή και τον αποκλεισμό της ικανότητας να αντιλαμβάνεται το άδικο της συμπεριφοράς του ή να ενεργεί σύμφωνα με την αντίληψή του για το άδικο αυτό (βλ. άρθρα 34, 36, 193 ΠΚ). Για την οδική κυκλοφορία **σημαίνει η συνεπεία κατανάλωσης οιοπνεύματος μέθη**, ότι ανάλογα με το ποσοστό οιοπνεύματος στο αίμα (βλ. άρθρο 42 ΚΟΚ) μειώνεται ή αποκλείεται εντελώς η ικανότητα για επιμελή και ασφαλή οδήγηση, έτσι ώστε ο οδηγός ή δεν αντιλαμβάνεται έγκαιρα τους κινδύνους ή δεν τηρεί τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας (π.χ. παραβιάζει πινακίδα STOP ή οδηγεί με επικίνδυνους ελιγμούς ή υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια ταχύτητας) ή έχει μειωμένα αντανακλαστικά, μη δυνάμενος να αντιδράσει αστραπιαία και ορθά μπροστά σε εμφανιζόμενο κίνδυνο (π.χ. δεν τροχοπεδεί αμέσως ή δεν ενεργεί

¹¹²Κατά το άρθρο 37 παρ. 8 περ. β' Ν. 4055/2012, ΦΕΚ Α 51/12.3.2012, ισχύουν τα εξής : «Στο άρθρο 42 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ... γίνονται οι εξής τροποποιήσεις: β) Οι αναφερόμενες στην παράγραφο 8 παραβάσεις τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον δύο χιλιάδων (2.000) ευρώ, καθώς και με αφαίρεση επιτόπου της άδειας ικανότητας οδήγησης για πέντε (5) χρόνια».

¹¹³Κατά το άρθρο 37 παρ. 8 περ. γ' Ν. 4055/2012, ΦΕΚ Α 51/12.3.2012, ισχύουν τα εξής : «Στο άρθρο 42 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ... γίνονται οι εξής τροποποιήσεις: γ) Οι αναφερόμενες στην παράγραφο 9 παραβάσεις τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) μηνών και με χρηματική ποινή τουλάχιστον πεντακοσίων (500) ευρώ, καθώς και με αφαίρεση επιτόπου της άδειας ικανότητας οδήγησης για χρονικό διάστημα τριών (3) μέχρι έξι (6) μηνών».

¹¹⁴ **Ειδικότερη διάταξη** περιέχεται στο άρθρο 25 Ν 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών (Οδήγηση μεταφορικών μέσων) : «1. Με φυλάκιση τουλάχιστον πέντε (5) μηνών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) ευρώ μέχρι δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ, καθώς και με στέρηση από δύο έως πέντε έτη της άδειας οδήγησης ή του οικείου διπλώματος ή του πτυχίου ή του αποδεικτικού ναυτικής ικανότητας τιμωρείται όποιος οδηγεί ή κυβερνά οποιοδήποτε πλωτό, χερσαίο ή εναέριο μεταφορικό μέσο υπό την επίδραση ναρκωτικών. Αν από την πράξη αυτή προκλήθηκε απλή σωματική βλάβη επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους. Αν προκλήθηκε βαριά σωματική βλάβη επιβάλλεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών. Αν από την πράξη αυτή προκλήθηκε θάνατος επιβάλλεται ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης μέχρι δέκα ετών. ...». Στο εδ. α θεσπίζεται **έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης**. Στα λοιπά εδάφια θεσπίζονται **εγκλήματα διακρινόμενα εκ του αποτελέσματος**, στα οποία το επελθόν αποτέλεσμα πρέπει να οφείλεται σε αμέλεια (άρθρο 29 ΠΚ). Βλ. και το άρθρο 290 ΠΚ για τη διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών.

ταχέως τον προσήκοντα αποφευκτικό ελιγμό). Ανάλογα ισχύουν και στην κατανάλωση ναρκωτικών ουσιών.¹¹⁵

Όταν εξάλλου κάποιος οδηγεί υπό την επίδραση μέθης συνεπεία κατανάλωσης οινοπνευματωδών ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και προκαλέσει κατά την οδήγηση θάνατο ή θανάτους, τότε είναι δυνατό να λαμβάνουν χώρα τρία τινά:¹¹⁶

1) Εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 193 ΠΚ σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 34 ΠΚ (ανικανότητα προς καταλογοισμό).¹¹⁷ Συμπτώματα της πλήρους μέθης είναι η πρόδηλη αλλοίωση της ομιλίας, τα παραπατήματα (τρεκλίσματα), η αμνησία, η αδυναμία να κάνει κάποιος λογική συζήτηση ή να βαδίσει άνετα, διατηρώντας την ισορροπία του σώματος κ.λπ. (= ενδείξεις για την απόδειξη μέθης και της έκτασης αυτής). Η πλήρης μέθη συνεπεία χρήσεως οινοπνεύματος που προκαλεί ανικανότητα προς καταλογοισμό κατ' άρθρο 34 ΠΚ με πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας υφίσταται, όταν ανιχνευθούν στο αίμα πάνω από 3, 3 γραμμάρια οινοπνεύματος κατά λίτρο αίματος (3, 3 0/00), ενώ ελαττωμένη ικανότητα προς καταλογοισμό συντρέχει στην περίπτωση συγκέντρωσης οινοπνεύματος στο αίμα που υπερβαίνει τα 2, 2 γραμμάρια οινοπνεύματος κατά λίτρο αίματος (2, 2 0/00),¹¹⁸ **εφόσον βέβαια η μέθη είναι ανυπαίτια, όπως συμβαίνει π.χ. συνεπεία χρόνιου αλκοολισμού (βλ. άρθρο 36 παρ. 1, 2 ΠΚ).**¹¹⁹ Αλλά τούτο δεν είναι απόλυτο, επειδή κάθε οργανισμός αντέχει διαφορετικά στο οινόπνευμα αναλόγως και του δυνατού ή μη οργανισμού, της κόπωσης και αϋπνίας ή μη, της ζέστης ή του ψύχους που επικρατεί και της στενοχωρίας και θλίψης ή μη. **Παράδειγμα :** Ο Α έχει κάνει χρήση ηρωίνης ή και αλκοόλ (οινοπνευματώδη ποτά) και στη συνέχεια, αφού έχει περιέλθει σε κατάσταση διατάραξης της συνείδησης λόγω της πλήρους μέθης από αυτά, **που αποκλείει την κατά το άρθρο 34 ΠΚ ικανότητα για καταλογοισμό**, ανεβαίνει στη μοτοσικλέτα και στα 200 μέτρα πέφτει επάνω σε έναν πεζό και τον σκοτώνει. Εδώ, αν δεν ήταν ο Α λόγω της πλήρους μέθης ακαταλόγιστο πρόσωπο, θα τιμωρούνταν για ανθρωποκτονία από αμέλεια (άρθρο 302 παρ. 1 ΠΚ) ή ορθότερα για θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών (άρθρο 290 ΠΚ), **επειδή θα βρισκόταν υπό την επίδραση μέθης αλλά όχι πλήρους.** Τώρα θα τιμωρηθεί για έγκλημα σε κατάσταση υπαίτιας πλήρους μέθης που τιμωρείται ως πλημμέλημα με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών. Αν βέβαια, είχε σκοτώσει δύο ή τρεις ή περισσότερους πεζούς, θα είχαμε έγκλημα σε κατάσταση υπαίτιας μέθης **κατά συρροή.** Ακριβέστερα, θα είχαμε κατ' ιδέαν συρροή εγκλημάτων σε κατάσταση υπαίτιας πλήρους μέθης (με μια πράξη), οπότε σύμφωνα με το άρθρο 94 παρ. 2 εδ. α ΠΚ το δικαστήριο θα μπορούσε να επαυξήσει ελεύθερα τη «φυλάκιση μέχρι έξι μηνών» αλλά δεν θα μπορούσε να υπερβεί «το ανώτατο όριο του είδους της ποινής», δηλαδή τη φυλάκιση πέντε ετών (βλ. άρθρο 53 ΠΚ : «Η διάρκεια της φυλάκισης δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη, ούτε είναι μικρότερη από δέκα ημέρες»). Ο Νομοθέτης λοιπόν μερίμνησε, θεσπίζοντας ένα έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης,

¹¹⁵ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 440επ., με περαιτέρω παραπομπές. Πρβλ. και ΤρΠλημ/αρ 487/2014, ΠοινΔικ 2014, 488επ., ΑΠ 134/2012, www.areiospagos.gr, ΑΠ 793/2009, www.areiospagos.gr.

¹¹⁶Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια – Παραδείγματα, 2015, σελ. 59-67.

¹¹⁷ Άρθρο 193 ΠΚ (Έγκλημα σε κατάσταση υπαίτιας μέθης) : «1. Όποιος εκτός από τις περιπτώσεις του άρθρου 35 με πρόθεση ή από αμέλεια περιάγει τον εαυτό του σε κατάσταση μέθης που αποκλείει κατά το άρθρο 34 την ικανότητα για καταλογοισμό και σ' αυτή την κατάσταση γίνεται υπαίτιος πράξης, η οποία αλλιώς θα του είχε καταλογοιστεί σαν κακούργημα ή πλημμέλημα, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών, αν η πράξη είναι πλημμέλημα, και με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, αν η πράξη είναι κακούργημα. 2. Αν η πράξη διώκεται μόνο ύστερα από έγκληση, η ποινική δίωξη ασκείται μόνο μετά την υποβολή της».

¹¹⁸ Πρβλ. Helmut Satzger, Die relevanten Grenzwerte der Blutalkoholkonzentration im Strafrecht, Juristische Ausbildung 2013, σελ. 345επ., 348, 356, υπό επίκληση αποφάσεων του Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου της Γερμανίας και απόψεων της Νομικής Θεωρίας (βλ. το άρθρο στο Internet). Στην περίπτωση που ανιχνεύθηκε η περιεκτικότητα του αίματος σε οινόπνευμα να είναι 4,46‰ δέχθηκε ο Άρειος Πάγος **πλήρη μέθη** : βλ. ΑΠ 1732 / 2009 www.areiospagos.gr.

¹¹⁹ Για τη μέθη που είναι ανυπαίτια, όπως συμβαίνει π.χ. συνεπεία χρόνιου αλκοολισμού, και προκαλεί ελαττωμένη ικανότητα για καταλογοισμό βλ. άρθρο 36 παρ. 1, 2 ΠΚ και ΑΠ 1732 / 2009 www.areiospagos.gr.

ώστε να τιμωρούνται συμπεριφορές, οι οποίες κανονικά θα έμεναν ατιμώρητες ένεκα έλλειψης του στοιχείου του καταλογισμού και ειδικότερα της ικανότητας προς καταλογισμό συνεπεία υπαίτιας (με δόλο ή από αμέλεια) μέθης από αλκοόλ, ναρκωτικά κ.λπ.

2) Εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 35 παρ. 3 ΠΚ (Υπαίτια διατάραξη της συνείδησης). Κατ' άρθρο 35 ΠΚ ισχύουν τα εξής : «1. Πράξη που κάποιος αποφάσισε σε κανονική ψυχική κατάσταση, αλλά που για την τέλεσή της έφερε τον εαυτό του σε κατάσταση διαταραγμένης συνείδησης του καταλογίζεται σαν να την τέλεσε με δόλο. 2. Αν η πράξη που τέλεσε σε τέτοια κατάσταση είναι άλλη από εκείνη που είχε αποφασίσει, ο υπαίτιος τιμωρείται με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83). 3. Πράξη που ο υπαίτιος πρόβλεψε ή μπορούσε να προβλέψει ότι ενδέχεται να τελέσει, αν οδηγηθεί σε κατάσταση διατάραξης της συνείδησης του καταλογίζεται ως πράξη που τελέστηκε από αμέλεια». Ερμηνευτικά συνάγεται ότι ως «κατάσταση διατάραξης της συνείδησης» νοείται και εκείνη που προκλήθηκε με μέθη και αποκλείει τον καταλογισμό κατ' άρθρο 34 ΠΚ.¹²⁰ Αν επομένως κάποιος μετέβη στο κέντρο διασκέδασης, οδηγώντας το αυτοκίνητό του και έχοντας ως συνεπιβάτες και τέσσερις φίλους, και διαπιστωθεί, ότι την ώρα που γλεντούσε, διασκεδάζε και μεθοκοπούσε ο δράστης με βάση τις εμπειρίες, τις γνώσεις, τις ιδιότητες και τις ικανότητές του μπορούσε να προβλέψει (και να το αποφύγει), ότι ενδέχεται να σκοτώσει ανθρώπους με την οδήγηση του αυτοκινήτου του μετά τη διασκέδαση, θα μπορεί να εφαρμοσθεί η διάταξη του άρθρου 302 παρ. 1 ΠΚ (ανθρωποκτονία από αμέλεια) και επιπλέον σε περίπτωση πολλών θανάτων η διάταξη του άρθρου 94 παρ. 1, 2 εδ. α, β ΠΚ, με αποτέλεσμα τη **δυνατότητα επιβολής φυλάκισης μέχρι δέκα ετών και επιβολής προσωρινής κράτησης** (άρθρο 282 παρ. 3 εδ. δ ΚΠΔ).

3) Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 302 παρ. 1 ΠΚ (ανθρωποκτονία από αμέλεια) και του άρθρου 42 ΚΟΚ που τιμωρεί την οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος ή ναρκωτικών ουσιών. Εδώ, σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις, διατηρείται παρά τη μέθη η ικανότητα προς καταλογισμό.¹²¹ Δεν υφίσταται πλήρης μέθη που αποκλείει την κατ' άρθρο 34 ΠΚ ικανότητα για καταλογισμό !!!¹²² Θα μπορούσε όμως και θα έπρεπε αντί των ως άνω

¹²⁰ Πρβλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 620επ., Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, σελ. 619επ.

¹²¹ **ΑΠ 51/2010, www.areiospagos.gr:** «Στην προκειμένη περίπτωση ... ο κατηγορούμενος Χ από αμέλειά του ... προκάλεσε τον θάνατο άλλου και σωματική βλάβη άλλου ... ο τελευταίος (κατηγορούμενος) δεν είχε τον πλήρη έλεγχο του οχήματός του με αποτέλεσμα να εκτραπεί της πορείας του προς τα αριστερά, να εισέλθει στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, όπου εκινείτο το αυτοκίνητο του πρώτου Ψ1, ο οποίος μόλις αντιλήφθηκε την αντικανονική πορεία του αυτοκινήτου του κατηγορουμένου και μη δυνάμενος να κάνει αποφευκτικό ελιγμό προς τα δεξιά (όπου υπήρχαν χαντάκι και κολώνες) εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα πορείας για να αποφύγει τη σύγκρουση, την οποία όμως δεν απέφυγε, διότι στην προσπάθειά του ο κατηγορούμενος να επαναφέρει το όχημά του στο ρεύμα πορείας προσέκρουσε με το εμπρόσθιο δεξιό τμήμα του αυτοκινήτου του στο εμπρόσθιο δεξιό τμήμα του αυτοκινήτου του Ψ1. Αποτέλεσμα της συγκρούσεως αυτής για την οποία αποκλειστικός υπαίτιος καθώς και των συνεπειών της ήταν ο κατηγορούμενος, ο οποίος μάλιστα κατά το χρόνο του ατυχήματος οδηγούσε το όχημά του χωρίς άδεια ικανότητας (οδήγησης), ήταν να τραυματιστεί θανάσιμα και συνεπιβάτιδα του αυτοκινήτου του ..., η οποία υπέστη βαριά κάκωση κεφαλής και κοιλίας ... και να τραυματισθεί ο οδηγός του αυτοκινήτου Ψ1 Με βάση τις παραδοχές αυτές το δικαστήριο της ουσίας όπως προκύπτει από το διατακτικό της προσαλλόμενης αποφάσεως κήρυξε ένοχο τον ήδη αναιρεσείοντα κατηγορούμενο του ότι "Στο ... στις 24/11/2002, όντας οδηγός αυτοκινήτου, από αμέλειά του ... επέφερε κατά την οδήγηση του οχήματός του τον θάνατο άλλου, ... και συγκεκριμένα οδηγώντας το με αριθμό ... αυτοκίνητο, ευρισκόμενος υπό την επίδραση οινοπνεύματος και στερούμενος της απαιτούμενης άδειας ικανότητας οδήγησης αυτού ... εξετράπη της πορείας του προς τα αριστερά και εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα πορείας ... Με αυτές τις αλληλοσυμπληρούμενες παραδοχές σκεπτικού και διατακτικού, το δικάσαν εφετείο διέλαβε στην προσαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία ...». Βλ. παρόμοια απόφαση σε **ΑΠ 793/2009, www.areiospagos.gr.**

¹²² Σχετικά με την **απόλυτη ανικανότητα για ασφαλή οδήγηση λόγω μέθης**, η οποία όμως μπορεί μην ταυτίζεται με την πλήρη μέθη και να συνυπάρχει με την ικανότητα προς καταλογισμό, βλ. ΑΠ 523/2007, ΝοΒ 2007, 1867 ή www.areiospagos.gr: «Έτσι που έκρινε το Εφετείο, παραβίασε ευθέως την προαναφερόμενη ουσιαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 42 παρ. 1 του Ν 2696/1999, με την έννοια της εσφαλμένης εφαρμογής της, διότι ενώ με βάση τις παραδοχές στις από 19.5.2000 και 27.7.2000 εκθέσεις εξέτασης και επανεξέτασης αίματος του οδηγού ανιχνεύθηκε περιεκτικότητα σε οινόπνευμα 1, 18 g και 1, 25 g ανά λίτρο αίματος αντίστοιχα,

διατάξεων να εφαρμόζεται, **ιδιαίτερα σε περιπτώσεις συρροής πολλών παραβάσεων του ΚΟΚ με πολλά θανατηφόρα αποτελέσματα**, η διάταξη του άρθρου 290 παρ. 1 β ΠΚ (θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους) που δεν εφαρμόζεται συνήθως στην πράξη : πρβλ. Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Επικίνδυνη οδήγηση και παράλειψη τοποθέτησης προειδοποιητικών πινακίδων στους δρόμους. Γιατί αγνοείται το άρθρο 290 ΠΚ ; Υπεράσπιση 1998, σελ. 1143επ., όπου ως τρόποι διατάραξης της ασφάλειας της συγκοινωνίας στους δρόμους αναφέρονται **ενδεικτικά** η ανάπτυξη υπερβολικής ταχύτητας κατά την οδήγηση, **η οδήγηση υπό συνθήκες μέθης**, η ρίψη υγρών στο οδόστρωμα με συνέπεια την ολισθηρότητά του, η τοποθέτηση εμποδίων στο οδόστρωμα που δημιουργούν κίνδυνο, η αφαίρεση πινακίδων από τους δρόμους και η παράλειψη των αρμόδιων υπαλλήλων να μεριμνήσουν για την τοποθέτηση προειδοποιητικών πινακίδων (π.χ. πριν από μια σιδηροδρομική γραμμή). Σημειωτέον, ότι η θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους είναι έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος (η διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους οφείλεται σε δόλο και ο επελθών συνεπεία αυτής θάνατος οφείλεται σε αμέλεια : βλ. άρθρο 29 ΠΚ).¹²³

ΙΧ. Η σχέση των παραβάσεων του ΚΟΚ με τη διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών (άρθρο 290 ΠΚ)

Στη διάταξη του άρθρου 290 ΠΚ (**Διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών**) ορίζονται τα εξής : «1. Όποιος με πρόθεση διαταράσσει την ασφάλεια της συγκοινωνίας στους δρόμους ή στις πλατείες τιμωρείται: α) με φυλάκιση, αν από την πράξη μπορεί να προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο· β) με κάθειρξη, αν επήλθε θάνατος. 2. Αν η πράξη τελέστηκε από αμέλεια, επιβάλλεται φυλάκιση».

ποσοστά δηλαδή που υπερβαίνουν το κατώτατο όριο των 0, 50 γραμμαρίων ανά λίτρο αίματος, **οπότε και σύμφωνα με τη νομική σκέψη που προηγήθηκε, ο οδηγός θεωρείται, κατ' αμάχητο τεκμήριο, ότι βρίσκεται στην κατάσταση της απόλυτης ανικανότητας προς οδήγηση**, έκρινε ότι ο συγκεκριμένος οδηγός κατά τη χρονική στιγμή του ατυχήματος δεν βρισκόταν υπό την επίδραση οινοπνεύματος ...».

¹²³ **Πρόδηλη περίπτωση θανατηφόρας διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών** υφίστατο στην ακόλουθη περίπτωση (βλ. **ΑΠ 134 / 2012, www.areiospagos.gr**) : «Ειδικότερα στο διατακτικό, η προσβαλλομένη απόφαση δέχθηκε επί λέξει τα παρακάτω: "Κηρύσσει αυτόν ένοχο του ότι: Στο 147,5 χλμ. της Επαρχιακής οδού Χαλκίδας - Αιδηψού στις 14-8-2003 με περισσότερες πράξεις τέλεσε τα εξής εγκλήματα: Α) Οδηγούσε το υπ' αριθμ. ... ΙΧΕ επί της ως άνω οδού με κατεύθυνση προς Χαλκίδα υπό **την επίδραση ναρκωτικών ουσιών και συγκεκριμένα ινδικής κάνναβης και εντός κατοικημένης περιοχής είχε αναπτύξει υπερβολική ταχύτητα** (άνω των 160 χιλ/τρων την ώρα) **και από την πράξη του αυτή προέκυψε κοινός κίνδυνος ζωής ανθρώπων**. Β) Από αμέλεια του ... α) επέφερε τον θάνατο άλλων και β) προκάλεσε σωματικές κακώσεις και βλάβες της υγείας άλλων, πρόβλεψε δε ως δυνατών το αποτέλεσμα τούτο αλλά πίστεψε ότι δεν θα επερχόταν. Ειδικότερα, οδηγώντας το υπ' αριθμ. ... ΙΧΕ αυτοκίνητο επί της Επαρχιακής Οδού Χαλκίδας Αιδηψού με κατεύθυνση προς Χαλκίδα, **χωρίς την απαιτούμενη από το νόμο άδεια οδήγησης** και υπό την επίδραση ινδικής κάνναβης, από απεισκευσία του, περί ώρα 02.00 στην ΧΘ 145,5 της άνω οδού, οδηγούσε χωρίς σύνεση και προσοχή και με υπερβολική ταχύτητα (άνω των 160 χλμ/ώρα) εντός κατοικημένης περιοχής **και ενώ ήταν νύκτα και όφειλε να οδηγή με μειωμένη ταχύτητα**, συνεπεία δε της συμπεριφοράς του αυτής εξετράπη της πορείας του και α) συγκρούστηκε αρχικά με την υπ' αριθμ ΧΑΜ -060 δίκυκλη μοτοσικλέτα που οδηγούσε ο Κ. Γ. και ήταν σταθμευμένη στη δεξιά πλευρά της οδού και με το άνευ αριθμ. κυκλοφορίας δίκυκλο μοτοποδήλατο που οδηγούσε ο Λ. Α. και ήταν σταθμευμένο επίσης στη δεξιά πλευρά της οδού και παρέσυρε και τραυμάτισε τα δύο αυτά πρόσωπα, τα οποία υπέστησαν ο μεν πρώτος (Γ.) κρανιοεγκεφαλική κάκωση ... και ο δε δεύτερος (Α.) στρογγυλό κάταγμα της βάσης του κρανίου... συνεπεία δε ... των πιο πάνω αναφερόμενων πολλαπλών κακώσεων που προκλήθηκαν ... επήλθε ο θάνατος αυτών ... Στη συνέχεια παρέσυρε και τους πεζούς Ι. Κ., Κ. Κ., Κ. Μ. και Η. Β. που βρίσκονταν στη δεξιά πλευρά της οδού και τους τραυμάτισε και συγκεκριμένα υπέστησαν ο Ι. Κ. πολλαπλά κατάγματα ... Έτσι κρίνοντας το Εφετείο διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει ... καθώς επίσης και τους συλλογισμούς με βάση τους οποίους υπήγαγε τα προαναφερθέντα περιστατικά στις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις που προαναφέρθηκαν των άρθρων 26 παρ. 1 και 27 παρ. 1 του Π.Κ. και 25 παρ.1 εδ. β' του ν. 3459/2006 σε συνδ. με το άρθρο 1 παρ. 2 Πιν. Α6 του ως άνω ν. καθόσον αφορά την πράξη της οδήγησης μεταφορικού μέσου υπό την επίδραση ναρκωτικών ουσιών από την οποία προέκυψε κοινός κίνδυνος ζωής ανθρώπων, καθώς και στις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των άρθρων 26 παρ. 1 και 28 παρ.1 β', 94, 302 παρ. 1, 314 παρ. 1α, Π.Κ. καθόσον αφορά τις λοιπές πράξεις, τις οποίες ορθώς ερμήνευσε και δεν παραβίασε ευθέως ή εκ πλαγίου. ...».

Προστατευόμενα έννομα αγαθά είναι η ασφάλεια των συγκοινωνιών και συγχρόνως η ζωή και η σωματική ακεραιότητα και υγεία ανθρώπων αόριστου αριθμού. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί, ότι η δομή του εγκλήματος, **όπως αυτό τυποποιείται στον νόμο**, παραπέμπει στα κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα και για τον λόγο αυτόν για την ερμηνεία του άρθρου 290 ΠΚ χρήσιμα είναι τα σχόλια που συνήθως αναγράφονται υπό τα άρθρα 264 ΠΚ (εμπρησμός), 268 ΠΚ (πλημμύρα) και 270 ΠΚ (έκρηξη).¹²⁴ Στην παρ. 1 περ. α θεσπίζεται **έγκλημα δυνητικής διακινδύνευσης** (στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος είναι και ο δυνάμενος να προκύψει κίνδυνος για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα και υγεία ανθρώπων αόριστου αριθμού), ενώ στην παρ. 1 περ. β εισάγεται έγκλημα βλάβης και συγχρόνως έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος, στο οποίο θα πρέπει να συντρέχει **δόλος διακινδύνευσης για το βασικό έγκλημα**¹²⁵ και **αμέλεια ως το επελθόν αποτέλεσμα του θανάτου**. Μεταξύ θανατηφόρας διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών και ανθρωποκτονίας από αμέλεια υφίσταται κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή και υπερισχύει με βάση την αρχή της ειδικότητας ή της απορρόφησης η θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών.¹²⁶

Διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών με πρόθεση ή από αμέλεια μπορεί να τελεστεί με την οδήγηση σε κατάσταση μέθης ή με την εγκατάλειψη λαδιών που χύθηκαν από ελαττωματικό κινητήρα αυτοκινήτου στο οδόστρωμα και το καθιστούν ολισθηρό ή με την οδήγηση με όχημα ελαττωματικό (κυρίως με όχημα χωρίς καλό σύστημα τροχοπέδησης και καλά λάστιχα) ή με υπερβολικό σε βάρος φορτίο ή με κακή στοιβασία αυτού ή με την οδήγηση με υπερβολική ταχύτητα, με συνεχείς ελιγμούς και προσπεράσεις σε προπορευόμενα οχήματα και με είσοδο στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας στα πλαίσια αυτοσχέδιων αγώνων ταχύτητας με στοιχήματα¹²⁷ κ.λπ. Στην περίπτωση που επήλθε θάνατος από αμέλεια θα στοιχειοθετείται έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος (πρβλ. Ελ. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Επικίνδυνη οδήγηση και παράλειψη τοποθέτησης προειδοποιητικών πινακίδων στους δρόμους. Γιατί αγνοείται το άρθρο 290 ΠΚ ; Υπεράσπιση 1998, σελ. 1143επ.).¹²⁸ Αντί λοιπόν της **εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 302**

¹²⁴Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια – Παραδείγματα, 2015, σελ. 198επ.

¹²⁵ Αν κάποιος λοιπόν οδηγήσει αυτοκίνητο με κατεστραμμένα φρένα και το αγνοεί, επειδή είναι του φίλου του και το χρησιδανείστηκε για δύο ώρες χωρίς να ενημερωθεί για τον κίνδυνο από αυτόν, δεν έχει δόλο διακινδύνευσης αλλά βρίσκεται σε πραγματική πλάνη.

¹²⁶ Βλ. Γ. Δανιήλ σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 2011, σελ. 789επ. (με παραπομπές στην κρατούσα στη Νομική Θεωρία άποψη), Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 179 υποσημ. 304 (με αναφορά της Ολ ΑΠ 4/2010, ΠοινΧρ 2010, 719, που δέχθηκε κατά πλειοψηφία, ότι μεταξύ των εγκλημάτων της διατάραξης της ασφάλειας των υδάτινων συγκοινωνιών από την οποία επήλθε θάνατος και των ανθρωποκτονιών από αμέλεια υπάρχει φαινομενική και όχι αληθινή συρροή, μόνον όμως εφόσον η αμελής συμπεριφορά εκ της οποίας προκλήθηκαν οι ανθρωποκτονίες εμπεριέχεται στη συμπεριφορά που προκάλεσε τη διατάραξη των συγκοινωνιών, πράγμα που είναι ουσιαστικό και κρίνεται εκάστοτε), 304επ., 306επ. Βλ. και **μειοψηφία στην ΑΠ 1527/2010, ΠοινΧρ 2011, 582. Αντιθέτως υπάρχει αληθής κατ' ιδέα συρροή μεταξύ των πράξεων που προβλέπουν και τιμωρούν οι διατάξεις των άρθρων 302 και 314 ΠΚ και της διατάραξης της ασφαλείας των συγκοινωνιών από αμέλεια (άρθρο 290 παρ. 2 ΠΚ, ΑΠ 1576/2004).**

¹²⁷ Για τους αυτοσχέδιους αγώνες ταχύτητας και την προκαλούμενη διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών πρβλ. ΣυμβΑΠ 2045/2010, www.areiospagos.gr.

¹²⁸ Για τον **δόλο διακινδύνευσης** ως προς το βασικό έγκλημα και την αμέλεια ως προς το επελθόν αποτέλεσμα στα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 169επ., 183-192 : «Τα εγκλήματα τα διακρινόμενα εκ του αποτελέσματος, στα οποία συνδυάζεται συνήθως ο δόλος διακινδύνευσης ως ενδεχόμενος δόλος με την ενσυνείδητη αμέλεια, μπορούν να προσφέρουν τη **χρυσή τομή** στον δικαστή, όταν αυτός αμφιταλαντεύεται μεταξύ ενδεχόμενου δόλου βλάβης και ενσυνείδητης αμέλειας (βλ. άρθρα 299, 302 ΠΚ) και συγχρόνως διαπιστώνεται επιτακτική ανάγκη κολασμού των υπαιτίων πολύνεκρων δυστυχημάτων και ικανοποίησης έτσι των απαιτήσεων της γενικής πρόληψης εγκλημάτων. Για τον λόγο αυτόν στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπενθυμίσουμε τη **διάκριση μεταξύ δόλου διακινδύνευσης και δόλου βλάβης**, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική στα εγκλήματα τα διακρινόμενα εκ του αποτελέσματος (θανατηφόρα έκθεση, εμπρησμός ή έκρηξη ή πρόκληση ναυαγίου ή διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών ή διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών σε σιδηροδρόμους, πλοία ή αεροσκάφη από την οποία επήλθε θάνατος κ.λπ.: άρθρα 29, 266 περ. γ', 270 περ. δ', 277 περ. γ', 290 περ. β', 291 παρ. 1 περ. γ', 306 παρ. 1, 2 ΠΚ), όπου **είναι δυνατή η συνύπαρξη ενδεχόμενου δόλου υπό τη μορφή του δόλου διακινδύνευσης και ενσυνείδητης αμέλειας**. Με δεδομένο ότι το Ποινικό μας Δίκαιο διακρίνει ανάμεσα σε εγκλήματα κινδύνου και σε εγκλήματα βλάβης, ούτως ώστε θα πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα σε δόλο διακινδύνευσης και σε δόλο

παρ. 1 ΠΚ (ανθρωποκτονία από αμέλεια) θα μπορούσε και θα έπρεπε σε περιπτώσεις πολλαπλών παραβάσεων των διατάξεων του ΚΟΚ με πολλά θανατηφόρα αποτελέσματα να εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 290 παρ. 1 β ΠΚ (θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους), που δεν εφαρμόζεται συνήθως στην πράξη.

Έμμεση και σιωπηρή επιβεβαίωση της ορθότητας των ως άνω απόψεων δύναται να συναχθεί από το βούλευμα ΣυμβΑΠ 337/2010, www.areiospagos.gr : «Κατά το άρθρο 27 του Ποινικού Κώδικα, ο δόλος διακρίνεται σε άμεσο και ενδεχόμενο. Άμεσος δόλος υπάρχει όταν ο δράστης, είτε επιδιώκει ευθέως το εγκληματικό αποτέλεσμα της πράξης (άμεσος δόλος πρώτου βαθμού), είτε δεν το επιδιώκει μεν αμέσως, αλλά το προβλέπει ως αναγκαία συνέπεια της πράξης του και εντούτοις το αποδέχεται (άμεσος δόλος δευτέρου βαθμού). Ενδεχόμενος δόλος υπάρχει όταν ο δράστης προβλέπει ότι από την πράξη του (αξιόποινη ή όχι) είναι δυνατό να παραχθεί το αξιόποινο αποτέλεσμα και παρά ταύτα δεν απέχει από την ενέργεια του, αποδεχόμενος την παραγωγή του αποτελέσματος (ΑΠ 1272/2001, ΠοινΧρ. ΝΒ' σελ. 509, ΑΠ 418/1999, ΠοινΧρ. Ν\

σελ. 41, Ι. Μανωλεδάκης, Ποινικό Δίκαιο, 2004, σελ. 311). ... Κατ' αυτή, μια πράξη που τελείται με ενδεχόμενο δόλο προϋποθέτει ότι ο δράστης διαβλέπει ως δυνατή και όχι εντελώς απομακρυσμένη την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος, περαιτέρω δε ότι την επιδοκιμάζει ή ότι συμβιβάζεται χάριν του επιδιωκόμενου σκοπού του με την πλήρωση της οικείας ειδικής υπόστασης. Εξάλλου, κατά το άρθρο 28 του αυτού κώδικα, η αμέλεια διακρίνεται σε ενσυνείδητη και μη συνειδητή. Ενσυνείδητη αμέλεια υπάρχει όταν ο δράστης, λόγω μη καταβολής της προσήκουσας προσοχής, προβλέπει μεν ότι από τη συμπεριφορά του μπορεί να προέλθει το εγκληματικό αποτέλεσμα, αλλά το αποκρούει και ενεργεί, διότι είτε ελπίζει ... είτε πιστεύει ... ότι δεν θα επέλθει. Μη συνειδητή αμέλεια υπάρχει όταν ο δράστης δεν προέβλεψε καθόλου το εγκληματικό αποτέλεσμα (ΑΠ 300/1998 ΠοινΧρ. ΜΗ', σελ. 909, ΑΠ 1600/1996, ΠοινΧρ. ΜΖ', σελ. 870, ΑΠ 1124/1995 ΠοινΧρ. ΜΣΤ, σελ. 490). Επομένως, ο ενδεχόμενος δόλος διαφέρει από τη συνειδητή αμέλεια, κατά το ότι στη δεύτερη ο δράστης, παρόλο που προβλέπει ως ενδεχόμενο το αποτέλεσμα της πράξης του, ελπίζει ή πιστεύει ότι θα το αποφύγει, δηλαδή δεν αποδέχεται το αποτέλεσμα αλλά ενεργεί "εξ αφροντιστίας". Ακόμη, στο άρθρο 290 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα ορίζεται ότι όποιος με πρόθεση διαταράσσει την ασφάλεια της συγκοινωνίας στους δρόμους ή στις πλατείες τιμωρείται (α) με φυλάκιση, αν από την πράξη μπορεί να προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο και (β) με κάθειρξη αν επήλθε θάνατος. Από την διάταξη αυτή συνάγεται, ότι η **κακουργηματική μορφή του εγκλήματος της διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών είναι έγκλημα εκ του αποτελέσματος**, για τη συγκρότηση του οποίου απαιτούνται: (α) διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους ή στις πλατείες, ως τέτοια δε νοείται η διατάραξη που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο εκτός απ' αυτόν της φθοράς της οδού, που υπάγεται στη διάταξη του άρθρου 273 του Ποινικού Κώδικα. (Αιτιολογική έκθεση, 261). **Έτσι συνιστά διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών κατά την έννοια της ανωτέρω διατάξεως και η κατά παράβαση των κανόνων οδικής κυκλοφορίας οδήγηση οδικού οχήματος, κατά τρόπο που μπορεί να προκαλέσει κίνδυνο για άνθρωπο. Πράγματι, όποιος παραβιάζει καθ' υπερβολή το όριο ταχύτητας σε δρόμους όπου κινούνται και άλλα αυτοκίνητα ή πεζοί, διαταράσσει προφανώς την ασφάλεια της συγκοινωνίας και την πράξη του αυτή την καλύπτει μάλιστα με δόλο. Διότι γνωρίζει ως βέβαιο ή πάντως ενδεχόμενο ότι διαταράσσει την ασφάλεια της συγκοινωνίας κατά τέτοιο τρόπο, ώστε από την πράξη του να μπορεί να κινδυνεύσει άνθρωπος, και, μολονότι δεν αποδέχεται το αποτέλεσμα του**

βλάβης, θα υπάρχουν αντιστοίχως και περιπτώσεις όπου ο δράστης, μολονότι δεν θα αποδέχεται το ενδεχόμενο βλάβης τόσο των άλλων όσο και του ίδιου, θα αποδέχεται το ενδεχόμενο να τεθούν σε κίνδυνο έννομα αγαθά που ανήκουν σε άλλους. **Στον δόλο (απλά) διακινδύνευσης ο δράστης γνωρίζει τη δημιουργία κινδύνου και την επιδιώκει ή την αποδέχεται, ενώ δεν θέλει και δεν αποδέχεται την εξέλιξη του κινδύνου σε βλάβη άλλου**». Βλ. και Χρ. Σατλάνη, Αποκωδικοποίηση των εννοιών του ενδεχόμενου δόλου και της ενσυνείδητης αμέλειας κυρίως με παραδείγματα, ΠοινΔικ 2005, σελ. 1034-1046.

θανάτου ή της σωματικής βλάβης, δείχνει με τη συμπεριφορά του ότι αποδέχεται και τη διατάραξη της ασφάλειας και τον πιθανό κίνδυνο της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας. Αν από αμέλεια προκάλεσε τελικά με τη συμπεριφορά του αυτή και το θάνατο κάποιου προσώπου, τότε πραγματώνει τη νομοτυπική μορφή του εκ του αποτελέσματος εγκλήματος του άρθρου 290 παρ. 1β' του Ποινικού Κώδικα, (Συμewνίδου - Καστανίδου, Γιατί αγνοείται το άρθρο 290 ΠΚ; Υπέρ. 1998, σελ. 1146, βλ. και Συμβ. Εφ. Λαρ 179/2004 ΠοινΔικ 2004, σελ 793 επ). **Κάθε επικίνδυνη, παρατεινόμενη συμπεριφορά οδηγών αυτοκινήτων στους δρόμους (επικίνδυνη οδήγηση, οδήγηση υπό καθεστώς μέθης, κακή συντήρηση του κινούμενου οχήματος, υπερβολική ταχύτητα, κακή πρόσδεση φορτίου σε καρότσες φορτηγών, σε σχάρες ή πορτ-μπαγκάζ αυτοκινήτων κ.λπ.) αποτελεί καθεαυτή αξιόποινη πράξη, διότι θέτει σε κίνδυνο ... την ασφάλεια της συγκοινωνίας της οδού, επί της οποίας κινείται το όχημα (άρθρο 290 παρ. 1α' Π Κ).** Αν, τώρα, από την επικίνδυνη για τη συγκοινωνία πράξη ή παράλειψη προκληθεί ατύχημα και επέλθει θάνατος ανθρώπου (οιουδήποτε ανθρώπου) η ποινή επιβαρύνεται, αφού ο χαρακτηρισμός της συμπεριφοράς μεταβάλλεται από πλημμέλημα σε κακούργημα (άρθρο 290 παρ. 1β ΠΚ). Έτσι, ο ενδεχόμενος δόλος δεν αναφέρεται στην απώλεια της ανθρώπινης ζωής (για την οποία αρκεί αμέλεια, αφού πρόκειται για έγκλημα εκ του αποτελέσματος) αλλά στη δημιουργία απλώς κινδύνου για τη συγκοινωνία, τον οποίο κίνδυνο αποδέχεται ο επικίνδυνος οδηγός, ελπίζοντας ωστόσο να αποφύγει τραυματισμούς και θανάτους (Μανwλεδάκης, Παρατηρήσεις στην Εγκ. Εισ. Πρωτ. Θεσ. 2138/2003 ΠοινΔικ 2003, σελ. 524). ... ενώ αρκεί και ενδεχόμενος δόλος, που υπάρχει όταν ο δράστης γνωρίζει ότι από τη συμπεριφορά του διαταράσσεται η ασφάλεια της συγκοινωνίας με συνέπεια τη δυνατότητα πρόκλησης κινδύνου για άνθρωπο, πλην όμως προβαίνει σ' αυτήν αποδεχόμενος το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, δηλαδή τη πρόκληση κινδύνου για άνθρωπο ...». Η ως άνω απόφαση είναι αξιέπαινη, επειδή γνωρίζει να διακρίνει άψογα μεταξύ δόλου διακινδύνευσης και δόλου βλάβης, που είναι έννοιες σημαντικές για τα εγκλήματα τα διακρινόμενα εκ του αποτελέσματος, εφόσον αυτά έχουν ως βασικό έγκλημα ένα έγκλημα συγκεκριμένης ή αφηρημένης ή δυνητικής διακινδύνευσης.¹²⁹

¹²⁹ Αντίθετα με το μόλις παραπάνω αναφερθέν βούλευμα του Αρείου Πάγου (ΣυμβΑΠ 337/2010, www.areiospagos.gr), καταλήγει σε εσφαλμένο συμπέρασμα η απόφαση ΑΠ 282/2013, ΠοινΔικ 2014, 3επ., επειδή συγχέει τον ενδεχόμενο δόλο διακινδύνευσης που είναι δεδομένος, αυτονόητος και αποδεδειγμένος ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων οδήγησης με τον ενδεχόμενο δόλο βλάβης, για τον οποίο απαιτεί ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία : «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη υπ' αριθμ. 128, 200, 201/2012 απόφασή του, το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών κήρυξε ένοχο τον αναιρεσιόνοτα διαταράξεως της ασφαλείας των συγκοινωνιών τελεσθείσας με ενδεχόμενο δόλο, από την οποία επήλθε ο θάνατος των Μ. Μ. και Ε. Π., ο οποίος οφειλόταν σε αμέλεια αυτού ... Στο σκεπτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως, το δικάσαν Μικτό Ορκωτό Εφετείο, μετά από εκτίμηση και αξιολόγηση όλων των μνημονευομένων, κατά το είδος τους, αποδεικτικών μέσων, δέχθηκε, ανελέγκτως ... τα εξής: "... Παρά δε το γεγονός ότι: α) εσπερείτο άδειας ικανότητας οδήγησε, β) είχε καταναλώσει πιο πριν με τη θέλησή του αλκοολούχα ποτά ..., γ) επρόκειτο να οδηγήσει ένα ογκώδες όχημα που απαιτούσε οδηγική δεξιοτεχνία και εμπειρία για να κινηθεί μέσα σε πόλη και δ) επρόκειτο να κινηθεί νύχτα σε οδούς με αυξημένη κυκλοφορία πεζών και οχημάτων, εντούτοις επιβιάστηκε στο παραπάνω όχημα και οδήγησε αυτό επί της οδού Απόλλωνος, που είναι διπλής κυκλοφορίας, με κατεύθυνση από τον Λαιμό της Βουλιαγμένης προς την παραλιακή λεωφόρο Ποσειδώνος. Πρέπει να σημειωθεί ότι η οδός Απόλλωνος, που όπως ειπώθηκε είναι διπλής κατεύθυνσεως, στο σημείο που εν προκειμένω ενδιαφέρει, ήτοι λίγο πριν από την συνάντησή της με την καθέτως εξικνούμενη οδό Αρμονίας, έχει συνολικό πλάτος οδοστρώματος 8,80μ, ήτοι 4,40μ κάθε ρεύμα κυκλοφορίας ενώ στο προς την Λεωφόρο Ποσειδώνος ρεύμα κυκλοφορίας της εν λόγω οδού Απόλλωνος εφάπτετο πεζοδρόμιο πλάτους 2,20 μ. Στην οδό αυτή ... μόλις επιβιάστηκε στο παραπάνω όχημα, ανέπτυξε υπερβολική ταχύτητα, που έφθανε τα 100 χλμ. ανά ώρα και πάντως ήταν κατά πολύ υπέρτερη της μεγίστης επιτρεπομένης στο σημείο εκείνο, (50 χ.ω. ως κατοικημένη περιοχή), πραγματοποιούσε διαρκώς αδικαιολόγητους επικίνδυνους ελιγμούς, κατά τρόπο ώστε να προκαλείται φόβος και κίνδυνος στους λοιπούς χρήστες της οδού για την πρόκληση τροχαίου ατυχήματος, ενώ παραβίασε και τον υφιστάμενο στην πορεία του ερυθρό σηματοδότη ... ενώ εκατέρωθεν των δύο αντίθετων ρευμάτων πορείας της εν λόγω οδού υφίστανται πεζοδρόμια για την κίνηση των πεζών, ειδικά δε το πεζοδρόμιο που υπάρχει στη δεξιά πλευρά του ρεύματος πορείας προς την Λεωφόρο Βουλιαγμένης είναι υπερυψωμένο, σε σχέση με το ασφάλτινο οδόστρωμα της οδού Απόλλωνος και διαχωρίζεται από αυτό με ξύλινα κιγκλιδώματα, που έχουν τοποθετηθεί στην εξωτερική του πλευρά (προς το δρόμο) και καθ' όλο το μήκος αυτού, στη δε εσωτερική του πλευρά υπάρχει σιμεντένιο στηθαίο, που το οριοθετεί από δένδροφυτεμένο χωμάτινο έρεισμα, πλάτους 1,10 μέτρων. Επί του πεζοδρομίου τούτου, που έχει πλάτος 2,20 μέτρα, κινούνταν πεζοί, με κατεύθυνση αντίθετη από εκείνη των οχημάτων, δηλαδή με πρόσωπο προς την κίνηση αυτών, ο Ο. Α.,

Κλασσικό παράδειγμα διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών που συνδυάζεται με πολλές παραβάσεις του ΚΟΚ και με τραγικές συνέπειες μέλλει να αποτελεί το τροχαίο ατύχημα στα Τέμπη (= το κύριο πέρασμα από τη Μακεδονία στη Θεσσαλία), που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 21 μαθητών που επέστρεφαν από εκδρομή και σωματικές βλάβες

πλησίον του ξύλινου κιγκλιδώματος, δίπλα του η σύντροφος του Μ. Μ. του Γ., ηλικίας τότε 39 ετών και δίπλα σ' αυτήν η Ε. Π. του Γ., ηλικίας τότε 53 ετών. Κατά τη χρονική στιγμή που διερχόταν από το σημείο εκείνο ο εκκαλών κατηγορούμενος, **συνέχιζε να οδηγεί με επικίνδυνους ελιγμούς "ζιγκ ζαγκ" και με αμειωτή την ταχύτητα του αυτοκινήτου του**, υπερεκτιμώντας προφανώς τις οδηγικές του ικανότητες και τις δυνατότητες του οχήματός του. Στο σημείο αυτό (από) έλλειψη της προσοχής, την οποία όφειλε και μπορούσε να καταβάλει ως μέτρια συνेतός οδηγός, σε συνδυασμό προς την ανεπιτηδειότητα περί την οδήγηση, την υπερβολική ταχύτητα, που είχε αναπτύξει, **απώλεσε τον έλεγχο του οχήματος που οδηγούσε, με αποτέλεσμα τούτο να εκτραπεί δεξιά της πορείας του, να εξέλθει του οδοστρώματος, να προσκρούσει στα ξύλινα προστατευτικά κιγκλιδώματα του πεζοδρομίου, να σπάσει αυτά σε μήκος 11 μέτρων, να ανέλθει επί του πεζοδρομίου και να διασχίσει αυτό διαγωνίως, να προσκρούσει στο τσιμεντένιο στηθαίο, που οριοθετεί το πεζοδρόμιο από το χωμάτινο δένδροφυτεμένο έρεισμα και ακολούθως να κινηθεί και πάλι διαγωνίως επί του ίδιου πεζοδρομίου σε απόσταση ακόμη 26,50 μέτρων περίπου, παρασέρνοντας με το εμπρόσθιο μέρος του αυτοκινήτου του τη Μ. Μ. και την Ε. Π. για αρκετά μέτρα πάνω στο εμπρόσθιο καπό του τζίπ και εκτινάσσοντας εν τέλει αυτές επί του οδοστρώματος ...** . Συνεπεία του προπεριγραφέντος τροχαίου συμβάντος επήλθε αφενός μεν ο αυθημερόν θανάσιμος τραυματισμός της Μ. Μ., λόγω των βαριών κακώσεων κεφαλής, που υπέστη, αφετέρου δε ο σοβαρός τραυματισμός της Ε. Π., η οποία υπέστη, μεταξύ άλλων, βαριά κρανιοεγκεφαλική κάκωση και υποσκληρίδιο αιμάτωμα αριστερά βρεγματικά. Η τελευταία υποβλήθηκε ... όπου και συνεπεία αποκλειστικά του προπεριγραφόμενου βαρύτατου τραυματισμού της εξέπνευσε, στις 20-2-2008, ήτοι μετά πάροδο 17μήνου περίπου. ... Με βάση τα παραπάνω περιστατικά η συμπεριφορά του εκκαλούντος κατ/νου αξιολογείται ποινικώς ως ακολούθως: Α) Αναφορικά με το έγκλημα της διατάραξης της ασφαλείας των συγκοινωνιών: Ο εκκαλών κατηγορούμενος διατάραξε την ασφάλεια της συγκοινωνίας στο δρόμο, καθόσον χωρίς να κατέχει άδεια ικανότητας οδήγησης, α) οδηγούσε νύχτα εντός κατοικημένης περιοχής ένα ογκώδες όχημα (τζιπ), για την κίνηση του οποίου απαιτείτο ιδιαίτερη οδική ικανότητα, σε σχέση με τα υπόλοιπα ΙΧΕ αυτοκίνητα, β) ανέλαβε την οδήγηση του αυτοκινήτου, ενώ είχε προηγουμένως καταναλώσει με τη θέληση του αλκοολούχα ποτά, γ) ανέπτυξε υπερβολική σε σχέση με τις επικρατούσες συνθήκες που προσέγγιζε τα 100 χλμ/ώρα και πάντως ξεπερνούσε κατά πολύ το όριο των 50 χ.ω, δ) εκτελούσε επικίνδυνους ελιγμούς "ζιγκ ζαγκ", και ε) δεν μετρίασε - ρύθμισε την ταχύτητα του οχήματός του, αν και εκινείτο σε δρόμο με κατωφέρεια και καμπύλη στην πορεία του. Εξαιτίας των παραπάνω παραμέτρων οδήγησης, ο εκκαλών κατηγορούμενος, από υπαιτιότητά του αδυνατούσε να έχει τον πλήρη έλεγχο του οχήματος του και να εκτελεί τους απαιτούμενους χειρισμούς για την αποφυγή ατυχήματος και έτσι δημιουργούσε κινδυνώδη κατάσταση για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα αφηρημένου αριθμού προσώπων, τα οποία χρησιμοποιούσαν είτε πεζοί είτε εποχούμενοι τις οδούς, που χρησιμοποιούσε και εκείνος για την κίνηση του οχήματος του. Ο εκκαλών κατ/νος, λόγω της ηλικίας του, των εμπειρικών του γνώσεων και της επαγγελματικής και κοινωνικής του θέσης (...), γνώριζε με βεβαιότητα ότι υπό τις ανωτέρω συνθήκες οδήγησης ήταν ενδεχόμενο να διαταραχθεί η ασφάλεια της συγκοινωνίας στο δρόμο. **Κατά την άποψη που επεκράτησε στο δικαστήριο και σύγκειται από τις ψήφους των τεσσάρων ενόρκων, ο εκκαλών κατ/νος αποδέχθηκε εμπράκτως την κινδυνώδη αυτή κατάσταση.** Τούτο σημαίνει, κατά την κρατήσασα στο δικαστήριο άποψη, ότι διατάραξε την ασφάλεια της συγκοινωνίας στο δρόμο με ενδεχόμενο δόλο, και όχι εξ αμελείας, όπως αβάσιμα υποστήριξε ο κατ/νος με τον προταθέντα αυτοτελή ισχυρισμό για εφαρμογή του άρθρου 290 § 2 Π.Κ., ο οποίος τυγχάνει απορριπτέος (ακολουθεί η άποψη της μειοψηφίας). Β) Ως προς το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή: **Κατά την ομόφωνη κρίση του δικαστηρίου ο εκκαλών κατ/νος ... Προκειμένης δε διατάραξης της ασφαλείας της χερσαίας συγκοινωνίας, που είχε ως συνέπεια τον θάνατο, κατά την κρατήσασα στο δικαστήριο άποψη, από ενδεχόμενο δόλο, οπότε τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 290 παρ. 1β ΠΚ, που προβλέπεται και τιμωρείται σε βαθμό κακουρήματος, και ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, που προβλέπεται και τιμωρείται σε βαθμό πλημ/τος και αποτελεί το έλασσον, υφίσταται φαινόμενη συρροή με αποτέλεσμα το δεύτερο έγκλημα να απορροφάται από το πρώτο.** Και τούτο γιατί ... Επομένως θα εφαρμοσθεί μόνον η διάταξη του άρθρου 290 παρ. 1β ΠΚ που προβλέπει και τιμωρεί την πράξη αυτή και όχι και εκείνη του άρθρου 302 ΠΚ, που προβλέπει και τιμωρεί το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. ...". Στο δε διατακτικό, ως προς το κρίσιμο ζήτημα του αν ο κατηγορούμενος τέλεσε την πράξη της διατάραξης της ασφαλείας των συγκοινωνιών με ενδεχόμενο δόλο, αναφέρεται ότι "**ο κατηγορούμενος γνώριζε ότι με την προπεριγραφείσα οδηγική συμπεριφορά του υπό τις ως άνω κυκλοφοριακές συνθήκες διατάρασσει την ασφαλή κυκλοφορία οχημάτων και πεζών στην εν λόγω οδό και ότι από την διατάραξη αυτή υπήρχε η δυνατότητα προκλήσεως κινδύνου ζωής για ανθρώπους που χρησιμοποιούσαν την εν λόγω οδό, αποδέχτηκε δε τον κίνδυνο αυτό ο οποίος επήλθε**". Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας δεν διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία ... **Συγκεκριμένα, δεν αιτιολογείται α) γιατί ο αναιρεσείων - κατηγορούμενος, κατά την τέλεση της πράξεως της διατάραξης των συγκοινωνιών, βρισκόταν σε ενδεχόμενο δόλο, όταν αφενός δεν αναφέρεται κάποιο λογικό κίνητρο αυτού προς διάπραξη του εν λόγω εγκλήματος και αφετέρου και ο ίδιος κατέστη εν δυνάμει θύμα της πράξεώς του, αφού, με την εγκληματική του συμπεριφορά (οδήγηση με υπερβολική ταχύτητα, κ.λπ.), θα μπορούσε και ο ίδιος να τραυματισθεί από ενδεχόμενη ανατροπή ή πρόσκρουση του οχήματος που οδηγούσε, ανεξαρτήτως των οικονομικών συνεπειών που θα είχε σε βάρος του ένα αυτοκινητικό ατύχημα από υπαιτιότητά του και ... Αναίρει εν μέρει την υπ' αριθμ. 128, 200, 201/2012 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Αθηνών ...».**

σε 33 πρόσωπα. Την ουσία της υπόθεσης αποδίδει το ακόλουθο απόσπασμα από την **ΑΠ 1527/2010, ΠοινΧρον 2011, 582, ή www.areiospagos.gr:** «Για την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση ήδη προαναφέρθηκε. Τέτοια ιδιαίτερη νομική υποχρέωση κατά την εκτέλεση χερσαίας εμπορευματικής μεταφοράς επιβάλλει στα πρόσωπα, που καθ' οιονδήποτε τρόπο εμπλέκονται σ' αυτήν, πέραν των άλλων διατάξεων που θα αναφερθούν παρακάτω: α) η διάταξη του άρθρου 32 §§ 1, 2, 3, 5, 8 ΚΟΚ ... που ορίζει ότι το μικτό βάρος του οχήματος δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το μέγιστο επιτρεπόμενο βάρος του, ότι το φορτίο πρέπει να τακτοποιείται και να στοιβάζεται κατά τρόπο ώστε να μην εκτίθενται σε κίνδυνο πρόσωπα, να μην προκαλούνται ζημιές από την πτώση αυτού στην οδό, να μην εμποδίζεται η οδήγηση του οχήματος, να μη μειώνεται η σταθερότητα αυτού, ότι τα εξαρτήματα (καλώδια, σχοινιά, αλυσίδες κ.λπ.) που χρησιμοποιούνται για εξασφάλιση του φορτίου πρέπει να σφίγγονται και να στερεώνονται καλά, ότι τα προεξέχοντα φορτία από το πίσω τμήμα του αυτοκινήτου πρέπει να επισημαίνονται με σταθερή προσαρμοσμένη πινακίδα και τέλος ότι τιμωρείται με τα ίδια πρόστιμα που τιμωρείται ο οδηγός ή ο κάτοχος όποιος συνεργεί στις υπερφορτώσεις β) η διάταξη του άρθρου 81 § § 13,15 ΚΟΚ που ορίζει ότι οι τροχοί των μηχανοκινήτων οχημάτων, των ρυμουλκούμενων κ.λπ. επιβάλλεται να φέρουν ελαστικά με ή χωρίς αεροθάλαμο ή άλλα ελαστικά ανάλογης αποτελεσματικότητας που να είναι σε τέτοια κατάσταση ώστε να εξασφαλίζονται συνθήκες ασφάλειας και η πρόσφυση, ακόμη και επί υγρού οδοστρώματος και ότι αυτοκίνητο όχημα, που μπορεί να υπερβεί τα 40 χ/ω σε ευθεία οδό, επιβάλλεται να είναι εφοδιασμένο με μετρητή ταχύτητας που να λειτουργεί σωστά ... Κατά την ετέρα άποψη η θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών αποτελεί έγκλημα εκ του αποτελέσματος δηλ. σύνθετο ... έγκλημα και ότι τα εγκλήματα εκ του αποτελέσματος, όταν τελούνται, συρρέουν φαινομενικά (και όχι αληθινά) με τα επιμέρους δύο εγκλήματα (δόλου και αμέλειας) που τα αποτελούν. Έτσι η ανθρωποκτονία από αμέλεια που αποτελεί παράλληλα και αυτοτελές έγκλημα χάνει την αυτοτέλειά της μπροστά στη θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών απορροφούμενη από αυτήν. Η διάταξη που θα εφαρμοστεί είναι αυτή του άρθρου του 290 παρ. 1β ΠΚ, που τιμωρεί την πράξη σε βαθμό κακουργήματος και όχι αυτή του άρθρου 302 ΠΚ, αφού η πρώτη περιλαμβάνει τη δεύτερη και συνεπώς την απορροφά. Φαινομένη ακόμη, κατά την άποψη αυτή, είναι η συρροή ανάμεσα στη σωματική βλάβη και στο ... έγκλημα της θανατηφόρας διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών, θαλασσίων κλπ. ή χερσαίων κατά περίπτωση. ... Στη προκειμένη περίπτωση ... το Μ.Ο.Ε. Λαρίσης ... δέχθηκε ... ότι αποδείχθηκαν τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά, σε σχέση με τις αποδιδόμενες στους αναιρεσείοντες, αλλά και στον μη ασκήσαντα αίτηση αναιρέσεως Χ6, ως άνω αξιόποινες πράξεις (στον τελευταίο αποδίδονταν οι αυτές με εκείνες του Χ5): "Η βιομηχανία παραγωγής και επεξεργασίας προϊόντων τεχνητού ξύλου, με την επωνυμία "E-1 A.E" έχει εγκαταστήσει το εργοστάσιό της στον ... Τον Απρίλιο 2003 Γενικός Διευθυντής αυτής ήταν ο κατηγορούμενος Χ2, Διευθυντής εργοστασίου της ήταν ο κατηγορούμενος Χ4 και αποθηκάρχης του ίδιου εργοστασίου ο κατηγορούμενος Χ3. Ο κατηγορούμενος Χ5 ήταν υπάλληλος του ανωτέρω εργοστασίου, υπεύθυνος για τη φόρτωση και μεταφορά των εμπορευμάτων της. Η εταιρεία διενεργούσε και διενεργεί μεταφορές των προϊόντων της σε όλη την Ελλάδα με ιδιότητα Ι.Χ. φορτηγά αυτοκίνητα και με Δ.Χ. φορτηγά αυτοκίνητα, τα οποία εντάσσονται στον επιχειρηματικό κύκλο της εν λόγω βιομηχανίας και ανήκουν σε ιδιώτες και σε μεταφορικές εταιρείες. ... Το με αριθμό κυκλοφορίας ... Δ.Χ.Φ. αυτοκίνητο, αποτελούσε συρμό (ρυμουλκό με ρυμουλκούμενο) ... Οδηγός του οχήματος αυτού ήταν ο πρώτος κατηγορούμενος Χ6, ο οποίος προσλήφθηκε από τους συνιδιοκτήτες του οχήματος περί τα τέλη Μαρτίου 2003, χωρίς να έχει μέχρι τότε οποιαδήποτε εμπειρία στην οδήγηση ρυμουλκού μετά ρυμουλκούμενου, ούτε στη μεταφορά των βιομηχανικών προϊόντων ξύλου που παρήγαγε η ανωτέρω βιομηχανία (μοριοπλάκες επενδεδυμένες με ρητίνη μελαμίνης, MDF επενδεδυμένες με ξυλόφυλλα, σχετικά έπιπλα κουζίνας κ.λπ). Ο οδηγός αυτός πραγματοποίησε μέχρι στις 13-4-2003 συνολικά 6 δρομολόγια (τα δύο πρώτα με άλλο έμπειρο οδηγό) όλα για ... Περί ώρα 16.00 ο έκτος κατηγορούμενος Χ3 έδωσε την εντολή στον χειριστή του

κλαρκ AA και στους εργάτες BB και ΓΓ να ετοιμάσουν την παραγγελία. ... Στοιχειώδης λοιπόν επιμέλεια, επέβαλε στη συγκεκριμένη περίπτωση τη χρησιμοποίηση περισσότερων μεταλλικών τσερκιών για λόγους ασφαλείας, ενόψει βεβαίως και της μεγάλης διαδρομής που θα έκανε το φορτίο, δεδομένου ότι τα μεταλλικά τσέρκια προορισμό έχουν να μοναδοποιούν και να παρέχουν συνοχή στα συσκευασμένα εμπορεύματα. Ο μάρτυρας ΔΔ, πρώην διευθυντής του εργοστασίου, κατά την εξέτασή του ενώπιον της ανακρίτριας, κατέθεσε ότι οι συγκεκριμένες παλέτες απαιτούσαν τουλάχιστον πέντε (5) μεταλλικά τσέρκια και όχι δύο που χρησιμοποιήθηκαν. ... Περαιτέρω και αναφορικά με τη συγκεκριμένη μεταφορά, ενώ η παραγγελία αφορούσε ξυλεία βάρους 28.901 Kg, που θα παραδίδονταν στην ίδια εταιρεία, εντούτοις εκδόθηκαν δύο φορτωτικές, ήτοι η αριθμ. .../11-4-2003, στην οποία αναγράφηκε βάρος φορτίου 24.202 Kg (με ωφέλιμο 23.870 Kg), ήτοι ποσοστό υπερφόρτωσης μικρότερο του 10% και η αριθμ. .../11-4-2003 στην οποία αναγράφηκε βάρος φορτίου το υπόλοιπο μεταφερόμενο εμπόρευμα από 4.699 Kg. ... **Η έκδοση δύο δελτίων αποστολής και δύο φορτωτικών, που αποτελούσε σχεδόν μόνιμο φαινόμενο για την εταιρία E-1, έγινε για την παραπλάνηση των αρμόδιων ελεγκτικών οργάνων (αστυνομικών της τροχαίας, μεικτών κλιμακίων ελέγχου ...), που τυχόν θα έκαναν έλεγχο για υπέρβαρο φορτίο,** αφού ο οδηγός, όπως είχε εντολή από τους συνιδιοκτήτες του συρμού, θα τους επεδείκνυε την πρώτη φορτωτική που ανέγραφε το φορτίο που κανονικά μπορούσε να φορτωθεί παρουσιάζοντας έτσι ότι μεταφέρονταν κανονικό και όχι υπέρβαρο φορτίο. ... Στην είσοδο του εργοστασίου υπήρχε ζυγαριά για τη ζύγιση των φορτηγών, πλην όμως στην πραγματικότητα ζύγιση δε γινόταν και δεν εκδίδονταν ζυγολόγια. Ο πρώτος κατηγορούμενος εισήλθε στις αποθήκες για τη φόρτωση. ... Συνολικά ρυμουλκό και ρυμουλκούμενο ήταν υπέρβαρο κατά 5.031 Kg, δηλ. σε ποσοστό 13,2%. Το ύψος του φορτίου, που ήταν τοποθετημένο στο ρυμουλκό ήταν κατά πολύ ανώτερο από αυτό που ενδείκνυται (δεν έπρεπε δηλαδή να ξεπερνά το 1,60-1,80 μ.) με πολύ σημαντικές συνέπειες στην ασφαλή οδήγηση, αφού μετατοπιζόνταν προς τα πάνω το κέντρο βάρους του αυτοκινήτου. Πράγματι το επιπλέον βάρος του συρμού επηρέαζε το ύψος του φορτίου ... Η συσκευασία και ο τρόπος πρόσδεσης του φορτίου έπρεπε να είναι τέτοια, ώστε φορτίο και όχημα να αποτελούν ένα συμπαγές σώμα με ενιαία συμπεριφορά στις συνθήκες κυκλοφορίας δηλ. στην επιτάχυνση, στην πέδηση, στην εκτέλεση ελιγμών κλπ. ... Στη συνέχεια ο πρώτος κατηγορούμενος, έδεσε τα δέματα με καταφανώς φθαρμένους ιμάντες και συγκεκριμένα έδεσε με 6 ιμάντες τα δέματα που είχαν φορτωθεί στο ρυμουλκό και με 4 ιμάντες τα δέματα που είχαν φορτωθεί στο ρυμουλκούμενο. Η πρόσδεση ήταν ανεπαρκής, αφενός μεν λόγω του ύψους του φορτίου στο ρυμουλκό ... Εξαιτίας των παραπάνω έπρεπε να χρησιμοποιηθούν επιπλέον ιμάντες για την πρόσδεση των δεμάτων στο δάπεδο της καρότσας του συρμού, έτσι ώστε να υπάρχει ασφάλεια κατά τη μεταφορά του φορτίου. Το φορτίο είχε προγραμματιστεί να φθάσει στον Πειραιά και παραδοθεί στον παραλήπτη την Κυριακή το βράδυ. Για τον λόγο αυτό ο οδηγός Χ6 δεν έφυγε κατ' ευθείαν ... και την επόμενη ημέρα Κυριακή (13-4-2003) και περί ώρα 12.50 ξεκίνησε το ταξίδι ... Περί ώρα 19.20 έφθασε στα ... Η κατάσταση της οδού ήταν καλή, το οδόστρωμα ξηρό, η ορατότητα δεν περιοριζόταν, υπήρχε φως ημέρας και η κυκλοφορία ήταν αυξημένη. Στο τμήμα αυτό η οδός έχει κατηφορική κλίση, στροφές, διπλή συνεχόμενη διαχωριστική των ρευμάτων κυκλοφορίας γραμμή, είναι στενή, με μία λωρίδα κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση πλάτους 3,85 μ. εκάστη, υπήρχε πινακίδα ρυθμιστική της κυκλοφορίας Ρ-32 που όριζε όριο ταχύτητας μέχρι 80 χ/ω για τα κινούμενα από ... προς ... οχήματα και επί πλέον πινακίδα αναγγελίας κινδύνου Κ-2α, που προειδοποιούσε για την ύπαρξη δύο επικίνδυνων αντίρροπων στροφών ... **Ο πρώτος κατηγορούμενος, παρά τις, κατά τα ανωτέρω, συνθήκες επικινδυνότητας της οδήγησης στην ανωτέρω οδό, οδηγούσε χωρίς σύνεση και χωρίς να έχει διαρκώς τεταμένη την προσοχή του και συγκεκριμένα οδηγούσε με υπερβολική, για τις εν λόγω συνθήκες, ταχύτητα που ξεπερνούσε και το ανωτέρω αναγραφόμενο στην πινακίδα ανώτατο όριο ταχύτητας των 80 χ/ω των προς ... κινουμένων οχημάτων, το οποίο όμως όριο είναι και αυτό υπερβολικό για την κίνηση του οχήματος (ρυμουλκό**

με ρυμουλκούμενο) που οδηγούσε, δεδομένου ότι με το άρθρο 20 § 2 του ΚΟΚ ορίζεται γι' αυτό ανώτατη ταχύτητα, εκτός κατοικημένων περιοχών, όπως εν προκειμένω, 70 χ/ω. Λαμβανομένων όμως υπόψη ότι το όχημα αυτό είχε, πέραν του επιτρεπόμενου ορίου, βάρος φορτίου, με στοιβασία του φορτίου όχι με τρόπο που να εξασφαλίζει την μοναδοποίηση και την συνοχή του και ακόμη είχε ψηλό κέντρο βάρους λόγω και της καθ' ύψος υπερφόρτωσης, ότι εκινείτο σε οδό με κατωφέρεια, αρκετές επικίνδυνες αντίρροπες στροφές και στενό οδόστρωμα, **έπρεπε ο οδηγός αυτού που γνώριζε τις εν λόγω συνθήκες, να μειώσει την ταχύτητά του κάτω και του ορίου των 70χ/ω, ώστε να διέλθει με ασφάλεια το ανωτέρω επικίνδυνο τμήμα της οδού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19 παρ. 1 και 2 ΚΟΚ.** ... Έτσι με τις προαναφερόμενες συνθήκες ο πρώτος κατηγορούμενος οδηγός του οχήματος έφθασε στην πρώτη από τις ανωτέρω αναφερόμενες δύο αντίρροπες στροφές που είχε αριστερή κλίση σε σχέση με την πορεία του, αφού ολοκλήρωσε δε αυτή, με την κατά τα άνω υπερβολική ταχύτητα, εισήλθε στη δεξιά στροφή κινούμενος πλησίον της διαχωριστικής γραμμής. Τότε στην προσπάθειά του να κρατήσει το όχημα στο δικό του ρεύμα κυκλοφορίας πραγματοποίησε ελιγμό προς τα δεξιά, για να κρατήσει το όχημά του σε κανονική πορεία στο κέντρο του ρεύματος πορείας του. Όμως αυτό δεν μπόρεσε να το επιτύχει, για τον λόγο ότι η μεγάλη ταχύτητα με την οποία εκινείτο, το υπέρβαρο του φορτίου, το ψηλό κέντρο βάρους και η χαλαρότητα των ιμάντων που δημιουργήθηκε από την αμέσως προηγηθείσα κίνηση αυτού σε δρόμο με στροφές ... προκάλεσαν μικρή μετακίνηση προς τα αριστερά της πίσω ντάνας του ρυμουλκού, η οποία πίεσε τα αριστερά πλευρικά προστατευτικά στοιχεία του οχήματος, μετακινήθηκε ως εκ τούτου κατά λίγα εκατοστά του μέτρου το κέντρο βάρους του φορτίου προς την κατεύθυνση της φυγόκεντρης δύναμης ... Έτσι το ανωτέρω όχημα, όχι μόνο δεν μετακινήθηκε δεξιότερα προς το κέντρο του ρεύματος πορείας του, αλλά αντίθετα, κινούμενο στα όρια κατάστασης ανατροπής, εκτράπηκε της πορείας του προς τα αριστερά ... εισήλθε μερικώς, κατά 90 περίπου εκατοστά στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας με ανασηκωμένους του δεξιούς τροχούς ... Η τριβή αυτή των ελαστικών δημιούργησε την υπερθέρμανσή τους τόσο έντονα ώστε να βγάζουν μεγάλη ποσότητα άσπρου καπνού. Για τον άσπρο αυτόν καπνό κατέθεσε ο μάρτυρας ΛΛ, ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, χωρίς να μπορεί να προσδιορίσει με βεβαιότητα από πού προήλθε, καθώς και ο μάρτυρας ΖΖ. Ο οδηγός του συρμού είδε σε απόσταση 50 περίπου μέτρων το με αριθμ. κυκλοφορίας ... Δ.Χ. λεωφορείο του ΚΤΕΛ Ημαθίας που εκινείτο προς ... και όπισθεν αυτού (λεωφορείου) Ι.Χ. αυτοκίνητα και προσπάθησε να αποφύγει τη μετωπική σύγκρουση με το εν λόγω λεωφορείο και να κινηθεί προς τα δεξιά, πλην όμως αυτό δεν κατέστη δυνατό ... Ο οδηγός του λεωφορείου κινούμενος μέχρι τότε εντός του ρεύματος πορείας του και προς το δεξιότερο τμήμα αυτού, επιχείρησε ενστικτωδώς ελιγμό προς τα δεξιά, αντιλαμβανόμενος τον μεγάλο κίνδυνο που απειλούσε τον ίδιο και τους επιβαίνοντες του λεωφορείου. Όμως και ενώ το λεωφορείο βρισκόταν σε ελαφρώς διαγώνια θέση, ο συρμός κατέφθασε και το ρυμουλκό, με ανασηκωμένους ακόμα τους δεξιούς τροχούς του, συγκρούστηκε πλαγιομετωπικά με το εν λόγω λεωφορείο. Συγκεκριμένα προσέκρουσε η άνω αριστερή γωνία της μετώπης του ρυμουλκού με την άνω αριστερή γωνία του λεωφορείου. Κατά τη σύγκρουση αποκολλήθηκε η αριστερή κατά μήκος οριζόντια μεταλλική δοκός της υπερκατασκευής της καρότσας του ρυμουλκού, αποξηλώθηκαν δε και τα μεταλλικά και ξύλινα παραπέτα της αριστερής πλευράς αυτού λόγω της εκ των έσω πίεσης του φορτίου προς τα αριστερά, αφού το φορτίο δέχθηκε μεγάλη φυγόκεντρη δύναμη λαμβανομένων υπόψη της μεγάλης ταχύτητας του οχήματος, της μεγάλης μάζας και του βάρους του φορτίου και εξ αυτού κόπηκαν οι ιμάντες και τα μεταλλικά τσέρκια. Η αριστερή κατά μήκος οριζόντια μεταλλική δοκός κατά την αποκόλλησή της εισήλθε πίσω από τη θέση του οδηγού του λεωφορείου στο χώρο των επιβατών αυτού, διαπέρασε το εσωτερικό του λεωφορείου και εξήλθε διαγώνια από την πίσω δεξιά πλευρά αυτού. Είναι δε η εν λόγω δοκός, αυτή που ο μάρτυρας πυροσβέστης ... κατέθεσε ότι την έκοψε σε τρία κομμάτια που τα χρησιμοποίησε για την στήριξη της οροφής του λεωφορείου προκειμένου να προβούν στον απεγκλωβισμό των

επιβατών, και είναι αυτή που τραυμάτισε θανάσιμα τα πρόσωπα που βρίσκονταν στις θέσεις απ' όπου διήλθε. ... Το γεγονός ότι στο λεωφορείο μπήκαν και μελαμίνες επιβεβαίωσαν με τις καταθέσεις τους και οι μάρτυρες ... Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν από τους επιβάτες του λεωφορείου, από τους οποίους 49 ήταν μαθητές και 3 συνοδοί καθηγητές του Λυκείου ... που επέστρεφαν από σχολική εκδρομή, 21 μαθητές να υποστούν πολλαπλές κακώσεις σε διάφορα σημεία του σώματός τους, κυρίως στο κεφάλι και τη θωρακική χώρα, συνεπεία των οποίων επήλθε ο θάνατός τους και 33 πρόσωπα να τραυματιστούν. ... Περαιτέρω αποδείχθηκε ότι ο ανωτέρω συρμός συνεχίζοντας την πορεία του, εντελώς ανεξέλεγκτα, συγκρούστηκε διαδοχικά με Ι.Χ.Ε. αυτοκίνητα που ακολουθούσαν το λεωφορείο ... Με βάση τις παραδοχές αυτές το Μ.Ο.Ε. έκρινε ότι ο θάνατος των 21 μαθητών, που κατονομάζονται και η πρόκληση σωματικών βλαβών στα άλλα ως άνω 33 άτομα, **οφείλεται στην συγκλίνουσα αμέλεια όλων των κατηγορουμένων**, η οποία συνίστατο όχι σε ορισμένη παράλειψη, αλλά σε σύνολο συμπεριφοράς, η οποία ως αίτιο προηγήθηκε του αποτελέσματος, **είχαν δε (οι κατηγορούμενοι) ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να αποτρέψουν το αποτέλεσμα**. Στη συνέχεια ... το Δικαστήριο εξειδικεύει την αμέλεια εκάστου κατηγορουμένου, όσον αφορά τις πράξεις των ανθρωποκτονιών και σωματικών βλαβών κατά συρροή από αμέλεια. ... Στη συνέχεια το Δικαστήριο, ως προς την αξιόποινη πράξη της διατάραξης της ασφαλείας των συγκοινωνιών, δέχθηκε τα ακόλουθα, ως προς καθένα κατηγορούμενο: "Περαιτέρω, από τα ίδια πιο πάνω αποδεικτικά στοιχεία, αποδείχθηκε ότι η προαναφερθείσα συμπεριφορά του κάθε κατηγορουμένου ... Οι κατηγορούμενοι τέλεσαν την πράξη τους, χωριστά χωρίς συναπόφαση, με ενδεχόμενο δόλο οι τρεις πρώτοι (Χ6, Χ5, Χ1), με ενσυνείδητη αμέλεια ο πέμπτος (Χ4) και με ασυνείδητη αμέλεια οι τέταρτος και έκτος κατηγορούμενοι (Χ2 και Χ3, αντίστοιχα). **Ειδικότερα γνώριζε ο καθένας εκ των τριών πρώτων καθώς και ο πέμπτος ως ενδεχόμενο να καταστεί επικίνδυνη για άνθρωπο η οδήγηση του ανωτέρω οχήματος-συρμού και η μεταφορά του φορτίου υπό τις συνθήκες που προαναφέρθηκαν και αποδέχθηκαν ένα τέτοιο κίνδυνο, οι τρεις πρώτοι**. Πράγματι οι ανωτέρω τρεις πρώτοι κατηγορούμενοι γνώριζαν ότι ο ανωτέρω συρμός μετέφερε το κατά τα άνω υπέρβαρο φορτίο, ότι το ύψος του φορτίου υπερέβαινε το επιτρεπτό τοιούτο, ότι τα μεταφερόμενα εμπορεύματα είχαν μεγάλη ολισθηρότητα και αυτό καθιστούσε επικίνδυνη τη μεταφορά τους και ότι, παρά ταύτα, η πρόσδεση αυτών με τσέρκια και ιμάντες ήταν ανεπαρκής, σύμφωνα με όσα εκτενώς προαναφέρθηκαν ότι τα ελαστικά του πίσω άξονα του φορτηγού ήταν φθαρμένα και αναμφίβολα γνώριζαν ως εκ της επαγγελματικής τους πείρας, καθ' όσον ο πρώτος και ο τρίτος ήταν επαγγελματίες οδηγοί φορτηγών αυτοκινήτων από πολλού και μάλιστα ο τρίτος και του ανωτέρω συρμού και ο δεύτερος ως από πολλών ετών υπεύθυνος του τμήματος φορτώσεων της εταιρείας Ε-1, ότι από την κίνηση του οχήματος που υπερφορτώνεται και μάλιστα σε ποσοστό άνω του 10% του επιτρεπόμενου βάρους, με στοιβασία φορτίου άνω του επιτρεπόμενου ύψους και συνακόλουθα ανύψωση του κέντρου βάρους του, κινούμενου μάλιστα με ταχύτητα μεγαλύτερη του επιτρεπόμενου ορίου ... και με φθαρμένα ελαστικά ενδέχεται να διαταραχθεί η ασφάλεια της συγκοινωνίας με συνέπεια τη δυνατότητα πρόκλησης κινδύνου για άνθρωπο και ότι η επισφαλής κατά τα ανωτέρω πρόσδεση του φορτίου με τσέρκια και ιμάντες επέτεινε τον εν λόγω κίνδυνο ατυχήματος. Το γεγονός ότι οι τρεις εν λόγω κατηγορούμενοι αποδέχθηκαν ένα τέτοιο κίνδυνο αποδεικνύεται ... Με βάση τις παραδοχές αυτές το Μ.Ο.Ε. κήρυξε ενόχους τους κατηγορουμένους, ομοφώνως και κατά πλειοψηφία, κατά τις κατωτέρω διακρίσεις, των ακόλουθων πράξεων: "Τον Χ6: α) Διατάραξης ασφαλείας συγκοινωνιών με ενδεχόμενο δόλο ... Τον Χ5: α) Διατάραξης ασφαλείας συγκοινωνιών με ενδεχόμενο δόλο, κατά πλειοψηφία ... Τον Χ1: α) Διατάραξης ασφαλείας συγκοινωνιών με ενδεχόμενο δόλο... Με αυτά που δέχθηκε το δικάσαν Μ.Ο.Ε. διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του, την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει σ' αυτήν, κατά την παραδεκτή αλληλοσυμπλήρωση σκεπτικού και διατακτικού ...».

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις μορφές της επιβαλλόμενης επιμέλειας κατά την οδήγηση.
- Να αξιολογούν και να διαγιγνώσκουν τις περιπτώσεις αμέλειας κατά την οδήγηση.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα ποινικής ευθύνης από αμέλεια που επιδεικνύεται σε τροχαία ατυχήματα.
- Επιλύουν πρακτικά θέματα σχετικά με ζητήματα ποινικής ευθύνης από αμέλεια που επιδεικνύεται σε τροχαία ατυχήματα.

Λέξεις Κλειδιά

Κώδικας Κυκλοφορίας	Οδικής	Εξωτερική αμέλεια κατά την οδήγηση	Εσωτερική αμέλεια κατά την οδήγηση
Ανώτατα ταχύτητας	όρια	Οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος	Θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνικών
Παραχώρηση προτεραιότητας		Διαρκώς τεταμένη προσοχή κατά την οδήγηση	Ανθρωποκτονία από αμέλεια κατά την οδήγηση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Ιάκωβου Φαρσεδάκη/Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στο πνεύμα των διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας με έμφαση στην πρακτική τους σημασία για τα τροχαία ατυχήματα, Ποινική Δικαιοσύνη 2015, σελ. 46επ. (αναλύονται και ερμηνεύονται με νομολογία οι διατάξεις του Κ.Ο.Κ.).

Α. Μαγγανά/Λ. Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, Νομική Βιβλιοθήκη (αναλύονται και ερμηνεύονται με νομολογία οι διατάξεις του Κ.Ο.Κ.).

Συμπληρωματικό υλικό

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή εξετάζεται η ποινική ευθύνη για ανθρωποκτονία και για σωματικές βλάβες από αμέλεια, η οποία επιδεικνύεται κατά την οδήγηση και προκαλεί τροχαία ατυχήματα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Πρακτικό ζήτημα : Ο Α είναι αγρότης ηλικίας 55 ετών και έχει μαζέψει τις ντομάτες από το χωράφι του. Με το Datsun που διαθέτει ξεκινάει να πάει στην πόλη για να τις πωλήσει. Για να φθάσει στην πόλη πρέπει να περάσει μέσα από την εθνική οδό που είναι οδόστρωμα ταχείας κυκλοφορίας. Μόλις πλησιάζει στην εθνική οδό εισέρχεται μέσα στα 3,5 μέτρα χωρίς να ελέγξει δεξιά και αριστερά, αν διέρχεται άλλο όχημα. Καθώς έρχεται ο 25 ετών Β με το αυτοκίνητό του με την επιτρεπόμενη ταχύτητα των 80 χιλ. την ώρα από αριστερά σε σχέση με τον Α, χωρίς όμως να κατέχει άδεια ικανότητας για οδήγηση, τον αντιλαμβάνεται στα 15 μέτρα, τα χάνει, αιφνιδιάζεται και εισέρχεται για να αποφύγει τον Α στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας και στο έρεισμα (= η πέραν του οδοστρώματος ακραία λωρίδα της οδού : άρθρο 2 ΚΟΚ), όπου παρασύρει τον πεζό Γ και τον σκοτώνει. Το πλάτος κάθε ρεύματος κυκλοφορίας στην ως άνω εθνική οδό είναι τα 8 μέτρα. Ο Β έβαινε πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος. **Ποιος ή ποιοι ευθύνονται και γιατί για την ανθρωποκτονία από αμέλεια σε βάρος του Γ;**

Άσκηση 1.2

Ο Α μετέβη στο κέντρο διασκέδασης, οδηγώντας το αυτοκίνητό του και έχοντας ως συνεπιβάτες και τέσσερις φίλους, τους οποίους επρόκειτο να μεταφέρει στις οικίες τους μετά τη διασκέδαση. Την ώρα που γλεντούσε και διασκεδάζε, έπινε ασταμάτητα και μεθοκοπούσε ο Α, με αποτέλεσμα να περιέλθει σε πλήρη μέθη που αποκλείει τον καταλογισμό κατά το άρθρο 34 ΠΚ. Αλλά όταν έπινε ασταμάτητα, όπως και οι φίλοι του που δεν είχαν πλέον συνείδηση τωνπραττομένων, με βάση τις εμπειρίες, τις γνώσεις, τις ιδιότητες και τις ικανότητές του μπορούσε να προβλέψει (και να το αποφύγει), ότι ενδέχεται να σκοτώσει ανθρώπους με την οδήγηση του αυτοκινήτου του μετά τη διασκέδαση. Τελικά σκότωσε τους τρεις φίλους του, αφού συγκρούστηκε σε διασταύρωση με φορτηγό. Ποια είναι η ποινική του ευθύνη;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες περίπου

ΤΙΤΛΟΣ

Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου

(5^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή ερευνώνται το νόημα της συγγνωστής νομικής πλάνης, οι διαφορές από την πραγματική πλάνη και οι περιπτώσεις της μέσα από παραδείγματα και αναφορές στη νομολογία. Ιδιαίτερα εξετάζεται ως αιτία της η **αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου, η οποία λαμβάνεται από διοικητικές αρχές, δικηγόρους, εισαγγελείς κ.λπ.**

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου (Χρήστου Σατλάνη, Πειραιϊκή Νομολογία 2016, σελ. 4 επ.)

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στη διάταξη του άρθρου 31 ΠΚ ορίζονται τα εξής : «1. Μόνη η άγνοια του αξιοποίνου δεν αρκεί για να αποκλείσει τον καταλογισμό. 2. Η πράξη όμως δεν καταλογίζεται στο δράστη αν αυτός πίστεψε λόγω πλάνης ότι είχε δικαίωμα να τελέσει την πράξη και η πλάνη του αυτή ήταν συγγνωστή». Πρόκειται στην παρ. 2 του άρθρου 31 ΠΚ για τη **συγγνωστή νομική πλάνη**, η οποία αποκλείει τον καταλογισμό της πράξης στον δράστη. Στην περίπτωση αυτή ο δράστης πίστεψε ότι είχε δικαίωμα να τελέσει την πράξη, προφανώς επειδή **δεν είχε συνείδηση του αδίκου**, του γεγονότος δηλαδή ότι η **πράξη του προσβάλλει με βλάβη ή με διακινδύνευση ξένο έννομο αγαθό** (ουσιαστικό άδικο).¹³⁰ Πίστεψε δηλαδή, ότι η πράξη του ήταν επιτρεπτή και νόμιμη. Για παράδειγμα, ο κατηγορούμενος κηρύχθηκε αθώος για τις πράξεις της κατάληψης δασικής έκτασης και ανέγερσης κτίσματος σε δασική έκταση που κηρύχθηκε αναδασωτέα λόγω συγγνωστής νομικής πλάνης, αφού ήταν εφοδιασμένος με έγγραφο της αρμόδιας δασικής υπηρεσίας που βεβαίωνε τα αντίθετα, δηλαδή την ανυπαρξία δασικής έκτασης (βλ. ΕφΑθ 2543/1998, ΠοινΔικ 1999, 451).¹³¹ Αντίθετα, στην

¹³⁰ Για το ότι η άδικη πράξη ως στοιχείο του εγκλήματος στο άρθρο 14 ΠΚ πρέπει να είναι αρχικά και τελικά άδικη και επιπλέον τυπικά και ουσιαστικά άδικη (δεν είναι ουσιαστικά άδικη π.χ. η ψευδορκία μάρτυρα, όταν αυτός καταθέτει ψευδή γεγονότα, οπότε υφίσταται τυπικά άδικη πράξη, αλλά άσχετα με το αντικείμενο της δίκης, επειδή τότε δεν παράγεται καθόλου αφηρημένη διακινδύνευση για το προστατευόμενο έννομο αγαθό, δηλαδή την ορθοδικαιη κρίση των δικαστικών λειτουργιών που πρόκειται να αποτυπωθεί στην απόφαση) βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 45επ., 67επ., με περαιτέρω παραπομπές. Στη γερμανική νομική θεωρία και νομολογία η συνείδηση του αδίκου προσδιορίζεται από την κρατούσα άποψη ως συνείδηση του δράστη για το η πράξη του, ενέργεια ή παράλειψη, εναντιώνεται στις απαιτήσεις της έννομης τάξης, επειδή είναι απαγορευμένη με βάση κανόνες αστικού, δημόσιου ή ποινικού δικαίου : βλ. Claus Roxin, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen der Aufbau der Verbrechenslehre, 2006, § 21 Rn. 13, Julian Rodenbeck, Die Berufung auf einen Verbotsirrtum als Schutzbehauptung, 2012, σελ. 69. **Είναι όμως κοινός τόπος στη συνείδηση των Νομικών ότι η έννομη τάξη απαγορεύει (ή τουλάχιστον έχει την τάση και τη βούληση να απαγορεύει) μόνον εκείνες τις πράξεις που προσβάλλουν με βλάβη ή διακινδύνευση ξένα έννομα αγαθά.**

¹³¹ Έτσι και Αρ. Χαραλαμπίκης, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 604. Ωστόσο, η διάταξη του άρθρου 71 παρ 1 Ν 998/1979 ορίζει τα εξής : «Εργολάβοι, υπεργολάβοι, κατασκευαστές, οι εντολείς τους και κάθε τρίτος που επιχειρεί άνευ δικαιώματος ή καθ' υπέρβαση των υπό του παρόντος νόμου προβλεπόμενων εξαιρέσεων την ανέγερση οποιουδήποτε κτίσματος ή κατασκευάσματος, οριστικής ή προσωρινής μορφής, ή πραγματοποιεί οποιασδήποτε φύσεως εγκατάσταση, εντός δάσους ή δασικής εκτάσεως, δημόσιας ή ιδιωτικής, τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με χρηματική ποινή από πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) μέχρι πέντε εκατομμύρια (5.000.000) δραχμές». Τα ίδια περίπου αναφέρονται και στο άρθρο 114 Ν 1892/1990. Επομένως,

περίπτωση της παρ. 1 του άρθρου 31 ΠΚ ο δράστης δεν είχε συνείδηση του ότι η πράξη του τιμωρείται από τον ποινικό νόμο (τυπικό άδικο = συνδρομή όλων των αντικειμενικών προϋποθέσεων μιας ποινικής διάταξης, η οποία προβλέπει και τιμωρεί ένα έγκλημα)¹³²: π.χ. αγνοούσε ότι η κατάθεση σε ελβετική τράπεζα χρημάτων που είναι προϊόν διακίνησης και εμπορίας ναρκωτικών ή δωροληψίας ή δωροδοκίας προβλέπεται και τιμωρείται από τα άρθρα 2 παρ. 1, 2 δ και 3 περ. γ, δ, θ του Ν 3691/2008 για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (πλάνη περί το αξιόποιο).¹³³ Εξάλλου, η **συγγνωστή νομική πλάνη ή πλάνη περί το άδικο ή τον άδικο χαρακτήρα της πράξης ή περί το δικαίωμα να τελέσει ο δράστης την πράξη** διαφέρει από την πραγματική πλάνη, η οποία συνιστά άγνοια των στοιχείων ή επιβαρυντικών περιστάσεων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και αποκλείει τον δόλο¹³⁴ (π.χ. σκοτώνει κάποιος κυνηγός άλλον κυνηγό μέσα στο σκοτάδι, αγνοώντας ότι είναι άνθρωπος και εκλαμβάνοντας αυτόν ως αγριογούρουνο, ή αφαιρεί από αγροτικό φτωχόσπιτο πίνακα διάσημου ζωγράφου αξίας 150.000 ευρώ για να τον αναρτήσει στην οικία του, θεωρώντας αυτόν απλή

η έννοια της δασικής έκτασης είναι στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και για τον λόγο αυτόν η άγνοια της ύπαρξης δασικής έκτασης θα μπορούσε πρωτίστως να χαρακτηριστεί και ως πραγματική πλάνη, η οποία αποκλείει τον δόλο και τον καταλογισμό (άρθρο 30 ΠΚ). Σε παρόμοιες περιπτώσεις (βλ. και το Επίμετρο του άρθρου σχετικά με το παράδειγμα της συμβολαιογράφου) ενδείκνυται η προσφυγή στην έννοια της συγγνωστής νομικής πλάνης για να μπορεί να δικαιολογηθεί και να αιτιολογηθεί η άγνοια των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

¹³² Για τις έννοιες της ουσιαστικά άδικης και της τυπικά άδικης πράξης βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 13, με περαιτέρω παραπομπές.

¹³³ Για το ότι και η απλή τραπεζική κατάθεση τέτοιων χρημάτων συνιστά αξιόποινη πράξη βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα – Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, 2015, σελ. 421επ. υποσημ. 488. Αντίθετη άποψη βλ. σε Θρασ. Κονταξή, Η απλή τραπεζική κατάθεση ως νομιμοποίηση χρημάτων («ξέπλυμα»), ΠοινΔικ 2014, σελ. 617επ.

¹³⁴ Για την πραγματική πλάνη βλ. αντί άλλων Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 285επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 585επ. **Ενίοτε τα όρια πραγματικής πλάνης και συγγνωστής νομικής πλάνης είναι δυσδιάκριτα, όπως έγινε ήδη αντιληπτό στην περίπτωση της ανέγερσης κτίσματος εντός δασικής έκτασης.** Για παράδειγμα, δεν θα υφίστατο αντίσταση κατ' άρθρο 167 παρ. 1 ΠΚ στην περίπτωση, κατά την οποία ο οφειλέτης ασκεί βία κατά δικαστικού επιμελητή, που επιχειρεί να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση δικαστικής απόφασης και ειδικότερα σε κατάσχεση πραγμάτων του οφειλέτη, με σκοπό να παραλείψει αυτός την πράξη εκτέλεσης («Όποιος μεταχειρίζεται βία ή απειλή βίας για να ... παραλείψουν νόμιμη πράξη...»), εφόσον ο δικαστικός επιμελητής **δεν ενεργεί νόμιμα**, επειδή δεν φέρει μαζί του το απόγραφο (αντίγραφο του εκτελεστού τίτλου που έχει τον εκτελεστήριο τύπο : άρθρο 918 ΚΠολΔ), δεν έχει δοθεί εντολή του δικαιούχου επάνω στο απόγραφο προς εκτέλεση (άρθρο 927 ΚΠολΔ) ή δεν έχει προηγηθεί επίδοση σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση αντιγράφου του απογράφου με επιταγή για εκτέλεση (άρθρο 924 ΚΠολΔ). Αν στην περίπτωση αυτή ο δικαστικός επιμελητής ενεργεί απολύτως νόμιμα αλλά ο καθ' ου η εκτέλεση με βία και απειλές τον διώχνει από το κατάστημά του, όπου πρόκειται να γίνει κατάσχεση κινητών, **επειδή πίστεψε ότι ο δικαστικός επιμελητής δεν ενεργούσε νόμιμα σύμφωνα με τις ως άνω διατάξεις και δεν είχε δικαίωμα να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση**, αφού άκουσε τον δικηγόρο του που τον συμβούλευσε να διώξει τον επιμελητή, «γιατί η προς εκτέλεση απόφαση είναι κραυγαλέα και πρόδηλα άδικη και πρόκειται να ακυρωθεί στο εφετείο», **τότε θα μπορούσε να του αναγνωρισθεί πραγματική πλάνη που αποκλείει τον δόλο, επειδή αγνοούσε τη νομιμότητα της ενέργειας του δικαστικού επιμελητή ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.** Θα μπορούσε ωστόσο κανείς να δεχθεί εδώ και συγγνωστή νομική πλάνη : βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα – Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, 2015, σελ. 25επ., και πρβλ. Ν. Λαγού σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, 2014, σελ. 1141, όπου φαίνεται ότι η κρατούσα άποψη στη νομολογία του Αρείου Πάγου και στη νομική θεωρία (Μανωλεδάκης) δέχεται συγγνωστή νομική πλάνη. Και η πρώτη άποψη και η δεύτερη άποψη πάντως καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή στην άρση του καταλογισμού ως στοιχείου του εγκλήματος. Παρεμπιπτόντως : Επισημαίνεται, ότι για την πλήρωση της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος της αντίστασης **απαιτείται η πράξη της αρχής ή του υπαλλήλου να είναι νόμιμη**, δηλαδή απολύτως σύμφωνη με την έννομη τάξη υπό την έννοια ότι βρίσκεται μέσα στον κύκλο της αρμοδιότητας της αρχής ή του υπαλλήλου και ασκείται σύμφωνα με τους προβλεπόμενους τύπους και τις από τον νόμο οριζόμενες προϋποθέσεις. **Η ουσιαστική ορθότητα της πράξης επέμβασης** (materielle Richtigkeit des Eingriffs) στη σφαίρα ελευθερίας του πολίτη δεν είναι απαραίτητη. Αρκεί η **τυπική νομιμότητα** (formale Rechtmäßigkeit). Αν πρόκειται για εσφαλμένη δικαστική απόφαση, ο δικαστικός επιμελητής θα δικαιούται, εφόσον τηρήσει τους προβλεπόμενους από τον ΚΠολΔ τύπους, να την εκτελέσει. Ο ιδιώτης όμως κατά του οποίου στρέφεται η απόφαση αυτή και η αναγκαστική εκτέλεση δικαιούται μόνο να ασκήσει τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα αλλά δεν δικαιούται να προβάλει αντίσταση : βλ. την κρατούσα άποψη σε Johannes Wessels / Michael Hettinger, Strafrecht. Besonderer Teil 1, 2012, σελ. 193επ. με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Επιστήμη.

απομίμηση αξίας το πολύ 600 ευρώ, επειδή είναι κτηνοτρόφος και δεν έχει ιδέα από τέχνη).¹³⁵ Ειδικότερα, **πλάνη περί το άδικο ή πλάνη ως προς το δικαίωμα να τελέσει ο δράστης την πράξη (νομική πλάνη)** υφίσταται, όταν ο δράστης νομίζει ότι τα στοιχεία της συμπεριφοράς του δεν αξιολογούνται αρνητικά από την έννομη τάξη, με άλλα λόγια όταν ο δράστης δεν έχει επίγνωση του αδικού, του ότι δηλαδή η πράξη του προσβάλλει με βλάβη ή με διακινδύνευση ξένα έννομα αγαθά. Η **συγγνωστή νομική πλάνη** του άρθρου 31 παρ. 2 ΠΚ μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη επαρκούς κοινωνικής μόρφωσης ή εμπειριών από τη ζωή ή σε προσωπική αντίληψη περί δικαίου και αδικού, στο γεγονός ότι η συμπεριφορά του κείται στα όρια λόγου άρσης του αδικού χαρακτήρα της πράξης,¹³⁶ σε εσφαλμένη άποψη της νομολογίας η οποία στη συνέχεια σημείωσε μεταστροφή και επέλεξε την ορθή και δίκαιη λύση (είναι συγγνωστή η νομική πλάνη, όταν ο δράστης παρασύρθηκε από την ερμηνεία που έδωσε σε ορισμένη ποινική διάταξη δικαστική απόφαση σε προγενέστερη παρόμοια περίπτωση : ΑΠ 1224/1982, ΠοινΧρον 1983, 470¹³⁷),¹³⁸ σε ρητή ρύθμιση

¹³⁵ Ως γνωστόν, τα στοιχεία του καταλογισμού της πράξης στον δράστη ή της ενοχής είναι η ορισμένη υπαιτιότητα (δόλος ή αμέλεια), η ικανότητα προς καταλογισμό και το «άλλως δύνασθαι πράττειν τον δράστην», δηλαδή η δυνατότητα του δράστη να πράξει αλλιώς στη συγκεκριμένη περίπτωση, ενώ αυτή η δυνατότητα αποκλείεται μεταξύ άλλων περιπτώσεων και όταν διαπιστώνεται συγγνωστή νομική πλάνη. Έτσι, είναι δυνατό μια ανθρωπίνη συμπεριφορά (πράξη) να προβλέπεται και να τιμωρείται από τον νόμο, να είναι άδικη (αρχικά και τελικά, τυπικά και ουσιαστικά) και να μην είναι καταλογιστή στον δράστη, οπότε **δεν συντρέχουν όλα τα στοιχεία του εγκλήματος κατ' άρθρο 14 ΠΚ**. Για τα ως άνω και για το ότι η **νομοτυπική υπόσταση ή μορφή του εγκλήματος** περιλαμβάνει την αντικειμενική υπόσταση, την υποκειμενική υπόσταση (δόλος ή αμέλεια), τον εξωτερικό όρο του αξιοποιού (δεν υφίσταται πάντοτε) και το υποκειμενικό στοιχείο του αδικού (επίσης τούτο δεν υφίσταται πάντοτε) βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 11επ., 14επ., 141επ., 192επ., 195επ., 198επ., με περαιτέρω παραπομπές.

¹³⁶ Νοούνται εδώ οι περιπτώσεις της υπέρβασης των ορίων λόγου άρσης του αδικού ή της εικαζόμενης από τον δράστη συνδρομής λόγου άρσης του αδικού, αναγνωρισμένου ή μη από την έννομη τάξη : πρβλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 166επ., 180επ., και βλ. παρακάτω στο μέρος II το τρίτο παράδειγμα.

¹³⁷ Επομένως, πολλών μάλλον θα πρέπει στην περίπτωση, κατά την οποία μια πάγια νομολογία του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου φθάνει στο σημείο της μεταστροφής, να αναγνωρίζεται σε όσους έπραξαν υπό το καθεστώς της προγενέστερης νομολογίας του και σε συμφωνία με αυτή **συγγνωστή νομική πλάνη**, επειδή άλλωστε η τιμώρηση του δράστη θα ισοδυναμούσε με έμμεση παραβίαση της αρχής της απαγόρευσης της αναδρομικής εφαρμογής του αυστηρότερου νόμου για τη θεμελίωση ή την επαύξηση του αξιοποιού, έτσι ώστε η αλλαγή στάσης στη νομολογία επί το αυστηρότερον θα πρέπει να ισχύει για το μέλλον μόνο και να καταλαμβάνει περιπτώσεις που έλαβαν χώρα μετά από τη δημοσιοποίηση αυτής της αλλαγής : βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιού. Συγχρόνως μια εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 40επ., Νικ. Δημητράτου, Απαγόρευση αναδρομής και μεταβολή της νομολογίας στο ποινικό δίκαιο, Υπεράσπιση 1992, σελ. 109επ., όπου αναφέρεται, ότι στις Η.Π.Α.

¹³⁸ Ο κουνιάδος Α από τη Γερμανία αποστέλλει στον γαμπρό του Β στην Ελλάδα και μάλιστα στον τραπεζικό του λογαριασμό (του Β) ή σε κοινό τους λογαριασμό 300.000 ευρώ για να μεριμνήσει να του εκδώσει άδεια δόμησης, να πληρώσει αρχιτέκτονα-μηχανικό, εργάτες, οικοδομικά υλικά, έπιπλα κ.λπ. και να του κτίσει εξοχική κατοικία στο οικόπεδό του στο Λουτράκι. **Ο Β λοιπόν είναι εντολοδόχος και διαχειριστής ξένης περιουσίας**. Αντί να χρησιμοποιήσει τα χρήματα για τον ως άνω σκοπό τα σπαταλάει στο καζίνο. Εδώ έχουμε να κάνουμε με το λεγόμενο **λογιστικό χρήμα**. Τα χρήματα που καταθέτει ο εντολέας στον τραπεζικό λογαριασμό του εντολοδόχου ή σε κοινό λογαριασμό του εντολέα και του εντολοδόχου **δεν ανήκουν στην κυριότητα του εντολοδόχου αλλά του εντολέα**. Συνεπώς, αν ο εντολοδόχος και διαχειριστής ξένης περιουσίας στην ως άνω περίπτωση χρησιμοποιήσει τα χρήματα για σκοπό διαφορετικό από εκείνον της εντολής, τελεί υπεξαίρεση, **σύμφωνα με πάγια νεότερη νομολογία του Άρειου Πάγου** (βλ. ΣυμβΑΠ 2088/2009, ΠοινΧρ 2010, 676, ΣυμβΑΠ 1374/2009, ΠοινΧρ 2010, 388, ΣυμβΑΠ 1110/2008, ΠοινΧρ 2009, 358, ΣυμβΑΠ 1623/2008, ΠοινΧρ 2009, 630, ΑΠ 1371/2007, ΠοινΧρ 2008, 413, ΑΠ 1967/2006, ΠοινΧρ 2007, 820, ΣυμβΑΠ 115/2004, ΠοινΧρ 2005, 32, Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2014, τόμος II, σελ. 3075, Α. Βόμβα, Ανάληψη από κοινό λογαριασμό, ΠοινΔικ 2012, σελ. 250επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιού, 1999, σελ. 40, όπου αξιολογούνται ως εσφαλμένη η παλαιά αντίληψη του Άρειου Πάγου). Βλ. και ΑΠ 24/2010, areiospagos.gr: **«Ο εντολοδόχος δεν έχει κυριότητα επί των χρημάτων, τα οποία αποκτά από την εκτέλεση της εντολής, είτε αυτά αποκτώνται σε μετρητά, είτε με επιταγές ή συναλλαγματικές είτε με κατάθεση σε προσωπικό τραπεζικό λογαριασμό του. Γι' αυτό σε περίπτωση μη απόδοσης στον εντολέα και παράνομης ιδιοποίησης όσων απέκτησε από την εκτέλεση της εντολής διαπράττει το αδίκημα της υπεξαίρεσης του άρθρου 375 του ΠΚ»**. Συνεπώς, θα μπορούσε να αναγνωρισθεί στον εντολοδόχο Β συγγνωστή νομική πλάνη, αν αυτός είχε υπόψη του την παλαιότερη πάγια νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου και πίστεψε, ότι δεν τελούσε άδικη πράξη, σπαταλώντας τα χρήματα του εντολέα Α στο καζίνο.

του νόμου¹³⁹ ή και σε νομική πληροφόρηση που παρέσχον νομικοί σύμβουλοι ή διοικητικές αρχές¹⁴⁰ σχετικά με την ερμηνεία του νόμου ή με άλλο αμφισβητούμενο ζήτημα.

Για τον αποκλεισμό του (υποκειμενικού) καταλογισμού της πράξης στον δράστη¹⁴¹ ως στοιχείου του εγκλήματος θα πρέπει επιπροσθέτως η έλλειψη συνείδησης του άδικου χαρακτήρα της πράξης να είναι συγγνωστή. **Ως συγγνωστή θα πρέπει να θεωρείται η νομική πλάνη, όταν συντρέχει κάποιος από τους μόλις παραπάνω αναφερθέντες λόγους που καθιστά αναπόφευκτη την πλάνη.**¹⁴² Στην παρούσα μελέτη ακολουθείται πιστά η διάταξη της § 17 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα (Unvermeidbarer Verbotsirrtum = αναπόφευκτη πλάνη περί την απαγόρευση) : «Fehlt dem Täter bei Begehung der Tat die Einsicht, Unrecht zu tun, so handelt er ohne Schuld, wenn er diesen Irrtum nicht vermeiden konnte. Konnte der Täter den Irrtum vermeiden, so kann die Strafe nach § 49 Abs. 1 gemildert werden» (= Εφόσον λείπει στον δράστη κατά την τέλεση της πράξης η αντίληψη ότι διαπράττει άδικη πράξη, τότε πράττει αυτός χωρίς καταλογισμό, εάν δεν μπορούσε να αποφύγει αυτή την πλάνη.¹⁴³ Εάν μπορούσε ο δράστης να αποφύγει την πλάνη, τότε

¹³⁹ Βλ. Λάμπ. Μαργαρίτη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική ευθύνη για το «κούρεμα» του οφειλόμενου προς την ΕΤΕ χρέους: Η αντισυνταγματικότητα του άρθρου 3 παρ. 9 του Ν 4046/2012, ΠοινΔικ 2014, σελ. 413επ., όπου εξηγείται, ότι οι διοικητές της ΕΤΕ που δέχθηκαν να μειωθεί το χρέος του Ελληνικού Δημοσίου προς την Εθνική Τράπεζα Ελλάδας κατά 15 δισ. ευρώ τέλεσαν κακουργηματική απιστία κατ' άρθρο 390 ΠΚ, αφού προξένησαν ζημία στην περιουσία της και επειδή έχουν μεν αυτοί την ιδιότητα του υπαλλήλου κατ' άρθρο 263 Α περ. β ΠΚ αλλά δεν μπορούν να τελήσουν απιστία σχετική με την υπηρεσία κατ' άρθρο 256 ΠΚ, δεδομένου ότι το έγκλημα αυτό τελεί «Υπάλληλος που κατά τον προσδιορισμό, την είσπραξη ή τη διαχείριση φόρων, δασμών, τελών ή άλλων φορολογημάτων ή οποιωνδήποτε εσόδων ελαττώνει εν γνώσει του και για να ωφεληθεί ο ίδιος ή άλλος, τη δημόσια, τη δημοτική ή την κοινοτική περιουσία ή την περιουσία νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, της οποίας η διαχείριση του είναι εμπιστευμένη». Εδώ, η πράξη τους παραμένει αρχικά και τελικά άδικη, επειδή είναι πρόδηλη η αντισυνταγματικότητα του άρθρου 3 παρ. 9 του Ν 4046/2012 που τους έδωσε το δικαίωμα να συναινέσουν στη μείωση του δημόσιου χρέους επί ζημία των μετόχων της ΕΤΕ που καταστράφηκαν οικονομικά (αμνηστία παρέχεται μόνο για πολιτικά και όχι για κοινά εγκλήματα, ιδιαίτερα όταν με αυτήν προσβάλλεται το δικαίωμα της περιουσίας : άρθρο 1 Πρ. Πρ. Πρωτ. στην ΕΣΔΑ και άρθρα 17 και 47 παρ 3, 4 Συντ.), **αλλά θα μπορούσε να τους αναγνωρισθεί συγγνωστή νομική πλάνη, δεδομένου ότι η Βουλή των Ελλήνων επέτρεψε την πράξη τους και εξέπεμψε έτσι το μήνυμα ότι η πράξη τους αυτή δεν θα ήταν άδικη!!!**

¹⁴⁰ Για τη συγγνωστή νομική πλάνη που μπορεί να παραχθεί από γνωμοδότηση διοικητικών αρχών βλ. Karsten Gaede, Der unvermeidbare Verbotsirrtum des anwaltlich beratenen Bürgers - eine Chimäre? (= Η αναπόφευκτη πλάνη περί την απαγόρευση του πολίτη που συμβουλευθήκε δικηγόρο – μια χίμαιρα ;) HRRS (Onlinezeitschrift für Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht), Heft 11/2013, σελ. 449επ., 455 υποσημ. 74, 82, υπό επίκληση νομολογίας : «So kann ein Irrtum etwa unvermeidbar sein, wenn eine Behörde einen Bürger falsch informiert und er sein Handeln deshalb für zulässig hält. ... Zu dieser Fallgruppe aus jüngerer Zeit BGHSt 55, 121, 130 f. = HRRS 2010 Nr. 488; BGH NJW 2007, 3078, 3079 = HRRS 2007 Nr. 843; OLG Stuttgart NJW 2006, 2422 ff. ... Aus jüngerer Zeit BGH HRRS 2008 Nr. 458 = NStZ-RR 2009, 13 (L); HRRS 2013 Nr. 445 = NStZ 2013, 461; BGH (Z) GRW 2011, 13; mustergültig auch BGHSt 48, 278, 289 und BGH NJW 1989, 409, 410. ».

¹⁴¹ Η έλλειψη του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη σημαίνει μη πλήρωση των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης και μη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος : βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 202επ, με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁴² Η έννοια του συγγνωστού της νομικής πλάνης εξακολουθεί να είναι μέχρι σήμερα κάπως νεφελώδης. Κριτήρια για το συγγνωστό αυτής δεν έχουν διαμορφωθεί λεπτομερώς και επακριβώς από τη νομολογία και τη νομική θεωρία. Αρκεί να επισημανθεί πάντως ότι συγγνωστή νομική πλάνη γίνεται δεκτή, όταν ο δράστης ένεκα έλειψης πνευματικών ικανοτήτων, μόρφωσης και εμπειριών ζωής αδυνατεί να διαγνώσει το άδικο της πράξης του, όταν επήλθε νομοθετική μεταβολή και ο δράστης είχε άλλα υπόψη του, όταν η διάταξη εμφανίζει δυσκολίες κατά την ερμηνεία, όταν όμοια ερμηνεία δέχθηκε δικαστική απόφαση ή όταν ο δράστης απευθύνθηκε σε αξιόπιστο πρόσωπο και κατ' εξοχήν σε δικηγόρο ή στην αρμόδια υπηρεσία, όπως είναι το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, και έλαβε νομική συμβουλή : βλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 632επ., 653, 655επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 596επ., Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, 2014, σελ. 433επ., με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁴³ Πρβλ. Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 301, όπου χωρίς να αναφέρει ρητά την § 17 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα γράφει εντελώς λακωνικά : «Συγγνωστή νομική πλάνη σημαίνει τη νομική εκείνη πλάνη που ο δράστης δεν μπορούσε να αποφύγει». Ρητά ταυτίζει το αναπόφευκτο της νομικής πλάνης με το συγγνωστό της νομικής πλάνης και ο Λ. Κοτσαλής, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 530. Ο Χρ. Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 632επ., 653 υποσημ. 88, γράφει τα εξής : «Συγγνωστή είναι η πλάνη περί το άδικο όταν ο δράστης όση επιμέλεια και αν κατέβαλλε δεν θα μπορούσε να διαγνώσει το άδικο της πράξης του», προφανώς ακολουθώντας το πνεύμα του γερμανικού δικαίου και παραπέμποντας σε Ανδρουλάκη, Χωραφά και νομολογία Αρείου Πάγου (ΑΠ 912/2004, Ποιν/Λογ 2004, 1190, ΑΠ 1941/2002, Ποιν/Λογ 2002, 2094, ΑΠ 373/1999, Ποιν Χρον 2000, 27 κ.λπ). Αναλυτικότερα στην ΟΛΑΠ 1179/1986, Ποιν Χρον 1986, 1008επ., ως

μπορεί η ποινή να μειωθεί κατά την § 49 Abs. 1). Και στο γερμανικό ποινικό δίκαιο χρησιμοποιούνται οι ως άνω λόγοι ως κριτήρια αναπόφευκτης νομικής πλάνης, **ενώ ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στον αν ο δράστης, εφόσον είχε ή όφειλε να έχει αμφιβολίες για το νόμιμο ή παράνομο της συμπεριφοράς του, εκπλήρωσε την υποχρέωσή του να λάβει μια φερέγγυα και αξιόπιστη νομική πληροφόρηση. Τότε και μόνον τότε θα μπορεί να επικαλείται αναπόφευκτη νομική πλάνη.**¹⁴⁴

Η προβολή ισχυρισμού περί συγγνωστής νομικής πλάνης δεν σημαίνει και ότι θα γίνει δεκτός από τα δικαστήρια. Η απόρριψη τέτοιων ισχυρισμών από τα δικαστήρια είναι πολύ συχνότερη σε σχέση με την αποδοχή ισχυρισμών περί συγγνωστής νομικής πλάνης. Έτσι, στην περίπτωση που οι κατηγορούμενοι αφαίρεσαν μέσα από το ξυλουργικό εργοστάσιό τους μηχανήματα, επί των οποίων η Εθνική Τράπεζα είχε εγγράψει νόμιμα υποθήκη λόγω βιοτεχνικού δανείου που δεν είχε εξοφληθεί ολοσχερώς, και χωρίς τη συναίνεση της δανειστριάς τα μεταβίβασαν κατά κυριότητα σε τρίτους, όταν επικαλέστηκαν νομική πλάνη με το αιτιολογικό ότι ήθελαν με αυτόν τον τρόπο να εξοφλήσουν και άλλους δανειστές και δεν γνώριζαν τις συνέπειες της εκποίησης χωρίς άδεια,¹⁴⁵ ο Άρειος Πάγος δέχθηκε, ότι δεν υφίστατο συγγνωστή νομική πλάνη, επειδή οι κατηγορούμενοι ενόψει των επαγγελματικών και πνευματικών δυνατοτήτων και της πείρας τους θα μπορούσαν, επιδεικνύοντας μεγαλύτερη επιμέλεια, να είχαν ρωτήσει (προφανώς ένα Νομικό !) και να είχαν πληροφορηθεί για το επιτρεπτό ή μη της μεταβίβασης των υποθηκευμένων μηχανημάτων τους.¹⁴⁶

Εξάλλου, μεταξύ άλλων περιπτώσεων, κρίθηκε ως αβάσιμος ο περί νομικής πλάνης ισχυρισμός του κατηγορουμένου για το ότι πίστεψε ότι είχε δικαίωμα να καταμηνύσει τους εγκαινούντες για κλοπή,

συγγνωστή θεωρείται η νομική πλάνη, όταν «κάτω από τις in concreto συνθήκες και περιστάσεις που βρίσκεται ο υπαίτιος, οσηδήποτε προσοχή και αν κατέβαλλε αυτός ενόψει της ηλικίας του, των πνευματικών και επαγγελματικών ικανοτήτων και των προσπαθειών ακόμη που έκαμε για να ενημερωθεί περί του πράγματος από άλλους ειδήμονες, δεν μπορούσε να διαγνώσει τον άδικο χαρακτήρα της πράξεως». Ακριβώς έτσι και η Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, 2014, σελ. 427, με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. **Πρόδηλα, η έκφραση «όταν ο δράστης όση επιμέλεια και αν κατέβαλλε δεν θα μπορούσε να διαγνώσει το άδικο της πράξης του» παραπέμπει στην αναπόφευκτη νομική πλάνη της § 17 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα.**

¹⁴⁴ Βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 173επ., 175επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 297επ., 301επ., Λ. Κοτσάλη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 531επ.

¹⁴⁵ Άρθρο 399 ΠΚ (παρακώλυση της άσκησης δικαιώματος) : «1. Όποιος με πρόθεση αφαιρεί ή καταστρέφει ολικά ή μερικά πράγμα που έχει στην ιδιοκτησία του και έτσι καθιστά ανέφικτη για το δικαιούχο την άσκηση δικαιώματος επικαρπίας, χρήσης, οίκησης, εμπράγματης ασφάλειας ή παρακράτησης στο πράγμα αυτό τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή. 2. Όμοια τιμωρείται όποιος επιχειρεί κάποια από τις πράξεις αυτές υπέρ του ιδιοκτήτη. 3. Η ποινική δίωξη ασκείται μόνο ύστερα από έγκληση». Η διάταξη του άρθρου 399 ΠΚ φαίνεται να υπερισχύει **με βάση την αρχή της ειδικότητας** (κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή) έναντι της διάταξης του άρθρου 397 ΠΚ (καταδολίευση δανειστών) : «1. Ο οφειλέτης που με πρόθεση ματαιώνει ολικά ή εν μέρει την ικανοποίηση του δανειστή του, βλάπτοντας, καταστρέφοντας ή καθιστώντας χωρίς αξία, αποκρύπτοντας ή απαλλοτριώνοντας χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα οποιοδήποτε περιουσιακό του στοιχείο, κατασκευάζοντας ψεύτικα χρέη ή ψεύτικες δικαιοπραξίες, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή, αν η πράξη δεν υπόκειται σε βαρύτερη ποινή σύμφωνα με άλλη διάταξη. 2. Όμοια τιμωρείται όποιος επιχειρεί κάποια από αυτές τις πράξεις υπέρ του οφειλέτη. 3. Η ποινική δίωξη ασκείται μόνο ύστερα από έγκληση».

¹⁴⁶ Βλ. ΑΠ 180/1995, Ποιν Χρον 1995, σελ. 466, όπου γίνεται αναφορά στο άρθρο 399 παρ. 1 ΠΚ και στο άρθρο 4 του ν. 4112/1929 «περί συστάσεως υποθήκης επί μηχανικών εγκαταστάσεων» που προβλέπει και τιμωρεί την αφαίρεση και εκποίηση μηχανημάτων, επί των οποίων έχει συσταθεί υποθήκη, που λαμβάνει χώρα πριν από την ολοσχερή εξόφληση του δανείου χωρίς άδεια του δανειστή, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 601. Και στο γερμανικό ποινικό δίκαιο το αναπόφευκτο της νομικής πλάνης (Unvermeidbarkeit des Verbotsirrtums) - υπό την έννοια ότι ο δράστης θεωρεί τη συμπεριφορά του ως δικαίως επιτρεπόμενη ή δεν έχει συνείδηση του αδικού ή νομίζει ότι συντρέχει λόγος που αίρει το άδικο της πράξης του - ως λόγος άρσης του καταλογισμού (Schuld) γίνεται δεκτό, εφόσον ο δράστης σε περίπτωση αμφιβολιών για το επιτρεπόμενο ή απαγορευόμενο της συμπεριφοράς του εκπλήρωσε την υποχρέωσή του να λάβει μια φερέγγυα και αξιόπιστη νομική πληροφόρηση : βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 173επ., 175επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 297επ., 301επ. (: «Hat der Täter Zweifel an der Rechtmäßigkeit seines geplanten Verhaltens oder müsste er nach den Umständen des Einzelfalles sowie nach seinen Fähigkeiten und Kenntnissen solche Zweifel haben, so ist er rechtlich verpflichtet, diese Zweifel zu beseitigen. In erster Linie hat er sich um eine **zuverlässige Rechtsauskunft** zu bemühen ; dies ist der eigentliche Gehalt der "Erkundungspflicht"»).

επειδή η πλάνη ήταν ασύγγνωστη, αφού μπορούσε, καταβάλλοντας τη δέουσα επιμέλεια, να διαγνώσει τον άδικο χαρακτήρα των πράξεών του με το να ερευνήσει αν οι εγκαλούντες αφαίρεσαν πράγματι τα κρίσιμα αντικείμενα και ζητώντας να μάθει τις συνέπειες της πράξης του στην αντίθετη περίπτωση.¹⁴⁷ Προφανώς, αν ρωτούσε κάποιον δικηγόρο, ειδήμονα περί το ποινικό δίκαιο, ή εισαγγελέα, θα του έλεγε, ότι σε καταμήνυση κάποιου για κλοπή θα δικαιούνταν να προβεί, εφόσον θα υπήρχαν ικανά αποδεικτικά στοιχεία, που θα παρήγαν επαρκείς ή σοβαρές ενδείξεις ενοχής και την υψηλού βαθμού πιθανότητα να καταδικασθεί αυτός στην ακροαματική διαδικασία.

«Περαιτέρω από τη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 ΠΚ, προκύπτει ότι, για να μη καταλογιστεί η πράξη στον δράστη, λόγω συγγνωστής νομικής πλάνης, απαιτείται να συντρέχει πεπλανημένη πίστη αυτού για το δικαίωμά του να εκτελέσει την πράξη και άγνοια του αδίκου χαρακτήρα της, τον οποίο δεν μπορούσε να γνωρίζει, οποιαδήποτε και να κατέβαλλε επιμέλεια και προσπάθεια, ενόψει των πνευματικών και επαγγελματικών δυνατοτήτων του. Στην περίπτωση της συγγνωστής νομικής πλάνης, σε αντίθεση με την περίπτωση της πραγματικής πλάνης, η πράξη δεν μπορεί να αποδοθεί στον δράστη ούτε εξ αμελείας. Η απόρριψη των πιο πάνω αυτοτελών ισχυρισμών, πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, υπό την αυτονόητη όμως προϋπόθεση ότι έχουν προβληθεί κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, δηλαδή με όλα τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία, κατά τις πιο πάνω διατάξεις, είναι αναγκαία για τη θεμελίωση τους. ... Η κατηγορούμενη Χ1, κατά τα έτη από 2002 έως και 2006 είχε την ιδιότητα της δημοσιογράφου-μέλους της ΕΣΗΕΑ και συνεπώς την υποχρέωση να υποβάλει, σύμφωνα με το άρθρο 1 παραγρ. 1 περ. ιε του Ν 3213/2003, αλλά και το άρθρο 24 παρ. 1 στοιχ. ιζ του Ν 2429/1996 στον αρμόδιο για τον έλεγχο της περιουσιακής της κατάστασης Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου δήλωση περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) για τα έτη 2002, 2003, 2004, 2005 και 2006. ... Ειδικότερα, η αναιρεσείουσα προβάλλει τις αιτιάσεις ότι, ενώ κατά την απολογία της και με το υπόμνημα που κατέθεσε πρόβαλε τον ισχυρισμό ότι βρισκόταν σε πραγματική πλάνη, ως προς την υποχρέωση υποβολής της δήλωσης περιουσιακής κατάστασης, διότι είχε προς τούτο την απόλυτη και ρητή διαβεβαίωση του τότε συζύγου της Γ1, ως δικηγόρου, ότι δεν είχε υποχρέωση να υποβάλει την ως άνω δήλωση, λόγω ανυπαρξίας εισοδημάτων από δημοσιογραφική εργασία και μη απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, το προσβαλλόμενο βούλευμα, απέρριψε τον ισχυρισμό της αυτόν, χωρίς να διαλάβει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Επίσης η αναιρεσείουσα προβάλλει την αιτίαση, ότι το προσβαλλόμενο βούλευμα στερείται νόμιμης βάσης, διότι, ενώ δέχεται, ότι αυτή βρισκόταν σε πλάνη ως προς την πιο πάνω υποχρέωσή της, κατά τρόπο αντιφατικό και χωρίς αιτιολογία, δεν υπήγαγε την πλάνη της αυτή στη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 του ΠΚ. Οι αιτιάσεις αυτές είναι αβάσιμες. Η αναιρεσείουσα πράγματι είχε ισχυρισθεί, κατά την απολογία της, ότι πίστευε ότι δεν είχε υποχρέωση να υποβάλει δήλωση περιουσιακής κατάστασης κατά τα πιο πάνω έτη, λόγω μη ασκήσεως εργασίας ως δημοσιογράφου και ανυπαρξίας εισοδημάτων από δημοσιογραφική δραστηριότητα, γεγονός για το οποίο την είχε διαβεβαιώσει ο πρώην σύζυγος της Γ1, δικηγόρος, και, επομένως, ότι βρισκόταν σε πραγματική πλάνη, όσο αφορά την υποχρέωσή της αυτή. Η αναιρεσείουσα, όμως, αλυσιτελώς προβάλλει πραγματική αυτής πλάνη ως προς την προαναφερόμενη υποχρέωσή της, αφού η παραδοχή πραγματικής πλάνης, αίρει μεν τον δόλο όχι όμως και την αμέλεια. Στην προκειμένη δε περίπτωση, στην αναιρεσείουσα αποδίδεται η τέλεση της πιο πάνω πράξεως όχι από δόλο αλλά από αμέλεια. Ο ισχυρισμός αυτός, ως ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης χαρακτηριζόμενος, απορρίφθηκε από το Συμβούλιο Εφετών με την πιο πάνω αναφερόμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, δεχθέντος του Συμβουλίου με το προσβαλλόμενο βούλευμα, ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν δύναται να στοιχειοθετήσει περίπτωση συγγνωστής νομικής πλάνης, κατά το άρθρο 31 παρ. 2 Π.Κ. Τούτο δε, διότι η κατηγορούμενη αναιρεσείουσα "είχε τη δυνατότητα, αν κατέβαλλε την επιμέλεια που αντικειμενικά όφειλε και υποκειμενικά μπορούσε να καταβάλει, ενόψει ιδίως της επαγγελματικής της ιδιότητας και πείρας, να

¹⁴⁷ Βλ. ΑΠ 1507/2000, Ποιν Χρον 2001, 313, Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 602.

αποκτήσει με δικές της ενέργειες ακριβή και ορθή ενημέρωση ως προς την ύπαρξη και τους όρους της υποχρέωσής της να υποβάλει δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης για τα έτη 2002, 2003, 2004, 2005 και 2006, εμπρόθεσμα". Επομένως, οι από το άρθρο 484 παρ. στοιχ. δ και ε ΚΠΔ, μοναδικοί λόγοι αναιρέσεως, κατά τους οποίους το προσβαλλόμενο βούλευμα στερείται ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και νόμιμης βάσης, όσον αφορά στην απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού περί πραγματικής και συγγνωστής νομικής πλάνης, είναι αβάσιμοι και απορριπτέοι» (ΣυμβΑΠ 563/2008, www.areiospagos.gr. Σε παρόμοια περίπτωση το βούλευμα ΣυμβΑΠ 143/2009, www.areiospagos.gr, **τήρησε διαφορετική στάση** : βλ. παράδειγμα 4 στο μέρος II).

«Περαιτέρω, όπως προκύπτει από το άρθρο 31 παρ. 2 Π.Κ., για να μην καταλογισθεί η πράξη στον κατηγορούμενο, λόγω συγγνωστής νομικής πλάνης, απαιτείται να συντρέχει πεπλανημένη πίστη αυτού περί του δικαιώματός του να εκτελέσει την πράξη και άγνοια του άδικου χαρακτήρα της πράξεως, τον οποίο δεν μπορούσε να γνωρίζει οποιαδήποτε και να κατέβαλλε επιμέλεια και προσπάθεια ενόψει των πνευματικών και επαγγελματικών δυνατοτήτων του. Στην ένδικη υπόθεση, όπως προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως, ο αναιρεσείων υπέβαλε τον εξής ισχυρισμό, επικαλούμενος συγγνωστή νομική πλάνη: "Επειδή από 15ετίας προ της τελέσεως του αδικήματος ήμουν συνεχώς μόνιμος κάτοικος εξωτερικού, στην πόλη του ..., όπου εργάζομαι ως σύμβουλος στην έδρα της UNESCO, **ασχολούμενος μέχρι τότε με τη βαλλιστική έρευνα και δεν γνώριζα ότι απαιτείται άδεια για τη μεταφορά των σκοπευτικών φυσιγγίων**, όχι από έλλειψη επιμέλειας αλλά από συγγνωστή νομική πλάνη περί τούτου, επειδή αφενός μεν στη χώρα της ..., όπου ζώ μόνιμα, η διάθεση, αγορά και μεταφορά των σκοπευτικών φυσιγγίων 0,22 είναι σύμφωνα με τον ισχύοντα εκεί νόμο ελεύθερη, γεγονός που μου δημιουργούσε την πεπλανημένη πεποίθηση ότι λόγω της υπογραφής της Συνθήκης της ΣΕΝΓΚΕΝ μεταξύ χωρών μελών της Ε.Ε. δεν απαιτείται άδεια για την μεταφορά τους σε χώρα μέλος της Ε.Ε., αφετέρου δε επειδή προέβην νόμιμα χωρίς καμία διατύπωση στην αγορά τους από το κατάστημα λιανικής πώλησης BREVEX του Παρισιού, εκδίδοντας μάλιστα και τη σχετική απόδειξη αγοράς και λαμβάνοντας και από τον υπεύθυνο πωλήσεως τη διαβεβαίωση ότι δεν απαιτείται άδεια μεταφοράς τους σε χώρα μέλος της Ε.Ε., εκ τρίτου δε διότι κατά την επιβίβασή μου στο Διεθνή Αερολιμένα του Παρισιού Σάρλ Ντε Γκώλ, όπου δήλωσα τη μεταφορά των φυσιγγίων, οι αρμόδιες εκεί αρχές μου επέστησαν την προσοχή ως προς τον ασφαλή τρόπο μεταφοράς τους και μου συνέστησαν την αποθήκευσή τους στο κύτος και όχι στην καμπίνα του αεροσκάφους, ενώ δεν μου είπαν ότι απαιτείται σχετική για τη μεταφορά τους άδεια διότι στη χώρα της ..., αλλά και προς άλλες χώρες της Ε.Ε. η μεταφορά σκοπευτικών φυσιγγίων διαμετρήματος 0,22 είναι ελεύθερη". Ο ισχυρισμός, όμως, αυτός, με το αναφερόμενο περιεχόμενο, ήταν ατελής, αφού η προβολή του δεν συνοδευόταν από την επίκληση πραγματικών περιστατικών, που καθιστούσαν την πλάνη του κατηγορουμένου συγγνωστή, δηλαδή περιστατικών, με βάση τα οποία ο τελευταίος, όχι μόνο αγνοούσε, αλλά και δεν μπορούσε να γνωρίζει τον άδικο χαρακτήρα της πράξεώς του, δηλαδή πραγματικών περιστατικών που συνιστούν καταβολή της προσήκουσας επιμέλειας και προσοχής προς άρση της πλάνης του Τα αναφερόμενα προς θεμελίωση του ως άνω ισχυρισμού πραγματικά περιστατικά ανάγονται σε προσωπικές και μόνο εκτιμήσεις του αναιρεσείοντος και μάλιστα εκτιμήσεις οι οποίες αποκτήθηκαν σε αλλοδαπή χώρα, και ως εκ τούτου δεν είχε υποχρέωση το δικαστήριο να απαντήσει στον ισχυρισμό αυτό. Παρόλα αυτά, όμως, το δικαστήριο στον ατελή αυτό ισχυρισμό απήντησε με την ακόλουθη αιτιολογία: "Ο ισχυρισμός του κατηγορουμένου περί νομικής πλάνης, πρέπει να απορριφθεί καθόσον από όλο το προαναφερθέν αποδεικτικό υλικό (μάρτυρες, αναγνωσθέντα έγγραφα) εκτιμώμενο σε συνδυασμό και με την απολογία του κατηγορουμένου, προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος, λόγω των πνευματικών και επαγγελματικών του ικανοτήτων (είναι σύμβουλος στην έδρα της UNESCO στον τομέα της πληθυσμιακής πληροφόρησης εκπαίδευσης και επικοινωνίας) αλλά και λόγω των ασχολιών του με τη βαλλιστική έρευνα και το άθλημα της

σκοποβολής μπορούσε να γνωρίζει και γνώριζε πράγματι τον άδικο χαρακτήρα της παραπάνω πράξης» (ΑΠ 2575/2008, www.areiospagos.gr).

Ειδικά στην τελευταία περίπτωση καθίσταται πρόδηλο ότι σε παρόμοιες περιπτώσεις προβαλλόμενης νομικής πλάνης η δικαστική εκτίμηση μπορεί να είναι αυθαίρετη και άδικη. Κατά την άποψή μας όφειλαν τα δικαστήρια εδώ, ιδιαίτερα γιατί ο κατηγορούμενος ασχολούνταν με το άθλημα της σκοποβολής και προφανώς για τον λόγο αυτόν μετέφερε τα σκοπευτικά φυσίγγια και όχι για εγκληματικές ενέργειες, να ερευνήσουν τον ισχυρισμό «επειδή αφενός μεν στη χώρα της ..., όπου ζώ μόνιμα, η διάθεση, αγορά και μεταφορά των σκοπευτικών φυσιγγίων 0,22 είναι σύμφωνα με τον ισχύοντα εκεί νόμο ελεύθερη, γεγονός που μου δημιουργούσε την πεπλανημένη πεποίθηση ότι λόγω της υπογραφής της Συνθήκης της ΣΕΝΓΚΕΝ μεταξύ χωρών μελών της Ε.Ε. δεν απαιτείται άδεια για την μεταφορά τους σε χώρα μέλος της Ε.Ε., αφετέρου δε επειδή προέβην νόμιμα χωρίς καμία διατύπωση στην αγορά τους από το κατάστημα λιανικής πώλησης BREVEX του Παρισιού, εκδίδοντας μάλιστα και τη σχετική απόδειξη αγοράς και λαμβάνοντας και από τον υπεύθυνο πωλήσεως τη διαβεβαίωση ότι δεν απαιτείται άδεια μεταφοράς τους σε χώρα μέλος της Ε.Ε.». Και όφειλαν, αν αποδεικνυόταν ή απλώς πιθανολογούνταν ως αληθής,¹⁴⁸ να δεχθούν συγγνωστή νομική πλάνη. **Είναι αυτονόητο ότι η συνείδηση περί δικαίου και αδίκου, περί επιτρεπόμενου και απαγορευομένου και περί νομίμου και παρανόμου διαμορφώνεται ανάλογα με τη χώρα, στην οποία ζει κανείς και υφίσταται την ενημέρωση για τους ισχύοντες κανόνες κοινωνικής συμβίωσης, και θα ήταν πολύ φυσικό να θεωρεί αυτός ως επιτρεπτό σε άλλη χώρα, που είναι και αυτή κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μια από τις επιδιώξεις της είναι και η εναρμόνιση των δικαίων των κρατών – μελών της !), αυτό που επιτρέπεται και στη δική του.**

II. Παραδείγματα συγγνωστής νομικής πλάνης

1. Ορθή και αιτιολογημένη κρίθηκε η αθώωση κατηγορουμένων για παράβαση του άρθρου 23 παρ. 1 και 4 σε συνδ. με άρθρο 58α του Ν 2190/1920 (δάνειο εταιρίας προς μέλη Δ.Σ.) ένεκα συγγνωστής νομικής πλάνης τους, δεδομένου ότι ο λαβών το δάνειο ήταν ο μοναδικός μέτοχος της ανώνυμης εταιρίας και πίστευε, όπως και οι λοιποί κατηγορούμενοι-μέλη του Δ.Σ., ότι δικαιούνταν να λάβει δάνειο, αφού προηγουμένως είχε λάβει και **τη σύμφωνη γνώμη του νομικού συμβούλου τους.**¹⁴⁹

2. Ως συγγνωστή κρίθηκε η νομική πλάνη του εργολάβου, ο οποίος προέβη σε εκτέλεση οικοδομικών εργασιών και έτσι επέφερε μεταβολή της μορφής του αιγιαλού και της παραλίας, θεωρώντας ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει, επειδή υπήρχαν προεγκρίσεις και μελέτη για την κατασκευή λιμενικού έργου (μώλου) που περιελάμβαναν το σύνολο των κτισμάτων, και πιστεύοντας ότι οι κατασκευές δεν ήταν παράνομες, όπως άλλωστε τον διαβεβαίωναν **τόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες που εξέδωσαν τις προεγκρίσεις όσο και τα πρόσωπα, στα οποία λόγω των ειδικών τους γνώσεων τους είχε ανατεθεί η επιμέλεια κατασκευής του μώλου.**¹⁵⁰ Σε παρόμοια περίπτωση αναιρέθηκε η καταδικαστική απόφαση για κατασκευή αυθαιρέτου λόγω έλλειψης αιτιολογίας, επειδή απορρίφθηκε χωρίς αιτιολογία ο αυτοτελής ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης του αναιρεσείοντος ότι κατά τον χρόνο τελέσεως των κατασκευών διέμενε στο Λονδίνο και είχε την πεποίθηση ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει σχετικά με λιμενικό έργο, **για το**

¹⁴⁸ Ορθότερα : Αν δεν μπορούσε να ανατραπεί ο ισχυρισμός αυτός ως ψευδής με άλλα αξιόπιστα αποδεικτικά μέσα. Στο τέλος του άρθρου γίνεται λόγος για τη θεμελιώδη δικονομική αρχή **in dubio pro reo**.

¹⁴⁹ Βλ. ΑΠ 1317/1995, Ποιν Χρον 1996, 524, Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 601επ.

¹⁵⁰ Βλ. ΑΠ 1763/1994, Ποιν Χρον 1995, 69, Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 601.

οποίο είχαν ληφθεί οι απαραίτητες άδειες και προεγκρίσεις από τους αρμόδιους φορείς, ενώ ελάμβανε και διαβεβαιώσεις ότι οι κατασκευές ήταν νόμιμες.¹⁵¹

3. Ας φαντασθούμε την περίπτωση ενός δημοτικού συμβουλίου που συνεδριάζει δημόσια, με σκοπό να λάβει η πλειοψηφία απόφαση για την εκτέλεση ενός πολυδάπανου έργου, που σχεδιάζεται να γίνει όχι κατά τρόπο που να εξυπηρετεί το συμφέρον των δημοτών που έχουν πραγματικές ανάγκες, αλλά κατά τρόπο που θα προάγει εξακολουθητικά στο μέλλον τα οικονομικά συμφέροντα κάποιων ένθερμων υποστηρικτών του δημάρχου. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, στην οποία φαίνεται σχεδόν με βεβαιότητα να είναι εκ των προτέρων ειλημμένη η αθέμιτη απόφαση και στην οποία η όποια συζήτηση μέλλει να έχει προσχηματικό χαρακτήρα, συναθροίζονται εκατό θερμόαιμοι δημότες και με ντουντούκες, συνθήματα και μεγάφωνα, τα οποία μεταδίδουν έξω από το δημαρχείο μουσική Μ. Θεοδωράκη σε πολύ δυνατό ήχο, κατορθώνουν λόγω της προκαλούμενης διατάραξης να ματαιώσουν τη συνέχιση της συνεδρίασης του δημοτικού συμβουλίου (άρθρο 160 παρ. 2 Π Κ) και μαζί τη λήψη και έκδοση αθέμιτης απόφασης, έχοντας συγχρόνως διαπράξει κατάληψη οδοστρώματος με αποτέλεσμα την παρακώλυση της συγκοινωνίας (άρθρο 34 παρ. 12 Κ.Ο.Κ σε συνδ. με άρθρο 292 παρ. 1 ΠΚ) και διατάραξη κοινής ησυχίας (άρθρο 417 Π.Κ) που είναι πταίσμα. Αυτοί οι άνθρωποι, οι οποίοι μάλιστα συμβουλευτήκαν και δύο διακεκριμένους δικηγόρους και ενημερώθηκαν από αυτούς για την ελευθερία της συνάθροισης και για την ελευθερία της έκφρασης, που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα (άρθρα 11 και 14 παρ. 1),¹⁵² δεν είναι αντικοινωνικά στοιχεία, ενώ η πλάνη τους θα μπορούσε να είναι συγγνωστή, αφού η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου έμελλε να αντιβαίνει στην έννοια της δικαιοσύνης και της ισότητας των δημοτών, επειδή το σχεδιαζόμενο έργο δεν θα ήταν προς συμφέρον όλων των πολιτών αλλά μόνο των ένθερμων υποστηρικτών του Δημάρχου. Εδώ οι κατηγορούμενοι πίστευαν ακράδαντα, ότι είχαν δικαίωμα να τελέσουν την πράξη τους και η πλάνη τους θα μπορούσε να θεωρηθεί συγγνωστή.¹⁵³

¹⁵¹ Βλ. ΑΠ 1701/1995, Ποιν Χρον 1996, 1071, Αρ. Χαλαραμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 602.

¹⁵² Είναι συγγνωστή η νομική πλάνη, όταν ο δράστης έλαβε τη διαβεβαίωση δικηγόρου ότι η πράξη δεν είναι παράνομη : ΑΠ 547/1981, ΠοινΧρον 1981, 756.

¹⁵³ Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 192-195, όπου το παράδειγμα αναφέρεται στα πλαίσια της **διαφύλαξης δικαιολογημένου συμφέροντος ως λόγου άρσης του αδικού που συνάγεται με βάση μια αναλογία δικαίου**. Για τον λόγο αυτόν άρσης του αδικού βλ. και Λάμπ. Μαργαρίτη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική ευθύνη για το «κούρεμα» του οφειλόμενου προς την ΕΤΕ χρέους: Η αντισυνταγματικότητα του άρθρου 3 παρ. 9 του Ν 4046/2012, ΠοινΔικ 2014, σελ. 413επ., 416επ., με περαιτέρω παραπομπές. Πρωτίστως, επομένως, θα οφείλει ο συνήγορος υπεράσπισης να επικαλεσθεί ενώπιον του Ποινικού Δικαστηρίου σε παρόμοιες περιπτώσεις τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος ως λόγο άρσης του αδικού και δευτερευόντως (επικουρικά) **την πλάνη ως προς το δικαίωμα να τελέσει ο δράστης την πράξη ή πλάνη περί το αδικο ή συγγνωστή νομική πλάνη**. Κατά την άποψή μας στην ακόλουθη υπόθεση ο κατηγορούμενος αδικήθηκε πρόδηλα, επειδή θα έπρεπε να διαγνωσθεί υπέρ του η διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος που σαφώς προβλέπεται από τον Ν 2472/1997 ως λόγος άρσης του αδικού ή τουλάχιστον θα έπρεπε να του αναγνωρισθεί συγγνωστή νομική πλάνη : «Κατά το άρθρο 7 §§ 1, 2 του Ν. 2472/1997 απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων καθώς και η ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου ύστερα από άδεια της Αρχής, όταν συντρέχουν μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α)...β) **Η επεξεργασία είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου** ή προβλεπόμενη από το νόμο συμφέροντος τρίτου, εάν το υποκείμενο τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεσή του... γ) **Η επεξεργασία** αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο ή **είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου**. Περαιτέρω, κατά την παρ. 1 του άρθρου 7Α του ίδιου νόμου, δεν είναι απαραίτητη άδεια της αρχής "α)... β)... γ)... δ)... ε) όταν η επεξεργασία γίνεται από δικηγόρους, συμβολαιογράφους ... Εξάλλου, από τη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 του Π.Κ. προκύπτει ότι, για να μη καταλογισθεί η πράξη στον κατηγορούμενο λόγω συγγνωστής νομικής πλάνης, απαιτείται να συντρέχει πεπλανημένη πίστη του για το δικαίωμά του να εκτελέσει την πράξη και άγνοια του αδικού χαρακτήρα της, τον οποίο δεν μπορούσε να γνωρίζει οποιαδήποτε και να κατέβαλλε επιμέλεια και προσπάθεια, ενόψει των πνευματικών και επαγγελματικών δυνατοτήτων του. Ο ισχυρισμός για ύπαρξη συγγνωστής νομικής πλάνης, ως τείνων στην άρση του καταλογισμού της πράξεως στον κατηγορούμενο, είναι αυτοτελής και η απόρριψή του πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς από το δικαστήριο της ουσίας ... Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δίκης, κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, ο αναιρεσείων κατηγορούμενος, δια του πληρεξουσίου δικηγόρου του, κατά την ακροαματική διαδικασία, ισχυρίστηκε ότι: α) οι αποφάσεις, που νομίμως συνέλεξε, **κοινοποιήθηκαν τόσο στην Ανακρίτρια όσο και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών**, που αιτούνταν από αυτόν μετά την προφυλάκισή του, συνεχή ενημέρωση για την πορεία της ποινικής διαδικασίας την γνωστοποίηση κάθε νέου στοιχείου, καθώς η εταιρεία ..., της οποίας ο κατηγορούμενος ήταν κύριος μέτοχος, αποτελεί εταιρεία διαχείρισεως χαρτοφυλακίου, ενώ η ..., της οποίας ήταν Πρόεδρος

4. «Περαιτέρω, από τη διάταξη του άρθρου 30 παρ.1 εδ. α' ΠΚ, που ορίζει ότι η πράξη δεν καταλογίζεται στον δράστη, αν αυτός κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης αγνοεί τα περιστατικά που την συνιστούν, συνάγεται ότι η πραγματική πλάνη του δράστη, δηλαδή η άγνοια ή εσφαλμένη αντίληψη κάποιου συστατικού όρου της αντικειμενικής υποστάσεως ορισμένου εγκλήματος ή κάποιου περιστατικού που επαυξάνει το αξιόποιο της πράξεως, αίρει τον καταλογισμό του. Κύριο χαρακτηριστικό της πλάνης αυτής είναι ότι ο δράστης αγνοεί ή αντιλαμβάνεται εσφαλμένως τι πράττει και είναι αδιάφορο ποια υπήρξε η πηγή της αγνοίας του ή της εσφαλμένης αντίληψής του. ... Περαιτέρω από τη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 ΠΚ, προκύπτει ότι, για να μη καταλογιστεί η πράξη στον δράστη, λόγω συγγνωστής νομικής πλάνης, απαιτείται να συντρέχει πεπλανημένη πίστη αυτού για το δικαίωμά του να εκτελέσει την πράξη και **άγνοια του αδίκου χαρακτήρα της**, τον οποίο δεν μπορούσε να γνωρίζει, οποιαδήποτε και να κατέβαλλε επιμέλεια και προσπάθεια, ενόψει των πνευματικών και επαγγελματικών δυνατοτήτων του. Στην περίπτωση της συγγνωστής νομικής πλάνης, σε αντίθεση με την περίπτωση της πραγματικής πλάνης, η πράξη δεν μπορεί να αποδοθεί στον δράστη ούτε εξ αμελείας. Περίπτωση νομικής πλάνης για τον άδικο χαρακτήρα της πράξεως συντρέχει και όταν ο δράστης κατά πλάνη με τα γνωστά σε αυτόν περιστατικά της συγκεκριμένης περιπτώσεως σχηματίζει αντίληψη που περιέχει **πλάνη αναφορικά με τον άδικο**

και Διευθύνων Σύμβουλος, ήταν εταιρεία εισηγμένη στο χρηματιστήριο, **οι κοινοποιήσεις δε αυτές έγιναν για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων του, καθώς και από δικαιολογημένο ενδιαφέρον ως προς το ποιόν από ποινικής απόψεως και την αξιοπιστία του μηνυτή του, ενόψει του ότι αυτός είχε παρασταθεί ως πολιτικώς ενάγων για την σε βάρος του κατηγορία ... και β) κατά τον χρόνο που τέλεσε την παραπάνω πράξη βρισκόταν προσωρινά κρατούμενος στις φυλακές και ενήργησε πιστεύοντας στη νομιμότητα του εγχειρηματός του. Τούτο δε συνάγεται και από το ίδιο το σώμα της εξουσιοδότησής του, στο οποίο αναφέρει ότι αφορούν στοιχεία προσώπου που έχει δηλώσει παράσταση πολιτικής αγωγής, προκειμένου να προσκομιστούν προς συμπλήρωση του φακέλου της δικογραφίας που εκκρεμούσε στην 19η Τακτική Ανακρίτρια, επικαλούμενος το έννομο συμφέρον του, δυνάμει του άρθρου 147 ΚΠΔ.** Τίθεται λοιπόν ζήτημα άρσεως καταλογισμού που στηρίζεται όχι στο αντικειμενικά άδικο, αλλά στην υποκειμενική αντίληψή του για τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του, που συνίσταται στην πίστη του στο δικαίωμά του ότι ενεργούσε για την συγκέντρωση στοιχείων που θα συνέτειναν στην προάσπιση της ελευθερίας του και για το λόγο αυτό πίστευε ότι αποκλείεται το άδικο λόγω του ότι είχε δικαίωμα χρήσης των επίμαχων δεδομένων προς προάσπιση υπέρτερου συμφέροντός του εν όψει και του ότι ενήργησε καθ' υπόδειξη των νομικών του συμβούλων. Ο πρώτος από τους παραπάνω ισχυρισμούς, προβληθείς ως λόγος άρσεως του αδίκου της πράξης του, με την επίκληση των παραπάνω διατάξεων, **δεν ήταν νόμιμος** διότι, στην προκειμένη περίπτωση, Α) πρόκειται για επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, αναφερομένων σε ποινικές διώξεις και καταδίκες (άρθρο 2β του ν. 2472/1997), η οποία γενικά απαγορεύεται, επιτρέπεται δε κατ' εξαίρεση, ύστερα από άδεια της αρχής και, εφόσον είναι αναγκαία "για την αναγνώριση, άσκηση, ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον Δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου", **προϋπόθεση η οποία δεν συντρέχει στην προκειμένη περίπτωση, αφού η επεξεργασία, για την οποία καταδικάστηκε ο αναιρεσείων, αφορά κοινοποίηση σε άλλες αρχές πλην των παραπάνω και 2) δεν είναι απαραίτητη η άδεια της αρμόδιας αρχής όταν η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων γίνεται μόνο από τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παραπάνω διάταξη του άρθρου 7Α (δηλαδή δικηγόρους κλπ ή εταιρείες των προσώπων αυτών), και όχι από τον αναιρεσείοντα, όπως συνέβη στην συγκεκριμένη περίπτωση. Περαιτέρω, ο δεύτερος ισχυρισμός, έτσι που προβλήθηκε, ήταν αόριστος, διότι δεν έγινε επίκληση συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών, επί των οποίων να θεμελιώνεται. Ειδικότερα, ο αναιρεσείων δεν προσδιόρισε: 1) το συγκεκριμένο πρόσωπο, το οποίο, ως νομικός παραστάτης του, τον συμβούλευσε και του υπέδειξε να προβεί στις παραπάνω ενέργειες και αν αυτό τον διαβεβαίωσε συγχρόνως και για το νόμιμο των ενεργειών αυτών, 2) άλλες ενέργειες στις οποίες προέβη, προκειμένου να πληροφορηθεί αν η παραπάνω συμπεριφορά του ήταν νόμιμη, ώστε να κριθεί η επιμέλειά του, και 3) τις πνευματικές και επαγγελματικές του ιδιότητες, οι οποίες συνθέτουν την προσωπικότητά του και προσδιορίζουν την δυνατότητά του να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του, με αποτέλεσμα το Δικαστήριο να μην μπορεί να εκτιμήσει αν η επικαλούμενη πλάνη του είναι ή όχι συγγνωστή. Τους αυτοτελείς αυτούς ισχυρισμούς η προσβαλλόμενη απόφαση, όπως προκύπτει από το σκεπτικό της, απέρριψε, τον πρώτο ως κατ' ουσία αβάσιμο και το δεύτερο "προεχόντως ως αόριστο", διαλαμβάνοντας, μάλιστα, ως προς την απόρριψη του πρώτου, αν και δεν είχε υποχρέωση, ειδική αιτιολογία. Επομένως οι ... λόγοι αναιρέσεως, για έλλειψη α) ακρόασεως και β) ειδικής και εμπειριστωμένης αιτιολογίας ως προς την απόρριψη των παραπάνω ισχυρισμών είναι αβάσιμοι και πρέπει να απορριφθούν» (ΑΠ 1381/2009, www.areiospagos.gr). Με αναλογική εφαρμογή νόμου (αναλογία νόμου) και χωρίς να είναι αναγκαία η αναλογία δικαίου (με προσφυγή και στις διατάξεις των άρθρων 252 παρ. 3 ΠΚ, 367 ΠΚ, 371 παρ. 4 ΠΚ) θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν οι ως άνω διατάξεις και στην περίπτωση της χρήσης και κοινοποίησης ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων προς την Ανακρίτρια, την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (= Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και ανεξάρτητη δημόσια εποπτική αρχή που υπάγεται διοικητικά στο Υπουργείο Οικονομικών) και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (και το ΧΑΑ μέχρι το 1995 ήταν ΝΠΔΔ και στη συνέχεια μετετράπη σε ανώνυμη εταιρία με μοναδικό μέτοχο το Ελληνικό Δημόσιο), **δεδομένου ότι και εδώ μπορεί η επεξεργασία αυτών να είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος, όπως ακριβώς και ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου, που είναι δημόσιες αρχές.** Τουλάχιστον θα ήταν επιβεβλημένη εδώ η αναγνώριση συγγνωστής νομικής πλάνης.**

χαρακτήρα της πράξεως και με πίστη στην αντίληψή του αυτή ενεργεί. Η πλάνη του αυτή είναι συγγνωστή όχι μόνον όταν αγνοεί αλλά και όταν με τις πνευματικές και επαγγελματικές ικανότητές του και την προσπάθεια που έπρεπε να καταβάλει για να πληροφορηθεί το επιτρεπτό της πράξεως δεν μπορούσε να γνωρίζει τον άδικο χαρακτήρα της. Το τελευταίο συμβαίνει όταν ο δράστης ευλόγωςπίστευσε ότι μπορούσε να προβεί στην πράξη του από σφαλερή ερμηνεία ή αντίληψη διατάξεων άλλων εκτός του ποινικού δικαίου από τις οποίες παρασύρθηκε. Η απόρριψη των πιο πάνω αυτοτελών ισχυρισμών, πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, υπό την αυτονόητη όμως προϋπόθεση ότι έχουν προβληθεί κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, δηλαδή με όλα τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία, κατά τις πιο πάνω διατάξεις, είναι αναγκαία για τη θεμελίωσή τους. ... Στην προκείμενη περίπτωση, το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών με το προσβαλλόμενο 566/2008 βούλευμά του, με επιτρεπτή καθολική αναφορά στην ενσωματωθείσα σ' αυτό Εισαγγελική πρόταση, δέχθηκε τα ακόλουθα: "Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε επί των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης της κατηγορουμένης, οι οποίες συνυπογράφονται από το σύζυγο της ..., για την περίοδο των ετών 2003 έως 2005, διαπιστώθηκαν ανακρίβειες και συγκεκριμένα η ελεγχόμενη δικαστικός λειτουργός δεν συμπεριέλαβε στη δήλωση του έτους 2005, την οποία υπέβαλε στις 30 Ιουνίου του ίδιου έτους, αφενός μεν κατάθεση με τη Ψ στον με αριθμό κοινό λογαριασμό της Εμπορικής Τράπεζας, το υπόλοιπο του οποίου ανερχόταν στο ποσό των 17.302, 84 ευρώ, αφετέρου δε κατάθεση με τους Ζ και Ψ στον με αριθμό κοινό λογαριασμό της Εθνικής Τράπεζας, το υπόλοιπο του οποίου ανερχόταν στο ποσό των 14.920 ευρώ. Η κατηγορουμένη, η οποία γνώριζε, όπως άλλωστε κι η ίδια συνομολογεί, την ύπαρξη των ανωτέρω κοινών λογαριασμών, διατείνεται ότι η παράλειψη αναγραφής των επίμαχων καταθέσεων στη σχετική δήλωση οφείλεται στην εδραία πεποίθησή της ότι τα συγκεκριμένα χρηματικά ποσά, τα οποία ανήκαν στους συνδικαιούχους γονείς της και εξυπηρετούσαν τις αυξημένες ανάγκες διαβίωσής τους, δεν αποτελούσαν περιουσιακά στοιχεία αυτής και συνακόλουθα δεν είχε υποχρέωση να τα συμπεριλάβει στη σχετική δήλωση της. ... Με αυτά που δέχθηκε το Συμβούλιο Εφετών δεν διέλαβε στο προσβαλλόμενο βούλευμά του την απαιτούμενη από τις διατάξεις των άρθρων 93 του Συντάγματος και 139 του ΚΠΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, ειδικά ως προς την απόρριψη του με συγκεκριμένα περιστατικά προβληθέντος κατά την απολογία της αναιρεσείουσας αυτοτελούς ισχυρισμού συγγνωστής νομικής πλάνης της, εκθέσασας σε αυτή (απολογία) ότι τα κατατεθέντα ανωτέρω χρηματικά ποσά ανήκαν στους γονείς της, εξυπηρετούσαν τις αυξημένες ανάγκες διαβίωσής τους, δεν είχε δικαίωμα να τα οικειοποιηθεί ούτε καν διαχειριζόταν και δεν τα συμπεριέλαβε στη σχετική δήλωσή της γιατί δικαιολογημένα πίστεψε ότι μπορούσε να το κάνει αυτό, ενόψει ότι τα χρήματα δεν της ανήκαν. ... Κατ' ακολουθίαν τούτων, πρέπει, κατά παραδοχή σχετικού από το άρθρο 484 παρ. 1 στοιχ. δ' του ΚΠοινΔ λόγου αναιρέσεως της κρινόμενης αιτήσεως, να αναιρεθεί το προσβαλλόμενο πιο πάνω βούλευμα και να παραπεμφθεί η υπόθεση για νέα κρίση στο ίδιο Συμβούλιο ...» (ΣυμβΑΠ 143/2009, www.areiospagos.gr).

5. ΑΠ 1923/2008, www.areiospagos.gr : «Κατά το άρθρο 261 περ. α' ΠΚ, υπάλληλος που προσπαθεί να πείσει άλλον υπάλληλο ο οποίος είναι υφιστάμενός του ή βρίσκεται υπό τον υπηρεσιακό του έλεγχο να διαπράξει κάποιο από τα εγκλήματα των άρθρων 235 έως και 260 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, αν η πράξη δεν υπάγεται σε άλλη διάταξη του ποινικού νόμου, η οποία την τιμωρεί με βαρύτερη ποινή. Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής η παρότρυνση συνίσταται στην **ανεπιτυχή προσπάθεια του δράστη υπαλλήλου** και τέτοιος θεωρείται και ο δήμαρχος να πεισθεί ο υφιστάμενος ή ο υπό τον υπηρεσιακό του έλεγχο τελών υπάλληλος να διαπράξει κάποιο έγκλημα περί την υπηρεσία εκ των προβλεπόμενων στα αναφερόμενα άρθρα του ΠΚ. Δεν εξετάζεται ούτε η αποδοχή ή μη της παροτρύνσεως, ούτε η τυχόν υπάρχουσα βούληση του υφισταμένου να τελέσει το συγκεκριμένο έγκλημα. Αν όμως η προσπάθεια πέτυχε, τότε ο δράστης προϊστάμενος του παροτρυνόμενου ή τελούντος υπό τον υπηρεσιακό του έλεγχο τιμωρείται ως ηθικός αυτουργός της πράξεως που τέλεσε ο τελευταίος και η εφαρμογή του άρθρου 261 ΠΚ

αποκλείεται, εφόσον συγχρόνως για την τελεσθείσα πράξη προβλέπεται ποινή φυλακίσεως μεγαλύτερη από δύο έτη. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 31 παρ. 2 ΠΚ, η πράξη δεν καταλογίζεται στο δράστη αν αυτός πίστεψε λόγω πλάνης ότι είχε δικαίωμα να τελέσει την πράξη και η πλάνη του αυτή ήταν συγγνωστή. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι νομική πλάνη υπάρχει όταν ο δράστης γνωρίζει τι πράττει, αλλά είτε αγνοεί ότι η πράξη του είναι κατ' αρχήν άδικη, είτε πιστεύει πεπλανημένα ότι δικαιούται να προβεί σ' αυτή και η πλάνη συνίσταται σε εσφαλμένη αντίληψη κανόνος δικαίου. Η προβολή της πλάνης αποτελεί αυτοτελή ισχυρισμό και οφείλει το δικαστήριο να αιτιολογήσει την κρίση του για την παραδοχή ή την απόρριψή του, αφού η ανάγκη υπάρξεως της επιβαλλόμενης από τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 ΚΠοινΔ ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, η έλλειψη της οποίας ιδρύει τον κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠοινΔ λόγο αναιρέσεως, επεκτείνεται και στους αυτοτελείς ισχυρισμούς. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη 1816/2007 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Αθηνών, που δίκασε σε δεύτερο βαθμό, ο αναιρεσείων αφενός κηρύχθηκε αθώος κατασκευής αυθαιρέτου κτίσματος, ενόψει της νομιμοποίησεως τούτου, ήτοι κτίσματος που είχε κατασκευάσει χωρίς άδεια της πολεοδομικής υπηρεσίας, με την ιδιότητα του Δημάρχου, στην περιοχή, πλησίον και προς εξυπηρέτηση του υπάρχοντος εκεί αθλητικού κέντρου και προς δημιουργία κολυμβητικής δεξαμενής, αφετέρου κηρύχθηκε ένοχος της παραβάσεως του άρθρου 261 περ. α' ΠΚ, υπό την ελαφρυντική περίπτωση των μη ταπεινών αιτίων, για την οποία του επιβλήθηκε ποινή φυλακίσεως τεσσάρων μηνών, ανασταλείσα επί τριετία. Κηρύχθηκε, ειδικότερα, ένοχος ο αναιρεσείων, διότι με την ως άνω ιδιότητα του Δημάρχου, με τα και έγγραφα που υπέγραψε και απηύθυνε προς το υπ' αυτού Τμήμα Πολεοδομίας του Δήμου, προσπάθησε να πείσει τους υφισταμένους του υπαλλήλου, που υπηρετούσαν στο εν λόγω τμήμα,,,, και να μην συντάξουν έκθεση αυτοψίας αυθαιρέτου και να μην επιβάλουν τα πρόστιμα ανεγέρσεως και διατηρήσεως των ανωτέρω αυθαιρέτων, ήτοι να παραβούν τα καθήκοντα της υπηρεσίας τους. Όπως περαιτέρω προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως, ο αναιρεσείων, δια του συνηγόρου του, προέβαλε εγγράφως "υπερασπιστικούς - αυτοτελείς ισχυρισμούς", οι οποίοι αναπτύχθηκαν και προφορικώς, δια των οποίων, σε σχέση με την παράβαση του άρθρου 261 ΠΚ, προέβαλε στην πραγματικότητα αυτοτελή ισχυρισμό περί συγγνωστής νομικής πλάνης, διότι υποστήριξε ότι, στερούμενος ο ίδιος γνώσεων πολεοδομικής νομοθεσίας και ενόψει του ότι είχε προβεί στην κατασκευή των υπόψη αυθαιρέτων με την υπόδειξη των τεχνικών υπαλλήλων του Δήμου και με τη διαβεβαίωσή τους εξ αρχής ότι ήταν δυνατή η εκ των υστέρων νομιμοποίηση αυτών, την οποία και ανέλαβαν να διεκπεραιώσουν αυτοί τεχνικά και διαδικαστικά, οι οποίοι παραλλήλως επί 3, 5 έτη απείχαν από το να χαρακτηρίσουν τα κτίσματα αυτά ως αυθαίρετα, σχημάτισε την εντύπωση, κατά συγγνωστή νομική πλάνη, ότι ήταν επιτρεπτό στους υπαλλήλους αυτούς να συνεχίσουν, επικειμένης και της νομιμοποίησεως των εν λόγω αυθαιρέτων, την ίδια συμπεριφορά (της αποχής από το χαρακτηρισμό των αυθαιρέτων κατασκευών ως τέτοιων), ως εκ τούτου δε ότι δικαιούτο να αποστείλει σ' αυτούς τα έγγραφα με το περιεχόμενο που κατηγορείτο. Επί του ισχυρισμού αυτού η προσβαλλόμενη απόφαση δεν διέλαβε αιτιολογία, παρά μόνον ότι "πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος ο αυτοτελής ισχυρισμός του κατηγορουμένου". Είναι, συνεπώς βάσιμος ο περί ελλείψεως ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας πρώτος, κατά το δεύτερο σκέλος του, λόγος της αιτήσεως, εκ του άρθρου 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠοινΔ και πρέπει, κατά παραδοχήν του, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση κατά το καταδικαστικό μέρος της, παρελκούσης, μετά ταύτα, της έρευνας των λοιπών λόγων αναιρέσεως και να παραπεμφθεί η υπόθεση, για νέα συζήτηση, στο ίδιο Δικαστήριο, δεδομένου ότι η συγκρότησή του από δικαστές άλλους, εκτός εκείνων που δίκασαν προηγουμένως, είναι δυνατή (άρθρο 519 ΚΠοινΔ)».

6. Ενίοτε αναφέρεται στη νομολογία μια κατάσταση ως περίπτωση πραγματικής πλάνης αλλά θα μπορούσε χωρίς επιφυλάξεις να χαρακτηριστεί και ως περίπτωση συγγνωστής νομικής πλάνης, όπως συμβαίνει στην ακόλουθη περίπτωση της ΑΠ 1899/2009,

www.areiospagos.gr : «Κατά το άρθρο 33 παρ. 1 του Ν. 1975/1991 (που ισχύει στην προκειμένη περίπτωση, ως εκ του χρόνου τελέσεως της πράξεως, αλλά και ως επεικέστερος νόμος) τιμωρούνται με τις ποινές, που προβλέπονται από τη διάταξη αυτή τα αναφερόμενα στην εν λόγω παράγραφο πρόσωπα, μεταξύ των οποίων και οι οδηγοί κάθε είδους μεταφορικού μέσου, οι οποίοι μεταφέρουν από το εξωτερικό στην Ελλάδα **αλλοδαπούς, που σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας δεν έχουν δικαίωμα εισόδου στο Ελληνικό έδαφος**, καθώς και αυτοί που τους προωθούν στο εσωτερικό της Χώρας ή διευκολύνουν την μεταφορά τους ή την προώθησή τους ή εξασφαλίζουν σε αυτούς κατάλυμα για απόκρυψη. ... Στην προκειμένη περίπτωση, ο αναιρεσείων κηρύχθηκε με την προσβαλλόμενη 441/2007 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Ιωαννίνων, που δίκασε σε δεύτερο βαθμό, ένοχος του ότι "στην... στις 19.11.2006, ως οδηγός μεταφορικού μέσου, διευκόλυνε τη μεταφορά και προώθηση στην ελληνική επικράτεια υπηκόων τρίτης χώρας, που δεν έχουν δικαίωμα εισόδου στο ελληνικό έδαφος, καθώς δεν διέθεταν διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο, που αναγνωρίζεται από διεθνείς συμβάσεις, ούτε εισήλθαν στο ελληνικό έδαφος από ελεγχόμενη μεθοριακή διάβαση Ειδικότερα ... αποδείχθηκε ότι "ο κατηγορούμενος κατά τον τόπο και χρόνο που αναφέρονται στο διατακτικό της παρούσας απόφασης, οδηγώντας το υπ' αριθμ. κυκλοφορίας ... ΙΧΕ αυτοκίνητο, επιβίβασε σ' αυτό με πρόθεση τους **τέσσερις Αλβανούς υπηκόους λαθρομετανάστες, που επίσης αναφέρονται στο διατακτικό της παρούσας, που είχαν εισέλθει παράνομα στη Χώρα από τα Ελληνοαλβανικά σύνορα, χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα προς τούτο νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα (διαβατήριο, κάρτα παραμονής)**, με σκοπό να προωθήσει τούτους προς το εσωτερικό της Χώρας και δη προς την ..., ... και ... έναντι αμοιβής, το ποσό της οποίας δεν αποδείχθηκε επακριβώς". Πριν προβεί το Δικαστήριο στην ως άνω απόφαση, ο κατηγορούμενος και ήδη αναιρεσείων, όπως προκύπτει από τα παραδεκτως επισκοπούμενα από τον Άρειο Πάγο πρακτικά της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, προέβαλε δια της συνηγόρου του και ανέπτυξε προφορικά και εγγράφως, μεταξύ άλλων, και **τον αυτοτελή ισχυρισμό περί πραγματικής πλάνης, ο οποίος ... είχε ως εξής:** "... Εν προκειμένω, ο κατηγορούμενος δεν ζήτησε από τους συγκατηγορούμενους του ταξιδιωτικά έγγραφα ή άλλα στοιχεία της νόμιμης εισόδου και παραμονής τους στην Ελλάδα, αφού γνώριζε ότι σε αυτόν τον έλεγχο προβαίνει η αστυνομία και επιπλέον δικαιολογημένα θεωρούσε ότι **οι συγκατηγορούμενοί του διέμεναν νομίμως στην Ελλάδα, καθώς τον διαβεβαίωσαν ότι γνώριζαν καλά τη συγκεκριμένη περιοχή, όπως και τη διαδρομή μέχρι την Αθήνα**. Σε κάθε περίπτωση, η όλη παρουσία και συμπεριφορά των συγκατηγορουμένων **δεν του κίνησαν καν υποψία ότι ήταν λαθρομετανάστες**, δεδομένου ότι δεν έδειχναν να προσπαθούν να προφυλαχθούν από ενδεχόμενο αστυνομικό έλεγχο, ούτε του ζήτησαν να τους κρύψει στο πορτμπαγκάζ, για παράδειγμα, ούτε, όμως, του πρότειναν και κάποιον άλλο τρόπο (λ.χ. να καλυφθούν με ύφασμα και να βρίσκονται ξαπλωμένοι στο σαλόνι του αυτοκινήτου), ώστε να καλύψουν την παρουσία τους εντός του αυτοκινήτου. Ο βασικός λόγος που δέχθηκε να επιβιβασθούν στο όχημά του ήταν **από αλληλεγγύη στους αλλοδαπούς μετανάστες, όπως είναι και ο ίδιος**. Άλλωστε, οι τρεις εκ των Αλβανών συγκατηγορουμένων του αγνοούσαν την ελληνική γλώσσα - ο ίδιος δεν γνωρίζει αλβανικά - κατά τις απολογίες τους επιβεβαιώνουν τον ισχυρισμό του ότι πράγματι δεν τους ζήτησε ταξιδιωτικά έγγραφα. Άλλωστε, όπως ο ίδιος παραδέχθηκε ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Πρέβεζας, αλλά και ενώπιόν Σας, δέχθηκε την επιβίβαση των συγκατηγορουμένων στο όχημά του από επιπολαιότητα και πλήρη άγνοια των κινδύνων που η πράξη του αυτή συνεπαγόταν. **Από όσα έχουν ήδη λεχθεί ανωτέρω, προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος ευρισκόταν σε πραγματική πλάνη, κατ' άρθρο 30 παρ. 1 Π Κ, η δε πλάνη του αυτή είναι συγγνωστή και αποκλείει τον δόλο του**". Τον αυτοτελή αυτόν ισχυρισμό, ο οποίος αναπτύχθηκε κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, το Δικαστήριο απέρριψε σιωπηρώς, χωρίς καμία αιτιολογία, αφού, όπως προκύπτει από το παραπάνω αναφερόμενο σκεπτικό της προσβαλλομένης αποφάσεώς του, δεν απάντησε καθ' οιονδήποτε τρόπο σ' αυτόν. Επομένως, ο σχετικός από το

άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Δ' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας λόγος αναιρέσεως, για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας ως προς την απόρριψη του περί πλάνης ισχυρισμού του αναιρεσείοντος, είναι βάσιμος ...». Η πραγματική πλάνη λοιπόν του κατηγορουμένου στηρίχθηκε στο ότι αυτός αγνοούσε **ότι οι αλλοδαποί (τέσσερις Αλβανοί) δεν είχαν δικαίωμα εισόδου στο ελληνικό έδαφος**. Γιατί όμως να μη θεωρηθεί ότι υπήρχε εδώ και συγγνωστή νομική πλάνη ; Από τον ισχυρισμό του συνηγόρου του κατηγορουμένου «Ο βασικός λόγος που δέχθηκε να επιβιβασθούν στο όχημά του ήταν από αλληλεγγύη στους αλλοδαπούς μετανάστες, όπως είναι και ο ίδιος. ... θεωρούσε ότι οι συγκατηγορούμενοί του διέμεναν νομίμως στην Ελλάδα, καθώς τον διαβεβαίωσαν ότι γνώριζαν καλά τη συγκεκριμένη περιοχή, όπως και τη διαδρομή μέχρι την Αθήνα» συνάγεται, ότι ως αλλοδαπός και αυτός πεπλανημένα πίστευε, ότι οι τέσσερις Αλβανοί διέμεναν νομίμως στην Ελλάδα, είχαν ήδη δικαίωμα εισόδου στο ελληνικό έδαφος και συνεπώς αυτός είχε το δικαίωμα να τους μεταφέρει στην Αθήνα και ότι συνεπώς δεν τελούσε άδικη και παράνομη πράξη». Σε παρόμοιες περιπτώσεις (βλ. και το Επίμετρο του άρθρου σχετικά με το παράδειγμα της συμβολαιογράφου) ενδείκνυται η προσφυγή στην έννοια της συγγνωστής νομικής πλάνης για να μπορεί να δικαιολογηθεί και να αιτιολογηθεί η άγνοια των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

7. Συγγνωστή νομική πλάνη μπορεί να υπάρξει και σε εγκλήματα που έχουν τελεσθεί από εξωτερική αμέλεια, δηλαδή με συμπεριφορά που παραβαίνει τους κανόνες επιμέλειας και παράγει κίνδυνο για ξένα έννομα αγαθά.¹⁵⁴ Ο αργόστροφος (άπειρος και στα όρια της διανοητικής καθυστέρησης) και μόνον 20 ετών Δ χάνει τους γονείς του σε τροχαίο δυστύχημα και γίνεται κληρονόμος μιας ερειπωμένης οικίας, το δυτικό μέρος της οποίας είναι πρόδηλα ετοιμόρροπο. Αν και έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση από τις συγκεκριμένες περιστάσεις (κυριότητα και κατοχή μιας επικίνδυνης για τη ζωή των περαστικών οικίας = προγενέστερη επικίνδυνη συμπεριφορά) να προχωρήσει στην αναπαλαίωση της οικίας, ώστε να παύσει να είναι ετοιμόρροπη, παραλείπει να πράξει τούτο, με αποτέλεσμα να ξεκολλήσει ντουβάρι με βαριά πέτρα και να σκοτώσει ανήλικο παιδί, που έπαιζε εκεί κοντά. Η **εξωτερική αμέλεια** είναι δεδομένη, αλλά δεν διαπιστώνεται η εσωτερική αμέλεια. Ο Δ δεν προέβλεψε αλλά και δεν θα μπορούσε λόγω της διανοητικής καταστάσεώς του να προβλέψει και έτσι να αποφύγει το επεληθόν αποτέλεσμα. Ανθρωποκτονία από αμέλεια δεν στοιχειοθετείται.¹⁵⁵ Θα μπορούσε εδώ να δεχθεί κανείς και **συγγνωστή νομική πλάνη, υπό την έννοια ότι ο αργόστροφος δεν είχε συνείδηση του αδικού, δηλαδή της προσβολής με διακινδύνευση της ζωής των περαστικών, που προκαλούνταν από τη διαρκή παράλειψή του να προβεί στην αναπαλαίωση της οικίας.**

Δύο ακόμα παραδείγματα, στα οποία ο δράστης αγνοεί την επικινδυνότητα της συμπεριφοράς του και συγχρόνως δεν θα μπορούσε να διαγνώσει τον επικίνδυνο χαρακτήρα της και να προβλέψει το εγκληματικό αποτέλεσμα, ώστε να το αποφύγει, είναι τα ακόλουθα : Πρόκειται για τον γεωργό που ραντίζει τα δέντρα του που βρίσκονται δίπλα από ξένα χωράφια με φάρμακο επιβλαβές, αγνοώντας όμως τον επικίνδυνο χαρακτήρα της ενέργειάς του, γιατί πείθεται στις οδηγίες χρήσης του φαρμάκου (που έχει λάβει από το αρμόδιο υπουργείο άδεια κυκλοφορίας στο εμπόριο), οι οποίες βεβαιώνουν το ακίνδυνο για άνθρωπο, ζώα ή καλλιέργειες, και επίσης για τον εργολάβο που αναλαμβάνει να εκτελέσει έργα της ΔΕΗ και εγκαθιστά ως αρχιεργάτη σε επικίνδυνες ένεκα της

¹⁵⁴ Βλ. για την εξωτερική αμέλεια εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, ΠοινΧρον 1994, 678επ., καθώς και εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη που έγινε δεκτή στο βούλευμα υπ' αριθμ. 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποιν Δικ 2001, 1114επ., 1318επ.

¹⁵⁵ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 432, με παραπομπή στο : Baumann/Weber, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1985, σελ. 428, 432, 436.

συχνής επαφής με το ηλεκτρικό ρεύμα εργασίες κάποιον, ο οποίος του εμφάνισε πλαστό δίπλωμα ή γνήσιο δίπλωμα ηλεκτροτεχνίτη που είχε όμως αποκτηθεί με δωροδοκία και χωρίς τη συνδρομή των απαραίτητων γνώσεων ηλεκτρολογίας. Στις περιπτώσεις αυτές, αν επέλθει δηλητηρίαση της νομής ζώων (βλ. άρθρο 282 παρ. 1, 2 ΠΚ) ή θάνατος (βλ. άρθρο 302 παρ. 1 ΠΚ) αντίστοιχα, θα μπορεί να διαπιστωθεί μεν **εξωτερική αμέλεια** αλλά δεν θα υφίσταται εσωτερική αμέλεια (ούτε ενσυνείδητη ούτε ασυνείδητη) και βεβαίως δεν θα μπορούσε πολύ περισσότερο να γίνει λόγος για ενδεχόμενο δόλο. Ούτε ο γεωργός ούτε ο εργολάβος θα μπορούσε να προβλέψει το αξιόποιο αποτέλεσμα, επειδή αγνοούσαν τον υφιστάμενο κίνδυνο.¹⁵⁶ **Στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει συγχρόνως να αναγνωρισθεί συγγνωστή νομική πλάνη στον δράστη, επειδή δεν έχει συνείδηση του αδίκου, δηλαδή της προσβολής με διακινδύνευση που προκαλείται για τα ζώα ή για την ανθρώπινη ζωή.**

III. Η φερέγγυα και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου ως λόγος συγγνωστής νομικής πλάνης

Σε μια υπόθεση το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο (απόφαση της 4.4.2013)¹⁵⁷ είχε να κρίνει μετά από αναίρεση που άσκησε η εισαγγελική αρχή κατά αθωωτικής απόφασης από 26.6.2012 του Πλημμελειοδικείου του Βερολίνου την περίπτωση κάποιου, ο οποίος είχε καταγράψει σε CD (1000 αντίτυπα) στίχους 14 τραγουδιών με ακροδεξιό περιεχόμενο που παρέπεμπαν στο εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς της (ναζιστικής) Γερμανίας. Η καλούμενη σε εφαρμογή διάταξη ήταν εκείνη της § 86 Abs. 1 Nr. 4, Abs. 2 StGB : «(1) Wer ... Propagandamittel, die nach ihrem Inhalt dazu bestimmt sind, Bestrebungen einer ehemaligen nationalsozialistischen Organisation fortzusetzen, im Inland verbreitet oder zur Verbreitung im Inland oder Ausland herstellt, vorrätig hält, einführt oder ausführt oder in Datenspeichern öffentlich zugänglich macht, wird mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft. (2) Propagandamittel im Sinne des Absatzes 1 sind nur solche Schriften (§ 11 Abs. 3), deren Inhalt gegen die freiheitliche demokratische Grundordnung oder den Gedanken der Völkerverständigung gerichtet ist». Η διάταξη αυτή προβλέπει και τιμωρεί την κατασκευή, κατοχή και διάδοση προπαγανδιστικών μέσων που είναι προορισμένα να συνεχίσουν τις κινήσεις του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος, ενώ ως προπαγανδιστικά μέσα θεωρούνται μόνο εκείνα τα έγγραφα, των οποίων το περιεχόμενο στρέφεται κατά της φιλελεύθερης δημοκρατικής συνταγματικής τάξης ή της ιδέας της αμοιβαίας κατανόησης των λαών. Το Πλημμελειοδικείο του Βερολίνου αθώωσε τον κατηγορούμενο, επειδή εκείνος είχε απευθυνθεί σε μια δικηγόρο και ζήτησε την άποψή της σχετικά με το αν δικαιούνταν να θέσει σε κυκλοφορία τους συγκεκριμένους στίχους. Η δικηγόρος συνέταξε μια γνωμοδότηση που εμφάνιζε βέβαια κατά την κρίση του Ακυρωτικού κάποιες σαφείς νομικές ατέλειες. Παρά ταύτα το Πλημμελειοδικείο αναγνώρισε στον κατηγορούμενο **αναπόφευκτη (συγγνωστή) νομική πλάνη** που οφειλόταν στην παραγγελθείσα γνωμοδότηση. Η αθωωτική απόφαση επικυρώθηκε από το Γερμανικό Ακυρωτικό, με τη σκέψη ότι μια δικηγορική γνωμοδότηση δεν μπορεί να είναι ανάξια σεβασμού, επειδή εμφανίζει κάποιες νομικές ατέλειες.

Όπως προκύπτει από το κείμενο της απόφασης ελήφθησαν υπόψη από το Πλημμελειοδικείο και το Ακυρωτικό τα ακόλουθα : Ο κατηγορούμενος είχε απευθυνθεί επανειλημμένα στην ίδια δικηγόρο, η οποία ασχολούνταν συχνά με το κρίσιμο αντικείμενο (εκτίμηση του αξιόποινου ή μη στίχων τραγουδιών με ακροδεξιό περιεχόμενο) και είχε τη φήμη μιας αυστηρής και καθόλου ενδοτικής συντάκτριας γνωμοδοτήσεων. Την προηγηθείσα δεκαπενταετία είχε συντάξει

¹⁵⁶ Βλ. σχετικά Χρ. Σατλάνη, Αποκωδικοποίηση των εννοιών του ενδεχόμενου δόλου και της ενσυνείδητης αμέλειας κυρίως με παραδείγματα, Ποινική Δικαιοσύνη 2005, σελ. 1034-1046.

¹⁵⁷ BGH 3 StR 521/12 - Urteil vom 4. April 2013 (LG Berlin), StV 2014, 13, NSTz 2013, 461.

περισσότερες από 300 γνωμοδοτήσεις σε παρόμοιες υποθέσεις. Ο κατηγορούμενος δεν είχε ποτέ προβλήματα με τα ποινικά δικαστήρια για τα CD που είχε θέσει σε κυκλοφορία με βάση προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της δικηγόρου. Μάλιστα, αυτή απέρριψε την επιθυμία και το αίτημα του κατηγορουμένου να συντάξει γνωμοδότηση εναντίον των πεποιθήσεών της που θα περιείχε ευνοϊκές νομικές απόψεις για τον εντολέα της και συχνά συνιστούσε μεταβολές στους στίχους που της υποβάλλονταν για εξέταση. Τούτο αποδείκνυε την αντικειμενικότητά της. Επιπροσθέτως, εργάστηκε με υπευθυνότητα και ευσυνειδησία, αφού συνέταξε μια πολυσέλιδη γνωμοδότηση. Ένα τέτοιον αντικειμενικό νομικό σύμβουλο θα μπορούσε ο κατηγορούμενος να τον εμπιστευθεί ανεπιφύλακτα. Τελικά, ο κατηγορούμενος επέφερε στους στίχους τις αναγκαίες κατά τη γνωμοδότηση μεταβολές και προέβη στην παραγγελία των CD, εμπιστευόμενος πλήρως τη δικηγόρο και θεωρώντας ότι δεν τελούσε πλέον άδικη πράξη.¹⁵⁸

Εξάλλου, στα πλαίσια του χειρισμού αυτής της υπόθεσης τα ως άνω Δικαστήρια εξέφρασαν τις ακόλουθες απόψεις : Το αναπόφευκτο της νομικής πλάνης, της πλάνης περί την απαγόρευση ορισμένης συμπεριφοράς «(Die Unvermeidbarkeit eines Verbotsirrtums), προϋποθέτει, ότι ο δράστης έθεσε σε κίνηση όλες τις πνευματικές και διαγνωστικές του δυνάμεις και ότι ενδεχόμενες αμφιβολίες εξαφάνισε με βαθύ στοχασμό και, αν είναι απαραίτητο, με παραγγελία για τη σύνταξη μιας φερέγγυας και αξιόπιστης γνωμοδότησης από ένα ειδήμονα Νομικό. Ο νομικός σύμβουλος θα πρέπει να είναι ειδήμων, ικανός, ευσυνείδητος, φερέγγυος και αξιόπιστος και να έχει ερευνήσει σε βάθος και με επιμέλεια τη νομική και πραγματική κατάσταση. Η γνωμοδότηση θα πρέπει να βεβαιώνει την ανυπαρξία αδικού στην εξεταζόμενη συμπεριφορά και μόνον τότε επιτρέπεται να στηριχθεί επάνω της ο μετέπειτα δράστης. Ο μετέπειτα δράστης δεν θα πρέπει παρά τη διαβεβαίωση για την ανυπαρξία αδικού να κλείνει τα μάτια του σε αντίθετες απόψεις. Ωστόσο, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες συνθήκες και περιστάσεις και κυρίως η προσωπικότητά του, η μόρφωσή του, οι εμπειρίες του και η επαγγελματική του θέση. Εξάλλου, δεν θα πρέπει ο μετέπειτα δράστης να εμπιστεύεται τη νομική γνωμοδότηση και να τη θεωρεί ως ορθή, επειδή είναι γι' αυτόν ευνοϊκή, όταν το ανεπίτρεπτο της σχεδιαζόμενης συμπεριφοράς του είναι χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία και σχετικά εύκολα διαγνώσιμο. Γνωμοδότηση, η οποία είναι δυνατό να διαγνωσθεί ως πρόδηλα εσφαλμένη δεν επιτρέπεται να παράγει πίστη στην ορθότητά της στη συνείδηση του δράστη. Ιδιαίτερα όταν πρόκειται για πολύπλοκες πραγματικές καταστάσεις και δύσκολα νομικά ζητήματα θα είναι απαραίτητη μια ενδελεχής, επιμελής και πολυσέλιδη γνωμοδότηση για να μπορεί να θεμελιώσει μια αναπόφευκτη νομική πλάνη.

Πολλές φορές η νομική πλάνη παράγεται από τη νομική συμβουλή ενός Δικηγόρου και γενικότερα Νομικού, η οποία αποδεικνύεται εσφαλμένη. **Στη νομολογία και στην επιστήμη του γερμανικού ποινικού δικαίου** γίνεται λόγος για υποχρέωση του νομικά αδαούς αλλά και του νομικά μορφωμένου, εφόσον πρόκειται για ζήτημα εκτός του γνωστικού του αντικειμένου, να ζητεί και να λαμβάνει νομική γνωμοδότηση, πριν προβεί στην πράξη του, εφόσον έχει επαρκή αφορμή για να αμφιβάλλει για τη νομιμότητα της πράξης του. Από τη στιγμή που γεννάται αυτή η υποχρέωση για νομική πληροφόρηση αρκεί η παρασχεθείσα εσφαλμένη νομική συμβουλή για την αποδοχή του αναποφεύκτου της νομικής πλάνης, εάν ο δράστης επιτρεπόταν να εφησυχάζει και να επαφίεται στη νομική αυτή συμβουλή. Ο εφησυχασμός αυτός και η εμπιστοσύνη επιτρέπονται, εφόσον η νομική γνωμοδότηση περιέχει διαβεβαίωση για την ανυπαρξία αδικού στη σχεδιαζόμενη συμπεριφορά και συγχρόνως συντάχθηκε μετά από ευσυνείδητη και επιμελή εξέταση της υπόθεσης από αντικειμενικό

¹⁵⁸ Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς, ότι **πρωτίστως ο δράστης βρισκόταν σε πραγματική πλάνη** (§ 16 StGB : Irrtum über Tatumstände), που απέκλειε τον δόλο, γιατί αγνοούσε λόγω της συνταχθείσας γνωμοδότησης ότι πρόεβαινε σε διάδοση προπαγανδιστικών μέσων που είναι προορισμένα να συνεχίσουν τις κινήσεις του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος, ενώ ως προπαγανδιστικά μέσα θεωρούνται μόνο εκείνα τα έγγραφα, των οποίων το περιεχόμενο στρέφεται κατά της φιλελεύθερης δημοκρατικής συνταγματικής τάξης ή της ιδέας της αμοιβαίας κατανόησης των λαών. Η πραγματική πλάνη λοιπόν έγινε εδώ δεκτή με βάση τα κριτήρια της συγγνωστής νομικής πλάνης (πληροφόρηση παρασχεθείσα από δικηγόρο).

και ειδήμονα Νομικό.¹⁵⁹ Δεν θα επιτρεπόταν πάντως ένας ενδιαφερόμενος να απευθύνεται σε Δικηγόρο, ο οποίος δίνει συχνά γνωμοδοτήσεις που αρνούνται το άδικο συμπεριφορών και αποδεικνύονται στη συνέχεια εσφαλμένες. Ειδήμων δεν είναι ο Νομικός που έχει ως γνωστικό αντικείμενο το οικογενειακό δίκαιο και εκδίδει γνωμοδότηση στο εμπράγματο δίκαιο ή στο εμπορικό δίκαιο. Έστω και αν πρόκειται για ειδικευμένο Νομικό πάνω στο αμφισβητούμενο ζήτημα, αυτός θα ήταν ακατάλληλος, αν θα προσδοκούσε όφελος και θα είχε ο ίδιος συμφέρον στη μη αξιόποινη έκβαση της υπόθεσης ή για κάποιον άλλον λόγο μεροληπτούσε, ως π.χ. αν θα είχε σκοπό να εκμεταλλευτεί οικονομικά μια επιχείρηση μαζί με τον ζητούντα τη γνωμοδότηση.¹⁶⁰ Σε πολύπλοκες υποθέσεις και σύνθετα νομικά ζητήματα θα πρέπει να έχει προηγηθεί μια καθολική εξέταση της πραγματικής κατάστασης και μια λεπτομερής από νομική σκοπιά και έγγραφη επεξεργασία της υπόθεσης για να μπορεί η γνωμοδότηση να χρησιμοποιηθεί ως βάση της αναπόφευκτης νομικής πλάνης.¹⁶¹

Αν όμως η νομική γνωμοδότηση έρχεται σε σύγκρουση με τη νομολογία του Ακυρωτικού Δικαστηρίου ή την άποψη της αρμόδιας διοικητικής αρχής ή εκφράζεται με ασάφειες, με αντιφάσεις ή με επιφυλάξεις, τα πράγματα μεταβάλλονται. Σε μια τέτοια περίπτωση ο ενδιαφερόμενος οφείλει να υπολογίζει, ότι ενδεχομένως η συμπεριφορά του είναι άδικη και παράνομη, οπότε θα βαρύνεται συγχρόνως με ενδεχόμενο δόλο και δεν θα δικαιούται να επικαλεσθεί συγγνωστή νομική πλάνη (Handeln mit potentielltem Unrechtsbewusstsein). Εξάλλου, δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για μια αναπόφευκτη νομική πλάνη οι γνωμοδοτήσεις που παραγγέλλονται και συντάσσονται όχι για την αποσαφήνιση της κατάστασης και την ενημέρωση του μη γνωρίζοντος αλλά για την εξασφάλιση έναντι μιας ενδεχόμενης ποινικής δίωξης (Gefälligkeitsgutachten).¹⁶²

Όπως αντιλαμβάνεται κανείς, αυτός που ζήτησε γνωμοδότηση από δικηγόρο θα έχει να αντιμετωπίσει τις πολλαπλές απαιτήσεις της γερμανικής νομολογίας, σε βαθμό ώστε με πολύ μεγάλη δυσκολία θα κατορθώσει να μην πέσει στα βράχια και να μη ναυαγήσει. Από Γερμανούς Θεωρητικούς του Δικαίου επισημαίνεται επικριτικά, ότι το Γερμανικό Ακυρωτικό, εφαρμόζοντας τα ως άνω κριτήρια (υψηλές απαιτήσεις)¹⁶³ για την αποδοχή αναπόφευκτης (συγγνωστής) νομικής

¹⁵⁹ BGHSt 40, 264, Wolfgang Joecks in Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch, 2. Aufl. 2011, § 17 Rn. 54.

¹⁶⁰ BGHSt 58, 15.

¹⁶¹ Sternberg - Lieben in Schönke/Schröder, Kommentar zum Strafgesetzbuch, 28. Aufl. 2010, § 17 Rn. 18, Julian Rodenbeck, Die Berufung auf einen Verbotsirrtum als Schutzbehauptung, 2012, σελ. 209επ.

¹⁶² BGH 3 StR 521/12 - Urteil vom 4. April 2013 (LG Berlin), StV 2014, 13, NSTz 2013, 461, Carlo Conze / Marcel Küster, famos April 2014, σελ. 1επ., με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁶³ Για τα κριτήρια αυτά που συνιστούν υψηλές απαιτήσεις οσάκις πρόκειται για γνωμοδότηση δικηγόρου (**αντίθετα, για τη γνωμοδότηση μιας αρμόδιας διοικητικής αρχής δεν απαιτούνται αυτά τα κριτήρια, επειδή ο γνωμοδοτών τεκμαίρεται αμάχητα ως υπεύθυνος, ευσυνείδητος, αντικειμενικός και ικανός να διαφωτίσει και να παράσχει ορθή νομική πληροφόρηση σε αμφισβητούμενο νομικό ζήτημα !**) βλ. Carlo Conze/Marcel Küster, famos April 2014, σελ. 1επ., Karsten Gaede, Der unvermeidbare Verbotsirrtum ..., σελ. 456, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία : «Die Rechtsprechung setzt dafür jedoch voraus, dass sowohl die *Auskunftsperson* als auch die gegebene *Auskunft* aus der *Sicht des Täters* verlässlich sind. Danach muss der Bürger seit langem eine Fülle kumulativer Voraussetzungen kontrollieren, wenn er einen verlässlichen anwaltlichen Ratschlag behaupten will: So soll der Rechtsanwalt "keinerlei Eigeninteresse" verfolgen dürfen. Der vor allem dadurch als unvoreingenommen bestimmte Rechtsanwalt muss "insbesondere sachkundig" sein. Ferner muss der Bürger von dem gefragten Rechtsanwalt eine objektive, sorgfältige und verantwortungsbewusste Auskunft erhalten, die auf einer pflichtgemäßen Prüfung der Sach- und Rechtslage beruht. Der Auskunft muss der zutreffende und vollständige Sachverhalt zugrunde liegen. Führt der Anwaltsrat etwa wegen Widersprüchen oder erklärter Vorbehalte keine Klärung herbei, ist regelmäßig erneut ein Rechtsrat einzuholen. Gleiches gilt, wenn an der Expertise für den Rechtssuchenden ersichtliche Zweifel bestehen, weil "plumpe Machenschaften zur Gesetzesumgehung" empfohlen werden. Der anwaltliche Rat ist regelmäßig unmaßgeblich, wenn er offensichtlich der Rechtsauffassung des letztinstanzlich zuständigen Gerichts widerspricht. Tritt eine zuständige Behörde bekanntermaßen für die Strafbarkeit ein, soll ein Irrtum nur ausnahmsweise unvermeidbar sein. Überdies soll das Vertrauen auf den anwaltlichen Rat stets unbeachtlich sein, wenn die Unerlaubtheit des angestrebten Verhaltens bei einer mäßigen Anspannung von Verstand und Gewissen leicht erkennbar war. Schließlich warnt die Rechtsprechung den Bürger ganz allgemein: Selbst wenn ein Anwalt eine für den Bürger günstige Ansicht vertritt, darf der Bürger nicht vorschnell die Augen vor gegenteiligen Ansichten und

πλάνης, με πολύ μεγάλη φειδώ αναγνωρίζει σε κατηγορούμενους τον λόγο αυτόν άρσης του καταλογισμού.¹⁶⁴ **Η δυσμενής αυτή κριτική θα πρέπει να αποτελέσει δίδαγμα για τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων και κυρίως για τον Άρειο Πάγο, στην ιστοσελίδα του οποίου συχνότατα βρίσκει κανείς αποφάσεις που δεν δέχονται τον ισχυρισμό περί συγγνωστής νομικής πλάνης.**

IV. Συμπεράσματα και Επίμετρο

Συνάγεται από όσα ήδη προηγήθηκαν, ότι μεταξύ άλλων περιπτώσεων η συγγνωστή νομική πλάνη μπορεί να οφείλεται και σε μια **φερέγγυα και αξιόπιστη πληροφόρηση γύρω από ένα αμφισβητούμενο και δυσεπίλυτο ζήτημα δικαίου**. Για να υφίσταται ωστόσο μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει ο μετέπειτα δράστης να έχει λάβει πληροφόρηση από ένα δικηγόρο που είναι ειδήμων για το ανακύψαν νομικό πρόβλημα, υπεύθυνος και ευσυνείδητος, ερεύνησε την υπόθεση σε βάθος από νομική και πραγματική σκοπιά, εργάστηκε με αντικειμενικότητα και συνέταξε γνωμοδότηση, η οποία δεν έρχεται σε σύγκρουση με τη νομολογία του Ακυρωτικού Δικαστηρίου ή την άποψη της αρμόδιας διοικητικής αρχής και δεν εκφράζεται με ασάφειες, με αντιφάσεις ή με επιφυλάξεις. Εξάλλου, η νομολογία του Γερμανικού Ακυρωτικού αναγνωρίζει συγγνωστή νομική πλάνη και όταν ο δράστης πλανήθηκε συνεπεία γνωμοδότησης της διοικητικής αρχής, χωρίς μάλιστα να έχει διαμορφώσει τα ως άνω αυστηρά κριτήρια, τα οποία απαιτεί σε σχέση με γνωμοδοτήσεις δικηγόρων, προφανώς έχοντας υπόψη της, ότι, **επειδή ο γνωμοδοτών ως διοικητική αρχή τεκμαίρεται αμάχητα ως υπεύθυνος, ευσυνείδητος, αντικειμενικός και ικανός να διαφωτίσει και να παράσχει ορθή νομική πληροφόρηση σε αμφισβητούμενο νομικό ζήτημα**, μπορεί να εμπνεύσει ανεπιφύλακτη εμπιστοσύνη στον κάθε πολίτη.¹⁶⁵ Τούτο άλλωστε συνιστά μια συνέπεια

Entscheidungen verschließen und den günstigen Standpunkt übernehmen ... Gefälligkeitsgutachten, die eher zur Absicherung als zur Klärung bestellt werden, können keine unvermeidbaren Verbotsirrtümer begründen. Auskünfte, die erkennbar vordergründig und mangelhaft sind oder nach dem Willen des Anfragenden lediglich eine "Feigenblattfunktion" erfüllen sollen, können den Täter ebenfalls nicht entlasten. *Namentlich* bei komplexen Sachverhalten und erkennbar schwierigen Rechtsfragen fordert der BGH regelmäßig ein detailliertes, schriftliches Gutachten».

¹⁶⁴ Βλ. Marxen/Braeuer, famos 11/2006, σελ. 2επ., Carlo Conze/Marcel Küster, famos April 2014, σελ. 1επ., με περαιτέρω παραπομπές, Karsten Gaede, Der unvermeidbare Verbotsirrtum des anwaltlich beratenen Bürgers - eine Chimäre? (= Η αναπόφευκτη πλάνη περί την απαγόρευση του πολίτη που συμβουλευθήκε δικηγόρο – μια χίμαιρα ;) HRRS (Onlinezeitschrift für Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht), Heft 11/2013, σελ. 449επ. Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι η χίμαιρα ήταν στην αρχαία ελληνική μυθολογία ένα φανταστικό τέρας με σώμα κατσίκας, ουρά εν είδει φιδιού και κεφάλι λιονταριού που εξέπνεε φωτιές από το στόμα του. Μεταφορικά σημαίνει κάτι το φανταστικό, το ανήκον στη σφαίρα της ουτοπίας, το αδύνατο να πραγματοποιηθεί, το απραγματοποίητο όνειρο (είναι χαρακτηριστική η έκφραση: «Μην κυνηγάς χίμαιρες», δηλαδή μη χάνεις τον χρόνο σου με κάτι που δεν πρόκειται να υλοποιηθεί). Ωστόσο, η Καθηγήτρια Karsten Gaede αναρωτιέται (με μια σιωπηρή μομφή), μήπως η αναπόφευκτη νομική πλάνη είναι μια χίμαιρα και χρησιμοποιεί τη λέξη «χίμαιρα» με την έννοια του φοβερού τέρατος, που κατά τα φαινόμενα προσπαθεί το Γερμανικό Ακυρωτικό να καταπολεμήσει με πρόσφατα πιο τελειοποιημένα κριτήρια ως κάτι κοινώς επικίνδυνο, με σκοπό να διαφυλάξει απρόσβλητη την εύθραυστη έννομη τάξη από «καλοπροσχεδιασμένες» πλάνες: «Hier hat es den Anschein, als bekämpfe der BGH mit jüngst noch perfektionierten Kriterien eine gemeingefährliche Chimäre, um die fragile Ordnung des Rechts gegen vorgeschützte Irrtümer zu verteidigen».

¹⁶⁵ Για τη συγγνωστή νομική πλάνη που μπορεί να παραχθεί από γνωμοδότηση διοικητικών αρχών βλ. Karsten Gaede, Der unvermeidbare Verbotsirrtum des anwaltlich beratenen Bürgers - eine Chimäre? (= Η αναπόφευκτη πλάνη περί την απαγόρευση του πολίτη που συμβουλευθήκε δικηγόρο – μια χίμαιρα ;) HRRS (Onlinezeitschrift für Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht), Heft 11/2013, σελ. 449επ., 455 υποσημ. 74, 82, υπό επίκληση νομολογίας: «So kann ein Irrtum etwa unvermeidbar sein, wenn eine Behörde einen Bürger falsch informiert und er sein Handeln deshalb für zulässig hält. ... Zu dieser Fallgruppe aus jüngerer Zeit [BGHSt 55, 121](#), 130 f. = [HRRS 2010 Nr. 488](#); BGH [NJW 2007, 3078](#), 3079 = [HRRS 2007 Nr. 843](#); OLG Stuttgart [NJW 2006, 2422](#) ff. ... Aus jüngerer Zeit BGH [HRRS 2008 Nr. 458](#) = [NStZ-RR 2009, 13](#) (L); [HRRS 2013 Nr. 445](#) = [NStZ 2013, 461](#); BGH (Z) GRW 2011, 13; mustergültig auch [BGHSt 48, 278](#), 289 und BGH [NJW 1989, 409](#), 410». Βλ. περαιτέρω Julian Rodenbeck, Die Berufung auf einen Verbotsirrtum als Schutzbehauptung, 2012, σελ. 219επ., όπου επισημαίνεται, ότι εκτός των διοικητικών και λοιπών αρχών (Αστυνομία, Τελωνείο, Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία, Υπουργείο Περιβάλλοντος, Εισαγγελία κ.λπ.) και έτερα νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου, όπως π.χ. ένα Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, ένας Δικηγορικός Σύλλογος σχετικά με την ενημέρωση των μελών του για τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις κ.λπ., θα μπορούσαν να παράσχουν αξιόπιστη πληροφόρηση και να

της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του πολίτη στην κείμενη νομοθεσία και στη διοικητική πρακτική, η οποία συνιστά συστατικό στοιχείο της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 Συντάγματος) και σύμφωνα με την οποία, μεταξύ άλλων, δεν επιτρέπεται η εκμηδένιση με νεότερες διοικητικές πράξεις δικαιωμάτων που απέκτησε ο διοικούμενος από διοικητικές πράξεις.¹⁶⁶ Μάλιστα και ο Άρειος Πάγος και γενικότερα η νομολογία και η νομική θεωρία γνωρίζουν και αποδέχονται αυτή τη μορφή συγγνωστής νομικής πλάνης. Κατηγορούμενος κηρύχθηκε αθώος για τις πράξεις της κατάληψης δασικής έκτασης και ανέγερσης κτίσματος σε δασική έκταση που κηρύχθηκε αναδασωτέα λόγω συγγνωστής νομικής πλάνης, αφού ήταν εφοδιασμένος με έγγραφο της αρμόδιας δασικής υπηρεσίας που βεβαίωνε τα αντίθετα, δηλαδή την ανυπαρξία δασικής έκτασης (ΕφΑθ 2543/1998, ΠοινΔικ 1999, 451). Ως συγγνωστή κρίθηκε η νομική πλάνη του εργολάβου, ο οποίος προέβη σε εκτέλεση οικοδομικών εργασιών και έτσι επέφερε μεταβολή της μορφής του αιγιαλού και της παραλίας, θεωρώντας ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει, επειδή υπήρχαν προεγκρίσεις και μελέτη για την κατασκευή λιμενικού έργου -μώλου- που περιελάμβαναν το σύνολο των κτισμάτων, και πιστεύοντας ότι οι κατασκευές δεν ήταν παράνομες, όπως άλλωστε τον διαβεβαίωναν **τόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες που εξέδωσαν τις προεγκρίσεις όσο και τα πρόσωπα, στα οποία λόγω των ειδικών τους γνώσεων τους είχε ανατεθεί η επιμέλεια κατασκευής του μώλου.**¹⁶⁷ Σε παρόμοια περίπτωση αναιρέθηκε η καταδικαστική απόφαση για κατασκευή αυθαιρέτου λόγω έλλειψης αιτιολογίας, επειδή απορρίφθηκε χωρίς αιτιολογία ο αυτοτελής ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης του αναιρεσείοντος ότι κατά τον χρόνο τελέσεως των κατασκευών διέμενε στο Λονδίνο και είχε την πεποίθηση ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει σχετικά με λιμενικό έργο, **για το οποίο είχαν ληφθεί οι απαραίτητες άδειες και προεγκρίσεις από τους αρμόδιους φορείς, ενώ ελάμβανε και διαβεβαιώσεις ότι οι κατασκευές ήταν νόμιμες.**¹⁶⁸

Πρακτικό ζήτημα : Η συμβολαιογράφος Α φέρεται να έχει «συμμετοχή» σε αξιόποινη πράξη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου (απιστία σχετική με την υπηρεσία κατ' άρθρο 256 ΠΚ σε συνδ. με άρθρο 1 Ν 1608/1950), όπως και οι δύο δικηγόροι που παρέστησαν στα συμβόλαια για την ανταλλαγή ακινήτων του Δημοσίου με ακίνητα φερόμενα ως ανήκοντα κατά κυριότητα στην Ιερά Μονή Β (Βατοπεδίου), τα οποία όμως κατά την κατηγορούσα αρχή και το εκδοθέν παραπεμπτικό βούλευμα υπ' αριθμόν 2000/2013 του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών (που επικυρώθηκε από το βούλευμα υπ' αριθμόν 1221/2014 Συμβουλίου Αρείου Πάγου, www.areiospagos.gr) ανήκαν και αυτά στο Δημόσιο. Η συμβολαιογράφος κατηγορείται ειδικότερα μόνο για ψευδή βεβαίωση σε δημόσιο έγγραφο (άρθρο 242 ΠΚ). Η συμβολαιογράφος Α και οι δύο παραστάντες στα συμβόλαια δικηγόροι **ισχυρίσθηκαν, ότι δεν γνώριζαν,** ότι τα φερόμενα ως ακίνητα της Ιεράς Μονής Β ανήκαν στο Δημόσιο. Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι μέχρι σήμερα δεν έχει κριθεί αμετάκλητα το ζήτημα της κυριότητας των ακινήτων αυτών (επίκειται να λάβει χώρα ανααιρετική διαδικασία και κατά πάσα πιθανότητα θα προσφύγει, αν χρειαστεί, η Μονή και στο ΕΔΔΑ

προκαλέσουν συγγνωστή νομική πλάνη, και γράφονται τα εξής : «Hier gilt wiederum der Grundsatz, dass der Staat widerspruchsfrei zu handeln hat und nicht strafrechtlich verfolgen darf, was (un-)mittelbar durch ihn selbst als erlaubt deklariert wurde. Neben den Behörden können auch andere öffentlich-rechtliche Körperschaften ... wie etwa Handelskammern ... oder Rechtsanwaltskammern, für Auskünfte herangezogen werden, da diese in der Regel mit den entsprechenden Rechtsfragen im besonderen Maße vertraut sind und von Ihnen Objektivität erwartet werden darf» (= Εδώ ισχύει πάλι η αρχή ότι το κράτος οφείλει να πράττει χωρίς αντιφάσεις και δεν επιτρέπεται να διώκει ποινικά ό,τι αμέσως ή εμμέσως δι' αυτού του ιδίου διακηρύχθηκε ως επιτρεπτό. Εκτός των αρχών και άλλα νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου ... όπως εμπορικά επιμελητήρια ... ή δικηγορικοί σύλλογοι μπορούν να ρωτηθούν για πληροφορίες, επειδή αυτά κατά κανόνα είναι ιδιαίτερος εξοικειωμένα με τα αντίστοιχα νομικά ζητήματα και επιτρέπεται από αυτά να προσδοκάται αντικειμενικότητα).

¹⁶⁶ Βλ. αντί άλλων Επ. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, τόμος 2, 2011, σελ. 142επ., Δήμητρας Παλληκάρη, Η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στο σύγχρονο κοινωνικό κράτος και η ερμηνεία της μέσα από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, 2014, σελ. 10επ. (αναρτημένη στο Internet).

¹⁶⁷ Βλ. ΑΠ 1763/1994, Ποιν Χρον 1995, 69, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 601.

¹⁶⁸ Βλ. ΑΠ 1701/1995, Ποιν Χρον 1996, 1071, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 602.

του Στρασβούργου, ενώ στην αστική διαφορά και στην πολιτική δίκη σημειώθηκαν και παρεμβάσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου, της Εκκλησίας της Ελλάδος και της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους¹⁶⁹), ενώ έχουν εκδοθεί και δικαστικές αποφάσεις που αναγνωρίζουν την κυριότητα της Ιεράς Μονής Β με βάση αυτοκρατορικά χρυσόβουλα (βλ. π.χ. τις υπ' αριθμ. 12953 και 12954/2014 αποφάσεις Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης). Εξάλλου, στα συμβόλαια αντισυμβαλλόμενοι των εκπροσώπων της Ιεράς Μονής υπήρξαν μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Κτηματικής Εταιρίας Δημοσίου (ΚΕΔ), που διαχειρίζονται ως εντολοδόχοι οικονομικά συμφέροντα του Δημοσίου και είναι άγρυπνοι φρουροί της ακίνητης περιουσίας του. Οι ως άνω τρεις επικαλέστηκαν και κάποιες γνωμοδοτήσεις και απόψεις και συγκεκριμένα αφενός επανειλημμένες (4) γνωμοδοτήσεις -που έγιναν αποδεκτές από Υπουργούς- του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας, που λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών, και αφετέρου την αναγνώριση των δικαιωμάτων της Μονής που παρείχαν γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (: «ουδέν κρατικό ή άλλο όργανο δικαιούται να αμφισβητήσει τα δικαιώματα της Μονής επί των παραλιμνίων και της λίμνης Βιστωνίδας κ.λπ.»), ενώ συγχρόνως είχαν υπόψη τους ότι οι ανταλλαγές των ακινήτων ελάμβαναν χώρα με τη γνώση και τη συναίνεση των αρμόδιων Υπουργών.¹⁷⁰ Πώς θα πρέπει άραγε να αντιμετωπισθεί ο αυτοτελής αυτός ισχυρισμός περί πλάνης, ο οποίος θα πρέπει να τύχει επεξεργασίας στην αιτιολογία της εκδοθησόμενης δικαστικής απόφασης ;¹⁷¹

¹⁶⁹Θα υπάρξει δηλαδή επανάληψη της υπόθεσης «Ιερές Μονές κατά Ελλάδα». Επ' αυτής εκδόθηκε η απόφαση από 9.12.1994 του ΕΔΔΑ, με την οποία έγινε δεκτό ότι τα μικρά ανταλλάγματα που προέβλεπε ο νόμος για την αφαίρεση της περιουσίας των Ιερών Μονών δεν βρίσκονταν σε εύλογη σχέση με την αξία της αφαιρούμενης ιδιοκτησίας και η δυσαναλογία μεταξύ αυτών αποτελούσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στην ΕΣΔΑ.

¹⁷⁰Σε επιστολή του, δημοσιευθείσα στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ στις 28.9.2010, ο πρώην Πρωθυπουργός κ. Κώστας Καραμανλής μεταξύ άλλων δήλωσε : «1. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης Βιστωνίδας και των παρόχθιων εκτάσεων είχε οριστικοποιηθεί από τις προ του Μαρτίου 2004 Κυβερνήσεις. Το Δημόσιο είχε αναγνωρίσει υπέρ της Μονής την κυριότητα της εν λόγω περιοχής. Οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις και τα αντίστοιχα πρωτόκολλα παράδοσης παραλαβής είχαν σημειωθεί στα βιβλία μεταγραφών των οικείων Υποθηκοφυλακείων ήδη από το 2003. 2. Δεσμευόμενοι από τις αποφάσεις αυτές και λόγω του κοινωνικού προβλήματος που είχε δημιουργηθεί στους κατοίκους των γειτονικών περιοχών και της αξιωσής τους να αντιμετωπισθεί το πρόβλημά τους, αλλά και λόγω της έλλειψης των απαιτούμενων πόρων για τυχόν απαλλοτριώσεις, οι υπουργοί της Κυβέρνησης της ΝΔ, ο καθένας στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, υιοθέτησαν την καθ' όλα νόμιμη διαδικασία των ανταλλαγών. Διαδικασία που άλλωστε έχει εφαρμοστεί συχνά στο παρελθόν».

¹⁷¹ Σημειωτέον ότι ο Εισαγγελέας Εφετών Παναγιώτης Μαντζούνης είχε ζητήσει την απαλλαγή των ως άνω τριών κατηγορουμένων : βλ. παραπεμπτικό βούλευμα υπ' αριθμόν 2000/2013 Συμβουλίου Εφετών Αθηνών. Επίσης, ασκήθηκε αίτηση αναίρεσης κατά του ως άνω παραπεμπτικού βουλεύματος από την Εισαγγελία του Αρείου Πάγου και συγκεκριμένα από τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Γεώργιο Μποροδύμο, ο οποίος εντόπισε στο παραπεμπτικό βούλευμα αντιφάσεις, ελλείψεις και λογικά σφάλματα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Εισαγγελικό Λειτουργό, υπήρχαν κενά στην αιτιολογία της παραπομπής των κατηγορουμένων και στη στοιχειοθέτηση των ποινικών ευθυνών τους, αφού η τότε Κυβέρνηση προωθούσε την ανταλλαγή των ακινήτων. Ο ως άνω Αντεισαγγελέας επισήμανε προβλήματα στις αιτιολογίες παραπομπής της συμβολαιογράφου και των άλλων, **ιδιαίτερα σχετικά με το αν γνώριζαν ότι τα επίμαχα ακίνητα δεν ανήκαν στην Ιερά Μονή**. «Δεν αιτιολογείται ειδικά το ποινικά επιλήψιμο των πράξεών τους, καθ' όν χρόνο η υπόθεση είχε δρομολογηθεί να τακτοποιηθεί σε κυβερνητικό επίπεδο, διότι αποτελούσε κυβερνητική επιλογή» επισημαίνεται σε άλλο σημείο της αίτησης αναίρεσης. Βλ. την αίτηση αναίρεσης του υπ' αριθμόν 2000/2013 βουλεύματος Συμβουλίου Εφετών Αθηνών στο απορριπτικό αυτής βούλευμα υπ' αριθμόν 1221/2014 Συμβουλίου Αρείου Πάγου, www.areiospagos.gr, όπου όμως διαλαμβάνονται τα εξής : «Από τις διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό με την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 242 Π.Κ., προκύπτει, ότι ο Συμβολαιογράφος οφείλει, κατά την άσκηση των λειτουργικών του καθηκόντων, όταν διαπιστώνει ή τελεί εν γνώσει ότι το περιεχόμενο των δηλώσεων των δικαιοπρακτούντων μερών είναι ψευδές, να αρνηθεί τη βεβαίωση σε συμβόλαιο των δηλουμένων αλλά γνωστών σ' αυτόν ψευδών στοιχείων περί της κυριότητας και του χαρακτήρα των μεταβιβαζόμενων ακινήτων και, επομένως, διαλαμβάνοντας στο συντασσόμενο από αυτόν συμβόλαιο τα δηλούμενα ψευδή στοιχεία περί την κυριότητα και το χαρακτήρα των μεταβιβαζόμενων ακινήτων, τα οποία συνεπάγονται έννομες συνέπειες, πραγματώνει το έγκλημα της ψευδούς βεβαίωσης του άρθρου 242 Π.Κ. (Α.Π. 640/2012, 1536/1984, .../1978, βλ. και Α.Π. 984/2011)». **Απολύτως σωστά είναι αυτά !!!** **Αλλά πώς αποδεικνύεται με πειστικότητα και βεβαιότητα αυτή η γνώση των ψευδών στοιχείων και δηλώσεων ; Το βούλευμα 1221/2014 Συμβουλίου Αρείου Πάγου αναφέρει μόνο : «... ενώ τελούσε σε γνώση 1. ότι το ακίνητο (... εκτάσεως 8.608.430 τ.μ.) ήταν δημόσιο κοινόχρηστο δάσος, διότι η έκταση αυτή στην 147/18-10-1934 απόφαση της Επιτροπής Απαλλοτριώσεων Χαλκιδικής χαρακτηρίζεται ως «δάσος χθαμαλόν» και στο συμπληρωματικό πίνακα διανομής έτους 1971 της Επιτροπής Οριστικών Διανομών χαρακτηρίζεται ως «δάσος κοινόχρηστον» και ο χαρακτηρισμός αυτός, κατά το άρθρο 1 παρ.7 του**

Η άγνοια της ενδεχόμενης κυριότητας του Δημοσίου επί των ως άνω ακινήτων που ανταλλάχθηκαν ως ακίνητα κυριότητας της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου με άλλα ακίνητα του Δημοσίου (υπενθυμίζεται η μη αμετάκλητη ακόμα περάτωση της αστικής διαφοράς !) δεν θα μπορούσε εκ πρώτης όψεως να θεωρηθεί ως πραγματική πλάνη, επειδή ούτε στη διάταξη του άρθρου 242 ΠΚ ούτε στη διάταξη του άρθρου 256 ΠΚ και στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της απιστίας στην υπηρεσία αναφέρονται οι λέξεις «ακίνητα του Δημοσίου» ή «ξένα ακίνητα πράγματα». Μεταξύ άλλων αναφέρεται στο άρθρο 256 ΠΚ μόνον η «ελάττωση της δημόσιας περιουσίας» και στο άρθρο 242 ΠΚ μόνον «η με πρόθεση ψευδής βεβαίωση σε δημόσιο έγγραφο περιστατικού που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες». Ο συμβολαιογράφος όμως, όταν συντάσσει συμβόλαια για την αγορά ή την πώληση ή την ανταλλαγή ακινήτων, αυτονόητα δεν βεβαιώνει και δεν έχει την υποχρέωση να ελέγξει και να βεβαιώσει, ότι το ακίνητο ή τα ακίνητα ανήκουν κατά κυριότητα στον συμβαλλόμενο ή στους συμβαλλομένους. Πολύ περισσότερο δεν είναι υποχρεωμένος να ελέγξει και να βεβαιώσει την ίση αξία και ισοτιμία παροχής και αντιπαροχής. Βεβαιώνει μόνο τις δηλώσεις βουλήσεως των συμβαλλομένων ή δικαιοπρακτούντων και τα γεγονότα που επηρεάζουν το κύρος αυτών των δηλώσεων και την ικανότητα για δικαιοπραξία.¹⁷² **Εξάλλου υφίσταται βλάβη της δημόσιας περιουσίας και ελάττωση αυτής ένεκα απιστίας στην υπηρεσία στην περίπτωση της ανταλλαγής ακινήτων του Δημοσίου**, μόνον όταν το Δημόσιο ως αντισυμβαλλόμενος δεν

N. 3147/2003, είναι δεσμευτικός και αποκλείει την επανεξέταση από οποιοδήποτε αρμόδιο όργανο ως προς τη μορφή του ακινήτου, με συνέπεια το ακίνητο αυτό να υπάγεται στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας και ως εκ τούτου να μη μπορεί να δοθεί για αγροτική εκμετάλλευση κατά τη διάταξη του άρθρου 75 παρ. 2 του Ν. 998/1979 και 2. ότι όλα τα λοιπά ακίνητα ήσαν κοινόχρηστες εποικιστικές εκτάσεις **φέρουσες δασική κάλυψη**, για την παραχώρηση των οποίων στη Μονή, στο πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 75 παρ.2 του Ν. 998/1979, απαιτούνταν ως προϋποθέσεις, αφενός μεν ο σκοπός της παραχώρησης να συνίσταται στην αγροτική εκμετάλλευση, αφετέρου δε να φέρουν το χαρακτήρα δασικής έκτασης και όχι δάσους και να μην έχουν κηρυχθεί αναδασωτές, παρόλα αυτά η κατηγορούμενη αποδέχθηκε να εμφανίσει στα άνω συμβόλαια τα εν λόγω ακίνητα **ως εποικιστικές δασικές εκτάσεις** υπαγόμενες στις ρυθμίσεις του άρθρου 75 παρ. 2 του Ν. 998/1979 και στις διατάξεις της αγροτικής και όχι της δασικής νομοθεσίας, παρακάμπτοντας το χαρακτήρα της έκτασης της Ουρανούπολης ως δάσους και την έλλειψη χαρακτηρισμού των λοιπών εκτάσεων ... ». **Πρέπει να τονισθεί εδώ το εξής** : Εκτός του ότι ο συμβολαιογράφος **δεν υποχρεούται να ελέγξει μήπως πρόκειται για δάσος ή δασική έκταση** (είναι άραγε τόσο εύκολη η διάκριση αυτή ; βλ. μόνο ερμηνευτική δήλωση υπό το άρθρο 24 Συντ.), το τεκμήριο κυριότητας υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου, που υφίσταται επί δασών και δασικών εκτάσεων, δεν είναι αμάχητο, επειδή η **δυνατότητα ύπαρξης ιδιωτικών δασών ή δασικών εκτάσεων στην Ελλάδα αποδεικνύεται με βάση την ίδια τη νομολογία του Αρείου Πάγου** : βλ. απόφαση υπ' αριθμόν ΑΠ 52/2014, www.areiospagos.gr, που απέρριψε αίτηση του Ελληνικού Δημοσίου για αναίρεση της 6235/2010 απόφασης του Εφετείου Αθηνών σχετικά με την επιδίκαση της κυριότητας κάποιων εκτάσεων σε ιδιώτες.

¹⁷² Αξίζει να επισημανθεί, ότι κατά πάγια νομολογία γίνεται δεκτό ότι εάν οι δηλώσεις των δικαιοπρακτούντων είναι ψευδείς ή παράνομες οι ίδιοι εξαπατούν τον συμβολαιογράφο, ενώ αυτός δεν διαπράττει έγκλημα, όταν αρκείται στο να καταγράψει τις δηλώσεις των συμβαλλομένων, ως π.χ. στην περίπτωση που δύο βρίσκονται σε συμπαιγνία και με σκοπό να εξαπατήσουν τρίτους ο ένας πωλεί με ψεύτικο τίτλο ακίνητο που ανήκει στο Δημόσιο ή σε άλλον και ο έτερος το αγοράζει (για την απάτη που συντελείται στην περίπτωση αυτή βλ. Α. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, 2000, σελ. 123, 126, 140-143). Στην ερευνώμενη πάντως υπόθεση φέρονται κατά το παραπεμπτικό βούλευμα οι εκπρόσωποι του Δημοσίου (ΚΕΔ) να γνώριζαν την έλλειψη κυριότητας στο πρόσωπο της Μονής, οπότε δεν παραπλανήθηκαν και δεν προέβησαν στην περιουσιακή διάθεση ένεκα πλάνης, έτσι ώστε αποκλείεται η απάτη. Σύμφωνα με την ΑΠ 425/1963, Πoin Χρον ΙΔ, 87, συμβολαιογράφος συντάσσει και άκυρη ακόμη δικαιοπραξία δεν διαπράττει το έγκλημα του άρθρου 242 ΠΚ, εφόσον δεν βεβαιώνει στο συμβόλαιο περιστατικό αντικειμενικά ψευδές και δεν παραλείπει εκ προθέσεως την καταχώριση περιστατικού που υπέπεσε στην αντίληψή του και δύναται να επηρεάσει το κύρος της δήλωσης βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος, ως π.χ. όταν ο δηλών στην περίπτωση της σύνταξης διαθήκης ή πληρεξουσίου δεν έχει σώας τα φρένας και έχει απωλέσει τις πνευματικές του λειτουργίες (άρθρα 131, 1719 ΑΚ) : βλ. ενδεικτικά ΑΠ 414/2012, ΠoinΔικ 2012, 1192, ΑΠ 1040/2009, ΠoinΧρον 2010, 293. Στο πνεύμα της ως άνω ΑΠ 425/1963 βλ. ακόμα ΑΠ 880/1987, ΑΠ 2108/1985, ΑΠ 474/73, ΑΠ 250/1970. Βλ. και την υπ' αριθμ. 8/1964 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα Αρείου Πάγου (NoB 12, 1165), σύμφωνα με την οποία ο συμβολαιογράφος **δεν έχει δικαίωμα ή καθήκον να ερευνά** τη συνδρομή των προϋποθέσεων των απαγορεύσεων του νόμου. Βλ. και την υπ' αριθμ. 9/1983 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα Αρείου Πάγου (Ελλ Δνη 24, 1442), σύμφωνα με την οποία **δεν υπάρχει ούτε υποχρέωση ούτε εξουσία των συμβολαιογράφων να ελέγχουν** τους ουσιαστικούς όρους των δικαιοπραξιών που συνομολογούνται ενώπιόν τους.

λαμβάνει αντιπαροχή ίσης αξίας με την παροχή.¹⁷³ Αν πράγματι τα φερόμενα ως ακίνητα της Ιεράς Μονής Β ανήκουν στο Δημόσιο, θα έχει επέλθει όντως παράνομη βλάβη στην περιουσία του Δημοσίου, **επειδή στην παροχή εκ μέρους του Δημοσίου που συνίστατο στη μεταβίβαση της κυριότητας ακινήτων του στην Ιερά Μονή Β δεν θα υφίστατο ισάξια αντιπαροχή.** Σε μια τέτοια περίπτωση η συμβολαιογράφος θα ευθυνόταν όχι μόνο για ψευδή βεβαίωση σε δημόσιο έγγραφο αλλά και για άμεση ή αναγκαία συνέργεια σε απιστία στην υπηρεσία σε βάρος του Δημοσίου (αν τελικά γνώση της ενδεχόμενης έλλειψης κυριότητας στο πρόσωπο της Μονής θα είχαν οι συμβαλλόμενοι!), **μόνον όμως εφόσον θα γνώριζε την έλλειψη κυριότητας στο πρόσωπο της Ιεράς Μονής Β** (άρθρο 46 παρ. 1β, 256 ΠΚ). Η συρροή των εγκλημάτων αυτών ωστόσο θα ήταν φαινομενική, αφού προσβάλλονται με αυτά τα ίδια έννομα αγαθά (καθαρότητα πράξεων και αδιάφθορον των δημόσιων λειτουργιών και περιουσία του Δημοσίου).¹⁷⁴

Η άγνοια της ενδεχόμενης κυριότητας του Δημοσίου επί των ως άνω ακινήτων θα πρέπει λοιπόν χάριν μιας ορθής και δίκαιης λύσης να τύχει αντιμετώπισης στα πλαίσια της συγγνωστής νομικής πλάνης. Αν αγνοούσαν οι ως άνω (συμβολαιογράφος και δικηγόροι) την ενδεχόμενη κυριότητα του Δημοσίου, τότε ασφαλώς πίστευαν λόγω πλάνης, ότι είχαν το δικαίωμα να τελέσουν την πράξη της ανταλλαγής ακινήτων. Κατά τις εκτιμήσεις μας αγνοούσαν με βεβαιότητα αυτή την ενδεχόμενη κυριότητα του Δημοσίου, επειδή σε μια αστική διένεξη από το 1930 μεταξύ Μονής και Δημοσίου το ζήτημα τούτο δεν έχει αποσαφηνισθεί ακόμα μέχρι σήμερα στα πολιτικά δικαστήρια. Ήταν η πλάνη τους αυτή συγγνωστή; Εδώ πλέον απαντά τόσο η νομική θεωρία όσο και η νομολογία των γερμανικών και ελληνικών δικαστηρίων. Η πλάνη αυτή ήταν δικαιολογημένη, αναπόφευκτη και συγγνωστή, επειδή εμπιστεύθηκαν τις διοικητικές αρχές και τις κυβερνητικές διαθέσεις, επιλογές και ενέργειες, μην έχοντας άλλωστε καθόλου περιθώρια για διαφορετικές εκτιμήσεις. Όταν οι ύπατοι εκπρόσωποι του Κράτους και οι θεματοφύλακες των οικονομικών συμφερόντων αυτού (Κυβέρνηση, ΚΕΔ, Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους) βεβαιώνουν ως αρμόδιες διοικητικές αρχές, αποδέχονται και αναγνωρίζουν την κυριότητα της Ιεράς Μονής Β και ενεργοποιούνται πρόθυμα να ανταλλάξουν τα ακίνητα αυτά της Μονής με ακίνητα του κράτους, τότε δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να αμφισβητηθεί το συγγνωστόν της νομικής πλάνης. **Άλλωστε, η εμπιστοσύνη του κάθε πολίτη στην ορθότητα και νομιμότητα της κάθε διοικητικής πράξης παράγεται και από το τεκμήριο της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων.** «Ο «εξοπλισμός» μιας διοικητικής πράξης με **το τεκμήριο της νομιμότητας**, το οποίο συνδέεται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας εκ μέρους του διοικητικού οργάνου κατά την θέσπιση της πράξης με σκοπό τη θεραπεία του δημόσιου συμφέροντος, **έχει ως συνέπεια την παραγωγή όλων των έννομων αποτελεσμάτων που ορίζονται από την εν λόγω πράξη μέχρι την παύση της** (η παύση της ισχύος μιας διοικητικής πράξης μπορεί να επέλθει μέσω: α) της ακύρωσής της με δικαστική απόφαση, β) της ακύρωσής της με άλλη διοικητική πράξη, γ) της ανάκλησής της από το όργανο που την εξέδωσε και δ) της κατάργησής της), **ανεξάρτητα από την πιθανή νομική πλημμέλεια που την βαρύνει**, ακόμη κι

¹⁷³ Πρβλ. Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 1976, 1981επ., με περαιτέρω παραπομπές σε άποψη Μυλωνόπουλου και σε ΣυμβΕφΠατρ 167/2007, Ποιν Χρ 2008, 160, Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια - Παραδείγματα, 2015, σελ. 389επ.

¹⁷⁴ Θα υπερίσχυε η κακουρηματική ψευδής βεβαίωση στην υπηρεσία, επειδή τιμωρείται με βαρύτερη ποινή (κάθειρξη) σε σχέση με την κακουρηματική απιστία στην υπηρεσία (κάθειρξη μέχρι δέκα ετών). Εξάλλου, μεταξύ των διάφορων μορφών συμμετοχής στο έγκλημα γίνεται δεκτό ότι υπάρχει φαινομενική συρροή. Ειδικότερα υποστηρίζεται, ότι **κάθε μορφή συμμετοχής** εμφανίζεται ως **επικουρική** έναντι των «**ανωτέρων**» της σε μια απαξιολογική πυραμίδα, στη βάση της οποίας βρίσκεται η απλή συνέργεια, ακολουθεί η άμεση ή αναγκαία συνέργεια και η ηθική αυτοουργία, ενώ στην κορυφή της βρίσκεται η (συν)αυτοουργία : πρβλ. Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 541, όπου όμως επισημαίνεται, **ότι προϋπόθεση για να ισχύσουν αυτά αποτελεί το γεγονός ότι εξετάζονται οι μορφές συμμετοχής σε σχέση με την ίδια κύρια πράξη.**

αν παραβιάζεται η αρχή της νομιμότητας. Έτσι, βάσει του τεκμηρίου νομιμότητας μια (ακόμη και άκυρη) διοικητική πράξη **δεσμεύει τόσο τη Διοίκηση όσο και τον διοικούμενο μέχρι την απαγγελία της ακύρωσής της** και, τελικά, την εξαφάνισή της από την έννομη τάξη. Η διοίκηση μπορεί να ελέγξει τη νομιμότητα μιας διοικητικής πράξης μόνο υπό τις προϋποθέσεις της ανάκλησης ή εφόσον τούτο προβλέπεται από ειδική νομοθετική διάταξη. Παράλληλα, η διοικητική πράξη αναπτύσσει άμεση ισχύ¹⁷⁵». ¹⁷⁶

Σε κάθε περίπτωση σε παρόμοιες περιπτώσεις θα πρέπει να επεμβαίνει η θεμελιώδης δικονομική αρχή *in dubio pro reo* (= εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου), ιδιαίτερα όταν η συγγνωστή νομική πλάνη συνεπάγεται και αποκλεισμό του δόλου, που είναι εσωτερικό πραγματικό γεγονός και στοιχείο της νομοτυπικής υπόστασης ή μορφής του εγκλήματος (βλ. την αμέσως προηγηθείσα υποσημείωση). Για να καταδικασθεί κάποιος κατηγορούμενος θα πρέπει να προκύπτει βεβαιότητα για την ενοχή του πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας. Η αμφιβολία ωστόσο αυτή μπορεί να αφορά όχι μόνο τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης ή μορφής του εγκλήματος (αντικειμενική υπόσταση, υποκειμενική υπόσταση, τυχόν εξωτερικός όρος του αξιολογούμενου και τυχόν υποκειμενικό στοιχείο του αδικού), που συνήθως διακοσμούν τα κλητήρια θεσπίσματα των εισαγγελέων και τα διατακτικά των παραπεμπτικών βουλευμάτων των συμβουλίων, αλλά και τους τυχόν προβαλλόμενους λόγους άρσης του αδικού ή λόγους αποκλεισμού του καταλογισμού. Και τούτο διότι, όταν κατηγορείται κάποιος ότι τέλεσε ένα έγκλημα θα πρέπει να αποδεικνύεται με βεβαιότητα όχι μόνο η συνδρομή των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων του εγκλήματος αλλά και η

¹⁷⁵ Έτσι ακριβώς η Καθηγήτρια Ευγενία Πρεβεδούρου, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, Διάγραμμα, 2016 (ανάρτηση στο Internet). Βλ. και Επ. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, τόμος 1, 2010, σελ. 112επ. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ (βλ. ΣτΕ 2120/1953, 1544/1992, 560/1998) «**Τεκμήριο νομιμότητας είναι η αρχή**, σύμφωνα με την οποία η διοικητική πράξη από την έναρξη ισχύος έως την εξαφάνισή της με οποιοδήποτε τρόπο (ακύρωση με δικαστική απόφαση ή άλλη διοικητική πράξη, ανάκληση, κατάργηση, λήξη ισχύος κ.λπ.) παράγει όλα τα έννομα αποτελέσματά της, ακόμη και αν πάσχει από νομικά ελαττώματα». Παρόμοια αναφέρει για **το τεκμήριο της νομιμότητας της διοικητικής πράξης** η Καθηγήτρια Γλ. Σιούτη στο : Α. Γέροντα/Σ. Λύτρα/ Πρ. Παυλόπουλου/ Γλ. Σιούτη/Σπ. Φλογαίτη, Διοικητικό Δίκαιο, 2010, σελ. 187επ., προσθέτοντας και τα εξής : «Το τεκμήριο της νομιμότητας χαρακτηρίζει κυρίως τις ατομικές πράξεις. Με την ευρεία έννοιά του, όμως, χαρακτηρίζει τόσο την ατομική όσο και την κανονιστική πράξη. ... Η ατομική διοικητική πράξη, ανεξαρτήτως της τυχόν ελαττωματικότητάς της, δεν πρέπει να θίγει την ομαλότητα της διοικητικής δράσης και, κυρίως, δεν πρέπει να αποτελεί μέσο κλονισμού της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των διοικουμένων».

¹⁷⁶ Μετά από την ως άνω ανάλυση θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο ισχυρισμός περί άγνοιας της ενδεχόμενης κυριότητας του Δημοσίου επί των ανταλλαχθέντων ακινήτων που φέρονταν ως ακίνητα της Ιεράς Μονής Β είναι και ισχυρισμός περί πραγματικής πλάνης, επειδή η άγνοια αυτή συνεπάγεται και άγνοια των κατηγορουμένων ότι **βεβαιωνόταν ψευδές περιστατικό και προκαλούνταν με τις πράξεις τους βλάβη στη δημόσια περιουσία και ελάττωση αυτής**, που είναι στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της ψευδούς βεβαίωσης και της απιστίας στην υπηρεσία, έτσι ώστε να μη διαπιστώνεται ο αναγκαίος δόλος. Τόσον όμως ο ισχυρισμός περί πραγματικής πλάνης (αυτός εννοιολογικά είναι αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός, αφού αρνείται τον δόλο ως ένα στοιχείο της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος, αλλά και αυτοτελής ισχυρισμός, αφού αποκλείει τον δόλο ως στοιχείο του καταλογισμού) όσον και ο ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης συνιστούν κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου αυτοτελείς ισχυρισμούς, στους οποίους οφείλει το δικαστήριο της ουσίας να απαντήσει (με στάθμιση και αξιολόγηση) στην ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασής του, αλλιώς δεν θα υφίσταται η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία και θα παράγεται έτσι λόγος αναίρεσης : βλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2012, σελ. 3113επ., όπου παρατίθενται αποφάσεις του Αρείου Πάγου που θεωρούν ως αυτοτελείς τους ισχυρισμούς περί πραγματικής πλάνης και περί συγγνωστής νομικής πλάνης. Παρεμπιπτόντως, ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι το ζήτημα της σύγχυσης ορίων μεταξύ πραγματικής και νομικής πλάνης ανακύπτει και σε ποινικές έννομες τάξεις με αγγλοσαξωνική προέλευση. Βλ. Stephen Gray / Jenny Blokland, Criminal Laws, Northern Territory, 2012, pp.172-173, όπου γράφονται τα εξής : "The difference between a mistake of fact and a mistake of law is not always easy to discern. ... Whether a mistake is regarded as being one of fact or of law may depend upon the language used ... In *Ostrowski v Palmer* a commercial fisherman sought advice from a State authority on regulations for areas designated for rock lobster fishing. An omission in the documents led to the fisherman placing lobster pots in a prohibited area. This too was held to be a mistake of law". Πρόδηλα, ο αλιέας αγνοούσε, ότι αλίευε σε απαγορευμένη περιοχή (στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος) και έτσι βρισκόταν πρωτίστως σε πραγματική πλάνη λόγω της πλημμελούς ενημέρωσης που είχε δεχθεί από την κρατική αρχή. Μια ακόμα περίπτωση, στην οποία η πραγματική πλάνη έγινε δεκτή με βάση τα κριτήρια της συγγνωστής νομικής πλάνης (πληροφόρηση παρασχεθείσα από διοικητική αρχή).

μη συνδρομή λόγων άρσης του αδίκου ή λόγων αποκλεισμού του καταλογισμού. Τούτο απαιτεί το άρθρο 14 παρ. 1 ΠΚ, που ορίζει : «Έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο». Τούτο σημαίνει, ότι έγκλημα είναι μια εκούσια ανθρώπινη συμπεριφορά, η οποία προβλέπεται και τιμωρείται από τον νόμο, είναι αρχικά και τελικά άδικη (= προσβάλλεται ξένο έννομο αγαθό και δεν συντρέχουν λόγοι άρσης του αδίκου) και είναι καταλογιστή στον δράστη (υφίσταται δόλος ή αμέλεια και δεν συντρέχουν λόγοι που αποκλείουν την ικανότητα προς καταλογισμό ή τη δυνατότητα του δράστη να πράξει αλλιώς : η δυνατότητα αυτή αποκλείεται επί συγγνωστής νομικής πλάνης). **Εφόσον δεν εγείρονται αμφιβολίες ως προς όλα αυτά, τότε μόνο επιτρέπεται να καταδικάσει το ποινικό δικαστήριο.** Τότε μόνο θα έχει δικαίωμα το ποινικό δικαστήριο να απορρίψει έναν αυτοτελή ισχυρισμό του κατηγορουμένου, όταν, απαντώντας σ' αυτόν στην ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασής του, με βεβαιότητα τον ανατρέπει ως ψευδή και ανακριβή με βάση άλλα αξιοπιστότερα αποδεικτικά μέσα. Αν αποδεικνύεται αληθής ο ισχυρισμός ή δεν μπορεί να ανατραπεί με βεβαιότητα και παραμένουν αμφιβολίες ως προς το αληθές του ή μη, τότε θα πρέπει να γίνεται δεκτός, αφού στην περίπτωση των αμφιβολιών επεμβαίνει η αρχή *in dubio pro reo*, η οποία -σημειωτέον- απορρέει από την αξίωση του κατηγορουμένου για μια δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη.¹⁷⁷ Είναι προτιμότερο να αφήσουμε εκατό ενόχους ατιμώρητους παρά να καταδικάσουμε ένα μόνο αθώο, ισχυρίζονται οι Γάλλοι. Αυτό απαιτεί η ουσιαστική δικαιοσύνη, η οποία επιτάσσει όχι μόνο την καταδίκη των ενόχων και την επιβολή σ' αυτούς της προσήκουσας και δίκαιης ποινής αλλά και την όσο το δυνατό συντομότερα απεμπλοκή των αθώων από τα δίκτυα της ποινικής δικαιοσύνης.¹⁷⁸

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες ο δράστης υπέπεσε σε συγγνωστή νομική πλάνη.
- Να διακρίνουν και να ξεχωρίζουν τη συγγνωστή νομική πλάνη από την πραγματική πλάνη, δεδομένου ότι η πραγματική πλάνη αποκλείει τον δόλο και τον καταλογισμό της πράξης στον δράστη, ενώ η νομική πλάνη **θα πρέπει να είναι συγγνωστή** για να μπορεί να αποκλείσει τον καταλογισμό.

¹⁷⁷ Βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 2009, σελ. 356επ., με επίκληση νομολογίας του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Χρ. Σατλάνη, *Η διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου κατά το Καταστατικό της Ρώμης του 1998 και τα συναφή ζητήματα*, 2009, σελ. 95επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, *Ποινική Δικονομία – Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές*, 2014, σελ. 215επ. Βλ. και Ανώτατο Δικαστήριο Κύπρου, 3.6.2010, *Shahin Haisan Fawzy Mohamed v. Δημοκρατίας* : «Ανεξάρτητα δε από το γεγονός ότι η ανώμοτη δήλωση του εφεσείουτα δημιουργούσε αρκετά κενά και είχε εγγενείς αδυναμίες και επίσης, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι άλλη μαρτυρία, όπως ήταν ο πισώπλατος τραυματισμός του παραπονούμενου από τον εφεσείουτα, αποτελούσε ισχυρό στοιχείο εναντίον του, εν τούτοις, το γεγονός παραμένει ότι το βάρος προσκόμισης ισχυρής μαρτυρίας προς απόδειξη της ενοχής του εφεσείουτα, ήταν και παρέμεινε στους ώμους της κατηγορούσας αρχής. **Εδώ δε, όπου το προεξάρχον στοιχείο που έρχηζε διερεύνησης ως η μοναδική υπεράσπιση την οποία ήγειρε ο εφεσείουτα ήταν το θέμα της αυτοάμυνας, το βάρος απόδειξης ήταν πάντα στην κατηγορούσα αρχή να αποκλείσει την υπεράσπιση εκείνη που εξ αρχής προβαλλόταν, και μάλιστα να την αποκλείσει στο επίπεδο απόδειξης πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας** (*Miliotis v. Police* (1971) 2 CLR 292, *Maifoshis v. Police* (1978) 2 CLR 9, *Γιάλλουρου v. Αστυνομίας* (2005) 2 ΑΑΔ 320)».

¹⁷⁸Βλ. Gaston Stefani / Georges Levasseur / Bernard Bouloc, *Procédure Pénale*, 2008, σελ. 2επ. : «**Mieux vaut, dit-on, laisser cent coupables impunis que de condamner un seul innocent**». La procédure pénale qui doit défendre la société doit donc également garantir les libertés de l'individu, la présomption d'innocence et les droits de la défense sans le respect desquels il ne saurait y avoir une vraie justice répressive».

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα συγγνωστής νομικής πλάνης.
- Να επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα σχετικά με συγγνωστή νομική πλάνη.

Λέξεις Κλειδιά

Συγγνωστή νομική πλάνη	Αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου.	Δόλος
Πλάνη περί το άδικο	Καταλογισμός της πράξης στον δράστη	Κριτήρια για το συγγνωστό της νομικής πλάνης
Πραγματική πλάνη		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου, Πειραιϊκή Νομολογία 2016, σελ. 4επ.

(Εδώ αναλύονται όλα τα ζητήματα της συγγνωστής νομικής πλάνης).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2014, υπό τα 30, 31 ΠΚ.

(Εδώ επίσης αναφέρονται ζητήματα πραγματικής και συγγνωστής νομικής πλάνης).

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή ερευνώνται το νόημα της συγγνωστής νομικής πλάνης, οι διαφορές από την πραγματική πλάνη και οι περιπτώσεις της μέσα από παραδείγματα και αναφορές στη νομολογία. Ιδιαίτερα εξετάζεται ως αιτία της η αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου, η οποία λαμβάνεται από διοικητικές αρχές, δικηγόρους, εισαγγελείς κ.λπ.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ένας εργολάβος προέβη σε εκτέλεση οικοδομικών εργασιών και έτσι επέφερε μεταβολή της μορφής του αιγιαλού και της παραλίας, θεωρώντας ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει, επειδή υπήρχαν προεγκρίσεις και μελέτη για την κατασκευή λιμενικού έργου (μώλου) που περιελάμβαναν το σύνολο των κτισμάτων, και πιστεύοντας ότι οι κατασκευές δεν ήταν παράνομες, όπως άλλωστε τον διαβεβαίωναν **τόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες που εξέδωσαν τις προεγκρίσεις όσο και τα πρόσωπα, στα οποία λόγω των ειδικών τους γνώσεων τους είχε ανατεθεί η επιμέλεια κατασκευής του μώλου. Υπάρχει συγγνωστή νομική πλάνη;**

Άσκηση 1.2

Ας φαντασθούμε την περίπτωση ενός δημοτικού συμβουλίου που συνεδριάζει δημόσια, με σκοπό να λάβει η πλειοψηφία απόφαση για την εκτέλεση ενός πολυδάπανου έργου, που σχεδιάζεται να γίνει όχι κατά τρόπο που να εξυπηρετεί το συμφέρον των δημοτών που έχουν πραγματικές ανάγκες, αλλά κατά τρόπο που θα προάγει εξακολουθητικά στο μέλλον τα οικονομικά συμφέροντα κάποιων ένθερμων υποστηρικτών του δημάρχου. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, στην οποία φαίνεται σχεδόν με βεβαιότητα να είναι εκ των προτέρων ειλημμένη η αθέμιτη απόφαση και στην οποία η όποια συζήτηση μέλλει να έχει προσχηματικό χαρακτήρα, συναθροίζονται εκατό θερμόαιμοι δημότες και με ντουντούκες, συνθήματα και megάφωνα, τα οποία μεταδίδουν έξω από το δημαρχείο μουσική Μ. Θεοδωράκη σε πολύ δυνατό ήχο, κατορθώνουν λόγω της προκαλούμενης διατάραξης να ματαιώσουν τη συνέχιση της συνεδρίασης του δημοτικού συμβουλίου (άρθρο 160 παρ. 2 ΠΚ) και μαζί τη λήψη και έκδοση αθέμιτης απόφασης, έχοντας συγχρόνως διαπράξει κατάληψη οδοστρώματος με αποτέλεσμα την παρακώλυση της συγκοινωνίας (άρθρο 34 παρ. 12 Κ.Ο.Κ σε συνδ. με άρθρο 292 παρ. 1 ΠΚ) και διατάραξη κοινής ησυχίας (άρθρο 417 Π.Κ) που είναι πταίσμα. **Υπάρχει συγγνωστή νομική πλάνη;**

Ατομική εργασία ως απαιτούμενη δραστηριότητα, η οποία βαθμολογείται με 20% σε σχέση με το 50% που λαμβάνει το σύνολο των εργασιών. Θα πρέπει η εργασία αυτή να περιέχει τουλάχιστον 1500 λέξεις. Το θέμα θα ορίζεται από τον διδάσκοντα

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Η απιστία και η απιστία στην υπηρεσία

(6^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της απιστίας και της απιστίας στην υπηρεσία (άρθρα 390, 256 ΠΚ) με παραδείγματα και αναφορές στη νομολογία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άρθρο 390 Ελλ. ΠΚ. — **Απιστία.** Όποιος με γνώση¹⁷⁹ ζημιώνει την περιουσία άλλου, της οποίας βάσει του νόμου ή δικαιοπραξίας έχει την επιμέλεια ή διαχείριση (ολική ή μερική ή μόνο για ορισμένη πράξη), τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών. Εάν η περιουσιακή ζημία υπερβαίνει το ποσόν των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ, ο δράστης τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. (Όπως το άρθρο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 15 του Ν 3242/2004, το δε χρηματικό ποσό αναπροσαρμόστηκε με το άρθρο 25 παρ. 2ε' του Ν 4055/2012)

Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η περιουσία ως σύνολο. Πρόκειται για έγκλημα βλάβης και έγκλημα αποτελέσματος ή ουσιαστικό, στο οποίο το αποτέλεσμα ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος είναι η ζημία στην ξένη περιουσία (μείωση του ενεργητικού μέρους ή αύξηση του παθητικού μέρους της περιουσίας). Συνεπώς, ως έγκλημα αποτελέσματος ή ουσιαστικό η απιστία μπορεί να τελεσθεί **και δια παραλείψεως** ένεκα της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης που έχει πάντοτε ο διαχειριστής ή ο επιμελητής ξένης περιουσίας για παρεμπόδιση της επέλευσης ζημίας στην ξένη περιουσία (άρθρο 15 ΠΚ). Είναι επίσης γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα, αφού η ιδιότητα του επιμελητή ή διαχειριστή ξένης περιουσίας θεμελιώνει το αξιόποινο (βλ. άρθρο 49 παρ. 1 ΠΚ).

Διαχειριστές ξένης περιουσίας με βάση τον νόμο είναι π.χ. οι γονείς ή ο επίτροπος ανηλίκου,¹⁸⁰ ο σύνδικος πτωχεύσεως, ο εκκαθαριστής εταιρίας, το διοικητικό συμβούλιο νομικών προσώπων, ο αντιπρόσωπος, ο εντολοδόχος, ο πλοίαρχος ως προς τις περιουσιακές σχέσεις του πλοιοκτήτη, ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Α.Ε., ο ορισθείς από δικαστήριο κατά τα άρθρα 1666 επ. ΑΚ δικαστικός συμπαραστάτης (ΑΠ 1611/2010, www.areiospagos.gr), ο δικαστικός επιμελητής, ο οποίος, αν και οφείλει να εκτελέσει την εντολή του επισπεύδοντος δανειστή, παραλείπει να προβεί στην κατάσχεση πραγμάτων του οφειλέτη με σκοπό να βλάψει τον δανειστή και να ωφελήσει τον οφειλέτη¹⁸¹ κ.λπ. **Διαχειριστής ξένης περιουσίας με βάση μια δικαιοπραξία** είναι και απιστία τελεί π.χ. ο Α που, αν και αναλαμβάνει μετά από συμφωνία με τον Β που αναχωρεί για τις ΗΠΑ να πουλάει στην αγορά τιμή τα πατρογονικά του χωράφια και να καταθέτει στον τραπεζικό του λογαριασμό το 90% του τιμήματος, αυτός τα πουλάει στη μισή τιμή, λαμβάνοντας και αντάλλαγμα για τον εαυτόν του κάθε φορά, ή ο Γ που αναλαμβάνει να επισκευάσει την οικία του ευρισκόμενου

¹⁷⁹ Άρθρο 27 παρ. 2 εδ. α ΠΚ : «Όπου ο νόμος απαιτεί να έχει τελεστεί η πράξη εν γνώσει ορισμένου περιστατικού, δεν αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος».

¹⁸⁰ Οι γονείς και ο επίτροπος ανηλίκου έχουν με βάση τον νόμο το δικαίωμα να ασκούν μετά από άδεια του αρμόδιου δικαστηρίου διαχειριστικές της περιουσίας του ανηλίκου πράξεις, όπως εκποίηση ακινήτων, διάθεση της περιουσίας ή μέρους αυτής, εκμίσθωση ακινήτων, σύναψη συμβιβασμού κ.λπ. (βλ. άρθρα 1510επ., 1523επ., 1526, 1647, 1648, 1589επ., 1611επ., 1642 ΑΚ).

¹⁸¹ Βλ. BGH NStZ 2011, 281, BGHSt 13, 274, Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 285.

στην Αυστραλία Δ και σπαταλά αντί να προβαίνει σε συνετή διαχείριση εν γνώσει του χρήματα, αγοράζοντας για την αναπαλαίωση και ανακαίνιση της οικίας οικοδομικά υλικά σε διπλάσιες τιμές από τα κανονικά και πληρώνοντας διπλάσια τα ημερομίσθια των εργατών με τα χρήματα που του έχει δώσει ο Δ (συνήθως, σε περιπτώσεις υπερτίμησης και υπερτιμολόγησης ο διαχειριστής εισπράττει δώρα για τον εαυτόν του).¹⁸²

Την επιμέλεια ξένης περιουσίας με βάση μια δικαιοπραξία έχει (ο επιμελητής απλώς φυλάσσει και επιβλέπει τα περιουσιακά στοιχεία, ώστε να διατηρηθούν άθικτα και αναλλοίωτα, σε αντίθεση με τον διαχειριστή που έχει **εξουσία διάθεσης** περιουσιακών στοιχείων και συγκεκριμένα μεταβίβασης πραγμάτων, εκχώρησης απαιτήσεων, κατάργησης αξιώσεων, επιβάρυνσης περιουσιακών στοιχείων κ.λπ.)¹⁸³ και απιστία τελεί π.χ. όποιος ως **ταμίας** σε κατάσταση (σουπερμάρκετ) παρέλειψε εν γνώσει του να χρεώσει πράγματα ή χρέωσε ελάχιστο χρηματικό ποσό για τα αγορασθέντα πράγματα (είναι επιμελητής ξένης περιουσίας και έχει καθήκον να ελέγχει να μην περάσουν έξω πράγματα χωρίς να πληρωθούν) ή ο Α που, αν και αναλαμβάνει μετά από συμφωνία με τον Β να είναι **νυχτοφύλακας** στο κατάστημά του με έκθεση αυτοκινήτων, λαμβάνει δώρο για να κάνει τα «στραβά μάτια» στην οργανωμένη από τρεις κλοπή αυτοκινήτου αξίας 50.000 ευρώ. Εδώ, **η απιστία τελείται και στις δύο περιπτώσεις δια παραλείψεως** παρά την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση που έχει ο δράστης από σύμβαση για παρεμπόδιση του αποτελέσματος της κλοπής αυτοκινήτου και μάλιστα η περιουσιακή ζημία υπερβαίνει το ποσό των 30.000 ευρώ (άρθρα 15, 390 εδ. β ΠΚ : **κάθειρξη μέχρι δέκα ετών**). Βεβαίως, υπάρχει κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή με **άμεση**

¹⁸²ΑΠ 594/2010, areiospagos.gr: «Επί υπεξαίρεσεως ... δια να έχει ο υπάιτιος της υπεξαίρεσεως την ιδιότητα του εντολοδόχου διαχειριστού ξένης περιουσίας, **πρέπει να ενεργεί διαχείριση**, δηλαδή να ενεργεί όχι απλώς υλικές, αλλά και νομικές πράξεις, με εξουσία αντιπροσωπεύσεως του εντολέως, **με δυνατότητα αναπτύξεως πρωτοβουλίας και λήψεως αποφάσεων**, με κίνδυνο και ευθύνη αυτού. Την τοιαύτην εξουσία μπορεί να έλκει είτε από τον νόμο, είτε από σύμβαση, χωρίς να αποκλείεται να προέρχεται και από την δημιουργία απλώς μιας πραγματικής καταστάσεως. Με την έννοια αυτή εάν η πράξη ετελέσθη από εντολοδόχο και διαχειριστή ξένης περιουσίας στο ίδιο πεδίο δράσεως, η εντολή εμπεριέχεται στη διαχείριση. Ο εντολοδόχος ούτω είναι και διαχειριστής, εφ' όσον έχει **διακριτική ευχέρεια** κατά την εκτέλεση της εντολής». **Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του διαχειριστή ξένης περιουσίας είναι η εξουσία διάθεσης περιουσιακών στοιχείων και η διακριτική ευχέρεια κατά τη διεκπεραίωση της διαχείρισης.** Ως διαχειριστής κρίθηκε και ο **λογιστής και ταμίας** συνεταιρισμού αναπαραγωγής αγελάδων και πωλήσεως γάλακτος, επειδή με τη συναίνεση του διοικητικού συμβουλίου ανέλαβε τις αγορές και πωλήσεις τροφών, τη χορήγηση δανείων και τη διενέργεια πληρωμών και εισπράξεων για λογαριασμό του συνεταιρισμού (ΑΠ 619/1980, ΠοινΧρ 1980, 768, Α. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, Άρθρα 385-406 ΠΚ, 2000, σελ. 222).

¹⁸³Πρβλ. Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 261επ. (εδώ αναλύεται η απιστία **με κατάχρηση της εξουσίας διάθεσης ξένης περιουσίας ή ανάληψης υποχρεώσεων για άλλον**), 292, όπου υπό επίκληση της BGHSt 50, 331, 335ff. αναφέρει ως παράδειγμα απιστίας **με παράβαση της υποχρέωσης επιμέλειας και πίστης** τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου (Aufsichtsratsmitglieder), τα οποία παραλείπουν να εκπληρώσουν την από τον νόμο προβλεπόμενη υποχρέωση ελέγχου, εποπτείας και παρακολούθησης των διαχειριστικών πράξεων του διοικητικού συμβουλίου (Vorstand) ανώνυμης εταιρίας και έτσι προκαλούν ζημία στην περιουσία της εταιρίας. **§ 111 des Aktiengesetzes (Aufgaben und Rechte des Aufsichtsrats)** : «(1) Der Aufsichtsrat hat die Geschäftsführung zu überwachen. (2) Der Aufsichtsrat kann die Bücher und Schriften der Gesellschaft sowie die Vermögensgegenstände, namentlich die Gesellschaftskasse und die Bestände an Wertpapieren und Waren, einsehen und prüfen. ... (4) Maßnahmen der Geschäftsführung können dem Aufsichtsrat nicht übertragen werden. Die Satzung oder der Aufsichtsrat hat jedoch zu bestimmen, daß bestimmte Arten von Geschäften nur mit seiner Zustimmung vorgenommen werden dürfen. Verweigert der Aufsichtsrat seine Zustimmung, so kann der Vorstand verlangen, daß die Hauptversammlung über die Zustimmung beschließt. Der Beschluß, durch den die Hauptversammlung zustimmt, bedarf einer Mehrheit, die mindestens drei Viertel der abgegebenen Stimmen umfaßt. Die Satzung kann weder eine andere Mehrheit noch weitere Erfordernisse bestimmen. (5) Die Aufsichtsratsmitglieder können ihre Aufgaben nicht durch andere wahrnehmen lassen». Βλ. και Hans Kudlich/Mustafa Temmuz Oglakcioglu, Wirtschaftsstrafrecht, 2011, σελ. 138επ., όπου η απιστία **με παράβαση της υποχρέωσης επιμέλειας και πίστης** περιορίζεται στις εξής περιπτώσεις : α) Ο δράστης έχει μόνο μια υλική-πραγματική και καθόλου νομική δυνατότητα επενέργειας στην περιουσία που του εμπιστεύτηκαν. β) Ο δράστης δεν έχει νομικές εξουσίες διάθεσης της περιουσίας και δέσμευσης του κυρίου αυτής αλλά έχει τη νομική υποχρέωση εποπτείας και παρακολούθησης της περιουσιακής κατάστασης. γ) Ο δράστης να μην προβαίνει σε συναλλαγές (στη σύναψη δικαιοπραξιών) αλλά ένεκα έλλειψης εξουσίας δεν επέρχεται καμιά εξωτερική νομική συνέπεια (δικαιικά ανενεργές σχέσεις).

ή αναγκαία συνέργεια δια παραλείψεως¹⁸⁴ σε κατά συναυτουργία κλοπή αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρα 15, 45, 46 παρ. 1β, 372 παρ. 1 ΠΚ). Αν όμως ο Α είχε συμφωνήσει να αφήσει τους δράστες να κλέψουν το αυτοκίνητο «με αντάλλαγμα συμμετοχή στη λεία (μερίδιο από την εκποίηση του κλοπιμαίου)», θα χαρακτηριζόταν τότε ως συναυτουργός κλοπής δια παραλείψεως ένεκα της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης που είχε δυνάμει συμβάσεως να αποτρέψει το αποτέλεσμα της κλοπής (άρθρα 15, 372 παρ. 1 ΠΚ). Στο πρόσωπό του μάλιστα θα συνέτρεχαν εκτός από τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και του δόλου ως στοιχείου της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος επιπροσθέτως και το υποκειμενικό τοιχείο του αδίκου (: «με σκοπό να το ιδιοποιηθεί παράνομα»)¹⁸⁵. Η συμμετοχή του Α στη συνεκτέλεση της αξιόποινης πράξης λαμβάνει χώρα δια παραλείψεως. Ο Α δεν αγγίζει καθόλου το αυτοκίνητο -όπως ακριβώς δεν αγγίζει το πνιγόμενο εξώγαμο παιδί της η μητέρα και ο ναυαγοσώστης εραστής της, οι οποίοι το αφήνουν να πνιγεί και τελούν αυτοτελώς έκαστος ανθρωποκτονία με πρόθεση δια παραλείψεως (άρθρα 15, 299 παρ. 1 ΠΚ)- αλλά έχει απόλυτη συγκυριαρχία πάνω στην επέλευση της αφαίρεσης του αυτοκινήτου ως αποτελέσματος της κλοπής. Έτσι, πραγματώνει και αυτός τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της κλοπής.¹⁸⁶ Και στην τελευταία περίπτωση θα υφίστατο κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή με απιστία (άρθρα 15, 390 εδ. β ΠΚ). **Στις ως άνω περιπτώσεις φαινομενικής συρροής υπερισχύει η απιστία που είναι κακούργημα έναντι της κλοπής που είναι πλημμέλημα με βάση την αρχή της απορρόφησης, αφού τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά ταυτίζονται. Προσβάλλεται μόνο η ιδιοκτησία ως στοιχείο της περιουσίας.**

ΑΠ 341/2010, www.areiospagos.gr: «Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 390 ΠΚ ... "όποιος με γνώση ζημιώνει την περιουσία άλλου, της οποίας βάσει του νόμου ή δικαιοπραξίας έχει την επιμέλεια ή διαχείριση (ολική ή μερική ή μόνο για ορισμένη πράξη), τιμωρείται με φυλάκιση". Από τη διάταξη αυτή συνάγεται ότι ουσιώδη στοιχεία του αδικήματος της απιστίας είναι η παρά του υπαιτίου χωρίς σκοπό νοσηφισμού κατά την επιμέλεια ή διαχείριση ξένης περιουσίας, που του έχει ανατεθεί από το νόμο ή με δικαιοπραξία, εν γνώσει επαγωγή ζημίας στην περιουσία αυτή, **κατά κατάχρηση της αντιπροσωπευτικής εξουσίας του με ενέργεια εξωτερική. Τέτοια ενέργεια είναι και η πώληση από τον διαχειριστή ξένου χαρτοφυλακίου μετοχών με τίμημα κάτω της πραγματικής του αξίας. Ως περιουσία νοείται το σύνολο των εχόντων χρηματική αξία αγαθών του προσώπου που μπορεί να διατίθενται νομίμως, δηλαδή αγαθών κάθε είδους, μεταξύ των οποίων και κινητών πραγμάτων, όπως είναι και οι μετοχές εισηγμένων στο Χρηματιστήριο εταιρειών. Ως ζημία νοείται και η βλάβη της περιουσίας που επέρχεται με τη μεταβίβαση πράγματος ή παροχής ή με την πληρωμή σε χρήμα, δηλαδή η επί έλαττον διαφορά μεταξύ της χρηματικής αξίας της περιουσίας του συνόλου της περιουσίας προ της διαθέσεώς της από τον δράστη και της αξίας που απομένει μετά τη διάθεση αυτής. Περιουσιακή βλάβη στην απιστία, όπως και επί απάτης, μπορεί να συνιστά και η απλή συγκεκριμένη διακινδύνευση της υπό διαχείριση περιουσίας, όταν προκαλεί μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής, έτσι ώστε να μπορεί να αποτιμηθεί ως ήδη επελθούσα βλάβη. **Η ζημία στην ξένη περιουσία, πρέπει να είναι βέβαιη και οριστική.** Για την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος αυτού, με την μορφή που προσέλαβε η εν λόγω διάταξη, μετά την άνω αντικατάστασή της με το άρθρο 36 παρ. 2 του Ν. 2172/1999 απαιτείται άμεσος δόλος (άρθρ. 27 παρ. 2), μη αρκούντος του ενδεχομένου, δηλαδή ο δράστης πρέπει να επιδιώκει τη ζημία ή να**

¹⁸⁴ Για την άμεση ή αναγκαία συνέργεια δια παραλείψεως τελεσθείσα βλ. Χρ. Σατλάνη, Η γερμανικής αντίληψης «συνεκτέλεση» στη συναυτουργία, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 794επ., 805 υποσημ. 33, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 284 υποσημ. 468, με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁸⁵ Για το ότι σε περίπτωση ληστείας με τη συμμετοχή των φυλάκων χρηματοπιστολής (υπό τη μορφή της άμεσης ή αναγκαίας συνέργειας δια παραλείψεως), εφόσον αυτοί πρόκειται να μοιραστούν εξίσου τη λεία με τους δράστες, υφίσταται κατά τη γερμανική αντίληψη συναυτουργία βλ. Χρ. Σατλάνη, Η γερμανικής αντίληψης «συνεκτέλεση» στη συναυτουργία, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 794επ., 805 υποσημ. 33, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 261επ., 284 υποσημ. 468.

¹⁸⁶ Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Η γερμανικής αντίληψης «συνεκτέλεση» στη συναυτουργία, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 794-805.

προβλέπει αυτή ως αναγκαία συνέπεια των ενεργειών του και να αποδέχεται ένα τέτοιο αποτέλεσμα».

Απιστία τέλεσε για παράδειγμα ο διευθύνων σύμβουλος ανώνυμης εταιρίας, ο οποίος προέβη σε υπερβολική, με κριτήριο τα ισχύοντα σε ανάλογες περιπτώσεις, αύξηση των αποδοχών του με ζημία της εταιρίας. **Απιστία τέλεσε επίσης ο διαχειριστής ξένης περιουσίας**, ο οποίος παρέλειψε να εγείρει αγωγή και έτσι παρεγράφη η αξίωση ή ο οποίος πώλησε πράγματα σε τιμή κατώτερη της αγοραίας ή ο οποίος εκμίσθωσε ακίνητο με υπερβολικά χαμηλό μίσθωμα ή ο οποίος μίσθωσε ακίνητο με υπέρογκο μίσθωμα ή ο οποίος ως κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομίας παρέλειψε να εισπράξει απαιτήσεις (βλ. άρθρο 1866 ΑΚ) ή ο οποίος ως τραπεζικός υπάλληλος χορήγησε δάνειο σε αφερέγγυο πρόσωπο και χωρίς να λάβει εμπράγματα ασφαλείες ή προσωπικές εγγυήσεις ή ο οποίος ως διευθύνων σύμβουλος Α.Ε. δεν ανέθεσε το έργο μεταφοράς αμιάντου στον αναδειχθέντα κατόπιν μειοδοτικού διαγωνισμού μειοδότη αλλά σε τρίτον στον οποίο κατά τα τελευταία έτη γινόταν απευθείας ανάθεση με αποτέλεσμα να ζημιωθεί η εταιρία περίπου 40.000 ευρώ¹⁸⁷ ή ο οποίος ως υπάλληλος τράπεζας προέβη σε άφεση χρέους από δάνειο¹⁸⁸ ή ο οποίος ως διαχειριστής εταιρίας επενδύσεων κεφαλαίων αγόρασε μετοχές ή προέβη σε άλλες επενδύσεις που ενέχουν έναν τόσο υψηλό κίνδυνο, ώστε αυτός να ισοδυναμεί με μείωση της ενεστώσας αξίας της περιουσίας της εταιρίας¹⁸⁹ κ.λπ.

ΣυμβαΠ 204/2010, www.areiospagos.gr: «Από τη διάταξη αυτή, που προβλέπει το έγκλημα της απιστίας, προκύπτει ότι ουσιώδη στοιχεία του εν λόγω εγκλήματος είναι η παρά του υπαιτίου, χωρίς σκοπό νοσφισμού, κατά την επιμέλεια ή διαχείριση ξένης περιουσίας που του έχει ανατεθεί από το νόμο ή με δικαιοπραξία, εν γνώσει επαγωγή ζημίας στην περιουσία αυτή, δια

¹⁸⁷ Για τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος της απιστίας κατ' άρθρο 390 ΠΚ βλ. Αναγνωστόπουλου, Ζητήματα απιστίας. Άρθρα 390 και 256 ΠΚ, 2003, Ανδρουλάκη, Η απιστία: Άγραφον ουσιώδες συστατικόν του εγκλήματος της «απιστίας», ΠοινΧρ 1975, 161 επ., Κουράκη, Το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα, ΠοινΔικ 2000, 653 επ., Λιβιεράτου, Απιστία συνδίκου, ΠοινΧρ 1993, 1061 επ., Λιούρδη, Διαχείριση (ή επιμέλεια) ξένης περιουσίας και απιστία κατ' άρθρο 390 ΠΚ, ΠοινΧρ 1994, 719 επ., Μανωλεδάκη, Για τα αντικειμενικά όρια του εγκλήματος της απιστίας, ΠοινΧρ 1984, 553 επ., Μπιτζιλέκη, Ο χρόνος ως στοιχείο διαμόρφωσης της ζημίας στα περιουσιακά αδικήματα, ΠοινΧρ 2002, 481 επ., Μυλωνόπουλου, Η συμβολή της θεωρίας των αποφάσεων στον υπολογισμό της περιουσιακής βλάβης της απιστίας, ΠοινΧρ 1984, 785 επ., Νισυραίου, Επιχειρηματικός κίνδυνος και το έγκλημα της απιστίας, ΝοΒ 1991, 1064 επ., Παπαδαμάκη, Πρόσφατες νομολογιακές διακυμάνσεις και ερμηνευτικές εκτροπές στα εγκλήματα της απάτης και της απιστίας, ΠοινΧρ 2012, 385 επ., Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2011, τόμος II, σελ. 2074επ.

¹⁸⁸ Βλ. Λάμπ. Μαργαρίτη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική ευθύνη για το «κούρεμα» του οφειλόμενου προς την ΕΤΕ χρέους: Η αντισυνταγματικότητα του άρθρου 3 παρ. 9 του Ν 4046/2012, ΠοινΔικ 2014, σελ. 413επ. Οι διοικητές της ΕΤΕ που δέχθηκαν να μειωθεί το χρέος του Ελληνικού Δημοσίου προς την Εθνική Τράπεζα Ελλάδας τέλεσαν κακουργηματική απιστία, αφού προξένησαν ζημία στην περιουσία της ύψους 12, 3 δισ. ευρώ. Εξάλλου, έχουν μεν αυτοί την ιδιότητα του υπαλλήλου κατ' άρθρο 263 Α περ. β ΠΚ («όσοι υπηρετούν σε τράπεζες που εδρεύουν στην ημεδαπή κατά το νόμο ή το καταστατικό τους»), αλλά δεν μπορούν να τελέσουν απιστία σχετική με την υπηρεσία κατ' άρθρο 256 ΠΚ, δεδομένου ότι το έγκλημα αυτό τελεί «Υπάλληλος που κατά τον προσδιορισμό, την είσπραξη ή τη διαχείριση φόρων, δασμών, τελών ή άλλων φορολογημάτων ή οποιωνδήποτε εσόδων ελαττώνει εν γνώσει του και για να ωφεληθεί ο ίδιος ή άλλος, τη δημόσια, τη δημοτική ή την κοινοτική περιουσία, ή την περιουσία νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, της οποίας η διαχείριση του είναι εμπιστευμένη»: βλ. ΟΛΑΠ 9/1998, ΠοινΧρον 1998, 883, όπου παρατηρήσεις Αναγνωστόπουλου (=ΠοινΔικ 1998, 19 = Υπερ 1999, 645), Λάμπ. Μαργαρίτη/Γ. Δημήτρη, Απιστία σχετική με την υπηρεσία (άρθρο 256 ΠΚ) : Το πρόβλημα της ελαττώσεως της περιουσίας τράπεζας, Υπεράσπιση 1999, σελ. 733, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 38. Ασφαλώς, δεν επιδίωκαν τη ζημία στην περιουσία της ΕΤΕ, αλλά γνώριζαν οι διοικητές, ότι με την άφεση χρέους **αναγκαία και αναπόφευκτα** θα επερχόταν ζημία στην περιουσία της ΕΤΕ (άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού ή αναγκαίος δόλος). Βέβαια, προέβησαν στη λήψη της απόφασής τους, αφού προηγουμένως η Βουλή (ο Υπουργός Οικονομικών που ασκεί τη νομοθετική πρωτοβουλία !) με τον σχετικό νόμο τους διαβεβαίωσε, ότι δεν θα υπείχαν ποινική, αστική ή διοικητική ευθύνη. Συνήθως, υπάλληλοι σε τράπεζες διαπράττουν το έγκλημα της απιστίας, παρέχοντας δάνεια (ως επί το πλείστον υπέρογκα) σε αφερέγγυα πρόσωπα ή σε άλλα πρόσωπα χωρίς συγχρόνως να λάβουν ισάξιες εμπράγματα ασφαλείες ή άλλες εγγυήσεις, με αποτέλεσμα να διαπιστωθεί κάποτε ότι επήλθε ζημία στην περιουσία της τράπεζας. **Στην εξεταζόμενη περίπτωση η ζημία της ΕΤΕ είναι πρόδηλη, κραυγαλέα, άμεση και ανεπανόρθωτη.**

¹⁸⁹Βλ. Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 304.

καταχρήσεως της αντιπροσωπευτικής εξουσίας του, με ενέργεια εξωτερική. Ως περιουσία νοείται το σύνολο των εχόντων χρηματική αξία αγαθών του προσώπου που μπορεί να διατίθενται νομίμως, δηλαδή αγαθών κάθε είδους, κινητών (μεταξύ των οποίων και το χρήμα), ακινήτων, απαιτήσεων, δικαιωμάτων κλπ., βλάβη δε (ζημία) της περιουσίας είναι η μείωσή της που επέρχεται με τη μεταβίβαση πράγματος ή παροχής ή με την πληρωμή σε χρήμα, δηλαδή η επί έλαττον διαφορά μεταξύ της χρηματικής αξίας του συνόλου της περιουσίας προ της διαθέσεως της από τον δράστη και της αξίας της περιουσίας που απομένει μετά τη διάθεση αυτής. **Περιουσιακή βλάβη στην απιστία, όπως και επί απάτης,¹⁹⁰ μπορεί να συνιστά και η απλή συγκεκριμένη διακινδύνευση της υπό διαχείριση περιουσίας, όταν προκαλεί μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής, έτσι ώστε να μπορεί να αποτιμηθεί ως ήδη επελθούσα βλάβη.¹⁹¹** Για τη θεμελίωση της

¹⁹⁰Βλ. τα ερμηνευτικά σχόλια υπό το άρθρο 386 ΠΚ σχετικά με την εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση της περιουσίας.

¹⁹¹ Πράγματι, περιουσιακή βλάβη ή ζημία μπορεί, όπως και στην απάτη, να συνιστά και συγκεκριμένη απειλή ή διακινδύνευση της περιουσίας, όταν επιφέρει μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής και μπορεί έτσι να αποτιμηθεί ως επελθούσα βλάβη: βλ. σχετικά με την απιστία Αδ. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, 2016, σελ. 186επ., 196επ., Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 400επ., Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 300, 302επ., ΑΠ 1628/2008, ΠοινΔικ 2009, 485, ή www.areiospagos.gr: «Στο έγκλημα της απάτης ως βλάβη περιουσίας θεωρείται και η απειλή κατ' αυτής όταν αυτή δημιουργεί χειρότερηση της παρούσης περιουσιακής καταστάσεως (βλ. ΑΠ 229/76, -αναφέρεται σε έκδοση διαταγής πληρωμής- ΑΠ 1180/75, ΑΠ 1516/2001, ΑΠ 79/2001, ΑΠ 1612/86 κ.ά.). Έτσι η βλάβη δεν απαιτείται να είναι οριστική, ούτε αίρεται εκ του ότι ο βλαπτόμενος κατέφυγε στο δικαστήριο και απεφεύχθη αυτή (βλ. και ΑΠ 1850/93 ΕλΔνη 1994 σελ. 725 Νο30, ΑΠ 353/64 Π Χρ ΙΕ σελ. 16, ΑΠ 625/2005, ΑΠ 79/2001 κ.ά.), ούτε απαιτείται όπως πραγματωθεί και το επιδιωχθέν παράνομο περιουσιακό όφελος, που αποτελεί την ουσιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος ... Τέλος μεταξύ των εγκλημάτων της συνέργειας σε απάτη και της απιστίας (390 Π.Κ.) υπάρχει αληθής συρροή (βλ. ΑΠ 1316/83 Π Χρ ΛΔ 260 ...) ... Ειδικότερα δε εκτίθενται και σε τί συνίσταται η βλάβη της εταιρείας, ήτοι η σε βάρος της έκδοση διαταγής πληρωμής για ανύπαρκτο χρέος της, 96.000 ευρώ (και δικαστικά έξοδα για εκκαθάριση της κατάστασης αυτής) **με κίνδυνο απώλειας αντιστοίχου περιουσιακού της στοιχείου σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς αυτή** (διαταγή πληρωμής). Με άλλες λέξεις και μόνη η έκδοση διαταγής πληρωμής **συνιστά επέλευση βλάβης, ήτοι βλάβης παρούσης, χωρίς να χρειάζεται εκτέλεσή της**. Το αντίστοιχο δε αυτής περιουσιακό όφελος επεδίωκαν οι αναιρεσιόντες να περιποήσουν στον πρώτο από αυτούς, χωρίς να απαιτείται και πραγμάτωση αυτού. Επίσης εκτίθεται και η ζημία της εταιρείας σε σχέση με το έγκλημα της απιστίας, **ήτοι με μόνη την αποδοχή και παράδοση των συναλλαγματικών για λογαριασμό αυτής (εταιρείας) για ανύπαρκτο χρέος αυτής**, εν γνώσει τούτου», **ΑΠ 1488/2006, ΠοινΛογ 2006, 1374**, ή www.areiospagos.gr : «Οι κατηγορούμενοι υπηρετούσαν ως υπάλληλοι στο Υποκατάστημα ... της τότε Τράπεζας ... προέβησαν σε σειρά ενεργειών που τελικά έβλαψαν με γνώση τους την περιουσία της ανωτέρω Τράπεζας, της οποίας οι πρώτος και τρίτος είχαν, βάσει δικαιοπραξίας, την επιμέλεια και διαχείριση. Συγκεκριμένα, οι πρώτος και τρίτος των κατηγορουμένων, έχοντας την ευθύνη της εύρυθμης λειτουργίας του άνω Υποκαταστήματος, της υγιούς αναπτύξεως των εργασιών του, και της καθοδήγησής και του ελέγχου των υφισταμένων τους και παρά το γεγονός ότι **για τις χρηματοδοτήσεις των πελατών της Τράπεζας όφειλαν να τηρούν τις οδηγίες** και τις εγκυκλίους αυτής και τον εργασιακό οργανισμό της και να ενημερώνουν την αμέσως προϊστάμενη αρχή, δηλαδή την Περιφερειακή Διεύθυνση της Τράπεζας, ενώ στα πλαίσια των οδηγιών αυτών **όφειλαν να ελέγχουν την πιστοληπτική ικανότητα των χρηματοδοτούμενων πελατών, να τις εξασφαλίσουν με αξιόχρεες εγγυήσεις και να μην υπερβαίνουν το ανώτατο επιτρεπτό όριο** που καθοριζόταν από τις εγκυκλίους της Τράπεζας, με πρόθεση, από κοινού ενεργώντας (και με την πιο κάτω άμεση συνέργεια του δεύτερου κατηγορουμένου), προέβησαν α) είτε σε άμεσες χρηματοδοτήσεις ανήθικου αριθμού επιχειρήσεων και ιδιωτών ακόμη και σε πρόσωπα που ασκούσαν τη δραστηριότητά τους και εκτός της έδρας του άνω Υποκαταστήματος, **χωρίς οι χρηματοδοτούμενοι να τηρούν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις προς τούτο, δεχόμενα επισφαλείς καλύψεις, πλαστά ή νοθευμένα αξιόγραφα ή πάσχοντα ως προς τα τυπικά στοιχεία της εγκυρότητάς τους ή κλεμμένες επιταγές**, καθώς και επιταγές που αφορούσαν λογαριασμούς που είχαν παύσει να υφίστανται προ ετών ή και Τραπεζών που έπαυσαν να λειτουργούν με τη συγκεκριμένη επωνυμία που έφερε η επιταγή ...» (παρόμοιο παράδειγμα απιστίας από τραπεζικό υπάλληλο βλ. σε Uwe Hellmann / Katharina Beckemper, Wirtschaftsstrafrecht, 2013, σελ. 91επ., 96). **Καθίσταται πρόδηλο ότι, έστω και αν η ως άνω απόφαση δεν κάνει λόγο σχετικά με το είδος της επελθούσας ζημίας, πρόκειται εδώ για «εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση περιουσίας», η οποία ανακύπτει ήδη κατά τη σύναψη της πιστωτικής σύμβασης ένεκα της αφερεγγυότητας και ανικανότητας των δανειοληπτών να εξοφλήσουν τα δάνεια (Leistungs- und Zahlungsunfähigkeit)**. Βλ. σχετικά με το ότι η απιστία σε βάρος τράπεζας τιμωρείται με το άρθρο 390 ΠΚ και όχι με το άρθρο 256 ΠΚ Λάμπ. Μαργαρίτη/Γ. Δημήτρηνα, Απιστία σχετικά με την υπηρεσία (άρθρο 256 ΠΚ) : Το πρόβλημα της ελαττώσεως της περιουσίας τράπεζας, Υπεράσπιση 1999, σελ. 733, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 38, υπό επίκληση της ΟΛΑΠ 9/1998, ΠοινΧρ 1998, 883. Για τον τραπεζικό δανεισμό χωρίς λήψη του συνήθους επιτοκίου ή χωρίς επαρκείς εμπράγματα ή άλλες εξασφαλίσεις της τραπεζικής περιουσίας και την ανακύπτουσα «εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση περιουσίας» βλ. Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 273επ., 278, 306, με περαιτέρω παραπομπές, όπου όμως γίνεται αναφορά και στα δάνεια που χορηγούνται για την εξυγίανση επιχειρήσεων με απώτερο σκοπό και την οικονομική ανάπτυξη και την επιστροφή δοθέντων δανείων και που μπορεί να μη συνιστούν απιστία (**Sanierungskredite**). ΑΠ 341/2010, www.areiospagos.gr: «Περιουσιακή βλάβη στην απιστία, όπως και επί απάτης, μπορεί να συνιστά και η απλή συγκεκριμένη

υποκειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος αυτού απαιτείται άμεσος δόλος. Δράστης, επομένως, είναι εκείνος ο διαχειριστής ξένης περιουσίας, ο οποίος **είτε επιδιώκει είτε προβλέπει τουλάχιστον ως αναγκαία συνέπεια της συμπεριφοράς του την πρόκληση ζημίας** στην υπό διαχείριση ξένη περιουσία και αποδέχεται ένα τέτοιο αποτέλεσμα. ... Υπό την ιδιότητα του αυτή αλλά και ατομικώς ο (κατηγορούμενος) Χ (πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος) **εξέδωσε, το χρονικό διάστημα από 10-9-2004 έως 20-12-2004, τις πιο κάτω αναφερόμενες επιταγές, χωρίς να υπάρχει καμία οφειλή της εν λόγω εταιρίας από την δραστηριότητά της, στα πρόσωπα τα οποία κατέστησαν κομιστές των εν λόγω επιταγών, δεδομένου μάλιστα ότι στις περισσότερες από αυτές, ήταν ο ίδιος ο εις διαταγή κομιστής.** Οι επιταγές αυτές ήταν οι ακόλουθες: ... Από τα ίδια αποδεικτικά στοιχεία συνάγεται ότι υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για την πράξη της απιστίας κατ' εξακολούθηση με περιουσιακή ζημία που υπερβαίνει το ποσό των ... ευρώ, αφού με τις ενέργειές του αυτές ο κατηγορούμενος ζημίωσε την δεύτερη εγκαλούσα και την εταιρία ΑΙΟΛΟΣ ΑΕ, με το ποσό των επιταγών που ανέρχεται σε 510.300 ευρώ, το οποίο συσώρευσε ως χρέος στην εταιρία, **η οποία για να απαλλαγεί από αυτό έπρεπε να εμπλακεί σε μακροχρόνιους και πολυδάπανους δικαστικούς αγώνες με τους κομιστές των επιταγών,** και θα πρέπει να παραπεμφθεί στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων, αφού γίνει επαναδιατύπωση της κατηγορίας. Με αυτά που δέχθηκε το Συμβούλιο Εφετών διέλαβε στο προσβαλλόμενο βούλευμά του, ως προς την άνω πράξη της κακουρηγηματικής απιστίας κατ' εξακολούθηση, την απαιτούμενη από τις αναφερόμενες διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία ...» **(πρόκειται εδώ για «εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση περιουσίας»).** Επειδή θα γεννώνται απορίες σκόπιμο κρίνεται να επισημανθεί, ότι ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου Αθανάσιος Κατσιρώδης αναφέρει στην πρότασή του τα ακόλουθα: «Το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Ρόδου με το 78/2008 βούλευμά του παρέπεμψε τον ήδη αναιρεσιόντα στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Δωδεκανήσου για να δικαστεί για: α) **εξακολουθητική υπεξαίρεση** από εντολοδόχο αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας αντικειμένου άνω των 15.000 Ευρώ και β) **εξακολουθητική απιστία με περιουσιακή ζημία που υπερβαίνει τα 15.000 Ευρώ.** Το Συμβούλιο Εφετών Δωδεκανήσου μετά από έφεση του κατηγορουμένου: α) αποφάνθηκε να μη γίνει κατηγορία σε βάρος του για την πράξη της υπεξαίρεσης και β) απέρριψε την έφεση αυτού για την δεύτερη πράξη και τον παρέπεμψε στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Δωδεκανήσου, με την μορφή που παρέθεσε

διακινδύνευση της υπό διαχείριση περιουσίας, όταν προκαλεί μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής, έτσι ώστε να μπορεί να αποτιμηθεί ως ήδη επελθούσα βλάβη. Η ζημία στην ξένη περιουσία, πρέπει να είναι βέβαιη και οριστική. ... Αν όμως τα εγκλήματα αυτά συνδέονται με ενόητη σκοπού και συμπεριφοράς του δράστη, **που εκδηλώνεται και με την προσβολή του ίδιου έννομου αγαθού,** όπως όταν ο δράστης με απατηλή συμπεριφορά, επιτυγχάνει την ανάληψη της εν λευκώ διαχειρίσεως χαρτοφυλακίου μετοχών του παθόντος, με σκοπό την επαγωγή ζημίας στην περιουσία του, με κατάχρηση της αντιπροσωπευτικής του εξουσίας και την αποκόμιση από τον ίδιο ή άλλο παράνομο περιουσιακού οφέλους, η πράξη της απιστίας που έπεται της απάτης απορροφάται από αυτήν ... **οι δε διατάξεις του άρθρου 386 ΠΚ καλύπτουν όλη την απαξία της εγκληματικής συμπεριφοράς του δράστη ... ο κατηγορούμενος, ενεργώντας με σκοπό να εισπράττει αυτός και η εταιρεία "EUROCAPITAL ΑΕ/ΔΕ" τις ανάλογες για κάθε χρηματιστηριακή πράξη προμήθειες, προέβαινε, όχι μόνο κατά κατάχρηση της εξουσίας του ως διαχειριστή, αλλά και κατά παράβαση των κανόνων της λογικής και της κοινής πείρας, στην πώληση σοβαρών και φερέγγυων μετοχών του χαρτοφυλακίου του μηνυτή σε τιμές χαμηλότερες της αξίας τους και αγόραζε αναξιόπιστες μετοχές (μετοχές "φούσκες"), τις οποίες πωλούσε την επομένη σε πολύ βέβαια χαμηλές τιμές,** δηλαδή με ζημία, εισπράττοντας αυθημερόν για κάθε πώληση και αγορά την προμήθειά του, η οποία, σημειωτέον, συνολικά υπερέβη το ποσό των 15.000.000 δραχμών, γνωρίζοντας ότι, ενεργώντας κατ' αυτό τον τρόπο, προκαλούσε βλάβη στην περιουσία του μηνυτή, στην οποία βλάβη και αποσκοπούσε, προκειμένου, κατά τα προεκτεθέντα, να επωφεληθεί ο ίδιος και η παραπάνω εταιρεία του. Η δε ζημία που προκάλεσε ο κατηγορούμενος στην περιουσία του μηνυτή ανέρχεται στο ποσό των 87.000.000 δραχμών, όση δηλαδή ήταν η αξία του χαρτοφυλακίου των μετοχών, που του παρέδωσε ο μηνυτής, το οποίο, όπως ήδη αναφέρθηκε, εξανεμίσθηκε πλήρως». **Ασφαλώς, μεταξύ απάτης και απιστίας θα υπάρχει φαινομενική πραγματική συρροή, επειδή προσβάλλεται το ίδιο έννομο αγαθό της περιουσίας, αλλά στην περίπτωση της ΑΠ 341/2010 δεν τελέσθηκε απάτη, επειδή λείπει το στοιχείο της υλικής αντιστοιχίας μεταξύ σκοπηθέντος περιουσιακού οφέλους και επελθούσας βλάβης (βλ. για το στοιχείο τούτο σχόλια υπό το άρθρο 389 ΠΚ και ΑΠ 1971/2008, ΣυμβΑΠ 1056/2008, ΣυμβΑΠ 1464/2008, www.areiospagos.gr).**

στο διατακτικό του, για να δικαστεί γι' αυτή». **Προφανώς, λοιπόν θεωρήθηκε ότι η υπεξαίρεση συντρέχει κατ' ιδέαν φαινομενικά με την απιστία.**

Βλ. Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη/Ι. Φαρσεδάκη, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ 2016, σελ. 1επ., 16επ., όπου σχετικά με **απιστία κατ' εξακολούθηση που φερόταν να τελέστηκε με απευθείας αναθέσεις δημόσιων έργων** κ.λπ. (με αφορμή το βούλευμα ΣυμβΕφΠειρ 111/2013, ΠοινΔικ 2014, 679 επ.) αναγράφονται και τα εξής : «3. Στην εισαγγελική πρόταση διαλαμβάνονται (υπό επίκληση των ΑΠ 1941/2009, ΑΠ 1611/2010, ΑΠ 973/2010, ΑΠ 532/2011 κ.λπ.) τα εξής : «Εξάλλου διαχειριστής ξένης περιουσίας είναι εκείνος που ενεργεί όχι απλώς «υλικές» πράξεις, αλλά «νομικές» διαχειριστικές πράξεις επί της ξένης περιουσίας έχοντας δυνατότητα πρωτοβουλίας και λήψης αποφάσεων με κίνδυνο και ευθύνη του ίδιου. ... **Σύμφωνα με την επικρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία θεωρία της καταχρήσεως,**¹⁹² η εγκληματική συμπεριφορά πραγματώνεται, όταν ο διαχειριστής καταχράται της προς τους τρίτους αντιπροσωπευτικής εξουσίας του, ήτοι όταν εν γνώσει του υπερβαίνει τα όρια της επιτρεπτής έννομης δράσης του, τα οποία οφείλει να τηρεί στα πλαίσια της αντιπροσωπευτικής του εξουσίας, παραβαίνοντας του κανόνες επιμελούς διαχείρισης.¹⁹³

Τους τελευταίους (κανόνες) προσδιορίζει ο νόμος, η σύμβαση μεταξύ του κυρίου της περιουσίας και του διαχειριστή (π.χ. σύμβαση εντολής, σύμβαση χρηματιστηριακής παραγγελίας κ.λπ.), τα καταστατικά και οι εσωτερικοί κανονισμοί επιχειρήσεων, το είδος και οι στόχοι της διαχείρισης και οι διαμορφωμένοι στις συναλλαγές κανόνες επιμέλειας». **Με την άποψη αυτή θα συμφωνήσουμε απόλυτα,**¹⁹⁴ αφού άλλωστε έτσι προσδιορίζεται σαφέστερα η ζημιόγωνα συμπεριφορά του διαχειριστή ξένης περιουσίας και περιστελλεται κατά κάποιον τρόπο το αξιόποινο. Δεν αρκεί λοιπόν για την πλήρωση της νομοτυπικής υπόστασης ή μορφής της απιστίας κατ' άρθρο 390 ή 256 ΠΚ να διαχειρίζεται κάποιος ξένη περιουσία και να προκάλεσε ζημία σ' αυτήν αλλά προσ απαιτείται να διαπιστώνεται **κατάχρηση της αντιπροσωπευτικής εξουσίας.** Πρέπει να διευκρινισθεί το εξής : Η άποψη αυτή έχει την πηγή της στον γερμανικό ποινικό κώδικα, όπου στην § 266 (Untreue) ορίζονται τα στοιχεία της απιστίας ως εξής : «(1) Wer die ihm durch Gesetz, behördlichen Auftrag oder Rechtsgeschäft eingeräumte Befugnis, über fremdes Vermögen zu verfügen oder einen anderen zu verpflichten, mißbraucht oder die ihm kraft Gesetzes, behördlichen Auftrags, Rechtsgeschäfts oder eines Treueverhältnisses obliegende Pflicht, fremde Vermögensinteressen wahrzunehmen, verletzt und dadurch dem, dessen Vermögensinteressen er zu betreuen hat, Nachteil zufügt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder mit Geldstrafe bestraft. ...» (= Όποιος καταχράται την με βάση τον νόμο, την εντολή της αρχής ή τη δικαιοπραξία παρεχόμενη σ' αυτόν εξουσία να προβαίνει σε διάθεση ξένης περιουσίας ή να υποχρεώνει, δηλαδή να δεσμεύει, έναν άλλον άλλον ή παραβαίνει την δύναμη του νόμου, εντολής της αρχής, δικαιοπραξίας ή μιας σχέσης πίστης ανήκουσα σ' αυτόν υποχρέωση να διαφυλάσσει επιμελώς ξένα περιουσιακά συμφέροντα και έτσι προξενεί ζημία σ' αυτόν, του οποίου τα περιουσιακά συμφέροντα οφείλει να φροντίζει, τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας μέχρι πέντε ετών ή με χρηματική ποινή. ...). Μια κατάχρηση της εξουσίας διάθεσης ή δέσμευσης θα υφίσταται, όταν ο δράστης υπερβαίνει τα όρια που τίθενται στη δράση του από τον νόμο, τη δικαιοπραξία και συγκεκριμένα τη γενόμενη συμφωνία, το καταστατικό μιας εταιρίας, τον εσωτερικό κανονισμό της επιχείρησης, τις αρχές της καλής πίστης κ.λπ. Έτσι, δεν θα υφίσταται κατάχρηση π.χ. στην περίπτωση μιας επικίνδυνης επένδυσης, που προκάλεσε ζημία, όταν αυτή η επένδυση (π.χ. αγορά μετοχών στο Χρηματιστήριο)

¹⁹² Βλ. σχετικά Αδ. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, 2016, σελ. 186επ., 188επ.

¹⁹³ Βλ. ακόμα ΑΠ 204/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 341/2010, www.areiospagos.gr : «Από τη διάταξη αυτή, που προβλέπει το έγκλημα της απιστίας, προκύπτει ότι ουσιώδη στοιχεία του εν λόγω εγκλήματος είναι η παρά του υπαιτίου, χωρίς σκοπό νοσηφισμού, κατά την επιμέλεια ή διαχείριση ξένης περιουσίας που του έχει ανατεθεί από το νόμο ή με δικαιοπραξία, εν γνώσει επαγωγή ζημιάς στην περιουσία αυτή, **δια κατάχρησης της αντιπροσωπευτικής εξουσίας του, με ενέργεια εξωτερική**».

¹⁹⁴ Πρβλ. Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαράλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 2078επ.

έλαβε χώρα μετά από επιμελή στάθμιση των κινδύνων και των δυνατοτήτων και καλύπτεται από **μια ισχυρή συναίνεση του φορέα της περιουσίας** που θα έχει ενημερωθεί πλήρως για τους κινδύνους. Επίσης, δεν θα υφίσταται κατάχρηση της εξουσίας διάθεσης ή δέσμευσης γενικότερα, έστω και αν προκλήθηκε τελικά ζημία στην ξένη περιουσία από τον διαχειριστή αυτής, εφόσον αυτός δεν υπερέβη τα όρια που θέτει ο νόμος, η δικαιοπραξία, το καταστατικό εταιρίας, ο εσωτερικός κανονισμός επιχείρησης, οι αρχές της καλής πίστης κ.λπ. Αντίθετα, θα υφίσταται κατάχρηση, όταν τραπεζικός υπάλληλος παρέχει δάνειο χωρίς να βεβαιωθεί προηγουμένως για τη φερεγγυότητα του δανειολήπτη και χωρίς να λάβει εμπράγματα ασφάλειες ή προσωπικές εγγυήσεις με σκοπό τη διασφάλιση της περιουσίας της τράπεζας σύμφωνα και με τις οδηγίες που περιέχονται σε εγκυκλίους της τράπεζας (βλ. και ΑΠ 1488/2006, Ποιν/Λογ 2006, 1374, ή www.areiospagos.gr). Αντιστρόφως, είναι δυνατό να μην υφίσταται κατάχρηση, όταν χορηγούνται σε υπερχρεωμένες εταιρίες δάνεια με σκοπό την εξυγίανση αυτών από μια τράπεζα που έχει εφοδιασθεί με κρατικά κεφάλαια ακριβώς για να εξυγιάνει υπερχρεωμένες επιχειρήσεις και να αποτρέψει προβλήματα ανεργίας. Παρεμπιπτόντως, παράβαση της υποχρέωσης να διαφυλάσσει κάποιος επιμελώς ξένα περιουσιακά συμφέροντα, τα οποία οφείλει να φροντίζει, υφίσταται, όταν αυτός δεν έχει καμιά δυνατότητα νομικής επενέργειας πάνω στην φρονιζόμενη περιουσία ή, με άλλα λόγια, όταν δεν έχει νομικές εξουσίες αλλά μόνο την υποχρέωση να παρακολουθεί επιμελώς το περιουσιακό στοιχείο. Εδώ εντάσσεται π.χ. ο νυχτοφύλακας σε μια έκθεση αυτοκινήτων ή ο ταμίας σε σουπερμάρκετ, που οφείλει να ελέγχει ώστε να μην διέλθει από το ταμείο κανένας πελάτης χωρίς να πληρώσει όλα τα πράγματα που παρέλαβε.»¹⁹⁵

Άρθρο 256 Ελλ. ΠΚ. — **Απιστία σχετική με την υπηρεσία.** Υπάλληλος που κατά τον προσδιορισμό, την είσπραξη ή τη διαχείριση φόρων, δασμών, τελών ή άλλων φορολογημάτων ή οποιωνδήποτε εσόδων ελαττώνει εν γνώσει του και για να ωφεληθεί ο ίδιος ή άλλος, τη δημόσια, τη δημοτική ή την κοινοτική περιουσία, ή την περιουσία νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, της οποίας η διαχείριση του είναι εμπιστευμένη, τιμωρείται: α) με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών· β) αν η ελάττωση είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών· γ) με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, αν: α) ο υπαίτιος μεταχειρίστηκε ιδιαίτερα τεχνάσματα και η ελάττωση της περιουσίας είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ανώτερης συνολικά των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ ή β) το αντικείμενο της πράξης έχει συνολική αξία μεγαλύτερη των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ. (Όπως η περ. γ' αντικαταστάθηκε από το άρθρο 14 παρ. 5α' του Ν 2721/1999, η φράση «ή την περιουσία νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου» προστέθηκε με το άρθρο 5 παρ. 2 του Ν 3904/2010, τα δε χρηματικά ποσά αναπροσαρμόστηκαν με το άρθρο 25 παρ. 1η' και παρ. 2β' του Ν 4055/2012).

Μεταξύ άλλων δέχθηκε η ΟΛΑΠ 2/2009, ΠοινΔικ 2009, 546επ., ή www.areiospagos.gr¹⁹⁶: «Η διάταξη του πρώτου των ανωτέρω άρθρων (390 Π.Κ.) είναι ενταγμένη στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά των περιουσιακών δικαίων, προβλέπει το έγκλημα της κοινής απιστίας, υποκείμενο της οποίας μπορεί να είναι οποιοδήποτε πρόσωπο και νομικό αντικείμενό της αποτελεί η αλλότρια περιουσία, της οποίας το πρόσωπο ασκεί την επιμέλεια ή τη διαχείριση, ενώ η διάταξη του δευτέρου των άνω άρθρων (256 Π.Κ.) έχει ενταχθεί στην κατηγορία των εγκλημάτων των σχετικών με την υπηρεσία, **είναι διάταξη ειδική έναντι εκείνης του άρθρου 390 Π.Κ.**,¹⁹⁷ προβλέπει το έγκλημα της απιστίας της σχετικής με την υπηρεσία, το οποίο, λόγω της ιδιότητας του υποκειμένου του, ως υπαλλήλου μόνο κατά την έννοια του άρθρου 13 α και 263 Α Π.Κ., ανάγεται

¹⁹⁵ Βλ. Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 384επ., 386επ., 395επ., Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 261επ., 285επ., 400επ., Hans Kudlich / Mustafa Temmuz Oglakcioglu, Wirtschaftsstrafrecht, 2011, σελ. 137επ.

¹⁹⁶ Στο ίδιο πνεύμα ΣυμβΕφΠειρ 94/2013, ΠοινΔικ 2013, 1083επ.

¹⁹⁷ Τούτο σημαίνει, ότι μεταξύ των δύο εγκλημάτων υφίσταται κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή, η οποία αίρεται με την **αρχή της ειδικότητας** υπέρ της απιστίας στην υπηρεσία.

σε ιδιαίτερο έγκλημα (delictum proprium) και σκοπό έχει την προστασία της χρηστής διαχείρισης του δημοσίου χρήματος και γενικά της δημόσιας κλπ περιουσίας (έγκλημα κατά της υπηρεσιακής χρηστότητας). Από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης αυτής (256 Π.Κ.) προκύπτει, ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της απιστίας περί την υπηρεσία απαιτείται να συντρέχουν αθροιστικώς: **ελάττωση της δημόσιας κλπ περιουσίας**,¹⁹⁸ η διαχείριση της οποίας είναι εμπιστευμένη στον υπάλληλο, η ελάττωση να λαμβάνει χώρα κατά τον προσδιορισμό, την είσπραξη ή κατά τη διαχείριση των φόρων, των δασμών, των τελών ή άλλων φορολογημάτων ή των οινωδηήποτε εσόδων και άμεσος δόλος του υπαλλήλου (εν γνώσει, άρθρ. 27 Π.Κ.), που συνίσταται στη θέλησή του να ελαττώσει τη δημόσια κλπ περιουσία και τη γνώση του, ότι με την πράξη ή την παράλειψή του επέρχεται η ελάττωση, ως και σκοπός του να ωφεληθεί ο ίδιος ή άλλος, ανεξαρτήτως της πραγματοποιήσεώς του. Από την ίδια διάταξη, περαιτέρω, προκύπτει, ότι από τις τρεις αναφερόμενες σ' αυτήν δραστηριότητες του υπαλλήλου **προηγείται ο προσδιορισμός, έπεται η είσπραξη και ακολουθεί η διαχείριση των εσόδων**, που αφενός εναρμονίζονται μεταξύ τους αλλά και συνδέονται κατά χρονική ακολουθία. Έτσι, είναι προφανές ότι ο **"προσδιορισμός" και η "είσπραξη" των εσόδων αναφέρονται στην εισροή αυτών στα δημόσια ταμεία**, οπότε από το χρόνο της εισροής τους αποτελούν το "δημόσιο χρήμα" και μέρος της δημόσιας περιουσίας, στην οποία ενσωματώθηκαν, **η δε "διαχείρισή" τους, αναφέρεται λογικά στις διαχειριστικές πράξεις του υπαλλήλου, που λαμβάνουν χώρα μετά την εισροή των εσόδων στα δημόσια ταμεία και την ταυτόχρονη ενσωμάτωσή τους στη δημόσια περιουσία, η οποία (διαχείριση) διαρκεί εφεξής χρονικά μέχρι την εκπλήρωση του συγκεκριμένου κάθε φορά κρατικού σκοπού. Επομένως, η κατά το άρθρο τούτο "διαχείριση των εσόδων" αναφέρεται και καταλαμβάνει αναγκαίως τις διαχειριστικές πράξεις του υπαλλήλου, που έπονται της εισροής, αφού αυτή (εισροή) έχει ήδη επιτευχθεί και σκοπό έχουν (τα έσοδα) την ικανοποίηση των κρατικών αναγκών με διάθεση ή δαπάνη αυτών.** Έτσι λοιπόν και, ενόψει του ότι ο σκοπός του Κράτους παραμένει στο διηνεκές ο ίδιος (είσπραξη των εσόδων - διάθεσή τους προς ικανοποίηση των αναγκών του), επιτυγχάνεται δε δια μέσου διαφορετικής κατηγορίας υπαλλήλων, άλλων κατά τον προσδιορισμό και άλλων κατά την είσπραξη, πρέπει να γίνει αναγκαίως δεκτό, ότι με τον όρο "διαχείριση των εσόδων" ο νόμος καταλαμβάνει και τις διαχειριστικές πράξεις των υπαλλήλων εκείνων, που διενεργούνται προς ολοκλήρωση του τελικού σκοπού του Κράτους, ο οποίος είναι, όπως προεκτέθηκε, η ικανοποίηση των αναγκών του, που επιτυγχάνεται με διάθεση ή δαπάνη των εσόδων του. **Συνεπώς, ο νόμος (256 Π.Κ.) ποινικοποιεί τη συμπεριφορά των υπαλλήλων που προσδιορίζουν τα έσοδα, των υπαλλήλων που εισπράττουν αυτά και των υπαλλήλων που διαχειρίζονται τα ήδη εισπραχθέντα από το Κράτος έσοδα, προς ικανοποίηση των αναγκών του, με νόμιμες διαθέσεις και δαπάνες, όπως εκείνο επιλέγει.** ... Εδώ πρέπει να σημειωθεί, ότι ζημιώδεις διαχειριστικές πράξεις του υπαλλήλου, από τις οποίες επέρχεται ελάττωση της δημόσιας περιουσίας, είναι οπωσδήποτε και οι επιζήμιες για το Δημόσιο συμβάσεις του υπαλλήλου, που αυτός για λογαριασμό του (Δημοσίου) συνήψε με τρίτους. **Άλλωστε, ο όρος διαχείριση εμπεριέχει αφ' εαυτού την επιμέλεια, τόσο των εισπράξεων, όσο και των πληρωμών.** Η ανωτέρω άποψη ενισχύεται και από το ότι θα αποτελούσε νομικό παράδοξο το άρθρο αυτό (256 Π.Κ.) να έχει θεσπιστεί μόνο για τους υπαλλήλους που προσδιορίζουν και εισπράττουν τα έσοδα, όχι όμως και για εκείνους που διαχειρίζονται τα ήδη αποκτηθέντα από το Δημόσιο έσοδα ή να εννοεί, ότι οι τελευταίοι απειλούνται από άλλη διάταξη, αφού, άλλωστε, δεν γίνεται τέτοια παραπομπή».

Βλ. και πρόταση Εισαγγελέα Α. Κεσίση στο βούλευμα 153/2012 ΣυμβΠλημίων, ΠοινΔικ 2013, 208 : «Θεωρώ ότι κατ' ορθότερη διατύπωση η πράξη της απιστίας συνίσταται στο ότι **τα πρόσωπα που είχαν κατά τις κείμενες διατάξεις τη διαχείριση της περιουσίας του Νοσοκομείου αγόρασαν**

¹⁹⁸ Η ελάττωση αυτή μπορεί να λάβει χώρα είτε με τη μείωση του ενεργητικού μέρους είτε με την αύξηση του παθητικού μέρους της περιουσίας.

τα παραπάνω υλικά (δίχως να τα προμηθευτούν με παρακατάθεση, δηλαδή με σύμβαση στα πλαίσια της οποίας τα απαιτούμενα υλικά διατηρούνται στους χώρους του Νοσοκομείου και αγοράζονται από το Νοσοκομείο μόνο εφόσον χρησιμοποιηθούν) χωρίς αυτά να είναι αναγκαία ή ότι αγόρασαν τα ως άνω υλικά επιπλέον αυτών που απαιτούνταν από τις ανάγκες νοσηλείας των ασθενών και δεν αποτελεί μεταβολή των πραγματικών περιστατικών που συνιστούν τις αποδιδόμενες στους κατηγορούμενους κατηγορίες ... Αντίθετα, οι αποδιδόμενες κατηγορίες, όπως ακριβώς διατυπώθηκαν από τον Ανακριτή, φέρουν σύμφωνα και με τα προεκτεθέντα στη μείζονα σκέψη της **ΑΠ ΟΛ 2/2009** τον (ορθό) **νομικό χαρακτηρισμό της απιστίας σχετικής με την υπηρεσία (άρθρο 256 εδ. γ΄ ΠΚ) σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 1 εδ. β΄ Ν 1608/1950** ... τελεσθείσας από κοινού διότι η ζημία του Νοσοκομείου, το οποίο αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, υπερβαίνει το ποσό των 150.000 ευρώ».

Τα έσοδα προέρχονται κυρίως από την άμεση φορολογία (φορολογία εισοδήματος) και την έμμεση φορολογία (ΦΠΑ, Φόρος Προστιθέμενης Αξίας που επιβάλλεται στην πώληση εμπορευμάτων και στην παροχή υπηρεσιών). Ως έσοδα νοούνται και τα μισθώματα από την εκμίσθωση ακινήτων ή το τίμημα από την πώληση ακινήτων ή επιχειρήσεων του Δημοσίου. Απιστία λοιπόν θα μπορούσαν να διαπράξουν και οι υπάλληλοι του ΤΑΙΠΕΔ (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας Δημοσίου), εάν προέβαιναν σε ιδιωτικοποίηση μιας επιχείρησης (ως π.χ. ο πωληθείς ΟΠΑΠ) **σε πολύ χαμηλό τίμημα** : βλ. Α. Στοϊλα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 2011, σελ. 506επ., 511, όπου και αναφορά στη ΔΕΚΑ ΑΕ (Δημόσια Επιχείρηση Κινητών Αξιών). Ως διαχείριση εσόδων νοείται η διενέργεια δαπανών προς ικανοποίηση αναγκών. Απιστία διέπραξαν οι διοικητές Δημοσίου Νοσοκομείου, οι οποίοι αγόρασαν υλικά που δεν χρειάζονταν ή υλικά υπερτιμολογημένα. Απιστία σχετική με την υπηρεσία διέπραξε π.χ. και ο διευθύνων σύμβουλος σε μια Ανώνυμη Εταιρία που ιδρύθηκε από ένα Δήμο – μοναδικό μέτοχο, είχε ως σκοπό την καθαριότητα της πόλης και την είσπραξη των τελών καθαριότητας και χρηματοδοτούνταν με επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις από τον Δήμο (βλ. άρθρο 263 Α ΠΚ), επειδή αυτός για να είναι αρεστός στους πολίτες και για να ψηφισθεί από αυτούς ως δήμαρχος **παρέλειπε να εισπράξει τα οφειλόμενα τέλη καθαριότητας αν και είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς τούτο** (το παράδειγμα τέθηκε στις εξετάσεις για το δικαστικό σώμα κατά τον Νοέμβριο του 2013). Δυνατοί δράστες απιστίας σχετικής με την υπηρεσία είναι κυρίως οι υπάλληλοι των Δ.Ο.Υ. που επιβάλλουν φόρους και οι τελωνειακοί υπάλληλοι που επιβάλλουν δασμούς επί των εισαγόμενων από κράτη εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης εμπορευμάτων. Π.χ. υπάλληλος της Δ.Ο.Υ. αναγράφει στο προσκομισθέν από τον συμβολαιογράφο συμβόλαιο μεταβίβασης της κυριότητας ακινήτου αντικειμενικής και αγοραίας αξίας 1.000.000 ευρώ μόνο το ποσό των 300.000 ευρώ **και έτσι ελαττώνει εν γνώσει του τη δημόσια περιουσία, εισπράττοντας πολύ λιγότερο φόρο μεταβίβασης**.¹⁹⁹ Επίσης, απιστία στην υπηρεσία τελούν ο υπάλληλος της Δ.Ο.Υ., ο οποίος

¹⁹⁹Σχετικά με το **άρθρο 1 παρ. 1 εδ. β΄ Ν 1608/1950** («Στον ένοχο του αδικήματος που προβλέπεται ειδικώς από το άρθρο 256 του Ποινικού Κώδικα (απιστία σχετική με την υπηρεσία), τα παραπάνω εφαρμόζονται μόνο όταν το αδίκημα στρέφεται κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου») βλ. ΑΠ 930/2010, www.areiospagos.gr: «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη 608/2009 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, ο αναίρεσιών εφοριακός υπάλληλος κηρύχθηκε ένοχος σε βαθμό κακουργήματος, απιστίας στην υπηρεσία με ιδιαίτερα τεχνάσματα κατ'εξακολούθηση, σε βάρος της περιουσίας του Δημοσίου, ποσού υπερβαίνοντος τα 50.000.000 δραχμές και του επιβλήθηκε ποινή καθέρξεως 6 ετών. ... Ο κατηγορούμενος ήταν δημόσιος υπάλληλος του κλάδου εφοριακών και υπηρετούσε κατά το χρονικό διάστημα από αρχών Οκτωβρίου 1991 μέχρι 17.6.1996 ως οικονομικός έφορος στη ΔΟΥ ... στην οποία ήταν προϊστάμενος. Στο διάστημα αυτό ο κατηγορούμενος κατά το νόμο ήταν υπεύθυνος για τη διαχείριση της δημοσίας περιουσίας και ήταν αρμόδιος για τον προσδιορισμό του φόρου κληρονομιάς, του φόρου μεταβίβασης ακινήτων και γονικών παροχών. ... ο κατηγορούμενος σε 70 υποθέσεις φορολογίας μεταβίβασης ακινήτων και γονικών παροχών ενεργών άλλοτε ως προϊστάμενος της ΔΟΥ και άλλοτε ως ελεγκτής και προϊστάμενος ενήργησε κατά παράβαση του υπαλληλικού του καθήκοντος με σκοπό να ωφελήσει παρανόμως τους φορολογούμενους και να βλάψει τα συμφέροντα του Δημοσίου προσδιορίζοντας για τα μεταβιβαζόμενα ακίνητα αξίες πολύ χαμηλότερες από αυτές του επανελέγχου με πιθανή ζημία του δημοσίου από τις πράξεις και παραλείψεις του ανερχόμενη σε ποσό 71.902.559 δραχμών και σε 11 υποθέσεις φορολογίας κληρονομιών που επανελέγχθηκαν ο κατηγορούμενος άλλοτε ως προϊστάμενος και άλλοτε ως ελεγκτής και προϊστάμενος της άνω ΔΟΥ ενήργησε με σκοπό να ωφελήσει παρανόμως τους

συγχρόνως δωροδοκείται, δέχεται εν γνώσει του ως αληθή εικονικά τιμολόγια που εμφανίζουν ανύπαρκτες εξαγωγές εμπορευμάτων και προβαίνει σε επιστροφή Φ.Π.Α. ή ο Γραμματέας Πανεπιστημίου και ο Πρύτανης ή ο Διοικητής δημόσιου νοσοκομείου που αγοράζουν αγαθά - εμπορεύματα και πληρώνουν εν γνώσει τους τιμολόγια πώλησης που αναγράφουν τιμές πολύ πιο πάνω από τις κανονικές. Απιστία στην υπηρεσία από κοινού (σε συνδ. με τον Ν 1608/1950 περί επαύξησης των ποινών στους καταχραστές του Δημοσίου κ.λπ.) κρίθηκε ότι διέπραξαν οι υπάλληλοι του Δήμου Πειραιά, οι οποίοι παρέλειψαν σκόπιμα, αν και είχαν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς τούτο, να προβούν σε οποιαδήποτε ενέργεια για την ολοκλήρωση της διαδικασίας και την εμπρόθεσμη υποβολή δήλωσης στο αρμόδιο κτηματολογικό γραφείο του Δήμου Περάματος ενός ακινήτου αξίας άνω των 150.000 ευρώ και ιδιοκτησίας του Δήμου Πειραιά, ώστε να ωφεληθούν τρίτοι που εμπροθέσμως προέβησαν στην εγγραφή δικαιωμάτων κυριότητας επ' αυτού, αξιώνοντας να αναγνωρίζονται ως κύριοι που κατέχουν νόμιμους τίτλους κυριότητας, αν και δεν ήταν, με αντίστοιχη απώλεια της κυριότητας και ζημία της περιουσίας του Δήμου Πειραιά, που είχε καταστεί κύριος του ακινήτου με αναγκαστική απαλλοτρίωση.²⁰⁰

Ως ελάττωση δημόσιας, δημοτικής κ.λπ. περιουσίας ιδιαίτερα μεγάλης αξίας θα πρέπει να θεωρείται μετά τον Ν 4055/2012 η ελάττωση που είναι μεγέθους άνω των 30.000 ευρώ. **Ως ιδιαίτερα τεχνάσματα** θεωρούνται οι μέθοδοι εκείνες, τις οποίες μετέρχεται ο δράστης για να διευκολυνθεί κατά την τέλεση της αξιόποινης πράξης ή και για να την συγκαλύψει και οι οποίες τείνουν στην εξαπάτηση της αρχής, όπως π.χ. οι ψευδείς εγγραφές ή αλλοιώσεις σε βιβλία ή λογαριασμούς, οι ανακριβείς εγγραφές, η έκδοση εικονικών εγγράφων ή άλλες πράξεις με τις οποίες επιδιώκεται να καταστεί δυσχερής ο έλεγχος ή να προκληθεί σύγχυση σε λογαριασμούς και γενικότερα καθετί που είναι κατάλληλο να συγκαλύψει την παράνομη ενέργεια του υπαλλήλου και για τον λόγο αυτόν **εμφανίζεται ως ξεχωριστά πολύπλοκο και σατανικό, τέτοιο που δείχνει την ιδιαίτερη επικινδυνότητα του δράστη.** Τα ιδιαίτερα τεχνάσματα είναι δυνατό να συνιστούν αυτοτελώς αξιόποινη πράξη (πλαστογραφία, απάτη, ψευδής βεβαίωση στην υπηρεσία κ.λπ.). Τα ιδιαίτερα τεχνάσματα χαρακτηρίζονται από την πολυπλοκότητα των ενεργειών με τη χρησιμοποίηση μεθόδων που προϋποθέτουν ειδικές γνώσεις, από τον συνδυασμό περισσότερων μεθόδων ή ενεργειών και από την προσφορότητα των τεχνασμάτων να εξαπατήσουν τον μηχανισμό ελέγχου.²⁰¹

Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι το ποσό πάνω από 120.000 ευρώ μπορεί να συνάγεται είτε από μια πράξη είτε από περισσότερες πράξεις, οπότε θα υφίσταται απιστία σχετική με την υπηρεσία κατ' εξακολούθηση (βλ. άρθρα 98 παρ. 1, 2 και 256 περ. γ υποπ. β ΠΚ). Για τον αθροιστικό υπολογισμό των ποσών που προκύπτουν από τις μερικότερες πράξεις πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 122 - 125, Π. Παπανδρέου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 1016, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2011, σελ. 2044. Βλ. επίσης Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος II, 2012, σελ. 338επ., όπου αναφέρεται, ότι, **εφόσον ο δράστης απέβλεπε στη συνολική αξία** του αντικειμένου της πράξης ή της ζημίας που προκάλεσε ή του περιουσιακού οφέλους που αποκόμισε ή σκόπευε να αποκομίσει με τις διαφορετικές πράξεις του (πρόκειται για επιδίωξη, δηλαδή για άμεσο δόλο α' βαθμού), η διάταξη του άρθρου 98 ΠΚ εφαρμόζεται πρωταρχικά σε όλες τις περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων κατά περιουσιακών έννομων αγαθών, τα οποία με βάση την αξία του αντικειμένου της πράξης ή του ύψους της περιουσιακής

φορολογουμένους και να βλάψει τα συμφέροντα του Δημοσίου προσδιόρισε για τα κληρονομηθέντα ακίνητα αξίες πολύ χαμηλότερες από αυτές του επαναελέγχου με πιθανή ζημία του δημοσίου ανερχόμενη στο ποσό των 144.705.414 δραχμών ...».

²⁰⁰ Βλ. ΣυμβΕφΠερ 94/2013, ΠοινΔικ 2013, 1083επ.

²⁰¹ Βλ. παρατηρήσεις Ελ. Συμεωνίδου – Καστανίδου σε Υπεράσπιση 1996, 286, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 82επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία. Πρβλ. ΣυμβΑΠ 1068/2003, Ποιν/Λογ 2003, 1149, ΣυμβΑΠ 673/2004, Ποιν/Λογ 2004, 770, ΣυμβΑΠ 2021/2006, Ποιν/Λογ 2006, 2185.

ζημίας που προκλήθηκε διακρίνονται σε βασικά, διακεκριμένα και προνομιούχα (π.χ. άρθρα 374 περ. ε, 375 παρ. 1 εδ. β, 2, 386 παρ. 3, 256 περ. γ, 258 περ. γ ΠΚ), καθώς επίσης και σε περιπτώσεις τέλεσης άλλων εγκλημάτων, στα οποία η επιδίωξη προσπορισμού οφέλους ή πρόκλησης περιουσιακής βλάβης ορισμένου μεγέθους απλά επιβαρύνει το αξιόποιο (π.χ. άρθρα 216 παρ. 3, 242 παρ. 3 ΠΚ).

Πρακτικό ζήτημα από τις εξετάσεις του 2013 για την Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών :

Ο Α ήταν ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρίας με την επωνυμία «Δημοτικές Υπηρεσίες Καθαριότητας Α.Ε.» και με διακριτικό τίτλο «Καθαρή Πόλη Α.Ε.». Η ως άνω εταιρία είχε ως έδρα τον Δήμο «Ε», **ως μοναδικό μέτοχο τον Δήμο «Ε»**, ως καταστατικό σκοπό την παροχή υπηρεσιών καθαριότητας στους δημότες και στις επιχειρήσεις που λειτουργούν στα όρια του Δήμου και τη φροντίδα των δημόσιων χώρων και ως πόρους τις επιχορηγήσεις από τον Δημοτικό προϋπολογισμό και τα έσοδα από τα τέλη καθαριότητας που θα εισέπραττε για την παροχή των υπηρεσιών αυτών. Από τις 10.8.2008, οπότε δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ η σύνθεση του Δ.Σ. της εταιρίας, αυτή προσέλαβε προσωπικό και της χορηγήθηκε ο απαιτούμενος για τις εργασίες της μηχανολογικός εξοπλισμός. Επειδή ο Α επιθυμούσε να πολιτευθεί και για να φανεί ευχάριστος στους δημότες δεν επιδίωξε την είσπραξη οφειλόμενων τελών δημοτών και ιδίως επιχειρήσεων που λειτουργούσαν στα όρια του Δήμου, με αποτέλεσμα η εταιρία τον Ιούνιο του έτους 2010 να έχει ανείσπρακτες απαιτήσεις από τις ως άνω οφειλές συνολικού ποσού εκατόν σαράντα χιλιάδων ευρώ (140.000 ευρώ). Ύστερα από μικρό χρονικό διάστημα, λόγω οικονομικών προβλημάτων, η Εταιρία «Καθαρή Πόλη Α.Ε.» διέκοψε τη λειτουργία της. Τον Ιούνιο του έτους 2010 περιήλθε ταχυδρομικώς στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου επιστολή (με αποστολέα πρόσωπο με στοιχεία και διεύθυνση που αποδείχθηκαν ανύπαρκτα), στην οποία καταγγελλόταν η παραπάνω ποινικώς επιλήψιμη συμπεριφορά του Α και ότι επιπλέον αυτός από την αρχή της θητείας του στην «Καθαρή Πόλη Α.Ε.» είχε παράνομα ιδιοποιηθεί τμηματικά συνολικό χρηματικό ποσό εκατόν τριάντα χιλιάδων ευρώ (130.000 ευρώ), συνεπικουρούμενος από τον λογιστή της επιχείρησης Λ και τους ταμίες Τ1 και Τ2, οι οποίοι προέβησαν στην εκταμίευση του ποσού. Αυτοί γνώριζαν από την αρχή τις προθέσεις του Α και ενεργούσαν σε συνεννόηση μαζί του, αφού είχαν λάβει την υπόσχεση ότι και στους ίδιους θα έδινε τμήμα από το ανωτέρω ποσό. Παρ' όλα αυτά ο Α δεν τους έδωσε κανένα χρηματικό ποσό. Επίσης, με τον ίδιο ως άνω τρόπο καταγγέλθηκε, ότι ο Α εκταμίευσε από το ταμείο της εταιρίας «Καθαρή Πόλη Α.Ε.» ποσό είκοσι χιλιάδων ευρώ (20.000 ευρώ), ύστερα από αίτημα της ποδοσφαιρικής ομάδας της γενέτειράς του, που πρωταγωνιστούσε στο πρωτάθλημα της Γ τοπικής κατηγορίας, δίχως απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρίας «Καθαρή Πόλη Α.Ε.» και δίχως να παραδώσει τα χρήματα στον πρόεδρο της ποδοσφαιρικής ομάδας, ο οποίος επιμόνως τα ζητούσε. Ο ανακριτής κάλεσε σε απολογία και τους Σ1 και Σ2, υπαλλήλους του λογιστηρίου της εταιρίας «Καθαρή Πόλη Α.Ε.», οι οποίοι δεν αναφέρονταν στην αποστολείσα στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου επιστολή, ο ίδιος όμως έκρινε ότι είχαν συμμετοχή στην παρανομία και συγκεκριμένα στην τμηματική εκταμίευση του χρηματικού ποσού των 130.000 ευρώ με παραλήπτη τον Α. Οι Σ1 και Σ2 αρνήθηκαν τις κατηγορίες. **Ερωτάται και ζητείται να προσδιορισθούν τα τελεσθέντα εγκλήματα και οι δράστες τους αιτιολογημένα.**

Απαντήσεις : Ο Α τέλεσε αφενός απιστία στην υπηρεσία κατ' εξακολούθηση με ελάττωση περιουσίας που έχει συνολική αξία μεγαλύτερη των 120.000 ευρώ (άρθρα 98 παρ. 1, 2, 256 περ. γ υποπερ. β, 263 Α περ. γ και δ ΠΚ : κάθειρξη μέχρι δέκα ετών) και αφετέρου υπεξαίρεση στην υπηρεσία κατ' εξακολούθηση αντικειμένων με αξία μεγαλύτερη των 120.000 ευρώ (άρθρα 98 παρ. 1, 2, 258 περ. γ υποπερ. β, 263 Α περ. γ και δ ΠΚ : κάθειρξη μέχρι δέκα ετών). Στην απιστία η

ζημία ανέρχεται σε 140.000 ευρώ,²⁰² ενώ στην υπεξαίρεση το συνολικό ποσό ανέρχεται στο ποσό των 150.000 ευρώ (= 130.000 + 20.000 ευρώ).²⁰³

Βεβαίως, γεννάται σε σχέση με την απιστία το ερώτημα : επήλθε άραγε ελάττωση της δημοτικής περιουσίας, όταν οι ανείσπρακτες απαιτήσεις θα μπορούσαν με την ενεργοποίηση συνεργείου του Δήμου ή και με την προσφυγή στη Δικαιοσύνη να εισπραχθούν, επήλθε με άλλα λόγια η περιουσιακή βλάβη ή ζημία που απαιτούν τα άρθρα 386 και 390 ΠΚ για την απάτη και την απιστία ; Την απάντηση δίνουν ο Άρειος Πάγος με τη νομολογία του και η νομική θεωρία (και στο γερμανικό δίκαιο γίνεται λόγος για την **εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση περιουσίας**): **«Περιουσιακή βλάβη στην απιστία, όπως και επί απάτης, μπορεί να συνιστά και η απλή συγκεκριμένη διακινδύνευση της υπό διαχείριση περιουσίας, όταν προκαλεί μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής, έτσι ώστε να μπορεί να αποτιμηθεί ως ήδη επελεύσασ βλάβη»** : βλ. ΣυμβΑΠ 204/2010, www.areiospagos.gr, Αδ. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, 2000, σελ. 226, Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 400επ., Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 300, 302επ.²⁰⁴

²⁰² Επειδή ο Α επιθυμούσε να πολιτευθεί και για να φανεί ευχάριστος στους δημότες **δεν επιδίωξε την είσπραξη οφειλομένων τελών** δημοτών και ιδίως επιχειρήσεων που λειτουργούσαν στα όρια του Δήμου, με αποτέλεσμα η εταιρία τον Ιούνιο του έτους 2010 να έχει ανείσπρακτες απαιτήσεις από τις ως άνω οφειλές συνολικού ποσού 140.000 ευρώ. **Η απιστία τελέσθηκε με παράλειψη από έχοντα ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς παρεμπόδιση του αποτελέσματος της ελάττωσης της περιουσίας, απορρέουσα** από το πνεύμα των διατάξεων των άρθρων 18, 22 και 22α του Ν 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών. Από τις διατάξεις αυτές ισχύουν για τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και τον διευθύνοντα σύμβουλο δύο βασικές υποχρεώσεις που αναλύονται σε πολλές ειδικότερες. Αυτές είναι η υποχρέωση επιμελούς άσκησης των καθηκόντων (**duty of care**) και η υποχρέωση πίστης έναντι της εταιρίας (**duty of loyalty**) : βλ. Χ. Λιβαδά σε Ευαγ. Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, Κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΝ 2190/1920, Τόμος 1, άρθρα 1-35γ, 2010, σελ. 978επ., και πρβλ. ΑΠ 765/2005, ΔΕΕ 2005, 819, ΕφΑθ 4820/2006, ΕΕμπΔ, 592, ΟΛΑΠ 2/2009 ΠοινΔικ 2009, 546. Βλ. και πρόταση Εισαγγελέα Εφετών Δ. Μαραγιάννη που έγινε δεκτή στο βούλευμα ΣυμβΕφΑιγ 239/2010, ΠοινΔικ 2011, 585 : «Εξάλλου στον όρο «είσπραξη οποιωνδήποτε εσόδων» του άρθρου 256 ΠΚ υπάγεται κατά πάγια άποψη της θεωρίας και της νομολογίας «όλη η διαδικασία πρόσκτησης των εσόδων, από τις εγγραφές σε σχετικά βιβλία, την έκδοση διπλοτύπων ή αποδείξεων μέχρι την απλή ταμειακή είσπραξη» (βλ. ad hoc Ν. Ε. Μπιτζιλέκη, Υπηρεσιακά Εγκλήματα, β' έκδοση, 2001, σελίδα 577 και γενικότερα 570 έως 579). Συνακόλουθα, ακόμα και η **διακινδύνευση είσπραξης των σχετικών εσόδων αποτελεί ελάττωση της δημόσιας περιουσίας και συνεπώς τετελεσμένη ζημία του Δημοσίου, ζημία που στην περίπτωση αυτή επέρχεται με μόνη τη μορφή του κινδύνου και ουδόλως αναιρείται** από το γεγονός ότι τελικά, εκ των υστέρων, η ζημία αποκαταστάθηκε (π.χ. χορήγηση δανείου σε προδήλως αφερέγγυο πρόσωπο, το οποίο όμως τελικά πληρώνει διότι κέρδισε λαχείο ή παράλειψη άμεσης σύνταξης χρηματικών καταλόγων προστίμων ανέγερσης και διατήρησης αυθαιρέτων καθώς και παράλειψη άμεσης αποστολής των καταλόγων αυτών στις διάφορες ΔΟΥ των ιδιοκτητών για ταμειακή βεβαίωση των προστίμων, πλην όμως οι κατάλογοι αυτοί συντάσσονται μετά παρέλευση ετών και τελικά αποστέλλονται στις ΔΟΥ). Σε κάθε περίπτωση βεβαίως γίνεται δεκτόν ότι η άπιστη διαχειριστική πράξη **μπορεί να συνιστάται και σε παράλειψη, οσάκις υφίσταται ιδιαίτερη νομική υποχρέωση του υπαλλήλου ως διαχειριστή ξένης περιουσίας να προβεί σε συγκεκριμένη ενέργεια και να αποτρέψει έτσι την επέλευση της βεβαίας και οριστικής περιουσιακής ζημίας** (Χ.Χ. Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, - Β' Έκδοση, 2006, παρ. 17, Απιστία, ιδίως σελ. 640 έως 648, **ΑΠ ΟΛ 2/2009** ΠοινΔικ 2009, 546, **ΑΠ ΟΛ 9/1998** ΠοινΧρ ΜΗ', 883, ΕφΑθ 560/2006 ΝΗ'(2008), 445)». Στην εισαγγελική πρόταση υπάρχει η διατύπωση «... η **διακινδύνευση είσπραξης των σχετικών εσόδων αποτελεί ελάττωση της δημόσιας περιουσίας και συνεπώς τετελεσμένη ζημία του Δημοσίου, ζημία που στην περίπτωση αυτή επέρχεται με μόνη τη μορφή του κινδύνου και ουδόλως αναιρείται...**». Όσο και αν φαίνεται παράδοξο ενόψει του ότι η απιστία στην υπηρεσία όπως και η απιστία του άρθρου 390 ΠΚ αποτελεί **έγκλημα βλάβης κατά της περιουσίας**, η αντίληψη αυτή εναρμονίζεται και με τη νομολογία του Αρείου Πάγου και με τη νομική θεωρία.

164

²⁰³ Το άρθρο 25 Ν 4055/2012 αύξησε σε ορισμένα εγκλήματα το ποσό των 73.000 ευρώ στις 120.000 ευρώ, που αποτελούν πλέον την προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση κακουργήματος. Συνιστά λοιπόν η ρύθμιση των 120.000 ευρώ επεικέστερο νόμο που θα πρέπει να υπερισχύσει έναντι της προγενέστερης ρύθμισης (άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ). Ωστόσο, και με βάση τον επεικέστερο νόμο έχουν τελεσθεί κακουργήματα, αφού και στις δύο αξιόποινες συμπεριφορές τα ποσά υπερβαίνουν συνολικά τις 120.000 ευρώ.

²⁰⁴ Βλ. περαιτέρω ΣυμβΑΠ 1464/2008, www.areiospagos.gr : «Αρκεί και η απειλή μείωσης της περιουσίας, δηλαδή η διακινδύνευση αυτής, όταν δημιουργείται χειρότερηση της ενεστώσας οικονομικής καταστάσεως και μπορεί να αποτιμηθεί ως επελεύσασ βλάβη», ΑΠ 1628/2008, ΠοινΔικ 2009, 485, ή www.areiospagos.gr: «Στο έγκλημα της απάτης ως βλάβη περιουσίας θεωρείται και η απειλή κατ' αυτής όταν αυτή δημιουργεί χειρότερηση της παρούσης περιουσιακής καταστάσεως (βλ. ΑΠ 229/76, -*αναφέρεται σε έκδοση διαταγής πληρωμής*- ΑΠ 1180/75, ΑΠ 1516/2001, ΑΠ 79/2001, ΑΠ 1612/86 κ.ά.). Έτσι η βλάβη δεν απαιτείται να είναι οριστική, **ούτε αίρεται εκ του ότι ο βλαπτόμενος κατέφυγε στο δικαστήριο και απεφύχθη αυτή** (βλ. και ΑΠ 1850/93 ΕΛΔνη 1994 σελ. 725 Νο30, ΑΠ 353/64 Π Χρ ΙΕ σελ. 16, ΑΠ 625/2005, ΑΠ 79/2001 κ.ά.), ούτε απαιτείται όπως πραγματοποιηθεί και το επιδιωχθέν παράνομο

Ο Α ως πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρίας «Καθαρή Πόλη Α.Ε.», που έχει μοναδικό μέτοχο τον Δήμο Ε και λαμβάνει και επιχορηγήσεις από τον προϋπολογισμό του Δήμου αυτού έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου κατ' άρθρο 263 Α περ. γ και δ ΠΚ («...σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ιδρύθηκαν από το Δημόσιο, από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και από νομικά πρόσωπα αναφερόμενα στα προηγούμενα εδάφια, εφόσον τα ιδρυτικά νομικά πρόσωπα συμμετέχουν στη διοίκησή τους ή, αν πρόκειται για ανώνυμη εταιρία, στο κεφάλαιό της ... σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, στα οποία ... μπορούν να διατεθούν ... από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ... επιχορηγήσεις ή χρηματοδοτήσεις).²⁰⁵ Ως υπάλληλος κατά τη διαχείριση τελών ελάττωσε την περιουσία του Δήμου Ε, που είναι ο μοναδικός μέτοχος της εταιρίας «Καθαρή Πόλη Α.Ε.», για να ωφεληθούν οι δημότες και αυτός ο ίδιος. Επιπροσθέτως, ιδιοποιήθηκε παράνομα

περιουσιακών όφελος, που αποτελεί την ουσιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος ...», Αδ. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, 2000, σελ. 140επ., με παραπομπές σε αποφάσεις Αρείου Πάγου, σε Ανδρουλάκη, σε Μανωλεδάκη κ.λπ., Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 588επ., 602επ., υπό επίκληση νομολογίας και απόψεων Μυλωνόπουλου και Σπινέλλη, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2011, σελ. 2026επ., υπό επίκληση απόψεων Μυλωνόπουλου και αποφάσεων Αρείου Πάγου. Βλ. περαιτέρω για την Schadensgleiche Vermögensgefährdung (=εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση περιουσίας) και Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 272επ., 287επ., Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 179επ. πλαισίω. 114επ., (: «Μια διακινδύνευση περιουσίας είναι σε κάθε περίπτωση μόνο τότε επαρκώς συγκεκριμένη, ώστε να θεμελιώνει ήδη μια ζημία, όταν ο κίνδυνος της οριστικής περιουσιακής απώλειας κατά το χρονικό σημείο της διάθεσης είναι κατά τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως τόσο πρόδηλος και μεγάλος, ώστε με βάση μια οικονομική θεώρηση του πράγματος ήδη από τώρα επήλθε μια μείωση της συνολικής περιουσίας»). Βλ. ακόμα ΑΠ 1628/2008, ΠοινΔικ 2009, 485, ή www.areiospagos.gr, ΑΠ 1488/2006, ΠοινΛογ 2006, 1374, ή www.areiospagos.gr : «Οι κατηγορούμενοι υπηρετούσαν ως υπάλληλοι στο Υποκατάστημα ... της τότε Τράπεζας ... προέβησαν σε σειρά ενεργειών που τελικά έβλαψαν με γνώση τους την περιουσία της ανωτέρω Τράπεζας, της οποίας οι πρώτος και τρίτος είχαν, βάσει δικαιοπραξίας, την επιμέλεια και διαχείριση. Συγκεκριμένα, οι πρώτος και τρίτος των κατηγορουμένων, έχοντας την ευθύνη της εύρυθμης λειτουργίας του άνω Υποκαταστήματος, της υγιούς αναπτύξεως των εργασιών του, και της καθοδηγήσεως και του ελέγχου των υφισταμένων τους και παρά το γεγονός ότι για τις χρηματοδοτήσεις των πελατών της Τράπεζας όφειλαν να τηρούν τις οδηγίες και τις εγκυκλίου αυτής και τον εργασιακό οργανισμό της και να ενημερώνουν την αμέσως προϊσταμένη αρχή, δηλαδή την Περιφερειακή Διεύθυνση της Τράπεζας, ενώ στα πλαίσια των οδηγιών αυτών όφειλαν να ελέγχουν την πιστοληπτική ικανότητα των χρηματοδοτούμενων πελατών, να τις εξασφαλίσουν με αξιόχρεες εγγυήσεις και να μην υπερβαίνουν το ανώτατο επιτρεπτό όριο που καθοριζόταν από τις εγκυκλίου της Τράπεζας, με πρόθεση, από κοινού ενεργώντας (και με την πιο κάτω άμεση συνέργεια του δεύτερου κατηγορουμένου), προέβησαν α) είτε σε άμεσες χρηματοδοτήσεις αγνώστου αριθμού επιχειρήσεων και ιδιωτών ακόμη και σε πρόσωπα που ασκούσαν τη δραστηριότητά τους και εκτός της έδρας του άνω Υποκαταστήματος, χωρίς οι χρηματοδοτούμενοι να πληρούν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις προς τούτο, δεχόμενα επισφαλείς καλύψεις, πλαστά ή νοθευμένα αξιόγραφα ή πάσχοντα ως προς τα τυπικά στοιχεία της εγκυρότητάς τους ή κλεμμένες επιταγές, καθώς και επιταγές που αφορούσαν λογαριασμούς που είχαν παύσει να υφίστανται προ ετών ή και Τραπεζών που έπαυσαν να λειτουργούν με τη συγκεκριμένη επωνυμία που έφερε η επιταγή ...» (παρόμοιο παράδειγμα απιστίας από τραπεζικό υπάλληλο βλ. σε Uwe Hellmann / Katharina Beckemper, Wirtschaftsstrafrecht, 2013, σελ. 91επ., 96). Καθίσταται πρόδηλο ότι, έστω και αν η ως άνω απόφαση δεν κάνει λόγο σχετικά με το είδος της επελευθέρωσης ζημίας, πρόκειται εδώ για «εξομοιούμενη με τη ζημία διακινδύνευση περιουσίας», ένεκα της αφερεγγυότητας και ανικανότητας των δανειοληπτών να εξοφλήσουν τα δάνεια.

²⁰⁵ Ως επιχορηγήσεις ή επιδοτήσεις θεωρούνται τα χρηματικά ποσά που δίνονται χαριστικά για την κάλυψη των δαπανών ή του κόστους μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας με σκοπό την ενίσχυσή της, ενώ ως χρηματοδοτήσεις νοούνται όχι απλώς οι δανειοδοτήσεις αλλά η χορήγηση ειδικών παροχών προνομιακής φύσεως (π.χ. εγγύηση του Δημοσίου για την παροχή δανείων, απαλλαγές, μειώσεις ή εκπτώσεις σε άμεσους ή έμμεσους φόρους, δωρεάν παροχή ακίνητων εκτάσεων του Δημοσίου για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας κ.λπ.) : βλ. Α. Στοϊλα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Β, 2011, σελ. 627. Πάντως, κατά την ορθότερη άποψη θα πρέπει να έχουν ήδη δοθεί επιχορηγήσεις ή επιδοτήσεις ή να έχουν γίνει χρηματοδοτήσεις. Δεν αρκεί για να εφαρμοσθεί το 263 Α ΠΚ να υπάρχει απλώς δυνατότητα με βάση τον νόμο να δοθούν. Σκοπός του νόμου είναι να προστατεύσει το δημόσιο χρήμα, που προσφέρεται ως επιχορήγηση ή χρηματοδότηση, και το τραπεζικό χρήμα, που συμβάλλει με τη δανειοδότηση των επιχειρήσεων στην οικονομική ανάπτυξη, να αποτρέψει δηλαδή με την αυξημένη ποινή την προσβολή του δοθέντος δημόσιου και τραπεζικού χρήματος (βλ. σε Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 237-239, ένα σχετικό παράδειγμα τελεολογικής συστολής, Α. Στοϊλα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Β, 2011, σελ. 628, με περαιτέρω παραπομπές).

συνολικά το ποσό των 150.000 ευρώ, που έλαβε στην κατοχή του ένεκα της ιδιότητάς του ως υπαλλήλου. Και τα δύο εγκλήματα προσβάλλουν τα ίδια έννομα αγαθά, δηλαδή την ιδιοκτησία-περιουσία του Δήμου Ε και την απαιτούμενη καθαρότητα και εντιμότητα, που πρέπει να διέπει τη συμπεριφορά των υπαλλήλων. Ωστόσο, όσον αφορά την ιδιοκτησία-περιουσία του Δήμου Ε, αυτή εμφανίζει στο πρακτικό ζήτημα δύο διαφορετικές επιφάνειες ή όψεις και συγκεκριμένα τα εισπραττόμενα από τέλη καθαριότητας έσοδα και τα ήδη στο ταμείο υφιστάμενα έσοδα. Πάντως, κατά την κρατούσα άποψη τα ποσά των 140.000 ευρώ και των 150.000 ευρώ **δεν αθροίζονται**, όπως συμβαίνει για τα ποσά των μερικότερων πράξεων ενός και του αυτού κατ' εξακολούθηση εγκλήματος, επειδή **αφορούν διαφορετικά εγκλήματα**, έτσι ώστε δεν είναι δυνατή εδώ η εφαρμογή του άρθρου 1 του Ν 1608/1950, που απαιτεί το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε στο Δημόσιο ή στα λοιπά δημόσια νομικά πρόσωπα να υπερβαίνει το ποσό των 50.000.000 δραχμών (=150.000 ευρώ : βλ. Ε. Καμπέρου – Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 90). Σύμφωνα με το **άρθρο 1 του Ν 1608/1950 περί αυξήσεως των ποινών που προβλέπονται για τους καταχραστές του Δημοσίου** ισχύουν τα εξής : «1. Στον ένοχο των αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 216, 218, 235, 236, 237, 242, (256), 258, 372, 375 και 386 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτά στρέφονται κατά του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κατά άλλου νομικού προσώπου από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 263Α του Ποινικού Κώδικα και το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε στο Δημόσιο ή στα πιο πάνω νομικά πρόσωπα υπερβαίνει το ποσό των 50.000.000 δραχμών, επιβάλλεται η ποινή της κάθειρξης και, αν συντρέχουν ιδιαζόντως επιβαρυντικές περιστάσεις, ιδίως αν ο ένοχος εξακολούθησε επί μακρό χρόνο την εκτέλεση του εγκλήματος ή το αντικείμενό του είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας,²⁰⁶ επιβάλλεται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης.²⁰⁷

²⁰⁶ Για τον προσδιορισμό του ως άνω ποσού των 150.000 ευρώ ή της έννοιας του αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ίσχυε και παλαιότερα με βάση ειδικό νόμο (άρθρο 16 παρ. 2 ν.δ. 2576/1953) και ισχύει και σήμερα το **σύστημα του αθροιστικού υπολογισμού** των μερικότερων πράξεων (βλ. και άρθρο 98 παρ. 1, 2 ΠΚ). ΑΠ 677/2009, ΠοινΧρ 2010, 136, ή www.areiospagos.gr: «Με τη διάταξη του άρθρου 5 περ. 7 του ν. 2943/2001, με την οποία προβλέπεται (μετά την εισαγωγή του ευρώ) η μετατροπή των δραχμών σε ευρώ ... το ποσό των 50.000.000 δρχ. αναπροσαρμόστηκε σε 150.000 Ευρώ (και όχι σε 146.000 ή 147.000 Ευρώ), αφού το ακριβές ποσό από τη μετατροπή είναι 146.735 Ευρώ και η αναπροσαρμογή γίνεται στην πλησιέστερη δεκάκις χιλιάδα ... Το αναφερόμενο ποσό των 150.000 Ευρώ ή των 50.000.000 δραχμών ... υπολογίζεται προκειμένου εγκλήματος που στρέφεται κατά του Δημοσίου, τραπεζών ημεδαπής κ.λ.π. και τελέσθηκε κατ' εξακολούθηση στο σύνολό του και για τις μερικότερες πράξεις ... σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 16 παρ. 2 του ν.δ. 2576/1953 ... καθώς επίσης και τον προσδιορισμό του αντικειμένου του εγκλήματος ως ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, λαμβάνεται υπόψη το όλο περιεχόμενο των μερικότερων πράξεων, το δε άρθρο 16 παρ. 2 του ν.δ. 2576/1953, που αφορά στα περιοριστικά αναφερόμενα εγκλήματα του άρθρου 1 του ν. 1608/50, δεν έχει καταρριφθεί ούτε ρητώς, ούτε σιωπηρώς από τις διατάξεις των άρθρων 52 παρ. 4 του ν. 2721/1999 και 98 παρ. 2 του ΠΚ, αντίστοιχα, και ως ειδική διάταξη, κασισχύει της νεότερης ως άνω γενικής διατάξεως του άρθρου 98 παρ. 2 του ΠΚ (Ολ ΑΠ 5/2002, ΑΠ 298/2008)».

²⁰⁷ **Για το ότι προϋπόθεση για τον αθροιστικό υπολογισμό είναι η ομοιότητα των μερικότερων πράξεων ενός κατ' εξακολούθηση εγκλήματος** πρβλ. ΣυμβΑΠ 1393/2008, ΠοινΧρ 2009, σελ. 523επ., ή www.areiospagos.gr : «Πρόκειται δηλαδή για έγκλημα σωρευτικά μικτό, υπό την έννοια ότι οι πλείονες τρόποι πραγματώσεώς του, ήτοι η κατάρτιση εξυπαρχής πλαστού εγγράφου και η νόθευση γνησίου, δεν μπορούν να εναλλαχθούν μεταξύ τους και κάθε τρόπος συνιστά αυτοτελή μορφή τελέσεως της πράξεως, διακρινόμενη σαφώς από την άλλη. Σε περίπτωση δε συνδρομής και των δύο τρόπων τελέσεως υπόκεινται δύο εγκλήματα, που συρρέουν μεταξύ τους πραγματικά. Εξάλλου από τη διάταξη του άρθρου 98 ΠΚ με σαφήνεια προκύπτει ότι για την ύπαρξη εγκλήματος κατ' εξακολούθηση απαιτείται, μεταξύ άλλων, όπως οι μερικότερες πράξεις είναι όμοιες, κάθε μία δηλαδή να περιέχει τα συστατικά στοιχεία της ίδιας νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος. ... Επομένως, δεν υπάρχει κατ' εξακολούθηση έγκλημα, μεταξύ περισσότερων πράξεων, άλλων μεν καταρτίσεως, άλλων δε νοθεύσεως εγγράφου, διότι πρόκειται για διαφορετικές αντικειμενικές υποστάσεις ... Για τον λόγο μάλιστα αυτό, στην περίπτωση διαπράξεως του εγκλήματος της πλαστογραφίας και με τις δύο μορφές (καταρτίσεως και νοθεύσεως), κάθε μία από τις οποίες τελέσθηκε κατ' εξακολούθηση, προκειμένου να προσδοθεί κακουρηγηματικός χαρακτήρας στην όλη εγκληματική συμπεριφορά του δράστη, όταν αυτός διαπράττει πλαστογραφίες κατ' επαγγελμα ή κατά συνήθεια, πρέπει, για την πληρότητα της αιτιολογίας του παραπεμπτικού βουλεύματος, **να προσδιορίζεται ειδικώς ότι το συνολικό όφελος που σκόπευε να προσπορίσει ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των 15.000 ευρώ για κάθε μία χωριστά από τις δύο αυτές μορφές της πλαστογραφίας και όχι για το σύνολο της δραστηριότητάς του, αφού, στην περίπτωση αυτή, είναι δυνατό οι μεν εξακολουθητικές πράξεις της πλαστογραφίας με την μορφή της καταρτίσεως να φέρουν τον χαρακτήρα του πλημμελήματος, αν για αυτές το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία δεν υπερβαίνουν τα 15.000 ευρώ, οι δε**

Ο λογιστής Λ και οι τέσσερις λοιποί υπάλληλοι (ταμίες Τ1 και Τ2 και υπάλληλοι λογιστηρίου Σ1 και Σ2), που συνέβαλαν στην τμηματική εκταμίευση των 130.000 και των 20.000 δεν θα μπορούσαν να τιμωρηθούν ως **συναυτουργοί**, αφού δεν πραγμάτωσαν κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της υπεξαίρεσης στην υπηρεσία κατ' εξακολούθηση (δεν υφίσταται συνεκτέλεση κατά την παράνομη ιδιοποίηση των χρημάτων από τον Α), αλλά ούτε και ως **αναγκαίοι ή άμεσοι συνεργοί**, επειδή η συμπεριφορά τους περιορίζεται στην προσφορά της κατοχής των χρημάτων και συνεπώς δεν λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια και κατά την εκτέλεση της κύριας πράξης, που είναι η παράνομη ιδιοποίηση των χρημάτων²⁰⁸ (βλ. άρθρο 46 παρ. 1 β ΠΚ). Θα τιμωρηθούν ως απλοί συνεργοί σε υπεξαίρεση στην υπηρεσία κατ' εξακολούθηση (άρθρα 98 παρ. 1, 2, 258 περ. γ υποπερ. β, 263 Α περ. γ και δ ΠΚ και άρθρο 47 ΠΚ), εφόσον είχαν δόλο (άρθρα 18, 26 ΠΚ). Για τους τρεις πρώτους προκύπτει, ότι «αυτοί γνώριζαν από την αρχή τις προθέσεις του Α και ενεργούσαν σε συνεννόηση μαζί του, αφού είχαν λάβει την υπόσχεση ότι και στους ίδιους θα έδινε τμήμα από το ανωτέρω ποσό». **Για τους δύο τελευταίους δεν προκύπτει πάντως από το πρακτικό ζήτημα δόλος.**²⁰⁹ Όμως εδώ ανακύπτει το εξής πρόβλημα. Δεν προκύπτει από το πρακτικό ζήτημα αν οι πέντε απλοί συνεργοί προσέφεραν όλοι μαζί όλο το ποσό των 150.000 ευρώ ή αν ο καθένας προσέφερε ένα μερικότερο ποσό κάθε φορά. Συνεπώς, δεν δύναται να διαγνωσθεί αν είναι συνεργοί σε πλημμεληματική ή κακουργηματική υπεξαίρεση. Σύμφωνα με το άρθρο 49 παρ. 2 ΠΚ ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή **άλλες περιστάσεις που επαυξάνουν το αξιόποιο** (στις «**άλλες περιστάσεις που επαυξάνουν το αξιόποιο**» πρέπει να υπαχθεί και η βλάβη στην ξένη περιουσία που υπερβαίνει τις 120.000 ευρώ) λαμβάνονται υπόψη μόνο για τον συμμετοχο στον οποίο υπάρχουν, δηλαδή εδώ για τον Α. **Η περίπτωση ομοιάζει με το εξής παράδειγμα :** Ο Α κλέβει κατ' εξακολούθηση και κατ' επάγγελμα και κατά συναυτουργία και μη, εισερχόμενος σε είκοσι συνολικά οικίες, και έχει συγκεντρώσει κλοπιμαία συνολικής αξίας άνω των 120.000 ευρώ (άρθρο 374 περ. ε ΠΚ : κάθειρξη μέχρι δέκα ετών). Στις τρεις τελευταίες κλοπές που λαμβάνουν χώρα σε χριστουγεννιάτικες διακοπές είχε ως συναυτουργό τον Β, οποίος μετά τα Χριστούγεννα και τις άλλες εορτές επέστρεψε στην εργασία του στην Αθήνα. Η συνολική αξία των κλαπέντων στις τρεις τελευταίες κλοπές είναι μόνο 32.000 ευρώ. Ο Β ευθύνεται μόνο για κατ' εξακολούθηση και κατά

εξακολουθητικές πράξεις του ίδιου εγκλήματος, που τελούνται με τη μορφή της νοθεύσεως, να φέρουν τον χαρακτήρα του κακουργήματος, αν για αυτές το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν τα 15.000 ευρώ ή και αντιστρόφως» (σήμερα βεβαίως μετά τον Ν 4055/2012 απαιτείται η υπέρβαση των 30.000 ευρώ).

²⁰⁸ **Τι σημαίνει παράνομη ιδιοποίηση; Ο Άρειος Πάγος είναι συνήθως πάνω σ' αυτό το σημείο ασαφής και λακωνικός :** « ... (γ) παράνομη ιδιοποίηση του πράγματος από τον δράστη, η οποία συντρέχει όταν αυτή γίνεται χωρίς τη συναίνεση του ιδιοκτήτη ή δίχως άλλη νόμιμη αιτία. Υποκειμενικά απαιτείται δόλια προαίρεση του δράστη που εκδηλώνεται με οποιαδήποτε ενέργεια, η οποία εμφανίζει εξωτερική του θελήσεώς του να ενσωματώσει το πράγμα, χωρίς νόμιμο δικαιολογητικό λόγο, στη δική του περιουσία» (ΑΠ 1125/2010, areiospagos.gr). Το στοιχείο «παράνομη ιδιοποίηση» υφίσταται, όταν κάποιος δεν έχει αξίωση αναγνωριζόμενη από την έννομη τάξη : βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Το «παράνομον» της ιδιοποίησης κατά τα άρθρα 372, 375, 380 και του περιουσιακού οφέλους κατά τα άρθρα 385, 386 ΠΚ, ΠοινΧρ 1968, 513επ., 526, 529επ., Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 523, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα ... , σελ. 172επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία. **Παράνομα ιδιοποιείται ξένο κινητό πράγμα** αυτός που συμπεριφέρεται σε σχέση με το ξένο κινητό πράγμα σαν να ήταν δικό του και ειδικότερα το παρακρατεί, το χρησιμοποιεί, το εκμεταλλεύεται, το εκμισθώνει, το αναλώνει, το χρησηδανείζει, το πουλάει, το δωρίζει, το ανταλλάσσει με άλλο ή το διαθέτει **σαν να είναι κύριος, έστω και αν δεν είναι κύριος.**

²⁰⁹ Σχετικά με τις ως άνω μορφές συμμετοχής στο έγκλημα βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 242επ., 255επ., 258επ., με περαιτέρω παραπομπές.

συναυτουργία κλοπές αντικειμένων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρα 45, 49 παρ. 2, 98, 372 παρ. 1 ΠΚ : φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών).²¹⁰

Βλ. Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη/Ι. Φαρσεδάκη, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία (ΜΕΡΟΣ Α΄), ΠοινΔικ 2016, σελ. 1επ., 16επ., όπου σχετικά με **απιστία κατ' εξακολούθηση που φερόταν να τελέστηκε με απευθείας αναθέσεις δημόσιων έργων** κ.λπ. (με αφορμή το βούλευμα ΣυμβΕφΠειρ 111/2013, ΠοινΔικ 2014, 679 επ.) διαλαμβάνονται τα εξής :

Με το ως άνω παραπεμπτικό (για τον ένα εκ των κατηγορουμένων) βούλευμα έγινε δεκτή η πρόταση του Αντεισαγγελέα Εφετών ... Ο κατηγορούμενος ήταν Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου μιας Δημοτικής Επιχείρησης, η οποία είχε συσταθεί ως **νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου** από τον Δήμο Πειραιά και χρηματοδοτούνταν από αυτόν. Στους σκοπούς της Δημοτικής Επιχείρησης εντασσόταν και η κατασκευή δημόσιων (δημοτικών) έργων προς όφελος των Δημοτών του Πειραιά. Ο κατηγορούμενος φερόταν να έχει προβεί στον Πειραιά από 6.3.2006 έως 14.9.2006 **σε απευθείας αναθέσεις έργων, αν και η αξία του έργου υπερέβαινε το όριο** που προβλέπεται από τον νόμο, οπότε επιβαλλόταν μια δημόσια προκήρυξη του έργου,²¹¹ σε αναθέσεις έργων που ανήκαν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Δήμου, οπότε δεν δικαιούνταν να ενεργεί η Δημοτική Επιχείρηση, και σε αναθέσεις έργων, των οποίων η αξία δεν υπερέβαινε μεν το όριο του νόμου, σε εργολήπτρια όμως εταιρία που δεν ήταν εγγεγραμμένη στο Μητρώο Εργοληπτών Δημοσίων Έργων. Στον κατηγορούμενο καταλόγισε το Συμβούλιο, **ακολουθώντας πλήρως την εισαγγελική πρόταση, απιστία κατ' άρθρο 390 ΠΚ σε βαθμό κακουργήματος με ζημία 411.550 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ), δηλαδή άνω των 30.000 ευρώ** (κατά τον χρόνο τέλεσης των πράξεων το όριο, η υπέρβαση του οποίου συνεπαγόταν κακούργημα, ήταν το ποσό των 15.000 ευρώ).

Ωστόσο, το ως άνω αναφερόμενο βούλευμα προκαλεί κάποιες εύλογες απορίες και προβληματισμούς :

1. Γιατί εφαρμόσθηκε η διάταξη του άρθρου 390 ΠΚ, αφού υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 256 ΠΚ για την **απιστία στην υπηρεσία** και αυτός θα ήταν ο ορθός νομικός χαρακτηρισμός; Ο κατηγορούμενος εργαζόταν σε κάποιο νομικό πρόσωπο από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 263 Α ΠΚ και συνεπώς είχε την ιδιότητα του δημόσιου υπαλλήλου. Συγκεκριμένα ήταν Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου μιας Δημοτικής Επιχείρησης, η οποία είχε συσταθεί ως **νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου** από τον Δήμο Πειραιά και χρηματοδοτούνταν από αυτόν (βλ. το άρθρο 263 Α περ. γ και δ ΠΚ, ως τούτο ίσχυε προ του Ν 4254/2014 και του Ν 4262/2014).²¹² **Εξάλλου, η ελάττωση της δημοτικής περιουσίας είναι προφανής και αδιαμφισβήτητη, όταν δημοτικά έργα ανατίθενται από μια Δημοτική Επιχείρηση κατά παράτυπο και παράνομο τρόπο σε εργολήπτριες εταιρίες και η εκτέλεση των έργων αυτών συνεπάγεται βλάβη ή ζημία στην περιουσία της, η οποία σχηματίζεται και υπάρχει από την περιουσία του Δήμου.** Όταν μια Δημοτική Επιχείρηση βέβαια προβαίνει σε σπάταλη διαχείριση της περιουσίας της που της παρέχεται από ένα Δήμο για την εκτέλεση κάποιων

²¹⁰ Η συνολική αξία του αντικειμένου του εγκλήματος άνω των 120.000 ευρώ και η κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος συνιστούν «**άλλες περιστάσεις που επαυξάνουν το αξιόποινο**». Βλ. για τη δεύτερη περίπτωση Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, 2011, σελ. 784επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία.

²¹¹ Με τη δημόσια προκήρυξη δημόσιων έργων ή προμηθειών αφενός διασφαλίζεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός και παρέχονται σε όλους τους εμπόρους και τις επιχειρήσεις (όχι μόνο στους τοπικούς ή στους εγχώριους) ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες για συμμετοχή στην εμπορική δραστηριότητα και για πλουτισμό και **αφετέρου επιτυγχάνονται κάθε φορά οι πλέον συμφέρουσες τιμές και υψηλές προδιαγραφές σχετικά με την ποιότητα του έργου προς όφελος του δημόσιου συμφέροντος** : πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μια Εισαγωγή στις Δημόσιες Συμβάσεις με βάση το δίκαιο και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επιθεώρησης Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου 2011, σελ. 859-898, Κυπριακό Νομικό Βήμα, τεύχος 2ον του 2011, σελ. 89-136, Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος, καθώς και Δωδεκανησιακή Νομολογία 2011, σελ. 825-854, με περαιτέρω παραπομπές.

²¹² Βλ. παρόμοια περίπτωση σε Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Δέκα Πρακτικά Θέματα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, ΠοινΔικ 2014, σελ. 997.

έργων στον Δήμο αυτόν, οι συνέπειες θα είναι οι ανάγκες για διαρκώς νέα χρηματοδότηση και σε κάθε περίπτωση η εκτέλεση έργων, των οποίων η αξία δεν ανταποκρίνεται στο ύψος της χρηματοδότησης. Το αποτέλεσμα πάντοτε θα είναι η ελάττωση της περιουσίας του Δήμου, δηλαδή η πρόκληση ζημίας στη δημοτική περιουσία. Σε παρόμοιες περιπτώσεις η μεταβιβαζόμενη στα πλαίσια χρηματοδότησης από τον Δήμο στην ιδρυόμενη Δημοτική Επιχείρηση (νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου) περιουσία για την εκπλήρωση των σκοπών της προς το συμφέρον του Δήμου και των Δημοτών, **τυπικά ανήκει σ' αυτήν, ενώ ουσιαστικά, από τη σκοπιά του ποινικού και όχι του αστικού δικαίου, εξακολουθεί να είναι περιουσία του Δήμου.** Αυτονόητα, μάλιστα, η παράνομη ανάθεση δημοτικών έργων σε εργολήπτριες εταιρίες με ζημία της Δημοτικής Επιχείρησης θα σημαίνει **διαχείριση εκ μέρους του υπαλλήλου εσόδων για την ικανοποίηση αναγκών του Δήμου** με ελάττωση της δημοτικής περιουσίας (βλ. άρθρο 256 ΠΚ).²¹³

Υπέρ των ανωτέρω υποστηριζομένων συνηγορούν και τα ακόλουθα, που ισχύουν σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων. Δήμος ή Κοινότητα μπορεί να συστήσει δημοτική ή κοινοτική κοινωφελή επιχείρηση με σκοπό την οργάνωση λειτουργιών ή δραστηριοτήτων και την παροχή υπηρεσιών συναφών ή συνδεδεμένων με τις αρμοδιότητες τους, που αναφέρονται στους τομείς της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, της παιδείας, του πολιτισμού, του αθλητισμού και του περιβάλλοντος κ.λπ. Η σύσταση ή η συμμετοχή σε επιχείρηση οποιασδήποτε μορφής γίνεται μετά από απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του. Στην απόφαση αυτή καθορίζονται η επωνυμία, η κατηγορία, ο σκοπός, η διάρκεια, η έδρα της επιχείρησης, το κεφάλαιο, η διοίκηση, οι πόροι και κάθε άλλο στοιχείο αναγκαίο κατά την κρίση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου. Η κοινωφελής επιχείρηση είναι δυνατόν να χρηματοδοτείται από τον οικείο Ο.Τ.Α. για τις δραστηριότητες και τις παρεχόμενες από αυτήν υπηρεσίες, μετά από σχετική απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του. Εφόσον η δραστηριότητα της επιχείρησης συνδέεται με την παροχή υπηρεσιών, είναι δυνατή, με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου αυτής, η είσπραξη εύλογης αποζημίωσης από τους αποδέκτες αυτών για κάλυψη μέρους του κόστους των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η σχετική απόφαση υπόκειται στην προηγούμενη έγκριση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του (άρθρα 253, 254, 259 Ν 3463/2006). Οι κοινωφελείς επιχειρήσεις διοικούνται από διοικητικό συμβούλιο, αποτελούμενο από επτά (7) έως έντεκα (11) μέλη, τα οποία ορίζονται μαζί με τους αναπληρωτές τους από το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο (άρθρο 255 παρ. 1 εδ. α Ν 3463/2006). Οι αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου της επιχείρησης εγκρίνονται από το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο, αν αυτές αφορούν: α) Την ψήφιση του προϋπολογισμού, του ισολογισμού και της έκθεσης πεπραγμένων. β) Την αγορά ή εκποίηση ακινήτων ή την επιβάρυνση αυτών με εμπράγματο δικαίωμα. γ) Τη διάθεση των καθαρών κερδών ή τη διενέργεια επενδύσεων. δ) Την αύξηση του κεφαλαίου της επιχείρησης. ε) Τη συγχώνευση ή τη λύση της επιχείρησης, στ) Τη σύναψη δανείων και ζ) Την έγκριση των κανονισμών του επομένου άρθρου (άρθρο 256 παρ. 1 Ν 3463/2006). Δεν θα ήταν λοιπόν υπερβολικό να υποστηριχθεί, ότι μεταξύ του Δήμου και της από αυτόν ιδρυόμενης Δημοτικής Επιχείρησης προς εκτέλεση δημοτικών κ.λπ. έργων υφίσταται σχέση σιωπηρής και άτυπης εντολής, για την οποία όμως ο Άρειος Πάγος έχει δεχθεί: **«Ο εντολοδόχος δεν έχει κυριότητα επί των χρημάτων, τα οποία αποκτά από την εκτέλεση της εντολής, είτε αυτά αποκτώνται σε μετρητά, είτε με επιταγές ή συναλλαγματικές είτε με κατάθεση σε προσωπικό τραπεζικό λογαριασμό του. Γι' αυτό σε περίπτωση μη απόδοσης στον εντολέα και παράνομης ιδιοποίησης όσων απέκτησε από την εκτέλεση της εντολής**

²¹³ Πρβλ. ΟΛΑΠ 2/2009, ΠοινΔικ 2009, 546επ., ΑΠ 824/2013, www.areiospagos.gr, Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια - Παραδείγματα, 2015, σελ. 145επ.

διαπράττει το αδίκημα της υπεξαίρεσης του άρθρου 375 του ΠΚ» (ΑΠ 24/2010, www.areiospagos.gr).

2. Από την εισαγγελική πρόταση που δημοσιεύθηκε απουσιάζουν οι σκέψεις και αποδείξεις σχετικά με την προκληθείσα κάθε φορά ζημία στην περιουσία της Δημοτικής Επιχείρησης και κατ' επέκταση στην περιουσία του Δήμου αλλά και η αιτιολογία ως προς το μέγεθος της προκληθείσας ζημίας, **αν και η πρόκληση τέτοιας ζημίας είναι το σημαντικότερο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της απιστίας και στο άρθρο 390 ΠΚ και στο άρθρο 256 ΠΚ.** Για παράδειγμα αναφέρεται μόνο : «Όσον αφορά την από 6.3.2006, υπ' αριθ. 1 στον πίνακα 4 των Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, σύμβαση που υπεγράφη μεταξύ του 1ου κατηγορουμένου υπό την ως άνω ιδιότητά του, και του εργολήπτη Β.Γ., και αφορούσε την κατασκευή αποχέτευσης επί της οδού ..., προϋπολογισμού 11.000 ευρώ (και με συνυπολογισμό του ΦΠΑ 13.090 ευρώ), αυτή καταρτίσθηκε καθ' υπέρβαση της διαχειριστικής εξουσίας του 1ου κατηγορουμένου, καθόσον το έργο αυτό το μεν ως δημοτικό ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Δήμου ... κατά το άρθρο 24 παρ. 1 του ΠΔ 410/1995 και επομένως δεν ηδύνατο να συναφθεί από τη Δημοτική Επιχείρηση του Δήμου ..., χωρίς απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου κατ' άρθρο 36 του ΠΔ 410/1995, με πλειοψηφία των 2/3 του συνολικού αριθμού των μελών, το δε, η απευθείας ανάθεσή του που ήταν καταρχήν επιτρεπτή αφού ο προϋπολογισμός του δεν ξεπερνούσε το ποσοτικό όριο των 15.000 ευρώ». Επίσης, αναφέρεται μεταξύ άλλων περιπτώσεων : «Όσον αφορά την από 20.5.2006, υπ' αριθ. 3 στον πίνακα 4 των Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, σύμβαση που υπεγράφη μεταξύ του 1ου κατηγορουμένου υπό την ως άνω ιδιότητά του, και του εργολήπτη Ι.Μ., και αφορούσε στην εκτέλεση ηλεκτρολογικών εργασιών στο χώρο της Πρόνοιας πίσω από τα γραφεία της ..., προϋπολογισμού 126.050 ευρώ (και με συνυπολογισμό του ΦΠΑ 149.999,50 ευρώ), αυτή καταρτίσθηκε καθ' υπέρβαση της διαχειριστικής εξουσίας του 1ου κατηγορουμένου, καθόσον το μεν δεν ηδύνατο να συναφθεί από τη Δημοτική Επιχείρηση του Δήμου ..., με απευθείας ανάθεση στον ως άνω εργολάβο, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 2 περ. γ' του Ν 1418/1984 που προβλέπει ως εξαιρετική τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης και υπό προϋποθέσεις, οι οποίες δεν συνέτρεχαν εν προκειμένω αφού ο προϋπολογισμός του έργου ξεπερνούσε το ποσοτικό όριο των 15.000 ευρώ που». Τελικά, παρατίθενται άλλα πέντε έργα και αναφέρεται ως ζημία το ποσό των 411.550 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ), που συνάγεται, όπως προκύπτει από την πρόσθεση που μπορεί να ενεργήσει κάποιος, από το άθροισμα των τιμών, με τις οποίες συμφωνήθηκε η ανάθεση των έργων. Παρενθετικά, ενδείκνυται να επισημανθούν τα εξής : Η περιουσία περιλαμβάνει **το ενεργητικό μέρος** (το σύνολο των χρηματικά αποτιμητών πραγμάτων και δικαιωμάτων) και **το παθητικό μέρος** (το σύνολο των χρηματικά αποτιμητών οφειλών, χρεών και υποχρεώσεων). Η βλάβη ξένης περιουσίας επέρχεται με την επί τα χείρω αλλοίωση των περιουσιακών στοιχείων, δηλαδή με τη μείωση του ενεργητικού ή την αύξηση του παθητικού.²¹⁴ **Περιουσιακή βλάβη μπορεί να συνιστά και συγκεκριμένη απειλή ή διακινδύνευση της περιουσίας, όταν επιφέρει μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής και μπορεί έτσι να αποτιμηθεί ως επελθούσα βλάβη.** Μείωση της περιουσίας του παθόντος συνιστά και η από μέρους του ανάληψη υποχρεώσεως χωρίς ταυτόχρονη ανάληψη υποχρεώσεως αντίστοιχης αξίας από τον δράστη, όπως και η καταβολή παροχής χωρίς τη λήψη αντιπαροχής αντίστοιχης αξίας, στην περίπτωση δε κατά την οποία τα γεγονότα που παρέστησε ή απέκρυψε ο δράστης **αφορούν συνομολογηθείσες ιδιότητες πωληθέντος πράγματος η θετική ζημία του απατηθέντος αγοραστού έγκειται στη διαφορά μεταξύ της**

²¹⁴ Πρβλ. ΑΠ 204/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 1947/2006, ΠοινΧρ 2007, 817, ΑΠ 702/1980, ΠοινΧρον 1980, 833, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 1976, 1981επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία, Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 583, 588επ., υπό επίκληση νομολογίας και απόψεων Μυλωνόπουλου και Σπινέλλη.

αγοραίας αξίας την οποία θα είχε το πράγμα αν υπήρχε η συνομολογηθείσα ιδιότητα και εκείνης που αυτό έχει λόγω ελλείψεως της ιδιότητας (ΑΠ 368/2009, www.areiospagos.gr). Δεν υφίσταται βλάβη της περιουσίας, εάν ο απατηθείς λαμβάνει ίσης αξίας αντιπαροχή με την παροχή, εκτός εάν η ίσης αξίας αντιπαροχή είναι εντελώς άχρηστη στον εξαπατηθέντα, όταν λαμβάνονται υπόψη οι ατομικές του ανάγκες και περιστάσεις²¹⁵ (π.χ. ο δράστης έπεισε το θύμα να αγοράσει ένα μηχάνημα ορισμένης αξίας και εκ των υστέρων αποδείχθηκε, ότι το συγκεκριμένο μηχάνημα δεν μπορούσε να προσαρμοσθεί και να λειτουργήσει στο θερμοκήπιό του, ενώ ο πωλητής τον διαβεβαίωσε με εν γνώσει ψευδείς παραστάσεις, ότι θα μπορούσε να λειτουργήσει). Το γεγονός ότι η εκτέλεση ενός δημοτικού ή γενικότερα δημόσιου έργου ανατίθεται χωρίς δημόσια προκήρυξη αλλ' απευθείας, παράτυπα και χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου σε μια εργολήπτρια εταιρία δεν σημαίνει αυτόματα και απαραίτητα ελάττωση δημόσιας ή δημοτικής περιουσίας και τέλεση αξιόποινης πράξης. Ο εργολήπτης ενδέχεται να κατασκευάσει έργο που να είναι ποιοτικά άψογο και να ανταποκρίνεται πλήρως στη συμφωνηθείσα τιμή ή και να αξίζει περισσότερο από αυτήν. Μια επομένως ζημία στην περιουσία της Δημοτικής Επιχείρησης και κατ' επέκταση στη δημοτική περιουσία θα υφίστατο, αν αποδεικνυόταν, ότι το εκτελεσθέν κάθε φορά δημοτικό έργο ήταν όχι υψηλών προδιαγραφών και πάντως μικρότερης αξίας από την τιμή που συμφωνήθηκε (εδώ βεβαίως θα ήταν αναγκαία η διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης και η γνωμοδότηση από έναν ή περισσότερους πραγματογνώμονες, για την οποία δεν γίνεται καθόλου λόγος στην εισαγγελική πρόταση) ή ότι εκτελέσθηκε έργο ίσης μεν αξίας προς τη συμφωνηθείσα τιμή αλλά μη αναγκαίο και μη προορισμένο να ικανοποιήσει ανάγκες του Δήμου ή των δημοτών και για τον λόγο αυτόν άχρηστο (οι ως άνω δύο περιπτώσεις αντιστοιχούν στις περιπτώσεις απιστίας στην υπηρεσία που τελείται με αγορά μηχανημάτων για δημόσιο νοσοκομείο σε υψηλές τιμές ανώτερες της κανονικής ή σε κανονικές τιμές χωρίς να χρειάζονται τα μηχανήματα²¹⁶). **Αμφιβολίες επομένως πλανώνται ως προς την πρόκληση ζημίας και ελάττωσης της περιουσίας του Δήμου Πειραιώς και το μέγεθος αυτής.** Εν κατακλείδι, η μη πρόκληση τέτοιας ζημίας στην περιουσία του Δήμου αποκλείει την τέλεση της αξιόποινης πράξης της απιστίας και καταλείπει μόνο περιθώρια για διαπίστωση πειθαρχικού παραπτώματος. Επιπλέον, ως εσφαλμένη θα πρέπει να κρίνεται, ενόψει του ορισμένου ποσού χρηματοδότησης που είχε λάβει η Δημοτική Επιχείρηση από τον Δήμο, η εξής αξιολογική κρίση στην εισαγγελική πρόταση: «... τέλος, μόλις που αξίζει να σημειωθεί ότι ο ισχυρισμός του περί μη ύπαρξης ζημίας, σε βάρος της ..., καθόσον οι εργολήπτες δεν εξοφλήθηκαν από την τελευταία, παρά το ότι εκτέλεσαν τα αναληφθέντα έργα, κρίνεται νομικά και ουσιαστικά αβάσιμος, αφού άπαντες οι ως άνω εργολήπτες προς ικανοποίηση της απαίτησής τους εμφάνισαν τις επιταγές προς πληρωμή και λόγω της μη κάλυψής τους με επαρκές υπόλοιπο, επειδή η ..., πτώχευσε και ήδη τελεί σε καθεστώς εκκαθάρισης, ζήτησαν την έκδοση διαταγών πληρωμής σε βάρος της ..., οπότε η ως άνω ιδιαίτερως μεγάλης αξίας ζημία επήλθε σε κάθε περίπτωση, δεδομένης της δικαστικώς αναγνωρισθείσας αστικής αξιώσεως απάντων τούτων κατ' αυτής (βλ. ειδική αιτιολογία περί τούτου, σε συν/νες πολιτικές αποφάσεις Πρωτ/κείου Πειραιά)». **Επομένως, ούτε καν συνάγεται αν είχαν δοθεί αρχικά κάποια χρήματα και οι ως άνω εργολήπτες δεν εξοφλήθηκαν ως προς ένα υπόλοιπο μέρος ή αν δεν**

²¹⁵ Πρβλ. Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 1976, 1981επ., με περαιτέρω παραπομπές σε άποψη Μυλωνόπουλου και σε ΣυμβΕφΠατρ 167/2007, Ποιν Χρ 2008, 160, Ιακ. Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια - Παραδείγματα, 2015, σελ. 389επ.

²¹⁶ Βλ. πρόταση Εισαγγελέα Α. Κεσίση στο βούλευμα με αριθμό 153/2012 ΣυμβΠλημίων, ΠοινΔικ 2013, 208 : «Θεωρώ ότι κατ' ορθότερη διατύπωση η πράξη της απιστίας συνίσταται στο ότι τα πρόσωπα που είχαν κατά τις κείμενες διατάξεις τη διαχείριση της περιουσίας του Νοσοκομείου αγόρασαν τα παραπάνω υλικά (δίχως να τα προμηθευτούν με παρακατάθεση, δηλαδή με σύμβαση στα πλαίσια της οποίας τα απαιτούμενα υλικά διατηρούνται στους χώρους του Νοσοκομείου και αγοράζονται από το Νοσοκομείο μόνο εφόσον χρησιμοποιηθούν) χωρίς αυτά να είναι αναγκαία ή ότι αγόρασαν τα ως άνω υλικά επιπλέον αυτών που απαιτούνταν από τις ανάγκες νοσηλείας των ασθενών και δεν αποτελεί μεταβολή των πραγματικών περιστατικών που συνιστούν τις αποδιδόμενες στους κατηγορούμενους κατηγορίες ...».

πληρώθηκαν καθόλου από την πτωχέυσασα Δημοτική Επιχείρηση, οπότε η ζημία στην περιουσία της θα ήταν ανύπαρκτη ή περιορισμένη !!!

3. Στην εισαγγελική πρόταση διαλαμβάνονται (υπό επίκληση των ΑΠ 1941/2009, ΑΠ 1611/2010, ΑΠ 973/2010, ΑΠ 532/2011 κ.λπ.) τα εξής : «Εξάλλου διαχειριστής ξένης περιουσίας είναι εκείνος που ενεργεί όχι απλώς «υλικές» πράξεις, αλλά «νομικές» διαχειριστικές πράξεις επί της ξένης περιουσίας έχοντας δυνατότητα πρωτοβουλίας και λήψης αποφάσεων με κίνδυνο και ευθύνη του ιδίου. ... **Σύμφωνα με την επικρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία θεωρία της καταχρήσεως, η εγκληματική συμπεριφορά πραγματώνεται, όταν ο διαχειριστής καταχράται της προς τους τρίτους αντιπροσωπευτικής εξουσίας του, ήτοι όταν εν γνώσει του υπερβαίνει τα όρια της επιτρεπτής έννομης δράσης του, τα οποία οφείλει να τηρεί στα πλαίσια της αντιπροσωπευτικής του εξουσίας, παραβαίνοντας του κανόνες επιμελούς διαχείρισης.**²¹⁷

Τους τελευταίους (κανόνες) προσδιορίζει ο νόμος, η σύμβαση μεταξύ του κυρίου της περιουσίας και του διαχειριστή (π.χ. σύμβαση εντολής, σύμβαση χρηματιστηριακής παραγγελίας κ.λπ.), τα καταστατικά και οι εσωτερικοί κανονισμοί επιχειρήσεων, το είδος και οι στόχοι της διαχείρισης και οι διαμορφωμένοι στις συναλλαγές κανόνες επιμέλειας». **Με την άποψη αυτή θα συμφωνήσουμε απόλυτα**²¹⁸, αφού άλλωστε έτσι προσδιορίζεται σαφέστερα η ζημιόγωνα συμπεριφορά του διαχειριστή ξένης περιουσίας και περιστέλλεται κατά κάποιον τρόπο το αξιόποινο. Δεν αρκεί λοιπόν για την πλήρωση της νομοτυπικής υπόστασης ή μορφής της απιστίας κατ' άρθρο 390 ή 256 ΠΚ να διαχειρίζεται κάποιος ξένη περιουσία και να προκάλεσε ζημία σ' αυτήν αλλά προσαπαιτείται να διαπιστώνεται **κατάχρηση της αντιπροσωπευτικής εξουσίας**. Πρέπει να διευκρινισθεί το εξής : Η άποψη αυτή έχει την πηγή της στον γερμανικό ποινικό κώδικα, όπου στην § 266 (Untreue) ορίζονται τα στοιχεία της απιστίας ως εξής : «(1) Wer die ihm durch Gesetz, behördlichen Auftrag oder Rechtsgeschäft eingeräumte Befugnis, über fremdes Vermögen zu verfügen oder einen anderen zu verpflichten, mißbraucht oder die ihm kraft Gesetzes, behördlichen Auftrags, Rechtsgeschäfts oder eines Treueverhältnisses obliegende Pflicht, fremde Vermögensinteressen wahrzunehmen, verletzt und dadurch dem, dessen Vermögensinteressen er zu betreuen hat, Nachteil zufügt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder mit Geldstrafe bestraft. ...» (= Όποιος καταχράται την με βάση τον νόμο, την εντολή της αρχής ή τη δικαιοπραξία παρεχόμενη σ' αυτόν εξουσία να προβαίνει σε διάθεση ξένης περιουσίας ή να υποχρεώνει, δηλαδή να δεσμεύει, έναν άλλον άλλον ή παραβαίνει την δύναμη του νόμου, εντολής της αρχής, δικαιοπραξίας ή μιας σχέσης πίστης ανήκουσα σ' αυτόν υποχρέωση να διαφυλάσσει επιμελώς ξένα περιουσιακά συμφέροντα και έτσι προξενεί ζημία σ' αυτόν, του οποίου τα περιουσιακά συμφέροντα οφείλει να φροντίζει, τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας μέχρι πέντε ετών ή με χρηματική ποινή. ...). Μια κατάχρηση της εξουσίας διάθεσης ή δέσμευσης θα υφίσταται, όταν ο δράστης υπερβαίνει τα όρια που τίθενται στη δράση του από τον νόμο, τη δικαιοπραξία και συγκεκριμένα τη γενόμενη συμφωνία, το καταστατικό μιας εταιρίας, τον εσωτερικό κανονισμό της επιχείρησης, τις αρχές της καλής πίστης κ.λπ. Έτσι, δεν θα υφίσταται κατάχρηση π.χ. στην περίπτωση μιας επικίνδυνης επένδυσης, που προκάλεσε ζημία, όταν αυτή η επένδυση (π.χ. αγορά μετοχών στο Χρηματιστήριο) έλαβε χώρα μετά από επιμελή στάθμιση των κινδύνων και των δυνατοτήτων και καλύπτεται από **μια ισχυρή συναίνεση του φορέα της περιουσίας** που θα έχει ενημερωθεί πλήρως για τους κινδύνους. Επίσης, δεν θα υφίσταται κατάχρηση της εξουσίας διάθεσης ή δέσμευσης γενικότερα, έστω και αν προκλήθηκε τελικά ζημία στην ξένη περιουσία από τον διαχειριστή αυτής, εφόσον αυτός δεν υπερέβη τα όρια που θέτει ο νόμος, η δικαιοπραξία, το καταστατικό εταιρίας, ο εσωτερικός

²¹⁷Βλ. ακόμα ΑΠ 204/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 341/2010, www.areiospagos.gr : «Από τη διάταξη αυτή, που προβλέπει το έγκλημα της απιστίας, προκύπτει ότι ουσιώδη στοιχεία του εν λόγω εγκλήματος είναι η παρά του υπαιτίου, χωρίς σκοπό νοσηφισμού, κατά την επιμέλεια ή διαχείριση ξένης περιουσίας που του έχει ανατεθεί από το νόμο ή με δικαιοπραξία, εν γνώσει επαγωγής ζημιάς στην περιουσία αυτή, **δια κατάχρησης της αντιπροσωπευτικής εξουσίας του, με ενέργεια εξωτερική**».

²¹⁸ Πρβλ. Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 2078επ.

κανονισμός επιχείρησης, οι αρχές της καλής πίστης κ.λπ. Αντίθετα, θα υφίσταται κατάχρηση, όταν τραπεζικός υπάλληλος παρέχει δάνειο χωρίς να βεβαιωθεί προηγουμένως για τη φερεγγυότητα του δανειολήπτη και χωρίς να λάβει εμπράγματα ασφαλείες ή προσωπικές εγγυήσεις με σκοπό τη διασφάλιση της περιουσίας της τράπεζας σύμφωνα και με τις οδηγίες που περιέχονται σε εγκυκλίους της τράπεζας (βλ. και ΑΠ 1488/2006, ΠοινΛογ 2006, 1374, ή www.areiospagos.gr). Αντιστρόφως, είναι δυνατό να μην υφίσταται κατάχρηση, όταν χορηγούνται σε υπερχρεωμένες εταιρίες δάνεια με σκοπό την εξυγίανση αυτών από μια τράπεζα που έχει εφοδιασθεί με κρατικά κεφάλαια ακριβώς για να εξυγιάνει υπερχρεωμένες επιχειρήσεις και να αποτρέψει προβλήματα ανεργίας. Παρεμπιπτόντως, παράβαση της υποχρέωσης να διαφυλάσσει κάποιος επιμελώς ξένα περιουσιακά συμφέροντα, τα οποία οφείλει να φροντίζει, υφίσταται, όταν αυτός δεν έχει καμιά δυνατότητα νομικής επενέργειας πάνω στην φροντιζόμενη περιουσία ή, με άλλα λόγια, όταν δεν έχει νομικές εξουσίες αλλά μόνο την υποχρέωση να παρακολουθεί επιμελώς το περιουσιακό στοιχείο. Εδώ εντάσσεται π.χ. ο νυχτοφύλακας σε μια έκθεση αυτοκινήτων ή ο ταμίας σε σουπερμάρκετ, που οφείλει να ελέγχει ώστε να μην διέλθει από το ταμείο κανένας πελάτης χωρίς να πληρώσει όλα τα πράγματα που παρέλαβε.²¹⁹

4. Στην εισαγγελική πρόταση επίσης αναφέρεται και το εξής : «Έτσι από τη θεωρία και τη νομολογία διαμορφώθηκαν ως εξής τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης της απιστίας: 1) Ο δράστης να έχει τη διαχείριση ή επιμέλεια ξένης περιουσίας (ολική ή μερική ή για ορισμένη μόνο πράξη) βάσει του νόμου ή δικαιοπραξίας, 2) Η ζημιόγωνα πράξη του να αποτελεί πράξη ή παράλειψη έναντι τρίτων σε σχέση με τον παθόντα με δικαιοπρακτικό χαρακτήρα, 3) Να έχουν παραβιασθεί οι κανόνες της επιμελούς διαχείρισης, 4) Να επέλθει **οριστική περιουσιακή ζημία** και 5) Να υφίσταται αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της πλημμελούς διαχείρισης **και της οριστικής ζημίας**». Για να μην προκαλούνται σύγχυση και αμφιβολίες ως προς τη μορφή της περιουσιακής ζημίας, ενδείκνυται να επισημανθούν τα ακόλουθα. Και στη Γερμανία και στην Ελλάδα έχει διαμορφωθεί πάγια για τα εγκλήματα κατά της περιουσίας (απάτη, απιστία κ.λπ.) η έννοια της εξομοιούμενης με τη ζημία διακινδύνευσης περιουσίας (**schadensgleiche Vermögensgefährdung** ή **schadensbegründende Vermögensgefährdung** ή **Gefährdungschaden**). Η **επέλευση βλάβης ή ζημίας σε ξένη περιουσία** θεωρείται δεδομένη και όταν διαπιστώνεται μια διακινδύνευση περιουσιακών στοιχείων, εφόσον αυτή είναι τόσο συγκεκριμένη, ώστε να εμφανίζεται από οικονομική σκοπιά **ως μια οριστική ζημία**. Όταν μεταγενέστερα καθίσταται οριστική η ζημία με την πραγματική μείωση της περιουσίας, η επελθούσα με τη διακινδύνευση ζημία απλώς αποκτά μεγαλύτερο βάθος. Μια διακινδύνευση περιουσίας είναι ωστόσο τότε μόνο **συγκεκριμένη**, ώστε να μπορεί να θεμελιώσει μια ζημία, εάν ο κίνδυνος της οριστικής απώλειας της περιουσίας κατά το χρονικό σημείο της διάθεσης της περιουσίας στην απάτη ή της ζημιόγωνα πράξης στην απιστία (διάθεση ξένης περιουσίας, ανάληψη υποχρέωσης, παράλειψη φροντίδας και μέριμνας κ.λπ.) είναι τόσο πρόδηλος και μεγάλος κατά τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ώστε με βάση τις οικονομικές αντιλήψεις να θεωρείται ως επελθούσα η μείωση της περιουσίας.²²⁰ Το γερμανικό ομοσπονδιακό ακυρωτικό δικαστήριο (BGH : Bundesgerichtshof) δέχεται μια συγκεκριμένη διακινδύνευση περιουσίας ως ζημία, εάν η επέλευση δυσμενών οικονομικών συνεπειών **εμφανίζεται ως πάρα πολύ πιθανή**.²²¹ Και ο Άρειος Πάγος (ΣυμβΑΠ 204/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 341/2010, www.areiospagos.gr) έχει ήδη αποφανθεί ως εξής : «Περιουσιακή βλάβη

²¹⁹ Βλ. Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 384επ., 386επ., 395επ., Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 261επ., 285επ., 400επ., Hans Kudlich / Mustafa Temmuz Oglakcioglu, Wirtschaftsstrafrecht, 2011, σελ. 137επ.

²²⁰ Βλ. Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 287επ., 400επ., Hans Kudlich / Mustafa Temmuz Oglakcioglu, Wirtschaftsstrafrecht, 2011, σελ.σ 88επ., 178, Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 179επ., 278, 300, 302.

²²¹ BGHSt 51, 165, 177, BGH StV 08, 526επ.

στην απιστία, όπως και επί απάτης, μπορεί να συνιστά και η απλή συγκεκριμένη διακινδύνευση της υπό διαχείριση περιουσίας, όταν προκαλεί μείωση της ενεστώσας αξίας αυτής, έτσι ώστε να μπορεί να αποτιμηθεί ως ήδη επελθούσα βλάβη. Η ζημία στην ξένη περιουσία, πρέπει να είναι βέβαιη και οριστική».

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

Να γνωρίζουν οι σπουδαστές τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της απιστίας και της απιστίας στην υπηρεσία (άρθρα 390, 256 ΠΚ) με βάση τα εκτιθέμενα παραδείγματα και τις αναφορές στη νομολογία.

Να είναι σε θέση να υπερασπιστούν τον εντολέα τους, ο οποίος κατηγορείται για απιστία ή απιστία στην υπηρεσία.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

Να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις περιπτώσεις, στις οποίες τελέστηκε ή δεν τελέστηκε απιστία ή απιστία στην υπηρεσία.

Να επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα σχετικά με την απιστία ή απιστία στην υπηρεσία.

Λέξεις Κλειδιά

Απιστία	Απιστία στην υπηρεσία	Ζημία ή βλάβη σε ξένη περιουσία
Δημόσια περιουσία	Δημοτική περιουσία	Περιουσία δημόσιων νομικών προσώπων
Διαχείριση ξένης περιουσίας	Επιμέλεια ξένης περιουσίας	Εξομοιούμενη με ζημία διακινδύνευση ξένης περιουσίας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια - Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, υπό τα άρθρα 256 και 390 ΠΚ(εδώ αναλύονται και ερμηνεύονται οι διατάξεις για την απιστία και την απιστία στην υπηρεσία).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 256 και 390 ΠΚ (εδώ επίσης αναλύονται και ερμηνεύονται οι διατάξεις για την απιστία και την απιστία στην υπηρεσία).

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της απιστίας και της απιστίας στην υπηρεσία (άρθρα 390, 256 ΠΚ) με παραδείγματα και αναφορές στη νομολογία.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α είναι ο διευθύνων σύμβουλος ανώνυμης εταιρίας, η οποία ιδρύθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο ως μοναδικό μέτοχο σε κεφάλαιο 200.000 ευρώ και της οποίας ο σκοπός είναι η αξιοποίηση ακινήτων του Δημοσίου με την πώληση αυτών στην μέγιστη δυνατή τιμή και με την είσπραξη της αξίας τους. Ο Α πώλησε ακίνητο του Δημοσίου αξίας τουλάχιστον 1. 500.000 ευρώ στην τιμή των 800.000 ευρώ, αφού έλαβε ως δώρο 100.000 ευρώ. Ποια εγκλήματα τέλεσε;

Άσκηση 1.2

Να αναφέρετε παραδείγματα απιστίας κατά το άρθρο 390 ΠΚ.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

15 περίπου ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Η υπεξαίρεση και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία

(7^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το αντικείμενο της εβδομάδας αυτής είναι η υπεξαίρεση ως έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία. Ερευνώνται τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων αυτών με σύγχρονη αναφορά παραδειγμάτων και περιπτώσεων από τη νομολογία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άρθρο 375 Ελλ. ΠΚ — **Υπεξαίρεση**. 1. Όποιος ιδιοποιείται παρανόμως ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με οποιονδήποτε τρόπο τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και αν το αντικείμενο της υπεξαίρεσης είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Αν η συνολική αξία υπερβαίνει το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών (όπως το τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 προστέθηκε με το άρθρο 14 παρ. 3α' του Ν 2721/1999, το δε χρηματικό ποσό αναπροσαρμόστηκε με το άρθρο 25 παρ. 1 ιβ' του Ν 4055/2012). 2. Αν πρόκειται για αντικείμενο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας που το έχουν εμπιστευθεί στον υπαίτιο λόγω ανάγκης ή λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου, επιτρόπου ή κηδεμόνα του παθόντος ή ως μεσεγγυούχου ή διαχειριστή ξένης περιουσίας, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν το συνολικό αντικείμενο της πράξης του προηγούμενου εδαφίου υπερβαίνει σε ποσό τα εκατόν είκοσι χιλιάδες (120.000) ευρώ, **τούτο συνιστά επιβαρυντική περίπτωση**²²² (όπως η παρ. 2 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 παρ. 9 του Ν 2408/1996, το τελευταίο εδάφιο της προστέθηκε με το άρθρο 14 παρ. 3β' του Ν 2721/1999 και το χρηματικό ποσό αναπροσαρμόστηκε με το άρθρο 25 παρ. 1 ιγ' του Ν 4055/2012). 3. Με το ξένο πράγμα εξομοιώνεται και: α) το τίμημα που έλαβε ο υπαίτιος για κινητό πράγμα που του το είχαν εμπιστευθεί για να το πουλήσει καθώς και β) το κινητό πράγμα που απέκτησε ο υπαίτιος με χρήματα ή με άλλο πράγμα που του το είχαν εμπιστευθεί για να αγοράσει ή να ανταλλάξει αντίστοιχα το πράγμα που απέκτησε.».

Οι σχετικοί όροι (παράνομη ιδιοποίηση, ξένο κινητό πράγμα και κατοχή) έχουν την ίδια σημασία όπως και στη διάταξη του άρθρου 372 ΠΚ για την κλοπή. **Τι σημαίνει παράνομη ιδιοποίηση; Ο Άρειος Πάγος είναι συνήθως πάνω σ' αυτό το σημείο ασαφής και λακωνικός** : «... (γ) παράνομη ιδιοποίηση του πράγματος από τον δράστη, η οποία συντρέχει, όταν αυτή γίνεται χωρίς τη συναίνεση του ιδιοκτήτη ή δίχως άλλη νόμιμη αιτία. Υποκειμενικά απαιτείται δόλια προαίρεση του δράστη που εκδηλώνεται με οποιαδήποτε ενέργεια, η οποία εμφανίζει εξωτερικήυση της θελήσεώς του να ενσωματώσει το πράγμα, χωρίς νόμιμο δικαιολογητικό λόγο, στη δική του περιουσία» (ΑΠ 1125/2010, www.areiospagos.gr). Το στοιχείο «παράνομη ιδιοποίηση» υφίσταται, όταν κάποιος δεν έχει αξίωση αναγνωριζόμενη από την έννομη τάξη.²²³ **Παράνομα ιδιοποιείται ξένο κινητό πράγμα** αυτός που συμπεριφέρεται σε σχέση με το ξένο κινητό πράγμα σαν να ήταν δικό του και ειδικότερα το ενσωματώνει στην περιουσία του, το παρακρατεί, το χρησιμοποιεί, το εκμεταλλεύεται, το

²²² Εδώ δεν μεταβάλλεται το πλαίσιο της ποινής. Απλώς η **επιβαρυντική περίπτωση** λαμβάνεται υπόψη ως κριτήριο κατά την επιμέτρηση της ποινής κατ' άρθρο 79 ΠΚ.

²²³ Βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Το «παράνομον» της ιδιοποίησης κατά τα άρθρα 372, 375, 380 και του περιουσιακού οφέλους κατά τα άρθρα 385, 386 ΠΚ, ΠοινΧρ 1968, 513επ., 526, 529επ., Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 523, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα ... , σελ. 172επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

εκμισθώνει, το χρησιδανείζει, το πουλάει, το δωρίζει, το ανταλλάσσει με άλλο ή το διαθέτει **σαν να είναι κύριος, έστω και αν δεν είναι κύριος**. Η κατοχή (η φυσική εξουσία επί του πράγματος με βούληση κυριαρχίας και εξουσίασης αυτού) αποκτάται κυρίως βάσει ενοχικών σχέσεων (μίσθωση, παρακαταθήκη, χρησιδάνειο, σύμβαση εργασίας, εντολή, σύμβαση έργου κ.λπ.), μετά από κλοπή ή απάτη (π.χ. ο εργαζόμενος Α λέγει ψευδώς στον λογιστή και ταμία Β ότι ο εργαζόμενος Γ που είναι ασθενής τον εξουσιοδότησε να λάβει τις αποδοχές του και να του τις παραδώσει), με τους τρόπους που αναφέρθηκαν στη διάταξη για την κλοπή (**αφαίρεση πράγματος από νεκρό, εύρεση θησαυρού και εύρεση αρχαίων μνημείων**) ή και με άλλους τρόπους (π.χ. με την εύρεση και μη απόδοση χαμένου πράγματος). Αν η συνολική αξία του υπεξαιρεθέντος ή υπεξαιρεθέντων υπερβαίνει το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. **Η υπέρβαση αυτή μπορεί να συνάγεται από το ποσό μιας μόνο πράξης αλλά και από το άθροισμα των ποσών των μερικότερων πράξεων σε κατ' εξακολούθηση υπεξαίρεση** (άρθρα 98, 375 παρ. 1, 2 ΠΚ). Για την πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και στο βασικό και στο διακεκριμένο έγκλημα υπεξαίρεσης απαιτείται δόλος (άρθρα 18, 26 ΠΚ).

Παραδείγματα : Υπεξαίρεση τελεί όποιος έχει λάβει στην κατοχή του προς φύλαξη ένα διαμάντι και το πουλάει, εισπράττοντας το τίμημα, ή όποιος παρακρατεί και δεν επιστρέφει το μοτοποδήλατο ή τον ηλεκτρονικό υπολογιστή που έλαβε δυνάμει χρησιδανείου για 10 ημέρες, χρησιμοποιώντας αυτά για δικό του λογαριασμό και μετά την παρέλευση των 10 ημερών. Αν κάποιος βρήκε χαρτοφύλακα με 130.000 ευρώ και αντί να τα παραδώσει στην αστυνομία εξόφλησε με αυτά χρέη και αγόρασε διάφορα αντικείμενα, οπότε ιδιοποιήθηκε παράνομα τα περιελθόντα στην κατοχή του με την εύρεση χρήματα, τέλεσε υπεξαίρεση σε αντικείμενα με συνολική αξία άνω των 120.000 ευρώ (άρθρο 375 παρ. 1 ΠΚ). Ο Α διαπίστωσε, ότι ο Β κατέθεσε στον τραπεζικό λογαριασμό του δύο φορές το οφειλόμενο χρέος ύψους 50.000 ευρώ, προφανώς από λάθος. Ο Α παρέστησε, ότι δεν κατάλαβε τίποτα, ανέλαβε όλα τα χρήματα και αγόρασε διάφορα αντικείμενα. Έχει ποινική ευθύνη ως προς το επιπλέον ποσό των 50.000 ευρώ για υπεξαίρεση. Εδώ ο Α εκμεταλλεύτηκε απλώς την πλάνη του Β, την οποία μάλιστα δεν προκάλεσε με κάποια απατηλή συμπεριφορά του, κυρίως γιατί δεν είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να προλάβει ή να εξαλείψει την πλάνη του αυτή.²²⁴ Στα πλαίσια του Ποινικού Δικαίου θα πρέπει να θεωρείται, ότι τα κατατεθέντα συνεπεία απάτης ή πλάνης σε τραπεζικό λογαριασμό χρήματα **είναι ξένα** για τον δικαιούχο του λογαριασμού, έτσι ώστε τελείται με την ανάληψη του χρηματικού ποσού και την ενσωμάτωσή του στην περιουσία του δράστη υπεξαίρεση. Το ποινικό δίκαιο στο σημείο αυτό, όπως και σε άλλα σημεία, θα πρέπει να είναι απαλλαγμένο από αστικολογικές αντιλήψεις.²²⁵ Ως προς τη χήρα όμως του αποθανόντος δικηγόρου, η οποία έχει ειδοποιηθεί κάθε μήνα που λαμβάνει τη σύνταξη, ότι υποχρεούται σύμφωνα με τον νόμο να αναγγείλει στο Ταμείο Νομικών τον γάμο, που τέλεσε, για να μην λαμβάνει πλέον σύνταξη,

²²⁴ Βλ. παρόμοιο παράδειγμα με ταμία τράπεζας που δίνει περισσότερα χρήματα σε Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 82επ., με περαιτέρω παραπομπές.

²²⁵ Πρβλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικά Varia, ΠοινΧρ 1995, σελ. 682επ., 688επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 40επ., με περαιτέρω παραπομπές. Η ως άνω άποψη ενισχύεται πλέον και από τη μεταστροφή της Νομολογίας σχετικά με το λεγόμενο **λογιστικό χρήμα**. Τα χρήματα, που καταθέτει ο εντολέας στον τραπεζικό λογαριασμό του εντολοδόχου ή σε κοινό λογαριασμό του εντολέα και του εντολοδόχου, δεν ανήκουν στην κυριότητα του εντολοδόχου. Συνεπώς, αν ο εντολοδόχος χρησιμοποιήσει τα χρήματα για σκοπό διαφορετικό από εκείνον της εντολής, τελεί υπεξαίρεση σύμφωνα με νεότερη νομολογία του Άρειου Πάγου : βλ. ΣυμβΑΠ 1110/2008, ΠοινΧρ 2009, 358, ΣυμβΑΠ 1623/2008, ΠοινΧρ 2009, 630, ΣυμβΑΠ 2088/2009, ΠοινΧρ 2010, 676, ΣυμβΑΠ 1374/2009, ΠοινΧρ 2010, 388, ΣυμβΑΠ 580/2006, ΠοινΧρ 2007, 53, ΣυμβΑΠ 1371/2007, ΠοινΧρ 2008, 412, Α. Βόμβα, Ανάληψη από κοινό λογαριασμό, Ποιν Δικ 2012, σελ. 250επ., Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2011, σελ. 1845επ., με περαιτέρω παραπομπές.

αν αυτή αποσιωπήσει τον τελεσθέντα γάμο και εισπράττει παράνομα τη σύνταξη, θα πρέπει να δεχθούμε απάτη (άρθρο 386 ΠΚ).²²⁶

Κατ'ανάγκην θεματοφύλακας είναι εκείνος, στον οποίο εμπιστεύεται κάποιος το πράγμα λόγω ανάγκης σε περίπτωση απρόβλεπτου γεγονότος, όπως σεισμού, πυρκαγιάς, πλημμύρας, ναυαγίου, πολέμου, ασθένειας και ξαφνικής εισαγωγής στο νοσοκομείο κ.λπ. **Εντολοδόχος** είναι εκείνος, ο οποίος αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκτελέσει την εντολή, που του ανέθεσε ο εντολέας (άρθρο 713 ΑΚ).²²⁷ Π.χ. ο Α δίνει εντολή στον φίλο του Β να αγοράσει για λογαριασμό του με 33.000 ευρώ που του δίνει ορισμένα μηχανήματα και εκείνος τα ιδιοποιείται παράνομα.²²⁸ Εντολοδόχος είναι και ο μεσίτης που δεν αποδίδει τα χρήματα από την πώληση ακινήτου στον κύριο αυτού ή αυτός που εισέπραξε το ποσό της επιταγής στην τράπεζα με βάση εξουσιοδότηση του νόμιμου κομιστή και δεν το απέδωσε στον δικαιούχο. Αν ο Α που είναι ταμίας μιας επιχείρησης αφαιρεί κατά καιρούς από το ταμείο μικροποσά και σε ένα χρόνο συμπληρώσει το ποσό των 32.000 ευρώ, θα έχει τελέσει **υπεξαίρεση κατ' εξακολούθηση αντικειμένων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας που εμπιστεύθηκαν σε**

²²⁶ Πρβλ. Johannes Wessels / Thomas Hillenkamp, Strafrecht. Besonderer Teil 2, 2012, σελ. 254επ., 261, Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 154επ., 163, με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία.

²²⁷ ΑΠ 24/2010, areiospagos.gr: «**Ο εντολοδόχος δεν έχει κυριότητα επί των χρημάτων, τα οποία αποκτά από την εκτέλεση της εντολής, είτε αυτά αποκτώνται σε μετρητά, είτε με επιταγές ή συναλλαγματικές είτε με κατάθεση σε προσωπικό τραπεζικό λογαριασμό του.** Γι' αυτό σε περίπτωση μη απόδοσης στον εντολέα και παράνομης ιδιοποίησης όσων απέκτησε από την εκτέλεση της εντολής διαπράττει το αδίκημα της υπεξαίρεσης του άρθρου 375 του ΠΚ. Στις ως άνω όμως περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις του άρθρου 375 παρ. 2 του ΠΚ δεν περιλαμβάνεται και **εκείνη της ιδιότητας του θεματοφύλακα** και επομένως ο δράστης που ιδιοποιείται παρανόμως το πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με σύμβαση παρακαταθήκης, δηλαδή το κατέχει **ως θεματοφύλαξ, δεν διαπράττει κακουργηματική υπεξαίρεση.** Όταν όμως, κατά τη σύμβαση, τα χρήματα που εισπράττει σε **εκτέλεση της εντολής για πώληση αντικειμένων** για λογαριασμό του εντολέως, τα κρατεί και φυλάσσει ο εντολοδόχος, δύναμει σύμβασης παρακαταθήκης, προκειμένου, μετά την αφαίρεση ορισμένου ποσού προμήθειας του, να αποδώσει το υπόλοιπο στον εντολέα, η τελευταία αυτή σύμβαση έχει παρακολουθηματικό χαρακτήρα έναντι της κυρίας με το ανωτέρω πριεχόμενο συμβάσεως της εντολής, αφού η υποχρέωση για φύλαξη και απόδοση των εισπραττομένων χρημάτων είναι αναγκαία συνέπεια της σύμβασης εντολής, η δε πρόσθετη αυτή ευθύνη του εντολοδόχου, κατά το χρόνο που έχει στην κατοχή του τα χρήματα που εισέπραξε για λογαριασμό του εντολέα, δεν αναιρεί την ιδιότητα αυτού ως εντολοδόχου ως προς την είσπραξη για λογαριασμό του εντολέα και την απόδοση σ' αυτόν του χρηματικού ποσού, αφού τέτοια υποχρέωση ως θεματοφύλακα μπορεί να συμφωνηθεί επιπρόσθετα επί κοινής εντολής ως μέρος της κύριας υποχρέωσης του εντολοδόχου. Τέλος, σε περίπτωση υπεξαίρεσης κατ' εξακολούθηση, που τελέσθηκε μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 2721/1999 (3-6-1999), για την κρίση σχετικά με την αξία του πράγματος (αν είναι ιδιαίτερα μεγάλη) και για τον ποινικό χαρακτήρα της πράξης, λαμβάνεται υπόψη η συνολική αξία του αντικειμένου όλων των επί μέρους πράξεων, αν ο δράστης απέβλεπε με τις μερικότερες πράξεις στο αποτέλεσμα αυτό (άρθρ. 98 παρ. 2 του ΠΚ, που προστέθηκε με το άρθρο 14 παρ. 1 εδ. 1 του Ν. 2721/1999)».

²²⁸ Βλ. Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2011, σελ. 1861επ., 1865 (υπό επίκληση της ΟΛΑΠ 824/1977, ΝοΒ 26, 672 και άποψης Χρ. Μυλωνόπουλου **ως εντολοδόχος νοείται ο από σύμβαση εντολής κατ' άρθρα 713επ. ΑΚ υπόχρεος προς φύλαξη, διαχείριση, διάθεση περιουσιακού στοιχείου κ.λπ.**), με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία. Και **ο ταμίας επιχείρησης ή καταστήματος που έχει εισπράξεις από πωλήσεις** θα πρέπει να θεωρείται εντολοδόχος, επειδή υφίσταται σιωπηρή εντολή προς είσπραξη, φύλαξη και απόδοση των χρημάτων, ενώ συγχρόνως συντρέχει και **το στοιχείο της εμπιστευσης.** ΑΠ 103/2009, areiospagos.gr: «**Η μηνύτρια είχε ήδη συμφωνήσει να αγοράσει από τον Β, αντί ποσού 7.700.000 δραχμών, άλλο διαμέρισμα στην και το τίμημα θα καταβαλλόταν με το ως άνω ποσό των 7.400.000 δραχμών που εισέπραξε από την πώληση του δικού της διαμερίσματος.** Έτσι, στις 9.4.1993, το ποσό των 7.400.000 δρχ., το παρέδωσε στον κατηγορούμενο δικηγόρο της **με την εντολή να το παραδώσει στον ως άνω Β** μετά από λίγες ημέρες, όταν θα τους ειδοποιούσε ο τελευταίος για την κατάρτιση του σχετικού συμβολαίου ενώπιον του συμβολαιογράφου Αθηνών Γ. Φ. ... Η μηνύτρια παρέδωσε τα ποσά αυτά στον κατηγορούμενο, γιατί του είχε απόλυτη εμπιστοσύνη λόγω της μακράς γνωριμίας και χειρισμού πολλών κατά καιρούς υποθέσεών της. Όμως η κατάρτιση του συμβολαίου αγοράς του ακινήτου του Β καθυστερούσε από λόγους, που αφορούσαν τον κατηγορούμενο. Εξαιτίας αυτού, η κατηγορούμενη ανέθεσε στον δικηγόρο Δ την υπόθεση της αγοράς του ακινήτου. Στις 15-4-1993 ο κατηγορούμενος στο γραφείο του δήλωσε για πρώτη φορά στη μηνύτρια ότι δεν μπορεί να της επιστρέψει τα χρήματα, γιατί τα έχει δανείσει σε τρίτο πρόσωπο, το οποίο δεν του επέστρεψε το δάνειο. Της δήλωσε δε εγγράφως ότι είχε λάβει από την ίδια το ποσό αυτό ως δάνειο και θα το επιστρέψει [9.300.000] στις 18-8-1993. Η μηνύτρια αρνήθηκε ότι είχε καταρτιστεί μεταξύ τους σύμβαση δανείου και τον καλούσε, με την από 20-5-1993 εξώδικη πρόσκληση, να της επιστρέψει το ποσό μέχρι 31-5-1993. Όμως ο κατηγορούμενος ουδέποτε κατέβαλε το ποσό αυτό στη μηνύτρια μέχρι και την έκδοση της εκκαλουμένης απόφασης ... Απορρίπτει την από 13.12.2007 αίτηση του Χ για αναιρέση της υπ' αριθ. 2550/2007 απόφασεως **του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών.** Και καταδικάζει τον αναιρεσείοντα στα δικαστικά έξοδα, που ανέρχονται σε διακόσια είκοσι (220) ευρώ».

πρόσωπο λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου²²⁹ (αν βέβαια ο δράστης απέβλεπε με τις μερικότερες πράξεις του στο αποτέλεσμα αυτό).²³⁰ Αν **Επίτροπος** είναι εκείνος που ορίζεται από το δικαστήριο για να έχει την επιμέλεια του ανηλίκου ή τη διαχείριση της περιουσίας του στις περιπτώσεις που προβλέπει ο νόμος (βλ. άρθρο 1589 ΑΚ). **Κηδεμόνας** είναι εκείνος που διορίζεται από το δικαστήριο για να διαχειρίζεται την κληρονομία, όταν ο κληρονόμος είναι άγνωστος ή δεν είναι βέβαιο ότι αποδέχθηκε την κληρονομία του (άρθρο 1865 ΑΚ : **κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομίας**). Μεσεγγυούχος θα πρέπει να θεωρείται εκείνος ο θεματοφύλακας στον οποίο παρέδωσαν δύο ή περισσότεροι ένα κινητό πράγμα για εξασφάλιση των αμφισβητούμενων ή αβέβαιων δικαιωμάτων τους μέχρι να εκδοθεί δικαστική απόφαση (άρθρο 831 ΑΚ) ή στον οποίο ο ενεργών την ανάκριση παραδίδει πράγματα που σχετίζονται με το έγκλημα ακόμα και όταν δεν κατασχέθηκαν αλλά απλώς παραδόθηκαν σ' αυτόν (άρθρο 259 ΚΠΔ). **Για την έννοια του διαχειριστή ξένης περιουσίας**²³¹ βλ. και τα σχόλια υπό το άρθρο 390 ΠΚ για την απιστία.

²²⁹ Και ο ταμίας επιχείρησης ή καταστήματος που έχει εισπράξεις από πωλήσεις θα πρέπει να θεωρείται εντολοδόχος, επειδή υφίσταται σιωπηρή εντολή προς εισπραξη, φύλαξη και απόδοση των χρημάτων, ενώ συγχρόνως συντρέπει και το στοιχείο της εμπιστευσης : πρβλ. ΑΠ 1532/2007, www.areiospagos.gr (αναφέρεται στον ασφαλιστικό πράκτορα), ΑΠ 34/2008, www.areiospagos.gr (: «Περαιτέρω, κατά το αρ. 2 παρ.1 του Ν.1969/1985, όπως αντικαταστάθηκε με το αρ. 11 παρ. 2 του Ν. 2170/1993, ο ασφαλιστικός πράκτορας, που έχει ως αποκλειστικό έργο την ανάληψη με σύμβαση, έναντι προμήθειας, ασφαλιστικών εργασιών στο όνομα και για λογαριασμό μιας ή περισσοτέρων ασφαλιστικών επιχειρήσεων, παρουσιάζει, προτείνει, προπαρασκευάζει ή συνάπτει ο ίδιος ή δια μέσου άλλων διαμεσολαβούντων για λογαριασμό της ασφαλιστικής επιχείρησης ασφαλιστικές συμβάσεις. Κατά δε το αρ. 4 παρ. 1 εδ. α' του ίδιου νόμου, όπου η ασφαλιστική επιχείρηση χαρακτηρίζεται στην πρακτορική σύμβαση ως εντολέας, τα δικαιώματα, οι υποχρεώσεις και αρμοδιότητες των ασφαλιστικών πρακτόρων καθορίζονται με έγγραφη σύμβαση ανάμεσα στον ασφαλιστικό πράκτορα και την ασφαλιστική επιχείρηση που προτίθεται να πρακτορεύει. **Μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που ρυθμίζονται με τη σύμβαση αυτή μπορεί να είναι και η εισπραξη ή μη από τον ασφαλιστικό πράκτορα των ασφαλιστρών για λογαριασμό της ασφαλιστικής επιχείρησης, καθώς και ο καθορισμός του τρόπου και του χρόνου απόδοσης των ασφαλιστρών στην ασφαλιστική επιχείρηση, οπότε ο ασφαλιστικός πράκτορας, ως προς την εισπραξη των ασφαλιστρών για λογαριασμό της ασφαλιστικής επιχείρησης και την απόδοση αυτών σ' αυτή επέχει έναντι της εντολίδας του επιχείρησης θέση εντολοδόχου.**»), Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3088επ.

²³⁰ Άρθρο 375 παρ. 1, 2 ΠΚ (υπεξαίρεση) : «Όποιοι ιδιοποιείται παρανόμως ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με οποιονδήποτε τρόπο τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και αν το αντικείμενο της υπεξαίρεσης είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Αν η συνολική αξία υπερβαίνει το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. 2. Αν πρόκειται για **αντικείμενο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας που το έχουν εμπιστευθεί στον υπαίτιο λόγω ανάγκης ή λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου**, επιτρόπου ή κηδεμόνα του παθόντος ή ως μεσεγγυούχου ή διαχειριστή ξένης περιουσίας, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν το συνολικό αντικείμενο της πράξης του προηγούμενου εδαφίου υπερβαίνει σε ποσό τα εκατόν είκοσι χιλιάδες (120.000) ευρώ, τούτο συνιστά επιβαρυντική περίπτωση.».

²³¹ ΑΠ 594/2010, areiospagos.gr: «Επί υπεξαίρεσεως ο προσδιορισμός της αξίας του αντικειμένου είναι αναγκαίος, όταν αυτό χαρακτηρίζεται ιδιαίτερος μεγάλης αξίας. Ο προσδιορισμός της αξίας ενός αντικειμένου ως μεγάλης ή μικράς αξίας αποτελεί **ζήτημα πραγματικό, το οποίο έχει βάση τις συνθήκες της αγοράς κατά τον χρόνο τελέσεως του εγκλήματος**, από τις οποίες διαμορφώνεται κάθε φορά η αντικειμενική αξία των πραγμάτων, από την συναλλακτική σύγκριση των οποίων συνάγεται περαιτέρω η ουσιαστική κρίση, εάν αυτή είναι ή όχι ευτελούς, μικράς ή ιδιαίτερος μεγάλης αξίας. Κατά την έννοια δε της διατάξεως της § 2 του ίδιου ως άνω άρθρου, δια να έχει ο υπαίτιος της υπεξαίρεσεως την ιδιότητα του εντολοδόχου διαχειριστού ξένης περιουσίας, **πρέπει να ενεργεί διαχείριση**, δηλαδή να ενεργεί όχι απλώς υλικές, αλλά και νομικές πράξεις, με εξουσία αντιπροσωπεύσεως του εντολέως, **με δυνατότητα αναπτύξεως πρωτοβουλίας και λήψεως αποφάσεων**, με κίνδυνο και ευθύνη αυτού. Την τοιαύτην εξουσία μπορεί να έλκει είτε από τον νόμο, είτε από σύμβαση, χωρίς να αποκλείεται να προέρχεται και από την δημιουργία απλώς μιας πραγματικής καταστάσεως. Με την έννοια αυτή εάν η πράξη ετελέσθη από εντολοδόχο και διαχειριστή ξένης περιουσίας στο ίδιο πεδίο δράσεως, η εντολή εμπεριέχεται στη διαχείριση. Ο εντολοδόχος ούτω είναι και διαχειριστής, εφ' όσον έχει **διακριτική ευχέρεια** κατά την εκτέλεση της εντολής». **Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του διαχειριστή ξένης περιουσίας είναι η εξουσία διάθεσης περιουσιακών στοιχείων και η διακριτική ευχέρεια κατά τη διεκπεραίωση της διαχείρισης. Διαχειριστές ξένης περιουσίας με βάση τον νόμο** είναι π.χ. οι γονείς ή ο επίτροπος ανηλίκου, ο σύνδικος πτωχεύσεως, ο εκκαθαριστής εταιρίας, το διοικητικό συμβούλιο νομικών προσώπων, ο αντιπρόσωπος, ο εντολοδόχος, ο πλοίαρχος ως προς τις περιουσιακές σχέσεις του πλοιοκτήτη, ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Α.Ε., ο ορισθείς από δικαστήριο κατά τα άρθρα 1666 επ. ΑΚ δικαστικός συμπαραστάτης (ΑΠ 1611/2010, www.areiospagos.gr) κ.λπ. **Διαχειριστής ξένης περιουσίας με βάση μια δικαιοπραξία** είναι και υπεξαίρεση τελεί π.χ. ο Α που, αν και αναλαμβάνει μετά από συμφωνία με τον Β που αναχωρεί για τις ΗΠΑ να πουλάει στην αγοράία τιμή τα

Ένα ακόμα παράδειγμα εντολοδόχου και διαχειριστή ξένης περιουσίας: Η Β, ως υπάλληλος καταστήματος, έχει αναλάβει όχι μόνο τα σχετικά με την πώληση ενδυμάτων αλλά και το ταμείο του καταστήματος. Με βάση τη σύμβαση εργασίας και τη σιωπηρή τουλάχιστον εντολή του ιδιοκτήτη Α να διαχειρίζεται αυτά τα περιουσιακά στοιχεία (να εισπράττει το τίμημα κάθε φορά, να δίνει ρέστα και να φυλάσσει τα χρήματα του ταμείου για λογαριασμό του ιδιοκτήτη) απέκτησε την κατοχή, δηλαδή τη φυσική εξουσία με βούληση κυριαρχίας, πάνω στα χρήματα του ταμείου. Μάλιστα, επειδή έχει τη δυνατότητα να κάνει και εκπτώσεις κατά το δοκούν και τις περιστάσεις στα πωλούμενα ενδύματα, έχει αποκτήσει και την ιδιότητα του διαχειριστή. Η συστηματική λοιπόν αφαίρεση (παράνομη ιδιοποίηση) μεγάλων ή μικρών ποσών από το ταμείο για κάποιο χρονικό διάστημα μέχρι του ποσού των 32.000 ευρώ συνιστά υπεξαίρεση κατ' εξακολούθηση αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 375 παρ. 1 εδ. α ΠΚ). Επιπλέον, στην εξεταζόμενη περίπτωση η Β έχει αποκτήσει σιωπηρά την ιδιότητα της εντολοδόχου και της διαχειρίστριας ξένης περιουσίας, ενώ συγχρόνως συντρέχει και **το στοιχείο της εμπιστευσης, η οποία υποδηλοί την παράδοση της κατοχής κινητού ή κινητών πραγμάτων από τον κύριο σε άλλον λόγω ορισμένης υποκειμενικής ή εκ του νόμου θεσμοθετημένης εμπιστοσύνης προς αυτόν**, με σκοπό να χρησιμοποιηθούν αυτά κατά ορισμένο τρόπο ή να φυλαχθούν ή να μεταβιβασθούν περαιτέρω αλλά πάντοτε προς το συμφέρον του κυρίου.²³² **Ευθύνεται συνεπώς για υπεξαίρεση κατ' εξακολούθηση αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας που το έχουν εμπιστευθεί στον υπαίτιο λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου και διαχειριστή ξένης περιουσίας.**²³³ Θα εφαρμοσθούν λοιπόν οι ακόλουθες διατάξεις : «1. Όποιος ιδιοποιείται παρανόμως ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με οποιονδήποτε τρόπο τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και αν το αντικείμενο της υπεξαίρεσης είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. ... 2. Αν πρόκειται για αντικείμενο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας που το έχουν εμπιστευθεί στον υπαίτιο λόγω ανάγκης ή λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου, επιτρόπου ή κηδεμόνα του παθόντος ή ως μεσεγγυούχου ή διαχειριστή ξένης περιουσίας, ο υπαίτιος τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. ...» (άρθρο 375 παρ. 1 εδ. α, 2 εδ. α ΠΚ).

Η έννοια του εντολοδόχου και διαχειριστή ξένης περιουσίας υφίσταται και στο ακόλουθο παράδειγμα : Κάποιος που διαμένει στην Αυστραλία εξουσιοδοτεί με συμβολαιογραφικό έγγραφο ένα δικηγόρο να διαχειρίζεται έναντι αμοιβής τα περιουσιακά του στοιχεία, δηλαδή να πωλεί πατρογονικά ακίνητα στην αγορά τιμή τους και να καταθέτει το τίμημα στον τραπεζικό του λογαριασμό, να εισπράττει τα μισθώματα από διαμερίσματα, να πληρώνει τις διάφορες οφειλές ή δαπάνες (π.χ. λογαριασμούς ΔΕΗ, κοινόχρηστα ή έξοδα για αποκατάσταση ζημιών) και να καταθέτει τα υπόλοιπα χρήματα στον λογαριασμό του εντολέα.

πατρογονικά του χωράφια και να καταθέτει στον τραπεζικό του λογαριασμό το 90% του τιμήματος, αυτός τα πουλάει και κρατάει το τίμημα για τον εαυτόν του κάθε φορά ή ο Γ που αναλαμβάνει να επισκευάσει την οικία του ευρισκόμενου στην Αυστραλία Δ και, αντί να αγοράζει για την αναπαλαίωση και ανακαίνιση της οικίας οικοδομικά υλικά και να πληρώνει τα ημερομίσθια των εργατών με τα χρήματα που του έχει δώσει ο Δ, τα κρατάει για τον εαυτόν του. Ως διαχειριστής κρίθηκε και ο **λογιστής και ταμίας** συνεταιρισμού αναπαραγωγής αγελάδων και πωλήσεως γάλακτος, επειδή με τη συναίνεση του διοικητικού συμβουλίου ανέλαβε τις αγορές και πωλήσεις τροφών, τη χορήγηση δανείων και τη διενέργεια πληρωμών και εισπράξεων για λογαριασμό του συνεταιρισμού (ΑΠ 619/1980, ΠοινΧρ 1980, 768, Α. Παπαδαμάκη, Τα περιουσιακά εγκλήματα, Άρθρα 385-406 ΠΚ, 2000, σελ. 222). **Στις περιπτώσεις αυτές θα μπορούσε κανείς να δεχθεί συγχρόνως και την ύπαρξη της ιδιότητας του εντολοδόχου.**

²³² Βλ. Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 1861επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία.

²³³ Υπεξαίρεση από εντολοδόχο και διαχειριστή ξένης περιουσίας κατ' εξακολούθηση σε βαθμό κακουργήματος έγινε δεκτή στην περίπτωση πράκτορα του ΟΠΑΠ (ΣυμβΕφΑθ 1296/2012, ΠοινΔικ 2014, 363επ.) και του ασφαλιστικού συμβούλου ή συμβούλου ασφαλιστικής εταιρίας, που παρακρατούσε τα ποσά που εισέπραττε από πελάτες της ασφαλιστικής εταιρίας στα πλαίσια σύναψης συμβολαίων (ΣυμβΠλημΔραμ 145/2013, ΠοινΔικ 2014, 16επ.).

Πρακτικό ζήτημα : Ο κουνιάδος Α από τις ΗΠΑ αποστέλλει στον γαμπρό του Β στην Ελλάδα και μάλιστα στον τραπεζικό του λογαριασμό (του Β) ή σε κοινό τους λογαριασμό 300.000 ευρώ για να μεριμνήσει να του εκδώσει άδεια δόμησης, να πληρώσει αρχιτέκτονα-μηχανικό, εργάτες, οικοδομικά υλικά, έπιπλα κ.λπ. και να του χτίσει εξοχική κατοικία στο οικόπεδό του στο Λουτράκι. **Ο Β λοιπόν είναι εντολοδόχος και διαχειριστής ξένης περιουσίας.** Αντί να χρησιμοποιήσει τα χρήματα για τον ως άνω σκοπό τα σπαταλάει στο καζίνο. Εδώ έχουμε να κάνουμε με το λεγόμενο **λογιστικό χρήμα.** Τα χρήματα που καταθέτει ο εντολέας στον τραπεζικό λογαριασμό του εντολοδόχου ή σε κοινό λογαριασμό του εντολέα και του εντολοδόχου **δεν ανήκουν στην κυριότητα του εντολοδόχου αλλά του εντολέα.** Συνεπώς, αν ο εντολοδόχος και διαχειριστής ξένης περιουσίας στην ως άνω περίπτωση χρησιμοποιήσει τα χρήματα για σκοπό διαφορετικό από εκείνον της εντολής, τελεί υπεξαίρεση, **σύμφωνα με πάγια νεότερη νομολογία του Άρειου Πάγου** (βλ. ΣυμβΑΠ 2088/2009, ΠοινΧρ 2010, 676, ΣυμβΑΠ 1374/2009, ΠοινΧρ 2010, 388, ΣυμβΑΠ 1110/2008, ΠοινΧρ 2009, 358, ΣυμβΑΠ 1623/2008, ΠοινΧρ 2009, 630, ΑΠ 1371/2007, ΠοινΧρ 2008, 413, ΑΠ 1967/2006, ΠοινΧρ 2007, 820, ΣυμβΑΠ 115/2004, ΠοινΧρ 2005, 32, Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2011, τόμος ΙΙ, σελ. 1845επ., Α. Βόμβα, Ανάλυση από κοινό λογαριασμό, ΠοινΔικ 2012, σελ. 250επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 40, **όπου αξιολογούνταν ως εσφαλμένη η παλαιά αντίληψη του Άρειου Πάγου**).²³⁴

ΑΠ 282/2010, areiospagos.gr: «Κακουργηματική υπεξαίρεση διαπράττει και ο ασφαλιστικός πράκτορας, ο οποίος κατακρατεί και ιδιοποιείται τα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ασφάλιστρα, τα οποία εισπράττει για λογαριασμό ασφαλιστικής εταιρείας με την οποία έχει καταρτίσει, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1569/85 και του Π.Δ. 298/1986, σύμβαση πρακτορείας, δυνάμει της οποίας ανέλαβε, έναντι προμηθείας να μεσολαβεί στην σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων μεταξύ τρίτων και της εταιρείας και να εισπράττει για λογαριασμό αυτής τα ασφάλιστρα, διότι, με βάση την προαναφερθείσα σύμβαση και τις διατάξεις των άρθρων 90 επ. του Εμπ. Νόμου, 713 επ. Α.Κ. και 3 Εισ. Ν.Α.Κ., ο ασφαλιστικός πράκτορας καθίσταται εντολοδόχος της ασφαλιστικής εταιρείας και διαχειριστής της περιουσίας της, καθόσον ενεργεί πράξεις διαχειρίσεως, ήτοι νομικές πράξεις με εξουσία αντιπροσώπευσης. Βέβαια, στο άρθρο 3 παρ.1 του Π.Δ. 298/1986, που ρυθμίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ασφαλιστικών πρακτόρων και παραγωγών ασφαλίσεων, ορίζεται ότι τα ασφάλιστρα που εισπράττει ο πράκτορας θεωρούνται παρακαταθήκη και ευθύνεται ως θεματοφύλακας. Όμως η σχέση που συνδέει τον ασφαλιστικό πράκτορα με την ασφαλιστική επιχείρηση, φέρει το χαρακτήρα μικτής σύμβασης, η δε σύμβαση παρακαταθήκης έχει

²³⁴ **ΑΠ 24/2010, areiospagos.gr:** «Ο εντολοδόχος δεν έχει κυριότητα επί των χρημάτων, τα οποία αποκτά από την εκτέλεση της εντολής, είτε αυτά αποκτώνται σε μετρητά, είτε με επιταγές ή συναλλαγματικές είτε με κατάθεση σε προσωπικό τραπεζικό λογαριασμό του. Γι' αυτό σε περίπτωση μη απόδοσης στον εντολέα και παράνομης ιδιοποίησης όσων απέκτησε από την εκτέλεση της εντολής διαπράττει το αδίκημα της υπεξαίρεσης του άρθρου 375 του ΠΚ. Στις ως άνω όμως περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις του άρθρου 375 παρ. 2 του ΠΚ δεν περιλαμβάνεται και εκείνη της ιδιότητας του θεματοφύλακα και επομένως ο δράστης που ιδιοποιείται παρανόμως το πράγμα που περιήλθε στην κατοχή του με σύμβαση παρακαταθήκης, δηλαδή το κατέχει ως θεματοφύλαξ, δεν διαπράττει κακουργηματική υπεξαίρεση. Όταν όμως, κατά τη σύμβαση, τα χρήματα που εισπράττει σε εκτέλεση της εντολής για πώληση αντικειμένων για λογαριασμό του εντολέως, τα κρατεί και φυλάσσει ο εντολοδόχος, δυνάμει σύμβασης παρακαταθήκης, προκειμένου, μετά την αφαίρεση ορισμένου ποσού προμήθειας του, να αποδώσει το υπόλοιπο στον εντολέα, η τελευταία αυτή σύμβαση έχει παρακολουθηματικό χαρακτήρα έναντι της κυρίας με το ανωτέρω πριεχόμενο συμβάσεως της εντολής, αφού η υποχρέωση για φύλαξη και απόδοση των εισπραττομένων χρημάτων είναι αναγκαία συνέπεια της σύμβασης εντολής, η δε πρόσθετη αυτή ευθύνη του εντολοδόχου, κατά το χρόνο που έχει στην κατοχή του τα χρήματα που εισέπραξε για λογαριασμό του εντολέα, δεν αναιρεί την ιδιότητα αυτού ως εντολοδόχου ως προς την είσπραξη για λογαριασμό του εντολέα και την απόδοση σ' αυτόν του χρηματικού ποσού, αφού τέτοια υποχρέωση ως θεματοφύλακα μπορεί να συμφωνηθεί επιπρόσθετα επί κοινής εντολής ως μέρος της κύριας υποχρέωσης του εντολοδόχου. Τέλος, σε περίπτωση υπεξαίρεσης κατ' εξακολούθηση, που τελέσθηκε μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 2721/1999 (3-6-1999), για την κρίση σχετικά με την αξία του πράγματος (αν είναι ιδιαίτερα μεγάλη) και για τον ποινικό χαρακτήρα της πράξης, λαμβάνεται υπόψη η συνολική αξία του αντικειμένου όλων των επί μέρους πράξεων, αν ο δράστης απέβλεπε με τις μερικότερες πράξεις στο αποτέλεσμα αυτό (άρθρ. 98 παρ. 2 του ΠΚ, που προστέθηκε με το άρθρο 14 παρ. 1 εδ. 1 του Ν. 2721/1999)».

παρακολουθηματικό χαρακτήρα, αφού η υποχρέωση για φύλαξη και απόδοση των ασφαλιστρών είναι αναγκαία συνέπεια της κύριας (πρακτορικής) σύμβασης. Κατά συνέπεια, για την ποινική αξιολόγηση της συμπεριφοράς του ασφαλιστικού πράκτορα **κρίσιμη είναι η ιδιότητα όχι του θεματοφύλακα, αλλά του εντολοδόχου και διαχειριστή ξένης περιουσίας**, την οποία έχει αποκτήσει βάσει της κύριας πρακτορικής σύμβασης και στην οποία έχουν εφαρμογή, αφού και ο ασφαλιστικός πράκτορας αποτελεί μορφή εμπορικού αντιπροσώπου, οι διατάξεις των άρθρων 90 επ. του Εμπ. Νόμου και 713 επ. Α.Κ. (ΑΠ 493/2007 Ποιν.Λ' 2007.354 , ΑΠ 1120/2004 ΠΧ' 2007.419 , ΑΠ 1600/2004 ΠΧ' 2005.646)».

ΑΠ 486/2015, areiospagos.gr: «Ακολούθως, κήρυξε την κατηγορούμενη ένοχη του ότι, με την πρόθεσή της και με περισσότερες πράξεις της που συνιστούν εξακολούθηση του ίδιου εγκλήματος της υπεξαίρεσης, στην Αθήνα, στους παρακάτω χρόνους, ενώ, ως διαχειρίστρια της εταιρείας με την επωνυμία ΜΑΡΙΜΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΩΝ ΕΚΘΕΣΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ και έδρα την ... (...), εισέπραξε από τους πελάτες της, για λογαριασμό αυτής, τα παρακάτω ποσά, ως τιμήματα για τη διοργάνωση γαμήλιων δεξιώσεων και άλλων εκδηλώσεων, τα οποία, εν συνεχεία, όφειλε να αποδώσει αμέσως στην ανωτέρω εταιρεία και, συγκεκριμένα: 1. από τον Γ. Μ., ποσό 11.797,15 ευρώ, κατά τον αμέσως πριν της 21.9.02 χρόνο, 2. από την Φ. Ρ. α. ποσό 500 ευρώ στις 27-3-02, β. ποσό 500 ευρώ στις 5.6.02, γ. ποσό 1.000 ευρώ στις 23.9.02 και δ. κατά τον αμέσως πριν της 10-12-2002 χρόνο ποσό 2.976 ευρώ, 3. από τον Κ. Τ. και την Α. Π. α. στις 13.8.02 ποσό 1.000 ευρώ, β. στις 16.10.02 ποσό 1.000 ευρώ, γ. στις 5.11.02 ποσό 1.500 ευρώ, 4. από τον Κ. Α. και την Φ. Σ. ποσό 2.374,20 ευρώ στις 27.12.02, 5. από την Τ. Μ. στις 15.12.02, ποσό 9.104,93 ευρώ, 6. από την Ν. Σ. ποσό 10.704 ευρώ στις 17.12.02, 7. από τον Α. Μ. και την Μ. Μ., κατά τον αμέσως πριν της 27-12-2002 χρόνο, ποσό 1.000 ευρώ, 8. από την Μ. Μ., κατά τον αμέσως πριν της 23.11.02 χρόνο, το ποσό των 4.070,60 ευρώ, 9. από τον Π. Ξ.: α. στις 30-10-02 ποσό 500 ευρώ, β. στις 13.1.2003 ποσό 2.500 ευρώ, 10. από τον Δ. Β. και την Φ. Δ., κατά τον αμέσως πριν της 11.1.2003 χρόνο, ποσό 2.000 ευρώ, 11. από τον Γ. Χ. ποσό 1.000 ευρώ στις 21.12.2002 12. από τον Σ. Π. και την Ε. Π.: α. ποσό 1.000 ευρώ στις 11.12.2002, β. ποσό 1.000 ευρώ στις 16.1.2003, 13. από τον Κ. Κ., κατά τον αμέσως πριν της 15.12.2002 χρόνο, ποσό 800 ευρώ, δεν τα απέδωσε στην ανωτέρω εταιρεία, αλλά παρακράτησε απ' αυτά και ιδιοποιήθηκε παράνομα το ιδιαίτερα μεγάλο ποσό των 32.750,28 ευρώ. Δέχεται, ότι συντρέχει στο πρόσωπο της κατηγορουμένης η ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2α ΠΚ. Με αυτά που δέχθηκε το δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις προαναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος και του Κ.Ποιν.Δ. απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκθέτει σ' αυτή με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά τα πραγματικά περιστατικά τα οποία αποδείχθηκαν από την ακροαματική διαδικασία και συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της υπεξαίρεσεως αντικειμένου μεγάλης αξίας που το είχαν εμπιστευθεί στην υπαίτιο υπό την ιδιότητά της ως εντολοδόχου και διαχειρίστριας ξένης περιουσίας ...».

ΑΠ 1638/2016, areiospagos.gr: «"Στην Αθήνα, στο τέλος Αυγούστου του έτους 2000, ιδιοποιήθηκε παράνομα ξένο ολικά κινητό πράγμα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, το οποίο του είχαν εμπιστευθεί **λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου του παθόντος**. Ειδικότερα, κατά τον παραπάνω τόπο και χρόνο, ενώ είχε λάβει από τον μηνυτή Α. Σ. του Λ., εμφανή εταίρο στην επιχείρηση με την επωνυμία "...", στην οποία συμμετείχαν ο μηνυτής και ο κατηγορούμενος ως αφανής εταίρος, το συνολικό ποσό των 11.329.938 δραχμών, που αντιστοιχεί σε 33.250 €, με την εντολή να το χρησιμοποιήσει για την εκπλήρωση του σκοπού της πιο πάνω επιχείρησης, της οποίας ο κατηγορούμενος ήταν κατ' ουσία διαχειριστής και ταμίας και της οποίας ο σκοπός όταν η εκμετάλλευση επιχείρησης παρασκευής και διανομής ειδών εδεσμάτων (πίτσας, ζυμαρικών κλπ), δεν προέβη στην εκτέλεση

της παραπάνω εντολής, ούτε απέδωσε το πιο πάνω χρηματικό ποσό στο μηνυτή, το οποίο είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, αλλά το ιδιοποιήθηκε παράνομα, ενσωματώνοντάς το στην περιουσία του". Με αυτά που δέχθηκε το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφαση του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠΔ ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία...».

ΑΠ 26/2017, areiospagos.gr: «Ειδικότερα: Αιτιολογείται η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, ότι ο αναιρεσείων - κατηγορούμενος τέλεσε την αξιόποινη πράξη για την οποία καταδικάσθηκε **με την ιδιότητα του εντολοδόχου και διαχειριστή ξένης περιουσίας**, με τις παραδοχές του, ότι ο μηνυτής προτιθέμενος να επενδύσει σε μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών το ποσό των 148.000.000 δραχμών απευθύνθηκε στην εδρεύουσα στην Αθήνα εταιρεία με την επωνυμία "... ..", όπου συνάντησε τον κατηγορούμενο Κ. Κ., ο οποίος του συστήθηκε ως διευθυντής της πιο πάνω εταιρείας, τον ενημέρωσε σχετικά και συνήψε με την εταιρεία προφορική σύμβαση παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, βάσει της οποίας συμφώνησε να καταθέσει σε τραπεζικό λογαριασμό αυτής τα κεφάλαια που επρόκειτο να επενδύσει και αυτή θα αγόραζε στο όνομα και για λογαριασμό του μετοχές εταιρειών επιλογής της και θα είχε το δικαίωμα κίνησης των μετοχών του χαρτοφυλακίου του μόνο κατόπιν ρητής εντολής του. Παράλληλα αναλάμβανε την υποχρέωση να παραδώσει είτε αυτούσιες τις μετοχές είτε το προϊόν ρευστοποίησής τους, οποτεδήποτε το ζητούσε ο μηνυτής. Στο πλαίσιο της συμφωνίας αυτής, ο μηνυτής, στο εκεί χρονικό διάστημα, κατέβαλε σε τραπεζικούς λογαριασμούς της εταιρείας "... .." το ως άνω χρηματικό ποσό, που το προόριζε για επένδυση. Ο κατηγορούμενος, αφού αρχικά αγόρασε μετοχές εταιρειών κατ' επιλογήν του, συνολικής αξίας 47.000.000 δραχμών, στις αναφερόμενες στο σκεπτικό ημερομηνίες, ανέλαβε και μετέφερε διαθέσιμα κεφάλαια από το λογαριασμό του μηνυτή σε λογαριασμούς τρίτων προσώπων, πελατών της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία

"... .." και της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία "... ..", με συμφηφιστικές αναλήψεις κεφαλαίων, συνολικού ποσού 189.464,66 €, για την κάλυψη ισόποσων υποχρεώσεων των εταιρειών αυτών προς τους πελάτες τους, χωρίς ο μηνυτής να γνωρίζει την ενέργειά του αυτή και χωρίς να έχει συναινέσει προηγουμένως σε αυτή ή να την έχει, μεταγενέστερα, εγκρίνει. Η μεταφορά του πιο πάνω συνολικού ποσού από το λογαριασμό του μηνυτή σε λογαριασμούς άλλων πελατών επιβεβαιώθηκε και από την από 16-10-2006 έκθεση εσωτερικού ελέγχου του εσωτερικού ελεγκτή Ε. Π., ο οποίος, ως προς τον τρόπο μεταφοράς, διαπίστωσε, ότι το λογιστήριο συναλλαγών πελατών της "... .." εκτελούσε εντολές που διαβίβαζε απευθείας ο κατηγορούμενος. Επίσης προέκυψε ότι έγιναν από το μηνυτή οι εκεί καταθέσεις χρημάτων, καθώς και οι γενόμενες μεταφορές αυτών με συμφηφιστικές αναλήψεις, ότι αυτά ήσαν ολικά ξένα για τον αναιρεσείοντα, με την έννοια ότι η κυριότητα αυτών δεν ανήκε, κατά το αστικό δίκαιο, στον τελευταίο, ότι η κατοχή των χρημάτων κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης είχε περιέλθει στη σφαίρα εξουσίας του αναιρεσείοντος, ότι η χωρίς δικαίωμα ιδιοποίηση των χρημάτων από αυτόν γινόταν χωρίς τη συναίνεση του μηνυτή, ιδιοκτήτη και χωρίς την ύπαρξη νόμιμου δικαιολογητικού λόγου, ενώ τα εμπιστευμένα στον αναιρεσείοντα με την πιο πάνω ιδιότητα χρήματα ήσαν ιδιαίτερος μεγάλης αξίας. Υποκειμενικώς υπήρξε δόλια προαίρεση του αναιρεσείοντος δηλούμενη με τις πιο πάνω ενέργειές του, που υποδήλωναν εξωτερικήυση της βούλησής του να ενσωματώσει τα χρήματα στην ατομική του περιουσία χωρίς νόμιμο δικαιολογητικό λόγο. ».

ΑΠ 259/2017, areiospagos.gr: « Ακολούθως κήρυξε τον κατηγορούμενο ένοχο του ότι: Τέλεσε από πρόθεση, κατά τους κατωτέρω αναφερόμενους χρόνους τα παρακάτω εγκλήματα που τιμωρούνται από το νόμο με πρόσκαιρες στερητικές της ελευθερίας ποινές: Α. Ιδιοποιήθηκε παρανόμως, με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση του ίδιου εγκλήματος, ξένα ολικά κινητά πράγματα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, που υπερβαίνει το ποσό, συνολικά των 120.000 ευρώ, που του τα είχαν εμπιστευθεί λόγω της ιδιότητάς του ως διαχειριστή ξένης περιουσίας.

Συγκεκριμένα στον ως άνω τόπο και κατωτέρω χρόνους **ενώ κατείχε, ως Διευθύνων Σύμβουλος**, Πρόεδρος του Δ.Σ. και Γενικός Διευθυντής της ήδη εγκαλούσας ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία "... ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ", η οποία εδρεύει στο ..., **το σύνολο των χρημάτων που είχε αυτή κατά κυριότητα, έδινε εντολή στον αρμόδιο υπάλληλο (ταμία) της ανωτέρω εταιρείας, Γ. Χ. του Α., να του καταβάλει, χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη οφειλή προς το πρόσωπό του**, μεθοδεύοντας ταυτόχρονα την απόκρυψη των σχετικών ελλειμμάτων, γεγονός που καταδεικνύει σκοπό ιδιοποίησης. Αα. Κατά το χρονικό διάστημα από 1-1-2001 έως 30-6-2002 διάφορα, μη οφειλόμενα χρηματικά ποσά, ύψους συνολικά 20.954 ευρώ, για τα οποία ο ταμίας εξέδωσε νόμιμα παραστατικά ότι (δήθεν) λήφθηκαν από τον ίδιο για το μέλος του δ.σ. της Α.Ε. Β. Σ., ως (δήθεν) bonus για μακροενοικίαση υπ' αυτού 309 αυτοκινήτων για τα έτη 1998 έως Μάιο 2002, ενώ το ποσό αυτό εισπράχθηκε από τον κατηγορούμενο αυθαίρετα και χωρίς νόμιμη δικαιολογητική αιτία, παρακρατηθέν υπ' αυτού. Στη συνέχεια για να καλυφθεί το σχετικό έλλειμμα του ταμείου, έδωσε εντολή στον ταμία να εκδώσει το ...5-02 γραμμάτιο είσπραξης, πιστώνοντας την Α.Ε. με 20.954 ευρώ, ως και να εκδώσει τα .../10-5-02 εντάλματα πληρωμής, ώστε να φαίνεται ότι ο Σ. εισέπραξε τα 20.954 ευρώ. Δηλαδή σύμφωνα με το ανωτέρω γραμμάτιο είσπραξης και εντάλματα πληρωμής, εμφανιζόταν λογιστικώς ότι το ανωτέρω ποσό εισπράχθηκε από την Α.Ε. και αμέσως καταβλήθηκε έναντι οφειλών της. Αβ. Ως μη οφειλόμενες αποδοχές για την παροχή εργασίας Γενικού Διευθυντή στην ανωτέρω εγκαλούσα - εργοδότρια. Αβα. Για το χρονικό διάστημα από 1/1 έως 31/12/01 το ποσό συνολικά των 22.832 ευρώ. Ειδικότερα, ενώ η εταιρεία όφειλε, σύμφωνα με την από 10-7-98 μεταξύ τους σύμβαση εργασίας, να του καταβάλει μηνιαίως από την παραπάνω αιτία το ποσό των 5.664 ευρώ και συνολικά 79.296 ευρώ (5.664 X 14), αυτός αύξησε αυθαίρετα το μηνιαίο μισθό του σε 7.630 ευρώ, χωρίς απόφαση γενικής συνέλευσης, για να λάβει αυθαίρετα 106.820 ευρώ (7.630 X 14), έλαβε όμως τελικά το ποσό των 102.128 ευρώ, δηλαδή 22.832 ευρώ επιπλέον (102.128-79.296). Αββ. Για το χρονικό διάστημα από 1-1 έως 31-5-02 το ποσό συνολικά των 10.780 ευρώ. Ειδικότερα, ενώ η εταιρεία όφειλε, σύμφωνα με την από 10-7-98 μεταξύ τους σύμβαση εργασίας, να του καταβάλλει μηνιαίως από την παραπάνω αιτία το ποσό των 6.230 ευρώ και συνολικά 34.265 ευρώ (6.230 X 5,5), αυτός αύξησε αυθαίρετα το μηνιαίο μισθό του σε 8.510 ευρώ, με την 6/27-12-01 απόφαση της έκτακτης γενικής συνέλευσης της Α.Ε., για να λάβει αυθαίρετα 46.805 ευρώ (8.510 X 5,55), έλαβε όμως τελικά το ποσό των 45.045 ευρώ, δηλαδή 10.780 ευρώ επιπλέον (45.045 -34.265). Αγ. Ως μη οφειλόμενη συμπληρωματική παροχή (BONUS) για το χρονικό διάστημα από 1-1 έως 31-12-2001 το ποσό, συνολικά, των 48.507,088 δραχμών ή 142.353,89 ευρώ. Ειδικότερα ενώ η εταιρεία όφειλε, σύμφωνα με την 10-7-1998 μεταξύ τους σύμβαση εργασίας, να του καταβάλει συμπληρωματική παροχή (BONUS) ... Με τις παραδοχές αυτές, οι οποίες διαλαμβάνονται στο σκεπτικό και στο διατακτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως, που παραδεκτά αλληλοσυμπληρώνονται, η προσβαλλόμενη απόφαση, περιέχει την επιβαλλόμενη κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία... ».

Πρακτικό ζήτημα : Ο Α έδωσε στον Β να του φυλάξει 160.000 ευρώ μέχρι να επιστρέψει από τις ΗΠΑ, όπου επρόκειτο να παραμείνει για ένα χρόνο, και συγχρόνως του παραχώρησε την εξουσία να τα χρησιμοποιεί, αν τα χρειαστεί. Μετά την επιστροφή του Α από τις ΗΠΑ ο Β αρνείται να επιστρέψει τις 160.000 ευρώ, ισχυριζόμενος, ότι προσπάθησε (**κάτι που πράγματι αποδεικνύεται**) να ασκήσει επιχειρηματική δραστηριότητα και «έπεσε έξω». Στοιχειοθετείται έγκλημα; Φαινομενικά ο Β τέλεσε κακουρηγηματική υπεξαίρεση κατ' άρθρο 375 παρ. 1 εδ. α, β ΠΚ (**ΑΠ 24/2010, areiospagos.gr:** «Στις ως άνω όμως περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις του άρθρου 375 παρ. 2 του ΠΚ δεν περιλαμβάνεται και **εκείνη της ιδιότητας του θεματοφύλακα...**»). Σύμφωνα ωστόσο με τη διάταξη του άρθρου 830 ΑΚ (**Ανώμαλη παρακαταθήκη**) ισχύουν τα εξής : «Η κατάθεση χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων, **σε περίπτωση αμφιβολίας**

Λογίζεται ως δάνειο, αν ο θεματοφύλακας έχει την εξουσία να τα χρησιμοποιεί. Σχετικά όμως με το χρόνο και τον τόπο της απόδοσης ισχύουν, σε περίπτωση αμφιβολίας, οι διατάξεις για την παρακαταθήκη. Ο θεματοφύλακας χρεογράφων δεν έχει εξουσία να τα διαθέτει, αν αυτή δεν του δόθηκε με έγγραφο και ρητά.». Εξάλλου, κατ' άρθρο 806 ΑΚ «Με τη σύμβαση του δανείου ο ένας από τους συμβαλλομένους μεταβιβάζει στον άλλον κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα, και αυτός έχει υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας.». Επομένως, ο Β σε περίπτωση αμφιβολίας (αφού δεν ορίστηκε κάτι άλλο) και αφού είχε τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τα χρήματα που του δόθηκαν προς φύλαξη, δικαιούται να επικαλεσθεί την κατάρτιση δανείου και την απόκτηση της κυριότητας των 160.000 ευρώ. **Ένεκα τούτου δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί υπεξαίρεση, η οποία προϋποθέτει παράνομη ιδιοποίηση ξενου πράγματος !!!**

Άρθρο 258 Ελλ. ΠΚ — **Υπεξαίρεση στην υπηρεσία**. Υπάλληλος ο οποίος παράνομα ιδιοποιείται χρήματα ή άλλα κινητά πράγματα που τα έλαβε ή τα κατέχει λόγω αυτής της ιδιότητάς του, και αν ακόμα δεν ήταν αρμόδιος γι' αυτό, τιμωρείται: α) με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών· β) αν το αντικείμενο της πράξης είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών· γ) με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, αν: α) ο υπαίτιος μεταχειρίστηκε ιδιαίτερα τεχνάσματα και το αντικείμενο της πράξης είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας συνολικά ανώτερης των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ ή [β)] το αντικείμενο της πράξης έχει αξία μεγαλύτερη των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ. (Όπως η περ. γ' αντικαταστάθηκε από το άρθρο 14 παρ. 5β' του Ν 2721/1999, τα δε χρηματικά ποσά αναπροσαρμόστηκαν με το άρθρο 25 παρ. 1θ' και παρ. 2γ' του Ν 4055/2012)

Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η δημόσια, δημοτική ή κοινοτική περιουσία ή η περιουσία άλλου νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου αλλά και η περιουσία ιδιωτών, όπως είναι και μια τράπεζα ή μια ανώνυμη εταιρία που ιδρύθηκε από ένα Δήμο ως μοναδικό μέτοχο (βλ. άρθρο 263 Α ΠΚ). Μάλιστα, **και ένας απλός ιδιώτης μπορεί να είναι το θύμα υπεξαίρεσης στην υπηρεσία**, όπως π.χ. ο καταστηματάρχης ενδυμάτων, σε βάρος του οποίου τελέσθηκε κλοπή, εφόσον κατασχέθηκαν τα κλεμμένα ενδύματα, δόθηκαν προς φύλαξη στον γραμματέα του δικαστηρίου (άρθρο 266 ΚΠΔ) και εκείνος τα ιδιοποιήθηκε παράνομα (αληθινή πραγματική συρροή με παραβίαση κατάσχεσης κατ' άρθρο 177 ΠΚ).²³⁵ Υπάρχει το βασικό έγκλημα στην περ. α και τα διακεκριμένα εγκλήματα στις περ. β και γ. **Παράνομη ιδιοποίηση** συνιστά κάθε πράξη, με την οποία ο δράστης εκδηλώνει τη βούληση να ενσωματώσει τα χρήματα ή άλλα κινητά πράγματα στην

²³⁵ ΑΠ 681/2013, www.areiospagos.gr : «Ακολούθως δε το Εφετείο κήρυξε ένοχη την αναιρεσίμωσα για το ότι: "Στην ..., κατά το χρονικό διάστημα από 24-1-2005 έως τον Απρίλιο του 2008, κατά τα ειδικότερα κατωτέρω αναφερόμενα, με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση του ίδιου εγκλήματος, ενώ ήταν υπάλληλος ιδιοποιήθηκε παράνομα χρήματα που τα έλαβε λόγω αυτής της ιδιότητάς της, αποβλέποντας στο συνολικό περιουσιακό όφελος που προέκυπτε από τις πράξεις αυτές, το αντικείμενο δε των πράξεων είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας. Ειδικότερα, όντας κοινωνική λειτουργός στο Ψυχιατρείο Νοσοκομείου Τρίπολης, υπεύθυνη για την εκταμίευση και διακίνηση των χρημάτων των ασθενών του Νοσοκομείου και την εν συνεχεία παράδοσή τους σε αυτούς (ασθενείς), ενώ, υπό την προαναφερθείσα ιδιότητά της έλαβε: **1)** στις 27-7-2005 το ποσό των 572,44 ευρώ, στις 15-2-2006 το ποσό των 408,68 ευρώ, στις 18-7-2007 το ποσό των 1.338,76 ευρώ, στις 30-11-2007 το ποσό των 544,39 ευρώ και τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,86 ευρώ, **συνολικά δε** (572,44+408,68+ 1.338,76+544,39+481,86=) **το ποσό των 3.346,07 ευρώ**, από την σύνταξη του ΟΓΑ του Ι. Ι., **2)** στις 28-2-2005 το ποσό των 100 ευρώ, στις 16-5-2005 το ποσό των 100 ευρώ, στις 16-11-2005 το ποσό των 47,23 ευρώ, στις 15-2-2005 το ποσό των 408,68 ευρώ, τον Ιούνιο του 2006 το ποσό των 218,64 ευρώ, στις 18-7-2007 το ποσό των 1.338,76 ευρώ και τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,80 ευρώ, **συνολικά δε** (100+100+ 47,23+ 408,68+ 218,64+1.338,76+ 481,80) **το ποσό των 2.695,11 ευρώ**, από τη σύνταξη του ΟΓΑ του Γ. Μ., **3)** στις 24-1-2005 το ποσό των 150 ευρώ, στις 11-7-2005 το ποσό των 556,17 ευρώ και στις 6-5-2005 το ποσό των 143 ευρώ, **συνολικά δε** (150+556,17+143=) **το ποσό των 849,17 ευρώ**, από την σύνταξη του ΟΓΑ της Ο. Θ. **4)** στις 9-5-2005 το ποσό των 150 ευρώ και στις 7-12-2005 το ποσό των 108 ευρώ, **συνολικά δε** (150+108=) **το ποσό των 258 ευρώ**, από την σύνταξη του ΟΓΑ της Ε. Ρ., **5)** στις 24-1-2005 **το ποσό των 150 ευρώ**, από την σύνταξη της Χ. Γ., **6)** τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,86 ευρώ από την σύνταξη του ΟΓΑ του Α. Κ., **7)** τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,86 ευρώ από τη σύνταξη του ΟΓΑ του Ι. Γ., **δεν απέδωσε τα ανωτέρω ποσά στους προαναφερόμενους δικαιούχους αυτών, αλλά τα παρακράτησε ενσωματώνοντας αυτά στην περιουσία της, ιδιοποιούμενη με τον τρόπο αυτό παράνομα το ποσό συνολικά των 8.262,07 ευρώ, το οποίο είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας"**» (εδώ γίνεται συνυπολογισμός των ποσών σύμφωνα με το άρθρο 98 ΠΚ για το κατ' εξακολούθηση έγκλημα και έτσι συνάγεται, ότι το αντικείμενο των πράξεων είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας).

περιουσία του και να τα χρησιμοποιεί σαν να είναι ο πραγματικός κύριος αυτών (ΑΠ 2470/2009, ΠοινΧρ 2010, 755, ΑΠ 778/2009, ΠοινΧρ 2010, 200). Ως παραδείγματα παράνομης ιδιοποίησης μπορούν να αναφερθούν η ανάλωση των χρημάτων, η πώληση των πραγμάτων, η δωρεά, η ανταλλαγή, η χρησιμοποίηση σε σταθερή βάση, η παροχή των πραγμάτων σε άλλον ένεκα χρησιδανείου, η παροχή των χρημάτων σε άλλον ένεκα δανείου, η κατάθεση των χρημάτων σε τραπεζικό λογαριασμό, η άρνηση επιστροφής του πράγματος κ.λπ. Για την ερμηνεία των σχετικών όρων του άρθρου 258 ΠΚ βλ. τα σχόλια υπό το άρθρο 256 ΠΚ (απιστία σχετική με την υπηρεσία).

ΑΠ 93/2014, www.areiospagos.gr : «Από την τελευταία διάταξη προκύπτει, ότι για τη στοιχειοθέτηση της κακουργηματικής μορφής της υπεξαίρεσεως στην υπηρεσία που προβλέπεται από το πρώτο εδάφιο της περ. γ' του ως άνω άρθρου απαιτείται να μεταχειρίσθηκε ο υπαίτιος ιδιαίτερα τεχνάσματα και επιπροσθέτως να είναι το αντικείμενο αυτής ιδιαίτερα μεγάλης αξίας συνολικά ανώτερης των 15.000 ευρώ και ήδη 30.000 ευρώ. Ως ιδιαίτερα τεχνάσματα, τα οποία, εφόσον συντρέχουν, καθιστούν την παραπάνω πράξη υπεξαίρεσεως στην υπηρεσία κακούργημα, θεωρούνται κρυφές υλικές ενέργειες και μέθοδοι, μη εμφανώς διακριτές, με τις οποίες καθίσταται δυσχερής η αποκάλυψη και οι οποίες αποσκοπούν στη δυσχέραση ή παρεμπόδιση του ελέγχου, με σύγχρονη εξαπάτηση τρίτων προσώπων και μάλιστα των προϊσταμένων ή εκείνων που έχουν δικαίωμα ελέγχου, οι οποίοι, έτσι, θεωρούν τις ενέργειες ως κατ' αρχήν νόμιμες. Δηλαδή, τα ιδιαίτερα τεχνάσματα είναι μέσα, τα οποία κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας είναι επιτήδεια για τη συγκάλυψη της παράνομης ιδιοποίησης, όπως οι ψευδείς εγγραφές ή οι παραποιήσεις τους σε βιβλία ή λογαριασμούς, οι αλλοιώσεις αριθμών και κάθε άλλη ενέργεια ή παράλειψη ικανή να προκαλέσει σύγχυση και να δυσχεράνει τον έλεγχο ή να συγκαλύψει το έγκλημα. **Πρέπει δε αυτά να αναφέρονται χρονικά στην πράξη ιδιοποίησης των χρημάτων.** ... Με βάση τις παραπάνω παραδοχές ως ιδιαίτερα τεχνάσματα χαρακτηρίσθηκαν οι παρακάτω ενέργειες του κατηγορουμένου: 1) τμηματικής εκταμίευσης αδιάθετων ποσών, μετά όμως την παρέλευση της ημερομηνίας αποδόσεώς τους 2) επιλεκτικής απόδοσης των υπέρ τρίτων κρατήσεων και δη αυτών που από τη φύση τους θα μπορούσαν να γίνουν αντιληπτές 3) χωρίς καμμία κανονικότητα τοποθέτησης των παραστατικών δαπανών και μεταφορά - τοποθέτησή τους στο χώρο αποθήκης αυτών, ώστε να μην καθίσταται ευχερής ο έλεγχος αυτών και 4) η σύνταξη του ψευδούς κατά το περιεχόμενο από 17-11-2003 απαντητικού προς το Υπουργείο Γεωργίας εγγράφου, στο οποίο ψευδώς ανέγραφε ως αριθμούς πρωτοκόλλου δικαιολογητικών χρηματικών ενταλμάτων προπληρωμής, για τα έτη 1996 και 1997, τυχαίους αριθμούς, εφόσον πραγματικοί δεν υπήρχαν. **Σύμφωνα, όμως, με όσα εκτέθηκαν στη μείζονα σκέψη η προπεριγραφείσα δράση του αναιρεσείοντος κατηγορουμένου στις υπ' αριθμ. 1 και 4, ως άνω, περιπτώσεις αναφέρεται σε μεταγενέστερο της ιδιοποίησης των χρημάτων χρόνο και ως εκ τούτου δεν συνιστά ιδιαίτερο τέχνασμα.** Αντίθετα, οι περιγραφόμενες ενέργειες του κατηγορουμένου στις υπ' αριθμ. 2 και 3 περιπτώσεις συνιστούν ιδιαίτερα τεχνάσματα, αφού **αναφέρονται χρονικά στην πράξη ιδιοποίησης των χρημάτων και είναι συγκαλυπτικές της πράξεως του κατηγορουμένου να ιδιοποιηθεί παράνομα τα αναφερόμενα στην απόφαση ποσά.** Τα δύο αυτά ιδιαίτερα τεχνάσματα είναι αρκετά για να στηρίξουν το διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης και επομένως ο συναφής εκ του άρθρου 510 παρ.1 στοιχ. ε ΚΠοινΔ λόγος της αιτήσεως αναιρέσεως για εσφαλμένη εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 258 περ.γ ΠΚ, υπό την έννοια ότι εσφαλμένα χαρακτηρίσθηκε η συμπεριφορά του αναιρεσείοντος αναφορικά με τις ανωτέρω υπ' αριθμ. 2 και 3, ως άνω περιπτώσεις, ως ιδιαίτερο τέχνασμα κατά κακή υπαγωγή των ανωτέρω πραγματικών περιστατικών στην έννοια του ιδιαίτερου τεχνάσματος, **με συνέπεια να καταδικασθεί αυτός για κακουργηματική υπεξαίρεση αντί του ορθού της πλημμεληματικής είναι αβάσιμος.** Κατά το μέρος, που η προσβαλλόμενη απόφαση δέχθηκε ότι οι ενέργειες του αναιρεσείοντος που αναφέρονται στις ως άνω υπ' αριθμ. 1 και 4 περιπτώσεις συνιστούν ιδιαίτερα τεχνάσματα, έσφαλε ως προς την εφαρμογή της ουσιαστικής ποινικής διάταξης του άρθρου 258 περ. γ ΠΚ αναφορικά με

την υπαγωγή των παραπάνω πραγματικών περιστατικών στην έννοια του ιδιαίτερου τεχνάσματος και πρέπει κατά παραδοχή του άρθρου 510 παρ.1 ε ΚΠοινΔ να αναιρεθεί εν μέρει η προσβαλλόμενη απόφαση κατά τούτο και να απαλειφθεί η διάταξή της αναφορικά με τα, ως άνω, υπ' αριθμ. 1 και 4 τεχνάσματα. Εν όψει δε, του ότι η προσβαλλόμενη απόφαση έλαβε υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής και τα παραπάνω τεχνάσματα, η συνδρομή των οπίων επηρεάζει δυσμενώς την κρίση του Δικαστηρίου **ως προς το ύψος της ποινής**, αφού κατά τη διάταξη του άρθρου 79 παρ. 1 ΠΚ, κατά την επιμέτρηση της ποινής το δικαστήριο **λαμβάνει υπόψη τη βαρύτητα του εγκλήματος, για την εκτίμηση της οποίας προβλέπει, μεταξύ άλλων κριτηρίων, και στην ένσταση του δόλου**, πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη και ως προς την επιβληθείσα ποινή. **Ακολούθως πρέπει να παραπεμφθεί η υπόθεση για νέα επιμέτρηση της ποινής στο ίδιο Δικαστήριο, αφού είναι δυνατή η συγκρότησή του από άλλους δικαστές εκτός από εκείνους που δίκασαν προηγουμένως** (άρθρ. 519 ΚΠοινΔ).».

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες τελούνται η υπεξαίρεση ως έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία.

Να αξιολογούν και να διακρίνουν τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων αυτών μέσα από μια σύγχρονη αναφορά παραδειγμάτων και περιπτώσεων από τη νομολογία.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να επιχειρηματολογούν επιτυχώς κατά τον προσδιορισμό των στοιχείων της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων αυτών μέσα από μια σύγχρονη αναφορά παραδειγμάτων και περιπτώσεων από τη νομολογία.

Λέξεις Κλειδιά

Υπεξαίρεση		Κατοχή σε κινητό πράγμα	Παράνομη ιδιοποίηση
Υπεξαίρεση στην υπηρεσία	στην	Υπεξαίρεση αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας	Υπεξαίρεση στην υπηρεσία με ιδιαίτερα τεχνάσματα
Διαχειριστής περιουσίας	ξένης	Εντολοδόχος	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα. Ερμηνευτικά σχόλια - Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, υπό τα άρθρα 258 και 375 ΠΚ (εδώ αναλύονται και ερμηνεύονται οι διατάξεις για την υπεξαίρεση ως έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας και την υπεξαίρεση στην υπηρεσία).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 258 και 375 ΠΚ (εδώ αναλύονται και ερμηνεύονται οι διατάξεις για την υπεξαίρεση ως έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας και την υπεξαίρεση στην υπηρεσία).

Σύνοψη

Το αντικείμενο της εβδομάδας αυτής είναι η υπεξαίρεση ως έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας και η υπεξαίρεση στην υπηρεσία. Ερευνώνται τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων αυτών με σύγχρονη αναφορά παραδειγμάτων και περιπτώσεων από τη νομολογία.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α έδωσε στον Β να του φυλάξει 160.000 ευρώ μέχρι να επιστρέψει από τις ΗΠΑ, όπου επρόκειτο να παραμείνει για ένα χρόνο, και συγχρόνως του παραχώρησε την εξουσία να τα χρησιμοποιεί, αν τα χρειαστεί. Μετά την επιστροφή του Α από τις ΗΠΑ ο Β αρνείται να επιστρέψει τις 160.000 ευρώ, ισχυριζόμενος, ότι προσπάθησε (**κάτι που πράγματι αποδεικνύεται**) να ασκήσει επιχειρηματική δραστηριότητα και «έπεσε εξω». Στοιχειοθετείται έγκλημα;

Άσκηση 1.2

Ο Α είναι γραμματέας δικαστηρίου και του δόθηκαν για φύλαξη κατ' άρθρο 266 ΚΠΔ τα κατασχεθέντα πέτσινα μπουφάν και οι γούνες που είχαν κλαπεί και πρόκειται τώρα να αποτελέσουν τα πειστήρια του εγκλήματος και στη συνέχεια να αποδοθούν στον ιδιοκτήτη. Ο Α τα έλαβε στην οικία του και κάλεσε κάποιον, στον οποίο τα πούλησε στο ένα τρίτο της τιμής, έχοντας την πρόθεση να πεί ότι τα αφαίρεσε άγνωστος από το Πρωτοδικείο. Ποιο έγκλημα τέλεσε;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη.

(8^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή διδάσκεται η Θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην επιστήμη του Γερμανικού Ποινικού Δικαίου γνώρισε κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια ραγδαία εξέλιξη η Θεωρία για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη (Die objective Zurechnung des Handlungserfolges) ή για τον καταλογισμό στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (Die Zurechnung zum objektiven Tatbestand). Η Θεωρία αυτή αναπτύχθηκε κυρίως σε σχέση με τα εγκλήματα από αμέλεια και σε γενικές γραμμές σημαίνει, ότι στα ουσιαστικά εγκλήματα ή εγκλήματα αποτελέσματος **το επελθόν αποτέλεσμα τότε μόνο θεωρείται ως άμεση συνέπεια της συμπεριφοράς και ως έργο του πράττοντος (του δράστη)**, όταν μεταξύ αυτής της συμπεριφοράς και του αποτελέσματος υφίσταται ένας αντικειμενικός, πραγματικός και όχι τυχαίος, αιτιώδης σύνδεσμος. Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη συνιστά ένα από τα άγραφα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Αν δεν υφίσταται, δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση και μαζί η νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος, δεν υφίσταται έγκλημα, δεν υφίσταται αξιόποινο. Η ως άνω Θεωρία δίνει ορθές και δίκαιες λύσεις με βάση κριτήρια και αρχές και όχι λύσεις κατά διαίσθηση.

Για να υφίσταται όμως ένας τέτοιος αντικειμενικός, πραγματικός και όχι τυχαίος, αιτιώδης σύνδεσμος θα πρέπει να διαπιστώνεται : **α) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ συμπεριφοράς και αποτελέσματος** κατά την κρατούσα στην επιστήμη και στη νομολογία θεωρία του ισοδυναμίου των όρων (conditio sine qua non) και επιπλέον, πέρα από την αιτιώδη συνάφεια που είναι η πρώτη απαραίτητη προϋπόθεση για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη, **β) ένας εσωτερικός και όχι επιφανειακός σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και του αποτελέσματος**. Αυτός ο εσωτερικός σύνδεσμος υφίσταται, όταν η συμπεριφορά του δράστη (ενέργεια ή παράλειψη) προξένησε ένα παράνομο (αποδοκιμαζόμενο και μη επιτρεπόμενο από την έννομη τάξη) κίνδυνο για το υλικό αντικείμενο της πράξης (το συγκεκριμένο έννομο αγαθό) και ο κίνδυνος αυτός πραγματοποιήθηκε στο συγκεκριμένο επελθόν βλαπτικό αποτέλεσμα. Υπάρχουν βεβαίως περιπτώσεις, στις οποίες γίνεται λόγος για **επιτρεπόμενη κινδυνώδη δράση** ή **επιτρεπτή ριψοκίνδυνη δράση**, όπως είναι π.χ. η λειτουργία εργοστασίων με επικίνδυνα μηχανήματα υπό τήρηση των κανόνων ασφάλειας για τους εργαζομένους ή η οδήγηση αυτοκινήτων στις οδούς υπό τήρηση των κανόνων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ή η διενέργεια ιατροχειρουργικής επέμβασης υπό τήρηση των αναγνωρισμένων κανόνων της ιατρικής επιστήμης. Σ' αυτές τις περιπτώσεις **δεν συντρέχει εξωτερική αμέλεια**, η οποία είναι το πρωταρχικό στοιχείο

για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος από αμέλεια. Αν δεν υπάρχει η εξωτερική αμέλεια, η οποία ερευνάται πρωταρχικά, παύει κάθε περαιτέρω έρευνα.²³⁶

Ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη αποκλείεται και έτσι δεν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση και μαζί η νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος, δεν υφίσταται έγκλημα και δεν υφίσταται αξιόποιο στις ακόλουθες περιπτώσεις :²³⁷

1. Ένεκα μη διαπίστωσης εξωτερικής αμέλειας (θεμελιακού στοιχείου στο έγκλημα από αμέλεια) : Η εξωτερική αμέλεια, ως συμπεριφορά που προξενεί κίνδυνο για τα έννομα αγαθά, αναδεικνύεται σε σημαντικό στοιχείο του αντικειμενικού καταλογισμού, **ο οποίος, σημειωτέον, προϋποθέτει να έχει θέσει ο δράστης σε κίνηση ένα παράνομο κίνδυνο**, ερευνάται ως πρωταρχικό στοιχείο της νομοτυπικής ή ποινικής υπόστασης του εγκλήματος και ειδικότερα της αντικειμενικής υπόστασης και απολειπόμενη αποκλείει τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη. Η αντικειμενική υπόσταση δεν πληρούται, αν λείπει η εξωτερική αμέλεια, έστω και αν ο δράστης με αιτιώδη συνάφεια προκάλεσε το αποτέλεσμα, ενώ παύει με τη διαπίστωση της απουσίας της κάθε περαιτέρω έλεγχος για τη συνδρομή των στοιχείων του εγκλήματος.

Παραδείγματα : α). Δεν καταλογίζεται το αποτέλεσμα του θανάτου του οδηγού μοτοποδηλάτου και του συνεπιβάτη στον τηρούντα τους κανόνες του ΚΟΚ και χωρίς ελιγμούς στο δεξιό άκρο του οδοστρώματος και με κανονική ταχύτητα βαίνοντα οδηγό νταλίκας, στον αριστερό πισινό τροχό της οποίας σφηνώθηκαν τα θύματα, όταν άλλος μοτοποδηλάτης προσπάθησε να προσπεράσει τη νταλικά και συγκρούστηκε με τα αντιθέτως βαίνοντα θύματα περί το μέσο του οδοστρώματος και εντός του ρεύματος κυκλοφορίας αυτών. Εδώ το αποτέλεσμα είναι έργο του αποθανόντος οδηγού μοτοποδηλάτου που δεν έβαινε πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος (άρθρο 16 παρ. 1 εδ. β ΚΟΚ) και κυρίως του επιζήσαντος οδηγού μοτοποδηλάτου που ενήργησε επικίνδυνη και χωρίς προηγούμενο έλεγχο προσπέραση, εισερχόμενος στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας (άρθρα 16 παρ. 5, 17 παρ. 1 ΚΟΚ), **αλλά σε καμιά περίπτωση δεν είναι έργο του οδηγού της νταλίκας, μολοντί μεταξύ της συμπεριφοράς του και του αποτελέσματος του θανάτου διαπιστώνεται αναμφισβήτητα αιτιώδης συνάφεια.** Ο οδηγός της νταλίκας δεν προξένησε κανένα παράνομο κίνδυνο για το έννομο αγαθό της ζωής με εξωτερικά αμελή συμπεριφορά, δεδομένου ότι **η οδήγηση οχήματος υπό τήρηση των κανόνων του ΚΟΚ συνιστά επιτρεπτή από την έννομη τάξη κινδυνώδη δράση.** **β).** Στην περίπτωση, κατά την οποία ο οδηγός Α, βαίνοντας με υπερβολική ταχύτητα σε ολισθηρό συνεπεία βροχοπτώσεως οδόστρωμα, εισέρχεται στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, συγκρούεται με τον Β και στη συνέχεια με τον Γ, εκτινάσσεται στο οδόστρωμα και

²³⁶ Για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 64-79, 265-276, Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 128-148, Claus Roxin, Ο καταλογισμός στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, 1985 (απόδοση στα ελληνικά Αρ. Χαραλαμπίκη), σελ. 13επ., 45επ., με περαιτέρω παραπομπές, Χρ. Μυλωνόπουλου, Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, 1984, σελ. 195επ., 200επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 195επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 278επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 415 - 474, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 113επ., Ιωάννη Γιαννίδη σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, 2005, σελ. 160 – 168, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές. **Για την ελληνική νομολογία η Θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού παραμένει ακόμα μια σχεδόν ξένη έννοια.** Τις μόνες περιπτώσεις στη νομολογία, στις οποίες γίνεται λόγος για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη, βλ. σε εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, Ποιν Χρον 1994, σελ. 680επ., 682επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 24/1996 ΣυμβΠλημΚω, ΠοινΧρον 1996, σελ. 1493επ., 1499επ., εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα υπ' αριθμ. 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, ΠοινΔικ 2001, σελ. 1114επ., 1121, 1317επ., βούλευμα ΣυμβΕφΑιγαίου με αριθμό 49/2008, ΠοινΔικ 2008, σελ. 833, απόφαση ΤριμΠλημΑθηνών με αριθμό 13873, 14317, 18664 και 19626/2009, ΝοΒ 2009, σελ. 1466.

²³⁷ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 415 - 474, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 202-232.

τελικά παρασύρεται από τον Δ, με αποτέλεσμα τον θάνατό του, οι τρεις λοιποί οδηγοί που έβαιναν κανονικά (συνετά) και δεν είχαν χρονικά περιθώρια για αποφευκτικό ελιγμό ή για έγκαιρη τροχοπέδηση **δεν υπέχουν καμιά απολύτως ευθύνη, αφού στο πρόσωπό τους δεν εντοπίζεται καμιά εξωτερική αμέλεια.** Το αποτέλεσμα το προκάλεσαν ασφαλώς με αιτιώδη συνάφεια και οι τρεις, αλλά δεν δύναται αυτό να τους καταλογισθεί αντικειμενικά, **γιατί δεν επέδειξαν εξωτερική αμέλεια, γιατί με άλλα λόγια δεν έθεσαν σε κίνηση κίνδυνο υπερβαίνοντα τα όρια της επιτρεπτής κινδυνώδους δράσης. γ).** Το ίδιο θα πρέπει να δεχθεί κανείς για τον Α, όταν αυτός βαίνει, ενώ είναι βράδυ και επικρατεί σκοτάδι ένεκα ανεπαρκούς τεχνητού φωτισμού, με την επιτρεπτή ταχύτητα των 30 χιλιομέτρων την ώρα, πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή και γενικότερα τηρεί όλους τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας (δεν βαρύνεται συνεπώς με καμιά εξωτερική αμέλεια) αλλά πέφτει επάνω σε λάδια, που είναι χυμένα στο οδόστρωμα και έπεσαν από τη μηχανή του αυτοκινήτου άλλου οδηγού, γλιστράει και ανεβαίνει στο πεζοδρόμιο, όπου σκοτώνει έναν πεζό. Εδώ ο θάνατος από αμέλεια είναι έργο του οδηγού που δεν μερίμνησε να επισκευάσει το όχημα, ώστε να μη χύνονται λάδια από το αυτοκίνητό του, και τα εγκατέλειψε στο οδόστρωμα χωρίς να ειδοποιήσει τους λοιπούς οδηγούς μέχρι να έλθει η αστυνομία. **δ).** Ακόμα, στην περίπτωση που ο Α βαίνει εντός κατοικημένης περιοχής συνετά και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή στο δεξιό άκρο του οδοστρώματος με ταχύτητα 30 χιλιομέτρων την ώρα (50 είναι το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας των οχημάτων μέσα στις κατοικημένες περιοχές: άρθρο 20 παρ. 1 ΚΟΚ), ενώ τίποτα δεν προδίδει την παρουσία ανηλίκων που παίζουν πίσω από ένα ψηλό μανδρότοιχο, και εντελώς ξαφνικά πετάγεται στο δρόμο **(θα μπορούσε να είχε πεταχθεί ξαφνικά από την πόρτα του σπιτιού του, αν τον κυνηγούσε η μητέρα του προς σωφρονισμό)** ένα δεκάχρονο αγόρι για να περάσει στο απέναντι μέρος και σφηνώνεται κυριολεκτικά κάτω από το αυτοκίνητο, υποκύπτοντας στον θάνατο, χωρίς ο Α να έχει τη δυνατότητα να τροχοπεδήσει εγκαίρως ή να ενεργήσει αποφευκτικό ελιγμό, **δεν συντρέχει εξωτερική αμέλεια στο πρόσωπό του.** Το αποτέλεσμα δεν οφείλεται στην επιτρεπτή από την έννομη τάξη επικίνδυνη δράση του (οδήγηση αυτοκινήτου), είναι γι' αυτόν ένα αντικειμενικά αναπόφευκτο ατύχημα και δεν μπορεί να του καταλογισθεί ως δικό του έργο. **Εδώ αποκλείεται ο αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος στον Α, γιατί η συμπεριφορά του δεν προξένησε ένα παράνομο (αποδοκιμαζόμενο από την έννομη τάξη) κίνδυνο.**

2. Ένεκα του μη φευκτού (αναπόφευκτου) του αποτελέσματος ακόμα και σε περίπτωση νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς : Υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες ο δράστης δεν κατέβαλε τη δέουσα προσοχή, δηλαδή επέδειξε κάποιας μορφής εξωτερική αμέλεια, παραβαίνοντας ένα κανόνα επιμέλειας και θέτοντας με τη συμπεριφορά του σε κίνηση ένα παράνομο κίνδυνο, αλλά εκ των υστέρων διαπιστώνεται, ότι με βεβαιότητα ή έστω με πιθανότητα αγγίζουσα τα όρια της βεβαιότητας **θα επερχόταν (ήταν αναπόφευκτο) το ίδιο αποτέλεσμα που προκλήθηκε αιτιακά από την εξωτερικά πλημμυλή συμπεριφορά του, και αν ακόμα ο δράστης είχε συμπεριφερθεί επιμελώς.** Στις περιπτώσεις αυτές, στις οποίες το αποτέλεσμα θα ήταν αντικειμενικά αναπόφευκτο, και αν ακόμα ο δράστης επιδείκνυε τη «**νόμιμη εναλλακτική συμπεριφορά**», δεν μπορεί τούτο να θεωρηθεί ως έργο του δράστη, ακριβώς επειδή αφενός αυτός δεν μπορεί να κυριαρχήσει πάνω στην αιτιώδη διαδρομή και να το αποτρέψει και αφετέρου

δεν πραγματοποιείται ο κίνδυνος που τέθηκε σε κίνηση από την αμελή συμπεριφορά του δράστη αλλά ένας άλλος κίνδυνος, τη δημιουργία και εξέλιξη του οποίου δεν μπορεί ο δράστης να ελέγξει και να ανακόψει. Ο άλλος αυτός κίνδυνος είναι η πραγματική αιτία του αποτελέσματος και όχι η εξωτερική αμέλεια του δράστη.

Προς αποσαφήνιση των παραπάνω ενδείκνυται να αναφερθούν εδώ τα ακόλουθα παραδείγματα: α). Ο Α βαίνει μέσα σε κατοικημένη περιοχή με ταχύτητα 60 χιλιομέτρων την ώρα, υπερβαίνοντας το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας των 50 χιλιομέτρων την ώρα και βγαίνοντας έτσι έξω από τα όρια της επιτρεπτής κινδυνώδους δράσης. **Η συμπεριφορά του λοιπόν έχει το στίγμα της εξωτερικής αμέλειας,** αφού κατά τεκμήριο δεν θα μπορεί να τροχοπεδήσει εγκαίρως ή να ενεργήσει επιτυχή αποφευκτικό ελιγμό σε περίπτωση ανάγκης και αφού έτσι γεννά τον κίνδυνο να συγκρουστεί με άλλο όχημα ή να παρασύρει πεζό και να προκαλέσει θάνατο ή σωματική βλάβη. Εντελώς ξαφνικά και απροσδόκητα πετάγεται στο δρόμο και μπροστά του από την πόρτα του σπιτιού του ένα δεκάχρονο αγόρι, **το οποίο κυνηγούσε η μητέρα του προς σωφρονισμό.** Ο Α φρενάρει αμέσως αλλά δεν κατορθώνει να αποφύγει το κτύπημα που προκαλεί τον θάνατο. Διαπιστώνεται, ωστόσο, ότι κατά πάσα πιθανότητα δεν θα μπορούσε ο Α να αποφύγει το κτύπημα, ενεργώντας αποφευκτικό ελιγμό ή φρενάροντας αμέσως, και θα επερχόταν ο θάνατος κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες, και αν ακόμα έβαινε με την επιτρεπόμενη ταχύτητα των 50 χιλιομέτρων την ώρα. Ο θάνατος του αγοριού επομένως δεν είναι έργο του Α αλλά του ίδιου θύματος και των προσώπων που όφειλαν να μεριμνούν για το ανήλικο αγόρι.²³⁸ **β).** Ο Α οδηγεί υπό την επίδραση οινοπνεύματος (άρθρο 42 ΚΟΚ), πράγμα που σημαίνει, ότι ανάλογα με το ποσοστό οινοπνεύματος στο αίμα μειώνεται ή αποκλείεται εντελώς η ικανότητα για επιμελή και ασφαλή οδήγηση, έτσι ώστε ο οδηγός ή δεν αντιλαμβάνεται έγκαιρα τους κινδύνους ή δεν τηρεί τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας (π.χ. παραβιάζει πινακίδα STOP ή οδηγεί με επικίνδυνους ελιγμούς ή υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια ταχύτητας) ή έχει μειωμένα αντανεκλαστικά, μη δυνάμενος να αντιδράσει αστραπιαία και ορθά μπροστά σε εμφανιζόμενο κίνδυνο (π.χ. δεν τροχοπεδεί αμέσως ή δεν ενεργεί ταχέως τον προσήκοντα αποφευκτικό ελιγμό). Η ορατότητα ωστόσο είναι περιορισμένη λόγω του επικρατούντος σκότους και του ανεπαρκούς τεχνητού φωτισμού. Ο Α βαίνει κανονικά αλλά δεν βλέπει τα χυμένα λάδια από μηχανή πάνω στο οδόστρωμα που είναι πλέον ολισθηρό και εκσφενδονίζεται πάνω σε έναν πεζό που βαδίζει στο έρεισμα, προκαλώντας σ' αυτόν τον θάνατο. **Διαπιστώνεται με βεβαιότητα, ότι, και αν ακόμα ο Α βρισκόταν σε απολύτως νηφάλια κατάσταση, δεν θα μπορούσε, όπως δεν θα μπορούσε και κάθε άλλος συνετός οδηγός ευρισκόμενος σε νηφάλια κατάσταση, να δει εγκαίρως τα λάδια και να αποφύγει το ατύχημα.** Η πραγματική αιτία του ατυχήματος δεν ήταν η μέθη του Α αλλά τα χυμένα λάδια και ο ασυνειδητος οδηγός που δεν μερίμνησε να επισκευάσει το αυτοκίνητό του, ώστε να μη χύνονται λάδια, και που τα εγκατέλειψε, χωρίς να φροντίσει για τη δέουσα επισήμανση ή για την ταχεία απομάκρυνσή τους από το οδόστρωμα. **γ).** Ο Α οδηγεί υπό την επίδραση οινοπνεύματος και ξαφνικά πετάγεται μπροστά του από παρόδιο χωματόδρομο ο Β, οδηγώντας μοτοποδήλατο. Ο Α κινούνταν σε οδό ταχείας κυκλοφορίας (αυτοκινητόδρομο) και μάλιστα με την επιτρεπτή για την οδό αυτή ταχύτητα των 110 χιλιομέτρων την ώρα, έτσι ώστε ο επελθών θάνατος του μοτοποδηλάτη Β δεν θα μπορούσε

²³⁸ Στο ίδιο αποτέλεσμα σε παρόμοια περίπτωση κατέληξε και το ΕφΑθ 2037/2005, ΕΣυγκΔ 2006, 97. Ο θανάσιμα τραυματισθείς οδηγός Κ.Μ. 26 ετών, ο οποίος είχε κλέψει το αυτοκίνητο και δεν κατείχε άδεια ικανότητας οδήγησης, ένεκα υπερβολικής ταχύτητας απώλεσε τον έλεγχο του αυτοκινήτου και εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας. Σ' αυτό έβαινε με φορτηγό ο Σ.Ρ., ο οποίος έβαινε με 60 αντί των επιτρεπόμενων 50 χιλιομέτρων την ώρα και μάλιστα κατείχε άδεια ικανότητας Β κατηγορίας και όχι την απαιτούμενη για το συγκεκριμένο φορτηγό Γ κατηγορίας. Το δικαστήριο δέχθηκε, χωρίς να αναφέρεται στη θεωρία για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος, ότι αποκλειστικά υπεύθυνος για τον θάνατο ήταν ο Κ.Μ., επειδή ο Σ.Ρ. δεν θα μπορούσε λόγω της αιφνίδιας εισόδου στο ρεύμα του του αποθανόντος οδηγού να ενεργήσει αποφευκτικό ελιγμό, έστω και αν έβαινε με 50 χιλ. την ώρα και έστω και αν κατείχε άδεια ικανότητας οδήγησης Γ κατηγορίας. Σε παρόμοια περίπτωση το ΜΠρΛάρισας 155/1996, ΕΣυγκΔ 1997, 105, έκρινε μη συνυπεύθυνο τον οδηγό που έβαινε με 60 χιλ. την ώρα αντί των επιτρεπόμενων 40: βλ. τις δύο περιπτώσεις και σε Αντώνη Μαγγανά / Λίλας Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, σελ. 113-115, 213επ. Βλ. όμοια αντιμετώπιση τροχαίου ατυχήματος και σε ΑΠ 576/1992, ΠοινΧρον 1992, 578.

να αποφευχθεί με άμεση τροχοπέδηση ή αποφευκτικό ελιγμό, έστω και αν ο Α θα ήταν σε απολύτως νηφάλια κατάσταση.²³⁹

3. Ένεκα υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης :

Τα πρόσωπα που ασκούν ορισμένες δραστηριότητες ή είναι επιφορτισμένα με το καθήκον επίβλεψης προς αποτροπή κινδύνων (ιατροί, αστυνομικοί, πλοίαρχοι σε σχέση με τους επιβάτες, εκπαιδευτικοί σε σχέση με τους μαθητές, οδηγοί κ.λπ.) έχουν ένα δικό τους τομέα ευθύνης για την παρακολούθηση, καταπολέμηση και άρση κινδύνων που παράγονται από τη συναφή δραστηριότητα, καθώς και για την παρεμπόδιση της επέλευσης των αντίστοιχων αποτελεσμάτων, έτσι ώστε οι έξω από τον κύκλο αυτό ευθύνης ευρισκόμενοι να μην οφείλουν να λογοδοτούν για την επέλευση των αποτελεσμάτων αυτών. Συνέπεια τούτου είναι το ότι ο πρωταίτιος ενός αξιόποινου αποτελέσματος **δεν ευθύνεται βασικά (εκτός εξαιρέσεων)** για το αξιόποينو αυτό αποτέλεσμα που άμεσα προκάλεσε η αμελής ή και με πρόθεση βλαπτική συμπεριφορά **κάποιου από τα παραπάνω πρόσωπα**, εφόσον το ιστορικό συμβάν κατά τη διάρκεια της αιτιώδους διαδρομής του και ειδικότερα κατά τη στιγμή της επέλευσης του αποτελέσματος **είχε υπαχθεί ήδη αποκλειστικά στον τομέα ευθύνης αυτού του προσώπου**, ώστε να μπορεί να γίνεται λόγος για δεσπόζουσα ή κυριαρχική αμέλεια (ή πρόθεση) του παρεμβαλλόμενου δράστη. Στις περιπτώσεις της υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης ο αρχικά αμελής δεν έχει πλέον την κυριαρχία πάνω στην αιτιώδη διαδρομή του συμβάντος προς το αποτέλεσμα και δεν μπορεί να το αποτρέψει, ενώ στο αποτέλεσμα δεν πραγματώνεται ο παράνομος κίνδυνος που έθεσε αυτός σε κίνηση αλλά ένας άλλος κίνδυνος που εκπορεύεται από άλλο πρόσωπο. **Γι' αυτούς τους λόγους το αποτέλεσμα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έργο του αρχικά αμελούς και δεν δύναται να καταλογισθεί αντικειμενικά σ' αυτόν.**

Χρήσιμα προς διασαφήνιση τούτων είναι τα ακόλουθα παραδείγματα: α). Ο Α οδηγεί απρόσεχτα το αυτοκίνητό του και προσκρούει πάνω σε ένα δέντρο με αποτέλεσμα να υποστεί ο συνεπιβάτης του Β κάταγμα του αριστερού μηρού, που όμως δεν συνιστά θανάσιμο τραυματισμό. Ο Β διακομίζεται στο νοσοκομείο, όπου όμως πεθαίνει από σήψη του αίματος, οφειλόμενη σε σοβαρό ιατρικό σφάλμα. Είναι πρόδηλο, ότι ο Α αιτιακά μόνο προκάλεσε τον θάνατο του Β. Πραγματική αιτία, ωστόσο, του θανάτου υπήρξε η δεσπόζουσα ή κυριαρχική αμέλεια των ιατρών, η οποία απέκλεισε την ευθύνη του αρχικού δράστη. Ο θάνατος του Β δεν είναι έργο του Α αλλά των ιατρών που βαρύνονται με εξωτερική αμέλεια. Οι ιατροί έχουν δικό τους, ξεχωριστό τομέα ευθύνης, στον οποίο ο Α εκ των πραγμάτων δεν μπορούσε να ενεργήσει επέμβαση και να κυριαρχήσει, κατευθύνοντας και πηδαλιουχώντας τη δράση τους, ώστε να αποτρέψει ενδεχόμενα λάθη τους. β). Ο οδηγός ενός φορτηγού, του οποίου τα πισινά φώτα δεν λειτουργούν, σταματιέται από ένα περιπολικό της αστυνομίας. Για να αποφευχθεί η σύγκρουση με άλλα αυτοκίνητα ένας αστυνομικός τοποθετεί προειδοποιητικά φώτα στο οδόστρωμα, λέγοντας συγχρόνως στον οδηγό, ότι θα οδηγηθεί με συνοδεία περιπολικού μέχρι το πλησιέστερο συνεργείο. Οι αστυνομικοί αφαιρούν εσπευσμένα από απροσεξία τα προειδοποιητικά φώτα πριν ακόμα η πομπή ξεκινήσει, με αποτέλεσμα αμέσως μετά να πέσει πάνω στο φορτηγό ένα δεύτερο όχημα, ο οδηγός του οποίου τραυματίζεται θανάσιμα. Ο θάνατος δεν είναι πλέον έργο του οδηγού του φορτηγού που

δεν είχε πισινά φώτα (εξωτερική αμέλεια) αλλά των αστυνομικών, οι οποίοι από τη στιγμή που σταμάτησαν το φορτηγό και έλαβαν τα πρώτα μέτρα ασφάλειας ανέλαβαν και την ευθύνη για την ασφαλή διεκπεραίωση του όλου εγχειρήματος, ιδιαίτερα γιατί επέδειξαν εξωτερική αμέλεια (δεσπόζουσα ή κυριαρχική) με την αφαίρεση των προειδοποιητικών φώτων πριν ξεκινήσει η πομπή. γ). Ο Α βαίνει με υπερβολική ταχύτητα εντός κατοικημένης περιοχής και παρασύρει τον πεζό Β,

²³⁹ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 438-442, Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 209επ.

προκαλώντας σ' αυτόν ελαφρό και όχι επικίνδυνο για τη ζωή του κάταγμα αριστερού ποδιού, που χρειάζεται όμως άμεση επέμβαση και θεραπεία. Ο Β παραλαμβάνεται από ασθενοφόρο για να διακομισθεί στο νοσοκομείο. Κατά τη διαδρομή εμβολίζεται το ασθενοφόρο από διερχόμενο φορτηγό που οδηγεί ο Γ που παραβίασε πινακίδα STOP που υποχρεώνει σε παραχώρηση προτεραιότητας και ο Β τραυματίζεται πλέον στο κεφάλι του θανάσιμα. Εδώ ο θάνατος του Β είναι έργο του οδηγού του φορτηγού Γ, του οποίου η εξωτερική αμέλεια είναι σε σχέση με την αμέλεια του Α δεσπόζουσα και κυριαρχική. **Ο Α ευθύνεται μόνο για σωματική βλάβη από αμέλεια.** Η εξωτερική αμέλεια του Α είναι σε σχέση με τον θάνατο του Β μόνον ένας από τους όρους στην αλυσίδα της αιτιώδους συνάφειας και διαδρομής του συμβάντος. Από τη στιγμή που ο Β περιήλθε σε ασφαλή θέση με την παραλαβή του από το ασθενοφόρο το ιστορικό συμβάν είχε πλέον υπαχθεί αποκλειστικά στον τομέα ευθύνης άλλων (του οδηγού του ασθενοφόρου, των λοιπών κυκλοφορούντων οδηγών, των ιατρών που θα αναλάμβαναν τη θεραπευτική αγωγή και γενικότερα των λοιπών συμμετόχων στο κοινωνικό γίγνεσθαι). **δ).** Ας φαντασθούμε το εξής παράδειγμα: Ο Α παραχωρεί το λεωφορείο του στον μη κατέχοντα άδεια οδήγησης και μη γνωρίζοντα να οδηγεί επιδέξια Β (κάτι που τιμωρείται κατ' άρθρο 99 ΚΟΚ, σκοπός του οποίου είναι η προστασία της οδικής κυκλοφορίας από την κατά τεκμήριο επικινδυνότητα των οδηγών που δεν κατέχουν άδεια οδήγησης) ή, όντας τουριστικός πράκτορας, αναθέτει στον Β που είναι υπάλληλός του να οδηγήσει το λεωφορείο με εκδρομείς από την Αθήνα στην Κωνσταντινούπολη, μολοντί ο Β έχει υπερβεί τα χρονικά όρια απασχόλησης και είναι κουρασμένος (κάτι που προσκρούει στον κανόνα επιμέλειας του άρθρου 13 παρ. 5 ΚΟΚ : «Οι οδηγοί λεωφορείων, επιβατηγών δημόσιας χρήσης και φορτηγών αυτοκινήτων απαγορεύεται να οδηγούν πέραν των χρονικών ορίων τα οποία καθορίζονται από τις κείμενες διατάξεις»). **Ενεργεί συνεπώς ο Α με εξωτερική αμέλεια,** αφού και στις δύο περιπτώσεις δημιουργεί κίνδυνο για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα πολλών προσώπων που συμμετέχουν στην οδική κυκλοφορία. Κατά την οδήγηση του Β, ο οποίος βαίνει στο δεξιό άκρο του οδοστρώματος, τηρώντας του κανόνες του ΚΟΚ, εισέρχεται στο ρεύμα κυκλοφορίας του φορτηγού οδηγούμενο από τον Γ που τελεί υπό την επίδραση οινοπνεύματος. Στην πρώτη περίπτωση επέρχεται από τη σύγκρουση ο θάνατος του δωδεκάχρονου συνοδηγού του φορτηγού και στη δεύτερη ο θάνατος πέντε εκδρομέων. **Στο πρόσωπο του Α διαπιστώνεται εξωτερική αμέλεια, αξιόποιο αποτέλεσμα και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ αυτών των δύο. Τα ίδια ισχύουν και για τον Β, που αναλαμβάνει να οδηγήσει.** Παρά ταύτα το αποτέλεσμα δεν δύναται να καταλογισθεί αντικειμενικά στον Α και στον Β, γιατί δεν είναι δικό τους έργο, αφού εδώ δεν πραγματοποιήθηκε ο κίνδυνος που τέθηκε σε κίνηση από τον Α και τον Β. Αποκλειστικά υπαίτιος και υπεύθυνος για το ατύχημα είναι ο Γ, ο οποίος σε σχέση με τον Β που οδηγούσε άσφογα οργάνωσε επικίνδυνα τον τομέα ευθύνης του.²⁴⁰ **ε).** Ο 28 ετών Α παραχωρεί για 10 ημέρες το αυτοκίνητό του στον 25 ετών Β, ο οποίος στερείται μεν άδειας οδήγησης αλλά διαθέτει αρκετή πείρα γύρω από τον χειρισμό αυτοκινήτων και τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας, επειδή εργάζεται τρία χρόνια σε συνεργείο αυτοκινήτων, έτσι ώστε δεν είναι καθόλου αδαής περί την οδήγηση. Ο Β είναι πνευματικά υγιής και έχει πλήρη επίγνωση των διαστάσεων των κινδύνων, τους οποίους συνεπάγεται η έλλειψη άδειας οδήγησης που είναι τεκμήριο άγνοιας και αδεξιότητας περί την οδήγηση, ακριβώς επειδή έχει αρκετή πείρα περί την οδήγηση. Σε μια διαδρομή ενεργεί ο Β που βιάζεται για να είναι συνεπής σ' ένα ραντεβού επικίνδυνη προσπέραση χωρίς να ελέγξει το ακίνδυνο του εγχειρήματος και εισέρχεται στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, στο οποίο συγκρούεται και τραυματίζει θανατηφόρα τον μοτοσικλετιστή Γ. Η δικαστηριακή πράξη διδάσκει, ότι αυτό ακριβώς το λάθος διαπράττουν και οδηγοί που κατέχουν άδεια οδήγησης και κατά τεκμήριο είναι επιδέξιοι περί την οδήγηση. Ευθύνεται ο Α για ανθρωποκτονία από αμέλεια ; Ο Β είναι ενήλικος, ώριμος και ψυχοπνευματικά υγιής, έτσι

²⁴⁰ Βλ. για τα προηγηθέντα και ακολουθούντα παραδείγματα Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιόποινου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 442επ., με περαιτέρω παραπομπές.

ώστε μπορεί να σταθμίζει τους κινδύνους που προκαλεί η συμπεριφορά του και να οργανώνει το πεδίο δράσης του με ασφάλεια και χωρίς κινδύνους για τα έννομα αγαθά των άλλων. Από τη στιγμή λοιπόν που αναλαμβάνει να οδηγήσει το αυτοκίνητο δημιουργεί δικό του, ξεχωριστό τομέα ευθύνης, στον οποίο υπάγεται αποκλειστικά το ιστορικό συμβάν. Η ανθρωποκτονία είναι έργο του Β και μόνον, που βιαζόταν και ενήργησε ανεπίτρεπτη προσπάθεια, έστω και αν ο Α επέδειξε κάποια εξωτερική αμέλεια και προκάλεσε αιτιακά τον θάνατο του Γ. Ο Α ευθύνεται μόνο για παραχώρηση της χρήσης αυτοκινήτου σε πρόσωπο στερούμενο άδειας οδήγησης (άρθρο 99 ΚΟΚ) που είναι έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης. Η λύση στο παράδειγμα αυτό για τον Α θα φαινόταν πιο καθαρά ως ορθοδικαιη, αν αφήναμε τη σκέψη μας να φαντάζεται, ότι **ο Β κάποιο βράδυ σε διασκέδαση με φίλους του είχε καταναλώσει αρκετή ποσότητα οινοπνεύματος και είχε παραβιάσει πινακίδα STOP, με αποτέλεσμα να συγκρουστεί με, κανονικώς βαίνον, διερχόμενο όχημα, το τελευταίο να παρεκκλίνει της πορείας του, να συγκρουστεί στο αντίθετο ρεύμα με μοτοσικλέτα και να σκοτωθούν ο οδηγός και ο συνεπιβάτης αυτής.**²⁴¹ Σ' αυτή την περίπτωση η πραγματική αιτία του ατυχήματος δεν θα ήταν, όπως δεν ήταν και στο αρχικό παράδειγμα, η έλλειψη γνώσεων και πείρας περί την οδήγηση αλλά η μέθη του Β, ο οποίος ελεύθερα και υπεύθυνα (με δική του ευθύνη) οργάνωσε το πεδίο δράσης του επικίνδυνα, μεταθέτοντας εαυτόν σε κατάσταση μέθης. **στ).** Ο πατέρας Α αφήνει το κλειδί πάνω στο αυτοκίνητο, μολοντί γνωρίζει, ότι ο 15 ετών γιος του Β είναι άτακτος και ρέπει σε βόλτες με το αυτοκίνητο, αν και δεν έχει άδεια οδήγησης αυτοκινήτου. Συνεπώς επιδεικνύει, αφού εγκαταλείπει αφύλακτο ένα όχημα (βλ. και άρθρο 34 παρ. 7 ΚΟΚ : «Οι Οδηγοί οχημάτων ή ζώων που σταθμεύουν δεν επιτρέπεται να

²⁴¹ Συνήθως, δυσχέρειες στην κατανομή ευθυνών προκαλούν οι «**καραμπόλες**», δηλαδή οι συγκρούσεις πολλών αυτοκινήτων, οι οποίες πολλές φορές αποδεικνύονται φονικές και έχουν ως αποτέλεσμα τον εκσφενδονισμό αυτοκινήτων σε μεγάλη απόσταση. Τα αίτια μπορεί να είναι διαφορετικά κάθε φορά και συγκεκριμένα η ομίχλη που επικρατεί και περιορίζει την ορατότητα (βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 272), η ολισθηρότητα του οδοστρώματος λόγω βροχόπτωσης ή χιονιού ή παγετού και η μη προσαρμογή-μείωση της ταχύτητας στις συνθήκες αυτές, η μη τήρηση απόστασης ασφαλείας, η επίπτωση στο προπορευόμενο του τελευταίου στη σειρά οχήματος λόγω υπερβολικής ταχύτητας αυτού ή ένεκα ελαττωματικού συστήματος τροχοπέδησης, η ξαφνική είσοδος στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας οχήματος που συγκρούστηκε με κανονικώς βαίνον όχημα και έτσι δημιούργησε φράγμα στο ρεύμα, η μη σήμανση εκτελούμενων έργων ή άλλων εμποδίων από τις αρχές κ.λπ. **Στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει να ερευνείται, αν με εξωτερική αμέλεια ένεκα παράβασης του ΚΟΚ βαρύνονται ένα ή περισσότερα πρόσωπα και στην περίπτωση που περισσότερα πρόσωπα επέδειξαν εξωτερική αμέλεια μήπως συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος.** Για παράδειγμα, στην περίπτωση, κατά την οποία νταλικά συνολικού βάρους 30 τόνων επιπίπτει με υπερβολική ταχύτητα και με ανύπαρκτο σύστημα τροχοπέδησης στο τελευταίο από σειρά σταθμευμένων αυτοκινήτων σε οδόστρωμα με κατωφέρεια, προκαλώντας έτσι λόγω των αλληπάλληλων συγκρούσεων οχημάτων πέντε θανάτους, **την αποκλειστική ευθύνη θα έχει ο οδηγός της νταλίκας.** Σε υπόθεση τροχαίου συνέβησαν τα εξής : προηγούνταν ο Λ, ακολουθούσε ο Κ και μετά ο Π και τελευταίος ερχόταν ο Δ με ταξί. Οι δύο οδηγοί μπροστά από τον Π μείωσαν την ταχύτητά τους λόγω παρεμβολής στη λωρίδα κυκλοφορίας τους άλλου οχήματος που άλλαξε λωρίδα κυκλοφορίας. Ένεκα τούτου και ο Π μείωσε αναγκαστικά την ταχύτητά του. Ο Δ δεν τηρούσε αρκετή απόσταση ασφαλείας και δεν μπόρεσε να τροχοπεδίσει αποτελεσματικά, οπότε επέπεσε στο αυτοκίνητο του Π (ευθύνη κατ' άρθρο 19 παρ. 7 ΚΟΚ). Ο Π επέπεσε λόγω της ώθησης στον Κ και ο Κ στον Λ. Το ΕφΑθ 2287/1985, ΕΣυγκΔ 1985, 301, δέχθηκε **αποκλειστική υπαιτιότητα του Δ.** Σε άλλη υπόθεση τροχαίου ο Τ μείωσε ταχύτητα προοδευτικά και προειδοποίησε τους ακολουθούντες με τα φώτα φρένων και τον αριστερό δείκτη κατεύθυνσης για την πρόθεσή του να αλλάξει κατεύθυνση προς τα αριστερά και ενώ κινούνταν με ελαττωμένη ταχύτητα ο Σ που ακολουθούσε επέπεσε απρόσεκτα ένεκα και της ολισθηρότητας του οδοστρώματος λόγω βροχής (άρθρα 12 και 19 παρ. 1, 2, 7 ΚΟΚ) στο πίσω δεξιό μέρος του αυτοκινήτου που οδηγούσε ο Τ. Ο Τ λόγω της ώθησης παρεξέκλινε της πορείας του προς τα αριστερά και εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, όπου συγκρούστηκε με τον κανονικώς βαίνοντα και μη δυνάμενο να εκτελέσει αποφευκτικό ελιγμό Ρ. Το ΕφΑθ 10057/1984, ΕΣυγκΔ 1987, 312, δέχθηκε **αποκλειστική υπαιτιότητα του Σ,** ο οποίος δεν τηρούσε επιπλέον και απόσταση ασφαλείας. Βλ. τις δύο αποφάσεις και σε Αντώνη Μαγγανά / Λίλας Καρατζά, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας μέσα από τη δικαστηριακή πρακτική, 2007, σελ. 197επ. Στην περίπτωση, ωστόσο, στην οποία σε οδόστρωμα με ομίχλη επτά οδηγοί βαίνουν με υπερβολική ταχύτητα και με απόσταση μόνο 15 μέτρων, αν και όφειλαν να μειώσουν ταχύτητα και να τηρούν μεγαλύτερη απόσταση (άρθρα 12 και 19 παρ. 1, 2, 7 ΚΟΚ), και στην οποία ο πρώτος συγκρούεται με σταθμευμένο λόγω βλάβης φορτηγό (**ο οδηγός αυτού βεβαίως όφειλε να προειδοποιήσει άμεσα τους λοιπούς χρήστες του οδοστρώματος !**) και οι λοιποί επιπίπτουν ο καθένας στο προπορευόμενο αυτοκίνητο, για τους δύο θανάτους που προκλήθηκαν θα ευθύνονται περισσότεροι του ενός αλλά συγχρόνως θα πρέπει να ερευνηθεί για την ύπαρξη ευθύνης εκάστου και την έκταση αυτής, αν οι επελθόντες θάνατοι οφείλονται στην ένεκα μη μείωσης της ταχύτητας και μη τήρησης απόστασης ασφαλείας επίπτωση ενός οχήματος στο προπορευόμενο ή στην ώθηση που υπέστη από το ακολουθούν όχημα με αποτέλεσμα τη συμπίεση και την πρόσκρουσή του στο προπορευόμενο.

απομακρύνονται από αυτά, εάν δεν λάβουν προηγουμένως τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή δυστυχήματος και, προκειμένου για μηχανοκίνητα οχήματα, για να εμποδισθεί η χρησιμοποίηση αυτών χωρίς την άδεια των οδηγών τους»), μια εξωτερικά εσφαλμένη συμπεριφορά, από την οποία μπορεί να προκύψει κίνδυνος για τα έννομα αγαθά άλλων, όταν μάλιστα συνηθίζει να κάνει χρήση αυτού ένας άπειρος που αγνοεί τον χειρισμό του και τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας και που δεν έχει, λόγω ανωριμότητας, συνειδητοποιήσει τον απειλούμενο από τη χρήση αυτή κίνδυνο. Ο Β παίρνει το αυτοκίνητο, οπότε αρχίζει να ενεργοποιείται ο πιο πάνω κίνδυνος, και ενώ βαίνει κανονικά καθ' οδόν συγκρούεται με μοτοσικλέτα, την οποία οδηγεί ο χωρίς άδεια οδήγησης ανήλικος Γ με συνεπιβάτη τον 13 ετών Δ, αφού την αφαίρεσε από τον επίσης απρόσεχτο πατέρα του Ε, που άφησε το κλειδί πάνω στο τραπέζι. Η σύγκρουση έγινε, γιατί ο Γ εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, και ως αποτέλεσμα είχε τον θάνατο του Δ. Εδώ δεν πραγματώθηκε ο κίνδυνος που τέθηκε σε κίνηση από τη συμπεριφορά του αρχικά αμελούς Α, μεταξύ της οποίας βεβαίως και του επελθόντος θανάτου του Δ υφίσταται αναμφισβήτητη αιτιώδης συνάφεια, αλλά εκείνος, ο οποίος προκλήθηκε από την απρόσεχτη συμπεριφορά του Ε και την κακότεχνη οδήγηση του Γ. Το ιστορικό συμβάν κατά τη στιγμή της επέλευσης του θανάτου του Δ είχε υπαχθεί ήδη αποκλειστικά στον τομέα ευθύνης του Ε και του Γ. Για ανθρωποκτονία από αμέλεια ευθύνονται μόνον ο Ε και ο Γ.²⁴²

²⁴² **Αναδρομή λοιπόν στην αρχικά από κάποιον επιδειχθείσα αμελή συμπεριφορά προς θεμελίωση ποινικής ευθύνης απαγορεύεται στις περιπτώσεις υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης.** Σχετικά με τη γνωστή **Θεωρία της απαγόρευσης αναδρομής (Regressverbot)** θα πρέπει να επισημανθούν τα ακόλουθα : **Βασικά, απαγορεύεται για τη θεμελίωση του αξιοποιήσιμου η αναδρομή στην αμελή συμπεριφορά του αρχικού δράστη,** όταν το ιστορικό συμβάν με το βλαπτικό αποτέλεσμα έχει πλέον υπαχθεί σε ξένο τομέα ευθύνης και συγκεκριμένα στον τομέα ευθύνης του παρεμβαλλόμενου ή παρεμβαλλόμενων προσώπων ή στον τομέα ευθύνης του παθόντος, οσάκις συντρέχει περίπτωση ηθελμημένης αυτοδιακινδύνευσης ή αυτοπροσβολής (βλ. γι' αυτήν αμέσως παρακάτω), οπότε διαπιστώνεται έλλειψη της δυνατότητας κυριαρχίας πάνω στην αιτιώδη διαδρομή προς το αποτέλεσμα ή, με άλλη έκφραση, της δυνατότητας ελέγχου από τον αρχικό δράστη των όρων επέλευσης του αποτελέσματος και αδυναμία ματαίωσης ή αποτροπής του επελθόντος αποτελέσματος. **Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται για τη θεμελίωση του αξιοποιήσιμου η αναδρομή στη συμπεριφορά του αρχικού δράστη (στην εξωτερική του αμέλεια),** είτε η ακολουθούσα πράξη τελείται με δόλο είτε τελείται από αμέλεια, **εφόσον στον αρχικά αμελή συνέτρεξε και εσωτερική αμέλεια,** δηλαδή υπήρχε η δυνατότητα διάγνωσης και πρόβλεψης του επελθόντος αποτελέσματος και πρωταρχικά της τάσης προς αξιόποινη συμπεριφορά ενός τρίτου ή προς αυτοπροσβολή ή αυτοδιακινδύνευση ενός άλλου : βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 72επ. (: «Umstritten ist, in welchem Umfang eine objektive Zurechnung abgelehnt werden kann, wenn ein Dritter vorsätzlich oder Fahrlässig in das Geschehen eingreift. Es ist bereits gesagt worden, dass der Ursachenzusammenhang dann nicht unterbrochen wird bzw dass kein "Regressverbot" besteht. ... Denkbar ist aber eine Unterbrechung des Zurechnungszusammenhanges. ... Die Verantwortung des Erstverursachers endet grundsätzlich dann, wenn ein Dritter vollverantwortlich eine neue, selbstständig auf den Erfolg hinwirkende Gefahr begründet, die sich dann allein im Erfolg realisiert. **Eine objektive Zurechnung ist aber ausnahmsweise dann zu bejahen, wenn der Täter die rechtlich relevant Gefahr durch Verletzung von Sicherheitsvorschriften schafft, die gerade dem Schutz vor Vorsatz- oder Fahrlässigkeitstaten Dritter dienen ... Deshalb ist der Vater wegen fahrlässiger Tötung zu bestrafen, der in der Wohnung offen eine Schusswaffe liegen lässt, mit der sein minderjähriger Sohn im Zuge eines Amoklaufes andere tötet**»), Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 435επ., 438, Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 183επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 282επ., 288 («... μια γενική απαγόρευση αναδρομής, όπως αυτή υποστηρίζεται από ένα μέρος της θεωρίας και της νομολογίας, θα αποτελούσε δογματικά και πρακτικά εσφαλμένη δέσμευση του εφαρμοστή των κανόνων του ποινικού δικαίου ...»), 290. Έτσι, **επιτρέπεται αναδρομή,** μεταξύ πολλών άλλων περιπτώσεων, και στην περίπτωση, κατά την οποία ο πατέρας Α αφήνει το κλειδί πάνω στο αυτοκίνητο, μολονότι γνωρίζει, ότι ο 15 ετών γιος του Β είναι άτακτος και ρέπει σε βόλτες με το αυτοκίνητο, αν και δεν έχει άδεια οδήγησης αυτοκινήτου, εάν ο ανήλικος οδηγήσει το αυτοκίνητο και από εξωτερική του αμέλεια προκαλέσει από κακή οδήγηση που δεν εναρμονίζεται με τους κανόνες του ΚΟΚ τον θάνατο κάποιου κατά την οδήγηση. Ορθά, εξάλλου, παραπέμφθηκε για θανατηφόρα έκθεση (άρθρα 29, 306 παρ. 1, 2 ΠΚ) ο ταξιτζής, ο οποίος μετέφερε και αποβίβασε πλήρως μεθυσμένο επιβάτη σε επικίνδυνο σημείο του δρόμου (ερημικό μέρος, στενό οδόστρωμα χωρίς φωτισμό και πυκνή κίνηση οχημάτων) με αποτέλεσμα να τραυματισθεί εκείνος θανατηφόρα από διερχόμενο οδηγό, ο οποίος παραπέμφθηκε συγχρόνως για ανθρωποκτονία από αμέλεια. Η αμέλεια του δεύτερου οδηγού δεν εμπόδισε την αναδρομή στην εξωτερική και εσωτερική αμέλεια του ταξιτζή (βούλευμα με αριθμό 118/1997 ΣυμβΠλημΧαλκ, Υπεράσπιση 1998, σελ. 608επ.). **Ο Άρειος Πάγος κατά πάγια Νομολογία δέχεται :** «Όταν στην επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος συνετέλεσαν πλείονες πράξεις ή παραλείψεις διαφόρων προσώπων, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τον εξ αμελείας θάνατο του παθόντος, τότε για τον προσδιορισμό της ευθύνης καθενός σε σχέση προς το επελθόν αποτέλεσμα πρέπει να γίνει δεκτό ότι εκείνη η πράξη ή η παράλειψη του υποκειμένου είναι δυνατόν να τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο προς το αποτέλεσμα, όταν αυτή, κατά την κοινή αντίληψη, το μεν είναι η

4. Ένεκα ελεύθερης και υπεύθυνης αυτοδιακινδύνευσης ή αυτοπροσβολής : Μια ακόμα περίπτωση, κατά την οποία δεν πραγματώνεται ο παράνομος κίνδυνος που τέθηκε σε κίνηση από τον δράστη αλλά ένας άλλος κίνδυνος, είναι η περίπτωση της ελεύθερης και υπεύθυνης αυτοδιακινδύνευσης ή αυτοπροσβολής. Εδώ τελικά πραγματώνεται ένας νέος και αυτοτελής κίνδυνος και συγκεκριμένα ο κίνδυνος που θέτει σε κίνηση με πλήρη επίγνωση των διαστάσεων αυτού και με θέληση απαλλαγμένη ελαττωμάτων το θύμα, το οποίο έχει την κυριαρχία πάνω στο ιστορικό συμβάν και ελέγχει τους όρους επέλευσης του αποτελέσματος. **Η περίπτωση αυτή συνιστά κατά την άποψή μας υποκατηγορία της υπαγωγής του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης.** Και εδώ ο αρχικά αμελής δεν έχει πλέον την κυριαρχία πάνω στην αιτιώδη διαδρομή προς το αποτέλεσμα και δεν μπορεί να ελέγξει την επέλευση του αποτελέσματος, προβαίνοντας σε ενέργειες που τείνουν στην αποτροπή του. **Το επερχόμενο αποτέλεσμα είναι αποκλειστικά έργο του θύματος.** Εκείνος, που ελεύθερα και υπεύθυνα περιάγει τον εαυτό του σε κίνδυνο, αποκλείει την ευθύνη εκείνων των προσώπων, τα οποία του άνοιξαν την πρόσβαση προς τον κίνδυνο. Ωστόσο, η αυτοδιακινδύνευση ή αυτοπροσβολή λειτουργεί ως λόγος αποκλεισμού του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος στον δράστη, όταν λαμβάνει χώρα ελεύθερα και υπεύθυνα, δηλαδή όταν συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) **Το θύμα έχει πλήρη επίγνωση των διαστάσεων του κινδύνου και γνωρίζει ολόπλευρα τους υφιστάμενους κινδύνους** που απορρέουν από τη συμπεριφορά του, πράγμα που συμβαίνει μόνον, όταν είναι πλήρως ενημερωμένο γύρω από την υφιστάμενη επικίνδυνη κατάσταση, και δεν συμβαίνει, όταν αθέλητα ή ηθελημένα του αποκρύπτεται ή του εμφανίζεται ως ασήμαντος ο εγγενής στη συμπεριφορά του κίνδυνος. Το θύμα δεν έχει π.χ. πλήρη επίγνωση του κινδύνου, όταν του παραχωρείται ένα αυτοκίνητο και παραλείπεται από τον ιδιοκτήτη να του γνωστοποιηθεί, ότι έχει ελαττωματικό σύστημα τροχοπέδησης, το οποίο εγκυμονεί τον κίνδυνο σύγκρουσης. β) **Το θύμα κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες και περιστάσεις, υπό τις οποίες βρέθηκε, είχε την ικανότητα να αντιληφθεί τον επικίνδυνο και ζημιογόνο χαρακτήρα της συμπεριφοράς του και να ενεργήσει σύμφωνα με αυτή την αντίληψη.** Η προϋπόθεση αυτή ταυτίζεται από άποψη περιεχομένου με την ικανότητα προς καταλογισμό του άρθρου 34 ΠΚ (που όμως σχετίζεται πάντοτε με την προσβολή ξένων έννομων αγαθών) και λείπει όταν το θύμα είτε δεν μπορεί να αντιληφθεί τους κινδύνους είτε μπορεί να τους αντιληφθεί πλην όμως δεν μπορεί να ηνιοχήσει τη βούλησή του ή να προβάλλει αντιστάσεις. Κατά κανόνα δεν αντιλαμβάνεται π.χ. ένας δεκατετράχρονος ανήλικος ή παράφρων ή υπό την επήρεια ναρκωτικών ευρισκόμενος τους κινδύνους που ελλοχεύουν κατά την οδήγηση μιας μοτοσικλέτας. γ) **Το θύμα προβαίνει στην επικίνδυνη πράξη και περιάγει τον εαυτό του σε κίνδυνο αυτόβουλα, με δική του θέληση,** εντελώς ελεύθερα και χωρίς να εξαρτάται από άλλον. Τέτοια οικειοθελής και ελεύθερη συμπεριφορά δεν υπάρχει π.χ., όταν ένας εργαζόμενος απασχολείται χωρίς να έχουν ληφθεί οι ενδεδειγμένες προφυλάξεις και κάνει μεν χρήση ενός ελαττωματικού και επικίνδυνου για τη ζωή του οχήματος, πράγμα που γνωρίζει, αλλά είναι

αμέσως προκαλέσασα και την ενέργεια των άλλων, το δε τελεί αυτή από μόνη της ή μαζί με άλλη άλλου προσώπου σε άμεση αιτιότητα προς το αποτέλεσμα» ... «Όταν υπάρχει συντρέχουσα αμέλεια του παρεμβαλλομένου, δεν εμποδίζεται ο καταλογισμός ευθύνης στον πράττοντα, μόνο δε όταν η αμέλεια του παθόντος ή τρίτου συνετέλεσε αποκλειστικώς στην επέλευση του ζημιογόνου γεγονότος διακόπτεται ο αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της πράξης ή παράλειψης του δράστη και του αποτελέσματος» (βλ. ΑΠ 1546/2003 ΠοινΧρ 2004, 703, ΑΠ 1441/2002 ΠοινΧρ 2003, 149, ΑΠ 1008/2000 ΠοινΧρ 2001, 241, ΑΠ 2379/2009 ΠοινΧρ 2010, 804, 806, ΑΠ 1527/2010 ΠοινΧρ 2011, 582, ΑΠ 536/2010 ΠοινΧρ 2011, 189, ΑΠ 1070/2010, ΠοινΔικ 2012, 296επ.). **Κατά την άποψή μας θα μπορούσε στο μέλλον ο Άρειος Πάγος να αποσαφηνίσει αυτή την πρόδηλα αόριστη θέση του (πρόδηλα βέβαιη είναι μόνο η σχέση της θέσης αυτής με τη θεωρία για την απαγόρευση αναδρομής και τις εξαιρέσεις), χρησιμοποιώντας τα ως άνω πορίσματα της θεωρίας για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος στον δράστη.**

αναγκασμένος, γιατί δεν έχει την εξουσιοδότηση να το αντικαταστήσει με έξοδα της επιχείρησης και γιατί φοβάται την απόλυση.²⁴³

Προς διασαφήνιση παρατίθενται τα ακόλουθα παραδείγματα: α). Ο Α προκαλεί τον Β να συναγωνισθούν με μοτοποδήλατα. Υπενθυμίζεται, ότι κατ' άρθρο 12 παρ. 8 ΚΟΚ «απαγορεύεται η οδήγηση οδικών οχημάτων για επίδειξη ικανότητας, εντυπωσιασμό, ανταγωνισμό ή τέλεση αυτοσχέδιων αγώνων». Συνεπώς, απαγορεύονται οι επικίνδυνοι ελιγμοί της μορφής «ζιγκ-ζαγκ» ή η οδήγηση μόνο με τον πισινό τροχό και με υψωμένο τον μπροστινό τροχό ή η οδήγηση στα πλαίσια αγώνων (συνήθως με στοίχημα). Και οι δύο τελούν υπό την επίδραση οινοπνεύματος αλλά έχουν πλήρη ικανότητα για καταλογισμό. Αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο του εγχειρήματος. Κατά τη διάρκεια του συναγωνισμού τραυματίζεται ο Β θανάσιμα από δικό του λάθος. Εδώ πρόκειται απλώς για μια συμμετοχή του Α σε ξένη αυτοδιακινδύνευση. Το ίδιο το θύμα ήταν σε θέση να έχει πλήρη επίγνωση των κινδύνων από ένα τέτοιο συναγωνισμό και προέβη στην αυτοδιακινδύνευση οικειοθελώς. Το αποτέλεσμα, δηλαδή ο θάνατος του Β, δεν είναι έργο του Α αλλά του ίδιου του Β.²⁴⁴ β). Ο Κ τραυματίζεται σε τροχαίο ατύχημα από τον Ξ που του παραβίασε την προτεραιότητα και μεταφέρεται

²⁴³ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 459επ., Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 67επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 141επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

²⁴⁴ Βλ. Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 143, με παραπομπές σε Roxin, Krey/Heinrich, Ruppe και BGHSt 32, 262, 264. Σε μια υπόθεση που χειρίσθηκε ο Άρειος Πάγος δεν έλαβε υπόψη τα όσα διδάσκονται και γίνονται δεκτά στη νομολογία και στη νομική θεωρία της Γερμανίας. Ειδικότερα, σε υπόθεση διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών (βλ. **ΣυμβΑΠ 2045/2010, www.areiospagos.gr**) δέχθηκε, ότι «οι οδηγοί Π. Μ. και Β. Π. αποδέχτηκαν να διαγωνισθούν σε επικίνδυνο αυτοσχέδιο αγώνα ταχύτητας και ενεργώντας με σαφή περιφρόνηση προς την ασφάλεια των λοιπών χρηστών της οδού κινήθηκαν με τα αυτοκίνητά τους στο ρεύμα πορείας προς Πύργο, αναπτύσσοντας ιλιγγιώδη ταχύτητα και πραγματοποιώντας και οι δύο ελιγμούς υπέρβασης (προσπέρασης) των λοιπών αυτοκινήτων που εκινούντο κανονικά στο ίδιο ρεύμα κυκλοφορίας ... στη Χ/Θ 24.100 της ΝΕΟ Πατρών - Πύργου, όταν ο Μ. επιχείρησε να προσπεράσει προπορευόμενο όχημα, ο Π. που τον ακολουθούσε σε πολύ μικρή απόσταση, επιχείρησε με τη σειρά του να προσπεράσει ταυτόχρονα και το όχημα του Μ., καταλαμβάνοντας το αντίθετο ρεύμα πορείας και ... συνεπεία της ιδιαίτερα αυξημένης ταχύτητας έχασε τον έλεγχο του αυτοκινήτου του και συγκρούστηκε με το κανονικά κινούμενο στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας ... ΙΧΦ αυτοκίνητο και από τη σύγκρουση έπαθε κακώσεις θώρακα, από τις οποίες ... επήλθε ο θάνατός του με τις προδιαληφθείσες παραδοχές ... αιτιολογείται πλήρως, ο ενδεχόμενος δόλος του αναιρεσειόντος, ο οποίος απαιτείται για τη στοιχειοθέτηση του βασικού εγκλήματος της διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών ... Ως προς τις αιτήσεις αναίρεσης των Β. Μ. και Ν. Ν. το προσβαλλόμενο βούλευμα, κατά το μέρος, που αφορά τους αναιρεσειόντες αυτούς, διέλαβε την επιβαλλόμενη από τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 ΚΠΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού εκτίθενται σ' αυτό με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά, τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την ανάκριση και συγκροτούν την **αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της ηθικής αυτοουργίας στη διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών από την οποία επήλθε θάνατος** ... Ειδικότερα διαλαμβάνονται σ' αυτό ο τρόπος και τα μέσα με τα οποία προκάλεσαν στους φυσικούς αυτοουργούς την απόφαση να εκτελέσουν την άδικη πράξη που εκείνοι διέπραξαν, με τις παραδοχές ότι αυτοί προέτρεψαν τους Π. Μ. και Β. Π., με πειθώ και φορτικότητα και με τη συμφωνία στοιχήματος πεντακοσίων ευρώ, να διαγωνισθούν με τα αυτοκίνητά τους σε επικίνδυνο αυτοσχέδιο αγώνα ταχύτητας και τους προκάλεσαν την απόφαση να εκτελέσουν την άδικη πράξη της διατάραξης της ασφάλειας των συγκοινωνιών που διέπραξαν. ... Απορρίπτει τις από 29.1.2010, αιτήσεις των κατηγορουμένων Π. Μ. του Σ., Β. Μ. του Κ. και Ν. Ν. του Γ., κατοίκων ..., για αναίρεση του 367/2009 βουλεύματος του Συμβουλίου Εφετών Πατρών. ...». Βεβαίως, **η ηθική αυτοουργία σε έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος είναι δυνατή**, εφόσον ο ηθικός αυτοουργός βαρύνεται με αμέλεια ως προς το επελεθόν βαρύτερο αποτέλεσμα (βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 109επ., 150επ., 162επ., 252επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία) **και τέτοια θα υφίστατο εδώ, αν ο θάνατος επερχόταν σε πρόσωπο τρίτο, αλλά ο θάνατος του ενός εκ των διαγωνιζομένων οφείλεται στην ελεύθερη, εκούσια και υπεύθυνη αυτοδιακινδύνευση και δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να καταλογισθεί στους τρεις άλλους**, οι οποίοι απλώς συμμετείχαν στην αυτοδιακινδύνευση και ευθύνονται μόνο για εκ προθέσεως διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών από την οποία μπορούσε να προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο και για ηθική αυτοουργία σ' αυτήν (άρθρα 290 παρ. 1 α, 46 παρ. 1 α ΠΚ). Εξάλλου, το ως άνω βούλευμα του Αρείου Πάγου που δέχθηκε ηθική αυτοουργία σε θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών (άρθρο 290 παρ. 1 β ΠΚ : κάθειρξη 5-20 ετών), η οποία παρήχθη από την ηθελημένη αυτοδιακινδύνευση του θανόντος οδηγού, καταλήγει σε μια αξιολογική αντινομία με τη διάταξη του άρθρου 301 ΠΚ, η οποία τιμωρεί το **πολύ βαρύτερο (σε σχέση με την κατάπειση σε αυτοδιακινδύνευση) έγκλημα**, δηλαδή την με πρόθεση κατάπειση άλλου σε αυτοκτονία (υπό τον όρο ότι τελέστηκε αυτή ή έγινε απόπειρα), μόνο με φυλάκιση (10 ημερών-5 ετών).

εσπευσμένα στο νοσοκομείο για τις πρώτες βοήθειες αλλά αρνείται να δεχθεί τη σωτήρια μετάγγιση αίματος. Ο Ξ θα ευθύνεται μόνο για σωματική βλάβη από αμέλεια. γ). Ο Γ παραχωρεί στον 30 ετών Δ το αυτοκίνητό του, αν και αυτός δεν έχει άδεια ικανότητας για οδήγηση. Ο Δ είναι πνευματικά υγιής και γνωρίζει τους κινδύνους από την οδήγηση. Σε μια διαδρομή, επειδή βιάζεται να διεκπεραιώσει κάποιες ηλεκτρολογικές εργασίες, επιχειρεί προσπέρασμα χωρίς να ελέγξει το ακίνδυνο ή μη του εγχειρήματος αλλά από μια στροφή του εμφανίζεται ξαφνικά στο αντίθετο ρεύμα ο νταλικέρης Ε, οπότε συμβαίνει μετωπική σύγκρουση και σκοτώνεται ο Δ. Ο Γ που παραχώρησε το αυτοκίνητο στον Δ δεν έχει καμιά ευθύνη για τον θάνατό του, ο οποίος οφείλεται σε ηθελημένη αυτοδιακινδύνευση.²⁴⁵

1. **Ένεκα μη ένταξης της αποτροπής του κινδύνου που πραγματώθηκε στο πλαίσιο του προστατευτικού σκοπού του παραβιασθέντος κανόνα επιμέλειας** (Schutzzweck der Norm). Δεν αρκεί για τον αντικειμενικό καταλογισμό να συνιστά το αποτέλεσμα πραγμάτωση του κινδύνου που έθεσε σε κίνηση ο δράστης με την εξωτερικά αμελή συμπεριφορά του αλλά προσαπαιτείται να αποσκοπούσε ο κανόνας επιμέλειας που παραβιάστηκε (τουλάχιστον και) στην προστασία του υλικού αντικειμένου του εγκλήματος, δηλαδή του συγκεκριμένου έννομου αγαθού που πράγματι προσβλήθηκε.²⁴⁶ Το επελθόν αποτέλεσμα δηλαδή πρέπει, για να μπορεί να καταλογισθεί αντικειμενικά στον δράστη, να συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων που σκόπευε να αποτρέψει ο παραβιασθείς κανόνας επιμέλειας. **Χρήσιμο θα ήταν το ακόλουθο παράδειγμα:** Ο Α βαίνει με ταχύτητα 160 χιλιομέτρων την ώρα, παραλείπει να μειώσει ταχύτητα σε κάποια στροφή και εκτρέπεται από το οδόστρωμα με αποτέλεσμα την ανάφλεξη του αυτοκινήτου και την πρόκληση πυρκαγιάς σε πολλά αγροκτήματα. Πρέπει να καταδικασθεί ο Α για εμπρησμό από αμέλεια (άρθρα 264, 266 παρ. 1 ΠΚ); Αναμφισβήτητα υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της αμελούς (επικίνδυνης) οδήγησης του Α και της επελθούσας πυρκαγιάς. Εξάλλου ο Α παραβίασε τους κανόνες επιμέλειας που θέτουν οι διατάξεις των άρθρων 20 και 19 ΚΟΚ (ανώτατα όρια ταχύτητας, μείωση ταχύτητας σε στροφές) και έθεσε έτσι σε κίνηση ένα παράνομο κίνδυνο. Όμως ο σκοπός των διατάξεων που ορίζουν ανώτατα όρια ταχύτητας και επιτάσσουν τη μείωση αυτής στις στροφές συνίσταται στο να δυνηθεί ο οδηγός σε περίπτωση κινδύνου να πραγματοποιήσει έγκαιρη τροχοπέδηση ή επιτυχή αποφευκτικό ελιγμό, ώστε να αποφευχθεί μια εκτροπή από το οδόστρωμα ή μια σύγκρουση και μαζί η βλάβη των έννομων αγαθών της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και υγείας, καθώς και η βλάβη της ιδιοκτησίας-περιουσίας που υφίσταται ως κυριότητα πάνω σε όχημα που δεν ανήκει στον δράστη. Στο πλαίσιο όμως του προστατευτικού σκοπού των διατάξεων αυτών δεν εντάσσεται και η αποτροπή του κινδύνου πυρκαγιάς και βλάβης εξ αυτής σε ξένες περιουσίες άλλης μορφής. Συνεπώς, το αποτέλεσμα της πυρκαγιάς δεν μπορεί να καταλογισθεί αντικειμενικά στον Α.²⁴⁷ **Ασφαλώς, εξακολουθεί να υπάρχει η ποινική ευθύνη για παραβίαση των διατάξεων του ΚΟΚ.** Άλλη λύση βέβαια θα ταίριαζε στο πιο πάνω παράδειγμα, **αν ο Α μετέφερε εκρηκτικά ή καύσιμα**, γιατί τότε η

²⁴⁵ Πρβλ. εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 12/1994 ΣυμβΠλημΚω, ΠοινΧρον 1994, 680επ., 682επ.

²⁴⁶ Βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 66επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 209, Ι. Γιαννίδη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, σελ. 165επ., άρθρο 14, πλαγιάρ. 61επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 468επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 117επ.

²⁴⁷ Στη λύση της απαλλαγής κατέληξε και το Διαρκές Στρατοδικείο Αεροπορίας Αθηνών με την αιτιολογία όμως ότι η συνεπεία ανατροπής ανάφλεξη του αυτοκινήτου και η επακολουθήσασα επέκταση της πυρκαγιάς στους παρακείμενους αγρούς δεν τελεί σε άμεσο αιτιώδη σύνδεσμο προς την προηγηθείσα παράλειψη του οδηγού να τηρήσει τους προβλεπόμενους κανόνες επιμελούς οδήγησης (βλ. βούλευμα 306/1990 σε Ποιν Χρον 1991, σελ. 439). Αναμφίβολα αιτιώδης συνάφεια (αιτιώδης σύνδεσμος) υφίσταται. **Εκείνο που λείπει είναι η ένταξη της αποτροπής της πυρκαγιάς στα αγροκτήματα στους προστατευτικούς σκοπούς των κανόνων επιμελούς οδήγησης.**

υπερβολική ταχύτητα και η μη μείωση αυτής σε στροφές κ.λπ. θα μπορούσε να προκαλέσει έκρηξη ή εμπρησμό (βλ. άρθρο 20 παρ. 4 ΚΟΚ που προβλέπει για φορτηγά που μεταφέρουν **επικίνδυνα φορτία**, ότι καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών ανώτατα όρια ταχύτητας, και προδήλως αποσκοπεί και στην αποτροπή εκρήξεων και εμπρησμών).

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες δεν καταλογίζεται το αποτέλεσμα της πράξης στον δράστη ως δικό του έργο, οπότε αποκλείεται η πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και μαζί το αξιόποινο στο πρόσωπό του.
- Να έχουν υπόψη τους τα κριτήρια, με τα οποία αποκλείεται ο αντικειμενικός καταλογισμός της πράξης στον δράστη.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς κατά την υπεράσπιση του εντολέα τους με σκοπό τον αποκλεισμό του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη και κατηγορούμενο.

Λέξεις Κλειδιά

Αντικειμενικός καταλογισμός του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη	Η εξωτερική αμέλεια ως θεμέλιο του αντικειμενικού καταλογισμού	Το μη φευκτόν του αποτελέσματος και σε περίπτωση νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς
Η υπαγωγή του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης	Η ηθελημένη και ελευθερουπεύθυνη αυτοδιακινδύνευση ή αυτοπροσβολή	Μη ένταξη της αποτροπής του κινδύνου που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προστατευτικού σκοπού του παραβιασθέντος κανόνα επιμέλειας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 435επ.

Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 202-232.

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή διδάσκεται η Θεωρία του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο πατέρας Α άφησε τα κλειδιά του αυτοκινήτου πάνω στο τραπέζι, μολονότι γνώριζε, ότι ο 15 ετών γιος του είναι άτακτος και ρέπει σε βόλτες με το αυτοκίνητο, αν και δεν έχει άδεια οδήγησης αυτοκινήτου. Ο γιος πήρε τα κλειδιά, οδήγησε και σκότωσε πεζό, αφού εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας. **Υφίσταται εδώ ποινική ευθύνη του Α ή έχουμε υπαγωγή του ιστορικού συμβάντος σε ξένο τομέα ευθύνης ;**

Άσκηση 1.2

Ο Α προκαλεί τον Β να συναγωνισθούν με μοτοποδήλατα. Υπενθυμίζεται, ότι κατ' άρθρο 12 παρ. 8 ΚΟΚ «απαγορεύεται η οδήγηση οδικών οχημάτων για επίδειξη ικανότητας, εντυπωσιασμό, ανταγωνισμό ή τέλεση αυτοσχέδιων αγώνων». Συνεπώς, απαγορεύονται οι επικίνδυνοι ελιγμοί της μορφής «ζιγκ-ζαγκ» ή η οδήγηση μόνο με τον πισινό τροχό και με υψωμένο τον μπροστινό τροχό ή η οδήγηση στα πλαίσια αγώνων (συνήθως με στοίχημα). Και οι δύο έχουν πλήρη ικανότητα για καταλογισμό. Αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο του εγχειρήματος. Κατά τη διάρκεια του συναγωνισμού τραυματίζεται ο Β θανάσιμα από δικό του λάθος, αφού κάνει επικίνδυνες προσπεράσεις σε στροφές. **Ευθύνεται ο Α για ανθρωποκτονία από αμέλεια;**

Η απάντηση στην ερώτηση αυτή βαθμολογείται με 5% σε σχέση με το 50% που λαμβάνει το σύνολο των εργασιών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

**Προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις ως μορφές συναυτουργίας
(9^η Εβδομάδα)**

Περίληψη

Υπάρχουν πράξεις και συμπεριφορές, οι οποίες δεν πραγματώνουν στοιχείο ή στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και φαίνονται να αποτελούν όχι μορφές συναυτουργίας αλλά απλή ή άμεση συνέργεια στην αξιόποινη πράξη. Ωστόσο, έχουν ακριβώς την ίδια βαρύτητα και ποινική απαξία με την πράξη του αυτουργού και θα πρέπει να τιμωρούνται με την ίδια ποινή που προβλέπεται για τον αυτουργό και όχι με ηπιότερη ποινή. Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν **προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις, οι οποίες αποτελούν μορφές συναυτουργίας.**

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

**Προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις ως μορφές συναυτουργίας
(Χρήστος Σατλάνης, Πειραϊκή Νομολογία 2018, σελ. 4 επ.)**

I. Εισαγωγή στην προβληματική

Υπάρχουν συμπεριφορές συμμετοχής στο έγκλημα, οι οποίες συνιστούν απλώς προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές ή και βοηθητικές πράξεις σε σχέση με αυτό, χωρίς να πραγματώνουν έστω ένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, και στις οποίες (όμως) ο συμμετέχων έχει συνδιαμορφώσει μαζί με τον αυτουργό το έγκλημα ή έχει υλικό ή άλλο συμφέρον στην τέλεση του εγκλήματος ή έχει συγκυριαρχία πάνω στην τέλεση του εγκλήματος, δυνάμενος να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά την έκβαση αυτής, ή γενικότερα δίνει υπό το πρίσμα όλων αυτών την εντύπωση του εταίρου που ισότιμα συμμετέχει στο έγκλημα, όταν μάλιστα εξακολουθεί να επενεργεί η προγενέστερα παρασχεθείσα συνεισφορά του κατά τη διάρκεια της τέλεσης του επακολουθούντος εγκλήματος. **Ανακύπτει λοιπόν το ακόλουθο ερώτημα :** Θα τιμωρηθεί αυτός ως απλός ή άμεσος (αναγκαίος) συνεργός, οπότε υφίσταται η δυνατότητα, εφόσον θεωρηθεί απλός συνεργός, να επιβληθεί σ' αυτόν ελαττωμένη ποινή κατ' άρθρο 83 ΠΚ (άρθρο 47 παρ. 1, 2 σε συνδ. με άρθρο 42 παρ. 1, 2 ΠΚ) **ή ως συναυτουργός χάριν της ικανοποίησης της ουσιαστικής δικαιοσύνης και της αρχής της ισότητας, που απαιτούν όμοια ποινική μεταχείριση αυτών που συνετέλεσαν ισότιμα στην πραγμάτωση του εγκλήματος ;** Ειδικότερα, επιτρέπει το τελευταίο το γράμμα της διάταξης του άρθρου 45 ΠΚ για τη συναυτουργία ; Κρίνεται σκόπιμο για την αποσαφήνιση των παραπάνω να ακολουθήσουν και να προηγηθούν κάθε άλλης ανάλυσης τα εξής παραδείγματα :

1. Ο Α, πτωχεύσας πλούσιος και γνωστός αλλά ήδη ξεπεσμένος αριστοκράτης, και ο Β, έμπορος και πωλητής έργων τέχνης, έχουν σχεδιάσει από κοινού όλες τις λεπτομέρειες, για να εξαπατήσουν ως εξής τον συλλέκτη έργων τέχνης και παθιασμένο για γνήσιους πίνακες ζωγραφικής Γ, με σκοπό να μοιραστούν εξίσου τα παράνομα κέρδη : Ο Α προβαίνει σε ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου και δηλώνει, ότι πούλησε στον Β τον γνήσιο πίνακα του Γιάννη Τσαρούχη «οι ναύτες» αντί 110.000 ευρώ, αν και γνωρίζει, όπως και ο Β, ότι ο μόνος γνήσιος πίνακας κατέχεται

από έναν Έλληνα που κατοικεί στο Παρίσι.²⁴⁸ Στη συνέχεια ο Β (μόνος του όμως αυτός και χωρίς τον Α) εμφανίζεται στον Γ, έχοντας μαζί του την ένορκη βεβαίωση του Α και έναν πίνακα ζωγραφικής (απομίμηση του γνήσιου), που κατασκεύασε άγνωστος, και με ψευδείς δηλώσεις και παραστάσεις και με αθέμιτη παρασιώπηση της αλήθειας πείθει τον Γ να αγοράσει τον δήθεν γνήσιο πίνακα, προξενώντας έτσι ζημία στην περιουσία του ύψους 130.000 ευρώ, τις οποίες μοιράζεται σύμφωνα με το κοινό σχέδιο εξίσου με τον Α. Ο Β διέπραξε απάτη σε βαθμό κακουργήματος σε βάρος του Γ (άρθρο 386 παρ. 1, 3 περ. β ΠΚ). Ποια αξιόποινη πράξη διέπραξε ο Α, αν ληφθεί βέβαια υπόψη το ότι ο Α και ο Β συνδιαμόρφωσαν το σχέδιο απάτης, μοιράστηκαν εξίσου το παράνομο περιουσιακό όφελος και η προγενέστερη συμπεριφορά του Α επενεργεί βοηθητικά, υποστηρικτικά και ενισχυτικά κατά την τέλεση της απάτης που φαίνεται όμως να τέλεσε μόνος του ο Β ; Ειδικότερα, ευθύνεται ο Α για απλή συνέργεια στην ως άνω πράξη (άρθρο 47 ΠΚ)²⁴⁹ ή για συναυτουργία (άρθρο 45 ΠΚ) ;²⁵⁰

2. Ο ειδικευμένος στην κατασκευή αντιγράφων από πίνακες διάσημων ζωγράφων Α κατασκεύασε έναν «Picasso», απομιμούμενος και την υπογραφή του πασίγνωστου Ισπανού ζωγράφου. Ο κάπηλος πλαστών πινάκων Β τον πούλησε στη συνέχεια ως γνήσιο στον Γ αντί 400.000 ευρώ. Τα χρήματα αυτά μοιράστηκαν εξίσου σύμφωνα με το κοινό σχέδιο ο Α και ο Β. Θα τιμωρηθεί ο Α εκτός από την πλαστογραφία με χρήση σε βαθμό κακουργήματος (άρθρο 216 παρ.

²⁴⁸ Μια τέτοια ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου προκαλεί αδιαμφισβήτητα μια αυξημένη εμπιστοσύνη στον νομικά αδαή άνθρωπο, έστω και αν δεν παράγεται με τις ψευδείς δηλώσεις αξιόποινο, αφού αυτή δεν χρησιμοποιείται και δεν προορίζεται να χρησιμεύσει ως αποδεικτικό μέσο σε πολιτική ή ποινική δίκη και συνεπώς δεν κινδυνεύει να προσβληθεί το προστατευόμενο από τη διάταξη του άρθρου 224 ΠΚ έννομο αγαθό της ορθής απονομής της δικαιοσύνης που υλοποιείται με την έκδοση μιας ορθοδικαικής δικαστικής απόφασης : βλ. σχετικά με την επιχειρούμενη εδώ **τελεολογική συστολή** Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη (Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις), 2018, σελ. 67επ., 70επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 67επ.

²⁴⁹ Οποιαδήποτε συνδρομή, παρεχόμενη από άλλον με πρόθεση (με γνώση και βούληση) στον δράστη, **πριν από την τέλεση της άδικης πράξης** θεωρείται απλή συνέργεια και τιμωρείται βασικά με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83 ΠΚ), εκτός αν το δικαστήριο κρίνει, ότι η ελαττωμένη ποινή δεν επαρκεί για να αποτρέψει τον συνεργό από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων, οπότε μπορεί να επιβάλει την ίδια ποινή με αυτήν που ο νόμος προβλέπει για την πράξη του αυτοουργού : βλ. αντί άλλων Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 795επ., 805επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 485επ., 495επ., Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 552επ., 557επ., με περαιτέρω παραπομπές. **Η άμεση ή αναγκαία συνέργεια** (άρθρο 46 παρ. 1 περ. β ΠΚ) συνίσταται σε μια παροχή συνδρομής στον δράστη **κατά την τέλεση από αυτόν της αξιόποινης πράξης**, χωρίς την οποία με βεβαιότητα ή πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας δεν θα ήταν δυνατή η τέλεση του εγκλήματος υπό τις περιστάσεις που διαπράχθηκε. Άμεση ή αναγκαία συνέργεια, **για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης της οποίας θα πρέπει απαραίτητως η συνδρομή να είναι υλικής και όχι ψυχικής φύσεως και να λαμβάνει χώρα κατά τον χρόνο τέλεσης της κύριας άδικης πράξης (αλλιώς θα υφίσταται ευθύνη μόνο για απλή συνέργεια)**, γίνεται δεκτή στην Ελλάδα, και όταν δεν υφίσταται η ζωντανή παρουσία του δράστη στον τόπο του εγκλήματος πλην όμως υφίσταται η **βασική συνέπεια της ζωντανής παρουσίας** που είναι η δυνατότητα συνεχούς επικοινωνίας, διάγνωσης και ανταπόκρισης στις εκάστοτε αναφερόμενες δυσχέρειες του εγκληματικού εγχειρήματος : βλ. ΑΠ 1235/2005, ΠοινΧρον 2006, σελ. 216, ΑΠ 757/2006, ΠοινΧρον 2007, σελ. 215, ή ΝοΒ 2006, σελ. 1824, Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 795επ., 805 επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 485επ., 489επ.

²⁵⁰ Στην παρόμοια περίπτωση του τοπογράφου μηχανικού που συνέταξε τοπογραφικό διάγραμμα και έτσι βοήθησε τους ιδιοκτήτες του ακινήτου να πουλήσουν επιμέρους κατατετημημένα οικοπέδα σε αγοραστές που νόμιζαν ότι αγόραζαν άρτια και οικοδομήσιμα οικοπέδα με πρόσοψη στον δρόμο δέχθηκε ο Άρειος Πάγος, επειδή δεν προέκυπτε περαιτέρω συμμετοχή του στις απάτες, στο σχέδιο γι' αυτές ή στη διανομή κερδών, **απλή συνέργεια σε απάτη** : βλ. ΑΠ 830/1996, ΠοινΧρον 1997, 1152, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3222.

1, 2, 3 εδ. α ΠΚ) και για απλή συνέργεια²⁵¹ ή για συναυτουργία σε κακουρηγηματική απάτη (άρθρα 45, 386 παρ. 1, 3 περ. β ΠΚ) ;²⁵²

3. Ο Α και ο Β, οι οποίοι μάλιστα έχουν καταδικασθεί στο παρελθόν αμετάκλητα για μικροκλοπές κατά συναυτουργία και κατ' εξακολούθηση, πληροφορούνται, ότι στην οικία όπου ζει ο μονήρης Γ υπάρχει ένα πολύτιμο διαμάντι αξίας 400.000 ευρώ και ότι αυτός το επιδεικνυε πριν από μερικές ημέρες σε καλεσμένους για δείπνο. Σχεδιάζουν και συναποφασίζουν να το κλέψουν και να μοιραστούν εξίσου τα παράνομα κέρδη, αφού το πουλήσουν. Η κλοπή λαμβάνει χώρα ως εξής : Εισέρχονται στην οικία του Γ σε ώρα απουσίας του από αυτή και αρχίζουν να ψάχνουν (διατάραξη οικιακής ειρήνης : άρθρο 334 παρ. 1 ΠΚ). Το διαμάντι βρίσκει ο Β σε ένα συρτάρι. Το αρπάζει, το δείχνει στον Α, το βάζει σε μια τσέπη του με φερμουάρ και λέγει στον Α : «Πάμε, τώρα είμαστε πλούσιοι !». Σε μισή ώρα φθάνουν στην οικία του Β, οπότε αρχίζουν να σχεδιάζουν τη νέα τους ζωή και όπου ο Β λέγει : «Αύριο θα το εξαργυρώσω στον Δ αντί 200.000 ευρώ». Στο μεταξύ, με την απομάκρυνσή τους από την οικία του Γ **πραγματώθηκε το περιλαμβανόμενο στην αντικειμενική υπόσταση της κλοπής στοιχείο της αφαίρεσης ξένου κινητού πράγματος από την κατοχή άλλου** (διακοπή της ξένης κατοχής και θεμελίωση νέας²⁵³) από τον Β μόνον, αφού ο Α δεν άγγιξε καν το διαμάντι, αν και αμφότεροι διακατέχονταν από τον σκοπό να ιδιοποιηθούν παράνομα το διαμάντι. Θα τιμωρηθεί εδώ ο Α ως απλός συνεργός (για παροχή δια της ενεργού παρουσίας του ψυχικής συνδρομής κατά την εκτέλεση της κλοπής) ή ως συναυτουργός σε ιδιαίτερα διακεκριμένη κλοπή (άρθρα 372 παρ. 1, 374 περ. ε ΠΚ), μολονότι δεν πραγμάτωσε το στοιχείο της αφαίρεσης ξένου κινητού πράγματος από την κατοχή άλλου ; Παρόμοια περίπτωση θα ήταν εκείνη, στην οποία ο ένας εκ των δύο δραστών διαρρηγνύει απλά το χρηματοκιβώτιο και ο άλλος αφαιρεί το πολύτιμο περιεχόμενό του.²⁵⁴

²⁵¹ Βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ΙΙ. Απόπειρα και Συμμετοχή, 2004, σελ. 167 υποσημ. 26, όπου ο Καθηγητής δέχεται, ότι ο δράστης Α έχει ποινική ευθύνη για πλαστογραφία και απλή συνέργεια σε απάτη, **μολονότι παραδέχεται, ότι αυτός είχε σύμπραξη βαρύνουσας σημασίας στην προπαρασκευή του εγκλήματος**, καθώς και Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, σελ. 708επ., πλαγιάρ. 34., όπου και **παραπομπή σε αντίθετη άποψη του Αλ. Κατσαντώνη περί ευθύνης για συναυτουργία**.

²⁵² Για τα **ζητήματα φαινομενικής συρροής** που είναι δυνατό να ανακύπτουν μεταξύ των δύο εγκλημάτων ένεκα της διπλής αξιολόγησης σε βάρος του δράστη του ίδιου στοιχείου, της προσβολής δηλαδή του έννομου αγαθού της περιουσίας, και για τις εφαρμοστέες διατάξεις βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 375 υποσημ. 62, 396επ., 401επ., 403 υποσημ. 116, με αναφορά στην **αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων** ως λόγο στήριξης φαινομενικής συρροής και στην παλαιότερη νομολογία του Αρείου Πάγου που δεχόταν φαινομενική συρροή. Βλ. περαιτέρω υπέρ αυτής της άποψης και Ν. Μπιτζιλέκη, Η έννοια της κακουρηγηματικής πλαστογραφίας κατά το άρθρο 216 παρ. 3 ΠΚ, Υπεράσπιση 1992, σελ. 9επ. υποσημ. 16, Χρ. Μυλωνόπουλου, Τα εγκλήματα σχετικά με τα υπομνήματα, 2005, σελ. 118, Χρ. Μυλωνόπουλου, Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, 2006, σελ. 552, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3223επ., Κων. Ταμβάκη, Το έγκλημα της κακουρηγηματικής πλαστογραφίας, 2009, σελ. 80 (διπλωματική εργασία που υποβλήθηκε στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ αναρτημένη στο διαδίκτυο).

²⁵³ Βλ. Rudolf Rengier, Strafrecht, Besonderer Teil I, Vermögensdelikte, 2017, σελ. 11 πλαγιάρ. 22επ., με περαιτέρω παραπομπές στη γερμανική Νομική Θεωρία και Νομολογία, ΑΠ 1211/1989, ΠοινΧρον 1990, 517, ΑΠ 1277/1990, ΠοινΧρον 1991, 564, ΑΠ 2349/2007, ΠοινΧρον 2008, 819, ή www.areiospagos.gr, Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 736, Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3020επ., όπου υπό επίκληση των απόψεων Σπινέλλη και Μυλωνόπουλου εξηγείται, ότι η αφαίρεση ξένου κινητού πράγματος από την κατοχή άλλου στη διάταξη του άρθρου 372 ΠΚ για την κλοπή συντελείται με δύο ενέργειες : με τη **διακοπή ή κατάλυση της κατοχής** του (μέχρι την αφαίρεση) κατόχου **και με τη θεμελίωση της νέας κατοχής** του δράστη.

²⁵⁴ Βλ. την τελευταία περίπτωση σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 425επ., όπου ο Συγγραφέας επισημαίνει τον χαρακτηρισμό από τον Μπιτζιλέκη της διάρρηξης του χρηματοκιβωτίου ως απλής συνέργειας σε κλοπή και όχι συναυτουργίας, **επειδή δεν συνιστά αφαίρεση πράγματος από την κατοχή άλλου**, και όπου αναφέρει τα εξής : «Ζήτημα τίθεται ως προς το κατά πόσον είναι δυνατή η συναυτουργία και μετά την τυπική ολοκλήρωση της τέλεσης του εγκλήματος και μέχρι την ουσιαστική αποπεράτωση αυτού. Η πρακτική σημασία του ερωτήματος αναφέρεται κυρίως στο έγκλημα της κλοπής και ειδικότερα στο αν θα τιμωρηθεί ως συναυτουργός κλοπής εκείνος, ο οποίος, ενώ δεν έχει τελέσει μέρος της νομοτυπικής υποστάσεως του εγκλήματος, συμπράττει στη μεταφορά των κλοπιμαίων. Η κρατούσα άποψη δίνει εδώ αρνητική απάντηση με το αιτιολογικό ότι η

4. Ο Χ δραστηριοποιείται επαγγελματικά στο να προμηθεύεται από τη Ρωσία εικόνες, που κατασκευάζονται έτσι, ώστε να εμφανίζονται, ότι προέρχονται από τους βυζαντινούς χρόνους (αρχαία μνημεία), και να τις πουλάει σε συλλέκτες έργων τέχνης αντί υψηλού τιμήματος, μένοντας στο απυρόβλητο, έχοντας κάθε φορά την κυριαρχία πάνω στην πορεία των πραγμάτων και χρησιμοποιώντας τον εξίσου συμμετέχοντα στα παράνομα κέρδη συνεργάτη του Ψ για να εντοπίζει τα υποψήφια θύματα και να τελεί κάθε φορά το έγκλημα της απάτης. Στην περίπτωση του θύματος απάτης σε βαθμό κακουργήματος Ω η εικόνα της δακρύζουσας Παναγίας πουλήθηκε αντί 130.000 ευρώ. Αλλά, όπως πάντα, εμφανίσθηκε στον Ω μόνον ο Ψ, ο οποίος και ανέλαβε την εκτέλεση του σχεδίου της απάτης, επαναλαμβάνοντας σ' αυτόν τα πειστικά επιχειρήματα που του είχε διδάξει ο Χ, ώστε να φαίνεται η εικόνα «βυζαντινή». Το παράνομο περιουσιακό όφελος μοιράστηκαν ο Χ και ο Ψ εξίσου. Θα τιμωρηθεί ο Χ ως απλός συνεργός ή ως συναυτουργός σε κακουργηματική απάτη;

5. Ο ομόρρυθμος εταίρος Α μιας ήδη χρεοκοπημένης ομόρρυθμης εταιρίας διαθέτει μπλοκ επιταγών. Αποφασίζει μαζί με τον ομόρρυθμο εταίρο Β να αγοράσουν εμπορεύματα επί πιστώσει από διάφορους χονδρεμπόρους των Αθηνών και να τα πουλήσουν αμέσως στη μισή τιμή σε πόλεις της επαρχίας, **με σκοπό να μοιραστούν εξίσου τα παράνομα κέρδη**. Το σχέδιο επιλέγεται να εκτελέσει ο διαθέτων άριστη εξωτερική εμφάνιση και πειστικότητα Β, ο οποίος σύμφωνα με το κοινό σχέδιο εμφανίζεται μόνος του στους χονδρεμπόρους, εν γνώσει ψευδώς παριστάνει, ότι η ομόρρυθμη εταιρία έχει ακίνητα και ισχυρά οικονομικά, και παραδίδει, όπως προβλέπει το κοινό σχέδιο, ακάλυπτες επιταγές (των 5.000 ευρώ εκάστη) από το μπλοκ του Α που φέρουν την υπογραφή του Α με όλα τα στοιχεία συμπληρωμένα από τον Α, επιτυγχάνοντας έτσι να προκαλέσει σε έξι πωλητές συνολική ζημία 110.000 ευρώ. Ο Α θα τιμωρηθεί εκτός από την έκδοση ακάλυπτης επιταγής κατ' επάγγελμα (άρθρο 79 παρ. 1, 2 του Ν 5960/1933 ως αντικ. με το άρθρο 1 του ν. δ. 1325/1972 σε συνδ. με άρθρο 13 περ. στ ΠΚ) μόνο ως απλός συνεργός σε απάτες²⁵⁵ κατ' εξακολούθηση και κατ' επάγγελμα με συνολική ζημία άνω των 30.000 ευρώ (άρθρο 386 παρ. 1, 3 περ. α ΠΚ σε συνδ. με άρθρα 13 περ. στ και 47 ΠΚ) ή ως συναυτουργός σε αυτές τις πράξεις ενόψει του ότι **θα μοιραστούν αμφότεροι εξίσου τα παράνομα κέρδη**, συνδιαμόρφωσε (ο Α) το σχέδιο της απάτης με τον Β και έθεσε στη διάθεσή του επιταγές με την υπογραφή του ως δήθεν εγγύηση για τους χονδρεμπόρους;

6. Ο Δ και ο Κ έχουν σχεδιάσει και συναποφασίσει να εισβάλουν με όπλα σε τράπεζα και να διαπράξουν **πάση θυσία και αντί παντός τιμήματος** ληστεία, αφαιρώντας όλα τα χαρτονομίσματα που βρίσκονται στα ταμεία και στο χρηματοκιβώτιο, **τα οποία θα μοιραστούν εξίσου**. Για να επιτύχουν οπωσδήποτε τον σκοπό τους συμφωνούν να είναι αδίστακτοι και ανελέητοι, προκαλώντας τον φόβο και τον τρόμο και κάμπτοντας έτσι κάθε σκέψη για αντίσταση ή για δισταγμό στην παράδοση των χρημάτων. **Ειδικότερα, συμφωνούν να πυροβολήσει αμέσως με την πρώτη αντίληψη κινδύνου και να φονεύσει καθέναν από τους δύο τον άνθρωπο (υπάλληλο**

ουσιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος κείται πέραν του πεδίου της νομοτυπικής υποστάσεως, έτσι ώστε τυχόν θεώρηση του συμπράττοντος μόνο σε αυτή τη φάση ως συναυτουργού του εγκλήματος να συνιστά παραβίαση του άρθρου 45 ΠΚ και κατά συνέπεια προσβολή της αρχής nulla poena sine lege.». Αποψη μου είναι ότι, **επειδή η μεταφορά συνιστά θεμελίωση νέας κατοχής (το ένα από τα δύο στοιχεία της αφαίρεσης πράγματος από την κατοχή άλλου) και εφόσον ο μεταφέρων σκοπεί να ιδιοποιηθεί τα κλοπιμαία (έστω ένα μέρος αυτών), είναι συναυτουργός κλοπής** : πρβλ. Λεων. Κοτσαλή, ό.π., σελ. 736 υποσημ. 258, 745επ.

²⁵⁵ Για το αν στην περίπτωση έκδοσης ακάλυπτης επιταγής και απάτης υφίσταται φαινομενική ή αληθινή συρροή, ανάλογα με το εάν η επιταγή κυκλοφόρησε, δηλαδή ξέφυγε από τα χέρια του πρώτου κομιστή, που έδωσε εξαπατηθείς το εμπόρευμα επί πιστώσει, και περιήλθε σε χέρια καλόπιστων τρίτων, βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοπιστού. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 372, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 308επ. υποσημ. 517, όπου και παραπομπή σε διαφορετικές απόψεις.

ή πελάτη), ο οποίος θα κινηθεί έστω και ελάχιστα για να ματαιώσει τα ληστρικά σχέδιά τους. Κατά την εκτέλεση του σχεδίου τους ο Κ αντιλαμβάνεται τον πελάτη Ε να επιχειρεί να ειδοποιήσει τηλεφωνικά την αστυνομία και τον σκοτώνει. Στη συνέχεια αφαιρούν όλα τα χαρτονομίσματα και αποχωρούν. Ο Δ, ήδη δράστης ληστείας κατά συναυτουργία (άρθρα 45, 380 ΠΚ), θα τιμωρηθεί επιπλέον για απλή συνέργεια σε ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρα 47, 299 παρ. 1 ΠΚ) που παρασχέθηκε με ψυχική συνδρομή δια της ενεργού παρουσίας του κατά την τέλεση της ανθρωποκτονίας²⁵⁶ ή για συναυτουργία σε ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρα 45, 299 παρ. 1 ΠΚ);

7. Ο αρχηγός μιας εγκληματικής οργάνωσης αναθέτει σε δύο μέλη της την εκτέλεση «συμβολαίου θανάτου» που θα αποφέρει 200.000 ευρώ στην εγκληματική αυτή οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ). Σύμφωνα με το κοινό σχέδιο ο ένας (οδηγός) θα οδηγεί το αυτοκίνητο και ο άλλος, αφού εξέλθει από το αυτοκίνητο και εισέλθει σε κατάσταση που θα απέχει 5 μέτρα από το αυτοκίνητο, θα «γαζώσει» με αυτόματο όπλο το θύμα (κύριος εκτελεστής). Μάλιστα, ο οδηγός θα είναι εφοδιασμένος και αυτός με αυτόματο όπλο, ώστε, αν χρειαστεί, να εξέλθει από το αυτοκίνητο και να φονεύσει το θύμα, βοηθώντας συγχρόνως τον κύριο εκτελεστή, αν συναντήσει αυτός απρόβλεπτα εμπόδια. Όλα αυτά εκτελούνται αστραπιαία σύμφωνα με το σχέδιο, το θύμα φονεύεται από τον κύριο εκτελεστή και στη συνέχεια δραπέτεύουν από τον τόπο του εγκλήματος, αφού ο οδηγός αναπτύσσει ιλιγγιώδη ταχύτητα. Ευθύνεται ο οδηγός μόνο για απλή συνέργεια σε ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρα 47, 299 παρ. 1 ΠΚ) που παρασχέθηκε με υλική και ψυχική συνδρομή (μεταφορά με αυτοκίνητο και ετοιμότητα με σκοπό την ένοπλη επέμβαση και την τάχιστα απομάκρυνση) ή για συναυτουργία σε ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρα 45, 299 παρ. 1 ΠΚ) ;

8. Ο Α και ο Β θέλουν να σκοτώσουν βασανιστικά τον Γ, για να τον εκδικηθούν για μια άτιμη και βάνουση πράξη του (βιασμός με ιδιαίτερη σκληρότητα) σε βάρος πρώτης εξαδέλφης του Α και συγχρόνως αρραβωνιαστικιάς του Β. Ο Α προσποιείται άγνοια του συμβάντος και, εκμεταλλευόμενος τη φιλική του σχέση με τον Γ, τον παρασύρει σύμφωνα με το κοινό σχέδιο στην εξοχική του κατοικία, ώστε να μην ακούγονται τα ουρλιαχτά του. Εκεί τον κλειδώνει με το τέχνασμα του υπνωτικού φαρμάκου στον καφέ σε ένα δωμάτιο και περιμένει την άφιξη του Β, ο οποίος με τις υπέρτερες σωματικές του δυνάμεις θα αποτελειώσει τον Γ, κάτι που λαμβάνει πράγματι χώρα. Καθ' όλη τη διάρκεια των θανάσιμων βασανιστηρίων που εφάρμοσε ο Β ο Α δεν άγγιξε καθόλου τον Γ, μένοντας αδιάφορος και απαθής. Θα τιμωρηθεί ο Α ως απλός συνεργός σε ανθρωποκτονία με πρόθεση ή ως συναυτουργός;²⁵⁷

²⁵⁶ Πρβλ. ΑΠ 1201/1986, ΠοινΧρον 1986, 1024, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 501επ., όπου έγινε δεκτή απλή συνέργεια στην ακόλουθη περίπτωση : «Ο Α στέκεται δίπλα στον αυτουργό Β, κρατώντας και ο ίδιος κυνηγετικό όπλο που είχε πάρει μαζί του, όταν πληροφορήθηκε τα εγκληματικά σχέδια του δεύτερου, το οποίο και πρότεινε απειλητικά κατά του παθόντος λίγα λεπτά πριν να πληγεί ο τελευταίος από σφαίρα που εκτόξευσε εναντίον του ο Β με το περίστροφό του».

²⁵⁷ Βλ. Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 490, όπου γράφονται τα εξής : «Αντιθέτως, συνδρομή που παρέχεται πριν από την εκτέλεση αυτή (νοείται : της κύριας άδικης πράξεως) μπορεί να στοιχειοθετήσει μόνο απλή συνέργεια. Παράδειγμα : Ο Α κλειδώνει το θύμα μέσα σ' ένα δωμάτιο, για να έρθει από στιγμή σε στιγμή ο Β και να τον σκοτώσει». Μήπως στα παραδείγματα αυτά (του κειμένου και του Βαθιώτη) η συμπεριφορά του Α θα πρέπει να κριθεί, εκτός από τη σκοπιά της προπαρασκευαστικής και βοηθητικής συμπεριφοράς ως μορφής συναυτουργίας, και με βάση την ιδιαίτερη νομική υποχρέωσή του προς ενέργεια διασωστική και συγκεκριμένα προς παρεμπόδιση και αποτροπή του θανατηφόρου αποτελέσματος, που πηγάζει από προγενέστερη επικίνδυνη για το έννομο αγαθό της ζωής συμπεριφορά του (και μάλιστα άδικη : είναι παράνομη κατακράτηση κατ' άρθρο 325 ΠΚ), εκ της οποίας δημιουργήθηκε ο κίνδυνος επελεύσεως του βλαπτικού αποτελέσματος (άρθρο 15 ΠΚ : βλ. αντί άλλων ΑΠ 1317/2010, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 3επ.), οπότε αυτός (ο Α) ευθύνεται οπωσδήποτε για ανθρωποκτονία με πρόθεση δια παραλείψεως τελεσθείσα (άρθρα 15, 299 παρ. 1 ΠΚ), είναι δηλαδή συναυτουργός σε ανθρωποκτονία με πρόθεση δια ενεργείας και δια παραλείψεως τελεσθείσα; Κατά την άποψή μου είναι τέτοιος συναυτουργός !!!

9. Ο Α, μορφωμένος και ανώτατος δημόσιος υπάλληλος με πτυχίο του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κουβεντιάζει με τη σύζυγό του Β που έχει απλώς απολυτήριο Λυκείου, πώς θα εκδικηθούν τον καθηγητή Γυμνασίου, ο οποίος τόλμησε να βαθμολογήσει με 12 το γραπτό του γιου τους στη Χημεία, ενώ στα υπόλοιπα μαθήματα αυτός αριστεύει. Συναποφασίζουν λοιπόν να συντάξει ο Α που έχει ιδιαίτερες ικανότητες μια αναφορά προς το Υπουργείο Παιδείας, στην οποία εν γνώσει τους θα αναφέρουν ψευδή γεγονότα που συνιστούν πειθαρχικά παραπτώματα με σκοπό να προκαλέσουν την πειθαρχική του δίωξη. Μάλιστα, για να επιτύχουν την ψυχική και ηθική ταλαιπωρία του καθηγητή, φροντίζουν να διαλαμβάνονται στην αναφορά κατ' έμπνευση του Α, που επικαλείται και δύο μάρτυρες (γνωστούς και φίλους), γεγονότα που προσομοιάζουν κάπως με συμβάντα που έλαβαν πράγματι χώρα αλλά είναι συγχρόνως διανθισμένα με περισσή αναλήθεια. **Την αναφορά συντάσσει μεν χειρόγραφα ο Α**, όπως αποδεικνύει η γραφολογική πραγματογνωμοσύνη, **αλλά αναλαμβάνει να υπογράψει ως καταγγέλλουσα μόνον η (μη εργαζόμενη) μητέρα Β**, ώστε να δρα εντελώς εκ του ασφαλούς ο Α και να μην έχει προβλήματα με την υπηρεσία του και τον εισαγγελέα. Ο Α θα τιμωρηθεί ως απλός συνεργός ή ως συναυτουργός σε ψευδή καταμήνυση και συκοφαντική δυσφήμιση (άρθρα 229 παρ. 1, 362, 363 ΠΚ);

10. Ο Α που διαμένει στην Αθήνα και έχει σχέση κατά τα λεγόμενά του με κύκλωμα εμπορίας ναρκωτικών συναντιέται με τον παλιό του φίλο Β, που είναι αγρότης, όταν επισκέπτεται κατά το Πάσχα τη γενέτειρά του, ένα χωριό κοντά στο Ρέθυμνο. Εκεί, κουβεντιάζοντας για την οικονομική κρίση, καταλήγουν αμφότεροι στο συμπέρασμα και κρίνουν ομόφωνα, ότι μόνο μια καλή «δουλειά» με ναρκωτικά θα τους έσωζε. Συμφωνούν λοιπόν και συναποφασίζουν τα εξής : Ο Α θα παράσχει στον Β τα αναγκαία χρήματα (10.000 ευρώ) για να προμηθευτεί τα απαραίτητα εργαλεία και μέσα, ώστε να προβεί στην καλλιέργεια σε δύσβατη και απρόσιτη περιοχή ινδικής κάνναβης, στη συγκομιδή, στην αποθήκευση και στην κατοχή αυτής. Στο μεταξύ ο Α θα φροντίσει να φέρει ανθρώπους από το κύκλωμα για να αγοράσουν την ινδική κάνναβη, ώστε στη συνέχεια να απολαύσουν εξίσου τα κέρδη (200.000 ευρώ). Μάλιστα, συμφωνούν να κάνουν τη «δουλειά» αυτή κάθε χρόνο. Τα χρήματα αποστέλλονται, όπως αποδεικνύεται, με τραπεζικό έμβασμα στην ΕΤΕ, στην οποία ο Β διατηρεί λογαριασμό. Ο Α, **του οποίου η παράνομη συμπεριφορά εκδηλώνεται εκτός από τον κοινό σχεδιασμό του εγκλήματος και το συμφέρον για ίση συμμετοχή στα κέρδη και με την παροχή των αναγκαίων χρημάτων στον Β πριν από την τέλεση της καλλιέργειας, συγκομιδής, αποθήκευσης και κατοχής ινδικής κάνναβης (βλ. άρθρο 20 παρ. 1 περ. β, στ, ζ, 2, 3 του Ν 3459/2006)**, θα τιμωρηθεί ως απλός συνεργός σ' αυτές τις πράξεις που έλαβαν χώρα ή μήπως ως συναυτουργός ;

11. **Ο κύριος εκτελεστής Α** βρίσκεται σε απόσταση 100 μέτρων από το αυτοκίνητο του Δ (θύματος), στο οποίο τα μέλη εγκληματικής οργάνωσης Β και Γ, έχοντας λάβει, όπως και ο Α, εντολή για εκτέλεση του Δ από τον αρχηγό (ηθικός αυτουργός), τοποθέτησαν, αφού προμηθεύτηκαν, στα πλαίσια προπαρασκευαστικών ενεργειών εκρηκτικό μηχανισμό που πρόκειται να ενεργοποιηθεί με τηλεχειριστήριο που κρατεί ο Α. Επιπλέον, ο Β συμβάλλει στην εκτέλεση, παρακολουθώντας τις κινήσεις του Δ και ειδοποιώντας τηλεφωνικά για την κατάλληλη χρονική στιγμή (ώστε να μην ανακαλυφθούν από τις αρχές) τον Γ, ο οποίος, όντας φίλος του Δ, του τηλεφωνεί για να πάρει γρήγορα το παράνομο παρκαρισμένο αυτοκίνητό του, επειδή δήθεν στην περιοχή περιφέρεται γερανός και θα το σηκώσει κατά πάσα πιθανότητα. Μόλις φθάνει ο Δ και εισέρχεται στο αυτοκίνητο, **ο Α πυροδοτεί με τηλεχειριστήριο τον εκρηκτικό μηχανισμό, ανατινάσσει έτσι στον αέρα τον Δ και τον σκοτώνει. Ο Δ είναι ο αρχηγός της αντίπαλης εγκληματικής οργάνωσης και ελέγχει τα καταστήματα ορισμένης περιοχής, λαμβάνοντας από τους ιδιοκτήτες χρηματικά ποσά για παροχή προστασίας.** Η κρατούσα στην Ελλάδα άποψη θα θεωρούσε τον Β και τον Γ απλούς

συνεργούς, επειδή αφενός έπραξαν σε χρόνο προγενέστερο του χρόνου τέλεσεως της κύριας πράξης και αφετέρου δεν πραγμάτωσαν κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της ανθρωποκτονίας με πρόθεση. Αντίθετα, η κρατούσα στη Γερμανία άποψη θα αξιολογούσε το όλο σχέδιο και εγχείρημα που συνδιαμόρφωσαν, συμφώνησαν και εκτέλεσαν τα τρία μέλη της συμμορίας ως **ανθρωποκτονία με πρόθεση κατά συναυτουργία**.

Υπάρχουν εξάλλου περιπτώσεις, στις οποίες, αν και τα πράγματα δείχνουν **άμεση ή αναγκαία συνέργεια, που τελήστηκε με ενέργεια ή με παράλειψη κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος**,²⁵⁸ θα μπορούσε και θα ήταν ορθότερο να γίνεται λόγος για συναυτουργία. **Παράδειγμα πρώτο:** Η σχεδιασθείσα ανθρωποκτονία με πρόθεση τελείται υπό τις περιστάσεις της εκτέλεσης «συμβολαίου θανάτου» κατ' εντολή του αρχηγού της εγκληματικής οργάνωσης ως εξής: Ο ένας από τους δύο ακινητοποιεί το θύμα, ώστε να μη μπορεί να αμυνθεί ή να ξεφύγει, και ο έτερος το σκοτώνει με αλλεπάλληλες μαχαιριές για να μην ακουστούν πυροβολισμοί. Ασφαλώς, εκείνος που ακινητοποιεί δεν σκοτώνει και δεν πραγματώνει κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας με πρόθεση κατ' άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ. Όμως ενεργεί και αυτός βάσει σχεδίου θανάτωσης για να ικανοποιηθούν τα οικονομικά ή άλλα συμφέροντα της εγκληματικής οργάνωσης, στην οποία είναι ενταγμένοι αμφότεροι οι δράστες. **Παράδειγμα δεύτερο :** Ο Α και ο Β είναι με βάση σύμβαση τραπεζικοί ένοπλοι φρουροί (με αλεξίσφαιρα γιλέκα) με ιδιαίτερη νομική υποχρέωση για χρήση βίας για την προστασία της περιουσίας της τράπεζας σε περίπτωση κινδύνου και χρησιμοποιούνται από την τράπεζα και για τη διεκπεραίωση χρηματοπιστολών ως οδηγός ο πρώτος και ως συνοδηγός ο δεύτερος. Στον κλειστό χώρο του φορτηγού, όπου τοποθετούνται τα μεταφερόμενα χρήματα, υπάρχει πάντοτε ως φύλακας με όπλο ο Γ. Η σύζυγος του Α συζητεί με τη φίλη της και η συζήτηση φθάνει και στην επικείμενη μεταφορά 4.000.000 ευρώ από την Πάτρα στην Αθήνα. Ο σύζυγος της φίλης Δ και ο αδελφός του Ε πλησιάζουν τον Α και τον Β και τους πείθουν να ανεχθούν ληστεία, που θα στρέφεται κατά του φύλακα Γ, για να μοιραστούν σε τέσσερα ίσα μερίδια τα 4.000.000 ευρώ, και να δεχθούν να πυροβοληθούν ελαφρά στα πόδια, όταν ανοίξουν οι πόρτες, ώστε να υπάρχει αληθοφάνεια και να μην εγερθούν υποψίες. Το σχέδιο εκτελείται με επιτυχία, αφού εξουδετερώνεται με βία αλλ' αναίμακτα ο Γ. Εδώ, ο Α και ο Β, αν και έχουν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσουν τη ληστεία, δεν πράττουν τίποτα και έτσι καθιστούν δυνατή την τέλεση ληστείας (**δεν την αποτρέπουν**) που στρέφεται κυρίως κατά του Γ. Όμως, δεν ενεργούν αυθόρμητα και με βάση το ένστικτο αυτοσυντήρησης και τις σκέψεις της στιγμής, κατά την οποία τελείται η ληστεία, αλλά προμελετημένα και προσχεδιασμένα. Το κοινό σχέδιο, η συναπόφαση και η πρόθεση να απολαύσουν ο Α, ο Β, ο Δ και ο Ε εξίσου τα 4.000.000 ευρώ τους καθιστούν συναυτουργούς ληστείας,²⁵⁹ **έστω και αν δεν χρησιμοποίησαν βία ή απειλές κατά του Γ και δεν αφείρεσαν χαρτονομίσματα ούτε εξανάγκασαν τον Γ σε παράδοση αυτών, έστω δηλαδή και αν δεν πραγμάτωσαν κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της ληστείας.**²⁶⁰

²⁵⁸ Για την άμεση ή αναγκαία συνέργεια δια παραλείψεως τελεσθείσα βλ. Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, άρθρο 46 πλαγιάρ. 51, σελ. 746, 47 πλαγιάρ. 18, σελ. 769 επ., και πρβλ. Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 897.

²⁵⁹ Η περίπτωση διαφέρει από τη συναυτουργία σε έγκλημα δια παραλείψεως τελούμενο, όπου οι δράστες πραγματώνουν με παράλειψη την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, αν και έχουν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να αποτρέψουν το βλαπτικό για το έννομο αγαθό αποτέλεσμα (π.χ. οι γονείς του βρέφους έχουν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να του χορηγήσουν τροφή και να μην το αφήσουν να πεθάνει από την πείνα) : βλ. Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 750 επ. υποσημ. 298, με περαιτέρω παραπομπές.

²⁶⁰ Συναυτουργία σε διακεκριμένη κλοπή δια ενεργείας και δια παραλείψεως τελεσθείσα θα έχουμε και στην περίπτωση που ο Α, ο Β και ο Γ πείθουν τον νυχοφύλακα Δ σε μια έκθεση αυτοκινήτων «να κάνει τα στραβά μάτια», ώστε να κλαπούν από τους Α, Β και Γ από τον χώρο της έκθεσης τρία αυτοκίνητα αξίας 210.000 ευρώ και στη συνέχεια, αφού πωληθούν, να λάβουν όλοι τέσσερα ίσα μερίδια από το συνολικό ποσό που θα εισπραχθεί. Ο Δ έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την κλοπή από σύμβαση εργασίας ή έργου και παραλείπει να ενεργήσει για την αποτροπή της κλοπής (άρθρα 15, 374 περ. ε ΠΚ). Είναι **συναυτουργός μαζί**

II. Η θέση της ελληνικής Νομικής Θεωρίας

Εν πρώτοις, στη διάταξη του άρθρου 45 ΠΚ ορίζονται τα εξής : «Αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξης». Πολύ ορθά επισημαίνεται, ότι η διάταξη αφορά κυρίως τις περιπτώσεις, στις οποίες οι δράστες **κατανέμουν μεταξύ τους το εγκληματικό έργο**, δηλαδή τις **περιπτώσεις συναυτουργίας με κατανομή εργασίας**. Τέτοιες περιπτώσεις συνιστούν οι ακόλουθες : Ο Α και ο Β επιφέρουν συγχρόνως σοβαρά πλήγματα με τρεις μαχαιριές ο καθένας σε ευαίσθητα σημεία του σώματος του Γ και προκαλούν τον θάνατο ένεκα ακατάσχετης αιμορραγίας. Αν κτυπούσε ο ένας μόνο τρεις μαχαιριές, δεν θα επερχόταν ο θάνατος. Τώρα οι έξι, συνολικά, μαχαιριές καθίστανται θανατηφόρες. Ο Χ και ο Ψ ρίχνουν από μια ανεπαρκή δόση δηλητηρίου στο φαγητό του Ω, οπότε και οι δύο δόσεις μαζί προκαλούν τον θάνατό του (άρθρα 45, 299 παρ. 1 ΠΚ). Η Α ακινητοποιεί, χρησιμοποιώντας σωματική βία, τη Β και ο Γ τελεί συνουσία με αυτή, τελώντας έτσι αμφότεροι βιασμό κατά συναυτουργία (άρθρα 45, 336 παρ. 1 ΠΚ). Ο ληστής Α απειλεί με πυροβόλο όπλο και ο ληστής Β αφαιρεί από τις τσέπες του θύματος ή το ταμείο της τράπεζας τα χαρτονομίσματα που βρίσκει (άρθρα 45, 380 παρ. 1 ΠΚ). **Στις ως άνω περιπτώσεις τελείται ανθρωποκτονία με πρόθεση κατά συναυτουργία, βιασμός κατά συναυτουργία και ληστεία κατά συναυτουργία κατ' εφαρμογή του άρθρου 45 ΠΚ.** Αν όμως δύο αφαιρούν και μεταφέρουν μαζί εκτός της οικίας το βαρύ χρηματοκιβώτιο ή έναν πίνακα ζωγραφικής μεγάλων διαστάσεων και απομακρύνονται με το φορτηγό τους, εδώ τελούν έκαστος αυτοτελώς κλοπή (βλ. άρθρο 372 ή 374 περ. ε ΠΚ). Αυτοτελώς διαπράττουν επίσης συκοφαντική δυσφήμιση (άρθρα 362, 363 ΠΚ) ο Α και ο Β, οι οποίοι συνυπογράφουν κατά του Γ, δημόσιου υπαλλήλου, αναφορά προς την υπηρεσία του με εν γνώσει τους ψευδές περιεχόμενο που μπορεί να βλάψει την τιμή και την υπόληψή του. **Οι δράστες των δύο τελευταίων περιπτώσεων θα μπορούσαν να τιμωρηθούν και χωρίς την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 45 ΠΚ, επειδή ο καθένας πραγματώνει μόνος του όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Και στις δύο όμως αυτές περιπτώσεις ομόφωνα γίνεται δεκτή η συναυτουργία.**²⁶¹

Με τον όρο «από κοινού» νοούνται αφενός η **συνεκτέλεση** της πράξης, δηλαδή η σύμπραξη δύο ή περισσότερων προσώπων κατά την τέλεση πράξης πληρούσας όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος (**αντικειμενικό στοιχείο της συναυτουργίας**), και αφετέρου ο κοινός δόλος ή η συναπόφαση των προσώπων αυτών για τέλεση του εγκλήματος (**υποκειμενικό στοιχείο της συναυτουργίας**). Εφόσον εξάλλου υπάρχει στη νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος και ένα υποκειμενικό στοιχείο του αδικού, όπως είναι π.χ. ο σκοπός παράνομης ιδιοποίησης του ξένου πράγματος στην κλοπή (άρθρο 372 ΠΚ), απαιτείται όλοι οι φερόμενοι ως συναυτουργοί να εμφορούνται από αυτό. Ειδικότερα, η **συνεκτέλεση** της πράξης, δηλαδή η σύμπραξη κατά την τέλεση αξιόποινης πράξης διαπιστώνεται, είτε όταν ο καθένας από τους περισσότερους δράστες

με τους άλλους τρεις. Αν όμως είχε λάβει ο Δ μόνο 5.000 ευρώ για «να κάνει τα στραβά μάτια», θα ήταν **άμεσος ή αναγκαίος συνεργός δια παραλείψεως** σε κακουρηματική κλοπή κατά συναυτουργία, γιατί θα έλειπε στο πρόσωπό του ο σκοπός παράνομης ιδιοποίησης. Βεβαίως, ο Δ **τελεί και στις δύο περιπτώσεις και κακουρηματική απιστία δια παραλείψεως**, αφού έχει ως νυχτοφύλακας την ιδιότητα του επιμελητή ξένης περιουσίας δυνάμει συμβάσεως και την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να προστατεύσει την ξένη περιουσία (άρθρα 15, 390 ΠΚ). Υφίσταται εδώ φαινομενική συρροή, αφού η ιδιοκτησία που προσβάλλεται με την κλοπή αποτελεί συστατικό στοιχείο της περιουσίας που προσβάλλεται με την απιστία, η οποία θα υπερισχύσει : βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Δέκα Πρακτικά Θέματα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας (ΜΕΡΟΣ Β), Ποινική Δικαιοσύνη 2014, σελ. 991επ.

²⁶¹ Βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, II. Απόπειρα και Συμμετοχή, 2004, σελ. 160επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος I, 2010, σελ. 801επ., Ελ. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Προβλήματα της συναυτουργίας στο ποινικό δίκαιο, Υπεράσπιση 1997, σελ. 119επ., Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, σελ. 699επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

πραγματώνει μόνος του όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, είτε όταν αυτά πραγματώνονται εν μέρει από τον ένα και εν μέρει από άλλον ή άλλους με συγκλίνουσες πράξεις αυτών, ταυτόχρονες ή διαδοχικές (διαδοχικές ενέργειες π.χ. υφίστανται, όταν οι δράστες απάτης κατά συναυτουργία έπεισαν το θύμα με ψευδείς παραστάσεις για τη γνησιότητα του πλαστού πίνακα ζωγραφικής σε διαφορετικούς χρόνους).²⁶² Η συναπόφαση σημαίνει κοινό διπλό δόλο των συναυτουργών σχετικά με την τέλεση του εγκλήματος, ο οποίος συνίσταται αφενός στην παράσταση (γνώση και βούληση) κάθε συναυτουργού ως προς τη διάπραξη ορισμένου εγκλήματος και στην ταυτόχρονη αντίληψή του (γνώση και βούληση) ότι συμπράττει με τον άλλον ή τους άλλους συναυτουργούς, που πράττουν επίσης δολίως, και αφετέρου στη γνώση του αντίστοιχου διπλού δόλου του άλλου ή των άλλων συναυτουργών. Η συναπόφαση μπορεί να είναι **ρητή ή σιωπηρή** και μπορεί να ληφθεί τόσο πριν από την τέλεση της πράξης όσο και κατά την τέλεση αυτής. Η αρχική συναπόφαση μπορεί να μεταβληθεί με νέα συναπόφαση κατά την τέλεση του εγκλήματος.²⁶³ Η συναπόφαση προσδιορίζει και οριοθετεί και την έκταση ευθύνης των συναυτουργών, υπό την έννοια ότι σε περίπτωση υπέρβασης ή απόκλισης από τον κοινό δόλο, που συντελείται με την πρόκληση από ένα συναυτουργό ενός περαιτέρω αξιόποινου αποτελέσματος που βρίσκεται έξω από το κοινό σχέδιο ή την κοινή συμφωνία, η υπέρβαση αυτή καταλογίζεται μόνο στον συναυτουργό που το προκάλεσε και όχι και στους λοιπούς.²⁶⁴ **Εάν πρόκειται για έγκλημα με πρόσθετα υποκειμενικά στοιχεία, όπως είναι π.χ. ο σκοπός παράνομης ιδιοποίησης του ξένου πράγματος ή ο σκοπός προσπορισμού παράνομου περιουσιακού οφέλους (βλ. άρθρα 372, 386 ΠΚ), τότε η συναυτουργική τέλεση αυτού του εγκλήματος από δύο πρόσωπα προϋποθέτει να ενεργούν**

²⁶² Βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ΙΙ. Απόπειρα και Συμμετοχή, 2004, σελ. 160επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 801επ., Ελ. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Προβλήματα της συναυτουργίας στο ποινικό δίκαιο, Υπεράσπιση 1997, σελ. 119επ., Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, σελ. 699επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 416επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές, παρατηρήσεις Κων. Βαθιώτη στην ΑΠ 1358/2008, Ποινική Δικαιοσύνη 2009, σελ. 1193επ., Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 512επ., με περαιτέρω παραπομπές. Για **διαδοχικές ενέργειες** πρόκειται και στην περίπτωση, κατά την οποία ο Α, πωλητής σε κατάσταση, τοποθετεί διάφορα εμπορεύματα σε σακούλες σκουπιδιών έξω από το κατάστημα (**κατάλυση της παλαιάς κατοχής**), απ' όπου τα εμπορεύματα παραλαμβάνει μετά από συνεννόηση και συναπόφαση με τον Α ο μοτοσικλετιστής Β : βλ. το παράδειγμα αυτό της κλοπής σε Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 417, και σε ΑΠ 1211/1989, Υπεράσπιση 1997, σελ. 119. Στο ως άνω παράδειγμα ο Β προβαίνει σε ενέργεια συνιστώσα **θεμελίωση νέας κατοχής**. **Διαδοχικές ενέργειες έχουμε και όταν**, ο Α και ο Β επιβαίνουν σε μια μοτοσικλέτα, που οδηγεί ο Α, και, αφού σταμάτησαν πλάι στο αυτοκίνητο του θύματος, που στάθμευσε μπροστά σε ερυθρό σηματοδότη, ο μιν Β έσπασε το τζάμι με μεταλλικό εργαλείο και αφαίρεσε μια τσάντα με χρήματα, ενώ ο Α έθεσε σε κίνηση τη μοτοσικλέτα και απομακρύνθηκε, οπότε **η αφαίρεση της τσάντας ολοκληρώνεται με το ξεκίνημα και την απομάκρυνση της μοτοσικλέτας, που κατευθύνεται στη θεμελίωση νέας κατοχής** : πρβλ. ΑΠ 2205/1992, ΠοινΧρον 1993, 50, όπου στην περίπτωση της αφαίρεσης τσάντας γυναίκας από τον συνεπιβάτη μόνον του μοτοποδηλάτου χαρακτηρίσθηκε η πράξη και για τον οδηγό ως κλοπή τελεσθείσα κατά συναυτουργία.

²⁶³ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 271, Bernd Heinrich, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 525 πλαγιαρ. 1223επ.

²⁶⁴ Για παράδειγμα, ο Α αποφασίζει να τελέσει κλοπή στο κατάστημα ενδυμάτων και κοσμημάτων του Ξ και στην πράξη του αυτή συνοδεύεται από τον αδελφό του Β, ο οποίος οδηγεί το φορτηγό του. Ο Β μένει απέξω για να φυλάει «τσίλιες». Ο Α και ο Β έχουν συναποφασίσει και συμφωνήσει να διανεμήσουν εξίσου τα ενδύματα και κοσμήματα που θα αφαιρεθούν με την κλοπή. Ο Α, εισερχόμενος στο κατάστημα, **βρίσκει απροσδόκιστα τον υπάλληλο Υ να κοιμάται εκεί και τον ακινητοποιεί, δένοντάς τον, για να αφαιρέσει ανενόχλητος τα ενδύματα και κοσμήματα**, τα οποία μεταφέρουν στη συνέχεια με το φορτηγό του Β στην οικία τους, όπου και τα μοιράζονται. Ποια είναι η ποινική ευθύνη του καθενός ; Αμφότεροι συναποφάσισαν να τελέσουν κλοπή. Υφίσταται κοινός δόλος και σκοπός παράνομης ιδιοποίησης των ενδυμάτων και κοσμημάτων (υποκειμενικό στοιχείο συναυτουργίας). Συγχρόνως υφίσταται συνεκτέλεση (αντικειμενικό στοιχείο συναυτουργίας), επειδή ο Α προβαίνει στην **κατάλυση της παλαιάς κατοχής** του κυρίου των κοσμημάτων αλλά μαζί αμφότεροι, ο Α και ο Β, προχωρούν στη **θεμελίωση της νέας κατοχής**, μεταφέροντας από κοινού τα πράγματα αξίας 40.000 ευρώ (αντικείμενα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας) μακριά από τη σφαίρα κατοχής του κυρίου τους και συνεκτελώντας έτσι την ολοκλήρωση της αφαίρεσης. Ο Β είναι συναυτουργός κλοπής αντικειμένων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρα 45, 372 παρ. 1 ΠΚ). Ωστόσο, ο Α θα ευθύνεται για διατάραξη οικιακής ειρήνης (άρθρο 334 παρ. 1 ΠΚ) και ληστεία υπό στενή έννοια (άρθρο 380 παρ. 1 εδ. α ΠΚ), επειδή καθ' υπέρβαση της συναπόφασης, δηλαδή του κοινού δόλου, χρησιμοποίησε σωματική βία και αφαίρεσε ξένα κινητά πράγματα.

αμφότερα με τον εν λόγω σκοπό.²⁶⁵ Στα υπαλλακτικώς ή διαζευκτικώς μικτά εγκλήματα, σε αντίθεση με τα σωρευτικώς μικτά, η Επιστήμη αναγνωρίζει τη δυνατότητα συναυτουργίας τόσο στην περίπτωση που όλοι οι συναυτουργοί τελούν κατόπιν συναπόφασης το έγκλημα κατά τον αυτό τρόπο όσο και στην περίπτωση κατά την οποία τα συμπράττοντα πρόσωπα πραγματώνουν διαφορετικούς τρόπους τέλεσης. Συναυτουργία δεν είναι δυνατή σε εγκλήματα που έχουν εντελώς προσωπικό χαρακτήρα, όπως είναι π.χ. η αιμομιξία ή η διγαμία (άρθρα 345, 356 ΠΚ). Στα **γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα** συναυτουργία θα είναι δυνατή για κάποιον, εφόσον αυτός έχει την **ιδιαίτερη ιδιότητα (π.χ. του υπαλλήλου) που θεμελιώνει το αξιόποινο**. Οι λοιποί συμμετοχοί που δεν θα έχουν την **ιδιαίτερη ιδιότητα που θεμελιώνει το αξιόποινο** θα είναι δυνατό να θεωρηθούν ως απλοί ή άμεσοι συνεργοί ή ηθικοί αυτουργοί (βλ. και άρθρα 46 παρ. 1, 47, 49 παρ. 1 ΠΚ). Συναυτουργία θα είναι δυνατή και όταν ο ένας προκαλεί το βλαπτικό αποτέλεσμα για το έννομο αγαθό με ενέργεια, ενώ ο άλλος παραλείπει να παρεμποδίσει το βλαπτικό τούτο αποτέλεσμα, αν και έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να ενεργήσει και να το παρεμποδίσει (άρθρο 15 ΠΚ).²⁶⁶ Επίσης, στην περίπτωση, κατά την οποία ο ένας από τους φερόμενους ως συναυτουργούς ως προς το βασικό έγκλημα **τελεί τελικά έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος** (π.χ. ο Α και ο Β εισβάλλουν με караμπίνες στην τράπεζα για τέλεση ληστείας και ο Α προκαλεί με το τρεμούλιασμα του χεριού του στη σκανδάλη τον θάνατο του ταμιά Γ από αμέλεια = θανατηφόρα ληστεία κατ' άρθρο 380 παρ. 1, 2 ΠΚ), για το έγκλημα αυτό θα ευθύνεται και ο άλλος (ο Β), εφόσον είναι δυνατό να του καταλογισθεί αμέλεια ως προς το βαρύτερο αποτέλεσμα, δηλαδή εφόσον θα μπορούσε να προβλέψει το αποτέλεσμα αυτό και να λάβει μέτρα για να το αποφύγει.²⁶⁷

Όπως συνάγεται ήδη από τα παραπάνω εκτιθέμενα, η Νομική Θεωρία ομόφωνα **απορρίπτει τη συναυτουργία και δεν την αποδέχεται στην περίπτωση**, κατά την οποία, έστω και αν υπάρχει κοινός δόλος ή συναπόφαση για την τέλεση ορισμένου εγκλήματος, δεν υφίσταται συνεκτέλεση με τη σύμπραξη δύο ή περισσότερων προσώπων **αλλά διαπιστώνεται μόνον εκτέλεση-πραγμάτωση των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αποκλειστικά από τον ένα μόνο των συμμετόχων**. Ειδικότερα, όπως προκύπτει και από τα παρακάτω αναφερόμενα, οι Εκπρόσωποι της ελληνικής Νομικής Θεωρίας ομόφωνα θα θεωρούσαν στις ως

²⁶⁵ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 268επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Τόμος II, 2008, σελ. 156, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος I, 2010, σελ. 801επ., Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 511επ, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 418επ.

²⁶⁶ Βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, II. Απόπειρα και Συμμετοχή, 2004, σελ. 173επ., Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 723επ., 750επ. υποσημ. 297, Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Τόμος II, 2008, σελ. 156επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 424επ., 429επ. Βλ. παραπάνω τα δύο παραδείγματα της ληστείας σε χρηματοπιστολή με τους τραπεζικούς ένοπλους φρουρούς να μένουν μετά από προηγηθείσα συνεννόηση με τους δράστες άπραγοι και της κλοπής σε έκθεση αυτοκινήτων, στην οποία κάνει «τα στραβά μάτια» ο νυχτοφύλακας που θα συμμετάσχει στο παράνομο κέρδος.

²⁶⁷ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 271 πλαγιάρ. 769 υπό επίκληση BGH NStZ 97, 82; 98, 511, και BGH NStZ 16, 211, 213. Αξίζει να επισημανθεί, ότι και στην ελληνική Νομολογία και Νομική Θεωρία γίνεται δεκτό ότι ο ηθικός αυτουργός ευθύνεται για έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος, εφόσον έχει δόλο ως προς το βασικό έγκλημα και αμέλεια ως προς το βαρύτερο αποτέλεσμα: βλ. ΑΠ 427/1999, ΠοινΧρον 2000, 47 επ., ΑΠ 1082 / 2009, www.areiospagos.gr, ΣυμβΑΠ 2045/2010, www.areiospagos.gr (: «Επί των "εκ του αποτελέσματος χαρακτηριζόμενων (διακρινόμενων)" εγκλημάτων, επί των οποίων ο αυτουργός τιμωρείται με βαρύτερη ποινή, αν το επελθόν βαρύτερο αποτέλεσμα μπορεί να αποδοθεί σε αμέλεια του (ΠΚ 29), ο ηθικός αυτουργός στο βασικό έγκλημα τιμωρείται με τη βαρύτερη ποινή (όπως και ο φυσικός αυτουργός), αν το βαρύτερο αποτέλεσμα μπορεί να αποδοθεί και σε δική του αμέλεια, δηλαδή μόνον εφόσον από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει είτε δεν το προέβλεψε είτε το προέβλεψε ως δυνατό πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν.»), Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος I, 2010, σελ. 851 επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 482 επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 252επ.

άνω ένδεκα περιπτώσεις που αναφέρθηκαν ως παραδείγματα στην αρχή του παρόντος άρθρου, ότι δεν υφίσταται συναυτουργία αλλά απλή συνέργεια.

Λεωνίδας Κοτσαλής²⁶⁸: «Η εξωτερική σύμπραξη ... η οποία πληροί την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, νοείται διτώς : Ως «τυπική» ή «πλήρης» συναυτουργία, δηλ. ως σύμπραξη όπου η πράξη εκάστου συναυτουργού πληροί αυτοτελώς την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος. ... Ως «ουσιαστική» συναυτουργία ή συναυτουργία με «κατανομή εργασίας», δηλαδή ως σύμπραξη κατά την οποία η πράξη εκάστου των συναυτουργών συνιστά τμήμα, «ψηφίδα» μόνο της συνολικής πράξης που πληροί την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ... Σε αυτή την περίπτωση, η πράξη καθενός από τους συναυτουργούς συμπληρώνει την πράξη του άλλου. ... Ο Α, πωλητής σε κατάστημα, τοποθετεί διάφορα εμπορεύματα σε σακούλες σκουπιδιών που αφήνει έξω από το κατάστημα (**διακοπή της κατοχής ξένων κινητών**), από όπου τα παραλαμβάνει ο Β (**θεμελίωση νέας κατοχής**) ... Στα πολύπρακτα ... και στα ... σύνθετα ... εγκλήματα ... η κατανομή της εργασίας ανάμεσα στους συναυτουργούς μπορεί να γίνει έτσι ώστε ο ένας να εκτελεί την μια πράξη και ο άλλος την άλλη : Λ.χ. ο ένας την παράνομη βία και ο άλλος την εξώγαμη συνουσία (στην περίπτωση του βιασμού) ή την κλοπή (στην περίπτωση της ληστείας). ... Και τούτο γιατί είναι σύμφωνη με την ακολουθούμενη από τον ΠΚ «**τυπική-αντικειμενική θεωρία**», **σύμφωνα με την οποία καμία πράξη δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αυτουργία, εάν δεν πληροί -έστω και εν μέρει- την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος** ... Για την ύπαρξη συναυτουργίας, σημειώνει ο Ανδρουλάκης ... είναι αναγκαία όχι μια οποιαδήποτε συμβολή του καθενός από τους συνεργαζόμενους στην διάπραξη του εγκλήματος, αλλά με πράξη από τον καθένα που συνιστά, έστω και εν μέρει, «εκτέλεση» του εγκλήματος σύμφωνα με τη βελτιωμένη «**τυπική-αντικειμενική θεωρία**» που υιοθετεί το Ποινικό μας Δίκαιο, δηλ. που πληροί έστω και μέρος της αντικειμενικής υπόστασης του οικείου εγκλήματος ή συνιστά «αρχή εκτέλεσης» ... Πρέπει δηλ. στον καθένα από τους συναυτουργούς να συντρέχουν και τα τυχόν πρόσθετα υποκειμενικά στοιχεία που αξιώνει ο οικείος νόμος, όπως προεχόντως η επιδίωξη ενός περαιτέρω αποτελέσματος (π.χ. σκοπός παράνομης ιδιοποίησης, σκοπός προσπορισμού παρανόμου περιουσιακού οφέλους). ... Με άλλα λόγια, κατά τον Ανδρουλάκη ... **η σύμπραξη στην προπαρασκευή του εγκλήματος, ακόμη και αν έχει βαρύνουσα σημασία, δεν μπορεί να θεμελιώσει συναυτουργία** (αλλά μόνο απλή συνέργεια) ... η πράξη του συνεργού είναι **πράξη βοηθητική**. ... Κατά το Δίκαιό μας, σημειώνει ο Ανδρουλάκης ... **δεν μπορεί να έχει εφαρμογή η κρατήσασα στη γερμανική νομολογία άποψη** ..., κατά την οποία είναι αρκετή για την παραδοχή συναυτουργίας ακόμη και μια πνευματική μόνο, χωρίς υλικό αντίκρισμα, ανάμιξη στην απόφαση για την πράξη και την εν γένει οργάνωσή της από κάποιον που υιοθετεί το έγκλημα ως δικό του».²⁶⁹

Χρίστος Μυλωνόπουλος²⁷⁰: «Σύμφωνα με την κρατούσα στη χώρα μας **τυπική αντικειμενική θεωρία**, συναυτουργός είναι όποιος πραγματώνει τουλάχιστον μέρος της αντικειμενικής υποστάσεως, έτσι ώστε, και αν ακόμη ήθελε υποτεθεί ότι έδρασε μόνος του, η πράξη του να συνιστά τουλάχιστον απόπειρα ή, ακριβέστερα, αρχή εκτελέσεως του οικείου εγκλήματος. Έτσι,

²⁶⁸ Βλ. Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 734 επ.

²⁶⁹ Εδώ βέβαια εγείρεται η εξής εύλογη απορία: Πόθεν προκύπτει, ότι ο Ποινικός μας Κώδικας υιοθέτησε την **τυπική αντικειμενική θεωρία** και για ποιους λόγους δεν μπορεί να έχει εφαρμογή στο ελληνικό Ποινικό Δίκαιο η κρατήσασα στη γερμανική Νομολογία άποψη, η οποία μάλιστα ακολουθείται από την κρατούσα και στη Νομική Θεωρία άποψη, όταν είναι γνωστό τοις πάσιν, ότι η ερμηνεία του ελληνικού Ποινικού Δικαίου ακολουθεί πιστά την εξελισσόμενη γερμανική Νομική Θεωρία και Νομολογία, και όταν στη διάταξη του άρθρου 45 ΠΚ ορίζονται τα ίδια ακριβώς («Αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξης»), όπως και στη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 2 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα (§ 25 II StGB : «Begehen mehrere die Straftat gemeinschaftlich, so wird jeder als Täter bestraft (Mittäter)» = «Εάν περισσότεροι τελούν την αξιόποινη πράξη από κοινού, τότε καθένας τιμωρείται ως αυτουργός (συναυτουργός)»). **Αληθές είναι βέβαια ότι και στη Γερμανία πριν από 20 έως 30 έτη κρατούσα ήταν η τυπική αντικειμενική θεωρία.**

²⁷⁰ Βλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Τόμος II, 2008, σελ. 151επ.

συναυτουργία υπάρχει ασφαλώς, όταν οι πλείονες συμπράττοντες πληρούν στο ακέραιο την ειδική υπόσταση του αυτού εγκλήματος.²⁷¹ ... Συναυτουργία όμως υπάρχει και όταν ο καθένας από τους πλείονες συμπράττοντες πραγματώνουν μέρος μόνον της οικείας ειδικής υπόστασης, έπειτα από συμφωνία. ... Τέτοια «κατανομή εργασίας» είναι δυνατή και στα σύνθετα εγκλήματα, όταν ο καθένας από τους συμπράττοντες εκτελεί διαφορετικό συνθετικό. Στον βιασμό π.χ. ... Το βέβαιον είναι ότι αυτό το αντικειμενικό *minimum* δεν μπορεί να είναι οποιαδήποτε συμβολή στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης, διότι τότε θα ήταν προβληματική η διάκριση της συναυτουργίας από την συμμετοχή υπό στενή έννοια. Θα οδηγούσε στην παραδοχή ότι οποιαδήποτε συμβολή πριν από την κυρία πράξη είναι συναυτουργία. Αλλά ούτε και οποιαδήποτε μορφή κυριαρχίας πάνω στην πράξη αρκεί, διότι έτσι θα καταλήγαμε να θεωρήσουμε συναυτουργό σωματικής βλάβης εκείνον που ακινητοποιεί τον παθόντα για να τον χτυπήσει άλλος».

Αριστοτέλης Χαραλαμπάκης²⁷²: «Συνεκτέλεση σημαίνει την από κοινού πραγμάτωση εκ μέρους των συναυτουργών των στοιχείων της νομοτυπικής υποστάσεως του εγκλήματος. Βέβαια, στα πλαίσια της συναυτουργίας δεν είναι απαραίτητη η πλήρωση από έκαστο των συναυτουργών όλων των στοιχείων που απαρτίζουν τη νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος, αλλά **αρκεί ο καθένας να πραγματώνει ένα ή μερικά από αυτά** στα πλαίσια ενός είδους «κατανομής εργασίας». ... Οπωσδήποτε όμως η πράξη εκάστου των συναυτουργών **πρέπει να είναι τυποποιημένη στη νομοτυπική υπόσταση του σχετικού εγκλήματος, διαφορετικά δεν γίνεται καν λόγος για συναυτουργία**, έστω και αν υπάρχει το στοιχείο της συναποφάσεως ... Όταν πρόκειται για έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υποστάσεως (κλοπή, απάτη, υπεξαγωγή εγγράφου κ.λπ.), όπου σε έναν από τους συμπράττοντες ελλείπει το κείμενο υποκειμενικό στοιχείο, συναυτουργία δεν είναι δυνατή. Παράδειγμα : Ο Α και ο Β συναποφασίζουν να παραστήσουν στον Γ ψευδή γεγονότα ως αληθή, όπου όμως μόνο ο Α εμφορείται από σκοπό παρανόμου περιουσιακού οφέλους, ενώ ο Β το κάνει μόνο χάριν αστεϊσμού».

Κωνσταντίνος Βαθιώτης²⁷³: «Ήδη από το γράμμα του άρθρου 45 ΠΚ, που περιέχει την φράση «τέλεσαν από κοινού», πληροφορούμαστε ότι, για να μπορούμε να μιλάμε για συναυτουργία, θα πρέπει να υφίσταται το στοιχείο της συνεκτέλεσης. ... Τόσο το άρθρο 45 όσο και το άρθρο 42 § 1 αξιώνουν **(τουλάχιστον μερική) εκτέλεση** της οικείας αξιόποινης πράξης. Η υπαγωγή, επομένως, σ' αυτές τις διατάξεις κάποιου που δεν εκτελεί, αλλά το πολύ παρέχει αντικειμενικά κάποιο είδος συνδρομής-βοήθειας στον εκτελούντα **ενέχει προσβολή του αξιώματος *nullum crimen sine lege*** (Ανδρουλάκης, II, 175) ... Εάν πρόκειται για έγκλημα με πρόσθετα υποκειμενικά στοιχεία, όπως είναι π.χ. ο σκοπός προσπορισμού παράνομου περιουσιακού οφέλους, τότε η συναυτουργική τέλεση αυτού του εγκλήματος από δύο πρόσωπα προϋποθέτει να ενεργούν αμφοτέρα με τον εν λόγω σκοπό».

Επομένως, κατά την ελληνική Νομική Θεωρία συναυτουργία μπορεί να υπάρξει μόνον, όταν η πράξη του καθενός από τους συμμετόχους πραγματώνει τουλάχιστον ένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος (εδώ περιλαμβάνονται τα αντικειμενικά στοιχεία της ποινικής ή ειδικής ή τυπικής ή νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος) και εφόσον ο συμμετοχός

²⁷¹ Η ειδική ή ποινική ή τυπική υπόσταση του εγκλήματος περιλαμβάνει τα στοιχεία που περιλαμβάνει και η νομοτυπική υπόσταση ή νομοτυπική μορφή του εγκλήματος, δηλαδή την αντικειμενική υπόσταση, τον τυχόν υπάρχοντα εξωτερικό όρο του αξιοποιού, την υποκειμενική υπόσταση (δόλος ή αμέλεια) και το τυχόν υπάρχον υποκειμενικό στοιχείο του αδικού (συνήθως τέτοιο είναι ο σκοπός επίτευξης ενός περαιτέρω αποτελέσματος) : βλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Τόμος I, 2007, σελ. 117επ., 119επ., 121, 132, 214 επ., Αρ. Χαραλαμπάκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 92επ., 424επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 14επ. υποσημ. 23, με περαιτέρω παραπομπές.

²⁷² Βλ. Αρ. Χαραλαμπάκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 92επ., 424επ.

²⁷³ Βλ. Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 418επ.

εμφορεύεται από τον σχετικό δόλο και το τυχόν απαιτούμενο υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου, όπως είναι κυρίως ο σκοπός επίτευξης ενός περαιτέρω αποτελέσματος. Αυτή η θέση, η οποία ακολουθεί την **τυπική - αντικειμενική θεωρία (formal-objektive Theorie)**, αποκλείει από τις περιπτώσεις της συναυτουργίας τις **προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές ή και βοηθητικές πράξεις που συμβάλλουν στην τέλεση του εγκλήματος, δηλαδή στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος**, και θεωρούνται από την ελληνική Νομική Θεωρία μορφές απλής ή άμεσης (αναγκαίας) συνέργειας.²⁷⁴

Πριν προχωρήσω στην καταγραφή της θέσης που λαμβάνει πάνω στο ζήτημα τούτο ο Άρειος Πάγος, κρίνω σκόπιμο να διέλθουμε και από τις ακόλουθες σκέψεις, οι οποίες καταδεικνύουν ότι η ελληνική Νομική Θεωρία χρησιμοποιεί εντελώς τυπικά ή τυπολογικά κριτήρια για τη διάγνωση των μορφών και περιπτώσεων συναυτουργίας, με αποτέλεσμα να μην ερευνά την ουσία και να καταλήγει στην αξιολόγηση και θεώρηση κάποιων συμπεριφορών ως μορφών απλής συνέργειας, που μπορεί να τιμωρηθεί με ποινή ελαττωμένη (άρθρα 42 παρ. 1, 2, 47 παρ. 1, 2 ΠΚ), αν και αυτές ουσιαστικά αποτελούν μορφές συναυτουργίας. Για παράδειγμα, στη διάταξη του άρθρου 299 παρ. 1 ΠΚ («Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον τιμωρείται ... με ισόβια κάθειρξη») το «σκότωσε άλλον» περιλαμβάνει με βεβαιότητα τα ακόλουθα και η **αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος πραγματώνεται π.χ. με χρήση πυροβόλου όπλου, με μαχαιριές, με στραγγαλισμό με τα χέρια ή με συρματοσχοίνο, με δηλητήριο, με μετάδοση θανατηφόρας νόσου, με σωματικές κακώσεις που προκαλούνται με σιδερολοστό, με γροθιές ή λακτίσματα, με πέτρα και λοιπά παρεμφερή αντικείμενα, με τη στέρηση της τροφής σε νεογέννητο, με τη χρήση τηλεχειριστηρίου που ενεργοποιεί εκρηκτικό μηχανισμό, με το γκρέμισμα από βράχο, με τη ρίψη στο ποτάμι με τους κροκοδείλους ή με τη ρίψη στη θάλασσα όπου υπάρχουν καρχαρίες ή όπου η διάσωση μέσω κολύμβησης θα είναι αδύνατη κ.λπ. ή από τον πλοιοκτήτη που διέταξε την εκτέλεση πλου δια πλοίου με ελαττώματα και από τους επιθεωρητές του Λιμενικού Σώματος που παρείχαν πιστοποιητικό αξιοπλοΐας (βλ. την ΟΛΑΠ 4/2010, ΠοινΧρον 2010, 719επ. - υπόθεση «Εξπρές Σαμίνα», που έκρινε σε σχέση με τη διατάραξη της ασφάλειας της υδάτινης συγκοινωνίας, ότι «φυσικός αυτουργός του ως άνω εγκλήματος μπορεί να είναι ο πλοίαρχος ή άλλα άτομα που συμμετέχουν στον πλουν, **αλλά και όσοι έχουν την υποχρέωση να ελέγχουν την ασφάλεια του πλοίου και παραβαίνουν την υποχρέωσή τους αυτή**»²⁷⁵). **Ασφαλώς λοιπόν συναυτουργοί θα θεωρηθούν ο Α και ο Γ που έχουν περάσει συρματοσχοίνο στο λαιμό του Β και τραβούν προς τα άκρα τούτο, οπότε τον στραγγαλίζουν !!!****

Ας προσέξουμε τώρα τις εξής περιπτώσεις, οι οποίες ομοιάζουν πάρα πολύ με τον μόλις αναφερθέντα στραγγαλισμό και στις οποίες η ελληνική Νομική Θεωρία θα δεχόταν για τις προπαρασκευαστικές πράξεις μόνο απλή συνέργεια : α) Σε ένα εμπορικό πλοίο με ενδεκαμελές πλήρωμα έχουν εισέλθει λαθραία δύο Αφρικανοί για να αφιχθούν με τον κατάπλου του πλοίου στον Πειραιά. Όταν ανακαλύπτονται, δύο ναύτες πρόθυμα (οι λοιποί δεν θέλησαν να το πράξουν !) τους δένουν ώστε να μη δύνανται να κολυμπήσουν και τους φέρουν κατ' απαίτησή του μπροστά στον πλοίαρχο, ο οποίος θέλει να έχει την ευχαρίστηση να τους σπρώξει ο ίδιος στη θάλασσα για να πνιγούν, πράγμα που γίνεται σε απόσταση 200 μέτρων από τις ακτές. Είναι οι δύο ναύτες μόνο απλοί συνεργοί σε ανθρωποκτονία με πρόθεση, αν μόνο ο πλοίαρχος τους έσπρωξε στη θάλασσα για να πνιγούν και αυτός μόνο προκάλεσε τον θάνατό τους και έτσι τους σκότωσε ; **Δεν έχουν**

²⁷⁴Βλ. αντίθετες απόψεις σε Χρ. Σατλάνη, Η γερμανικής αντίληψης «συνεκτέλεση» στη συναυτουργία, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 794-805, Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοδικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Β'), Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 1159επ.

²⁷⁵ Αυτονόητα, οι φυσικοί αυτουργοί διατάραξης της ασφάλειας της υδάτινης συγκοινωνίας που «**έχουν την υποχρέωση να ελέγχουν την ασφάλεια του πλοίου και παραβαίνουν την υποχρέωσή τους αυτή**» αυτόματα μετεξελισσονται σε αυτουργούς ανθρωποκτονίας με πρόθεση, εφόσον έχουν τουλάχιστον ενδεχόμενο δόλο ως προς τον επελθόντα θάνατο ως αποτέλεσμα της ως άνω διατάραξης.

πραγματώσει εν μέρει την αντικειμενική υπόσταση της ανθρωποκτονίας με πρόθεση και οι δύο ναύτες που έδεσαν, στα πλαίσια προπαρασκευαστικής πράξης, τα θύματα και το δέσιμο αυτό επενεργεί κατά τον χρόνο του πνιγμού τους ; β) Στην μερική πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης της ανθρωποκτονίας με πρόθεση δεν εντάσσεται άραγε και το από τον Α με χρήση σωματικής βίας δέσιμο σε δέντρο του Β, τον οποίο στη συνέχεια πλήττει με θανατηφόρες μαχαιριές ο Γ, όταν ο Α και ο Γ έχουν κοινό σχέδιο και συμφέρον και έχουν συναποφασίσει να σκοτώσουν τον Β, ασκώντας αμφότεροι συγκυριαρχία πάνω στην έκβαση της πράξης;²⁷⁶ γ) Στη μερική πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης της ανθρωποκτονίας με πρόθεση θα πρέπει να ενταχθεί επίσης η Χ1, η οποία με βάση κοινό σχέδιο που κατάρτισε με τον εραστή της, ώστε να συζητήσουν μετά ανενόχλητοι, μετά τα γρονθοκοπήματα και τα κτυπήματα που δέχθηκε ο σύζυγος της από τον εραστή της και την πτώση του πρώτου αιμόφυρτου και αναίσθητου στο πάτωμα της κρεβατοκάμαρας, έπεσε πάνω στο σώμα του κρατώντας το με το βάρος του δικού της σώματος ακινητοποιημένο στο πάτωμα, ούτως ώστε αφενός να αποκλείσει κάθε δυνατότητα αντίδρασης του συζύγου της και αφετέρου να δώσει τη δυνατότητα στον συγκατηγορούμενο εραστή της (αυτός είχε αποτύχει να στραγγαλίσει τον σύζυγο

που ήταν αιμόφυρτος και αναίσθητος στο πάτωμα με σεντόνι της κρεβατοκάμαρας που περιτύλιξε και έσφιξε στο λαιμό του) να φέρει από τη βεράντα το αφημένο εκεί συρματόσχοινο και να στραγγαλίσει με αυτό τον παθόντα, όταν μάλιστα οι πράξεις της Χ1, που προηγήθηκαν του στραγγαλισμού του θύματος εκ μέρους του εραστή της, συνίσταντο : «α) στο άνοιγμα της μπαλκονόπορτας (πρώην παιδικού) υπνοδωματίου της συζυγικής οικίας για την είσοδο σε αυτή του κατηγορούμενου εραστή της, ββ) στην χορήγηση από την κατηγορούμενη σύζυγο στον εραστή της πλαστικών γαντιών για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο αφέσεως δακτυλικών αποτυπωμάτων, γγ) στην οδήγηση τούτου στη συζυγική κρεβατοκάμαρα, όπου κοιμόταν το θύμα, με προπορευόμενη εκείνη για να καλύπτει το σώμα του εραστή της, και δδ) στο κράτημα ανά χείρας από την ίδια του υπνωτικού σπρέι και στην επιγενόμενη χρήση του από αυτή με ψεκασμό του συζύγου της για να προκαλέσει την ύπνωσή του». Την καταδίκη ωστόσο της Χ1 από το ΜΟΕ για συναυτουργία σε ανθρωποκτονία με πρόθεση αναίρεσε ο Άρειος Πάγος (ΑΠ 1358/2008).²⁷⁷ Αν

²⁷⁶ Οι Γερμανοί θα θεωρούσαν τους δύο ναύτες και τους Α και Γ συναυτουργούς. Πρβλ. Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 733 υποσημ. 240, όπου γράφονται τα εξής : «Αυτή την κριτική πιστεύει η σημερινή εκπροσώπηση της υποκειμενικής θεωρίας με τις ευρύτερες θέσεις της ... ότι έχει αντιμετωπίσει με επιτυχία και με εκτεταμένη αποδοχή αυτών από τη γερμανική νομολογία. ... Συγκεκριμένα προβάλλονται από τους Γερμανούς ποινικολόγους δύο κριτήρια : α) το ενδιαφέρον του δράστη στην επιτυχία της πράξης και β) η βούληση του δράστη για κυριαρχία επί της πράξεως.»

²⁷⁷ Βλ. ΑΠ 1358/2008, Ποινική Δικαιοσύνη 2009, σελ. 1187επ., 1193επ., για την οποία ο Κ. Βαθιώτης διατύπωσε τις ακόλουθες, μεταξύ άλλων, παρατηρήσεις : «Η μεγάλη σημασία της αποφάσεως αυτής δεν έγκειται, βεβαίως, στο γεγονός ότι αφορά μία (ακόμη) υπόθεση που συγκλόνισε το πανελλήνιο λόγω της καταχθόνιας εγκληματικής δράσης που ανέπτυξε μια Ελληνίδα γυναίκα, αλλά στο γεγονός ότι με αυτήν αποκαθίσταται (προσωρινά ή μη, ο χρόνος θα δείξει) ένα σφάλμα που είχε εμφιλοχωρήσει τουλάχιστον τρεις φορές μέχρι σήμερα στην αρεοπαγίτικη νομολογία και το οποίο αφορούσε την ερμηνεία και εφαρμογή της περί συναυτουργίας διατάξεως: Επί παραδείγματι, στην μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού του βουλ. ΑΠ 29/2005 περιείχετο η εξής θέση: «Κατά την έννοια του άρθρου 45 ΠΚ, για την συναυτουργία αρκεί η γνώση της πρόθεσης του άλλου ή των άλλων συναυτουργών και η βούληση σύμπραξης με αυτούς, οπότε είναι και αδιάφορο αν η τέλεση του εγκλήματος διαπράττεται από όλους ή μερικούς των συναυτουργών». Είναι προφανές ότι η θέση αυτή έρχεται σε ευθεία αντίθεση με ό,τι προβλέπει ο Ποινικός μας Κώδικας, ο οποίος στο οικείο άρθρο ρητά αξιώνει ότι για να μιλάμε για συναυτουργούς θα πρέπει πλείονες να «τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη», ενώ ταυτοχρόνως στο άρθρο 46 παρ. 1β' προέβλεψε τον θεσμό της άμεσης συνέργειας, ώστε να είναι στεγάσιμες υπό αυτήν όλες εκείνες οι περιπτώσεις που ουσία προσεγγίζουν την συναυτουργική δράση, τύποις όμως δεν μπορούν να έχουν αυτόν τον τίτλο. Δεν χωρεί δε καμία αμφιβολία ότι η από κοινού τέλεση μπορεί είτε να γίνεται εξίσου από όλους (πλήρης-τυπική συναυτουργία) είτε να είναι μοιρασμένη και καθένας εκ των συναυτουργών να τελεί μέρος της αντικειμενικής υποστάσεως, αλλά πάντως όλοι να χρεώνονται συνολικά το επελθόν αποτέλεσμα (ουσιαστική συναυτουργία – καταμερισμός εργασίας). Εκείνο, όμως, που σίγουρα δεν αρκεί για την κατάφαση της συναυτουργίας είναι η ύπαρξη του υποκειμενικού στοιχείου, ήτοι της συναπόφασης. Αυτή είναι μεν ο συνεκτικός ιστός των επιμέρους συμβολών, στο μέτρο που ό,τι πράττουν πλείονες, το πράττουν, επειδή έχουν συμφωνήσει να επέλθει το εγκληματικό αποτέλεσμα ως προϊόν της συνδυασμένης δράσης τους, πλην όμως η συναυτουργία "παίρνει σάρκα και οστά", αφ' ης στιγμής όλοι θα εμπλακούν ίδιαις χερσίν στην πλήρωση της αντικειμενικής υποστάσεως, είτε ολικά είτε μερικά, δηλαδή

οι τρεις αυτές περιπτώσεις δεν ενταχθούν στην έννοια του «πραγματώνει εν μέρει τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος», τότε η αξιολόγηση συμμετόχων στο έγκλημα θα γίνεται **με τυπολογικά και όχι με ουσιαστικά κριτήρια**, με αποτέλεσμα τη διαφορετική μεταχείριση δραστών που **συνέβαλαν με κοινές ενέργειες και με κοινό δόλο, ισότιμα, συγκυριαρχικά και με κοινό συμφέρον στην προσβολή ενός έννομου αγαθού**. Ο δράστης που στην πραγματικότητα είναι συναυτουργός θα μπορεί να τιμωρείται επιεικέστερα ως απλός συνεργός. Στην περίπτωση όμως αυτή θα θίγεται η ουσιαστική δικαιοσύνη και η αρχή της ισότητας. Μάλιστα, αυτό θα είναι και κραυγαλέα αντιφατικό με την εξής περίπτωση, στην οποία όλοι και όχι μόνο οι οπαδοί της τυπικής αντικειμενικής θεωρίας δεχόμαστε συναυτουργία : Η Α ακινητοποιεί τη Β, χρησιμοποιώντας σωματική βία, και ο Γ τελεί σε βάρος της Β συνουσία, οπότε η Α και ο Γ θα ευθύνονται ως συναυτουργοί σε βιασμό (άρθρα 45, 336 παρ. 1 ΠΚ) και έτσι θα πρέπει η Α να τιμωρηθεί με την ποινή, με την οποία θα τιμωρηθεί και ο Γ !!!

Επιβάλλεται όμως και είναι αναγκαίο να επανέλθω για λίγο στην **ΑΠ 1358/2008, Ποινική Δικαιοσύνη 2009, σελ. 1187επ., 1193επ.**, για την οποία ο Κ. Βαθιώτης διατύπωσε άκρως επαινετικά σχόλια, παραλείποντας ωστόσο να δει την υπόθεση και από άλλη σκοπιά. Σαφώς, η απόφαση αυτή του Αρείου Πάγου είναι **«κολλημένη» στην τυπική αντικειμενική θεωρία**, κατά την οποία η συναυτουργία προϋποθέτει, ότι όλοι οι συμμετοχοί πραγματώνουν την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή μέρος τουλάχιστον αυτής. Με βάση αυτά που δέχεται η γερμανική Νομική Θεωρία και Νομολογία και ενόψει του ότι αμφότεροι οι εραστές θέλησαν με βάση κοινό σχέδιο και με κοινές ενέργειες να σκοτώσουν τον σύζυγο της Χ1 για να ζήσουν ανενόχλητοι, όπως αναφέρεται στην απόφαση, είναι πράγματι συναυτουργοί χωρίς την παραμικρή αμφιβολία. Είναι λοιπόν απορίας άξιο (!!!), πώς ο Άρειος Πάγος ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων δεν

αφ' ης στιγμής προβούν σε συνεκτέλεση· αυτή είναι, ως γνωστόν, η **συνέπεια της τυπικής-αντικειμενικής θεωρίας που υποκρύπτεται στην διάταξη του άρθρου 45 ΠΚ**. Ως εκ τούτου, η προμνημονευθείσα θέση του Αρείου Πάγου που εξαρτά την κατάφαση της συναυτουργίας αποκλειστικώς από το γνωστικό και βουλητικό στοιχείο των συναυτουργών συνιστά παραβίαση του ισχύοντος Δικαίου και, ταυτοχρόνως, **νεκρανάσταση της παρωχημένης υποκειμενικής θεωρίας**, την οποία ακολουθούσε κατά κόρον το παλαιό γερμανικό Ακυρωτικό και μερίδα της γερμανικής επιστήμης στα μέσα του 19ου αιώνας. Σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία, αυτουργός είναι όποιος **επιχειρεί πράξη που συμβάλλει στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, εφόσον θέλει την εγκληματική πράξη ως “δική του”**, με άλλα λόγια όταν πράττει animo auctoris και όχι animo socii. ... Εφόσον, λοιπόν, ο Ποινικός μας Κώδικας υιοθέτησε την **τυπική-αντικειμενική θεωρία**, δεν είναι ορθό να παραβλέπεται το δεδομένο αυτό από τον Άρειο Πάγο, ο οποίος δυστυχώς και μια δεύτερη φορά, ήτοι με την ΑΠ 742/2007, παραγνώρισε το γράμμα του άρθρου 45 ΠΚ και επανέφερε ... στο προσκήνιο την προαναφερθείσα **υποκειμενική θεωρία**. ... Μία ακόμη περίπτωση προβληματικής εφαρμογής του άρθρου 45 ΠΚ αποτελεί η ΑΠ 810/2006. Με την απόφαση αυτή είχε κριθεί ορθή και αιτιολογημένη η καταδίκη για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως κατά συναυτουργία των τεσσάρων κατηγορουμένων, εκ των οποίων οι τρεις «προκάλεσαν επιπόλαια χτυπήματα (μικρό θλαστικό τραύμα στη δεξιά μετωπιαία χώρα, μικρό θλαστικό τραύμα στη δεξιά ραχιαία χώρα της ρινός, μήκους 0,5 εκ., δύο μικρές εκδορές της αριστερής κνήμης)», ο δε τέταρτος κατέφερε «δύο χτυπήματα με το μαχαίρι στο επιγάστριο και αριστερή χώρα και στο στέρνο», τα οποία «επέφεραν τρώση του ήπατος και ρήξη καρδιάς, προκαλέσαντα τον ακαριαίο θάνατο του παθόντος». Ο Άρειος Πάγος επικύρωσε την προσβαλλομένη απόφαση, αποφαινόμενος ότι οι παραδοχές της «διαλαμβάνουν [...] τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν το έγκλημα για το οποίο καταδικάσθηκαν οι αναιρεσείοντες, καθώς και τις ενέργειές τους που συνιστούν την συμμετοχή τους υπό τη μορφή της συναυτουργίας, δηλαδή την με κοινό δόλο άμεση και αυτοπρόσωπη σύμπραξη τους στην διάπραξη του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως και είναι αδιάφορο αν η ατομική συμβολή τινός εκ των συναυτουργών υπήρξε τυχόν μικρά». ... Ούτως εχόντων των πραγμάτων, η ανωτέρω δημοσιευομένη ΑΠ 1358/2008 **παρέχει βάσιμες ελπίδες ότι εφεξής θα αποτελέσει σημείο αναφοράς στην ελληνική νομολογία για την ορθή ερμηνεία ή εφαρμογή του άρθρου 45 ΠΚ** και, συνακόλουθα, ότι οι δύο προγενέστερες αποφάσεις του Ακυρωτικού που υιοθέτησαν την εξοβελιστέα υποκειμενική θεωρία θα τεθούν μια για πάντα εντός παρενθέσεως. ...». Ενδείκνυται να επισημάνω στο σημείο αυτό, ότι Άρειος Πάγος έχει να επιδείξει πολλές αποφάσεις (και μετά την ΑΠ 1358/2008), όπως θα γίνει αντιληπτό παρακάτω, που δεν ακολουθούν την **τυπική-αντικειμενική θεωρία**, την οποία ασπάζεται η ελληνική Νομική Θεωρία και την οποία οι Γερμανοί σήμερα και από 25 και πλέον ετών θεωρούν παρωχημένη, πεπαλαιωμένη και απαρχαιωμένη και την έχουν τοποθετήσει στα απορρίμματα (!!!), όπως θα φανεί στη συνέχεια.

αντιλήφθηκε, ότι η Χ1 ναι μεν δεν σκότωσε με θετική συμπεριφορά, με κάποια ενέργεια (π.χ. κτύπημα με μαχαίρι στην καρδιά), τον σύζυγό της αλλά σε κάθε περίπτωση κατέστη **συναυτουργός σε ανθρωποκτονία με πρόθεση δια παραλείψεως**, δεδομένου ότι είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση και από την **ιδιότητα της συζύγου** και από την **προγενέστερη επικίνδυνη συμπεριφορά** της²⁷⁸ («η προγενέστερη της εκτελέσεως του εγκλήματος αυτού συμμετοχική της δράση συνίστατο : αα) στο άνοιγμα της μπαλκονόπορτας (πρώην παιδικού) υπνοδωματίου της συζυγικής οικίας για την είσοδο σε αυτή του κατηγορούμενου εραστή της, ββ) στην χορήγηση από την κατηγορούμενη σύζυγο στον εραστή της πλαστικών γαντιών για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο αφέσεως δακτυλικών αποτυπωμάτων, γγ) στην οδήγηση τούτου στη συζυγική κρεβατοκάμαρα, όπου κοιμόταν το θύμα, με προπορευόμενη εκείνη για να καλύπτει το σώμα του εραστή της, και δδ) στο κράτημα ανά χείρας από την ίδια του υπνωτικού σπρί και στην επιγενόμενη χρήση του από αυτή με ψεκασμό του συζύγου της για να προκαλέσει την ύπνωσή του») να αποτρέψει το επεληθόν αποτέλεσμα του θανάτου, ειδοποιώντας μάλιστα και την αστυνομία ή εμποδίζοντας την είσοδο στην οικία του δράστη (άρθρα 15, 299 παρ. 1 ΠΚ).²⁷⁹

III. Η θέση του Αρείου Πάγου

Στη Νομολογία, η οποία διαμορφώνεται από τις αποφάσεις του Αρείου Πάγου, δεν υφίσταται ενιαία και αποκρυσταλλωμένη άποψη για την **έννοια της σύμπραξης ή συνεκτέλεσης, που είναι το αντικειμενικό στοιχείο της συναυτουργίας**. Υπάρχει όμως πληθώρα αποφάσεων, με τις οποίες το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο δέχεται συνεκτέλεση και συναυτουργία και σε πράξεις, με τις οποίες ο συμμετοχός δεν πραγματώνει, έστω εν μέρει, στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Όλα αυτά καθιστούν σαφή οι παρακάτω, εντελώς ενδεικτικά, αναφερόμενες αποφάσεις :

1. ΑΠ 742/2007, www.areiospagos.gr: «Περαιτέρω, κατά το άρθρο 45 ΠΚ, αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, ο καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξεως. Με τον όρο από κοινού νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κυρίας πράξεως και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ο κάθε συμμετοχός θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κυρίας πράξεως μπορεί να συνίσταται ή στο ότι ο καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, ή ότι το **έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους**

²⁷⁸ Συναυτουργία είναι δυνατή και όταν ο ένας προκαλεί το βλαπτικό αποτέλεσμα για το έννομο αγαθό με ενέργεια, ενώ ο άλλος παραλείπει να παρεμποδίσει το βλαπτικό τούτο αποτέλεσμα, αν και έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να ενεργήσει και να το παρεμποδίσει (άρθρο 15 ΠΚ) : βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ΙΙ. Απόπειρα και Συμμετοχή, 2004, σελ. 173επ., Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 723επ., 750επ. υποσημ. 297, Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Τόμος ΙΙ, 2008, σελ. 156επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 424επ., 429επ. Βλ. παραπάνω τα δύο παραδείγματα της ληστείας σε χρηματοπιστολή με τους τραπέζικούς ένοπλους φρουρούς να μένουν μετά από προηγηθείσα συνεννόηση με τους δράστες άπραγοι και της κλοπής σε έκθεση αυτοκινήτων, στην οποία κάνει «τα στραβά μάτια» ο νυχτοφύλακας που θα συμμετάσχει στο παράνομο κέρδος.

²⁷⁹ Για την ιδιότητα του συζύγου και την προγενέστερη επικίνδυνη συμπεριφορά ως πηγές της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 365 πλαγιάρ. 1008 (υπό επίκληση RGSt 71, 189, BGHSt 2, 150 **για την ιδιότητα του συζύγου**), σελ. 368 πλαγιάρ. 1013επ., με παραπομπές στη Νομική Θεωρία και στη Νομολογία, Αρ. Χαραλαμπίκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 145επ. (**εδώ αναφέρονται και οι σχέσεις γονέων και τέκνων ή των συζύγων μεταξύ τους που γεννούν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση με βάση διατάξεις του ΑΚ**). Βλ. ενδεικτικά και ΑΠ 880/2013, www.areiospagos.gr: «Η ιδιαίτερη αυτή νομική υποχρέωση (προς ενέργεια τείνουσα στην παρεμπόδιση του αποτελέσματος), μπορεί να πηγάζει από ρητή διάταξη νόμου ή από σύμπλεγμα νομικών καθηκόντων, που συνδέονται με ορισμένη έννομη σχέση του υπόχρεου ή από σύμβαση ή από ορισμένη προηγούμενη συμπεριφορά του, από την οποία δημιουργήθηκε ο κίνδυνος επέλευσης του εγκληματικού αποτελέσματος».

πράξεις των συμμετόχων ταυτόχρονες ή διαδοχικές, χωρίς να απαιτείται η εξειδίκευση των ενεργειών κάθε δράστη. ... Στην προκειμένη περίπτωση το Τριμελές Εφετείο Αθηνών, που δίκασε την έφεση της αναιρεσείουσας κατηγορουμένης, ύστερα από εκτίμηση και αξιολόγηση των αναφερομένων κατ' είδος αποδεικτικών μέσων, δέχθηκε κατά την αναιρετικώς ανέλεγκτη κρίση του, όπως προκύπτει από το αιτιολογικό σε συνδυασμό με το διατακτικό της προσβαλλόμενης 449/2006 απόφασής του, ότι αποδείχθηκαν τα ακόλουθα: "Η κατηγορουμένη υπήρξε υπάλληλος της ΔΕΗ και υπηρετούσε, στην ..., στη Διεύθυνση ..., ενώ στην ίδια Δ/ση υπηρετούσε και η συγκατηγορούμενή της στην πρωτοβάθμια δίκη Ζ, με την οποία η κατηγορουμένη είχε στενές σχέσεις. Κατά τις αναφερόμενες στο διατακτικό ημερομηνίες του χρονικού διαστήματος από 8/9/98 έως 26/7/99 η κατηγορουμένη από κοινού με τη Ζ, ενεργώντας με κοινό δόλο, μετά από συναπόφασή τους, αφαίρεσαν από το ταμείο διαχείρισης της πιο πάνω υπηρεσίας της ΔΕΗ τμηματικά το συνολικό ποσό των 654.000 δραχμών, για να το ιδιοποιηθούν παράνομα. Ειδικότερα, αυτές, εκμεταλλευόμενες το γεγονός ότι είχαν, ως εκ της ιδιότητάς τους, τη δυνατότητα πρόσβασης στους χώρους του ταμείου της παραπάνω υπηρεσίας, ενεργούσαν έτσι, **ώστε η μεν Ζ άνοιγε το χρηματοκιβώτιο και αφαιρούσε από αυτό τα διάφορα χρηματικά ποσά, που αναφέρονται στο διατακτικό και τα οποία ποσά στη συνέχεια αυτές μοίραζαν μεταξύ τους, ενώ η κατηγορουμένη επιτηρούσε το χώρο.** Μάλιστα, η αφαίρεση χαρτονομισμάτων εκ μέρους της Ζ από το εν λόγω χρηματοκιβώτιο, στις 26/7/99, διαπιστώθηκε και με τη χρήση κάμερας ("βίντεο") στο χώρο του χρηματοκιβωτίου, μετά τις υποψίες που είχαν προκληθεί στους αρμόδιους υπαλλήλους, λόγω των εντεύθεν ελλειμμάτων, τα οποία είχαν προκύψει. Την εν λόγω από κοινού δράση της κατηγορουμένης με την Ζ επιβεβαίωσε η τελευταία στην πρωτοβάθμια δίκη (βλ. τα ταυτάρια με την εκκαλουμένη πρακτικά), αλλά είχε αρχικά ομολογήσει και η κατηγορουμένη στα πλαίσια της πειθαρχικής διαδικασίας που διενεργήθηκε σε βάρος της και οδήγησε στην απόλυσή της ... Επομένως, για την αξιόποινη πράξη της κλοπής κατ' εξακολούθηση, που της αποδίδεται, πρέπει, να κηρυχθεί ένοχη. ...". Κατ' ακολουθία του αιτιολογικού αυτού **το Εφετείο κήρυξε ένοχη την κατηγορουμένη κλοπής, κατ' εξακολούθηση, την οποία τέλεσε κατά συναυτουργία με την συγκατηγορουμένη της** κατά την πρωτόδικη δίκη Ζ, κατά τις ημερομηνίες που ειδικώς μνημονεύονται καθώς και για κατάρτιση και χρήση πλαστού εγγράφου (26 παρ.1α, 17, 45, 94, 98, 272 παρ.1α, 216 παρ.1 ΠΚ) με το ελαφρυντικό του προτέρου εντίμου βίου. Για την τέλεση των πράξεων αυτών, το Τριμελές Εφετείο Αθηνών επέβαλε στην ήδη αναιρεσείουσα με την προσβαλλόμενη απόφασή του συνολική ποινή φυλακίσεως έξι μηνών, η εκτέλεση της οποίας αναστάλη για τρία χρόνια. Με αυτά που δέχθηκε το Τριμελές Εφετείο διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».²⁸⁰

2. ΑΠ 945/2006, www.areiospagos.gr : «Τέλος, κατά το άρθρο 45 Π.Κ. "αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός". Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ότι ο κάθε συμμετοχός θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής

²⁸⁰ Την απόφαση αυτή σχολιάζει αρνητικά ο Κ. Βαθιώτης, ΠoinΔικ 2009, σελ. 1193επ., ως εξής : «Εφόσον, λοιπόν, ο Ποινικός μας Κώδικας υιοθέτησε την **τυπική-αντικειμενική θεωρία**, δεν είναι ορθό να παραβλέπεται το δεδομένο αυτό από τον Άρειο Πάγο, ο οποίος δυστυχώς και μια δεύτερη φορά, ήτοι με την ΑΠ 742/2007, παραγνώρισε το γράμμα του άρθρου 45 ΠΚ και επανέφερε ... στο προσκήνιο την προαναφερθείσα **υποκειμενική θεωρία**. ... Ακόμη κι αν «η αφαίρεση των χρημάτων από το ταμείο από την Ζ γίνονταν, όπως είχε συναποφασισθεί, για λογαριασμό και της αναιρεσείουσας, τα δε αφαιρούμενα από το χρηματοκιβώτιο χρήματα τα ιδιοποιήθηκαν αμέσως μετά την αφαίρεσή τους από κοινού παρανόμως και οι δύο», **κανείς δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει πειστικά ότι την αφαίρεση των χρημάτων τέλεσε, έστω εν μέρει, και η επιτηρούσα τον χώρο αναιρεσείουσα.**». Ήδη όμως λέχθηκε παραπάνω (βλ. άποψη Λεων. Κοτσαλή και άλλων), ότι στην κλοπή η αφαίρεση πραγμάτων συντελείται σε δύο στάδια, δηλαδή με την **κατάλυση ή τη διακοπή της παλαιάς κατοχής και με τη θεμελίωση νέας κατοχής. Η μια λοιπόν εκ των δύο κατέλυε την παλαιά κατοχή και η άλλη συνέβαλλε με την απομάκρυνση και τη διανομή των χρημάτων στην από κοινού θεμελίωση νέας κατοχής**, μεταφέροντας τα χρήματα μακριά από τη σφαίρα κατοχής του κυρίου τους και συνεκτελώντας έτσι και ολοκληρώνοντας την αφαίρεση.

υπόστασης του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. **Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές.** Για τον έλεγχο από τον Άρειο Πάγο της ορθής ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 45 Π.Κ. πρέπει να αναφέρονται στην απόφαση τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο δράστης συμμετείχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός. (Ολ. ΑΠ 50/1990). Απάτη μπορεί να τελεστεί και κατά συναυτουργία, όταν οι συναυτουργοί προβαίνουν στις ψευδείς παραστάσεις είτε συγχρόνως από κοινού είτε διαδοχικά, κατόπιν όμως κοινής συναπόφασης, δηλαδή με κοινό δόλο, και με σκοπό παράνομου περιουσιακού οφέλους. Συναυτουργία όμως δεν είναι δυνατή, ούτε άλλωστε και οποιαδήποτε άλλη μορφή συμμετοχής, μετά την τέλεση της πράξης, δηλαδή μετά την ολοκλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, όπως αυτό τυποποιείται στο νόμο, και συνεπώς προκειμένου περί απάτης, που είναι τετελεσμένη, όταν επέλθει η βλάβη της περιουσίας του παθόντος, δεν νοείται συμμετοχή μετά την επέλευση της βλάβης. Μετά από αυτή η συνδρομή προς το φυσικό αυτουργό, δεν αποτελεί πια συμμετοχή στο έγκλημα, αλλά είτε ξεχωριστό έγκλημα (λ.χ. περιπτώσεις των άρθρων 231 και 394 ΠΚ), είτε αδιάφορη ποινικά πράξη.»

3. ΑΠ 944 / 2016, www.areiospagos.gr : «Περαιτέρω, κατά το άρθρο 45 ΠΚ "Αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξης". Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ο κάθε συμμετοχος θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του διαπραττόμενου εγκλήματος γνωρίζοντας, ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τέλεσης του ίδιου εγκλήματος. **Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων ταυτόχρονες ή διαδοχικές.** Τα πραγματικά περιστατικά της κατά συναυτουργία τέλεσης πρέπει να αναφέρονται, χωρίς όμως να είναι αναγκαίο να εξειδικεύεται η δράση του καθενός από τους συναυτουργούς».

Στην απόφαση αυτή, όπως και σε πολλές άλλες, δεν γίνεται λόγος για το ότι η συναυτουργία στοιχειοθετείται, όταν όλοι οι φερόμενοι ως συναυτουργοί έχουν πραγματώσει μέρος τουλάχιστον της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Αναφέρεται μόνο : **«Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων ταυτόχρονες ή διαδοχικές.»**. Με κάποια ερμηνεία λοιπόν που στηρίζεται και στις επακολουθούσες αποφάσεις θα μπορούσε κανείς να θεωρεί, ότι δέχεται ο Άρειος Πάγος, ότι κάποιες **συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές,** είναι δυνατό να μην πραγματώνουν στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αλλά να συμβάλλουν στην πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος !!!

4. ΑΠ 1240/2016, www.areiospagos.gr : «Το έγκλημα μπορεί να τελεσθεί και από περισσότερους από ένα δράστη κατά συναυτουργία, σύμφωνα με το άρθρο 45 του ΠΚ, το οποίο ορίζει ότι "αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξης". Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξεως και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ο κάθε αυτουργός θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος (και θέλει ή αποδέχεται να ενώσει τη δική του δράση με εκείνη των άλλων προς πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως

του εν λόγω εγκλήματος). Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κυρίας πράξεως μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή στο ότι το έγκλημα πραγματώνεται με τις συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές, χωρίς να είναι αναγκαίο να αναφέρονται και οι επί μέρους πράξεις καθενός από τους συναυτουργούς (Ολομ. ΑΠ 50/1990)».

5. ΑΠ 1299 / 2008, www.areiospagos.gr: «Εξάλλου, κατά το άρθρο 45 ΠΚ, "αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός". Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ότι ο κάθε συμμετοχος θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του διαπραττομένου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοι πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. **Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι ο καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές.** Για τον έλεγχο από τον Άρειο Πάγο της ορθής ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 45 ΠΚ πρέπει να αναφέρονται στην απόφαση τα πραγματικά περιστατικά, βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο δράστης συμμετέσχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός (Ολ. ΑΠ 50/1990)».

6. ΑΠ 1683 / 2007, www.areiospagos.gr : «Τέλος, κατά το άρθρο 45 ΠΚ, αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, ο καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξεως. Με τον όρο από κοινού νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κυρίας πράξεως και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ο κάθε συμμετοχος θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοι πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. **Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κυρίας πράξεως μπορεί να συνίσταται ή στο ότι ο καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές, χωρίς να απαιτείται η εξειδίκευση των ενεργειών κάθε δράστη».**

7. ΑΠ 103 / 2006, www.areiospagos.gr : «Κατά το άρθρο 45 Π.Κ. "αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός". Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ότι ο κάθε συμμετοχος θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του διαπραττόμενου εγκλήματος γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοι πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. **Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές.** Για τον έλεγχο υπό του Αρείου Πάγου της ορθής ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 45 Π.Κ. πρέπει να αναφέρονται στην απόφαση τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο δράστης συμμετείχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός (Ολ. ΑΠ 50/1990). ... Στην προκειμένη υπόθεση, όπως προκύπτει από το σκεπτικό, σε συνδυασμό προς το διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Τρικάλων δέχθηκε ανελέγκτως, ότι από τα αποδεικτικά μέσα που μνημονεύει ότι έλαβε υπόψη και συνεκτίμησε αποδείχθηκαν τα εξής: Οι κατηγορούμενοι (ήδη αναιρεσεύοντες) Χ. Χ. Β. και Θ. Σ. Β. τέλεσαν από κοινού την αξιόποινη πράξη που τους αποδίδεται. Συγκεκριμένα, από κοινού στα Τρίκαλα στις 21.5.19997, με πρόθεση εξέδωσαν έγκυρη επιταγή που δεν πληρώθηκε επειδή δεν υπήρχαν αντίστοιχα διαθέσιμα κεφάλαια κατά το χρόνο της πληρωμής της. Συγκεκριμένα, εξέδωσαν την υπ' αριθ. ... επιταγή, ποσού δραχμών 29.000.000, με πληρώτρια Τράπεζα το υποκατάστημα στα Τρίκαλα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, σε διαταγή τον Σ. Τ.. Η επιταγή αυτή εμφανίσθηκε

εμπρόθεσμα στις 24.5.1999 και δεν πληρώθηκε γιατί δεν υπήρχε διαθέσιμο αντίκρισμα στην Τράπεζα αυτή, γεγονός που το γνώριζαν οι κατηγορούμενοι". Στο αιτιολογικό της, η ίδια απόφαση δέχεται και τα εξής: "... **Πρέπει να σημειωθεί ότι η επίμαχη επιταγή εξεδόθη χάριν καταβολής ισόποσου δανείου που χορήγησε ο πολιτικώς ενάγων σε αμφοτέρους τους κατηγορούμενους, προκειμένου να εξοφλήσουν χρέη που είχαν δημιουργηθεί κατά τη λειτουργία κοινής επιχείρησης των γονέων αμφοτέρων..... Επομένως, από το γεγονός αυτό δεν καταλείπεται καμία αμφιβολία, στο Δικαστήριο ότι την υπογραφή στην επίμαχη επιταγή την έθεσε ο πρώτος κατηγορούμενος (ο αναιρεσείων Χ. Β.).** Όμως ενόψει του ως άνω σκοπού στον οποίο απέβλεπαν αμφοτέροι οι κατηγορούμενοι, ο πρώτος κατηγορούμενος δεν ενεργούσε μόνο για ίδιο λογαριασμό αλλά και για λογαριασμό του δεύτερου κατηγορούμενου (του αναιρεσείοντος Θ. Β.), κατόπιν εντολής τούτου να εκδώσει την επιταγή και για λογαριασμό του... Κατόπιν τούτων πρόκειται για περίπτωση συναυτουργίας από τους κατηγορούμενους, διότι στην ενέργεια, του εμφανούς αυτουργού, πρώτου κατηγορουμένου, υποκατεστάθη ο δεύτερος κατηγορούμενος, καθ' ο μέρος υπέγραψε ο πρώτος για λογαριασμό και κατόπιν εντολής του δεύτερου, ενώ παράλληλα ο πρώτος υπέγραψε και για δικό του λογαριασμό πράγμα που στοιχειοθετεί τη συναυτουργία του". Με βάση τις παραδοχές και σκέψεις αυτές το Δικαστήριο κήρυξε ένοχους τους αναιρεσείοντες για κατά συναυτουργία τέλεση του εγκλήματος της έκδοσης ακάλυπτης επιταγής και επέβαλε στον καθένα τους φυλάκιση τριών ετών, την οποία μετέτρεψε σε χρηματική, και χρηματική ποινή 14.000 ευρώ. Σύμφωνα όμως με όσα εκτέθηκαν στη μείζονα σκέψη, εφόσον, υπό τα εκτιθέμενα στην προσβαλλόμενη απόφαση πραγματικά περιστατικά, **το μεν δεν νοείται έκδοση της επιταγής κατά συναυτουργία, το δε αυτός που πραγματοποίησε την επί της επίμαχης επιταγής δήλωση βουλήσεως (υπέγραψε το έγγραφο της επιταγής) και έθεσε αυτή σε κυκλοφορία, ήταν μόνο ο Χ. Β. και όχι και ο αναιρεσείων Θ. Β.,** το δικαστήριο, δεχόμενο με την ανωτέρω αιτιολογία συναυτουργική συμμετοχή του τελευταίου στην τέλεση του τυπικού εγκλήματος της έκδοσης της πιο πάνω ακάλυπτης επιταγής, εσφαλμένα ερμήνευσε και εφάρμοσε τις διατάξεις των άρθρων 79 παρ.1 του Ν.5960/1933, και 45 του ΠΚ, και πρέπει να γίνει δεκτός ο από το άρθρο 510 παρ. 1 Ε του ΚΠΔ πρώτος λόγος της αυτοτελούς αίτησης του Θ. Β., **να αναιρεθεί** ως προς αυτόν η προσβαλλόμενη απόφαση και δεδομένου ότι δεν συντρέχει περίπτωση παραπομπής της υπόθεσης, αφού δεν στοιχειοθετείται αντικειμενικώς ως προς τον εν λόγω αναιρεσείοντα το άνω έγκλημα, ούτε άλλη αξιόποινη πράξη, **να κηρυχθεί αθώος** του πιο πάνω εγκλήματος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 518 παρ. 1 του ΚΠΔ.». **Στην ως άνω υπόθεση λοιπόν ο Άρειος Πάγος απαίτησε για να είναι κάποιος (συν)αυτουργός σε έκδοση ακάλυπτης επιταγής να έχει θέσει την υπογραφή του σ' αυτήν ως εκδότης !!!**

8. ΑΠ 950 / 2007, www.areiospagos.gr : «Οι κατηγορούμενοι, στην Καρδίτσα, την 22/9/1999, εν γνώσει τους συναποφάσισαν και εξέδωσαν από κοινού, **ως ομόρρυθμα μέλη της ομορρυθμού εταιρίας** ".....Ο.Ε." και τον διακριτικό τίτλο "..... Ο.Ε." και διαχειριστές αυτής, την με αρ. ... ακάλυπτη επιταγή στο όνομα της εταιρίας, η οποία δεν πληρώθηκε στον πληρωτή, για το λόγο ότι δεν υπήρχαν αντίστοιχα διαθέσιμα κεφάλαια κατά το χρόνο έκδοσης και της πληρωμής της επιταγής, γεγονός το οποίο γνώριζαν οι κατηγορούμενοι. ... Αντίθετα αποδείχθηκε ότι ο εγκαλών είναι νόμιμος κομιστής της επιταγής, η δε έλλειψη αιτίας ή οφειλής δεν επηρεάζει το αξιόποινο της έκδοσης ακάλυπτης επιταγής. Με βάση τις παραδοχές αυτές, το Δικαστήριο κήρυξε τους κατηγορούμενους ένοχους έκδοσης ακάλυπτης επιταγής, από κοινού (παράβασης του άρθρου 79 του Ν. 5960/33) και επέβαλε στον καθένα από αυτούς ποινή φυλάκισης (3) μηνών, την οποία μετέτρεψε προς 4,40 Ευρώ την ημέρα. Με τις παραδοχές αυτές το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία,

αφού εκθέτει σε αυτήν με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία απεδείχθησαν από την ακροαματική διαδικασία και συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση της αξιόποινης πράξης, όπως γι' αυτήν τελικώς καταδικάσθηκαν οι αναιρεσείοντες, τις αποδείξεις από τις οποίες συνήγαγε τα περιστατικά αυτά, καθώς επίσης και τους συλλογισμούς, με βάση τους οποίους έκανε την υπαγωγή τους στις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των άρθρων 45 του Π.Κ. ... 79 παρ. 1 και 3 όπως ισχύει του Ν. 5960/1933 "περί επιταγής", τις οποίες εφάρμοσε ορθά, χωρίς να τις παραβιάσει εκ πλαγίου και να στερήσει έτσι την απόφαση από νόμιμη βάση. Ειδικότερα το Τριμελές Πλημμελειοδικείο διέλαβε στο σκεπτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, ειδική σκέψη για την κατά συναυτουργία από τους αναιρεσείοντες τέλεση του εγκλήματος της παράβασης του άρθρου 79 του Ν. 5960/1933, με την παραδοχή ότι οι τελευταίοι ως ομόρρυθμα μέλη και διαχειριστές της παραπάνω ομόρρυθμης εταιρίας, από κοινού συναποφάσισαν και εξέδωσαν την επίμαχη επιταγή και δεν απαιτείτο, για την πληρότητα της αιτιολογίας, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στην νομική σκέψη, να διευκρινίσει ποίος από τους δύο συμπλήρωσε τα από τον νόμο απαιτούμενα στοιχεία επί του εντύπου αυτής και έθεσε την υπογραφή του στη θέση του εκδότη, αφού οι επί μέρους πράξεις πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος μπορεί να είναι διαδοχικές, γι' αυτό είναι απορριπτέος, ως αβάσιμος, ο σχετικός, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠΔ, λόγος της αίτησης αναίρεσης που υποστηρίζει τα αντίθετα». **Στην υπόθεση αυτή ο Άρειος Πάγος δεν απαιτεί για να είναι κάποιος (συν)αυτουργός σε έκδοση ακάλυπτης επιταγής να έχει θέσει την υπογραφή του σ' αυτήν ως εκδότης, πρόδηλα λαβών υπόψη το κοινό συμφέρον !!!**

9. ΑΠ 584 / 2015, www.areiospagos.gr : «Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 45 του ΠΚ αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη καθένας τιμωρείται ως αυτουργός της πράξεως. Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη των συναυτουργών στην εκτέλεση της ίδιας πράξεως και υποκειμενικά κοινός δόλος όλων όσοι συμπράττουν, δηλαδή ότι ο κάθε συναυτουργός θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του διαπραττομένου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. Η σύμπραξη στην εκτέλεση μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας συναυτουργός πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή στο ότι το έγκλημα πραγματώνεται **με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συναυτουργών, ταυτόχρονες ή διαδοχικές, χωρίς να είναι αναγκαίο να αναφέρονται στην καταδικαστική απόφαση, για την πληρότητα της αιτιολογίας της και οι επιμέρους υλικές ενέργειες καθενός εξ αυτών.** ... Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη το Δικαστήριο της ουσίας, δέχθηκε ότι από τα αποδεικτικά μέσα που κατ' είδος αναφέρει απεδείχθησαν, αναιρετικώς ανελέγκτως, τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: "Οι κατηγορούμενοι, Χ. Ω. και Ι. Ξ. Χ., στη Λάρισα και στους παρακάτω αναφερόμενους χρόνους, ενεργώντας από κοινού, με περισσότερες από μία πράξεις, οι οποίες συνιστούν (σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου) εξακολούθηση του ίδιου εγκλήματος, και με σκοπό να παραπλανήσουν άλλον σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες, **κατάρτισαν πλαστά έγγραφα και εν συνεχεία έκαναν χρήση αυτών.** Ειδικότερα: 1. Στη Λάρισα, στις 18-12-2007, σε συναλλαγματική εκδόσεως της εταιρίας Χ.- Ω. Α.Τ.Ε., της οποίας ήταν μέτοχοι, ποσού 6.000 ευρώ, πληρωτέα στις 25-07-2008 στη Λάρισα, στο ενταύθα υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, αποδοχής του μηνυτή Σ. Γ. του Ε., έθεσαν κατ' απομίμηση την υπογραφή του μηνυτή, παραπλανώντας τους υπαλλήλους της ως άνω τράπεζας ότι η εν λόγω συναλλαγματική είναι γνήσια, δηλαδή φέρει την γνήσια υπογραφή του μηνυτή. ... **Στη διάρκεια της δίκης δεν αποδείχθηκε αναμφίβολα ποιος από τους δύο κατηγορουμένους έθεσε υπογραφή στα επίδικα αξιόγραφα κατ' απομίμηση της υπογραφής του μηνυτή, ούτε ποιος από αυτούς συμπλήρωσε τα αναγκαία στοιχεία των ανωτέρω αξιόγραφων.** Ακόμη όμως και αν γίνει δεκτός ο ισχυρισμός του 2ου κατηγορουμένου ότι "δεν έθεσε υπογραφή" στις επίδικες συναλλαγματικές,

δεν αίρεται η ποινική ευθύνη αυτού (του 2ου κατηγορουμένου) ως συναυτουργού της επίδικης αξιόποινης πράξης, διότι η κατάρτιση των επίδικων πλαστών συναλλαγματικών διενεργήθηκε μετά από κοινή απόφαση αμφοτέρων των κατηγορουμένων, με σκοπό να τεθούν τα πλαστά αξιόγραφα σε κυκλοφορία, ήτοι να προεξοφληθούν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, για να αποκομίσουν οι κατηγορούμενοι, ως μέτοχοι και εκπρόσωποι των ανωτέρω εταιριών τους, χρηματικά ποσά που ήταν απολύτως αναγκαία για την περαιτέρω λειτουργία των εταιριών τους και τη συνέχιση της οικοδομικής δραστηριότητάς τους. Ο ισχυρισμός του 2ου κατηγορουμένου ότι δεν υφίσταται ωφέλεια του ίδιου ή των ανωτέρω εταιριών από τις επίδικες επιμέρους πράξεις πλαστογραφίας που (σύμφωνα με τον ισχυρισμό του) διενέργησε ο 1ος κατηγορούμενος, αξιολογείται ως ουσιαστικά αβάσιμος, διότι τα χρήματα που προέρχονταν από την προεξόφληση των επίδικων πλαστών συναλλαγματικών, πιστώνονταν στους τραπεζικούς λογαριασμούς των ανωτέρω εταιριών ... των κατηγορουμένων και όχι σε ατομικούς τραπεζικούς λογαριασμούς του 1ου κατηγορουμένου, με συνέπεια να αποβαίνει αυταπόδεικτη η ωφέλεια, την οποία αποκόμιζαν οι εταιρίες των κατηγορουμένων και, περαιτέρω, ο 2ος κατηγορούμενος από την κατάρτιση και από τη χρήση (προεξόφληση) των επίδικων πλαστών αξιόγραφων. ... Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, το Δικαστήριο κρίνει ότι αμφότεροι οι κατηγορούμενοι, με περισσότερες από μία πράξεις, διαφορετικές μεταξύ τους, αλλά με κοινή απόφαση ως προς την τέλεση της επίδικης αξιόποινης πράξης, τέλεσαν από κοινού την επίδικη αξιόποινη πράξη (πλαστογραφία και χρήση πλαστού εγγράφου από κοινού) κατ' εξακολούθηση, όπως χαρακτηρίζεται ορθά η επίδικη πράξη, (και όχι κατά συρροή, όπως φέρεται). Οι αντίθετοι ισχυρισμοί του 2ου κατηγορουμένου ως προς τα ανωτέρω ζητήματα (της κατά συναυτουργία τέλεσης της επίδικης αξιόποινης πράξης και της προσωπικής ωφέλειας αμφοτέρων των κατηγορουμένων και των εταιριών τους από την τέλεση της επίδικης πράξης) πρέπει να απορριφθούν ως ουσιαστικά αβάσιμοι. Συνεπώς, αμφότεροι οι κατηγορούμενοι πρέπει να κηρυχθούν ένοχοι για την επίδικη αξιόποινη πράξη, όπως χαρακτηρίστηκε ορθά..." ... **Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία** ... Κατά συνέπεια, ο από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' του ΚΠοινΔ προβαλλόμενος ... λόγος του αναιρεσειόντος Ι. - Ξ. Χ., υπό τις ειδικότερες ως άνω αιτιάσεις, για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας είναι αβάσιμος. ... αφού, κατά τις παραδοχές της αποφάσεως, με αναφορά στα προκύψαντα από την εκτίμηση αποδεικτικών μέσων πραγματικά γεγονότα, **δέχθηκε το δικαστήριο, ότι κατόπιν συναποφάσεως προέβη μετά του άνω συγκατηγορουμένου του στην από κοινού κατάρτιση των εν λόγω πλαστών συναλλαγματικών, χωρίς να είναι αναγκαίο να αναφέρονται και οι επί μέρους υλικές πράξεις εκάστου εξ αυτών.** ... Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, πρέπει να απορριφθούν οι κρινόμενες αιτήσεις αναιρέσεως και να καταδικασθούν οι αναιρεσειόντες στα δικαστικά έξοδα (αρ. 583 παρ. 1 του ΚΠοινΔ)».

10. ΟΛΑΠ 50/1990, Νομικό Βήμα 1990, 320, ή Ποινικά Χρονικά 1990, 951 : «Κατά το άρθρο 45 του ΠΚ αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός. Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ότι ο κάθε αυτουργός θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. **Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές.** ... Με την προσβαλλόμενη απόφαση οι αναιρεσειόντες καταδικάστηκαν για πλαστογραφία κατά συναυτουργία κατ' εξακολούθηση ... απεδείχθη ... ότι οι κατηγορούμενοι Β.Π. και Β.Μ. στη Θ. κατά το χρονικό

διάστημα ... από κοινού με περισσότερες πράξεις ... κατάρτισαν πλαστά έγγραφα ... Οι κατηγορούμενοι έχοντας ιδιότητα διαχειριστού και εκπροσώπου ανώνυμης εταιρίας ... εξέδωσαν στο όνομα της εταιρίας αυτής εις διαταγή της τις συναλλαγματικές που αναφέρονται στο διατακτικό της ίδιας αποφάσεως ...στις οποίες από κοινού έθεσαν κάτω από την ένδειξη «δεκτή» κατ' απομίμηση τις υπογραφές των φερομένων ως αποδεκτών, εν αγνοία αυτών και χωρίς την εξουσιοδότησή των. **Ακολουθως, των εν λόγω πλαστών συναλλαγματικών έκαναν χρήση δια της προεξοφλήσεως αυτών στα αναφερόμενα στις συναλλαγματικές καταστήματα Τραπεζών με σκοπό να προσπορίσουν στον εαυτό τους και στην ως άνω ανώνυμη εταιρία περιουσιακό όφελος με βλάβη της περιουσίας των φερομένων ως αποδεκτών των ως άνω συναλλαγματικών. ... Συνεπώς, οι λόγοι των αναιρέσεων των κατηγορουμένων ... περί ελλείψεως νομίμου βάσεως (παραβιάσεως εκ πλαγίου του άρθρου 45 ΠΚ), διότι δεν εξειδικεύονται στην προσβαλλόμενη απόφαση ... οι ενέργειες κάθε συναυτουργού είναι αβάσιμοι».**²⁸¹

11. ΣυμβΑΠ 701/2009, www.areiospagos.gr: «Περαιτέρω επί συναυτουργίας, η οποία είναι νοητή και επί πλαστογραφίας, απαραίτητος όρος είναι η ύπαρξη στο συναυτουργό της γνώσης της πρόθεσης του άλλου για τέλεση της ίδιας πράξης και η βούληση της σύμπραξης με αυτόν (κοινός δόλος) που μπορεί να περιοριστεί και στην ενέργεια μερικότερων πράξεων στην εκτέλεση του εγκλήματος, χωρίς να είναι απαραίτητο στο βούλευμα, που παραπέμπει τους πολλούς κατηγορούμενους να αναφέρονται οι ενέργειες ενός εκάστου των συναυτουργών, αλλά αρκεί να αναφέρεται η πράξη της πλαστογραφίας και ο κοινός δόλος και κατά τούτο είναι δυνατή η σύμπραξη στην κατάρτιση και νόθευση να συντελεσθεί με κάθε τρόπο χωρίς να είναι απαραίτητο η απομίμηση της υπογραφής του φερόμενου ως εκδότη ενός εγγράφου να έγινε ιδιοχείρως και κατά τμήματα από όλους τους συναυτουργούς, στοιχειοθετείται δε η πλαστογραφία ακόμα και αν πλείονες συναποφάσισαν να καταρτίσουν πλαστό έγγραφο, ανέθεσαν δε το έργο αυτό σε έναν εξ αυτών, καθόσον, ως ελέχθη, το κρίσιμο στοιχείο είναι άπαντες των συναυτουργών να τελούν εν γνώσει της πρόθεσης μεταξύ τους για την τέλεση του αυτού εγκλήματος (ΑΠ 767/1999, ΑΠ 144/1992 ΠΧρ. ΜΒ 400, ΑΠ 1439/1989 ΠΧρ. Μ 716, ΑΠ 819/1989 ΠΧρ. Μ 181). ... Οι εγκαλούντες μαζί με την εκκαλούσα Χ2 και την κατηγορούμενη Β ήσαν οι πλησιέστεροι συγγενείς της πιο πάνω θανούσας, η οποία δεν είχε αφήσει διαθήκη. Κατά συνέπεια οι ανωτέρω έπρεπε να κληθούν σαν εξ αδιαθέτου κληρονόμοι της περιουσίας της πιο πάνω θανούσας κατά τη δεύτερη τάξη κατ' ισομοιρία σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1814 του ΑΚ, ειδικότερα κατά 1/3 εκάστη από τις ως άνω, εκκαλούσα και κατηγορούμενη και το 1/3 της μητέρας των εγκαλούντων που είχε προαποβιώσει της κληρονομούμενης θα το έπαιρναν εξ ημισείας οι εγκαλούντες, δηλαδή καθένας τους θα έπαιρνε το 1/6 αυτού. Ενώ έτσι είχαν τα πράγματα οι κατηγορούμενοι Γ και Β παρουσίασαν, λίγο μετά το θάνατο της κληρονομούμενης, έναν κλειστό φάκελο που περιείχε δύο έγγραφα με χειρόγραφη γραφή, που αποτελούσαν ένα ενιαίο κείμενο και τα οποία έφεραν τον τίτλο "ΙΔΙΟΓΡΑΦΟΣ ΔΙΑΘΗΚΗ,, και "ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΘΗΚΗ" και έτσι φαινόταν ότι η θανούσα είχε συντάξει τη διαθήκη

²⁸¹ Μετά από αυτή την απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, την οποία ακολουθούν στη συντριπτική τους πλειονότητα οι αποφάσεις των Τμημάτων του Αρείου Πάγου και των κατώτερων δικαστηρίων, γίνεται δεκτό ότι είναι δυνατή η τέλεση πλαστογραφίας από περισσότερους κατά συναυτουργία και ότι δεν απαιτείται να εξειδικεύονται οι ενέργειες του καθενός συναυτουργού. Είναι αδιάφορο αν το έγκλημα τελείται από τον ένα μόνο ιδιοχείρως και αρκεί η σύμπτωση της θέλησης όλων των άλλων στην κατάρτιση από τον ένα. Αρκεί η αναφορά στην καταδικαστική απόφαση των πραγματικών περιστατικών, βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε, ότι ο δράστης συμμετείχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός. Μάλιστα, είναι αδιάφορο αν η πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης συντελείται από όλους τους συμμετόχους κατά τον ίδιο τρόπο και με την αυτή ενέργεια (ΣυμβΑΠ 637/1999, ΠοινΔικ 2000, 245) : βλ. Ε. Καμπέρου-Ντάλα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 1410επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία του Αρείου Πάγου.

της,²⁸² με αναγραφόμενους χρόνους σύνταξης την 15-7-1997 και 25-7-1997, για την αρχική και συμπληρωματική διαθήκη της, κατά τα ανωτέρω και με υπάρχουσα υπογραφή επί των ως άνω διαθηκών, τάχα της διαθέτιδος, όπως θα εκτεθεί παρακάτω. Η πιο πάνω "διαθήκη" μεταξύ των άλλων, κατέγραψε και τις ακόλουθες διατάξεις τελευταίας βουλήσεως : ... Υπό τα εκτεθέντα πραγματικά περιστατικά και δεδομένα **προέκυψαν σοβαρές ενδείξεις ενοχής των εκκαλούντων για την αξιόποινη πράξη της πλαστογραφίας μετά χρήσεως κατά συναυτουργία**, από υπαίτιους που σκόπευαν να προσπορίσουν στον εαυτό τους, βλάπτοντας άλλον, περιουσιακό όφελος που υπερβαίνει το ποσό των 73.000 ευρώ ... Επομένως, το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών, το οποίο με το προσβαλλόμενο με αριθμό 3775/2007 βούλευμα του, αποφάνθηκε με τις ίδιες παραδοχές ... την παραπομπή των εκκαλούντων στο ακροατήριο του αρμοδίου καθ' ύλη ... Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών για την ως άνω πράξη, στις ορθές και νόμιμες σκέψεις του οποίου συμπληρωματικά αναφερόμεθα, δεν έσφαλε αλλά προέβη σε σωστή ερμηνεία του νόμου και ορθή εκτίμηση των αποδείξεων και των πραγματικών περιστατικών που προέκυψαν. Κατά συνέπεια οι εφέσεις των εκκαλούντων με τις οποίες υποστηρίζουν τα αντίθετα, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμες κατ' ουσία. Με τις παραδοχές του αυτές το προσβαλλόμενο βούλευμα περιέλαβε την απαιτούμενη από τις διατάξεις των άρθρων 93 § 3 του Συντάγματος και 139 του Κ.Π.Δ. ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...».

12. Έχει ήδη προηγηθεί η **ΑΠ 1588/2000, ΠοινΧρον 2001, 633**, που δέχθηκε, ότι αυτός που περίμενε έξω από την τράπεζα με αναμμένη τη μηχανή του αυτοκινήτου για να φυγαδεύσει τους δράστες είναι συναυτουργός ληστείας, πρόδηλα λαμβάνοντας υπόψη **το κριτήριο της ίσης συμμετοχής στη λεία** που θα αποκόμιζαν από τη ληστεία. **Στην περίπτωση αυτή ο οδηγός του αυτοκινήτου δεν πραγμάτωσε κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της ληστείας, ούτε το στοιχείο της παράνομης βίας ούτε και το στοιχείο της αφαίρεσης ξένου κινητού πράγματος** : «Ειδικότερα στην κατά συναυτουργία τέλεση του εγκλήματος της ληστείας η σύμπραξη των περισσότερων συμμετόχων συνίσταται ή στο ότι ο καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση αυτής ή ότι ο καθένας γίνεται άμεσος αυτουργός κατά την εκτέλεση ενός από τα συνθετικά στοιχεία της ληστείας, οπότε με την ενέργειά του αυτή πραγματώνει, συγχρόνως ή διαδοχικά, πράξη της αντικειμενικής υπόστασης της ληστείας. Τέλος απλή συνέργεια, κατά την έννοια της διάταξης του άρθ. 47 παρ. 1 ΠΚ, συνιστά οποιαδήποτε συνδρομή, υλική ή ψυχική, θετική ή αποθετική, η οποία, χωρίς να είναι άμεση, παρέχεται στον αυτουργό εν γνώσει εκείνου που την παρέχει ότι ο αυτουργός διαπράττει ορισμένο έγκλημα. Ο δόλος του απλού συνεργού συνίσταται στη γνώση της τέλεσης από τον αυτουργό ορισμένης αξιόποινης πράξης και στη βούληση ή την αποδοχή να συμβάλει με τη συνδρομή του στην πραγμάτωσή της. **Η ηθελημένη όμως υποστήριξη από το δράστη της τέλεσης ορισμένης αξιόποινης πράξης από τον αυτουργό κατά την πράξη και κατά την εκτέλεση αυτής που συνδέεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε χωρίς την υποστήριξη αυτή η τέλεση και η ολοκλήρωση της πράξης να μην είναι δυνατή κάτω από τις συνθήκες που διαπράχθηκε, δεν αποτελεί απλή συνέργεια αλλά άλλη κατά περίπτωση μορφή συμμετοχής** ... Οι ως άνω ληστές μόλις βγήκαν από την Τράπεζα, έχοντας τα όπλα στα χέρια και τα κεφάλια τους οι τρεις από αυτούς καλυμμένα κατευθύνθηκαν προς το κλεμμένο αυτοκίνητο, **το οποίο ο αναιρεσείων Β.Α. είχε σταθμευμένο με τη μηχανή του σε λειτουργία και επιβιβάστηκαν σ' αυτό**, αυτός δε κάλυψε το πρόσωπό του με νάυλον κάλτσα και επιχείρησε να απομακρυνθεί... και επέστρεψαν στη Θεσσαλονίκη, όπου και οι πέντε τους μετέβησαν στην οικία του Μ.Χ. όπου

²⁸²Βλ. άρθρο 1721 ΑΚ (ιδιόγραφη διαθήκη) που ορίζει τα εξής : «Η ιδιόγραφη διαθήκη γράφεται ολόκληρη με το χέρι του διαθέτη, χρονολογείται και υπογράφεται απ' αυτόν. Από τη χρονολογία πρέπει να προκύπτει η ημέρα, ο μήνας και το έτος. Η ιδιόγραφη διαθήκη δεν υποβάλλεται σε κανέναν άλλο τύπο. Ψευδής ή εσφαλμένη χρονολογία δεν επάγεται μόνη της ακυρότητα της ιδιόγραφης διαθήκης. Απλές προσθήκες σε περιθώριο ή σε υστερόγραφο υπογράφονται από το διαθέτη, διαφορετικά θεωρούνται σαν να μην έχουν γραφεί. Διαγραφές, παρεγγραφές, ξύσματα ή άλλα τέτοια εξωτερικά ελαττώματα βεβαιώνονται από το δικαστήριο που δημοσίευσε τη διαθήκη και μπορούν, κατά την κρίση του δικαστηρίου, να επιφέρουν ολική ή μερική την ακυρότητα της διαθήκης.»

έκαναν τη διανομή της λείας τους σε πέντε ίσες μερίδες ... Με όσα κατά τα ανωτέρω δέχθηκε το Μικτό Ορκωτό Εφετείο Θεσσαλονίκης ως προς την ενοχή των αναιρεσειόντων, απορρίπτοντας τον ισχυρισμό του αναιρεσειόντος Β.Α. ότι η συμμετοχική του δραστηριότητα στην πράξη της ληστείας συνιστά απλή συνέργεια καθώς και τους ισχυρισμούς όλων των αναιρεσειόντων για την αναγνώριση στο πρόσωπο του καθενός από αυτούς των ως άνω ελαφρυντικών περιστάσεων, διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφαση την κατά την ανωτέρω έννοια νόμιμη αιτιολογία ... δεδομένου ότι, σύμφωνα με τα προεκτιθέμενα, τα περιστατικά αυτά, ενόψει των ως άνω συνθηκών κάτω από τις οποίες διαπράχθηκε η πράξη της ληστείας συνδέονται με αυτή κατά τέτοιο τρόπο ώστε χωρίς την ως άνω προσωπική δραστηριότητα του αναιρεσειόντος αυτού ήταν αδύνατη η εκτέλεση της πράξης αυτής και ως εκ τούτου, δεν δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό του ίδιου αναιρεσειόντος, ως απλού μόνο συνεργού στην πράξη της ληστείας».²⁸³

13. Με το ίδιο πνεύμα αποφάνθηκε το Ανώτατο Δικαστήριο και στην **ΑΠ 566/2013, www.areiospagos.gr** : «Κατά δε το άρθρο 45 του ΠΚ, αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού την αξιόποινη πράξη, καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός. Με τον όρο "από κοινού" νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ότι ο κάθε αυτουργός θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος και θέλει ή αποδέχεται να ενώσει τη δική του δράση με εκείνη του άλλου προς πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος. Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων, ταυτόχρονες ή διαδοχικές, **χωρίς να είναι αναγκαίο να αναφέρονται στη δικαστική απόφαση και οι επί μέρους πράξεις καθενός από τους συναυτουργούς ...** Μεταξύ της εδρεύουσας στην ... ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία "ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΕΣ ΜΙΣΘΩΣΕΙΣ Α.Ε." και της εδρεύουσας στη Θεσσαλονίκη ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία "ΜΕΚΑΝΕΡ Α.Ε. Τεχνική και Εμπορική Εταιρία Μελετών - Κατασκευών", που εκπροσωπούσαν από τον πρώτο κατηγορούμενο Σ. Δ. Σ. **με την ιδιότητά του ως προέδρου του διοικητικού συμβουλίου και διευθύνοντας συμβούλου** αυτής καταρτίσθηκε σύμβαση χρηματοδοτικής μίσθωσης, την οποία εγγυήθηκαν τόσο ο εν λόγω Σ. Σ. όσο και ο Δ. Α. Λ. **με την ιδιότητά του ως αντιπρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου και διευθύνων σύμβουλος της ίδιας εταιρίας.** Σε εκτέλεση της σύμβασης αυτής οι κατηγορούμενοι ενεργώντας για λογαριασμό της εκπροσωπούμενης από αυτούς εταιρίας έλαβαν στην κατοχή τους μόνο κατά χρήση κινητό εξοπλισμό της ως λόγω μισθώτριας εταιρίας, δηλαδή δύο μεταχειρισμένα φορτηγά αυτοκίνητα συνολικής αξίας 84.040 ευρώ. Τα εν λόγω κινητά πράγματα, των οποίων η αξία είναι ιδιαίτερος μεγάλη, οι ανωτέρω κατηγορούμενοι δεν απέδωσαν στη μισθώτρια εταιρία, όταν προσκλήθηκαν προς τούτο με την από 11-1-2005 εξώδικη δήλωση - καταγγελία της σύμβασης, με την οποία καταγγέλθηκε η σύμβαση χρηματοδοτικής μίσθωσης λόγω υπερημερίας περί την καταβολή των μισθωμάτων, **αλλά την 19-1-2005 με πρόθεση παρακράτησαν αυτά παρανόμως και τα ενσωμάτωσαν στην περιουσία τους.** Επομένως πρέπει να κηρυχθούν ένοχοι του εγκλήματος της υπεξαίρεσης αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας σε μορφή πλημμελήματος, αφού η συνολική αξία του είναι μικρότερη των 120.000 ευρώ απορριπτόμενου του ισχυρισμού τους περί μερικής εξάλειψης του αξιοποίνου της πράξης τους. ...". γ) Σαφώς εκτίθεται στην απόφαση ότι οι αναιρεσειόντες προσκλήθηκαν, με την εξώδικη καταγγελία της συμβάσεως, από την εγκαλούσα εταιρία **να αποδώσουν τα φορτηγά, πλην αυτοί τα παρακράτησαν και τα ενσωμάτωσαν στην**

²⁸³ Η απόφαση αυτή, όπως και πολλές άλλες, σαφέστατα και ουσιαστικά ασπάζεται, συμμερίζεται και υιοθετεί τη γερμανική άποψη που δέχεται τρεις μορφές συνεκτέλεσης και λαμβάνει υπόψη μεταξύ άλλων κριτηρίων και το συμφέρον στην τέλεση της πράξης.

περιουσία τους, με τον τρόπο δε αυτό τέλεσαν υπεξαίρεση των φορτηγών. δ) Σύμφωνα με τα εκτιθέμενα στη μείζονα σκέψη, δεν ήταν αναγκαίο να αναφέρονται οι επί μέρους πράξεις, με τις οποίες ο κάθε κατηγορούμενος συνέπραξε στην τέλεση της υπεξαίρεσεως, ενώ αναφέρεται η ιδιότητα του καθενός, με την οποία εκπροσωπούσε τη μισθώτρια εταιρία. ... ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΟΡΡΙΠΤΕΙ τις με αριθμούς εκθέσεων 3 και 4/7 Δεκεμβρίου 2012 αιτήσεις των Δ. Λ. του Α. και Σ. Σ. του Δ., αντιστοίχως, μετά των από 22.2.2013 προσθέτων αυτών λόγων, για αναίρεση της υπ' αριθ. 2420/2012 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου (Κακουργημάτων) Θεσσαλονίκης». **Στην τελευταία περίπτωση επρόκειτο για υπεξαίρεση, στην οποία είναι προφανές το κίνητρο των συμμετόχων (συναυτουργών) για αποκόμιση υλικού οφέλους !!!**

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι στη Νομολογία του Αρείου Πάγου έχουν καταχωρηθεί και άλλες περιπτώσεις, στις οποίες το Ανώτατο Δικαστήριο δέχθηκε τέλεση του εγκλήματος κατά συναυτουργία με βάση μόνο το υποκειμενικό στοιχείο του κοινού δόλου ή της συναπόφασης, αν και έλειπε το αντικειμενικό στοιχείο της σύμπραξης, δηλαδή της συνεκτέλεσης. Οι περιπτώσεις αυτές είναι οι ακόλουθες : 1) Με την ΑΠ 544/2002 (ΠΛογ 2002, 644 με αντίθ. παρατ. Μπέκα) έγινε δεκτό ότι ήταν **συναυτουργός εκβίασεως και αρπαγής** αυτός, ο οποίος εντόπισε το θύμα, συμμετέσχε στην κατάσχεση του σχεδίου απαγωγής του, είχε πρωτεύοντα ρόλο στην απαγωγή, αποτέλεσε τον συνδετικό κρίκο μεταξύ θύματος και απαγωγέων και μαθαίνοντας τις κινήσεις του πατέρα του απαχθέντος πληροφορούσε αναλόγως τους απαγωγείς, **αν και ο δράστης αυτός δεν τέλεσε πράξη πληρούσα, έστω και εν μέρει, την αντικειμενική υπόσταση ενός από τα ως άνω εγκλήματα.** 2) Επίσης, έγινε δεκτή συναυτουργία σε απάτη σε βαθμό κακουργήματος στην περίπτωση της προϊσταμένης γραφείου μισθοδοσίας προσωπικού νοσοκομείου, η οποία νόθευε μισθολογικές καταστάσεις (**προπαρασκευαστικές και βοηθητικές πράξεις**) και τις παρέδιδε στον συγκατηγορούμενό της ταμία του νοσοκομείου, για να τις υποβάλλει εξακολουθητικά προς έγκριση στους προϊσταμένους του και να εισπράττει έτσι ποσά μεγαλύτερα του κανονικού, **τα οποία μοιράζονταν αμφότεροι σύμφωνα με τα όσα είχαν συμφωνηθεί** (ΑΠ 1334/89, ΠοινΧρον 1990, 586). 3) Ως συναυτουργοί απάτης περαιτέρω θεωρήθηκαν οι ιατροί του ΙΚΑ και οι συμβεβλημένοι με το ΙΚΑ φαρμακοποιοί, όταν οι μεν πρώτοι εξέδιδαν ιατρικές συνταγές για ανύπαρκτους ασφαλισμένους και τις παρέδιδαν στους δεύτερους (**προπαρασκευαστικές και βοηθητικές πράξεις**), οι οποίοι έθεταν σε αυτές υπογραφές ασφαλισμένων κάτω από την ένδειξη «ο παραλήπτης», για να παραπλανήσουν στη συνέχεια τους υπαλλήλους του ΙΚΑ, από τους οποίους εισέπρατταν το τίμημα των φαρμάκων, **που καρπώνονταν όλοι οι συμπράξαντες** (ΑΠ 1699/1985, ΠοινΧρον 1986, 335, ΑΠ 1787/1985, ΠοινΧρον 1986, 348).²⁸⁴ 4) Στην περίπτωση, κατά την οποία ο Α και ο Β εντόπισαν σε ένα στενό μια μοτοσικλέτα και συναποφάσισαν να την κλέψουν, ο Α προσπάθησε μόνος του να αποκόψει με ψαλίδα την αλυσίδα, με την οποία ήταν δεμένοι οι τροχοί της, ενώ ο Β περίμενε, όπως είχαν συναποφασίσει, να τελειώσει η προσπάθεια αυτή για να μετακινήσουν και οι δύο μαζί τη μοτοσικλέτα και να την αφαιρέσουν από τον κύριό της, αλλά ο Α έγινε αντιληπτός και συνελήφθη από διερχόμενο αστυφύλακα, ενώ συνελήφθη αργότερα και ο διαφυγών με μοτοσικλέτα Β, **έγινε δεκτή και για τους δύο απόπειρα κλοπής κατά συναυτουργία, αν και ο Β δεν επιχείρησε πράξη περιέχουσα αρχή εκτελέσεως** (ΑΠ 1704/1984, ΠοινΧρ 1985, 550). 5) Στην περίπτωση επίσης, κατά την οποία ο Α, η Β και ο Γ συναποφάσισαν να αφαιρέσουν αντικείμενα από εργοστάσιο, ο Α εισήλθε ήδη στον περίβολο του εργοστασίου, πηδώντας τον περιβάλλοντα αυτό μαντρότοιχο, ο Γ ετοιμαζόταν να αναρριχηθεί στον μαντρότοιχο, προκειμένου να εισέλθει στον περίβολο, και η Β παρέμεινε στο αυτοκίνητο για να

²⁸⁴ Στην τρίτη περίπτωση σε παρόμοια υπόθεση έγινε δεκτή μόνο **απλή συνέργεια των ιατρών** σε απάτη με την ΑΠ 696/2002, ΠΛογ 2002, 778. Βλ. τις ως άνω τρεις περιπτώσεις σε Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, σελ. 708επ., όπου όμως ο Συγγραφέας θεωρεί τις δικαστικές κρίσεις περί συναυτουργίας εσφαλμένες.

βοηθήσει τους δράστες να φορτώσουν τα πράγματα που θα αφαιρούσαν, αλλά έγιναν αντιληπτοί από δύο πολίτες που ενημέρωσαν την αστυνομία και συνελήφθησαν πριν αφαιρέσουν πράγματα, έγινε δεκτή και για τους τρεις **απόπειρα κλοπής κατά συναυτουργία, αν και η Β δεν επιχείρησε πράξη περιέχουσα αρχή εκτελέσεως** (ΑΠ 1338/2005, ΠοινΔικ 2006, 409 ή ΠοινΧρ ΝΣΤ, 493).²⁸⁵ 6) **ΑΠ 916/2008, www.areiospagos.gr, σχετικά με κλοπές κατ' επάγγελμα από επτά δράστες (άρθρο 374 περ. ε ΠΚ):** «Εξάλλου, κατά το άρθρο 45 του ΠΚ "αν δύο ή περισσότεροι τέλεσαν από κοινού αξιόποινη πράξη", καθένας τους τιμωρείται ως αυτουργός της πράξης". Με τον όρο "από κοινού", νοείται αντικειμενικά σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξεως και υποκειμενικά κοινός δόλος, δηλαδή ότι ο κάθε συμμετοχος θέλει ή αποδέχεται την πραγμάτωση της αντικειμενικής υποστάσεως του διαπραττόμενου εγκλήματος, γνωρίζοντας ότι και οι λοιποί συμμετοχοί πράττουν με δόλο τελέσεως του ίδιου εγκλήματος. Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξεως μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετοχών, ταυτόχρονες ή διαδοχικές. **Για τον έλεγχο από τον Άρειο Πάγο της πληρότητας της αιτιολογίας κατά την εφαρμογή του άρθρου 45 ΠΚ πρέπει ν' αναφέρονται στην απόφαση τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο δράστης συμμετέσχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός. Δεν απαιτείται η εξειδίκευση των ενεργειών κάθε δράστη (Ολ. ΑΠ 50/90)».**

Για πολλοστή λοιπόν φορά το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο έχει δώσει τον ορισμό της συναυτουργίας, απαιτώντας το υποκειμενικό στοιχείο (κοινός δόλος ή συναπόφαση) και το αντικειμενικό στοιχείο (**σύμπραξη στην εκτέλεση = συνεκτέλεση**). Η σύμπραξη στην εκτέλεση μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας συναυτουργός πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (π.χ. δύο υπογράφουν μαζί μια συκοφαντική επιστολή ή μια ψευδή μήνυση) ή στο ότι το έγκλημα πραγματώνεται με **συγκλίνουσες, ταυτόχρονες ή διαδοχικές, επί μέρους πράξεις των συναυτουργών** (π.χ. σε βιασμό η Α κρατεί ακίνητη τη γυναίκα θύμα και έτσι πραγματώνει το στοιχείο της βίας και ο Β τελεί την πράξη της συνουσίας ή σε ληστεία σε τράπεζα ο Α απειλεί με καραμπίνα και ο Β αφαιρεί από τα ταμεία τα χρήματα), **χωρίς να είναι αναγκαίο να αναφέρονται στην καταδικαστική απόφαση για την πληρότητα της αιτιολογίας της και οι επιμέρους υλικές ενέργειες καθενός εξ αυτών**. Ακολουθείται επομένως η νομολογία, η οποία δέχεται, ότι το έγκλημα της πλαστογραφίας μπορεί να τελεσθεί κατά συναυτουργία και χωρίς να έχουν συμπράξει αντικειμενικά οι φερόμενοι ως συναυτουργοί. Αρκεί μάλιστα η αναφορά στην καταδικαστική απόφαση των πραγματικών περιστατικών, βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε, ότι ο δράστης συμμετείχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός, **χωρίς να είναι αναγκαίο να αναφέρονται στη δικαστική απόφαση και οι επιμέρους πράξεις καθενός από τους συναυτουργούς** (ΑΠ 1816/2003, ΠοινΔικ 2004, 515, Συμβ ΑΠ 184/2002, ΠοινΧρον 2002, 898, Συμβ ΑΠ 701/2009, ΠοινΧρ 2010, 186).²⁸⁶ Αξιοσημείωτο συνεπώς είναι το γεγονός ότι ο Άρειος Πάγος επανειλημμένα έχει δεχθεί εν τοις πράγμασιν **ως τρίτη μορφή συνεκτέλεσης**, εκτός από την πραγμάτωση όλης της αντικειμενικής υπόστασης από καθένα από τους φερόμενους ως συναυτουργούς και τον «καταμερισμό εργασίας» μεταξύ αυτών στην πραγμάτωση των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, **και την πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος από τον ένα μόνο των συναυτουργών, εφόσον οι λοιποί συμμετείχαν στη συναπόφαση για την τέλεση του εγκλήματος και υπήρχε στο πρόσωπό τους το κίνητρο του χρηματικού οφέλους**. Έτσι, αποκλείει άλλες μορφές συμμετοχής, όπως η

²⁸⁵ Τις δύο περιπτώσεις απόπειρας κλοπής κατά συναυτουργία βλ. και σε Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 425επ.

²⁸⁶ Βλ. Γ. Μπουρμά και Ε. Καμπέρου – Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 510επ., 1410επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία του Αρείου Πάγου.

άμεση ή αναγκαία συνέργεια και η απλή συνέργεια, η οποία είναι δυνατό να τιμωρηθεί ηπιότερα (άρθρα 42 παρ. 1, 2, 47 παρ. 1, 2 ΠΚ).

IV. Η θέση της γερμανικής Νομολογίας και Νομικής Θεωρίας

Στη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 2 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα (§ 25 II StGB) ορίζονται τα εξής : «Begehen mehrere die Straftat gemeinschaftlich, so wird jeder als Täter bestraft (Mittäter)». Τούτο σημαίνει : «Εάν περισσότεροι τελούν την αξιόποινη πράξη από κοινού, τότε καθένας τιμωρείται ως αυτουργός (συναυτουργός)». Επομένως, η γερμανική διάταξη έχει ακριβώς όμοιο περιεχόμενο με την ελληνική διάταξη του άρθρου 45 ΠΚ. Ενδείκνυται λοιπόν να αναζητήσει κανείς στα πλαίσια έρευνας συγκριτικού δικαίου, όταν μάλιστα η ερμηνεία του ελληνικού Ποινικού Δικαίου θεμελιώνεται παραδοσιακά πρωτίστως και αποκλειστικά στη δογματική του γερμανικού ποινικού δικαίου, το περιεχόμενο που έχει η έννοια «συνεκτέλεση» στο άρθρο 25 παρ. 2 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα.

Από την άποψη του αντικειμενικού στοιχείου της συναυτουργίας θα πρέπει καθένας από τους συναυτουργούς - έτσι γίνεται εκεί δεκτό - να παρέχει μια **προαγωγική για την τέλεση του εγκλήματος συνεισφορά** στην (αξιόποινη) πράξη στα πλαίσια της συναπόφασης ή του κοινού δόλου («In objektiver Hinsicht setzt die Mittäterschaft voraus, daß jeder Beteiligte aufgrund und im Rahmen des gemeinsamen Tatentschlusses einen für die Deliktsbegehung **förderlichen Tatbeitrag** leistet»). Ως αντικειμενική συνεισφορά στην πράξη στην έννοια του άρθρου 25 παρ. 2 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα θεωρείται βασικά **η συμμετοχή στην εκτέλεση της ίδιας της πράξης**. Αυτό σημαίνει τις δύο περιπτώσεις, οι οποίες συναπαρτίζουν, κατά την κρατούσα στην ελληνική Νομική Θεωρία άποψη, την έννοια της συνεκτέλεσης (είτε οι περισσότεροι δράστες πραγματώνουν έκαστος όλη την αντικειμενική υπόσταση είτε πραγματώνουν ορισμένα μόνο στοιχεία αυτής με τις επί μέρους πράξεις τους στα πλαίσια του καταμερισμού εργασίας) και στις οποίες οι επί μέρους πράξεις αλληλοσυμπληρώνονται έτσι, ώστε να δημιουργούν ένα ενιαίο όλον, ενώ το συνολικό αποτέλεσμα θα πρέπει να καταλογίζεται πλήρως σε κάθε συμμετοχο.²⁸⁷ Κατά τη Νομολογία και την κρατούσα άποψη στη Νομική Θεωρία ωστόσο **αρκεί με βάση την κοινή βούληση υπό ορισμένες περιστάσεις και η επιχείρηση μιας μόνον προπαρασκευαστικής ή υποστηρικτικής ή και βοηθητικής πράξης και μάλιστα αρκεί μια καθαρά διανοητική συνεργασία** («Als objektiver **Tatbeitrag** i. S. des § 25 II kommt vor allem die Beteiligung an der Ausführungshandlung selbst in Betracht. **Nach der Rechtsprechung und h. M. genügt** auf der Grundlage gemeinsamen Wollens *unter Umständen* aber auch die Vornahme einer bloßen Vorbereitungs- oder Unterstützungshandlung (BGH **NStZ 85, 165; BGHSt 14, 123; 37, 289; 40, 299**), **ja sogar eine rein geistige Mitwirkung** (BGHSt 11, 268; 16, 12; 32, 165)»). Τούτο ασφαλώς σημαίνει, ότι συναυτουργία είναι δυνατό να υπάρξει και στο πρόσωπο κάποιου, ο οποίος δεν συμμετέχει στην εκτέλεση της πράξης, δηλαδή στην πραγμάτωση των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, εφόσον όμως υπό ορισμένες περιστάσεις τέλεσε αυτό το πρόσωπο έστω και μια μόνον προπαρασκευαστική ή υποστηρικτική ή βοηθητική πράξη σε σχέση με την τέλεση του εγκλήματος, ενώ μπορεί να αρκεί και **μια καθαρά διανοητική συνεργασία** (προδήλως νοείται κυρίως εδώ η ανταλλαγή σκέψεων και δηλώσεων σχετικά με τον τρόπο, τον χρόνο, τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος ή άλλες περιστάσεις που συνοδεύουν την τέλεση αυτή, είτε αυτή η

²⁸⁷ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 266 πλαγιάρ. 761, όπου γράφονται τα εξής : «Die Mittäterschaft beruht auf dem Prinzip des arbeitsteiligen Handelns und der funktionellen Rollenverteilung. Jeder Beteiligte ist hier als **gleichberechtigter Partner** Mitträger des gemeinsamen Tatentschlusses (**gemeinsamer Tatplan**) und der gemeinschaftlichen Tatbestandsverwirklichung (**gemeinsame Tatausführung**), so daß die einzelnen Tatbeiträge sich zu einem einheitlichen Ganzen vervollständigenden und der Gesamterfolg jedem Mitwirkenden voll zuzurechnen ist (BGHSt 24, 286; 34, 124; 37, 289)».

ανταλλαγή λαμβάνει χώρα πριν είτε κατά την τέλεση της πράξης). Στην περίπτωση όμως αυτή θα πρέπει να ερευνείται ιδιαίτερα επιμελώς, **αν το «έλλειμμα συμμετοχής» κατά την πραγματική εκτέλεση της πράξης εξισορροπείται από το σημαντικό στοιχείο του συνδιαμορφωτικού σχεδιασμού του εγκλήματος και αν από τη σκοπιά του μεριδίου στην κοινή κυριαρχία πάνω στην πράξη (στο έγκλημα) επιτυγχάνεται τουλάχιστον το κατώτατο όριο της έτσι λεγόμενης «λειτουργικής κυριαρχίας» πάνω στην πράξη («Dabei ist jedoch besonders sorgfältig zu prüfen, ob das „Beteiligungsminus“ bei der realen Tatausführung durch das „Plus“ der **mitgestaltenden Deliktsplanung** ausgeglichen wird und ob hinsichtlich des Anteils an der gemeinsamen Tatherrschaft zumindest der untere Schwellenwert der sog. „funktionellen Tatherrschaft“ noch erreicht wird»).**²⁸⁸ Σύμφωνα με τη Θεωρία αυτή, συναυτουργός είναι και εκείνος που ασκεί τη **λειτουργική κυριαρχία πάνω στην πράξη**, που συμβάλλει δηλαδή κατά τέτοιο τρόπο στην τέλεση του εγκλήματος ώστε, μέσω της δικής του σύμπραξης, να ασκεί κυριαρχία και να κατευθύνει το όλο εγκληματικό συμβάν, **δυνάμενος έτσι σε κάθε περίπτωση να αναστείλει ή να ματαιώσει την τέλεση του εγκλήματος.**²⁸⁹ Έτσι, θεωρείται π.χ. συναυτουργός κλοπής ή ληστείας, όχι μόνον εκείνος που αφαιρεί μαζί με άλλους ξένο κινητό πράγμα, αλλά και ο αρχηγός της ομάδας που επεξεργάζεται το σχέδιο δράσης και διαφυγής, φροντίζει για την υλοποίησή του και κατευθύνει την ομάδα, δίνοντας ενδεχομένως και εντολές από μακριά (π.χ. τηλεφωνικά).²⁹⁰ Επίσης, θεωρείται συναυτουργός σωματικής βλάβης εκείνος που ακινητοποιεί το θύμα, ώστε να το χτυπάει κάποιος

²⁸⁸ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 267 πλαγιάρ. 763, με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

²⁸⁹ Η έννοια της λειτουργικής κυριαρχίας πάνω στην πράξη είναι γνωστή στα πλαίσια της γερμανικής προέλευσης **Θεωρίας του αντικειμενικού καταλογισμού του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη**, με βάση την οποία αποκλείεται η ποινική ευθύνη του δράστη για το επελεθόν αξιόποινο αποτέλεσμα, όταν το ιστορικό συμβάν έχει εκφύγει από τον έλεγχό του και υπάγεται πλέον σε ξένο τομέα ευθύνης, οπότε ο αρχικός δράστης δεν διαθέτει καμιά κυριαρχία πάνω στο συμβάν και καμιά δυνατότητα να αποτρέψει το αποτέλεσμα, πηδαλιουχώντας και κατευθύνοντας τη δράση τρίτων : βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 415επ., 442επ.

²⁹⁰ Βλ. ένα παράδειγμα ληστείας κατά συναυτουργία σε Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 396επ. πλαγιάρ. 970επ., 976επ., **όπου οι συγγραφείς αναφέρουν ρητά την άποψη των Wessels / Beulke (Ausgleich des „Beteiligungsminus“ bei der realen Tatausführung durch das „Plus der mitgestaltenden Deliktsplanung“), σύμφωνα με την οποία θεωρείται συναυτουργός ληστείας ακόμα και ο αρχηγός της συμμορίας Α που έχει ως μέλη τον Β, τον Γ και τον Δ**, όταν αυτοί μια ημέρα σύμφωνα με το σχέδιο του Α και τις λεπτομερείς υποδείξεις του ενεργούν ως εξής ληστείες σε δρόμους : ο Δ παρατηρεί και εντοπίζει εύπορους εισοδηματίες και τους δείχνει στον Β και στον Γ, που κάνουν τη «βρώμικη δουλειά», αφού ο Β δίνει μια δυνατή γροθιά και ακινητοποιεί το θύμα, ενώ ο Γ αφαιρεί από τον χαρτοφύλακά του μόνο τα μετρητά χρήματα, αφήνοντας τον χαρτοφύλακα, τις πιστωτικές κάρτες κ.λπ. **Μεγάλη σημασία έχει το ότι οι ως άνω συγγραφείς θεωρούν μεν τον Α ηθικό αυτουργό αλλά εναρμονίζονται με την άποψη των Wessels / Beulke**, επικαλούμενοι και τη Νομολογία του BGH NStZ –RR 2010, 139; 2002, 74 (75), ως προς τον Δ (**αυτό μας ενδιαφέρει !!!**), τον οποίο θεωρούν ανεπιφύλακτα **συναυτουργό ληστείας** (Mittäter wegen Raubes). Μάλιστα, γράφουν : „Vielmehr kann z.B. beim Raub neben dem Komplizen, der eigenhändig Gewalt anwendet oder die Beute wegnimmt, auch der Beteiligte Mittäter sein, der aufgrund gemeinsamen Tatenschlusses **auf andere Weise die Tatausführung in arbeitsteiligem Zusammenwirken mitbeherrscht**, z.B. als *Schmieresteher*, wenn nach dem Tatplan die Aufstellung des Wachpostens für das Gelingen der Tat hätte bedeutsam werden können, als Beteiligter, der bei der Tat *Passanten oder Polizeibeamte ablenkt*, als Komplize, der zur Tatzeit am Tatort entscheidet, wer im unmittelbaren Anschluss hieran Raubopfer wird, **als Fahrer des Fluchtfahrzeugs**, wenn dieser Beitrag nach den Tatumständen als wesentliche Voraussetzung für die Durchführung der Tat und damit als unverzichtbarer Beitrag für ihr Gelingen der Tat angesehen werden kann“, τονίζοντας **το κριτήριο της συγκυριαρχίας πάνω στην πράξη** και θεωρώντας έτσι ως συναυτουργό ληστείας π.χ. και αυτόν που «φυλάει τσίλιες» και είναι σημαντικός για την επιτυχή έκβαση του εγκλήματος, αυτόν που κατά την τέλεση της πράξης αποπροσανατολίζει περαστικούς και αστυνομικούς, αυτόν που αποφασίζει μέσα στον δρόμο ποιος θα είναι το επόμενο θύμα ληστείας ή αυτόν που οδηγεί το αυτοκίνητο της διαφυγής, όταν η συνεισφορά του μπορεί να θεωρηθεί ουσιώδης προϋπόθεση για την επιτυχή τέλεση και διεκπεραίωση της ληστείας υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις. **Περιπτύει να επισημανθεί, ότι σύμφωνα με την ελληνική Νομική Θεωρία ο Δ και οι παρεμφερείς τύποι θεωρούνται απλοί συνεργοί, επειδή δεν πραγματώνουν κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της ληστείας** (άρθρο 380 ΠΚ).

άλλος, και συναυτουργός ανθρωποκτονίας με πρόθεση εκείνος που ακινητοποιεί το θύμα, ώστε να το φονεύσει με μαχαιριές κάποιος άλλος.²⁹¹

Ως εξής προσδιορίζει το γερμανικό Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο τη διαφορά μεταξύ συναυτουργίας και συνέργειας : Συναυτουργία υπάρχει, όταν ένας συμμετοχος στην (αξιόποινη) πράξη με τη συνεισφορά του **δεν θέλει μόνο να προαγάγει ξένη συμπεριφορά**, αλλά όταν αυτή η συνεισφορά πρόκειται να είναι μέρος μιας κοινής δραστηριότητας. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει αυτός να θέλει τη δική του συνεισφορά στην πράξη ως μέρος της δραστηριότητας του άλλου και αντιστρόφως τη δραστηριότητα του άλλου ως συμπλήρωση του δικού του μεριδίου συμμετοχής στην πράξη. Το αν ένας συμμετοχος θέλει να έχει αυτή τη στενή σχέση με την πράξη (το έγκλημα) θα πρέπει να κρίνεται με αξιολογική θεώρηση με βάση τις συνολικές περιστάσεις, οι οποίες καταλαμβάνονται από τις παραστάσεις του δράστη. Ουσιώδη κριτήρια για την αξιολογική αυτή θεώρηση μπορούν να ανιχνευθούν²⁹² στον βαθμό του ίδιου συμφέροντος στο αποτέλεσμα της αξιόποινης πράξης, στην έκταση της συμμετοχής στην πράξη και στην κυριαρχία πάνω στην πράξη ή τουλάχιστον στη βούληση για κυριαρχία πάνω στην πράξη, **έτσι ώστε διεκπεραίωση-εκτέλεση και έκβαση της πράξης να εξαρτώνται καθοριστικά από τη βούληση αυτού του συμμετόχου.** Συναυτουργία υφίσταται κυρίως, όταν ο συμμετοχος συνεργάστηκε («ήταν μέσα στο κόλπο»), παίζοντας τον ρόλο ενός εταίρου (συντρόφου) **που είναι ισότιμος με τους άλλους και φορέας ίσων δικαιωμάτων. Μια εντελώς υποτεταγμένη (παράπλευρη, κατώτερης σημασίας) δραστηριότητα υποδηλώνει αντικειμενικά, ότι ο συμμετοχος είναι μόνον συνεργός.** Όποιος δραστηριοποιείται π.χ. ως οδηγός για μια συμμορία κλεπτών και αναλαμβάνει τη μεταφορά της λείας με το αυτοκίνητό του, αλλά ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες του υπολογίζει κάθε φορά ένα σταθερό ποσό (π.χ. 100 ευρώ για κάθε διαδρομή) εκτός από τις δαπάνες για την κατανάλωση βενζίνης, έχει κατά κανόνα μόνο μια απόμακρη σχέση με την κύρια πράξη, η οποία υποδηλώνει μάλλον μια συνέργεια παρά μια συναυτουργία.²⁹³ Απλός συνεργός θα ήταν επίσης ο Α, ο οποίος θα έδινε, χωρίς να αναμένει κανένα όφελος, στον Β ένα εργαλείο για να μπορέσει αυτός να ανοίξει το χρηματοκιβώτιο στην οικία, όπου σκόπευε να τελέσει κλοπή, ή θα τον μετέφερε με το αυτοκίνητό του μέχρι την οικία αυτή εν γνώσει του ότι είχε σκοπό να τελέσει κλοπή. **Απλός συνεργός θα ήταν και ο Α που παρέχει πυροβόλο όπλο και σφαίρες στον Β, ο οποίος θέλει να σκοτώσει κάποιον, χωρίς να γνωρίζει (ο Α) το θύμα και χωρίς να έχει συμφέρον στον θάνατο του θύματος.**

²⁹¹ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 268επ. πλαγιάρ. 765επ., όπου γίνονται επανειλημμένα παραπομπές στη Νομολογία του Γερμανικού Ακυρωτικού Δικαστηρίου (BGHSt) και στη συντριπτική πλειονότητα των Γερμανών Πανεπιστημιακών. Θα μπορούσε ενδεχομένως να αντιλέγει κανείς εδώ και να ισχυρίζεται, ότι αν γίνει δεκτή τελικά αυτή η θεωρία στο ελληνικό Ποινικό Δίκαιο δεν θα απομένουν περιθώρια για να διαπιστώνεται η απλή ή η άμεση ή αναγκαία συνέργεια (άρθρα 46 παρ. 1 περ. β, 47 ΠΚ). **Η διάκριση μεταξύ συναυτουργίας και απλής ή άμεσης ή αναγκαίας συνέργειας θα ήταν δυνατό να γίνεται με βάση την ύπαρξη ή μη του συνδιαμορφωτικού σχεδιασμού του εγκλήματος, τον βαθμό του ίδιου συμφέροντος (υλικού ή άλλου) στην επέλευση του αποτελέσματος της αξιόποινης πράξης, την έκταση συμμετοχής στην πράξη, τον βαθμό συγκυριαρχίας πάνω σ' αυτήν και άλλα κριτήρια που θα γίνουν αντιληπτά στη συνέχεια.**

²⁹² Βλ. ήδη Johannes Wessels / Werner Beulke, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2011, σελ. 196επ., με παραπομπές σε αποφάσεις του Γερμανικού Ακυρωτικού, BGHSt 34, 124 ; 37, 289; 47, 383; BGH NStZ 05, 228, BGH NStZ – RR 10, 236.

²⁹³ Βλ. BGH, NJW 2016, 884 (Urteil vom 23.9.2015 -2StR 434/14 με παραπομπές σε BGHSt 40, 299, 301 = NJW 1995, 142, BGH, NStZ 1996, 434), BGH StrVert 83, 501; NStZ 85, 165, Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 266επ. πλαγιάρ. 761, 293επ., Rudolf Rengier, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2017, σελ. 373 πλαγιάρ. 19επ., Kristian Kühl, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2017, σελ. 805 πλαγιάρ. 110επ., Bernd Heinrich, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 526 πλαγιάρ. 1226, Joecks in Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band 1, 2017, § 25, σελ. 1279 πλαγιάρ. 195επ., Heine/Weißer in Schönke/Schröder, Strafgesetzbuch, Kommentar, 2014, § 25, σελ. 531 πλαγιάρ. 67επ., **κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία και με την επισήμανση ότι η άποψη του γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου αποτελεί και την κρατούσα άποψη στη Νομική Θεωρία.**

Μια άποψη, την οποία υποστήριξε μεταξύ άλλων Πανεπιστημιακών και ο διακεκριμένος Καθηγητής του Ποινικού Δικαίου και της Ποινικής Δικονομίας Claus Roxin, απαιτεί στα πλαίσια του άρθρου 25 παρ. 2 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα από κάθε συναυτουργό **μια για το αποτέλεσμα της πράξης ουσιώδη συνεργασία κατά το στάδιο της εκτέλεσής.** Σύμφωνα με αυτή την άποψη ένας αρχηγός συμμορίας, **ο οποίος συνέταξε το σχέδιο του εγκλήματος και προσδιόρισε την εκτέλεσή του σε όλες τις λεπτομέρειες,** θα ήταν όχι συναυτουργός αλλά μόνον ηθικός αυτουργός, εάν οι συνεργάτες του μόνον θα εκτελούσαν σύμφωνα με το σχέδιο και τη συμφωνία το έγκλημα (όπως π.χ. μια διάρρηξη οικίας και κλοπή), ενώ αυτός για να αποτρέψει κάθε υποψία από τον εαυτό του και τη συμμορία του κατά τον χρόνο της πράξης θα επισκεπτόταν μια θεατρική παράσταση και στο διάλειμμα θα συνομιλούσε με πολλά πρόσωπα. Αλλά ακόμα και σ' αυτή την περίπτωση θα ήταν κατά την άποψη του Claus Roxin **συναυτουργός, εάν αυτός (χωρίς παρουσία στον τόπο της αξιόποινης πράξης) θα βρισκόταν σε συνεννόηση με τη συμμορία του μέσω τηλεφώνου και θα ασκούσε τη διεύθυνση πάνω στην ενεργοποίηση και δραστηριότητα αυτής.**²⁹⁴

Για την άποψη αυτή γράφουν χαρακτηριστικά οι Wessels/Beulke/Satzger με παραπομπές στη Νομολογία του Γερμανικού Ακυρωτικού και στη συντριπτική πλειονότητα των Γερμανών Πανεπιστημιακών τα εξής : «Η άποψη αυτή δεν πείθει, επειδή ο αρχηγός συμμορίας, ο οποίος αναλαμβάνει τον σχεδιασμό και την οργάνωση, **συνδιαμόρφωσε ουσιωδώς τη διαδρομή της αξιόποινης πράξης,** έτσι ώστε το αποτέλεσμα σε κάθε περίπτωση είναι το έργο και της δικής του σε σχέση με τον στόχο κατευθυντήριας και συνδιαμορφωτικής βούλησης. Αυτός δεν παροτρύνει απλώς τρίτους σε μια ξένη γι' αυτόν πράξη, αλλά διαπράττει με ενσυνείδητη και ηθελημένη συνεργασία με τους συνεργάτες του μια κοινή πράξη, **η οποία είναι τουλάχιστον και δικό του έργο.** Ενόψει του κατευθυντήριου ρόλου του και της υπερέχουσας λειτουργίας της συνεισφοράς του στην πράξη δεν θα ήταν ορθοδίκαιο να τον μεταχειριστούμε ως περιθωριακή φυσιογνωμία στο έγκλημα και να τον τιμωρήσουμε μόνον ως ηθικό αυτουργό. Και από την άποψη της θεωρίας για την κυριαρχία πάνω στην πράξη **δεν υφίσταται καμιά αφορμή για να περιορίσουμε την κοινή εκτέλεση (συνεκτέλεση) υπό την έννοια του άρθρου 25 παρ. 2 στη συνεργασία κατά το στάδιο εκτέλεσης της πράξης. Ουσιώδεις είναι μόνο το ότι η προγενέστερα παρασχεθείσα συνεισφορά εξακολουθεί να επενεργεί κατά τη διάρκεια της τέλεσης του επακολουθούντος εγκλήματος και τούτο καλύπτεται από την αρχική συναπόφαση για την πράξη.**»²⁹⁵

²⁹⁴ Claus Roxin, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, 2003, § 25 Rn 200, 210. **Άμεση ή αναγκαία συνέργεια** (άρθρο 46 παρ. 1 περ. β ΠΚ : «Με την ποινή του αυτουργού τιμωρείται επίσης ... όποιος με πρόθεση παρέσχε άμεση συνδρομή στο δράστη κατά τη διάρκεια αυτής της πράξης και στην εκτέλεση της κύριας πράξης») γίνεται δεκτή στην Ελλάδα, όταν δεν υφίσταται η ζωντανή παρουσία και δράση στον τόπο του εγκλήματος πλην όμως υφίσταται η **βασική συνέπεια της ζωντανής παρουσίας** που είναι η δυνατότητα συνεχούς επικοινωνίας, διάγνωσης και ανταπόκρισης στις εκάστοτε αναφερόμενες δυσχέρειες του εγκληματικού εγχειρήματος: βλ. Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 485επ., 489, όπου ο Συγγραφέας θεωρεί με παραπομπή σε απόψεις του Ανδρουλάκη και του Δημάκη **άμεσο συνεργό** τον «καθοδηγητή» Α, ο οποίος γνωρίζει «απέξω κι ανακατωτά» τους χώρους του μουσείου και τα μέτρα ασφαλείας του και καθοδηγεί από το κινητό του τον Β και τον Γ, οι οποίοι έτσι καταφέρνουν και αφαιρούν τον πολύτιμο πίνακα που είχαν «βάλει στο μάτι» από καιρό.

²⁹⁵ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 268 πλαγιαίρ. 764 : «Eine Ansicht im Schrifttum verlangt im Rahmen des § 25 II von jedem Mittäter eine für den Erfolg der Tat wesentliche **Mitwirkung im Ausführungsstadium** ... Ein Bandenchef, der den Tatplan entworfen und seine Durchführung in allen Einzelheiten festgelegt hat, wäre hiernach nicht Mittäter, sondern nur Anstifter, wenn seine Komplizen die Tat (wie etwa einen Einbruchsdiebstahl) verabredungsgemäß allein ausführen, während er selbst (um jeden Verdacht von sich und seiner Bande abzulenken) zum Tatzeitpunkt eine Theatervorstellung besucht. Mittäter soll er freilich dann sein, wenn er (ohne Anwesenheit am Tatort) per Funk oder Telefon mit seiner Bande in Verbindung bleibt und so ihren Einsatz leitet (Roxin, JA 79, 519, 522; ders., AT II § 25 Rn 200, 210). Diese Ansicht überzeugt nicht, weil der Bandenchef, der die Planung und die Organisation übernimmt, **den Tatablauf wesentlich mitgestaltet**, so daß der Erfolg in jedem Falle auch das Werk seines zielstrebig lenkenden und mitgestaltenden Willens ist. Trotz fehlender Mitwirkung am Kerngeschehen **veranlasst er nicht Dritte zu einer für ihn „fremden“ Tat**, sondern begehrt in bewusstem und gewolltem Zusammenwirken mit seinen Komplizen **eine gemeinschaftliche Tat, die (zumindest auch) sein eigenes Werk ist.** Angesichts seiner leitenden Rolle und der überragenden Funktion seines Tatbeitrags wäre es nicht sachgerecht, ihn als Randfigur des Geschehens zu behandeln und lediglich als Anstifter zu bestrafen (wie hier BGHSt 33, 50, 53; BGH wistra 99, 386 ...; JR 00,

Όλα αυτά συμπυκνώνει και παρουσιάζει με εντυπωσιακές παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία ο Καθηγητής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Tübingen **Kristian Kühn**, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 2017, σελ. 799επ., 805επ., § 20 πλαγιάρ. 100επ., 110επ., με τα εξής : «Der “springende Punkt” der gesetzlichen Regelung der Mittäterschaft ist nun, dass nach § 25 II in diesen Fällen gemeinschaftlicher Tatbegehung jeder Beteiligte Täter der gemeinschaftlich geplanten und begangenen Tat ist, **auch wenn er die Tat nicht eigenhändig ausführt** (vgl. BGH NJW 2016, 884). Jedem Mittäter werden die abgesprochenen Tatbeiträge der anderen Mittäter so zugerechnet, als habe er sie eigenhändig verwirklicht (sog. **Wechselseitige Zurechnung**). Wer das Opfer z.B. festgehalten hat, begeht wie derjenige, der zugeschlagen hat, eine Körperverletzung gem. § 223, weil ihm die schläge des anderen zugerechnet werden; ... Auch bei Tötungs- und Körperverletzungsdelikten wie §§ 211, 212, 223, 224 muss nicht jeder Mittäter die Tötungs- oder Verletzungshandlung (z.B. der Schuss oder der Schlag) selbst ausführen, sie kann ihm unter der Voraussetzung des § 25 II (“gemeinschaftlich”) zugerechnet werden (BGH NSTZ-RR 2000, 327-Tötungsdelikt); BGHSt 47, 383, 385; BGH NSTZ 2003, 662 – Körperverletzungsdelikte u. 2008, 273, 275 - Mord) ... Ob auch die auf Tatbeiträge im Ausführungsstadium beschränkte Auffassung zu eng ist, muss mit einem Blick auf die **Tatbeiträge**, die bei der Planung und im Vorbereitungsstadium geleistet werden, untersucht werden. Diese Beiträge können nämlich von unterschiedlichem Gewicht im Hinblick auf die später von dem/den anderen ausgeführte Tat sein. Nur solche Beiträge im Vorbereitungsstadium, die von erheblicher Bedeutung für die Ausführung der Tat sind, d.h. in dieser weiterwirken, können Mittäterschaft begründen. Als “Paradebeispiel”, das auch die Rechtsprechung beschäftigt (BGHSt 33, 53), gilt der Fall des **“Bandenschefs”**, der zwar bei der Ausführung nicht präsent ist, aber die Täter in der Hand hat. Dies reicht der engen Auffassung nur dann, wenn der Bandenschef “von einer Befehlszentrale aus telefonisch, per Funkspruch oder durch Mittelsmänner die einzelnen Ausführungshandlungen durch Weisungen dirigiert oder koordiniert”. Eine solche aktuelle Verbindung zwischen Bandenschef und den Tatausführenden Bandenmitgliedern ist aber nicht zu verlangen. Zwar wird von der engen Auffassung auch keine Anwesenheit des Mittäters am Tatort verlangt, doch wird zu wenig berücksichtigt, dass das Gelingen der Tat entscheidend von der genauen Planung und Organisation durch den Bandenschef oder sonstigen Organisatoren abhängen kann. Steht erst der Plan, so rollt die Ausführung fast von alleine ab. **Bei wertender Betrachtung ist deshalb in solchen Fällen entscheidender Vorbereitungsakte der Planungs- und Organisationsbeitrag im Vorbereitungsstadium dem Körperlich erbrachten Tatbeitrag im Ausführungsstadium gleichrangig und deshalb mittäterschafts-begründend. Unwesentliche Tatbeiträge**, die im Vorbereitungsstadium geleistet werden, begründen keine Mittäterschaft.»

V. Συμπεράσματα

Από τα παραπάνω εκτιθέμενα σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο της συνεκτέλεσης ως αντικειμενικού στοιχείου της συναυτουργίας στη **γερμανική Νομολογία και Νομική Θεωρία** συνάγονται αβίαστα τα ακόλουθα : Συνεκτέλεση είναι δυνατή, εφόσον υφίσταται συναπόφαση,

423; BGH NSTZ 03, 253; *Beulke*, Anm. JR 80, 423; S/S Heine, Vorbem. §§ 25ff Rn 74; Gaede, JuS 03, 777; Gropp, AT § 10 Rn 85f; v. Heintschel-Heinegg, Prüfungstraining, Rn 150; *Jakobs*, AT 21/52; ders., Puppe-FS, S. 547; *Jescheck/Weigend*, AT § 63 III 1; MK-Joecks, § 25 Rn 176; *Küpper*, GA 1986, 437, 444; *Maurach/Gössel/Zipf*, AT/2 § 49 Rn 30, 36; S/S/W-StGB-Murmann, § 25Rn 42; Otto, Jura 98, 410; Rengier, JuS 10, 281; *Stratenwerth/Kuhlen*, AT § 12 Rn 94). **Auch vom Standpunkt der Tatherrschaftslehre aus besteht kein Anlass, die gemeinschaftliche Begehung i. S. des § 25 II auf die tatsächliche oder zumindest geplante Mitwirkung im Ausführungsstadium zu beschränken.** Wesentlich ist nur, dass der vorher geleistete Beitrag während des nachfolgenden Tatgeschehens fortwirkt (BGHSt 37, 289) und dieses vom ursprünglichen Tatentschluss gedeckt ist (BGH NSTZ 09, 25 m. zust. Anm. Roxin, NSTZ 09, 7)».

ακόμα και όταν δεν διαπιστώνεται συνεργασία κατά τη διάρκεια της τέλεσης του εγκλήματος, δηλαδή έστω και αν κάποιος πρόσωπο δεν πραγματώνει κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Κατά τη Νομολογία και την κρατούσα άποψη στη Νομική Θεωρία αρκεί με βάση την κοινή βούληση υπό ορισμένες περιστάσεις και η επιχείρηση μιας μόνον προπαρασκευαστικής ή υποστηρικτικής ή και βοηθητικής πράξης και μάλιστα αρκεί μια καθαρά διανοητική συνεργασία. **Στην περίπτωση αυτή ερευνάται, αν το «έλλειμμα συμμετοχής» κατά την πραγματική εκτέλεση της πράξης εξισορροπείται από το σημαντικό στοιχείο του συνδιαμορφωτικού σχεδιασμού του εγκλήματος και από τη δυνατότητα της συγκυριαρχίας πάνω στην πράξη (στο έγκλημα).**

Συναυτουργία κατά τα ως άνω υπάρχει, όταν ένας συμμετοχος στην αξιόποινη πράξη με τη συνεισφορά του δεν θέλει μόνο να προαγάγει ξένη συμπεριφορά, αλλά αυτή η συνεισφορά του πρόκειται να είναι μέρος μιας κοινής δραστηριότητας και θέλει να έχει μια στενή σχέση με την πράξη (το έγκλημα). **Ουσιώδη κριτήρια** για την κατόπιν αξιολόγησης των περιστάσεων διαπίστωση της στενής αυτής σχέσης μπορούν να ανιχνευθούν στον 1) συνδιαμορφωτικό σχεδιασμό του εγκλήματος, 2) στον βαθμό του ίδιου συμφέροντος στο αποτέλεσμα της αξιόποινης πράξης, 3) στη βούληση να είναι ο συμμετοχος ισότιμος εταίρος με τους άλλους και φορέας ίσων δικαιωμάτων, 4) στην έκταση της συμμετοχής του στην πράξη, η οποία εκδηλώνεται με μια προπαρασκευαστική ή υποστηρικτική ή και βοηθητική πράξη σε σχέση με την τέλεση του εγκλήματος ή και με **μια καθαρά διανοητική συνεργασία**, και 5) στη δυνατότητα της συγκυριαρχίας του πάνω στην πράξη (στο έγκλημα), δηλαδή στην ασκούμενη κυριαρχία πάνω στην πράξη ή τουλάχιστον στη βούληση για συγκυριαρχία πάνω στην πράξη, έτσι ώστε διεκπεραίωση – εκτέλεση και έκβαση της αξιόποινης πράξης (σ' αυτήν συμπεριλαμβάνεται και η αναστολή ή η ματαίωση του εγκλήματος) να εξαρτώνται καθοριστικά από τη βούληση και αυτού του συμμετόχου. Ο συναυτουργός συνδιαμορφώνει ουσιαστικά τη διαδρομή της πράξης, πολλές φορές αναλαμβάνοντας και τον σχεδιασμό και την οργάνωση του εγκλήματος, έτσι ώστε το αποτέλεσμα σε κάθε περίπτωση **είναι το έργο και της δικής του** σε σχέση με τον στόχο κατευθυντήριας και συνδιαμορφωτικής βούλησης. Αυτός δεν παροτρύνει απλώς τρίτους σε μια ξένη γι' αυτόν πράξη, αλλά διαπράττει με ενσυνείδητη και ηθελημένη συνεργασία με τους συνεργάτες του μια κοινή πράξη, η οποία είναι τουλάχιστον **και δικό του έργο** (6ο κριτήριο). Ουσιώδες κριτήριο για την αποδοχή συναυτουργίας είναι κυρίως η συναπόφαση ή ο κοινός δόλος και επιπλέον το γεγονός ότι στα πλαίσια της συναπόφασης για την τέλεση του εγκλήματος **η προγενέστερα παρασχεθείσα συνεισφορά εξακολουθεί να επενεργεί** κατά τη διάρκεια της τέλεσης του επακολουθούστος εγκλήματος (7ο κριτήριο). Αντίθετα, συνέργεια υφίσταται, όταν ο συμμετοχος ως **περιθωριακή φυσιογνωμία** στο έγκλημα προβαίνει **σε μια κατώτερης σημασίας δραστηριότητα** σε σχέση με την κύρια πράξη και **βρίσκεται κατά κανόνα μόνο σε μια απόμακρη σχέση με την κύρια πράξη, μην έχοντας το ίδιο με τον αυτουργό υλικό ή άλλο συμφέρον** στην επίτευξη του αξιόποινου αποτελέσματος. Ο συνεργός παρέχει απλώς με πρόθεση (γνώση και βούληση) συνδρομή στον αυτουργό, για να διαπράξει την αξιόποινη πράξη, διευκολύνοντας, ενισχύοντας ή προωθώντας την τέλεσή της με υλική ή ψυχική υποστήριξη και βοήθεια (π.χ. με την παροχή διαρρηκτικού εργαλείου, με τη μεταφορά του δράστη στην οικία, στην οποία θα εισέλθει για να κλέψει, με την παροχή πληροφοριών για τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες του θύματος, με την παροχή πληροφοριών για τη δυνατότητα απενεργοποίησης ενός συναγερμού, με τη ρητή ή σιωπηρή ενθάρρυνση για την τέλεση της ήδη αποφασισθείσας πράξης κ.λπ.), και ενεργεί έτσι **μην προσδοκώντας υλικό ή άλλο όφελος ή προσδοκώντας ελάχιστο όφελος σε σχέση με το επιδιωκόμενο παράνομο όφελος.**²⁹⁶

²⁹⁶ Βλ. BGH, NJW 2016, 884 (Urteil vom 23.9.2015 -2StR 434/14 με παραπομπές σε BGHSt 40, 299, 301 = NJW 1995, 142, BGH, NStZ 1996, 434), BGH StrVert 83, 501; NStZ 85, 165, Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 266επ. πλαγιαίρ. 761, 293επ., Rudolf Rengier, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2017, σελ. 373 πλαγιαίρ. 19επ., Kristian

Η Νομολογία του Αρείου Πάγου είναι βεβαίως αντιφατική. Η συνεχής όμως επίκληση από τα Τμήματα του Αρείου Πάγου της ιστορικής απόφασης της ΟΛΑΠ 50/1990 (Νομικό Βήμα 1990, 320, ή Ποινικά Χρονικά 1990, 951), που δεν απαίτησε σε υπόθεση πλαστογραφίας εξειδίκευση των ενεργειών του κάθε συναυτουργού,²⁹⁷ το βούλευμα του ΣυμβΑΠ 701/2009, www.areiospagos.gr (: «... **στοιχειοθετείται δε η πλαστογραφία ακόμα και αν πλείονες συναποφάσισαν να καταρτίσουν πλαστό έγγραφο, ανέθεσαν δε το έργο αυτό σε έναν εξ αυτών, καθόσον, ως ελέχθη, το κρίσιμο στοιχείο είναι άπαντες των συναυτουργών να τελούν εν γνώσει της πρόθεσης μεταξύ τους για την τέλεση το αυτού εγκλήματος** (ΑΠ 767/1999, ΑΠ 144/1992 ΠΧρ. ΜΒ 400, ΑΠ 1439/1989 ΠΧρ. Μ 716, ΑΠ 819/1989 ΠΧρ. Μ 181)»), η απόφαση του ΑΠ 950 / 2007, www.areiospagos.gr (: «Ειδικότερα το Τριμελές Πλημμελειοδικείο διέλαβε στο σκεπτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, ειδική σκέψη **για την κατά συναυτουργία από τους αναιρεσιόντες τέλεση του εγκλήματος της παράβασης του άρθρου 79 του Ν. 5960/1933, με την παραδοχή**

Kühl, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2017, σελ. 805 πλαγιάρ. 110επ., Bernd Heinrich, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 526 πλαγιάρ. 1226, Joecks in Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band 1, 2017, § 25, σελ. 1279 πλαγιάρ. 195επ., Heine/Weißer in Schönke/Schröder, Strafgesetzbuch, Kommentar, 2014, § 25, σελ. 531 πλαγιάρ. 67επ., **κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία και με την επισήμανση ότι η άποψη του γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου αποτελεί και την κρατούσα άποψη στη Νομική Θεωρία.** Τα ως άνω κριτήρια που δέχεται η κρατούσα άποψη στη Γερμανία για τον προσδιορισμό της συνεκτέλεσης αναφέρονται και από τους Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 344επ., 351επ., όπου μάλιστα αυτοί επισημαίνουν, αν και διαφωνούν, ότι από το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο (BGHSt 37, 289) έγινε δεκτή συναυτουργία και για τον συμμετοχο στην ακόλουθη περίπτωση απραξίας : Ο Α και ο Β δεν επέστρεψαν στη φυλακή μετά από μια άδεια. **Και οι δύο συμφώνησαν και συναποφάσισαν να πυροβολήσουν αδιακρίτως και εν ανάγκη να σκοτώσουν αστυνομικούς σε περίπτωση απειλούμενης σύλληψής τους.** Όταν έπεσαν σε έναν αστυνομικό έλεγχο, ο Α έσυρε το όπλο του από τον φόβο του θανάτου (δεν μετανόησε) και έμεινε άπρακτος, σήκωσε τα χέρια σε ένδειξη πρόθεσης να παραδοθεί και τελικά τράπηκε σε φυγή, κάτι όμως που ο Α δεν παρατήρησε καθόλου και έτσι δεν επηρεάστηκε. Το δικαστήριο της ουσίας καταδίκασε τον Β ένεκα συναυτουργίας σε ανθρωποκτονία με πρόθεση κατά συρροή και σε απόπειρα ανθρωποκτονίας κατά συρροή. Το Ακυρωτικό Δικαστήριο επικύρωσε αυτή την καταδίκη, θεωρώντας, ότι η απραξία του Β (το έλλειμμα συμμετοχής στις ανθρωποκτονίες και στις απόπειρες) εξισοροπούσαν από το κοινό σχέδιο που συνδιαμόρφωσε με τον Α, από το μεγάλο συμφέρον που είχε ο Β (όπως ακριβώς και ο Α) να μη συλληφθεί ξανά από αστυνομικούς και από τη συγκυριαρχία που είχε πάνω στην πράξη με το να διαβεβαιώσει τον Α ότι σε μια ενδεχόμενη αντιπαράθεση με αστυνομικούς δεν θα έμενε μόνος του αλλά θα επικουρούσαν από αυτόν, τον Β, ο οποίος θα πυροβολούσε και αυτός αστυνομικούς για να εμποδίσει τη σύλληψή τους και τον επανεγκλεισμό τους στη φυλακή. Όσο και αν φαίνεται υπερβολικά αυστηρή η μεταχείριση που επιφύλαξε το Γερμανικό Ακυρωτικό στον Β, κατά την προσωπική μου άποψη η απόφασή του ήταν ορθή και δικαίη. Ο Β υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις είχε επιρροή πάνω στη βούληση και στη συμπεριφορά του Α, δηλαδή συγκυριαρχία στην τέλεση των αξιόποινων πράξεών του, ίδια και ισχυρότερη σε σχέση με τον ηθικό αυτουργό, που τιμωρείται με την ποινή του αυτουργού. Αν υποθέσουμε, ότι ο Β (ως ηθικός αυτουργός) ήταν ένας συγκρατούμενος ηλικιωμένος, ο οποίος δεν θα μπορούσε να κάνει αστραπιαία χρήση όπλου αλλά θα έπειθε τον Α να πυροβολήσει σε περίπτωση ελέγχου και να σκοτώσει αστυνομικούς για να μην επανεγκλεισθούν στη φυλακή και προπαντός για «να μην χαράμισει τα νιάτα» του ο Α στη φυλακή, στην περίπτωση αυτή του ηθικού αυτουργού ο Α διαμορφώνει ανθρωποκτόνα βούληση, **αν και έχει να δώσει ένα πιτάκι αγώνα μόνος του.** Όμως στην περίπτωση της συναπόφασης, με βάση την οποία ο Α θεωρεί, ότι μαζί με τον Β θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν από κοινού τους αστυνομικούς, διαμορφώνει αυτός ανθρωποκτόνα βούληση, αισθάνεται περισσότερο ασφαλής, επειδή είναι πεπεισμένος ότι θα βοηθήσει και ο Β, και **έτσι είναι περισσότερο αποφασισμένος να τελέσει έγκλημα.**

²⁹⁷ Μετά από αυτή την απόφαση, την οποία ακολουθούν στη συντριπτική τους πλειονότητα οι αποφάσεις του Αρείου Πάγου και των κατώτερων δικαστηρίων, γίνεται δεκτό ότι είναι δυνατή η τέλεση πλαστογραφίας από περισσότερους κατά συναυτουργία και ότι δεν απαιτείται να εξειδικεύονται οι ενέργειες του καθενός συναυτουργού. **Είναι αδιάφορο αν το έγκλημα τελείται από τον ένα μόνο ιδιοχείρως και αρκεί η σύμπτωση της θέλησης όλων των άλλων στην κατάρτιση από τον ένα.** Αρκεί η αναφορά στην καταδικαστική απόφαση των πραγματικών περιστατικών βάσει των οποίων το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο δράστης συμμετείχε στην τέλεση του εγκλήματος ως συναυτουργός. Μάλιστα, είναι αδιάφορο αν η πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης συντελείται από όλους τους συμμετόχους κατά τον ίδιο τρόπο και με την αυτή ενέργεια (ΣυμβΑΠ 637/1999, ΠοινΔικ 2000, 245) : βλ. Ε. Καμπέρου-Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 1410επ., **με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία του Αρείου Πάγου.**

ότι οι τελευταίοι ως ομόρρυθμα μέλη και διαχειριστές της παραπάνω ομόρρυθμης εταιρίας, από κοινού συναποφάσισαν και εξέδωσαν την επίμαχη επιταγή και δεν απαιτείτο, για την πληρότητα της αιτιολογίας, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στην νομική σκέψη, να διευκρινίσει ποίος από τους δύο συμπλήρωσε τα από τον νόμο απαιτούμενα στοιχεία επί του εντύπου αυτής και έθεσε την υπογραφή του στη θέση του εκδότη, αφού οι επί μέρους πράξεις πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος μπορεί να είναι διαδοχικές ...»), η απόφαση του ΑΠ 584 / 2015, www.areiospagos.gr (: «Ακόμη όμως και αν γίνει δεκτός ο ισχυρισμός του 2ου κατηγορουμένου ότι "δεν έθεσε υπογραφή" στις επίδικες συναλλαγματικές, δεν αίρεται η ποινική ευθύνη αυτού (του 2ου κατηγορουμένου) ως συναυτουργού της επίδικης αξιόποινης πράξης, διότι η κατάρτιση των επίδικων πλαστών συναλλαγματικών διενεργήθηκε μετά από κοινή απόφαση αμφοτέρων των κατηγορουμένων, με σκοπό να τεθούν τα πλαστά αξιόγραφα σε κυκλοφορία, ήτοι να προεξοφληθούν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, για να αποκομίσουν οι κατηγορούμενοι, ως μέτοχοι και εκπρόσωποι των ανωτέρω εταιριών τους, χρηματικά ποσά που ήταν απολύτως αναγκαία για την περαιτέρω λειτουργία των εταιριών τους και τη συνέχιση της οικοδομικής δραστηριότητάς τους. Ο ισχυρισμός του 2ου κατηγορουμένου ότι δεν υφίσταται ωφέλεια του ίδιου ή των ανωτέρω εταιριών από τις επίδικες επιμέρους πράξεις πλαστογραφίας που (σύμφωνα με τον ισχυρισμό του) διενέργησε ο 1ος κατηγορούμενος, αξιολογείται ως ουσιαστικά αβάσιμος, διότι τα χρήματα που προέρχονταν από την προεξόφληση των επίδικων πλαστών συναλλαγματικών, πιστώνονταν στους τραπεζικούς λογαριασμούς των ανωτέρω εταιριών ... των κατηγορουμένων και όχι σε ατομικούς τραπεζικούς λογαριασμούς του 1ου κατηγορουμένου, με συνέπεια να αποβαίνει αυταπόδεικτη η ωφέλεια, την οποία αποκόμιζαν οι εταιρίες των κατηγορουμένων και, περαιτέρω, ο 2ος κατηγορούμενος από την κατάρτιση και από τη χρήση (προεξόφληση) των επίδικων πλαστών αξιόγραφων. ... Με αυτά που δέχθηκε, το Δικαστήριο της ουσίας διέλαβε στην αναιρεσιβαλλομένη απόφασή του την απαιτούμενη από τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος και του ΚΠοινΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ...»), η απόφαση ΑΠ 742/2007, www.areiospagos.gr, που δέχθηκε κλοπή κατά συναυτουργία και κατ' εξακολούθηση, μολονότι η αναιρεσεύουσα επιτηρούσε μόνο τον χώρο, ώστε η συγκατηγορούμενη της να αφαιρεί από το χρηματοκιβώτιο της υπηρεσίας χρηματικά ποσά, τα οποία στη συνέχεια με βάση το κοινό σχέδιο μοιράζονταν, η απόφαση του ΑΠ 1588/2000, ΠοινΧρον 2001, 633, που δέχθηκε, ότι αυτός που περίμενε έξω από την τράπεζα με αναμμένη τη μηχανή του αυτοκινήτου για να φυγαδεύσει τους δράστες είναι συναυτουργός ληστείας, πρόδηλα λαμβάνοντας υπόψη **το κριτήριο της ίσης συμμετοχής στη λεία** που θα αποκόμιζαν από τη ληστεία, μολονότι στην περίπτωση αυτή ο οδηγός του αυτοκινήτου δεν πραγμάτωσε κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της ληστείας, ούτε το στοιχείο της παράνομης βίας ούτε και το στοιχείο της αφαίρεσης ξένου κινητού πράγματος και άλλες αποφάσεις δείχνουν ότι **το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο έχει δεχθεί και τρίτη μορφή συνεκτέλεσης στη συναυτουργία, στην οποία ο συναυτουργός δεν χρειάζεται να έχει πραγματώσει κάποιο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, συμπλέοντας έτσι, χωρίς όμως να συνδέεται ρητά με αυτήν, με τη γερμανική Νομολογία και Νομική Θεωρία**. Είναι άξιο επισήμανσης, ότι ο Άρειος Πάγος συνήθως χρησιμοποιεί τη διατύπωση **«Η σύμπραξη στην εκτέλεση της κύριας πράξης μπορεί να συνίσταται ή στο ότι καθένας πραγματώνει την όλη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων ταυτόχρονες ή διαδοχικές»**, αποφεύγοντας έτσι να αναφέρει, ότι η συναυτουργία στοιχειοθετείται, όταν όλοι οι φερόμενοι ως συναυτουργοί έχουν πραγματώσει μέρος τουλάχιστον της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος (όπως πράττει η Νομική Θεωρία).

Επομένως, στη διατύπωση **«ή ότι το έγκλημα πραγματώνεται με συγκλίνουσες επί μέρους πράξεις των συμμετόχων ταυτόχρονες ή διαδοχικές»** είναι δυνατό να συμπεριλαμβάνονται και

η περίπτωση της συνεκτέλεσης με καταμερισμό εργασίας και πραγμάτωση των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και η περίπτωση της συνεκτέλεσης με προπαρασκευαστικές ή υποστηρικτικές ή και βοηθητικές πράξεις που δεν πραγματώνουν κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Το προβαλλόμενο από την ελληνική Νομική Θεωρία επιχείρημα ότι, αν γίνει δεκτή η τρίτη μορφή συνεκτέλεσης, τότε παραβιάζεται η θεμελιώδης αρχή *nullum crimen sine lege* δεν ευσταθεί, αφενός γιατί στη Γερμανία, στην οποία σέβονται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και στην οποία υπάρχει το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο που ελέγχει τον σεβασμό ή την παραβίαση των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων, ουδέποτε ανέκυψε ζήτημα αντισυνταγματικότητας και αφετέρου γιατί ο όρος «τέλεσαν από κοινού» του άρθρου 45 ΠΚ, όπως και ο αντίστοιχος γερμανικός, μπορεί να ερμηνευθεί με βάση μια **διασταλτική ερμηνεία**, η οποία επιτρέπεται στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, και όταν επιχειρείται σε βάρος του δράστη, χωρίς να συνιστά (απαγορευόμενη) αναλογία νόμου,²⁹⁸ και να συμπεριλάβει και τις τρεις μορφές συνεκτέλεσης.

Ενόψει όλων αυτών και ιδιαίτερα της ισότιμης, από τη σκοπιά του αδίκου και της ενοχής, βαρύτητας και ποινικής απαξίας των συμπεριφορών των συμμετόχων σε καθένα από τα προαναφερθέντα στην αρχή του παρόντος παραδείγματα θα πρέπει να υιοθετηθεί ομόφωνα από την ελληνική Νομική Θεωρία και Νομολογία η γερμανικής αντίληψης συνεκτέλεση στη συναυτουργία με τις τρεις μορφές. Αυτή η *de lege lata* (και όχι ασφαλώς *de lege ferenda*) επιλογή επιβάλλεται και για έναν άλλο λόγο. Θα συνιστούσε μέσα στο σύστημα του ελληνικού Ποινικού Δικαίου **απαράδεκτη και ανεπίτρεπτη με βάση την αρχή της ενότητας της έννομης τάξης αξιολογική αντινομία (= αντιφατική αξιολόγηση και άνιση μεταχείριση ουσιωδώς παρόμοιων καταστάσεων, που προσβάλλει την αρχή της ισότητας και την ιδέα της ουσιαστικής δικαιοσύνης)**, προκαλούμενη όχι από τον Νομοθέτη²⁹⁹ αλλά από τον κακό χειρισμό του Εφαρμοστή του Δικαίου, το να τιμωρείται στα ως άνω προαναφερθέντα παραδείγματα και σε περιπτώσεις με παρεμφερή χαρακτηριστικά ο ένας από τους συμμετόχους με την ποινή του αυτουργού και ο άλλος να τιμωρείται, αν και προέβη σε συμπεριφορά ισότιμης, από τη σκοπιά του αδίκου και της ενοχής, βαρύτητας και ποινικής απαξίας, επειδή στο πρόσωπό του διαπιστώνεται απλά και μόνο έλλειμμα εκτελέσεως κατά την τέλεση της πράξης, κατά την πραγμάτωση δηλαδή των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, με την ποινή του απλού συνεργού, στον οποίο βασικά επιβάλλεται ποινή ελαττωμένη κατ' άρθρο 83 ΠΚ και κατ' εξαίρεση μόνον (στην πράξη μάλλον ή ίσως ποτέ) η ποινή του αυτουργού (άρθρο 47 παρ. 1, 2 ΠΚ). Σε μια τέτοια περίπτωση θα ερμηνευόταν η διάταξη του άρθρου 45 ΠΚ με **καθαρά τυπολογικά κριτήρια**, δηλαδή με βάση είτε την εκτέλεση όλης της αντικειμενικής υπόστασης είτε την εκτέλεση τουλάχιστον μέρους αυτής από όλους τους συναυτουργούς, ενώ θα έμεναν εκτός δικαστικής αξιολόγησης και θα αγνοούνταν **τα ουσιαστικά και σημαντικά κριτήρια και στοιχεία της υπόθεσης**.³⁰⁰ Την **τυπική αντικειμενική θεωρία** για τον προσδιορισμό της έννοιας της

²⁹⁸ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 35επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία, Αρ. Χαραλαμπίκη, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2016, σελ. 83επ., Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Τόμος Ι, 2007, σελ. 68, Ε. Καμπέρου-Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 8.

²⁹⁹ Για τις **αξιολογικές αντινομίες** βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 117επ., 212επ.

³⁰⁰ Για **τυπολατρική προσέγγιση του ζητήματος και περιφρόνηση ουσιαστικών και σημαντικών κριτηρίων** δεν πρόκειται άραγε, όταν η κρατούσα γνώμη δεν δέχεται συναυτουργία στα προαναφερθέντα ένδεκα παραδείγματα αλλά δέχεται βιασμό κατά συναυτουργία με συνουσία (= ένωση των γεννητικών μορίων !) και για τους δύο στην περίπτωση, κατά την οποία η Α ακινητοποιεί, χρησιμοποιώντας σωματική βία, τη Β και ο Γ τελεί συνουσία με αυτή ; βλ. αντί άλλων Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ΙΙ. Απόπειρα και Συμμετοχή, 2004, σελ. 160επ. υποσημ. 3, Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, άρθρ. 45 πλαγιάρ. 12, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 418, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

συνεκτέλεσης επικαλείται η κρατούσα άποψη στην Ελλάδα,³⁰¹ την οποία οι Γερμανοί έχουν εγκαταλείψει αμετάκλητα σήμερα και από 25 και πλέον ετών.³⁰² Το αξιοπερίεργο είναι ότι, ενώ η ελληνική Νομική Θεωρία του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου μεταβαίνει αποκλειστικά στη Γερμανία, πηγάζει από αυτή και επικαλείται μόνο τη γερμανική Νομική Θεωρία και Νομολογία για να υποστηρίξει ορισμένη νομική άποψη και να κατισχύσει των άλλων, **στην εξεταζόμενη περίπτωση αρνείται πεισματικά να μεταβάλει άποψη και να συμπλεύσει με τα σύγχρονα δεδομένα.**³⁰³

VI. Απαντήσεις στα τεθέντα παραδείγματα

Σε όλα τα παραδείγματα που αναφέρθηκαν στην «**Εισαγωγή στην προβληματική**» διαπιστώνονται κάθε φορά, εκτός από τη συναπόφαση ή τον κοινό δόλο για την τέλεση του εγκλήματος ως προς όλες τις λεπτομέρειες, και όλα σχεδόν τα κατά τη γερμανική Νομολογία και Νομική Θεωρία χαρακτηριστικά του συναυτουργού, όπως ιδιαίτερα το υλικό συμφέρον στην επέλευση του αποτελέσματος του εγκλήματος που μετουσιώνεται στην εξίσου διανομή του παράνομου περιουσιακού οφέλους (**το υλικό όφελος και συμφέρον έχει λάβει υπόψη επανειλημμένα και ο Άρειος Πάγος !**) και το άλλο συμφέρον («ηθική» ικανοποίηση, δίψα για εκδίκηση, διακαής πόθος για «ξεκαθάρισμα λογαριασμών»). **Εκτός του συμφέροντος στην επέλευση του αξιόποινου αποτελέσματος διαπιστώνονται επιπλέον τα εξής :**

Στο πρώτο παράδειγμα η συνδιαμόρφωση του σχεδίου εκτέλεσης του εγκλήματος, η κατάρτιση ένορκης βεβαίωσης ενώπιον συμβολαιογράφου και η παροχή της στον Β από τον Α που συνιστά προπαρασκευαστική πράξη του φερόμενου ως συναυτουργού Α που επενεργεί κατά την τέλεση της απάτης, αφού συμβάλλει στο να πείθεται το θύμα για τη γνησιότητα του πωλούμενου πίνακα, και η συγκυριαρχία του Α πάνω στην τέλεση της απάτης, αφού θα μπορούσε αυτός να ματαιώσει την τέλεσή της με τη μη παροχή της ένορκης βεβαίωσης, συντελούν, ώστε το αποτέλεσμα, δηλαδή η βλάβη της ξένης περιουσίας, να είναι έργο τουλάχιστον και του Α. Στο πρώτο παράδειγμα η ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου, με την οποία ο Α εφοδίασε τον Β, εξακολουθεί να επενεργεί και να πείθει το θύμα, **ως εάν ακριβώς ο Α ήταν παρών και ψευδολογούσε κατά την τέλεση της αντικειμενικής υπόστασης της απάτης από τον Β σε βάρος του ευάλωτου -ένεκα του πάθους του για γνήσιους πίνακες ζωγραφικής- Γ.** Ενδεικνύται εδώ να επισημανθεί, ότι ειδικά αυτή η περίπτωση ομοιάζει σε πολύ μεγάλο βαθμό με εκείνες τις περιπτώσεις που κρίθηκαν από τον Άρειο Πάγο ως περιπτώσεις συναυτουργίας παρά το έλλειμμα της συνεκτέλεσης κατά την τέλεση της κύριας άδικης πράξης. Πρόκειται για τις περιπτώσεις της προϊσταμένης γραφείου μισθοδοσίας προσωπικού νοσοκομείου, η οποία νόθευε μισθολογικές καταστάσεις και τις παρέδιδε στον συγκατηγορούμενό της ταμία του νοσοκομείου, για να τις υποβάλει προς έγκριση στους προϊσταμένους του και να εισπράξει έτσι ποσά μεγαλύτερα του κανονικού, τα οποία μοιράζονταν

³⁰¹ Βλ. Αλ. Δημάκη σε Ανδρουλάκη / Μαγκάκη / Μανωλεδάκη / Σπινέλλη / Σταμάτη / Ψαρούδα – Μπενάκη, Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1-133, 2005, σελ. 699 πλαγιάρ. 2, Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 760, 803επ., 819επ., Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 512επ. πλαγιάρ. 8, 14, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

³⁰² Βλ. Johannes Wessels / Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 261επ., όπου αυτή η θεωρία **αξιολογείται και αναφέρεται ως απαρχαιωμένη, πεπαλαιωμένη και ξεπερασμένη πλέον από άλλες αντιλήψεις** («Nach der älteren **formal-objektiven** Theorie ist Täter, wer die **tatbestandliche Ausführungshandlung** ganz oder teilweise selbst vornimmt. Teilnehmer ist, wer zur Tatbestandsverwirklichung nur durch eine Vorbereitungs- oder Unterstützungshandlung beiträgt»). Αυτή όμως **(η πεταμένη από τους Γερμανούς από 25 και πλέον ετών στα απορρίμματα)** είναι η θεωρία, πάνω στην οποία εξακολουθεί να θεμελιώνεται και να δομείται ακόμα και σήμερα στην Ελλάδα η κρατούσα στη Νομική Επιστήμη άποψη !!!

³⁰³Βλ. αναλυτικά Χρ. Σατλάνη, Η γερμανικής αντίληψης «συνεκτέλεση» στη συναυτουργία, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 794-805. Βλ. και Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοοικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Β'), Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 1159επ.

αμφότεροι σύμφωνα με τα όσα είχαν συμφωνηθεί (ΑΠ 1334/89, ΠοινΧρ Μ, 586), και των ιατρών του ΙΚΑ, που εξέδιδαν ιατρικές συνταγές για ανύπαρκτους ασφαλισμένους και τις παρέδιδαν στους συμβεβλημένους με το ΙΚΑ φαρμακοποιούς, οι οποίοι έθεταν σε αυτές υπογραφές ασφαλισμένων κάτω από την ένδειξη «ο παραλήπτης», για να παραπλανήσουν στη συνέχεια τους υπαλλήλους του ΙΚΑ, από τους οποίους εισέπρατταν το τίμημα των φαρμάκων, που καρπώνονταν όλοι οι συμπράξαντες (ΑΠ 1699/1985, ΠοινΧρ ΛΣΤ, 335, ΑΠ 1787/1985, ΠοινΧρ ΛΣΤ, 348).

Στο δεύτερο παράδειγμα η συνδιαμόρφωση του σχεδίου εκτέλεσης του εγκλήματος, η κατάρτιση του πλαστού πίνακα «Picasso» και η παροχή του στον Β από τον Α που συνιστά προπαρασκευαστική πράξη του φερόμενου ως συναυτουργού που επενεργεί κατά την τέλεση της απάτης, αφού συμβάλλει στο να πείθεται το θύμα ένεκα της ιδιαίτερης δεξιοτεχνίας του Α για τη γνησιότητα του πωλούμενου πίνακα, και η συγκυριαρχία του Α πάνω στην τέλεση της απάτης, αφού θα μπορούσε αυτός να ματαιώσει την τέλεσή της με τη μη παροχή του πίνακα στον Β, συντελούν, ώστε το αποτέλεσμα, δηλαδή η βλάβη της ξένης περιουσίας, να είναι έργο τουλάχιστον και του Α.

Στο τρίτο παράδειγμα το κοινό σχέδιο και η συναπόφαση για τη διάρρηξη και την κλοπή, ο κοινός σκοπός παράνομης ιδιοποίησης του πολύτιμου διαμαντιού, η ζωντανή παρουσία του Α, ο οποίος ψάχνει όπως και ο Β για το πολύτιμο διαμάντι και έτσι υποστηρίζει υλικά και ηθικά τον Β καθ' όλη τη διάρκεια της εγκληματικής του δραστηριότητας (είναι λίαν αμφίβολο αν θα αποτολούσε μόνος του ο Β να επιχειρήσει τη διάρρηξη με σκοπό την κλοπή), και το υλικό συμφέρον και η εξίσου διανομή του παράνομου οφέλους καθιστούν τον Α συναυτουργό στην κλοπή. Δεν έχει σημασία ποιος πρώτος βρήκε το πολύτιμο διαμάντι και το ενθυλάκωσε (**αυτό είναι πρόδηλα εντελώς τυπικό κριτήριο !!!**) αλλά η βούληση του Α να είναι συμμετοχος στην κλοπή και να συμμετέχει σ' αυτήν από την προπαρασκευή μέχρι την ολοκλήρωσή της ισότιμα με τον Β.

Στο τέταρτο παράδειγμα ο ιθύνων νους του εγκλήματος της απάτης είναι ο Χ, ο οποίος φροντίζει κάθε φορά να προμηθεύεται από τη Ρωσία εικόνες, που κατασκευάζονται έτσι, ώστε να εμφανίζονται, ότι προέρχονται από τους βυζαντινούς χρόνους (αρχαία μνημεία), **και συνεπώς εξασφαλίζει τα εργαλεία και τα μέσα για την τέλεση της απάτης από τον Ψ, έχοντας κάθε φορά τη δεσπόζουσα κυριαρχία πάνω στην πορεία των πραγμάτων υπό την έννοια ότι αν δεν διαθέσει στον Ψ πλαστές εικόνες από τη Ρωσία δεν μπορεί εκείνος να τελέσει απάτη.** Κοινός σχεδιασμός του εγκλήματος με την παροχή και πειστικών επιχειρημάτων, υλικό συμφέρον και εξίσου διανομή παράνομων κερδών και επενέργεια της προπαρασκευαστικής πράξης (προμήθεια και παροχή εικόνων από τον Χ στον Ψ) κατά την τέλεση της απάτης ολοκληρώνουν το «προφίλ» του Χ ως συναυτουργού στην τελούμενη από τον Ψ απάτη.

Στο πέμπτο παράδειγμα υφίστανται στο πρόσωπο του Α, εκτός του υλικού συμφέροντος για εξίσου διανομή κερδών, ο κοινός σχεδιασμός του εγκλήματος και η τέλεση προπαρασκευαστικής πράξης με την παροχή από τον Α στον Β συμπληρωμένων επιταγών, που επενεργούν κατά την τέλεση της απάτης από τον Β και πείθουν τα θύματα. Δεν θα αποτολούσε εξάλλου ο Β να εμφανίζεται ως ομόρρυθμος εταίρος (της ήδη χρεοκοπημένης ομόρρυθμης εταιρίας), αν δεν είχε στα χέρια του τις επιταγές και την κάλυψη του Α, ο οποίος είναι έτοιμος να ψευδολογήσει σχετικά με τα οικονομικά της εταιρίας σε κάθε ενδεχόμενο τηλεφώνημα υποψήφιου πωλητή εμπορευμάτων. **Συνεπώς, ο Α διαθέτει συγκυριαρχία πάνω στην τέλεση των εγκλημάτων απάτης, τα οποία είναι έτσι και δικά του έργα.**

Στο έκτο παράδειγμα βαρύνουσα σημασία έχει το υλικό συμφέρον στο να διαπράξουν ο Δ και ο Κ, οι οποίοι έχουν σχεδιάσει και συναποφασίσει να εισβάλουν με όπλα σε τράπεζα, **πάση θυσία και αντί παντός τιμήματος** ληστεία, αφαιρώντας όλα τα χαρτονομίσματα που βρίσκονται στα ταμεία και στο χρηματοκιβώτιο, **τα οποία θα μοιραστούν εξίσου.** Για να επιτύχουν οπωσδήποτε τον σκοπό τους συμφωνούν να είναι αδίστακτοι και ανελέητοι, προκαλώντας τον φόβο και τον τρόπο και

κάμπτοντας έτσι κάθε σκέψη για αντίσταση ή για δισταγμό στην παράδοση των χρημάτων. **Ειδικότερα, έχουν προσυμφωνήσει να πυροβολήσει αμέσως με την πρώτη αντίληψη κινδύνου και να φονεύσει καθέναν από τους δύο τον άνθρωπο (υπάλληλο ή πελάτη), ο οποίος θα κινηθεί έστω και ελάχιστα για να ματαιώσει τα ληστρικά σχέδιά τους.** Κατά την εκτέλεση του σχεδίου τους τον κίνδυνο αντιλαμβάνεται ο Κ και πυροβολεί τον πελάτη Ε που επιχειρεί να ειδοποιήσει τηλεφωνικά την αστυνομία. Στη συνέχεια αφαιρούν όλα τα χαρτονομίσματα και αποχωρούν. Ο Δ, ήδη δράστης ληστείας κατά συναυτουργία, θα πρέπει να τιμωρηθεί επιπλέον για συναυτουργία σε ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρ. 45, 299 παρ. 1 ΠΚ), αφού με τον κοινό σχεδιασμό του εγκλήματος και την αποδοχή και της ανθρωποκτονίας με πρόθεση ασκεί συγκυριαρχία πάνω σ' αυτήν και την υποστηρίζει υλικά και ψυχικά με την ενεργό παρουσία του. **Η ανθρωποκτονία είναι και δικό του έργο, επειδή έχει προσυμφωνήσει με τον Κ την τέλεσή της ως αναγκαίο όρο για την τέλεση της ληστείας και την αφαίρεση των χαρτονομισμάτων, που είναι και δική του διακαής επιθυμία. Από τη στιγμή που συμμετέχει ο Δ σε μια τέτοια ληστεία ως συναυτουργός η ανθρωποκτονία θα πρέπει να του καταλογισθεί και ως δικό του έργο.**

Στο έβδομο παράδειγμα για την εκτέλεση του συμβολαίου θανάτου υφίσταται για τον οδηγό, εκτός από το συμφέρον στην απόλαυση του παράνομου κέρδους και στην επιθυμία για επίδειξη ικανοτήτων στην εγκληματική οργάνωση, πρωτίστως ο συνδιαμορφωτικός σχεδιασμός του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας με πρόθεση. Επιπλέον, ο οδηγός παρέχει **υποστηρικτική κάλυψη στον κύριο εκτελεστή με υλική και ψυχική συνδρομή**, δηλαδή με τη μεταφορά του με αυτοκίνητο και με την ετοιμότητά του για ένοπλη επέμβαση και για απομάκρυνση με ιλιγγιώδη ταχύτητα, και ασκεί συγκυριαρχία πάνω στην τέλεση του εγκλήματος, υπό την έννοια ότι ο φερόμενος ως συναυτουργός οδηγός θα μπορούσε αν ήθελε να ματαιώσει την επέλευση του αξιόποινου αποτελέσματος, εγκαταλείποντας τον κύριο εκτελεστή μέχρι τη στιγμή που εκείνος εξέρχεται από το αυτοκίνητο για να εκτελέσει το εγκληματικό σχέδιο, δεδομένου ότι θα έμενε αυτός μόνος και κατά πάσα πιθανότητα θα είχε δισταγμούς και αναστολές στο να εκτελέσει μόνος του το έγκλημα, αφού αντί να διαφύγει με το αυτοκίνητο που τρέχει με ιλιγγιώδη ταχύτητα θα συλλαμβανόταν για την ανθρωποκτονία (βλ. παραπάνω την απόφαση του ΑΠ 1588/2000, ΠοινΧρον 2001, 633, που δέχθηκε, ότι αυτός που περίμενε έξω από την τράπεζα με αναμμένη τη μηχανή του αυτοκινήτου για να φυγαδεύσει τους δράστες είναι συναυτουργός ληστείας, πρόδηλα λαμβάνοντας υπόψη **το κριτήριο της ίσης συμμετοχής στη λεία** που θα αποκόμιζαν από τη ληστεία, μολονότι στην περίπτωση αυτή ο οδηγός του αυτοκινήτου δεν πραγμάτωσε κανένα στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης της ληστείας, ούτε το στοιχείο της παράνομης βίας ούτε και το στοιχείο της αφαίρεσης ξένου κινητού πράγματος).

Η **προπαρασκευαστική, υποστηρικτική και βοηθητική συμπεριφορά του φερόμενου** ως συναυτουργού Α (με την παραπλάνηση του θύματος και την προσφορά του στη διάθεση του εκτελεστή) διαπιστώνεται και στο **όγδοο παράδειγμα**, όπου ο Α έχει επιπλέον τη δυνατότητα συγκυριαρχίας πάνω στο έγκλημα, υπό την έννοια ότι θα μπορούσε μέχρι την τελευταία στιγμή να παρεμποδίσει το θανατηφόρο αποτέλεσμα, κλειδώνοντας τον Β έξω από την εξοχική του κατοικία και καλώντας εν ανάγκη και την αστυνομία. Περαιτέρω, ο κοινός σχεδιασμός του εγκλήματος και η εκδικητική μανία που υπάρχει και στο πρόσωπο του Α κάνουν την ανθρωποκτονία με πρόθεση που τέλεσε ο Β να είναι έργο και του Α, ο οποίος έτσι θα πρέπει να τιμωρηθεί ως συναυτουργός. **Ενδείκνυται στο σημείο αυτό να επισημανθούν και τα εξής :** Όσοι τυχόν θα εξακολουθούσαν να είναι υπέρμαχοι της ελληνικής έννοιας της συνεκτέλεσης και θα θεωρούσαν τον Α όχι συναυτουργό αλλά αναπόφευκτα ως απλό συνεργό σε ανθρωποκτονία με πρόθεση, θα ήταν υποχρεωμένοι, όπως ακριβώς και στην περίπτωση της συζύγου που έπεσε με το σώμα της επάνω στον σύζυγο για να τον στραγγαλίσει στη συνέχεια ο εραστής της (βλ. παραπάνω την **ΑΠ 1358/2008, Ποινική Δικαιοσύνη 2009, σελ. 1187επ., 1193επ.**), να λογοδοτούν για την κραυγαλέα αντίφαση

που θα ανέκυπτε, αφού ο Α θα ευθυνόταν συγχρόνως ως αυτουργός ανθρωποκτονίας με πρόθεση δια παραλείψεως τελεσθείσας ένεκα της **ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσής του προς ενέργεια διασωστική και συγκεκριμένα προς παρεμπόδιση και αποτροπή του θανατηφόρου αποτελέσματος. Αυτή πηγάζει από προγενέστερη επικίνδυνη (και μάλιστα άδικη, όπως είναι η παράνομη κατακράτηση : άρθρο 325 ΠΚ) για το έννομο αγαθό της ζωής συμπεριφορά του** (άρθρα 15, 299 παρ. 1 ΠΚ) και συγκεκριμένα από την παράσυρση του θύματος (του Γ) στην εξοχική του κατοικία, από την περιαγωγή του με υπνωτικό φάρμακο σε κατάσταση ανικανότητας προς αντίσταση και ελεύθερη κίνηση και από τον εγκλεισμό του σε δωμάτιο, ώστε να είναι πλήρως έρμαιο των δολοφονικών διαθέσεων του Β. Είναι παράδοξο και αδιανόητο να αξιολογείται από τον ποινικό νόμο η ίδια ακριβώς συμπεριφορά ενός προσώπου στον ίδιο τόπο και χρόνο συγχρόνως ως ενέχουσα αφενός **ποινική απαξία ορισμένης βαρύτητας** και αφετέρου **ποινική απαξία μειωμένης βαρύτητας**. Τούτο ανήκει στη σφαίρα της ουτοπίας. Μια τέτοια αξιολόγηση εντάσσεται, ορθότερα, στο πεδίο της εσφαλμένης ερμηνείας του νόμου.

Στο ένατο παράδειγμα η Β **τυπικά και μόνο είναι η αυτουργός** της ψευδούς καταμήνυσης και συκοφαντικής δυσφήμισης. Από άποψη ουσίας (**ουσιαστικά**) ο πράγματι καταγγέλλων ψευδώς τον καθηγητή της Χημείας είναι ο Α, ο οποίος είναι μορφωμένος, έχει στοιχειώδεις γνώσεις δικαίου και κατέχει ιδιαίτερες ικανότητες για να συντάξει μια αναφορά προς το Υπουργείο Παιδείας, με τρόπο που να πείθει εκ πρώτης όψεως και με σκοπό να προκαλέσει την πειθαρχική δίωξη του καθηγητή. Μάλιστα, για να επιτύχει την ψυχική και ηθική ταλαιπωρία του καθηγητή, διαλαμβάνει ο Α με δική του έμπνευση στην αναφορά, επικαλούμενος και δύο μάρτυρες (γνωστούς και φίλους), γεγονότα που προσομοιάζουν κάπως με συμβάντα που έλαβαν πράγματι χώρα αλλά είναι συγχρόνως διανθισμένα με περισσή αναλήθεια. Ο κοινός σχεδιασμός, η συναπόφαση, η συνδιαμόρφωση της αναφοράς (**ορθότερα, η αποκλειστική διαμόρφωση της αναφοράς από τον Α, που είναι ο ιθύνων νους**) και ο κοινός πτόθος των δύο συζύγων για εκδίκηση και ψυχική και ηθική ταλαιπωρία του καθηγητή, ο οποίος τόλμησε να βαθμολογήσει με 12 το γραπτό του γιου τους στη Χημεία, καθιστούν τον Α συναυτουργό και όχι απλό συνεργό. Μάλιστα, η δικής του έμπνευσης και σύνταξης ψευδής αναφορά είναι **το κύριο και αποκλειστικό μέσο**, με το οποίο τελούνται τα εγκλήματα της ψευδούς καταμήνυσης και συκοφαντικής δυσφήμισης. Κατά πάσα πιθανότητα μάλιστα η αναφορά δεν θα αποστέλλόταν στο Υπουργείο και σε κάθε περίπτωση δεν θα είχε τέτοια μορφή, αν δεν αναμειγνυόταν ο Α στη διαδικασία ψευδούς καταμήνυσης. Ως μορφωμένος σύζυγος εξάλλου θα μπορούσε να αποτρέψει την αποστολή της αναφοράς, έχοντας έτσι και τη συγκυριαρχία πάνω στην έκβαση του πράγματος.

Στο δέκατο παράδειγμα διαπιστώνεται αναμφισβήτητη η συναπόφαση, ο κοινός δόλος, που είναι το υποκειμενικό στοιχείο της συναυτουργίας, αλλά ο Α που διαμένει στην Αθήνα δεν πραγματώνει απολύτως κανένα στοιχείο από αυτά που συναπαρτίζουν την έννοια της καλλιέργειας, της συγκομιδής, της αποθήκευσης και της κατοχής ινδικής κάνναβης στο χωριό της Καλαμάτας (βλ. άρθρο 20 του Ν 4139/2013). Παρά ταύτα, **η οικονομική υποστήριξη που παρέχει στον Β με σκοπό την εκτέλεση όλων αυτών των πράξεων**, η συμφωνία να μοιραστούν εξίσου τα κέρδη από την πώληση της ινδικής κάνναβης που θα παραχθεί και η πρόθεσή του (το κοινό σχέδιο) να φέρει από την Αθήνα ανθρώπους να αγοράσουν την ινδική κάνναβη σε συνδυασμό με τη συμφωνία να κάνουν τη «δουλειά» αυτή κάθε χρόνο τον καθιστούν συναυτουργό στις πράξεις που τελεί ο Β, οι οποίες θα πρέπει να του καταλογισθούν και ως δικά του έργα. Ουδέποτε θα σκεπτόταν ο Β να προβεί στις ως άνω αξιόποινες πράξεις, εάν δεν είχε συνεργάτη τον Α, ο οποίος τον χρηματοδότησε και συγχρόνως εξασφάλισε την έλευση πελατών για να αγοράσουν το προϊόν της συγκομιδής. Θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί, ότι η συμπεριφορά του Α υπήρξε ο απόλυτα αναγκαίος όρος της εγκληματικής δραστηριότητας του Β (conditio sine qua non), έτσι ώστε ο Α είχε τη συγκυριαρχία πάνω στις πράξεις του Β.

Στο ενδέκατο παράδειγμα, τέλος, ο κύριος εκτελεστής **A** θα μπορεί να τελέσει την ανθρωποκτονία με πρόθεση, πυροδοτώντας με τηλεχειριστήριο τον εκρηκτικό μηχανισμό μόνον, εφόσον προηγηθούν οι προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές ενέργειες των Β και Γ, οι οποίοι συνδιαμόρφωσαν, συμφώνησαν και εκτέλεσαν το κοινό σχέδιο με τον Α. Ο Β και ο Γ έχουν συμφέρον να εκτελέσουν την εντολή του αρχηγού της εγκληματικής οργάνωσης, όπως και ο Α, συμβάλλοντας στο αποτέλεσμα της αξιόποινης πράξης και έχοντας ολοφάνερα τη δυνατότητα της συγκυριαρχίας πάνω στην πράξη (στο έγκλημα), έτσι ώστε διεκπεραίωση-εκτέλεση και έκβαση της αξιόποινης πράξης (θετική ή αρνητική με την αναστολή ή τη ματαίωση του εγκλήματος) να εξαρτώνται καθοριστικά από τη βούλησή τους. Η τελεσθείσα ανθρωποκτονία με πρόθεση σε κάθε περίπτωση είναι το έργο και της δικής τους συνδιαμορφωτικής βούλησης. **Η προγενέστερα παρασχεθείσα συνεισφορά τους εξακολουθεί να επενεργεί** κατά τη διάρκεια της τέλεσης του επακολουθούστος εγκλήματος, είναι η *conditio sine qua non* αυτού. Όλα αυτά τους καθιστούν συναυτουργούς σε ανθρωποκτονία με πρόθεση και όχι απλούς συνεργούς. Αυτό που θα πρέπει εδώ να τονισθεί και να προσελκύσει την προσοχή μας είναι το ότι όλοι οι συμμετοχοί δεν έχουν απολύτως καμιά επαφή με το σώμα του θύματος, στο οποίο επενεργούν εξ αποστάσεως, και το ότι **η τοποθέτηση των εκρηκτικών από τον Β και Γ είναι ισότιμης βαρύτητας, σε σχέση με την επέλευση του αποτελέσματος, με την ενεργοποίηση του εκρηκτικού μηχανισμού μέσω τηλεχειριστηρίου από τον Α.** «Τοποθέτηση» και «ενεργοποίηση» λοιπόν μπορούν μαζί να ενταχθούν στην έννοια «όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον ...» του άρθρου 299 παρ. 1 ΠΚ.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες η συμπεριφορά του δράστη δεν συνιστά απλώς απλή ή άμεση συνέργεια αλλά συναυτουργία.
- Να γνωρίζουν όλες τις μορφές συνεκτέλεσης της πράξης και τα κριτήρια, με βάση τα οποία θα πρέπει να δεχόμαστε όχι απλή ή άμεση συνέργεια αλλά συναυτουργία.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να γνωρίζουν τα σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς κατά την επίλυση πρακτικών ζητημάτων ή και κατά τον χειρισμό υποθέσεων, ώστε να επιλέγουν την ορθή λύση μεταξύ δύο εκδοχών που αντιστοιχούν σε απλή ή άμεση συνέργεια και σε συναυτουργία.

Λέξεις Κλειδιά

Προπαρασκευαστικές πράξεις	Βοηθητικές πράξεις	Υποστηρικτικές πράξεις
Συνεκτέλεση	Μορφές συνεκτέλεσης και συναυτουργίας	Απλή συνέργεια

Άμεση ή αναγκαία συνέργεια	Συναυτουργία	
----------------------------	--------------	--

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις ως μορφές συναυτουργίας, Πειραϊκή Νομολογία 2018, σελ. 4επ. (Εδώ εκτίθενται τα παραπάνω αναφερθέντα και ενσωματωθέντα στον παρόντα Οδηγό Μελέτης).

Σύνοψη

Υπάρχουν πράξεις και συμπεριφορές, οι οποίες δεν πραγματώνουν στοιχείο ή στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και φαίνονται να αποτελούν όχι μορφές συναυτουργίας αλλά απλή ή άμεση συνέργεια στην αξιόποινη πράξη. Ωστόσο, έχουν ακριβώς την ίδια βαρύτητα και ποινική απαξία με την πράξη του αυτουργού και θα πρέπει να τιμωρούνται με την ίδια ποινή που προβλέπεται για τον αυτουργό και όχι με ηπιότερη ποινή. Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν **προπαρασκευαστικές, υποστηρικτικές και βοηθητικές πράξεις, οι οποίες αποτελούν μορφές συναυτουργίας.**

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α, πτωχεύσας πλούσιος και γνωστός αλλά ήδη ξεπεσμένος αριστοκράτης, και ο Β, έμπορος και πωλητής έργων τέχνης, έχουν σχεδιάσει από κοινού όλες τις λεπτομέρειες, για να εξαπατήσουν ως εξής τον συλλέκτη έργων τέχνης και παθιασμένο για γνήσιους πίνακες ζωγραφικής Γ, με σκοπό να μοιραστούν εξίσου τα παράνομα κέρδη : Ο Α προβαίνει σε ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου και δηλώνει, ότι πουύλησε στον Β τον γνήσιο πίνακα του Γιάννη Τσαρούχη «οι ναύτες» αντί 110.000 ευρώ, αν και γνωρίζει, όπως και ο Β, ότι ο μόνος γνήσιος πίνακας κατέχεται από έναν Έλληνα που κατοικεί στο Παρίσι.³⁰⁴ Στη συνέχεια ο Β (**μόνος του όμως αυτός και χωρίς τον Α**) εμφανίζεται στον Γ, έχοντας μαζί του την ένορκη βεβαίωση του Α και έναν πίνακα ζωγραφικής (απομίμηση του γνήσιου), που κατασκεύασε άγνωστος, και με ψευδείς δηλώσεις και παραστάσεις και με αθέμιτη παρασιώπηση της αλήθειας πείθει τον Γ να αγοράσει τον δήθεν γνήσιο πίνακα, προξενώντας έτσι ζημία στην περιουσία του ύψους 130.000 ευρώ, τις οποίες μοιράζεται σύμφωνα με το κοινό σχέδιο εξίσου με τον Α. Ο Β διέπραξε απάτη σε βαθμό κακουργήματος σε βάρος του Γ (άρθρο 386 παρ. 1, 3 περ. β ΠΚ). Ποια αξιόποινη πράξη διέπραξε ο Α, αν ληφθεί βέβαια υπόψη το ότι ο Α και ο Β συνδιαμόρφωσαν το σχέδιο απάτης, μοιράστηκαν εξίσου το παράνομο περιουσιακό

³⁰⁴ Μια τέτοια ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου προκαλεί **αδιαμφισβήτητα μια αυξημένη εμπιστοσύνη στον νομικά αδαή άνθρωπο**, έστω και αν δεν παράγεται με τις ψευδείς δηλώσεις αξιόποινο, αφού αυτή δεν χρησιμοποιείται και δεν προορίζεται να χρησιμεύσει ως αποδεικτικό μέσο σε πολιτική ή ποινική δίκη και συνεπώς δεν κινδυνεύει να προσβληθεί το προστατευόμενο από τη διάταξη του άρθρου 224 ΠΚ έννομο αγαθό της ορθής απονομής της δικαιοσύνης που υλοποιείται με την έκδοση μιας ορθοδικαιης δικαστικής απόφασης : βλ. σχετικά με την επιχειρούμενη εδώ **τελεολογική συστολή** Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη (Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις), 2018, σελ. 67επ., 70επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 67επ.

όφελος και η προγενέστερη συμπεριφορά του Α επενεργεί βοηθητικά, υποστηρικτικά και ενισχυτικά κατά την τέλεση της απάτης που φαίνεται όμως να τέλεσε μόνος του ο Β ; Ειδικότερα, ευθύνεται ο Α για απλή συνέργεια στην ως άνω πράξη (άρθρο 47 ΠΚ)³⁰⁵ ή για συναυτουργία (άρθρο 45 ΠΚ) ;³⁰⁶

Άσκηση 1.2

Ο Α, μορφωμένος και ανώτατος δημόσιος υπάλληλος με πτυχίο του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κουβεντιάζει με τη σύζυγό του Β που έχει απλώς απολυτήριο Λυκείου, πώς θα εκδικηθούν τον καθηγητή Γυμνασίου, ο οποίος τόλμησε να βαθμολογήσει με 12 το γραπτό του γιου τους στη Χημεία, ενώ στα υπόλοιπα μαθήματα αυτός αριστεύει. Συναποφασίζουν λοιπόν να συντάξει ο Α που έχει ιδιαίτερες ικανότητες μια αναφορά προς το Υπουργείο Παιδείας, στην οποία εν γνώσει τους θα αναφέρουν ψευδή γεγονότα που συνιστούν πειθαρχικά παραπτώματα με σκοπό να προκαλέσουν την πειθαρχική του δίωξη. Μάλιστα, για να επιτύχουν την ψυχική και ηθική ταλαιπωρία του καθηγητή, φροντίζουν να διαλαμβάνονται στην αναφορά κατ' έμπνευση του Α, που επικαλείται και δύο μάρτυρες (γνωστούς και φίλους), γεγονότα που προσομοιάζουν κάπως με συμβάντα που έλαβαν πράγματι χώρα αλλά είναι συγχρόνως διανθισμένα με περισσή αναλήθεια. **Την αναφορά συντάσσει μεν χειρόγραφα ο Α, όπως αποδεικνύει η γραφολογική πραγματογνωμοσύνη, αλλά αναλαμβάνει να υπογράψει ως καταγγέλλουσα μόνον η (μη εργαζόμενη) μητέρα Β, ώστε να δρα εντελώς εκ του ασφαλούς ο Α και να μην έχει προβλήματα με την υπηρεσία του και τον εισαγγελέα. Ο Α θα τιμωρηθεί ως απλός συνεργός ή ως συναυτουργός σε ψευδή καταμήνυση και συκοφαντική δυσφήμιση (άρθρα 229 παρ. 1, 362, 363 ΠΚ);**

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

³⁰⁵ Οποιαδήποτε συνδρομή, παρεχόμενη από άλλον με πρόθεση (με γνώση και βούληση) στον δράστη, πριν από την τέλεση της άδικης πράξης θεωρείται απλή συνέργεια και τιμωρείται βασικά με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83 ΠΚ), εκτός αν το δικαστήριο κρίνει, ότι η ελαττωμένη ποινή δεν επαρκεί για να αποτρέψει τον συνεργό από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων, οπότε μπορεί να επιβάλει την ίδια ποινή με αυτήν που ο νόμος προβλέπει για την πράξη του αυτουργού : βλ. αντί άλλων Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 795επ., 805επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 485επ., 495επ., Γ. Μπουρμά σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 552επ., 557επ., με περαιτέρω παραπομπές. **Η άμεση ή αναγκαία συνέργεια** (άρθρο 46 παρ. 1 περ. β ΠΚ) συνίσταται σε μια παροχή συνδρομής στον δράστη κατά την τέλεση από αυτόν της αξιόποινης πράξης, χωρίς την οποία με βεβαιότητα ή πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας δεν θα ήταν δυνατή η τέλεση του εγκλήματος υπό τις περιστάσεις που διαπράχθηκε. Άμεση ή αναγκαία συνέργεια, για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης της οποίας θα πρέπει απαραίτητως η συνδρομή να είναι υλικής και όχι ψυχικής φύσεως και να λαμβάνει χώρα κατά τον χρόνο τέλεσης της κύριας άδικης πράξης (αλλιώς θα υφίσταται ευθύνη μόνο για απλή συνέργεια), γίνεται δεκτή στην Ελλάδα, και όταν δεν υφίσταται η ζωντανή παρουσία του δράστη στον τόπο του εγκλήματος πλην όμως υφίσταται η βασική συνέπεια της ζωντανής παρουσίας που είναι η δυνατότητα συνεχούς επικοινωνίας, διάγνωσης και ανταπόκρισης στις εκάστοτε αναφερόμενες δυσχέρειες του εγκληματικού εγχειρήματος : βλ. ΑΠ 1235/2005, ΠοινΧρον 2006, σελ. 216, ΑΠ 757/2006, ΠοινΧρον 2007, σελ. 215, ή ΝοΒ 2006, σελ. 1824, Λεων. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 795επ., 805επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 485επ., 489επ.

³⁰⁶ Στην παρόμοια περίπτωση του τοπογράφου μηχανικού που συνέταξε τοπογραφικό διάγραμμα και έτσι βοήθησε τους ιδιοκτήτες του ακινήτου να πουλήσουν επιμέρους κατατετμημένα οικοπέδα σε αγοραστές που νόμιζαν ότι αγόραζαν άρτια και οικοδομήσιμα οικοπέδα με πρόσοψη στον δρόμο δέχθηκε ο Άρειος Πάγος, επειδή δεν προέκυπτε περαιτέρω συμμετοχή του στις απάτες, στο σχέδιο γι' αυτές ή στη διανομή κερδών, απλή συνέργεια σε απάτη : βλ. ΑΠ 830/1996, ΠοινΧρον 1997, 1152, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3222.

ΤΙΤΛΟΣ

Περιστάσεις – κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και αναιρετικός έλεγχος (υπό το πρίσμα κυρίως της Νομολογίας του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου).

(10^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εκτεθεί όλη η διαδικασία, η οποία αποσκοπεί στην εύρεση της δίκαιης και ανάλογης ποινής. Θα ερμηνευτούν οι διατάξεις του άρθρου 79 ΠΚ και θα προσδιορισθούν τα κριτήρια που θα χρησιμοποιηθούν για να βρεθεί η προσήκουσα ποινή, η οποία ταιριάζει στο συγκεκριμένο έγκλημα και στον συγκεκριμένο εγκληματία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Περιστάσεις - κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και αναιρετικός έλεγχος (υπό το πρίσμα κυρίως της Νομολογίας του γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου), [Χρ. Σατλάνης, Ποινική Δικαιοσύνη 2018, σελ. 243-269]

I. Αναφορά στο ισχύον σήμερα δίκαιο με το βλέμμα στο μέλλον

1. Η Νομική Θεωρία σε σχέση με την ισχύουσα διάταξη

Στη διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ (**Δικαστική επιμέτρηση της ποινής**) ορίζονται τα εξής : «1. Κατά την επιμέτρηση της ποινής στα όρια που διαγράφει ο νόμος το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη: α) τη βαρύτητα του εγκλήματος που έχει τελεστεί και β) την προσωπικότητα του εγκληματία. 2. **Για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο αποβλέπει:** α) στη βλάβη που προξένησε το έγκλημα ή τον κίνδυνο που προκάλεσε.³⁰⁷ β) στη φύση, στο είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, καθώς επίσης σε όλες τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπου που συνόδευσαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεσή του· γ) στην ένταση του δόλου ή στο βαθμό της αμέλειας του υπαιτίου. 3. **Κατά την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία το δικαστήριο σταθμίζει ιδίως το βαθμό της εγκληματικής διάθεσης που εκδήλωσε ο υπαίτιος κατά την πράξη.** Για να τον διαγνώσει με ακρίβεια εξετάζει: α) τα αίτια που τον ώθησαν στην εκτέλεση του εγκλήματος, την αφορμή που του δόθηκε και το σκοπό που επιδίωξε· β) το χαρακτήρα του και το βαθμό της ανάπτυξής του· γ) τις ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις και την προηγούμενη ζωή του· δ) τη διαγωγή του κατά τη διάρκεια της πράξης και μετά την πράξη ιδίως τη μετάνοια που επέδειξε και την προθυμία του να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του. 4. **Στην απόφαση**

³⁰⁷ Ως **βαρύτητα του εγκλήματος** νοείται πρόδηλα η **βαρύτητα του αδικού**, δεδομένου ότι η άδικη πράξη ως στοιχείο του εγκλήματος κατ' άρθρο 14 ΠΚ νοείται ως **τυπικά άδικη πράξη** (αυτή που παραβαίνει το γράμμα του νόμου) και συγχρόνως ως **ουσιαστικά άδικη πράξη** (αυτή που προσβάλλει με βλάβη ή με διακινδύνευση ξένο έννομο αγαθό) : βλ. για την έννοια της άδικης πράξης Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 45επ., 58επ., με περαιτέρω παραπομπές, όπου εξηγείται ότι **μια τυπικά άδικη πράξη μπορεί να μην είναι συγχρόνως και ουσιαστικά άδικη πράξη, οπότε δεν υφίσταται έγκλημα (συγγραφή αναρτημένη στο διαδικτυο : βλ. τον link στο «Βιογραφικό και δημοσιευμένα έργα Χρήστου Σατλάνη»)**. Πρβλ. Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 428επ., 434επ., Μ. Γεωργιάδου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 140, με περαιτέρω παραπομπές.

αναφέρονται ρητά οι λόγοι που δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου για την ποινή που επέβαλε.»³⁰⁸

Η βαρύτητα λοιπόν του εγκλήματος και η προσωπικότητα του εγκληματία (του δράστη) είναι τα δύο βασικά μεγέθη που οφείλει να λάβει υπόψη του το δικαστήριο για να αναζητήσει και να προσδιορίσει τελικά την προσήκουσα ποινή, την ποινή δηλαδή που θα είναι **δίκαιη και πάντοτε ανάλογη των δύο αυτών βασικών μεγεθών**. Μεταξύ των ειδικότερων κριτηρίων που συγκεκριμενοποιούσαν ανέκαθεν τα δύο ως άνω βασικά μεγέθη, τα οποία με κάποια ερμηνεία αντιστοιχούν στο «**διαπραχθέν άδικο και στην ενοχή που το επικαλύπτει**», **αναφέρονται από τη Νομική Θεωρία** : α) η έκταση της βλάβης που προκλήθηκε με το έγκλημα στο προστατευόμενο έννομο αγαθό (π.χ. κλάπηκαν 1.000 ή 10.000 ευρώ;) ή η έκταση του κινδύνου που προξενήθηκε (π.χ. μπορούσε να προκύψει από τον εμπρησμό κίνδυνος για 10-15 ή για 200-300 ανθρώπους;), β) περιστάσεις που βρίσκονται έξω από την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (π.χ. κλάπηκαν χρήματα από χαμηλοσυνταξιούχο που δεν μπορούσε πλέον να καλύψει τις ανάγκες της οικογένειας ή από πλούσιο ή η σωματική βλάβη που είχε ως αποτέλεσμα τη θέση εκτός εργασίας προξενήθηκε σε άνδρα που έπρεπε να εργάζεται για να διαθρέψει σύζυγο και τρία τέκνα που υποβλήθηκαν σε στερήσεις ή σε πρόσωπο χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις;), γ) η μορφή υπαιτιότητας (διαπιστώνεται ύπαρξη άμεσου δόλου πρώτου βαθμού -δόλου σκοπού ή επιδίωξης ή ενδεχόμενου

³⁰⁸ Ο σκοπός του Ποινικού Δικαίου στρέφεται κυρίως γύρω από την εξασφάλιση μιας ομαλής και ειρηνικής συμβίωσης των μελών της κοινωνίας και ταυτίζεται βασικά με τους σκοπούς της ποινής, οι οποίοι εντοπίζονται στην ειδική και στη γενική πρόληψη των εγκλημάτων. **Σκοπός της ποινής, την οποία επιλέγει η Πολιτεία ως κύρωση για συμπεριφορά που προσβάλλει τα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας** και η οποία απειλείται από τον νόμο, επιβάλλεται από τον Εφαρμοστή του Δικαίου και εκτίεται συνήθως, εφόσον είναι ποινή στερητική της ελευθερίας, στα σωφρονιστικά καταστήματα, είναι το να επιτευχθεί και να πραγματοποιηθεί αφενός η **ειδική πρόληψη εγκλημάτων** με τη βελτίωση, με τον εκφοβισμό, με την επανακοινωνικοποίηση ή και, εφόσον ο δράστης δεν επιδέχεται βελτίωση, με την αχρήστευση (διά του μακροχρόνιου εγκλεισμού) του δράστη, που προσέβαλε τα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας. Σκοπός της ποινής αφετέρου και κυρίως είναι η **γενική πρόληψη των εγκλημάτων** (= προσβολών έννομων αγαθών), ώστε να **προστατευθούν έτσι αποτελεσματικά τα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας**. Τούτο επιτυγχάνεται τόσο με τη διαρκή παρουσία των Δικαστηρίων και την απειλή των ποινών που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα και στους ειδικούς ποινικούς νόμους όσο και με τη δημόσια από τα ΜΜΕ γνωστοποιούμενη επιβολή ποινών για τελεσθέντα εγκλήματα και με την επακολουθούσα έτσι ηθική διαπαιδαγώγηση της κοινωνίας (τα μέλη της διδάσκονται και μαθαίνουν να έχουν ηθικές αναστολές και να τηρούν πάντοτε νομοταγή συμπεριφορά) ή έστω με τον προκαλούμενο τρόμο, γιατί έτσι πείθονται οι επιδόξοι προσβολείς των έννομων αγαθών των μελών της κοινωνίας (ζωή, σωματική ακεραιότητα και υγεία, ελευθερία, περιουσία, γενετήσια ελευθερία ή σεξουαλική αυτοδιάθεση, τιμή και υπόληψη, φυσικό περιβάλλον κ.λπ.) να παραλείψουν στο μέλλον να τελέσουν εγκλήματα, επειδή αλλιώς θα τους περιμένει το αρμόδιο Ποινικό Δικαστήριο και ο εγκλεισμός στη φυλακή. Πάντως, σε κάθε περίπτωση ο σκοπός της γενικής πρόληψης εγκλημάτων δεν επιτρέπεται να αποβαίνει σε βάρος του συγκεκριμένου δράστη, για τη διασφάλιση του οποίου μάλιστα ισχύει και επιβάλλεται η διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ, που προβλέπει κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής με σκοπό την εύρεση της δίκαιης και ανάλογης ποινής που ταιριάζει-αντιστοιχεί στο διαπραχθέν άδικο και στο «φταίξιμο» του δράστη ή, ορθότερα, στην ενοχή του. Άλλωστε, το ποινικό δικαστήριο δεν δικαιούται να χρησιμοποιεί τον συγκεκριμένο δράστη ως αντικείμενο, μέσο και εργαλείο για την εξυπηρέτηση μιας κοινωνικής σκοπιμότητας και συγκεκριμένα για την επίτευξη της γενικής πρόληψης εγκλημάτων, θυσιάζοντάς τον στον βωμό του δημόσιου συμφέροντος, γιατί τούτο απαγορεύει η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 σε συνδ. με εκείνη του άρθρου 7 παρ. 2 του Συντάγματος για την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή της αξίας του ανθρώπου : πρβλ. Johannes Wessels / Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, σελ. 3επ., 7επ., Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 2επ., 54επ., Νικολάου Χωραφά, Ποινικών Δίκαιον (Επιμέλεια Κ. Σταμάτη), 1978, σελ. 36επ., Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2000, σελ. 40επ., Ιωάν. Μανωλεδάκη, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του Ποινικού Δικαίου, 1998, σελ. 243επ., Ν. Παρασκευόπουλο σε Λ. Μαργαρίτη / Ν. Παρασκευόπουλο, Ποινολογία, 2005, σελ. 18επ., 27επ., Μ. Καϊάφα – Γκιμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκιμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 5επ., 291επ., Αρ. Χαράλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος II, 2012, σελ. 28επ., Νέσ. Κουράκη σε Συντηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Άρθρα 1 - 133, 2005, σελ. 809επ., 826 πλ.αγάρ. 31, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 16επ., Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), 1988, σελ. 38επ., 244 υποσημ. 78α, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 5επ. Πρβλ. και Γεωρ.-Αλεξ. Μαγκάκη, Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γενικού Μέρους, 1984, σελ. 53, 110, όπου γράφονται τα εξής : «Η αποκλειστική επιδίωξη από το Ποινικό Δίκαιο μόνο της γενικής πρόληψης εμφανίζει όμως σοβαρότητα μειονεκτήματα. ... Το παράδοξο αυτό έχει και την πολιτιστικά απαράδεκτη συνέπεια να τον χρησιμοποιεί αποκλειστικά ως μέσο για τη διαπαιδαγώγηση και τον εκφοβισμό των τρίτων, ενώ όπως είναι γνωστό ο άνθρωπος δεν επιτρέπεται σύμφωνα με τις πολιτιστικές μας αντιλήψεις να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως μέσο για την επίτευξη άσχετων προς αυτόν κοινωνικών σκοπών. ... Ο σεβασμός όμως ως προς την αξία του ανθρώπου προπαντός απαγορεύει τη χρησιμοποίησή του σαν μέσου για την επίτευξη άσχετων προς αυτόν κοινωνικών σκοπών. ... Γιατί μια από τις πιο βάνανυσες προσβολές της αξίας του ανθρώπου και επομένως μια από τις πιο σαφείς παραβιάσεις της υποχρέωσης της Πολιτείας να σέβεται την αξία αυτή θα είναι η επιβολή ποινής χωρίς η πράξη για την οποία επιβάλλεται να είναι άδικη και χωρίς αυτός στον οποίο επιβάλλεται να έχει ως ψυχοπνευματική προσωπικότητα ευθύνη για την άδικη πράξη του. Σε μια τέτοια περίπτωση ο άνθρωπος θα αντιμετωπιζόταν σαν αντικείμενο ... ».

δόλου ή συνδρομή ενσυνείδητης ή μη συνειδητής αμέλειας ;), δ) τα αίτια και ο σκοπός που οδήγησαν τον δράστη στο έγκλημα, ε) το μορφωτικό επίπεδο και η πνευματική ωριμότητα του δράστη, στ) οι ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις του δράστη και η προηγούμενη ζωή του κ.λπ. Αναφέρεται επίσης από τη Νομική Θεωρία η **αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων** (τέτοιο στοιχείο είναι π.χ. η ιδιότητα του υπαλλήλου στα εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία ή η κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος, η οποία μπορεί άλλοτε να θεμελιώνει και άλλοτε να επαυξάνει το αξιόποιο), η οποία δεν επιτρέπει στο δικαστήριο να επιλέξει ένα πολύ υψηλό μέγεθος ποινής π.χ. στην σκοπούμενη ή επιδιωκόμενη βαριά σωματική βλάβη (άρθρο 310 παρ. 1-3 ΠΚ) με την αιτιολογία ότι ο δράστης είχε δόλο πρώτου βαθμού (δόλο σκοπού ή επιδίωξης), αφού το στοιχείο αυτό είναι ήδη στοιχείο της νομοτυπικής υπόστασης της σκοπούμενης ή επιδιωκόμενης βαριάς σωματικής βλάβης, η οποία τιμωρείται σε βαθμό κακουργήματος με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Εξάλλου, τονίζει η Νομική Θεωρία -και δεν έχει άδικο- το γεγονός ότι τα δικαστήρια και ο Άρειος Πάγος ουσιαστικά έχουν καταργήσει με τη στάση τους το άρθρο 79 ΠΚ, επειδή περιορίζονται τα κατώτερα δικαστήρια στο να αναφέρουν αυτολεξεί τα κριτήρια του άρθρου 79 ΠΚ και να διαβεβαιώνουν ότι τα έλαβαν υπόψη για την επιμέτρηση της ποινής, ενώ ο Άρειος Πάγος καλύπτει τη στάση αυτή πλήρως, χωρίς να ελέγχει αναιρετικά και να ακυρώνει αποφάσεις με αυθαίρετη επιμέτρηση της ποινής, εκτός κάποιων εξαιρέσεων που θα εκτεθούν παρακάτω. Πράγματι, δεν έχουν διαπλασθεί από τη Νομολογία ειδικότερα κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και η τυχόν κακή ή εσφαλμένη επιμέτρηση της ποινής ένεκα μη χρησιμοποίησης των ορθών κριτηρίων είναι ανεξέλεγκτη και βρίσκεται, στα πλαίσια του αναιρετικού ελέγχου, στο απυρόβλητο.³⁰⁹

2. Η στάση του Αρείου Πάγου

Όπως ήδη επισημάνθηκε, στη Νομολογία του Αρείου Πάγου δεν διαπλάσθηκαν κριτήρια, με βάση τα οποία θα μπορούσαν τα δικαστήρια της ουσίας να προβαίνουν στην προσήκουσα επιμέτρηση της ποινής και με βάση τα οποία ο Άρειος Πάγος θα όφειλε να ασκεί τον αναιρετικό έλεγχο. Για παράδειγμα, στην ΑΠ 1557 / 2009, www.areiospagos.gr, διαλαμβάνονται τα εξής : «Κατά το άρθρο 79 του ΠΚ η επιμέτρηση της ποινής ανήκει, σε κάθε περίπτωση, στην κυριαρχική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, το οποίο πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την βαρύτητα του εγκλήματος και την προσωπικότητα του κατηγορουμένου, όπως αυτά προκύπτουν από τα γενόμενα δεκτά πραγματικά περιστατικά, τα σχετικά με την ενοχή του, χωρίς να είναι υποχρεωμένο να διαλάβει στην περί ποινής απόφασή του και άλλη ειδικότερη αιτιολογία, εκτός αν η τελευταία απαιτείται από διάταξη άλλου νόμου, όπως εν προκειμένω συμβαίνει με την προπαρατεθείσα και όπως ισχύει διάταξη του άρθρου 17 παρ. 8 του ν. 1337/1983, κατά την οποία για την επιβολή καθεμιάς από τις απειλούμενες σ' αυτήν διαζευκτικώς παραπάνω ποινές είναι υποχρεωμένο το ουσιαστικό Δικαστήριο να αιτιολογήσει την σχετική περί ποινής διάταξή του, προσδιορίζοντας την αξία του αυθαίρετου έργου και τον τυχόν υπάρχοντα βαθμό υποβάθμισης του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος, στο οποίο αυτό βρίσκεται. Αν η απόφαση δεν διαλαμβάνει τέτοια αιτιολογία, είναι αναιρετέα μόνον ως προς το μέρος της που αφορά την επιβλητέα ποινή για έλλειψη της απαιτούμενης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας που ιδρύει τον κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ ΚΠοινΔ λόγο αναιρέσεως (ΑΠ 43/2009, 921/2008). Στην προκείμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως, και μεν αυτή διέλαβε στο περί ποινών τμήμα της αιτιολογία σχετικά

³⁰⁹ Βλ. αντί άλλων Ν. Ανδρουλάκη σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Άρθρα 1 - 133, 2005, σελ. 1031-1034, Ι. Γιαννίδη, Η αιτιολόγηση της επιμέτρησης της ποινής, σε Πρακτικά Α' Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΕΠΔ, 1987, σελ. 123επ., Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 299, Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 655επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομική Θεωρία και στη Νομολογία.

με τους όρους του άρθρου 79 ΠΚ, πλην όμως δεν περιέχει καμιά αιτιολογία ούτε για την αξία των από τον αναιρεσείοντα ανεγερθέντων αυθαίρετων κτισμάτων ούτε περί του αν υποβαθμίζουν ή όχι και αν ναι σε ποιο βαθμό το φυσικό ή πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής, κριτήρια τα οποία κατά τα παραπάνω επηρεάζουν κατά το νόμο το ύψος της επιβλητέας ποινής. Επομένως, κατά παραδοχή του πρώτου από το άρθρ. 510 παρ. 1 στοιχ. Δ του ΚΠΔ λόγου αναιρέσεως πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλομένη απόφαση μερικώς, ήτοι μόνον ως προς το περί ποινής μέρος της και να παραπεμφθεί κατά τούτο η υπόθεση στο ίδιο Δικαστήριο, συντιθέμενο από άλλους δικαστές εκτός εκείνων που δίκασαν προηγουμένως (άρθρ. 519 ΚΠοινΔ)». ³¹⁰ Σημειωτέον ότι το άρθρο 17 παρ. 8 του Ν 1337/1983 ορίζει : «Οι ιδιοκτήτες ή εντολείς κατασκευής αυθαιρέτων και οι εργολάβοι κατασκευής του τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών και με χρηματική ποινή από πέντε χιλιάδες (5.000) ευρώ μέχρι πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, ανάλογα με την αξία του αυθαίρετου έργου και το βαθμό υποβάθμισης του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος. ...».

Σε άλλη απόφαση (ΑΠ 1520/2010, www.areiospagos.gr) αναφέρονται τα εξής : «Ο αναιρεσείων προβάλλει την αιτίαση ότι το δικάσαν Δικαστήριο με την προσβαλλόμενη απόφασή του, προκειμένου να μορφώσει κρίση περί της επιβληθείσας ποινής του κατ' εξακολούθηση τελεσθέντος εγκλήματος της ληστείας περιορίστηκε, αφενός στην παράθεση των γενομένων δεκτών πραγματικών περιστατικών που τυποποιούν τις μερικότερες πράξεις της ληστείας και **αφετέρου στην απλή αντιγραφή των τυπικών κριτηρίων του γενικού κανόνα επιμέτρησης ποινών του άρθρου 79 ΠΚ.** Ως εκ τούτου, η προσβαλλομένη στερείται της απαιτούμενης κατά τα άρθρα 93 του Συντάγματος και 139 ΚΠΔ ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, διότι δεν εφάρμοσε τον κανόνα ειδικής επιμέτρησης ποινής του άρθρου 98 Π.Κ. και ειδικότερα, διότι δεν προέβη σε αυτοτελή απαξιολόγηση των μερικότερων πράξεων και δεν μνημόνευσε τον τρόπο με τον οποίο στάθμισε το όλο περιεχόμενο αυτών, αναφορικά με το μέγεθος της ποινής. **Αβάσιμα όμως, διότι στην προκείμενη περίπτωση, από την προσβαλλόμενη απόφαση, προκύπτει ότι το Δικαστήριο**

³¹⁰ Βλ. ακριβώς όμοιες αποφάσεις σε ΑΠ 2385 / 2009, www.areiospagos.gr («Αναίρει εν μέρει την υπ' αριθ. 39/2009 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου (Πλημμελημάτων) Αιγαίου, και δη ως προς τη διάταξη περί επιβολής ποινής για το έγκλημα της παραβάσεως του άρθρου 17 § 8 ν. 1337/1983 και ως προς αυτήν για τον καθορισμό συνολικής ποινής. ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ την υπόθεση για νέα, κατά το αναιρούμενο μέρος της, συζήτηση στο ίδιο Δικαστήριο, συντιθέμενο από άλλους Δικαστές, εκτός από εκείνους που τη δίκασαν προηγουμένως.»), ΑΠ 1132/2016, www.areiospagos.gr : «Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 79 παρ. 1 και 2 ΠΚ, κατά την επιμέτρηση της ποινής μέσα στα όρια που διαγράφει ο νόμος το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη α) τη βαρύτητα του εγκλήματος που έχει τελεστεί και β) την προσωπικότητα του εγκληματία. Για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο αποβλέπει α) στη βλάβη που προξένησε το έγκλημα ή στον κίνδυνο που προκάλεσε, β) στη φύση, στο είδος και στο αντικείμενο του εγκλήματος, καθώς και σε όλες τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπου, που συνόδευαν την προπαρασκευή ή την τέλεσή του ... Ενώ, κατά την παρ. 4 του ίδιου άρθρου στην απόφαση (πρέπει να) αναφέρονται ρητά οι λόγοι που δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου για την ποινή που επέβαλε. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι το δικαστήριο της ουσίας, κατά τη στάθμιση της βαρύτητας του εγκλήματος και τη διαμόρφωση της κρίσης του για την επιβλητέα ποινή, πρέπει να λαμβάνει υπόψη και να **διαλαμβάνει στην οικεία αιτιολογική περικοπή της απόφασής του, έστω και τυπικά, τα προαναφερόμενα στοιχεία - κριτήρια**, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται το αντικείμενο του εγκλήματος, η φύση, η ένταση και η έκταση της βλάβης που προκλήθηκε από το έγκλημα. **Δεν απαιτείται δηλαδή ιδιαίτερη και πρόσθετη εξειδίκευσή τους, πέραν εκείνης που περιέχεται στην ειδική αιτιολογία της κρίσης για την ενοχή του δράστη, εκτός αν επιβάλλεται ειδικότερη αιτιολόγηση από άλλη διάταξη νόμου.** Τέτοια διάταξη είναι η προαναφερόμενη διάταξη του άρθρου 17 παρ. 8 του ν. 1337/1983, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 5 παρ. 4 του ν. 3212/2003, κατά την οποία το δικαστήριο της ουσίας έχει υποχρέωση να διαλάβει στο αιτιολογικό της απόφασής του για την επιβλητέα ποινή σαφή παραδοχή ως προς την αξία του αυθαίρετου κτίσματος και ως προς το αν αυτό επέφερε και σε ποίο βαθμό υποβάθμιση της αξίας του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος, καθώς επίσης να συνεπιμετρήσει τα ειδικά στοιχεία - κριτήρια αυτά μαζί με τα γενικά στοιχεία - κριτήρια του άρθρου 79 ΠΚ για τον καθορισμό της ποινής. Αν δεν το πράξει, υποπίπτει στην αναιρετική πλημμέλεια του άρθρου 510 παρ. 1 στοιχ. Δ ΚΠΔ, της έλλειψης ειδικής αιτιολογίας. ... Όμως, όπως προκύπτει από προαναφερόμενο αιτιολογικό μέρος της προσβαλλόμενης απόφασης, περιέχονται σ' αυτό όλα τα στοιχεία - κριτήρια του άρθρου 79 ΠΚ που λήφθηκαν υπόψη για τον καθορισμό της ποινής, **αλλά δεν διαλαμβάνεται καμιά παραδοχή για την αξία των αυθαίρετων κατασκευών και για το αν αυτές επέφεραν και σε ποίο βαθμό υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ούτε διατυπώνεται οποιαδήποτε σκέψη συνεπιμέτρησης και αυτών των στοιχείων στον καθορισμό της ποινής που επιβλήθηκε στους αναιρεσείοντες.** Επομένως, είναι βάσιμος ο σχετικός και τελευταίος λόγος αναιρέσεως ... από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ ΚΠΔ για έλλειψη ειδικής αιτιολογίας ως προς την επιμέτρηση της ποινής για την πράξη της αυθαίρετης εκτέλεσης εργασιών δόμησης σε αρχαιολογικό χώρο κατ' εξακολούθηση.».

της ουσίας, κατά την επιμέτρηση της ποινής που επέβαλε στον αναιρεσείοντα, έλαβε υπόψη τη βαρύτητα των εγκλημάτων που αυτός διέπραξε, τα οποία προσδιορίζει ειδικότερα στο κεφάλαιο αυτό, επομένως και εκείνα που τελέσθηκαν κατ' εξακολούθηση (άρθρ. 98 ΠΚ), καθώς και την προσωπικότητα του, για την εκτίμηση δε των στοιχείων τούτων χρησιμοποίησε και τα κριτήρια των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 79 ΠΚ, που ειδικώς μνημονεύει στην απόφαση. **Επιπλέον αιτιολογία και αναφορά περιστατικών, δεν χρειαζόταν.**».

Στην **ΑΠ 773/2010**, www.areiospagos.gr, αναγράφονται τα εξής : «Τέλος, κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 79 ΠΚ "στην απόφαση αναφέρονται ρητά οι λόγοι που δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου για την ποινή που επέβαλε". Η διάταξη αυτή αναφέρεται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου που ορίζει ότι "κατά την επιμέτρηση της ποινής στα όρια που διαγράφει ο νόμος, το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη: α) τη βαρύτητα του εγκλήματος που έχει τελεστεί και β) την προσωπικότητα του εγκληματία". Από τις διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό με όσα ορίζονται στις παραγράφους 2 και 3 του ίδιου άρθρου, αναφορικά με τα κριτήρια που λαμβάνει υπόψη του το δικαστήριο για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος και της προσωπικότητας του δράστη, προκύπτει ότι η επιμέτρηση της ποινής σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, **ανήκει στην κυριαρχική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας**, το οποίο λαμβάνει υπόψη του τη βαρύτητα του εγκλήματος και την προσωπικότητα του κατηγορουμένου, όπως αυτά προκύπτουν από τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν δεκτά για την ενοχή του, χωρίς να έχει υποχρέωση να διαλάβει στην περί ποινής απόφασή του για τα στοιχεία αυτά ειδικότερη αιτιολογία. **Στην προκειμένη περίπτωση, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι το δικαστήριο της ουσίας, κατά την επιμέτρηση της ποινής που επέβαλε στον αναιρεσείοντα, έλαβε υπόψη του τη βαρύτητα του εγκλήματος που διέπραξε αυτός, αλλά και την προσωπικότητά του, για την εκτίμηση, δε των στοιχείων τούτων, χρησιμοποίησε και τα κριτήρια των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 79 ΠΚ, που ειδικώς μνημονεύει στην απόφαση, χωρίς να είναι αναγκαία, επιπρόσθετη αιτιολογία και αναφορά άλλων περιστατικών.** Επομένως ο σχετικός λόγος αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ του ΚΠΔ περί ελλείψεως αιτιολογίας, είναι αβάσιμος και κατά το ανωτέρω σημείο.».

Στην **ΑΠ 1563/2013**, www.areiospagos.gr, επίσης αναφέρονται τα εξής : «Κατά τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 79 του ΠΚ, "στην απόφαση αναφέρονται ρητά οι λόγοι που δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου για την ποινή που επέβαλε". ... Στην προκειμένη περίπτωση, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι το Δικαστήριο της ουσίας, κατά την επιμέτρηση της ποινής που επέβαλε στον αναιρεσείοντα, έλαβε υπόψη τη βαρύτητα του εγκλήματος που διέπραξε και την προσωπικότητά του, **για την εκτίμηση δε των στοιχείων τούτων χρησιμοποίησε και τα κριτήρια των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 79 ΠΚ, που ειδικώς μνημονεύει στην απόφαση. Επιπλέον αιτιολογία και αναφορά περιστατικών δεν ήταν αναγκαία.**».

Η αρνητική αυτή στάση του Αρείου Πάγου σχετικά με τον έλεγχο της ορθότητας της κρίσης για την επιμέτρηση της ποινής εκδηλώνεται και με τρόπο που πλέον υπερβαίνει τα όρια της στοιχειώδους λογικής, προσκρούοντας συγχρόνως και στο γράμμα του νόμου. Έτσι, το να λέγει ο Άρειος Πάγος (βλ. αντί άλλων ΑΠ 378 / 2016, www.areiospagos.gr), ότι **δεν απαιτείται ακριβής προσδιορισμός της ποσότητας (βάρους) των ναρκωτικών**, «που είναι αδιάφορη για τη στοιχειοθέτηση των εγκλημάτων αυτών, αφού ο νόμος δεν συνδέει ούτε την τέλεσή τους, **ούτε το ύψος της επιβλητέας ποινής με την ποσότητα (βάρος) των ναρκωτικών ουσιών**», συνιστά εντελώς και εξόφθαλμα εσφαλμένη αντίληψη, επειδή η διάταξη του άρθρου 79 παρ. 1, 2 ΠΚ ορίζει, ότι «κατά την επιμέτρηση της ποινής στα όρια που διαγράφει ο νόμος το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη: α) τη βαρύτητα του εγκλήματος που έχει τελεστεί και β) την προσωπικότητα του εγκληματία»

και ότι «για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο αποβλέπει: α) στη βλάβη που προξένησε το έγκλημα ή τον κίνδυνο που προκάλεσε ...». Επομένως, το δικαστήριο για να προσδιορίσει τη βαρύτητα του εγκλήματος λαμβάνει υπόψη **τη βαρύτητα του αδίκου, που συντελείται με την προσβολή με βλάβη ή διακινδύνευση ξένων έννομων αγαθών**. Ασφαλώς, άλλης έκτασης διακινδύνευση προκαλεί για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα και υγεία προσώπων αόριστου αριθμού η κατοχή 2 κιλών ηρωίνης και άλλης έκτασης διακινδύνευση η κατοχή 20 κιλών ηρωίνης.³¹¹ Εξάλλου, στη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 3 του Ν 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών ορίζονται τα εξής : «Αν περισσότερες πράξεις διακίνησης αφορούν την ίδια ποσότητα ναρκωτικών συντρέχει μόνο ένα έγκλημα διακίνησης. **Κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των επί μέρους πράξεων διακίνησης, το είδος, η συνολική ποσότητα και η καθαρότητα του ναρκωτικού**, καθώς και η βαρύτητα των σχετικών επιπτώσεων στην υγεία».

Οι ελάχιστες περιπτώσεις, στις οποίες ο Άρειος Πάγος, εκτός από την περίπτωση της αυθαίρετης δόμησης, αναιρεί το μέρος της απόφασης για την ποινή είναι κυρίως αυτές που σχετίζονται με τη μη δόση του λόγου στον συνήγορο για να αγορεύσει επί της ποινής, με τη μη αναγνώριση κάποιας ελαφρυντικής περίπτωσης, μολονότι ο κατηγορούμενος είχε προβάλει σαφή ισχυρισμό, και με την εμφιλοχωρήσασα ασάφεια κατά τον προσδιορισμό της συνολικής ποινής επί συρροής εγκλημάτων. Στην ΑΠ 660 / 2010, www.areiospagos.gr, έγιναν δεκτά τα εξής : «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως, μετά την κήρυξη της ενοχής του κατηγορούμενου και όταν έγινε συζήτηση για την ποινή που πρέπει να επιβληθεί, δόθηκε ο λόγος στον Εισαγγελέα να προτείνει επι της επιβλητέας ποινής και εκείνος πρότεινε να επιβληθεί ως ποινή η πρωτοδίκως επιβληθείσα (1 έτος και χρηματική ποινή 500 ευρώ), το δε δικαστήριο, **χωρίς να δώσει τον λόγο στον κατηγορούμενο ή τον συνήγορό του** επέβαλε σ' αυτόν μόνο την ποινή φυλάκισης ενός (1) έτους ... Κατά τούτο και σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, ως προς τη διάταξη της προσβαλλόμενης αποφάσεως **για την επιβολή ποινής** και μόνο επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο.». Στην **ΑΠ 485/2010, www.areiospagos.gr**, αναγράφονται τα εξής : «Στο διατακτικό το Δικαστήριο μετά την κήρυξη ενόχων των κατηγορουμένων δέχθηκε ότι "οι κατηγορούμενοι συμπεριφέρθηκαν καλά για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την πράξη". Το Εφετείο με όσα διέλαβε στο τέλος του προπαρατεθέντος σκεπτικού του ... αναγνώρισε κατά τρόπο σαφή στον αναιρεσιόντα μόνο το ελαφρυντικό της μετά την τέλεση της πράξεως καλής συμπεριφοράς, η δε παραδοχή "προσπάθησαν να άρουν μερικώς της συνέπειες της πράξεως τους" είναι ενισχυτική, αν και μη αναγκαία, της άνω ελαφρυντικής περίπτωσης, απέρριψε δε τους λοιπούς ως άνω ισχυρισμούς περί συνδρομής στο πρόσωπό του των άλλων δύο ελαφρυντικών περιστάσεων του προτέρου εντίμου βίου και της ειλικρινούς μετάνοιας, **χωρίς όμως να διαλάβει σχετικώς την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού δεν προσδιορίζει τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία και στα οποία θεμελιώνει την απορριπτική του κρίση**. Συνεπώς, είναι βάσιμοι, οι από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' του ΚΠΔ πρώτος λόγος αναιρέσεως του κυρίως δικογράφου της ένδικης αιτήσεως και μοναδικός του δικογράφου των πρόσθετων λόγων που κατατέθηκε εμπρόθεσμα (την 15-10-2009) και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις (άρθρο 509 § 2 Κ.Ποιν.Δ), οι οποίοι πλήττουν την προσβαλλόμενη απόφαση για την απόρριψη των άνω αυτοτελών ισχυρισμών, και πρέπει να αναιρεθεί η άνω απόφαση ως προς την αντίστοιχη διάταξή της **αλλά και εκείνη της επιβολής ποινής**. Ακολουθως πρέπει να παραπεμφθεί η υπόθεση, κατά το αναιρούμενο μέρος της, για νέα συζήτηση στο ίδιο δικαστήριο,

³¹¹ Σχετικά με το προστατευόμενο από τον Ν 4139/2013 έννομο αγαθό βλ. Α. Κοτσαλή/Μ. Μαργαρίτη/Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013, 2013, σελ. 48επ. Για το ότι η ποσότητα, το είδος και η επικινδυνότητα των ναρκωτικών λαμβάνεται υπόψη για την επιμέτρηση της ποινής βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 212επ., 694επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

συγκροτούμενο από άλλους δικαστές εκτός από εκείνους που δίκασαν προηγουμένως (άρθρο 519 ΚΠΔ).».³¹² Στην **ΑΠ 702/2016**, www.areiospagos.gr, εξάλλου έγιναν δεκτά τα εξής : « Τέλος, από την επισκόπηση των σχετικών με το κεφάλαιο περί της επιβληθείσας στον αναιρεσείοντα ποινής διατάξεων της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει, ομοίως, έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας κατά τούτο, **αφού δεν προσδιορίζονται κατά τρόπο ειδικό και συγκεκριμένο, όπως είναι αναγκαίο, κατά τα εκτεθέντα στη μείζονα σκέψη, οι επιβληθείσες σ' αυτόν (αναιρεσείοντα) ποινές για κάθε μία από τις περισσότερες κατά συρροή πράξεις**, για τις οποίες καταδικάστηκε, ούτε εξειδικεύεται, ως προς την επιμέτρηση της επιβληθείσας συνολικής ποινής των είκοσι (20) μηνών, **ποία έλαβε το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο ως ποινή βάση και πόσο μέρος ποινής έλαβε για την επαύξηση αυτής από τις συντρέχουσες**, ώστε να καθίσταται δυνατή η διαπίστωση της μη χειροτερεύσεως από αυτό της θέσεως του ασκήσαντος το ένδικο μέσο της εφέσεως κατηγορουμένου, που απαγορεύεται από το άρθρ. 470 Κ.Ποιν.Δ. Η έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας ως προς την απόρριψη των προαναφερθέντων αυτοτελών ισχυρισμών και ως προς την επιβληθείσα ποινή καθιστά την προσβαλλόμενη απόφαση αναιρετέα σε σχέση με τα κεφάλαια και διατάξεις αυτής περί κηρύξεως του πρώτου κατηγορουμένου και ήδη αναιρεσείοντος ενόχου για τις πράξεις της βαριάς σωματικής βλάβης κατά συρροή, της επικίνδυνης σωματικής βλάβης κατά συρροή και της οπλοχρησίας (στις οποίες αναφέρονταν οι ανωτέρω αυτοτελείς ισχυρισμοί), καθώς και περί της εν γένει επιβληθείσας σ' αυτόν (για όλες τις πράξεις, για τις οποίες καταδικάστηκε) ποινής καθώς και της συνολικής τοιαύτης. Συνεπώς, οι σχετικοί πρώτος και τρίτος λόγοι της αιτήσεως αναιρέσεως, από το άρθρ. 510 παρ.1 στοιχ. Δ Κ.Ποιν.Δ., με τους οποίους αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση η πλημμέλεια αυτή, είναι βάσιμοι. Κατ' ακολουθία τούτων, πρέπει, κατά παραδοχή των ανωτέρω λόγων της υπό κρίση αιτήσεως, να αναιρεθεί εν μέρει η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση, κατά το αναιρεθέν μέρος της, για νέα συζήτηση στο ίδιο Δικαστήριο, που εξέδωσε αυτήν, συντιθέμενο από άλλους δικαστές, εκτός από εκείνους, οι οποίοι είχαν δικάσει προηγουμένως (άρθρ. 519 Κ.Ποιν.Δ.), κατά τα οριζόμενα ειδικότερα στο διατακτικό.».

3. Η διάταξη στο σχέδιο για τον νέο Ποινικό Κώδικα και η σχέση της με την ισχύουσα διάταξη

Στο άρθρο 79 του σχεδίου για τον νέο Ποινικό Κώδικα (**Δικαστική επιμέτρηση της ποινής**) ορίζονται τα εξής : «1. Με την επιμέτρηση της ποινής καθορίζεται η **ανάλογη και δίκαιη τιμωρία του εγκλήματος με βάση τη βαρύτητα της πράξης και το βαθμό ενοχής του δράστη γι' αυτή**. Το δικαστήριο σταθμίζει τα στοιχεία που λειτουργούν υπέρ και σε βάρος του υπαιτίου και συνεκτιμά τις συνέπειες της ποινής για τον ίδιο και τους οικείους του. 2. **Για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του: α) τη βλάβη που προξένησε το έγκλημα ή τον**

³¹² Βλ. και **ΑΠ 374/2015**, www.areiospagos.gr : «Στη συνέχεια, το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών, με την προσβαλλόμενη 4322/2013 απόφασή του, έκρινε ότι ο αναιρεσείων - κατηγορούμενος ολοκλήρωσε με επιτυχία συγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξαρτήσεως του ΚΕΘΕΑ και ότι, κατά την τέλεση των πράξεων που του αποδίδονταν, είχε αποκτήσει την έξη της χρήσεως ναρκωτικών ουσιών, ακολούθως δε τον κήρυξε ένοχο αγοράς, κατοχής και χρήσεως ναρκωτικών ουσιών από κοινού κατ' εξακολούθηση, για παράβαση, δηλαδή, του άρθρου 20 του ν. 4139/2013, ως τοξικομανή, πλέον, με τα ως άνω τρία ελαφρυντικά, **και τον καταδίκασε σε ποινή φυλακίσεως πέντε (5) ετών, ανασταλείσα υπό όρο. Επιβάλλοντας, όμως, το ανώτερο όριο της προβλεπόμενης για τους τοξικομανείς δράστες της παραβάσεως του άρθρου 20 του ν. 4139/2013 ποινής, παρά την αναγνώριση, πέραν της τοξικομανίας, και τριών, ακόμη, ελαφρυντικών, υπερέβη, σύμφωνα με τα εκτιθέμενα στη μείζονα σκέψη, αρνητικά την εξουσία του, παραλλήλως δε εσφαλμένα ερμήνευσε την ουσιαστική ποινική διάταξη του άρθρου 83 του ΠΚ.**» Σχετικά με παρόμοιες περιπτώσεις βλ. **ΑΠ 514/2014**, **ΠοινΔικ 2015**, **σελ. 397επ.**, με παρατηρήσεις Κ. Μούρτζιου : «Αν αναιρεθεί η καταδικαστική απόφαση μόνο ως προς τη μη αναγνώριση στο πρόσωπο του καταδικασθέντος ελαφρυντικής περιστάσεως και συνακόλουθα και ως προς την ποινή, έχει κριθεί πλέον αμετάκλητα η ενοχή ως προς την τέλεση του εγκλήματος. Το δικαστήριο της ουσίας, στο οποίο παραπέμπεται κατά το άρθρο 519 του ΚΠΔ η υπόθεση, περιορίζεται στην αναγνώριση ή όχι της ελαφρυντικής περιστάσεως και στην επιβολή νέας ποινής και δεν έχει εξουσία να ερευνήσει εκ νέου την ενοχή του κατηγορουμένου ως προς την τέλεση του εγκλήματος, **ούτε την εξάλειψη του αξιοποιούνου λόγω τυχόν παραγραφής, αφού η παραγραφή αφορά την πράξη, η τέλεση της οποίας έχει ήδη κριθεί αμετάκλητα.**».

κίνδυνο που προκάλεσε, β) τη φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, καθώς επίσης όλες τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπου που συνόδευσαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεσή του. 3. **Για την εκτίμηση του βαθμού ενοχής του δράστη**,³¹³ το δικαστήριο εξετάζει: α) την ένταση του δόλου ή το βαθμό της αμέλειας του υπαιτίου, β) τα αίτια που τον ώθησαν στην εκτέλεση του εγκλήματος, την αφορμή που του δόθηκε και το σκοπό που επιδίωξε, γ) το χαρακτήρα του και το βαθμό της ανάπτυξής του που επηρέασαν την πράξη, δ) τις ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις και την προηγούμενη ζωή του στο μέτρο που σχετίζονται με την πράξη, ε) το βαθμό της δυνατότητας και της ικανότητάς του να πράξει διαφορετικά, στ) τη διαγωγή του κατά τη διάρκεια της πράξης και μετά την πράξη και ιδίως τη μετάνοια που επέδειξε και την προθυμία του να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του. 4. **Στοιχεία που λειτουργούν υπέρ του υπαιτίου θεωρούνται ιδίως:** α) το ότι ο δράστης διαδραμάτισε έναν σαφώς υποδεέστερο ρόλο σε πράξη που τελέστηκε από πολλούς, β) το ότι τέλεσε την πράξη σε δικαιολογημένη συναισθηματική φόρτιση, γ) το ότι έθεσε τον εαυτό του στη διάθεση των αρχών χωρίς σημαντική καθυστέρηση, ενώ μπορούσε να διαφύγει, δ) το ότι διευκόλυνε ουσιωδώς την εξιχνίαση του εγκλήματος. 5. **Στοιχεία που λειτουργούν σε βάρος του υπαιτίου θεωρούνται ιδίως:** α) η κατ' επάγγελμα τέλεση της πράξης, β) η ιδιαίτερη σκληρότητα, γ) η εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης του θύματος, δ) το γεγονός ότι το θύμα δεν μπορούσε να προστατεύσει τον εαυτό του, ε) το ότι ο δράστης διαδραμάτισε ιθύνοντα ρόλο σε πράξη που τελέστηκε με συμμετοχή πολλών, στ) το ότι τέλεσε έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. 6. Στοιχεία που έχουν αξιολογηθεί από το νομοθέτη για τον προσδιορισμό της απειλούμενης ποινής **δε λαμβάνονται από το δικαστήριο επιπροσθέτως υπόψη κατά την επιμέτρησή της**. 7. Η επιμέτρηση της ποινής πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη. **Η απλή μνεία ότι έχουν εκτιμηθεί τα κριτήρια των προηγούμενων παραγράφων δε συνιστά αιτιολογία.**».³¹⁴

Όπως αντιλαμβάνεται κανείς η ως άνω διατάξη είναι πληρέστερη σε σχέση με την ισχύουσα, αφού εξειδικεύει και συγκεκριμενοποιεί σε ένα μεγάλο βαθμό τις περιστάσεις που θα αποτελούν τα κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής, επιτάσσοντας συγχρόνως με την παρ. 7 τα εξής : «**Η επιμέτρηση της ποινής πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη**. Η απλή μνεία ότι έχουν εκτιμηθεί τα κριτήρια των προηγούμενων παραγράφων δε συνιστά αιτιολογία.». Έτσι, εκπέμπει προς μεν τα κατώτερα δικαστήρια το μήνυμα ότι οφείλουν να απέχουν στο μέλλον από κάθε αυθαίρετη επιμετρική εκτίμηση και να αιτιολογούν την απόφασή τους χωρίς να αρκούνται στην απλή μνεία ότι έχουν εκτιμηθεί τα κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής, προς δε τον Άρειο Πάγο την έμμεση υπόδειξη ότι θα οφείλει πλέον να ελέγχει αναιρετικά την κρίση του δικαστηρίου για την επιμέτρηση της ποινής και να ακυρώνει το μέρος της απόφασης που περιέχει

³¹³ Για την έννοια της ενοχής βλ. Λ. Κοτσαλή, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2013, σελ. 385επ., Νικ. Παρασκευόπουλου, Η συνταγματική διάσταση του αδικού και της ενοχής, Υπεράσπιση 1993, σελ. 1262επ., 1265επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 142επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

³¹⁴ Άρθρο 80 ΠΚ (Επιμέτρηση των ποινών σε χρήμα) : «1. Κατά την επιμέτρηση της χρηματικής ποινής και του προστίμου λαμβάνονται υπόψη και οι οικονομικοί όροι τόσο εκείνου που καταδικάστηκε όσο και των μελών της οικογένειάς του τα οποία συντηρεί. 2. Στις περιπτώσεις που ο νόμος απειλεί διαζευκτικά είτε ποινή στερητική της ελευθερίας είτε χρηματική ποινή ή πρόστιμο, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει και τις δύο ποινές, αν κρίνει ότι μόνο η μία από τις δύο δεν αρκεί για να αποτρέψει τον υπαίτιο από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων.». Άρθρο 81 ΠΚ (Έγκλημα από φιλοκέρδεια) : «1. Όταν το έγκλημα πήγασε από αίτια απόκτησης κέρδους, το δικαστήριο μπορεί, μαζί με τη στερητική της ελευθερίας ποινή, να επιβάλει και χρηματική ποινή ή πρόστιμο, έστω και αν ο νόμος δεν προβλέπει ποινή σε χρήμα για το έγκλημα που τελέστηκε. 2. Στις περιπτώσεις που ο νόμος προβλέπει για το έγκλημα μόνο χρηματική ποινή ή πρόστιμο, το δικαστήριο, αν συντρέχουν τα αίτια της παρ. 1, μπορεί να επιβάλει τέτοια ποινή αυξημένη έως το τριπλάσιο του ανώτατου ορίου της το οποίο προβλέπεται γι' αυτό το έγκλημα.».

μη ορθή ή αναπαιολόγητη επιμέτρηση της ποινής. Σκοπός και στόχος του δικαστηρίου της ουσίας κατά τη νέα διάταξη θα είναι η ανεύρεση μέσω της επιμετρικής διαδικασίας της ανάλογης (υπό τήρηση της αρχής της αναλογικότητας) και δίκαιης τιμωρίας του εγκλήματος με βάση τη βαρύτητα της πράξης και τον βαθμό ενοχής του δράστη γι' αυτή.

Ενδείκνυται να καταστεί γνωστό ότι η διάταξη του άρθρου 79 του σχεδίου για τον νέο Ποινικό Κώδικα είχε προφανώς ως πρότυπο τις σύγχρονες διατάξεις της § 46 του γερμανικού ΠΚ (Grundsätze der Strafzumessung) και την ερμηνεία που δίνεται στις διατάξεις αυτές : «(1) Die Schuld des Täters ist Grundlage für die Zumessung der Strafe. Die Wirkungen, die von der Strafe für das künftige Leben des Täters in der Gesellschaft zu erwarten sind, sind zu berücksichtigen. (2) Bei der Zumessung wägt das Gericht die Umstände, die für und gegen den Täter sprechen, gegeneinander ab. Dabei kommen namentlich in Betracht: die Beweggründe und die Ziele des Täters, besonders auch rassistische, fremdenfeindliche oder sonstige menschenverachtende, die Gesinnung, die aus der Tat spricht, und der bei der Tat aufgewendete Wille, das Maß der Pflichtwidrigkeit, die Art der Ausführung und die verschuldeten Auswirkungen der Tat, das Vorleben des Täters, seine persönlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse sowie sein Verhalten nach der Tat, besonders sein Bemühen, den Schaden wiedergutzumachen, sowie das Bemühen des Täters, einen Ausgleich mit dem Verletzten zu erreichen. (3) Umstände, die schon Merkmale des gesetzlichen Tatbestandes sind, dürfen nicht berücksichtigt werden.». Η έκφραση «Die Schuld des Täters ist Grundlage für die Zumessung der Strafe» (= Η ενοχή του δράστη είναι βάση για την επιμέτρηση της ποινής) περιέχει τον όρο «Schuld», ο οποίος ως «**Strafzumessungsschuld**» δεν ταυτίζεται με τον όρο «Schuld» ως «**Strafbegründungsschuld**», που σημαίνει τον (υποκειμενικό) καταλογισμό της άδικης πράξης στον δράστη με τα τρία στοιχεία³¹⁵ του, αν και δομείται πάνω σ' αυτόν. Για την «Schuld» ως «**Strafzumessungsschuld**» (= ενοχή που προσδιορίζει την επιμέτρηση της ποινής) έχει σημασία η απαξία του αποτελέσματος (**Erfolgswert**), η οποία όμως ενυπάρχει και στα τυπικά εγκλήματα ή εγκλήματα συμπεριφοράς, και η απαξία της πράξης (**Handlungswert**). Η απαξία του αποτελέσματος και η απαξία της πράξης ως τα δύο συνθετικά στοιχεία της «**Strafzumessungsschuld**» **αντιστοιχούν** στη βαρύτητα του εγκλήματος και ειδικότερα στην έκταση του αδικού (**Erfolgswert** = Schwere der Tat, Maß des verschuldeten Unrechts) και στο «φταιξιμο» του δράστη και συγκεκριμένα στο μέγεθός του, δηλαδή στον βαθμό της προσωπικής του ενοχής (**Handlungswert** = Maß der Vorwerfbarkeit des Täterhandelns, Grad der persönlichen Schuld des Täters).³¹⁶

Ως συμπέρασμα θα πρέπει να συναγάγει κανείς τα εξής : Τόσο η ισχύουσα όσο και η σχεδιαζόμενη (νέα) διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ **νοηματικά ταυτίζονται και απαιτούν τα ίδια από τον Εφαρμοστή του Δικαίου παρά τη διαφορετική διατύπωση που έχουν.** Βασικά, ορίζουν τα δύο θεμελιώδη κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και την εύρεση της δίκαιης και ανάλογης ποινής σε σχέση με την αξιόποινη συμπεριφορά του δράστη. Αυτά είναι η βαρύτητα του εγκλήματος (βαρύτητα αδικού) και η **προσωπικότητα του εγκληματία ή ο βαθμός ενοχής του δράστη για την αξιόποινη πράξη.** Προσδιορίζουν ακριβέστερα τα δύο ως άνω κριτήρια με τη διαφορά ότι στη νέα διάταξη η ένταση του δόλου ή ο βαθμός της αμέλειας του υπαιτίου λαμβάνεται υπόψη ορθά (!) **για την εκτίμηση του βαθμού ενοχής του δράστη** και όχι για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος. Και απαιτούν αμφότερες οι διατάξεις την αιτιολογία της δικαστικής κρίσης για την

³¹⁵ Αυτά είναι : **Η μορφή υπαιτιότητας (δόλος ή αμέλεια), η ικανότητα προς καταλογισμό και το «άλλως δύνασθαι πράττειν τον δράστη»** : βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 141επ.

³¹⁶ Βλ. Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2016, § 13 Rn. 605, σελ. 196επ., Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 207επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία. Βλ. και Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 142επ. (συγγραφή αναρτημένη στο διαδίκτυο : βλ. τον link στο «Βιογραφικό και δημοσιευμένα έργα Χρήστου Σατλάνη»).

επιμέτρηση της ποινής, την ύπαρξη ή την έλλειψη της οποίας οφείλει να ελέγχει ο Άρειος Πάγος (άρθρα 139, 510 παρ. 1 Δ ΚΠΔ). Η νέα διάταξη αναφέρει επιπροσθέτως και **στοιχεία που λειτουργούν κατά την επιμέτρηση της ποινής υπέρ του υπαιτίου αλλά και στοιχεία που λειτουργούν σε βάρος του υπαιτίου (αυτά θα μπορούσαν να διαπλασθούν και από τη Νομολογία με βάση μια δικαιosuγκριτική ερμηνεία της ισχύουσας διάταξης, ιδιαίτερα γιατί στην παρ. 3 του άρθρου 79 ΠΚ προβλέπεται ενδεικτική και όχι περιοριστική απαρίθμηση των στοιχείων που αξιοποιούνται για την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία)**, ενώ στην παρ. 6 καθιερώνει ρητά και την αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων κατά την επιμέτρηση της ποινής, κάτι που γίνεται ήδη δεκτό από τη Νομολογία και τη Νομική Θεωρία («Στοιχεία που έχουν αξιολογηθεί από το νομοθέτη για τον προσδιορισμό της απειλούμενης ποινής **δε λαμβάνονται από το δικαστήριο επιπροσθέτως υπόψη κατά την επιμέτρησή της.**»).

II. Ανάλυση των σημαντικών για την επιμέτρηση της ποινής περιστάσεων-κριτηρίων

1. Περιστάσεις-κριτήρια που ενδεικνύουν το μέγεθος της βαρύτητας του εγκλήματος

Μια από τις πλέον σημαντικές περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής είναι η **έκταση του αδικου**, δηλαδή το μέγεθος της βλάβης ή του κινδύνου που προκλήθηκε σε ξένα έννομα αγαθά, τα οποία προστατεύονται από την προσδιορίζουσα τη νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος διάταξη (Tatbestandsmäßige Rechtsgutverletzung). Μάλιστα, γίνεται δεκτό από την κρατούσα άποψη ότι και οι συνέπειες της πράξης που δεν σχετίζονται με προσβολές του προστατευόμενου έννομου αγαθού θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εφόσον ο δράστης τις επιδίωξε ή τις προέβλεψε ως ενδεχόμενες ή τουλάχιστον θα μπορούσε να τις προβλέψει ως ενδεχόμενες να επέλθουν. Τούτο είναι ορθό, επειδή ο σχετικός δόλος ή η σχετική αμέλεια δείχνει και τον βαθμό εγκληματικής διάθεσης που εκδήλωσε ο υπαίτιος κατά την πράξη, που είναι βασικό στοιχείο για την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία ή του βαθμού ενοχής του δράστη. Εδώ εντάσσονται π.χ. οι δυσμενείς οικονομικές και ψυχολογικές συνέπειες της ανθρωποκτονίας (προσβαλλόμενο έννομο αγαθό είναι η ζωή) για τη σύζυγο του φονευθέντος και τα τέκνα της οικογένειας, η εγκυμοσύνη ή η αυτοκτονία της βιασθείσας³¹⁷ (προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η γενετήσια ελευθερία ή σεξουαλική αυτοδιάθεση) ή η διακοπή των σεξουαλικών σχέσεων αυτής και η οικονομική κατάρρευση και πτώχευση της επιχείρησης που προκλήθηκε από τέλεση απάτης³¹⁸ (προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η περιουσία).³¹⁹

Έτσι, για την εκτίμηση της έκτασης του αδικου και της βαρύτητας του εγκλήματος και συνακόλουθα ως σημαντικές περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής θα μπορούσαν να αναφερθούν ως παραδείγματα το μέγεθος της βαριάς σωματικής βλάβης που προξενήθηκε (π.χ. ακρωτηριασμός των κάτω άκρων ή απλώς κατάγματα στις κνήμες που έθεσαν τον παθόντα εκτός εργασίας για ένα χρόνο),³²⁰ το ύψος της ζημίας ή βλάβης που επήλθε στην ξένη ιδιοκτησία ή περιουσία (π.χ. κλοπή αντικειμένων ή απάτη με βλάβη αξίας 110.000 ευρώ ή μόνο 40.000 ευρώ, όταν και στις δύο περιπτώσεις θα υφίσταται κλοπή αντικειμένων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ή απάτη με προξενηθείσα

³¹⁷ Βλ. BGH, StV 1987, 100.

³¹⁸ Βλ. BGH v. 18.10.2011- 4 StR 346/11, NStZ 2012, 276.

³¹⁹ Για τις περαιτέρω αυτές συνέπειες που κείνται εκτός της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος (außertatbestandsmäßige Folgen) βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 214επ., 216, με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία, όπου όμως η αυτοκτονία του πτωχεύσαντος συνεπεία απάτης και η αποβολή της συζύγου του δεν λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής, επειδή (σε αντίθεση με την πτώχευση) δεν συμπεριλαμβάνονται στην περιοχή προστασίας του οικείου κανόνα δικαίου που τιμωρεί την απάτη, δεδομένου ότι οι ψυχικές συνέπειες στο θύμα της απάτης διαφέρουν από τις ψυχικές συνέπειες που επέρχονται στο θύμα του βιασμού.

³²⁰ Πρβλ. BGH v. 19.2.2014-5 StR 626/13 (Bundesgerichtshof = BGH = γερμανικό Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο)

ζημιά ιδιαίτερα μεγάλη),³²¹ το ύψος της φοροδιαφυγής που ζημίωσε το ελληνικό Δημόσιο,³²² ο αριθμός των ανθρώπων που θα μπορούσαν να κινδυνεύσουν από έναν εμπρησμό (λίγοι μόνο ή δεκάδες ή και εκατοντάδες³²³) και η ποσότητα, το είδος και η επικινδυνότητα των ναρκωτικών που διακινήθηκαν ή κατασχέθηκαν, δεδομένου ότι κάθε φορά υφίσταται αφηρημένη διακινδύνευση ανθρώπων σε μικρότερο ή σε μεγαλύτερο βαθμό («μαλακά ναρκωτικά»-weiche Drogen, όπως η κάνναβη ή χασίς ή μαριχουάνα, «σκληρά ναρκωτικά»-harte Drogen, όπως η ηρωίνη και η **κοκαΐνη**), ενώ άλλη επικινδυνότητα εμφανίζει π.χ. η κατοχή ενός κιλού κάνναβης και άλλη η κατοχή πενήντα κιλών ηρωίνης.³²⁴ Επίσης, στην περίπτωση της ψευδορκίας μάρτυρα θα πρέπει να ερευνάται πόσο σημαντική ήταν για την αποδεικτική διαδικασία η ψευδής κατάθεση του μάρτυρα (αν ήταν η μόνη ψευδής απέναντι σε πέντε αληθείς καταθέσεις μαρτύρων, η αφηρημένη διακινδύνευση για το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι σχεδόν ασήμαντη)³²⁵ και αν τελικά είχε αρνητικές συνέπειες για τη διαδικασία, με αποτέλεσμα να εκδοθεί εσφαλμένη απόφαση και να επέλθει μεγάλη ζημία σε ξένη περιουσία ή να διωχθεί ποινικά ή να φυλακισθεί ο κατηγορούμενος αδίκως. Το γεγονός ότι κάποιος κατέθεσε ενόρκως ψευδή γεγονότα ως μάρτυρας αλλά πειστικά αποκάλυψε μεταγενέστερα την αλήθεια εγκαίρως και πριν εκδοθεί απόφαση θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ελαφρυντικά κατά

³²¹ Πρβλ. BGH v. 14.3.2013-2 StR 49/13; BGH v. 15.4.2014-2 StR 566/13, StV 2015, 172; BGH v. 4.2.2014-3 StR 347/13, NStZ 2014, 457; BGH v. 25.4.2014-1 StR 13/13; BGH v. 2.9.2015 – 5 StR 186/15, NStZ – RR 2015, 374.

³²² Πρβλ. BGH v. 22.11.2012 -1 StR 537/12 Rn. 20, StRR 6/2013, S. 223.

³²³ Ο αριθμός θανάτων έχει αποτυπωθεί ως αξιολογική αντίληψη και απόφαση της έννομης τάξης σε σχέση με την επιμέτρηση της ποινής στο άρθρο 94 παρ. 2 εδ. β ΠΚ για την ανθρωποκτονία από αμέλεια κατά συρροή: «Στην περίπτωση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, το δικαστήριο σε εξαιρετικές περιπτώσεις δύναται να επιβάλει συνολική ποινή σύμφωνα με την παρ. 1.» Τούτο σημαίνει, ότι η επαύξηση της ποινής φυλάκισης μπορεί να φθάσει μέχρι και τα δέκα έτη αντί των πέντε ετών: βλ. Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος II, 2012, σελ. 297, Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 32, όπου επισημαίνεται υπό επίκληση της αιτιολογικής έκθεσης του οικείου νόμου, ότι νοούνται εδώ τα «πολύνεκρα ατυχήματα» (κυρίως τροχαία). Βλ. την ίδια αξιολογική αντίληψη και απόφαση της έννομης τάξης και στη διάταξη του άρθρου 286 παρ. 1γ ΠΚ για τη θανατηφόρα παραβίαση των κανόνων της οικοδομικής, κατά την οποία, αν αυτή είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ανθρώπων μεγάλου αριθμού, επισύρει ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη από δεκαπέντε έως είκοσι έτη.

³²⁴ Πρβλ. BGH v. 29.4.2014 - 2 StR 89/14, StraFo 2014, 394, και βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 212επ., 694επ., 720επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

³²⁵ Στην περίπτωση βέβαια της ψευδορκίας μάρτυρα, από την οποία δεν θα μπορούσε να προκύψει ποτέ κίνδυνος για το προστατευόμενο έννομο αγαθό δεν θα υφίσταται ουσιαστικό άδικο αλλά μόνο τυπικό και επομένως δεν θα έχει τελεσθεί έγκλημα. Στη διάταξη του άρθρου 224 ΠΚ για την ψευδορκία προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι κατά μια άποψη η ορθή απονομή της δικαιοσύνης, δηλαδή η ορθή κρίση της δικαιοδοτικής εξουσίας, η οποία για να επιτελέσει την αποστολή της χρησιμοποιεί αποδεικτικά μέσα. Κατ' άλλη άποψη, είναι το δικαστικό υπόμνημα που συντάσσεται (απόφαση, βούλευμα, διάταξη, κλητήριο θέσπισμα κ.λπ. : η αναφορά στο δικαστικό υπόμνημα βοηθάει στη διαπίστωση πραγματικής, αληθινής ή φαινομενικής, συρροής, ως π.χ. όταν ο ψευδομάρτυρας καταθέτει στην προανάκριση και στην ακροαματική διαδικασία). Ορθότερα, προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η ορθοδίκαιη κρίση του δικαστικού, εισαγγελικού ή άλλου κρατικού λειτουργού, η οποία επίκειται να εξωτερικευθεί σχετικά με υπόθεση που χρήζει χειρισμού, πρόκειται να λάβει υπόψη, να αξιολογήσει και να αξιοποιήσει την ένορκη κατάθεση είτε μόνη της είτε μαζί με άλλα αποδεικτικά μέσα στα πλαίσια μιας ερευνώμενης σύγκρουσης συμφερόντων και μέλλει να αποτυπωθεί στο δικαστικό ή άλλο υπόμνημα που συντάσσεται (δικαστική απόφαση, βούλευμα, διάταξη, κλητήριο θέσπισμα, πόρισμα ΕΔΕ, απόφαση εξεταστικής επιτροπής της Βουλής κ.λπ.). Το έγκλημα πραγματώνεται, όταν το ψευδές γεγονός που καταθέτει ο μάρτυρας είναι ικανό να παρακωλύσει το δικαστήριο να διαγνώσει ορθά την αλήθεια και χωρίς πλάνες σχετικά με το αντικείμενο της δίκης. Επομένως, όταν ο μάρτυρας καταθέτει ψευδή γεγονότα που είναι άσχετα με το αντικείμενο της δίκης ή όταν πρόκειται για ψευδή γεγονότα που περιέχονται σε συμβολαιογραφική ένορκη βεβαίωση, που δεν προβλέπεται από τον νόμο ως νόμιμο αποδεικτικό μέσο ή που συντάχθηκε χωρίς νόμιμη κλήτευση του αντιδίκου εκείνου που μεριμνά για την κατάρτιση της ένορκης βεβαίωσης (στις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό μέσο κατά κανόνα δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη, εκτός αν πρόκειται για δίκη ασφαλιστικών μέτρων), επειδή τότε δεν υφίσταται κίνδυνος παραπλάνησης της δικαιοσύνης και έτσι προσβολής του προστατευόμενου έννομου αγαθού, δεν στοιχειοθετείται έγκλημα : βλ. σχετικά Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 59επ., 67επ., Ε. Καμπέρου - Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 1461επ., 1463, κάθε φορά με παραπομπές στη Νομολογία του Αρείου Πάγου και στη Νομική Θεωρία.

την επιμέτρηση της ποινής ως εξάλειψη της αφηρημένης διακινδύνευσης για το προστατευόμενο έννομο³²⁶ αγαθό.³²⁷

Για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του επιπροσθέτως «τη φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, καθώς επίσης όλες τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπου που συνόδευσαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεσή του». Έτσι, η σκοπούμενη ή επιδιωκόμενη βαριά σωματική βλάβη (άρθρο 310 παρ. 3 ΠΚ) **που προκαλείται π.χ. σε έναν ανήλικο, με αποτέλεσμα να είναι ανάπηρος για όλη του τη ζωή**, θα πρέπει να αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής. Στη διάταξη του άρθρου 324 παρ. 2 του ισχύοντος ΠΚ **για την αρπαγή ανηλίκων** ορίζεται : «Αν ο ανήλικος δεν έχει συμπληρώσει τα δεκατέσσερα χρόνια του, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, εκτός εάν η πράξη τελέστηκε από ανιόντα, οπότε εφαρμόζεται η προηγούμενη παράγραφος. Σε κάθε περίπτωση που ο υπαίτιος τέλεσε την πράξη από κερδοσκοπία ή με το σκοπό να μεταχειριστεί τον ανήλικο σε ανήθικες ασχολίες ή να επιτύχει τη μεταβολή της οικογενειακής τάξης του ανηλίκου τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών». Εξάλλου, στο άρθρο 312 ΠΚ (**Πρόκληση βλάβης με συνεχή σκληρή συμπεριφορά**) ορίζεται : «1. Αν δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης αξιόποινης πράξης, τιμωρείται με φυλάκιση, **όποιος με συνεχή σκληρή συμπεριφορά προξενεί σε τρίτον σωματική κάκωση ή άλλη βλάβη της σωματικής ή ψυχικής υγείας**.³²⁸ Αν η πράξη τελείται μεταξύ ανηλίκων δεν τιμωρείται εκτός αν η μεταξύ τους διαφορά ηλικίας είναι μεγαλύτερη από τρία (3) έτη, οπότε επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. 2. **Αν το θύμα δεν συμπλήρωσε ακόμη το δέκατο όγδοο (18ο) έτος της ηλικίας του ή δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του** και ο δράστης το έχει στην επιμέλεια ή στην προστασία του ή ανήκει στο σπίτι του δράστη ή έχει μαζί του σχέση εργασίας ή υπηρεσίας ή το έχει αφήσει στην εξουσία του ο υπόχρεος για την επιμέλειά του ή του το έχουν εμπιστευθεί για ανατροφή, διδασκαλία, επίβλεψη ή φύλαξη έστω προσωρινή, αν δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης αξιόποινης πράξης, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος με συστηματική παραμέληση των υποχρεώσεών του προς τα προαναφερόμενα πρόσωπα γίνεται υπαίτιος να πάθουν σωματική κάκωση ή βλάβη της σωματικής ή ψυχικής τους υγείας.». Οι ως άνω επιβαρυντικές περιστάσεις αποτελούν **αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης**³²⁹ και θα μπορούν και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και σε άλλα εγκλήματα σε βάρος ανηλίκων ή αδύναμων ή ανυπεράσπιστων ή υπό την εξουσία άλλων τελούντων ατόμων, που αποτελούν αντικείμενο του εγκλήματος, **υπό τον όρο βεβαίως ότι δεν παράγεται διπλή αξιολόγηση του ίδιου στοιχείου** (βλ. π.χ. άρθρο 338 ΠΚ για την κατάχρηση σε ασέλγεια ανίκανου προς αντίσταση και άρθρο 339 ΠΚ για τις γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους). Άτομα που δεν

³²⁶ Κατ' άρθρο 227 παρ. 2 ΠΚ το ατιμώρητο προβλέπεται **μόνο σε σχέση με την ψευδή ανώμοτη κατάθεση** : «Στις περιπτώσεις του άρθρου 225 η πράξη μένει ατιμώρητη αν ο υπαίτιος με την ελεύθερη θέλησή του **ανακάλυψε** ενώπιον της ίδιας αρχής την ψευδή έκθεση με νέα του έκθεση. Η ανάκληση αυτή δεν απαλλάσσει από την ποινή τον υπαίτιο, **αν η αρχή έχει ήδη εκδώσει απόφαση ή αν επήλθε σε άλλον κάποια έννομη επιβλαβής συνέπεια**.». Πρβλ. όμως και Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 270επ., όπου προτείνεται κατά τελεολογική διαστολή της διάταξης του άρθρου 227 παρ. 2 ΠΚ **το ατιμώρητο και της ψευδορκίας μάρτυρα** υπό τους αυτούς όρους.

³²⁷ Βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 216, 643επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

³²⁸ **Εδώ υπάγεται κυρίως το bullying (= απειλή χρήσης σωματικής βίας, λεκτική ή άλλης μορφής ταπείνωση και εκφοβισμός).**

³²⁹ Βλ. για τις **αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης** ως κριτήρια ερμηνείας Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 121επ. Βλ. και Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 228 : «Beispielsweise zeigt schon die Strafmilderung bei der Provokation iSd § 213 I. Alt. StGB, dass der Lebenssachverhalt, aus dem sich die Tat unmittelbar entwickelt, strafzumessungsrechtlich erheblich sein kann. Sie entfällt nach ausdrücklicher gesetzlicher Regelung, wenn der Täter die Provokation verschuldet hat. § 213 I. Alt. StGB enthält **eine gesetzliche Wertung**, die auch bei anderen Tatbeständen gilt.» (= ... Εκπίπτει η πρόκληση του θύματος ως ελαφρυντική περίπτωση σε περίπτωση ανθρωποκτονίας με πρόθεση κατά ρητή ρύθμιση του νόμου, εάν ο δράστης ευθύνεται για την πρόκληση. Η § 213 I. Alt. StGB περιέχει **μια αξιολόγηση του νόμου**, η οποία ισχύει και σε άλλες νομοτυπικές υποστάσεις εγκλημάτων).

μπορούν να υπερασπίσουν τον εαυτό τους είναι κυρίως τα μικρά παιδιά, οι βαριά ασθενείς στο σώμα, τα ηλικιωμένα πρόσωπα, οι έγκυες γυναίκες, οι διανοητικά καθυστερημένοι και οι πάσης φύσεως ψυχασθενείς.

Ως **επιβαρυντική περίπτωση τόπου** θα πρέπει π.χ. να θεωρηθεί ο στοματικός έρωτας από νεόνυμφους εντός ιερού ναού ή στο προαύλιο ορθόδοξης χριστιανικής εκκλησίας ενώπιον πολλών ανθρώπων και μικρών παιδιών που είχαν προσκληθεί για να παρακολουθήσουν το μυστήριο βάπτισης.³³⁰ Ως **επιβαρυντική περίπτωση χρόνου** θα πρέπει επίσης να θεωρείται η κλοπή σε οικίες υπό εκμετάλλευση του ότι οι ιδιοκτήτες τους τις εγκατέλειψαν προσωρινά και για κάποιες ώρες ένεκα του φόβου που προκλήθηκε από αλληπάλληλες σεισμικές δονήσεις 5, 8 Ρίχτερ.

Περιστάσεις μέσων και τρόπου που συνόδευσαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεση του εγκλήματος :

Η διάταξη του άρθρου 167 παρ. 2 ΠΚ ορίζει τα εξής : «Αν οι πράξεις που προβλέπει η προηγούμενη παράγραφος **έγιναν από πρόσωπο που οπλοφορεί** ή φέρει αντικείμενα με τα οποία μπορεί να προκληθεί σωματική βλάβη ή **έχει καλυμμένα ή αλλοιωμένα τα χαρακτηριστικά του ή έγιναν από περισσότερους**, καθώς και αν το πρόσωπο κατά του οποίου στράφηκε η πράξη διέτρεξε σοβαρό προσωπικό κίνδυνο επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών εφόσον η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη».³³¹ Η διάταξη επίσης του άρθρου 380 παρ. 1 ΠΚ ορίζει τα εξής : «Όποιος με σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής αφαιρεί από άλλον ξένο (ολικά ή εν μέρει) κινητό πράγμα ή τον εξαναγκάζει να του το παραδώσει για να το ιδιοποιηθεί παρανόμως, τιμωρείται με κάθειρξη. Η τέλεση της πράξης του προηγούμενου εδαφίου με **κάλυψη ή αλλοίωση των χαρακτηριστικών του προσώπου του δράστη συνιστά επιβαρυντική περίπτωση**. Αν ο υπαίτιος της πράξεως αυτής **έφερε πολεμικό τυφέκιο ή πυροβόλο όπλο** που φέρει φυσίγγιο των 40 χιλιοστών και άνω ή πολυβόλο ή υποπολυβόλο ή χειροβομβίδα ή εκρηκτικό μηχανισμό ή βαρύ όπλο ή όπλο πυροβολικού, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών». Επομένως, τα δύο τελευταία εδάφια της διάταξης αυτής προσδιορίζουν επιβαρυντικές περιστάσεις (για την επιμέτρηση της ποινής και για τη διαμόρφωση του πλαισίου ποινής αντιστοίχως) ένεκα της ιδιαίτερης επικινδυνότητας, με την οποία τελεί την πράξη της ληστείας ο δράστης. Ωστόσο, οι ως άνω περιστάσεις θα μπορούσαν και θα πρέπει να λαμβάνονται επιβαρυντικά υπόψη (**ως αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης !!!**) όχι μόνο στην περίπτωση της αντίστασης και της ληστείας αλλά και σε άλλα εγκλήματα, όπως η κλοπή, η σωματική βλάβη, η εξύβριση, η απειλή, ο βιασμός, η αρπαγή κ.λπ. Το γεγονός εξάλλου ότι η κατοχή όπλων, η οπλοφορία και η οπλοχρησία κατά την τέλεση εγκλημάτων αποτελούν κατά τις αντιλήψεις του Νομοθέτη περιστάσεις, οι οποίες επιβαρύνουν το αξιόποινο, μεταβάλλοντας μάλιστα το πλαίσιο ποινής, είναι ήδη αποτυπωμένο και στη διάταξη του άρθρου 23 παρ. 2 β του Ν 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών («Με ισόβια κάθειρξη ... τιμωρείται ο δράστης των πράξεων των άρθρων 20 και 22 ... όταν μετέρχεται κατά την τέλεση των πράξεων αυτών ή προς το σκοπό διαφυγής του τη χρήση όπλων ...»). Πρόκειται εδώ πρόδηλα για μια ακόμα **αξιολογική αντίληψη και απόφαση της έννομης τάξης** σχετικά με το ότι η κατοχή όπλων, η

³³⁰ Στο άρθρο 353 ΠΚ (**Πρόκληση σκανδάλου με ακόλαστες πράξεις**) ορίζονται τα εξής : «1. Όποιος δημόσια επιχειρεί ακόλαστη πράξη και προκαλεί μ' αυτήν σκάνδαλο τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών. 2. Όποιος εν γνώσει προσβάλλει βάνουσα την αιδώς άλλου με ακόλαστη πράξη που ενεργείται ενώπιόν του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών ή με χρηματική ποινή. Αν η πράξη του προηγούμενου εδαφίου ενεργείται ενώπιον προσώπου νεότερου των δεκαπέντε ετών τιμωρείται με φυλάκιση. Για την ποινική δίωξη των πράξεων αυτής της παραγράφου απαιτείται έγκληση».

³³¹ Για την οπλοφορία, την κάλυψη ή την αλλοίωση των χαρακτηριστικών και τη συνεργασία περισσότερων δραστών κατά την τέλεση του εγκλήματος ως ενδείκτες και περιστάσεις ιδιαίτερης επικινδυνότητας βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 222, 224επ., 239, με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

οπλοφορία και η οπλοχρησία κατά την τέλεση εγκλημάτων μαρτυρούν την **ιδιαίτερη επικινδυνότητα του δράστη για ξένα έννομα αγαθά**.

Η ιδιαίτερη σκληρότητα, με την οποία ο δράστης τέλεσε το έγκλημα, θα πρέπει να λαμβάνεται επίσης υπόψη ως επιβαρυντική περίσταση κατά την τέλεση και άλλων εγκλημάτων, όπως π.χ. ο βιασμός, η αντίσταση και η σωματική βλάβη, δεδομένου ότι ως **αξιολογική αντίληψη και απόφαση της έννομης τάξης** είναι αποτυπωμένη στη διάταξη του άρθρου 380 παρ. 2 ΠΚ, η οποία τιμωρεί τη ληστεία που τελέσθηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα με ισόβια κάθειρξη : «Αν από την πράξη προήλθε ο θάνατος κάποιου προσώπου ή βαριά σωματική βλάβη ή αν η πράξη εκτελέστηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα εναντίον προσώπου ή αν ο δράστης έκανε χρήση πολεμικού τυφεκίου ή πυροβόλου όπλου που φέρει φυσίγγιο των 40 χιλιοστών και άνω ή πολυβόλου ή υποπολυβόλου ή χειροβομβίδας ή εκρηκτικού μηχανισμού ή βαρέος όπλου ή όπλου πυροβολικού, επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη.».³³² Επομένως, οι αλληπάλληλοι βιασμοί μέσα σε μια νύχτα (= **φαινομενική πραγματική συρροή** που αίρεται με την αρχή της συγχώνευσης ένεκα της μη ειρήνευσης του έννομου αγαθού της γενετήσιας ελευθερίας του θύματος, με αποτέλεσμα να υφίσταται ένας μόνο βιασμός³³³) που λαμβάνουν χώρα με όλες τις μορφές ασελγών πράξεων και με σκοπό την ταπείνωση και τον εξευτελισμό του θύματος υπό την απειλή πυροβόλου όπλου **συνιστούν ιδιαίτερη σκληρότητα έναντι του θύματος, του αντικειμένου του εγκλήματος, και ενδεικνύουν την επικίνδυνη και αντικοινωνική προσωπικότητα του δράστη που επιβάλλεται να αντιμετωπισθεί με αυστηρή ποινή !!! Παρόμοια περίπτωση θα συνιστά ο βιασμός γυναίκας μπροστά στα μάτια του συζύγου και των τέκνων.**

Στις **επιβαρυντικές περιστάσεις μέσων και τρόπου που συνόδευσαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεση** του εγκλήματος εντάσσεται και η «προϊστορία» της πράξης. Αυτή ενυπάρχει στον φόνο εκ προμελέτης, όταν ο δράστης παρακολουθούσε το θύμα και τις κινήσεις του και σχεδίασε την κατάλληλη στιγμή και τον τόπο για να το πλήξει. Εξάλλου, οι μαζικές επεμβάσεις στην προστατευόμενη ιδιωτική ζωή του θύματος (βιντεοσκοπήσεις ερωτικών στιγμών ή ηχογραφήσεις ερωτικών συνομιλιών) επενεργούν ως προπαρασκευαστικές πράξεις εκβίασης επιβαρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής.³³⁴

2. Περιστάσεις-κριτήρια που χρησιμεύουν για την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία ή του βαθμού ενοχής του δράστη

Εν πρώτοις, ο άμεσος δόλος πρώτου βαθμού ή δόλος σκοπού ή επιδίωξης επαυξάνει τον βαθμό ενοχής του δράστη και λειτουργεί ως επιβαρυντική περίσταση σε σχέση με τον ενδεχόμενο δόλο, αφού υποδηλώνει το **ιδιαίτερος εχθρικό φρόνημα του δράστη** (die Gesinnung, die aus der Tat spricht) και την εγκληματική του διάθεση έναντι των έννομων αγαθών των μελών της κοινωνίας, όπως είναι μεταξύ άλλων η ζωή και η σωματική ακεραιότητα. **Ο δόλος αυτός ενδεικνύει τον βαθμό εγκληματικής διάθεσης που εκδήλωσε ο υπαίτιος κατά την πράξη και αποτελεί κριτήριο για την εκτίμηση της προσωπικότητας του δράστη.** Αλλιώς λοιπόν θα πρέπει να επιμετρηθεί η ποινή στην περίπτωση ανθρωποκτονίας με πρόθεση με σκοπό την εκτέλεση «συμβολαίου θανάτου» αντί αμοιβής και ελαφρότερα στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας με ενδεχόμενο δόλο

³³² Για την ιδιαίτερος κτηνώδη και χυδαία τέλεση βιασμού και την ταπεινωτική μεταχείριση του θύματος ως επιβαρυντική περίσταση κατά την επιμέτρηση της ποινής και για την εφαρμογή χονδροειδούς βίας σε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 225επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

³³³ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 391επ., με περαιτέρω παραπομπές (**συγγραφή αναρτημένη στο διαδίκτυο : βλ. τον link στο «Βιογραφικό και δημοσιευμένα έργα Χρήστου Σατλάνη»**).

³³⁴ Πρβλ. BGH, NStZ 1993, 282.

κατά την οδήγηση.³³⁵ Εξάλλου, το μέγεθος της εξωτερικής αμέλειας (π.χ. η υπέρβαση του επιτρεπτού ορίου ταχύτητας κατά πολλά χιλιόμετρα την ώρα σε τροχαίο ατύχημα ή η χρησιμοποίηση από τον εργολάβο σε οικοδομή σαθρών ξύλινων ταβλών αντί των απαιτούμενων από τον νόμο σταθερών μεταλλικών ικριωμάτων για την προστασία των εργαζομένων) και το είδος της εσωτερικής αμέλειας (η ενσυνείδητη αμέλεια βρίσκεται στα όρια του ενδεχόμενου δόλου και θα πρέπει να τιμωρείται αυστηρότερα σε σχέση με τη μη συνειδητή αμέλεια) ασφαλώς θα παίζουν σημαντικό ρόλο στην επιμέτρηση της ποινής.³³⁶

Σχετικά με τα **αίτια** που ώθησαν τον δράστη στην εκτέλεση του εγκλήματος, την αφορμή που του δόθηκε και το σκοπό που επιδίωξε σημαντικά θα ήταν για την επιβαρυντική επιμέτρηση της ποινής π.χ. το γεγονός ότι ο δράστης βίασε και σκότωσε τη γυναίκα-θύμα, επειδή αυτή απέρριψε την πρότασή του για σύναψη ερωτικού δεσμού (ταπεινά αίτια), ή το γεγονός ότι σκότωσε το θύμα για να μην καταθέσει ως μάρτυρας κατηγορίας σε υπόθεση και αποκαλυφθεί η ενοχή ορισμένου προσώπου για ορισμένο έγκλημα (σκοπός παρακώλυσης και παραπλάνησης της δικαιοσύνης). Αντίθετα, η πρόκληση του δράστη εκ μέρους του θύματος με σωματική βλάβη ή εξύβριση ή απειλή ή απρεπή ή αχάριστη ή ανάρμοστη συμπεριφορά θα μπορούσε να ληφθεί ελαφρυντικά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής (εδώ ανακύπτει βέβαια το ερώτημα αν μια περίπτωση μπορεί να χρησιμεύσει ως κριτήριο για την αποδοχή συγχρόνως ελαφρυντικής περίπτωσης κατ' άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ και για την ελαφρυντική επιμέτρηση της ποινής³³⁷). Ελαφρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι ο δράστης έκλεψε τρόφιμα και χρήματα από μεγάλο σουπερμάρκετ, προκειμένου να τα διανείμει σε φτωχές οικογένειες (δυνατή θα ήταν εδώ και η αναγνώριση ελαφρυντικής περίπτωσης κατ' άρθρο 84 παρ. 2 β ΠΚ : «το ότι στην πράξη του ωθήθηκε από όχι ταπεινά αίτια»³³⁸).

Ελαφρυντικά θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής ο αδύναμος χαρακτήρας του δράστη και ο χαμηλός βαθμός της ανάπτυξής του που επηρέασαν την πράξη, καθώς και ο ασθενής βαθμός της δυνατότητας και της ικανότητάς του να πράξει διαφορετικά. Πρόκειται για περιστάσεις, οι οποίες διαμορφώνουν την προσωπικότητα του δράστη και προσδιορίζουν ειδικότερα το μορφωτικό επίπεδο και την πνευματική ωριμότητα που απέκτησε αφενός και την έλλειψη σε κάποιο βαθμό της δυνατότητας και της ικανότητάς του να πράξει διαφορετικά υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες και περιστάσεις που βρέθηκε, χωρίς βέβαια να αποκλείεται η ικανότητα προς καταλογισμό (βλ. το άρθρο 34 ΠΚ). Η έλλειψη αυτή μπορεί να οφείλεται σε διανοητική υστέρηση (από σύνδρομο Down, από τραύμα στον εγκέφαλο κατά την πρώτη παιδική ηλικία κ.λπ.), σε μη απόλαυση παιδείας και εκπαίδευσης, σε ψύχωση ή και σε (μη σκόπιμη) χρήση αλκοόλ, η οποία δεν οδήγησε στην πλήρη διατάραξη της συνείδησης κατ' άρθρο 34 ΠΚ.³³⁹ Θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι οι ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις του δράστη

³³⁵ Πρβλ. BGH v. 28.6.2012-2 StR 61/12, NStZ 2012, 689; BGH v. 1.6.2016-2 StR 150/15; BGH v. 23.2.2017-5ARs 57/16; BGH v. 7.6.2017-4ARs 22/16.

³³⁶ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 222επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

³³⁷ Από το γεγονός ότι η μετάνοια που επέδειξε ο δράστης και η προθυμία του να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του αναφέρεται ως περίπτωση - κριτήριο για την (ευνοϊκή) επιμέτρηση της ποινής και το γεγονός ότι «το ότι έδειξε ειλικρινή μετάνοια και επιδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του» αναγνωρίζεται συγχρόνως στο άρθρο 84 παρ. 2 δ ΠΚ ως ελαφρυντική περίπτωση, η οποία μειώνει υποχρεωτικά το πλαίσιο της ποινής κατά το άρθρο 83 ΠΚ, θα πρέπει να συναχθεί, **σύμφωνα με το πνεύμα του νόμου**, το συμπέρασμα ότι **στις ελαφρυντικές περιπτώσεις δεν εφαρμόζεται η αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων κατά την επιμέτρηση της ποινής**.

³³⁸ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 218επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

³³⁹ Για τη μείωση της δυνατότητας και της ικανότητας του δράστη να πράξει διαφορετικά (**Verminderung der Einsichts- oder Steuerungsfähigkeit** = μείωση της ικανότητας του δράστη να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του ή να ητταλιουχήσει και να ελέγξει τη συμπεριφορά του, αυτοσυγκρατούμενος και απέχοντας από την τέλεση του εγκλήματος) βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 218, 229επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία. Η πλήρης

αναφέρονται στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τον χαρακτήρα του και γενικότερα την προσωπικότητά του. Οι άθλιες οικονομικές συνθήκες, υπό τις οποίες διαβιούσε η οικογένεια του δράστη, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη π.χ. κατά την τέλεση κλοπής που λαμβάνει χώρα για την ικανοποίηση στοιχειωδών αναγκών.³⁴⁰ **Γενικότερα, για τον Εφαρμοστή του Δικαίου το γεγονός ότι ο δράστης δεν έτυχε παιδείας και εκπαίδευσης, ακούσια δεν απέκτησε ποτέ σταθερή εργασία για πορισμό εισοδήματος και προερχόταν από οικογένεια που εντασσόταν στις οικονομικά ασθενέστερες και με πολύ χαμηλό status τάξεις της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να μη δυνηθεί να αναπτυχθεί κοινωνικά (= να κοινωνικοποιηθεί), να διδαχθεί τις αξίες και αρχές της κοινωνίας και να διαμορφώσει δυνατό και ηθικό χαρακτήρα με δυνάμεις αντίστασης σε πειρασμούς διάρρηξης των καλών σχέσεων με τον ποινικό νόμο, θα πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερος υπόψη ως ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής.**³⁴¹

Απομένει στο δικαστήριο για την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία ή του βαθμού ενοχής του δράστη να ερευνήσει και να συναξιολογήσει την προηγούμενη ζωή του, τη διαγωγή του κατά τη διάρκεια της πράξης και μετά την πράξη και ιδίως τη μετάνοια που επέδειξε και την προθυμία του να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του. Η διαγωγή κατά τη διάρκεια της πράξης, πέραν της ιδιαίτερης σκληρότητας (π.χ. αλλεπάλληλοι βιασμοί μέσα σε μια νύχτα με όλες τις μορφές ασελών πράξεων και σε όλες τις στάσεις με σκοπό την ταπείνωση και τον εξευτελισμό του θύματος που δεν ενέδωσε σε πρόταση σύναψης σχέσεων υπό την απειλή πυροβόλου όπλου)

μέθη συνεπεία χρήσεως οινοπνεύματος που προκαλεί ανικανότητα προς καταλογισμό κατ' άρθρο 34 ΠΚ με πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας υφίσταται, όταν ανιχνευθούν στο αίμα πάνω από 3, 3 γραμμάρια οινοπνεύματος κατά λίτρο αίματος, ενώ ελαττωμένη ικανότητα προς καταλογισμό συντρέχει στην περίπτωση συγκέντρωσης οινοπνεύματος στο αίμα που υπερβαίνει τα 2, 2 γραμμάρια οινοπνεύματος κατά λίτρο αίματος : πρβλ. Helmut Satzger, Die relevanten Grenzwerte der Blutalkoholkonzentration im Strafrecht, Juristische Ausbildung 2013, σελ. 345επ., 348, 356, υπό επίκληση αποφάσεων του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας και απόψεων της Νομικής Θεωρίας (βλ. το άρθρο στο Internet). Πρβλ. και ΑΠ 1732 / 2009 www.areiospagos.gr: «Αυτοτελής ισχυρισμός είναι και ο ισχυρισμός περί μέθης του δράστη κατά το χρόνο της πράξεως, γιατί η μέθη αν είναι ανυπαίτια ασκεί επιρροή επί του καταλογισμού ενώ αν είναι υπαίτια ασκεί επιρροή στην ποινική μεταχείριση (άρθρα 34, 36, 71, 193 ΠΚ- ΑΠ 1599/1986). Η μέθη δε είναι υπαίτια όταν οφείλεται σε πρόθεση ή αμέλεια του δράστη, ενώ ανυπαίτια όταν οφείλεται σε τυχερό γεγονός ή σε ανώτερη βία (ΟΛΑΠ 1198/1990, ΟΛΑΠ 1716/1990). ... Περαιτέρω, όμως, προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος κατά την τέλεση της πράξης αυτής βρισκόταν σε κατάσταση ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό λόγω ανυπαίτιας μέθης κατ' άρθρο 36 παρ. 1 ΠΚ. Στην ένδικη περίπτωση από τα ίδια ως άνω αποδεικτικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι ο κατηγορούμενος έπασχε από χρόνιο αλκοολισμό τουλάχιστον κατά τα τελευταία δύο έτη και κατά τον πιο πάνω χρόνο που διέπραξε την προπεριγραφείσα πράξη, τελούσε σε κατάσταση μέθης, η οποία τον είχε οδηγήσει σε μερική διατάραξη της συνείδησης και των πνευματικών του λειτουργιών, εξαιτίας της οποίας κατάστασης και μεν δεν είχε εκλείψει εντελώς η ικανότητά του προς καταλογισμό της παραπάνω πράξης, ήτοι η ικανότητά του να αντληφθεί το άδικο αυτής για να τύχει εφαρμογής έτσι η διάταξη του άρθρου 34 ΠΚ και εν συνεχεία η διάταξη του άρθρου 193 παρ. 1 ίδιου Κώδικα, μειώθηκε όμως αυτή σημαντικά και για το λόγο αυτό πρέπει να επιβληθεί σε βάρος του ελαττωμένη ποινή κατά το άρθρο 83 ΠΚ. Και και μεν σύμφωνα με την υπ' αριθ. πρωτ. ... έκθεση εξέτασης αίματος για ανίχνευση οινοπνεύματος του τμήματος χημικών εξετάσεων της Δ/νσης Εγκλημ/κών Ερευνών Β. Ελλάδος, ανιχνεύθηκε περιεκτικότητα του αίματος σε οινοπνεύμα να είναι 4,46% που οδηγεί σε πλήρη μέθη, πλην όμως κατά τα σαφώς ως άνω αποδεικνυόμενα ο κατηγορούμενος μετά την πράξη του και από ώρα 11.00 έως και 14.30 της επόμενης ημέρας της πράξης (25/03/2005) κατανάλωσε μαζί με τον ... αρκετή ποσότητα τσίπουρου και ούζου. ... Τέλος, και μεν σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 36 ΠΚ η υπαίτια μη πλήρης μέθη δεν ασκεί ουδεμία επίδραση στον καταλογισμό του δράστη, πλην όμως στην περίπτωση αυτή πρόκειται ... η μέθη του οποίου ως απότοκος του χρόνιου νοσήματος από το οποίο έπασχε και ακριβώς λόγω τούτου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως υπαίτια, πράγμα που θα οδηγούσε στον αποκλεισμό της εφαρμογής της παραπάνω διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 36 ΠΚ, αλλά ως ανυπαίτια οφειλόμενη σε ανώτερη βία που συνίσταται στο εν λόγω χρόνιο νόσήμα του. Με βάση τις ανωτέρω παραδοχές το Μ.Ο.Ε. διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του την κατά τα άνω απαιτούμενη ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία ...»).

³⁴⁰ Πρβλ. Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 309επ.

³⁴¹ Πρβλ. Νεστ. Κουράκη, Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες, 2017, ιδιαίτερα σελ. 106επ., 197επ., 238επ., όπου ο Συγγραφέας προβάλλει τις πάσης μορφής κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες, τα πλούσια και τα φτωχά κοινωνικά στρώματα, τις ευκαιρίες που έχουν οι μεν και που δεν έχουν οι άλλοι για κοινωνική πρόοδο, ανάπτυξη και ανάδειξη και τις αιτίες που οδηγούν πολλές φορές τα μέλη των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων στο έγκλημα ως μέσο επιβίωσης και τονίζει την επείκεια, μια από τις πτυχές της πολυδιάστατης έννοιας της κοινωνικής δικαιοσύνης, ως μέσο για την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων.

που θα ληφθεί επιβαρυντικά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής, μπορεί να συνιστά και περίπτωση που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ελαφρυντικά, όπως στην περίπτωση πέντε συναυτουργών αρπαγής με σκοπό την απόσπαση λύτρων από την οικογένεια του απαχθέντος, στην οποία ο ένας εξ αυτών, σε αντίθεση με τους άλλους, συμπεριφέρθηκε ήπια κατά την εξάμηνη διάρκεια της ομηρίας, φροντίζοντας να καθησυχάζει τον απαχθέντα και να του παρέχει τρόφιμα, ποτά και τσιγάρα, καθώς και ζεστά κλινοσκεπάσματα. Η προηγούμενη ζωή μπορεί να είναι απαλλαγμένη από παραβάσεις ποινικών διατάξεων (κάτι που θα πιστοποιείται με βάση το ποινικό μητρώο) και να διακοσμείται από ενέργειες και συμπεριφορές που περικλείουν θετικά περιστατικά έντιμης και φιλάνθρωπης διαβίωσης (πράξεις περίθαλψης και ελεημοσύνης σε φτωχούς και άπορους, πράξεις συμπαράστασης σε αστέγους με παροχή καταλύματος, ίδρυση ερανικών επιτροπών ή φιλανθρωπικών οργανώσεων και δραστηριοποίηση σ' αυτές, πράξεις δωρεάς που συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση κοινωφελούς σκοπού, ως π.χ. της ίδρυσης κέντρου υγείας για την παροχή πρώτων βοηθειών, πράξεις που στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία οργάνωσης για την προστασία ανηλίκων από τα ναρκωτικά και την πρόληψη και αποτροπή της παραβατικότητας ανηλίκων, επίδειξη αλληλεγγύης προς τα λοιπά μέλη της κοινωνίας, ίδρυση επιχείρησης με απασχόληση τριακοσίων ανθρώπων που μέχρι χτες ήταν άνεργοι, συμβολή στην ανακάλυψη φαρμάκου που είναι σωτήριο για χιλιάδες ασθενείς, διασωστική επέμβαση με ίδιο κίνδυνο σε περίπτωση πυρκαγιάς που απείλησε ανθρώπους και κατοικίες κ.λπ.). Αυτή η προηγούμενη ζωή θα πρέπει να ληφθεί ελαφρυντικά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής.³⁴² Αντίθετα, αν η προηγούμενη ζωή του δράστη εμφανίζει αρνητικές περιστάσεις, που από μόνες τους δεν είχαν αξιόποιο χαρακτήρα, τότε μόνον επηρεάζουν τον βαθμό ενοχής του δράστη και λαμβάνονται επιβαρυντικά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής, όταν υφίσταται μια στενή σχέση μεταξύ αυτών και της εκδικαζόμενης αξιόποινης πράξης, η οποία προδίδει μισαλλοδοξία (π.χ. ίδρυση οργάνωσης που αποσκοπεί στην παρεμπόδιση με συνεχείς διαλέξεις της εισόδου στη Βουλή καλλιτεχνών από τον δικαζόμενο μαζί με άλλους για βαριές σωματικές βλάβες σε βάρος ηθοποιών και καλλιτεχνών).³⁴³ Εξάλλου, οι αμετάκλητες καταδίκες για αξιόποινες πράξεις που προηγήθηκαν της εκδικαζόμενης πράξης θα πρέπει να λαμβάνονται επιβαρυντικά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής, **εφόσον βεβαίως δεν τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις των άρθρων 88-93 ΠΚ περί υπότροπων και καθ' έξη εγκληματιών, οι οποίες προβλέπουν και αλλαγή του κανονικού πλαισίου ποινής.** Οι προηγούμενες καταδίκες αποτελούν ενδείκτες εγκληματικού φρονήματος, εγκληματικής διάθεσης, ιδιαίτερης επικινδυνότητας και έλλειψης σεβασμού προς την έννομη τάξη και τα έννομα αγαθά των μελών της κοινωνίας, υποδηλώνοντας συγχρόνως την αναγκαιότητα για μια αυστηρότερη ποινική μεταχείριση με σκοπό την **ειδική πρόληψη εγκλημάτων**, αφού οι προηγούμενες ποινές δεν επέδρασαν «ανασταλτικά και εκφοβιστικά» στον δράστη.³⁴⁴ Τοίτο ισχύει ιδιαίτερα, όταν οι προηγούμενες καταδίκες είναι ομοειδείς ή παρόμοιες (στρέφονται κατά του ίδιου ή παρεμφερούς έννομου αγαθού) με την νυν εκδικαζόμενη πράξη.³⁴⁵

³⁴² Πρβλ. BGH v. 9.4.2013- 4 StR 102/13, NStZ 2014, 171; BGH v. 12.3.2013- 4 StR 337/12; BGH v. 8.10.2014 - 1 StR 350/14; BGH v. 29.9.2016- 2 StR 63/16, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 229επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία. Πρβλ. και Χρ. Σατλάνη, Διάλογος κατ' εξακολούθηση με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, σελ. 220επ., όπου και σχόλια στην απόφαση ΑΠ 438/2017 ΠειρΝομ 2017, 67 και σε προγενέστερη Νομολογία του ΑΠ σχετικά με την πρότερη έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή.

³⁴³ Πρβλ. BGH, NStZ 1984, 259; StV 1985, 102; 1982, 567, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 230.

³⁴⁴ Πρβλ. BGH v. 2.12.2015- 2 StR 258/15; BGH v. 19.11.2013 - 4 StR 448/13, NStZ 2014, 202; BGH v. 19.5.2015- 1 StR 152/15, NStZ 2015, 635.

³⁴⁵ Πρβλ. BGH v. 27.1.2016- 5 StR 387/15, NStZ –RR 2016, 105; BGH v. 16.6.2016 - 1 StR 49/16, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 231.

Σχετικά τώρα με τη διαγωγή του δράστη μετά την πράξη, για την οποία δικάζεται, και ιδίως σχετικά με τη μετάνοια που επέδειξε και την προθυμία του να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του θα πρέπει να επισημανθούν τα εξής :

Το γεγονός ότι ο δράστης ομολόγησε την πράξη του, χωρίς να δυσκολέψει τις ανακριτικές και δικαστικές αρχές, θα πρέπει να ληφθεί ευνοϊκά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής. Ομοίως, το γεγονός ότι συνέβαλε ένας στη διαλεύκανση της υπόθεσης, ως π.χ. κακουργηματικής υπεξαίρεσης σε βάρος ιδιωτικής επιχείρησης από πολλούς συναυτουργούς που χρησιμοποιούσαν ιδιαίτερα τεχνάσματα, θα πρέπει να ληφθεί ευνοϊκά υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής.³⁴⁶ Το γεγονός ότι επέδειξε μετάνοια και προθυμία να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ελαφρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής. Ωστόσο, αυτή η περίπτωση επεμβαίνει ελαφρυντικά, κυρίως όταν δεν υπάρχουν άλλες διατάξεις, που προβλέπουν π.χ. την εκούσια υπαναχώρηση από μη πεπερασμένη ή πεπερασμένη (ολοκληρωμένη) απόπειρα (άρθρο 44 ΠΚ) ή την έμπρακτη μετάνοια ως λόγο εξάλειψης του αξιοποίνου ή λόγο απαλλαγής από την ποινή (άρθρα 384, 406 Α ΠΚ) ή τη μετάνοια και προθυμία για άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης ως λόγο μείωσης της ποινής (άρθρα 83, 84 παρ. 2 δ ΠΚ). Έτσι, η μετάνοια και η προθυμία να επανορθώσει ο δράστης τις συνέπειες της πράξης του θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ελαφρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής π.χ. στην περίπτωση, κατά την οποία ο δράστης **κατέβαλε σοβαρή προσπάθεια για να αποτρέψει το αποτέλεσμα της πράξης του αλλά τελικά τούτο επήλθε ένεκα των περιστάσεων ή του σφάλματος άλλων**, όπως όταν ο δράστης προσπάθησε και ενήργησε την άμεση παραλαβή του μαχαιρωθέντος και την άμεση διακομιδή του στο νοσοκομείο που θα ήταν σωτήρια για τη ζωή του θύματος, αν γινόταν αμέσως ιατροχειρουργική επέμβαση, αλλά η προσπάθειά του αυτή δεν τελεσφόρησε και κατέστη ανεπιτυχής ένεκα των μεγάλων εμποδίων που συνάντησε στην οδική κυκλοφορία ή ένεκα της ανεπίτρεπτης απουσίας του χειρουργού από το νοσοκομείο.³⁴⁷ Η μετάνοια και η προθυμία να επανορθώσει ο δράστης τις συνέπειες της πράξης του θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ελαφρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής επίσης στην περίπτωση, κατά την οποία επί ανθρωποκτονίας παρέσχε αυτός ένα μεγάλο χρηματικό ποσό και έδωσε δωρεάν στέγη στην οικογένεια του θύματος για να αποκαταστήσει τη σύζυγο και τα τέκνα του αποθανόντος ή κατά την οποία στη δίκη στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο παρουσιάστηκε εκουσίως και κατέθεσε πειστικά την αλήθεια ο προγενέστερα τελέσας ψευδορκία, οπότε δεν επήλθε οριστικά βλάβη στο έννομο αγαθό της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και σε άλλα (ατομικά) έννομα αγαθά (περιουσία, τιμή και υπόληψη, προσωπική ελευθερία, οικογένεια, επάγγελμα κ.λπ.), που θα μπορούσαν να υποστούν βλάβη από μια ψευδορκία μάρτυρα.

3. Στοιχεία που θα μπορούσαν να λειτουργούν υπέρ του υπαιτίου

³⁴⁶ Σχετικές αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης προς αυτή την κατεύθυνση υπάρχουν στο άρθρο 187B ΠΚ (μέτρα επιείκειας ή ευνοϊκά μέτρα για όποιον συμβάλλει στην εξάρθρωση εγκληματικών ή τρομοκρατικών οργανώσεων), στο άρθρο 263Α ΠΚ (μέτρα επιείκειας ή ευνοϊκά μέτρα για όποιον υπάλληλο συμβάλλει στην αποκάλυψη της συμμετοχής άλλων υπαλλήλων σε εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία) και στο άρθρο 27 Ν 4139/2013 (ευνοϊκά μέτρα για όποιον συμβάλλει στην ανακάλυψη ή εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης για τη διακίνηση ναρκωτικών). Πρβλ. και Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 238επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

³⁴⁷ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 238επ., όπου γράφονται τα εξής : «Freiwilliger Rücktritt vom Versuch führt zur Straffreiheit (§ 24 StGB), sofern nicht der Täter zugleich einen anderen Tatbestand verwirklicht hat. Verfehlt der Täter sein Ziel, weil er trotz seiner Bemühungen den Erfolg nicht abwenden kann, so sind ihm wenigstens diese Bemühungen strafmildernd zugute zu halten.» (BGH MDR (H) 1986, 271; StV 1996, 431) (= Εκούσια υπαναχώρηση από απόπειρα άγει σε απαλλαγή από την ποινή ... εφόσον ο δράστης δεν πραγμάτωσε συγχρόνως τη νομοτυπική υπόσταση άλλου εγκλήματος. Αν αποτυγχάνει ο δράστης στον σκοπό του, επειδή παρά τις προσπάθειές του δεν μπορεί να αποτρέψει το αποτέλεσμα, θα πρέπει τουλάχιστον αυτές οι προσπάθειές του να αξιολογηθούν προς όφελός του ελαφρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής).

Στοιχεία που θα μπορούσαν να λειτουργούν υπέρ του υπαιτίου θεωρούνται ιδίως: α) το ότι ο δράστης διαδραμάτισε έναν σαφώς υποδεέστερο ρόλο σε πράξη που τελέστηκε από πολλούς, β) το ότι τέλεσε την πράξη σε δικαιολογημένη συναισθηματική φόρτιση, γ) το ότι έθεσε τον εαυτό του στη διάθεση των αρχών χωρίς σημαντική καθυστέρηση, ενώ μπορούσε να διαφύγει, δ) το ότι διευκόλυνε ουσιωδώς την εξιχνίαση του εγκλήματος (**βλ. άρθρο 79 παρ. 4 του σχεδίου για τον νέο ΠΚ**).³⁴⁸ Η πρώτη περίπτωση σχετίζεται με την περίπτωση της συναυτουργίας ή και της συνέργειας, στην οποία ο ένας από τους συναυτουργούς ή ο συνεργός διαδραμάτισε υποδεέστερο ρόλο, όπως όταν π.χ. ο ένας συναυτουργός σε κλοπή (άρθρο 372 ΠΚ) επόπτευε τον χώρο της υπηρεσίας, όπου βρισκόταν το λογιστήριο και το χρηματοκιβώτιο, και παρατηρούσε μήπως έλθει απρόσμενα κάποιος τρίτος και αντιληφθεί την αφαίρεση χρημάτων, **ενώ ο άλλος, όντας ειδικευμένος στο άνοιγμα χρηματοκιβωτίων, αφαίρεσε τα χρήματα**, τα οποία, αφού απομακρύνθηκαν και μετέβησαν στην οικία του δευτέρου, θεμελιώσαντες έτσι μαζί νέα κατοχή, μοιράστηκαν, λαμβάνοντας ο πρώτος το 1/3 και ο δεύτερος τα 2/3.³⁴⁹ Σε **δικαιολογημένη συναισθηματική φόρτιση** θα πρέπει να θεωρηθεί ότι τελεί αυτός που κυριαρχείται από συναισθήματα οργής, αγανάκτησης, λύπης, θλίψης κ.λπ. ή βρίσκεται υπό συναισθηματική ένταση εξαιτίας άδικης ή ανάρμοστης ή απάνθρωπης συμπεριφοράς που στρέφεται εναντίον του ή εναντίον προσφιλών προσώπων ή και τρίτων. Η κατάσταση αυτή είναι παρεμφερής με τον βρασμό ψυχικής ορμής στην ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρο 299 παρ. 2 ΠΚ), τη δικαιολογημένη αγανάκτηση στην απλή σωματική βλάβη (άρθρο 308 παρ. 3 ΠΚ : «Ο υπαίτιος της πράξης της παρ. 1 είναι δυνατό να απαλλαγεί από κάθε ποινή αν παρασύρθηκε στην πράξη από δικαιολογημένη αγανάκτηση εξαιτίας μιας αμέσως προηγούμενης πράξης που τέλεσε ο παθών εναντίον του ή ενώπιόν του και που ήταν ιδιαίτερα σκληρή ή βάνουση.») και με την ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2 γ ΠΚ (το ότι ο δράστης «στην πράξη του ωθήθηκε από ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος ή παρασύρθηκε από οργή ή βίαιη θλίψη που του προκάλεσε άδικη εναντίον του πράξη»). Το ότι έθεσε ο δράστης τον εαυτό του στη διάθεση των αρχών χωρίς σημαντική καθυστέρηση, ενώ μπορούσε να διαφύγει, αποδεικνύει μειωμένο βαθμό ενοχής (μειωμένο βαθμό εγκληματικής διάθεσης) και άνθρωπο, ο οποίος προσέβαλε μεν έννομο αγαθό ή έννομα αγαθά που προστατεύει η έννομη τάξη αλλά έχει συνείδηση του ότι τώρα θα πρέπει να εξιλεωθεί (= να παράσχει ικανοποίηση για διαπραχθέν άδικο) με την καταδίκη του και την έκτιση της ποινής που θα του επιβληθεί. Αυτό αποδεικνύει σεβασμό, τουλάχιστον εκ των υστέρων, προς τις απαιτήσεις της έννομης τάξης. Τέλος, το ότι διευκόλυνε ο δράστης ουσιωδώς την εξιχνίαση του εγκλήματος σημαίνει ασφαλώς το ότι συνεισέφερε με τις ενέργειές του και τις αποκαλύψεις του στη συλλογή των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων που εικονογραφούν (ζωγραφίζουν, ιστορούν, περιγράφουν) ολόπλευρα το τελεσθέν έγκλημα, τις συνθήκες και περιστάσεις υπό τις οποίες τελέσθηκε και τα πρόσωπα των δραστών που το διέπραξαν.

Περιττεύει να επισημανθεί, ότι το δικαστήριο θα μπορούσε να διαμορφώσει και άλλα στοιχεία που λειτουργούν ελαφρυντικά υπέρ του δράστη κατά την επιμέτρηση της ποινής, **κυρίως με βάση αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης, οι οποίες λαμβάνονται υπόψη στα πλαίσια μιας συστηματικής ερμηνείας.** Για παράδειγμα, η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα

³⁴⁸ Το ότι ο δράστης διευκόλυνε ουσιωδώς την εξιχνίαση του εγκλήματος θα συνάγεται από την εκ μέρους του παροχή στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την τέλεση του εγκλήματος και τα πρόσωπα των δραστών. Παρεμφερείς αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης περιέχονται στις διατάξεις των άρθρων 187 Β ΠΚ και 263 Β ΠΚ (μέτρα επείκειας για όσους συμβάλλουν ουσιωδώς στην εξάρθρωση εγκληματικών ή τρομοκρατικών οργανώσεων ή στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς) και του άρθρου 27 Ν 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών (ευνοϊκά μέτρα για όποιον συντέλεσε με παροχή πληροφοριών στην εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης διακίνησης ναρκωτικών ή στην ανακάλυψη και σύλληψη διακινητή ναρκωτικών).

³⁴⁹ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 313επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

επιδιωκόμενα εγκλήματα στα πλαίσια εγκληματικής οργάνωσης ή ένωσης (συνωμοσίας) για διάπραξη εγκλήματος (βλ. άρθρο 187 παρ. 6 εδ. β ΠΚ) θα συνιστά «ελαφρυντική περίπτωση» και μάλιστα αν όχι κατά το άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ (στο οποίο η απαρίθμηση είναι ενδεικτική) τουλάχιστον κατά την επιμέτρηση της ποινής,³⁵⁰ όπως και η συνεισφορά στον εντοπισμό προσώπου σε περίπτωση αρπαγής με σκοπό τα λύτρα, αν κάποιος, έχοντας εμπλακεί στην τέλεση μιας απαγωγής, συνεισφέρει ουσιαστικά στον εντοπισμό του απαχθέντος προσώπου εν ζωή ή καθιστά δυνατή την ανακάλυψη ή τον εντοπισμό των δραστών της αρπαγής.³⁵¹ Επίσης, υπέρ του δράστη θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη το ότι η ληστεία (άρθρο 380 ΠΚ) είχε ως αντικείμενο πράγματα σχετικά μικρής αξίας (500 ευρώ που ήταν στις τσέπες περαστικού στον δρόμο) ή το ότι η ζωκλοπή (άρθρο 2 Ν 1300/1982) σχετίζεται με αφαίρεση ζώων αξίας μόνο 600 ευρώ ή το ότι η μητέρα υπερβαίνει το όριο ταχύτητας για να επιτύχει την όσο το δυνατόν συντομότερα μετάβαση στο νοσοκομείο, όπου μεταφέρει το βαριά τραυματισμένο παιδί της, και σκοτώνει πεζό³⁵² ή το ότι ο δράστης ή και οικείο του πρόσωπο υπέστησαν από το έγκλημα σοβαρή σωματική βλάβη (π.χ. επί εμπρησμού) ή άλλες σοβαρές πραγματικές ή νομικές συνέπειες σε έννομα αγαθά τους ή το ότι ο δράστης βρισκόταν σε πλάνη περί τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του, μολονότι αυτή δεν ήταν συγγνωστή, ή σε πλάνη περί το αξιόποινο ή το ότι έλαβε χώρα υπερβολική καθυστέρηση της ποινικής διαδικασίας³⁵³ που δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του κατηγορουμένου ή της υπεράσπισής του.³⁵⁴

³⁵⁰ Η αξιολογική αυτή αντίληψη και απόφαση της ένομης τάξης διατυπώθηκε από τον Νομοθέτη και στη διάταξη του άρθρου 187 Α παρ. 4 εδ. τελευταίο ΠΚ, όπου προβλέπονται ρητά τα εξής : «Η μη τέλεση από την τρομοκρατική οργάνωση οποιουδήποτε από τα εγκλήματα του καταλόγου που περιλαμβάνονται στα στοιχεία α' έως κβ' της παρ. 1 συνιστά ελαφρυντική περίπτωση». Ζήτημα ανακύπτει και στις δύο ως άνω περιπτώσεις, αν η έκφραση «**συνιστά ελαφρυντική περίπτωση**» νοείται ως ελαφρυντική περίπτωση υπό την έννοια του άρθρου 84 ΠΚ, οπότε κατ' άρθρο 83 ΠΚ μεταβάλλεται το πλαίσιο της ποινής (άρθρο 84 ΠΚ «1. Η ποινή μειώνεται επίσης κατά το μέτρο που προβλέπει το προηγούμενο άρθρο και στις περιπτώσεις που συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις. 2. Ελαφρυντικές περιστάσεις θεωρούνται ιδίως: ...»), ή νοείται απλά ως ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής, ως έκφραση δηλαδή αντίστοιχη της έκφρασης «αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση» που χρησιμοποιεί συνήθως ο Νομοθέτης (π.χ. στη διάταξη του άρθρου 380 παρ. 1 εδ. β ΠΚ για τη ληστεία προβλέπεται ρητά, ότι «**Η τέλεση της πράξης του προηγούμενου εδαφίου με κάλυψη ή αλλοίωση των χαρακτηριστικών του προσώπου του δράστη συνιστά επιβαρυντική περίπτωση**»). Ισχυρό επιχείρημα κατά της άποψης ότι εφαρμόζεται εδώ το άρθρο 84 ΠΚ αποτελεί το γεγονός ότι όπου θέλησε ο νομοθέτης να αναφέρει την τιμώρηση της πράξης με ελαττωμένη ποινή κατ' άρθρο 83 ΠΚ το έπραξε (βλ. π.χ. άρθρα 42 παρ. 1, 47 παρ.1, 133 ΠΚ για την απόπειρα, την απλή συνέργεια και τους νεαρούς ενήλικες). Εξίσου ισχυρό επιχείρημα υπέρ της άποψης ότι εφαρμόζεται και εδώ το άρθρο 84 ΠΚ αποτελεί το γεγονός ότι η απαρίθμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων στο άρθρο 84 ΠΚ είναι ενδεικτική και όχι περιοριστική. **Εδώ διαπιστώνεται μια από τις σπάνιες περιπτώσεις, στην οποία κατ' εφαρμογή της ερμηνευτικής αρχής in dubio pro mitiore θα πρέπει να γίνει δεκτή, μεταξύ δύο εξίσου δυνατών και ισχυρών ερμηνευτικών εκδοχών και απόψεων, η επιεικότερη και ευμενέστερη για τον κατηγορούμενο.**

³⁵¹ Πρβλ. Αρ. Χαραλαμπίκη, Οι λόγοι μείωσης της ποινής, Ποινική Δικαιοσύνη, 2016, σελ. 216, 219επ.

³⁵² Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 94επ., 98επ., όπου γίνεται λόγος για ελαφρυντικές περιστάσεις κατά το άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ σε περιπτώσεις, στις οποίες ο δράστης εμφανίζει μικρό ποσοστό επικινδυνότητας ή το διαπραχθέν άδικο είναι ασήμαντο ή πολύ μικρό ή ο δράστης διέπεται από μειωμένο ή ελαττωμένο βαθμό ενοχής, και Ιάκ, Φαρσεδάκη/ Χρ. Σατλάνη, Δέκα Πρακτικά Θέματα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας (ΜΕΡΟΣ Γ'), Ποινική Δικαιοσύνη 2014, σελ. 1132 υποσημ. 133, όπου γράφονται τα εξής : «Προσκορπεί επίσης στην **αρχή της αναλογικότητας** η διάταξη του άρθρου 2 παρ. α και δ του Ν 1300/1982 (Μέτρα για την πρόληψη και την καταστολή της ζωκλοπής και ζωοκτονίας), η οποία ορίζει: «Αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα, η ζωκλοπή ή η ζωοκτονία τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών και χρηματική ποινή 50.000 έως 1.000.000 δραχμών στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) Αν έγινε από δύο ή περισσότερα άτομα, από κοινού. ... δ) Αν ο δράστης είναι κρεοπώλης, εστίατορας, διευθυντής ξενοδοχείου και δημόσιων γενικά κέντρων ή άλλος επαγγελματίας συναφών με τα παραπάνω επαγγέλματων». Δηλαδή η κλοπή πέντε ή και δέκα ή και είκοσι προβάτων αξίας το πολύ 500 ή 1.000 ή 2.000 ευρώ αντιστοιχώς που τελέστηκε από τα ως άνω πρόσωπα τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών και χρηματική ποινή!!!».

³⁵³ Για την καθυστέρηση της ποινικής διαδικασίας ως λόγο για μια ευνοϊκή επιμέτρηση της ποινής πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 270επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία (και του ΕΔΔΑ) και στη Νομική Θεωρία.

³⁵⁴ Πρβλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Ελαφρυντικές περιστάσεις, Ποινικά Χρονικά 2015, σελ. 401επ., 408επ., όπου ο Συγγραφέας παρουσίασε το θέμα των ελαφρυντικών περιστάσεων τόσο κατά το ισχύον δίκαιο όσο και από δικαιοπολιτική σκοπιά (de lege ferenda), με έμφαση στην ανάδειξη τους ως συστατικών στοιχείων της επιμέτρησης της ποινής.

4. Στοιχεία που θα μπορούσαν να λειτουργούν σε βάρος του υπαιτίου

Στοιχεία που θα μπορούσαν να λειτουργούν σε βάρος του υπαιτίου θεωρούνται ιδίως: α) η κατ' επάγγελμα τέλεση της πράξης, β) η ιδιαίτερη σκληρότητα, γ) η εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης του θύματος, δ) το γεγονός ότι το θύμα δεν μπορούσε να προστατεύσει τον εαυτό του, ε) το ότι ο δράστης διαδραμάτισε ιθύνοντα ρόλο σε πράξη που τελέστηκε με συμμετοχή πολλών, στ) το ότι τέλεσε έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου³⁵⁵ (βλ. άρθρο 79 παρ. 5 του σχεδίου για τον νέο ΠΚ).

Στο άρθρο 79 παρ. 3 ΠΚ ορίζονται τα εξής : «Κατά την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία το δικαστήριο **σταθμίζει ιδίως το βαθμό της εγκληματικής διάθεσης που εκδήλωσε ο υπαίτιος κατά την πράξη.** Για να τον διαγνώσει με ακρίβεια εξετάζει: α) τα αίτια που τον ώθησαν στην εκτέλεση του εγκλήματος, την αφορμή που του δόθηκε και το σκοπό που επιδίωξε· β) το χαρακτήρα του και το βαθμό της ανάπτυξής του· γ) τις ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις και την προηγούμενη ζωή του· δ) τη διαγωγή του κατά τη διάρκεια της πράξης και μετά την πράξη ιδίως τη μετάνοια που επέδειξε και την προθυμία του να επανορθώσει τις συνέπειες της πράξης του.». Επομένως, η προσωπικότητα του εγκληματία εκτιμάται ιδίως με βάση τον βαθμό εγκληματικής διάθεσης που εκδήλωσε ο υπαίτιος κατά την πράξη. **Από τη διατύπωση αυτή συνάγεται ότι υπάρχουν και άλλα κριτήρια, με βάση τα οποία μπορεί να εκτιμηθεί η επικίνδυνη προσωπικότητα του δράστη και ο αυξημένος βαθμός ενοχής του και τα οποία δικαιούται και οφείλει να αναζητήσει και να βρει ο Εφαρμοστής του Δικαίου στα πλαίσια μιας, επιτρεπόμενης σε βάρος του δράστη, διασταλτικής ερμηνείας.**³⁵⁶

Η κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος (βλ. άρθρο 13 περ. στ ΠΚ) θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε κάθε περίπτωση εγκλήματος, στην οποία δεν προβλέπεται αυτή ως στοιχείο για τη θεμελίωση ή την επαύξηση του αξιολογίου (αλλιώς θα είχαμε διπλή αξιολόγηση του ίδιου στοιχείου, κάτι που απαγορεύεται, ως π.χ. στην περίπτωση της πλαστογραφίας, της μαστροπείας, της κλοπής ή της απάτης : βλ. άρθρα 216 παρ. 3, 349 παρ. 3, 372, 374 περ. ε, 386 παρ. 3 ΠΚ). Έτσι, θα μπορεί να ληφθεί υπόψη ως επιβαρυντική περίσταση κατά την επιμέτρηση της ποινής π.χ. στη μαστροπεία σε βάρος ανήλικων προσώπων (άρθρο 349 παρ. 1, 2 ΠΚ). **Η κατ' επάγγελμα τέλεση εγκλήματος εμφανίζεται υπό δύο μορφές :** είτε ως επανειλημμένη τέλεση του εγκλήματος από την οποία προκύπτει σκοπός του δράστη για πορισμό εισοδήματος (σκοπός του δράστη να αποκτήσει μια διαρκή, σταθερή και μόνιμη πηγή εισοδήματος για τον βιοπορισμό και τη διαρκή ικανοποίηση των χρηματικά αποτιμητών αναγκών του, όντας έτσι διαρκής απειλή για την έννομη τάξη, χωρίς να αρκεί η ευκαιριακή επανειλημμένη τέλεση), είτε ως μια φορά μόνο τέλεση του εγκλήματος που συνοδεύεται από υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης της πράξης, από την οποία προκύπτει σκοπός του δράστη για πορισμό εισοδήματος. Ο ως άνω σκοπός του δράστη **αφενός προϋποθέτει** μια οργανωμένη ετοιμότητα του δράστη να τελέσει το έγκλημα κατά τρόπο μεθοδικό και αποτελεσματικό, συστηματικά και όχι ευκαιριακά και με ειδικές γνώσεις και εφόδια που παραπέμπουν σε μια εξειδίκευση του δράστη, αντίστοιχη εκείνης του επαγγελματία, **και αφετέρου μαρτυρείται** από την ύπαρξη σταθερά επαναλαμβανόμενης

³⁵⁵ Βλ. όμως παρακάτω το ήδη ισχύον άρθρο 81Α ΠΚ (Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά), οπότε εδώ επεμβαίνει η αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων κατά την επιμέτρηση της ποινής.

³⁵⁶ Θα πρέπει να τονισθεί, ότι η συμπλήρωση του νόμου από τον Εφαρμοστή του Δικαίου στα πλαίσια μιας ενδεικτικής απαρίθμησης που προβλέπεται από αυτόν (βλ. π.χ. άρθρο 310 παρ. 1, 2 ΠΚ) **συνιστά διασταλτική ερμηνεία**, που επιτρέπεται σε βάρος του κατηγορουμένου, και όχι αναλογία ή διορθωτική ερμηνεία σε βάρος αυτού, που απαγορεύονται : βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιολογίου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 33επ., 35επ., 91επ.

«επιχειρηματικής» δραστηριότητας ή και την ύπαρξη υποδομής με πρόθεση επανάλληψης, δηλαδή υλικοτεχνικού μηχανισμού και οργανωμένης επιχείρησης, στα πλαίσια της οποίας ο δράστης έχει διαμορφώσει και διατηρεί ένα μηχανισμό προσέλκυσης «πελατών» για την τέλεση του εγκλήματος, επαναλαμβάνει το έγκλημα με τον ρυθμό της επαγγελματικής δράσης για κάποιο σημαντικό χρονικό διάστημα, διαθέτοντας τα αναγκαία μέσα ή ειδικές γνώσεις για τον σκοπό αυτόν, και προσανατολίζει την όλη δράση του στον πορισμό εισοδήματος. Έτσι, η εκ μέρους του δράστη προετοιμασία και λήψη μέτρων για τη διαμόρφωση κατάλληλων χώρων (αποθηκών, γραφείων κ.λπ.), η αγορά του αναγκαίου υλικού (π.χ. η αγορά ναρκωτικών ή οικοδομικών υλικών επί πιστώσει με τέλεση απάτης και η τοποθέτησή τους σε αποθήκη με σκοπό την πώλησή τους), η διασύνδεσή του με πρόσωπα του οικείου εγκληματικού περιβάλλοντος (π.χ. πλαστογράφους, απατεώνες, κλεπταποδόχους, αρχαιοκαπήλους, λαθρεμπόρους, ναρκομανείς), η δημιουργία μηχανισμού και η αναγγελία στις εφημερίδες προς άγρα πελατών, ο εφοδιασμός των δραστών με πλαστές σφραγίδες δημόσιων υπηρεσιών, η κατάρτιση και η χρήση πλαστών επιταγών και η σύσταση εικονικής εταιρίας ανήκουν στην απαιτούμενη εν προκειμένω προπαρασκευή του δράστη³⁵⁷ για την τέλεση του εγκλήματος βάσει οργανωμένου σχεδίου.³⁵⁸

Για την ιδιαίτερη σκληρότητα ως επιβαρυντική περίπτωση που συνοδεύει την τέλεση της πράξης έγινε ήδη λόγος παραπάνω. Η εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης του θύματος εμφανίζεται κυρίως σε εγκλήματα απάτης ή αρπαγής. Το γεγονός ότι το θύμα δεν μπορούσε να προστατεύσει τον εαυτό του θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη επιβαρυντικά σε περιπτώσεις, στις οποίες το έγκλημα τελείται σε βάρος ανηλίκου, εγκύου, ηλικιωμένου, αναπήρου ή βαριά ασθενούς, προσώπου που στερείται πνευματικής ωριμότητας ή διανοητικά πάσχοντος προσώπου, το οποίο δεν μπορεί να προβάλει αντίσταση και να προστατεύσει τον εαυτό του (βλ. παραπάνω σχετικά με το ότι **για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος** το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του επιπροσθέτως «τη φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος»). Το ότι ο δράστης διαδραμάτισε ιθύνοντα ρόλο σε πράξη που τελέστηκε με συμμετοχή πολλών εμφανίζεται ως επιβαρυντική περίπτωση για την επιμέτρηση της ποινής σε περιπτώσεις συναυτουργίας ή εγκληματικής οργάνωσης, στις οποίες κάποιος ως

³⁵⁷ **ΑΠ 388 / 2016, www.areiospagos.gr** : «Τέλος, κατά τη διάταξη του άρθρου 13 στοιχ. σ' ΠΚ, "κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος συντρέχει, όταν από την επανειλημμένη τέλεση της πράξης ή από την υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης της πράξης, προκύπτει σκοπός του δράστη για πορισμό εισοδήματος. Κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος συντρέχει, όταν από την επανειλημμένη τέλεση της πράξης προκύπτει σταθερή ροπή του δράστη προς τη διάπραξη του συγκεκριμένου εγκλήματος ως στοιχείο της προσωπικότητας του δράστη". Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, ότι για τη συνδρομή της επιβαρυντικής περιστάσεως της κατ' επάγγελμα τελέσεως της πράξεως, αντικειμενικά μεν απαιτείται η επανειλημμένη τέλεση αυτής, υποκειμενικά δε σκοπός του δράστη να πορισθεί εισόδημα από την επανειλημμένη τέλεσή της χωρίς να απαιτείται προηγούμενη καταδίκη του δράστη για το ίδιο έγκλημα. **Το στοιχείο της επανειλημμένης τελέσεως ενυπάρχει (και) επί εγκλήματος κατ' εξακολούθηση (άρθρ. 98 Π.Κ.), το οποίο αποτελείται από περισσότερες αυτοτελείς ομοειδείς μερικότερες πράξεις**, ενώ, εάν δεν υπάρχει επανειλημμένη τέλεση, αρκεί για το κατ' επάγγελμα να διαπιστώνεται ότι η αξιόποινη πράξη τελείται μεν για πρώτη φορά, όχι όμως ευκαιριακά, αλλά βάσει σχεδίου, δηλαδή, όταν από την υποδομή, που έχει διαμορφώσει ο δράστης και την οργανωμένη ετοιμότητά του με πρόθεση επανειλημμένης τελέσεως, προκύπτει σκοπός του για πορισμό εισοδήματος. Για τη συνδρομή δε της επιβαρυντικής περιστάσεως της τελέσεως του εγκλήματος κατά συνήθεια απαιτείται οπωσδήποτε επανειλημμένη τέλεση αυτού, από την οποία να προκύπτει σταθερή ροπή του δράστη προς τη διάπραξη του συγκεκριμένου εγκλήματος, ως στοιχείο της προσωπικότητάς του, ενώ δεν συντρέχει κατά συνήθεια τέλεση, όταν η αξιόποινη πράξη τελείται για πρώτη φορά.»

³⁵⁸ Βλ. Ελ. Συμειωνίδου - Καστανίδου, Η έννοια του κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια εγκλήματος, 1990, σελ. 50επ., 157 - 186, Νικ. Λίβου, «Η κατ' επάγγελμα και η κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος (άρθρ. 13 περ. στ Π.Κ.)», ΠοινΧρον 1996, σελ. 1244, όπου στην έννοια του εισοδήματος εγκλείεται «η εξασφάλιση όχι ασήμαντων, οικονομικά αποτιμήσιμων εσόδων, αποκλειστικών ή μη για τον βιοπορισμό του δράστη σε σταθερή αλλ' όχι απαραίτητως και σε συνεχή βάση), Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 160-167. Πρβλ. Ε. Καμπέρου – Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 129επ., Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3225επ., κάθε φορά με αποφάσεις Αρείου Πάγου, στις οποίες την παραπάνω ανάλυση της έννοιας του κατ' επάγγελμα εγκλήματος φαίνεται να συμμερίζεται και ο Άρειος Πάγος, αφού σ' αυτές το έγκλημα κατ' επάγγελμα θεωρείται τελούμενο όχι ευκαιριακά αλλά βάσει σχεδίου από δράστη με οργανωμένη ετοιμότητα για την επιχείρηση αξιόποινης δράσης χωρίς μάλιστα να απαιτούνται προηγούμενες καταδίκες.»

αρχηγός δίνει εντολές ή προστάζει και οι άλλοι, με βάση μια ιεραρχική σχέση, υπακούουν και εκτελούν αναντίρρητα τις εντολές.

Περιττεύει ίσως να επισημανθεί εκ νέου, ότι το δικαστήριο θα μπορούσε να διαμορφώσει και άλλα στοιχεία που λειτουργούν σε βάρος του δράστη κατά την επιμέτρηση της ποινής **κυρίως με βάση αξιολογικές αντιλήψεις και αποφάσεις της έννομης τάξης**. Για παράδειγμα, ο Ν 4139/2013 προβλέπει ως διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών το να διενεργεί κάποιος διακίνηση ναρκωτικών «για να διευκολύνει ή αποκρύψει τη διάπραξη άλλων κακουργημάτων» (άρθρο 22 παρ. 1β : **εδώ τιμωρούνται κυρίως οι περιπτώσεις, στις οποίες χρησιμοποιεί κάποιος ναρκωτικά για να καταστήσει γυναίκες εξαρτημένες, ώστε να διευκολύνει τη σωματεμπορία σε βάρος τους, και οι περιπτώσεις, στις οποίες οι χρήστες-τοξικομανείς απειλούν για να πάρουν τη δόση τους, ελλείψει χρημάτων, να αποκαλύψουν τη διακίνηση ναρκωτικών, οπότε με νοθευμένη ή υπερβολική δόση επιτυγχάνεται ο θάνατός τους και η σιωπή τους με σκοπό να συγκαλυφθεί το κακούργημα της διακίνησης**), το να «αναμειγνύει με οποιονδήποτε τρόπο ναρκωτικά σε τρόφιμα, ποτά ή άλλα είδη προορισμένα να εισαχθούν στον ανθρώπινο οργανισμό με σκοπό τη διάθεσή τους σε τρίτους» (άρθρο 22 παρ. 1, 2δ : **ύπουλος, πονηρός και υποχθόνιος τρόπος ενέργειας του δράστη που εκμεταλλεύεται το παντελώς ανύποπτο θύμα, εκδηλώνοντας έτσι εγκληματική εφευρετικότητα**), το να είναι κάποιος ενήλικος που τελεί «τις άνω πράξεις κατ' επάγγελμα με σκοπό να προκαλέσει τη χρήση ναρκωτικών από ανήλικο ή μεταχειρίζεται με οποιονδήποτε τρόπο ανήλικο πρόσωπο κατά την τέλεση των πράξεων αυτών (άρθρο 23 παρ. 1β : **εμπλοκή ανηλίκων στο έγκλημα ως θυμάτων ή δραστών**) και το να «μετέρχεται κατά την τέλεση των πράξεων αυτών ή προς το σκοπό διαφυγής του τη χρήση όπλων, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 2168/1993» (άρθρο 23 παρ. 2β : **χρήση όπλων κατά την τέλεση του εγκλήματος ως ενδείκτης ιδιαίτερης επικινδυνότητας του δράστη**).

Επίσης, ο Ν 2960/2001 (Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας) στο άρθρο 155 παρ. 1 περ. β προβλέπει ως διακεκριμένες περιπτώσεις λαθρεμπορίας, τιμωρούμενες με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, το «α) εάν η λαθρεμπορία **διαπράχθηκε καθ' υποτροπήν**, ή β) εάν **διαπράχθηκε ενόπλως**³⁵⁹ ή **υπό τριών ή περισσότερων μαζί**, ή γ) εάν οι δασμοί, φόροι και λοιπές επιβαρύνσεις που στερήθηκε το Δημόσιο ή η Ευρωπαϊκή Ένωση **ανέρχονται τουλάχιστον στο ποσό των τριάντα χιλιάδων ευρώ και άνω**, ή δ) εάν ο υπαίτιος μεταχειρίσθηκε **ιδιαίτερα τεχνάσματα**». Η διάπραξη της λαθρεμπορίας «ενόπλως» σημαίνει, ότι ο ένας ή οι πλείονες δράστες φέρουν όπλα κατά τον Ν 2168/1993 «περί όπλων» και ότι αρκεί να φέρει ένας από αυτούς όπλο και οι άλλοι να το γνωρίζουν. Αν κάποιος από τους συναυτουργούς δεν γνωρίζει την ύπαρξη όπλου, η επιβαρυντική αυτή περίπτωση δεν θα πρέπει να του καταλογίζεται σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 30 παρ. 2 ΠΚ. Επομένως, η υποτροπή, τα ιδιαίτερα τεχνάσματα, το μεγάλο χρηματικό ποσό (δασμών που δεν εισπράχθηκαν) και η οπλοφορία κατά την τέλεση οποιουδήποτε εγκλήματος μπορούν να θεωρούνται επιβαρυντικές περιστάσεις κατά την επιμέτρηση της ποινής.

5. Αρχές που διέπουν την επιμέτρηση της ποινής

Ως επίμετρον στην ανάλυση των περιστάσεων - κριτηρίων που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής ας είναι οι ακόλουθες σκέψεις : α) Λέχθηκε ήδη παραπάνω, ότι η βαρύτητα του εγκλήματος και η προσωπικότητα του εγκληματία είναι τα δύο βασικά μεγέθη που οφείλει να λάβει υπόψη του το δικαστήριο για να αναζητήσει και να προσδιορίσει τελικά την προσήκουσα ποινή, την ποινή δηλαδή που θα πρέπει να είναι δίκαιη και πάντοτε ανάλογη των δύο αυτών βασικών μεγεθών. Εν πρώτοις, λοιπόν, ισχύει κατά την επιμέτρηση της ποινής η αρχή της

³⁵⁹ Βλ. Γ. Δανιήλ σε Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 2015, σελ. 289, με περαιτέρω παραπομπές.

αναλογικότητας.360 Ένα πολύ καλό παράδειγμα εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας θα αποτελούσε η περίπτωση της ληστείας που έχει ως λεία κινητά με μικρή αξία (π.χ. πορτοφόλι από περαστικό με χίλια ευρώ). Θα τιμωρηθεί εδώ ο δράστης με κάθειρξη έως είκοσι έτη κατά το άρθρο 380 παρ. 1 εδ. α ΠΚ; Εδώ η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει όχι απλώς τη διάπλαση μιας ελαφρυντικής περίπτωσης που θα ληφθεί υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής αλλά και τη διαμόρφωση μιας επιπλέον ελαφρυντικής περίπτωσης κατά το άρθρο 84 παρ. 1, 2 ΠΚ, η οποία θα μεταβάλλει το πλαίσιο της ποινής κατά το άρθρο 83 ΠΚ. Αυτά επιβεβαιώνονται ως ορθά και αν λάβει κανείς υπόψη, χωρίς να λησμονεί βεβαίως το ότι η ληστεία τελείται με «σωματική βία εναντίον προσώπου ή με απειλές ενωμένες με επικείμενο κίνδυνο σώματος ή ζωής», ότι η κλοπή 119.000 ευρώ τιμωρείται μόνο με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και ότι η κλοπή 121.000 ευρώ τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών (βλ. άρθρα 372, 374 ΠΚ). Σε κάθε περίπτωση δεν επιτρέπεται να τιμωρείται η ληστεία στον δρόμο που έχει ως λεία 1.000 ευρώ όμοια με τη ληστεία σε τράπεζα με λεία πολλών χιλιάδων ευρώ.361 β) Στη συνέχεια η έννοια της ειδικής πρόληψης εγκλημάτων θα

³⁶⁰ Τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 δ Συντ.), η οποία διέπει τους περιορισμούς στα ατομικά (ανθρώπινα) δικαιώματα, όπως είναι και η προσωπική ελευθερία που θίγεται με την επιβολή της στερητικής της ελευθερίας ποινής και η περιουσία που θίγεται με την επιβολή της χρηματικής ποινής, αναφέρει σε σχέση με την επιμέτρηση της ποινής η Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 299, με παραπομπές σε Ανδρουλάκη και Κουράκη. Ο Άρειος Πάγος ήδη από μακρό χρόνο λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας κατά την επιβολή και την επιμέτρηση της ποινής. Βλ. ΑΠ 637/2015, www.areiospagos.gr : «Τέλος, η αρχή της αναλογικότητας αναγνωρίζεται ήδη με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος (όπως το άρθρο αυτό ισχύει από 18.4.2001, μετά την αναθεώρηση από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων), κατά το οποίο οι κάθε είδους περιορισμοί, που μπορούν, κατά το Σύνταγμα, να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Η παραβίαση της αρχής αυτής πρέπει να ερευνάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση ενόψει και του ύψους της ποινής, που έχει επιβληθεί, ή της μικρής ή μεγάλης απαξίας της αξιόποινης πράξεως, εφόσον και αυτή αποτελεί ένα από τα κριτήρια, των οποίων η συνεκτίμηση διαμορφώνει τη κρίση του δικαστηρίου για την υπέρβαση ή μη της ως άνω αναλογικότητας (ΟλΑΠ 14/2001). Στην προκείμενη περίπτωση, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι το Δικαστήριο της ουσίας, κατά την επιμέτρηση της ποινής που επέβαλε στον αναιρεσείοντα - κατηγορούμενο, έλαβε υπόψη τη βαρύτητα του εγκλήματος που διέπραξε και την προσωπικότητά του, για την εκτίμηση δε των στοιχείων τούτων χρησιμοποίησε και τα κριτήρια των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 79 ΠΚ, που ειδικώς μνημονεύει στην απόφαση. Συγκεκριμένα, έλαβε υπόψη, μεταξύ άλλων ... Επιπλέον αιτιολογία και αναφορά περιστατικών δεν ήταν αναγκαία. Ακόμη, η ποινή φυλακίσεως των οκτώ (8) μηνών που επιβλήθηκε, έστω και με την αναγνώριση των ελαφρυντικών, δεν αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας, που καθιερώνεται, κατά τα ανωτέρω, από την ΕΣΔΑ και το Σύνταγμα, δεν είναι, δηλαδή, δυσανάλογη με την πράξη, για την οποία καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος...». Και περαιτέρω για την αρχή της αναλογικότητας βλ. και Volker Krey / Robert Esser, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2012, σελ. 6επ. (με αποφάσεις του BVerfG), Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 13επ., Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 138επ., Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 5επ., 291επ., 299, Αρ. Χααραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος ΙΙ, 2012, σελ. 11επ., 13, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Οι νέες επιβαρυντικές μορφές διακίνησης ναρκωτικών του άρθρου 23Α Ν 3459/2006 - Επίταση της ποινικής καταστολής και αρχή της αναλογικότητας, Ποινική Δικαιοσύνη 2009, σελ. 743επ., ΑΠ 2635/2008, ΑΠ 1054/2008, ΑΠ 727/2010, ΑΠ 96/2010, www.areiospagos.gr, ή ΠοινΔικ 2011, 934 : «Η αρχή της αναλογικότητας αναγνωρίζεται ήδη με το άρθρο 25 παρ. 1 ... Σύμφωνα με την αρχή αυτή οι επιβαλλόμενοι από το νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι α) αναγκαίοι υπό την έννοιαν ότι δεν υπάρχουν άλλοι πρόσφοροι τρόποι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τη σχετική ρύθμιση σκοπού και β) να τελούν σε αρμόζουσα αναλογία με αυτόν, έτσι ώστε οι επιπτώσεις που προκαλούνται στον θιγόμενο στα δικαιώματά του να μην είναι δυσανάλογα επαχθείς, η σχέση δε μεταξύ μέσου και σκοπού πρέπει να είναι εύλογη, ώστε να αποτρέπονται υπέρμετρα επαχθείς συνέπειες στον θιγόμενο. Συνεπώς η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να ερευνάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση ενόψει και του ύψους της ποινής που έχει επιβληθεί ή της μικρής ή μεγάλης απαξίας της αξιόποινης πράξεως, εφόσον και αυτή αποτελεί ένα από τα κριτήρια των οποίων η συνεκτίμηση διαμορφώνει την κρίση του δικαστηρίου για την υπέρβαση ή μη της ως άνω αναλογικότητας (Ολ. Α.Π. 14/2001)». Βλ. ακόμα ΑΠ 1027/2007, ΠοινΧρ 2008, 322 : «Ως ιδιαίτερος ελαφρά περίπτωση, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, θεωρείται η παραχάραξη (είτε ως παραποίηση, είτε ως νόθευση, είτε και ως προμήθεια παραποιημένου) νομίσματος ή νομισμάτων πολύ μικρής αξίας ή σε ασήμαντη ποσότητα, για την οποία η ποινή της καθείρξεως που προβλέπεται στη συνήθη (κακουργηματική) περίπτωση, βρίσκεται σε πλήρη δυσαναλογία προς την πράξη που τελέσθηκε». Η ως άνω Νομολογία του Αρείου Πάγου είναι αξία επαίνου, επειδή αναγνωρίζει σε σχέση με την επιβολή και την επιμέτρηση ορισμένης ποινής την αξία της αρχής της αναλογικότητας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος και σημαίνει, ότι στο μικρής βαρύτητας άδικο (= προσβολή με βλάβη ή διακινδύνευση ξένων έννομων αγαθών) επιβάλλεται μικρή ποινή, στο μεσαίας βαρύτητας άδικο επιβάλλεται μεσαία ποινή και στο πολύ μεγάλης βαρύτητας άδικο επιβάλλεται πολύ μεγάλη ποινή, ενώ δεν θα μπορούσε ποτέ να επιβληθεί πολύ μεγάλη ποινή για άδικο μικρής βαρύτητας, όπως είναι και η διακινδύνευση απλώς της περιουσίας.

³⁶¹ Πρβλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Κώδικα, Ερμηνευτικά Σχόλια-Παραδείγματα, 2015, σελ. 351επ., όπου γράφονται τα εξής : «Παράδειγμα contra legem (διορθωτικής) ερμηνείας με κριτήριο την αρχή της αναλογικότητας: Είναι γνωστό ότι οι κανόνες δικαστικής επιμέτρησης του άρθρου 79 ΠΚ συμπληρώνονται από την αρχή της αναλογικότητας, η οποία ηγνάξει από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή του κράτους δικαίου, μνημονεύεται ρητά πλέον στο άρθρο 25 παρ. 1 α, δ του Συντάγματος και διέπει τους περιορισμούς,

μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής αναλόγως του βαθμού επικινδυνότητας ή υποτροπής του δράστη. Αν διαγνώσει το δικαστήριο, ότι ο συγκεκριμένος δράστης δεν μπορεί να αποτραπεί στο μέλλον με μια ορισμένη ποινή, επειδή αποδεικνύεται ιδιαίτερα επικίνδυνος ή υπότροπος (βαρύνεται με αμετάκλητες καταδίκες), τότε χάριν της ειδικής πρόληψης εγκλημάτων θα επιτρέπεται να του επαυξήσει την ποινή με ανάλογη επιμέτρηση. Σε καμιά περίπτωση όμως δεν θα επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί ο δράστης ως μέσο και εργαλείο για την επίτευξη της γενικής πρόληψης εγκλημάτων μέσω μιας υπερβολικά αυστηρής ποινής σε σχέση με τη βαρύτητα του εγκλήματος και τον βαθμό ενοχής του που θα προκαλούσε τρόμο και φόβο στα λοιπά μέλη της κοινωνίας, επειδή τότε ο δράστης θα κατέληγε να είναι αντικείμενο κρατικής δραστηριότητας, κάτι που απαγορεύει η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 σε συνδ. με εκείνη του άρθρου 7 παρ. 2 του Συντάγματος για τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου ως πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας και την απαγόρευση προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. 362 γ) Η αρχή της ισότητας που κατοχυρώνεται συνταγματικά βασικά παίζει κάποιο ρόλο, υπό την έννοια ότι τα ποινικά δικαστήρια δεν επιτρέπεται να μεταχειρίζονται ποινικά δράστες με διαφορετικό τρόπο, με διαφορετικές ποινές, όταν έχουμε παρόμοιες καταστάσεις. Ωστόσο, η αρχή αυτή δεν μπορεί να αποτελεί ασφαλές κριτήριο για την επιμέτρηση της ποινής που επιβάλλεται σε δράστες, δεδομένου ότι η ποινή ακόμα και επί συναυτουργών σε ένα έγκλημα εξατομικεύεται και επιμετρείται σύμφωνα με τη βαρύτητα του εγκλήματος και την προσωπικότητα ή τον βαθμό ενοχής του καθενός. Οι προσωπικές συνθήκες και περιστάσεις εκάστου επιβάλλουν διαφορετική ποινική μεταχείριση. 363 δ) Στοιχεία που έχουν αξιολογηθεί από τον Νομοθέτη για τον προσδιορισμό της απειλούμενης ποινής δεν επιτρέπεται να λαμβάνονται από το δικαστήριο επιπροσθέτως υπόψη κατά την

που μπορούν να επιβληθούν με πράξεις της κρατικής εξουσίας στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως είναι και η **προσωπική ελευθερία ή η ιδιοκτησία-περιουσία**. Η αρχή της αναλογικότητας διακρίνεται στην **αρχή της καταλληλότητας ή προσφορότητας** (επιτρέπονται τα περιοριστικά μέσα και μέτρα που είναι κατάλληλα και πρόσφορα να επιτύχουν τον επιδιωκόμενο σκοπό : εδώ την ειδική και γενική πρόληψη των εγκλημάτων), στην **αρχή της αναγκαιότητας** (επιτρέπονται μόνο τα περιοριστικά μέσα και μέτρα που είναι αναγκαία για να επιτύχουν τον επιδιωκόμενο σκοπό, είτε γιατί είναι τα μόνα διαθέσιμα είτε γιατί είναι τα ηπιότερα από τα περισσότερα διαθέσιμα) και στην **αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια** (επιτρέπονται μόνο τα περιοριστικά μέσα και μέτρα που βρίσκονται σε μια παραδεκτή αναλογία με τη βαρύτητα του εγκλήματος (βαρύτητα αδικού και βαρύτητα ενοχής) και τη σπουδαιότητα του επιδιωκόμενου σκοπού). Όταν λοιπόν η ποινή που προβλέπεται από τον νόμο ή επιβάλλεται από το Δικαστήριο είναι πρόδηλα ανυπόφορα δυσανάλογη με τη βαρύτητα του εγκλήματος (βαρύτητα αδικού και βαρύτητα ενοχής), παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια. Σύμφωνα με την τελευταία δεν θα επιτρεπόταν ποτέ π.χ. η επιβολή κάθειρξης μέχρι δέκα ετών για την κλοπή μιας μεταφερόμενης με αεροπλάνο βαλίτσας με ενδύματα και λοιπά αντικείμενα, συνολικής αξίας 1.000 ευρώ, έστω και αν επιτρέπεται τούτο το γράμμα του νόμου, **που σκοπεί με την αυξημένη ποινή να παράσχει αυξημένη προστασία στα πράγματα, που δεν τυγχάνουν διαρκούς εποπτείας ένεκα της επελθούσας χαλαρότητας της κατοχής πάνω στα μεταφερόμενα πράγματα** (βλ. άρθρο 374 περ. γ ΠΚ: «αν αφαιρέθηκε πράγμα που μεταφερόταν με οποιοδήποτε δημόσιο συγκοινωνιακό μέσο ή ήταν τοποθετημένο σε χώρο προορισμένο για εναπόθεση πραγμάτων προς μεταφορά ή παραλαβή ή μεταφερόταν από ταξιδιώτη»). **Το Δικαστήριο σε παρόμοιες περιπτώσεις θα πρέπει να αφήσει ανεφάρμοστη την ως άνω διάταξη, επειδή έρχεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα, και να εφαρμόσει μόνο τη διάταξη του άρθρου 372 ΠΚ**, αλλιώς θα εμφανιζόταν και ανακόλουθο με την **αξιολογική απόφαση της έννομης τάξης** να τιμωρείται η κλοπή ως κακούργημα με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών «αν η πράξη τελέστηκε από πρόσωπο που διαπράττει κλοπές ή ληστείες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή αν η συνολική αξία των αντικειμένων της κλοπής υπερβαίνει το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ» (άρθρο 374 περ. ε ΠΚ, όπως η περ. ε' συμπληρώθηκε με το άρθρο 14 παρ. 7 του Ν 2721/1999 και το χρηματικό ποσό αυτής αναπροσαρμόστηκε με το άρθρο 25 παρ. 1α' του Ν 4055/2012). Σε παρόμοιες περιπτώσεις το Δικαστήριο θα μπορεί και θα οφείλει να ενεργήσει *contra legem* (εναντίον του γράμματος του νόμου) **ερμηνεία σύμφωνα και εναρμονισμένα με το Σύνταγμα**, έστω και αν το κλαπέν αντικείμενο δεν είναι ευτελούς αξίας, οπότε θα όφειλε σε κάθε περίπτωση να εφαρμόσει τη διάταξη του άρθρου 377 ΠΚ : βλ. το παράδειγμα με την κλοπή μιας μεταφερόμενης με αεροπλάνο βαλίτσας σε Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 138επ., 140επ., με περαιτέρω παραπομπές.».

³⁶² Πρβλ. Claus Roxin, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 2006, § 3 Rn. 32, Schönke/Schröder/Stree/Kinzig, Strafgesetzbuch, Kommentar, 2014, Rn. 3 vor § 38, Bruns, Neues Strafzumessungsrecht ?, 1988, σελ. 19, Maurach/Zipf, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Teilband 1, 1992, § 63, 90, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 291επ., 294επ., 301επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία. Βλ. και Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), 1988, σελ. 38επ., 244 υποσημ. 78α, Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, 2008, σελ. 5επ., 291επ., 294-299, με περαιτέρω παραπομπές

³⁶³ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 312επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

επιμέτρησή της (βλ. και άρθρο 79 παρ. 6 του σχεδίου για τον νέο ΠΚ : αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων).³⁶⁴ Έτσι, η κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος της τοκογλυφίας που επαυξάνει το αξιόποινο κατά το άρθρο 404 παρ. 2 ΠΚ δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη ως επιβαρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής. Ομοίως η ιδιαίτερη σκληρότητα, με την οποία τελέσθηκε η ληστεία και επαυξάνει το αξιόποινο κατ' άρθρο 380 παρ. 2 ΠΚ, δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη ως επιβαρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής. Τα ίδια ισχύουν για την ιδιότητα του υπαλλήλου στη δωροληψία υπαλλήλου (άρθρο 235 ΠΚ) ή στην κατάχρηση εξουσίας (άρθρο 239 ΠΚ).³⁶⁵ Τα ίδια ισχύουν και για την οπλοφορία στην αντίσταση (άρθρο 167 παρ. 2 ΠΚ). Και ακόμα στο άρθρο 81Α ΠΚ (Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά) προβλέπονται ήδη τα εξής: «Εάν από τις περιστάσεις προκύπτει ότι έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου το πλαίσιο ποινής διαμορφώνεται ως εξής: α) Στην περίπτωση πλημμελήματος, που τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα (1) έτος, το κατώτερο όριο της ποινής αυξάνεται στους έξι (6) μήνες και το ανώτερο όριο αυτής στα δύο (2) έτη. Στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά ένα (1) έτος. β) Στην περίπτωση κακουργήματος, που το προβλεπόμενο πλαίσιο ποινής ορίζεται σε πέντε (5) έως δέκα (10) έτη, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο (2) έτη. Στις λοιπές περιπτώσεις κακουργημάτων το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά τρία (3) έτη. γ) Στην περίπτωση εγκλήματος, που τιμωρείται με χρηματική ποινή, το κατώτερο όριο αυτής διπλασιάζεται. Σε περίπτωση μετατροπής της ποινής φυλάκισης που έχει επιβληθεί κατά τα παραπάνω, το ποσό της μετατροπής δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το διπλάσιο του κατώτατου ορίου του προβλεπόμενου ποσού μετατροπής.» (Όπως το άρθρο, που είχε προστεθεί με το άρθρο 10 παρ. 2 του Ν 4285/2014, αντικαταστάθηκε από το άρθρο 21 του Ν 4356/2015 - ΦΕΚ Α' 181/24.12.2015). Επομένως, το «ότι έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου» δεν θα επιτρέπεται να ληφθεί εκ νέου υπόψη ως επιβαρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής, αν και εφόσον έτυχεν εφαρμογής η ως άνω διάταξη.

Ειδικά σε σχέση με την οπλοφορία γεννάται το ακόλουθο ερώτημα : Αν ο Α, φέροντας επάνω του όπλο, τελέσει π.χ. κλοπή ή βιασμό (που στην αντικειμενική τους υπόσταση δεν αναφέρεται η οπλοφορία ως επιβαρυντική περίπτωση) και ο εισαγγελέας ασκήσει ποινική δίωξη για το έγκλημα αυτό και συγχρόνως για οπλοφορία (βλ. άρθρο 10 Ν 2168/1993), θα επιτρέπεται η οπλοφορία να ληφθεί υπόψη επιβαρυντικά κατά την επιμέτρηση της ποινής της κλοπής ή του βιασμού, αν καταδικασθεί ο Α και για οπλοφορία, ή μήπως τούτο θα συνιστούσε **παραβίαση της αρχής της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης ορισμένων στοιχείων** ; Το άρθρο 79 παρ. 6 του σχεδίου για τον νέο ΠΚ ορίζει, ότι στοιχεία που έχουν αξιολογηθεί από τον Νομοθέτη για τον προσδιορισμό της απειλούμενης ποινής **δεν λαμβάνονται από το δικαστήριο επιπροσθέτως υπόψη κατά την επιμέτρησή της**. Το νόημα λοιπόν της ως άνω αρχής είναι το ότι στοιχεία που αξιολογήθηκαν από τον Νομοθέτη είτε για τη θεμελίωση του αξιοποίνου (την τυποποίηση ορισμένης συμπεριφοράς ως εγκλήματος) είτε για την επαύξηση του αξιοποίνου δεν επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη εκ νέου κατά την επιμέτρηση της ποινής. Στο έγκλημα της κλοπής ή του βιασμού (άρθρα 336, 372, 374 ΠΚ) ο Νομοθέτης δεν έχει αξιολογήσει την οπλοφορία ως στοιχείο για τον προσδιορισμό της απειλούμενης ποινής. Επομένως, θα μπορεί να ληφθεί υπόψη ως επιβαρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής, **έστω και αν ο δράστης καταδικάσθηκε και για οπλοφορία**. Υπέρ της ήδη

³⁶⁴ Βλ. για την ήδη νομολογιακά διαπλασθείσα **αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων κατά την επιμέτρηση της ποινής** ΑΠ 355/1985, ΠοινΧρον 1985, 872, ΑΠ 1560/1987, ΠοινΧρον 1988, 237, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 355, Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 654, με αναφορά στην ΑΠ 355/1985, ΠοινΧρον 1985, 872.

³⁶⁵ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 247επ., με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Θεωρία.

εκφρασθείσας άποψης συνηγορεί και η ακόλουθη σκέψη. Ως προστατευόμενο έννομο αγαθό από τις διατάξεις του νόμου περί όπλων θεωρείται κυρίως η δημόσια τάξη και ως τέτοια νοείται η κατάσταση ευταξίας και γαλήνης μέσα στο κράτος, η κατάσταση δηλαδή, στην οποία υλοποιούνται ομαλά οι εκάστοτε επιδιώξεις της έννομης τάξης και δεν προσβάλλονται με βλάβη ή με διακινδύνευση τα από αυτήν επιλεγμένα ως προστατευόμενα έννομα αγαθά (η ζωή, η σωματική ακεραιότητα και υγεία, η προσωπική ελευθερία, η γενετήσια ελευθερία, η ιδιοκτησία, η περιουσία κ.λπ. μέχρι και αυτή την υπόσταση του κράτους ή του πολιτεύματος).³⁶⁶ Μπορεί λοιπόν να συλλογίζεται κανείς ως εξής : Οπλοφορώντας κάποιος, είναι σε θέση να διαπράξει πολλά εγκλήματα και να προσβάλει πολλά έννομα αγαθά, οπότε αποτελεί αφηρημένη διακινδύνευση για τα έννομα αυτά αγαθά. Μπορεί να τελέσει ανθρωποκτονία, σωματική βλάβη, βιασμό, κλοπή, ληστεία, εκβίαση, απειλή ή παράνομη βία, σωματεμπορία, αρπαγή, αντίσταση κ.λπ. Αν λοιπόν τελέσει μια αξιόποινη πράξη από τις ως άνω με όπλο, κάτι που θα συνιστά επιβαρυντική περίσταση κατά την επιμέτρηση της ποινής, **εφόσον βεβαίως δεν θα παραβιάζεται η αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων**, η επιβολή αυξημένης ποινής για την πράξη αυτή δεν θα έχει απορροφήσει και δεν θα έχει εξαλείψει την παραχθείσα αφηρημένη διακινδύνευση για τα λοιπά έννομα αγαθά, για την οποία η έννομη τάξη αξιώνει επιπροσθέτως επιβολή ποινής.³⁶⁷

III. Το διανοητικό διάβημα ή εγχείρημα της δικαστικής επιμέτρησης της ποινής και η σχετική αιτιολόγηση

Στο άρθρο 79 παρ. 4 ΠΚ (**Δικαστική επιμέτρηση της ποινής**) ορίζονται τα εξής : «Στην απόφαση αναφέρονται ρητά οι λόγοι που δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου για την ποινή που επέβαλε.».³⁶⁸ Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία για το ότι με βάση τη διάταξη αυτή το δικαστήριο της ουσίας οφείλει να αιτιολογεί ουσιαστικά την κρίση του για την επιμέτρηση της ποινής, ενώ ο Άρειος Πάγος οφείλει να ελέγχει την ορθότητα της κρίσης αυτής και ιδιαίτερα την ύπαρξη ή την έλλειψη της ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 139 και 510 παρ. 1 Δ ΚΠΔ.

Στη Νομολογία του γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου τρία είναι τα στάδια, στα οποία συντελείται το **διανοητικό διάβημα ή εγχείρημα της δικαστικής επιμέτρησης της ποινής και η σχετική αιτιολόγηση** : α) Η επιλογή του προσήκοντος πλαισίου ποινής. β) Η διαπίστωση και η στάθμιση των επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων που αποτελούν κριτήρια για την ορθή επιμέτρηση της ποινής. γ) Ο προσδιορισμός της ανάλογης και δίκαιης ποινής.³⁶⁹ Αυτά τα τρία στάδια υιοθετούνται και στην παρούσα μελέτη. **Αυτονόητα, η εκτέλεση του ως άνω διανοητικού**

³⁶⁶ Βλ. Γ. Μπέκα, Όπλα - Πυρομαχικά - Εκρηκτικά, 1995, σελ. 33 επ., Γκρόζου, Παρατηρήσεις, Υπερ 1999, 126 επ., με περαιτέρω παραπομπές, Χρ. Σατλάνη/Λ. Μαργαρίτη, Είναι δυνατή η θεώρηση ενός πολιτικού κόμματος ή μιας πολιτικής οργάνωσης ως εγκληματικής οργάνωσης; Ποιν Δικ 2013, 761επ., 763.

³⁶⁷ Πρβλ. για την αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων ως λόγο που θεμελιώνει φαινομενική συρροή εγκλημάτων Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 375επ., 396επ., με περαιτέρω παραπομπές.

³⁶⁸ Αντιστοίχως, το άρθρο 79 του σχεδίου για τον νέο ΠΚ ορίζει τα εξής : «1. Με την επιμέτρηση της ποινής καθορίζεται η ανάλογη και δίκαιη τιμωρία του εγκλήματος με βάση τη βαρύτητα της πράξης και το βαθμό ενοχής του δράστη γι' αυτή. Το δικαστήριο σταθμίζει τα στοιχεία που λειτουργούν υπέρ και σε βάρος του υπαιτίου και συνεκτιμά τις συνέπειες της ποινής για τον ίδιο και τους οικείους του. ...7. **Η επιμέτρηση της ποινής πρέπει να είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη. Η απλή μνεία ότι έχουν εκτιμηθεί τα κριτήρια των προηγούμενων παραγράφων δε συνιστά αιτιολογία.**».

³⁶⁹ Πρβλ. BGHSt 29, 319; BGH NStZ 1983, 407; BGH NStZ 1985, 164; BGH StV 1985, 234; BGH v. 5.4.1995- 3 StR 110/95, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 317επ., με περαιτέρω παραπομπές.

διαβήματος θα πρέπει να συνοδεύεται από την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση καθενός σταδίου.

Κατά την επιλογή του προσήκοντος πλαισίου ποινής θα πρέπει να ερευνάνται κάθε φορά μήπως είναι επιβεβλημένη η απόκλιση από το βασικό πλαίσιο, επειδή π.χ. διαπιστώνεται, ενδεχομένως μετά από θεμιτή μεταβολή της κατηγορίας, ελαττωμένη ικανότητα για καταλογισμό (άρθρο 36 ΠΚ), απόπειρα μόνο του εγκλήματος (άρθρο 42 ΠΚ), απλή συνέργεια (άρθρο 47 ΠΚ), ελαφρυντική περίπτωση κατ' άρθρο 84 ΠΚ που μεταβάλλει το πλαίσιο της ποινής κατ' άρθρο 83 ΠΚ³⁷⁰ ή άλλη περίπτωση που αποτελεί τη βάση μιας προνομιούχας μορφής ή μιας διακεκριμένης μορφής εγκλήματος (βλ. π.χ. άρθρα 372, 374, 377 ΠΚ για την κλοπή ή 299 παρ. 2 ΠΚ για την ανθρωποκτονία σε βρασμό ψυχικής ορμής) ή ιδιότητα κατ' άρθρο 49 παρ. 2 ΠΚ («Οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις που επιτείνουν, μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή λαμβάνονται υπόψη μόνο για εκείνον το συμμετοχο στον οποίο υπάρχουν.»). **Στο στάδιο αυτό θα πρέπει να ενταχθεί και η διαπίστωση του γεγονότος ότι ο δράστης διακίνησης ναρκωτικών είναι εξαρτημένος χρήστης (τοξικομανής) σύμφωνα με το άρθρο 30 Ν 4139/2013, το οποίο προβλέπει επεικέστερα πλαίσια ποινής. Συνεπώς, η σύγχρονη συνδρομή ελαφρυντικής περίπτωσης κατ' άρθρο 84 ΠΚ ή άλλου λόγου μείωσης της ποινής (π.χ. απλή συνέργεια κατ' άρθρο 47 παρ. 1 ΠΚ, νεαροί ενήλικες κατ' άρθρο 133 ΠΚ κ.λπ.) μεταβάλλει υποχρεωτικά εκ νέου, κατά την άποψή μου, το προβλεπόμενο επεικέστερο πλαίσιο ποινής κατά το μέτρο του άρθρου 83 ΠΚ, οπότε εντός του νέου αυτού πλαισίου ποινής θα πρέπει να λάβει χώρα η επιμέτρηση της ποινής κατά το άρθρο 79 ΠΚ.** Ενδέχεται η επιλογή του πλαισίου ποινής να απαιτεί μια προηγούμενη αξιολόγηση, όπως π.χ. στην περίπτωση της υπέρβασης των ορίων της άμυνας κατ' άρθρο 23 εδ. α ΠΚ («Όποιος υπερβαίνει τα όρια της άμυνας τιμωρείται, αν η υπέρβαση έγινε με πρόθεση, με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83), και αν έγινε από αμέλεια, σύμφωνα με τις διατάξεις τις σχετικές με αυτήν.») ή στην περίπτωση της νομικής πλάνης κατ' άρθρο 31 ΠΚ

³⁷⁰ Κατ' άρθρο 85 ΠΚ (Συρροή λόγων μείωσης της ποινής) ισχύουν τα εξής : «Όταν συντρέχουν περισσότεροι από ένας λόγοι για τη μείωση της ποινής κατά το άρθρο 83 ή όταν συντρέχουν ένας ή περισσότεροι τέτοιοι λόγοι μαζί με ελαφρυντικές περιστάσεις (άρθρο 84), εφαρμόζεται μόνο μία φορά η μείωση της ποινής σύμφωνα με το μέτρο που προβλέπει το άρθρο 83· στην επιμέτρηση της ποινής λαμβάνονται υπόψη όλοι οι πιο πάνω λόγοι και ελαφρυντικές περιστάσεις». Επομένως, αν συντρέχουν π.χ. περισσότερες της μιας ελαφρυντικές περιστάσεις, να μεν μια φορά μόνο θα μειωθεί το πλαίσιο της ποινής κατά το άρθρο 83 ΠΚ, αλλά όλες αυτές θα ληφθούν υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής. Μάλιστα, ο Άρειος Πάγος αναιρεί ένεκα έλλειψης της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας την απόφαση, όταν έγινε μεν δεκτή μια ελαφρυντική περίπτωση αλλά δεν απαντήθηκε ο προβληθείς αυτοτελής ισχυρισμός για τη συνδρομή και άλλης ελαφρυντικής περίπτωσης. Βλ. αντί άλλων ΑΠ 100/2009, www.areiospagos.gr, στην οποία αναφέρονται τα εξής : «Στην προκείμενη περίπτωση, ο αναρρεσίων αιτιάται την προσβαλλόμενη με αριθμό 2460/2007 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, με την οποία καταδικάστηκε για αγορά, κατοχή και κατ' εξακολούθηση πώληση ναρκωτικών ουσιών, δίχως την ιδιότητα του τοξικομανούς, με τις επιβαρυντικές δε περιστάσεις που αναφέρονται σ' αυτήν σε ποινή καθείρξεως είκοσι (20) ετών και χρηματική ποινή 50.000 ευρώ, ότι στερείται ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. ... Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δημόσιας συνεδρίασης του δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, ο συνήγορος του κατηγορουμένου υπέβαλε γραπτώς, αμέσως μετά την έναρξη της διαδικασίας, ισχυρισμό με το εξής περιεχόμενο: "Από την ακροαματική διαδικασία και ιδίως από τις καταθέσεις των μαρτύρων υπερασπίσεως σε συνδυασμό με το ποινικό μητρώο του κατηγορουμένου, προκύπτει ότι έζησα μέχρι τη σύλληψή μου έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά ζωή, δίνοντας μέχρι το χρόνο που τελέσθηκε το έγκλημα, για το οποίο κατηγορούμαι, πετυχημένες εξετάσεις στην κοινωνική διαβίωση (στο οικογενειακό και επαγγελματικό μου περιβάλλον) χωρίς κηλίδες παραβατικότητας σε ηθικό ή ποινικό επίπεδο. Συγκεκριμένα είμαι σπουδαστής των ΤΕΦΑΑ, τίμησα την Ελλάδα ως αθλητής της κωπηλασίας με σημαντικές νίκες σε διεθνές επίπεδο και μέχρι της συλλήψεώς μου διατηρούσα εργοστάσιο ξυλείας με τον πατέρα μου με ενεργό δράση και κέρδη πέραν των 15.000.000 δρχ., επιδιώκοντας να συνεισφέρω κατ' αυτόν τον τρόπο στην οικογένειά μου. Ως εκ τούτου πρέπει να μου αναγνωρισθεί το ελαφρυντικό του άρθρου 84 παρ. 2α του ΠΚ, δεκτού γενομένου του σχετικού αυτοτελούς ισχυρισμού". Στη συνέχεια ανέπτυξε και προφορικά τον ισχυρισμό αυτό και ακόμη πριν την έκδοση της περί ενοχής απόφασης, αφού έλαβε το λόγο ζήτησε να αναγνωρισθεί ότι στο πρόσωπο του κατηγορουμένου συντρέχουν οι ελαφρυντικές περιστάσεις του άρθρου 84 παρ. 2α και ε του ΠΚ. Επομένως ο ισχυρισμός αυτός προβλήθηκε παραδεκτά, ήταν δε και ορισμένος και το Δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να αιτιολογήσει ειδικά την απόρριψη. Όμως, όπως προκύπτει από την απόφασή του, δέχθηκε μεν ότι στο πρόσωπο του κατηγορουμένου συντρέχει η ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2ε, απέρριψε δε τον ισχυρισμό του, κατά το μέρος που αναφέρεται στην παρ. 2α, δηλαδή την ελαφρυντική περίπτωση του προτέρου εντίμου βίου, δίχως να διαλάβει σ' αυτήν κάποια αιτιολογία. Επομένως είναι βάσιμος ο από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' λόγος αναρρεσίων περί ελλείψεως ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, ως προς την παραδοχή των παραπάνω επιβαρυντικών περιστάσεων και την απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού του κατηγορουμένου.».

(«1. Μόνη η άγνοια του αξιοποίνου δεν αρκεί για να αποκλείσει τον καταλογισμό. 2. Η πράξη όμως δεν καταλογίζεται στο δράστη αν αυτός πίστευε λόγω πλάνης ότι είχε δικαίωμα να τελέσει την πράξη και η πλάνη του αυτή ήταν συγγνωστή.»).³⁷¹

Ως δεύτερο στάδιο της επιμέτρησης της ποινής έρχεται η διαπίστωση και η στάθμιση των επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων που αποτελούν κριτήρια για την ορθή επιμέτρηση της ποινής και αναλύθηκαν παραπάνω. Εδώ συνυπολογίζονται οι επιβαρυντικές περιστάσεις που θα μπορούσαν να επαυξήσουν την ποινή και συγχρόνως οι ελαφρυντικές περιστάσεις που συμβάλλουν στην ελάφρυνση της ποινής. Μάλιστα, οι ελαφρυντικές περιστάσεις που χρησιμοποιήθηκαν για τη μεταβολή του πλαισίου ποινής κατά τα άρθρα 83 και 84 ΠΚ θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για μια ακόμα φορά, έστω με πιο μικρό βάρος, κατά τη συνολική αξιολόγηση και κατά την επιμέτρηση της ποινής εντός του ελαττωθέντος πλαισίου ποινής,³⁷² **ιδιαίτερα εάν υφίσταται συρροή λόγων μείωσης της ποινής και ελαφρυντικών περιστάσεων (άρθρα 83, 84, 85 ΠΚ). Στη φάση αυτή λαμβάνει χώρα μια στάθμιση μεταξύ επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων. Κατά τη Νομολογία του γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου ισχύουν τα ακόλουθα : Μαθηματικοί υπολογισμοί όπως ο προσανατολισμός στο αριθμητικό μέσον του ποινικού πλαισίου, το οποίο επιλέχθηκε, είναι βασικά ξένοι σε σχέση με την ουσία της επιμέτρησης της ποινής. Το δικαστήριο της ουσίας οφείλει στη συγκεκριμένη περίπτωση να υπαγάγει τον συγκεκριμένο δράστη και την εκδικαζόμενη πράξη του στο πλαίσιο ποινής χωρίς δεσμεύσεις σε περαιτέρω σταθερά σημεία ως τα ανώτατα και τα κατώτατα όρια του ποινικού πλαισίου. **Απολύτως απαραίτητη ενέργεια εδώ είναι η συνολική λήψη υπόψη και αξιολόγηση όλων των σημαντικών για την επιμέτρηση της ποινής επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων.** Για παράδειγμα, στην ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ : «Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον τιμωρείται με την ποινή του θανάτου ή με ισόβια κάθειρξη.»), αν διαπιστώνονται πολλές επιβαρυντικές περιστάσεις και καμιά ελαφρυντική περίσταση ή καθόλου σημαντικές ελαφρυντικές περιστάσεις, **θα πρέπει να επιβληθεί η ανώτατη ποινή.** Αν διαπιστώνονται πολλές επιβαρυντικές περιστάσεις και μία ή δύο ή περισσότερες σημαντικές ελαφρυντικές περιστάσεις, αυτονότητα η ποινή θα πρέπει να μειωθεί ανάλογα από το ανώτατο ύψος της ποινής. Εφόσον, υφίστανται λίγες ή και καθόλου επιβαρυντικές περιστάσεις και διαπιστώνονται πολλές ελαφρυντικές περιστάσεις, **η ποινή μπορεί να φθάσει μέχρι και τα κατώτερα όρια του επιλεγέντος ποινικού πλαισίου.**³⁷³ Τελικά, το δικαστήριο μετά από τη στάθμιση των επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων συνεκτιμά τις συνέπειες της ποινής για τον ίδιο και τους οικείους του (για πρώτη φορά έκτιση της ποινής, μεγάλη ηλικία, μικρό υπόλοιπο από το προσδόκιμο ζωής ένεκα βαριάς ασθένειας, αλλοδαπός που πρόκειται να αποξενωθεί από την οικογένειά του, ύπαρξη μικρών παιδιών που χρειάζονται μέριμνα και φροντίδα κ.λπ.).³⁷⁴**

Η διαπίστωση των περιστάσεων-κριτηρίων επιμέτρησης της ποινής λαμβάνει χώρα με όλα τα διαθέσιμα και νόμιμα (παραδεκτά) αποδεικτικά μέσα που θα πρέπει να εκτιμώνται **ελεύθερα και**

³⁷¹ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 318, με περαιτέρω παραπομπές.

³⁷² Πρβλ. BGH NStZ - RR 1998, 295; BGHR StGB § 50 Strafhöhenbemessung 1-6; BGH GA 1993, 230; BGH v. 4.2.2014 - 3 StR 452/13, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 318, όπου γράφονται τα εξής : «Hingegen müssen die Umstände, die eine Strafrahmenermilderung bewirkt haben, bei der Strafzumessung innerhalb des gefundenen Strafrahmens, wenn auch mit geringerem Gewicht, nochmals bei der dortigen Gesamtwürdigung berücksichtigt werden».

³⁷³ Πρβλ. BGH v. 3.12.2002 - 3 StR 406/02; BGH v. 27.10.2004 - 5 StR 130/04; BGH v. 21.2.2006 - 1 StR 456/05, NStZ – RR 2006, 270; BGH v. 22.10.2008 - 1 StR 503/08, NStZ – RR 2009, 43; BGH v. 13.7.2006 - 2 StR 228/06; BGH v. 18.11.2009 - 2 StR 483/09, NStZ – RR 2010, 25, Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 421επ., 424επ., όπου και παραπομπές σε Συγγραφείς, οι οποίοι προτείνουν να εισάγονται οι επιβαρυντικές και οι ελαφρυντικές περιστάσεις στο επιλεγμένο πλαίσιο ποινής και στο μέσον αυτού και στη συνέχεια από αυτό το μέσον να αξιολογούνται κάποιες επιβαρυντικές με αυξητική κατεύθυνση και κάποιες ελαφρυντικές με μειωτική κατεύθυνση.

³⁷⁴ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 259επ., 426επ., με περαιτέρω παραπομπές.

αντικειμενικά.³⁷⁵ Θα πρέπει το δικαστήριο της ουσίας να μη λάβει υπόψη παράνομα αποδεικτικά μέσα³⁷⁶ και να εξετάσει όλα τα αποδεικτικά μέσα που πρότεινε ο κατηγορούμενος για την απόδειξη ελαφρυντικών περιστάσεων-κριτηρίων για την επιμέτρηση της ποινής, οφείλοντας συγχρόνως να απαντήσει στους αυτοτελείς ισχυρισμούς που τείνουν στη μείωση ή ελάφρυνση της ποινής (π.χ. περί απόπειρας, περί συνδρομής απλής συνέργειας και όχι συναυτουργίας, περί ιδιότητας ή ιδιαίτερης σχέσης ή περιστάσεως που μειώνει το πλαίσιο της ποινής κατ' άρθρο 49 παρ. 2 ΠΚ, περί τοξικομανίας-εξάρτησης του χρήστη από ναρκωτικές ουσίες -βλ. άρθρο 30 Ν 4139/2013-, περί τέλεσης της πράξης σε δικαιολογημένη συναισθηματική φόρτιση, περί πλήρους ικανοποίησης του παθόντος σε περίπτωση κακουργήματος κατά την ημέρα της δίκης στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο, περί του ότι ο δράστης διαδραμάτισε έναν σαφώς υποδεέστερο ρόλο σε πράξη που τελέστηκε από πολλούς, περί του ότι διευκόλυνε ουσιωδώς την εξιχνίαση του εγκλήματος κ.λπ.). Απάντηση σε ισχυρισμούς ή σε εκδοχές που προκύπτουν από τα αποδεικτικά μέσα που επικαλέστηκε ο κατηγορούμενος σημαίνει αξιολόγηση, στάθμιση και αντιπαράθεση αυτών με αντίθετους ισχυρισμούς ή αντίθετες εκδοχές που προκύπτουν από άλλα αποδεικτικά μέσα, οπότε το δικαστήριο ή θα δεχτεί τους προβληθέντες ισχυρισμούς ως αληθείς ή μη δυνάμενους να ανατραπούν με βάση το δικονομικό αξίωμα *in dubio pro reo* (εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου) ή θα τους απορρίψει με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ως αναληθείς με βάση αποδεικτικά στοιχεία της κατηγορούσας αρχής, που είναι πλέον φερέγγυα και αξιόπιστα.³⁷⁷ Αν κάποιες επιβαρυντικές περιστάσεις δεν μπορούν να αποδειχθούν με βεβαιότητα, τότε ισχύει η θεμελιώδης δικονομική αρχή *in dubio pro reo* (εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου³⁷⁸).³⁷⁹

Ως τρίτο στάδιο της επιμέτρησης της ποινής έρχεται ο προσδιορισμός του είδους και του ύψους της ποινής. Εφόσον υφίσταται συρροή εγκλημάτων (πραγματική ή κατ' ιδέαν αληθινή), θα προσδιορισθεί μετά από την επιβολή ποινής για κάθε έγκλημα και η συνολική ποινή σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 94 ΠΚ (Συνολική ποινή σε περίπτωση στερητικών της ελευθερίας ποινών) ή τους ορισμούς του άρθρου 96 ΠΚ (Συνολική ποινή σε περίπτωση συρροής ποινών σε χρήμα). Στο στάδιο αυτό θα αποφασισθεί, αν θα διαταχθεί και η αναστολή της εκτέλεσης της ποινής κατά τα άρθρα 99επ. ΠΚ ή η μετατροπή της στερητικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική ποινή κατά τους ορισμούς του άρθρου 82 ΠΚ.³⁸⁰

³⁷⁵ Για την ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων βλ. Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), 1988, σελ. 211επ., Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Η ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση των αποδείξεων και ο σχετικός λόγος αναίρεσης υπέρ του κατηγορουμένου, Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 901-920, Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 738 -787.

³⁷⁶ Βλ. για τις αποδεικτικές απαγορεύσεις Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten..., σελ. 225επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 673-737, Μαριλένας Κατσογιάννου, Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων υπέρ και κατά του κατηγορουμένου και παραβίαση ατομικών δικαιωμάτων στο αμερικανικό και το ελληνικό δίκαιο καθώς και στη νομολογία του ΕΔΔΑ, 2009, **διπλωματική εργασία με 438 σελίδες**, δημοσιευμένη στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Αθηνών στη διαδικτυακή διεύθυνση : www.lib.uoa.gr.

³⁷⁷ Για το δικαίωμα του κατηγορουμένου να προτείνει την εξέταση αποδείξεων και την υποχρέωση του δικαστηρίου να απαντήσει στους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του βλ. Χρ. Σατλάνη, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου για μια ενεργό και αποτελεσματική υπεράσπιση υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕΔΔΑ, Πειραϊκή Νομολογία 2017, σελ. 100επ., 106, 117επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 236επ., 241επ., 265επ.

³⁷⁸ Για την αρχή αυτή βλ. Χρ. Σατλάνη, Διάλογος κατ' εξακολούθηση με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, Πειραϊκή Νομολογία 2017, σελ. 196επ., 209επ., 218επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 312επ.

με αναφορά και στις σχετικές αποφάσεις του Αρείου Πάγου.

³⁷⁹ Για τη διαπίστωση των επιβαρυντικών και των ελαφρυντικών περιστάσεων πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 463επ., με περαιτέρω παραπομπές.

³⁸⁰ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 427επ., 431επ., με περαιτέρω παραπομπές.

Η επιμέτρηση της ποινής θα πρέπει να είναι εξοπλισμένη με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Η απλή μνεία ότι έχουν εκτιμηθεί τα κριτήρια που αναφέρει το άρθρο 79 παρ. 1-3 ΠΚ δεν συνιστά αιτιολογία παρά την αντίθετη άποψη του Αρείου Πάγου !!! **Ειδικότερα, η εκτέλεση του διανοητικού διαβήματος ή εγχειρήματος της δικαστικής επιμέτρησης της ποινής θα πρέπει να συνοδεύεται από την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση καθενός σταδίου της.** Η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της επιμέτρησης της ποινής θα πρέπει να έχει το περιεχόμενο ακριβώς που έχει και η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία για την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου. Οφείλει λοιπόν να περιέχει τα γεγονότα που αποτελούν τις περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και που αναλύθηκαν ήδη παραπάνω, τα αποδεικτικά μέσα με βάση διαπιστώθηκαν τα γεγονότα αυτά, την ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων επί συγκρουόμενων αποδεικτικών μέσων με βάση κυρίως τους κανόνες της λογικής (εδώ αιτιολογημένα, με βάση αντικειμενικά κριτήρια και όχι αυθαίρετα ή κατά διαίσθηση, αποδίδεται από τον δικαστή χωρίς δεσμεύσεις από τον νόμο ορισμένη αποδεικτική βαρύτητα και αξία σε κάθε αποδεικτικό μέσο), την απάντηση στους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του κατηγορουμένου, οι οποίοι αποσκοπούν στη μείωση ή στην ελάφρυνση της ποινής, και τις σκέψεις για την ερμηνεία του καλούμενου σε εφαρμογή κανόνα δικαίου και για την υπαγωγή ή μη σ' αυτόν των αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών.³⁸¹ Επιπλέον, στην επιμέτρηση της ποινής θα πρέπει να εξηγείται για ποιον λόγο το δικαστήριο επέλεξε το συγκεκριμένο πλαίσιο, είδος και ύψος ποινής και να ιστορείται και να περιγράφεται η στάθμιση των επιβαρυντικών και των ελαφρυντικών περιστάσεων που έλαβε χώρα ως αξιολογική κρίση. Αν δεν θα αναφέρονται στις αιτιολογίες γεγονότα που διαπιστώνονται με βάση τα διαθέσιμα αποδεικτικά μέσα και αποτελούν περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής, θα τεκμαίρεται αμάχητα, ότι δεν λήφθηκαν υπόψη κατά την ως άνω στάθμιση, οπότε θα υφίσταται εσφαλμένη ερμηνεία ή και εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 79 ΠΚ, δηλαδή ουσιαστικής ποινικής διάταξης, που συνιστά λόγο αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1 Ε ΚΠΔ), ή και έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης ένεκα μη λήψης υπόψη ορισμένων αποδεικτικών μέσων, από τα οποία συνάγονται σημαντικά για την επιμέτρηση της ποινής γεγονότα (άρθρα 139, 510 παρ. 1 Δ ΚΠΔ).³⁸²

Ο Άρειος Πάγος, αν και στο ζήτημα της επιμέτρησης της ποινής δεν διαμόρφωσε κριτήρια και εκτός μεμονωμένων εξαιρέσεων δεν άσκησε αναιρετικό έλεγχο στις κρίσεις των δικαστηρίων της ουσίας για την επιμέτρηση της ποινής,³⁸³ έχει να επιδείξει μια αξιοθαύμαστη απόφαση που σχετίζεται με το πρώτο στάδιο της επιμέτρησης ποινής (**επιλογή του πλαισίου ποινής**). Με την ΑΠ 570/2015, www.areiospagos.gr, αναιρέθηκε καταδικαστική απόφαση, επειδή σε σχέση με προβληθέντα αυτοτελή ισχυρισμό περί τοξικομανίας που άγει στη μείωση του αξιοποίνου λήφθηκαν υπόψη μόνον ορισμένα αποδεικτικά μέσα αλλά όχι και άλλα, από τα οποία προέκυπτε το αληθές του ισχυρισμού αυτού : «Η επιβαλλόμενη κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της αποφάσεως πρέπει να υπάρχει όχι μόνο ως προς την κατηγορία, **αλλά να επεκτείνεται και στους αυτοτελείς ισχυρισμούς που προβάλλονται από τον κατηγορούμενο ή από το συνήγορό του παραδεκτά και κατά τρόπο πλήρη και ορισμένο.** Μεταξύ των αυτοτελών ισχυρισμών, που μπορούν να προβληθούν επί παραβάσεων του νόμου περί ναρκωτικών, **είναι και ο ισχυρισμός τοξικομανίας του δράστη,** κατά το χρόνο τελέσεως της πράξης, ήτοι της απόκτησης της έξης των ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορεί να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις ... Περαιτέρω, κατά το άρθρο 30 παρ. 1, 2 και 3 του Ν 3459/2006 (ΚΝΝ) και ήδη 30 παρ. 1, 2 και 3 του νέου Ν

³⁸¹ Πρβλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 507επ., Αρ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 901επ., Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 600επ., Κ. Χατζηγιάννου σε Α. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3095επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 265επ.

³⁸² Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 507επ., 512επ., με περαιτέρω παραπομπές.

³⁸³ Πρβλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Α. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3095επ., 3133επ.

4139/2013³⁸⁴: «1. Όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλουν με τις δικές τους δυνάμεις, υποβάλλονται σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους του άρθρου αυτού και των άρθρων 31-35. 2. Η συνδρομή ή μη των προϋποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου διαπιστώνεται κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης και σε κάθε φάση της ποινικής διαδικασίας, σύμφωνα με την αρχή της ηθικής αποδείξεως, όπως ορίζεται από το άρθρο 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. 3. Για τη διάγνωση της εξάρτησης ενός προσώπου από ναρκωτικά συνεκτιμώνται ιδίως ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα στοιχεία: πιστοποιήσεις αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης, χορήγησης υποκαταστάτων ή ανταγωνιστικών στα οπιοειδή ουσιών, περίθαλψης για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών, ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα που αφορούν τον κατηγορούμενο, ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων που αποκαλύπτουν χρήση ναρκωτικών για μακρόχρονες περιόδους. Σε κάθε φάση της ποινικής διαδικασίας δύναται να διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη είτε αυτεπάγγελα είτε μετά από αίτημα του κατηγορουμένου, προκειμένου να καθοριστεί αν πράγματι υπάρχει εξάρτηση, όπως επίσης και το είδος και η βαρύτητα αυτής ... Η πραγματογνωμοσύνη συνεκτιμάται με τα παραπάνω διαγνωστικά κριτήρια ...». Οι άνω διατάξεις των παρ. 2 και 3 δεν μετέβαλαν το προϋφιστάμενο της ισχύος του άνω Ν 4139/2013 νομικό καθεστώς, καθόσον η μεν αρχή της ηθικής αποδείξεως, εκ του άρθρου 177 παρ. 1 του ΚΠΔ, ουδέποτε έπαυσε ισχύουσα, ώστε να επαναβεβαιωθεί η ισχύς της, από δε το άρθρο 178 ΚΠΔ, το οποίο ορίζει τα κυριότερα αποδεικτικά μέσα στην αποδεικτική διαδικασία, προκύπτει ότι η πραγματογνωμοσύνη, η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της κρίσεως του δικαστού, όταν ανακύπτει ζήτημα, το οποίο απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις ενός προσώπου, ως αποδεικτικό μέσο, εκτιμάται ελευθέρως από το δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 του ίδιου Κώδικα, υπό την έννοια ότι δεν το δεσμεύει η γνωμοδότηση των πραγματογνωμόνων, οφείλει όμως, όταν δεν αποδέχεται τα προκύπτοντα από αυτήν συμπεράσματα, να αιτιολογεί την αντίθετη δικανική του πεποίθηση, παραθέτοντας τα αποδεδειγμένα εκείνα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποκλείουν αυτά που οι πραγματογνώμονες θέτουν ως βάση της γνώμης τους, η δε υποχρέωση συνεκτιμήσεως των ανωτέρω στην παρ. 3 του άνω Ν 4139/2013 ενδεικτικώς παρατιθεμένων «στοιχείων», δεν μεταβάλλει αυτά σε αυξημένης αποδεικτικής δυνάμεως αποδεικτικά μέσα. Αν δε η δικαστική πραγματογνωμοσύνη αποφαίνεται αρνητικά για την τοξικομανία κατηγορουμένου, το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από τη θέση αυτή και οφείλει να ερευνήσει και τα λοιπά εισφερόμενα στη διαδικασία αποδεικτικά μέσα, ιδίως άλλες εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, συνταγείσες σε απώτατο ή και σε μεταγενέστερο χρόνο ή και ιδιωτικές εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, αν ο κατηγορούμενος προβάλει σχετικό αυτοτελή ισχυρισμό, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση το δικαστήριο, προκειμένου να απορρίψει τον αυτοτελή αυτό ισχυρισμό τοξικομανίας, πρέπει να αναφέρει ειδικά και συγκεκριμένα αρνητικά περιστατικά, που οδηγούν σε απορριπτική κρίση, αντικρούοντας τα αντίθετα συμπεράσματα. Για τη διάγνωση της εξάρτησης ενός προσώπου από ναρκωτικά, υπό τον ανωτέρω νέο νόμο, το δικαστήριο πλέον οφείλει να συνεκτιμά, εκτός από τη δικαστική πραγματογνωμοσύνη και τυχόν πιστοποιήσεις αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης, χορήγησης υποκαταστάτων ή ανταγωνιστικών στα οπιοειδή ουσιών, περίθαλψης για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών, ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα που αφορούν τον κατηγορούμενο, ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων που αποκαλύπτουν χρήση ναρκωτικών για μακρόχρονες περιόδους. Μεταξύ των αποδεικτικών μέσων περιλαμβάνεται, κατά το άρθρο 178 περ. γ' του ΚΠΔ και η πραγματογνωμοσύνη, η οποία διατάσσεται κατά το άρθρο 183 του ίδιου Κώδικα, υπό προϋποθέσεις, από τον ανακριτικό υπάλληλο, το δικαστικό συμβούλιο ή το δικαστήριο

³⁸⁴ Άρθρο 30 παρ. 4, 5 Ν 4139/2013 (Μεταχείριση εξαρτημένων χρηστών από ναρκωτικές ουσίες) : «4. Δράστης, στο πρόσωπο του οποίου κατά το χρόνο της πράξης συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, αν είναι υπαίτιος τέλεσης: α. Των πράξεων του άρθρου 29 παράγραφοι 1 και 2 παραμένει ατιμώρητος. β. Των πράξεων του άρθρου 20 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους. γ. Των πράξεων του άρθρου 21 παράγραφοι 1 εδάφιο β' και 2 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους. δ. Των πράξεων του άρθρου 22 τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών. 5. Ο κατά νόμο ποινικός χαρακτήρας των πράξεων που τελέστηκαν από δράστη, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1, κρίνεται με βάση την απειλούμενη στην παράγραφο 4 στοιχεία β', γ' και δ' ποινή.»

αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτηση των διαδίκων ή του εισαγγελέα. **Μεταξύ των αυτοτελών ισχυρισμών, που μπορούν να προβληθούν επί παραβάσεων του νόμου περί ναρκωτικών, είναι και ο ισχυρισμός συνδρομής τοξικομανίας του κατηγορουμένου δράστη, κατά το χρόνο τελέσεως της πράξης, ήτοι της απόκτησης της έξης των ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορεί να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις,** κατά το άρθρο 31 παρ. 1 του Ν 1729/1987, 30 ΚΝΝ και ήδη προαναφερθέν άρθρο 30 παρ. 1, 2, 3 του Ν 4139/2013. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την επισκόπηση των πρακτικών της προσβαλλόμενης, για τις ανάγκες του αναιρετικού ελέγχου, με αρ. 2386/2014 αποφάσεως του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, ο για διακίνηση ναρκωτικών ουσιών αναιρεσείων κατηγορούμενος πρόβαλε και ανέπτυξε προφορικά τον αυτοτελή ισχυρισμό ότι είναι τοξικομανής, ότι δηλαδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 30 παρ. 1 του Ν 4139/2013, είχε κατά τον χρόνο της πράξεως αποκτήσει την έξη της χρήσεως ναρκωτικών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις, που έχει ως συνέπεια την ηπιότερη ποινική μεταχείριση του δράστη³⁶, για την απόδειξη δε του αυτοτελούς αυτού ισχυρισμού του επικαλέστηκε σαφή πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά έγγραφα, που αναγνώσθηκαν και καταχωρήθηκαν στα πρακτικά. **Όπως προκύπτει από τη με αριθ. 2386/2014 προσβαλλόμενη απόφαση και τα πρακτικά της, το δικάσαν κατ' έφεση Πενταμελές Εφετείο Αθηνών, απέρριψε ως αβάσιμο τον παραπάνω νόμιμο αυτοτελή ισχυρισμό του κατηγορουμένου ... αντικρούοντας ως αόριστο και αναιτιολόγητο το αντίθετο πόρισμα της αναγνωσθείσας από 7.5.2012 δικαστικής ιατροδικαστικής εκθέσεως του πραγματογνώμονα Ε.Μ. με αιτιάσεις κατά του τρόπου και του χρόνου της ιατροδικαστικής εξετάσεως,** για τα οποία όμως δεν ευθύνεται ο κατηγορούμενος, ο οποίος κατ' εκείνο τον χρόνο ήταν προσωρινά κρατούμενος, αγνοώντας μάλιστα την εξέταση ΩΡΛ, στην οποία αναφέρεται η σχετική έκθεση, **αφετέρου δε το δικαστήριο αγνόησε και δε συνεκτίμησε ουδόλως αποδεικτικά στοιχεία, που συνηγορούσαν υπέρ της τοξικομανίας,** όπως της κατάθεσης της ψυχολόγου Ρ.Κ., θεραπεύτριας του κατηγορουμένου στο ΚΕΘΕΑ κατά τα έτη 2012-2013, όπου αυτός παρακολουθούσε αρχικά συμβουλευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης και ήδη το έτος 2014 θεραπευτικό κλειστό πρόγραμμα απεξάρτησης στον Ελαιώνα Θηβών. **Επίσης το δικαστήριο αγνόησε και δε συνεκτίμησε ουδόλως, μη αναφέροντας, ούτε αντικρούοντας αυτά, τα αναγνωσθέντα στο ακροατήριο αποδεικτικά έγγραφα, που συμπλέουν με το θετικό συμπέρασμα της άνω ιατροδικαστικής πραγματογνωμοσύνης και συγκεκριμένα την από 22.5.2013 βεβαίωση του ΚΕΘΕΑ, την από 22.5.2013 βεβαίωση-πιστοποίηση αποδοχής μέλους του κατηγορουμένου στο Κέντρο Υποδοχής ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ, την από 21.1.2013 βεβαίωση του ΚΕΘΕΑ, το από 25.4.2012 Δελτίο Υγείας Ψ.Κ. Κορυδαλλού και τη με αριθ. πρωτ. ... 2014 βεβαίωση του Κέντρου Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατούμενων Ελαιώνα Θηβών και έτσι δεν υπάρχει βεβαιότητα ότι συνεκτίμησε και αυτά τα ουσιώδη έγγραφα. **Συνεπώς, ο από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' του ΚΠΔ προβαλλόμενος συναφής λόγος αναιρέσεως για αναιτιολόγητη απόρριψη του προβληθέντος αυτοτελούς ισχυρισμού του αναιρεσείοντος κατηγορουμένου περί τοξικομανίας αυτού είναι βάσιμος.** Μετά ταύτα, η κρινόμενη αίτηση αναιρέσεως πρέπει να γίνει δεκτή εν μέρει ως βάσιμη, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση μόνο κατά τις διατάξεις της που αφορούν την απόρριψη των αυτοτελών ισχυρισμών του αναιρεσείοντος κατηγορουμένου περί τοξικομανίας και περί αναγνώρισης στο πρόσωπό του της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 παρ. 2 εδ. α' του ΠΚ και ακολούθως κατά τις διατάξεις που αφορούν την επιβληθείσα ποινή, απορριφθεί δε η αίτηση κατά τα λοιπά. Περαιτέρω, πρέπει να παραπεμφθεί η υπόθεση κατά το αναιρούμενο μέρος της, προς νέα συζήτηση, στο ίδιο δικαστήριο, το οποίο θα συγκροτηθεί από δικαστές άλλους, εκτός εκείνων που δικάσαν προηγουμένως (άρθρο 519 ΚΠΔ). **Για τους λόγους αυτούς Αναιρεί εν μέρει τη με αριθμό 2386/2014 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου****

Αθηνών, κατά τις διατάξεις της που αφορούν την απόρριψη των αυτοτελών ισχυρισμών του αναιρεσιόντος κατηγορουμένου περί τοξικομανίας ...».³⁸⁵

Τα όσα αναφέρονται στην ως άνω αρεοπαγίτικη απόφαση είναι απολύτως ορθά, ανατρέπουν τον κανόνα του μη αναιρετικού ελέγχου της εσφαλμένης εκτίμησης αποδείξεων, που δέχεται πάγια η νομολογία, και δικαιώνουν όσους υποστηρίζουν στη νομική θεωρία, ότι ναι μεν το δικαστήριο δικαιούται να εκτιμήσει ελεύθερα τις αποδείξεις αλλά αυτή η ελευθερία των δικαστών γύρω από την εκτίμηση των αποδείξεων είναι λογικό να βρίσκει τα όριά της στην υποχρέωσή τους για ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση του βουλεύματος ή της αποφάσεως (άρθρα 93 παρ. 3 εδ. α' του Συντ., 139 ΚΠΔ), ώστε να αποτρέπονται αυθαίρετες και άδικες αποφάσεις. Ειδικότερα, η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών μέσων δεν θα πρέπει να παρερμηνεύεται. Δεν σημαίνει απόφαση κατά διαίσθηση και ασυδοσία αλλά μόνον απαλλαγή των δικαστών από νομικούς κανόνες αποδείξεως και σχηματισμό δικανικής πεποίθησης **με βάση κάποια αντικειμενικά κριτήρια**. Τέτοια αντικειμενικά κριτήρια είναι οι κανόνες της λογικής, τα διδάγματα της κοινής πείρας και οι ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής. Για τον λόγο αυτόν θα ήταν ορθότερο ό,τι μέχρι σήμερα αποκαλούσαμε ελεύθερη εκτίμηση αποδεικτικών μέσων να ονομάζουμε στο εξής, προς αποφυγή παρερμηνειών, **ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων (freie objective Beweiswürdigung)**.³⁸⁶

IV. Αναιρετικός έλεγχος της κρίσης για την επιμέτρηση της ποινής

Η παρ. 4 του άρθρου 79 ΠΚ υποχρεώνει τον Άρειο Πάγο εμμέσως πλην σαφώς και χωρίς την παραμικρή αμφιβολία να ελέγχει στα πλαίσια της αναιρετικής διαδικασίας την ορθότητα ή μη της κρίσης για την επιμέτρηση της ποινής. **Τι θα μπορούσε να περιλαμβάνει ο αναιρετικός έλεγχος και αντιστοίχως ποιο θα ήταν το περιεχόμενο της αίτησης αναίρεσης του κατηγορουμένου που θα προσέβαλλε την κρίση για την επιμέτρηση της ποινής;** Στην αναιρετική διαδικασία θα μπορούσαν να προβάλλονται με σαφήνεια (με όλα τα πραγματικά γεγονότα και τα αποδεικτικά μέσα που είναι αναγκαία για τη θεμελίωση ενός σαφούς και ορισμένου λόγου αναίρεσης), ώστε να μην είναι απαράδεκτη η αίτηση αναίρεσης, οι ακόλουθοι λόγοι :

1. Η παντελής ή μερική έλλειψη αιτιολογίας σχετικά με την επιμέτρηση της ποινής. Τέτοια θα υφίσταται, όταν δεν θα αναφέρονται καθόλου τα πραγματικά γεγονότα-στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος και της προσωπικότητας του εγκληματία (του βαθμού ενοχής του δράστη) ή όταν θα αναφέρονται τα στοιχεία μόνο για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος ή μόνο για την εκτίμηση της προσωπικότητας του εγκληματία ή όταν θα λείπει η στάθμιση μεταξύ των επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων που συνέβαλαν

³⁸⁵ Βλ. σχετικά και ΑΠ 1207/2016, www.areiospagos.gr, ή ΠοινΔικ 2017, 171, με την οποία αναιρέθηκε εν μέρει λόγω έλλειψης αιτιολογίας η προσβαλλόμενη απόφαση ως προς τη διάταξη της περί απορρίψεως του αυτοτελούς ισχυρισμού του αναιρεσιόντος περί τοξικομανίας: Συγκεκριμένα, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν αιτιολόγησε ειδικά και εμπειριστατωμένα, όπως όφειλε, την απόρριψη του ως άνω προβληθέντος αυτοτελούς ισχυρισμού, αφού δεν αντέκρουσε καθόλου τα προσκομισθέντα από τον κατηγορούμενο και αναγνωσθέντα έγγραφα στοιχεία και συνεπώς δεν προέκυψε ότι τα έλαβε υπόψη και ιδίως την αναγνωσθείσα ιατρική πραγματογνωμοσύνη, που αποφαίνεται ότι ο κατηγορούμενος είναι τοξικομανής και πληροί τα κριτήρια που απαιτεί το άρθρο 30 παρ. 1 του Ν 3459/2006 (βλ. και άρθρο 30 του Ν 4139/2013), και την από 22.9.2005 βεβαίωση του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής Μονάδα 18 ΑΝΩ, που αφορά προηγούμενη προσπάθεια απεξάρτησης του κατηγορουμένου με την παρακολούθηση του προγράμματος απεξάρτησης, όταν μάλιστα από ευρήματα, όπως από την ΩΡΑ εξέταση, διαπιστώθηκε σκολίωση ρινικού διαφράγματος αριστερά με ατροφία του βλεννογόνου της προσθίας μοίρας του τετραπλευρου χόνδρου και της κορυφής της κάτω ρινικής κόγχης αριστερά (γεγονός που μαρτυρεί τη χρήση ναρκωτικών ουσιών - ηρωίνης, κοκαΐνης- δια ρινικής εισροφήσεως).

³⁸⁶ Βλ. Α. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοδικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ 2016, 1036 επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 738-787, όπου αναφέρονται και τα αντικειμενικά κριτήρια (κανόνες της λογικής, διδάγματα της κοινής πείρας, ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής), με βάση τα οποία θα πρέπει να λαμβάνει χώρα η ελεύθερη εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων, ώστε να υφίσταται η απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης, και εκτίθενται και περαιτέρω σκέψεις για την εκτίμηση της γνωμοδότησης πραγματογνωμόνων.

αποφασιστικά στον προσδιορισμό της ποινής. Αν δεν θα αναφέρονται στις αιτιολογίες γεγονότα που διαπιστώνονται με βάση τα διαθέσιμα αποδεικτικά μέσα και αποτελούν περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής, θα τεκμαίρεται αμάχητα, ότι δεν λήφθηκαν υπόψη κατά την ως άνω στάθμιση, οπότε θα υφίσταται εσφαλμένη ερμηνεία ή και εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 79 ΠΚ, δηλαδή ουσιαστικής ποινικής διάταξης, που συνιστά λόγο αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1 Ε ΚΠΔ), ή και έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης ένεκα μη λήψης υπόψη ορισμένων αποδεικτικών μέσων, από τα οποία συνάγονται σημαντικά για την επιμέτρηση της ποινής γεγονότα (άρθρα 139, 510 παρ. 1 Δ ΚΠΔ).³⁸⁷

2. Η ύπαρξη αντιφάσεων ή ασαφειών στην αιτιολογία.³⁸⁸

3. **Η μη αναφορά όλων των εξετασθέντων αποδεικτικών στοιχείων**, με βάση τα οποία διαπιστώθηκαν οι επιβαρυντικές και οι ελαφρυντικές περιστάσεις, **ή η μη συνεκτίμηση και μη λήψη υπόψη κάποιων εξ αυτών**. Βέβαια ο Άρειος Πάγος αρκείται συνήθως στην ονομαστική αναφορά αλλά ενίοτε αναιρεί την απόφαση, επειδή δεν λήφθηκαν υπόψη ορισμένα αποδεικτικά μέσα. Ενδεικτικά, στην ΑΠ 709/2016, www.areiospagos.gr, έγιναν δεκτά τα εξής: «...Από τη σύγκρουση αυτή ... τραυματίστηκε ο ανωτέρω οδηγός της μοτοσικλέτας, ο οποίος υπέστη κάταγμα διπολικό κνήμης και κάταγμα ωμοπλάτης». Υπό τις παραδοχές αυτές, η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση δεν έχει την κατά τα προεκτεθέντα απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, αφού από την παραδοχή ότι «...Όμως από την κατάθεση του μάρτυρα υπεράσπισης και την απολογία του κατηγορουμένου αποδείχθηκε ότι το τρακτέρ, που οδηγούσε ο κατηγορούμενος είχε βγει από το στενό και είχε ευθυγραμμιστεί στο δρόμο και εκινείτο κανονικά...», **δεν καθίσταται αδιστάκτως βέβαιο ότι το δικαστήριο έλαβε υπόψη και συναξιολόγησε για την αθωωτική κρίση του, όλα τα αναφερόμενα εν αρχή του σκεπτικού αποδεικτικά μέσα και δη την κατάθεση του πολιτικώς ενάγοντος Ι. Χ. ως και τα λοιπά αποδεικτικά μέσα και δη τα επ' ακροατηρίω αναγνωσθέντα έγγραφα στοιχεία απαραίτητα για την ύπαρξη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, συμφώνως προς τα προαναφερόμενα**. Επίσης δεν εκθέτει, με την επιβαλλομένη σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις, τα πραγματικά περιστατικά, που απεδείχθησαν από την ακροαματική διαδικασία και δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου ότι ο κατηγορούμενος δεν παρεβίασε την προτεραιότητα κινήσεως του οδηγούντος δίκυκλη μοτοσικλέτα πολιτικώς ενάγοντος και δεν απέκλεισε την κίνησή του, παρ' ότι, προ της εισόδου του στην οδό αυτή, από την αγροτική οδό, όπου μέχρι τότε εκινείτο, είχε κατά τις παραδοχές της αποφάσεως αντιληφθεί αυτόν από απόσταση τριάντα (30) μέτρων κινούμενο με μεγάλη ταχύτητα επί της εχούσης την προτεραιότητα της κινήσεως οδού ... και υπελόγιζε ότι θα προλάβει να εισέλθει στην ανωτέρω οδό ακινδύνως για τον παθόντα, καίτοι πρωτοδίκως όπως προκύπτει από τα αναγνωσθέντα πρακτικά της πρωτοβάθμιας δίκης είχε δεχθεί, ότι δεν είδε τον παθόντα, ώστε έτσι να μη στοιχειοθετείται αμέλειά του στην πρόκληση της συγκρούσεως της μοτοσικλέτας του τελευταίου και του υπ' αυτού (κατηγορουμένου) οδηγούμενου γεωργικού ελκυστήρος και του εντεύθεν τραυματισμού του πρώτου (παθόντος). **Επομένως, είναι βάσιμος ο λόγος της κρινομένης αιτήσεως αναιρέσεως εκ του άρθρου 510 παρ. 1 στοιχ. Δ του ΚΠΔ για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας λόγω των προαναφερθεισών ελλείψεων, ασαφειών και αντιφάσεων»** (βλ. και τις αρεοπαγίτικες αποφάσεις παραπάνω σχετικά με τον ισχυρισμό του κατηγορουμένου περί τοξικομανίας).

³⁸⁷ Πρβλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 507επ., 512επ., με περαιτέρω παραπομπές.

³⁸⁸ Βλ. αποφάσεις Αρείου Πάγου για την παντελή έλλειψη αιτιολογίας και τις ασάφειες και τις αντιφάσεις στην αιτιολογία σε Κ. Χατζηγιωάννου σε Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3099.

4. Η μη απάντηση σε υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του κατηγορουμένου, με τους οποίους προβάλλεται με σαφήνεια και με αποδεικτικά μέσα λόγος που αποσκοπεί στη μείωση της ποινής και συμβάλλει στην επιλογή μειωμένου πλαισίου ποινής (π.χ. ελαφρυντική περίπτωση κατά το άρθρο 84 ΠΚ, βρασμός ψυχικής ορμής κατ' άρθρο 299 παρ. 2 ΠΚ, τοξικομανία κατ' άρθρο 30 Ν 4139/2013 κ.λπ.)³⁸⁹ ή απλά λόγος που θα αποτελέσει ελαφρυντική περίπτωση για την επιμέτρηση της ποινής (**έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας** : άρθρο 510 παρ. 1 Δ ΚΠΔ).³⁹⁰ Γενικότερα, θα μπορεί να προβληθεί ως λόγος αναίρεσης η έλλειψη μιας ελεύθερης αντικειμενικής εκτίμησης αποδείξεων.

5. Η μη εξέταση προταθέντος από τον κατηγορούμενο ουσιώδους αποδεικτικού μέσου για την απόδειξη λόγου μείωσης της ποινής κατά το άρθρο 83 ΠΚ ή ελαφρυντικής περίπτωσης κατά το άρθρο 84 ΠΚ ή απλά ελαφρυντικής περίπτωσης για την επιμέτρηση της ποινής (**απόλυτη ακυρότητα** : άρθρα 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ, 171 παρ. 1δ, 510 παρ. 1 Α ΚΠΔ).³⁹¹

6. Η μη εκπλήρωση από το δικαστήριο της υποχρέωσης για **αυτεπάγγελτη έρευνα και αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας**³⁹² (έρευνα γεγονότων και εξέταση αποδεικτικών μέσων) σχετικά με

³⁸⁹ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 909/2016, Ποινική Δικαιοσύνη 2017, 768 : «Αυτοτελείς είναι οι ισχυρισμοί που προβάλλονται στο δικαστήριο της ουσίας κατά τα άρθρα 170 παρ. 2 και 333 παρ. 2 ΚΠΔ και τείνουν στην άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξης ή στην άρση ή στη μείωση της ικανότητας καταλογισμού ή στην εξάλειψη του αξιοποιήσιμου της πράξης ή στη μείωση της ποινής κ.λπ., ενώ δεν είναι αυτοτελείς όσοι ισχυρισμοί απλώς αρνούνται (γενικά ή ειδικά) ή αποκρούουν στοιχεία της κατηγορίας, οι οποίοι, λόγω της φύσης τους, αντιμετωπίζονται με την κύρια αιτιολογία της απόφασης για την ενοχή. Η μη απάντηση του δικαστηρίου σε αυτοτελή ισχυρισμό συνιστά έλλειψη ακρόασης κατά το άρθρο 170 παρ. 2 ΚΠΔ, που επιφέρει σχετική ακυρότητα της ακροατηριακής διαδικασίας, και στοιχειοθετεί τον λόγο αναίρεσης από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Β' ΚΠΔ...Οι θέσεις του κατηγορουμένου συνοδεύονται από αυτοτελείς ισχυρισμούς που επιγραμματικά συνίστανται σε 1) έλλειψη καταλογισμού λόγω νοσηρής διατάραξης των πνευματικών λειτουργιών οφειλόμενη σε οργανική βλάβη του εγκεφάλου (άρθρο 34 ΠΚ) και επικουρικά σε μειωμένο καταλογισμό (άρθρο 36 ΠΚ) και 2) τέλεση της ανθρωποκτονίας με πρόθεση σε βρασμό ψυχικής ορμής (άρθρο 299 παρ. 2 ΠΚ). ... Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία πρέπει να υπάρχει και για την απόρριψη των αυτοτελών ισχυρισμών, με τους οποίους ζητείται η αναγνώριση υπέρ του κατηγορουμένου ελαφρυντικών περιστάσεων του άρθρου 84 παρ. 2 ΠΚ, με την προϋπόθεση ότι αυτοί έχουν προβληθεί κατά τρόπο σαφή και ορισμένο και έχουν αναπτυχθεί προφορικά κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο, δηλαδή με επίκληση όλων των πραγματικών περιστατικών που απαιτούνται για τη νομική θεμελίωση, την ουσιαστική διερεύνηση και τελικά τη δικαστική απόφαση για συνδρομή ή μη των αντιστοιχών ελαφρυντικών περιστάσεων. Διαφορετικά το δικαστήριο της ουσίας δεν έχει υποχρέωση να απαντήσει στους ισχυρισμούς αυτούς και να αιτιολογήσει ειδικά την απόρριψή τους.». Πρβλ. και Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Ποινικά και ποινικοοικονομικά ζητήματα από την πρόσφατη νομολογία (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ 2016, 1030 επ., Κ. Χατζηιωάννου, Οι αυτοτελείς ισχυρισμοί στην ποινική δίκη, 2017, σελ. 118 επ., 139 επ.

³⁹⁰ Βλ. ΑΠ 1821/2016, Ποινική Δικαιοσύνη 2017, 843 επ., με παρατηρήσεις Κ. Χατζηιωάννου, της οποίας το περιεχόμενο, συνοπτικά, είναι το ακόλουθο : Αναίρεται λόγω έλλειψης αιτιολογίας και απόλυτης ακυρότητας η προσβαλλόμενη απόφαση, διά της οποίας ο αναιρεσείων καταδικάσθηκε για την πράξη της έκδοσης ακάλυπτης επιταγής. Συγκεκριμένα, η οικεία αιτιολογία δεν είναι ειδική και εμπειριστατωμένη, αφού αναφέρεται ότι ο κατηγορούμενος τέλεσε την αξιόποινη πράξη όλως αορίστως, ενώ δεν αναφέρει τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία και στοιχειοθετούν το έγκλημα για το οποίο κηρύχθηκε ένοχος, ούτε τις νομικές σκέψεις με τις οποίες υπήχθησαν τα περιστατικά αυτά στις διατάξεις που εφαρμόστηκαν. Οι ελλείψεις αυτές δεν μπορούν να αναπληρωθούν από όσα περιέχονται στο διατακτικό, στο οποίο εξ ολοκλήρου παραπέμπει το σκεπτικό. **Ειδικότερα, δεν εκτίθεται παντελώς η θέση του Δικαστηρίου επί του αρνητικού ισχυρισμού που προτάθηκε στο ακροατήριο ότι δεν έχει εκδώσει ο αναιρεσείων την κρινόμενη επιταγή, αλλά ο αδελφός του, ούτε επίσης απάντησε επί του ισχυρισμού περί διενέργειας γραφολογικής πραγματογνωμοσύνης προς επιβεβαίωση του ισχυρισμού του, για τον οποίο κατέθεσε στο ακροατήριο η σύζυγος του αδελφού του κατηγορουμένου.** Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτός ως βάσιμος ο λόγος αναιρέσεως περί ελλείψεως ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας ως και ο περιλαμβανόμενος σε αυτόν λόγος περί απόλυτης ακυρότητας, διότι εκ της ως άνω μη απαντήσεως επί των ισχυρισμών του, στέρησε τον αναιρεσείοντα του δικαιώματος για δίκαιη δίκη. **Αξιοσημείωτο είναι εδώ το ότι ο Άρειος Πάγος για μια ακόμα φορά απαιτεί την απάντηση και σε μη αυτοτελείς, δηλαδή αρνητικούς της κατηγορίας, ισχυρισμούς.** Άλλες περιπτώσεις, στις οποίες το δικαστήριο της ουσίας οφείλει κατά τη Νομολογία του Αρείου Πάγου να απαντήσει σε αρνητικούς της κατηγορίας και σε άλλης φύσεως ισχυρισμούς βλ. σε Χρ. Σατλάνη, Διάλογος κατ' εξακολούθηση με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, Πειραϊκή Νομολογία 2017, σελ. 196 επ., 201 επ. υποσημ. 19 και 21, με περαιτέρω παραπομπές.

³⁹¹ Για το δικαίωμα του κατηγορουμένου να προτείνει την εξέταση αποδείξεων και την υποχρέωση του δικαστηρίου να απαντήσει στους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του βλ. Χρ. Σατλάνη, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου για μια ενεργό και αποτελεσματική υπεράσπιση υπό το πρίσμα της νομολογίας του ΕΔΔΑ, Πειραϊκή Νομολογία 2017, σελ. 100 επ., 106, 117 επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 236 επ., 241 επ., 265 επ.

³⁹² Βλ. γι' αυτήν Χ. Σατλάνη, Η υποχρέωση για δικονομική μέριμνα ή για δικαστική βοήθεια στην ποινική διαδικασία με βάση τη Νομολογία του ΕΔΔΑ, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Δίκαιο και Εγκληματολογία, 2017, σελ. 1, 19 επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική

περιστάσεις-κριτήρια που θα χρησίμευαν για μια ελαφρυντική επιμέτρηση της ποινής, όταν η ήδη γνωστή πραγματική κατάσταση επιτάσσει την έρευνα γεγονότων και εξέταση αποδεικτικών μέσων, είτε αυτά υπάρχουν στη δικογραφία είτε όχι (**αρνητική υπέρβαση εξουσίας** : άρθρο 510 παρ. 1 Η ΚΠΔ). Για παράδειγμα, από το σύνολο των αποδεικτικών μέσων και ειδικότερα από δύο αντιφατικές γνωμοδοτήσεις πραγματογνωμόνων προκύπτει ως επιτακτική ανάγκη η γνωμοδότηση ενός ακόμα πραγματογνώμονα που θα επιβεβαιώνει ή θα απέρριπτε τον ισχυρισμό του κατηγορουμένου περί τοξικομανίας.³⁹³

7. Η διπλή αξιολόγηση και η λήψη υπόψη και κατά την επιμέτρηση της ποινής στοιχείου ή στοιχείων που έχουν αξιολογηθεί ήδη από τον Νομοθέτη για τον προσδιορισμό της απειλούμενης ποινής (**εσφαλμένη εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης και υπέρβαση εξουσίας** : άρθρα 79 ΠΚ, 510 παρ. 1 Ε, Η ΚΠΔ).³⁹⁴

8. Η ύπαρξη αμφιβολιών ως προς επιβαρυντικές περιστάσεις που έγιναν δεκτές κατά την επιμέτρηση της ποινής.³⁹⁵

9. Η μη δόση του λόγου στον συνήγορο υπεράσπισης για να αγορεύσει επί της ποινής, για να αξιολογήσει δηλαδή και να προβάλει τις ελαφρυντικές περιστάσεις-κριτήρια που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία και να αποδυναμώσει τις επιβαρυντικές περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής. Στην **ΑΠ 660 / 2010, www.areiospagos.gr**, έγιναν δεκτά τα εξής : «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αποφάσεως, μετά την κήρυξη της ενοχής του κατηγορούμενου και όταν έγινε συζήτηση για την ποινή που πρέπει να επιβληθεί, δόθηκε ο λόγος στον Εισαγγελέα να προτείνει επι της επιβλητέας ποινής και εκείνος πρότεινε να επιβληθεί ως ποινή η πρωτοδίκως επιβληθείσα (1 έτος και χρηματική ποινή 500 ευρώ), το δε δικαστήριο, **χωρίς να δώσει τον λόγο στον κατηγορούμενο ή τον συνήγορό του** επέβαλε σ' αυτόν μόνο την ποινή φυλάκισης ενός (1) έτους ... Κατά τούτο και σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, ως προς τη διάταξη της προσβαλλόμενης αποφάσεως **για την επιβολή ποινής** και μόνο επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο.»

Δικονομία, 2018, σελ. 303επ. Τον λόγο αυτόν αναίρεσης σχετικά με την επιμέτρηση της ποινής βλ. και σε Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 573επ., με περαιτέρω παραπομπές.

³⁹³ Στο άρθρο 239 ΚΠΔ (Σκοπός της ανάκρισης) ορίζονται τα εξής : «1. Σκοπός της ανάκρισης είναι η συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων για να βεβαιωθεί η τέλεση εγκλήματος και να αποφασιστεί αν πρέπει να εισαχθεί κάποιος σε δίκη γι' αυτό. 2. Κατά την ανάκριση γίνεται καθετί που μπορεί να βοηθήσει την εξακρίβωση της αλήθειας, εξετάζεται και βεβαιώνεται αυτεπαγγέλτως όχι μόνο η ενοχή, αλλά και η αθωότητα του κατηγορουμένου, **καθώς και κάθε στοιχείο που αφορά την προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής**. Αν ο κατηγορούμενος είναι ανήλικος, γίνεται ειδική έρευνα για την υγιεινή, την ηθική και τη διανοητική του κατάσταση, για την προηγούμενη ζωή του, για τις οικογενειακές συνθήκες και γενικά για το περιβάλλον του. Για αυτό το σκοπό όποιος ενεργεί την ανάκριση, αναθέτει τη συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών σε έναν από τους επιμελητές που υπηρετούν στις κατά τόπους Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων. Η σχετική έκθεση των επιμελητών τίθεται στη δικογραφία, λαμβάνει δε γνώση αυτής και ο κατηγορούμενος.». Η έννοια της διάταξης είναι ότι **συλλέγονται αυτεπαγγέλτως και ερευνώνται όλα τα πραγματικά γεγονότα και όλα τα αποδεικτικά μέσα είτε επιβαρύνουν είτε απαλλάσσουν είτε ελαφρύνουν τη θέση του κατηγορουμένου** (λόγοι άρσης του αδικού, λόγοι αποκλεισμού του καταλογισμού ή ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό, λόγοι μείωσης της ποινής κατ' άρθρο 83 ΠΚ, ελαφρυντικές περιστάσεις κατ' άρθρο 84 ΠΚ, περιστάσεις που μετατρέπουν το διακεκριμένο έγκλημα σε βασικό, ως π.χ. από διακεκριμένη κλοπή σε απλή κατά τα άρθρα 372 και 374 ΠΚ, **περιστάσεις που συμβάλλουν σε μια δυσμενή ή ευνοϊκή για τον δράστη επιμέτρηση της ποινής** κ.λπ.). Η διάταξη του άρθρου 239 ΚΠΔ θα πρέπει να εφαρμόζεται αναλογικά και στην προκαταρκτική εξέταση, στην αστυνομική ή αυτεπάγγελτη προανάκριση και βεβαίως, πολλών μάλλον, στη δημόσια συνεδρίαση του δικαστηρίου στο ακροατήριο ως συνέπεια της **υποχρέωσης του δικαστηρίου για αυτεπάγγελτη αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας ή για διαλεύκανση της υπόθεσης**. Ωστόσο, από τη διάταξη αυτή δεν έχει διαμορφώσει ο Άρειος Πάγος λόγο αναίρεσης, σε αντίθεση με το γερμανικό Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο.

³⁹⁴ Βλ. ΑΠ 355/1985, ΠoinXρον 1985, 872, ΑΠ 1560/1987, ΠoinXρον 1988, 237, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 355, Κ. Κοσμάτο σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 654, με αναφορά στην ΑΠ 355/1985, ΠoinXρον 1985, 872.

³⁹⁵ Απόφαση **ΑΠ 461/2013, www.areiospagos.gr** : «Απόρροια του τεκμηρίου αθωότητας είναι η αρχή της επιείκειας προς τον κατηγορούμενο, η οποία επιβάλλει στο δικαστήριο εν αμφιβολία να αποφανθεί υπέρ του κατηγορουμένου (in dubio pro reo). Παραβίαση του τεκμηρίου αυτού επάγεται, πέραν της αναίρεσεως της αποφάσεως για έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας και ιδρύεται και ο από τα άρθρα 510 παρ. 1 στοιχ. Α και 171 παρ. 1 δ του ΚΠoinΔ λόγος αναίρεσεως ... Τέλος, θεμελιώδες αξίωμα του ποινικού συστήματος αποτελεί η αρχή in dubio pro reo, η οποία αντανακλά και στους λόγους εξαλείψεως του αξιοποίνου της πράξεως, όπως είναι η παραγραφή». Βλ. και **ΑΠ 1745/2009, www.areiospagos.gr, ΑΠ 696/2010, www.areiospagos.gr**.

10. Η μη δόση του λόγου στον συνήγορο υπεράσπισης για να προβεί σε παρατηρήσεις επί της εξέτασης αποδεικτικού μέσου που σχετίζεται με επιβαρυντικές περιστάσεις-κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής (άρθρα 358, 171 παρ. 1δ, 510 παρ. 1Α ΚΠΔ).

11. Η μη λήψη υπόψη ελαφρυντικής περίπτωσης-κριτηρίου που συμβάλλει στην ευνοϊκή για τον δράστη επιμέτρηση της ποινής (**εσφαλμένη εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης και αρνητική υπέρβαση εξουσίας** : άρθρα 79 ΠΚ, 510 παρ. 1 Ε, Η ΚΠΔ).³⁹⁶

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να γνωρίζουν οι σπουδαστές τα κριτήρια, με βάση τα οποία λαμβάνει χώρα μια ορθή επιμέτρηση της ποινής.
- Να αναγνωρίζουν τις περιπτώσεις, στις οποίες η συντελεσθείσα επιμέτρηση ποινής είναι εσφαλμένη, ώστε να ασκείται ένδικο βοήθημα στο ανώτερο δικαστήριο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να γνωρίζουν τα σχετικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά την επιμέτρηση της ποινής και τα επιχειρήματα που θα προβάλουν στο ανώτερο δικαστήριο για να διορθωθεί μια εσφαλμένη επιμέτρηση της ποινής.

Λέξεις Κλειδιά

Δικαστική επιμέτρηση ποινής	Αρχές που διέπουν την επιμέτρηση της ποινής	αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων
Αρχή αναλογικότητας στην επιμέτρηση ποινής	Αναιρετικός έλεγχος της κρίσης για την επιμέτρηση της ποινής	Κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής
Δίκαιη και ανάλογη ποινή	Ελαφρυντικές περιστάσεις	Επιβαρυντικές περιστάσεις

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

³⁹⁶ Βλ. Gerhard Schäfer/Günther M. Sander/ Gerhard van Gemmeren, Praxis der Strafzumessung, 2017, σελ. 599επ., 624επ., με περαιτέρω παραπομπές.

Χρήστου Σατλάνη, Περιστάσεις – κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και αναιρετικός έλεγχος (υπό το πρίσμα κυρίως της Νομολογίας του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου), Ποινική Δικαιοσύνη 2018, σελ. 243-269.

Συμπληρωματικό υλικό

Σύνοψη

Με τη διδαχθσόμενη ύλη εκτίθεται όλη η διαδικασία, η οποία αποσκοπεί στην εύρεση της δίκαιης και ανάλογης ποινής. Θα ερμηνευτούν οι διατάξεις του άρθρου 79 ΠΚ και θα προσδιορισθούν τα κριτήρια που θα χρησιμοποιηθούν για να βρεθεί η προσήκουσα ποινή, η οποία ταιριάζει στο συγκεκριμένο έγκλημα και στον συγκεκριμένο εγκληματία.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α καταδικάστηκε για υπεξαίρεση στην υπηρεσία κατ' εξακολούθηση και του επιβλήθηκε κάθειρξη 9 ετών (άρθρα 98, 258 περ. γ β ΠΚ). Το ποσό της υπεξαίρεσης κατ' εξακολούθηση ήταν 145.000 ευρώ συνολικά. Στην επιμέτρηση της ποινής λήφθηκε επιβαρυντικά υπόψη το γεγονός ότι ο δράστης ήταν υπάλληλος και καταχράσθηκε περιουσία του Δημοσίου. Είναι ορθή η επιμέτρηση ή εσφαλμένη;

Άσκηση 1.2

Στο αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος από τον περιστρεφόμενο ιμάντα αφαίρεσε κάποιος βαλίτσα με πράγματα αξίας 1.300 ευρώ. Του επιβλήθηκε κάθειρξη 9 ετών σύμφωνα με το άρθρο 374 περ. γ ΠΚ. Είναι δίκαιη και ανάλογη η επιβληθείσα ποινή;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Εγκλήματα περί τα υπομνήματα

(11^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν σε βάθος εγκλήματα σχετικά με έγγραφα, όπως η πλαστογραφία, η πλαστογραφία πιστοποιητικών, η πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων, η ψευδής βεβαίωση στην υπηρεσία κ.λπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άρθρο 216. — **Πλαστογραφία.** 1. Όποιος καταρτίζει πλαστό ή νοθεύει έγγραφο **με σκοπό να παραπλανήσει με τη χρήση του άλλον** σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Η χρήση του εγγράφου από αυτόν θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση.³⁹⁷ 2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος για τον παραπάνω σκοπό εν γνώσει χρησιμοποιεί πλαστό ή νοθευμένο έγγραφο. 3. Αν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων (παρ. 1-2) σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, **εάν το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία** υπερβαίνουν το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ. Με την ίδια ποινή τιμωρείται ο υπαίτιος που διαπράττει πλαστογραφίες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και **το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία** υπερβαίνουν το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ.

Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η γνησιότητα των διάφορων εγγράφων και κατ' επέκταση **η ασφάλεια και ακεραιότητα των εγγράφων συναλλαγών**, η οποία προϋποθέτει αυτή τη γνησιότητα (ΑΠ 502/2008, ΠοινΧρ 2009, 221, ΑΠ 1417/2007, ΠοινΧρ 2008, 423). Κατ' άλλη άποψη προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι **το υπόμνημα** ως γνήσιο έγγραφο που αξιοποιείται για την απόδειξη γεγονότος με έννομες συνέπειες και ως υλικό αντικείμενο και η δημόσια πίστη σ' αυτό (βλ. Ιωάννη Μανωλεδάκη, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του Ποινικού Δικαίου, 1998, σελ. 353επ., Λάμπρου Μαργαρίτη, Το έννομο αγαθό του υπομνήματος ως βάση για την επίλυση του προβλήματος της συρροής ανάμεσα στα εγκλήματα της πλαστογραφίας και της ψευδούς βεβαίωσης, Αρμ 1983, σελ. 265επ., του ίδιου, Κατάρτιση πλαστής διαθήκης και χρήση της στο δικαστήριο, Αρμ 1981, σελ. 524επ.). Στη διάταξη του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ συμπροστατεύεται ως έννομο αγαθό και η **περιουσία**.

Παραδείγματα εγγράφων : Έχουν κριθεί μεταξύ άλλων ως έγγραφα οι τραπεζικές επιταγές, οι συναλλαγματικές, οι ιδιόγραφες διαθήκες (βλ. άρθρο 1721 ΑΚ), οι βιντεοκασέτες, οι βιντεοταινίες, οι μαγνητοταινίες, τα cd και τα dvd, ο αριθμός πλαισίου που έχει χαραχθεί στο πλαίσιο αυτοκινήτου και προσδιορίζει την ταυτότητά του, η κυκλική σφραγίδα πάνω στο τυρί, το ιχνογράφημα του ταχογράφου, τα κυτία φαρμάκων με τις σημειώσεις πάνω σ' αυτά, τα σήματα ως διακριτικά γνωρίσματα εμπορευμάτων, οι ζωγραφικοί πίνακες, τα επικυρωμένα και τα ανεπικύρωτα φωτοαντίγραφα, τα δημόσια έγγραφα, τα ιδιωτικά έγγραφα (ιδιωτικά συμφωνητικά εξοφλητικές αποδείξεις κ.λπ.), οι ιστοσελίδες, η ψηφιακή υπογραφή, το telefax, το telex, το e-mail, το πιστοποιητικό αυθεντικότητας συλλεκτικού αντιγράφου τέχνης σε καμβά, η ετικέτα που επικολλάται

³⁹⁷ Η διατύπωση «**επιβαρυντική περίπτωση**» παραπέμπει στη διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ για την επιμέτρηση της ποινής.

σε προϊόν (όπως π.χ. το ύφασμα) και προσδιορίζει την προέλευσή του από ορισμένη επιχείρηση, το δελτίο αστυνομικής ταυτότητας, το διαβατήριο, τα δελτία αποστολής που εκδίδονται από τους επιτηδευματίες, οι τραπεζικές κάρτες (για ανάληψη χρημάτων από ΑΤΜ), τα τεχνικά σχέδια και οι μελέτες που συντάσσονται από μηχανικό και υποβάλλονται στην αρμόδια αρχή για την έκδοση οικοδομικής άδειας, η ιατρική πιστοποίηση, η απόδειξη μεταξύ ιδιωτών κ.λπ.³⁹⁸ **Τα ως άνω έγγραφα αποτελούν το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος.**

Κατάρτιση πλαστού εγγράφου είναι π.χ. η σύνταξη τραπεζικής επιταγής από τον Α με την υπογραφή του Β, ώστε να φαίνεται αυτός ο Β ως εκδότης και υπόχρεος από επιταγή, ή η σύνταξη ιδιόγραφης διαθήκης (βλ. άρθρο 1721 ΑΚ) από τον Γ με την υπογραφή του αποβιώσαντος και μη συντάξαντος διαθήκη Δ, ώστε να φαίνεται, ότι αυτός ο Δ είναι ο διαθέτης και ότι τη συνέταξε με το χέρι του, ή η σύνταξη απόδειξης εξόφλησης χρέους από τον Ε με την υπογραφή του Ζ, ώστε να φαίνεται, ότι ο Ζ βεβαιώνει την εξόφληση του οφειλόμενου σ' αυτόν ποσού από τον Ε. Η νόθευση συνίσταται στην αλλοίωση του περιεχομένου ενός γνήσιου εγγράφου είτε από τρίτο πλην του εκδότη πρόσωπο είτε από τον ίδιο τον εκδότη, όταν δεν έχει πλέον εξουσία μεταβολής του περιεχομένου του εγγράφου, διότι προέκυψε δικαίωμα τρίτου στη διατήρηση του αρχικού περιεχομένου. Π.χ. νοθεύει κάποιος το περιεχόμενο γνήσιας διαθήκης, διαγράφοντας ονόματα ή προσθέτοντας και άλλα ονοματεπώνυμα, ώστε να φαίνονται αυτοί ως κληρονόμοι, ή μεταβάλλοντας αριθμούς που υποδηλώνουν κληρονομικά μερίδια ή μεταβάλλει το ποσό μιας τραπεζικής επιταγής που είναι 10.000 ευρώ, αναγράφοντας αριθμητικά τη λέξη «εκατόν» μπροστά από τις λέξεις «δέκα χιλιάδες» και προσθέτοντας τον αριθμό 1 στον αριθμό «10.000». Επίσης, ο εκδότης μιας επιταγής ποσού 110.000 ευρώ που ήδη παρέδωσε σε άλλον για την πληρωμή εμπορευμάτων που αγόρασε μπορεί να νοθεύσει αυτήν την επιταγή, αν σε δοθείσα ευκαιρία κρυφά διαγράψει τη λέξη «εκατόν» μπροστά από τις λέξεις «δέκα χιλιάδες» και τον αριθμό 1 μπροστά από τον αριθμό «10.000», ώστε να φαίνεται, ότι οφείλει όχι 110.000 ευρώ αλλά μόνο 10.000 ευρώ.

Το έγκλημα της πλαστογραφίας συμπεριλαμβάνεται στα εγκλήματα που αναφέρει ο Ν 1608/1950. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν 1608/1950 περί αυξήσεως των ποινών που προβλέπονται για τους καταχραστές του Δημοσίου ισχύουν τα εξής: «1. Στον ένοχο των αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 216, 218, 235, 236, 237, 242, (256), 258, 372, 375 και 386 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτά στρέφονται κατά του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κατά άλλου νομικού προσώπου από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρ. 263Α του Ποινικού Κώδικα και το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε στο Δημόσιο ή στα πιο πάνω νομικά πρόσωπα υπερβαίνει το ποσό των "50.000.000" δραχμών (= 150.000 ευρώ : βλ. Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Β, 2011, σελ. 90), επιβάλλεται η ποινή της κάθειρξης και, αν συντρέχουν ιδιαζόντως επιβαρυντικές περιστάσεις, ιδίως αν ο ένοχος εξακολούθησε επί μακρό χρόνο την εκτέλεση του εγκλήματος ή το αντικείμενό του είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, επιβάλλεται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Στον ένοχο του αδικήματος που προβλέπεται ειδικώς από το άρθρο 256 του Ποινικού Κώδικα, τα παραπάνω εφαρμόζονται μόνο όταν το αδίκημα στρέφεται κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου».

Την πλαστογραφία τελεί κάποιος με δύο τρόπους (είναι σωρευτικώς μικτό έγκλημα υπό την έννοια ότι αν πραγματωθούν οι πλείονες τρόποι θα υφίσταται αληθινή πραγματική συρροή εγκλημάτων): α) Είτε καταρτίζοντας εξ αρχής πλαστό έγγραφο, που σημαίνει, ότι θέτει κάποιον πρόσωπο την υπογραφή του προσώπου που φέρεται ως εκδότης του εγγράφου, ενώ δεν είναι πράγματι ο εκδότης το πρόσωπο αυτό. Π.χ. ο Α έχει κλέψει το μπλοκ επιταγών του Β και από

³⁹⁸ Βλ. Ε. Καμπέρου – Ντάλα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 150επ., και τόμος δεύτερος, 2011, σελ., 68επ., με παραπομπές στη Νομολογία.

το μπλοκ αυτό συμπληρώνει μια επιταγή για ποσό 50.000 ευρώ με την υπογραφή του Β. Ή ο Α συντάσσει **διαθήκη ιδιόγραφη** (βλ. άρθρο 1721 ΑΚ) που φέρεται να συνέταξε ο Β πριν αποβιώσει, ενώ εκείνος δεν είχε συντάξει διαθήκη ή τη συνέταξε και την παρέδωσε στον συμβολαιογράφο (άρθρο 1722 ΑΚ). β) Είτε μετερχόμενος νόθευση εγγράφου, η οποία λαμβάνει χώρα με την αλλοίωση των στοιχείων ενός γνήσιου εγγράφου. Π.χ. σε εκδοθείσα γνήσια επιταγή ο κομιστής της επιταγής διορθώνει το ποσό αυτής από 10.000 ευρώ σε 110.000 ευρώ, προσθέτοντας τη λέξη «εκατόν» και τον αριθμό «1» ή σε (εξοφλητική) απόδειξη καταβολής χρημάτων ύψους 10.000 ευρώ προστίθεται το «0» από τον λαβόντα τη γνήσια απόδειξη, ώστε να φαίνεται, ότι κατέβαλε αυτός ποσό 100.000 ευρώ και έτσι εξόφλησε αντίστοιχο μέρος του χρέους.

Η έκφραση «με σκοπό να παραπλανήσει» συνιστά **υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου**, οπότε έχουμε να κάνουμε με **έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση**. Η έκφραση «σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες» σχετίζεται με τη γένεση ή τη δημιουργία ή την αλλοίωση ή την κατάργηση ή την απόσβεση ενός δικαιώματος. Π.χ. με τη σύνταξη της πλαστής διαθήκης φαίνεται να έχουν **κληρονομικό δικαίωμα** τα πρόσωπα που αναφέρονται μέσα στην πλαστή διαθήκη ως κληρονόμοι.

Πλαστογραφία διαπράττει και όποιος προβαίνει σε **αντισυμβατική (κατά παράβαση της γενόμενης συμφωνίας)** συμπλήρωση της λευκής συναλλαγματικής ή επιταγής. Για παράδειγμα, δόθηκε από τον εκδότη λευκή επιταγή με την υπογραφή του μόνο και ο κομιστής συμπλήρωσε την επιταγή με ποσό 100.000 ευρώ αντί του συμφωνηθέντος μέχρι το πολύ 60.000 ευρώ. Επίσης, πλαστογραφία διαπράττει ο δικηγόρος, ο οποίος πείθει τον ηλικιωμένο εντολέα να θέσει την υπογραφή του και το ονοματεπώνυμό του σε λευκό χαρτί για να μπορεί να αναλάβει ως πληρεξούσιος την υπόθεσή του και στη συνέχεια συντάσσει έγγραφο περί αναγνωρίσεως χρέους 10.000 ευρώ. Στις ως άνω περιπτώσεις θα πρέπει να δέχεται ο ερμηνευτής του δικαίου **νόθευση εγγράφου** (contra ΟΛΑΠ 3/2008, ΠοινΧρ 2008, 404επ., που δέχεται **κατάρτιση πλαστού εγγράφου** : «Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της πλαστογραφίας, η οποία είναι έγκλημα τυπικό, απαιτείται αντικειμενικά μεν η **κατάρτιση από την αρχή εγγράφου** (κατά την έννοια του άρθρου 13 στοιχ. γ' ΠΚ) από τον υπαίτιο είτε με απομίμηση του γραφικού χαρακτήρα είτε με τη θέση της υπογραφής του φερομένου ως συντάκτη, **είτε με την κατάχρηση της υπογραφής (συμπλήρωση κατά το δοκούν εγγράφου που φέρει μόνον την υπογραφή τρίτου)** που να το εμφανίζει ότι καταρτίστηκε από άλλον, ή νόθευση γνήσιου εγγράφου, υποκειμενικά δε δόλος που περιλαμβάνει τη γνώση και τη θέληση των πραγματικών περιστατικών που απαρτίζουν την πράξη αυτή και το σκοπό του δράστη να παραπλανήσει με τη χρήση του πλαστού ή νοθευμένου εγγράφου άλλον για γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες, όπως είναι εκείνο το γεγονός το οποίο είναι σημαντικό για την παραγωγή, διατήρηση, μεταβολή ή απόσβεση δικαιώματος ή έννομης σχέσης»).

Στην παρ. 2 ορίζεται ότι «Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος για τον παραπάνω σκοπό **εν γνώσει** χρησιμοποιεί πλαστό ή νοθευμένο έγγραφο». Για παράδειγμα ο κομιστής της πλαστής ή νοθευμένης επιταγής **με γνώση της κατάρτισης πλαστού ή της νόθευσης γνήσιου εγγράφου την καταθέτει μαζί με αίτηση στο αρμόδιο δικαστήριο και ζητεί την έκδοση διαταγής πληρωμής ή την οπισθογραφεί και τη μεταβιβάζει σε άλλον** π.χ. προς εξόφληση χρέους. Επίσης, εμφανίζει κάποιος με γνώση πλαστή ή νοθευμένη ιδιόγραφη διαθήκη προς δημοσίευση στον αρμόδιο ειρηνοδίκη (άρθρο 1774 ΑΚ), οπότε κάνει χρήση πλαστού ή νοθευμένου εγγράφου, που μπορεί να έχει συνταχθεί ή νοθευθεί και προ έξι ή περισσότερων ετών. Η χρήση του πλαστού ή νοθευμένου εγγράφου που αναφέρεται τόσο στην παρ. 1 όσο και στην παρ. 2 του άρθρου 216 ΠΚ έχει τον δικό της χρόνο παραγραφής, ανεξάρτητο από τον χρόνο τέλεσης της κατάρτισης πλαστού ή της νόθευσης εγγράφου (ΟΛΑΠ 1284/1992, ΠοινΧρ 1992, 923, ΑΠ 1489/2000, ΠοινΧρ 2000, 717).

Στην παρ. 3 ο νέος Ν 4055/2012 ανέβασε το ποσό από 73.000 ευρώ σε 120.000 ευρώ και το ποσό των 15.000 ευρώ σε 30.000 ευρώ. Ο όρος «συνολικό όφελος ή συνολική ζημία» υποδηλώνει είτε μια μόνο πράξη είτε **τον συνυπολογισμό των επιμέρους ποσών** στο εδ. α της παρ. 3, όταν τελείται έγκλημα κατ' εξακολούθηση κατ' άρθρο 98 ΠΚ (αν ο δράστης απέβλεπε με τις μερικότερες πράξεις στο αποτέλεσμα αυτό), και στο εδ. β της παρ. 3, όταν υφίσταται κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια έγκλημα. Αν υπάρχουν δύο ή περισσότεροι συναυτουργοί το συνολικό όφελος **δεν επιμερίζεται** μεταξύ αυτών, ώστε να συνιστά η πράξη για τον καθένα πλημμέλημα : πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα ..., σελ. 122 - 125, Π. Παπανδρέου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 1016, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2011, σελ. 2044. Βλ. επίσης Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος ΙΙ, 2012, σελ. 338επ., όπου αναφέρεται, ότι, εφόσον ο δράστης απέβλεπε στη συνολική αξία του αντικειμένου της πράξης ή της ζημίας που προκάλεσε ή του περιουσιακού οφέλους που αποκόμισε ή σκόπευε να αποκομίσει με τις διαφορετικές πράξεις του (πρόκειται για επιδίωξη, δηλαδή άμεσο δόλο α' βαθμού), η διάταξη του άρθρου 98 ΠΚ εφαρμόζεται πρωταρχικά σε όλες τις περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων κατά περιουσιακών έννομων αγαθών, τα οποία με βάση την αξία του αντικειμένου της πράξης ή του ύψους της περιουσιακής ζημίας που προκλήθηκε διακρίνονται **σε βασικά, διακεκριμένα και προνομιούχα** (π.χ. άρθρα 374 περ. ε, 375 παρ. 1 εδ. β, 2, 386 παρ. 3, 256 περ. γ, 258 περ. γ ΠΚ), καθώς επίσης και σε περιπτώσεις τέλεσης άλλων εγκλημάτων, στα οποία η επιδίωξη προσπορισμού οφέλους ή πρόκλησης περιουσιακής βλάβης ορισμένου μεγέθους απλά επιβαρύνει το αξιόποινο (π.χ. άρθρα 216 παρ. 3, 242 παρ. 3 ΠΚ).

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 13 περ. στ ΠΚ «κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος συντρέχει, όταν από την επανειλημμένη τέλεση της πράξης ή από την υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης της πράξης προκύπτει σκοπός του δράστη για πορισμό εισοδήματος». **Τι σημαίνει όμως «σκοπός του δράστη για πορισμό εισοδήματος»; Με τη συνδρομή μιας ιστορικής ερμηνείας**, η οποία ανατρέχει στην εισηγητική έκθεση του σχετικού νόμου (Ν 2408/1996), συνάγεται, ότι **σκοπός και βούληση του νόμου** είναι η επιβολή βαρύτερης ποινής για την τέλεση εγκλήματος κατ' επάγγελμα μόνο στην περίπτωση, κατά την οποία προκύπτει **σκοπός του δράστη να αποκτήσει μια διαρκή, σταθερή και μόνιμη πηγή εισοδήματος για τον βιοπορισμό και τη διαρκή ικανοποίηση των χρηματικά αποτιμητών αναγκών του**, όντας έτσι διαρκής απειλή για την έννομη τάξη, χωρίς να αρκεί η ευκαιριακή επανειλημμένη τέλεση. Επάγγελμα άλλωστε στην καθομιλούμενη και στη νομική γλώσσα θεωρείται η σταθερά επαναλαμβανόμενη δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα με σκοπό τον βιοπορισμό, δηλαδή την εξασφάλιση των υλικών μέσων επιβίωσης. Ο ως άνω σκοπός του δράστη αφενός προϋποθέτει μια οργανωμένη ετοιμότητα του δράστη να τελήσει το έγκλημα κατά τρόπο μεθοδικό και αποτελεσματικό, συστηματικά και όχι ευκαιριακά και με ειδικές γνώσεις και εφόδια που παραπέμπουν σε μια εξειδίκευση του δράστη, αντίστοιχη εκείνης του επαγγελματία, και αφετέρου μαρτυρείται **από την ύπαρξη σταθερά επαναλαμβανόμενης «επιχειρηματικής» δραστηριότητας ή και την ύπαρξη υποδομής με πρόθεση επανάληψης** (στην τελευταία περίπτωση αρκεί να υπάρχει η υποδομή και η τέλεση μόνο μιας πράξης), δηλαδή υλικοτεχνικού μηχανισμού και οργανωμένης επιχείρησης, στα πλαίσια της οποίας ο δράστης έχει διαμορφώσει και διατηρεί ένα μηχανισμό προσέλκυσης «πελατών» για την τέλεση του εγκλήματος, επαναλαμβάνει το έγκλημα με τον ρυθμό και τη σταθερότητα της επαγγελματικής δράσης για κάποιο σημαντικό χρονικό διάστημα, διαθέτοντας τα αναγκαία μέσα ή τις ειδικές γνώσεις για τον σκοπό αυτόν, και προσανατολίζει την όλη δράση του στον πορισμό εισοδήματος. Έτσι, η εκ μέρους του δράστη προετοιμασία και λήψη μέτρων για τη διαμόρφωση κατάλληλων χώρων (αποθηκών, γραφείων κ.λπ.), η αγορά του αναγκαίου υλικού (π.χ. αγορά οικοδομικών υλικών επί πιστώσει με τέλεση απάτης και τοποθέτησή τους σε αποθήκη με σκοπό την πώλησή τους σε τιμές πολύ κάτω της τιμής

αγοράς), η διασύνδεσή του με πρόσωπα του οικείου εγκληματικού περιβάλλοντος (π.χ. πλαστογράφους, απατεώνες, κλεπταποδόχους, αρχαιοκαπήλους, λαθρεμπόρους, ναρκομανείς), η δημιουργία μηχανισμού και η αναγγελία στις εφημερίδες προς άγρα πελατών, ο εφοδιασμός των δραστών με πλαστές σφραγίδες δημόσιων υπηρεσιών, η κατάρτιση και η χρήση πλαστών επιταγών και η σύσταση εικονικής εταιρίας ανήκουν στην απαιτούμενη εν προκειμένω προπαρασκευή του δράστη για την τέλεση του εγκλήματος βάσει οργανωμένου σχεδίου.³⁹⁹ Σχετικά με την κατ' επάγγελμα χρήση πλαστού εγγράφου γράφονται τα εξής : «Κατ' επάγγελμα τέλεση πλαστογραφίας διαπράττει επίσης και ο δράστης, **ο οποίος συλλαμβάνεται αμέσως μετά την πρώτη ανάληψη χρημάτων με πλαστή κάρτα**, που έχει φτιάξει ο ίδιος, διαπιστώνεται όμως στη συνέχεια από σχετικές έρευνες ότι **έχει στο εργαστήριό του αχρησιμοποίητες μικροσκοπικές κάμερες**, που δεν τις έχει τοποθετήσει ακόμα σε τράπεζες και **σύγχρονα ηλεκτρονικά μηχανήματα αντιγραφής καρτών με το σχετικό υλικό**, από τα οποία προκύπτει σαφέστατα ο σκοπός του για απόκτηση εισοδήματος από την παράνομη αυτή δραστηριότητα» (βλ. Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 157). Στην περίπτωση αυτή βέβαια θα υφίσταται συρροή με απάτη με υπολογιστή (άρθρο 386 Α ΠΚ) κατά την άποψη Χρ. Μυλωνόπουλου ή κλοπή κατά τη Νομολογία (ΑΠ 2530/2008, ΠοινΧρ 2009, 896, ΑΠ 1950/2009, ΠοινΧρ 2010, 659) : βλ. τις υποστηριζόμενες απόψεις σχετικά με την αφαίρεση χρημάτων από ΑΤΜ με κλεμμένη μαγνητική κάρτα αυτόματης συναλλαγής και τη σύγχρονη χρησιμοποίηση ξένου PIN σε Γ. Μπουρμά και Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 1776επ., 2058επ.

ΟΛΑΠ 3/2008, ΠοινΧρ 2008, 404επ. : «Επειδή κατά τη διάταξη το άρθρου 216 παρ. 1 ΠΚ, όποιος καταρτίζει πλαστό ή νοθεύει έγγραφο με σκοπό να παραπλανήσει με τη χρήση του άλλον σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Η χρήση του εγγράφου από αυτόν θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση. Κατά δε την παρ. 3 εδαφ.α' του ίδιου άρθρου 216 ΠΚ όπως ισχύει μετά την τροποποίηση με το Ν. 2408/4.6.1996, αν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων (παρ. 1-2) σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, εάν το όφελος ή η βλάβη υπερβαίνουν το ποσό των 25.000.000 δραχμών.⁴⁰⁰ Περαιτέρω, κακουργηματική πλαστογραφία υπάρχει και όταν, κατά το άρθρο 1 παρ.1 του Ν.1608/1950, ως το άρθρο αυτό αντικατασταθέν ισχύει, το έγκλημα αυτό στρέφεται κατά του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή κατ' άλλου νομικού προσώπου από τα αναφερόμενα στο άρθρο 263Α του ΠΚ και το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε ο δράστης ή η ζημία η οποία προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε στο Δημόσιο ή στα ανωτέρω νομικά πρόσωπα υπερβαίνει το ποσό των 50.000.000 δραχμών.⁴⁰¹ Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της πλαστογραφίας, η οποία είναι έγκλημα τυπικό, απαιτείται αντικειμενικά μεν η κατάρτιση από την αρχή εγγράφου (κατά την έννοια του άρθρου 13 στοιχ. γ' ΠΚ) από τον υπαίτιο

³⁹⁹ Βλ. Ελ. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Η έννοια του κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια εγκλήματος, 1990, σελ. 50επ., 157 - 186, Νικ. Λίβου, «Η κατ' επάγγελμα και η κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος (άρθρ. 13 περ. στ Π.Κ.)», ΠοινΧρ 1996, σελ. 1244, όπου στην έννοια του εισοδήματος εγκλείεται «η εξασφάλιση όχι ασήμαντων, οικονομικά αποτιμήσιμων εσόδων, αποκλειστικών ή μη για τον βιοπορισμό του δράστη σε σταθερή αλλ' όχι απαραίτητως και σε συνεχή βάση», Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 160-167, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 39επ. Πρβλ. Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2011, σελ. 2043επ., Ε. Καμπέρου - Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 157επ., με αποφάσεις Αρείου Πάγου, στις οποίες την παραπάνω ανάλυση της έννοιας του κατ' επάγγελμα εγκλήματος φαίνεται να συμμερίζεται και ο Άρειος Πάγος, αφού σ' αυτές το έγκλημα κατ' επάγγελμα θεωρείται τελούμενο όχι ευκαιριακά αλλά βάσει σχεδίου από δράστη με οργανωμένη ετοιμότητα για την επιχείρηση αξιόποινης δράσης.

⁴⁰⁰ Σήμερα το ως άνω ποσό αντιστοιχεί στο ποσό των 120.000 ευρώ.

⁴⁰¹ Σήμερα το ως άνω ποσό αντιστοιχεί στο ποσό των 150.000 ευρώ.

είτε με απομίμηση του γραφικού χαρακτήρα είτε με τη θέση της υπογραφής του φερομένου ως συντάκτη, είτε με την κατάχρηση της υπογραφής (συμπλήρωση κατά το δοκούν εγγράφου που φέρει μόνον την υπογραφή τρίτου) που να το εμφανίζει ότι καταρτίστηκε από άλλον, ή νόθευση γνησίου εγγράφου, υποκειμενικά δε δόλος που περιλαμβάνει τη γνώση και τη θέληση των πραγματικών περιστατικών που απαρτίζουν την πράξη αυτή και το σκοπό του δράστη να παραπλανήσει με τη χρήση του πλαστού ή νοθευμένου εγγράφου άλλον για γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες, όπως είναι εκείνο **το γεγονός το οποίο είναι σημαντικό για την παραγωγή, διατήρηση, μεταβολή ή απόσβεση δικαιώματος ή έννομης σχέσης.** Ως περιουσιακό όφελος νοείται κάθε βελτίωση της περιουσιακής κατάστασης του δράστη ή άλλου, υπέρ του οποίου ενεργεί, η οποία επέρχεται με την αύξηση της οικονομικής αξίας της περιουσίας του ωφελουμένου ή με την προσπόριση άλλων ωφελημάτων οικονομικού χαρακτήρα ή με την αποφυγή της μείωσης της περιουσίας του με βλάβη άλλου, η οποία και μόνη αρκεί για τη θεμελίωση της πλαστογραφίας σε βαθμό κακουργήματος εάν το όφελος ή η βλάβη υπερβαίνουν τα 25.000.000 δρχ. Αμέσως ζημιούμενος από το έγκλημα της πλαστογραφίας δεν είναι μόνο εκείνος, του οποίου πλαστογραφήθηκε η υπογραφή ή νοθεύθηκε το έγγραφο του οποίου είναι εκδότης, αλλά και όποιος ζημιώνεται αμέσως από τη χρήση του. Για τη θεμελίωση της βαρύτερης μορφής της πράξης και την κατάφαση του κακουργηματικού χαρακτήρα αυτής, **απαιτείται πρόσθετος σκοπός του υπαιτίου να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος με βλάβη τρίτου ή να βλάψει άλλον,** εάν το όφελος ή η βλάβη υπερβαίνουν το ποσό των 25.000.000 δραχμών, ή στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 1608/1955 το ποσό των 50.000.000 δραχμών, **είναι δε αδιάφορο αν ο σκοπός αυτός της περιουσιακής μετάθεσης στην οποία απέβλεψε ο δράστης επιτεύχθηκε ή όχι.** Για τη στοιχειοθέτηση κακουργηματικής πλαστογραφίας δεν είναι αναγκαίο η περιουσιακή μετακίνηση να είναι άμεσα συνδεδεμένη με αυτήν, με την έννοια ότι θα πρέπει να επέρχεται ευθέως και αμέσως δια μόνης της υλικής πράξης της κατάρτισης ή νόθευσης εγγράφου. Αρκεί ότι το όφελος ή η περιουσιακή ζημία έχουν ενταχθεί στον επιδιωκόμενο σκοπό και στο εν γένει με την πλαστογραφία παραπλανητικό σχέδιο του δράστη και με την κατάρτιση του πλαστού εγγράφου διαμορφώνονται οι όροι και προϋποθέσεις για να υπάρξει στη συνέχεια η δυνατότητα έστω και με την παρεμβολή άλλων ενεργειών του δράστη, χρονικώς επομένων της κατάρτισης του πλαστού εγγράφου, να επέλθει το σκοπηθέν όφελος ή η περιουσιακή ζημία. Οι τυχόν επιπρόσθετες και επόμενες ενέργειες του δράστη δεν αναιρούν το πρόσφορο της πλαστογραφίας ή της νόθευσης να επιφέρει το περιουσιακό όφελος ή την περιουσιακή ζημία την οποία επιδιώκει ο δράστης, αφού κατά την έννοια της ερμηνευομένης διατάξεως για τη θεμελίωση του αξιοποίνου ο νόμος απέβλεψε όχι στην αμεσότητα της ενεργείας του δράστη σε σχέση με το αποτέλεσμα της περιουσιακής βλάβης ή του οφέλους, αλλά στην αμεσότητα του κινδύνου τον οποίο ενέχει αυτή καθ' εαυτή η υλική πράξη της πλαστογραφίας έστω και αν πρέπει να ακολουθήσει ενδεχομένως και περαιτέρω ενέργεια αυτού, η οποία ουσιαστικώς ενεργοποιεί τον κίνδυνο της επέλευσης του οφέλους ή της βλάβης. Το αμέσως ανωτέρω είναι πλέον έκδηλο στην κακουργηματική πλαστογραφία του Ν.1608/1950 σε βάρος του Δημοσίου όπου ο νόμος αρκείται στην απειλή και μόνο ζημίας, ανωτέρας των 50 εκατ. δραχμών. Περί των ανωτέρω, τέλος, συνηγορεί και το γεγονός ότι η πλαστογραφία υπό οποιαδήποτε μορφή (κατάρτιση πλαστού ή νόθευση γνησίου εγγράφου) ή διαβάθμιση του αξιοποίνου της, **διαπλάσσεται στον νόμο ως έγκλημα σκοπού** και με αυτήν, δια της συστηματικής εντάξεώς της στο περί τα υπομνήματα κεφάλαιο του Π.Κ, **σκοπείται η ασφάλεια και ακεραιότητα των εγγράφων συναλλαγών και όχι των περιουσιακών δικαίων.** Επειδή στην προκειμένη περίπτωση, με την προσβαλλόμενη 2615/19-12-2005 απόφαση του δικάσαντος κατ' έφεση Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, ο ήδη αναιρεσείων κατηγορούμενος, Χ1, κηρύχθηκε ένοχος για πλαστογραφία μετά χρήσεως κατ' εξακολούθηση σε βάρος του Δημοσίου με τη συνδρομή της επιβαρυντικής περίπτωσης του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 1608/1950 ... Με τις παραδοχές αυτές, το δικάσαν Πενταμελές Εφετείο, ορθώς ερμήνευσε και εφήρμοσε τις ουσιαστικές ποινικές διατάξεις των

άρθρων 216 παρ. 3 του ΠΚ, όπως αντικ. με το άρθρο 1 παρ. 7 εδ. α' του Ν. 2408/1996 σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 1608/1950 ... αφού δέχτηκε ότι με τα υποβληθέντα από τον κατηγορούμενο, ήδη αναιρεσιόντα πλαστά έγγραφα, ικανοποιείτο το σύνολο των απαιτούμενων, για την έγκριση υπαγωγής της επένδυσης στον αναπτυξιακό νόμο 1892/1990, προϋποθέσεων, γεγονός που αυτό καθ' εαυτό, ασχέτως με τις τυχόν μετέπειτα ενέργειες του κατηγορουμένου, **απειλούσε**, αν δεν αποκαλυπτόταν εγκαίρως η πλαστογραφία, **ζημία σε βάρος του ελληνικού δημοσίου**, ύψους 2.294.000.000 δραχμών, όσης και το ύψος της επιχορήγησης της επένδυσης από το Δημόσιο. Επομένως, ο παραπεμφθείς στην Ολομέλεια από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' του ΚΠοινΔ μοναδικός λόγος αναιρέσεως, **με τον οποίο πλήττεται η προσβαλλόμενη απόφαση για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των εφαρμοσθεισών**, ως άνω, ουσιαστικών ποινικών διατάξεων, είναι αβάσιμος και απορριπτός. Συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί η ένδικη αίτηση αναιρέσεως και καταδικασθεί ο αναιρεσιών στα δικαστικά έξοδα (άρθρο 583 Κ.Ποιν.Δ).

ΣυμβΑΠ 1393/2008, ΠοινΧρ 2009, σελ. 523επ. : «Κατά τη διάταξη του άρθρου 216 παρ. 1 ΠΚ όποιος καταρτίζει Κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 14 παρ. 2β' Ν. 2721/1999, αν ο υπαίτιος σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος, βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, αν το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των 73.000 ευρώ.⁴⁰² **Με την ίδια ποινή τιμωρείται και ο υπαίτιος που διαπράττει πλαστογραφία κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των 15.000 ευρώ.**⁴⁰³ Από τη διάταξη αυτή, που αποβλέπει στην προστασία της ασφάλειας και της ακεραιότητας των εγγράφων συναλλαγών, προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της πλαστογραφίας απαιτείται, αντικειμενικώς μεν η απ' αρχής κατάρτιση εγγράφου από τον υπαίτιο, ο οποίος το εμφανίζει ότι καταρτίσθηκε από άλλον ή η νόθευση γνησίου εγγράφου, δηλαδή η αλλοίωση της έννοιας του περιεχομένου του, υποκειμενικώς δε δόλος, που περιλαμβάνει τη γνώση των πραγματικών περιστατικών, τα οποία απαρτίζουν την πράξη και τη θέληση ή αποδοχή να προβεί στην κατάρτιση του πλαστού εγγράφου ή τη νόθευση του γνησίου εγγράφου και, περαιτέρω, σκοπός του υπαιτίου να παραπλανήσει με τη χρήση του πλαστού ή νοθευμένου εγγράφου άλλον, για **γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες, οι οποίες αναφέρονται στην παραγωγή, διατήρηση, μεταβολή, μεταβίβαση ή απόσβεση δικαιώματος ή έννομης σχέσεως ή καταστάσεως, δημόσιας ή ιδιωτικής φύσεως.** Η κατάρτιση πλαστού εγγράφου συντελείται με την εκ μέρους του δράστη έκδοση εγγράφου στο όνομα άλλου, ως εάν είχε από τον άλλον καταρτισθεί και εκδοθεί ή με την κατ' απομίμηση θέση της υπογραφής άλλου σε υπάρχον έγγραφο ή τέλος, με την κατάχρηση της εν λευκώ τεθείσας υπογραφής άλλου. **Αντιθέτως, η νόθευση συνίσταται στην αλλοίωση του περιεχομένου γνησίου κατ' αρχήν εγγράφου, είτε από τρίτο, πλην του εκδότη, πρόσωπο, είτε από τον ίδιο τον εκδότη, όταν δεν έχει πλέον εξουσία μεταβολής της έννοιας του εγγράφου, διότι προέκυψε δικαίωμα τρίτου στη διατήρηση του αρχικού περιεχομένου.** Κάθε μορφή είναι χωριστή και ιδιαίτερη, ανεξαρτήτως του ότι και οι δύο αφορούν έγγραφο. Η αντικειμενική υπόσταση των δύο μορφών δεν ταυτίζεται, τα δε δύο εγκλήματα διακρίνονται κατά τη φύση και το είδος. Η αλλοίωση (νόθευση) διαφοροποιείται από την κατάρτιση, ενόψει του ότι στη νόθευση απαιτείται υλική επέμβαση σε υφιστάμενο ήδη έγγραφο. **Πρόκειται δηλαδή για έγκλημα σωρευτικά μικτό, υπό την έννοια ότι οι πλείονες τρόποι πραγματώσεώς του, ήτοι η κατάρτιση εξυπαρχής πλαστού εγγράφου και η νόθευση γνησίου, δεν μπορούν να εναλλαχθούν μεταξύ τους και κάθε τρόπος συνιστά αυτοτελή μορφή τελέσεως της πράξεως, διακρινόμενη σαφώς από την άλλη. Σε περίπτωση δε συνδρομής και των δύο τρόπων τελέσεως υπόκεινται δύο εγκλήματα, που συρρέουν μεταξύ**

⁴⁰² Σήμερα το ως άνω ποσό αντιστοιχεί στο ποσό των 120.000 ευρώ.

⁴⁰³ Σήμερα το ως άνω ποσό αντιστοιχεί στο ποσό των 30.000 ευρώ.

τους πραγματικά. Εξάλλου από τη διάταξη του άρθρου 98 ΠΚ με σαφήνεια προκύπτει ότι για την ύπαρξη εγκλήματος κατ' εξακολούθηση απαιτείται, μεταξύ άλλων, όπως οι μερικότερες πράξεις είναι όμοιες, κάθε μία δηλαδή να περιέχει τα συστατικά στοιχεία της ίδιας νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος. Η ομοιότητα, κατά την παραπάνω έννοια, καταφάσκειται όταν οι πράξεις είναι "φυσικώς ομοειδείς", δηλαδή συνίστανται στην ίδια υλική συμπεριφορά και όχι απλώς "νομικώς ομοειδείς", δηλαδή όταν αξιολογούνται ως συνιστώσες το ίδιο έγκλημα. **Επομένως, δεν υπάρχει κατ' εξακολούθηση έγκλημα, μεταξύ περισσότερων πράξεων, άλλων μεν καταρτίσεως, άλλων δε νοθεύσεως εγγράφου, διότι πρόκειται για διαφορετικές αντικειμενικές υποστάσεις, και κατ'ακολουθία ομοειδής πραγματική συρροή.** Για τον λόγο μάλιστα αυτό, στην περίπτωση διαπράξεως του εγκλήματος της πλαστογραφίας και με τις δύο μορφές (καταρτίσεως και νοθεύσεως), κάθε μία από τις οποίες τελέσθηκε κατ' εξακολούθηση, προκειμένου να προσδοθεί κακουργηματικός χαρακτήρας στην όλη εγκληματική συμπεριφορά του δράστη, όταν αυτός διαπράττει πλαστογραφίες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια, πρέπει, για την πληρότητα της αιτιολογίας του παραπεμπτικού βουλεύματος, **να προσδιορίζεται ειδικώς ότι το συνολικό όφελος που σκόπευε να προσπορίσει ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των 15.000 ευρώ για κάθε μία χωριστά από τις δύο αυτές μορφές της πλαστογραφίας και όχι για το σύνολο της δραστηριότητάς του, αφού, στην περίπτωση αυτή, είναι δυνατό οι μεν εξακολουθητικές πράξεις της πλαστογραφίας με την μορφή της καταρτίσεως να φέρουν τον χαρακτήρα του πλημμελήματος, αν για αυτές το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία δεν υπερβαίνουν τα 15.000 ευρώ, οι δε εξακολουθητικές πράξεις του ίδιου εγκλήματος, που τελούνται με τη μορφή της νοθεύσεως, να φέρουν τον χαρακτήρα του κακουργήματος, αν για αυτές το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν τα 15.000 ευρώ ή και αντιστρόφως».**

Η πλαστογραφία συρρέει αληθινά κυρίως με την απάτη, την υπεξαίρεση ή την υπεξαίρεση στην υπηρεσία, τη λαθρεμπορία κ.λπ. Τίθεται το εξής ερώτημα ⁴⁰⁴ Η κακουργηματική πλαστογραφία και η κακουργηματική απάτη (άρθρα 216 παρ. 1, 3 και 386 παρ. 1, 3 ΠΚ) συρρέουν αληθινά ; Με βάση την πάγια νομολογία (βλ. ενδεικτικά **ΑΠ 669/2016, www.areiospagos.gr**) συρρέουν αληθινά.⁴⁰⁵ Κατά την άποψή μου ωστόσο η αποδοχή εδώ αληθινής συρροής θα σήμαινε **διπλή αξιολόγηση του ίδιου στοιχείου**, δηλαδή της προσβολής του έννομου αγαθού της περιουσίας, και ειδικότερα θα σήμαινε αξιολόγηση της προσβολής αυτής **που συντελέσθηκε με διακινδύνευση** (βλ. αμέσως παρακάτω, ότι για την κακουργηματική πλαστογραφία δεν απαιτείται κατά τον Άρειο Πάγο να πραγματωθεί ο σκοπός του δράστη να προκαλέσει και να επιτύχει όφελος ή ζημία) και αξιολόγηση της προσβολής αυτής **που συντελέσθηκε με βλάβη μέσω της απάτης**. Και η διακινδύνευση και η βλάβη συνιστούν προσβολές του ίδιου έννομου αγαθού. Εδώ θα πρέπει να γίνει δεκτή **φαινομενική πραγματική συρροή** και να υπερισχύσει με βάση την **αρχή της απορρόφησης** αντί της διάταξης του άρθρου 386 παρ. 3 ΠΚ η διάταξη του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ, η οποία τιμωρεί με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και έτσι αντιμετωπίζει και την απαξία της προσβολής του έννομου αγαθού της ασφάλειας των έγγραφων συναλλαγών ή αποδείξεων ή του υπομνήματος και την απαξία της προσβολής του έννομου αγαθού της περιουσίας, την οποία αποκλειστικά προστατεύει η διάταξη για την απάτη.⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ Για όσα ακολουθούν βλ. Χρ. Σατλάνη, Διάλογος κατ' εξακολούθηση με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, Πειραϊκή Νομολογία 2017, σελ. 196επ., 225επ., 227επ.

⁴⁰⁵ Για το ότι σήμερα στη νομολογία γίνεται πάγια δεκτή η αληθινή συρροή βλ. και Ε. Καμπέρου Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 1413, με αποφάσεις Αρείου Πάγου.

⁴⁰⁶ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 375 υποσημ. 62, 396επ., 401επ., 403 υποσημ. 116, με αναφορά στην **απαγόρευση της διπλής αξιολόγησης** ως λόγο στήριξης φαινομενικής συρροής και στην παλαιότερη νομολογία του Αρείου Πάγου που δεχόταν φαινομενική συρροή. Βλ. περαιτέρω υπέρ αυτής της άποψης και Ν. Μπιτζιλέκη, Η έννοια της κακουργηματικής πλαστογραφίας κατά το άρθρο 216 παρ. 3 ΠΚ, Υπεράσπιση 1992, σελ. 9επ. υποσημ. 16, Χρ. Μυλωνόπουλου, Τα εγκλήματα σχετικά

Στο ίδιο συμπέρασμα περί φαινομενικής συρροής θα πρέπει να καταλήξει κάποιος πολλώ μάλλον, και αν το έγκλημα του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ θεωρηθεί **ως έγκλημα βλάβης** και όχι απλά διακινδύνευσης κατά της περιουσίας. Στο σημείο αυτό αξίζει να δοθεί προσοχή στη φύση του εγκλήματος του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ. Τυποποιείται έγκλημα διακινδύνευσης ή έγκλημα βλάβης ; Το άρθρο 216 ΠΚ ορίζει τα εξής : «1. Όποιος καταρτίζει πλαστό ή νοθεύει έγγραφο **με σκοπό να παραπλανήσει με τη χρήση του άλλον** σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Η χρήση του εγγράφου από αυτόν θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση. 2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος για τον παραπάνω σκοπό εν γνώσει χρησιμοποιεί πλαστό ή νοθευμένο έγγραφο. 3. Αν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων (παρ. 1-2) σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάβει άλλον τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, **εάν το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία** υπερβαίνουν το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ. Με την ίδια ποινή τιμωρείται ο υπαίτιος που διαπράττει πλαστογραφίες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και **το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία** υπερβαίνουν το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ». Από τη συνολική γραμματική διατύπωση της παρ. 3 συνάγεται, ότι για να υφίσταται κακουργηματική πλαστογραφία θα πρέπει κάθε φορά **να έχει επιτευχθεί όφελος ή να έχει προξενηθεί ζημία συνολικά** ύψους άνω των 30.000 ή των 120.000 ευρώ. Αν δεν υφίσταται αυτή η επίτευξη ή αυτή η προξένηση, ή θα έχει τελεσθεί πλημμέλημα ή θα υπάρχει μόνο απόπειρα κακουργηματικής πλαστογραφίας. Ο Νομοθέτης δεν χρησιμοποίησε στο άρθρο 216 παρ. 3 ΠΚ τη διαφορετική (αυστηρή) διατύπωση που έχει το **άρθρο 1 του Ν. 1608/1950 περί αυξήσεως των ποινών που προβλέπονται για τους καταχραστές του Δημοσίου** : «1. Στον ένοχο των αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 216, 218, 235, 236, 237, 242, (256), 258, 372, 375 και 386 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτά στρέφονται κατά του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κατά άλλου νομικού προσώπου από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 263Α του Ποινικού Κώδικα και **το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε** στο Δημόσιο ή στα πιο πάνω νομικά πρόσωπα υπερβαίνει το ποσό των 50.000.000 δραχμών (=150.000 ευρώ κατ' άρθρο 5 περ. 7 Ν 2943/2001 : βλ. ΑΠ 677/2009, ΠοινΧρον 2010, 136, ή www.areiospagos.gr), επιβάλλεται η ποινή της κάθειρξης και, αν συντρέχουν ιδιαζόντως επιβαρυντικές περιστάσεις, ιδίως αν ο ένοχος εξακολούθησε επί μακρό χρόνο την εκτέλεση του εγκλήματος ή το αντικείμενό του είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, επιβάλλεται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης. ...». Ερμηνευτικό επιχείρημα εξάλλου υπέρ του ότι το έγκλημα του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ είναι έγκλημα βλάβης και όχι διακινδύνευσης συνιστά και το ότι και στην κλοπή (άρθρο 372 παρ.1 ΠΚ) συνδυάζεται το υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου (ο σκοπός παράνομης ιδιοποίησης) με τη βλάβη του έννομου αγαθού (αφαίρεση κινητού πράγματος από την κατοχή τρίτου). Ένα επιπλέον ερμηνευτικό επιχείρημα υπέρ του ότι το έγκλημα του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ είναι έγκλημα βλάβης και όχι διακινδύνευσης είναι και το ότι και στην κακουργηματική απάτη υπάρχει παρόμοια διατύπωση με εκείνη του άρθρου 216 παρ. 3 ΠΚ αλλά εκεί υφίσταται και η διατύπωση «προξενηθείσα ζημία», **πράγμα που δείχνει, ότι ο νόμος εννοεί και απαιτεί επίτευξη οφέλους και προξένηση ζημίας αντίστοιχα**. Ορίζει το άρθρο 386 παρ. 3 ΠΚ : «Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών: α) αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και **το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία** υπερβαίνουν το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ ή β) αν **το περιουσιακό όφελος ή η προξενηθείσα ζημία υπερβαίνει συνολικά** το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ». Όμως, ο Άρειος Πάγος πάγια δέχεται, **προφανώς υπερβαίνοντας το σαφές γράμμα και το γλωσσικά δυνατό νόημα του νόμου (!)**,

με τα υπομνήματα, 2005, σελ. 118, Χρ. Μυλωνόπουλου, Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, 2006, σελ. 552, Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2014, σελ. 3223επ., Κων. Ταμβάκη, Το έγκλημα της κακουργηματικής πλαστογραφίας, 2009, σελ. 80 (διπλωματική εργασία στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ αναρτημένη στο διαδίκτυο).

ότι το έγκλημα του άρθρου 216 παρ. 3 εδ. α ΠΚ τελείται, όταν ο υπαίτιος έχει πρόσθετο σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος με βλάβη τρίτου ή να βλάψει άλλον και εάν το όφελος ή η βλάβη υπερβαίνουν το ποσό των 120.000 ευρώ, **ενώ είναι αδιάφορο αν ο σκοπός επιτεύχθηκε ή όχι**».⁴⁰⁷ Μια τέτοια άποψη θα κατέληγε στην εξής **κραυγαλέα και αφόρητη αξιολογική αντινομία**⁴⁰⁸ : Η κατάρτιση πλαστής τραπεζικής επιταγής και η εξαργύρωσή της στην τράπεζα με επιτευχθέν όφελος του δράστη και αντίστοιχη ζημία του θύματος **ύψους μόνον 120.000 ευρώ** θα τιμωρούνταν εκτός από (πλημμεληματική) απάτη με ζημιά ιδιαίτερα μεγάλη (άρθρο 386 παρ. 1 ΠΚ) και ως πλημμέλημα κατά το άρθρο 216 παρ. 1 ΠΚ (η **πλαστογραφία με χρήση** απειλείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και επειδή θα υπήρχει αληθινή κατ' ιδέαν συρροή εγκλημάτων η συνολική ποινή κατ' άρθρο 94 παρ. 2 εδ. α ΠΚ δεν θα μπορούσε να υπερβεί τη φυλάκιση πέντε ετών), ενώ η κατάρτιση πλαστής τραπεζικής επιταγής με σκοπό παράνομου οφέλους και αντίστοιχης ζημίας ύψους 120.001 ευρώ χωρίς να έχει εξαργυρωθεί ακόμα στην τράπεζα θα τιμωρούνταν ως κακούργημα κατά το άρθρο 216 παρ. 3 ΠΚ (κάθειρξη μέχρι δέκα ετών), **όταν μάλιστα θα υπάρχει η δυνατότητα ο δράστης να εκδηλώσει διαφορετική διάθεση μέχρι να μεταβεί (σε 30 ημέρες) στην τράπεζα προς εξαργύρωση και να κάψει ή να καταστρέψει την πλαστή επιταγή, εκούσια αποβάλλοντας εντελώς την αρχική εγκληματική βούληση !!!** Εξάλλου, πώς το δικαστήριο θα βεβαίωνε και θα αιτιολογούσε στην καταδικαστική του απόφαση το ότι πρόκειται για δράστη «που διαπράττει πλαστογραφίες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και **το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία** υπερβαίνουν το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ» (άρθρο 216 παρ. 1, 3 εδ. β ΠΚ), αν δεν έχει πράγματι επιτευχθεί αυτό το όφελος ή δεν έχει πράγματι προξενηθεί αυτή η ζημία; Θα ήταν δυνατό να εικάζει και να υπολογίζει με βεβαιότητα το δικαστήριο, ότι στην περίπτωση της πλαστογράφησης μιας τραπεζικής επιταγής ή και δύο ή και τριών με συνολικό όφελος και αντίστοιχη συνολική ζημία ύψους 5.000 ή και 20.000 μόνο ευρώ **σκόπευε ο δράστης να επαναλάβει την εγκληματική του δραστηριότητα και να τελέσει και άλλα ομοειδή εγκλήματα στο μέλλον με συνολικό όφελος και συνολική ζημία που θα υπερβαίνουν το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ**, όταν μάλιστα ο δράστης θα μπορούσε να ανανήψει, να επανέλθει εκουσίως στη νομιμότητα, αποβάλλοντας κάθε κίνδυνο υποτροπής, και να μην εγκληματήσει ξανά στο μέλλον ;⁴⁰⁹ **Μια τέτοια καταδίκη θα ήταν κήρυξη ενοχής όχι με βεβαιότητα αλλά με**

⁴⁰⁷ Βλ. ενδεικτικά **ΑΠ 1298 / 2006, www.areiospagos.gr** : «Κατά δε την παρ. 3 του ίδιου άρθρου 216 Π.Κ., όπως ισχύει μετά την τροποποίηση με το Ν. 2408/4.6.1996 ..., αν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων (παρ. 1-2) σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, αν το όφελος ή η βλάβη υπερβαίνουν το ποσό των 25.000.000 δραχμών. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει, ότι για τη συγκρότηση του εγκλήματος της πλαστογραφίας απαιτείται αντικειμενικά μεν η κατάρτιση από την αρχή εγγράφου και η χρήση αυτού από τον ίδιο (υπαίτιο), υποκειμενικά δε δόλος που περιλαμβάνει τη γνώση και την θέληση των πραγματικών περιστατικών, που απαρτίζουν την πράξη αυτή και το σκοπό του δράστη να παραπλανήσει με τη χρήση του πλαστού ή νοθευμένου εγγράφου άλλον για γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες, όπως είναι εκείνο το γεγονός το οποίο είναι σημαντικό για την παραγωγή, διατήρηση, μεταβολή ή απόσβεση δικαιώματος ή έννομης σχέσης. Για τη θεμελίωση της βαρύτερης μορφής της πράξης, οπότε η πλαστογραφία τιμωρείται σε βαθμό κακούργηματος απαιτείται πρόσθετος σκοπός του υπαιτίου να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος με βλάβη τρίτου ή να βλάψει άλλον, εάν το όφελος ή η βλάβη υπερβαίνουν το ποσό των 25.000.000 δρχ., **είναι δε αδιάφορο αν ο σκοπός επιτεύχθηκε ή όχι**». Πάγια νομολογία βλ. σε Ε. Καμπέρου – Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2014, σελ. 1405επ.

⁴⁰⁸ Βλ. για τις **αξιολογικές αντινομίες (Wertungswidersprüche)** ως κριτήρια ερμηνείας Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 212-217, Παν. Παπανικολάου, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, 2000, σελ. 173, 183επ.

⁴⁰⁹ Στο πνεύμα αυτό και η **ΑΠ 1082/2016, www.areiospagos.gr** : «Για τη **στοιχειοθέτηση κακούρηματικής πλαστογραφίας** δεν είναι αναγκαίο η περιουσιακή μετακίνηση να είναι άμεσα συνδεδεμένη με αυτήν, με την έννοια ότι θα πρέπει να επέρχεται ευθέως και αμέσως δια μόνης της υλικής πράξεως της καταρτίσεως ή νοθεύσεως εγγράφου. Αρκεί ότι **το όφελος ή η περιουσιακή ζημία έχουν ενταχθεί στον επιδιωκόμενο σκοπό** και στο εν γένει με την πλαστογραφία παραπλανητικό σχέδιο του δράστη και με την κατάρτιση του πλαστού εγγράφου διαμορφώνονται οι όροι και προϋποθέσεις, για να υπάρξει στη συνέχεια η **δυνατότητα (κίνδυνος)**, έστω και με την παρεμβολή άλλων ενεργειών του δράστη, χρονικώς επομένων της καταρτίσεως του πλαστού εγγράφου, **να επέλθει το σκοπηθέν όφελος ή η περιουσιακή ζημία**. Οι τυχόν επιπρόσθετες και επόμενες ενέργειες του δράστη δεν αναιρούν το πρόσφορο της πλαστογραφίας ή της νόθευσης να επιφέρει το περιουσιακό όφελος ή την περιουσιακή ζημία, την οποία επιδιώκει ο δράστης,

πιθανότητα και ως τέτοια θα ήταν από δικαιοκρατική σκοπιά απαράδεκτη και αποδοκιμαστέα ! Εξάλλου, και η συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.)⁴¹⁰ δεν θα επέτρεπε ποτέ στον Νομοθέτη να θεσπίζει και στον Δικαστή να τιμωρεί την πλαστογραφία ως κακούργημα απλά και μόνο επειδή με αυτή τίθεται συγχρόνως σε μια δυνητική διακινδύνευση η περιουσία, η οποία δεν είναι και το υπέρτατο στην ιεραρχία των έννομων αγαθών,

αφού, κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων, για τη θεμελίωση του αξιοποιήσιμου ο νόμος απέβλεψε όχι στην αμεσότητα της ενέργειας του δράστη σε σχέση με το αποτέλεσμα της περιουσιακής βλάβης ή του οφέλους, αλλά στην αμεσότητα του κινδύνου, τον οποίο ενέχει αυτή καθαυτή η υλική πράξη της πλαστογραφίας, **έστω και αν πρέπει να ακολουθήσει ενδεχομένως και περαιτέρω ενέργεια αυτού, η οποία ουσιαστικώς ενεργοποιεί τον κίνδυνο της επελεύσεως του οφέλους ή της βλάβης.** Περί των ανωτέρω, τέλος, συνηγορεί και το γεγονός, ότι η πλαστογραφία, υπό οποιαδήποτε μορφή (κατάρτιση πλαστού ή νόθευση γνήσιου εγγράφου) ή **διαβάθμιση του αξιοποιήσιμου της,** διαπλάσσεται στον νόμο ως **έγκλημα σκοπού** και με αυτήν, δια της συστηματικής εντάξεώς της στο περί τα υπομνήματα κεφάλαιο του Π.Κ., **σκοπείται, όπως προαναφέρθηκε, η ασφάλεια και ακεραιότητα των εγγράφων συναλλαγών και όχι των περιουσιακών δικαίων (Ολ.ΑΠ. 3/2008)**». Απαντώντας βέβαια κανείς σ' αυτό το τελευταίο, θα ισχυρισθεί : Έγκλημα σκοπού είναι και η κλοπή (άρθρο 372 παρ. 1 ΠΚ) αλλά για την τέλεσή της απαιτείται να επέλθει **βλάβη στην ιδιοκτησία άλλου** με την αφαίρεση ξένου κινήτου πράγματος !!! Τα ίδια ισχύουν και με την εκβίαση ή την απάτη, που **προσβάλλουν το έννομο αγαθό της περιουσίας με βλάβη** και στην ποινική ή ειδική ή νομοτυπική τους υπόσταση ή μορφή έχουν ένα υποκειμενικό στοιχείο του αδικού (σκοπός να «αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος»)

⁴¹⁰ Ο Άρειος Πάγος ήδη από μακρό χρόνο λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας κατά την επιβολή και την επιμέτρηση της ποινής : βλ. **ΑΠ 637/2015, www.areiospagos.gr** : «Τέλος, η αρχή της αναλογικότητας αναγνωρίζεται ήδη με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος (όπως το άρθρο αυτό ισχύει από 18.4.2001, μετά την αναθεώρηση από τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων), κατά το οποίο οι κάθε είδους περιορισμοί, που μπορούν, κατά το Σύνταγμα, να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, **και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.** Η παραβίαση της αρχής αυτής πρέπει να ερευνάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση ενόψει και του ύψους της ποινής, που έχει επιβληθεί, ή της μικρής ή μεγάλης απαξίας της αξιοποιήσιμης πράξεως, εφόσον και αυτή αποτελεί ένα από τα κριτήρια, των οποίων η συνεκτίμηση διαμορφώνει τη κρίση του δικαστηρίου για την υπέρβαση ή μη της ως άνω αναλογικότητας (ΟΛΑΠ 14/2001). Στην προκείμενη περίπτωση, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι το Δικαστήριο της ουσίας, κατά την επιμέτρηση της ποινής που επέβαλε στον αναιρεσείοντα - κατηγορούμενο, έλαβε υπόψη τη βαρύτητα του εγκλήματος που διέπραξε και την προσωπικότητά του, για την εκτίμηση δε των στοιχείων τούτων χρησιμοποίησε και τα κριτήρια των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 79 ΠΚ, που ειδικώς μνημονεύει στην απόφαση. Συγκεκριμένα, έλαβε υπόψη, μεταξύ άλλων ... Επιπλέον αιτιολογία και αναφορά περιστατικών δεν ήταν αναγκαία. Ακόμη, η ποινή φυλακίσεως των οκτώ (8) μηνών που επιβλήθηκε, έστω και με την αναγνώριση των ελαφρυντικών, δεν αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας, που καθιερώνεται, κατά τα ανωτέρω, από την ΕΣΔΑ και το Σύνταγμα, δεν είναι, δηλαδή, δυσανάλογη με την πράξη, για την οποία καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος...». Και περαιτέρω **για την αρχή της αναλογικότητας** βλ. και Volker Krey / Robert Esser, *Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 2012, σελ. 6επ. (με αποφάσεις του BVerfG, μεταξύ των οποίων και η BVerfGE 128, 326/372ff. = NJW 2011, 1931/1936f., που σχετίζεται με την επιβολή περιοριστικών της ελευθερίας μέτρων), Χρ. Μυλωνόπουλου, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος I*, 2007, σελ. 13επ., Χρ. Σατλάνη, *Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου*, 1999, σελ. 138επ., Αρ. Χαραλαμπίκη, *Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος II*, 2012, σελ. 11επ., 13, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, «Οι νέες επιβαρυντικές μορφές διακίνησης ναρκωτικών του άρθρου 23Α Ν 3459/2006 - Επίταση της ποινικής καταστολής και αρχή της αναλογικότητας», *Ποινική Δικαιοσύνη* 2009, σελ. 743επ., **ΑΠ 2635/2008, ΑΠ 1054/2008, ΑΠ 727/2010, ΑΠ 96/2010, www.areiospagos.gr** : «Η αρχή της αναλογικότητας αναγνωρίζεται ήδη με το άρθρο 25 παρ. 1 ... Σύμφωνα με την αρχή αυτή οι επιβαλλόμενοι από το νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι α) αναγκαίοι υπό την έννοια ότι δεν υπάρχει άλλος πρόσφορος τρόπος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τη σχετική ρύθμιση σκοπού και β) να τελούν σε αρμόζουσα αναλογία με αυτόν, έτσι ώστε οι επιπτώσεις που προκαλούνται στον θιγόμενο στα δικαιώματά του να μην είναι δυσανάλογα επαχθείς, η σχέση δε μεταξύ μέσου και σκοπού πρέπει να είναι εύλογη, **ώστε να αποτρέπονται υπέρμετρα επαχθείς συνέπειες στον θιγόμενο.** Συνεπώς η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να ερευνάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση **ενόψει και του ύψους της ποινής που έχει επιβληθεί ή της μικρής ή μεγάλης απαξίας της αξιοποιήσιμης πράξεως,** εφόσον και αυτή αποτελεί ένα από τα κριτήρια των οποίων η συνεκτίμηση διαμορφώνει την κρίση του δικαστηρίου για την υπέρβαση ή μη της ως άνω αναλογικότητας (Ολ. Α.Π. 14/2001)». Βλ. ακόμα ΑΠ 1027/2007, Πον.Χρ 2008, 322 : «Ως ιδιαίτερως ελαφρά περίπτωση, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, θεωρείται η παραχάραξη (είτε ως παραποίηση, είτε ως νόθευση, είτε και ως προμήθεια παραποιημένου) νομίσματος ή νομισμάτων **πολύ μικρής αξίας ή σε ασήμαντη ποσότητα, για την οποία η ποινή της καθείρξεως που προβλέπεται στη συνήθη (κακούργηματική) περίπτωση, βρίσκεται σε πλήρη δυσαναλογία προς την πράξη που τελέσθηκε**». Η ως άνω Νομολογία του Αρείου Πάγου είναι αξία επαίνου, επειδή αναγνωρίζει σε σχέση με την επιβολή και την επιμέτρηση ορισμένης ποινής την αξία της αρχής της αναλογικότητας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος και σημαίνει, ότι στο μικρής βαρύτητας άδικο (= προσβολή με βλάβη ή διακινδύνευση ξένων έννομων αγαθών) επιβάλλεται μικρή ποινή, στο μεσαίας βαρύτητας άδικο επιβάλλεται μεσαία ποινή και στο πολύ μεγάλης βαρύτητας άδικο επιβάλλεται πολύ μεγάλη ποινή, ενώ **δεν θα μπορούσε ποτέ να επιβληθεί πολύ μεγάλη ποινή για άδικο μικρής βαρύτητας, όπως είναι και η διακινδύνευση της περιουσίας.**

όταν μάλιστα η συγκεκριμένη διακινδύνευση της ζωής, αυτού του υπέρτατου έννομου αγαθού, τιμωρείται στο άρθρο 306 παρ. 1 ΠΚ ως πλημμέλημα μόνο !!!

Αξίζει να επισημανθεί το ότι η πρακτική του Αρείου Πάγου να μη λαμβάνει αποκλειστικά υπόψη για τη διάγνωση αληθινής ή φαινομενικής συρροής τα προστατευόμενα από τις οικείες ποινικές διατάξεις έννομα αγαθά τον οδηγεί σε εσφαλμένα συμπεράσματα και στην αποδοχή αληθινής συρροής αντί φαινομενικής. Θα αναφέρω εδώ την πρόσφατη απόφαση ΑΠ 37/2017, ΠειρΝομ 2017, σελ. 171, που δέχθηκε τα εξής : «Από τις προαναφερόμενες διατάξεις των άρθρων 18 παρ. 1 και 19 παρ. 1 του Ν 2523/1997 προκύπτει ότι δεν υπάρχει μεταξύ τους σχέση ειδικής προς γενική ή σχέση κυρίας προς επικουρική. Επίσης προκύπτει ότι καμία από τις πράξεις, που τυποποιούνται με αυτές τις διατάξεις, δεν συνιστά στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης ή επιβαρυντική περίσταση ή αναγκαίο μέσο τέλεσης ή αναγκαία συνέπεια της άλλης. Αντίθετα, προκύπτει ότι με τις σχετικές διατάξεις προβλέπονται και τυποποιούνται δύο ανεξάρτητες μεταξύ τους και αυτοτελώς κολάσιμες αξιόποινες πράξεις **για τη διαφύλαξη του ίδιου έννομου αγαθού** (της εξασφάλισης δημοσίων εσόδων με θέσπιση ποινικών κυρώσεων) με διαφορετική, όπως ήδη σημειώθηκε, υποκειμενική και αντικειμενική συγκρότηση η καθεμία από αυτές, **οι οποίες τελούν σε αληθινή συρροή μεταξύ τους κατά την έννοια του άρθρου 94 ΠΚ και επισύρουν τις προβλεπόμενες αυτοτελείς ποινές**. Το δε ενδεχόμενο μερικής ή ολικής ταύτισης κάποιου ή κάποιων μόνο από τα στοιχεία της αντικειμενικής τους υπόστασης δεν αναιρεί την ετερότητα και αυτοτέλεια της νομοτυπικής συγκρότησης και τη διακριτή ποινική κύρωση των αντιστοιχών διαφορετικών εγκληματικών συμπεριφορών του υπαιτίου. **Από αυτά παρέπεται ότι η σχετική απόφαση που εκδίδεται για τη μία από τις παραπάνω αξιόποινες πράξεις δεν δημιουργεί δεδικασμένο ή εκκρεμοδικία για την άλλη, αφού δεν υπάρχει ταύτιση μεταξύ τους**». Πρόκειται για τη συρροή της φοροδιαφυγής αφενός που συντελείται μέσω εικονικών ή πλαστών φορολογικών στοιχείων και αφετέρου της έκδοσης ή αποδοχής εικονικών ή πλαστών φορολογικών στοιχείων, **η οποία είναι σε κάθε περίπτωση φαινομενική, επειδή με αμφοτέρες τις διατάξεις προστατεύεται το ίδιο έννομο αγαθό, δηλαδή η περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου.**⁴¹¹

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να καταγράφουν οι σπουδαστές τα ζητήματα που είναι αμφισβητούμενα ένεκα των διαφορετικών απόψεων που διατυπώνονται στη Νομική Θεωρία και στη Νομολογία των Δικαστηρίων σχετικά με τα εγκλήματα περί τα υπομνήματα.
- Να αναλύουν σε βάθος τις έννοιες της πλαστογραφίας, της πλαστογραφίας πιστοποιητικών, της πλαστογραφίας και κατάχρησης ενσήμων, της ψευδούς βεβαίωσης στην υπηρεσία κ.λπ.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

⁴¹¹ Βλ. Μαργαρίτη/Σατλάνη/Φαρσεδάκη, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία (ΜΕΡΟΣ Β'), Ποινική Δικαιοσύνη 2016, σελ. 113επ., 124, όπου γίνονταν λόγος με βάση την ταυτότητα του προσβαλλόμενου έννομου αγαθού για φαινομενική συρροή εγκλημάτων **παρά τη διατύπωση του νόμου που συνηγορούσε υπέρ της αληθινής συρροής**. Βλ. ακόμα σχετικά με την επελεθούσα νομοθετική μεταρρύθμιση που καθιερώνει πλέον φαινομενική συρροή ορθές παρατηρήσεις Λιάνας Τσάκωνα στις ΑΠ 37/2017, ΠειρΝομ 2017, σελ. 171 και ΑΠ 130/2017, ΠειρΝομ 2017, σελ. 177, που δέχονται πλέον φαινομενική συρροή.

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα της πλαστογραφίας, της πλαστογραφίας πιστοποιητικών, της πλαστογραφίας και κατάχρησης ενσήμων, της ψευδούς βεβαίωσης στην υπηρεσία κ.λπ.

Λέξεις Κλειδιά

πλαστογραφία	πλαστογραφία πιστοποιητικών	πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων
Ψευδής ιατρική πιστοποίηση	Υπεξαγωγή εγγράφου	Υφαρπαγή ψευδούς βεβαίωσης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, υπό τα άρθρα 216επ.

(Εδώ αναλύονται σε βάθος όλα τα εγκλήματα περί τα υπομνήματα, όπως τα εγκλήματα της πλαστογραφίας, της πλαστογραφίας πιστοποιητικών, της πλαστογραφίας και κατάχρησης ενσήμων, της ψευδούς βεβαίωσης στην υπηρεσία κ.λπ.).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 216επ.

(Εδώ αναλύονται επίσης σε βάθος όλα τα εγκλήματα περί τα υπομνήματα, όπως τα εγκλήματα της πλαστογραφίας, της πλαστογραφίας πιστοποιητικών, της πλαστογραφίας και κατάχρησης ενσήμων, της ψευδούς βεβαίωσης στην υπηρεσία κ.λπ.).

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται και ερευνώνται όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της πλαστογραφίας, της πλαστογραφίας πιστοποιητικών, της πλαστογραφίας και κατάχρησης ενσήμων, της ψευδούς βεβαίωσης στην υπηρεσία κ.λπ. και συγχρόνως εξετάζονται και θέματα αληθινής ή φαινομενικής συρροής με άλλα εγκλήματα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Ο Α παρακαλεί και πείθει τον Β να του συντάξει ένα πλαστό έγγραφο (κληρονομητήριο = πιστοποιητικό που εκδίδει ο ειρηνοδίκης μετά από αίτηση του κληρονόμου για το κληρονομικό του δικαίωμα και τη μερίδα που του αναλογεί : **βλ. άρθρο 1956 ΑΚ**), ώστε να φαίνεται, ότι κληρονόμησε μεγάλη ακίνητη περιουσία, και του εξήγησε ότι θέλει να φανεί στη φίλη του πλούσιος, γιατί απείλησε εκείνη, ότι θα τον εγκατέλειπε, αν καταλάβαινε, ότι είναι φτωχός. Στην πραγματικότητα ήθελε και

σκόπευε ο Α να εξαπατήσει τον Γ, να του πουλήσει ακίνητα που δεν είχε και να εισπράξει 300.000 ευρώ. Ποια ποινική ευθύνη έχει ο καθένας από τους δύο;

Άσκηση 1.2

Ο Α συνέταξε πλαστή επιταγή, που φέρεται να εξέδωσε ο Β, αφού αφείρεσε από τον Β το μπλοκ επιταγών του και έθεσε το όνομά του και την υπογραφή του στη θέση του εκδότη. Η επιταγή φέρεται να έχει ποσό 130.000 ευρώ. Κρατάει για δύο μήνες τη συνταχθείσα πλαστή επιταγή στην οικία του και έχει κάποιες ηθικές αναστολές, που τον εμποδίζουν να πάει στην τράπεζα για να εισπράξει το ποσό της πλαστής επιταγής. Τελικά σκίζει και καταστρέφει την επιταγή. Τέλεσε αξιόποινη πράξη;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Εγκλήματα περί την ορθή απονομή της δικαιοσύνης

(12^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν σε βάθος εγκλήματα σχετικά με την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, όπως η ψευδορκία, η ψευδής καταμήνυση, η υπόθαλψη εγκληματία, η απιστία δικηγόρου κ.λπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άρθρο 224 ΠΚ. — **Ψευδορκία**. 1. Όποιος ως διάδικος σε πολιτική δίκη δίνει εν γνώσει του ψευδή όρκο, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. (Όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν 3327/2005.) 2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος, ενώ εξετάζεται ενόρκως ως μάρτυρας ενώπιον αρχής αρμόδιας να ενεργεί ένορκη εξέταση ή αναφέρεται στον όρκο που έχει δώσει, καταθέτει εν γνώσει του ψέματα ή αρνείται ή αποκρύπτει την αλήθεια. 3. Εξομοιώνονται με τον όρκο η διαβεβαίωση των κληρικών στην ιεροσύνη τους, η διαβεβαίωση που επιτρέπει ο νόμος αντί για όρκο στους οπαδούς θρησκευμάτων που δεν επιτρέπουν όρκο, καθώς και κάθε άλλη βεβαίωση που αναπληρώνει τον όρκο, κατά τις διατάξεις της δικονομίας.

Η ψευδορκία είναι έγκλημα τυπικό ή συμπεριφοράς, υπαλλακτικώς ή διαζευκτικώς μικτό και **έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης**, όπως η οπλοφορία, η οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος ή ναρκωτικών ουσιών, οι άσκοποι πυροβολισμοί, οι πράξεις διακίνησης και εμπορίας ναρκωτικών κ.λπ. **Προστατευόμενο έννομο αγαθό** είναι η υποχρέωση καταθέσεως της αλήθειας και η ορθή απονομή της δικαιοσύνης και ειδικότερα η δικαιοδοτική εξουσία, η οποία για να επιτελέσει την αποστολή της χρησιμοποιεί αποδεικτικά μέσα και η οποία κινδυνεύει να παραπλανηθεί από αναληθείς καταθέσεις και να εκδώσει εσφαλμένη απόφαση. Κατ' άλλη άποψη, είναι το δικαστικό υπόμνημα ή το υπόμνημα άλλης αρχής (δικαστική απόφαση, βούλευμα, διάταξη, κλητήριο θέσπισμα, πόρισμα ΕΔΕ, απόφαση εξεταστικής επιτροπής της Βουλής, απόφαση πειθαρχικού συμβουλίου κ.λπ.) που συντάσσεται και κινδυνεύει από την ψευδορκία. Η αναφορά στο δικαστικό ή άλλο υπόμνημα βοηθάει στη διαπίστωση της πραγματικής, αληθινής ή φαινομενικής, συρροής, ως π.χ. όταν ο ψευδομάρτυρας καταθέτει στην προανάκριση και στην ακροαματική διαδικασία). Κατά μια τρίτη άποψη, ωστόσο, προστατευόμενο έννομο αγαθό **είναι η ορθοδικαία κρίση** του δικαστικού, εισαγγελικού ή άλλου κρατικού λειτουργού, **η οποία επίκειται να εξωτερικευθεί** (α) σχετικά με ορισμένη υπόθεση που χρήζει χειρισμού, **πρόκειται να λάβει υπόψη, να αξιολογήσει και να αξιοποιήσει** την ένορκη κατάθεση είτε μόνη της είτε μαζί με άλλα αποδεικτικά μέσα στα πλαίσια μιας ερευνώμενης σύγκρουσης συμφερόντων (β) **και μέλλει να αποτυπωθεί στο δικαστικό ή άλλο υπόμνημα που συντάσσεται** (γ).⁴¹²

Το έγκλημα τελείται, όταν το ψευδές γεγονός που καταθέτει ο διάδικος ή ο μάρτυρας είναι ικανό να παρακωλύσει το δικαστήριο ή άλλη αρχή να διαγνώσει ορθά την αλήθεια και χωρίς πλάνες σχετικά με το αντικείμενο της διαδικασίας. Επομένως, όταν ο μάρτυρας καταθέτει **ψευδή γεγονότα που είναι εντελώς άσχετα** με το αντικείμενο της διαδικασίας ή όταν πρόκειται για ψευδή γεγονότα που περιέχονται σε **συμβολαιογραφική ένορκη βεβαίωση που δεν προβλέπεται από τον νόμο**

⁴¹² Βλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα ..., σελ. 67επ., με περαιτέρω παραπομπές.

ως νόμιμο αποδεικτικό μέσο ή που συντάχθηκε χωρίς νόμιμη κλήτευση του αντιδίκου εκείνου που μεριμνά για την κατάρτιση της ένορκης βεβαίωσης (στις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό μέσο στην πολιτική δίκη κατά κανόνα δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη,⁴¹³ εκτός αν πρόκειται για δίκη ασφαλιστικών μέτρων), επειδή δεν υφίσταται κίνδυνος παραπλάνησης της δικαιοσύνης και έτσι προσβολής του προστατευόμενου έννομου αγαθού, δεν στοιχειοθετείται έγκλημα.

Διάδικος στην πολιτική δίκη θεωρείται ο ενάγων, ο εναγόμενος, ο προσθέτως παρεμβαίνων κ.λπ. (για την εξέταση των διαδίκων στην πολιτική δίκη με όρκο ή χωρίς όρκο βλ. άρθρα 415-420 ΚΠολΔ). Την ιδιότητα του μάρτυρα έχουν και οι λεγόμενοι «πραγματογνώμονες-μάρτυρες» (βλ. άρθρο 209 ΚΠΔ), οι οποίοι αντιλήφθηκαν γεγονότα με βάση τις ειδικές γνώσεις που έχουν. Μάρτυρας θεωρείται επίσης αυτός που προβαίνει σε ψευδή μήνυση ή έγκληση και βεβαιώνει ενόρκως ως αληθές το περιεχόμενό της (ΑΠ 1089/2007, ΠοινΧρ 2008, 326, ΑΠ 2125/2004, ΠοινΧρ 2005, 755, ΑΠ 1161/2003, ΠοινΧρ 2004, 309). Ως αρμόδια αρχή στην παρ. 2 θεωρείται το ποινικό ή αστικό ή διοικητικό δικαστήριο, ο εισαγγελέας, ο ανακριτής, οι προανακριτικοί υπάλληλοι (γενικοί και ειδικοί), ο συμβολαιογράφος, ο πταισματοδίκης, ο εισηγητής δικαστής πολυμελούς πρωτοδικείου, η εξεταστική επιτροπή της Βουλής, ο επιθεωρητής δημόσιας διοίκησης, ο ενεργών Ένορκη Διοικητική Εξέταση (ΕΔΕ) κ.λπ.

Καταθέτει εν γνώσει του ψέματα π.χ. ο μάρτυρας, ο οποίος χωρίς να είναι μπροστά στο γεγονός της ανθρωποκτονίας με πρόθεση καταθέτει ψευδώς, ότι ο κατηγορούμενος αναγκάστηκε να μαχαιρώσει το θύμα σε κατάσταση άμυνας, επειδή εκείνο, έχοντας προδήλως υπέρτερες σωματικές δυνάμεις, άρχισε να τον κτυπάει δυνατά και επρόκειτο να τον αποτελειώσει, **ενώ ήταν απών και δεν αντιλήφθηκε το σκηνικό της ανθρωποκτονίας**. Επίσης, καταθέτει ψευδώς σε πολιτικό δικαστήριο ο μάρτυρας, ο οποίος σε δίκη, στην οποία ο επιστρέψας σε χωριό της Αρκαδίας μετά από 25 χρόνια από τις ΗΠΑ διεκδικούσε με αγωγή τα πατρογονικά χωράφια, ενώ ο γείτονας τα είχε προ πενταετίας μόνο καταλάβει και είχε εγείρει ανταγωγή για την αναγνώριση της κυριότητας λόγω χρησικτησίας κατά τα άρθρα 1045επ. ΑΚ («Εκείνος που έχει στη νομή του για μια εικοσαετία πράγμα κινητό ή ακίνητο, γίνεται κύριος (έκτακτη χρησικτησία)»), καταθέτει εν γνώσει ψευδώς ότι ο γείτονας τα καλλιεργούσε, τα καθάριζε και συνέλεγε τους καρπούς ήδη πριν από 22 χρόνια και ότι ο «αμερικάνος έριξε μαύρη πέτρα πίσω του και δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ για τα χωράφια». Επίσης, καταθέτει ψευδώς σε δίκη για βιασμό ο φίλος του κατηγορουμένου, που καταθέτει εν γνώσει ψευδώς, ότι η φερόμενη ως βιασθείσα τον θερμοπαρακαλούσε να ανεβούν στο δωμάτιο του ξενοδοχείου για να κάνουν έρωτα.⁴¹⁴

Πραγματική φαινομενική συρροή υπάρχει, όταν ο μάρτυρας στα πλαίσια της ίδιας υπόθεσης και της ίδιας κατάθεσης καταθέτει περισσότερα ψευδή γεγονότα, οπότε υφίσταται ένα μόνο έγκλημα (αρχή της συγχώνευσης) : βλ. ΑΠ 1145/1998, ΠοινΧρ 1999, 664, ΑΠ 54/1994, Υπερ 1994, 596. Επειδή η ψευδορκία είναι έγκλημα διαζευκτικώς ή υπαλλακτικώς μικτό, αν τελεσθούν κατάθεση ψευδών, άρνηση αληθών και απόκρυψη - αποσιώπηση αληθών γεγονότων, θα υφίσταται

⁴¹³ Βλ. όμως άρθρο 46 παρ. 4 ΚΠΔ : «Ο εγκαλών μαζί με την έγκληση οφείλει να υποβάλει και τα διαθέσιμα σε αυτόν αποδεικτικά στοιχεία που στηρίζουν και αποδεικνύουν αυτήν. Οι καταθέσεις μαρτύρων υποβάλλονται με τον τύπο της ένορκης βεβαίωσης που έχει δοθεί ενώπιον ειρηνοδίκη ή συμβολαιογράφου, χωρίς κλήση του καθ' ου στρέφεται η έγκληση» (Όπως το άρθρο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 28 παρ. 1 του Ν 4055/2012).

⁴¹⁴ Βλ. και ΑΠ 836/2016, www.areiospagos.gr (Ψευδορκία μάρτυρα, Ηθική αυτοουργία, Ψευδορκία μάρτυρα και από κοινού ηθική αυτοουργία σε αυτήν. Εξέταση ενώπιον Δικαστή αστικού δικαστηρίου με διάδικους του εγκαλούντες σχετικά με τη γνησιότητα διαθήκης. Πλαστότητα διαθήκης. Κατάθεση ψευδώς ότι η διαθέτιδα επικοινωνούσε απόλυτα με το περιβάλλον αν και γνώριζε ότι συνέβαινε το αντίθετο και ουδέποτε του είχε ζητήσει να της μάθει κομπιούτερ, καθώς ήταν υπέργρηρη, αγράμματη απολύτως και παρουσίαζε νοητική υστέρηση από την παιδική της ηλικία).

πραγματική φαινομενική συρροή και ένα μόνο έγκλημα (αρχή της διάζευξης) : ΑΠ 514/1984, ΠοινΧρ 1985, 929. Αληθινή κατ' ιδέαν ή πραγματική συρροή μπορεί να υπάρξει μεταξύ ψευδορκίας μάρτυρα,⁴¹⁵ ψευδούς καταμήνυσης (άρθρο 229 ΠΚ) και συκοφαντικής δυσφήμισης (άρθρα 362, 363 ΠΚ), αναλόγως του αν υφίστανται μια ή περισσότερες πράξεις, του αν δηλαδή τα εγκλήματα πραγματώνονται στον ίδιο χρόνο ή όχι και με μια ή περισσότερες πράξεις: βλ. ΑΠ 909/2008, ΠοινΧρ 2009, 411, ΑΠ 2125/2004, ΠοινΧρ 2005, 755, ΑΠ 735/2009, ΠοινΧρ 2010, 143, ΑΠ 1713/2008, ΠοινΧρ 2009, 654, ΑΠ 116/2010, areiospagos.gr, ΑΠ 306/2010, areiospagos.gr, ΑΠ 550/2010, areiospagos.gr, ΑΠ 613/2010, areiospagos.gr, ΑΠ 962/2010, areiospagos.gr. Σε **κατ' ιδέαν αληθινή συρροή** βρίσκεται η ψευδορκία μάρτυρα με το έγκλημα της υπόθαλψης εγκληματία κατ' άρθρο 231 ΠΚ (βλ. Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 178, 212, με περαιτέρω παραπομπές). **Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά είναι διαφορετικά**: αφενός η ορθοδίκαιη δικαστική ή εισαγγελική κρίση που μέλλει να αποτυπωθεί στο υπόμνημα και αφετέρου η λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα της ποινικής δικαιοσύνης που καλείται να πραγματώσει την ποινική αξίωση της Πολιτείας, δηλαδή να ανακαλύψει τον δράστη εγκλήματος, να επιβάλει ποινή και να μεριμνήσει για την εκτέλεσή της.⁴¹⁶ Στην περίπτωση επίσης που κάποιος ως μάρτυρας κατηγορίας καταθέτει ψευδή γεγονότα στην ανάκριση και τα επαναλαμβάνει στο ακροατήριο στα πλαίσια της αυτής υπόθεσης και της ίδιας ποινικής διαδικασίας υφίσταται **αληθινή πραγματική ομοειδής συρροή (= κατ' εξακολούθηση ψευδορκία)** και όχι φαινομενική συρροή, γιατί προσβάλλονται (τουλάχιστον με διακινδύνευση) **δύο διαφορετικές μονάδες έννομου αγαθού**: τόσο η ορθοδίκαιη κρίση του εισαγγελέα που αποτυπώνεται στο κλητήριο θέσπισμα (υπόμνημα) ή του δικαστικού συμβουλίου που εξέδωσε παραπεμπτικό βούλευμα (υπόμνημα) όσο και η ορθοδίκαιη κρίση του ποινικού δικαστηρίου που αποτυπώνεται στο έγγραφο της απόφασης (υπόμνημα), έστω και αν οι ορθοδίκαιες αυτές κρίσεις ανήκουν ως είδος στο αυτό γένος έννομου αγαθού, δηλαδή στην ορθή απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.⁴¹⁷

Ο κατηγορούμενος και ο πειθαρχικά διωκόμενος δεν μπορούν να εξετασθούν ως μάρτυρες, δηλαδή να εξαναγκασθούν σε κατάθεση, γιατί έχουν το δικαίωμα σιωπής, και δεν δύνανται να καταστούν δράστες ψευδορκίας μάρτυρα, **εκτός αν καταγγέλλουν ψευδώς άλλον ως ένοχο για την αξιόποινη πράξη ή την πειθαρχική παράβαση, οπότε τελούν ψευδή καταμήνυση και συκοφαντική δυσφήμιση** (άρθρα 229, 362, 363 ΠΚ). Η κατάθεση μάρτυρα που δόθηκε στην προκαταρκτική εξέταση, στην αστυνομική ή αυτεπάγγελτη προανάκριση ή στην Ένορκη Διοικητική Εξέταση (ΕΔΕ) ή σε πειθαρχική διαδικασία από τον μεταγενέστερα κατηγορούμενο απαγορεύεται να αξιοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο.⁴¹⁸

Σκοπός/Στόχοι

⁴¹⁵ΑΠ 207/2010, areiospagos.gr: «Και ναι μεν δεν προβλέπεται από το νόμο η κατά την υποβολή της μηνύσεως ή εγκλήσεως ένορκη βεβαίωση του μηνυτή για το αληθές του περιεχομένου της μηνύσεως ή εγκλήσεώς του, πλην όμως, γενόμενη, θεμελιώνει, συντρεχόντων και των λοιπών παραπάνω στοιχείων, το αδίκημα της ψευδορκίας μάρτυρα, αφού τούτο καθόλου δεν διαφέρει από την περίπτωση της ψευδούς μαρτυρικής κατάθεσης».

⁴¹⁶ Βλ. Johannes Wessels / Michael Hettinger, Strafrecht. Besonderer Teil 1, 2012, σελ. 218επ., 225, με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Επιστήμη.

⁴¹⁷ Πρβλ. Λάμπρου Μαργαρίτη, Εγκλήματα περί την απονομή της δικαιοσύνης, 1986, σελ. 17, 27επ., 45επ., 50, 60επ., 72επ., Αλ. Κωστάρα, ΣυστΕρΠοινΚ, άρθρα 224-234 ΠΚ, 1997, άρθρο 224, αριθμ. 127, 146, ΑΠ 890/1985, ΠοινΧρ 1985, σελ. 1001, ΑΠ 217/1987, ΠοινΧρ 1987, σελ. 402, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα ..., σελ. 353, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, σελ. 295, 363, 366.

⁴¹⁸ Βλ. ΟΛΑΠ 1/2004, ΠοινΧρ 2005, 113, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία, Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 500επ., 507επ., με παραπομπές στη Νομολογία.

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να καταγράφουν οι σπουδαστές τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τα εγκλήματα περί την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.
- Να αναλύουν σε βάθος τις έννοιες της ψευδορκίας, της ψευδορκίας πραγματογνώμονα, της ψευδούς καταμήνυσης, της απιστίας δικηγόρου, της υπόθαλψης εγκληματία κ.λπ.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα της ψευδορκίας, της ψευδορκίας πραγματογνώμονα, της ψευδούς καταμήνυσης, της απιστίας δικηγόρου, της υπόθαλψης εγκληματία κ.λπ.

Λέξεις Κλειδιά

Ψευδορκία	ψευδής καταμήνυση	υπόθαλψη εγκληματία
απιστία δικηγόρου	Παρασιώπηση κακούργηματος	Ψευδορκία πραγματογνώμονα
Παραβίαση μυστικότητας δικαστικών συνεδριάσεων		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Βιβλιογραφία μαθήματος :

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, υπό τα άρθρα 224 επ. (εδώ αναλύονται τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της ψευδορκίας, της ψευδορκίας πραγματογνώμονα, της ψευδούς καταμήνυσης, της απιστίας δικηγόρου, της υπόθαλψης εγκληματία κ.λπ.)

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, υπό τα άρθρα 224 επ. (εδώ αναλύονται επίσης τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της ψευδορκίας, της ψευδορκίας πραγματογνώμονα, της ψευδούς καταμήνυσης, της απιστίας δικηγόρου, της υπόθαλψης εγκληματία κ.λπ.)

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται και ερευνώνται όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων της ψευδορκίας, της ψευδορκίας πραγματογνώμονα, της ψευδούς καταμήνυσης, της απιστίας δικηγόρου, της υπόθαλψης εγκληματία κ.λπ. και συγχρόνως εξετάζονται και θέματα αληθινής ή φαινομενικής συρροής με άλλα εγκλήματα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α άσκησε αγωγή εξώσεως κατά του Β ένεκα μη καταβολής τεσσάρων μισθωμάτων. Στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου εξετάσθηκε ως μάρτυρας του Α ο Γ, ο οποίος κατέθεσε ότι τέσσερα μισθώματα δεν είχαν καταβληθεί (αληθές γεγονός) και ότι πρόσφατα εισήλθε στο διαμέρισμα του Β και είδε τους τοίχους να έχουν άσεμνες φωτογραφίες (εν γνώσει του ψευδές γεγονός). Ποια είναι η ποινική ευθύνη του Γ;

Άσκηση 1.2

Ο Α, θέλοντας να κάνει κακό στον γείτονα Β, τοποθετεί στη ντουλάπα της οικίας του ένα σακουλάκι με ηρωίνη ενός κιλού σε χρόνο που ο Β απουσίαζε από την οικία του. Στη συνέχεια τηλεφωνεί ανώνυμα στην αστυνομία και καταγγέλλει ως ύποπτο διακίνησης ναρκωτικών τον Β, ώστε με την έρευνα που θα γίνει στην οικία του να βρεθεί η ηρωίνη, πράγμα που γίνεται, οπότε ασκείται κατά του Β ποινική δίωξη για διακίνηση ναρκωτικών. Στη δίκη αποδεικνύεται, ότι ο Α τοποθέτησε το σακουλάκι με την ηρωίνη. Εκτός της κατοχής ηρωίνης θα μπορούσε ο Α να διωχθεί για άλλο έγκλημα;

Συλλογική εργασία ως απαιτούμενη δραστηριότητα, η οποία βαθμολογείται για κάθε σπουδαστή μέχρι 20% σε σχέση με το 50% που λαμβάνει το σύνολο των εργασιών, αναλόγως του βαθμού συμμετοχής του στην εκπόνηση της εργασίας. Θα πρέπει η εργασία αυτή να περιέχει τουλάχιστον 3.000 έως 6.000 λέξεις αναλόγως του αριθμού των σπουδαστών που συμμετέχουν στη συλλογική εργασία. Το θέμα θα ορίζεται από τον διδάσκοντα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Μεθοδολογία της έρευνας στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο

(13^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν οι μέθοδοι έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής. Ειδικότερα, θα ειπωθούν και θα εκτεθούν όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Όταν αποφασίσει κάποιος να συγγράψει μεταπτυχιακή διατριβή στη Νομική Επιστήμη πρωταρχικά θα πρέπει να σκεφθεί το θέμα του. Βέβαια, όταν πρόκειται για διδακτορική διατριβή, θα πρέπει να εμφανίσει στον Καθηγητή ένα θέμα που θα είχε ενδιαφέρον, επειδή θα μπορούσαν να αναπτυχθούν πρωτότυπα νοήματα, ικανά να συνεισφέρουν στην προαγωγή του οικείου κλάδου δικαίου (γνωστικού αντικειμένου). Το θέμα δεν θα πρέπει να είναι πολύ ευρύ, που θα έχει καλυφθεί με συγγραφές άλλων, οπότε δεν θα είναι δυνατό να πρωτοτυπήσει κάποιος, ούτε και πολύ στενό, οπότε δεν θα είναι δυνατή η ανάπτυξή του στο επιθυμητό μέγεθος. Ανάλογα ισχύουν και για την εκπόνηση μιας διατριβής για την απόκτηση Μάστερ. Εδώ όμως υπάρχουν μικρότερες απαιτήσεις. Για να επιλέξει κανείς θέμα θα πρέπει να έχει γενική και ειδική εποπτεία του οικείου κλάδου δικαίου και να γνωρίζει κυρίως από τα σύγχρονα συγγράμματα και τα άρθρα σε σύγχρονα νομικά περιοδικά ποια θέματα έχουν αναπτυχθεί και σε ποια θέματα υπάρχουν περιθώρια για ανάπτυξη. Πολλές φορές μπορεί να έχουν γραφεί πολλά σε ένα συγκεκριμένο θέμα και παρά ταύτα να εξακολουθεί να υπάρχει περιθώριο για ανάπτυξη και για παρουσίαση νέων απόψεων. Ειδικά, για την Ελλάδα και την Κύπρο, που είναι μικρά κράτη και δεν έχουν αναπτύξει τόσο πολύ τη Νομική Επιστήμη, θα αποτελούν το Αγγλοσασωνικό Δίκαιο (συμπεριλαμβανομένου εδώ και του Δικαίου των ΗΠΑ), το Γαλλικό και το Γερμανικό Δίκαιο πρότυπα που θα μπορούσαν να προσφέρουν πολλά θέματα, θεωρητικές απόψεις, υλικό και νομολογία μέσα από σύγχρονα βιβλία, άρθρα, μελέτες, διατριβές κ.λπ.

Όταν εντοπίσει κάποιος κατά τον παραπάνω τρόπο το προς ανάπτυξη θέμα (και δεν του το έδωσαν έτοιμο) θα έχει συλλάβει σε πολύ γενικές γραμμές τα προς ανάπτυξη ζητήματα. Σε αυτή τη φάση συντάσσει τη Gliederung (= διάρθρωση ή δομή) της διατριβής, η οποία θα εμφανίζει τις ενότητες και υποενότητες προς ανάπτυξη και συγγραφή. Όσο προχωρεί η έρευνα τόσο τίθενται υπόψη του υποψήφιου συγγραφέα νέα θέματα και υποενότητες. Μέχρι και την τελευταία στιγμή οφείλει να ερευνά τις δυνατές πηγές του υλικού της διατριβής. Άλλες φορές τα θέματα αυτά αναπτύσσονται ως ενότητες ή υποενότητες. Άλλες φορές ενδείκνυται η ανάπτυξή τους σε μεγάλες υποσημειώσεις για να μη διαταραχθεί η συνέχεια του κειμένου της διατριβής.

Το υλικό βρίσκουμε από μεγάλα συγγράμματα, άρθρα, μελέτες, διατριβές, δικαστικές αποφάσεις κ.λπ. Από όλα σχηματίζονται φωτοτυπίες ή αποθηκεύονται κομμάτια ή ολόκληρες αποφάσεις σε ηλεκτρονικά αρχεία. Οι φωτοτυπίες ταξινομούνται ανάλογα με τα μέρη (ενότητες και υποενότητες) της διάρθρωσης που είναι προς ανάπτυξη. Αρχίζουμε να συγγράφουμε από την ενότητα, στην οποία έχουμε συλλέξει το καλύτερο υλικό, και όχι απαραίτητα από την πρώτη ενότητα. Αν δεν σχηματισθούν φωτοτυπίες, σημειώνουμε σε κάρτες το περιεχόμενο που έχει βρεθεί και τον τόπο (βιβλίο κ.λπ.), όπου βρίσκεται. Μελετάμε τις φωτοτυπίες, τα ηλεκτρονικά αρχεία και τις κάρτες και συγγράφουμε τη σχετική ενότητα. Τα σύγχρονα βιβλία καταγράφονται σε καταλόγους εκδοτικών νομικών οίκων, που εκδίδονται κατ' έτος. Υπάρχουν και τα νομικά, μηνιαία ή τριμηνιαία, περιοδικά για κάθε κλάδο δικαίου. Η έρευνα του υλικού επεκτείνεται και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών αλλά και στις ιστοσελίδες του κάθε δικαστηρίου, όπου δημοσιεύονται αποφάσεις δικαστηρίων (του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Αρείου Πάγου, του Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου ή άλλων εθνικών δικαστηρίων κ.λπ.).

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής θα πρέπει να αναφέρονται οι απόψεις όλων των θεωρητικών του δικαίου και βεβαίως οι λύσεις που έχει δώσει η νομολογία μέσα από δικαστικές αποφάσεις. Αποσιώπηση αποφάσεων των Δικαστηρίων ή απόψεων της Νομικής Θεωρίας και μη σχολιασμός τους θα σημαίνει επιστημονική απάτη και σίγουρα όχι αντικειμενικότητα κατά την έρευνα και τη συγγραφή. Ανατροπή αντίθετων λύσεων και απόψεων σε σχέση με αυτές που υιοθετούνται στη διατριβή επιβάλλεται να γίνει με νομικά επιχειρήματα που θα είναι πειστικά. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί: οι αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστηρίων υπερισχύουν των αποφάσεων κατώτερων Δικαστηρίων. Οι απόψεις καθηγητών Πανεπιστημίων κατά κανόνα έχουν βαρύνουσα σημασία. Ωστόσο μπορεί κανείς να βρει την ορθή άποψη ακόμα και σε ένα διδάκτορα, εφόσον αυτός είναι ειδήμων στο αναπτυσσόμενο νομικό ζήτημα και πείθει τον αναγνώστη με πραγματικά και νομικά επιχειρήματα. Στη συνέχεια ο υποψήφιος συγγραφέας αναφέρει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε άποψης και επιλέγει την ορθή ή μπορεί να παρουσιάσει τις δικές του απόψεις ως ορθές.

Οι υποσημειώσεις παίζουν τον εξής ρόλο : Χρησιμοποιούνται για τις παραπομπές (πρέπει να αναφέρει ο συγγραφέας πού βρήκε το συγκεκριμένο κομμάτι που γράφει και να μην το εμφανίζει ως δικό του), για την επεξήγηση εννοιών του κειμένου, για την ανάπτυξη μιας μικρής ενότητας ώστε να μη χαθεί η συνέχεια του κειμένου, για την αναφορά σε αποσπάσματα έργων συγγραφέων (που τοποθετούνται σε εισαγωγικά : «») ή δικαστικών αποφάσεων κ.λπ. Με άλλα λόγια, οι υποσημειώσεις χρησιμεύουν για να αποκαλύπτουμε τις πηγές του υλικού μας. Σε κάθε κομμάτι, σε κάθε σελίδα, σε κάθε παράγραφο, σε κάθε ξεχωριστή άποψη θα πρέπει να αναφέρουμε πού το βρήκαμε, δηλαδή ποιος το έχει γράψει ή ποιοι το υποστηρίζουν. Συγχρόνως θα πρέπει να αναφέρουμε εάν πρόκειται για κρατούσα ή μη κρατούσα άποψη στη νομική θεωρία και νομολογία (π.χ. μπορεί να υπάρχει συμφωνία μεταξύ τριών καθηγητών Πανεπιστημίων και μεταξύ τριών αποφάσεων Ανωτάτων Δικαστηρίων, ενώ οι λοιποί δεν έχουν εκφραστεί σχετικώς). Εάν ο υποψήφιος συγγραφέας δεν παραπέμπει σε κανένα, οι απόψεις του είναι αυθαίρετες, μη πειστικές και μη υπολογίσιμες. Εξάλλου όταν κάποιος αναφέρει ολόκληρο κομμάτι από ξένη συγγραφή, οφείλει να παραπέμπει, αλλιώς διαπράττει κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας (λογοκλοπή). Αντίθετα, μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει από μια διδακτορική διατριβή δέκα ολόκληρα κομμάτια και αφού παραπέμπει σε οικείες σελίδες, δεν θα έχει κανένα πρόβλημα. Εάν όμως χρησιμοποιήσει σε ένα ή περισσότερα κομμάτια αυτούσιες τις λέξεις, τότε οφείλει να θέσει το σχετικό κομμάτι σε εισαγωγικά. Στην υποσημείωση μπορεί ο διδάκτορας ή και κάθε συγγραφέας να συμπεριλάβει μια διάταξη νόμου ή εμπλουτισμένη επεξήγηση των όσων γράφονται στο κείμενο ή να συμπεριλάβει περισσότερα επιχειρήματα κ.λπ., ώστε να μην διαταράσσεται η συνέχεια των σκέψεων στο κείμενο της διατριβής.

Η διατύπωση του κειμένου θα πρέπει να είναι κατανοητή και όχι ασαφής ή αντιφατική και με εύηχες και όμορφες λέξεις. Η διατύπωση απόψεων δεν γίνεται δογματικά και με τρόπο που περιφρονεί τις απόψεις των άλλων αλλά με την επισήμανση «κατά την άποψή μου ισχύει αυτό ή αυτό είναι το λογικό και ορθό». Η διατύπωση ορθών απόψεων προϋποθέτει πολύ καλή γνώση της Μεθοδολογίας του Δικαίου, στην οποία διδάσκονται οι βαθμίδες, οι μορφές, οι μέθοδοι και τα κριτήρια ερμηνείας του δικαίου (βλ. **Χρήστου Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη. Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις, σελ. 326, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2018**).

Η διατριβή θα πρέπει να έχει τίτλο, περιεχόμενα, εισαγωγή, κεφάλαια, ενότητες, υποενότητες, επίλογο και συμπεράσματα, καθώς και βιβλιογραφία. Συνήθως, για το περιεχόμενο μιας μεταπτυχιακής διατριβής οι υποψήφιοι συγγραφείς βλέπουν άλλες διατριβές ή άρθρα, τουλάχιστον 20, πριν αρχίσουν να συγγράφουν, οπότε αντιλαμβάνονται και το ύφος συγγραφής και τη μορφή των παραπομπών και έτσι αυτοδιδάσκονται.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να κατανοήσουν οι σπουδαστές τη διαδικασία έρευνας και συγγραφής μιας μεταπτυχιακής διατριβής.
- Να γνωρίσουν τον τρόπο και τις μεθόδους έρευνας και αναζήτησης του υλικού και συγγραφής μιας μεταπτυχιακής διατριβής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να είναι γνώστες και ικανοί να βρίσκουν το θέμα της μεταπτυχιακής διατριβής τους, να αναζητούν και να συλλέγουν ορθόδοξα το υλικό της διατριβής και να συγγράφουν με τον προσήκοντα τρόπο τη διατριβή τους.

Λέξεις Κλειδιά

Μεθοδολογία της έρευνας	Αναζήτηση και εύρεση των πηγών του υλικού της διατριβής	Βαθμίδες, κριτήρια και μέθοδοι ερμηνείας του δικαίου
Συγγραφή διατριβής	Περιεχόμενα διατριβής	Υποσημειώσεις διατριβής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου, Πειραϊκή Νομολογία (τεύχος 1/2016, σελ. 1επ.).

Συμπληρωματικό υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Περιστάσεις – κριτήρια για την επιμέτρηση της ποινής και αναιρετικός έλεγχος (υπό το πρίσμα κυρίως της Νομολογίας του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου), Ποινική Δικαιοσύνη 2018, σελ. 243-269.

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν οι μέθοδοι έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής. Ειδικότερα, θα ειπωθούν και θα εκτεθούν όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ποιος είναι ο ρόλος των υποσημειώσεων σε μια μεταπτυχιακή διατριβή ;

Άσκηση 1.2

Πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά τη συγγραφή της διατριβής η άποψη ενός θεωρητικού του δικαίου ή και της νομολογίας, η οποία είναι αντίθετη με την υιοθετούμενη στη διατριβή άποψη ;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες.

ΤΕΛΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

14^η Εβδομάδα

Συνοπτική περιγραφή

Η τελική εξέταση είναι γραπτή, χωρίς σημειώσεις ή άλλα βοηθήματα και γίνεται επί τη βάσει θεωρητικών θεμάτων

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 40 ώρες.

Απαντήσεις στις ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 1ης εβδομάδας : α) Βασικά, η Α ως εντολοδόχος διαχειρίστρια ξένης περιουσίας διέπραξε απιστία σε βαθμό κακουργήματος, που τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών (άρθρο 390 ΠΚ). Συγχρόνως όμως διέπραξε και υπεξαίρεση σε βαθμό κακουργήματος, που τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών (άρθρο 375 παρ. 1α, 2α ΠΚ), επειδή ιδιοποιήθηκε παράνομα ξένα κινητά πράγματα, ενσωματώσασα αυτά στην ιδιοκτησία-περιουσία της, και συγκεκριμένα τα χρήματα του τραπεζικού λογαριασμού του Β, τα οποία περιήλθαν στην κατοχή της δυνάμει του δοθέντος πληρεξουσίου. Πρόκειται για υπεξαίρεση αντικειμένων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας που τα είχε ο παθών εμπιστευθεί στον υπαίτιο λόγω της ιδιότητάς του ως εντολοδόχου διαχειριστή ξένης περιουσίας. Επειδή όμως πρόκειται για το ίδιο έννομο αγαθό, δηλαδή για την ιδιοκτησία που είναι στοιχείο της περιουσίας του Β, υφίσταται κατ' ιδέαν φαινομενική συρροή εγκλημάτων, στην οποία υπερισχύει με βάση την αρχή της απορρόφησης η υπεξαίρεση, αφού η πράξη της Α εκτός από την πρόκληση ζημίας στην ξένη περιουσία ενέχει και το στοιχείο της παράνομης ιδιοποίησης, που δεν είναι αναγκαίο για την απιστία αλλά απαραίτητο στοιχείο για την υπεξαίρεση. β) Στην περίπτωση, κατά την οποία η Α ανέλαβε τα χρήματα, αφού το πληρεξούσιο έπαυσε να ισχύει, θα ευθύνεται όχι για απιστία, η οποία προϋποθέτει την ιδιότητα διαχειριστή ξένης περιουσίας, που απώλεσε η Α, αλλά για (τριγωνική) απάτη με ζημία ιδιαίτερα μεγάλη, αφού εξαπάτησε τον υπάλληλο της τράπεζας (άρθρο 386 παρ. 1 ΠΚ: φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών), παραλείποντας να του γνωρίσει τη λήξη της πληρεξουσιότητας και διαχείρισης του τραπεζικού λογαριασμού, αν και είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση προς τούτο με βάση την αρχή της καλής πίστης, η οποία διέπει γενικώς τις ενοχικές σχέσεις ακόμα και αυτές που έπαυσαν υφιστάμενες (απάτη με αθέμιτη παρασιώπηση αληθινών γεγονότων), και συγχρόνως για υπεξαίρεση αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, η οποία τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και απορροφάται από την απάτη (πραγματική φαινομενική συρροή εγκλημάτων). Κακουργηματική υπεξαίρεση δεν υφίσταται εδώ, γιατί ναι μεν η Α εξακολουθούσε να έχει την κατοχή πάνω στον τραπεζικό λογαριασμό με την απλή επίδειξη του πληρεξουσίου στον τραπεζικό υπάλληλο αλλά έπαυσε πλέον να έχει την ιδιότητα του διαχειριστή ξένης περιουσίας. γ) Αν όμως το αναληφθέν μετά την ανάκληση του πληρεξουσίου ποσό θα ήταν πάνω από 120.000 ευρώ θα είχε τελεσθεί από την Α απάτη με περιουσιακό όφελος άνω των 120.000 ευρώ (άρθρο 386 παρ. 1, 3 β ΠΚ) και υπεξαίρεση αντικειμένων συνολικής αξίας άνω των 120.000 ευρώ (άρθρο 375 παρ. 1 α, β ΠΚ). Αμφότερα τα εγκλήματα τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Η πραγματική συρροή εγκλημάτων είναι ωστόσο φαινομενική ένεκα της ταυτότητας των προσβαλλόμενων έννομων αγαθών (ιδιοκτησία-περιουσία). Υπερισχύει η υπεξαίρεση με βάση την αρχή της απορρόφησης, δεδομένου ότι η απάτη είναι το μέσον για την τέλεση της υπεξαίρεσης. Μπορεί όμως να υποστηριχθεί και η άποψη ότι επικρατεί η απάτη, δεδομένου ότι με την υπεξαίρεση η Α απλώς

αξιοποιεί και εκμεταλλεύεται τα προϊόντα της απάτης⁴¹⁹ δ) Αν όμως η Α αναλάμβανε οποτεδήποτε 50.000 ευρώ και είχε αποδεδειγμένα αξίωση για καταβολή δεδουλευμένων αποδοχών ύψους τουλάχιστον 50.000 ευρώ, τότε απάτη και υπεξαίρεση δεν θα μπορούσε να τελεσθεί, επειδή λείπει το στοιχείο του παράνομου περιουσιακού οφέλους και της παράνομης ιδιοποίησης, δεδομένου ότι υφίσταται οικονομική (αστική) αξίωση της Α αναγνωριζόμενη από την έννομη τάξη. Για τον ίδιο λόγο δεν θα είχε τελεσθεί απιστία, γιατί να μην αναφέρεται στο άρθρο 390 ΠΚ το στοιχείο του παρανόμου της ζημίας αλλά τούτο είναι αυτονόητο με βάση μια λογική ερμηνεία. Ασφαλώς, δεν τελεί απιστία ο ταμίας και διαχειριστής εταιρίας, ο οποίος μειώνει την περιουσία αυτής (προκαλεί επομένως ζημία σ' αυτήν), καταβάλλοντας τις δεδουλευμένες αποδοχές στα τέλη του μήνα στους υπαλλήλους που απασχολεί η εταιρία, έστω και αν έλαβε αντίθετη εντολή από τον κύριο της εταιρίας, ενόψει του ότι η πράξη καταβολής των δεδουλευμένων αποδοχών εντάσσεται στα καθήκοντά του δυνάμει της σύμβασης και του νόμου.⁴²⁰ Ωστόσο, στην περίπτωση της Α θα μπορούσε να της καταλογισθεί αυτοδικία (άρθρο 331 ΠΚ),⁴²¹ επειδή άσκησε αξίωση σχετική με δικαίωμα που πραγματικά είχε αυθαίρετα, δηλαδή κατά παράλειψη της δικαστικής οδού. Θα ήταν όμως δυνατή η απαλλαγή της ένεκα τυχόν συγγνωστής νομικής πλάνης (άρθρο 31 παρ. 2 ΠΚ).⁴²²

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 1ης εβδομάδας :

Εγείρεται το ερώτημα:⁴²³ «Έχουν άραγε ευθύνη οι ειδικευόμενοι ιατροί; Το ζήτημα δεν έχει τύχει συστηματικού χειρισμού στη νομολογία και στην επιστήμη, ενώ συνήθως αντιμετωπίζονται επιεικώς οι ειδικευόμενοι ιατροί (βλ. εισαγγελική πρόταση Μπέσσα που έγινε δεκτή στο βούλευμα υπ' αριθμ. 119/1985 ΣυμβΠλημΒόλ, ΠοινΧρ 1985, 738 επ., εισαγγελική πρόταση Παπαγεωργίου στο βούλευμα υπ' αριθμ. 2/1998 ΣυμβΠλημΚαβ, Αρμ 1998, 219 επ., όπου όμως ο ειδικευόμενος ιατρός παραπέμφθηκε από το Συμβούλιο με τον ειδικό ιατρό για ανθρωποκτονία από

⁴¹⁹Πρβλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 286επ., 292επ., 304επ., 313επ.

⁴²⁰ Μάλιστα, κινδυνεύει ο ταμίας και διαχειριστής της εταιρίας, αν δεν τις καταβάλει, να διωχθεί ποινικά με βάση τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου μόνου του Α.Ν. 690/45, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 8 του Ν.2336/95, σύμφωνα με την οποία: « 1. **Κάθε εργοδότης ή διευθυντής ή επιτετραμμένος ή με οποιονδήποτε τίτλο εκπρόσωπος** οποιασδήποτε επιχείρησης, εκμετάλλευσης ή εργασίας, οποίος δεν καταβάλλει **εμπρόθεσμα** στους απασχολούμενους σε αυτόν τις οφειλόμενες συνεπεία της σύμβασης ή της σχέσης εργασίας πάσης φύσεως αποδοχές, που καθορίζονται είτε από τη σύμβαση εργασίας είτε από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας είτε από αποφάσεις διαιτησίας είτε από το νόμο ή έθιμο είτε σύμφωνα με το άρθρο 10 του ν. 3198/1955, συνεπεία της θέσεως των εργαζομένων σε κατάσταση διαθεσιμότητας, τιμωρείται κατόπιν μηνύσεως των ενδιαφερομένων ή των οργάνων του Υπουργείου Εργασίας ή των οργάνων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης που είναι εντεταλμένα για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας ή της οικείας Αστυνομικής Αρχής ή της οικείας επαγγελματικής οργάνωσης των εργαζομένων, **με φυλάκιση μέχρι έξι (6) μήνες και χρηματική ποινή**, της οποίας το ποσό ...» (βλ. σχετικά ΑΠ 506/2012, www.areiospagos.gr, σε Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 475επ.). Συνεπώς, εκπληρώνει ο ταμίας και διαχειριστής της εταιρίας καθήκον που επιβάλλεται από τον νόμο, οπότε αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της πράξης του (άρθρο 20 ΠΚ), **ώστε δεν είναι δυνατό να γίνεται λόγος για πρόκληση παράνομης ζημίας.**

⁴²¹ Βλ. σχετικά με την έννοια του «**παρανόμου**» και του «**νομίμου**» ως στοιχείου της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 169επ., 172επ., με περαιτέρω παραπομπές, όπου αναφέρεται και η περίπτωση της αυτοδικίας με αναφορά σε άποψη του Νικ. Ανδρουλάκη.

⁴²² **Βλ. Χρ. Σατλάνη**, Συγγνωστή νομική πλάνη και αξιόπιστη πληροφόρηση για αμφισβητούμενα και δυσεπίλυτα ζητήματα δικαίου, Πειραϊκή Νομολογία, τεύχος 1/2016, σελ. 1επ.

⁴²³ Τα όσα ακολουθούν στη συνέχεια διαλαμβάνονται επακριβώς στην εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη που έγινε δεκτή στο βούλευμα με αριθμό 19/2001 ΣυμβΠλημΣάμου, Ποινική Δικαιοσύνη 2001, σελ. 114επ.

αμέλεια). Η άποψή μου είναι ότι οι ειδικευόμενοι ιατροί (όπως και οι ιατροί που πρωτοδιορίζονται ως αγροτικοί για 15 μήνες) δεν πρέπει να απαλλάσσονται πάντοτε από την ευθύνη σε περίπτωση θανάτου ή σωματικής βλάβης από αμέλεια, γιατί άλλωστε η απαλλαγή τους θα ερχόταν σε αντίθεση με το γεγονός ότι αμείβονται (ένεκα και των εφημεριών) για όσο χρόνο διαρκεί η ειδικευση (5-6 έτη), όπως οι νεοδιοριζόμενοι πρωτοδίκες. **Έτσι, θα ευθύνεται ο ειδικευόμενος ιατρός κυρίως, όταν παρέλειψε να ειδοποιήσει έγκαιρα τον εφημερεύοντα ειδικό ιατρό, μολοντί μπορούσε να τον βρει και να τον ειδοποιήσει, όταν ανέλαβε μόνος του τη διεξαγωγή διαγνωστικού ή θεραπευτικού εγχειρήματος και δεν παρέπεμψε το περιστατικό σε ειδικό ιατρό («αμέλεια του αναλαμβάνειν»), όταν παρέλειψε να παράσχει τις πρώτες βοήθειες με βάση τις γνώσεις της γενικής ιατρικής που αποκτώνται στο Πανεπιστήμιο ή να προβεί σε ενέργειες που δεν προϋποθέτουν ειδικές γνώσεις ή όταν έπραξε κατά παράβαση υποδείξεων και εντολών του ειδικού ιατρού.** Ωστόσο, θεωρώ ότι στον ειδικευόμενο ιατρό δεν πρέπει να καταλογισθεί αντικειμενικά το αξιόποιο αποτέλεσμα, όταν παρίσταται και αντιμετωπίζει με βάση τις ειδικές του γνώσεις το ιατρικό περιστατικό ειδικός ιατρός (ιατρός που έχει λάβει ειδικότητα) που υπηρετεί σε νοσοκομείο με τον βαθμό του διευθυντή, του αναπληρωτή διευθυντή, του επιμελητή Α ή του επιμελητή Β ή όταν ανέλαβαν να αντιμετωπίσουν το περιστατικό οι αρμόδιοι σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του νοσοκομείου, **επειδή τότε το ιστορικό συμβάν έχει υπαχθεί στον τομέα ευθύνης του ειδικού ιατρού ή των αρμόδιων ιατρών**, εκτός βέβαια αν αυτοί ολοφάνερα παραβαίνουν τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και τούτο υποπίπτει στην αντίληψη του ειδικευόμενου, οπότε ο ειδικευόμενος θα υποχρεούται με την παρέμβασή του να ενεργήσει ό,τι επιτάσσει το καθήκον ιατρικής μέριμνας και επιμέλειας. Προς επίρρωση των παραπάνω απόψεων κρίνω σκόπιμο να ενσωματώσω στην πρότασή μου τα παρακάτω που γράφτηκαν σε σχέση με την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση του ιατρού για παροχή βοήθειας στον ασθενή: “Για να υπάρξει όμως ευθύνη του ιατρού για τη μη παροχή βοήθειας, πρέπει να συντρέχουν και άλλες προϋποθέσεις. **Η πρώτη είναι να εμπίπτει η πάθηση στον χώρο της ειδικότητας του ιατρού.** Εάν αυτό δεν συμβαίνει, ο ιατρός δεν απαλλάσσεται άνευ ετέρου από τις υποχρεώσεις του, αλλά πρέπει αφενός μεν να προβεί στις πρώτες απαραίτητες ενέργειες (διάγνωση, πρώτες βοήθειες), αφετέρου δε να φροντίσει για την παραπομπή του ασθενούς σε ιατρό της κατάλληλης ειδικότητας. Η δεύτερη είναι να έχει απευθυνθεί ο ασθενής στον συγκεκριμένο ιατρό. Εάν έχει αποταθεί σε υγειονομικό φορέα (κλινική, νοσοκομείο κ.λπ.), η υποχρέωση του ιατρού θεμελιώνεται μόνο εφόσον αυτός είναι αρμόδιος να αναλάβει την θεραπεία του συγκεκριμένου ασθενούς σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του φορέα” (έτσι Αρ. Χαραλαμπάκης, Ιατρική ευθύνη και δεοντολογία, Υπεράσπιση 1993, σελ. 516)».⁴²⁴

⁴²⁴ Με τις ως άνω απόψεις συμφωνεί πλήρως και ο Αρ. Χαραλαμπάκης, Ιατρική ευθύνη. Νομικές και δεοντολογικές παράμετροι, 2016, σελ. 342επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. Ο Συγγραφέας **τονίζει την ευθύνη** του ειδικευόμενου ιατρού στην περίπτωση, κατά την οποία για τη διάγνωση της νόσου ή τη θεραπευτική επέμβαση στον ασθενή αρκούν οι γνώσεις της ιατρικής επιστήμης χωρίς να απαιτούνται επιπλέον η γνώση και η εμπειρία του ειδικού ιατρού, **την υποχρέωση** του ειδικευόμενου ιατρού να ειδοποιήσει, να ενημερώσει και να πληροφορήσει σχετικά τον εφημερεύοντα ή επιβλέποντα ειδικό ιατρό και να μην αναλάβει μόνος του την αντιμετώπιση του περιστατικού **και την υποχρέωσή του** να παράσχει πρώτες βοήθειες και να ενεργήσει τις στοιχειώδεις ιατρικές πράξεις που δεν απαιτούν εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία (μεταξύ αυτών και διαγνωστικές εξετάσεις), ενώ αποδέχεται, ότι η ποινική ευθύνη του ειδικευόμενου ιατρού παύει, όταν πλέον το συμβάν έχει υπαχθεί σε ξένο τομέα ευθύνης και συγκεκριμένα στον τομέα ευθύνης του ειδικού ιατρού ή άλλων αρμόδιων ιατρών.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 2ης εβδομάδας :

Για την πλήρωση της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος της αντίστασης απαιτείται η πράξη της αρχής ή του υπαλλήλου να είναι νόμιμη (βλ. π.χ. για τη νομιμότητα της σύλληψης άρθρο 6 Συντάγματος και άρθρα 275επ. ΚΠΔ και για τη νομιμότητα της χρήσης βίας άρθρα 278 ΚΠΔ και 930 ΚΠολΔ), δηλαδή απολύτως σύμφωνη με την έννομη τάξη υπό την έννοια ότι βρίσκεται μέσα στον κύκλο της καθ' ύλην αρμοδιότητας της αρχής ή του υπαλλήλου και ασκείται σύμφωνα με τους προβλεπόμενους τύπους και τις από τον νόμο οριζόμενες προϋποθέσεις. **Η ουσιαστική ορθότητα της πράξης επέμβασης** (materielle Richtigkeit des Eingriffs) στη σφαίρα ελευθερίας του πολίτη δεν είναι απαραίτητη. Αρκεί η **τυπική νομιμότητα** (formale Rechtmäßigkeit). Έτσι, αν πρόκειται για εσφαλμένη δικαστική απόφαση, ο δικαστικός επιμελητής θα δικαιούται, εφόσον τηρήσει τους προβλεπόμενους από τον ΚΠολΔ τύπους, να την εκτελέσει. Ο ιδιώτης όμως κατά του οποίου στρέφεται η απόφαση αυτή και η αναγκαστική εκτέλεση δικαιούται μόνο να ασκήσει τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα αλλά δεν δικαιούται να προβάλει αντίσταση.⁴²⁵ Μάλιστα το στοιχείο αυτό της νομιμότητας ισχύει ως **γενική αρχή δικαίου** για όλα τα εγκλήματα κατά της πολιτειακής εξουσίας, έστω και αν δεν αναφέρεται σε κάποια διάταξη, έτσι ώστε ποτέ δεν προστατεύεται η παράνομη υπηρεσιακή πράξη και ποτέ δεν υφίσταται έγκλημα, όταν η υπηρεσιακή πράξη είναι παράνομη (βλ. π.χ. άρθρα 172, 173, 177, 178 ΠΚ).⁴²⁶ **Η νομιμότητα της υπηρεσιακής πράξης αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και συνεπώς θα πρέπει να καλύπτεται από δόλο.** Έτσι, αν ο δράστης έχει σπουδαίους λόγους να νομίζει, ότι η πράξη του υπαλλήλου είναι παράνομη και ότι δεν είναι άξια σεβασμού, θα υφίσταται **πραγματική πλάνη**, η οποία αποκλείει τον δόλο (δικαιολογημένη άγνοια της νομιμότητας της πράξης).⁴²⁷

Για να στοιχειοθετείται το έγκλημα της αντίστασης, θα πρέπει η ενεργούμενη πράξη από την αρχή ή τον υπάλληλο **να είναι νόμιμη**. Για παράδειγμα, ο Α προβάλλει αντίσταση κατά του αστυνομικού Β, ο οποίος επιχειρεί να τον συλλάβει, χωρίς να συντρέχει περίπτωση νόμιμης σύλληψης ένεκα αυτοφώρου ή με βάση δικαστικό ένταλμα σύλληψης, επειδή ο αστυνομικός Β θεωρεί από πλάνη τον Α ως τον δράστη αυτόφωρου εγκλήματος ή ως το πρόσωπο κατά του οποίου εκδόθηκε το ένταλμα σύλληψης, ενώ πράγματι ο δράστης ή το καταδιωκόμενο πρόσωπο είναι ο Κ. Στην περίπτωση αυτή δεν στοιχειοθετείται αντίσταση, **επειδή ακριβώς δεν συντρέχει περίπτωση νόμιμης σύλληψης**. Η αντίσταση ανθρώπου (πολίτη ή αλλοδαπού) στην περίπτωση κατά την οποία γίνεται αστυνομικός έλεγχος και απόπειρα σύλληψης, **χωρίς να υπάρχουν ενδείξεις ενοχής για τέλεση αυτόφωρου εγκλήματος**, δεν συνιστά έγκλημα αντίστασης : **έτσι ρητά** Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Κατάχρηση εξουσίας και ανθρώπινα δικαιώματα, 2013, σελ. 43επ.

⁴²⁵ Βλ. την κρατούσα άποψη σε Johannes Wessels / Michael Hettinger, Strafrecht. Besonderer Teil 1, 2012, σελ. 193επ. με περαιτέρω παραπομπές στη Νομολογία και στη Νομική Επιστήμη.

⁴²⁶ Βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Η νομιμότητα των ενεργειών της αρχής ως προϋπόθεση για την ποινική προστασία της, ΠοινΧρ 1976, 780, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου. Συγχρόνως μια εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 133, Αλ. Κωστήρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 49.

⁴²⁷ Πρβλ. Αλ. Κωστήρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, 2012, σελ. 49επ., Ν. Λαγού σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, 2011, σελ. 1424επ., με περαιτέρω παραπομπές, όπου φαίνεται ότι μια τέτοια πλάνη μπορεί να αντιμετωπίζεται και ως νομική πλάνη (μάλλον κρατούσα άποψη στη νομολογία).

Επίσης, δεν θα υφίστατο αντίσταση στην περίπτωση, κατά την οποία ο οφειλέτης ασκεί βία κατά δικαστικού επιμελητή, που επιχειρεί να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση δικαστικής απόφασης και ειδικότερα σε κατάσχεση πραγμάτων του οφειλέτη, με σκοπό να παραλείψει αυτός την πράξη εκτέλεσης, εφόσον ο δικαστικός επιμελητής δεν φέρει μαζί του το απόγραφο (αντίγραφο του εκτελεστού τίτλου που έχει τον εκτελεστήριο τύπο : άρθρο 918 ΚΠολΔ), δεν έχει δοθεί εντολή του δικαιούχου επάνω στο απόγραφο προς εκτέλεση (άρθρο 927 ΚΠολΔ) ή δεν έχει προηγηθεί επίδοση σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση αντιγράφου του απογράφου με επιταγή για εκτέλεση (άρθρο 924 ΚΠολΔ). Αν στην περίπτωση αυτή ο δικαστικός επιμελητής ενεργεί απολύτως νόμιμα αλλά ο καθ' ου η εκτέλεση με βία και απειλές τον διώχνει από το κατάστημά του, όπου πρόκειται να γίνει κατάσχεση κινητών, **επειδή πίστεψε ότι ο δικαστικός επιμελητής δεν ενεργούσε νόμιμα και δεν είχε δικαίωμα να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση**, αφού άκουσε τον δικηγόρο του που τον συμβούλευσε να διώξει τον επιμελητή, γιατί η προς εκτέλεση απόφαση είναι κραυγαλέα και πρόδηλα άδικη και πρόκειται να ακυρωθεί στο εφετείο, **τότε θα μπορούσε να του αναγνωρισθεί πραγματική πλάνη που αποκλείει τον δόλο, επειδή αγνοούσε τη νομιμότητα της ενέργειας του δικαστικού επιμελητή ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος**. Και η υποστηριζόμενη εδώ άποψη και η άποψη που δέχεται συγγνωστή νομική πλάνη καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή στην άρση του καταλογισμού ως στοιχείου της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος. Μάλιστα, τόσο ο ισχυρισμός περί πραγματικής πλάνης (αυτός εννοιολογικά είναι αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός, αφού αρνείται τον δόλο, που είναι ένα στοιχείο της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος, αλλά και αυτοτελής ισχυρισμός, αφού αποκλείει τον δόλο ως στοιχείο του καταλογισμού) όσο και ο ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης συνιστούν κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου αυτοτελείς ισχυρισμούς, στους οποίους οφείλει το δικαστήριο της ουσίας να απαντήσει (με στάθμιση και αξιολόγηση) στην ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασής του, αλλιώς δεν θα υφίσταται η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία και θα παράγεται έτσι λόγος αναίρεσης.⁴²⁸

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 2ης εβδομάδας :

Το να επιδιώκει η εγκληματική οργάνωση οικονομικό όφελος δεν συνιστά όρο και προϋπόθεση του αξιοπόινου.⁴²⁹ Η «επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους» συνιστά μόνο επιβαρυντική περίσταση (άρθρο 187 παρ. 6 εδ. α ΠΚ), που λαμβάνει υπόψη το δικαστήριο στα πλαίσια της επιμέτρησης της ποινής κατ' άρθρο 79 ΠΚ. Η καθιέρωση της επιδίωξης οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους ως επιβαρυντικής περιστασης μόνον υποδηλώνει τη βούληση του Ιστορικού Νομοθέτη να τιμωρείται η εγκληματική οργάνωση στη βασική της μορφή ανεξαρτήτως του αν επιδιώκει οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. Ο Νομοθέτης, εναρμονιζόμενος με τις προβλέψεις της Σύμβασης του Παλέρμο πριν ακόμη την κυρώσει με νόμο, τυποποίησε το «οργανωμένο έγκλημα» με τον Ν 2928/2001, με τον οποίο τροποποίησε το άρθρο 187 του ΠΚ. Στο νέο άρθρο προσδιορίστηκε η νομοτυπική

⁴²⁸ Βλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2012, σελ. 3113επ., όπου παρατίθενται αποφάσεις του Αρείου Πάγου που θεωρούν ως αυτοτελείς ισχυρισμούς τους ισχυρισμούς περί πραγματικής πλάνης και περί συγγνωστής νομικής πλάνης.

⁴²⁹ Βλ. για όσα ακολουθούν Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη/Ι. Φαρσεδάκη, Η διαμορφωτική επενέργεια του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου πάνω στο αξιόποινο και στην ποινική δίκη, Ποινική Δικαιοσύνη 2015, σελ. 705επ., 707επ.

υπόσταση ή μορφή της εγκληματικής οργάνωσης, με πρότυπο και τη διάταξη της § 129 του γερμανικού ποινικού κώδικα, η οποία επίσης δεν θέτει ως όρο και προϋπόθεση του αξιοποίνου της εγκληματικής οργάνωσης την επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους.⁴³⁰

Ωστόσο, **ερμηνευτικό ζήτημα αναφύεται**, αν κάποιος, ενεργώντας αναδρομή στις προπαρασκευαστικές εργασίες για τον Ν 2928/2001 που εισήγαγε το ως άνω έγκλημα, ερευνήσει και τις προθέσεις του Ιστορικού Νομοθέτη. Χαρακτηριστικά, έχει γραφεί : «Στο κείμενο ωστόσο του νόμου δεν γίνεται καμία αναφορά ούτε στο οργανωμένο έγκλημα ούτε έστω σε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του. Τιμωρείται αντίθετα με ποινή κάθειρξης μέχρι 10 ετών η συμμετοχή σε οποιαδήποτε οργάνωση για τη διάπραξη ενός ευρύτατου καταλόγου κακουργημάτων που καλύπτουν όλο σχεδόν τον Ποινικό Κώδικα. Δεν απαιτείται καν ο απολύτως αναγκαίος για μία τρομοκρατική οργάνωση όρος του να είναι τουλάχιστον ένοπλη ή **το πλέον χαρακτηριστικό για το οργανωμένο έγκλημα γνώρισμα της επιδίωξης οικονομικού οφέλους, όπως αυτό ρητά αναφέρεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης του Παλέρμο, την οποία κατά τα λοιπά πολλές φορές επικαλέστηκε ο Υπουργός Δικαιοσύνης**» (η έμφαση είναι δική μας).⁴³¹ Οι ερμηνευτικές δυσχέρειες επιτείνονται, αν λάβει κανείς υπόψη και τον Νόμο που κύρωσε τη Συνθήκη του Παλέρμο (Ν 3875/2010 : «Κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, η Σύμβαση κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος που άνοιξε για υπογραφή στο Παλέρμο Ιταλίας στις 12-15 Δεκεμβρίου 2000 και τα τρία Πρωτόκολλα αυτής, ήτοι: ...». **Στο άρθρο 2 του ως άνω Νόμου ορίζονται τα εξής :** «Για τους σκοπούς της Σύμβασης αυτής: (α) «Οργανωμένη εγκληματική ομάδα» νοείται δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, **προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος**». Μάλιστα, η άποψη ότι η επιδίωξη οικονομικού οφέλους συνιστά προϋπόθεση του αξιοποίνου της εγκληματικής οργάνωσης κατ' απαίτηση της Συνθήκης του Παλέρμο έχει διατυπωθεί πρόσφατα από Νομικούς σε τηλεοπτικά πάνελ (με αφορμή την εκκρεμή δίκη για τη «Χρυσή Αυγή») αλλά και στη Νομολογία.

Επιφανειακά σκεπτόμενος κάποιος, θα δεχθεί, ότι μια διάταξη κοινού νόμου, η διάταξη του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ, έρχεται σε αντίθεση με τη Διεθνή Σύμβαση του Παλέρμο και σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, που καθιερώνει την υπερίσχυση των διεθνών συμβάσεων «από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ» έναντι κάθε άλλης αντίθετης διάταξης νόμου, είναι ανίσχυρη και ανεφάρμοστη, οπότε δεν υφίσταται το έγκλημα και το αξιοποίνιο της εγκληματικής οργάνωσης (nullum crimen nulla poena sine lege).⁴³² Ωστόσο, αν φιλοσοφήσει λίγο

⁴³⁰ Βλ. Χ. Σατλάνη/Λ. Μαργαρίτη, Είναι δυνατή η θεώρηση ενός πολιτικού κόμματος ή μιας πολιτικής οργάνωσης ως εγκληματικής οργάνωσης; Ποιν Δικ 2013 σελ. 761 επ., με παραπομπή σε σχετική Έκθεση της Βουλής των Ελλήνων.

⁴³¹ Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ο Ν 2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων». Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, ΠοινΔικ 2001, σελ. 694επ. Πάντως, η Συγγραφέας δεν λαμβάνει θέση υπέρ της άποψης ότι η επιδίωξη οικονομικού οφέλους είναι προϋπόθεση του αξιοποίνου της εγκληματικής οργάνωσης κατ' απαίτηση της Συνθήκης του Παλέρμο.

⁴³² Βλ. μειοψηφούσα άποψη του εφέτη-εισηγητή Νικ. Σαλάτα που δεν δέχθηκε **στοιχειοθέτηση εγκληματικής οργάνωσης** στο με αριθμό 215/2015 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών (ΠοινΔικ 2015, 483επ.), με το οποίο παραπέμφθηκε η υπόθεση του κόμματος «Χρυσή Αυγή» στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων : «Από τη σύγκριση, όμως, των ορισμών που δίνονται για το οργανωμένο έγκλημα στη Σύμβαση του Παλέρμο και στην Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ε.Ε. αφενός και στο

πάνω στη σημασία των διεθνών συμβάσεων, θα συλλογισθεί ως εξής : **Με μια διεθνή σύμβαση, όπως συμβαίνει και σε μια ενοχική σύμβαση, αναλαμβάνουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να εκπληρώσουν κάποιες υποχρεώσεις.** Σε πολλές διεθνείς συμβάσεις που προβλέπουν το αξιόποιο συμπεριφορών, οι οποίες προσβάλλουν έννομα αγαθά και συμφέροντα της διεθνούς κοινότητας και αποτελούν διεθνικά εγκλήματα (εμπορία ανθρώπων, παραχάραξη νομίσματος, σωματεμπορία, διακίνηση ναρκωτικών, τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα, εγκλήματα γενοκτονίας, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή εγκλήματα πολέμου κ.λπ.), τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να προβλέπουν αυτές τις συμπεριφορές ως εγκλήματα, να τις κολάζουν με αυστηρές ποινές (βλ. π.χ. άρθρα 5 και 34 της Διεθνούς Σύμβασης του Παλέρμο) και να τηρούν το δικονομικό αξίωμα «aut dedere aut judicare» (ή θα εκδώσει ή θα δικάσει). Η Ελλάδα λοιπόν εκπλήρωσε πλήρως την υποχρέωσή της που ανέλαβε με τη Σύμβαση του Παλέρμο (και μάλιστα πριν την κυρώσει με νόμο) σχετικά με τον κολασμό της εγκληματικής οργάνωσης, θεσπίζοντας μεταγενέστερα ως επιβαρυντική περίπτωση την επιδίωξη από την εγκληματική οργάνωση οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους. **Όμως, ως κυρίαρχο κράτος η Ελλάδα, διατηρεί το δικαίωμα να προβλέπει επιπροσθέτως ως έγκλημα και την περίπτωση της εγκληματικής οργάνωσης, η οποία δεν επιδιώκει οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος αλλά σκοπεί π.χ. να φονεύει ένεκα ορισμένης**

άρθρο 187 του Π.Κ. αφετέρου προκύπτει ότι στο δεύτερο δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των εννοιολογικών στοιχείων του οργανωμένου εγκλήματος ο σκοπός, άμεσου ή έμμεσου, προσπορισμού οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους, ο οποίος αντίθετα κατά τα οριζόμενα στα ανωτέρω διεθνή κείμενα αποτελεί ειδοποιό γνώρισμα της εγκληματικής οργάνωσης. Η διαφορά αυτή είναι ουσιώδης, διότι η ανωτέρω επιδίωξη, η οποία καθιστά την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος υπερχειλή, είναι σύμφυτη με το οργανωμένο έγκλημα (Α. Τζανετής, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ, ΠοινΧρ 2001, σελ. 1016, Φ. Ριζάβα, Οργανωμένο έγκλημα, Αθήνα, 2012, σελ. 383, 384, Α. Χριστόπουλος, Διαχρονική επισκόπηση του οργανωμένου εγκλήματος, ΠοινΔικ 2014 σελ. 65 επ., ιδίως 72, 73). Η παραίτηση του Έλληνα νομοθέτη από την πρόσθετη υποκειμενική προϋπόθεση του σκοπού του οικονομικού οφέλους ξενίζει για δύο λόγους: Πρώτον, διότι αποκλίνει από το ακολουθούμενο κατά τα λοιπά νομοθετικό πρότυπο της Σύμβασης του Παλέρμο και αντιφάσκει προς την ίδια την Αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου, η οποία υπογραμμίζει τον χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος ως κερδοφόρας επιχείρησης. Και δεύτερον, επειδή θεσπίζεται μία διευρυμένη έννοια της εγκληματικής οργάνωσης, η οποία απομακρύνεται από τη σύγχρονη θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως οικονομικής επιχείρησης που δραστηριοποιείται κερδοσκοπικά στην παράνομη αγορά (Α. Τζανετής ό.π. σελ. 1016, 1017). ... Σύμφωνα δε με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος: «Οι ... διεθνείς συμβάσεις από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ, σύμφωνα με τους όρους κάθε μίας, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου...» ... Δηλαδή με την κύρωσή της η Σύμβαση έχει άμεση και υπερνομοθετική μορφή στο εθνικό μας δίκαιο. **Επομένως, ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης, που διαλαμβάνεται στη Σύμβαση του Παλέρμο και περιλαμβάνει στην υποκειμενική υπόσταση της νομοτυπικής μορφής του αδικήματος (ως στοιχείο του υπερχειλούς δόλου) τον σκοπό της εγκληματικής οργάνωσης «να ποριστεί, αμέσως ή εμμέσως, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος» από τη δράση της, υπερισχύει του ορισμού που διατύπωσε με ευρύτερο τρόπο ο εθνικός νομοθέτης.** Υπερισχύει μάλιστα, όχι όπως πριν την κύρωση ερμηνευτικά, αλλά ως αναπόσπαστο πλέον μέρος του εσωτερικού Ελληνικού δικαίου. Η υπεροχή αυτή της Σύμβασης σημαίνει ότι όλα τα εθνικά όργανα, ιδίως τα δικαστήρια, οφείλουν να την εφαρμόζουν άμεσα είτε ερμηνεύοντας κατάλληλα (σύμφωνα με τη Σύμβαση) το εθνικό δίκαιο, είτε παραμερίζοντας διατάξεις του, που θέτουν όρους ασυμβίβαστους με τη Σύμβαση ... Πιο συγκεκριμένα, στο προπαρατιθέμενο άρθρο 5 καθιερώνεται υποχρέωση των Κρατών-Μερών, επομένως και της Ελλάδος, να ποινικοποιήσουν τη συμμετοχή σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα, όπως η έννοια αυτής οριοθετείται στο άρθρο 2α της Σύμβασης, με κάθε δυνατή μορφή συμμετοχής, και δη της ίδρυσης, ένταξης, οργάνωσης, διεύθυνσης, συνδρομής, υποκίνησης, διευκόλυνσης ή παροχής συμβουλών, ανεξάρτητα, όπως προαναφέρθηκε, από το αν το έγκλημά τους είναι διεθνικής φύσεως ή όχι. ... Αν δεν συντρέχει αυτός ο σκοπός (αποκόμιση οικονομικού οφέλους) και οι βίαιες εγκληματικές συμπεριφορές των μελών του κόμματος ή της οργάνωσης (και όχι απλώς το φρόνημά τους) κατατείνουν λόγω πολιτικής ιδεολογίας και πεποιθήσεων σε άλλους σκοπούς και επιδιώξεις (λ.χ. βίαιη κατατρομοκράτηση ή και εξόντωση των αντιπάλων, ακόμη και βίαιη πολιτική επικράτηση), τότε η συμπεριφορά τους, έστω και αν η συσσωμάτωσή τους εμφανίζει ομοιότητα προς τη δομή της εγκληματικής οργάνωσης του άρθρου 187 του Π.Κ., πρέπει να ελεγχθεί ποινικά με βάση άλλες πλέον πρόσφορες διατάξεις...».

(νεοναζιστικής) ιδεολογίας πολιτικούς πρόσφυγες, λαθρομετανάστες ή και πολιτικούς αντιπάλους !!!⁴³³

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 3^{ης} εβδομάδας :

Ο Β θα μπορεί να επικαλεστεί την ανάρμοστη συμπεριφορά της παθούσας Α, η οποία ξεγυμνώθηκε για να σαγηνεύσει τον Β χωρίς εκείνος να της το ζητήσει (άρθρο 84 παρ. 2γ ΠΚ).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 3^{ης} εβδομάδας :

Ο Ω αναζητεί στο διαδίκτυο με τις λέξεις «πορνό με δεκαεξάρες και γενικά ανήλικες» πορνογραφικές παραστάσεις με ανήλικες. Τελικά βρίσκει και μένει εκεί για μισή ώρα, βλέποντας σεξουαλικές στιγμές ανήλικων κοριτσιών με άντρες. Έχει ποινική ευθύνη ; Ο Ω έχει ποινική ευθύνη σύμφωνα με το άρθρο 348Α παρ. 3, 5 ΕΛΛ. ΠΚ (Πορνογραφία ανηλίκων) : «3. Υλικό παιδικής πορνογραφίας, κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων, συνιστά η αναπαράσταση ή η πραγματική ή εικονική αποτύπωση, σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα, των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει του ανηλίκου, κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, καθώς και της πραγματικής ή εικονικής ασελγούς πράξης που διενεργείται από ή με ανήλικο. (Όπως η παρ. 3 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 4267/2014.) ... 5. Όποιος εν γνώσει αποκτά πρόσβαση σε υλικό παιδικής πορνογραφίας μέσω πληροφοριακών συστημάτων, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους. (Όπως η παρ. 5, που είχε προστεθεί με το άρθρο 8 παρ. 2 του Ν 4267/2014, αντικαταστάθηκε εκ νέου από το άρθρο δεύτερο παρ. 4 του Ν 4411/2016 - ΦΕΚ Α΄ 142/3.8.2016.)».

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 4^{ης} εβδομάδας : Ο Α είναι πρωταρχικά υπεύθυνος. Η εξωτερική του αμέλεια έγκειται στο ότι εφόσον εισερχόταν από παρόδια οδό όφειλε να ελέγξει δεξιά και αριστερά. Αντίθετα, αυτός εισήλθε στο οδόστρωμα ταχείας κυκλοφορίας χωρίς να ελέγξει και μάλιστα στα 3,5 μέτρα, όταν ο Β έβαινε πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος. Ο Α δεν σεβάστηκε την προτεραιότητα του Β. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα να αιφνιδιάσει τον Β. Αν δεν εισερχόταν έτσι στην εθνική οδό ο Α, δεν θα είχε αιφνιδιαστεί ο Β και δεν θα είχε εκτελέσει τον αδέξιο και ανεπιτυχή αποφευκτικό ελιγμό, ο οποίος κατέστη θανατηφόρος. Ωστόσο, **συνυπεύθυνος είναι και ο Β**, επειδή θα όφειλε και θα

⁴³³ Πρβλ. πλειοψηφούσα άποψη στο με αριθμό 215/2015 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών (ΠοινΔικ 2015, 483επ.), με το οποίο παραπέμφθηκε η υπόθεση του κόμματος «Χρυσή Αυγή» στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων : «Η Ελλάδα υπέγραψε την παραπάνω σύμβαση και με το νόμο 3875/2010 κύρωσε αυτή, προσαρμόζοντας με τη σημερινή του μορφή το άρθρο 187 ΠΚ. Όπως δε σαφώς προκύπτει από το περιεχόμενο των παραγράφων 1 και 6 εδ. α΄ του παραπάνω άρθρου, ο Έλληνας νομοθέτης, επέλεξε, σύμφωνα με το άρθρο 34 της εν λόγω σύμβασης, την επί το αυστηρότερον προσαρμογή της νομοθεσίας για την επίτευξη των σκοπών της σύμβασης, που έχει καταστεί μέρος της εσωτερικής νομοθεσίας, δεδομένου ότι για την κατάφαση του συγκεκριμένου εγκλήματος δεν απαιτείται, ως στοιχείο της υποκειμενικής του υπόστασης, η επιδίωξη πορισμού οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους, το οποίο αποτελεί, σε περίπτωση συνδρομής του, επιβαρυντική περίπτωση. ... Επιβεβαιωτική των παραπάνω εκτιμήσεων είναι και η άποψη της θεωρίας και της νομολογίας, η οποία επισημαίνει ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος του άρθρου 187 παρ. 1 Π.Κ., δεν απαιτείται η επιδίωξη πορισμού οικονομικού οφέλους (βλ. ΑΠ 473/2011 ΠΧρ 2012 σελ. 179, Ποινικός Κώδικας Μ. Μαργαρίτη άρθρο 187 σελ. 501, Ι. Μανωλεδάκη, Ασφάλεια και Ελευθερία 2002, σελ. 8επ. Χ. Μυλωνόπουλου, Ο ν. 2928/2011 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων ΠοινΔικ 2001, σελ. 793, Αθανασία Συκιώτου, Ευρωπαϊκή Ένωση-Οργανωμένο Έγκλημα ΠοινΧρ 2008, σελ. 200 ...».

μπορούσε να ενεργήσει τον αποφευκτικό ελιγμό ορθότερα, δεδομένου ότι το συνολικό πλάτος του οδοστρώματος ήταν τα 16 μέτρα. Αν υπολογίσει κανείς τα 3,5 μέτρα στα οποία εισήλθε ο Α και άλλα 2, 5 μέτρα για το πλάτος του αυτοκινήτου του Β, εναπομένει μέρος του οδοστρώματος με πλάτος τα 10 μέτρα, εντός του οποίου μπορούσε να εκτελέσει τον αποφευκτικό ελιγμό χωρίς να χρειάζεται να εισέλθει στο έρεισμα, όπου βιάζε ο πεζός Γ. Η μη εκτέλεση ορθού αποφευκτικού ελιγμού οφείλεται πρόδηλα στην οδήγηση του Β χωρίς άδεια ικανότητας οδήγησης (άρθρο 94 ΚΟΚ). Το ότι έχασε ο Β τον έλεγχο και την εποπτεία του αυτοκινήτου οφείλεται στην έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων για τον κατάλληλο χειρισμό του αυτοκινήτου στις περιπτώσεις στις οποίες εμφανίζεται αιφνίδια κίνδυνος. **Η συνυπαίτιότητα θα μπορούσε να υπολογισθεί σε ποσοστό 50% για τον καθένα (1η εκδοχή). Η συνυπευθυνότητα αυτή θα μπορούσε να ορισθεί σε ποσοστό 70% για τον αγρότη Α και σε 30% για τον Β, αν ο τελευταίος προέβη σε αποφευκτικό ελιγμό αλλά έφθασε μέχρι τα 3 μέτρα από το δεξιό άκρο του αντίθετου ρεύματος, όπου ευθυγράμμισε μεν το αυτοκίνητό του με σκοπό να το επαναφέρει στο ρεύμα πορείας του αλλά συγκρούσθηκε (ήλθε παράλληλα σε επαφή !) με τον κανονικά και πλησίον του δεξιού άκρου βαίνοντα Δ, ο οποίος ένεκα της σύγκρουσης εξετράπη της πορείας του προς τα δεξιά και παρέσυρε θανατηφόρα τον Γ, που βρισκόταν στο έρεισμα. Στην περίπτωση αυτή είναι και ο Β σε κάποιο βαθμό συνυπεύθυνος, επειδή θα όφειλε και θα μπορούσε, αν είχε άδεια ικανότητας για οδήγηση και γνώριζε να χειρίζεται τέλεια το όχημα, να τροχοπεδήσει αμέσως και να εκτελέσει συγχρόνως τον αποφευκτικό ελιγμό προς τα αριστερά σε στενότερο χώρο, δηλαδή εντός το πολύ 5 μέτρων και όχι στα 7 μέτρα που χρειάστηκε, οπότε το ατύχημα θα απογευγόταν (2η εκδοχή). Αν πάλι ο Β τροχοπέδησε αμέσως και ενήργησε τον υπερτέλειο αποφευκτικό ελιγμό, αναγκαζόμενος ωστόσο να εισέλθει στο αντίθετο ρεύμα σε απόσταση ενός μέτρου από το μέσον του οδοστρώματος, και συγκρούσθηκε με τον Δ που έβαινε πλησίον της διαχωριστικής γραμμής των δύο ρευμάτων κυκλοφορίας και όχι πλησίον του δεξιού άκρου του οδοστρώματος, τότε η ευθύνη θα έπρεπε να είναι αποκλειστικά σε ποσοστό 60% για τον αγρότη Α και σε ποσοστό 40% για τον Δ (3η εκδοχή). Αν όμως ο Δ ενεργούσε κατά τη στιγμή της σύγκρουσης προσπέραση εντελώς νόμιμα και σύμφωνα με τον ΚΟΚ, μη βαρυνόμενος έτσι με εξωτερική αμέλεια, την αποκλειστική ευθύνη (100%) για το ατύχημα θα είχε ο αγρότης Α (4η εκδοχή). Στην 3η και 4η εκδοχή ο Β, μολονότι στερούνταν άδειας οδήγησης, με βάση τη Θεωρία για τον αντικειμενικό καταλογισμό, η οποία εκτίθεται παρακάτω, δεν θα είχε ευθύνη, επειδή αντέδρασε ορθά και το αποτέλεσμα δεν θα είχε αποφευχθεί, και αν ακόμα κατείχε άδεια οδήγησης (νόμιμη εναλλακτική συμπεριφορά).**

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 4^{ης} εβδομάδας :

Άρθρο 193 Ελλ. ΠΚ — Έγκλημα σε κατάσταση υπαίτιας μέθης : « 1. Όποιος εκτός από τις περιπτώσεις του άρθρου 35 με πρόθεση ή από αμέλεια, περιάγει τον εαυτό του σε κατάσταση μέθης που αποκλείει κατά το άρθρο 34 την ικανότητα για καταλογισμό και σ' αυτή την κατάσταση γίνεται υπαίτιος πράξης, η οποία αλλιώς θα του είχε καταλογιστεί σαν κακούργημα ή πλημμέλημα, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών αν η πράξη είναι πλημμέλημα, και με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, αν

η πράξη είναι κακούργημα. 2. Αν η πράξη διώκεται μόνο ύστερα από έγκληση, η ποινική δίωξη ασκείται μόνο μετά την υποβολή της.»

Στην περίπτωση μας όμως θα μπορεί να εφαρμοσθεί η διάταξη του άρθρου 302 παρ. 1 ΠΚ με βάση τη διάταξη του άρθρου 35 παρ. 3 ΠΚ (**Υπαίτια διατάραξη της συνείδησης**). Κατ' άρθρο 35 ΠΚ ισχύουν τα εξής : «1. Πράξη που κάποιος αποφάσισε σε κανονική ψυχική κατάσταση, αλλά που για την τέλεσή της έφερε τον εαυτό του σε κατάσταση διαταραγμένης συνείδησης του καταλογίζεται σαν να την τέλεσε με δόλο. 2. Αν η πράξη που τέλεσε σε τέτοια κατάσταση είναι άλλη από εκείνη που είχε αποφασίσει, ο υπαίτιος τιμωρείται με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83). 3. **Πράξη που ο υπαίτιος πρόβλεψε ή μπορούσε να προβλέψει ότι ενδέχεται να τελέσει, αν οδηγηθεί σε κατάσταση διατάραξης της συνείδησης του καταλογίζεται ως πράξη που τελέστηκε από αμέλεια**».

Ερμηνευτικά συνάγεται ότι ως «κατάσταση διατάραξης της συνείδησης» νοείται και εκείνη που προκλήθηκε με μέθη και αποκλείει τον καταλογισμό κατ' άρθρο 34 ΠΚ.⁴³⁴ Αν επομένως κάποιος μετέβη στο κέντρο διασκέδασης, οδηγώντας το αυτοκίνητό του και έχοντας ως συνεπιβάτες και τέσσερις φίλους, και διαπιστωθεί, ότι την ώρα που γλεντούσε, διασκέδαζε και μεθοκοπούσε ο δράστης με βάση τις εμπειρίες, τις γνώσεις, τις ιδιότητες και τις ικανότητές του μπορούσε να προβλέψει (και να το αποφύγει), ότι ενδέχεται να σκοτώσει ανθρώπους με την οδήγηση του αυτοκινήτου του μετά τη διασκέδαση, θα μπορεί να εφαρμοσθεί η διάταξη του άρθρου 302 παρ. 1 ΠΚ (ανθρωποκτονία από αμέλεια) και επιπλέον σε περίπτωση πολλών θανάτων η διάταξη του άρθρου 94 παρ. 1, 2 εδ. α, β ΠΚ, με αποτέλεσμα τη **δυνατότητα επιβολής φυλάκισης μέχρι δέκα ετών και επιβολής προσωρινής κράτησης** (άρθρο 282 παρ. 3 εδ. δ ΚΠΔ).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1. της 5^{ης} εβδομάδας

Ως συγγνωστή κρίθηκε η νομική πλάνη του εργολάβου, ο οποίος προέβη σε εκτέλεση οικοδομικών εργασιών και έτσι επέφερε μεταβολή της μορφής του αιγιαλού και της παραλίας, θεωρώντας ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει, επειδή υπήρχαν προεγκρίσεις και μελέτη για την κατασκευή λιμενικού έργου (μώλου) που περιελάμβαναν το σύνολο των κτισμάτων, και πιστεύοντας ότι οι κατασκευές δεν ήταν παράνομες, όπως άλλωστε τον διαβεβαίωναν **τόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες που εξέδωσαν τις προεγκρίσεις όσο και τα πρόσωπα, στα οποία λόγω των ειδικών τους γνώσεων τους είχε ανατεθεί η επιμέλεια κατασκευής του μώλου**.⁴³⁵ Σε παρόμοια περίπτωση αναιρέθηκε η καταδικαστική απόφαση για κατασκευή αυθαιρέτου λόγω έλλειψης αιτιολογίας, επειδή απορρίφθηκε χωρίς αιτιολογία ο αυτοτελής ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης του αναιρεσείοντος ότι κατά τον χρόνο τελέσεως των κατασκευών διέμενε στο Λονδίνο και είχε την πεποίθηση ότι δικαιούνταν να τις εκτελέσει σχετικά με λιμενικό έργο, **για το οποίο είχαν ληφθεί οι απαραίτητες άδειες και προεγκρίσεις από τους**

⁴³⁴ Πρβλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 620επ., Κ. Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, σελ. 619επ.

⁴³⁵ Βλ. ΑΠ 1763/1994, Ποιν Χρον 1995, 69, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 601.

αρμόδιους φορείς, ενώ ελάμβανε και διαβεβαιώσεις ότι οι κατασκευές ήταν νόμιμες.⁴³⁶

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2. της 5^{ης} εβδομάδας

Αυτοί οι άνθρωποι, οι οποίοι μάλιστα συμβουλευτήκαν και δύο διακεκριμένους δικηγόρους και ενημερώθηκαν από αυτούς για την ελευθερία της συνάθροισης και για την ελευθερία της έκφρασης, που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα (άρθρα 11 και 14 παρ. 1),⁴³⁷ δεν είναι αντικοινωνικά στοιχεία, ενώ η πλάνη τους θα μπορούσε να είναι συγγνωστή, αφού η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου έμελλε να αντιβαίνει στην έννοια της δικαιοσύνης και της ισότητας των δημοτών, επειδή το σχεδιαζόμενο έργο δεν θα ήταν προς συμφέρον όλων των πολιτών αλλά μόνο των ένθερμων υποστηρικτών του Δημάρχου. Εδώ οι κατηγορούμενοι πίστευαν ακράδαντα, ότι είχαν δικαίωμα να τελέσουν την πράξη τους και η πλάνη τους θα μπορούσε να θεωρηθεί συγγνωστή.⁴³⁸

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 6^{ης} εβδομάδας

Τέλεσε δωροληψία και απιστία στην υπηρεσία σε βάρος του δημοσίου με προξενθείσα ζημία 700.000 ευρώ (άρθρα 235, 256 ΠΚ), αφού έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου (άρθρο 263Α περ. γ ΠΚ). Μάλιστα, εδώ τυγχάνει εφαρμογής και το άρθρο 1 του Νόμου 1608/50 περί επταυξήσεως των ποινών στους καταχραστής του Δημοσίου και άλλων δημόσιων νομικών προσώπων : «1. Στον ένοχο των αδικημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 216, 218, 235, 236, 237, 242, 258, 372, 375 και 386 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτά στρέφονται κατά του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κατά άλλου νομικού προσώπου από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 263Α του Ποινικού Κώδικα και το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή οπωσδήποτε απειλήθηκε στο Δημόσιο ή στα πιο πάνω νομικά πρόσωπα υπερβαίνει το ποσό των πενήντα εκατομμυρίων (50.000.000)⁴³⁹ δραχμών, επιβάλλεται η ποινή της κάθειρξης και, αν συντρέχουν ιδιαζόντως επιβαρυντικές περιστάσεις, ιδίως αν ο ένοχος εξακολούθησε επί μακρό χρόνο την εκτέλεση του εγκλήματος ή το αντικείμενό του είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, επιβάλλεται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Στον ένοχο του αδικήματος που προβλέπεται ειδικώς από το άρθρο 256 του Ποινικού Κώδικα, τα παραπάνω εφαρμόζονται μόνο όταν το αδίκημα στρέφεται κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

2. Με τας εν τη προηγούμενη παραγράφω ποινάς, ηλαττωμένας κατά το εν άρθρω 83 του Κώδικος μέτρον, τιμωρούνται και οι ένοχοι των εν άρθροις 231, 232 και 394

⁴³⁶ Βλ. ΑΠ 1701/1995, Ποιν Χρον 1996, 1071, Αρ. Χαραλαμπάκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, 2010, σελ. 602.

⁴³⁷ Είναι συγγνωστή η νομική πλάνη, όταν ο δράστης έλαβε τη διαβεβαίωση δικηγόρου ότι η πράξη δεν είναι παράνομη : ΑΠ 547/1981, ΠοινΧρον 1981, 756.

⁴³⁸ Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια Εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999, σελ. 192-195, όπου το παράδειγμα αναφέρεται στα πλαίσια της **διαφύλαξης δικαιολογημένου συμφέροντος ως λόγου άρσης του αδικού που συνάγεται με βάση μια αναλογία δικαίου**. Για τον λόγο αυτόν άρσης του αδικού βλ. και Λάμπ. Μαργαρίτη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική ευθύνη για το «κούρεμα» του οφειλόμενου προς την ΕΤΕ χρέους: Η αντισυνταγματικότητα του άρθρου 3 παρ. 9 του Ν 4046/2012, ΠοινΔικ 2014, σελ. 413επ., 416επ., με περαιτέρω παραπομπές. Πρωτίστως, επομένως, θα οφείλει ο συνήγορος υπεράσπισης να επικαλεσθεί ενώπιον του Ποινικού Δικαστηρίου σε παρόμοιες περιπτώσεις τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος ως λόγο άρσης του αδικού και δευτερευόντως (επικουρικά) **την πλάνη ως προς το δικαίωμα να τελέσει ο δράστης την πράξη ή πλάνη περί το άδικο ή συγγνωστή νομική πλάνη**.

⁴³⁹ **Με το άρθρο 5 περ. 7 του Ν 2943/2001 το ποσό τούτο αναπροσαρμόστηκε στο ποσό των 150.000 ευρώ : βλ. ΑΠ 677/2009, www.areiospagos.gr.**

πράξεων, εφ' όσον αυτά διαπράττονται εν σχέσει προς αδικήματα περί των η προηγούμενη παράγραφος. ...».

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 6^{ης} εβδομάδας

Απιστία τέλεσε για παράδειγμα ο διευθύνων σύμβουλος ανώνυμης εταιρίας, ο οποίος προέβη σε υπερβολική, με κριτήριο τα ισχύοντα σε ανάλογες περιπτώσεις, αύξηση των αποδοχών του με ζημία της εταιρίας. **Απιστία τέλεσε επίσης ο διαχειριστής ξένης περιουσίας**, ο οποίος παρέλειψε να εγείρει αγωγή και έτσι παρεγράφη η αξίωση ή ο οποίος πώλησε πράγματα σε τιμή κατώτερη της αγοραίας ή ο οποίος εκμίσθωσε ακίνητο με υπερβολικά χαμηλό μίσθωμα ή ο οποίος μίσθωσε ακίνητο με υπέρογκο μίσθωμα ή ο οποίος ως κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομίας παρέλειψε να εισπράξει απαιτήσεις (βλ. άρθρο 1866 ΑΚ) ή ο οποίος ως τραπεζικός υπάλληλος χορήγησε δάνειο σε αφερέγγυο πρόσωπο και χωρίς να λάβει εμπράγματα ασφάλειες ή προσωπικές εγγυήσεις ή ο οποίος ως διευθύνων σύμβουλος Α.Ε. δεν ανέθεσε το έργο μεταφοράς αμιάντου στον αναδειχθέντα κατόπιν μειοδοτικού διαγωνισμού μειοδότη αλλά σε τρίτον στον οποίο κατά τα τελευταία έτη γινόταν απευθείας ανάθεση με αποτέλεσμα να ζημιωθεί η εταιρία περίπου 40.000 ευρώ⁴⁴⁰ ή ο οποίος ως υπάλληλος τράπεζας προέβη σε άφεση χρέους από δάνειο⁴⁴¹ ή ο οποίος ως διαχειριστής εταιρίας επενδύσεων κεφαλαίων αγόρασε μετοχές ή προέβη σε άλλες επενδύσεις που ενέχουν έναν τόσο υψηλό κίνδυνο, ώστε αυτός να ισοδυναμεί με μείωση της ενεστώσας αξίας της περιουσίας της εταιρίας⁴⁴² κ.λπ.

⁴⁴⁰ Για τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος της απιστίας κατ' άρθρο 390 ΠΚ βλ. Αναγνωστόπουλου, Ζητήματα απιστίας. Άρθρα 390 και 256 ΠΚ, 2003, Ανδρουλάκη, Η απιστία: Άγραφον ουσιώδες συστατικόν του εγκλήματος της «απιστίας», ΠοινΧρ 1975, 161 επ., Κουράκη, Το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα, ΠοινΔικ 2000, 653 επ., Λιβιεράτου, Απιστία συνδίκου, ΠοινΧρ 1993, 1061 επ., Λιούρδη, Διαχείριση (ή επιμέλεια) ξένης περιουσίας και απιστία κατ' άρθρο 390 ΠΚ, ΠοινΧρ 1994, 719 επ., Μανωλεδάκη, Για τα αντικειμενικά όρια του εγκλήματος της απιστίας, ΠοινΧρ 1984, 553 επ., Μπιτζιλέκη, Ο χρόνος ως στοιχείο διαμόρφωσης της ζημίας στα περιουσιακά αδικήματα, ΠοινΧρ 2002, 481 επ., Μυλωνόπουλου, Η συμβολή της θεωρίας των αποφάσεων στον υπολογισμό της περιουσιακής βλάβης της απιστίας, ΠοινΧρ 1984, 785 επ., Νισυραίου, Επιχειρηματικός κίνδυνος και το έγκλημα της απιστίας, ΝοΒ 1991, 1064 επ., Παπαδαμάκη, Πρόσφατες νομολογιακές διακυμάνσεις και ερμηνευτικές εκτροπές στα εγκλήματα της απιστίας, ΠοινΧρ 2012, 385 επ., Παπαθανασίου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2011, τόμος ΙΙ, σελ. 2074επ.

⁴⁴¹ Βλ. Λάμπ. Μαργαρίτη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική ευθύνη για το «κούρεμα» του οφειλόμενου προς την ΕΤΕ χρέους: Η ανπισυνταγματικότητα του άρθρου 3 παρ. 9 του Ν 4046/2012, ΠοινΔικ 2014, σελ. 413επ. Οι διοικητές της ΕΤΕ που δέχθηκαν να μειωθεί το χρέος του Ελληνικού Δημοσίου προς την Εθνική Τράπεζα Ελλάδας τέλεσαν κακουργηματική απιστία, αφού προξένησαν ζημία στην περιουσία της ύψους 12, 3 δισ. ευρώ. Εξάλλου, έχουν μεν αυτοί την ιδιότητα του υπαλλήλου κατ' άρθρο 263 Α περ. β ΠΚ («όσοι υπηρετούν σε τράπεζες που εδρεύουν στην ημεδαπή κατά το νόμο ή το καταστατικό τους»), αλλά δεν μπορούν να τελέσουν απιστία σχετική με την υπηρεσία κατ' άρθρο 256 ΠΚ, δεδομένου ότι το έγκλημα αυτό τελεί «Υπάλληλος που κατά τον προσδιορισμό, την είσπραξη ή τη διαχείριση φόρων, δασμών, τελών ή άλλων φορολογημάτων ή οποιωνδήποτε εσόδων ελαττώνει εν γνώσει του και για να ωφεληθεί ο ίδιος ή άλλος, τη δημόσια, τη δημοτική ή την κοινοτική περιουσία, ή την περιουσία νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, της οποίας η διαχείριση του είναι εμπιστευμένη»: βλ. ΟΛΑΠ 9/1998, ΠοινΧρον 1998, 883, όπου παρατηρήσεις Αναγνωστόπουλου (=ΠοινΔικ 1998, 19 = Υπερ 1999, 645), Λάμπ. Μαργαρίτη/Γ. Δημήτρη, Απιστία σχετική με την υπηρεσία (άρθρο 256 ΠΚ) : Το πρόβλημα της ελαττώσεως της περιουσίας τράπεζας, Υπεράσπιση 1999, σελ. 733, Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποιήσιμου, 1999, σελ. 38. Ασφαλώς, δεν επιδίωκαν τη ζημία στην περιουσία της ΕΤΕ, αλλά γνώριζαν οι διοικητές, ότι με την άφεση χρέους **αναγκαία και αναπόφευκτα** θα επερχόταν ζημία στην περιουσία της ΕΤΕ (άμεσος δόλος δεύτερου βαθμού ή αναγκαίος δόλος). Βέβαια, προέβησαν στη λήψη της απόφασής τους, αφού προηγουμένως η Βουλή (ο Υπουργός Οικονομικών που ασκεί τη νομοθετική πρωτοβουλία !) με τον σχετικό νόμο τους διαβεβαίωσε, ότι δεν θα υπείχαν ποινική, αστική ή διοικητική ευθύνη. Συνήθως, υπάλληλοι σε τράπεζες διαπράττουν το έγκλημα της απιστίας, παρέχοντας δάνεια (ως επί το πλείστον υπέρογκα) σε αφερέγγυα πρόσωπα ή σε άλλα πρόσωπα χωρίς συγχρόνως να λάβουν ισάξιες εμπράγματα ασφάλειες ή άλλες εγγυήσεις, με αποτέλεσμα να διαπιστωθεί κάποτε ότι επήλθε ζημία στην περιουσία της τράπεζας. **Στην εξεταζόμενη περίπτωση η ζημία της ΕΤΕ είναι πρόδηλη, κραυγαλέα, άμεση και ανεπανόρθωτη.**

⁴⁴²Βλ. Petra Wittig, Wirtschaftsstrafrecht, 2014, σελ. 304.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 7^{ης} εβδομάδας

Φαινομενικά ο Β τέλεσε κακουργηματική υπεξαίρεση κατ' άρθρο 375 παρ. 1 εδ. α, β ΠΚ (ΑΠ 24/2010, areiospagos.gr: «Στις ως άνω όμως περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις του άρθρου 375 παρ. 2 του ΠΚ δεν περιλαμβάνεται και εκείνη της ιδιότητας του θεματοφύλακα...»). Σύμφωνα ωστόσο με τη διάταξη του άρθρου 830 ΑΚ (Ανώμαλη παρακαταθήκη) ισχύουν τα εξής : «Η κατάθεση χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων, σε περίπτωση αμφιβολίας λογίζεται ως δάνειο, αν ο θεματοφύλακας έχει την εξουσία να τα χρησιμοποιεί. Σχετικά όμως με το χρόνο και τον τόπο της απόδοσης ισχύουν, σε περίπτωση αμφιβολίας, οι διατάξεις για την παρακαταθήκη. Ο θεματοφύλακας χρεογράφων δεν έχει εξουσία να τα διαθέτει, αν αυτή δεν του δόθηκε με έγγραφο και ρητά.». Εξάλλου, κατ' άρθρο 806 ΑΚ «Με τη σύμβαση του δανείου ο ένας από τους συμβαλλομένους μεταβιβάζει στον άλλον κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα, και αυτός έχει υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας.». Επομένως, ο Β σε περίπτωση αμφιβολίας (αφού δεν ορίστηκε κάτι άλλο) και αφού είχε τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τα χρήματα που του δόθηκαν προς φύλαξη, δικαιούται να επικαλεσθεί την κατάρτιση δανείου και την απόκτηση της κυριότητας των 160.000 ευρώ. Ένεκα τούτου δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί υπεξαίρεση, η οποία προϋποθέτει παράνομη ιδιοποίηση ξενου πράγματος !!!

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 7^{ης} εβδομάδας

Ο Α τέλεσε υπεξαίρεση στην υπηρεσία (άρθρο 258 ΠΚ), επειδή και ένας απλός ιδιώτης μπορεί να είναι το θύμα υπεξαίρεσης στην υπηρεσία, όπως π.χ. ο καταστηματάρχης ενδυμάτων, σε βάρος του οποίου τελέσθηκε κλοπή, εφόσον κατασχέθηκαν τα κλεμμένα ενδύματα, δόθηκαν προς φύλαξη στον γραμματέα του δικαστηρίου (άρθρο 266 ΚΠΔ) και εκείνος τα ιδιοποιήθηκε παράνομα (αληθινή πραγματική συρροή με παραβίαση κατάσχεσης κατ' άρθρο 177 ΠΚ).⁴⁴³

⁴⁴³ ΑΠ 681/2013, www.areiospagos.gr : «Ακολούθως δε το Εφετείο κήρυξε ένοχη την αναιρεσίμωτη για το ότι: "Στην ..., κατά το χρονικό διάστημα από 24-1-2005 έως τον Απρίλιο του 2008, κατά τα ειδικότερα κατωτέρω αναφερόμενα, με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση του ίδιου εγκλήματος, ενώ ήταν υπάλληλος ιδιοποιήθηκε παράνομα χρήματα που τα έλαβε λόγω αυτής της ιδιότητάς της, αποβλέποντας στο συνολικό περιουσιακό όφελος που προέκυπτε από τις πράξεις αυτές, το αντικείμενο δε των πράξεων είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας. Ειδικότερα, όντας κοινωνική λειτουργός στο Ψυχιατρείο Νοσοκομείου Τρίπολης, υπεύθυνη για την εκταμίευση και διακίνηση των χρημάτων των ασθενών του Νοσοκομείου και την εν συνεχεία παράδοσή τους σε αυτούς (ασθενείς), ενώ, υπό την προαναφερθείσα ιδιότητά της έλαβε: **1)** στις 27-7-2005 το ποσό των 572,44 ευρώ, στις 15-2-2006 το ποσό των 408,68 ευρώ, στις 18-7-2007 το ποσό των 1.338,76 ευρώ, στις 30-11-2007 το ποσό των 544,39 ευρώ και τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,86 ευρώ, **συνολικά δε** (572,44+408,68+ 1.338,76+544,39+481,86=) **το ποσό των 3.346,07 ευρώ**, από την σύνταξη του ΟΓΑ του Ι. Ι., **2)** στις 28-2-2005 το ποσό των 100 ευρώ, στις 16-5-2005 το ποσό των 100 ευρώ, στις 16-11-2005 το ποσό των 47,23 ευρώ, στις 15-2-2005 το ποσό των 408,68 ευρώ, τον Ιούνιο του 2006 το ποσό των 218,64 ευρώ, στις 18-7-2007 το ποσό των 1.338,76 ευρώ και τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,80 ευρώ, **συνολικά δε** (100+100+ 47,23+ 408,68+ 218,64+1.338,76+ 481,80) **το ποσό των 2.695,11 ευρώ**, από τη σύνταξη του ΟΓΑ του Γ. Μ., **3)** στις 24-1-2005 το ποσό των 150 ευρώ, στις 11-7-2005 το ποσό των 556,17 ευρώ και στις 6-5-2005 το ποσό των 143 ευρώ, **συνολικά δε** (150+556,17+143=) **το ποσό των 849,17 ευρώ**, από την σύνταξη του ΟΓΑ της Ο. Θ. **4)** στις 9-5-2005 το ποσό των 150 ευρώ και στις 7-12-2005 το ποσό των 108 ευρώ, **συνολικά δε** (150+108=) **το ποσό των 258 ευρώ**, από την σύνταξη του ΟΓΑ της Ε. Ρ., **5)** στις 24-1-2005 το ποσό των **150 ευρώ**, από την σύνταξη της Χ. Γ., **6)** τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,86 ευρώ από την σύνταξη του ΟΓΑ του Α. Κ., **7)** τον Απρίλιο του 2008 το ποσό των 481,86 ευρώ από τη σύνταξη του ΟΓΑ του Ι. Γ., **δεν απέδωσε τα ανωτέρω ποσά στους προαναφερόμενους δικαιούχους αυτών, αλλά τα παρακράτησε ενσωματώνοντας αυτά στην περιουσία της, ιδιοποιούμενη με τον τρόπο αυτό παράνομα το ποσό συνολικά των 8.262,07 ευρώ, το οποίο είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας"**» (εδώ γίνεται συνυπολογισμός των ποσών σύμφωνα με το άρθρο 98 ΠΚ για το κατ' εξακολούθηση έγκλημα και έτσι συνάγεται, ότι το αντικείμενο των πράξεων είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 8^{ης} εβδομάδας

Έδώ επιτρέπεται η λεγόμενη αναδρομή. Μεταξύ πολλών άλλων περιπτώσεων, επιτρέπεται αναδρομή στην αρχική αμέλεια και στην περίπτωση, κατά την οποία ο πατέρας Α αφήνει το κλειδί πάνω στο αυτοκίνητο, μολονότι γνωρίζει, ότι ο 15 ετών γιος του Β είναι άτακτος και ρέπει σε βόλτες με το αυτοκίνητο, αν και δεν έχει άδεια οδήγησης αυτοκινήτου, εάν ο ανήλικος οδηγήσει το αυτοκίνητο και από εξωτερική του αμέλεια προκαλέσει από κακή οδήγηση που δεν εναρμονίζεται με τους κανόνες του ΚΟΚ τον θάνατο κάποιου κατά την οδήγηση. Ορθά, εξάλλου, παραπέμφθηκε για θανατηφόρα έκθεση (άρθρα 29, 306 παρ. 1, 2 ΠΚ) ο ταξιτζής, ο οποίος μετέφερε και αποβίβασε πλήρως μεθυσμένο επιβάτη σε επικίνδυνο σημείο του δρόμου (ερημικό μέρος, στενό οδόστρωμα χωρίς φωτισμό και πυκνή κίνηση οχημάτων) με αποτέλεσμα να τραυματισθεί εκείνος θανατηφόρα από διερχόμενο οδηγό, ο οποίος παραπέμφθηκε συγχρόνως για ανθρωποκτονία από αμέλεια. Η αμέλεια του δεύτερου οδηγού δεν εμπόδισε την αναδρομή στην εξωτερική και εσωτερική αμέλεια του ταξιτζή (βούλευμα με αριθμό 118/1997 ΣυμβΠλημΧαλκ, Υπεράσπιση 1998, σελ. 608επ.).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 8^{ης} εβδομάδας

Εδώ πρόκειται απλώς για μια συμμετοχή του Α σε ξένη αυτοδιακινδύνευση. Το ίδιο το θύμα ήταν σε θέση να έχει πλήρη επίγνωση των κινδύνων από ένα τέτοιο συναγωνισμό και προέβη στην αυτοδιακινδύνευση οικειοθελώς. Το αποτέλεσμα, δηλαδή ο θάνατος του Β, δεν είναι έργο του Α αλλά του ίδιου του Β. **Ο Α δεν ευθύνεται για ανθρωποκτονία από αμέλεια.**

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 9^{ης} εβδομάδας :

Στο παράδειγμα αυτό η συνδιαμόρφωση του σχεδίου εκτέλεσης του εγκλήματος, η κατάρτιση ένορκης βεβαίωσης ενώπιον συμβολαιογράφου και η παροχή της στον Β από τον Α που συνιστά προπαρασκευαστική πράξη του φερόμενου ως συναυτουργού Α που επενεργεί κατά την τέλεση της απάτης, αφού συμβάλλει στο να πειθεται το θύμα για τη γνησιότητα του πωλούμενου πίνακα, και η συγκυριαρχία του Α πάνω στην τέλεση της απάτης, αφού θα μπορούσε αυτός να ματαιώσει την τέλεσή της με τη μη παροχή της ένορκης βεβαίωσης, συντελούν, ώστε το αποτέλεσμα, δηλαδή η βλάβη της ξένης περιουσίας, να είναι έργο τουλάχιστον και του Α. Στο πρώτο παράδειγμα η ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου, με την οποία ο Α εφοδίασε τον Β, εξακολουθεί να επενεργεί και να πείθει το θύμα, **ως εάν ακριβώς ο Α ήταν παρών και ψευδολογούσε κατά την τέλεση της αντικειμενικής υπόστασης της απάτης από τον Β σε βάρος του ευάλωτου - ένεκα του πάθους του για γνήσιους πίνακες ζωγραφικής- Γ.** Ενδείκνυται εδώ να επισημανθεί, ότι ειδικά αυτή η περίπτωση ομοιάζει σε πολύ μεγάλο βαθμό με εκείνες τις περιπτώσεις που κρίθηκαν από τον Άρειο Πάγο ως περιπτώσεις συναυτουργίας παρά το έλλειμμα της συνεκτέλεσης κατά την τέλεση της κύριας άδικης πράξης. Πρόκειται για τις περιπτώσεις της προϊσταμένης γραφείου μισθοδοσίας προσωπικού νοσοκομείου, η οποία νόθευε μισθολογικές καταστάσεις και τις παρέδιδε στον συγκατηγορούμενό της ταμία του νοσοκομείου, για να τις υποβάλει προς έγκριση στους προϊσταμένους του και να εισπράξει έτσι ποσά μεγαλύτερα του κανονικού, τα

οποία μοιράζονταν αμφότεροι σύμφωνα με τα όσα είχαν συμφωνηθεί (ΑΠ 1334/89, ΠοινΧρ Μ, 586), και των ιατρών του ΙΚΑ, που εξέδιδαν ιατρικές συνταγές για ανύπαρκτους ασφαλισμένους και τις παρέδιδαν στους συμβεβλημένους με το ΙΚΑ φαρμακοποιούς, οι οποίοι έθεταν σε αυτές υπογραφές ασφαλισμένων κάτω από την ένδειξη «ο παραλήπτης», για να παραπλανήσουν στη συνέχεια τους υπαλλήλους του ΙΚΑ, από τους οποίους εισέπρατταν το τίμημα των φαρμάκων, που καρπώνονταν όλοι οι συμπράξαντες (ΑΠ 1699/1985, ΠοινΧρ ΛΣΤ, 335, ΑΠ 1787/1985, ΠοινΧρ ΛΣΤ, 348).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 9^{ης} εβδομάδας :

Στο παράδειγμα αυτό η Β **τυπικά και μόνο είναι η αυτουργός** της ψευδούς καταμήνυσης και συκοφαντικής δυσφήμισης. Από άποψη ουσίας (**ουσιαστικά**) ο πράγματι καταγγέλλων ψευδώς τον καθηγητή της Χημείας είναι ο Α, ο οποίος είναι μορφωμένος, έχει στοιχειώδεις γνώσεις δικαίου και κατέχει ιδιαίτερες ικανότητες για να συντάξει μια αναφορά προς το Υπουργείο Παιδείας, με τρόπο που να πείθει εκ πρώτης όψεως και με σκοπό να προκαλέσει την πειθαρχική δίωξη του καθηγητή. Μάλιστα, για να επιτύχει την ψυχική και ηθική ταλαιπωρία του καθηγητή, διαλαμβάνει ο Α με δική του έμπνευση στην αναφορά, επικαλούμενος και δύο μάρτυρες (γνωστούς και φίλους), γεγονότα που προσομοιάζουν κάπως με συμβάντα που έλαβαν πράγματι χώρα αλλά είναι συγχρόνως διανθισμένα με περισσή αναλήθεια. Ο κοινός σχεδιασμός, η συναπόφαση, η συνδιαμόρφωση της αναφοράς (**ορθότερα, η αποκλειστική διαμόρφωση της αναφοράς από τον Α, που είναι ο ιθύνων νους**) και ο κοινός πόθος των δύο συζύγων για εκδίκηση και ψυχική και ηθική ταλαιπωρία του καθηγητή, ο οποίος τόλμησε να βαθμολογήσει με 12 το γραπτό του γιου τους στη Χημεία, καθιστούν τον Α συναυτουργό και όχι απλό συνεργό. Μάλιστα, η δικής του έμπνευσης και σύνταξης ψευδής αναφορά είναι **το κύριο και αποκλειστικό μέσο**, με το οποίο τελούνται τα εγκλήματα της ψευδούς καταμήνυσης και συκοφαντικής δυσφήμισης. Κατά πάσα πιθανότητα μάλιστα η αναφορά δεν θα αποστέλλοταν στο Υπουργείο και σε κάθε περίπτωση δεν θα είχε τέτοια μορφή, αν δεν αναμειγνυόταν ο Α στη διαδικασία ψευδούς καταμήνυσης. Ως μορφωμένος σύζυγος εξάλλου θα μπορούσε να αποτρέψει την αποστολή της αναφοράς, έχοντας έτσι και τη συγκυριαρχία πάνω στην έκβαση του πράγματος.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 10^{ης} εβδομάδας :

Ο Α καταδικάστηκε για υπεξαίρεση στην υπηρεσία κατ' εξακολούθηση και του επιβλήθηκε κάθειρξη 9 ετών (άρθρα 98, 258 περ. γ β ΠΚ). Το ποσό της υπεξαίρεσης κατ' εξακολούθηση ήταν 145.000 ευρώ συνολικά. Στην επιμέτρηση της ποινής λήφθηκε επιβαρυντικά υπόψη το γεγονός ότι ο δράστης ήταν υπάλληλος και καταχράσθηκε περιουσία του Δημοσίου. Είναι ορθή η επιμέτρηση ή εσφαλμένη; **Δεν είναι ορθή, επειδή παραβιάζει την αρχή της απαγόρευσης της διπλής αξιολόγησης των ίδιων στοιχείων.** Η ιδιότητα του υπαλλήλου και η περιουσία του δημοσίου είναι ήδη στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και τα αξιολόγησε ο νομοθέτης κατά τη θέσπιση του εγκλήματος του άρθρου 258 ΠΚ και κατά τον προσδιορισμό της ποινής.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 10^{ης} εβδομάδας :

Στο αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος από τον περιστρεφόμενο ιμάντα αφαίρεσε κάποιος βαλίτσα με πράγματα αξίας 1.300 ευρώ. Του επιβλήθηκε κάθειρξη 9 ετών σύμφωνα με το άρθρο 374 περ. γ ΠΚ. **Είναι δίκαιη και ανάλογη η επιβληθείσα ποινή;**

Η αρχή της αναλογικότητας διέπει την επιβολή στερητικών της ελευθερίας ποινών, οι οποίες προσβάλλουν την προσωπική ελευθερία και ειδικότερα την ελευθερία κινήσεως. Δεν επιτρέπεται για παράδειγμα να επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών για κλοπή αντικειμένων 1.300 ευρώ. Έτσι, η αρχή της αναλογικότητας **μπορεί να οδηγήσει και σε contra legem (διορθωτική ή εναντίον του γράμματος του νόμου) ερμηνεία.** Παράδειγμα : Είναι γνωστό ότι οι κανόνες δικαστικής επιμέτρησης του άρθρου 79 ΠΚ συμπληρώνονται από την **αρχή της αναλογικότητας.** Η **αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια σημαίνει ότι επιτρέπονται μόνο τα περιοριστικά μέσα και μέτρα που βρίσκονται σε μια παραδεκτή αναλογία με τη βαρύτητα του εγκλήματος (βαρύτητα αδίκου και βαρύτητα ενοχής) και τη σπουδαιότητα του επιδιωκόμενου σκοπού.** Όταν λοιπόν η ποινή που προβλέπεται από τον νόμο ή επιβάλλεται από το Δικαστήριο είναι πρόδηλα ανυπόφορα δυσανάλογη με τη βαρύτητα του εγκλήματος (βαρύτητα αδίκου και βαρύτητα ενοχής), παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας υπό στενή έννοια. Σύμφωνα με την τελευταία δεν θα επιτρεπόταν ποτέ π.χ. η **επιβολή κάθειρξης μέχρι δέκα ετών** για την κλοπή μιας μεταφερόμενης με αεροπλάνο βαλίτσας με ενδύματα και λοιπά αντικείμενα συνολικής αξίας 1.300 ευρώ, έστω και αν επιτρέπεται τούτο το γράμμα του νόμου, **που σκοπεί με την αυξημένη ποινή να παράσχει αυξημένη προστασία στα πράγματα, που δεν τυγχάνουν διαρκούς εποπτείας ένεκα της επελεύσεως χαλαρότητας της κατοχής πάνω στα μεταφερόμενα πράγματα** (βλ. άρθρο 374 περ. γ ΠΚ: «αν αφαιρέθηκε πράγμα που μεταφερόταν με οποιοδήποτε δημόσιο συγκοινωνιακό μέσο ή ήταν τοποθετημένο σε χώρο προορισμένο για εναπόθεση πραγμάτων προς μεταφορά ή παραλαβή ή μεταφερόταν από ταξιδιώτη»). **Το Δικαστήριο σε παρόμοιες περιπτώσεις θα πρέπει να αφήσει ανεφάρμοστη την ως άνω διάταξη, επειδή έρχεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα και να εφαρμόσει μόνο τη διάταξη του άρθρου 372 ΠΚ,** αλλιώς θα εμφανιζόταν και ανακόλουθο με την αξιολογική απόφαση της έννομης τάξης να τιμωρείται η κλοπή ως κακούργημα με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών μόνο «αν η πράξη τελέστηκε από πρόσωπο που διαπράττει κλοπές ή ληστείες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή αν η συνολική αξία των αντικειμένων της κλοπής υπερβαίνει το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ» (άρθρο 374 περ. ε ΠΚ). Σε παρόμοιες περιπτώσεις το Δικαστήριο θα μπορεί και θα οφείλει να ενεργήσει μια contra legem (εναντίον του γράμματος του νόμου) **ερμηνεία σύμφωνα και εναρμονισμένα με το Σύνταγμα,** έστω και αν το κλαπέν αντικείμενο δεν είναι ευτελούς αξίας, οπότε θα όφειλε σε κάθε περίπτωση να εφαρμόσει τη διάταξη του άρθρου 377 ΠΚ.⁴⁴⁴

⁴⁴⁴ Βλ. το παράδειγμα με την κλοπή μιας μεταφερόμενης με αεροπλάνο βαλίτσας σε **Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου. Συγχρόνως μια εισαγωγή στην Ερμηνευτική του Ποινικού Δικαίου, 1999,** σελ. 138επ., 140επ., με περαιτέρω παραπομπές. Για την αρχή της αναλογικότητας βλ. **ΑΠ 2635/2008, ΑΠ 1054/2008, ΑΠ 727/2010, ΑΠ 96/2010, www.areiospagos.gr** : «Η αρχή της

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 11^{ης} εβδομάδας :

Ο Β δεν έχει απολύτως καμιά ποινική ευθύνη, γιατί **δεν ενεργεί με σκοπό να παραπλανήσει άλλον σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες**. Δεν γνωρίζει τα απατηλά σχέδια του Α. Ενεργεί για να φαίνεται ο Α πλούσιος απέναντι στη φίλη του, που απείλησε να τον εγκαταλείψει. Η έκφραση «με σκοπό να παραπλανήσει» συνιστά **υποκειμενικό στοιχείο του αδικού**, οπότε έχουμε να κάνουμε με **έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση**. Η έκφραση «σχετικά με γεγονός που μπορεί να έχει έννομες συνέπειες» σχετίζεται με τη γένεση ή τη δημιουργία ή την αλλοίωση ή την κατάργηση ή την απόσβεση ενός δικαιώματος. Π.χ. με τη σύνταξη της πλαστής διαθήκης φαίνεται να έχουν **κληρονομικό δικαίωμα** τα πρόσωπα που αναφέρονται μέσα στην πλαστή διαθήκη ως κληρονόμοι, που έχουν την πρόθεση να εξαπατήσουν άλλους επικρατέστερους κληρονόμους.

Ο Α έχει τελέσει πλαστογραφία σε βαθμό κακουργήματος και μάλιστα είναι έμμεσος αυτουργός, αφού χρησιμοποιεί τον αγνοούντα Β ως όργανό του (άρθρο 216 παρ. 1, 3 εδ. α ΠΚ).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 11^{ης} εβδομάδας :

αναλογικότητας αναγνωρίζεται ήδη με το άρθρο 25 παρ. 1 εδάφιο τελευτ. του Συντάγματος, (όπως το άρθρο αυτό ισχύει από 18/4/2001, μετά την αναθεώρηση από την Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων), κατά το οποίο "οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απ' ευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφ' όσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και να σέβονται **την αρχή της αναλογικότητας**". Σύμφωνα με την αρχή αυτή οι επιβαλλόμενοι από το νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι **α) αναγκαίοι υπό την έννοιαν ότι δεν υπάρχει άλλος πρόσφορος τρόπος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τη σχετική ρύθμιση σκοπού και β) να τελούν σε αρμόζουσα αναλογία με αυτόν**, έτσι ώστε οι επιπτώσεις που προκαλούνται στον θιγόμενο στα δικαιώματά του να μην είναι δυσανάλογα επαχθείς, η σχέση δε μεταξύ μέσου και σκοπού πρέπει να είναι εύλογη, **ώστε να αποτρέπονται υπέρμετρα επαχθείς συνέπειες στον θιγόμενο**. Συνεπώς η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να ερευνάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση **ενόψει και του ύψους της ποινής που έχει επιβληθεί ή της μικρής ή μεγάλης απαξίας της αξιοποιού πράξεως**, εφόσον και αυτή αποτελεί ένα από τα κριτήρια των οποίων η συνεκτίμηση διαμορφώνει την κρίση του δικαστηρίου για την υπέρβαση ή μη της ως άνω αναλογικότητας (Ολ. Α.Π. 14/2001)». Βλ. ακόμα ΑΠ 1027/2007, ΠοινΧρ 2008, 322 : «Ως ιδιαίτερως ελαφρά περίπτωση, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, θεωρείται η παραχάραξη (είτε ως παραποίηση, είτε ως νόθευση, είτε και ως προμήθεια παραποιημένου) νομίσματος ή νομισμάτων **πολύ μικρής αξίας ή σε ασήμαντη ποσότητα, για την οποία η ποινή της καθείρξεως που προβλέπεται στη συνήθη (κακουργηματική) περίπτωση, βρίσκεται σε πλήρη δυσαναλογία προς την πράξη που τελέσθηκε**». Η ως άνω απόφαση του Αρείου Πάγου είναι αξία επαίνου, επειδή, έστω και εμμέσως, αναγνωρίζει σε σχέση με την επιβολή και την επιμέτρηση ορισμένης ποινής την αξία της αρχής της αναλογικότητας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος και σημαίνει, ότι στο μικρής βαρύτητας άδικο (= προσβολή με βλάβη ή διακινδύνευση ξένων έννομων αγαθών) επιβάλλεται μικρή ποινή, στο μεσαίας βαρύτητας άδικο επιβάλλεται μεσαία ποινή και στο πολύ μεγάλης βαρύτητας άδικο επιβάλλεται πολύ μεγάλη ποινή, **ενώ δεν θα μπορούσε ποτέ να επιβληθεί πολύ μεγάλη ποινή για άδικο μικρής βαρύτητας**.

Στην εξεταζόμενη περίπτωση φαίνεται να έχει πληρωθεί το γράμμα του νόμου και να έχουμε κακουρηγηματική πλαστογραφία (άρθρο 216 παρ. 1, 3 εδ. α ΠΚ). Ωστόσο, εδώ θα πρέπει να εφαρμόσουμε τη διάταξη του άρθρου 44 παρ. 2 εδ. α και β ΠΚ. Μια δίκαιη λύση θα επέβαλλε για την έμπρακτη μετάνοια που επέδειξε ο δράστης να δεχθούμε, ότι εδώ έχουμε εκούσια (και όχι οφειλόμενη σε εξωτερικά εμπόδια) υπαναχώρηση από ολοκληρωμένη (τετελεσμένη) απόπειρα κακουρηγηματικής πλαστογραφίας (άρθρο 44 παρ. 2 ΠΚ). Σύμφωνα με το άρθρο 44 ΠΚ (**Υπαναχώρηση**) **ισχύουν τα εξής : «1. Η απόπειρα μένει ατιμώρητη, αν ο δράστης άρχισε την ενέργεια για την τέλεση του κακουρηγήματος ή πλημμελήματος, αλλά δεν την ολοκλήρωσε από δική του βούληση και όχι από εξωτερικά εμπόδια. 2. Αν ο δράστης, αφού ολοκλήρωσε την ενέργειά του, παρεμπόδισε ύστερα με δική του βούληση το αποτέλεσμα που μπορούσε να προέλθει από την ενέργειά του αυτή και που ήταν απαραίτητο για την τέλεση του κακουρηγήματος ή του πλημμελήματος, τιμωρείται με την ποινή του άρθρου 83 μειωμένη στο μισό. Το δικαστήριο όμως μπορεί, εκτιμώντας ελεύθερα όλες τις περιστάσεις, να κρίνει την απόπειρα ατιμώρητη.»**

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 12^{ης} εβδομάδας :

Το κατατεθέν ψευδές γεγονός περί άσεμνων φωτογραφιών δεν θεμελιώνει ψευδορκία, επειδή είναι άσχετο με το αποδεικτέο γεγονός της μη εκπλήρωσης της συμβατικής υποχρέωσης καταβολής του μισθώματος και έτσι δεν κινδυνεύει η ορθοδίκαιη κρίση του δικαστηρίου που εκδικάζει την αγωγή εξώσεως ένεκα μη καταβολής τεσσάρων μισθωμάτων. Ωστόσο, στοιχειοθετείται ποινική ευθύνη για συκοφαντική δυσφήμιση (άρθρα 362, 363 ΠΚ), επειδή το ψευδές γεγονός θα μπορούσε να βλάψει την υπόληψη του Β στην κοινωνία.

Στην ΑΠ **1227 / 2016, www.areiospagos.gr**, διαλαμβάνονται τα εξής : «Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι, για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της ψευδορκίας μάρτυρα, το οποίο είναι διαζευκτικά μικτό, απαιτείται: α) ένορκη κατάθεση του μάρτυρα ενώπιον αρχής αρμόδιας να ενεργεί ένορκη εξέταση, β) τα πραγματικά περιστατικά που κατατέθηκαν να είναι αναληθή και γ) ύπαρξη άμεσου δόλου, ο οποίος συνίσταται στο ότι ο μάρτυρας γνωρίζει (με την έννοια της συνειδητής βεβαιότητας) ότι τα περιστατικά που κατέθεσε είναι ψευδή ή στο ότι αυτός γνωρίζει τα αληθή περιστατικά, αλλά σκόπιμα τα αποκρύπτει ή αρνείται να τα καταθέσει. Ως περιστατικά νοούνται συγκεκριμένα συμβάντα του εξωτερικού ή εσωτερικού κόσμου, που ανάγονται στο παρελθόν ή στο παρόν, είναι δεκτικά απόδειξης και είναι αντικειμενικά ψευδή, με την έννοια ότι είτε δεν ανταποκρίνονται στην αντικειμενική πραγματικότητα είτε είναι αντίθετα ή διαφορετικά με όσα ο μάρτυρας γνωρίζει από δική του αντίληψη ή από πληροφόρηση τρίτων. Δυσμενείς γνώμες, κρίσεις, πεποιθήσεις ή χαρακτηρισμοί του μάρτυρα έχουν έννομη σημασία μόνο αν συνάπτονται άμεσα με τα περιστατικά που κατέθεσε και συνδιαμορφώνουν παράσταση συγκεκριμένης πράξης ή συμπεριφοράς, που επιδέχεται απόδειξη. **Επιπλέον πρέπει τα περιστατικά που κατατέθηκαν, ανεξάρτητα από το εάν είναι ουσιώδη ή επουσιώδη, να σχετίζονται ουσιαστικά ή διαδικαστικά με εκκρεμή υπόθεση και να μπορούν να ασκήσουν, έστω και μικρή, επιρροή στην αναμενόμενη δικαστική κρίση, άσχετα αν πράγματι άσκησαν ή όχι. Ειδικότερα, πρέπει τα περιστατικά αυτά είτε να εμπίπτουν στο αποδεικτέο θέμα, αν πρόκειται για πολιτική δίκη ή να αφορούν τα στοιχεία του διωκόμενου εγκλήματος, αν πρόκειται για ποινική δίκη είτε να συνδέονται**

αναπόσπαστα με περιστατικά που εμπίπτουν στο αποδεικτέο θέμα ή αφορούν τα στοιχεία του εγκλήματος είτε να αναφέρονται στον προσδιορισμό της προσωπικότητας ή διαγωγής του κατηγορουμένου.».⁴⁴⁵

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 12^{ης} εβδομάδας :

Ο Α θα ευθύνεται για ψευδή καταμήνυση σύμφωνα με το άρθρο 229 ΠΚ, που ορίζει τα εξής : «**1.** Όποιος εν γνώσει καταμηνύει άλλον ψευδώς ή αναφέρει γι' αυτόν ενώπιον της αρχής ότι τέλεσε αξιόποινη πράξη ή πειθαρχική παράβαση με σκοπό να προκαλέσει την καταδίωξή του γι' αυτήν, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. **2.** Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος για τον ίδιο σκοπό εν γνώσει και ψευδώς καθιστά άλλον ύποπτο στην αρχή για αξιόποινη πράξη ή πειθαρχική παράβαση υποβάλλοντας, αλλοιώνοντας ή αποκρύπτοντας κάποιο αποδεικτικό μέσο. **3.** Το δικαστήριο με αίτηση του παθόντος μπορεί να του επιτρέψει να δημοσιεύσει την απόφαση με έξοδα του καταδικασμένου. **4.** Το δικαίωμα για τη δημοσίευση με έξοδα του καταδικασμένου αποσβήνεται αν η δημοσίευση δεν γίνει μέσα σε τρεις μήνες από την επίδοση της τελεσίδικης απόφασης στον παθόντα.».

Ο Α και ανέφερε εν γνώσει ψευδώς στην αστυνομία ότι ο Β διακινεί ναρκωτικά

⁴⁴⁵ Βλ. την υποστηριζόμενη **τελεολογική συστολή** σε Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα ..., σελ. 67επ., 229επ., και πρβλ. Ε. Καμπέρου - Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 142επ., 147επ., κάθε φορά με παραπομπές στη Νομολογία. **ΑΠ 120/2010, ΠοινΧρ 2011, 32 ή www.areiospagos.gr** : «Κατά το άρθρο 224 παρ. 2 Π.Κ. με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται όποιος, ενώ εξετάζεται ενόρκως ως μάρτυρας ενώπιον αρχής αρμόδιας να ενεργεί ένορκη εξέταση ή αναφέρεται στον όρκο που έχει δώσει, καταθέτει εν γνώσει του ψέματα ή αρνείται ή αποκρύπτει την αλήθεια. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της ψευδορκίας μάρτυρα απαιτείται ένορκη κατάθεση του μάρτυρα ενώπιον αρμόδιας αρχής, τα πραγματικά περιστατικά που αυτός κατέθεσε να είναι ψευδή και να υπάρχει άμεσος δόλος, ο οποίος συνίσταται στη γνώση του μάρτυρα ότι αυτά που κατέθεσε είναι ψευδή. Από την ίδια διάταξη προκύπτει επίσης ότι η αρμοδιότητα της αρχής, ενώπιον της οποίας δίδεται η κατάθεση, αποτελεί συστατικό όρο του εγκλήματος της ψευδορκίας, θεωρείται δε και ως αρμόδια αρχή εκείνη ενώπιον της οποίας είναι δυνατόν, κατά διάταξη νόμου, να γίνει ένορκη κατάθεση κάποιου, η οποία να μπορεί στη συνέχεια να ληφθεί υπόψη ως έγκυρο αποδεικτικό μέσο από Αρχή, που είναι και αυτή αρμόδια προς διάγνωση κάποιας διαφοράς. Εξάλλου, οι συμβολαιογράφοι είναι αρμόδιοι για τη λήψη ενόρκων βεβαιώσεων μαρτύρων, κατά τον Κώδικα συμβολαιογράφων (άρθρο 1 παρ. 1 εδ. δ' του Ν.670/1977, ήδη άρθρο 1 παρ. 1 εδ. ε' του Ν.2830/2000), **εφόσον αυτές πρόκειται να χρησιμοποιηθούν ως νόμιμο αποδεικτικό μέσο**, όπως σε δίκη ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου κατά το άρθρο 270 παρ. 2 ΚΠολΔ, οπότε, αν τα βεβαιούμενα σε αυτές είναι ψευδή, πραγματώνεται η αντικειμενική υπόσταση του ανωτέρω εγκλήματος. Πρέπει, όμως, **για να μπορούν να ληφθούν υπόψη ως νόμιμο αποδεικτικό μέσο**, να έχει προηγηθεί, σύμφωνα με το ανωτέρω άρθρο 270 παρ. 2 ΚΠολΔ, **νόμιμη κλήτευση του αντιδίκου εκείνου που είχε την επιμέλεια της καταθέσεως, διότι διαφορετικά δεν αποτελούν νόμιμο αποδεικτικό μέσο και δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της ψευδορκίας μάρτυρα για όσα περιστατικά περιέχονται σ' αυτές**. Περαιτέρω, για την πληρότητα της αιτιολογίας καταδικαστικής για ψευδορκία μάρτυρα αποφάσεως, αν πρόκειται για ένορκη βεβαίωση του δράστη, πρέπει να αναφέρεται σ' αυτήν, εκτός άλλων, η διαπίστωση από το δικαστήριο της ουσίας ότι η ένορκη βεβαίωση έχει ληφθεί μετά από νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήτευση του αντιδίκου εκείνου, με επιμέλεια του οποίου έχει ληφθεί η ένορκη βεβαίωση. Διαφορετικά, η απόφαση στερείται της απαιτούμενης κατά τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 ΚΠοινΔ ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και δημιουργείται ο εκ του άρθρου 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠοινΔ αναίρετικός λόγος (ΑΠ 1301/2008, και ΑΠ 758/2007). **Τα ανωτέρω δεν ισχύουν όμως όταν η ένορκη βεβαίωση λήφθηκε για να χρησιμοποιηθεί σε δίκη ασφαλιστικών μέτρων** στην οποία δεν προβλέπεται, όπως στην τακτική διαδικασία (άρθρο 270 παρ. 2 ΚΠολΔ) ή στις ειδικές διαδικασίες (άρθρα 650 παρ. 1, 671 παρ. 1, 681 Α και 681 Β ΚΠολΔ), το αποδεικτικό μέσο των ενόρκων βεβαιώσεων ενώπιον ειρηνοδίκη ή συμβολαιογράφου, αλλά ισχύουν ιδιαίτεροι κανόνες ως προς την απόδειξη, την συγκέντρωση των αποδεικτικών μέσων και την εν γένει διαδικασία συζητήσεως της αιτήσεως (ΚΠολΔ 690 και 691). **Συνεπώς στη δίκη ασφαλιστικών μέτρων, στην οποία λαμβάνονται υπόψη και μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα, ένορκες βεβαιώσεις που λήφθηκαν χωρίς προηγούμενη κλήτευση του αντιδίκου εκείνου που είχε την επιμέλεια της καταθέσεως, συνεκτιμώνται για τη συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων, με αποτέλεσμα να μη απαιτείται η απόφαση που δέχεται τέλεση του αδικήματος της ηθικής αυτουργίας σε ψευδορκία που τελέσθηκε από τον αυτουργό με ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου που χρησιμοποιήθηκε σε δίκη ασφαλιστικών μέτρων, να εκθέτει, για την πληρότητα της αιτιολογίας, αν η ένορκη βεβαίωση του αυτουργού της ψευδορκίας είχε ληφθεί μετά προηγούμενη κλήτευση του αντιδίκου εκείνου που είχε την επιμέλεια της λήψεως αυτής (ΑΠ 1633/2002)».**

και υπέβαλε αποδεικτικά μέσα, αφού δημιούργησε πλαστά ενοχοποιητικά αποδεικτικά μέσα με την τοποθέτηση της ηρωίνης στην οικία του Β.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 13^{ης} εβδομάδας :

Οι υποσημειώσεις παίζουν τον εξής ρόλο : Χρησιμοποιούνται για τις παραπομπές (πρέπει να αναφέρει ο συγγραφέας πού βρήκε το συγκεκριμένο κομμάτι που γράφει και να μην το εμφανίζει ως δικό του), για την επεξήγηση εννοιών του κειμένου, για την ανάπτυξη μιας μικρής ενότητας ώστε να μη χαθεί η συνέχεια του κειμένου, για την αναφορά σε αποσπάσματα συγγραφέων (που τοποθετούνται σε εισαγωγικά : «») ή δικαστικών αποφάσεων κ.λπ. Με άλλα λόγια, οι υποσημειώσεις χρησιμεύουν για να αποκαλύπτουμε τις πηγές του υλικού μας. Σε κάθε κομμάτι, σε κάθε σελίδα, σε κάθε παράγραφο, σε κάθε ξεχωριστή άποψη θα πρέπει να αναφέρουμε πού το βρήκαμε, δηλαδή ποιος το έχει γράψει ή ποιοι το υποστηρίζουν. Συγχρόνως θα πρέπει να αναφέρουμε εάν πρόκειται για κρατούσα ή μη κρατούσα άποψη στη νομική θεωρία και νομολογία (π.χ. μπορεί να υπάρχει συμφωνία μεταξύ τριών καθηγητών Πανεπιστημίων και μεταξύ τριών αποφάσεων Ανωτάτων Δικαστηρίων, ενώ οι λοιποί δεν έχουν εκφραστεί σχετικώς). Εάν ο υποψήφιος συγγραφέας δεν παραπέμπει σε κανένα, οι απόψεις του είναι αυθαίρετες, μη πειστικές και μη υπολογίσιμες. Εξάλλου όταν κάποιος αναφέρει ολόκληρο κομμάτι από ξένη συγγραφή, οφείλει να παραπέμψει, αλλιώς διαπράττει κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας (λογοκλοπή). Αντίθετα, μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει από μια διδακτορική διατριβή δέκα ολόκληρα κομμάτια και αφού παραπέμψει σε οικείες σελίδες, δεν θα έχει κανένα πρόβλημα. Εάν όμως χρησιμοποιήσει σε ένα ή περισσότερα κομμάτια αυτούσιες τις λέξεις, τότε οφείλει να θέσει το σχετικό κομμάτι σε εισαγωγικά. Στην υποσημείωση μπορεί ο διδάκτορας ή και κάθε συγγραφέας να συμπεριλάβει μια διάταξη νόμου ή εμπλουτισμένη επεξήγηση των όσων γράφονται στο κείμενο ή να συμπεριλάβει περισσότερα επιχειρήματα κ.λπ., ώστε να μην διαταράσσεται η συνέχεια των σκέψεων στο κείμενο της διατριβής.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 13^{ης} εβδομάδας :

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής θα πρέπει να αναφέρονται οι απόψεις όλων των θεωρητικών του δικαίου και βεβαίως οι λύσεις που έχει δώσει η νομολογία μέσα από δικαστικές αποφάσεις. Αποσιώπηση αποφάσεων των Δικαστηρίων ή απόψεων της Νομικής Θεωρίας και μη σχολιασμός τους θα σημαίνει επιστημονική απάτη και σίγουρα όχι αντικειμενικότητα κατά την έρευνα και τη συγγραφή. Ανατροπή αντίθετων λύσεων και απόψεων σε σχέση με αυτές που υιοθετούνται στη διατριβή επιβάλλεται να γίνει με νομικά επιχειρήματα που θα είναι πειστικά. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί: οι αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστηρίων υπερισχύουν των αποφάσεων κατώτερων Δικαστηρίων. Οι απόψεις καθηγητών Πανεπιστημίων κατά κανόνα έχουν βαρύνουσα σημασία. Ωστόσο μπορεί κανείς να βρει την ορθή άποψη ακόμα και σε ένα δίδακτορα, εφόσον αυτός είναι ειδήμων στο αναπτυσσόμενο νομικό ζήτημα και πείθει τον αναγνώστη με πραγματικά και νομικά επιχειρήματα. Στη συνέχεια ο υποψήφιος συγγραφέας αναφέρει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε άποψης και επιλέγει την ορθή ή μπορεί να παρουσιάσει τις δικές του απόψεις ως ορθές.

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Εμβάθυνση στην ποινική δικονομία

– LLM660

Ίδρυμα	Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου		
Πρόγραμμα Σπουδών	Ποινικό Δίκαιο, Μεταπτυχιακό πρόγραμμα		
Μάθημα	Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία – LAW 660		
Επίπεδο	Προπτυχιακό ☐	Μεταπτυχιακό (μάστερ) √ ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως √ ☐	Συμβατική ☐	
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτική √ ☐	Επιλογής ☐	
Αριθμός Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων/Τηλεσυναντήσεων/Διαλέξεων	Συνολικά:14	Με φυσική παρουσία:1	Διαδικτυακά:13
Αριθμός Εργασιών	2 (μία ατομική – μία ομαδική)		
Υπολογισμός Τελικής Βαθμολογίας	Βαθμολογούμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (%) <ul style="list-style-type: none"> • Εργασίες (%) 50 • Εξετάσεις (%) 50 		
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	10		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Χρήστος Σατλάνης
Επιμέλεια και τελική έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Ευριπίδης Ρίζος

	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ
1	1 ^η Εβδομάδα Διαδικαστικές πράξεις και δικονομικές προϋποθέσεις (απόλυτες και σχετικές ακυρότητες και λόγοι αναίρεσης).
2	2 ^η Εβδομάδα Δεδικασμένο (νομολογία ΕΔΔΑ, Αρείου Πάγου και Συμβουλίου της Επικρατείας).
3	3 ^η Εβδομάδα Δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προδικασία και στην ακροαματική διαδικασία.
4	4 ^η Εβδομάδα Αρμοδιότητα ποινικών δικαστηρίων. Μονομελές και Τριμελές Πλημμελειοδικείο, Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο, Μικτό Ορκωτό Εφετείο, Τριμελές και Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων κ.λπ.
5	5 ^η Εβδομάδα Διεθνής δικαιοδοσία ποινικών δικαστηρίων.
6	6 ^η Εβδομάδα Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης
7	7 ^η Εβδομάδα Ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης ή του βουλεύματος (με έμφαση στην ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων).
8	8 ^η Εβδομάδα Αποδεικτικές απαγορεύσεις στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.
9	9 ^η Εβδομάδα Ένδικα μέσα κατά της απόφασης.
10	10 ^η Εβδομάδα

	Η υπερβολικά τυπολατρική προσέγγιση των ποινικοδικονομικών διατάξεων ως φραγμός στην Αλήθεια και στη Δικαιοσύνη (νομολογία Αρείου Πάγου και ΕΔΔΑ).
11	11 ^η Εβδομάδα Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος / αίτησης αναίρεσης εκ μέρους του κατηγορουμένου ως εμπόδιο στην ταχεία και αμετάκλητη οριστικοποίηση της αλήθειας.
12	12 ^η Εβδομάδα Διαφορές και ομοιότητες ελλαδικού και κυπριακού ποινικού δικαίου και ποινικού δικονομικού δικαίου.
13	13 ^η Εβδομάδα Μεθοδολογία της έρευνας στην Ποινική Δικονομία
14	Τελική Εξέταση
	Ενδεικτικές απαντήσεις στις ΑΣΚΗΣΕΙΣ αυτοαξιολόγησης

1^Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

-Παρουσίαση του Προγράμματος

- ο Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

-Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

- ο Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

Το μάθημα αποσκοπεί να εξοικειώσει τον Σπουδαστή, μέσα από μια ανάπτυξη δικής του πρωτοβουλίας για μελέτη και έρευνα, με τις έννοιες της Ποινικής Δικονομίας, που αναλύονται σε βάθος. Η μελέτη της ύλης που έχει επιλεγεί για μετάδοση και πρόσληψη γνώσεων θα τον καταστήσει ικανό να αποκτήσει βασικές αλλά και θεμελιώδεις έννοιες της Ποινικής Δικονομίας, τις οποίες θα μπορεί να αξιοποιήσει για την απόκτηση βαθύτερων γνώσεων με σκοπό την επίλυση λεπτών ζητημάτων που ανακύπτουν κατά την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Σκοπός του μαθήματος είναι πρωτίστως να κατανοήσει ο σπουδαστής πώς αρχίζει και πώς εξελίσσεται η ποινική δίκη και πώς αντιμετωπίζονται κάθε φορά τα ανακύπτοντα δικονομικά ζητήματα αλλά και τα σχετικά ζητήματα που σχετίζονται με την ερμηνεία και την εφαρμογή ουσιαστικών ποινικών διατάξεων, που προβλέπουν τα στοιχεία του εγκλήματος, τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος και τους λόγους εξάλειψης του αξιοποίνου. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η Ποινική Δικονομία θα μπορεί να διδαχθεί μόνο σε άρρηκτη σχέση με το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να γίνει λόγος για καθ' ύλην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων χωρίς αναφορά σε εγκλήματα. Τούτο θα επιτευχθεί με σύγχρονη αναφορά στην Νομική Θεωρία, στη Νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου, στη Νομολογία του Αρείου Πάγου και στη Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ ή ΕΔΑΔ). Όσον αφορά τη Μεθοδολογία της διδασκαλίας θα ισχύσουν τα ακόλουθα : Βασικά, θα υπάρχει η εβδομαδιαία επαφή και επικοινωνία μέσω συνολικής τηλεδιάσκεψης του Διδάσκοντος και όλων των Σπουδαστών. Η μέθοδος διδασκαλίας θα είναι τέτοια, ώστε ο Διδάσκων και κάθε Σπουδαστής να αισθάνεται, ότι βρίσκεται μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας και ότι η απόσταση εκμηδενίζεται μέσω της τεχνολογίας. Τα θέματα θα αναπτύσσονται και θα εκτίθενται κανονικά από τον διδάσκοντα με θεωρητικές διατυπώσεις και με παραδείγματα, ενώ συγχρόνως θα καλούνται, όπως και στην τάξη συμβαίνει, να εκφράσουν οι σπουδαστές απορίες, επιθυμίες για καλύτερη εξήγηση και κατανόηση και παρατηρήσεις πάνω στα διδασκόμενα. Η συζήτηση θα γίνεται έτσι, ώστε να επιτυγχάνεται η αμοιβαία αλληλεπίδραση, δηλαδή η διάδραση. Ως διάδραση βεβαίως νοείται η εκπαιδευτική διαδικασία που συντελείται, όταν δύο ή περισσότερα άτομα δρουν, επηρεάζοντας το ένα το άλλο, ενώ το κύριο χαρακτηριστικό της διάδρασης είναι η αμφίδρομη μορφή αυτής της σχέσης επιρροής μεταξύ των διαδρώντων ατόμων. Στη διάδραση συμβάλλει σημαντικά και η θέση από τον Διδάσκοντα ζητημάτων, στα οποία καλούνται οι Σπουδαστές να λάβουν θέση με τη διατύπωση απόψεων. Για την ολοκληρωτική εκμηδένιση του ελλείματος εγγύτητας μεταξύ του Διδάσκοντος και των Σπουδαστών θα είναι στη διάθεσή τους τα τηλέφωνα και η ηλεκτρονική διεύθυνση του Διδάσκοντος, ώστε ανά πάσα στιγμή να μπορούν οι Σπουδαστές να έλθουν σε επικοινωνία μαζί του και να διατυπώσουν ερωτήματα ή παρατηρήσεις για την καλύτερη αφομοίωση των διδασκομένων και τη βέλτιστη πρόσληψη γνώσεων. Σκοπός του μαθήματος θα είναι επιπροσθέτως να διδάξει τη Μεθοδολογία της έρευνας στην Ποινική Δικονομία. Αναμένεται ως μαθησιακό αποτέλεσμα να γνωρίζουν οι διδασκόμενοι τον τρόπο έρευνας και ειδικότερα τον τρόπο επιλογής θέματος και τίτλου, τον τρόπο αναζήτησης και συλλογής-ταξινόμησης του υλικού και τον τρόπο συγγραφής μεταπτυχιακής εργασίας στην Ποινική Δικονομία, αφού θα έχουν διδαχθεί τις μεθόδους έρευνας

και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής και αφού θα έχουν ειπωθεί και εκτεθεί όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο κάθε σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής.

Μεθοδολογία διδασκαλίας

- Προβολή διαφανειών στη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, οι οποίες θα οπτικοποιούν το υλικό διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Σε αυτές θα περιέχονται τίτλοι των βασικών εννοιών, διαγράμματα, σχέδια, γραφήματα, εικόνες και σχετικό υλικό.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων chat (συζήτησης) στην πλατφόρμα στο εξ αποστάσεως μάθημα, επί ορισμένη –εξαρχής συμφωνηθείσα– διάρκεια εντός του μαθήματος. Η συζήτηση θα λαμβάνει χώρα με ερωταπαντήσεις (διδάσκων – εξ αποστάσεως σπουδαστές) στο πρότυπο της σωκρατικής μεθόδου διδασκαλίας και θα έχει τη μορφή διαλόγου-συνομιλίας.
- Η συζήτηση (chat) στην πλατφόρμα θα διεξάγεται ανά μάθημα, εκ περιτροπής προφορικός και γραπτός. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να ελέγχεται τόσο η προφορική όσο και η γραπτή νομική έκφραση των φοιτητών, ώστε να επισημαίνονται και να διορθώνονται σφάλματα, και να αξιολογούνται οι επιδόσεις και στις δύο.
- Προβολή αποσπασμάτων από συνέδρια, ομιλίες, διαλέξεις κ.λπ. που ανευρίσκονται σε ιστοτόπους όπως το Youtube και αφορούν τη θεματική του μαθήματος.
- Εκ των προτέρων (κατόπιν συνεννόησης) ανάθεση σε σπουδαστές που το επιθυμούν, να παρουσιάσουν στην πλατφόρμα με διαφάνειες συνοδευόμενες από προφορική ανάπτυξη, την εργασία που έχουν αναλάβει να εκπονήσουν, δεχόμενοι-ες ερωτήσεις από τους λοιπούς/ες παρακολουθώντας το πρόγραμμα στο πλαίσιο τηλεδιάσκεψης.
- Συμμετοχή σε εκπαιδευτικές επισκέψεις που θα διοργανωθούν για τους φοιτητές του συμβατικού προγράμματος (εάν αυτό είναι εφικτό).

Τα θέματα ποινικής δικονομίας που θα τυγχάνουν πραγμάτευσης θα είναι φύσεως τέτοιας, ώστε θα μπορούν να αποτελέσουν το καθένα αντικείμενο άρθρου ή και μεταπτυχιακής έρευνας και συγγραφής. Τα ακόλουθα τέσσερα πρακτικά ζητήματα καταδεικνύουν τα λεχθέντα παραπάνω:

Πρακτικό ζήτημα 1 : Ο Α πλησιάζει με τη μοτοσικλέτα του τη Β σε κάποιο ερημικό δρόμο και της αποσπά με βία την τσάντα της, όπου είχε 1.500 ευρώ, παρά τη σθεναρή αντίδρασή της. Όμως, στην προσπάθειά του να διαφύγει, χάνει την ισορροπία του και πέφτει στο έδαφος, με αποτέλεσμα να συλληφθεί από τους περαστικούς. Ερωτάται: 1) α) Ποιο έγκλημα διέπραξε ο Α σε βάρος της Β; β) Αν υποτεθεί ότι η Β, απειληθείσα για τη ζωή της από τον Α, φοβήθηκε τόσο πολύ ώστε εξαναγκάστηκε να του παραδώσει η ίδια την τσάντα, ποια η ποινική ευθύνη του Α; Απόπειρα κλοπής (άρθρα 42, 372 παρ.1 ΠΚ). Η βία στρέφεται κατά πράγματος και όχι κατά προσώπου, οπότε δεν υπάρχει ληστεία κατ' άρθρο 380 παρ. 1 ΠΚ. Στην περίπτωση της απειλής θα είχαμε ληστεία.

2) Ποια θα είναι η δικονομική πορεία της υπόθεσης αυτής στην προδικασία; Αυτεπάγγελτη ή αστυνομική προανάκριση λόγω αυτοφώρου πλημμελήματος (άρθρο 243 παρ. 2 ΚΠΔ) και απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου (άρθρα 372 παρ. 1 ΠΚ, 245 παρ. 1 α ΚΠΔ). Θα μπορούσε να εφαρμοσθεί και η αυτόφωρη διαδικασία (άρθρα 417 επ. ΚΠΔ). Αν επρόκειτο για ληστεία και είχε διενεργηθεί αυτεπάγγελτη προανάκριση, θα μπορούσε και θα όφειλε ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών να ασκήσει ποινική δίωξη για ληστεία που είναι

κακούργημα με παραγγελία για διενέργεια κύριας ανάκρισης (άρθρα 27 παρ. 1, 43 παρ. 1, 246 ΚΠΔ). Βλ. και άρθρα 43 παρ.1, 110, 111 και 308 Α ΚΠΔ (αρμοδιότητα ΜΟΝ. ΕΦ.).

3) Ποιο είναι το αρμόδιο δικαστήριο για να εκδικάσει την ως άνω υπόθεση σε πρώτο βαθμό; Το Μονομελές Πλημμελειοδικείο ή το Μονομελές Εφετείο, αν τελέσθηκε ληστεία (άρθρα 114, 110, 308 Α ΚΠΔ).

4) Ποιο ένδικο μέσο έχει ο Α κατά της παραπομπής του; Και στις δύο περιπτώσεις κανένα (άρθρα 322, 308 Α ΚΠΔ).

5) Οι περαστικοί πολίτες είχαν δικαίωμα να συλλάβουν το δράστη; Ναι είχαν κατά το άρθρο 275 παρ. 1 ΚΠΔ.

Πρακτικό ζήτημα 2 : Ο κτηνοτρόφος και κρεοπώλης Α, που είναι έντιμος άνθρωπος και έχει ηθικές αρχές, βρίσκεται σε κέντρο διασκέδασης του Μεσολογγίου με τη γυναίκα του και τη θυγατέρα του Γ, που είναι 16 ετών. Στο κέντρο εμφανίζεται ο με όψη τραμπούκου «ομορφονιός» Β, 28 ετών, άνεργος και στο παρελθόν φρουρός πόρτας σε «ξενυχτάδικο», ο οποίος είχε ολοκληρωμένες σεξουαλικές σχέσεις (δύο φορές την εβδομάδα) με τη θυγατέρα του Α για 3 μήνες πριν αυτή συμπληρώσει τα 14 και μέχρι τρεις μήνες πριν να συμπληρώσει τα 15 έτη. Οι σχέσεις αυτές διακόπηκαν μετά από την επιμονή και απαίτηση του Α που ήθελε οπωσδήποτε να δει την κόρη του να σπουδάζει Νομικά στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου και να καλοπαντρεύεται. Ο Β, κοιτάζοντας στα μάτια την («αγαθιάρα» και ακόμα τρελά ερωτευμένη) Γ, σηκώνεται και παραγγέλλει αλλεπάλληλα (με τρόπο που γίνεται από όλους αντιληπτός) καψουριάρικα τραγούδια-ζειμπέκικα, χορεύοντας μάλιστα και αδιαφορώντας συγχρόνως για τον Α που αρχίζει να εκνευρίζεται. Ο Β εξάλλου διασκεδάζει, επιδεικνύοντας δύναμη, μαζί με άλλους τέσσερις, με τους οποίους έχει ενταχθεί σε ομάδα με σκοπό να τελούν πράξεις σωματεμπορίας και να διακινούν κατ' εξακολούθηση ναρκωτικά σε τοξικομανείς και το πράττουν, κάτι που γνωρίζουν ο Α και η γυναίκα του αλλά και ο κοινωνικός περίγυρος του Μεσολογγίου. Ο Α που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν τον είχε καταγγείλει στην αστυνομία για να μη διασυρθεί η θυγατέρα του εξοργίζεται σφόδρα και αρπάζοντας το μαχαίρι από το τραπέζι του ρίχνει σκόπιμα για να τον «σακατέψει» (όχι για να τον σκοτώσει) τέσσερις μαχαιριές στους όρχεις και τον καθιστά ανίκανο για σεξουαλικές σχέσεις επί δύο χρόνια. Ερωτάται : 1) Σύμφωνα (μόνο) με τον ΠΚ και με τον ΚΠΔ τελέσθηκαν εγκλήματα και ποια; 2) Έχει σημασία που ο Α δεν κατήγγειλε επί έξι μήνες, αφότου έλαβε γνώση τη συμπεριφορά του Β ; Διατηρείται το αξιόποινο; Γιατί; 3) Μπορεί ο Α να προβάλει ισχυρισμό (εκτός από το ελαφρυντικό του πρότερου έντιμου βίου) για να μειωθεί η ποινή που θα του επιβληθεί ; 4) Θα υποχρεούται το δικαστήριο να τον απαντήσει; 5) Είναι δυνατή η συνεκδίκαση των τελεσθέντων εγκλημάτων και από ποιο δικαστήριο;

Απαντήσεις : 1) Αποπλάνηση παιδιού κατ' εξακολούθηση με κακουργηματικές και πλημμεληματικές πράξεις κατ' άρθρα 339 παρ. 1β, γ, 98 ΠΚ, ένταξη σε εγκληματική οργάνωση κατ' άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ και σκοπούμενη ή επιδιωκόμενη βαριά σωματική βλάβη κατ' άρθρο 310 παρ. 1-3 ΠΚ. 2) Δεν έχει σημασία το ότι η αποπλάνηση δεν καταγγέλθηκε από τον Α, επειδή διώκεται αυτεπαγγέλτως και βεβαίως δεν έχει παραγραφεί το αξιόποινο αυτής (βλ. άρθρα 111, 339 παρ. 1, 344 ΠΚ και άρθρο 36 ΚΠΔ). 3) Θα μπορούσε ο Α να προβάλει τον ισχυρισμό ότι συνέτρεξε στο πρόσωπό του η ελαφρυντική περίπτωση της ανάρμοστης συμπεριφοράς του παθόντος, δηλαδή συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη, και ότι παρασύρθηκε από οργή ή βίαιη θλίψη που του προκάλεσε άδικη εναντίον του πράξη (άρθρα 83, 84 παρ. 1 γ, 85 ΠΚ), αφού ο Β φλερτάρει ενώπιον όλης της οικογένειας την ανήλικη Γ, σε βάρος της οποίας εγκλημάτησε με τέλεση κακουργήματος, κάτι που γνωρίζει όλη η οικογένεια, προκαλώντας έτσι και αδιαφορώντας για τον πατέρα Α και τη μητέρα, τους οποίους γράφει στα ... παλιά του τα παπούτσια), 4) Εφόσον προβλήθηκε με σαφήνεια, αναπτύχθηκε και προφορικά και αποδείχθηκε αυτοτελής ισχυρισμός, ο οποίος αποσκοπεί στη μείωση της ποινής, οφείλει το δικαστήριο της ουσίας να απαντήσει για να υπάρχει μια ειδική και

εμπεριστατωμένη αιτιολογία (βλ. όμως και ΑΠ 101/2018, www.areiospagos.gr, που απαιτεί απάντηση όλων των ισχυρισμών, ακόμα και των αρνητικών της κατηγορίας). 5) Έχουμε συναφή εγκλήματα, τελεσθέντα από τον ίδιο δράστη και από πολλούς εναντίον αλλήλων (άρθρα 128, 129 ΚΠΔ). Ο κανόνας του δικαστηρίου που δικάζει το βαρύτερο έγκλημα δεν αποδίδει. Έχουμε κακουργήματα ίσης βαρύτητας (και τα τρία τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών). Αποπλάνηση και σκοπούμενη ή επιδιωκόμενη βαριά σωματική βλάβη υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΜΟΔ. Η ένταξη σε εγκληματική οργάνωση είναι αρμοδιότητας Τριμελούς Εφετείου. Βασικά, γίνεται δεκτό ότι επί κακουργημάτων ίσης βαρύτητας προτιμάται το ΜΟΔ. Όμως στην εξεταζόμενη περίπτωση θα προτιμηθεί το Τριμελές Εφετείο, το οποίο έχει αποκλειστική αρμοδιότητα σε σχέση με την εγκληματική οργάνωση και τα συναφή κακουργήματα (βλ. άρθρο 111 παρ. 5 ΚΠΔ). Από το Τριμελές Εφετείο θα δικασθούν όλοι : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 106επ., 110επ. Το άρθρο βέβαια 111 παρ. 5 ΚΠΔ κάνει λόγο για τα συναφή με την εγκληματική οργάνωση κακουργήματα. Η σκοπούμενη βαριά σωματική βλάβη είναι συναφές όχι με την εγκληματική οργάνωση αλλά με την αποπλάνηση. Εδώ, επειδή ο νόμος θέλει να δικάζεται οπωσδήποτε η εγκληματική οργάνωση από το Τριμελές Εφετείο, σ' αυτό θα συμπαρασυρθεί και ο Α για να κριθεί σφαιρικά η υπόθεση. Επιβάλλεται εδώ να γίνει αναλογική εφαρμογή του άρθρου 111 παρ. 5 ΚΠΔ και για τα συναφή των συναφών με την εγκληματική οργάνωση !!! Η αποπλάνηση παιδιού είναι κακούργημα συναφές με την εγκληματική οργάνωση (εγκλήματα του Β). Με την αποπλάνηση παιδιού συναφές κακούργημα είναι η σκοπούμενη ή επιδιωκόμενη βαριά σωματική βλάβη (εγκλήματα από πολλούς εναντίον αλλήλων) : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 106επ., 110επ., 112, όπου επιχειρείται η αναλογική εφαρμογή και για τα εγκλήματα συμμετόχων αυτού που είναι ενταγμένος σε εγκληματική οργάνωση ή τρομοκρατική οργάνωση (π.χ. ηθική αυτοουργία σε ανθρωποκτονία με πρόθεση τελεσθείσα από μέλος εγκληματικής οργάνωσης).

Πρακτικό ζήτημα 3 : Ο Α φέρεται να έχει τελέσει κλοπές σε αντικείμενα συνολικής αξίας 130.000 ευρώ. Στις πέντε τελευταίες κλοπές σε αντικείμενα συνολικής αξίας 40.000 ευρώ συμμετείχε και ο Β. Ο Β είχε τελέσει μετά τις κλοπές και απόπειρα ανθρωποκτονίας κατά του Γ. Ερωτάται : 1) Ποια είναι η ποινική ευθύνη του καθενός; 2) Ποιο είναι το αρμόδιο δικαστήριο για κάθε έγκλημα ; 3) Είναι δυνατή η συνεκδίκηση των εγκλημάτων και από ποιο δικαστήριο; 4) Αν υποθετικά στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο αποδεικνύεται αδιάσειστα, ότι τις τρεις εξ αυτών των κλοπών σε αντικείμενα συνολικής αξίας 30.000 ευρώ που φέρεται να τέλεσε μόνος του ο Α είχε τελέσει ο Δ, ο οποίος μάλιστα καταδικάστηκε αμετάκλητα, πώς οφείλει να πράξει το δευτεροβάθμιο δικαστήριο;

Απαντήσεις : 1) και 2) Ο Α ευθύνεται για κατ' εξακολούθηση διακεκριμένες κλοπές κατά συναυτουργία και μη (άρθρα 45, 374 περ. ε ΠΚ). Αρμόδιο είναι το Μονομελές Εφετείο (άρθρα 110, 308 Α ΚΠΔ). Ο Β ευθύνεται για κατ' εξακολούθηση και κατά συναυτουργία κλοπές σε αντικείμενα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρα 45, 372 παρ. 1 ΠΚ). Αρμόδιο είναι το Τριμελές Πλημμελειοδικείο (άρθρο 112 σε συνδ. με άρθρο 114 ΚΠΔ). Ο Β ευθύνεται επίσης για απόπειρα ανθρωποκτονίας (άρθρα 42, 299 παρ. 1 ΠΚ). Αρμόδιο είναι το ΜΟΔ. 3) Έχουμε συναφή εγκλήματα για τον Β και αρμόδιο θα είναι το ΜΟΔ που δικάζει το βαρύτερο έγκλημα (άρθρα 128, 129 ΚΠΔ). Ο Α θα δικασθεί ως συμμετοχος του Β από το ΜΟΔ (βλ. άρθρο 130 παρ. 1 εδ. α, β, γ ΚΠΔ). 4) Αν υποθετικά στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο αποδεικνύεται αδιάσειστα, ότι τις τρεις εξ αυτών των κλοπών σε αντικείμενα συνολικής αξίας 30.000 ευρώ που φέρεται να τέλεσε μόνος του ο Α είχε τελέσει ο Δ, ο οποίος μάλιστα καταδικάστηκε αμετάκλητα, θα οφείλει το δευτεροβάθμιο δικαστήριο να προβεί σε θεμιτή μεταβολή της κατηγορίας κατά το άρθρο 371 παρ. 3 ΚΠΔ και να καταδικάσει τον Α για κατ' εξακολούθηση και κατά συναυτουργία και μη κλοπές σε αντικείμενα ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρα 45, 372 παρ. 1 ΠΚ). Αν δεν το πράξει, θα υπάρχει εσφαλμένη εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης και λόγος αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1 Ε ΚΠΔ).

Πρακτικό ζήτημα 4 : Ο Β τέλεσε κακουργηματική πλαστογραφία σε βάρος του Α κατ' άρθρο 216 παρ. 1, 3εδ. α ΠΚ (αρμοδιότητας Τριμελούς Εφετείου) και κακουργηματική απάτη σε βάρος του Γ κατ' άρθρο 386 παρ. 1, 3β ΠΚ, για την οποία όμως στη διάρκεια της ανάκρισης συντελέσθηκε ποινική συνδιαλλαγή (αρμοδιότητας Μονομελούς Εφετείου: άρθρα 110 και 308 Β ΚΠΔ). Ποιο θα είναι το αρμόδιο τελικά δικαστήριο και ποια διαδικασία παραπομπής θα ισχύσει ;

Αμφότερα είναι ίσης βαρύτητας συναφή κακουργήματα αλλά τελικά αρμόδιο θα είναι το ανώτερο δικαστήριο, δηλαδή το Τριμελές Εφετείο (τούτο γίνεται δεκτό στη νομική θεωρία και στη νομολογία, αφού ο νόμος δεν προβλέπει σχετικά ή, ορθότερα, επί συναφών εγκλημάτων προβλέπει ως αρμόδιο δικαστήριο αυτό που είναι αρμόδιο να δικάσει το βαρύτερο έγκλημα : βλ. άρθρα 128, 129 ΚΠΔ). Εδώ θα ακολουθηθεί για αμφότερα τα εγκλήματα η διαδικασία της έκδοσης βουλεύματος από το συμβούλιο πλημμελειοδικών, το οποίο θα πρέπει να αποφασίσει για το έγκλημα που υπάγεται στο ανώτερο δικαστήριο, αν και για την κακουργηματική απάτη (στην οποία έλαβε χώρα ποινική συνδιαλλαγή) κατ' άρθρο 386 παρ. 1, 3β ΠΚ προβλέπεται από το άρθρο 308 Β ΚΠΔ η υποβολή της δικογραφίας από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών για περαιτέρω πρόωθηση στο Μονομελές Εφετείο : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 110επ., 409επ. (βλ. σελ. 409-416).⁴⁴⁶

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες για τη μελέτη του Οδηγού.

⁴⁴⁶ Πρβλ. Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 462επ., 471επ., όπου αναφέρεται η περίπτωση συνάφειας μεταξύ των ίσης βαρύτητας κακουργημάτων της σκοπούμενης ή επιδιωκόμενης βαριάς σωματικής βλάβης (άρθρο 310 παρ. 3 ΠΚ) που είναι αρμοδιότητας ΜΟΔ και της κακουργηματικής κλοπής (άρθρο 374 ΠΚ) που είναι αρμοδιότητας Μονομελούς Εφετείου και όπου ως διαδικασία παραπομπής προκρίνεται η έκδοση βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών, επειδή κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 130 παρ. 1γ ΚΠΔ το ΜΟΔ είναι ανώτερο δικαστήριο σε σχέση με το Μονομελές Εφετείο και θα εκδικάζει αμφότερα τα κακουργήματα.

ΤΙΤΛΟΣ

Διαδικαστικές πράξεις και δικονομικές προϋποθέσεις (απόλυτες και σχετικές ακυρότητες και λόγοι αναίρεσης).

(1^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται έννοιες, όπως οι κυρώσεις που επιφυλάσσει η έννομη τάξη στις διαδικαστικές παραβάσεις (απόλυτες και σχετικές ακυρότητες). Ειδική αναφορά γίνεται στις επιδόσεις κλητήριου θεσπίσματος ή κλήσης για εμφάνιση μετά από παραπεμπτικό βούλευμα ή καταδικαστικής απόφασης, επειδή η μη επίδοση ή η μη προσήκουσα επίδοση έχει δικονομικές συνέπειες.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Με τις **δικονομικές ή διαδικαστικές πράξεις**⁴⁴⁷ νοούνται όλες οι πράξεις ή μορφές συμπεριφοράς των προσώπων που διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στην ποινική δίκη και έτσι ασκούν επιρροή στη δημιουργία και στην εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. **Δικονομικές ή διαδικαστικές πράξεις είναι** : Οι αποφάσεις (τα βουλεύματα, οι αποφάσεις υπό στενή έννοια και οι διατάξεις), οι πράξεις των δικαιοδοτικών οργάνων (οι πράξεις διεύθυνσης της συζήτησης από τον πρόεδρο του δικαστηρίου, όπως και η ανακριτική και αποδεικτική δραστηριότητα), καθώς και πράξεις άλλων υποκειμένων της ποινικής-διαδικαστικής δραστηριότητας, όπως η ανάκληση της έγκλησης, η διατύπωση υπερασπιστικών ισχυρισμών, η διατύπωση αιτημάτων για εξέταση αποδεικτικών μέσων, η απολογία του κατηγορουμένου και η κατάθεση μάρτυρα, οι διάφορες αιτήσεις του κατηγορουμένου προς το δικαστήριο, οι εγκλήσεις, οι ισχυρισμοί για την υποστήριξη αιτήσεων, οι ερωτήσεις, οι παρατηρήσεις, οι ενστάσεις, η παράσταση πολιτικής αγωγής, η άσκηση ένδικου μέσου κ.λπ.

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ρυθμίζει ειδικά τις αποφάσεις υπό ευρεία έννοια, δηλαδή τις αποφάσεις υπό στενή έννοια (είναι οι αποφάσεις των δικαστηρίων που συνεδριάζουν δημόσια στο ακροατήριο), τα βουλεύματα (είναι οι αποφάσεις των δικαστικών συμβουλίων **που κατά κανόνα συνεδριάζουν μυστικά: μια εξαίρεση βλ.** στα άρθρα 448 και 451 ΚΠΔ, όπου το Συμβούλιο Εφετών ή Αρείου Πάγου αποφαινεται επί του αιτήματος έκδοσης προσώπου) και τις διατάξεις (του ανακριτή, του εισαγγελέα ή του προέδρου του δικαστηρίου), τις εκθέσεις, τα πρακτικά της συνεδρίασης, τις επιδόσεις και τις κοινοποιήσεις.

Για τις αποφάσεις, τα βουλεύματα και τις διατάξεις γίνεται λόγος στο άρθρο 138 ΚΠΔ (**Απόφαση, βούλευμα και διάταξη**), όπου ορίζονται τα ακόλουθα : «1. Ο Κώδικας αυτός ορίζει σε ποιες περιπτώσεις ο δικαστής εκδίδει απόφαση ή διάταξη. Διατάξεις εκδίδει και ο εισαγγελέας σε όσες περιπτώσεις του επιβάλλει ο νόμος την υποχρέωση να λαμβάνει μέτρα κατά την προδικασία ή κατά το χρόνο που το δικαστήριο διακόπτει τη συνεδρίασή του. Στην τελευταία περίπτωση η διάταξη του εισαγγελέα μπορεί να γίνει και προφορικά. Η απόφαση του δικαστικού συμβουλίου ονομάζεται βούλευμα. 2. Πριν από κάθε απόφαση ή διάταξη του δικαστή που εκδίδεται κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο παίρνουν το λόγο σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου ο εισαγγελέας ή ο δημόσιος κατηγορος, όπου υπάρχει (άρθρο 27), καθώς και οι παρόντες διάδικοι. Τα βουλεύματα του δικαστικού συμβουλίου και οι διατάξεις του ανακριτή εκδίδονται ύστερα από έγγραφη πρόταση του εισαγγελέα, ο οποίος την αναπτύσσει και προφορικά, όταν η εμφάνισή του στο συμβούλιο προβλέπεται από το νόμο. Ο νόμος ορίζει τις περιπτώσεις στις οποίες πρέπει να ακουστούν οι

⁴⁴⁷ Για τις δικονομικές ή διαδικαστικές πράξεις βλ. Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 306επ.

διάδικοι πριν εκδοθεί το βούλευμα ή η διάταξη του ανακριτή. 3. Η παράβαση της παρ. 2 συνεπάγεται την ακυρότητα της απόφασης, του βουλεύματος και της διάταξης». ⁴⁴⁸

Οι αποφάσεις διακρίνονται σε **τελειωτικές ή οριστικές** και σε **προπαρασκευαστικές**, ανάλογα με το εάν το δικαστήριο μετά την έκδοση της απόφασης απεκδύεται πάσης περαιτέρω εξουσίας ή έχει ακόμα εξουσία να δικάσει πάλι την ίδια κατηγορία ή όχι. **Για να αντιληφθεί κανείς καλύτερα το περιεχόμενο μιας τελειωτικής ή οριστικής απόφασης πρωτοβάθμιου ή δευτεροβάθμιου δικαστηρίου αρκεί να λάβει υπόψη του τη διάταξη του άρθρου 370 ΚΠΔ (Πώς τελειώνει η ποινική δίκη)** : «Η ποινική δίκη τελειώνει: α) με την καταδίκη ή την αθώωση του κατηγορουμένου· β) με την οριστική παύση της ποινικής δίωξης, όταν έχει γίνει παραίτηση από το δικαίωμα της έγκλησης ή όταν έχει γίνει ανάκλησή της ή όταν έχει αμνηστευθεί η πράξη ή έχει παραγραφεί το αξιόποινό της ή όταν ο κατηγορούμενος έχει πεθάνει· γ) με την κήρυξη της ποινικής δίωξης απαράδεκτης στις περιπτώσεις που υπάρχει δεδικασμένο (άρθρο 57), ή όταν δεν υπάρχει η έγκληση, αίτηση ή άδεια (άρθρα 41 και 55) που απαιτείται για τη δίωξη.». Έτσι, η απόφαση που καταδικάζει ή αθώνει τον κατηγορούμενο σε πρώτο βαθμό είναι οριστική ή τελειωτική. Προπαρασκευαστική είναι π.χ. η απόφαση για την αναρμοδιότητα του δικαστηρίου ή για την αναβολή της δίκης ή η απόφαση που διατάσσει κρείσσονες αποδείξεις. Προπαρασκευαστική είναι η απόφαση που εκδίδεται σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 515 παρ. 1 ΚΠΔ από τον Άρειο Πάγο, με την οποία αναβάλλεται η συζήτηση της αίτησης αναίρεσης σε ρητή δικάσιμο (ΑΠ 1351/2006, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 355/2006, ΠοινΔικ 2006, 951). Στο άρθρο 548 ΚΠΔ ορίζεται ότι η προπαρασκευαστική απόφαση εκτελείται μόλις απαγγελθεί **αλλά το δικαστήριο μπορεί πάντοτε να ανακαλεί τις προπαρασκευαστικές αποφάσεις του.**

Ανάλογα με το εάν υπάρχει δυνατότητα προσβολής με ένδικα μέσα, οι αποφάσεις διακρίνονται σε ανέκκλητες, τελεσίδικες και αμετάκλητες. **Ανέκκλητες** είναι οι αποφάσεις που δεν υπόκεινται σε έφεση με βάση τον νόμο (βλ. π.χ. άρθρο 489 ΚΠΔ που ορίζει ποιες αποφάσεις μόνο υπόκεινται σε έφεση). Ανέκκλητες είναι οι αποφάσεις, **για τις οποίες δεν προβλέπεται από τον νόμο το ένδικο μέσο της έφεσης**, όπως για παράδειγμα η απόφαση του μονομελούς πλημμελειοδικείου που επιβάλλει φυλάκιση μη υπερβαίνουσα τους τρεις μήνες ή η απόφαση του τριμελούς πλημμελειοδικείου ή του τριμελούς εφετείου πλημμελημάτων που επιβάλλει φυλάκιση μη υπερβαίνουσα τους πέντε μήνες (βλ. άρθρο 489 ΚΠΔ όπως τροπ. με ν. 4055/2012). **Μπορεί όμως μια ανέκκλητη απόφαση να υπόκειται σε αναίρεση. Τελεσίδικη απόφαση είναι η απόφαση που δεν μπορεί να προσβληθεί με έφεση, επειδή είτε εκδόθηκε μετά από άσκηση έφεσης από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο είτε παρήλθε η τασσόμενη από τον νόμο προθεσμία προς άσκηση έφεσης κατά της απόφασης πρωτοβάθμιου δικαστηρίου είτε ασκήθηκε η παρεχόμενη από τον νόμο έφεση αλλά απορρίφθηκε από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ως απαράδεκτη ή ανυποστήρικτη ή αβάσιμη (από πραγματική ή νομική σκοπιά).** ⁴⁴⁹ Τέλος, σύμφωνα

με το άρθρο 546 παρ. 2 ΚΠΔ «αμετάκλητη είναι η απόφαση κατά της οποίας δεν επιτρέπεται ένδικο μέσο ή δεν ασκήθηκε μέσα στη νόμιμη προθεσμία το επιτρεπόμενο ένδικο μέσο ή ασκήθηκε εμπρόθεσμα και απορρίφθηκε».

Η έκθεση ορίζεται από τον ΚΠΔ στο άρθρο 148 ως εξής: «Έκθεση ονομάζεται το έγγραφο που συντάσσει δημόσιος υπάλληλος ο οποίος εκπληρώνει καθήκοντα στην ποινική διαδικασία για να

⁴⁴⁸ **Άρθρο 139 ΚΠΔ (Αιτιολογίες)** : «Οι αποφάσεις και τα βουλεύματα, καθώς και οι διατάξεις του ανακριτή και του εισαγγελέα, πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά και εμπειριστατωμένα, ενώ η καταδικαστική απόφαση και το παραπεμπτικό βούλευμα πρέπει να αναφέρουν και τον αριθμό του άρθρου του ποινικού νόμου που εφαρμόζεται (άρθρα 484 παρ. 1 στοιχ. δ' και ε' και 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' και Η'). Μόνη η επανάληψη της διατύπωσης του νόμου δεν αρκεί για την αιτιολογία. Αιτιολογία απαιτείται σε όλες χωρίς εξαίρεση τις αποφάσεις, τα βουλεύματα και τις διατάξεις, ανεξάρτητα του αν αυτό απαιτείται ειδικά από το νόμο ή αν είναι οριστικές ή παρεμπόμπουσες ή αν η έκδοσή τους αφήνεται στη διακριτική, ελεύθερη ή ανέλεγκτη κρίση του δικαστή που τις εξέδωσε».

⁴⁴⁹ Βλ. αντί άλλων Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 311επ.

βεβαιώσει πράξεις που έκανε ο ίδιος ή άλλος αρμόδιος δημόσιος υπάλληλος με τον οποίο συμπράττει ή δηλώσεις τρίτων προσώπων που απευθύνονται σε αυτούς». Έτσι, υπάρχουν η έκθεση εξέτασης μάρτυρα, η έκθεση απολογίας κατηγορουμένου, η έκθεση έρευνας και κατάσχεσης αντικειμένων, η έκθεση αυτοψίας (που συντάσσονται συνήθως από αστυνομικούς αλλά και άλλους ανακριτικούς υπαλλήλους), η έκθεση επιδόσεως του κλητήριου θεσπίσματος ή της κλήσης για εμφάνιση ή της καταδικαστικής απόφασης ενός δικαστηρίου ή του παραπεμπτικού βουλεύματος ενός δικαστικού συμβουλίου (βλ. άρθρα 314, 320, 321, 473 παρ. 1 ΚΠΔ), η έκθεση για τη δήλωση ασκήσεως ένδικου μέσου (που συντάσσεται συνήθως από τον γραμματέα του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση : βλ. άρθρο 474 ΚΠΔ) κ.λπ.

Τα πρακτικά της συνεδρίασης, τα οποία αποδεικνύουν σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου τις δικονομικές ή διαδικαστικές παραβάσεις που παράγουν δικονομικές ακυρότητες και λόγους αναιρέσης κατά των απόφασεων (βλ. άρθρο 510 ΚΠΔ), αποτελούν **ειδικότερη μορφή έκθεσης** (όπως και το αποδεικτικό επίδοσης ή επιδοτήριο : βλ. άρθρα 161, 162 ΚΠΔ). Σύμφωνα με το άρθρο 140 ΚΠΔ τα πρακτικά της συνεδρίασης **συντάσσονται από τον γραμματέα** με ευθύνη δική του, καθώς και με ευθύνη του δικαστή που διευθύνει τη συζήτηση, **και μνημονεύουν**: α) τον τόπο, τον χρόνο της συνεδρίασης και τις διακοπές της, καθώς και την ώρα που ορίστηκε για κάθε επανάληψη· β) τα ονοματεπώνυμα των δικαστών και του εισαγγελέα ή του δημόσιου κατηγορούμενου και του γραμματέα· γ) το ονοματεπώνυμο και ό,τι άλλο συντελεί στην εξακρίβωση της ταυτότητας του κατηγορουμένου, των διαδίκων, των εκπροσώπων τους και των συνηγόρων· δ) τα ονοματεπώνυμα των μαρτύρων, των διερμηνέων, των πραγματογνωμόνων και των τεχνικών συμβούλων και ε) την όρκιση των μαρτύρων, των διερμηνέων και των πραγματογνωμόνων. **Στο άρθρο 141 ΚΠΔ ορίζεται περαιτέρω το περιεχόμενο των πρακτικών** : «1. Τα πρακτικά της συνεδρίασης πρέπει να περιέχουν με συντομία τις καταθέσεις των μαρτύρων και τις προσθήκες ή τις διαφορές των καταθέσεων που γίνονται στο ακροατήριο σε σχέση με εκείνες που έγιναν στην ανάκριση· επίσης τα συμπεράσματα των πραγματογνωμόνων και των τεχνικών συμβούλων, τις απολογίες και τις δηλώσεις των κατηγορουμένων και των αστικώς υπευθύνων, τις προτάσεις και τις αιτήσεις του εισαγγελέα και των διαδίκων, τις αποφάσεις του δικαστηρίου και τις διατάξεις εκείνου που διευθύνει τη συζήτηση και γενικά κάθε αξιόλογο γεγονός κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης. Όποιος διευθύνει τη συζήτηση φροντίζει να καταχωρίζονται στα πρακτικά κατά λέξη εκείνα τα μέρη των μαρτυριών ή των δηλώσεων που κρίνει ουσιώδη για τους σκοπούς της απόδειξης. Επίσης έχει τη δυνατότητα και να τα υπαγορεύσει ή και να επιτρέψει σ' εκείνον που εξετάζεται την υπαγόρευσή τους· το γεγονός αυτό αναφέρεται στα πρακτικά. 2. Ο εισαγγελέας και οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να ζητούν την καταχώρηση κάθε δήλωσης όσων εξετάζονται ή εκείνων που μετέχουν στη δίκη, αν έχουν συμφέρον και δεν είναι αντίθετο στο νόμο, και να παραδίδουν γραπτώς σ' αυτόν που διευθύνει τη συζήτηση τις δηλώσεις τους που αναπτύχθηκαν προφορικά.».

Στη Νομολογία του Αρείου Πάγου γίνεται δεκτό ότι τα πρακτικά αποδεικνύουν, ωστόσο προσβληθούν για πλαστότητα, **θετικά και αρνητικά** : κάθε γεγονός που αναφέρεται στα πρακτικά θεωρείται ως αληθές, δηλαδή συμβεβηκός, και κάθε γεγονός που δεν αναγράφεται στα πρακτικά θεωρείται ως μη γενόμενο. Έτσι, δηλώσεις π.χ. που έγιναν αλλά δεν καταχωρήθηκαν στα πρακτικά θεωρούνται ότι δεν έγιναν.⁴⁵⁰ Εκτός όμως από τα πρακτικά ο Άρειος Πάγος επισκοπεί και τα έγγραφα της δικογραφίας **για τον έλεγχο του παραδεκτού και της βασιμότητας των λόγων αναιρέσεως**. Τούτο αναφέρει μεταξύ πολλών άλλων και η **ΑΠ 461/2015, www.areiospagos.gr** : «Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα έγγραφα της δικογραφίας, τα οποία παραδεκτώς επισκοπούνται για την έρευνα του βάσιμου του προβαλλόμενου αναιρετικού

⁴⁵⁰ Βλ. Μ. Γεωργιάδου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 591επ., με παραπομπές στη Νομολογία του Αρείου Πάγου.

λόγου, ο αναιρεσείων καταδικάστηκε με την προσβαλλόμενη 3634/2014/2005 απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Πειραιώς, που δίκασε ως εφετείο ...».

Επιδόσεις, κοινοποιήσεις και δικονομικές προθεσμίες

Η επίδοση και η κοινοποίηση είναι τα μόνα μέσα, με τα οποία λαμβάνει χώρα η γνωστοποίηση των εγγράφων της ποινικής διαδικασίας στον ενδιαφερόμενο, ενώ η γνωστοποίησή τους απαγορεύεται με άλλα μέσα. **Η επίδοση και η κοινοποίηση αποδεικνύονται με έκθεση.** Έτσι, συντάσσεται έκθεση επιδόσεως του κλητήριου θεσπίσματος ή της κλήσης για εμφάνιση ή της καταδικαστικής απόφασης ενός δικαστηρίου ή του παραπεμπτικού βουλεύματος ενός δικαστικού συμβουλίου (βλ. άρθρα 314, 320, 321, 473 παρ. 1 ΚΠΔ) κ.λπ. Η επίδοση και η κοινοποίηση στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ρυθμίζονται στα άρθρα 155-165, ενώ οι δικονομικές προθεσμίες στα άρθρα 166-169. «Ο νόμος ορίζει πότε είναι απαραίτητη η κοινοποίηση κάποιου εγγράφου της ποινικής διαδικασίας και πότε η επίδοσή του. Η κοινοποίηση και η επίδοση συνεπάγονται τα ίδια νόμιμα αποτελέσματα. **Η επίδοση ή η κοινοποίηση είναι άκυρες, αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις των άρθρων 155-157, 159 και 165**» (άρθρο 154 ΚΠΔ). Η τήρηση των διατάξεων για τις επιδόσεις ή κοινοποιήσεις **αποσκοπεί στη διασφάλιση του δικαιώματος δικαστικής ακρόασης και ειδικότερα του δικαιώματος ενημέρωσης και πληροφόρησης των διαδίκων**, ενώ η τήρηση των διατάξεων για τις προθεσμίες **αποσκοπεί σε μια επιτυχή και αποτελεσματική προετοιμασία του διαδίκου και κυρίως του κατηγορουμένου**, ο οποίος άλλωστε έχει το δικαίωμα να πληροφορείται αμέσως τα σχετικά με τις κατηγορίες σε βάρος του και να διαθέτει ικανό χρόνο για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του με βάση το άρθρο 6 παρ. 3 α, β της ΕΣΔΑ.⁴⁵¹ **Τις επιδόσεις, κοινοποιήσεις και προθεσμίες ρυθμίζουν οι διατάξεις των άρθρων 154επ. ΚΠΔ.**

Δικονομικές προϋποθέσεις

Δικονομικές προϋποθέσεις⁴⁵² είναι οι όροι που θα πρέπει να συντρέχουν για να είναι επιτρεπτή και παραδεκτή η ποινική διαδικασία. Οι δικονομικές προϋποθέσεις διαφέρουν από τους ουσιαστικούς όρους του αξιοποίνου (στοιχεία του εγκλήματος και ειδικότερα ορισμένη ανθρωπίνη συμπεριφορά, αντικειμενική υπόσταση, υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος, εξωτερικός όρος του αξιοποίνου, υποκειμενικά στοιχεία του αδίκου, έλλειψη λόγων άρσης του αδίκου και αποκλεισμού του καταλογισμού, έλλειψη λόγων έμπρακτης μετάνοιας που προκαλούν την ατιμωρησία κ.λπ.). Οι δικονομικές προϋποθέσεις διακρίνονται σε **θετικές**, οι οποίες θα πρέπει να υφίστανται για το παραδεκτό της ποινικής διαδικασίας, και σε **αρνητικές (ή δικονομικά κωλύματα)**, οι οποίες θα πρέπει να μην υφίστανται για το παραδεκτό της ποινικής διαδικασίας.

Θετικές δικονομικές προϋποθέσεις είναι: 1) Η ποινική δικαιοδοσία του δικαστηρίου (τέτοια δεν υπάρχει π.χ. όταν τα συνήθη ποινικά δικαστήρια εκδικάζουν έγκλημα που υπάγεται στα στρατιωτικά δικαστήρια ή στο ειδικό δικαστήριο για τους υπουργούς). 2) Η διεθνής ποινική δικαιοδοσία, δηλαδή η εξουσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων να εκδικάζουν εγκλήματα που εμφανίζουν στοιχεία αλλοδαπότητας (βλ. άρθρα 5-11 ΠΚ). 3) Η καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδιότητα του δικαστηρίου (βλ. άρθρα 120, 121, 126 ΚΠΔ : το δικαστήριο κηρύσσεται αναρμόδιο και παραπέμπει στον εισαγγελέα ή στο καθ' ύλην αρμόδιο ή στο κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο). 4) Η έγκληση του παθόντος από το έγκλημα (βλ. άρθρα 46επ. ΚΠΔ και 117-120 ΠΚ). 5) Η αίτηση της αρμόδιας αρχής (συνήθως ξένης κυβέρνησης) για δίωξη (βλ. άρθρο 41 ΚΠΔ και μεταξύ άλλων άρθρα 6 παρ. 3, 7 παρ. 2, 153 παρ. 1, 154, 155, 156, 157 παρ. 3 ΠΚ). Αυτή διαφέρει από την έγκληση, αν και ομοιάζει, και δεν ταυτίζεται με αυτήν, ενώ μπορεί να υπάρχει και σε ειδικούς ποινικούς νόμους. 6) Η άδεια για

⁴⁵¹ Βλ. Robert Esser in: Löve-Rosenberg, StPO, 26. Auflage, Band 11, 2012, σελ. 531επ., 543επ., με παραπομπές σε αποφάσεις του ΕΑΔΑ.

⁴⁵² Πρβλ. Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 283επ.

δίωξη (άρθρα 54-56 ΚΠΔ). 7) Η **έγκυρη και εμπρόθεσμη (νόμιμη) κλήτευση** του κατηγορουμένου σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 166-169, 314 εδ. α, β και 320-321 ΚΠΔ, η οποία αποσκοπεί στο να εμφανισθεί αυτός και να παραστεί στο ακροατήριο κατά την ορισθείσα δικάσιμο, να προετοιμάσει στα πλαίσια ικανού χρόνου την υπεράσπισή του και να ακουστεί από το δικαστήριο, αναπτύσσοντας την υπεράσπισή του. Αν δεν κλητευθεί καθόλου ο κατηγορούμενος, τότε η **ποινική διαδικασία κρίνεται στην πράξη των δικαστηρίων ως Α.Ε.Κ. (Απαράδεκτη Ελλείπει Κλητεύσεως)**. Αν κλητευθεί αλλά όχι εμπρόθεσμα και έγκυρα (π.χ. έγινε επίδοση προ πέντε μόνο ημερών ή επίδοση του κλητήριου θεσπίσματος σε σύνοικο κάτω των 17 ετών ή σε γείτονα του διπλανού διαμερίσματος του ίδιου ορόφου πολυκατοικίας και όχι σε σύνοικο που διαμένει στο ίδιο διαμέρισμα με τον κατηγορούμενο: βλ. άρθρο 155 ΚΠΔ), τότε η ποινική διαδικασία κρίνεται ως **Α.Ε.Ν.Κ. (Απαράδεκτη Ελλείπει Νόμιμης Κλητεύσεως)**.

Αρνητικές δικονομικές προϋποθέσεις ή δικονομικά κωλύματα είναι:

1) Το δεδικασμένο, δηλαδή η αρχή ne bis in idem (ου δις δικάζειν). Κατ' άρθρο 57 ΚΠΔ (Κώλυμα για νέα δίωξη) ισχύουν τα εξής : «1. Αν κάποιος έχει καταδικαστεί αμετάκλητα ή αθωωθεί ή έχει πάψει ποινική δίωξη εναντίον του, δεν μπορεί να ασκηθεί και πάλι εις βάρος του δίωξη για την ίδια πράξη, ακόμη και αν δοθεί σ' αυτή διαφορετικός χαρακτηρισμός. 2. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις των άρθρων 58, 81 παρ. 2, 525 και 526. 3. **Αν παρά την πιο πάνω απαγόρευση ασκηθεί ποινική δίωξη, κηρύσσεται απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου**».

2) Η εκκρεμοδικία. Εκκρεμοδικία υφίσταται, όταν για το ίδιο πρόσωπο και την ίδια αξιόποινη πράξη έχει ασκηθεί ήδη η ποινική δίωξη αλλά δεν έχει δικαστεί η υπόθεση αμετάκλητα. Δηλαδή βρίσκονται σε εξέλιξη δύο ποινικές διαδικασίες για την ίδια ακριβώς πράξη και κατά του ίδιου ακριβώς προσώπου. Ενώ στο δεδικασμένο υφίσταται ήδη αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα, το στοιχείο τούτο λείπει στην εκκρεμοδικία, στην οποία διαπιστώνονται μόνο η ταυτότητα της διωκόμενης αξιόποινης πράξης και η ταυτότητα του διωκόμενου προσώπου. Με το δεδικασμένο εξομοιώνει η νομολογία την εκκρεμοδικία και κηρύσσει την ποινική δίωξη απαράδεκτη, εφόσον υπάρχει εκκρεμοδικία (ΟΛΑΠ 1/2011, ΠοινΔικ 2011, 677επ., ΑΠ 975/2001, ΠοινΔικ 2001, 1090, ΑΠ 795/2004, ΠοινΔικ 2004, 911).

3) Η ετεροδικία. Σύμφωνα με το άρθρο 2 ΚΠΔ που ορίζει τις **εξαιρέσεις από τη διεθνή ποινική δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων** ισχύουν τα εξής : «Στη δικαιοδοσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων δεν εμπίπτουν: α) Οι αρχηγοί των ξένων κρατών· β) Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποί τους που είναι διαπιστευμένοι στην Ελλάδα· γ) Το προσωπικό της διπλωματικής αντιπροσωπείας ξένου κράτους που είναι διαπιστευμένο στην Ελλάδα· δ) Τα μέλη της οικογένειας των προσώπων που αναφέρονται στα στοιχεία α' και β', και κατοικούν μαζί τους· ε) Το υπηρετικό προσωπικό των προσώπων που αναφέρονται στα στοιχεία α' και β', όταν έχει την ίδια υπηκοότητα και στ) Όλα τα άλλα πρόσωπα που απολαμβάνουν το προνόμιο της ετεροδικίας με βάση είτε συμβάσεις που έχουν συναφθεί με άλλα κράτη είτε διεθνή έθιμα που γίνονται αποδεκτά από όλα τα κράτη».

4) Η συμπλήρωση της προθεσμίας παραγραφής του αξιοποίνου πριν η υπόθεση εκδικασθεί αμετακλήτως. (βλ. άρθρα 111επ. ΠΚ).

5) Η αμνηστία.

Απόλυτες ακυρότητες.

Έννοια. Η έννομη τάξη απαιτεί να καταλήξει το δικαστικό συμβούλιο στην ενδιάμεση διαδικασία σε ένα βούλευμα ή το δικαστήριο σε μια απόφαση, τα οποία θα θεωρούνται ορθά, επειδή θα έχουν τηρηθεί ορισμένες δικονομικές διατάξεις-ασφαλιστικές δικλίδες και ιδιαίτερα εκείνες, που σχετίζονται με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Δεν είναι δυνατό να είναι ορθή μια καταδικαστική απόφαση, αν π.χ. δεν άκουσε και δεν στάθμισε το δικαστήριο τους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του κατηγορουμένου, δεν εξέτασε τα αποδεικτικά μέσα που πρότεινε και δεν του έδωσε τη δυνατότητα να απολογηθεί είτε αυτοπροσώπως είτε δια του εκπροσωπούντος αυτόν συνηγόρου. Για τον λόγο αυτόν προβλέπει για ορισμένα διαδικαστικά σφάλματα ή παραβάσεις δικονομικών διατάξεων ή διαδικαστικές παραβάσεις **δικονομικές ακυρότητες**, οι οποίες είναι δυνατό να αποτελέσουν λόγους αναίρεσης κατά του βουλεύματος ή της απόφασης. **Το νόημα των δικονομικών ακυροτήτων είναι βασικά και κυρίως τούτο :** ό,τι αποκαλύφθηκε, εξετάσθηκε, συλλέχθηκε και χρησιμοποιήθηκε στην αιτιολογία του βουλεύματος ή της απόφασης με επιλήψιμο ή επισφαλές τρόπο θα πρέπει να εξοβελιστεί από την ποινική διαδικασία. Οι δικονομικές ή διαδικαστικές πράξεις (ενέργειες και παραλείψεις), όπως η εξέταση και κατάθεση μάρτυρα, η διενέργεια αυτοψίας ή πραγματογνωμοσύνης, η ομολογία ενοχής του κατηγορουμένου, τα πρακτικά συνεδρίασης ή γενικότερα οι εκθέσεις που συντάσσονται για να αποδεικνύουν γεγονότα, οι επιδόσεις εγγράφων, οι πράξεις διεύθυνσης της διαδικασίας από τον πρόεδρο, η μη δόση του λόγου στον κατηγορούμενο ή στον συνήγορό του επί της ενοχής ή επί της ποινής, οι αιτήσεις του κατηγορουμένου και οι ισχυρισμοί του κ.λπ., που συμβάλλουν θετικά ή αρνητικά στη διαμόρφωση του περιεχομένου του βουλεύματος ή της απόφασης, θα πρέπει να μη βαρύνονται με ελαττώματα. Για την περίπτωση που υπάρχουν τέτοια ελαττώματα προβλέπονται από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας κυρώσεις, οι οποίες αποκαλούνται **δικονομικές ακυρότητες**.⁴⁵³ Αυτές διακρίνονται σε **απόλυτες και σχετικές**. Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ειδικότερα προβλέπει ορισμένους δικονομικούς ή διαδικαστικούς προστατευτικούς τύπους, δηλαδή περιέχει διατάξεις, οι οποίες προστατεύουν τον κατηγορούμενο, παρέχοντάς του δικαιώματα και τη δυνατότητα να προετοιμάσει την υπεράσπισή του και να παρουσιάσει στο δικαστήριο τη δική του εκδοχή για την υπόθεση, κάνοντας ερωτήσεις, παρατηρήσεις, δηλώσεις ή ενστάσεις, προτείνοντας εξέταση αποδεικτικών μέσων ή προβάλλοντας υπερασπιστικούς ισχυρισμούς (άμυνα, κατάσταση ανάγκης, ελαφρυντικές περιστάσεις κ.λπ.). Αν δεν τηρηθούν αυτοί οι δικονομικοί τύποι, τότε επέρχονται (δικονομικές) ακυρότητες (βλ. άρθρα 170 επ. ΚΠΔ). Οι ακυρότητες αυτές συνιστούν κυρώσεις των διαδικαστικών παραβάσεων ή σφαλμάτων, με τα οποία βαρύνονται οι διαδικαστικές πράξεις, και σημαίνουν, ότι το εκδοθέν βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου ή η εκδοθείσα απόφαση του δικαστηρίου έχει κάποιο ελάττωμα και θα πρέπει να ακυρωθεί. Με άλλα λόγια θεωρείται δεδομένο, ότι το βούλευμα ή η απόφαση δεν έχει ορθό περιεχόμενο που να ανταποκρίνεται στην αλήθεια και στην ουσιαστική δικαιοσύνη ή ότι χρησιμοποίησε παρανόμως ή απαραδέκτως κτηθέντα αποδεικτικά μέσα. **Όταν συντρέχει ακυρότητα, τότε παρέχεται και λόγος αναίρεσης** (βλ. άρθρα 484 ΚΠΔ για τα βουλεύματα και 510 ΚΠΔ για τις δικαστικές αποφάσεις).

Απόλυτες ακυρότητες. Σύμφωνα με το άρθρο 171 ΚΠΔ με τον τίτλο «απόλυτη ακυρότητα» ισχύουν τα εξής : «Ακυρότητα που λαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως υπόψη από το δικαστήριο σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και στον Άρειο Πάγο ακόμη προκαλείται: 1. Αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις που καθορίζουν: α) τη σύνθεση του δικαστηρίου, σύμφωνα με τις ειδικές διατάξεις του οργανισμού δικαστηρίων και του νόμου περί μικτών ορκωτών δικαστηρίων για ακυρότητα εξαιτίας κακής σύνθεσής του· β) την κίνηση της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα και την υποχρεωτική συμμετοχή του στη διαδικασία στο ακροατήριο και σε πράξεις της προδικασίας που ορίζονται στο

⁴⁵³Πρβλ. Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 342επ.

νόμο· γ) την αναστολή της ποινικής δίωξης σε όσες περιπτώσεις την επιβάλλει υποχρεωτικά ο νόμος· δ) την εμφάνιση, την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται από το νόμο, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (όπως το στοιχ. δ' αντικαταστάθηκε από το άρθρο 11 παρ. 2 του Ν 3904/2010). 2. Αν ο πολιτικώς ενάγων παρέστη παράνομα στη διαδικασία του ακροατηρίου».

Σχετικές ακυρότητες. Σε σχέση με τις **σχετικές ακυρότητες** η διάταξη του άρθρου 170 ΚΠΔ με τον τίτλο «πότε υπάρχει ακυρότητα» ορίζει τα εξής : «1. Η ακυρότητα μιας πράξης ή ενός εγγράφου της ποινικής διαδικασίας επέρχεται μόνο όταν αυτό ορίζεται ρητά στο νόμο. 2. Η ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο επέρχεται επίσης και στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του ή ο εισαγγελέας ζήτησαν να ασκήσουν δικαίωμα που ρητά τους παρέχεται από το νόμο και το δικαστήριο τους το αρνήθηκε ή παρέλειψε να αποφανθεί για τη σχετική αίτηση».⁴⁵⁴ Σε σχέση με την πρώτη παράγραφο ως παραδείγματα θα μπορούσαν να αναφερθούν οι διατάξεις των άρθρων 211 και 212 ΚΠΔ,⁴⁵⁵ του άρθρου 154 παρ. 2 ΚΠΔ (ακυρότητα επίδοσης), του άρθρου 321 παρ. 4 ΚΠΔ (ακυρότητα κλητήριου θεσπίσματος ή κλήσης προς εμφάνιση),⁴⁵⁶ του άρθρου 188 ΚΠΔ (ακυρότητα πραγματογνωμοσύνης), του άρθρου 161 ΚΠΔ (ακυρότητα αποδεικτικού επιδόσεως), του άρθρου 153 ΚΠΔ (ακυρότητα έκθεσης) κ.λπ. Οι **σχετικές ακυρότητες** λαμβάνονται υπόψη όχι αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο αλλά μόνο αν προταθούν από τον εισαγγελέα ή τον θιγόμενο διάδικο που έχει συμφέρον και μάλιστα εντός της τασσόμενης από τον νόμο προθεσμίας (βλ. άρθρα

⁴⁵⁴ Πάντως, κατ' άρθρο 172 ΚΠΔ **δεν επέρχεται ακυρότητα από την παράβαση των διατάξεων για τα δικαστικά τέλη και τα ένημα** : «Αν δικαστής ή οποιοσδήποτε δημόσιος υπάλληλος που εκτελεί καθήκοντα στην ποινική διαδικασία συντάξει ή δεχτεί παραβαίνοντας το νόμο έγγραφο που δεν έχει ή έχει ελλιπές το τέλος ή το ένημο που επιβάλλεται από το νόμο, η **ποινική διαδικασία δεν είναι άκυρη, ούτε η πολιτική αγωγή που ασκήθηκε σ' αυτήν**. Στον παραβάτη υπάλληλο μπορούν όμως να επιβληθούν οι ποινές που ορίζονται στον κώδικα για τα τέλη χαρτοσήμου». Βλ. Λ. Μαργαρίτη, Ένημα, παράβολα, τέλη και (ποινικές) δικονομικές ακυρότητες, ΠοινΔικ 2013, σελ. 230επ., όπου επισημαίνεται, ότι η θέσπιση της υποχρέωσης για κατάθεση παραβόλων αντιβαίνει τόσο στο δικαίωμα δικαστικής ακρόασης και ελεύθερης προσβάσεως στη δικαιοσύνη (άρθρα 20 παρ. 1 Συντ. και 6 παρ. 1 εδ. α' ΕΣΔΑ) όσο και στην αρχή της αυτεπάγγελτης διώξεως των εγκληματικών συμπεριφορών και προσκρούει στην αρχή της αυτεπάγγελτης αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, στην αρχή του κράτους δικαίου και στην υποχρέωση της πολιτείας να εξασφαλίζει την παροχή δικαστικής προστασίας σε κάθε πολίτη.

⁴⁵⁵ Άρθρο 211 ΚΠΔ (**Μη εξεταζόμενοι ως μάρτυρες στο ακροατήριο**) : «**Με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας** δεν εξετάζονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο: α) όσοι άσκησαν εισαγγελικά ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργα γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση· β) όσοι κηρύχθηκαν ένοχοι για την πράξη που εκδικάζεται, και αν ακόμα δεν τους επιβλήθηκε ποινή». Άρθρο 212 ΚΠΔ (**Επαγγελματικό απόρρητο των μαρτύρων**) : «1. **Η διαδικασία ακυρώνεται**, αν εξεταστούν στην προδικασία ή στην κύρια διαδικασία: α) οι κληρικοί σχετικά με όσα έμαθαν από την εξομολόγηση· β) οι συνήγοροι, οι τεχνικοί σύμβουλοι και οι συμβολαιογράφοι σχετικά με όσα τους εμπιστεύτηκαν οι πελάτες τους· οι συνήγοροι και οι τεχνικοί σύμβουλοι κρίνουν σύμφωνα με τη συνειδήσή τους αν και σε ποιο μέτρο πρέπει να καταθέτουν όσα άλλα έμαθαν με αφορμή την άσκηση του λειτουργήματός τους· γ) οι γιατροί, οι φαρμακοποιοί και οι βοηθοί τους, καθώς και οι μαιές σχετικά με όσα εμπιστευτικά πληροφορήθηκαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, εκτός όπου ειδικός νόμος τους υποχρεώνει να τα αναγγείλουν στην αρχή· και δ) οι δημόσιοι υπάλληλοι, όταν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό μυστικό ή μυστικό που αφορά την ασφάλεια του κράτους, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός με αίτηση της δικαστικής αρχής ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως τους εξουσιοδοτήσει σχετικά. 2. Η απαγόρευση της παρ. 1 στις περ. α', β' και γ' ισχύει, ακόμη και αν τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση να τηρήσουν το επαγγελματικό απόρρητο από μέρους εκείνου που τους το εμπιστεύτηκε. ...».

⁴⁵⁶ Αν και η ακυρότητα της επίδοσης και η ακυρότητα του κλητήριου θεσπίσματος και της κλήσης προς εμφάνιση αναφέρονται ως σχετικές ακυρότητες από τον νόμο, θα πρέπει σε σχέση με τον κατηγορούμενο να θεωρούνται **απόλυτες ακυρότητες** (άρθρο 171 παρ. 1 δ' ΚΠΔ), επειδή η μη έγκυρη επίδοση και το μη έγκυρο κλητήριο θέσπισμα ή η μη έγκυρη κλήση για εμφάνιση, που έχουν ως αποτέλεσμα τη μη εμφάνιση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου ή την εμφάνισή του αλλά συγχρόνως και την πλημμελή προετοιμασία του για απόκρουση της κατηγορίας, τελικά υπονομεύουν το δικαίωμα για μια ενεργό και αποτελεσματική υπεράσπιση, έκφανση του οποίου συνιστά και το δικαίωμα ακρόασης-υπεράσπισης. Βλ. και το άρθρο 174 παρ. 2 ΚΠΔ. Η ακυρότητα της επίδοσης του κλητήριου θεσπίσματος ή της κλήσης προς εμφάνιση, αν και αναφέρεται ως σχετική στο άρθρο 154 παρ. 2 ΚΠΔ, **λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, αν δεν εμφανισθεί ο κατηγορούμενος, επειδή συγχρόνως η έγκυρη και εμπρόθεσμη κλήτευση συνιστά δικονομική προϋπόθεση.**

173 και 174 ΚΠΔ).⁴⁵⁷ Εξάλλου, το άρθρο 170 παρ. 2 ΚΠΔ έρχεται σε πρόδηλη αντίθεση με το άρθρο 171 παρ. 1 δ ΚΠΔ, όταν ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του ζήτησαν να ασκήσουν δικαίωμα που ρητά τους παρέχεται από τον νόμο και το δικαστήριο τους το αρνήθηκε ή παρέλειψε να αποφανθεί για τη σχετική αίτηση. Εδώ υπερισχύει αδιαμφισβήτητα, ιδιαίτερα υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ που προβλέπει την αξίωση του κατηγορουμένου για μια δίκαιη δίκη και τα συναφή δικαιώματα,⁴⁵⁸ το άρθρο 171 παρ. 1 δ ΚΠΔ, έτσι ώστε θα πρέπει για την επισυμβάσα διαδικαστική παράβαση να προτιμάται η συνδρομή απόλυτης ακυρότητας, η οποία διασφαλίζει σε μεγαλύτερο βαθμό τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και ιδιαίτερα το δικαίωμα για άσκηση αναίρεσης.⁴⁵⁹

Άρθρο 173 ΚΠΔ (Πρόταση της ακυρότητας) : «1. Κάθε **σχετική ακυρότητα** μπορεί να προταθεί από τον εισαγγελέα ή από το διάδικο που έχει συμφέρον. Αν η σχετική ακυρότητα αναφέρεται σε πράξη της προδικασίας, πρέπει να προταθεί έως το τέλος της· αν αναφέρεται σε πράξη της διαδικασίας στο ακροατήριο, κύριας ή προπαρασκευαστικής, **πρέπει να προταθεί ωςότου εκδοθεί για την κατηγορία οριστική απόφαση σε τελευταίο βαθμό.**⁴⁶⁰ 2. Από τις **απόλυτες ακυρότητες** που μνημονεύονται στο άρθρο 171, όσες αναφέρονται σε πράξεις της προδικασίας μπορούν να προτείνονται ωςότου γίνεται αμετάκλητη η παραπομπή στο ακροατήριο.⁴⁶¹ 3. Εκτός από την απόλυτη ακυρότητα που αναφέρεται στο άρθρο 171, η ακυρότητα που προήλθε από ενέργεια ή από παράλειψη του εισαγγελέα ή του διαδίκου ή που έγινε δεκτή ρητά από αυτούς δεν μπορεί να προταθεί από τους ίδιους».

Επομένως, ως πρώτο ερμηνευτικό σχόλιο θα πρέπει να επισημανθεί, ότι οι απόλυτες ακυρότητες και οι σχετικές ακυρότητες έχουν διαφορετικό χρόνο προβολής. Οι **απόλυτες ακυρότητες που**

⁴⁵⁷ Βλ. Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 220-252.

⁴⁵⁸ Βλ. Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention ..., 1988, σελ. 260-266, 271 (konventionswidrigkeiten als Nichtigkeitsgründe).

⁴⁵⁹ Πρβλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 521επ., Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 891επ., Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 251επ., Π. Παπανδρέου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 682επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία και με επισημάνσεις για τις αντιφατικές αποφάσεις στη νομολογία.

⁴⁶⁰ Ως **οριστική απόφαση σε τελευταίο βαθμό** νοείται η επί της ουσίας εκδιδόμενη απόφαση από το εφετείο, δηλαδή το δευτεροβάθμιο δικαστήριο : βλ. Ι. Φαρσεδάκη / Χ. Σατλάνη, Δέκα Πρακτικά Θέματα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, Ποινική Δικαιοσύνη 2014, σελ. 1126 υποσημ. 116, Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 235, Π. Παπανδρέου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 697.

⁴⁶¹ Όταν η παραπομπή στο ακροατήριο γίνεται με βούλευμα του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου, οι απόλυτες ακυρότητες της προδικασίας προτείνονται μέχρι και ενώπιον του Αρείου Πάγου, αφού προβλέπεται λόγος αναίρεσης του βουλεύματος (άρθρο 484 παρ. 1α ΚΠΔ). Βέβαια, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ασκήσει έφεση κατά βουλεύματος για απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 478 ΚΠΔ) αλλά δεν έχει δυνατότητα να ασκήσει αναίρεση κατά του βουλεύματος (βλ. άρθρο 482 ΚΠΔ που καταργήθηκε) και συνεπώς θα μπορεί μόνο να υποβάλει αίτημα στους εκπροσώπους της εισαγγελικής αρχής για να την ασκήσουν αυτοί (βλ. άρθρο 483 ΚΠΔ). Όταν η παραπομπή στο ακροατήριο γίνεται με απευθείας κλήση, δηλαδή με σύνταξη και επίδοση κλητήριου θεσπίσματος, η ακυρότητα μπορεί να προβληθεί με την προσφυγή κατ' άρθρο 322 ΚΠΔ και αν δεν είναι δυνατή τέτοια προσφυγή μέχρι και την επίδοση του κλητήριου θεσπίσματος : **βλ. Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 232επ.** Όσες απόλυτες ακυρότητες λαμβάνουν χώρα στην κύρια διαδικασία λαμβάνονται αυτεπαγγέλτως υπόψη από το δικαστήριο και μάλιστα κατά πάσαν στάση της δίκης, δηλαδή σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και βεβαίως και ενώπιον του Αρείου Πάγου (βλ. άρθρο 171 ΚΠΔ). Αυτονόητα, ακυρότητα που έλαβε χώρα στο πρωτόδικο δικαστήριο και δεν επαναλήφθηκε στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο καλύφθηκε, αφού δεν επηρέασε την απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Βλ. ΑΠ 611/2016, www.areiiospragos.gr: «Κατά τη διάταξη του άρθρου 171 παρ. 2 ΚΠοινΔ απόλυτη ακυρότητα, η οποία δημιουργεί λόγο αναίρεσεως της αποφάσεως κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α του ίδιου κώδικα επιφέρει και η παρά το νόμο παράσταση του πολιτικώς ενάγοντος κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο, η οποία υπάρχει όταν δεν συντρέχουν στο πρόσωπό του οι όροι της ενεργητικής και παθητικής νομιμοποιήσεως για την άσκηση της πολιτικής αγωγής, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 63 και 64 ΚΠοινΔ ή όταν παραβιάσθηκε η διαδικασία που έπρεπε να κηρυχθεί σχετικά με τον τρόπο και το χρόνο ασκήσεως και υποβολής της κατά το άρθρο 68 ΚΠοινΔ. Είναι αυτονόητο ότι η ακυρότητα αυτή δεν καλύπτεται από τη μη προβολή αντίρρησης κατά της παράνομης παράστασης του πολιτικώς ενάγοντος, αν από την ίδια τη διαδικασία προκύπτει έλλειψη νομιμοποιήσεως, η οποία και ερευνάται αυτεπάγγελα από το δικαστήριο.»

λαμβάνουν χώρα στο ακροατήριο του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου προτείνονται μέχρι και ενώπιον του Αρείου Πάγου, αφού υφίσταται σχετικός λόγος αναίρεσης και μπορούν να ληφθούν και αυτεπαγγέλτως υπόψη (άρθρα 171 παρ. 1 δ, 510 παρ. 1 Α, 511 ΚΠΔ). Η απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο, αν έλαβε χώρα στον πρώτο βαθμό, προτείνεται σε κάθε στάση της δίκης και ενώπιον του Αρείου Πάγου, εφόσον όμως πρόκειται για ανέκκλητη απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ή επηρέασε και την απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. **Όσες απόλυτες ακυρότητες αναφέρονται σε πράξεις της προδικασίας μπορούν να προτείνονται μέχρι να γίνει αμετάκλητη η παραπομπή στο ακροατήριο.** Όταν η παραπομπή στο ακροατήριο γίνεται με βούλευμα του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου, οι απόλυτες ακυρότητες προτείνονται μέχρι και ενώπιον του Αρείου Πάγου, αφού προβλέπεται ως λόγος αναίρεσης κατά του βουλεύματος η λαβούσα χώρα απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 484 παρ. 1 α ΚΠΔ). Η δυνατότητα αυτή περιορίζεται πλέον στους εκπροσώπους της εισαγγελικής αρχής (άρθρο 483 ΚΠΔ), ενώ ο κατηγορούμενος δεν έχει σήμερα δικαίωμα αναίρεσης κατά βουλεύματος, δυνάμενος να προβάλει την απόλυτη ακυρότητα μόνο ως λόγο έφεσης κατά του βουλεύματος ενώπιον του συμβουλίου εφετών (βλ. παρακάτω άρθρα 478, 482 ΚΠΔ). Όταν η παραπομπή στο ακροατήριο γίνεται με επίδοση κλητήριου θεσπίσματος (βλ. άρθρα 320 επ. ΚΠΔ), η απόλυτη ακυρότητα μπορεί να προταθεί μέχρι την εκπνοή της δεκαήμερης προθεσμίας της προσφυγής κατά του κλητήριου θεσπίσματος κατ' άρθρο 322 ΚΠΔ αλλά και δια της προσφυγής όταν πρόκειται για ακυρότητα που σχετίζεται με τη βασιμότητα της παραπομπής, εφόσον αυτή η προσφυγή επιτρέπεται (ΟΛΑΠ 1/2008, ΠοινΧρ 2008, 305, ή www.areiospagos.gr⁴⁶²), αλλιώς μέχρι την επίδοση του κλητήριου θεσπίσματος.⁴⁶³

⁴⁶² «Περαιτέρω κατά το άρθρο 173 παρ. 2 του ΚΠοινΔ, από τις απόλυτες ακυρότητες που μνημονεύονται στο άρθρο 171, όσες αναφέρονται σε πράξεις της προδικασίας, μπορούν να προτείνονται ωστόσο γίνει αμετάκλητη η παραπομπή στο ακροατήριο. Κατά δε το άρθρο 176 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα, αρμόδιο να κηρύξει την ακυρότητα των πράξεων της προδικασίας είναι το δικαστικό συμβούλιο, ενώ των πράξεων της διαδικασίας στο ακροατήριο και της κύριας και της προπαρασκευαστικής, το δικαστήριο που αναλαμβάνει την εκδίκαση της κατηγορίας. Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών συνάγεται ότι οι απόλυτες ακυρότητες της προδικασίας προτείνονται μέχρι την αμετάκλητη παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, διαφορετικά καλύπτονται, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να ληφθούν υπόψη ούτε αυτεπαγγέλτως, αρμόδιο δε για την κήρυξη ή μη αυτών είναι το δικαστικό συμβούλιο. **Αν οι ακυρότητες αυτές προτάθηκαν και απορρίφθηκαν από το δικαστικό συμβούλιο δεν μπορούν να επαναφερθούν και να προταθούν και πάλι ενώπιον του δικαστηρίου που αναλαμβάνει την εκδίκαση της κατηγορίας, αφού τούτο δεν έχει αρμοδιότητα να κηρύξει την ακυρότητα των πράξεων της προδικασίας.** Ούτε έχει την εξουσία το δικαστήριο να παραπέμψει πάλι την υπόθεση στην ανάκριση προκειμένου να επαναληφθεί η ακύρως διενεργηθείσα ανακριτική πράξη. ... Ακυρότητες της προδικασίας δεν αποτελούν λόγο ακυρότητας του κλητήριου θεσπίσματος, αφού δεν ορίζεται τούτο από το νόμο. Δύναται όμως ακυρότητα πράξεως της προδικασίας, εφόσον δεν προτάθηκε ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου, να προταθεί με την κατ' άρθρο 322 ΚΠοινΔ προσφυγή ενώπιον του Εισαγγελέα Εφετών, εφόσον συνάπτεται με τη βασιμότητα της παραπομπής του κατηγορουμένου στο ακροατήριο (ΑΠ 539/1989). Στην περίπτωση αυτή ο Εισαγγελέας Εφετών δύναται εφόσον κρίνει ότι οι προτεινόμενοι λόγοι ακυρότητας της προδικασίας είναι βάσιμοι, ενώ από τα λοιπά στοιχεία δεν δικαιολογείται η παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, να διατάξει τη συμπλήρωση της διενεργηθείσας προανακρίσεως. Αν οι ακυρότητες της προδικασίας δεν προεβλήθησαν δια της κατ' άρθρο 322 ΚΠοινΔ προσφυγής ή προβληθείσες απορρίφθηκαν από τον Εισαγγελέα Εφετών, δεν επιδρούν επί του κύρους της δια κλητήριου θεσπίσματος παραπομπής του κατηγορουμένου στο ακροατήριο και συνεπώς δεν δύνανται να προβληθούν ενώπιον του δικαστηρίου ως λόγος ακυρότητας αυτής (ΑΠ 539/1989). Συνακόλουθα δεν έχει εξουσία το δικαστήριο να κηρύξει την ακυρότητα της δια κλητήριου θεσπίσματος παραπομπής και να παραπέμψει και πάλι την υπόθεση στην ανάκριση, προκειμένου να επαναληφθεί η ακύρως διενεργηθείσα ανακριτική πράξη».

⁴⁶³ Οι απόλυτες ακυρότητες της προδικασίας προτείνονται μέχρι να καταστεί αμετάκλητη η παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, αλλιώς καλύπτονται. Βλ. ΑΠ 613/2006, ΠοινΔικ 2006, 1090, ή www.areiospagos.gr : «Κατά το άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' του ΚΠΔ, απόλυτη ακυρότητα που λαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως υπόψη από το δικαστήριο σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και στον Άρειο Πάγο ακόμη προκαλείται αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις που καθορίζουν την εμφάνιση, την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται, στις περιπτώσεις και με τις διατυπώσεις που επιβάλλει ο νόμος. Κατά δε το άρθρο 173 παρ. 2 του ίδιου Κώδικα, από τις απόλυτες ακυρότητες που μνημονεύονται στο άρθρο 171, όσες αναφέρονται σε πράξεις της προδικασίας μπορούν να προτείνονται ωστόσο γίνει αμετάκλητη η παραπομπή στο ακροατήριο και κατά το επόμενο άρθρο 174 παρ. 1, ακυρότητα που δεν προτάθηκε σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο καλύπτεται, κατά δε το άρθρο 176 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα, αρμόδιο να κηρύξει την ακυρότητα των πράξεων της προδικασίας είναι το δικαστικό συμβούλιο, ενώ των πράξεων της διαδικασίας στο ακροατήριο και της κύριας και της προπαρασκευαστικής, το δικαστήριο που αναλαμβάνει την εκδίκαση της κατηγορίας. Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών συνάγεται ότι η πρόταση της απόλυτης ακυρότητας για πράξεις της προδικασίας πρέπει να γίνεται μέχρι την αμετάκλητη παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο,

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να καταγράφουν οι σπουδαστές τα ζητήματα που είναι αμφισβητούμενα ένεκα των διαφορετικών απόψεων που διατυπώνονται στη Νομική Θεωρία και στη Νομολογία των Δικαστηρίων σχετικά με τις διαδικαστικές πράξεις, τις δικονομικές προϋποθέσεις, τις επιδόσεις και τις απόλυτες ακυρότητες.
- Να αναλύουν σε βάθος τις έννοιες της απάτης, της κλοπής, της ληστείας και της εκβίασης.
- Να αξιολογούν και να προσδιορίζουν περαιτέρω τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τις αξιόποινες πράξεις της απάτης, της κλοπής, της ληστείας και της εκβίασης.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα διαδικαστικών πράξεων, δικονομικών προϋποθέσεων και απόλυτων ακυροτήτων
- Επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα απάτης, κλοπής, ληστείας και εκβίασης.

Λέξεις Κλειδιά

Διαδικαστική δικονομική πράξη	ή	Δικονομική προϋπόθεση Δικονομικό κώλυμα	Απόλυτη ακυρότητα
----------------------------------	---	--	-------------------

διαφορετικά καλύπτεται, με αποτέλεσμα να μη μπορεί να ληφθεί υπόψη ούτε αυτεπαγγέλτως, αρμόδιο δε για την κήρυξη ή μη της ακυρότητας αυτής είναι το δικαστικό συμβούλιο μέχρι την αμετάκλητη παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, οπότε αυτό απεκδύεται από κάθε δικαιοδοσία επί της υποθέσεως. Εξάλλου, η υπ' αριθμ. 13782 Φ. 705.11/46/26.11.1977 κοινή απόφαση των Υπουργών Συγκοινωνιών και Δημοσίας Τάξεως, όπως τροποποιήθηκε με την όμοια 1330Φ. 705.11/4ΞΘ/15.2/1.4.1985, (που ίσχυε κατά το χρόνο τέλεσης του εγκλήματος για το οποίο κατηγορείται ο αναιρεσείων) ορίζει ότι, κατά τη λήψη αίματος για τη διερεύνηση αν ο οδηγός αυτοκινήτου βρισκόταν υπό την επήρεια οινοπνεύματος, από τα αποσπασμένα δύο φιαλίδια αίματος το μien ένα χρησιμοποιείται για την αναζήτηση οινοπνεύματος, το δε άλλο φυλάσσεται στα ψυγεία της αρμόδιας προς εξέταση Υπηρεσίας για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο των τριών μηνών από της λήψεως του αίματος. Σε περίπτωση αμφισβήτησης των αποτελεσμάτων θα μπορούν οι ενδιαφερόμενοι, εφόσον το επιθυμούν, να ζητήσουν εντός του διαστήματος αυτού την επανεξέταση των αντιδειγμάτων. **Οι αρχές που θα αποστέλλουν δείγματα αίματος προς ανίχνευση οινοπνεύματος υποχρεούνται να ανακοινώσουν τα παραπάνω στους ενδιαφερομένους εγγράφως.** Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει ότι η μη έγγραφη ανακοίνωση στον κατηγορούμενο του αποτελέσματος της εξέτασης του αίματός του για ανίχνευση οινοπνεύματος αποτελεί παραβίαση διάταξης που καθορίζει την υπεράσπισή του και ιδρύει απόλυτη ακυρότητα από αυτές που μνημονεύονται στο άρθρο 171 ΚΠΔ. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη υπ' αριθμ. 106/2005 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κρήτης ο αναιρεσείων καταδικάσθηκε για ανθρωποκτονία από αμέλεια και παράβαση του άρθρου 42 παρ. 1.6 του Ν. 2094/1992 (Κ.Ο.Κ.), γιατί σχετικά με την τελευταία παράβαση, ανιχνεύθηκε στο αίμα του ποσότητα οινοπνεύματος 1,6 gr/l. Με τον πρώτο λόγο αναίρεσης από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' και Η' του ΚΠΔ προβάλλεται η αιτίαση της απόλυτης ακυρότητας, επειδή δεν τηρήθηκαν οι προβλεπόμενες από το νόμο (άρθ. 42 ΚΟΚ) και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσες ως άνω Υ.Α. νόμιμες προϋποθέσεις αναφορικά με τη γενόμενη αιμοληψία στον αναιρεσείοντα και την προς αυτόν έγγραφη κοινοποίηση του αποτελέσματος της υπ' αριθμ. 292/19-4-1999 έκθεσης τοξικολογικής εξέτασης του αίματός του για την ανίχνευση οινοπνεύματος σε αυτό και έτσι, σύμφωνα με το λόγο αυτό, παραβιάσθηκε το δικαίωμα υπεράσπισής του, ενώ έχει ληφθεί υπόψη αποδεικτικό μέσο, η τοξικολογική έκθεση, που για τον εκτεθέντα λόγο είναι άκυρη. Όμως, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν η προσβαλλόμενη ακυρότητα αναφέρεται σε πράξη της προδικασίας και επομένως έπρεπε να προταθεί μέχρι την αμετάκλητη παραπομπή του κατηγορουμένου-αναιρεσείοντος στο ακροατήριο, ενώ, όπως προκύπτει από την παραδεκτή επισκόπηση των εγγράφων της δικογραφίας, η ακυρότητα αυτή προτάθηκε για πρώτη φορά ενώπιον του Αρείου Πάγου. Επομένως, όσα περί απόλυτης ακυρότητας και υπέρβασης εξουσίας προβάλλει ο αναιρεσείων με τον πρώτο λόγο της αναίρεσης είναι αβάσιμα, όπως και ο λόγος αυτός». Βλ. και ΑΠ 1709/2006, ΠοινΔικ 2007, 391 σχετικά με την ακυρότητα της εξέτασης δείγματος αιθυλικής αλκοόλης στη λαθρεμπορία.

Έκθεση	Σχετική ακυρότητα	Επίδοση απόφασης ή κλητήριου θεσπίσματος
Πρακτικά συνεδρίασης		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 133-200 (Εδώ αναφέρονται όλες οι διαδικαστικές ή δικονομικές πράξεις, οι θετικές δικονομικές προϋποθέσεις, οι αρνητικές δικονομικές προϋποθέσεις και οι απόλυτες ακυρότητες με περιπτώσεις και παραδείγματα από τη Νομική Θεωρία και τη Νομολογία.),

Αδάμ Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2017, σελ. 221επ. 2017,

Αργυρίου Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 294επ., 358επ.

Συμπληρωματικό υλικό

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη, υπό τα άρθρα 484 και 510 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (εδώ αναλύονται οι λόγοι αναίρεσης του βουλεύματος και της απόφασης, οι οποίοι προκύπτουν από διαδικαστικές ή δικονομικές παραβάσεις, από την έλλειψη δικονομικών προϋποθέσεων και την παραγωγή δικονομικών ακυροτήτων).

Σύνοψη

- Οι έννοιες των διαδικαστικών πράξεων, των δικονομικών προϋποθέσεων και των απόλυτων και σχετικών ακυροτήτων χρησιμεύουν, επειδή από αυτές άλλοτε προκαλείται υπέρβαση εξουσίας που συνιστά λόγο αναίρεσης της απόφασης και άλλοτε, όπως επί απόλυτων ακυροτήτων, προκαλούνται πάλι λόγοι αναίρεσης. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι επιδόσεις του κλητήριου θεσπίσματος, της κλήσης για εμφάνιση και της καταδικαστικής απόφασης προς τον κατηγορούμενο.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 : Κατά του Α κινήθηκε ποινική δίωξη για το κακούργημα της καλλιέργειας συγκεκριμένης ποσότητας ινδικής κάνναβης. Μετά την παραπομπή του κατηγορουμένου στο Μονομελές Εφετείο Κακουρηγημάτων ο Α άσκησε προσφυγή στο Συμβούλιο των Πλημμελειοδικών για να αντικατασταθεί η προσωρινή κράτηση που είχε επιβληθεί από τον ανακριτή με περιοριστικούς όρους. Κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο ο συνήγορος του Α πρότεινε μετά την εξέταση του

πρώτου μάρτυρα τη μετατροπή της κατηγορίας από την κακουργηματική καλλιέργεια ινδικής κάνναβης στην πλημμεληματική πράξη της καλλιέργειας για συγκομιδή και χρήση μόνο. **Ερωτήσεις:** α). Ήταν αρμόδιο το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών για να προβεί στην αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους; β). Ορθά πρότεινε ο συνήγορος του Α την παραπάνω μετατροπή της κατηγορίας μετά την εξέταση του πρώτου μάρτυρα στο ακροατήριο ή μήπως η σχετική ένσταση θα έπρεπε να προταθεί μέχρι την αμετάκλητη περάτωση της προδικαστικής φάσης; γ). Ήταν τελικά επιτρεπτή η προτεινόμενη τροποποίηση της κατηγορίας και ποιο κριτήριο κατά τη γνώμη σας είναι το πιο πρόσφορο για την επίλυση αυτού του ζητήματος γενικότερα; δ). Θα μπορούσε να τιμωρηθεί η ως άνω καλλιέργεια με ισόβια κάθειρξη, αν πράγματι ήταν αρμοδιότητας Μονομελούς Εφετείου;

Άσκηση 1.2

Ο Α ερημοδικάστηκε και η προς αυτόν επίδοση της ερήμην εκδοθείσας απόφασης, ως αγνώστου διαμονής, έγινε με επίδοση στον Δήμαρχο την 20.5.2015, αν και στην απολογία του είχε δηλώσει «κάτοικος Αθήνας, Πατησίων 165». Κατά της απόφασης αυτής άσκησε έφεση την 20.5.2016, την οποία το εφετείο απέρριψε ως εκπρόθεσμη και απαράδεκτη. Ήταν σωστή η απόφαση του εφετείου;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Δεδικασμένο (νομολογία ΕΔΔΑ, Αρείου Πάγου και Συμβουλίου της Επικρατείας). Εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.

(2^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτήν αναλύονται η έννοια του δεδικασμένου, όπως προκύπτει από τη νομολογία του ΕΔΔΑ και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναφέρονται πολλές περιπτώσεις που έκρινε το ΕΔΔΑ του Στρασβούργου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το δεδικασμένο, δηλαδή η αρχή *ne bis in idem* (ου δις δικάζειν). Κατ' άρθρο 57 ΚΠΔ (Κώλυμα για νέα δίωξη) ισχύουν τα εξής : «1. Αν κάποιος έχει καταδικαστεί αμετάκλητα ή αθωωθεί ή έχει πάψει ποινική δίωξη εναντίον του, δεν μπορεί να ασκηθεί και πάλι εις βάρος του δίωξη για την ίδια πράξη, ακόμη και αν δοθεί σ' αυτή διαφορετικός χαρακτηρισμός. 2. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις των άρθρων 58, 81 παρ. 2, 525 και 526. 3. **Αν παρά την πιο πάνω απαγόρευση ασκηθεί ποινική δίωξη, κηρύσσεται απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου**». Ωστόσο, κατ' άρθρο 58 ΚΠΔ η απόφαση, ακόμη και εκείνη που έχει γίνει αμετάκλητη, όταν κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη για κάποια έλλειψη ή παρατυπία της έγκλησης, της αίτησης ή της άδειας, δεν εμποδίζει τη νέα άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον του ίδιου προσώπου, αν η έγκληση, η αίτηση ή η άδεια δοθεί κανονικά αργότερα. Για τη συνδρομή δεδικασμένου απαιτούνται ταυτότητα του διωκόμενου και ήδη διωχθέντος προσώπου, ταυτότητα διωκόμενης και ήδη διωχθείσας πράξης και αμετάκλητο βούλευμα ή απόφαση που καταδικάζει, αθώνει ή παύει οριστικά την ποινική δίωξη. Επομένως, όταν αθώωθηκε κάποιος αμετάκλητα π.χ. για κλοπή (άρθρο 372 ΠΚ), δεν επιτρέπεται τώρα με βάση τα ίδια γεγονότα να διωχθεί εκ νέου για υπεξαίρεση (άρθρο 375 ΠΚ) ή για διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής (άρθρο 374 ΠΚ). Επί κατ' εξακολούθηση εγκλήματος η δίωξη και καταδίκη για ορισμένες πράξεις δεν παράγει δεδικασμένο και για τις μερικότερες πράξεις που δεν εκδικάστηκαν, έστω και αν εμπίπτουν στο χρονικό διάστημα μεταξύ της πρώτης και τελευταίας εκδικασθείσας πράξης. Επί αληθινής κατ' ιδέαν συρροής (ως π.χ. επί βιασμού, αιμομιξίας και αποπλάνησης παιδιού ή κατάχρησης ανηλίκου σε ασέλγεια ή επί ανθρωποκτονίας με πρόθεση και διακοπής της εγκυμοσύνης) το δεδικασμένο για ένα από τα συρρέοντα εγκλήματα δεν κωλύει τη δίωξη για τα λοιπά εγκλήματα (στην αληθινή πραγματική συρροή δεν πρέπει να τίθεται παρόμοιο ζήτημα, επειδή πρόκειται όχι για την ίδια αλλά για διαφορετικές πράξεις).⁴⁶⁴ Αυτά ισχύουν βεβαίως

⁴⁶⁴ Για παράδειγμα στην περίπτωση που ένας πατέρας βιάζει την ανήλικη κόρη του και κατ' αυτού ασκηθεί ποινική δίωξη μόνο για τον βιασμό και τελικά καταδικαστεί αμετάκλητα μόνο για βιασμό θα είναι δυνατή σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου η εκ νέου δίωξή του για αιμομιξία και αποπλάνηση ανηλίκου (μεταξύ των τριών εγκλημάτων υφίσταται κατ' ιδέαν αληθινή συρροή, επειδή τελούνται με μια πράξη και προσβάλλονται διαφορετικά έννομα αγαθά : βλ. εισαγγελική πρόταση Χρ. Σατλάνη στο βούλευμα με αριθμό 58/2000 ΣυμβΠλημΠρεβ, ΠοινΧρ 2000, 948 επ., ή Αρμ 2000, 1694 επ., όπου και σύμφωνες παρατηρήσεις Νικ. Μπιτζιλέκη). Το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο Αθηνών δέχθηκε εξάλλου, ακολουθώντας τη νομολογία του Αρείου Πάγου (βλ. ΜΟΔΑΘ 620/2009, ΠοινΔικ 2011, σελ. 952, Αρ. Χαραλαμπίκη, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος ΙΙ, 2012, σελ. 320), ότι μεταξύ της ανθρωποκτονίας με πρόθεση και της διακοπής της εγκυμοσύνης χωρίς τη συναίνεση της εγκύου υφίσταται αληθινή κατ' ιδέαν συρροή εγκλημάτων (άρθρα 299, 304 ΠΚ), δεδομένου ότι υπάρχει σε κάθε περίπτωση ενδεχόμενος δόλος ως προς τη θανάτωση του κυοφορούμενου από την παθούσα εμβρύου, και **ότι δεν εμποδίζεται η νέα δίωξη και για την πράξη της διακοπής της εγκυμοσύνης, η οποία δεν κρίθηκε από το δικαστήριο**. Βεβαίως, ορθόν είναι το ότι υφίσταται κατ' ιδέαν αληθινή συρροή, επειδή προσβάλλονται διαφορετικά έννομα αγαθά (η ζωή της εγκύου και το κυοφορούμενο έμβρυο).

στη νομολογία⁴⁶⁵ του Αρείου Πάγου. Παρά την πάγια προγενέστερη νομολογία ωστόσο η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμ. 1/2011 απόφαση (ΠοινΔικ 2011, 677επ.) εναρμονίσθηκε με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έτσι θεώρησε, ότι δεδικασμένο παράγεται και από τις αποφάσεις ποινικών δικαστηρίων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αρχή συνεπώς *ne bis in idem* εφαρμόζεται σήμερα και στις **περιπτώσεις καταδικαστικών αποφάσεων ποινικών δικαστηρίων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης** (βλ. άρθρο 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολουθεί πλέον και η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου. Επομένως, **αν κάποιος καταδικάστηκε σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, π.χ. στην Ολλανδία, για διακίνηση και εμπορία ναρκωτικών**, δεν θα επιτρέπεται να διωχθεί εκ νέου στην Ελλάδα για την ίδια πράξη (μέχρι πρό τινος διωκόταν εκ νέου για την εμπορία ναρκωτικών με βάση τα άρθρα 8 και 9 ΠΚ).

I. Ανακύπτουν τα ακόλουθα ερωτήματα : 1) Ποια είναι η ακριβής σημασία της διάταξης του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και ειδικότερα τι σημαίνει ο όρος «παράβαση» («ίδια παράβαση»);⁴⁶⁶ 2) Είναι δυνατή και επιβεβλημένη η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ από τα ποινικά ή και τα διοικητικά δικαστήρια, όταν κάποιος αθώωθηκε ή καταδικάστηκε αμετάκλητα για μια διοικητική ή ποινική παράβαση ; 3) Είναι δυνατή και επιβεβλημένη η εφαρμογή της διάταξης του ως άνω άρθρου, όταν μεταξύ της ήδη κριθείσας και της νυν δικάζομενης παράβασης διαπιστώνεται **κατ' ιδέαν αληθινή συρροή** ; Η προμνημονευθείσα απόφαση ΜΠλημΑθ 101157/2012 (βλ. ΠοινΔικ 5/2014, σελ. 389επ.), επικαλούμενη παλαιότερες αποφάσεις του ΕΔΔΑ και όχι τη νομολογία που διαμορφώνεται μετά την απόφαση στην υπόθεση *Zolotukhin* κατά Ρωσίας, δεν δέχεται αυτή την εφαρμογή : «Ταυτότητα παραβάσεων, κατά την παραπάνω έννοια, δεν υφίσταται και συνεπώς δεν παραβιάζεται, κατ' αρχήν, η ως άνω διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, όταν πρόκειται για αληθή κατ' ιδέα συρροή παραβάσεων (με μία πράξη προσβάλλονται περισσότερα έννομα αγαθά – γι' αυτό και επιβάλλονται περισσότερες κυρώσεις ...) ». 4) Είναι δυνατή και επιβεβλημένη η εφαρμογή της διάταξης του ως άνω άρθρου, όταν μεταξύ της ήδη κριθείσας και της νυν δικάζομενης παράβασης διαπιστώνεται **πραγματική αληθινή συρροή** ; 5) Είναι δυνατή και επιβεβλημένη η εφαρμογή της διάταξης του ως άνω άρθρου, όταν μεταξύ της ήδη κριθείσας και της νυν δικάζομενης παράβασης διαπιστώνεται **κατ' ιδέαν ή πραγματική φαινομενική συρροή** ;

Το δεδικασμένο μπορεί πλέον να προκύπτει και από απόφαση δικαστηρίου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρά την πάγια προγενέστερη νομολογία η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμ. 1/2011 απόφαση (ΠοινΔικ 2011, 677επ.) εναρμονίσθηκε με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έτσι θεώρησε, ότι δεδικασμένο παράγεται και από τις αποφάσεις ποινικών δικαστηρίων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αρχή συνεπώς «ne

⁴⁶⁵ Βλ. Γ. Μπουρμά σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 290επ.

⁴⁶⁶ Ενδείκνυται ήδη από τώρα να επισημανθεί, ότι η διάταξη του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, η οποία θεσπίζει τη δικονομική αρχή «ne bis in idem» (= όχι δύο φορές για την ίδια πράξη), **κατοχυρώνει ανθρώπινο δικαίωμα**, που έχει ως σκοπό αφενός να εξασφαλίσει επιτέλους τη γαλήνη και ψυχική ηρεμία του ανθρώπου, ο οποίος διώχθηκε κάποτε και αθώωθηκε, και αφετέρου να αποτρέψει μια νέα καταδίκη και νέα ποινή για τα ίδια πραγματικά γεγονότα, που θα συνέτριβε άδικα την προσωπικότητά του. Αν εν πάση περιπτώσει η Πολιτεία δεν κατόρθωσε να δικάσει και να αξιολογήσει μια ποινικά αξιόμμεπη συμπεριφορά υπό όλες τις νομικές της πτυχές και απόψεις, αυτό που οφείλεται σε υπαιτιότητα των δικαστικών της οργάνων δεν θα πρέπει να αποβαίνει σε βάρος του άπαξ δικασθέντος κατηγορουμένου, ο οποίος έχει δικαίωμα στη γαλήνη : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, 2003, σελ. 61-64, με περαιτέρω παραπομπές.

bis in idem» εφαρμόζεται σήμερα και στις περιπτώσεις αθωωτικών ή καταδικαστικών αποφάσεων ποινικών δικαστηρίων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. άρθρο 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολουθεί πλέον και η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου. Επομένως, αν κάποιος π.χ. καταδικάστηκε στην Ολλανδία για εμπορία ναρκωτικών, δεν επιτρέπεται να διωχθεί εκ νέου στην Ελλάδα για την ίδια πράξη (μέχρι πρό τινος διωκόταν εκ νέου για την εμπορία ναρκωτικών με βάση τα άρθρα 8 και 9 ΠΚ). Εξάλλου, η αρχή «ne bis in idem» προβλέπεται ακόμα στο άρθρο 14 παρ. 7 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, που κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον Ν 2462/1997,⁴⁶⁷ και στο άρθρο 20 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, που κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν 3003/2002 και τέθηκε σε ισχύ την 1.7.2002.⁴⁶⁸ **Συνεπώς, η ελληνική έννομη τάξη είναι διαποτισμένη πλήρως με την αρχή του δεδικασμένου.**

II. Απόφαση ΕΔΔΑ στην υπόθεση Gradinger κατά Αυστρίας⁴⁶⁹

Στην υπόθεση αυτή ο προσφεύγων οδηγούσε υπό την επίδραση αλκοόλ (καταδικάστηκε γι' αυτήν την πράξη από διοικητική αρχή) και επιπλέον τέλεσε ανθρωποκτονία από αμέλεια, έχοντας παρασύρει και σκοτώσει έναν ποδηλάτη (καταδικάστηκε γι' αυτήν την πράξη από ποινικό δικαστήριο). Το ΕΔΔΑ, δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, αφού υιοθέτησε την άποψη ότι η ύπαρξη «ίδιας παράβασης» που κωλύει τη νέα δίωξη του δράστη (ή τη νέα εκδίκαση της υπόθεσης) και την επιβολή δεύτερης ποινής κρίνεται από την ύπαρξη ίδιας συμπεριφοράς (same conduct) του κατηγορουμένου, έστω και αν οι σχετικές διατάξεις διαφέρουν ως προς τον σκοπό και τη φύση τους και ως προς τον νομικό χαρακτηρισμό των σχετικών παραβάσεων στο εθνικό δίκαιο, και την άποψη ότι η οδήγηση υπό την επίδραση μέθης αποτελεί μια πτυχή της ανθρωποκτονίας από αμέλεια : «55. The Court notes that, according to the St Pölten Regional Court, the aggravating circumstance referred to in Article 81 para. 2 of the Criminal Code, namely a blood alcohol level of 0.8 grams per litre or higher, was not made out with regard to the applicant. On the other hand, the administrative authorities found, in order to bring the applicant's case within the ambit of section 5 of the Road Traffic Act, that that alcohol level had been attained. The Court is fully aware that the provisions in question differ not only as regards the designation of the offences but also, more importantly, as regards their nature and purpose. It further observes that the offence provided for in section 5 of the Road Traffic Act represents only one aspect of the offence punished under Article 81 para. 2 of the Criminal Code. Nevertheless, **both impugned decisions were based on the same conduct.** Accordingly, there has been a breach of Article 4 of Protocol No. 7 (P7-4)». Στην ως άνω υπόθεση είχε προηγηθεί στις 15.5.1987 η ποινική καταδίκη του προσφεύγοντος για ανθρωποκτονία από αμέλεια και επακολούθησε στις 16.7.1987 η επιβολή από την αρμόδια διοικητική αρχή προστίμου για (διοικητική) παράβαση του

⁴⁶⁷ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, 2003, σελ. 62επ., όπου προτείνεται να λαμβάνεται υπόψη και το δεδικασμένο που απορρέει από αποφάσεις δικαστηρίων κρατών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον πρόκειται για κράτη (ΗΠΑ, Αυστραλία κ.λπ.), στα οποία πρυτανεύουν οι αρχές του δημοκρατικού κράτους δικαίου (έτσι εξασφαλίζονται το κύρος, η αμεροληψία και η ανεξαρτησία των δικαστικών και διοικητικών αρχών) και τα οποία χαρακτηρίζονται από τις ίδιες γενικές αρχές δικαίου και τον ίδιο νομικό πολιτισμό όπως η Ελλάδα και τα λοιπά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (έτσι εξασφαλίζεται η απόδοση στο έγκλημα τόσο από τον νομοθέτη όσο και από τον δικαστή της ίδιας όπως και στην Ελλάδα ποινικής απαξίας και της ίδιας βαρύτητας αδικού, μιας απαξίας και μιας βαρύτητας που αποτυπώνεται μέσα στην αλλοδαπή απόφαση με ανάλογη επιμέτρηση της ποινής).

⁴⁶⁸ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Η διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου κατά το Καταστατικό της Ρώμης του 1998 και τα συναφή ζητήματα, 2009, σελ. 15επ., 53επ.

⁴⁶⁹ ΕΔΔΑ, 23.10.1995, Gradinger v. Austria, αριθμ. προσφ. [15963/90](#), § 55.

κώδικα οδικής κυκλοφορίας και συγκεκριμένα για οδήγηση υπό την επίδραση οινόπνευματος.⁴⁷⁰ Το ΕΔΔΑ, σημειωτέον, δέχθηκε, ότι η δεύτερη παράβαση είχε ποινικό χαρακτήρα, δηλαδή ήταν ποινική παράβαση (**επρόκειτο για κατηγορία ποινικής φύσεως**), αφού χρησιμοποίησε τα κριτήρια που ανέπτυξε στην υπόθεση Engel και αφού επισήμανε, ότι το επιβληθέν πρόστιμο θα μετατρέπεται σε φυλάκιση, αν δεν πληρωνόταν.⁴⁷¹ Για τη διάγνωση αυτή του ποινικού χαρακτήρα της παράβασης το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί τα «κριτήρια Engel» που είναι τα ακόλουθα: α) η ταξινόμηση της παράβασης στο εθνικό δίκαιο, το αν δηλαδή η σχετική νομοθετική διάταξη ανήκει στην ύλη του ποινικού δικαίου, β) η φύση της παράβασης και γ) η φύση και ο βαθμός σοβαρότητας (βαρύτητας) της κύρωσης που κινδυνεύει να υποστεί ο ενδιαφερόμενος. Τα κριτήρια αυτά δεν είναι απαραίτητο να συντρέχουν σωρευτικά, προκειμένου να χαρακτηριστεί μια κύρωση ως ποινικής φύσεως, αν και δεν αποκλείεται μια σωρευτική εκτίμησή τους, όταν η εξέταση των επιμέρους στοιχείων δεν αρκεί για να σχηματισθεί μία ασφαλής γνώμη ως προς την ποινική φύση της κύρωσης. Ενδεικτικά, το ΕΔΔΑ εξετάζει ως κριτήρια τη σοβαρότητα του αδικήματος, τον αποτρεπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα της κύρωσης και το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου (**ΕΔΔΑ, Engel κ.λ.π. κατά Ολλανδίας, απόφαση της 8.6.1976**).⁴⁷²

⁴⁷⁰ Όλα αυτά επιβεβαιώνονται από το ίδιο το ΕΔΔΑ (Τμήμα ευρείας σύνθεσης) στην απόφαση από 10.2.2009, Zolotukhin κατά Ρωσίας, αριθμ. προσφ. 14939/03, § 71 : «The first approach, which focuses on the "same conduct" on the applicant's part irrespective of the classification in law given to that conduct (idem factum), is exemplified in the Gradinger judgment. In that case Mr Gradinger had been criminally convicted of causing death by negligence and also fined in administrative proceedings for driving under the influence of alcohol. The Court found that although the designation, nature and purpose of the two offences were different, there had been a breach of Article 4 of Protocol No. 7 in so far as both decisions had been based on the same conduct by the applicant (see Gradinger, cited above, § 55)».

⁴⁷¹ « 34. In Mr Gradinger's submission, the administrative criminal offence of which he was accused gave rise to a "criminal charge". This was not disputed by the Government. 35. In order to determine whether an offence qualifies as "criminal" for the purposes of the Convention, it is first necessary to ascertain whether or not the provision ... defining the offence belongs, in the legal system of the respondent State, to criminal law; next the "very nature of the offence" and the degree of severity of the penalty risked must be considered (see, among other authorities, the Öztürk v. Germany judgment of 21 February 1984, Series A no. 73, p. 18, para. 50, and the Demicoli v. Malta judgment of 27 August 1991, Series A no. 210, pp. 15-17, paras. 31-34). 36. Like the Commission, the Court notes that, **although the offences in issue and the procedures followed in the case fall within the administrative sphere, they are nevertheless criminal in nature.** This is moreover reflected in the terminology employed. Thus Austrian law refers to administrative offences (Verwaltungsstraftaten) and administrative criminal procedure (Verwaltungsstrafverfahren). In addition, **the fine imposed on the applicant was accompanied by an order for his committal to prison in the event of his defaulting on payment** (see paragraph 16 above). These considerations are sufficient to establish that the offence of which the applicant was accused may be classified as "criminal" for the purposes of the Convention. It follows that Article 6 (art. 6) applies».

⁴⁷² Τα κριτήρια αυτά για τη διάγνωση ποινικής παράβασης ή κατηγορίας ποινικής φύσεως όπως αυτή αναφέρεται και νοείται στα άρθρα 6 και 7 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ επαναλαμβάνει διαρκώς το ΕΔΔΑ (μεταξύ πολλών άλλων και στις αποφάσεις του 2014 που εκτίθενται παρακάτω), όπως και στην υπόθεση Μαμιδάκης κατά Ελλάδας, 11.1.2007, αριθμ. προσφ. [35533/04](#), όπου εξετάστηκε η χάριν του δημόσιου συμφέροντος **επιβολή διοικητικού προστίμου για λαθρεμπορία καυσίμων** και κρίθηκε τούτο υπερβολικό, κάτι που υπονόμει το δικαίωμα στην περιουσία ένεκα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας : «20. La Cour rappelle que, selon sa jurisprudence, il faut tenir compte de trois critères pour décider si une personne est accusée d'une infraction pénale au sens de l'article 6 : d'abord la classification de l'infraction au regard du droit national, puis la nature de l'infraction et, enfin, la nature et le degré de gravité de la sanction que risquait de subir l'intéressé (voir, parmi beaucoup d'autres, Garyfallou AEBE c. Grèce, arrêt du 24 septembre 1997, Recueil des arrêts et décisions 1997-V, p. 1830, § 32). Ces critères sont alternatifs et non cumulatifs (voir, entre autres, Lauko c. Slovaquie, arrêt du 2 septembre 1998, Recueil 1998-VI, p. 2504, § 57). 21. En l'occurrence, l'amende infligée au requérant était prévue par le code des douanes et n'était pas qualifiée, en droit interne, de sanction pénale. Toutefois, eu égard à la nature grave de l'infraction de contrebande, au caractère dissuasif et répressif de la sanction infligée, ainsi qu'au montant très élevé de l'amende, la Cour considère que les enjeux pour le requérant étaient en l'espèce suffisamment importants pour justifier que le volet pénal de l'article 6 soit applicable en l'espèce».

III. Απόφαση ΕΔΔΑ στην υπόθεση Oliveira κατά Ελβετίας⁴⁷³

Στην υπόθεση αυτή ο προσφεύγων Oliveira, οδηγώντας αυτοκίνητο στη Ζυρίχη, δεν μείωσε την ταχύτητα όπως επέβαλλαν οι συνθήκες ολισθηρότητας του οδοστρώματος ένεκα πάγου και χιονιού, έχασε τον έλεγχο του αυτοκινήτου και εισήλθε στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας, όπου συγκρούστηκε με άλλο όχημα και προξένησε σοβαρές σωματικές βλάβες στον οδηγό του. Στις **13.8.1991** του επιβλήθηκε πρόστιμο για τη διοικητική παράβαση της μη μείωσης της ταχύτητας και της απώλειας του ελέγχου του οχήματος («On 13 August 1991 he convicted the applicant of an offence under sections 31 and 32 of the Federal Road Traffic Act of failing to control her vehicle, as she had not adapted her speed to the road conditions (Nichtbeherrschen des Fahrzeuges infolge Nichtanpassens der Geschwindigkeit an die Strassenverhältnisse) and sentenced her to a fine of 200 Swiss francs (CHF)»). Στις **25.1.1993** επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα χρηματική ποινή για σωματικές βλάβες από αμέλεια («On 25 January 1993 the district attorney's office issued a penal order (Strafbefehl) fining Mrs Oliveira CHF 2,000 for negligently causing physical injury contrary to Article 125 of the Swiss Criminal Code in respect of the injuries sustained by M. as a result of the collision between his vehicle and the applicant's»). Το ΕΔΔΑ έκανε λόγο για κατ' ιδέαν συρροή εγκλημάτων και ειδικότερα για μια πράξη που συνιστά περισσότερες παραβάσεις και δεν δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ : «26. That is a typical example of a single act constituting various offences (concoirs idéal d'infractions). The characteristic feature of this notion is that a single criminal act is split up into two separate offences, in this case the failure to control the vehicle and the negligent causing of physical injury. In such cases, the greater penalty will usually absorb the lesser one. There is nothing in that situation which infringes Article 4 of Protocol No. 7 since that provision prohibits people being tried twice for the same offence whereas in cases concerning a single act constituting various offences (concoirs idéal d'infractions) one criminal act constitutes two separate offences. 27. ... The fact that that procedure was not followed in Mrs Oliveira's case is, however, irrelevant as regards compliance with Article 4 of Protocol No. 7 since that provision does not preclude separate offences, even if they are all part of a single criminal act, being tried by different courts, especially where, as in the present case, the penalties were not cumulative, the lesser being absorbed by the greater». Έτσι, καθίσταται πρόδηλο ότι το ΕΔΔΑ ήλθε σε ολομέτωπη σύγκρουση με την απόφασή του στην υπόθεση Gradinger κατά Αυστρίας, δεδομένου ότι και στην υπόθεση Oliveira κατά Ελβετίας υπήρχε η ίδια συμπεριφορά που έδωσε αφορμή για δύο καταδίκες («both impugned decisions were based on the same conduct»).⁴⁷⁴ Το πιθανότερο πάντως είναι ότι το ΕΔΔΑ θα είχε δεχθεί παράβαση του άρθρου 4 παρ.

⁴⁷³ ΕΔΔΑ, 30.7.1998, Oliveira v. Switzerland, αριθμ. προσφ. 25711/94.

⁴⁷⁴ Βλ. Christoph Grabenwarter, Europäische Menschenrechtskonvention, 2009, σελ. 405επ., όπου γίνεται λόγος για αμφίσημη αντίφαση μεταξύ των δύο αποφάσεων («... seine Rechtsprechung in den ersten beiden von ihm entschiedenen Fällen Oliveira und Gradinger in einen unüberbrückbaren Widerspruch geraten war ...»). Το ΕΔΔΑ (Τμήμα ευρείας σύνθεσης) με την απόφαση από 10.2.2009, Zolotukhin κατά Ρωσίας, αρ. προσφ. 14939/03, σχολιάζει την υπόθεση Oliveira, όπως αναφέρεται και στο κείμενο του παρόντος άρθρου, και αναφέρει και άλλες αποφάσεις του ΕΔΔΑ που ταυτίζονται με τα πορίσματα της απόφασης Oliveira : 72. The second approach also proceeds from the premise that the conduct by the defendant which gave rise to prosecution is the same, but posits that the same conduct may constitute several offences (concoirs idéal d'infractions) which may be tried in separate proceedings. That approach was developed by the Court in the case of Oliveira (cited above), in which the applicant had been convicted first of failing to control her vehicle and subsequently of negligently causing physical injury. Her car had veered onto the other side of the road, hitting one car and then colliding with a second, whose driver had sustained serious injuries. The Court found that the facts of the case were a typical example of a single act constituting various offences, whereas Article 4 of Protocol No. 7 only prohibited people from being tried twice for the same offence. ... The fact that separate offences, even where they were all part of a single criminal act, were tried by different courts did not give rise to a breach of Article 4 of Protocol No. 7, especially where the penalties were not cumulative (see Oliveira, cited above, §§ 25-29). In the subsequent case of Göktan the Court also held that there had been no violation of Article 4 of Protocol No. 7 **because the same criminal conduct** of which the applicant had been convicted constituted two separate offences: a crime of dealing in illegally imported drugs and a customs offence of failing to pay the customs

1 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, αν είχε δικασθεί προγενέστερα η βαρύτερη παράβαση, δηλαδή η σωματική βλάβη από αμέλεια, γιατί η παράλειψη μείωσης της ταχύτητας ενόψει των συνθηκών ολισθηρότητας του οδοστρώματος και η απώλεια του ελέγχου του αυτοκινήτου με αποτέλεσμα την είσοδο στο αντίθετο ρεύμα κυκλοφορίας και τη σύγκρουση των αυτοκινήτων θα αποτελούσε μια πτυχή της σωματικής βλάβης από αμέλεια, οπότε τότε θα ομιλούσε για ύπαρξη ίδιας συμπεριφοράς και για ουσιωδώς όμοια πραγματικά γεγονότα και στις δύο παραβάσεις (όπως στην υπόθεση **Gradinger κατά Αυστρίας**).

IV. Η τρίτη προσέγγιση του ΕΔΔΑ σχετικά με την έννοια της ίδιας παράβασης

Μια άλλη ομάδα αποφάσεων του ΕΔΔΑ, για να διαγνώσει αν υπάρχει η «ίδια παράβαση» που απαιτεί το άρθρο 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, προσεγγίζει το ζήτημα από τη σκοπιά των ίδιων ή μη ίδιων ουσιωδών στοιχείων (**the same “essential elements”**) των δύο παραβάσεων. Βασικά, διατηρεί τη δυνατότητα συρροής παραβάσεων από μια και την αυτή συμπεριφορά και την άποψη της μη παράβασης στην περίπτωση αυτήν του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου από την απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Oliveira κατά Ελβετίας* αλλά **θέτει ως όρο της διαφορετικότητας των δύο παραβάσεων το να διαφέρουν οι δύο παραβάσεις όχι μόνο κατ’ όνομα αλλά και στα ουσιώδη στοιχεία τους**. Τέτοιες διαφορές υφίστανται στην περίπτωση καταδίκης ένεκα σωματικής βλάβης από αμέλεια και εγκατάλειψης τραυματισθέντος αφενός και καταδίκης και επιβολής χρηματικής ποινής αφετέρου ένεκα παράλειψης μιας χωρίς καθυστέρηση γνωστοποίησης του τροχαίου ατυχήματος στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή (διοικητική παράβαση του κώδικα οδικής κυκλοφορίας).⁴⁷⁵ Αντίθετα, υφίσταται κατ’ αυτήν την άποψη παράβαση του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, όταν οι δύο παραβάσεις έχουν τα ίδια ουσιώδη στοιχεία (**the same “essential elements”**), όπως στην περίπτωση της διοικητικής παράβασης του να οδηγεί κάποιος υπό την επίδραση μέθης και της αξιόποινης πράξης της ανθρωποκτονίας από αμέλεια υπό συνθήκες μέθης. Για να διαπιστώσει το ΕΔΔΑ, ότι δεν υπήρχαν τα ίδια ουσιώδη στοιχεία μεταξύ των δύο παραβάσεων λάμβανε υπόψη τον διαφορετικό βαθμό υπαιτιότητας (δόλου ή αμέλειας), τον διαφορετικό εγκληματικό σκοπό του παραβάτη, τη διαφορετική βαρύτητα και τις διαφορετικές συνέπειες των δύο παραβάσεων και το προστατευόμενο έννομο αγαθό (κοινωνική αξία). Για την ως άνω τρίτη προσέγγιση αναφέρει το ΕΔΔΑ τα ακόλουθα :⁴⁷⁶ «73. The third approach puts the emphasis on the “essential elements” of the two offences. In *Franz Fischer v. Austria* (no. [37950/97](#), 29 May 2001), the Court confirmed that Article 4 of Protocol No. 7 tolerated prosecution for several offences arising out of a single criminal act (*concours idéal d’infractions*). However, since it would be incompatible with this provision if an applicant could be tried or punished again for offences which were merely “**nominally different**”, **the Court held that it should additionally examine whether or not such offences had the same “essential elements”**. As in *Mr Fischer’s* case the administrative offence of drunken driving and the crime of causing death by negligence while “allowing himself to be intoxicated” **had the same “essential elements”**, the Court found a violation of Article 4 of Protocol No. 7. ...74. Since the introduction of the concept of “essential elements”, the Court has frequently referred to it in the follow-up cases. In *Manasson* the “essential element” distinguishing the taxation-law contravention from the criminal-law offence was found to be “the applicant’s reliance on the incorrect information

fine (see *Gökten*, cited above, § 50). This approach was also employed in the cases of *Gauthier v. France* ((dec.), no. [61178/00](#), 24 June 2003) and *Öngün v. Turkey* ((dec.), no. [15737/02](#), 10 October 2006)».

⁴⁷⁵ ΕΔΔΑ, 7.12.2006, *Hauser-Sporn κατά Αυστρίας*, αριθμ. προσφ. 37301/03, § 45, ΕΔΔΑ, 26.7.2007, *Stempfer κατά Αυστρίας*, αριθμ. προσφ. 18294/03, §§ 55επ. Βλ. και Christoph Grabenwarter, *Europäische Menschenrechtskonvention*, 2009, σελ. 405.

⁴⁷⁶ Βλ. ΕΔΔΑ (Τμήμα ευρείας σύνθεσης), 10.2.2009, *Zolotukhin κατά Ρωσίας*, αριθμ. προσφ. 14939/03, §§ 73επ.

contained in the books when submitting his tax returns” (see Manasson, cited above). Similarly, in Bachmaier, the Court noted that the special aggravating element of drunken driving had been established only in one set of proceedings (see Bachmaier v. Austria (dec.), no. 77413/01, 2 September 2004). ... 76. **A different set of “essential elements”** featured in the Court’s analysis in two Austrian cases. In Hauser-Sporn it held that the offence of abandoning a victim and the offence of failing to inform the police about an accident differed in their criminal intent and also concerned different acts and omissions (see Hauser-Sporn v. Austria, no. 37301/03, §§ 43-46, 7 December 2006). ... 7. Finally, in its most recent decision on the subject the Court determined that **the two offences in question had different “essential elements” in that they were distinguishable in terms of their gravity and consequences, the social value being protected and the criminal intent** (see Garretta v. France (dec.), no. 2529/04, 4 March 2008)».

V. Η αποσαφήνιση της νομολογίας του ΕΔΔΑ

Όπως αντιλαμβάνεται κανείς από την προηγηθείσα παράθεση της νομολογίας του ΕΔΔΑ παράγεται μια περισσή σύγχυση από την παράλληλη εφαρμογή τριών διαφορετικών προσεγγίσεων σχετικά με την έννοια της ίδιας παράβασης. Αυτή τη σύγχυση επιχείρησε να επιλύσει το Δικαστήριο του Στρασβούργου με την προαναφερθείσα απόφασή του στην **υπόθεση Zolotukhin**.⁴⁷⁷ Με την απόφαση αυτή το ΕΔΔΑ, αφού πρώτα ανέλυσε την προγενέστερη νομολογία του, υιοθέτησε μια ευρύτερη αντίληψη για την έννοια της «ίδιας παράβασης» σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας των προβλεπόμενων στην ΕΣΔΑ δικαιωμάτων.⁴⁷⁸ Σύμφωνα με την καινούργια αυτή αντίληψη η αρχή *ne bis in idem* καλείται σε εφαρμογή στις περιπτώσεις που έχει προηγηθεί μια αμετάκλητη καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση **για μια παράβαση που συγκροτείται από τα ίδια πραγματικά περιστατικά**, στα οποία εμπλέκεται τώρα το ίδιο πρόσωπο ως κατηγορούμενος στη νέα διαδικασία και τα οποία συνδέονται μεταξύ τους με άρρηκτους χρονικούς και τοπικούς δεσμούς. Το δε δικαστήριο που επιλαμβάνεται δεύτερο της υπόθεσης οφείλει να λάβει υπόψη του και να εξετάσει την προηγούμενη καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση,

⁴⁷⁷ ΕΔΔΑ (Τμήμα ευρείας σύνθεσης), 10.2.2009, Zolotukhin κατά Ρωσίας, αριθμ. προσφ. 14939/03, §§ 70-77.

⁴⁷⁸ Ως μια μορφή της τελεολογικής ερμηνείας, η οποία ερευνά το αντικείμενο και τον σκοπό μιας διεθνούς σύμβασης ή συνθήκης, πρέπει να θεωρείται η ερμηνεία που προσανατολίζεται **στο ωφέλιμο ή χρήσιμο αποτέλεσμα της συνθήκης ή στην αρχή της αποτελεσματικότητας** (*effet utile du traité, principle of effectiveness, Effektivitätsgrundsatz*) και που σημαίνει ότι μια συνθήκη θα πρέπει να ερμηνεύεται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο σκοπός της να μπορεί να επιτευχθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να μπορούν να επέλθουν τα σκοπούμενα και επιδιωκόμενα ωφέλιμα ή χρήσιμα αποτελέσματα. Ειδική περίπτωση ερμηνείας που προσανατολίζεται στην αρχή της αποτελεσματικότητας αποτελεί η νομολογία του ΕΔΔΑ για τις θετικές υποχρεώσεις (*positive obligations, obligations positives, Gewährleistungspflichten*), οι οποίες σημαίνουν, ότι τα ατομικά (και πολιτικά) δικαιώματα δεν απαγορεύουν μόνο στα κρατικά όργανα να προβούν σε συμπεριφορές αντίθετες με το περιεχόμενό τους (π.χ. να σκοτώσουν άνθρωπο) αλλά επιπλέον επιβάλλουν σ’ αυτά το καθήκον να λαμβάνουν τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και δικαστικά μέτρα, ώστε αφενός να διευκολύνουν και να διασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκηση και απόλαυση του συγκεκριμένου δικαιώματος και αφετέρου να προστατεύουν το δικαίωμα, αποτρέποντας προσβολές και επεμβάσεις εκ μέρους τρίτων (ιδιωτών). Αυτή η ερμηνεία του ΕΔΔΑ πάντως βρίσκεται στα όρια μεταξύ ερμηνείας υπό τη μορφή της συγκεκριμενοποίησης αόριστων εννοιών και δικαστικής περαιτέρω διάπλασης του δικαίου (πρωτοδικαίας δημιουργίας κανόνα δικαίου παρά το αντίστοιχο γλωσσικό έλλειμμα της διεθνούς συνθήκης): βλ. Bernhard Kempen / Christian Hillgruber, *Völkerrecht*, 2007, σελ. 83, Knut Ipsen, *Völkerrecht*, 2004, σελ. 143επ., Ulf Linderfalk, *On the Interpretation of Treaties. The Modern International Law as Expressed in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*, 2007, σελ. 218επ., Alexander Orakhelashvili, *The Interpretation of Acts and Rules in Public International Law*, Oxford, 2008, σελ. 393επ., Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 2008, σελ. 635, όπου αναφέρεται η αρχή της αποτελεσματικής ερμηνείας (*principle of effective interpretation*), Rudolf Streinz, *Europarecht*, Heidelberg, 2005, σελ. 212επ., 214, Matthias Herdegen, *Europarecht*, München, 2008, σελ. 170επ., 185επ., Hans – Wolfgang Arndt, *Europarecht*, Heidelberg, 2006, σελ. 95-110, Andreas Haratsch / Christian Koenig / Matthias Pechstein, *Europarecht*, Tübingen, 2006, σελ. 133επ., 221επ., Χρ. Σατλάνη, Μέθοδοι και κριτήρια ερμηνείας και περαιτέρω διάπλασης των διεθνών συνθηκών, *Ελληνική Δικαιοσύνη* 2010, σελ. 1298 – 1331, και *Δωδεκανησιακή Νομολογία* 2010, σελ. 399 – 436, *Δικηγορικός Σύλλογος Ρόδου*, Χρ. Σατλάνη *Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατικών αρχών για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΕΔΔΑ*, *Νομικό Βήμα* 2010, σελ. 1634επ.

εστιάζοντας την προσοχή του στο **κατά πόσο υφίσταται ταυτότητα ή ουσιώδης ομοιότητα μεταξύ των πραγματικών περιστατικών** («... the facts in both proceedings were identical or substantially the same...») που καλείται το ίδιο να εξετάσει και εκείνων που έχουν ήδη κριθεί από το προγενέστερα δικάσαν δικαστήριο. Με βάση τη νέα αυτή θεώρηση της διάταξης του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρωτοκόλλου στοιχεία όπως το προστατευόμενο έννομο αγαθό, ο βαθμός υπαιτιότητας (δόλου ή αμέλειας) του δράστη και ο σκοπός της κυρωτικής διάταξης δεν παίζουν πλέον κανένα ρόλο ως προς την εφαρμογή της αρχής:⁴⁷⁹ «80. The Court considers that the use of the word “offence” in the text of Article 4 of Protocol No. 7 cannot justify adhering to a more restrictive approach. It reiterates that the Convention must be interpreted and applied in a manner which renders its rights practical and effective, not theoretical and illusory. ... The provisions of an international treaty such as the Convention must be construed in the light of their object and purpose **and also in accordance with the principle of effectiveness** (see Mamatkulov and Askarov v. Turkey [GC], nos. 46827/99 and 46951/99, § 123, ECHR 2005-I). ... 82. Accordingly, the Court takes the view that Article 4 of Protocol No. 7 must be understood as prohibiting the prosecution or trial of a second “offence” **in so far as it arises from identical facts or facts which are substantially the same**. ... 84. The Court’s inquiry should therefore focus on those facts which constitute a set of concrete factual circumstances involving the same defendant and inextricably linked together in time and space, the existence of which must be demonstrated in order to secure a conviction or institute criminal proceedings».

Στην υπόθεση Zolotukhin κατά Ρωσίας ο προσφεύγων είχε αρχικά καταδικασθεί από δικαστήριο για διοικητική παράβαση που διέπραξε στις 4.1.2002 και συνίστατο στη διατάραξη της δημόσιας τάξης σε ένα αστυνομικό τμήμα. Σε μεταγενέστερη ποινική δίκη ο προσφεύγων κατηγορήθηκε για τρεις πράξεις σε σχέση **με τα ίδια ακριβώς γεγονότα** της 4.1.2002 και συγκεκριμένα για διατάραξη της δημόσιας τάξης αμέσως μετά την άφιξή του στο αστυνομικό τμήμα, για προσβολή ενός δημόσιου υπαλλήλου στο γραφείο του, ενώ ο τελευταίος είχε αναλάβει τη σύνταξη της έκθεσης διοικητικής παράβασης, και για απειλή με ανθρωποκτονία εναντίον ενός δημόσιου υπαλλήλου. Έκρινε το ΕΔΔΑ, ότι το γεγονός ότι αθώωθηκε στην ποινική δίκη δεν σημαίνει ότι δεν παρέβησαν οι ρωσικές αρχές το άρθρο 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, επειδή δεν επιτρεπόταν να διωχθεί και να δικασθεί εκ νέου για τα ίδια πραγματικά γεγονότα («119. In the light of the above considerations, the Court finds that the applicant’s acquittal of the charge under Article 213 § 2 of the Criminal Code did not deprive him of his status as a “victim” of the alleged violation of Article 4 of Protocol No. 7. ... 121. In the light of the foregoing, the Court considers that the proceedings instituted against the applicant under Article 213 § 2 (b) of the Criminal Code concerned essentially the same offence as that of which he had already been convicted by a final decision under Article 158 of the Code of Administrative Offences. 122. There has therefore been a violation of Article 4 of Protocol No. 7».

Στην υπόθεση Ruotsalainen κατά Φινλανδίας (ΕΔΔΑ, 16.6.2009, Ruotsalainen v. Finland, αριθμ. προσφ. 13079/03) ακολούθησε το ΕΔΔΑ τα όσα δέχθηκε στην υπόθεση Zolotukhin κατά Ρωσίας. Ο προσφεύγων αρχικά στις 26.2.2001 καταδικάστηκε σε ποινική διαδικασία για μικρής έκτασης φορολογική απάτη και του επιβλήθηκε χρηματική ποινή («was fined for petty tax fraud through a

⁴⁷⁹ Για την υπόθεση Zolotukhin κατά Ρωσίας βλ. Robert Esser in Löwe – Rosenberg, StPO (Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz), Band 11, 26. Auflage, 2012, σελ. 699επ., Christoph Grabenwarter, Europäische Menschenrechtskonvention, 2009, σελ. 405επ. (εδώ εκφράζει ο συγγραφέας την περιέργειά του για το πώς θα αντιδράσουν και πώς θα μετασχηματίσουν τα εθνικά ποινικά και διοικητικά δικαστήρια τη νομολογία Zolotukhin ενόψει και του περιθωρίου εκτιμήσεως -margin of appreciation- που διαθέτουν), Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία (υπό το πρίσμα κυρίως της σύγχρονης νομολογίας του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), 2012, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 108 – 111, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 128επ.

summary penal order»). Στη συνέχεια στις 17.9.2001 η αρμόδια διοικητική αρχή για οχήματα (the Vehicle Administration) του επέβαλε πρόστιμο περίπου 15 ευρώ, επειδή το φορτηγάκι του είχε κινηθεί με επιεικέστερα φορολογημένο καύσιμο υλικό σε σχέση με το πετρέλαιο χωρίς να ειδοποιηθεί η διοικητική αρχή για οχήματα ή το τελωνείο («on the ground that his pickup van had been run on more leniently taxed fuel than diesel oil without prior notification to the Vehicle Administration or Customs»). Χρησιμοποιώντας το ΕΔΔΑ τα «κριτήρια Engel» για πολλοστή φορά («43. The Court's established case-law sets out three criteria, commonly known as the "Engel criteria" (see Engel and Others v. the Netherlands, 8 June 1976, Series A no. 22), to be considered in determining whether or not there was a "criminal charge"»), δέχθηκε, ότι και η παράβαση που κρίθηκε στη διοικητική διαδικασία που ακολούθησε την ποινική καταδίκη συνιστούσε ποινική παράβαση που κρίθηκε σε ποινική διαδικασία («47. In the light of the above considerations the Court concludes that the nature of the offence was such as to bring the issuing of the fuel fee debit on 17 September 2001 within the ambit of "penal procedure" for the purposes of Article 4 of Protocol No. 7»). Στη συνέχεια μνημόνευσε ρητά την απόφαση Zolotukhin και επισήμανε την επιδίωξη του Δικαστηρίου να θέσει ένα τέλος στη νομική αβεβαιότητα, υιοθετώντας για τη διαπίστωση των ίδιων παραβάσεων «τα ίδια γεγονότα ή τα ουσιωδώς ίδια» («48. In the case of Sergey Zolotukhin v. Russia [GC] (no. 14939/03, §§ 70-78, 10 February 2009) the Court observed that the body of case-law that had been accumulated throughout the history of application of Article 4 of Protocol No. 7 by the Court demonstrated the existence of several approaches to the question of whether the offences for which an applicant was prosecuted were the same. **Seeking to put an end to this legal uncertainty the Court decided to provide a harmonised interpretation of the notion of the "same offences"** – the idem element of the non bis in idem principle. 49. In the aforementioned case (§ 82) the Court took the view that Article 4 of Protocol No. 7 must be understood as prohibiting the prosecution or trial of a second "offence" in so far as it arises from **identical facts or facts which are substantially the same**». Δέχθηκε τελικά, ότι οι δύο παραβάσεις ήταν ίδιες, επειδή τα γεγονότα που περιέχονταν σ' αυτές ήταν ουσιωδώς όμοια, και αποφάνθηκε υπέρ της παράβασης του άρθρου 4 του 7 ου Πρωτοκόλλου («... The facts of the two offences must, the Court considers, therefore be regarded as substantially the same for the purposes of Article 4 of Protocol No. 7. As the Court has held, the facts of the two offences serve as its sole point of comparison (see Sergey Zolotukhin v. Russia [GC], cited above, § 97). Lastly, the Court notes that the latter proceedings did not fall within the exceptions envisaged by the second paragraph of the said provision. 57. The foregoing considerations are sufficient to enable the Court to conclude that there has accordingly been a violation of Article 4 of Protocol No. 7 to the Convention»). Στην υπόθεση Maresti κατά Κροατίας (ΕΔΔΑ, 25.6.2009, αριθμ. προσφ. 55759/07, §§ 55επ.) ο προσφεύγων προέβαλε την αιτίαση (παράπνο, καταγγελία) ότι για τα ίδια πραγματικά γεγονότα δικάστηκε και τιμωρήθηκε δύο φορές. Στις 15.6.2006 ο προσφεύγων κτύπησε στην πόλη Pazin τον D.R. με γροθιές στο κεφάλι και με κλωτσιές σε όλο του το σώμα και απείλησε να τον σκοτώσει. Για τα ίδια ακριβώς γεγονότα αρχικά καταδικάστηκε από το Δικαστήριο για μικρά αδικήματα (Pazin Minor-Offences Court = Πταισματοδικείο του Pazin) για παράβαση που θεωρήθηκε από το ΕΔΔΑ ως ποινική παράβαση με βάση τα κριτήρια Engel σε κράτηση 40 ημερών και στη συνέχεια καταδικάστηκε από ποινικό δικαστήριο (Municipal Court = Δημοτικό Πρωτοδικείο) σε φυλάκιση ενός έτους. **Το ΕΔΔΑ, παραπέμποντας αποκλειστικά στις σκέψεις 78-84 της απόφασης Zolotukhin και ενσωματώνοντας αυτές στην απόφασή του, έκρινε**, ότι πρόκειται για τα ίδια ακριβώς γεγονότα και δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου, έστω και αν από τη φυλάκιση ενός έτους αφαιρέθηκε η κράτηση των 40 ημερών («65. The deduction of the forty days' imprisonment imposed by the Minor-Offences Court from the one-year sentence imposed by the Municipal Court does not alter the fact that the applicant was tried twice for the same offence. ... 69. The Court finds that the applicant was prosecuted and tried for a second time for an offence of which he had

already been convicted and for which he had served a term of detention. There has accordingly been a violation of Article 4 of Protocol No. 7»).

Στην υπόθεση *Tsonygo Tsonev κατά Βουλγαρίας* (ΕΔΔΑ, 14.1.2010, αριθμ. προσφ. 2376/03, §§ 47επ.) ο προσφεύγων προέβαλε την αιτίαση (παράπνο, καταγγελία) ότι δικάστηκε και τιμωρήθηκε εκ νέου σε ποινική δίκη (που δεν ήταν μάλιστα δίκαιη ένεκα ιδιαίτερα της αναποτελεσματικής υπεράσπισης του δικηγόρου του) για την ίδια παράβαση, για την οποία είχε ήδη δικαστεί και τιμωρηθεί με πρόστιμο σε διοικητική διαδικασία («3. The applicant alleged that the criminal proceedings against him had been unfair, in particular on account of the ineffective assistance of counsel, and that he had been tried and punished again for the same offence for which he had already been fined in administrative proceedings»). Το ΕΔΔΑ, **παραπέμποντας ευθέως και αποκλειστικά στην απόφαση Zolotukhin**, έκρινε αφενός ότι η προηγούμενη διοικητική παράβαση (διατάραξη δημόσιας τάξης με σπάσιμο της πόρτας της οικίας άλλου και με τέλεση σωματικής βλάβης κατ' αυτού) θεμελιωνόταν σε κατηγορία ποινικής φύσεως και αφετέρου ότι οι δύο παραβάσεις ήταν ίδιες, επειδή στηρίζονταν στα ουσιωδώς ίδια πραγματικά γεγονότα, αφού και η ποινική δίκη που ακολούθησε σχετιζόταν με την τελεσθείσα σωματική βλάβη και την εισβολή στην οικία του τραυματισθέντος. Ένεκα τούτου δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 του 7 ου Πρωτοκόλλου («52. In the present case, the facts that gave rise to the administrative fine imposed on the applicant related to a breach of public order constituted by his breaking down the door of Mr G.I.'s flat and beating him up (see paragraph 7 above). **The same facts formed the central element of the charges under Article 129 § 1 and Article 170 § 2 of the 1968 Criminal Code**, according to which the applicant had inflicted "intermediate" bodily harm on Mr G.I. and broken into his home (see paragraphs 8, 18 and 19 above). The criminal charges therefore embraced the facts of the administrative offence in its entirety and, conversely, the administrative offence did not contain any elements that were not present in the criminal offences with which the applicant was charged (= Οι ποινικές κατηγορίες επομένως αγκάλιασαν τα γεγονότα της διοικητικής παράβασης στο σύνολό της και, αντιστρόφως, η διοικητική παράβαση δεν περιέχει κάποια στοιχεία που δεν ήταν παρόντα στις ποινικές παραβάσεις, με τις οποίες ο προσφεύγων κατηγορήθηκε). **The facts of the two offences must therefore be regarded as substantially the same** for the purposes of Article 4 of Protocol No. 7. ... The criminal proceedings against the applicant thus concerned essentially the same offence as that of which he had already been "convicted" by a final decision of the mayor. 57. There has therefore been a violation of Article 4 of Protocol No. 7»). **Σε μια ακόμα απόφαση του 2011 το ΕΔΔΑ ακολούθησε τη νομολογία που καθιέρωσε η απόφαση Zolotukhin**. Στην υπόθεση *Tomasovic κατά Κροατίας* (ΕΔΔΑ, 18.10.2011, αριθμ. προσφ. 53785/09, §§ 26επ.) το Δικαστήριο για μικρά εγκλήματα της πόλης Split (Minor Offences Court) επέβαλε χρηματική ποινή στον προσφεύγοντα για κατοχή μικροποσότητας ηρωίνης (0.21 grams of heroin) και στη συνέχεια για την ίδια πράξη (0,14 grams of heroin) καταδικάστηκε αυτός από το Δημοτικό Πλημμελειοδικείο του Split (Municipal Court) και τελικά από ανώτερο δικαστήριο σε φυλάκιση 4 μηνών της οποίας αναστάλη η εκτέλεση δοκιμαστικά για ένα έτος («9. The applicant's conviction was upheld by the Split County Court ... on 5 June 2007 but a suspended sentence of four month's imprisonment was applied with a one-year probation period»). Το Δικαστήριο δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου ένεκα της ουσιώδους ομοιότητας των γεγονότων στις δύο δίκες που διεξήχθησαν και προκειμένου να διαπιστώσει την ομοιότητα ή διαφορετικότητα των παραβάσεων **υπενθύμισε αποκλειστικά και μόνο την απόφαση Zolotukhin, ενσωματώνοντας στην απόφασή του τις σκέψεις 78-84 της απόφασης Zolotukhin**: «26. Article 4 of Protocol No. 7 establishes the guarantee that no one shall be tried or punished for an offence of which he or she has already been finally convicted or acquitted. The Court set out the relevant principles in that respect in the case of *Sergey Zolotukhin v. Russia* ([GC], no. 14939/03, 10 February 2009). The relevant passages read

as follows : “78. The Court considers that the existence of a variety of approaches to ascertaining whether the offence for which an applicant has been prosecuted is indeed the same as the one of which he or she was already ... In the Court’s view, such statements of fact are an appropriate starting point for its determination of the issue whether the facts in both proceedings were identical or substantially the same. ... 84. The Court’s inquiry should therefore focus on those facts which constitute a set of concrete factual circumstances involving the same defendant and inextricably linked together in time and space, the existence of which must be demonstrated in order to secure a conviction or institute criminal proceedings. ...” ... 28. **The Court cannot but conclude that the facts constituting the minor offence of which the applicant was convicted were essentially the same as those constituting the criminal offence of which she was also convicted.** ... 32. The Court finds that the applicant was prosecuted and tried for a second time for an offence of which she had already been convicted. There has accordingly been a violation of Article 4 of Protocol No. 7.

VI. Η εντελής πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ⁴⁸⁰

Στην υπόθεση Pirttimäki v. Finland (ΕΔΔΑ, 20.5.2014, αριθμ. προσφ. 35232/11) ο προσφεύγων παραπονέθηκε, ότι δικάστηκε και τιμωρήθηκε δύο φορές για την ίδια παράβαση. Βέβαια, το ΕΔΔΑ δεν δέχθηκε τον ισχυρισμό του, γιατί οι εμπλεκόμενες στις διαδικασίες νομικές οντότητες ήταν διαφορετικές και συγκεκριμένα γιατί η φορολογική δήλωση που συνέταξε ο προσφεύγων ατομικά για τον εαυτό του ήταν διαφορετικό γεγονός από τη φορολογική δήλωση που συνέταξε για την εταιρία, στην οποία ενδεχομένως να ήταν και άλλοι εταίροι («51. The Court considers that these two sets of facts are different. First of all, the legal entities involved in these proceedings were not the same: in the first set of proceedings it was the applicant and in the second set of proceedings the company (see *Isaksen v. Norway* (dec.), no. 13596/02, 2 October 2003; and, *mutatis mutandis*, *Pokis v. Latvia* (dec.), no. 528/02, ECHR 2006-XV; and *Agrotexim and Others v. Greece*, 24 October 1995, §§ 66-68, Series A no. 330-A). Even assuming that it had in fact been the applicant who was making the tax declaration in both cases, the circumstances were still not the same: making a tax declaration in personal taxation differs from making a tax declaration for a company as these declarations are made in different forms, they may have been made at a different point of time and, **in the case of the company, may also have involved other persons.** 52. The Court therefore considers that the two impugned sets of proceedings did not constitute a single set of concrete factual circumstances arising from identical facts or facts which were substantially the same. Accordingly, there has been no violation of Article 4 of Protocol No. 7 to the Convention». **Εκείνο όμως που έχει μεγάλη σημασία στην υπόθεση αυτή είναι το γεγονός ότι το ΕΔΔΑ για μια ακόμα φορά έκλινε ευλαβικά το γόνυ μπροστά στο νομολογιακό κεκτημένο Zolotukhin.** «49. The Court acknowledged in the case of *Sergey Zolotukhin v. Russia* (see *Sergey Zolotukhin v. Russia* [GC], no. 14939/03, §§ 81-84, ECHR 2009) the existence of several approaches to the question whether the offences for which an applicant was prosecuted were the same. The Court presented an overview of the existing three different approaches to this question. ... Accordingly, the Court took the view that Article 4 of Protocol No. 7 had to be understood as prohibiting the prosecution or trial of a second “offence” **in so far as it arose from identical facts or facts which were substantially the same**».

Στην υπόθεση επίσης Häkkä v. Finland (ΕΔΔΑ, 20.5.2014, αριθμ. προσφ. 758/11) δεν δέχθηκε το ΕΔΔΑ παράβαση του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου ένεκα της διαφορετικότητας των πραγματικών γεγονότων που συνιστούσαν τις δύο παραβάσεις **αλλά πάλι, όπως και στην**

⁴⁸⁰ Δεν κατέστη δυνατό να ανιχνευθούν σχετικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ από τα έτη 2012 και 2013.

υπόθεση Pirttimäki v. Finland, αναγνώρισε τα πρωτεία στην απόφαση Zolotukhin. («41. **The Court acknowledged in the case of Sergey Zolotukhin v. Russia ... the existence of several approaches to the question whether the offences for which an applicant was prosecuted were the same. The Court presented an overview of the existing three different approaches to this question. It found that the existence of a variety of approaches engendered legal uncertainty incompatible with the fundamental right not to be prosecuted twice for the same offence. It was against this background that the Court provided in that case a harmonised interpretation of the notion of the “same offence” for the purposes of Article 4 of Protocol No. 7. In the Zolotukhin case the Court thus found that an approach which emphasised the legal characterisation of the two offences was too restrictive on the rights of the individual. ... Accordingly, the Court took the view that Article 4 of Protocol No. 7 had to be understood as prohibiting the prosecution or trial of a second “offence” in so far as it arose from identical facts or facts which were substantially the same**».

Στην υπόθεση Nykänen v. Finland (ΕΔΔΑ, 20.5.2014, αριθμ. προσφ. 11828/11), όπου ο προσφεύγων δικάστηκε από διοικητική αρχή που επέβαλε πρόστιμο 1.700 ευρώ για φοροδιαφυγή (αδήλωτα εισοδήματα 33.000 ευρώ για το 2003) και στη συνέχεια καταδικάστηκε από ποινικό δικαστήριο σε φυλάκιση 8 μηνών (της οποίας ανεστάλη η εκτέλεση) και σε καταβολή επιπρόσθετου φόρου 9.500 ευρώ, το ΕΔΔΑ **δέχθηκε δύο ποινικές παραβάσεις που ήταν ακριβώς ίδιες**, γιατί στηρίζονταν **στα ίδια ακριβώς πραγματικά γεγονότα, και επικαλέστηκε αποκλειστικά και μόνο την απόφαση Zolotukhin, αναφέροντας τις ίδιες σκέψεις με τις δύο αμέσως προηγούμενες αποφάσεις** (βλ. σκέψεις 42επ.).

Στην υπόθεση επίσης Glantz v. Finland (ΕΔΔΑ, 20.5.2014, αριθμ. προσφ. 37394/11), όπου ο προσφεύγων δικάστηκε από διοικητική αρχή που επέβαλε πρόστιμο για φοροδιαφυγή (αδήλωτα εισοδήματα 500.895 ευρώ) και στη συνέχεια καταδικάστηκε από ποινικό δικαστήριο σε φυλάκιση 2 ετών και 8 μηνών και σε καταβολή επιπρόσθετου φόρου 214.168 ευρώ, το ΕΔΔΑ **δέχθηκε δύο ποινικές παραβάσεις που ήταν ακριβώς ίδιες**, γιατί στηρίζονταν στα ίδια ακριβώς πραγματικά γεγονότα, και **επικαλέστηκε αποκλειστικά και μόνο την απόφαση Zolotukhin, αναφέροντας τις ίδιες σκέψεις με τις αμέσως προηγούμενες αποφάσεις** (βλ. σκέψεις 52επ.).

Στην υπόθεση Muslija v. Bosnia and Herzegovina (ΕΔΔΑ, 14.1.2014, αριθμ. προσφ. 32042/11) ο προσφεύγων δικάστηκε από ένα δικαστήριο για μικρής βαρύτητας εγκλήματα (the Minor Offences Court = περίπου σαν το πταισματοδικείο) που του επέβαλε πρόστιμο για ξυλοδαρμό της πρώην συζύγου του και στη συνέχεια για την ίδια πράξη δικάστηκε και καταδικάστηκε από ποινικό δικαστήριο για σοβαρή σωματική βλάβη σε φυλάκιση 3 μηνών που μετατράπηκε από ανώτερο δικαστήριο σε χρηματική ποινή. **Το ΕΔΔΑ, επικαλούμενο την απόφαση Zolotukhin, δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 του 7 ου Πρωτοκόλλου, κρίνοντας ότι επρόκειτο και στις δύο δίκες για ουσιαστικά παρόμοια γεγονότα** («33. In the Sergey Zolotukhin case (§ 82) the Court took the view that Article 4 of Protocol No. 7 must be understood as prohibiting the prosecution or trial of a second “offence” **in so far as it arises from identical facts or facts which are substantially the same.** ... 35. The facts of the two offences must therefore be regarded **as substantially the same** for the purposes of Article 4 of Protocol No. 7»).

Σε μια ακόμα απόφαση του 2014 **το ΕΔΔΑ ακολούθησε την πάγια πλέον νομολογία που καθιέρωσε η απόφαση Zolotukhin.** Στην υπόθεση Margus κατά Κροατίας (ΕΔΔΑ, 27.5.2014, αριθμ. προσφ. 4455/10) το Δικαστήριο δεν δέχθηκε βέβαια παράβαση του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου ένεκα της διαφορετικότητας των γεγονότων στις δύο δίκες που διεξήχθησαν για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αλλά προκειμένου να διαπιστώσει την ομοιότητα ή διαφορετικότητα των παραβάσεων **υπενθύμισε αποκλειστικά και μόνο την απόφαση Zolotukhin** : «114. Dans l'affaire Zolotoukhine, la Cour a conclu que l'article 4 du Protocole no 7 devait être compris comme interdisant de poursuivre ou de juger une personne pour une seconde « infraction » pour autant que celle-ci a pour origine **des faits identiques ou des faits**

qui sont en substance les mêmes (Sergueï Zolotoukhine c. Russie, [GC], no 14939/03, § 82, CEDH 2009)».

VII. Συμπεράσματα και απαντήσεις στα τεθέντα ερωτήματα

Η σημασία της διάταξης του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ έγκειται στο ότι η διαλαμβανόμενη στην ως άνω διάταξη απαγόρευση δεν καταλαμβάνει μεν την παράλληλη κίνηση των δύο διαδικασιών (ποινικής και διοικητικής ή ποινικής και ποινικής ή διοικητικής και διοικητικής) αλλά επιβάλλει την ακύρωση της μίας εξ αυτών στα πλαίσια άσκησης έφεσης ή αναίρεσης, όταν για την άλλη έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση (βλ. και ΣΤΕ 2067/2011, ΝοΒ 2011, σελ. 1952 επ., ΣΤΕ 1522/2010, ΔΕΕ 2011, σελ. 853επ.). Αυτό είναι το νόημα της απαγόρευσης, η οποία κατά το γράμμα της εμποδίζει την άσκηση νέας ποινικής δίωξης (γαλλικό κείμενο) ή την επανεκδίκαση της υπόθεσης από άλλο δικαστήριο (αγγλικό κείμενο) και την εκ νέου τιμώρηση του δράστη για την ίδια πράξη, για την οποία αμετάκλητα αθώωθηκε ή καταδικάστηκε. Τούτο προκύπτει από όλες σχεδόν τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ, που αναφέρθηκαν παραπάνω. Αυτονόητα, όταν δεν θα υφίσταται αμετάκλητη αθώωση ή καταδίκη, θα έχει ο για δεύτερη φορά και για την ίδια πράξη διωκόμενος την **ένσταση της εκκρεμοδικίας**, η οποία δεν αναφέρεται ρητά στον νόμο αλλά διαπλάσθηκε νομολογιακά για την περίπτωση που δεν έχει καταστεί αμετάκλητη η δίωξη στην παράλληλα εξελισσόμενη δίκη. **Με το δεδικασμένο εξομοιώνει η νομολογία την εκκρεμοδικία** και κηρύσσει την ποινική δίωξη απαράδεκτη (ΑΠ 975/2001, ΠοινΔικ 2001, 1090, ΑΠ 795/2004, ΠοινΔικ 2004, 911). Ενώ στο δεδικασμένο υφίσταται ήδη αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα, το στοιχείο τούτο λείπει στην εκκρεμοδικία, **στην οποία διαπιστώνονται μόνο η ταυτότητα της διωκόμενης αξιόποινης πράξης και η ταυτότητα του διωκόμενου προσώπου**.⁴⁸¹

Η διαδικασία που περατώθηκε αμετάκλητα με αθώωση ή καταδίκη μπορεί να σχετίζεται με διοικητική παράβαση, που έχει σύμφωνα με τα «κριτήρια Engel» ποινικό χαρακτήρα, που είναι δηλαδή ουσιαστικά παράβαση ποινικής φύσεως, ενόψει κυρίως και της βαρύτητας της επιβληθείσας γι' αυτήν κύρωσης. Στα ίδια συμπεράσματα κατέληξε με την απόφαση υπ' αριθμ. 3182/2010 το ΣΤΕ για τη διοικητική δίκη στην περίπτωση που προηγήθηκε ποινική δίκη : «Η απαγόρευση αυτή κατοχυρώνει το δικαίωμα του κατηγορηθέντος όχι μόνο να μην τιμωρηθεί, αλλά και να μην διωχθεί ή δικαστεί δύο φορές για την ίδια παράβαση. Συνεπώς, εφαρμόζεται και σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας που έχει ολοκληρωθεί χωρίς καταδίκη του κατηγορουμένου (βλ. **προαναφερόμενη απόφαση ΕΔΔΑ της 10.2.2009 στην υπόθεση Zolotukhin, παρ. 83, 107-110**). Περαιτέρω, η ως άνω απαγόρευση είναι εφαρμόσιμη και σε περίπτωση που διοικητικό δικαστήριο της ουσίας,

⁴⁸¹ Ο Άρειος Πάγος εξομοιώνει την εκκρεμοδικία με το δεδικασμένο : βλ. ΟΛΑΠ 1/2011, ΠοινΔικ 2011, 677επ. : «Επειδή, κατά το άρθρο 57 ΚΠΔ, αν κάποιος έχει καταδικασθεί αμετάκλητα ή αθωωθεί ή έχει πάψει η ποινική δίωξη εναντίον του, δεν μπορεί να ασκηθεί και πάλι εις βάρος του δίωξη για την ίδια πράξη, ακόμη κι αν δοθεί σε αυτή διαφορετικός χαρακτηρισμός, με εξαίρεση τις περιπτώσεις των άρθρων 58, 81 παρ. 2, 525 και 526 του ίδιου Κώδικα, αν δε παρά την πιο πάνω απαγόρευση, ασκηθεί ποινική δίωξη, αυτή κηρύσσεται απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου. Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό προς αυτές των άρθρων 36, 43, 46, 50, 125, 132, 310, 370 εδ. γ' ΚΠΔ και τις γενικές αρχές του δικονομικού δικαίου, **συνάγεται ότι η εκκρεμοδικία, παρά την ανυπαρξία ρητής δικονομικής διατάξεως, αποτελεί αρνητική δικονομική προϋπόθεση**, η οποία εμποδίζει την άσκηση νέας (δεύτερης) ποινικής δίωξης και την πρόοδο της σχετικής διαδικασίας κατά του ίδιου προσώπου, για την ίδια πράξη, για την οποία έχει ήδη ασκηθεί προηγούμενη ποινική δίωξη. **Δεύτερη διαδικασία ενώπιον του αυτού ή άλλου δικαστηρίου κατά του αυτού προσώπου και για την ίδια πράξη, με την άσκηση δεύτερης ποινικής δίωξης, είναι απαράδεκτη, αφού το ανεπίτρεπτο της ποινικής δίωξης, σε περίπτωση εκκρεμοδικίας, έχει την έννοια ότι είναι ανεπίτρεπτη η παράλληλη διεξαγωγή δύο ποινικών διαδικασιών για την ίδια πράξη, που νοείται ως *idem factum* και όχι *idem crimen***. Τούτο συμβαίνει όχι μόνον για να αποφεύγεται ο ενδεχόμενος κίνδυνος εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων αλλά κυρίως και για να τηρηθεί ο κανόνας «*non bis in idem*», σύμφωνα με τον οποίο ο καθένας μόνο μία φορά, δηλαδή με μία μόνο διαδικασία, υποβάλλεται σε δικαστική κρίση, ως υπαίτιος της αυτής πράξεως, με αποτέλεσμα να εξαντλείται η κατά το άρθρο 27 ΚΠΔ αξίωση της Πολιτείας προς άσκηση ποινικής δίωξης, όταν αυτή ασκηθεί μία φορά. Όσον αφορά την έννοια της ταυτότητας της πράξεως, αυτή υπάρχει, όταν αφορά το ίδιο ιστορικό γεγονός στο σύνολό του που αφορά την ενέργεια ή την παράλειψη του δράστη, αλλά και το αξιόποινο αποτέλεσμα που επήλθε, είτε αυτό συνάπτεται άμεσα με το δράστη (τυπικό έγκλημα) είτε επακολουθεί (ουσιαστικό έγκλημα)».

αποφαινόμενο επί ενδίκου βοηθήματος ή μέσου σχετικά με πράξη επιβολής εις βάρος ορισμένου διαδικού πολλαπλού τέλους λόγω λαθρεμπορίας, συνεκτιμά απόφαση ποινικού δικαστηρίου που αφορά σε κατηγορία περί λαθρεμπορίας κατά του ίδιου προσώπου, βάσει των ίδιων κατ' ουσίαν πραγματικών περιστατικών. Σε τέτοια περίπτωση, εάν η οικεία διαδικασία στα ποινικά δικαστήρια έχει ολοκληρωθεί με αμετάκλητη απόφαση ... το διοικητικό δικαστήριο υποχρεούται να τερματίσει την ενώπιόν του διαδικασία, με έκδοση απόφασης που ακυρώνει το επιβληθέν πολλαπλό τέλος ή αποδέχεται ως νόμιμη την γενόμενη από το κατώτερο δικαστήριο ακύρωση του πολλαπλού τέλους.⁴⁸² Στην περίπτωση, κατά την οποία διαπιστώνεται μεταξύ της ήδη αμετάκλητα δικασθείσας παράβασης και της νυν δικαζόμενης παράβασης κατ' ιδέαν αληθινή συρροή εγκλημάτων (συρροή εγκλημάτων που πραγματώθηκαν με μία πράξη), όπως στην περίπτωση του πατέρα που διώχθηκε για βιασμό της κάτω των 14 ετών θυγατέρας του (άρθρο 336 παρ. 1 ΠΚ) και που εκ παραδρομής δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη για αιμομιξία και κατάχρηση ανηλικού σε ασέλγεια (άρθρα 342 παρ. 1α, 2α, 345 ΠΚ) ή στην περίπτωση του εραστή που διώχθηκε για ανθρωποκτονία με πρόθεση σε βάρος της ερωμένης και εγκύου (άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ), που σκότωσε επειδή δεν επιθυμούσε τη γέννηση του εμβρύου και που εκ παραδρομής δεν διώχθηκε για διακοπή εγκυμοσύνης χωρίς τη συναίνεση της

⁴⁸² Το ΣτΕ με το σκεπτικό του αυτό ανατρέπει πλήρως το παγιωμένο στην Ελλάδα σύστημα διπλών κυρώσεων (ποινικών και διοικητικών), αφού δέχεται ότι, στις περιπτώσεις που η διοικητική κύρωση είναι τέτοιου μεγέθους ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως «κατηγορία ποινικής φύσεως», η έκδοση απόφασης από το ένα δικαστήριο, ανεξαρτήτως του αποτελέσματός της (καταδίκη, αθώωση, αθώωση λόγω αμφιβολιών), αποκλείει πλήρως τη συνέχιση της διαδικασίας ενώπιον του δεύτερου δικαστηρίου, το οποίο οφείλει να ακυρώσει το πρόστιμο (ή αντιστοίχως να αθώσει τον κατηγορούμενο). Την υπ' αριθμ. 3182/2010 απόφαση του ΣτΕ «ακύρωση» το Β Τμήμα επταμελούς σύνθεσης του ΣτΕ (στο οποίο παρέπεμψε την υπόθεση η ΣτΕ 3182/2010) με την υπ' αριθμ. 2067/2011 απόφαση (στο ίδιο πνεύμα και ΣτΕ 62/2012), που δεν δέχθηκε τη νομολογία του ΕΔΔΑ και για λόγους προφανώς σκοπιμότητας αποφάνθηκε υπέρ της αυτονόμησης των διοικητικών κυρώσεων. Είναι προφανές ότι για να μην καταλήγει το ΣτΕ σε τέτοιες πρόδηλες συγκρούσεις με το ΕΔΔΑ θα πρέπει ως τάχιστα να ενεργήσει επέμβαση ο Έλληνας Νομοθέτης, καταργώντας το διπλό σύστημα κυρώσεων και αποφασίζοντας ποιες πράξεις θα δικάζονται μόνο από τα διοικητικά δικαστήρια (διοικητικές παραβάσεις) και ποιες θα υπάγονται στην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων (ποινικές παραβάσεις). Μέχρι τότε βεβαίως το διοικητικό και το ποινικό δικαστήριο θα υποχρεούνται να εφαρμόζουν το άρθρο 4 του 7 ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, όπως αυτό ερμηνεύεται μονοπωλιακά από το ΕΔΔΑ. Για όλα αυτά και για το ότι πολλές διοικητικές παραβάσεις (ρύπανση περιβάλλοντος, ρύπανση θάλασσας, φορολογικές απάτες, λαθρεμπορία καυσίμων ή άλλων εμπορευμάτων, αυθαίρετη δόμηση, αθέμιτος ανταγωνισμός, μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης κ.λπ.) έχουν χαρακτήρα ποινικής φύσεως, **ιδιαίτερα ένεκα των εξοντωτικών διοικητικών προστίμων που απειλούνται από τον νόμο και επιβάλλονται από τις διοικητικές αρχές**, κατά των αποφάσεων των οποίων ασκείται προσφυγή στα διοικητικά δικαστήρια, βλ. Χρ. Σατλάνη, Ο δικαστικός έλεγχος των διοικητικών κυρώσεων στο ΣτΕ υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (με αφορμή την απόφαση της ΟΛΣΤΕ για την «κρυφή κάμερα»), Δωδεκανησιακή Νομολογία 2011, σελ. 3επ., 23επ., Γ.-Δ. Τσαπραζή, Διάλογος μεταξύ ελληνικών δικαστηρίων και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΔΤΑ 2011, σελ. 572 επ., Ηλ. Αναγνωστόπουλου, Τα πολλαπλά τέλη για την λαθρεμπορία υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ (με αφορμή τις ΣτΕ 3182/2010 και 2067/2011), ΝοΒ 2011, σελ. 2273 -2283. **Το ότι τα επιχειρήματα της ΣτΕ 2067/2011 είναι κατώτερα του επιπέδου του Ανώτατου Δικαστηρίου δεικνύει το ακόλουθο απόσπασμα :** «Εν πάση περιπτώσει, και αν, ακόμη, είναι εφαρμοστέα η νομολογία του ΕΔΔΑ όπως διευκρινίσθηκε τελικά με την απόφαση *Zolotukhin*, πρέπει, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα στην εσωτερική έννομη τάξη βάσει της αρχής της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, να θεωρηθεί ότι καταλαμβάνει τις υποθέσεις που δημιουργούνται μετά την διαμόρφωσή της, και όχι πριν από αυτήν. Και αυτό, αφ' ενός για να δίνεται στα Κράτη η δυνατότητα προσαρμογής της νομοθεσίας, ενδεχομένως δε και του Συντάγματος τους προς την εκάστοτε εξελισσομένη νομολογία του ΕΔΔΑ που, στην προκειμένη περίπτωση, καταλύοντας το ερειδόμενο σε διαφορετικές αντιλήψεις σύστημα του Έλληνα νομοθέτη, καταστρέφει εντελώς τον αποτρεπτικό για την λαθρεμπορία στόχο του με ό,τι αυτό συνεπάγεται, αφ' ετέρου δε για να αποφευχθούν εντελώς συμπτωματικές, άνισες, λύσεις και να μην δίνεται σε ενδεχόμενους δράστες λαθρεμπορίας, η δυνατότητα, κατ' επίκλησή της, να διαφεύγουν τις κυρώσεις που τους επιφυλάσσει μια νομοθεσία, την οποία από μακρού γνωρίζουν. Άλλωστε, σε κάθε περίπτωση, το άρθρο 4 παρ. 1 του 7ου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ όπως έχει ερμηνευθεί από το ΕΔΔΑ δεν θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής εν προκειμένω γιατί θα αντέβαινε προς τα άρθρα 94 παρ. 1 και 96 παρ.1 του Συντάγματος. Πράγματι, εφ' όσον, κατά τα αναφερθέντα στην προηγούμενη σκέψη, το διοικητικό δικαστήριο που διαπιστώνει ότι έχει υπάρξει αμετάκλητη καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου υποχρεούται εκ τούτου και μόνο να ακυρώσει το πολλαπλό τέλος που επιβλήθηκε από τις τελωνειακές αρχές, το δε ποινικό δικαστήριο, σε ανάλογη περίπτωση, να παύσει εκ τούτου και μόνο την ποινική δίωξη, η διάταξη αυτή του 7ου Προσθέτου Πρωτοκόλλου, έτσι εφαρμοζόμενη, καταλήγει κατ' ουσίαν να στερεί το δικαστήριο, διοικητικό ή ποινικό, της υποχρεώσεώς του να κρίνει την διαφορά, διοικητική ή ποινική, που του έχει αναθέσει το Σύνταγμα, το οποίο δεν αντιλαμβάνεται τους σχετικούς όρους με τον τρόπο που τους αντιλαμβάνεται το ΕΔΔΑ κατά την ερμηνεία του εν λόγω Πρωτοκόλλου».

εγκύου (άρθρο 304 παρ. 1 ΠΚ), θα παράγεται δεδικασμένο σύμφωνα με το άρθρο 4 του 7 ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, επειδή πρόκειται για τα ίδια ακριβώς γεγονότα ή τουλάχιστον για ουσιωδώς όμοια.⁴⁸³ Μάλιστα, για να μην ανακύπτουν σε τέτοιες περιπτώσεις εκ των υστέρων νομικά ζητήματα και για να καταδικάζεται ο δράστης με την προσήκουσα ποινή, θα οφείλει το δικαστήριο, όπως συμβαίνει και στη Γερμανία,⁴⁸⁴ να προβαίνει σε θεμιτή ή επιτρεπτή μεταβολή ή βελτίωση της κατηγορίας κατ' άρθρο 371 παρ. 3 εδ. α ΚΠΔ, προσδίδοντας στην ποινικά διωχθείσα πράξη νομικό χαρακτηρισμό που θα συμπεριλαμβάνει όλες τις νομικές απόψεις, **τις οποίες καλύπτει το δεδικασμένο** (αλλιώς, μεταγενέστερα δεν θα είναι δυνατή η ποινική δίωξη και για τους λοιπούς νομικούς χαρακτηρισμούς, αν κάποιες πράξεις δεν αναφέρονται στην ποινική δίωξη), αφού βεβαίως το δικαστήριο ενημερώσει τον κατηγορούμενο σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την επικείμενη μεταβολή της κατηγορίας και παράσχει σ' αυτόν, εφόσον το επιθυμεί, διακοπή ή αναβολή της δίκης για την προετοιμασία της υπεράσπισής του.⁴⁸⁵ Τι θα πρέπει να πράξουν όμως τα ποινικά δικαστήρια, όταν κάποιος καταδικάστηκε αμετάκλητα αρχικά για οδήγηση μετά την αποχώρηση από το νυκτερινό κέντρο διασκέδασης υπό την επίδραση μέθης στις 17.7.2014 και κατά τις ώρες 2-3 π.μ. (αφηρημένη διακινδύνευση για αόριστο αριθμό ανθρώπων κατ' άρθρο 42 του ΚΟΚ – Ν 2696/1999 ως ισχύει) και εκ των υστέρων ασκείται ποινική δίωξη και για ανθρωποκτονία από αμέλεια (άρθρο 302 παρ. 1 ΠΚ) που τέλεσε κατά τη διάρκεια της ίδιας ως άνω διαδρομής;⁴⁸⁶ Η

⁴⁸³ Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 128επ. υποσημ. 192, όπου γίνεται αναφορά και στην απόφαση ΜΟΔΑΘ 620/2009, ΠοινΔικ 2011, 952, που υπό επίκληση της ΑΠ Ολ 1110/1982 ΠοινΧρ ΛΓ', 379 **δεν δέχθηκε ύπαρξη δεδικασμένου** : «Κατά του κατηγορουμένου ασκήθηκε αρχικά ποινική δίωξη διά τις αξιόποινες πράξεις της ανθρωποκτονίας από πρόθεση σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, της παράνομης οπλοφορίας και της οπλοχρησίας, διά τις οποίες με τις υπ' αριθμ. 426, 427, 439, 440/2001 αποφάσεις του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Αθηνών, καταδικάστηκε σε συνολική ποινή κάθειρξης δέκα εννέα (19) ετών αμετακλήτως. Κατά τη διάταξη της πρώτης παραγράφου του άρθρου 57 ΚΠΔ, εάν κάποιος έχει καταδικασθεί αμετάκλητα ή αθωωθεί ή έχει παύσει ποινική δίωξη εναντίον του, δεν μπορεί να ασκηθεί και πάλι σε βάρος του δίωξη για την ίδια πράξη, ακόμη και αν δοθεί σ' αυτή διαφορετικός χαρακτηρισμός. Κατά δε την τρίτη παράγραφο του ίδιου άρθρου, αν παρά την πιο πάνω απαγόρευση ασκηθεί ποινική δίωξη, κηρύσσεται απαράδεκτη. Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, για την ύπαρξη δεδικασμένου απαιτείται, εκτός από άλλα στοιχεία, και η ταυτότητα της πράξεως, δηλαδή του ίδιου ιστορικού γεγονότος στο σύνολό του, που περιλαμβάνει όχι μόνο την ενέργεια ή παράλειψη του δράστη, αλλά και το αξιόποινο αποτέλεσμα που προήλθε από αυτήν, είτε αυτό συνάπτεται άμεσα με τη δράση (τυπικό έγκλημα) είτε επακολουθεί (ουσιαστικό έγκλημα). Ειδικότερα όσον αφορά την κατ' ιδέαν συρροή, οπότε με την ίδια ενέργεια ή παράλειψη του δράστη τελούνται περισσότερα εγκλήματα (άρθρο 94 παρ. 2 ΠΚ), το δεδικασμένο εξαντλείται στην αξιόποινη πράξη για την οποία ασκήθηκε ποινική δίωξη **και δεν εμποδίζει νέα δίωξη για την άλλη πράξη που συρρέει με την πρώτη**, αφού αυτή (η άλλη πράξη) δεν κρίθηκε από το δικαστήριο και αν ακόμη ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής αποτελούσαν στοιχεία του εγκλήματος που κρίθηκε (ΑΠ Ολ 1110/1982 ΠοινΧρ ΛΓ', 379). Περαιτέρω η πράξη της ανθρωποκτονίας από πρόθεση σε ήρεμη ψυχική κατάσταση διά την οποία έχει ήδη καταδικασθεί ο κατηγορούμενος συρρέει αληθινά με την πράξη της διακοπής της εγκυμοσύνης χωρίς τη συναίνεση της εγκύου, δεδομένου ότι ο δόλος του κατευθυνόταν και εις τη θανάτωση του κυοφορούμενου από την Μ.Τ. εμβρύου και δεν εμποδίζεται η νέα δίωξη του διά την ανωτέρω πράξη της διακοπής της εγκυμοσύνης χωρίς τη συναίνεση της εγκύου, η οποία δεν έχει κριθεί από το ανωτέρω Δικαστήριο».

⁴⁸⁴ Βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2012, § 20 Rdnr 14 : «Der Prozeß ergreift die Tat unter jedem rechtlichen Gesichtspunkt. Das Gericht ist also an die rechtliche Beurteilung der Tat, welche dem Eröffnungsbeschlusse zugrunde liegt, nicht gebunden (§ 264 II). Das bedeutet, daß das Gericht Erschwerungs- oder Milderungsgründe berücksichtigen Kann ... das Gericht kann auch unter einem anderen rechtlichen Gesichtspunkt (z.B. wegen Unterschlagung statt wegen Diebstahls ...) ... **oder unter weiteren rechtlichen Gesichtspunkten (z.B. wegen Urkundenfälschung "und eines durch dieselbe Handlung begangenen Betrugs") verurteilen**». Βλ. και Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), Tübingen, 1988, σελ. 126επ., με περαιτέρω παραπομπές.

⁴⁸⁵ Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 370επ., 372επ., Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 121επ., με περαιτέρω παραπομπές.

⁴⁸⁶ Θα μπορούσε όμως και θα έπρεπε αντί της διάταξης του άρθρου 302 παρ. 1 ΠΚ να εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 290 παρ. 1 β ΠΚ (θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους) που δεν εφαρμόζεται συνήθως στην πράξη: πρβλ. Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Επικίνδυνη οδήγηση και παράλειψη τοποθέτησης προειδοποιητικών πινακίδων στους δρόμους. Γιατί αγνοείται το άρθρο 290 ΠΚ ; Υπεράσπιση 1998, σελ. 1143επ., όπου ως τρόποι διατάραξης της ασφάλειας της συγκοινωνίας στους δρόμους αναφέρονται ενδεικτικά η ανάπτυξη υπερβολικής ταχύτητας κατά την οδήγηση, η **οδήγηση υπό συνθήκες μέθης**, η ρίψη υγρών στο οδόστρωμα

όταν εργολάβος αρχικά καταδικάστηκε αμετάκλητα με πρόστιμο για την παράλειψή του να σκεπτάσει ή να περιφράξει λάκκους που άνοιξε (αφηρημένη διακινδύνευση για αόριστο αριθμό ανθρώπων κατ' άρθρο 438 ΠΚ) και εκ των υστέρων ασκείται ποινική δίωξη και για ανθρωποκτονία από αμέλεια (άρθρο 302 παρ. 1 ΠΚ) που τέλεσε συνεπεία της παράλειψης αυτής, αφού έπεσε μέσα στον λάκκο μικρό παιδί και πνίγηκε;⁴⁸⁷ Την απάντηση μπορεί να δώσει κάποιος, αν λάβει υπόψη ότι στην **υπόθεση Gradinger κατά Αυστρίας**,⁴⁸⁸ στην οποία είχε προηγηθεί στις 15.5.1987 η ποινική καταδίκη του προσφεύγοντος για ανθρωποκτονία από αμέλεια και επακολούθησε στις 16.7.1987 η επιβολή από την αρμόδια διοικητική αρχή προστίμου για (διοικητική) παράβαση του κώδικα οδικής κυκλοφορίας και συγκεκριμένα για οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος,⁴⁸⁹ δέχθηκε το ΕΔΔΑ παράβαση της αρχής «ne bis in idem», **αφού είδε την οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος ως μια πτυχή της ανθρωποκτονίας από αμέλεια που είχε προγενέστερα εκδικασθεί**. Ωστόσο, στις εξεταζόμενες περιπτώσεις η οδήγηση υπό την επίδραση μέθης και η παράλειψη μέτρων για να σκεπαστούν και να περιφραχθούν οι λάκκοι που εκδικάστηκαν προγενέστερα δεν μπορούν να συμπεριλάβουν και το σημαντικό γεγονός της πρόκλησης θανάτου από αμέλεια. Πρόκειται, συνεπώς, για διαφορετικά πραγματικά γεγονότα και για διαφορετικές παραβάσεις. Συνεπώς, εδώ καταλήγει κανείς στα συμπεράσματα της απόφασης του ΕΔΔΑ στην **υπόθεση Oliveira κατά Ελβετίας**, αφού βεβαίως χρησιμοποιεί πάντα ως γνώμονα το κριτήριο «**τα ίδια ή ουσιαδώς ίδια ή μη πραγματικά γεγονότα**» της απόφασης του ΕΔΔΑ στην **υπόθεση Zolotukhin κατά Ρωσίας**.⁴⁹⁰

Είναι δυνατή τώρα και επιβεβλημένη η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, όταν μεταξύ της ήδη κριθείσας και της νυν δικαζόμενης παράβασης διαπιστώνεται **πραγματική αληθινή συρροή εγκλημάτων** ; Ασφαλώς, δεν θα είναι δυνατή η εφαρμογή της διάταξης αυτής, επειδή στην πραγματική αληθινή συρροή υφίσταται συρροή

με συνέπεια την ολισθηρότητά του, η τοποθέτηση εμποδίων στο οδόστρωμα που δημιουργούν κίνδυνο, η αφαίρεση πινακίδων από τους δρόμους και η παράλειψη των αρμόδιων υπαλλήλων να μεριμνήσουν για την τοποθέτηση προειδοποιητικών πινακίδων (π.χ. πριν από μια σιδηροδρομική γραμμή). Σημειωτέον, ότι η θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους είναι έγκλημα διακρινόμενο εκ του αποτελέσματος (η διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών στους δρόμους οφείλεται σε δόλο και ο επελθών συνεπεία αυτής θάνατος οφείλεται σε αμέλεια : βλ. άρθρο 29 ΠΚ).

⁴⁸⁷ Για την κατ' ιδέαν αληθινή συρροή στην περίπτωση αυτή βλ. ΟΛΑΠ 1110/1982, ΠοινΧρ 1983, σελ. 379επ.

⁴⁸⁸ ΕΔΔΑ, 23.10.1995, Gradinger v. Austria, αριθμ. προσφ. [15963/90](#), § 55.

⁴⁸⁹ Όλα αυτά επιβεβαιώνονται από το ίδιο το ΕΔΔΑ (Τμήμα ευρείας σύνθεσης) στην απόφαση από 10.2.2009, Zolotukhin κατά Ρωσίας, αριθμ. προσφ. 14939/03, § 71 : «The first approach, which focuses on the “same conduct” on the applicant’s part irrespective of the classification in law given to that conduct (idem factum), is exemplified in the Gradinger judgment. In that case Mr Gradinger had been criminally convicted of causing death by negligence and also fined in administrative proceedings for driving under the influence of alcohol. The Court found that although the designation, nature and purpose of the two offences were different, there had been a breach of Article 4 of Protocol No. 7 in so far as both decisions had been based on the same conduct by the applicant (see Gradinger, cited above, § 55)».

⁴⁹⁰ Βλ. παραπάνω την υπόθεση Tsonyo Tsonev κατά Βουλγαρίας (ΕΔΔΑ, 14.1.2010, αριθμ. προσφ. 2376/03, §§ 47επ.). Το ΕΔΔΑ, **παραπέμποντας ευθέως και αποκλειστικά στην απόφαση Zolotukhin**, έκρινε αφενός ότι η προηγηθείσα διοικητική παράβαση (διατάραξη δημόσιας τάξης με σπάσιμο της πόρτας της οικίας άλλου και με τέλεση σωματικής βλάβης κατ' αυτού) θεμελιωνόταν σε κατηγορία ποινικής φύσεως και αφετέρου ότι οι δύο παραβάσεις ήταν ίδιες, επειδή στηρίζονταν στα ουσιαδώς ίδια πραγματικά γεγονότα, αφού και η ποινική δίκη που ακολούθησε σχετιζόταν με την τελεσθείσα σωματική βλάβη και την εισβολή στην οικία του τραυματισθέντος. Ένεκα τούτου δέχθηκε παράβαση του άρθρου 4 του 7ου Πρωτοκόλλου («52. ... The criminal charges therefore embraced the facts of the administrative offence in its entirety and, conversely, the administrative offence did not contain any elements that were not present in the criminal offences with which the applicant was charged») (= Οι ποινικές κατηγορίες επομένως αγκάλιασαν τα γεγονότα της διοικητικής παράβασης στο σύνολό της και, αντιστρόφως, η διοικητική παράβαση δεν περιέχει κάποια στοιχεία που δεν ήταν παρόντα στις ποινικές παραβάσεις, με τις οποίες ο προσφεύγων κατηγορήθηκε).

εγκλημάτων που πραγματώθηκαν με περισσότερες πράξεις. Το γεγονός π.χ. ότι ο Α καταδικάστηκε για ανθρωποκτονία με πρόθεση σε βάρος του Β σε μια συμπλοκή δεν εμποδίζει τη μεταγενέστερη ποινική του δίωξη και για ανθρωποκτονία με πρόθεση που τέλεσε στον ίδιο τόπο και στον ίδιο χρόνο κατά τη διάρκεια της ως άνω συμπλοκής και σε βάρος του Γ. Οι δύο ποινικές παραβάσεις, οι δύο ανθρωποκτονίες, θεμελιώνονται σε διαφορετικά πραγματικά γεγονότα και όχι στα ίδια ή σε ουσιωδώς ίδια γεγονότα.⁴⁹¹ Μια εξαίρεση θα μπορούσε εδώ να γίνει αποδεκτή σε σχέση με το κατ' εξακολούθηση (ή το παρεμφερές κατά συνήθεια ή κατ' επάγγελμα) έγκλημα, το οποίο δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια **ομοειδής πραγματική αληθινή συρροή εγκλημάτων** (άρθρο 98 ΠΚ). Αν π.χ. ο Α καταδικάστηκε για κατ' εξακολούθηση κλοπές σε οικίες σε διάστημα τριών μηνών (οκτώ τον αριθμό) και εκ των υστέρων αποδεικνύεται ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα διέπραξε και άλλες δύο κλοπές σε οικίες **της αυτής βαρύτητας** με εκείνες για τις οποίες ήδη καταδικάστηκε, θα πρέπει το δικαστήριο να θεωρήσει, ότι οι δύο κλοπές κατ'εξακολούθηση εμπεριέχονται στο ήδη δικασθέν έγκλημα για κατ'εξακολούθηση κλοπές. **Δεν πρόκειται ασφαλώς εδώ για τα ίδια ακριβώς αλλά για «ουσιωδώς όμοια πραγματικά γεγονότα»** (απόφαση Zolotukhin κατά Ρωσίας).⁴⁹²

Είναι, τέλος, δυνατή και επιβεβλημένη η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, όταν μεταξύ της ήδη κριθείσας και της νυν δικαζόμενης παράβασης διαπιστώνεται **κατ' ιδέαν ή πραγματική φαινομενική συρροή** ;

Παραδείγματα κατ' ιδέαν φαινομενικής συρροής : α) Η Α καταδικάστηκε αμετάκλητα για παιδοκτονία (άρθρο 303 ΠΚ). Εκ των υστέρων διαπιστώνεται, ότι η ανθρωποκτονία σε βάρος του νεογέννητου έλαβε χώρα όχι 4 ημέρες μετά τον τοκετό αλλά 34 ημέρες μετά τον τοκετό, οπότε είχε παύσει προ πολλού χρόνου η διατάραξη του οργανισμού της από τον τοκετό, και ασκείται για τον λόγο αυτόν ποινική δίωξη για ανθρωποκτονία με πρόθεση. β) Ο Α καταδικάστηκε αμετάκλητα για παράνομη κατακράτηση της Β (άρθρο 325 ΠΚ) σε φυλάκιση 8 μηνών, επειδή την είχε εγκλείσει για 5 ημέρες σε αγροτική αποθήκη. Ο χρόνος αυτός δεν θεωρήθηκε ως μακρό χρονικό διάστημα. Εκ των υστέρων διαπιστώνεται, ότι επρόκειτο για ακούσια απαγωγή με σκοπό τον γάμο αλλά και την ακολασία. Σύμφωνα με το άρθρο 327 ΠΚ (**ακούσια απαγωγή**) ισχύουν τα εξής : «1. Όποιος με σκοπό το γάμο ή την ακολασία απάγει ή κατακρατεί παράνομα (άρθρο 325) γυναίκα χωρίς τη θέλησή της ή γυναίκα που έχει διαταραγμένη νόηση ή είναι ανίκανη να αντισταθεί λόγω απώλειας της συνείδησης ή διανοητικής ατέλειας ή για άλλο λόγο τιμωρείται αν τέλεσε την πράξη αυτή με σκοπό το γάμο, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους· αν τη διέπραξε με σκοπό την ακολασία, με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. 2. Για την ποινική δίωξη απαιτείται έγκληση». γ) Ο Ε καταδικάστηκε αμετάκλητα για κλοπή αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 372 παρ. 1 ΠΚ). Στη συνέχεια του ασκήθηκε ποινική δίωξη για την ίδια ακριβώς πράξη αλλά πλέον με διαφορετικό νομικό χαρακτηρισμό (διακεκριμένη κλοπή κατ' άρθρο 374 περ. β ΠΚ), επειδή επρόκειτο για πράγμα ιστορικής σημασίας που βρισκόταν σε συλλογή εκτεθειμένη σε κοινή θέα.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία για το ότι στις περιπτώσεις της κατ' ιδέαν φαινομενικής συρροής πρόκειται για τα ίδια ακριβώς γεγονότα ή τουλάχιστον για ουσιωδώς ίδια

⁴⁹¹ Βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 128επ. υποσημ. 192, όπου γίνεται αναφορά και στην ΑΠ 1616/2008, ΠοινΔικ 2009, 513, ή www.areiospagos.gr, που δέχθηκε τα εξής : «Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η παραβίαση του δεδικασμένου, που ιδρύει τον προβλεπόμενο από το άρθρο 484 παρ. 1 στοιχ. γ' ΚΠΔ λόγο αναίρεσεως, υφίσταται όταν ο αμετακλήτως καταδικασθείς ή αθωωθείς παραπέμπεται να δικασθεί **για την ίδια ακριβώς πράξη και όχι για άλλη συρρέουσα**. Κατά συνέπεια δεν παραβιάζεται το δεδικασμένο όταν το Δικαστήριο (ή το Συμβούλιο) εκτιμά ελευθέρως και περιστατικά αμετακλήτως κριθέντα με προηγούμενη απόφαση ή βούλευμα, εφόσον αυτά δεν ταυτίζονται κατ' αντικείμενο προς την κρινόμενη πράξη, **που είναι αυτοτελής και συρρέει πραγματικά με την ήδη κριθείσα** (ΑΠ 1411/2007)».

⁴⁹² Στη νομολογία του Αρείου Πάγου υπήρξαν αντίθετες απόψεις και συγκεκριμένα αυτές που δέχονταν την ύπαρξη δεδικασμένου και αυτές που θεωρούσαν, ότι επρόκειτο για εντελώς διαφορετικές πράξεις : βλ. αποφάσεις σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Ι (2011), σχόλια υπό το άρθρο 57, και Τόμος ΙΙ (2012), σχόλια υπό τα άρθρα 484 και 510.

γεγονότα. Εδώ λοιπόν παράγεται δεδικασμένο και θα είναι αδύνατη η εκ νέου άσκηση της ποινικής δίωξης.

Παραδείγματα πραγματικής φαινομενικής συρροής : α) Ο Α καταδικάστηκε αμετάκλητα αρχικά για πώληση δύο κιλών ηρωίνης σε κάθειρξη 12 ετών. Εκ των υστέρων αποκαλύπτεται, ότι την ποσότητα αυτή αγόρασε στη Βουλγαρία, τη μετέφερε, την εισήγαγε στην Ελλάδα και την κατείχε για ένα δίμηνο μέχρι την πώληση, οπότε ασκείται ποινική δίωξη για αγορά, μεταφορά, εισαγωγή στην Ελλάδα και κατοχή ηρωίνης (άρθρο 20 Ν. 4139/2013⁴⁹³). β) Ο Β πούλησε σε μια τρομοκρατική οργάνωση 10 πυροβόλα όπλα και καταδικάστηκε αμετάκλητα. Εκ των υστέρων του ασκήθηκε ποινική δίωξη, επειδή τα όπλα αυτά τα μετέφερε και τα εισήγαγε στην Ελλάδα από τη Ρουμανία και τα κατείχε για τρεις μήνες μέχρι να έλθει σε επαφή με τα μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης που είχαν ζητήσει να τους εφοδιάσει με όπλα.⁴⁹⁴ γ) Ο Δ πούλησε στην Αθήνα σε ανθρώπους του υποκόσμου πλαστά χαρτονομίσματα των 50 και 100 ευρώ συνολικής αξίας 60.000 ευρώ και καταδικάστηκε αμετάκλητα για θέση σε κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων (άρθρο 208 ΠΚ). Στη συνέχεια του ασκήθηκε ποινική δίωξη, επειδή τα παραχαραγμένα αυτά νομίσματα προμηθεύτηκε στα Σκόπια, τα μετέφερε και τα εισήγαγε στην Ελλάδα και τα κατείχε για ένα μήνα με σκοπό να τα θέσει σε κυκλοφορία ως γνήσια (άρθρο 207 ΠΚ). Αν και στις δύο τελευταίες περιπτώσεις υφίσταται **πραγματική φαινομενική συρροή**,⁴⁹⁵ όπως και στην περίπτωση των ναρκωτικών, ο Άρειος Πάγος δέχεται **πραγματική αληθινή συρροή**.⁴⁹⁶

⁴⁹³ Στο άρθρο 20 παρ. 2 Ν 4139/2013 αναφέρονται οι ως άνω πράξεις ως πράξεις διακίνησης ναρκωτικών και στην παρ. 3 ορίζονται τα εξής : «Αν περισσότερες πράξεις διακίνησης **αφορούν την ίδια ποσότητα ναρκωτικών συντρέχει μόνο ένα έγκλημα διακίνησης.** Κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των επί μέρους πράξεων διακίνησης, το είδος, η συνολική ποσότητα και η καθαρότητα του ναρκωτικού, καθώς και η βαρύτητα των σχετικών επιπτώσεων στην υγεία». Ο ίδιος ο νόμος λοιπόν εμμέσως πλην σαφώς αναγνωρίζει ύπαρξη πραγματικής φαινομενικής συρροής μεταξύ περισσότερων πράξεων διακίνησης ναρκωτικών. Τούτο είναι ορθό, επειδή με τις περισσότερες πράξεις προσβάλλεται με αφηρημένη διακινδύνευση το ίδιο έννομο αγαθό, δηλαδή ένας αόριστος αριθμός ανθρώπων, που κινδυνεύουν να υποστούν βλάβη στην υγεία και στη ζωή τους. Η διακίνηση ναρκωτικών είναι υπαλλακτικά ή διαζευκτικά μικτό έγκλημα και έτσι, αν πραγματωθούν πλείονες τρόποι τέλεσης αυτής, η ανακύπτουσα φαινομενική συρροή αίρεται με βάση την αρχή της διάζευξης.

⁴⁹⁴ Άρθρο 15 παρ. 1 Ν 2168/1993 : « Όποιος εισάγει, κατέχει, κατασκευάζει, μετασκευάζει, συναρμολογεί, εμπορεύεται, παραδίδει, προμηθεύει ή μεταφέρει πολεμικά τυφέκια, αυτόματα, πολυβόλα, πιστόλια, περίστροφα, χειροβομβίδες, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς και λοιπά είδη πολεμικού υλικού, **με σκοπό τη διάθεση τους σε τρίτους για διάπραξη κακουργήματος ή με σκοπό τον παράνομο εφοδιασμό ομάδων, οργανώσεων, σωματείων ή ενώσεων προσώπων,** τιμωρείται με κάθειρξη, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη».

⁴⁹⁵ Πρβλ. Στεφ. Παύλου, Εγκλήματα περι το νόμισμα. Άρθρα 207-215 ΠΚ, 2003, 96επ., 357επ., 360, Α. Αποστολίδου σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, 2011, σελ. 6 επ., 27-29, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 322επ.

⁴⁹⁶ Η πρόσφατη Νομολογία του Αρείου Πάγου (βλ. ΑΠ 498/2010, www.areiospagos.gr) δέχεται σωρευτικώς μικτό έγκλημα : «Κατά το άρθρο 207 του ΠΚ, όποιος παραποιεί ή νοθεύει μεταλλικό νόμισμα ή χαρτονόμισμα οποιουδήποτε κράτους ή εκδοτικής αρχής, είτε κατά είτε πριν από το χρόνο νόμιμης κυκλοφορίας του είτε κατά το διάστημα κατά το οποίο γίνεται δεκτό προς ανταλλαγή από τους αρμόδιους φορείς, με σκοπό να το θέσει σε κυκλοφορία σαν γνήσιο, καθώς και όποιος προμηθεύεται, αποδέχεται, εισάγει, εξάγει, μεταφέρει ή κατέχει τέτοιο νόμισμα για τον ίδιο σκοπό, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών. Το ανωτέρω έγκλημα είναι σωρευτικώς μικτό και έτσι όποιος προμηθεύεται, κατέχει και εξάγει παραχαραγμένο νόμισμα διαπράττει ισάριθμα, αυτοτελή και διακεκριμένα εγκλήματα κατά την έννοια του άρθρου 94 του ΠΚ, τα οποία συρρέουν αληθώς και τιμωρούνται αυτοτελώς, έστω και αν έχουν το ίδιο υλικό αντικείμενο, αφού στην ανωτέρω διάταξη δεν εμπεριέχεται διάταξη ανάλογη με αυτήν του άρθρου 5 § 2 του Ν. 1729/1987, που να προβλέπει την επιβολή στον υπαίτιο μιας ποινής αν η πράξη έχει τελεστεί με περισσότερους τρόπους (προμήθεια, αποδοχή, κατοχή, εισαγωγή, εξαγωγή κλπ) και αφορά στην ίδια ποσότητα παραχαραγμένων νομισμάτων, **όπως δεν υπάρχει τέτοια διάταξη και στο άρθρο 15 § 1 του Ν. 2168/1993 περί όπλων** κ.λπ. (ΑΠ 908/2008)». Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το άρθρο 5 Ν 1729/1987 αντικαταστάθηκε από το άρθρο 20 Ν 3459/2006 (ΚΝΝ, Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά) και τούτο από το άρθρο 20 Ν 4139/2013. Η μόλις παραπάνω αναφερθείσα απόφαση του Αρείου Πάγου εκπλήσσει με την παράλειψή της να ενεργήσει, με βάση την επί σειράν αμέτρητων ετών πάγια και κοινή θέση της Νομολογίας και της Νομικής Επιστήμης, τα αυτονόητα, δηλαδή να ερευνήσει για την ορθή διάγνωση αληθινής ή φαινομενικής συρροής, αν, **εφόσον πρόκειται για την ίδια ποσότητα όπλων ή παραχαραγμένων νομισμάτων,** προσβάλλονται διαφορετικά έννομα αγαθά με τις διάφορες πράξεις στην παραχάραξη νομίσματος και στον νόμο περί όπλων ή αν υφίσταται ταυτότητα προσβαλλόμενου έννομου αγαθού (ένας αόριστος αριθμός περιουσιών στην

Κατά την άποψή μας και στις περιπτώσεις της πραγματικής φαινομενικής συρροής δεν θα είναι δυνατή η εκ νέου άσκηση ποινικής δίωξης ή η νέα καταδίκη, **επειδή θα πρόκειται για πραγματικά γεγονότα ουσιωδώς όμοια**. Στα ως άνω παραδείγματα το κεντρικό γεγονός που είναι κοινό σε όλες τις πράξεις είναι η κατοχή ναρκωτικών ή η κατοχή όπλων ή η κατοχή παραχαραγμένων νομισμάτων με σκοπό την πώληση. Η ουσιώδης ομοιότητα των πραγματικών γεγονότων που θεμελιώνουν την αμετάκλητα εκδικασθείσα παράβαση και τη νυν δικάζόμενη παράβαση θα πρέπει να ερευνάται όχι τυπολατρικά αλλά και με βάση το αν πρόκειται για συμπαρομαρτούντα γεγονότα που συνοδεύουν ή πλαισιώνουν ορισμένη συμπεριφορά ως συντιμωρητές προγενέστερες ή μεταγενέστερες πράξεις (φαινομενική πραγματική συρροή που αίρεται με βάση την αρχή της απορρόφησης, την αρχή της επικουρικότητας, την αρχή της συγχώνευσης ή την αρχή της διάζευξης). Ασφαλώς, το πρώτον επιλαμβανόμενο της υποθέσεως δικαστήριο θα μπορεί να προβεί σε ορθό νομικό χαρακτηρισμό, προσθέτοντας όλες τις αποκαλυπτόμενες στην ενδιάμεση ή ακροαματική διαδικασία πράξεις, αφού βεβαίως ενημερώσει τον κατηγορούμενο σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την επικείμενη μεταβολή της κατηγορίας και παράσχει σ' αυτόν, εφόσον το επιθυμεί, διακοπή ή αναβολή της δίκης για προετοιμασία της υπεράσπισής του.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

Να προσδιορίσουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρούν ότι υπάρχει ταυτότητα ή ουσιώδης ομοιότητα των πραγματικών γεγονότων που συνιστά το κριτήριο για την αποδοχή ταυτότητας πράξης, η οποία αποτελεί τον βασικό όρο του δεδικασμένου.

Να καταγράψουν τις διαφορές ανάμεσα στη Νομολογία του Αρείου Πάγου και των ως άνω Δικαστηρίων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου :

- Να γνωρίζουν τα κριτήρια της Νομολογίας των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων σε θέματα δεδικασμένου και τα κριτήρια της Νομολογίας του Αρείου Πάγου
- Να εντοπίζουν τη Νομολογία του Αρείου Πάγου που αντιβαίνει στη Νομολογία του ΕΔΔΑ.

Λέξεις Κλειδιά

Δεδικασμένο	Νομολογία ΕΔΔΑ (ΕΔΑΔ)	Νομολογία Αρείου Πάγου
-------------	-----------------------	------------------------

παραχάραξη νομίσματος και η δημόσια τάξη ως η κατάσταση γαλήνης, ειρήνης και ευταξίας στην οποία διατηρούνται απρόσβλητα τα προστατευόμενα από την έννομη τάξη έννομα αγαθά στις παραβάσεις του νόμου περί όπλων), οπότε θα όφειλε να δεχθεί φαινομενική συρροή, όπως εμμέσως πλην σαφώς δέχεται στον νόμο για τα ναρκωτικά, όταν πρόκειται για την ίδια ποσότητα ναρκωτικών : βλ. σχετικά Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 322εττ.

Κριτήρια για την αποδοχή δεδουλευμένου στη νομολογία του ΕΔΔΑ	Κριτήρια για την αποδοχή δεδουλευμένου στη νομολογία του Αρείου Πάγου	Προϋποθέσεις δεδουλευμένου.
Άρθρο 4 του 7 ^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στην ΕΣΔΑ		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη, Η έννοια και το περιεχόμενο του δεδουλευμένου

στη Νομολογία του ΕΔΔΑ, Ποινική Δικαιοσύνη 2014, σελ. 724-738 (Εδώ αναφέρονται όλες οι περιπτώσεις δεδουλευμένου που είχε χειρισθεί και αντιμετωπίσει μέχρι το 2014 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 156επ. (Εδώ αναφέρεται πρόσφατη Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα δεδουλευμένου καθώς και πρόσφατη Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας που συμμορφώνεται πλέον με τη Νομολογία των Δικαστηρίων αυτών σε αντίθεση με τη Νομολογία του Αρείου Πάγου).

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, άρθρα 183επ. ΠΚ (Εδώ περιγράφονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων κατά της δημόσιας τάξης).

ΕΔΔΑ (Τμήμα ευρείας σύνθεσης), 10.2.2009, Zolotukhin κατά Ρωσίας, αριθμ. προσφ. 14939/03.

ΕΔΔΑ, 20.5.2014, **Pirttimäki κ. Φινλανδίας**, αριθμ. προσφ. 35232/11.

ΕΔΔΑ, 20.5.2014, **Häkki κ. Φινλανδίας**, αριθμ. προσφ. 758/11.

ΕΔΔΑ, 20.5.2014, **Nykänen κ. Φινλανδίας**, αριθμ. προσφ. 11828/11.

ΕΔΔΑ, 20.5.2014, **Glantz κ. Φινλανδίας**, αριθμ. προσφ. 37394/11.

ΕΔΔΑ, 14.1.2014, **Muslija κ. Βοζνίας και Ερζεγοβίνης**, αριθμ. προσφ. 32042/11.

(Νομολογία του ΕΔΔΑ σε θέματα δεδουλευμένου)

Συμπληρωματικό υλικό

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, Τόμος Ι, υπό το άρθρο 57 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

(Εδώ περιγράφονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία του δεδικασμένου με βάση τη Νομολογία του Αρείου Πάγου).

Σύνοψη

Οι έννοιες του δεδικασμένου στη νομολογία του Αρείου Πάγου και στη νομολογία του ΕΔΔΑ (ΕΔΑΔ) διαφέρουν. Μια ποινική δίωξη ή και καταδίκη δεν επιτρέπεται να λαμβάνει χώρα σε βάρος του κατηγορουμένου για την ίδια πράξη, αν ήδη η πρώτη δίκη κατέστη αμετάκλητη είτε με αθωωτική είτε με καταδικαστική απόφαση. Πάντοτε θα υπερισχύει η νομολογία του ΕΔΔΑ.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α καταδικάστηκε στην Ολλανδία για εισαγωγή ναρκωτικών ουσιών που είχε μεταφέρει από την Ελλάδα. Θα μπορεί να ασκηθεί κατ' αυτού νέα ποινική δίωξη και να καταδικασθεί στην Ελλάδα για αγορά, κατοχή και εξαγωγή ναρκωτικών ουσιών;

Άσκηση 1.2

Ο Α με γροθιές και με λακτίσματα (κλοτσιές) κτυπάει αλύπητα την ερωμένη του Β, μολονότι γνωρίζει, ότι τα αλληπάλληλα κτυπήματα είναι δυνατό να επιφέρουν τον θάνατο της Β και τη διακοπή της εγκυμοσύνης της. Παραμένει κυνικά αδιάφορος και αποδέχεται τον θάνατό της και το τέλος του κυοφορουμένου. Ο Εισαγγελέας άσκησε δίωξη για ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ). Θα είναι δυνατή μετά από την αμετάκλητη καταδίκη του για την πράξη αυτή να ασκηθεί ποινική δίωξη και για διακοπή εγκυμοσύνης (άρθρο 304 παρ. 1 ΠΚ).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προδικασία και στην ακροαματική διαδικασία.

(3^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προδικασία και στην ακροαματική διαδικασία, όπως π.χ. το δικαίωμα για μια δίκαιη δίκη, το δικαίωμα σιωπής, μη αυτοεπιβάρυνσης και μη αυτοενοχοποίησης, το δικαίωμα να παρίσταται μετά ή δια συνηγόρου, το δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας, το δικαίωμα να δικάζεται από ένα αμερόληπτο δικαστήριο, το δικαίωμα να έχει ικανό χρόνο να προετοιμάσει την υπεράσπισή του, το δικαίωμα να έχει δωρεάν διερμηνέα, το δικαίωμα να εξετάσει με ερωτήσεις και παρατηρήσεις τους μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης, το δικαίωμα να προτείνει την εξέταση μαρτύρων και άλλων ουσιαστών αποδεικτικών μέσων, το δικαίωμα για τήρηση των αποδεικτικών απαγορεύσεων, το δικαίωμα για μια ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων και για ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης κ.λπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Θα μπορούσε, να υποστηριχθεί, ότι το δικαίωμα του κατηγορουμένου για μια δίκαιη δίκη στο Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο είναι **μια αόριστη έννοια και γενική ρήτρα που χρήζει πολλαπλών και αλληπάλληλων εξειδικεύσεων και υποδηλώνει σε πολύ γενικές γραμμές** την αξίωση του κατηγορουμένου για μια ευπρεπή δίκαιη ποινική διαδικασία, της οποίας βασικά χαρακτηριστικά είναι η τήρηση της αρχής του κράτους δικαίου και ειδικότερα ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων όσων συμμετέχουν στην ποινική διαδικασία, η δημοσιότητα της δίκης, το δικαίωμα για πρόσβαση στο δικαστήριο, η ανεξαρτησία και η αμεροληψία των μελών του δικαστηρίου, η εύλογη και μη μακρόχρονη διάρκεια της διαδικασίας, η δέσμευση των οργάνων της ποινικής διαδικασίας από τα κατοχυρωμένα από την έννομη τάξη ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, η τήρηση των λεγόμενων αποδεικτικών απαγορεύσεων, η αρχή της αναλογικότητας υπό ευρεία έννοια (έχει πρακτική σημασία κυρίως στην προσωρινή κράτηση και στις αποδεικτικές απαγορεύσεις), η εξασφάλιση των δικαιωμάτων της υπεράσπισης, το δικαίωμα για μια ενεργό και αποτελεσματική υπεράσπιση, η καλύτερη δυνατή εξισορρόπηση του κατηγορητικού και του υπερασπιστικού μηχανισμού (**αρχή της ισότητας των όπλων**), η δικονομική μέριμνα των οργάνων της ποινικής διαδικασίας για την ορθή και ανεμπόδιστη άσκηση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου (κυρίως με την ενημέρωσή του γι' αυτά), η ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία της δικαστικής απόφασης και ειδικότερα η αντικειμενική αξιολόγηση των αποδείξεων και η πραγμάτωση της ιδέας της δικαιοσύνης. Στο ίδιο πνεύμα εκφράζονται για την έννοια της δίκαιης ποινικής δίκης και άλλοι συγγραφείς.

Γίνεται δεκτό και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και από τη νομική θεωρία ότι μεταξύ των διατάξεων των τριών παραγράφων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ υφίσταται άρρηκτη σύνδεση, υπό την έννοια ότι στο **γενικό δικαίωμα του κατηγορουμένου για**

μια δίκαιη δίκη του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ υπάγονται όλα τα λοιπά αναφερόμενα στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ **δικαιώματα της υπεράσπισης και το τεκμήριο αθωότητας** (μάλιστα αποτελούν ειδικότερες εκφάνσεις του και τις «ελάχιστες εγγυήσεις» για τον κατηγορούμενο), χωρίς όμως έτσι να εξαντλείται το περιεχόμενο αυτού του γενικού δικαιώματος για μια δίκαιη δίκη, δεδομένου ότι πρόκειται για μια γενική ρήτρα που χρήζει αλληπάλληλων εξειδικεύσεων και συγκεκριμενοποιήσεων. Η έννοια λοιπόν της δίκαιης δίκης και τα συστατικά της στοιχεία προκύπτουν μερικά μόνον από τις διατάξεις του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Νομολογιακά, στην έννοια της δίκαιης δίκης έχουν προστεθεί και μπορούν να προστεθούν και άλλα δικαιώματα του κατηγορουμένου, ως π.χ. η αξίωση για αιτιολόγηση της καταδικαστικής απόφασης. Για παράδειγμα, το ΕΔΔΑ δέχθηκε, ότι η δίκαιη δίκη εξασφαλίζεται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, δηλαδή από όλη τη διάταξη (και τις τρεις παραγράφους), και ότι η αξιοποίηση στη δικαστική απόφαση αποδεικτικών στοιχείων και συγκεκριμένα ομολογίας ενοχής και χρησιμοποιηθέντος όπλου ή κρυμμένων ναρκωτικών, που αποκτήθηκαν με βασανιστήρια ή άλλη σκληρή και απάνθρωπη συμπεριφορά (άρθρο 3 της ΕΣΔΑ) ή χωρίς την παρουσία δικηγόρου και χωρίς ενημέρωση για το δικαίωμα σιωπής κατά παραβίαση του δικαιώματος σιωπής, μη αυτοεπιβάρυνσης και μη αυτοενοχοποίησης, αντιβαίνει στον πυρήνα της δίκαιης ποινικής δίκης, την οποία εγγυάται το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, μολονότι σ' αυτό δεν γίνεται καμιά ρητή αναφορά για το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου.

Ως πρωταρχική έκφανση του δικαιώματος ή της αξίωσης για μια δίκαιη δίκη εμφανίζεται το δικαίωμα ή η αξίωση για ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί και λειτουργεί νομίμως. Στη Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) η τυχόν προσβολή της αξίωσης του κατηγορουμένου για ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ) ερευνάται με βάση ένα **υποκειμενικό κριτήριο** (είναι πράγματι αντικειμενικός ή μήπως είναι αρνητικά προκατειλημμένος ο δικάζων δικαστής ή ο εισαγγελέας, κάτι που ως εσωτερικό γεγονός δύσκολα αποδεικνύεται ;) και με βάση ένα **αντικειμενικό κριτήριο** (υπάρχουν λόγοι που προκαλούν στον κατηγορούμενο δικαιολογημένα κατά την άποψη ενός αντικειμενικού τρίτου φόβο και υπόνοιες μεροληψίας, οπότε για την αμεροληψία και ουδετερότητα του δικάζοντος εγείρονται σοβαρές αμφιβολίες, ή υφίστανται επαρκείς εγγυήσεις για τον αποκλεισμό τέτοιων αμφιβολιών;).

Οι έννοιες της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας είναι στενά συνδεδεμένες και χρησιμοποιούνται συχνά στη νομολογία ως συναφείς έννοιες. Το γεγονός ότι και ένας μόνο δικαστής δεν είναι ανεξάρτητος και αμερόληπτος αρκεί για να κριθεί, ότι το δικαστήριο δεν είναι ανεξάρτητο και αμερόληπτο. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) **οι λόγοι μεροληψίας ενός δικαστή μπορεί να οφείλονται:** α) στο ότι δεν είναι ανεξάρτητος (το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ κάνει λόγο για «ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο»), είτε γιατί επιλέχθηκε από άλλη εξουσία (ιεραρχικά ανώτερους δικαστικούς ή εκτελεστική εξουσία) ή άλλα πρόσωπα που έχουν συμφέρον στην έκβαση της δίκης για να δικάσει ορισμένο πρόσωπο ή ορισμένη υπόθεση είτε γιατί δέχθηκε πιέσεις ή υποδείξεις για να δικάσει προς ορισμένη κατεύθυνση, β) στη σχέση του με τους διαδίκους, που δημιουργείται κυρίως γιατί ο ίδιος ή συγγενικά ή φιλικά ή εχθρικά διακείμενα προς αυτόν πρόσωπα είναι διάδικοι και έχουν συμφέρον σε ορισμένη έκβαση της δίκης, γ) στη σχέση του με την υπόθεση, που δημιουργείται από το ότι έχει ήδη πάρει θέση και έχει ήδη εκφράσει γνώμη **στην ίδια υπόθεση στην αυτή ή άλλη συναφή δίκη** (π.χ. δίκασε την υπόθεση απάτης ως πρόεδρος πρωτοδικών και είναι πλέον εφέτης στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο ή συμμετείχε στην εκδίκαση αγωγής για καταβολή αποζημίωσης ένεκα απάτης, κάνοντάς την δεκτή, και στη συνέχεια εκδικάζει την ίδια υπόθεση σε ποινικό δικαστήριο), έτσι ώστε δεν μπορεί να είναι ανοικτός σε νέες αποδείξεις, νέες απόψεις και νέα επιχειρήματα που επιβάλλουν μια άλλη αξιολόγηση της υπόθεσης και δεν μπορεί πλέον να χειρισθεί την υπόθεση με

την εσωτερική ελευθερία που θα διέθετε, αν επιλαμβανόταν για πρώτη φορά, με αποτέλεσμα να δημιουργεί και να προκαλεί αμφιβολίες για την αμεροληψία του, δ) σε κάθε άλλο γεγονός που εξωτερικεύθηκε (π.χ. έκφραση νομικής άποψης ή ρατσιστικής εμπάθειας), εφόσον από αυτό μπορούν να προκαλούνται φόβος και υπόνοιες μεροληπτικής (εσωτερικής, ψυχικής) στάσης και συνακόλουθα λογικές αμφιβολίες για την αντικειμενικότητα, ουδετερότητα και αμεροληψία του δικαστή. **Απόδειξη της μεροληψίας, η οποία άλλωστε είναι εσωτερικό γεγονός και δύσκολα αποδεικνύεται, δεν απαιτείται.** Αρκεί να προκαλούνται στον ενδιαφερόμενο (και αιτούντα την εξαίρεση για έναν από τους παραπάνω λόγους) φόβος και υπόνοιες μεροληψίας και αμφιβολίες για την αμεροληψία του δικαστηρίου ή κάποιου δικαστικού προσώπου που είναι αντικειμενικά δικαιολογημένες.

Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να υπερασπίσει τον εαυτό του αυτοπροσώπως σημαίνει πρωτίστως το δικαίωμά του να είναι **παρών σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας**.⁴⁹⁷ Σημαίνει επίσης το δικαίωμά του να συμμετέχει αποτελεσματικά στη διεξαγόμενη διαδικασία (right to participate effectively in a criminal trial). Θα πρέπει επομένως να μπορεί να αντιλαμβάνεται όλα τα γεγονότα της διαδικασίας και να λαμβάνει θέση επ' αυτών, εκφράζοντας τις απόψεις του. Το ΕΔΔΑ διέγινωσε μίαν αντίθεση με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ στην περίπτωση που ρωτήθηκε ο πραγματογνώμονας για τη βαρύτητα της τελεσθείσας σωματικής βλάβης, που ήταν αποφασιστικής σημασίας ζήτημα, ενώ απουσίαζε ο κατηγορούμενος και έτσι δεν είχε τη δυνατότητα να επηρεάσει την πορεία της εξέτασης.⁴⁹⁸ Εξάλλου, αποφάνθηκε το ΕΔΔΑ, ότι ο κατηγορούμενος δεν έχει την ικανότητα να ασκήσει αποτελεσματική υπεράσπιση, όταν ένεκα υπερβολικά μακράς διάρκειας της ποινικής διαδικασίας έχει υποστεί υπερκόπωση και έτσι δεν μπορεί να συγκεντρωθεί (ECHR, *Makhfi v. France*, 19.10.2004, §§ 39 et seq.). Ο κατηγορούμενος θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται όσα συμβαίνουν στη διαδικασία και να μπορεί να επικοινωνεί με τον συνήγορό του, ενώ το δικαστήριο έχει τη θετική υποχρέωση (positive obligation) να παίρνει προστατευτικά μέτρα για να διασφαλίζει στον κατηγορούμενο μίαν αποτελεσματική συμμετοχή στην ποινική δίκη (ECHR, 8.1.2008, *Liebreich v. Germany*). Το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε, ωστόσο, ότι το δικαίωμα να είναι ο κατηγορούμενος παρών στην ποινική διαδικασία δεν προσβάλλεται, όταν για κάποιον λόγο που προβλέπεται από τον νόμο εφαρμόζεται μια παρουσίαση της ποινικής διαδικασίας μέσω video, εφόσον όμως δεν εμποδίζεται να παρακολουθήσει τη διαδικασία ένεκα τεχνικών περιπλοκών και προβλημάτων (ECHR, *Marcello Viola/I*, 5.10.2006, αριθμ. προσφ. 45106/04, § 74;⁴⁹⁹ *Grigoryenskikh/R*, 9.4.2009, § 83). Επιπλέον όμως σε μια τέτοια τηλεοπτική παρουσίαση της δίκης θα πρέπει να εξασφαλίζεται στον κατηγορούμενο η άψογη και χωρίς εμπόδια επικοινωνία και η εμπιστευτικότητα του διαλόγου με τον συνήγορό του.⁵⁰⁰ Εφόσον ο κατηγορούμενος έχει συνήγορο

⁴⁹⁷ECHR, *Marcello Viola/I*, 5.10.2006, § 50 ("In the interests of a fair and just criminal process it is of capital importance that the accused should appear at his trial [...], both because of his right to a hearing and because of the need to verify the accuracy of his statements and compare them with those of the victim - whose interests need to be protected - and of the witnesses"); *Demebukov/BUL*, 28.2.2008, § 51; *Sabayev/R*, 8.4.2010, § 32; *Sinichkin/R*, 8.4.2010, § 30; *Zhuk/UKR*, 21.10.2010, § 26 ("... a person charged with a criminal offence should, as a general principle, be entitled to be present and participate effectively in the hearing concerning the determination of criminal charges against him. This right is implicit in the very notion of an adversarial procedure and can also be derived from the guarantees contained in sub-paragraphs (c), (d) and (e) of paragraph 3 of Article 6"); *Sakhnovskiy/R*, 2.11.2010, § 96.

⁴⁹⁸ ECHR, *Cottin/B*, 2.6.2005; *Golubev/R*, 9.11.2006.

⁴⁹⁹ «74. Admittedly, it is possible that, on account of technical problems, the link between the hearing room and the place of detention will not be ideal, and thus result in difficulties in transmission of the voice or images. In the present case, however, at no time during the appeal proceedings did the applicant or his defence counsel seek to bring to the attention of the court difficulties in hearing or seeing (see, mutatis mutandis, *Stanford*, cited above, § 27).».

⁵⁰⁰ ECHR, *Sakhnovskiy/R*, 2.11.2010, § 98 ("as regards the use of a video link, [...] this form of participation in proceedings is not, as such, incompatible with the notion of a fair and public hearing, but it must be ensured that the applicant is able to follow the proceedings and to be heard without technical impediments, and that effective and confidential communication with a lawyer is provided for.").

υπεράσπισης, το δικαίωμά του για μια δικαιοκρατική δίκη είναι εξασφαλισμένο, αν ο συνήγορος έχει τη δυνατότητα συμμετοχής στην ποινική διαδικασία (ECHR, Stanford/UK, 23.2.1994). Παραίτηση από το δικαίωμα να είναι παρών ο κατηγορούμενος στην ποινική διαδικασία είναι δυνατή. Μάλιστα, η παραίτηση αυτή μπορεί να είναι και σιωπηρή και να συνάγεται από τη μη εμφάνιση του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, εφόσον όμως αυτός έλαβε μέσω της κλήτευσης γνώση της ημερομηνίας και του τόπου διεξαγωγής της δίκης (ECHR, Sejdovic/I, 1.3.2006, § 86). Ωστόσο, η παραίτηση από το δικαίωμα παρουσίας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη δεν σημαίνει και απώλεια του δικαιώματος να παρίσταται στη δίκη δια συνηγόρου της επιλογής του (ECHR, Kari-Pekka Pietiläinen/FIN, 22.9.2009, §§ 31 et seq.). **Μια απόφαση που εκδόθηκε χωρίς να δοθεί η δυνατότητα στον συνήγορο υπεράσπισης να εκπροσωπήσει και να υπερασπίσει τον απόντα κατηγορούμενο προσκρούει στο δικαίωμα για δικαιοκρατική δίκη του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ** (ECHR, Poitrimol/F, 23.11.1993; Pelladoah/NL, 22.9.1994; Lala/NL, 22.9.1994; van Geysseghem/B, 21.1.1999; Krombach/F, 13.2.2001). Τούτο ισχύει και στη διαδικασία των ένδικων μέσων. Ανεπίτρεπτη θεωρεί το ΕΔΔΑ την προσπάθεια των εθνικών δικαστηρίων να εξαναγκάσουν τον κατηγορούμενο να εμφανισθεί στη δίκη, στην οποία εκδικάζεται η έφεση ή η αίτηση αναίρεσης, με την απειλή του αποκλεισμού του συνηγόρου του απόντος κατηγορουμένου, καθώς και με την κύρωση (τιμωρία) της απουσίας του κατηγορουμένου με την απώλεια του δικαιώματος να έχει ο κατηγορούμενος τον συνήγορο υπεράσπισης που επέλεξε (ECHR, Harizi/F, 29.3.2005; Kari-Pekka Pietiläinen/FIN, 22.9.2009, §§ 31 et seq.; Marcello Viola/I, 5.10.2006, § 59; Demebukov/BUL, 28.2.2008, § 52; van Geysseghem/B, 21.1.1999, § 34). Απομάκρυνση προσωρινή από το ακροατήριο του κατηγορουμένου είναι δυνατή, όταν π.χ. αυτός προκαλεί θόρυβο και διατάραξη της συνεδρίασης ή όταν υπάρχει ανάγκη να ενθαρρυνθεί για να καταθέσει άφοβα ο μάρτυρας κατηγορίας, αλλά σε μια τέτοια περίπτωση δικαιούται να παρίσταται για λογαριασμό του απόντος κατηγορουμένου ο επιλεγείς από αυτόν συνήγορος υπεράσπισης (ECHR, Krombach/F, 13.2.2001). **Με το δικαίωμα του κατηγορουμένου για αυτοπρόσωπη υπεράσπιση** (παρουσία, ενημέρωση, προβολή ισχυρισμών, δηλώσεων, αιτήσεων, ερωτήσεων κ.λπ.) δεν έρχονται σε αντίθεση οι εθνικές νομοθεσίες που υποχρεώνουν τον κατηγορούμενο να έχει οπωσδήποτε δικηγόρο σε ανώτερα δικαστήρια, στα οποία κρίνονται νομικά ζητήματα, που δεν κατέχει και αδυνατεί να χειρισθεί ο νομικά αδαής κατηγορούμενος (ECHR, Kulikowski/PL, 19.5.2009, § 60; Antonicelli/PL, 19.5.2009, § 35; Arcinski/PL, 15.9.2009, § 35). Πάντως, το δικαίωμα του κατηγορουμένου για μια δικαιοκρατική δίκη δεν προσβάλλεται, όταν ασκεί προσηκόντως τα δικαιώματα της υπεράσπισης ο επιλεγείς από αυτόν ή ο διορισθείς από το δικαστήριο δωρεάν συνήγορος υπεράσπισης, υπό τον όρο βεβαίως ότι διατηρεί το δικαίωμά του να παρεμβαίνει και να προβάλλει τις υπερασπιστικές του απόψεις.⁵⁰¹

β. Το δικαίωμα του κατηγορουμένου για πρόσληψη νομικού συμπαραστάτη (δικηγόρου) της επιλογής του υφίσταται για όλη την ποινική διαδικασία και μάλιστα ήδη κατά τη διερευνητική διαδικασία, η οποία λαμβάνει χώρα για να διαπιστωθεί, αν ενδείκνυται να ασκηθεί ποινική δίωξη (προκαταρκτική εξέταση).⁵⁰² Ο νομικός συμπαραστάτης θα πρέπει να έχει πτυχίο νομικής επιστήμης.⁵⁰³ Ειδικότερα, **το δικαίωμα του κατηγορουμένου για συμπαραστάση από δικηγόρο δημιουργείται ήδη κατά την πρώτη επαφή με τις αστυνομικές αρχές. Το ΕΔΔΑ δέχθηκε παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1, 3 γ της ΕΣΔΑ** ένεκα υποβολής από την Κυπριακή

⁵⁰¹Βλ. σχετικά με όλα τα αναφερόμενα στο κείμενο Robert Esser in: Löve-Rosenberg, StPO (Strafprozessordnung), 26. Auflage, Band 11, 2012, σελ. 592επ., με περαιτέρω παραπομπές και σε άλλες αποφάσεις του ΕΔΔΑ.

⁵⁰² ECHR, Quaranta/Switzerland, 24.5.1991; Imbrioscia/Switzerland, 24.11.1993; John Murray/UK, 8.2.1996; Pavlenko/R, 1.4.2010, § 98 ("a person charged with a criminal offence who does not wish to defend himself in person must be able to have recourse to legal assistance of one's own choosing").

⁵⁰³ECHR, Shabelnik/UKR, 19.2.2009, § 39 ("As to the applicant's complaint about the domestic courts' refusal to allow his mother to act as his additional (non-legal) representative during the judicial proceedings, the Court recalls that the right to legal representation of one's own choosing ensured by this provision is not of an absolute nature. The legal requirement for the defence counsel to hold a law degree is not in violation of the above provision").

Αστυνομία σε ανάκριση ενός ανηλίκου (17 ετών), υπόπτου για τέλεση ανθρωποκτονίας και ληστείας, χωρίς αυτή να ενημερώσει προηγουμένως, ως είχε θετική υποχρέωση (υποχρέωση για δικονομική μέριμνα),⁵⁰⁴ τον ανήλικο και τον πατέρα του για το δικαίωμά του να ζητήσει τη συμπαράσταση δικηγόρου, **με αποτέλεσμα να παραβιασθεί το δικαίωμα σιωπής του**, αφού ομολόγησε την ενοχή του σε λίγα λεπτά μετά την έναρξη της αστυνομικής ανάκρισης σε ιδιαίτερο γραφείο χωρίς την παρουσία του πατέρα και κάποιου δικηγόρου⁵⁰⁵ : «66. As regards the applicant's complaints which concern the lack of legal consultation at the pre-trial stage of the proceedings, the Court observes that the concept of fairness enshrined in Article 6 requires that the accused be given the benefit of the assistance of a lawyer already at the initial stages of police interrogation. The lack of legal assistance during an applicant's interrogation would constitute a restriction of his defence rights in the absence of compelling reasons that do not prejudice the overall fairness of the proceedings. 67. The Court notes that the applicant was 17 years old at the material time. ... The applicant was then taken into a separate room for questioning. The applicant's father was concerned that the police might use force against the applicant and the Director reassured him that no such practices would be used. He explained that the case was serious and that they should seek the assistance of a lawyer. A few minutes later and while the applicant was already being questioned, they were informed that the applicant had confessed his guilt. ... 76. In this connection the Court notes that despite the fact that the voluntariness of the applicant's statement taken shortly after his arrest was challenged and formed the subject of a separate trial within the main trial, and although it was not the sole evidence on which the applicant's conviction was based, it was nevertheless decisive for the prospects of the applicant's defence and constituted a significant element on which his conviction was based. It is indicative in this respect that the Supreme Court found that throughout the course of the first-instance proceedings the applicant had consistently tried to negate his initial statement, an approach which had a great impact on the court's assessment of his credibility. 77. In the light of the above considerations the Court concludes that there has been a violation of Article 6 § 3 (c) in conjunction with Article 6 § 1 of the Convention on account of the lack of legal assistance to the applicant in the initial stages of police questioning».

Ο δικηγόρος ως συνήγορος υπεράσπισης πρόκειται να καλύψει τα νομικά κενά του - συνήθως νομικά αδασύς - κατηγορουμένου, να τον βοηθήσει να αντιληφθεί την κατηγορία, να τον κάνει να του αποκαλύψει τα καταλληλότερα αποδεικτικά μέσα υπεράσπισης και τα μειονεκτήματα των επιβαρυντικών αποδεικτικών μέσων, να μαχηθεί εναντίον των άστοπων συμπερασμάτων ή των πεπλανημένων διαπιστώσεων ή και των υπερβολών της Κατηγορούσας Αρχής και τέλος, εκπληρώνοντας το καθήκον συνηγορίας ή υπεράσπισης, να ενασκήσει όλα ανεξαιρέτως τα δικονομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου και να προβεί σε όλες τις διαδικαστικές πράξεις που τείνουν στην απαλλαγή του ή στην ελάφρυνση της ποινής (ενστάσεις, ερωτήσεις σε μάρτυρες ή πραγματογνώμονες, παρατηρήσεις στα εξεταζόμενα αποδεικτικά μέσα, προβολή ισχυρισμών περί συνδρομής πραγματικών γεγονότων, ως π.χ. η άμυνα ή ο βρασμός ψυχικής ορμής, αιτήσεις για εξέταση αποδεικτικών μέσων, άσκηση ένδικων μέσων κ.λπ.), τηρώντας συγχρόνως την υποχρέωση εχεμύθειας και σιωπής σχετικά με όσα επιβαρυντικά του αποκάλυψε ο κατηγορούμενος αλλά και μη παραβαίνοντας το καθήκον αλήθειας.

⁵⁰⁴ Για τις θετικές υποχρεώσεις βλ. Χρ. Σατλάνη, Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατικών αρχών για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΕΔΔΑ, Νομικό Βήμα 2010, σελ. 1634επ., 1661επ., κάθε φορά με αναφορά στην πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ (συγγραφή αναρτημένη στο διαδίκτυο: βλ. τον link στο «Βιογραφικό και δημοσιευμένα έργα Χρήστου Σατλάνη»).

⁵⁰⁵ Βλ. ΕΔΔΑ, 11.12.2008, Panovits v. Cyprus, αριθμ. προσφ. 4268/04, §§ 66επ.

Κατά την προσωπική μου άποψη η απαίτηση του ΕΔΔΑ για συμπαράσταση του κατηγορουμένου από δικηγόρο ήδη κατά το στάδιο της αστυνομικής ανάκρισης σκοπό έχει να διασφαλίσει την επικοινωνία του κατηγορουμένου με δικηγόρο, ώστε αυτός να απολαύσει την αναγκαία σε στιγμές σύλληψης ψυχική συμπαράσταση, να δυναθεί να προετοιμάσει την υπεράσπισή του, ενημερώνοντας τα οικεία πρόσωπα για μάρτυρες υπεράσπισης και άλλα ευνοϊκά αποδεικτικά μέσα, να αποφύγει τυχόν βασανιστήρια ή απλώς απάνθρωπη και εξευτελιστική ή ταπεινωτική μεταχείριση **και τελικά να διαφυλαχθεί το δικαίωμα σιωπής του**, το οποίο χωρίς την παρουσία δικηγόρου θα μπορούσε πολύ εύκολα να υπονομευθεί. Αξίζει να επισημανθεί προς επίρρωση των παραπάνω, ότι στη διάταξη του άρθρου 55 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, που υπήρξε κατά το 1998 έργο συλλογικής προσπάθειας και εμπειρίας της Διεθνούς Κοινότητας, ορίζονται τα εξής: «1. Κατά την ανάκριση σύμφωνα με το παρόν Καταστατικό ένα πρόσωπο : α) δεν εξαναγκάζεται να ενοχοποιήσει τον εαυτό του ή να ομολογήσει την ενοχή του, β) δεν υπόκειται σε καμιάς μορφής καταναγκασμό, πίεση ή απειλή, σε βασανιστήρια ούτε σε άλλης μορφής σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ... 2. Όταν υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι ένα πρόσωπο έχει τελέσει έγκλημα ... έχει επίσης τα ακόλουθα δικαιώματα, **για τα οποία πρέπει να ενημερωθεί πριν ανακριθεί** : α) να πληροφορηθεί, πριν ανακριθεί, ότι υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι έχει τελέσει έγκλημα που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, β) να σιωπήσει, χωρίς να συνάγεται από τη σιωπή του κρίση περί της ενοχής ή της αθωότητάς του, γ) να έχει νομική βοήθεια της επιλογής του ή, αν δεν έχει νομική βοήθεια, να του παρέχεται νομική συμπαράσταση σε κάθε περίπτωση που το συμφέρον της δικαιοσύνης το απαιτεί, και μάλιστα δωρεάν σε κάθε τέτοια περίπτωση αν το πρόσωπο δεν έχει επαρκή οικονομικά μέσα να πληρώσει γι' αυτήν και δ) να ανακρίνεται παρουσία συνηγόρου, εκτός αν έχει εκουσίως παραιτηθεί του δικαιώματός του αυτού». Δεν θα ήταν υπερβολή να υποστηριχθεί, ότι παραδοχή ή ομολογία ενοχής για ορισμένο έγκλημα που έλαβε χώρα πριν ο συλληφθείς έλθει σε επικοινωνία με τον δικηγόρο της επιλογής του ή τον δωρεάν παρεχόμενο δικηγόρο θα πρέπει να κυρώνεται με **απαγόρευση αποδεικτικής αξιοποίησης** κατά τον σχηματισμό δίκαιης πεποίθησης από το δικαστήριο, **δεδομένου ότι το δικαίωμα στην υπεράσπιση από δικηγόρο κατοχυρώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 3 γ της ΕΣΔΑ.**⁵⁰⁶

⁵⁰⁶ Ως γνωστόν, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ κατηγορούμενος θεωρείται όχι μόνον εκείνος, στον οποίο από την αρμόδια αρχή **επίσημα και με υπηρεσιακή πράξη** (συνήθως με την άσκηση ποινικής δίωξης ή με τη σύνταξη κατηγορητηρίου από τον ανακριτή) αναγγέλλεται, ότι αποδίδεται σ' αυτόν η τέλεση ορισμένης αξιόποινης πράξης (**κατηγορούμενος υπό τυπική έννοια** : βλ. **άρθρο 72 ΚΠΔ**), αλλά και κάθε άλλο ύποπτο πρόσωπο, εναντίον του οποίου λαμβάνονται μέτρα, από τα οποία εμμέσως πλην σαφώς προκύπτει και συνάγεται μια κατηγορία (η απόδοση της τέλεσης ορισμένου εγκλήματος σε κάποιον) και τα οποία έχουν δυσμενείς συνέπειες για το πρόσωπο αυτό (**κατηγορούμενος υπό ουσιαστική έννοια**). Επομένως, τα δικαιώματα του κατηγορουμένου μπορεί να απολαμβάνει και εκείνος, σε βάρος του οποίου διεξάγονται έρευνες και ανακρίσεις, **έστω και αν δεν έχει αρχίσει ακόμα η ποινική διαδικασία με την άσκηση κατ' αυτού ποινικής δίωξης ή έστω και αν η ποινική δίωξη για ορισμένη πράξη ασκήθηκε κατ' άγνωστων δραστών**. Τη Νομολογία του αυτή επιβεβαίωσε το ΕΔΔΑ σε μεταγενέστερες αποφάσεις συνοπτικά και λακωνικά : «Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει, ότι οι εγγυήσεις στην παράγραφο 3γ του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ είναι ειδικές εκφάνσεις του δικαιώματος για μια δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη, που κατοχυρώνεται στην παράγραφο 1. ... Προκειμένου το δικαίωμα αυτό να παραμείνει επαρκώς πρακτικό και αποτελεσματικό, το άρθρο 6 παρ. 1 απαιτεί η πρόσβαση σε δικηγόρο να παρέχεται από την πρώτη ανάκριση του υπόπτου από την αστυνομία ... **Τα δικαιώματα υπεράσπισης θα θιγούν ανεπανόρθωτα, όταν ενοχοποιητικές δηλώσεις που γίνονται κατά τη διάρκεια της αστυνομικής ανάκρισης χωρίς πρόσβαση σε δικηγόρο χρησιμοποιούνται στην καταδικαστική απόφαση**. Με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου ένα πρόσωπο αποκτά την ιδιότητα του υπόπτου που επιτάσσει την εφαρμογή των εγγυήσεων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ όχι μόνον όταν τυπικά αποδίδεται μια αξιόποινη πράξη σε ένα πρόσωπο αλλά και όταν οι εθνικές αρχές έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι το πρόσωπο αυτό είναι ύποπτο για συμμετοχή σε μια αξιόποινη πράξη» (βλ. ΕΔΔΑ, 17.12.2015, **Sobko v. Ukraine**, αρ. προσφ. **15102/10**: «51. The Court reiterates that the guarantees in paragraph 3 (c) of Article 6 are specific aspects of the right to a fair hearing set forth in paragraph 1 of this provision which must be taken into account in any assessment of the fairness of proceedings. ... 52. In order for the right to a fair trial to remain sufficiently "practical and effective", Article 6 § 1 requires that, as a rule, access to a lawyer should be provided as from the first questioning of a suspect by the police ... The rights of the defence will in principle be irretrievably prejudiced when incriminating statements made during police questioning without access to a lawyer are used for a conviction (see **Salduz v. Turkey** [GC], no. **36391/02**, § 55, ECHR 2008). 53. **Under the Court's case-law, a person acquires the status of a suspect calling for the application of the Article 6**

Το ΕΔΔΑ για μια ακόμα φορά τόνισε τη σημασία του δικαιώματος του κατηγορουμένου να έχει ως συμπαραστάτη δικηγόρο ήδη από τη στιγμή της αστυνομικής του κράτησης και θεώρησε τη στέρηση του δικαιώματος αυτού ως προσβολή των δικαιωμάτων της υπεράσπισης, **έστω και αν ο κατηγορούμενος παρέμεινε σιωπηλός και δεν ενοχοποίησε τον εαυτόν του**, αιτιολογώντας την άποψή του αυτή με το επιχείρημα ότι ο δικηγόρος με την παρουσία του θα συμβάλει στη συζήτηση της υπόθεσης, στην οργάνωση της υπεράσπισης, στην έρευνα και συλλογή των αποδείξεων που ευνοούν τον κατηγορούμενο κ.λπ. : «29. Sur le fond de l'affaire, le Gouvernement fait remarquer que le requérant a fait usage de son droit de garder le silence au cours de sa garde à vue, de sorte que l'absence d'avocat n'a eu aucune incidence sur le respect de ses droits de la défense. ... 30. En ce qui concerne l'absence d'avocat lors de la garde à vue, la Cour rappelle que le droit de tout accusé à être effectivement défendu par un avocat, au besoin commis d'office, figure parmi les éléments fondamentaux du procès équitable (Salduz, précité, § 51, Poitrimol c. France, 23 novembre 1993, § 34, série A n° 277-A, et Demebukov c. Bulgarie, n° 68020/01, § 50, 28 février 2008). 31. **Elle estime que l'équité d'une procédure pénale requiert d'une manière générale, aux fins de l'article 6 de la Convention, que le suspect jouisse de la possibilité de se faire assister par un avocat dès le moment de son placement en garde à vue ou en détention provisoire.** 32. Comme le souligne les normes internationales généralement reconnues, que la Cour accepte et qui encadrent sa jurisprudence, un accusé doit, dès qu'il est privé de liberté, pouvoir bénéficier de l'assistance d'un avocat et cela indépendamment des interrogatoires qu'il subit ... En effet, l'équité de la procédure requiert que l'accusé puisse obtenir toute la vaste gamme d'interventions qui sont propres au conseil. **A cet égard, la discussion de l'affaire, l'organisation de la défense, la recherche des preuves favorables à l'accusé, la préparation des interrogatoires, le soutien de l'accusé en détresse et le contrôle des conditions de détention sont des éléments fondamentaux de la défense que l'avocat doit librement exercer.** 33. En l'espèce, nul ne conteste que le requérant n'a pas bénéficié de l'assistance d'un conseil lors de sa garde à vue parce que la loi en vigueur à l'époque pertinente y faisait obstacle (Salduz, précité, §§ 27, 28). En soi, une telle restriction systématique sur la base des dispositions légales pertinentes, suffit à conclure à un manquement aux exigences de l'article 6 de la Convention, nonobstant le fait que le requérant a gardé le silence au cours de sa garde à vue. 34. Partant, la Cour conclut qu'il y a eu violation de l'article 6 § 3 c) de la Convention combiné avec l'article 6 § 1». ⁵⁰⁷

safeguards not when it is formally assigned to him or her, but when the domestic authorities have plausible reasons for suspecting that person's involvement in a criminal offence (see *Brusco v. France*, no. [1466/07](#), § 47, 14 October 2010)»). Το ΕΔΔΑ, λοιπόν, δέχθηκε, ότι οι αυτοενοχοποιητικές δηλώσεις του προσφεύγοντος που έγιναν κατά την αστυνομική ανάκριση χωρίς πρόσβαση σε ένα δικηγόρο και χρησιμοποιήθηκαν για την καταδίκη του συνεπάγονται παράβαση του άρθρου 6 § 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 6 § 3 (γ) της ΕΣΔΑ. Ακριβώς παρόμοια υπόθεση εκδίκασε το ΕΔΔΑ, 17.11.2015, *Seyfettin Güneş v. Turkey*, αρ. προσφ. 22182/10, § 53επ., και το ΕΔΔΑ, 10.12.2015, *Tikhonov κατά Ουκρανίας*, αρ. προσφ. 17969/09, § 53επ. Βλ και ΕΔΔΑ, 24.5.2016, *Sîrghi c. Roumanie*, αρ. προσφ. 19181/09 : «40. Le droit d'un accusé à être effectivement défendu par un avocat figure parmi les attributs fondamentaux d'un procès équitable (*Krombach c. France*, no 29731/96, § 89, CEDH 2001-II). Pour qu'il demeure suffisamment «concret et effectif», le droit à un procès équitable consacré par l'article 6 § 1 implique en règle générale que l'accès à un avocat soit consenti dès le premier interrogatoire par la police, sauf à démontrer, à la lumière des circonstances particulières de l'espèce, qu'il existe des raisons impérieuses de restreindre ce droit. La Cour a précisé que même dans un tel cas, le refus de l'accès à un avocat ne devait pas indûment préjudicier aux droits découlant de l'article 6, et qu'il est en principe porté une atteinte irréversible aux droits de la défense **lorsque des déclarations incriminantes faites lors d'un interrogatoire de police subi sans assistance possible d'un avocat sont utilisées pour fonder une condamnation** (*Salduz*, précité, § 55). Elle a conclu à une violation de l'article 6 §§ 1 et 3 c) nonobstant le fait que le requérant avait par la suite bénéficié de l'assistance d'un avocat et d'une procédure contradictoire ... (*Salduz*, précité, §§ 56 et 61)».

⁵⁰⁷ Βλ. ΕΔΔΑ, 13.10.2009, *Dayanan c. Turquie*, αρ. προσφ. 7377/03, §§ 29 επ. Το ΕΔΔΑ, 27.11.2008, *Salduz v. Turkey*, αρ. προσφ. 36391/02, §§ 54επ., δέχθηκε, ότι η σημασία της ανάκρισης έγκειται κυρίως στο ότι οι αποδείξεις που συλλέγονται κατ' αυτήν προσδιορίζουν το πλαίσιο στο οποίο θα κριθεί το αποδιδόμενο στον κατηγορούμενο έγκλημα κατά τη δίκη στο ακροατήριο και στο ότι κατ' αυτό το στάδιο η θέση του κατηγορουμένου είναι αδύνατη και ευάλωτη, κάτι που εξισορροπείται με τη συμπάρασταση ενός δικηγόρου, του οποίου καθήκον μεταξύ άλλων είναι και η διασφάλιση του σεβασμού του δικαιώματος σιωπής και μη

Παρενθετικά, επιβάλλεται να επισημανθούν τα ακόλουθα : Αν και η διάταξη του άρθρου 340 ΚΠΔ είναι τοποθετημένη στο κεφάλαιο για την «έναρξη της διαδικασίας στο ακροατήριο» και **από τη γραμματική διατύπωση της όλης διάταξης** συνάγεται, ότι σχετίζεται με τη διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου που συνεδριάζει δημόσια, κατά την προσωπική μου άποψη η απαίτηση **για συμπαράσταση ή και εκπροσώπηση του απόντος κατηγορουμένου από δικηγόρο** ήδη κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης (βλ. και άρθρο 31 παρ. 2 ΚΠΔ) ή της αυτεπάγγελτης ή αστυνομικής ανάκρισης κατ' άρθρο 243 παρ. 2 ΚΠΔ (βλ. άρθρα 104, 105 ΚΠΔ) ή της προανάκρισης (βλ. άρθρα 96 παρ. 1, 104 ΚΠΔ) ή της κύριας ανάκρισης (βλ. άρθρα 96 παρ. 1, 100 ΚΠΔ) **αποτελεί έκφανση της αξίωσης του κατηγορουμένου για δίκαιη δίκη και για πρόσληψη δικηγόρου** (άρθρο 6 παρ. 1, 3 γ της ΕΣΔΑ) και σκοπό έχει να διασφαλίσει την επικοινωνία με δικηγόρο του κατηγορουμένου, ώστε αυτός να απολαύσει την αναγκαία σε στιγμές σύλληψης ψυχική συμπαράσταση, να δυνηθεί να προετοιμάσει μια αποτελεσματική υπεράσπιση, ενημερώνοντας τα οικεία πρόσωπα για μάρτυρες υπεράσπισης και άλλα ευνοϊκά αποδεικτικά μέσα, να αποφύγει τυχόν βασανιστήρια ή απλώς απάνθρωπη και εξευτελιστική ή ταπεινωτική μεταχείριση **και τελικά να διαφυλαχθεί το δικαίωμα σιωπής του**, το οποίο χωρίς την παρουσία δικηγόρου θα μπορούσε πολύ εύκολα να υπονομευθεί (βλ. ΕΔΔΑ, 11.12.2008, Panovits v. Cyprus, αρ. προσφ. 4268/04, §§ 66επ.).⁵⁰⁸

Η απόρρητη σφαίρα της υπεράσπισης. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτεί δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του. Ωστόσο, θα πρέπει να προστατεύεται η εμπιστευτική και απόρρητη επικοινωνία μεταξύ του κατηγορουμένου και του δικηγόρου του, έτσι ώστε δεν θα επιτρέπεται η παρακολούθηση και καταγραφή των απόρρητων συζητήσεων. Εξάλλου, δεν θα επιτρέπεται ένας δικηγόρος να εξαναγκασθεί σε συνεργασία με δημόσιες αρχές και σε διαβίβαση προς αυτές πληροφοριών, τις οποίες απέκτησε στα πλαίσια των συζητήσεων και νομικών διαβουλεύσεων που είχε με τον εντολέα του. Ειδικότερα, η μεταξύ του κατηγορουμένου και του συνηγόρου του επικοινωνία (προφορική, τηλεφωνική ή δι' ηλεκτρονικών επιστολών ή δι' εγγράφων) για την προετοιμασία της υπόθεσης θα πρέπει να καλύπτεται από μια **σφαίρα εμπιστευτικότητας (απόρρητη σφαίρα της υπεράσπισης)**, η οποία συνεπάγεται το **δικηγορικό απόρρητο** (βλ. άρθρα 212 ΚΠΔ και 371 ΠΚ). Αυτό βεβαίως θα σημαίνει απαγόρευση εξαναγκασμού του δικηγόρου σε μαρτυρική κατάθεση, απαγόρευση παρακολούθησης και καταγραφής συνομιλιών και απαγόρευση διενέργειας ερευνών και κατάσχεσης εγγράφων ή άλλων αντικειμένων στο δικηγορικό γραφείο ή στην κατοικία του δικηγόρου αλλά και απαγόρευση αξιοποίησης των αποκτηθέντων φορέων ήχου και κατασχεθέντων εγγράφων ή άλλων αντικειμένων

αυτοενοχοποίησης (ενόψει του ότι η ομολογία ενοχής στην ανάκριση μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην καταδικαστική απόφαση) : «54. In this respect, the Court underlines the importance of the investigation stage for the preparation of the criminal proceedings, as the evidence obtained during this stage determines the framework in which the offence charged will be considered at the trial ... At the same time, an accused often finds himself in a particularly vulnerable position at that stage of the proceedings, the effect of which is amplified by the fact that legislation on criminal procedure tends to become increasingly complex, notably with respect to the rules governing the gathering and use of evidence. **In most cases, this particular vulnerability can only be properly compensated for by the assistance of a lawyer whose task it is, among other things, to help to ensure respect of the right of an accused not to incriminate himself.** This right indeed presupposes that the prosecution in a criminal case seek to prove their case against the accused without resort to evidence obtained through methods of coercion or oppression in defiance of the will of the accused (see Jalloh v. Germany [GC], no. 54810/00, § 100, ECHR 2006-..., and Kolu v. Turkey, no. 35811/97, § 51, 2 August 2005). **Early access to a lawyer is part of the procedural safeguards to which the Court will have particular regard when examining whether a procedure has extinguished the very essence of the privilege against self-incrimination** (see, mutatis mutandis, Jalloh, cited above, § 101). ...».

⁵⁰⁸ Κατά την κρατούσα στη νομική θεωρία και στη νομολογία άποψη **εκπροσώπηση του απόντος κατηγορουμένου από δικηγόρο** δεν επιτρέπεται στην κύρια ανάκριση (βλ. Γ. Νούσκαλη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 434) ή και ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου (βλ. άρθρο 309 παρ. 2 ΚΠΔ, Αθ. Ζαχαριάδη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1297, που εκφράζει αντίθετη άποψη, επικαλούμενος το άρθρο 6 παρ. 3 γ της ΕΣΔΑ και το άρθρο 340 παρ. 2 ΚΠΔ).

για τη διαμόρφωση της αιτιολογίας της απόφασης, εκτός βεβαίως αν και ο ίδιος ο δικηγόρος είναι ύποπτος ή κατηγορείται για συμμετοχή σε αξιόποινη πράξη.⁵⁰⁹ Το δικαίωμα του κατηγορουμένου για πρόσληψη δικηγόρου της επιλογής του σημαίνει, μεταξύ άλλων, και την χωρίς παρακολούθηση επικοινωνία του κατηγορουμένου με τον συνήγορο υπεράσπισης πριν από και κατά την ποινική διαδικασία.⁵¹⁰ Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι η εκ του σύνεγγυς, δι' επιστολών, μέσω τηλεφώνου ή μέσω διαδικτύου επικοινωνία του κατηγορουμένου (ίσως και κρατουμένου) και του δικηγόρου του είναι η αναγκαία προϋπόθεση (*conditio sine qua non*) για τον σχεδιασμό μιας ενεργού και αποτελεσματικής υπεράσπισης, δεδομένου ότι ο συνήγορος υπεράσπισης μόνο τότε θα μπορεί να δράσει αποτελεσματικά, όταν θα έχει ενημερωθεί με λεπτομέρειες για τις πτυχές της υπόθεσης από τον κατηγορούμενο που τις γνωρίζει. Η επικοινωνία όμως αυτή πρέπει για να είναι επιτυχής να είναι **απόρρητη**, επειδή μόνο τότε θα μπορεί ο κατηγορούμενος να εκφρασθεί ελεύθερα. Για τον λόγο αυτόν και απαγορεύονται απόλυτα μια παρακολούθηση, ακρόαση ή και καταγραφή των λόγων που ανταλλάσσονται προφορικά ή γραπτά μεταξύ του κατηγορουμένου και του συνηγόρου του **στα πλαίσια σχέσης εμπιστευτικότητας**, καθώς και η κατάσχεση επιστολών ή άλλων εγγράφων που έχουν συλλεγεί στα πλαίσια της χάραξης μιας υπερασπιστικής γραμμής και βρίσκονται στο γραφείο, στην οικία ή σε άλλο χώρο του δικηγόρου.

Με την προσβολή του δικαιώματος της επικοινωνίας είναι δυνατό να προσβάλλεται και το δικαίωμα υπεράσπισης αλλά και το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου, οπότε ως συνέπεια έρχεται η **απαγόρευση αποδεικτικής αξιοποίησης των ευρημάτων**. Ειδικότερα, αναπόφευκτες συνέπειες της απόρρητης σφαίρας της υπεράσπισης είναι η απαγόρευση εξέτασης του συνηγόρου ως μάρτυρα κατηγορίας (άρθρο 212 ΚΠΔ), η απαγόρευση έρευνας στην οικία, στο γραφείο ή στο σώμα δικηγόρου και κατάσχεσης που αποσκοπεί στην αποκάλυψη του περιεχομένου της επικοινωνίας μεταξύ κατηγορουμένου και συνηγόρου του, η απαγόρευση παρακολούθησης και μαγνητοφώνησης των συνομιλιών που γίνονται στα πλαίσια επικοινωνίας του κατηγορουμένου και του συνηγόρου υπεράσπισης και η απαγόρευση αξιοποίησης των αποκτηθέντων φορέων ήχου, των κατασχεθέντων εγγράφων ή άλλων αντικειμένων για τη διαμόρφωση της αιτιολογίας της απόφασης,⁵¹¹ **εκτός βεβαίως αν και ο ίδιος ο δικηγόρος είναι**

⁵⁰⁹ Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη. Συγχρόνως μια συνεισφορά στη δογματική των αποδεικτικών απαγορεύσεων, 1996, σελ. 159επ.

⁵¹⁰ ECHR, *Rybacki v. Poland*, 13.1.2009, no. [52479/99](#), § 56 : «The right of the defendant to communicate with his advocate out of hearing of a third person is part of the basic requirements of a fair trial in a democratic society and follows from Article 6 § 3 (c). This right, which is not explicitly set out in the Convention, may be subject to certain restrictions (see *John Murray v. the United Kingdom*, judgment of 8 February 1996, *Reports* 1996-I, pp. 54-55, § 63). However, if a lawyer were unable to confer with his client and receive confidential instructions from him without such surveillance, his assistance would lose much of its effectiveness whereas the Convention is intended to guarantee rights that are practical and effective (see *S. v. Switzerland*, 28 November 1991, § 48, Series A no. 220; *Artico v. Italy*, judgment of 13 May 1980, Series A no. 37, § 33).). The importance to **the rights of the defence** of ensuring confidentiality in meetings between the accused and his lawyers has been affirmed in various international instruments, including European instruments (see *Brennan v. the United Kingdom*, cited above, o. [39846/98](#), §§ 38-40, ECHR 2001-X; *Öcalan v. Turkey* ([GC], no. [46221/99](#), ECHR 2005-IV, § 132-133). This privilege encourages open and honest communication between clients and lawyers as an important safeguard of one's **right to defence** (see, *Oferta Plus SRL v. Moldova*, no. [14385/04](#), § 145, 19 December 2006)».

⁵¹¹ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη (συγχρόνως μια συνεισφορά στη δογματική των αποδεικτικών απαγορεύσεων), 1996, σελ. 159επ., 165, με περαιτέρω παραπομπές, όπου επισημαίνονται σχετικά με την **«απόρρητη σφαίρα της υπεράσπισης»** τα εξής : «Μετά από τα παραπάνω δικαιούται κανείς να συλλογίζεται ως εξής: Αν ο κατηγορούμενος είναι εκτεθειμένος στον δικονομικό εξαναγκασμό να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας με τον συνήγορό του και να φανερώσει έτσι σ' αυτόν, χάριν μιας ενεργού και αποτελεσματικής υπεράσπισης, μυστικά, τα οποία δεν επιθυμεί να καταστήσει προσίτα στα όργανα της ποινικής διαδικασίας, τότε, ουσιαστικά, προσλαμβάνουν οι δηλώσεις που κάνει κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας με το συνήγορό του τον χαρακτήρα επιβαρυντικών για τον ίδιο -στα πλαίσια ποινικής διαδικασίας γινόμενων- καταθέσεων, οι οποίες όμως δεν επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη και να αξιοποιηθούν, γιατί τούτο θα συνιστούσε φαλκίδευση του δικαιώματος σιωπής. Η επιχειρηματολογία αυτή οδηγεί στην απαγόρευση αξιοποίησης σε βάρος του κατηγορουμένου της μαγνητοταινίας, στην οποία έχει αποτυπωθεί συνομιλία μεταξύ αυτού και του συνηγόρου του υπεράσπισης».

ύποπτος ή κατηγορείται για συμμετοχή σε αξιόποινη πράξη, εκτός δηλαδή εάν και αυτός είναι ο ίδιος συμμετέχων υπό οποιαδήποτε μορφή στο έγκλημα ή διέπραξε υπόθαλψη εγκληματία (άρθρο 231 ΠΚ) ή αποδοχή προϊόντων εγκλήματος (άρθρο 394 ΠΚ), εξαφανίζοντας ή αποκρύπτοντας πειστήρια του εγκλήματος (κλεμμένα αντικείμενα, πλαστά έγγραφα, φονικό όπλο, ναρκωτικά κ.λπ.).⁵¹² Παρεμπιπτόντως, ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι ο συνήγορος υπεράσπισης έχει υποχρέωση εχεμύθειας (αλλιώς ευθύνεται για παραβίαση επαγγελματικής εχεμύθειας κατ' άρθρο 371 ΠΚ), υποχρέωση υπεράσπισης, δηλαδή υποχρέωση για προβολή όλων των μέσων και των ισχυρισμών υπεράσπισης (αλλιώς ευθύνεται για απιστία δικηγόρου κατ' άρθρο 233 ΠΚ), και υποχρέωση για παρουσίαση της αλήθειας χωρίς διαστρέβλωση των γεγονότων, των αποδεικτικών μέσων και των ισχυρισμών (αλλιώς ευθύνεται για υπόθαλψη εγκληματία κατ' άρθρο 231 ΠΚ).

Το ΕΔΔΑ δέχθηκε σχετικά με την παρακολούθηση τηλεφωνικών συνομιλιών μεταξύ του κατηγορουμένου και του δικηγόρου του, ότι αυτή προσέβαλε το δικαίωμα του προσφεύγοντος να δώσει εμπιστευτικές οδηγίες στον δικηγόρο του κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας και να ασκήσει έτσι με αποτελεσματικό τρόπο τα δικαιώματα της υπεράσπισης, **δεδομένου του ότι αυτοί γνώριζαν την παρακολούθηση και είχαν αναστολές ως προς το να εκφράζονται ελεύθερα**: «33. ... De l'avis de la Cour, la possibilité, pour un accusé, de donner des instructions confidentielles à son défenseur au moment où son cas est discuté et les preuves sont produites devant la juridiction du fond est un élément essentiel d'un procès équitable. ... Il est également nécessaire de tenir compte du fait que le requérant et son conseil semblent avoir eu connaissance de l'écoute litigieuse, qui a eu lieu le 15 avril 1999 ... 35. Il n'en demeure pas moins que la Cour ne saurait souscrire à la thèse du Gouvernement, selon laquelle il serait peu crédible que, craignant d'être entendu, le requérant ait renoncé à donner des instructions détaillées à son avocat. En conséquence, la Cour juge que l'écoute de la conversation téléphonique du requérant avec son conseil du 15 avril 1999 a porté atteinte au droit de l'intéressé d'exercer de manière effective les droits de la défense. Partant, il y a eu violation de l'article 6 § 3 c) de la Convention, combiné avec l'article 6 § 1».⁵¹³

Το ΕΔΔΑ επίσης δέχθηκε σχετικά με τις επαφές κατηγορουμένου και δικηγόρου του, που γίνονταν υπό την εποπτεία αξιωματικών της αστυνομίας που ήταν παρόντες στις συναντήσεις, και σχετικά με τον μη αμφισβητηθέντα ισχυρισμό του προσφεύγοντος ότι όταν άρχιζαν με τον συνήγορό του να συζητούν για την υπόθεση ένας αξιωματικός τους διέκοπτε και τους προειδοποιούσε ότι εάν συνέχιζαν η επίσκεψη θα τελείωνε, ότι προσβλήθηκε η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης (άρθρο 6 παρ. 1, 3γ της ΕΣΔΑ): « 60. The Court further notes that as a result of the order of 17 May 1996 the applicant's contacts with his lawyer were, from that date until 7 November 1996, supervised by police officers present at their meetings. Not only were they present in the same room, but they also listened to the conversations between the applicant and the lawyer. The Court notes the applicant's contention that during the supervised visits of his lawyer, whenever they started to talk about the case a police officer interrupted their conversation and warned them that if they continued the visit would have to be stopped (see paragraph 50 above). The Government have not countered this contention. Hence it cannot be said that the applicant's contacts with his lawyer were, in such a setting, capable of assisting him in the effective exercise of his defence rights. ... The fact that the authorities were actively preparing the bill of indictment against the applicant taken together with the considerable length of that period cannot but strengthen the conclusion that the absence of unhindered contacts with his lawyer throughout that period negatively affected the effective exercise of his defence rights. 62. Having regard to the circumstances of the case seen

⁵¹² Βλ. και Werner Beulke, Strafprozessrecht, 2016, σελ. 105επ.

⁵¹³ Βλ. ΕΔΔΑ, 27.11.2007, Zagaria c. Italie, αρ. προσφ. 58295/00, §§ 33επ.

as a whole, the Court is therefore of the view that there has been a violation of Article 6 § 3 (c) taken in conjunction with Article 6 § 1 of the Convention».⁵¹⁴

Το ΕΔΔΑ θεώρησε ανεπίτρεπτη την έρευνα και την κατάσχεση στο γραφείο δικηγόρου με σκοπό την ανεύρεση ενοχοποιητικών στοιχείων σε βάρος του πελάτη του, εφόσον δεν υφίστανται σοβαρές ενδείξεις για συμμετοχή του δικηγόρου σε αξιόποινη πράξη, και έμμεσα δέχθηκε, ότι προσβλήθηκαν το συναφές επαγγελματικό (δικηγορικό) απόρρητο και η αξίωση για δικαιοκρατική δίκη, λέγοντας τα εξής : «42. Partant, si le droit interne peut prévoir la possibilité de perquisitions ou de visites domiciliaires dans le cabinet d'un avocat, celles-ci doivent impérativement être assorties de garanties particulières. De même, la Convention n'interdit pas d'imposer aux avocats un certain nombre **d'obligations** susceptibles de concerner les relations avec leurs clients. Il en va ainsi notamment en cas de constat de l'existence **d'indices plausibles de participation d'un avocat à une infraction** (paragraphe 15 ci-dessus), ou encore dans le cadre de la lutte contre certaines pratiques (paragraphe 17-18 ci-dessus). ... 43. En l'espèce, la Cour note que la visite domiciliaire s'est accompagnée d'une garantie spéciale de procédure, puisqu'elle fut exécutée en présence du bâtonnier de l'Ordre des avocats dont relevaient les requérants. En outre, la présence du bâtonnier et les observations concernant la sauvegarde du secret professionnel que celui-ci estima devoir faire à propos des documents à saisir furent mentionnées dans le procès-verbal des opérations. 44. En revanche, outre l'absence du juge qui avait autorisé la visite domiciliaire, la présence du bâtonnier et les contestations expresses de celui-ci n'ont pas été de nature à empêcher la consultation effective

de tous les documents du cabinet, ainsi que leur saisie. **S'agissant notamment de la saisie de notes manuscrites du premier requérant, la Cour relève qu'il n'est pas contesté qu'il s'agissait de documents personnels de l'avocat, soumis au secret professionnel, comme le soutenait le bâtonnier.** 45. Par ailleurs, la Cour relève que l'autorisation de la visite domiciliaire était rédigée en termes larges, la décision se contentant d'ordonner de procéder aux visites et aux saisies nécessitées par la recherche de la preuve des agissements dans certains lieux où des documents et supports d'information relatifs à la fraude présumée étaient susceptibles de se trouver, et ce en particulier au domicile professionnel des requérants. Dès lors, les fonctionnaires et officiers de police judiciaire se voyaient reconnaître des pouvoirs étendus. 46. Ensuite, et surtout, la Cour constate que la visite domiciliaire litigieuse avait pour but la découverte chez les requérants, en leur seule qualité d'avocats de la société soupçonnée de fraude, de documents susceptibles d'établir la fraude présumée de celle-ci et de les utiliser à charge contre elle. **A aucun moment les requérants n'ont été accusés ou soupçonnés d'avoir commis une infraction ou participé à une fraude commise par leur cliente.** 47. La Cour note donc qu'en l'espèce, dans le cadre d'un contrôle fiscal d'une société cliente des requérants, l'administration visait ces derniers pour la seule raison qu'elle avait des difficultés, d'une part, à effectuer ledit contrôle fiscal et, d'autre part, à trouver des « documents comptables, juridiques et sociaux » de nature à confirmer les soupçons de fraude qui pesaient sur la société cliente. 48. Compte tenu de ce qui précède, la Cour juge que **la visite domiciliaire et les saisies effectuées** au domicile des requérants étaient, dans les circonstances

⁵¹⁴ Βλ. ΕΔΔΑ, 13.1.2009, Rybacki v. Poland, αρ. προσφ. 52479/99, §§ 57επ.

de l'espèce, disproportionnées par rapport au but visé. 49. Partant, il y a eu violation de l'article 8 de la Convention.⁵¹⁵

Το ΕΔΔΑ, εξάλλου, δέχθηκε σχετικά με την ανταλλαγή εγγράφων και επιστολών μεταξύ του κατηγορουμένου και του δικηγόρου του, ότι η προηγούμενη ανάγνωσή τους από τη διοικητική αρχή κράτησης προσέβαλε το δικαίωμα του προσφεύγοντος να ασκήσει τα δικαιώματα της υπεράσπισης και ιδιαίτερα το δικαίωμα ανεμπόδιστης και απόρρητης επικοινωνίας κατηγορουμένου και συνηγόρου του, καθώς και το δικαίωμα για δικαιοκρατική δίκη⁵¹⁶ : «209. The Court reiterates that an accused's right to communicate with his legal representative under conditions which favour full and uninhibited discussion is part of the basic requirements of a fair trial in a democratic society and follows from Article 6 § 3 (c) of the Convention. If a lawyer were unable to confer with his client and receive confidential instructions from him without surveillance,

his assistance would lose much of its usefulness, whereas the Convention is intended to "guarantee not rights that are theoretical or illusory but rights that are practical and effective" (see *Artico v. Italy*, judgment of 13 May 1980, Series A no. 37, § 33). The importance to the rights of the defence of ensuring confidentiality in the relations between the accused and his lawyers has been affirmed in various international instruments and the Court's case-law (see *Öcalan v. Turkey* [GC], no. 46221/99, § 133, ECHR 2005-IV; *Brennan v. the United Kingdom*, no. 39846/98, §§ 38-40, ECHR 2001-X, and *Campbell v. the United Kingdom*, judgment of 25 March 1992, Series A no. 233, § 47). ... The Court reiterates in this connection that correspondence with lawyers, whatever its purpose, is always privileged and that the reading of a prisoner's mail to and from a lawyer is only permissible in exceptional circumstances, when the authorities have reasonable cause to believe that the privilege is being abused, in that the contents of the letter endanger prison security or the safety of others or are otherwise of a criminal nature (see *Campbell*, cited above, § 48). ... 223. The Court therefore holds that the applicant was not afforded adequate facilities for the preparation of his defence, which undermined the requirements of a fair trial and equality of arms. 24. In sum, the Court finds that the applicant's trial was unfair for the following reasons: the prosecuting authority had unrestricted discretion in the matter of visits by counsel and exchanges of documents, access by the applicant and his defence team to the case file and their own notes was severely limited, and, lastly, the applicant did not enjoy adequate conditions for the preparation of his defence. The overall effect of these difficulties, taken as a whole, so restricted the rights of the defence that the principle

⁵¹⁵Βλ. ΕΔΔΑ, 24.7.2008, *André et autre c. France*, αριθμ. προσφ. 18603/03, §§ 42επ. Πρβλ. Λ. Μαργαρίτη/Χ. Σατλάνη/Ι. Φαρσεδάκη, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία, Ποιν Δικ 2016, σελ. 1-7.

⁵¹⁶ Βλ. και ΕΔΔΑ, 1.3.2016, *Gorbunov and Gorbachev v. Russia*, αρ. προσφ. [43183/06](#) και [27412/07](#), §§ 25 επ., [που δέχθηκε παραβίαση της αξίωσης για μια δικαιοκρατική δίκη, επειδή δεν διασφαλίσθηκε στους προσφεύγοντες μια ενεργός και αποτελεσματική \(εκ του σύνεγγυς στη δικαστική αίθουσα\) επικοινωνία και υπεράσπιση εκ μέρους των διορισμένων σ' αυτούς δωρεάν δικηγόρων για την κατ' έφεση δίκη](#) : «97. An accused's right to communicate with his lawyer without the risk of being overheard by a third party is one of the basic requirements of a fair trial in a democratic society and follows from Article 6 § 3 (c) of the Convention (see *Castravet v. Moldova*, no. [23393/05](#), § 49, 13 March 2007). If a lawyer were unable to confer with his client and receive **confidential instructions** from him **without such surveillance**, his assistance would lose much of its usefulness, whereas the Convention is intended to guarantee rights that are practical and effective (see *inter alia* the *Artico* judgment, cited above, § 33). 98. As regards the use of a video link, the Court reiterates that this form of participation in proceedings is not, as such, incompatible with the notion of a fair and public hearing, but it must be ensured that the applicant is able to follow the proceedings and to be heard without technical impediments, and that effective and confidential communication with a lawyer is provided for (see *Marcello Viola*, cited above)». [Για το ζήτημα της ενεργού και αποτελεσματικής υπεράσπισης βλ. και](#) Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 203 επ., Χρ. Σατλάνη, Ποινικοδικονομικά Varia, ΠοινΔικ 2015, σελ. 860επ., με περαιτέρω αναφορές σε αποφάσεις του ΕΔΔΑ.

of a fair trial, as set out in Article 6, was contravened. 225. There has therefore been a violation of Article 6 § 1 of the Convention, taken in conjunction with Article 6 § 3 (b) and (c)».⁵¹⁷

γ. Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ζητήσει να του διορίσει το δικαστήριο (ή η ανακριτική αρχή) δωρεάν συνήγορο υπεράσπισης υφίσταται υπό δύο βασικές προϋποθέσεις : α) **δεν έχει επαρκή μέσα για να πληρώσει δικηγόρο ως νομικό συμπαραστάτη, β) τον διορισμό δικηγόρου επιτάσσει το συμφέρον της δικαιοσύνης** (“when the interests of justice so require”). Η οικονομική απορία του κατηγορουμένου δεν εγείρει ερμηνευτικά προβλήματα και είναι σχετικά εύκολο να διαγνωσθεί και να αποδειχθεί η συνδρομή της από το δικαστήριο. Εκείνο που χρειάζεται ερμηνεία και συγκεκριμενοποίηση είναι η ασαφής έννοια “when the interests of justice so require” («όταν έτσι επιτάσσει το συμφέρον της δικαιοσύνης»⁵¹⁸). Το ΕΔΔΑ εφαρμόζει για την ερμηνεία αυτής της έκφρασης ορισμένα κριτήρια, τα οποία ανάγονται όλα στην ίδια βασική σκέψη, χωρίς να χρειάζεται να συντρέχουν σωρευτικά.⁵¹⁹ Αποφασιστικής σημασίας είναι πάντοτε **το να έχει ο κατηγορούμενος μια ρεαλιστική δυνατότητα, να προβάλει αποτελεσματική υπεράσπιση.**⁵²⁰ Δωρεάν διορισμός συνηγόρου υπεράσπισης επιβάλλεται κατά

⁵¹⁷ Βλ. ΕΔΔΑ, 9.10.2008, *Moiseyev v. Russia*, αρ. προσφ. 62936/00, §§ 208επ.

⁵¹⁸ Ο όρος αυτός ερμηνεύθηκε και αποδόθηκε στο παρελθόν με **το συμφέρον της ουσιαστικής ποινικής δικαιοσύνης**, η οποία απαιτεί την τιμωρία των ενόχων με τη δίκαιη και προσήκουσα ποινή αλλά και την όσο το δυνατόν συντομότερα απεμπλοκή των αθώων από τα δίχτυα της ποινικής δικαιοσύνης. Διορισμός συνηγόρου στον άπορο κατηγορούμενο επιβάλλεται, όταν υφίσταται ο κίνδυνος έκδοσης μιας άδικης απόφασης και προσβολής έτσι της ουσιαστικής ποινικής δικαιοσύνης, η οποία δεν επιτρέπει την καταδίκη αθώων ή την επιβολή στον ένοχο ποινής βαρύτερης από εκείνη που του αξίζει. Ο παραπάνω κίνδυνος υφίσταται, όταν διαπιστώνεται **πολυπλοκότητα της υπόθεσης και δυσκολία κατά τη διάγνωση των πραγματικών και νομικών ζητημάτων, προσωπική ανικανότητα του κατηγορουμένου για αυτοπρόσωπη υπεράσπιση ή και βαρύτητα της αξιόποινης πράξης που αποδίδεται στον κατηγορούμενο**, συναγόμενη με βάση την προβλεπόμενη από τον νόμο ποινή : βλ. Christos Satlanis, *Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens)*, Tübingen, 1988, σελ. 176επ., όπου και **περαιτέρω ανάλυση των ως άνω αόριστων νομικών εννοιών**. Βλ. περαιτέρω και Werner Beulke, *Strafprozessrecht*, 2016, σελ. 114επ.

⁵¹⁹ Το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί κυρίως τα κριτήρια της σοβαρότητας-βαρύτητας της καταμαρτυρούμενης σε κάποιο πρόσωπο αξιόποινης πράξης, όπως αυτή προσδιορίζεται από την αυστηρότητα της προβλεπόμενης και απειλούμενης κύρωσης, **και της πολυπλοκότητας της συγκεκριμένης υπόθεσης**, θεωρώντας μάλιστα ότι, όταν απειλείται από τον νόμο για την αξιόποινη πράξη **οποιαδήποτε ποινή στερητική της ελευθερίας**, το συμφέρον της δικαιοσύνης επιτάσσει βασικά τον διορισμό συνηγόρου (βλ. ΕΔΔΑ, 10.8.2006, *Padalov c. Bulgarie*, αρ. προσφ. 54784/00, § 43 : “Quant à la deuxième de ces conditions, pour trancher cette question la Cour doit prendre en considération la sévérité de la sanction dont le requérant risquait de se voir frapper et la complexité de l’affaire. Il convient de rappeler sur ce point que lorsqu’une privation de liberté se trouve en jeu, les intérêts de la justice commandent en principe d’accorder l’assistance d’un avocat (voir *Quaranta c. Suisse*, arrêt du 24 mai 1991, série A n° 205, p.17, §§ 32 à 34 et *Benham c. Royaume-Uni*, arrêt du 10 juin 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-III, p. 769, §§ 60 et 61)”). Αξίζει να επισημανθεί, ότι το ΕΔΔΑ σχετικά με το δικαίωμα **για την άσκηση έφεσης** σύμφωνα με το άρθρο 2 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στην ΕΣΔΑ, το οποίο παρέχει σε κάθε καταδικασθέντα για αξιόποινη πράξη το δικαίωμα της επανεξέτασης από ανώτερο δικαστήριο της απόφασης που τον κήρυξε ένοχο και του επέβαλε ποινή, ενώ εξαιρέσεις προβλέπει μόνον όταν ο καταδικασθείς κρίθηκε σε πρώτο βαθμό από το ανώτερο δικαστήριο ή όταν καταδικάστηκε μετά από άσκηση ένδικου μέσου εναντίον της απαλλαγής του ή όταν πρόκειται **για αξιόποινες πράξεις μικρής σημασίας**, έκρινε ότι δεν θεωρείται αξιόποινη πράξη μικρής σημασίας εκείνη που τιμωρείται από τον νόμο με ποινή φυλάκισης, έστω και αν πρόκειται για κράτηση μέχρι 15 ημερών : βλ. ΕΔΔΑ, 31.7.2007, *Zaicevs v. Latvia*, αρ. προσφ. 65022/01, §§ 55 επ. : «55. The Government contended that the offence of which the applicant was convicted was an “offence of a minor character” within the meaning of Article 2 § 2. In that connection the Court has considered the terms of the Explanatory Report to Protocol No. 7, which states expressly that when deciding whether an offence is of a minor character, an important criterion is the question of whether the offence is punishable by imprisonment or not (see paragraph 24 above). In the instant case, Article 201-39 of the Regulatory Offences Code stipulated that the offence in question was punishable by a term of detention of up to fifteen days. Having regard to the aim of Article 2 and the nature of the guarantees for which it provides, **the Court is satisfied that an offence for which the law prescribes a custodial sentence as the main punishment cannot be described as “minor”** within the meaning of the second paragraph of that Article. As to the classification of the offence in national law, the Court has already pointed out that this has only a relative value. ... 57. Accordingly, there has been a violation of Article 2 of Protocol No. 7».

⁵²⁰ ECHR, R.D./PL, 18.12.2001, § 49 (“There is, however, a primary, indispensable requirement of the “interests of justice” that must be satisfied in each case. That is the requirement of a fair procedure before courts, which, among other things, imposes on the State

το ΕΔΔΑ, όταν προβλέπεται βαριά ποινή για το συγκεκριμένο έγκλημα από τον νόμο και ειδικότερα όταν το ανώτατο όριο αυτής είναι υψηλό.⁵²¹ Διορισμός επίσης συνηγόρου υπεράσπισης επιβάλλεται κατά το ΕΔΔΑ, όταν διαπιστώνεται δυσκολία στον χειρισμό και στην επεξεργασία της πραγματικής ή νομικής κατάστασης της υπόθεσης, που σηματοδοτείται κυρίως από την έκταση και τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, ή όταν η προσωπική κατάσταση του κατηγορουμένου (π.χ. νεαρή ηλικία, αναπηρία, έλλειψη στοιχειωδών γνώσεων κ.λπ.) δεν επιτρέπει την αυτοπρόσωπη υπεράσπιση. Αν αναμένεται να επιβληθεί μια ποινή στερητική της ελευθερίας (έστω και αν πρόκειται να ανασταλεί η εκτέλεσή της), το συμφέρον της δικαιοσύνης επιτάσσει σε κάθε περίπτωση τον διορισμό συνηγόρου υπεράσπισης.⁵²² Τα ως άνω κριτήρια λαμβάνονται υπόψη και στη διαδικασία των ένδικων μέσων.⁵²³ Το δικαίωμα του άπορου κατηγορούμενου να ζητήσει διορισμό συνηγόρου υπεράσπισης επιδέχεται ωστόσο περιορισμούς. Έτσι, και μεν οφείλουν τα δικαστήρια κατά την επιλογή ενός διορισμένου συνηγόρου να λάβουν υπόψη τις επιθυμίες του κατηγορουμένου, αλλά μπορούν και να τις παραβλέψουν, εάν υπάρχουν σπουδαίοι λόγοι προς τούτο.⁵²⁴

Πάντως, οφείλουν οι δικαστικές και ανακριτικές αρχές να ενημερώνουν τον κατηγορούμενο ήδη πριν από την πρώτη εξέτασή του, εφόσον η κατηγορία είναι βαριά και αυτός χρειάζεται προστασία, σχετικά με το δικαίωμά του να ζητήσει ως άπορος διορισμό συνηγόρου ή να ζητήσει τη βοήθεια συνηγόρου της επιλογής του που θα πληρώσει ο ίδιος.⁵²⁵ Επίσης, οφείλουν οι δικαστικές αρχές που διόρισαν συνηγόρο υπεράσπισης στον άπορο κατηγορούμενο να παρακολουθούν την προσήκουσα ή μη εκπλήρωση των καθηκόντων υπεράσπισης (**θετικές υποχρεώσεις, υποχρέωση για δικονομική μέριμνα**). Ο διορισμός του συνηγόρου υπεράσπισης και η άσκηση από αυτόν των υπερασπιστικών καθηκόντων του δεν σημαίνουν αναγκάως, ότι εξασφαλίσθηκε η απαιτούμενη από το άρθρο 6 παρ. 3 της ΕΣΔΑ **ενεργός και αποτελεσματική υπεράσπιση**. Για τον λόγο αυτόν οι δικαστικές αρχές που διόρισαν τον συνηγόρο υπεράσπισης οφείλουν να

authorities an obligation to offer an accused **a realistic chance to defend himself throughout the entire trial**. In the context of cassation proceedings, that means that the authorities must give an accused the **opportunity of putting his case in the cassation court in a concrete and effective way**".

⁵²¹ ECHR, Quaranta/Switzerland, 24.5.1991, § 33 ("In the first place, consideration should be given to the seriousness of the offence of which Mr Quaranta was accused and the severity of the sentence which he risked. He was accused of use of and traffic in narcotics and was liable to "imprisonment or a fine". [...] By sentencing the applicant to six months' imprisonment, the court did not reach this limit [...]. The Court notes however that this was no more than an estimation; the imposition of a more severe sentence was not a legal impossibility. ... The maximum sentence was three years' imprisonment. In the present case, free legal assistance should have been afforded by reason of the mere fact that so much was at stake. ").

⁵²² ECHR, Padalov/BUL, 10.8.2006, § 43; Raykov/BUL, 22.10.2009, § 59; Quaranta/ Switzerland, 24.5.1991.

⁵²³ ECHR, Shulepov/R, 26.6.2008; Shilbergs/R, 17.12.2009, § 122 ("the legal issues in his criminal case were of particular complexity, involving determination of the constituent elements of a number of aggravated criminal offences, assessment of the degree of liability of several co-defendants, including their level of personal culpability, establishment of a variety of mitigating and aggravating circumstances and examination of the negative of the defences raised. "); Talat Tunc/TRK, 27.3.2007; Grigoryevskikh/R, 9.4.2009, § 91; Sinichkin/R, 8.4.2010, § 34.

⁵²⁴ ECHR, Mayzit/R, 20.1.2005, § 66 : "Notwithstanding the importance of a relationship of confidence between lawyer and client, the right to choose one's own counsel cannot be considered to be absolute. It is necessarily subject to certain limitations where free legal aid is concerned and also where it is for the courts to decide whether the interests of justice require that the accused be defended by counsel appointed by them. When appointing defence counsel the national courts must certainly have regard to the defendant's wishes. However, they can override those wishes when there are relevant and sufficient grounds for holding that this is necessary in the interests of justice"; Popov/R, 13.7.2006, § 171; Pavlenko/R, 1.4.2010, § 98.

⁵²⁵ ECHR Panovits/ZYP, 11.12.2008 (εναντίον του ανήλικου κατηγορουμένου η αστυνομία της Κύπρου ενήργησε ανάκριση και μάλιστα εξετάσθηκε μόνος του, χωρίς την παρουσία του πατέρα του και χωρίς να ενημερωθεί για το δικαίωμά του να ζητήσει δικηγόρο πριν από κάθε εξέτασή του, με αποτέλεσμα να ομολογήσει ανθρωποκτονία με πρόθεση και ληστεία μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας); Adamkiewicz/PL, 2.3.2010, § 88: "La Cour observe en effet qu'en l'espèce, il n'apparaît pas que les autorités aient elles-mêmes, avant de l'interroger, informé d'une manière quelconque le requérant de son droit de garder le silence et de consulter un avocat avant toute déclaration".

επεμβαίνουν,⁵²⁶ όταν ενημερωθούν για ένα σοβαρό υπερασπιστικό έλλειμμα ή όταν αυτό είναι πρόδηλο, ιδιαίτερα όταν ο κατηγορούμενος έχασε οριστικά διαδικαστικά δικαιώματα ή ένα ένδικο μέσο ένεκα μη συμμόρφωσης του συνηγόρου με μια διάταξη που επιτάσσει την τήρηση ορισμένου τύπου ή όταν για το δικαστήριο είναι ολοφάνερο ότι ο συνήγορος μένει αδρανής και δεν προβαίνει σε διαδικαστική δράση. Τούτο έκανε δεκτό το ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Süzer κατά Τουρκίας* (23.4.2013, αριθμ. προσφ. 13885/05, §§ 73 επ.), όπου η αυτεπαγγέλτως διορισθείσα δικηγόρος δεν αντιτάχθηκε καθόλου στις ομολογίες ενοχής για κλοπές του ανήλικου κατηγορουμένου ενώπιον της αστυνομίας και έτσι δεν μερίμνησε να διαφυλάξει το δικαίωμα σιωπής.⁵²⁷ Τέλος, η προφανής ανικανότητα του διορισθέντος συνηγόρου υπεράσπισης να ασκήσει τα υπερασπιστικά του καθήκοντα επιβάλλει στο δικαστήριο την επέμβασή του προς αντικατάσταση και εξασφάλιση μιας αποτελεσματικής υπεράσπισης και δικαιοκρατικής ή δίκαιης δίκης.⁵²⁸ Το ότι ο συνήγορος υπεράσπισης, ιδιαίτερα αυτός που διορίζεται από τις αστυνομικές ή δικαστικές αρχές στον άπορο κατηγορούμενο (αλλά και ο συνήγορος που προσλήφθηκε ιδιωτικά και πληρώθηκε από τον κατηγορούμενο), **θα πρέπει να εκπληρώνει ενεργά και αποτελεσματικά τα καθήκοντα υπεράσπισης**⁵²⁹ είχε την ευκαιρία το ΕΔΔΑ να τονίσει σε μια ακόμα απόφαση. Είπε δηλαδή, ότι οι ανακριτικές ή δικαστικές αρχές υποχρεούνται να παρεμβαίνουν (προφανώς με σκοπό την αντικατάσταση), όταν αντιλαμβάνονται μια προφανή αποτυχία του διορισθέντος δικηγόρου να παράσχει αποτελεσματική εκπροσώπηση:⁵³⁰ «88. In order to exercise his right of defence, the accused should normally be allowed **to effectively benefit from the assistance of a lawyer** from the initial stages of the proceedings (see *Salduz v. Turkey* [GC], no. 36391/02, § 52, 27 November 2008). The right of everyone charged with a criminal offence **to be effectively defended by a lawyer** is one of the fundamental features of a fair trial (see *Krombach v. France*, cited above, § 89). ... 90. The Court further reiterates its established case-law according to which the State cannot normally be held responsible for the actions or decisions of an accused person's lawyer (see *Stanford v. the United Kingdom*, 23 February 1994, § 28, Series A no. 282-A) because the conduct of the defence is essentially a matter between the

⁵²⁶ Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατικών αρχών για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΕΔΔΑ, Νομικό Βήμα 2010, σελ. 1634-1666.

⁵²⁷ECHR, *Sannino/I*, 27.4.2006, §§ 48, ("... the Convention is designed to "guarantee not rights that are theoretical or illusory but rights that are practical and effective" and that assigning a counsel does not in itself ensure the effectiveness of the assistance he may afford an accused. ... The competent national authorities are required under Article 6 § 3 (c) to intervene only if a failure by legal-aid counsel to provide effective representation is manifest or sufficiently brought to their attention in some other way"); *Bogumil/P*, 7.10.2008, § 46; *Arcinski/PL*, 15.9.2009, § 32; *Kuralic/KRO*, 15.10.2009, § 47; *Caka/ALB*, 8.12.2009, § 85; *Pavlenko/R*, 1.4.2010, § 99; *Katritsch/F*, 4.11.2010, § 29; *Sakhnovskiy/R*, 2.11.2010, § 95; *Orlov/R*, 21.6.2011, § 108 ("Assigning counsel does not in itself ensure the effectiveness of the assistance counsel may provide to his client. Nevertheless, a State cannot be held responsible for every shortcoming on the part of a lawyer appointed for legal-aid purposes. It follows from the independence of the legal profession from the State that the conduct of the defence is essentially a matter between a defendant and his counsel, whether appointed under a legal-aid scheme or private financed. The competent national authorities are required under Article 6 § 3 (c) to intervene only if a failure by legal-aid counsel to provide effective legal assistance is manifest or sufficiently brought to their attention in another way. "; *Balliu/ALB*, 16.6.2005, § 33.

⁵²⁸ECHR, *Staroszczyk/PL*, 22.3.2007, § 122. Στην υπόθεση *Vamvakas c. Grèce* το ΕΔΔΑ (9.4.2015, αριθμ. προσφ. 2870/11, §§ 25επ.) δέχθηκε, ότι ο κατηγορούμενος και προσφεύγων δεν έτυχε του ευεργετήματος μιας αποτελεσματικής δικαστικής συμπαράστασης στα πλαίσια της άσκησης αίτησης αναίρεσης, επειδή ο διορισθείς αυτεπαγγέλτως από τον Άρειο Πάγο, δικηγόρος δεν εμφανίσθηκε στην ακροαματική διαδικασία, κάτι που είχε ως συνέπεια να απορριφθεί η αίτηση αναίρεσης, και ότι ο Άρειος Πάγος είχε τη θετική υποχρέωση είτε να αντικαταστήσει τον συνήγορο και να διορίσει άλλον για να υποβάλει κανονική αίτηση αναίρεσης είτε να αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης για να προσέλθει ο διορισθείς και μη εμφανισθείς συνήγορος. Προγενέστερα, στην υπόθεση *Andrejev κατά Εσθονίας* το ΕΔΔΑ (22.11.2011, αριθμ. προσφ. [48132/07](#), §§ 56επ.) δέχθηκε, ότι, αν ο διορισμένος από το δικαστήριο δικηγόρος παρέλειψε να ασκήσει προσηκόντως και εμπροθέσμως ένδικο μέσο, υποχρεούται το εθνικό δικαστήριο να εξαλείψει το απαράδεκτο του ένδικου μέσου με κάθε τρόπο, αν δεν προβλέπεται ο νόμος δυνατότητα επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση.

⁵²⁹ Βλ. για το γερμανικό δίκαιο Christos Satlanis, *Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren ...*, 1988, σελ. 78επ., Werner Beulke, *Strafprozessrecht*, 2016, σελ. 117επ.

⁵³⁰ Βλ. ΕΔΔΑ, 28.11.2013, *Dvorski v. Croatia*, αριθμ. προσφ. 25703/11.

defendant and his counsel, whether appointed under a legal aid scheme or privately financed (see *Czekalla v. Portugal*, no. 38830/97, § 60, ECHR 2002-VIII; see also *Bogumil v. Portugal*, no. 35228/03, § 46, 7 October 2008). **Nevertheless, in the case of a manifest failure by counsel appointed under the legal aid scheme, or in certain circumstances a privately paid lawyer, to provide effective representation, Article 6 § 3 (c) of the Convention requires the national authorities to intervene** (see *Güveç v. Turkey*, no. 70337/01, §§ 130-131, ECHR 2009)). Ωστόσο, στη συγκεκριμένη υπόθεση το ΕΔΔΑ, αν και διέγνωσε μη απόλαυση εκ μέρους του κατηγορουμένου της συμπαράστασης του δικηγόρου που επιλέχθηκε από τους συγγενείς του για την αστυνομική προανάκριση και μη αποτελεσματική υπεράσπιση, δεν δέχθηκε παραβίαση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη στο σύνολο, κυρίως επειδή η ομολογία ενοχής του δεν ήταν ούτε η μόνη ούτε η αποφασιστική απόδειξη που συνέβαλε στην καταδίκη του. Έτσι, θεωρεί σιωπηρά, ότι η διαδικαστική παράβαση είναι αξιόλογη, μπορεί δηλαδή να αποτελέσει λόγο ένδικου μέσου κατά της καταδικαστικής απόφασης, μόνον εφόσον επηρέασε το περιεχόμενο αυτής, κάτι που δεν συμβαίνει ασφαλώς, όταν η απόφαση θα είχε το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο και χωρίς τη διαδικαστική παράβαση.⁵³¹ Μάλιστα, στην ίδια απόφαση ΕΔΔΑ, 28.11.2013, *Dvorski*

v. Croatia κρίθηκε, ότι τα όσα ισχύουν για τον διορισμένο στον άπορο κατηγορούμενο συνήγορο ισχύουν κάτω από ορισμένες περιστάσεις και για τον συνήγορο που προσλήφθηκε και πληρώθηκε από τον κατηγορούμενο.⁵³²

Δυνατότητα ρητής ή σιωπηρής παραίτησης του κατηγορουμένου από το δικαίωμα για συμπαράσταση ή εκπροσώπηση από συνήγορο υπεράσπισης είναι δυνατή κατά το ΕΔΔΑ : «22. The Court further reiterates that neither the letter nor the spirit of Article 6 of the Convention prevents a person from waiving of his own free will, either expressly or tacitly, the entitlement to the guarantees of a fair trial. **However, such a waiver must, if it is to be effective for Convention purposes, be established in an unequivocal manner and be attended by minimum safeguards**

⁵³¹Βλ. ΕΔΔΑ, 28.11.2013, *Dvorski v. Croatia*, αριθμ. προσφ. 25703/11 : «**Error! Main Document Only..** Furthermore, the Court notes that the applicant's confession was not the central platform of the prosecution's case (see, by contrast, *Magee v. the United Kingdom*, no. 28135/95, § 45, ECHR 2000-VI), and that the trial court relied on his statement interpreting it in the light of a complex body of evidence assessed by the court (compare *Bykov*, cited above, § 103). Specifically, when convicting the applicant, the trial court relied on the statements of a number of witnesses cross-examined during the trial, numerous expert reports and the records of the crime-scene investigation and searches and seizures, as well as relevant photographs and other physical evidence (see paragraphs 29-43 and 45-46 above). In addition, the trial court had at its disposal the confessions made by the applicant's co-accused at the trial and neither the applicant nor his co-accused ever argued that any of their rights had been infringed when they had made those statements. **Error! Main Document Only.. Therefore, although the applicant was not represented by a lawyer selected on the basis of a fully informed choice during the police questioning, the Court does not consider that this rendered the proceedings as a whole unfair** (compare *O'Kane v. the United Kingdom* (dec.), no. 30550/96, 6 July 1999), **since all the applicant's rights were adequately secured during the trial and his confession was not the sole, let alone the decisive, evidence in the case and as such did not call into question his conviction and sentence** (compare *Gäfgen v. Germany* [GC], no. 22978/05, § 187, ECHR 2010; and, by contrast, *Martin v. Estonia*, no. 35985/09, § 95-96, 30 May 2013). **Error! Main Document Only.. Against the above background, and in view of the principle that the requirements of Article 6 § 3 are to be seen as particular aspects of the right to a fair trial guaranteed by Article 6 § 1 of the Convention (see, for example, *Zagorodniy*, cited above, § 51) and the requirement for the Court to evaluate the fairness of the criminal proceedings as a whole (see *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* [GC], nos. 26766/05 and 22228/06, § 118, ECHR 2011), the Court considers that it has not been shown that the applicant's defence rights have been irretrievably prejudiced or that his right to a fair trial under Article 6 has been adversely affected (see, *mutatis mutandis*, *Mamaç and Others v. Turkey*, nos. 29486/95, 29487/95 and 29853/96, § 48, 20 April 2004, and *Sarikaya v. Turkey*, no. 36115/97, § 67, 22 April 2004; and, by contrast, *Martin*, cited above, § 97). **Error! Main Document Only.. Accordingly, in the light of these considerations, given the particular circumstances of the present case, the Court concludes that there has been no violation of Article 6 § 1 read in conjunction with § 3 (c) of the Convention.**»**

⁵³² Για τους περιορισμούς, τους οποίους θέτει ο ισχύων Ν 3226/2004 περί παροχής νομικής βοήθειας σχετικά με αλλοδαπούς που δεν είναι πολίτες κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με το ποιος θεωρείται άπορος που δεν έχει τα μέσα να πληρώσει δικηγόρο και σχετικά με το ζήτημα σε ποιες υποθέσεις επιβάλλεται ο διορισμός συνηγόρου και οι οποίοι έρχονται σε αντίθεση με το άρθρο 6 παρ. 3 γ της ΕΣΔΑ, βλ. Χρ. Σατλάνη, Διάλογος με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, Πειραϊκή Νομολογία 2017, σελ. 25επ., με αφορμή την απόφαση ΑΠ 319/2016, www.areiospagos.gr, η οποία δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση για δικονομική μέριμνα και για διορισμό συνηγόρου παρά την ήδη προηγηθείσα από το ΕΔΔΑ καταδίκη της Ελλάδας στην υπόθεση Βαμβακάς κατά Ελλάδας.

commensurate with its importance. In addition, it must not run counter to any important public interest (see *Hermi v. Italy* [GC], no. 18114/02, § 73 *in fine*, ECHR 2006-XII, and *Simeonovi v. Bulgaria* [GC], no. 21980/04, § 115, 12 May 2017). The Court has also held in Russian cases that the applicant's representation on appeal was mandatory under domestic law when the applicant did not waive, explicitly or implicitly and in accordance with Article 51 of the Code of Criminal Procedure, his right to be assisted by counsel on appeal ... 26. The foregoing considerations are sufficient to enable the Court to conclude that the applicant lawfully and unequivocally waived his right to be represented by a lawyer in his appeal hearing. **There has accordingly been no violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention.**» (ΕΔΔΑ, 18.7.2017, Sklyar v. Russia, αριθμ. προσφ. 45498/11).

7) Η υποχρέωση για δικονομική μέριμνα ή υποχρέωση για δικαστική βοήθεια. Η υποχρέωση για δικονομική μέριμνα ή για δικαστική βοήθεια (gerichtliche ή prozessuale Fürsorgepflicht) σε μια «ευπρεπή δικαιοκρατική ποινική διαδικασία» ή «δίκαιη δίκη» (fair trial, *procès équitable*, *faïres rechtsstaatliches Strafverfahren*) σημαίνει, σύμφωνα με τις αναφερόμενες στη νομική επιστήμη και στη νομολογία (των δικαστηρίων της Γερμανίας και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - ΕΔΔΑ) περιπτώσεις, το σύνολο των (νομικών) υποχρεώσεων των εμπλεκόμενων ανακριτικών και δικαστικών προσώπων για νουθεσία, συμβουλή, καθοδήγηση, υπόδειξη, γνωστοποίηση, ενημέρωση σχετικά με υφιστάμενα δικαιώματα (ως π.χ. το δικαίωμα προσφυγής στο δικαστήριο εν αρνήσει του προέδρου να ικανοποιήσει αίτημα κατ' άρθρο 335 παρ. 2 ΚΠΔ ή το δικαίωμα άσκησης ένδικου μέσου κ.λπ.) και γενικότερα για προστασία και διευκόλυνση της ενάσκησης των δικαιωμάτων των διαδίκων και κυρίως του κατηγορουμένου, **ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν προβλέπονται ρητά οι ως άνω καθοδηγητικές ενέργειες από τον νόμο.** Η ratio αυτής της υποχρέωσης ως συστατικού στοιχείου μιας δίκαιης δίκης έγκειται στο ότι είναι κοινός τόπος και γίνεται γενικά αποδεκτό μέσα στη νομική κοινότητα ότι ένας νομικά αδαής δεν γνωρίζει τα (δικονομικά και λοιπά) δικαιώματά του και συνεπώς δεν θα μπορεί να τα ασκήσει. Για τον κατηγορούμενο αποτελεί η υποχρέωση για δικονομική μέριμνα ή για δικαστική βοήθεια μια από τις εκφάνσεις του δικαιώματός του για δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.⁵³³

Βεβαίως, πολλές περιπτώσεις υποχρέωσης για δικονομική μέριμνα συναντά κανείς μεταξύ άλλων στη διάταξη του άρθρου 103 ΚΠΔ (εξήγηση των δικαιωμάτων στον κατηγορούμενο :

⁵³³Βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 2009, σελ. 60επ., 64, Werner Beulke, *Strafprozessrecht*, 2010, σελ. 242επ., Christos Satlanis, *Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention* (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), Tübingen, 1988, σελ. 72-99, όπου εξηγείται, ότι η ως άνω υποχρέωση για δικονομική μέριμνα βασικά απορρέει από την αξίωση του κατηγορουμένου για δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, *Ποινική Δικονομία – Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές*, 2014, σελ. 204επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές. Πρβλ. Αργ. Καρρά, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 2011, σελ. 44επ., Θεοχ. Δαλακούρα, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, τόμος Ι, 2012, σελ. 111επ. Βλ. και Robert Esser in: Löve-Rosenberg, *StPO*, 26. Auflage, Band 11, 2012, σελ. 420επ., 434επ., 545 (εδώ αναφέρεται η απόφαση ΕΔΔΑ, 15.11.2007, Galstyan/ARM, αρ. προσφ. 26986/03, § 85 που δέχθηκε, ότι **το δικαστήριο οφείλει να ενημερώσει τον κατηγορούμενο σε περίπτωση ταχείας διαδικασίας για το δικαίωμά του να ζητήσει αναβολή της δίκης προκειμένου να προετοιμάσει την υπεράσπισή του**), 552 (εδώ αναφέρεται η απόφαση ΕΔΔΑ, 11.12.2008, Panovits κατά Κύπρου, § 73 που δέχθηκε, ότι **οι αστυνομικές αρχές υποχρεούνται πριν από κάθε εξέταση να πληροφορήσουν τον κατηγορούμενο για το δικαίωμά του να ζητήσει συμπάρσταση από δικηγόρο, ιδιαίτερα όταν αυτός είναι ανήλικος**, επίσης εδώ αναφέρεται η απόφαση ΕΔΔΑ, 2.3.2010, Adamkiewicz/PL, § 88 που δέχθηκε, ότι **οι ανακριτικές αρχές υποχρεούνται πριν από κάθε εξέταση να πληροφορήσουν τον κατηγορούμενο για το δικαίωμά του σιωπής και το δικαίωμά του να ζητήσει να ζητήσει συμπάρσταση από δικηγόρο**), 571, 605 (εδώ αναφέρονται αποφάσεις του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με τις οποίες οι αρχές οφείλουν να επεμβαίνουν, όταν ο διορισμένος από αυτές συνήγορος υπεράσπισης δεν εκπληρώνει αποτελεσματικά τα καθήκοντα υπεράσπισης με αποτέλεσμα τη βλάβη των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, όπως π.χ. επί αδράνειας ή μη τήρησης ορισμένης τυπικότητας και συνακόλουθης απώλειας ένδικου μέσου). Βλ. περαιτέρω και Χρ. Σατλάνη, *Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατικών αρχών για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΕΔΔΑ*, Νομικό Βήμα 2010, σελ. 1634επ., 1661επ.

«Αμέσως μετά τη βεβαίωση της ταυτότητας του κατηγορουμένου, ο ανακριτής του **εξηγεί με σαφήνεια όλα τα παραπάνω δικαιώματά του**· συντάσσεται έκθεση για την εξήγηση και για την απάντηση του κατηγορουμένου, ο οποίος και υπογράφει την έκθεση»⁵³⁴), στην παρόμοια διάταξη του άρθρου 273 παρ. 2 ΚΠΔ, στην παρόμοια επίσης διάταξη του άρθρου 105 ΚΠΔ (εφαρμόζεται στην αυτεπάγγελτη ή αστυνομική προανάκριση), στην παρόμοια διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 ΚΠΔ (εφαρμόζεται στην προκαταρκτική εξέταση), στη διάταξη του άρθρου 274 ΚΠΔ (έρευνα των μέσων της υπεράσπισης: «Ο κατηγορούμενος **πρέπει να καλείται να εκθέτει πλήρως τους λόγους που συμβάλλουν στην υπεράσπισή του**. Όποιος ενεργεί την εξέταση **πρέπει να ερευνά με επιμέλεια κάθε περιστατικό** που επικαλέστηκε υπέρ αυτού ο κατηγορούμενος, αν αυτό είναι χρήσιμο για να εξακριβωθεί η αλήθεια»), στη διάταξη του άρθρου 192 ΚΠΔ (: «Δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση για εξαίρεση έχουν ο εισαγγελέας και οι διάδικοι και μπορούν να το ασκήσουν ωστόσο οι πραγματογνώμονες αρχίσουν το έργο τους. Γι' αυτό το λόγο εκείνος που διόρισε τους πραγματογνώμονες **πρέπει ν' ανακοινώσει ταυτόχρονα** τα ονοματεπώνυμά τους στον εισαγγελέα και στους διαδίκους ...»⁵³⁵), στη διάταξη του άρθρου 204 παρ. 1 ΚΠΔ (υποχρέωση για γνωστοποίηση του διορισμού πραγματογνώμονα με σκοπό τον διορισμό τεχνικού συμβούλου : «Όταν γίνεται ανάκριση για κακούργημα, εκείνος που ενεργεί την ανάκριση και διορίζει πραγματογνώμονες **γνωστοποιεί συγχρόνως το διορισμό στον κατηγορούμενο**, στον πολιτικώς ενάγοντα και στον αστικώς υπεύθυνο σύμφωνα με το άρθρο 192. Αυτοί, μέσα σε προθεσμία που ορίζεται από εκείνον που ενεργεί την ανάκριση, μπορούν να διορίσουν με δικές τους δαπάνες τεχνικό σύμβουλο...»⁵³⁶), στη διάταξη του άρθρου 308 παρ. 2 ΚΠΔ (Περάτωση της κύριας ανάκρισης : «Οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να γνωστοποιήσουν και προφορικά στον εισαγγελέα, και πριν καταρτίσει την πρότασή του, ότι επιθυμούν να γνωρίσουν το περιεχόμενό της. Ο εισαγγελέας **οφείλει σ' αυτή την περίπτωση να ειδοποιήσει** το διάδικο που άσκησε το δικαίωμα αυτό, αν κατοικεί στην έδρα του δικαστηρίου, διαφορετικά τον αντίκλητο που έχει διορίσει στην έδρα αυτή, για να προσέλθει και λάβει γνώση της πρότασής του, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες. ...», στη διάταξη του άρθρου 308 παρ. 4 ΚΠΔ (: «Στην περίπτωση της παρ. 1 **ο ανακριτής οφείλει**, πριν διαβιβάσει τη δικογραφία στον εισαγγελέα, **να γνωστοποιήσει στους διαδίκους** ότι ολοκληρώθηκε η ανάκριση, ώστε να ασκήσουν τα δικαιώματα που τους παρέχονται με τα άρθρα 101, 106, 107 και 108»⁵³⁷), στη διάταξη του άρθρου 309 παρ. 2 εδ. β ΚΠΔ (: «Αν μετά το τέλος της ανάκρισης και την υποβολή των εγγράφων στον εισαγγελέα υποβλήθηκαν στο συμβούλιο από ένα διάδικο έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία, το συμβούλιο, στην περίπτωση που κρίνει ότι αυτά ασκούν ουσιώδη επιρροή στη διάγνωση της υπόθεσης, οφείλει να καλέσει τους υπόλοιπους διαδίκους, ή τους αντικλήτους τους, για να ενημερωθούν και να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σε προθεσμία που καθορίζει το ίδιο»⁵³⁸), στη διάταξη του άρθρου 340 παρ. 1 ΚΠΔ («... Στα κακούργηματα **ο πρόεδρος του δικαστηρίου διορίζει**, από πίνακα που καταρτίζει κάθε χρόνο τον Ιανουάριο το διοικητικό συμβούλιο του οικείου δικηγορικού συλλόγου, **υποχρεωτικά συνήγορο στον κατηγορούμενο που δεν έχει συνήγορο**. Την ίδια υποχρέωση έχει και ο δικαστής ανηλίκων, όταν ο ανήλικος κατηγορείται για πράξη, που αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα. ... Ο κατηγορούμενος

⁵³⁴ Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής για εξήγηση που αποδεικνύεται από τη μη σύνταξη της έκθεσης προκαλεί απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 δ ΚΠΔ): βλ. Γ. Νούσκαλη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 437επ., με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και σε ΠλημΑθ 1112/1997, ΠοινΧρον 1997, 579.

⁵³⁵ Σχετικά με το αν η παράλειψη γνωστοποίησης προκαλεί ακυρότητα βλ. Π. Καίσαρη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 739επ., με περαιτέρω παραπομπές.

⁵³⁶ Η παράλειψη γνωστοποίησης στον κατηγορούμενο προκαλεί απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 δ ΚΠΔ): βλ. Π. Καίσαρη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 769, με παραπομπή στην ΑΠ 116/1956.

⁵³⁷ Για την προκαλούμενη ως προς τον κατηγορούμενο ένεκα της μη τήρησης των ορισμών του άρθρου 308 παρ. 2, 4 ΚΠΔ απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 δ ΚΠΔ) βλ. Αθ. Ζαχαριάδη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1255, 1259, με παραπομπές στη νομολογία του Αρείου Πάγου.

⁵³⁸ Για την προκαλούμενη ως προς τον κατηγορούμενο ένεκα της μη τήρησης της ως άνω διάταξης απόλυτη ακυρότητα βλ. Αθ. Ζαχαριάδη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1301επ.

που κρατείται, υποχρεούται δέκα τουλάχιστον ημέρες πριν τη συνεδρίαση να ειδοποιήσει, διά του διευθυντή του καταστήματος κράτησης, τον εισαγγελέα του δικαστηρίου στο οποίο θα γίνει η δίκη για κακούργημα ότι δεν έχει συνήγορο υπεράσπισης. Την ίδια υποχρέωση έχει και ο κατηγορούμενος που δεν κρατείται. Ο εισαγγελέας διορίζει συνήγορο από τον πίνακα και θέτει στη διάθεσή του τη δικογραφία. Οι διευθυντές των καταστημάτων κράτησης οφείλουν να γνωστοποιούν στους κρατούμενους αυτή την υποχρέωση. Σε δίκες για κακούργημα, οι οποίες λόγω της σοβαρότητας και του αντικειμένου τους πρόκειται να έχουν μακρά διάρκεια, **ο πρόεδρος του δικαστηρίου διορίζει με την ίδια διαδικασία στον κατηγορούμενο που δεν έχει συνήγορο δύο ή τρεις συνηγόρους από τον ίδιο πίνακα ...**»⁵³⁹), στη διάταξη του άρθρου 342 ΚΠΔ (: «Εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση ρωτά τον κατηγορούμενο για το ονοματεπώνυμό του ... παράλληλα τον πληροφορεί ότι έχει το δικαίωμα να αντιτάξει στην κατηγορία πλήρη έκθεση των ισχυρισμών του, καθώς και να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του ύστερα από την εξέταση κάθε μάρτυρα ή την έρευνα οποιουδήποτε άλλου αποδεικτικού μέσου»), στη διάταξη του άρθρου 368 εδ. α ΚΠΔ (: Αφού απολογηθεί ο κατηγορούμενος και εξεταστεί ο αστικώς υπεύθυνος, εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση ρωτάει τον εισαγγελέα και τους διαδίκους, σύμφωνα με όσα ορίζει το άρθρο 333, αν έχουν ανάγκη από κάποια συμπληρωματική εξέταση ή διευκρίνιση, κατόπιν κηρύσσει την λήξη της αποδεικτικής διαδικασίας»⁵⁴⁰), στη διάταξη του άρθρου 273 παρ. 1 γ, δ ΚΠΔ (: «Εκείνος που ενεργεί την ανάκριση ή την προανάκριση **υπενθυμίζει στον κατηγορούμενο την υποχρέωσή του** κατά το προηγούμενο εδάφιο και **τις συνέπειες σε περίπτωση παράλειψης**, μνημονεύοντας ρητά το γεγονός αυτό στην έκθεση της απολογίας», δηλαδή εκείνος που ενεργεί την ανάκριση ή την προανάκριση υποχρεούται να υπενθυμίσει στον κατηγορούμενο την υποχρέωσή του για γνωστοποίηση της μεταβολής κατοικίας και να τον ενημερώσει για τον τρόπο με τον οποίο θα γνωστοποιήσει αυτή τη μεταβολή και για τις συνέπειες της παράλειψής του -για το ότι δηλαδή οι επιδόσεις θα γίνονται, αν δεν γνωστοποιηθεί η μεταβολή αυτή, στη δηλωθείσα αρχικά κατοικία-),⁵⁴¹ στη διάταξη του άρθρου 423 παρ. 1, 2 ΚΠΔ (διαδικασία για αυτόφωρο έγκλημα : «1. Αν το ζητήσει ο κατηγορούμενος, το δικαστήριο πρέπει να του διορίσει συνήγορο. Το δικαστήριο είναι επίσης υποχρεωμένο να αναβάλει τη συζήτηση σε ρητή δικάσιμο, που δεν πρέπει να απέχει περισσότερο από τρεις ημέρες, για να προετοιμάσει ο κατηγορούμενος την υπεράσπισή του. Εκείνος που διευθύνει τη συνεδρίαση **ανακοινώνει στον κατηγορούμενο αυτά του τα δικαιώματα**») και στη διάταξη του άρθρου 476 παρ. 1 ΚΠΔ (όταν πρόκειται να απορριφθεί ένδικο μέσο ως απαράδεκτο από το συμβούλιο ή το δικαστήριο «ο εισαγγελέας **οφείλει να ειδοποιήσει το διάδικο που άσκησε το ένδικο μέσο** ή τον αντίκλητό του για να προσέλθει στο συμβούλιο και εκθέσει τις απόψεις του είκοσι τέσσερις τουλάχιστον ώρες πριν από την εισαγωγή της υπόθεσης στο δικαστήριο (συμβούλιο)»⁵⁴²). **Θα μπορούσε λοιπόν να ισχυρισθεί κανείς, ότι η υποχρέωση για δικονομική**

⁵³⁹ Για την προκαλούμενη ως προς τον κατηγορούμενο ένεκα της μη τήρησης της ως άνω διάταξης απόλυτη ακυρότητα βλ. Γ. Μπουρμά σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1485επ.

⁵⁴⁰ Για την προκαλούμενη εδώ ως προς τον κατηγορούμενο απόλυτη ακυρότητα μόνο όμως στην περίπτωση που αυτός ζήτησε να ασκήσει το σχετικό δικαίωμά του και απορρίφθηκε το αίτημά του από το δικαστήριο (όχι και όταν ο διευθύνων τη διαδικασία παρέλειψε να καλέσει τον κατηγορούμενο σε κάποια συμπληρωματική εξέταση ή διευκρίνιση) βλ. Ν. Ορνεράκη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1604επ., με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁴¹ Θα οφείλουν το Εφετείο και ο Άρειος Πάγος να ελέγχουν κάθε φορά, αν ο ενεργών την ανάκριση ή την προανάκριση υπενθύμισε στον κατηγορούμενο την υποχρέωσή του για κοινοποίηση της αλλαγής διεύθυνσης, ώστε να μη στερηθεί αυτός του δικαιώματος κλήτευσης προς εμφάνιση, του δικαιώματος επίδοσης προς αυτόν της καταδικαστικής απόφασης, του δικαιώματος έφεσης, του δικαιώματος αυτοπρόσωπης παρουσίας στη δίκη μετά δικηγόρου ή εκπροσώπησης από δικηγόρο, του δικαιώματος εξέτασης μαρτύρων και άλλων αποδεικτικών μέσων και γενικότερα του δικαιώματος ακρόασης - υπερασπίσεως : βλ. σχετικά Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ένα Απάνθισμα από τη Νομολογία του ΕΔΔΑ του έτους 2013 για τη δίκαιη ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2014, σελ. 147επ., 168.

⁵⁴² Βλ. Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren ..., 1988, σελ. 79επ., όπου επισημαίνεται ότι στο γερμανικό δίκαιο υποστηρίζεται, ότι οφείλει το δικαστήριο, πριν απορρίψει το αίτημα ή την αναίρεση, να καλέι και να ερωτά τον κατηγορούμενο, ώστε να προβεί αυτός ή ο συνήγορός του σε συγκεκριμενοποίηση και αποσαφήνιση υπερασπιστικών ισχυρισμών, αιτημάτων απόδειξης και αιτήσεων αναίρεσης, ασαφών ή αόριστων ως προς τα διαδικαστικά σφάλματα που παρεισέφεραν στη διαδικασία. Ως

μέριμνα (κυρίως για τις περιπτώσεις όπου δεν προβλέπεται ρητά αυτή από τον νόμο) δεν πηγάζει για τον κατηγορούμενο μόνο από την αρχή της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 της ΕΣΔΑ) αλλά συνιστά συγχρόνως και γενική αρχή δικαίου συναγόμενη με αναλογία δικαίου, όπως ακριβώς και στο γερμανικό δίκαιο (Rechtsanalogie).⁵⁴³

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τα δικαιώματα του κατηγορουμένου που διατυπώνονται στη Νομική Θεωρία και στη Νομολογία των Δικαστηρίων.
- Να εφαρμόζουν μεθόδους για την προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου και να διατυπώνουν ανάλογους ισχυρισμούς.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προδικασία και στην ακροαματική διαδικασία
- Επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα σχετικά με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προδικασία και στην ακροαματική διαδικασία

Λέξεις Κλειδιά

γνωστόν, απαιτεί ο Άρειος Πάγος, για να υποχρεούται το δικαστήριο της ουσίας να απαντήσει στους αυτοτελείς ισχυρισμούς του κατηγορουμένου, να είναι αυτοί διατυπωμένοι με τρόπο σαφή και ορισμένο και επίσης απαιτεί για το παραδεκτό της αναίρεσης να μην πάσχουν οι προβαλλόμενοι λόγοι από αοριστία (μάλιστα, όταν είναι η αίτηση αναίρεσης απαράδεκτη λόγω αοριστίας των λόγων αναίρεσης, είναι απαράδεκτοι και οι πρόσθετοι λόγοι αναίρεσης !!!): βλ. νομολογία στον Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 2958επ., 3102, 3107επ., όπου και απόψεις της νομικής θεωρίας σχετικά με το ότι, αν υπάρχει μια ασάφεια στον ισχυρισμό, το δικαστήριο της ουσίας οφείλει να την άρει με κατάλληλες ερωτήσεις. Βλ. περαιτέρω **ορθές απόψεις** σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία, 75 πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 197, 202επ. : «... θεωρήθηκαν, στο χώρο της αναίρεσης, από τη νομολογία ως αόριστοι και άρα απαράδεκτοι οι λόγοι : ... στην περίπτωση της αναίρεσης κατ' αποφάσεως θεραπεία του ως άνω ελαττώματος δεν είναι δυνατή ούτε με την προβολή πρόσθετων λόγων, διότι προϋπόθεση παραδεκτού αυτών είναι η ύπαρξη παραδεκτού λόγου αναίρεσης ... Από τη στιγμή που προβλέπονται πρόσθετοι λόγοι (άρθρο 509 παρ. 2 ΚΠΔ) αναίρεσης, το αντικείμενο της αναίρετικής δίκης οριοθετείται επαρκώς και μ' αυτούς, έτσι ώστε κατά τη στιγμή που ο Άρειος Πάγος επιλαμβάνεται της αιτήσεως αναίρεσης αυτό να είναι αρκούντως ορισμένο. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται η διάταξη του άρθρου 569 παρ. 1 ΚΠολΔ που ορίζει ότι «οι πρόσθετοι λόγοι αναίρεσης είναι παραδεκτοί, και αν η αίτηση αναίρεσης δεν περιέχει λόγο τυπικά παραδεκτό και ορισμένο» - διάταξη που μπορεί να εφαρμοστεί και στο χώρο του ΚΠΔ αφού καμιά ρύθμισή του δεν επιβάλλει αντίθετη άποψη». **Βλ. όμως και απόφαση υπ' αριθμ. 14/2010 της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου** (αναρτημένη στο Internet), όπου μετά από αλληπάλληλες καταδικές της Ελλάδας σε καταβολή αποζημίωσης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Στρασβούργο) για παράβαση του άρθρου 6 και του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ (αναφέρονται οι 12 σχετικές υποθέσεις στην ως άνω 14/2010) ελήφθη η απόφαση, αφού προηγουμένως όμως ασκήθηκε δυσμενής κριτική στη νομολογία του ΕΔΔΑ (!), **να αναπροσαρμοσθεί η ακολουθούμενη κατά την αντιμετώπιση της αοριστίας του αναίρετικού λόγου πρακτική με την επίδειξη επιείκειας πάνω στο ζήτημα αυτό και με την ευρύτερη χρήση της δυνατότητας συμπληρώσεως από τον εισηγητή αρεοπαγίτη του αόριστου αναίρετικού λόγου, χάριν της διασώσεώς του.**

⁵⁴³ Έτσι Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren ..., 1988, σελ. 83επ., με περαιτέρω παραπομπές.

Δικαίωμα για μια δίκαιη δίκη	Δικαίωμα σιωπής	Δικαίωμα για λήψη γνώσης των εγγράφων της δικογραφίας
Δικαίωμα για συμπαράσταση από δικηγόρο	Δικαίωμα για ένα αμερόληπτο δικαστήριο	Δικαίωμα για εξέταση μαρτύρων και άλλων αποδεικτικών μέσων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό :

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 221επ. (Εδώ καταγράφονται και αναφέρονται αναλυτικά όλα τα δικαιώματα του κατηγορουμένου που περιλαμβάνονται στην ΕΣΔΑ και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και που αναγνωρίζονται – ερμηνεύονται στη Νομολογία του ΕΔΔΑ και του Αρείου Πάγου).

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ. 277επ. (Εδώ αναφέρονται οι σχετικές διατάξεις που προβλέπουν και τιμωρούν τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και τα εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, ενώ συγχρόνως ερμηνεύονται αυτές με αναφορά και παραδειγμάτων - περιπτώσεων).

Συμπληρωματικό υλικό

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, υπό τα άρθρα 96επ., 171επ., 484, 510 ΚΠΔ (Εδώ επίσης καταγράφονται και αναφέρονται αναλυτικά όλα τα δικαιώματα του κατηγορουμένου που περιλαμβάνονται στην ΕΣΔΑ και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και που αναγνωρίζονται – ερμηνεύονται στη Νομολογία του ΕΔΔΑ και του Αρείου Πάγου).

Σύνοψη

Οι έννοιες των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου είναι πολύ χρήσιμες, γιατί με βάση αυτά θα μπορέσουν ο κατηγορούμενος και ο συνήγορός του να ανατρέψουν μέσω της προβολής υπερασπιστικών ισχυρισμών μια άδικη κατηγορία ή να προτείνουν ελαφρυντικές περιστάσεις για τη μείωση της ποινής, ώστε να τύχει ο κατηγορούμενος μιας δίκαιης μεταχείρισης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Κατά του Α κινήθηκε ποινική δίωξη για κακουρηγηματική απάτη και παραπέμφθηκε αυτός στο αρμόδιο δικαστήριο. Στην ακροαματική διαδικασία στη σύνθεση του δικαστηρίου συμμετείχε και ένας δικαστής που είχε επίσης συμμετάσχει στην έκδοση του σχετικού βουλεύματος (συμβουλίου πλημμελειοδικών ή συμβουλίου εφετών που επιλήφθηκε της υπόθεσης μετά από άσκηση έφεσης κατ' άρθρο 478 ΚΠΔ), με το οποίο ο Α παραπέμφθηκε στο ακροατήριο. **Ερωτήσεις :** α) Ήταν δικονομικά σύννομη η συμμετοχή του στο καθ' ύλη αρμόδιο δικαστήριο του δικαστή εκείνου που συμμετείχε και στην έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος; β. Θα μπορούσε ο Α να ζητήσει την

εξαίρεση του προέδρου του δικαστηρίου, αν πίστευε ότι ο τρόπος που διεύθυνε τη διαδικασία δημιουργούσε υπόνοιες για μεροληπτική στάση εναντίον του;

Άσκηση 1.2

Κατά του Α κινήθηκε ποινική δίωξη για κακουργηματική απάτη και παραπέμφθηκε αυτός στο αρμόδιο δικαστήριο. Στην ακροαματική διαδικασία στη σύνθεση του δικαστηρίου συμμετείχε και ένας δικαστής που είχε επίσης συμμετάσχει στην έκδοση του σχετικού βουλεύματος (συμβουλίου πλημμελειοδικών ή συμβουλίου εφετών που επιλήφθηκε της υπόθεσης μετά από άσκηση έφεσης κατ' άρθρο 478 ΚΠΔ), με το οποίο ο Α παραπέμφθηκε στο ακροατήριο. **Ερωτήσεις :** α) Ποιο θα μπορούσε να είναι το καθ' ύλη αρμόδιο δικαστήριο για το **έγκλημα της κακουργηματικής απάτης**; β) Τι θα συνέβαινε, αν ένας δικαστής είχε σύζυγο τη δικηγόρο του κατηγορουμένου;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Αρμοδιότητα ποινικών δικαστηρίων. Μονομελές και Τριμελές Πλημμελειοδικείο, Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο, Μικτό Ορκωτό Εφετείο, Τριμελές και Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων κ.λπ.

(4^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή εξετάζονται τα εγκλήματα που εκδικάζει κάθε δικαστήριο, δηλαδή η καθ' ύλην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αρμοδιότητα μονομελούς πλημμελειοδικείου. Το μονομελές πλημμελειοδικείο δικάζει σύμφωνα με το άρθρο 114 ΚΠΔ (όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 10 παρ. 4 του Ν 3904/2010) όλα εκείνα τα πλημμελήματα για τα οποία απειλείται στο νόμο **ποινή φυλάκισης με ελάχιστο όριο κατώτερο του ενός έτους** ή χρηματική ποινή ή και οι δύο ποινές. Η φυλάκιση έχει ελάχιστο όριο τις 10 ημέρες (ελάχιστο όριο κατώτερο του έτους) και μέγιστο όριο τα 5 έτη (άρθρο 53 ΠΚ). Όταν λοιπόν προβλέπεται στον νόμο ως ποινή η φυλάκιση γενικά ή η φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών ή τουλάχιστον 6 μηνών ή η φυλάκιση έως ένα έτος ή δύο έτη ή τρία έτη, θα έχουμε πάντοτε αρμοδιότητα μονομελούς πλημμελειοδικείου. **Εξαιρούνται όμως από την αρμοδιότητά του:** α) τα πλημμελήματα που υπάγονται στο μικτό ορκωτό δικαστήριο (ΜΟΔ) και στα εφετεία, καθώς και τα συναφή με αυτά, β) Τα πλημμελήματα που υπάγονται στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου ανηλίκων και γ) **Τα πλημμελήματα των άρθρων 259 ΠΚ (παράβαση καθήκοντος), 302 ΠΚ (ανθρωποκτονία από αμέλεια) και της συκοφαντικής δυσφήμισης (άρθρα 362-363 ΠΚ), όταν τελείται δια του Τύπου.** Αυτά υπάγονται στην αρμοδιότητα του τριμελούς πλημμελειοδικείου. Συνεπώς, όταν π.χ. ένα πλημμέλημα τιμωρείται με φυλάκιση ή με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή μέχρι δύο ή τριών ετών (η διάρκεια της φυλάκισης δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη, **ούτε είναι μικρότερη από δέκα ημέρες** : άρθρο 53 ΠΚ) ή με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ή έξι μηνών, για το πλημμέλημα τούτο απειλείται στον νόμο **«ποινή φυλάκισης με ελάχιστο όριο κατώτερο του ενός έτους»** και επομένως υφίσταται αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου. Το μονομελές πλημμελειοδικείο δικάζει επίσης ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο **τις εφέσεις** κατά των αποφάσεων του πταισματοδικείου, καθώς επίσης και εκείνων που εκδίδονται από το ειρηνοδικείο κατ' άρθρο 116 παρ. 1 ΚΠΔ (βλ. άρθρο 114 ΚΠΔ).

Η αρμοδιότητα του τριμελούς πλημμελειοδικείου. Το τριμελές πλημμελειοδικείο δικάζει σύμφωνα με το άρθρο 112 ΚΠΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 114 ΚΠΔ όλα εκείνα τα πλημμελήματα, για τα οποία απειλείται στον νόμο **ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους. Επομένως, είναι αρμόδιο να δικάζει π.χ. την κλοπή αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 372 παρ. 1 ΠΚ), την υπεξαίρεση αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 375 παρ. 1 εδ. α ΠΚ), την ψευδορκία μάρτυρα (άρθρο 224 παρ. 1, 2 ΠΚ) και τη βαριά σωματική βλάβη (άρθρο 310 παρ. 1, 2 ΠΚ).** Εξαιρούνται εκείνα που ανήκουν στην αρμοδιότητα του ΜΟΔ, του δικαστηρίου των εφετών και του δικαστηρίου ανηλίκων. Παράλληλα, όπως ήδη επισημάνθηκε, το τριμελές πλημμελειοδικείο είναι αρμόδιο να δικάζει κατ' εξαίρεση τα πλημμελήματα των άρθρων 259 και 302 ΠΚ, καθώς και εκείνο της συκοφαντικής δυσφήμισης δια του Τύπου (πλημμελήματα

που με βάση το απειλούμενο πλαίσιο ποινής θα υπάγονταν κανονικά στην αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου). Τα υπόλοιπα εγκλήματα δια του Τύπου που με βάση το πλαίσιο της απειλούμενης ποινής τους υπάγονται στην αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου, παραμένουν στην αρμοδιότητα αυτού (μονομελούς πλημμελειοδικείου). Επίσης το τριμελές πλημμελειοδικείο δικάζει τα πταίσματα των προσώπων ιδιάζουσας δωσιδικίας (είναι τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 111 παρ. 6 ΚΠΔ : βλ. το άρθρο τούτο παρακάτω). Το τριμελές πλημμελειοδικείο δικάζει επίσης ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο **τις εφέσεις** κατά των αποφάσεων του μονομελούς πλημμελειοδικείου.

Η αρμοδιότητα του μικτού ορκωτού δικαστηρίου (ΜΟΔ). Σύμφωνα με το άρθρο 109 ΚΠΔ (όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 29 παρ. 1 του Ν 4055/2012) το ΜΟΔ δικάζει **τα κακουργήματα, εκτός από εκείνα που ανήκουν στην αρμοδιότητα του μονομελούς και τριμελούς εφετείου.** Ερμηνευτικά συνάγεται, ότι στην αρμοδιότητά του υπάγονται κατά βάση οι εξής περιπτώσεις:⁵⁴⁴ α) Τα κακουργήματα κατά της ζωής (π.χ. ανθρωποκτονία με πρόθεση κατ' άρθρο 299 ΠΚ, θανατηφόρα έκθεση κατ' άρθρο 306 παρ. 2 ΠΚ, θανατηφόρα διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών κατ' άρθρο 290 παρ. 1 ΠΚ, παιδοκτονία κατ' άρθρο 303 ΠΚ, διακοπή της εγκυμοσύνης κατ' άρθρο 304 παρ. 1, 2 ΠΚ). β) Τα κακουργήματα που στρέφονται σε βάρος του έννομου αγαθού της σωματικής ακεραιότητας και υγείας (π.χ. θανατηφόρα σωματική βλάβη κατ' άρθρο 311 ΠΚ, σκοπούμενη ή επιδιωκόμενη βαριά σωματική βλάβη κατ' άρθρο 310 παρ. 3 ΠΚ). γ) Ορισμένα από τα κακουργήματα που στρέφονται κατά της προσωπικής ελευθερίας, όπως τα κακουργήματα των άρθρων 323, 323 Α, 323 Β και 327 ΠΚ. δ) Ορισμένα από τα κακουργήματα που στρέφονται κατά της γενετήσιας ελευθερίας και τα κακουργήματα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, όπως τα κακουργήματα των άρθρων 336, 338, 339, 342, 345, 346, 348 Α, 349, 351 ΠΚ. ε) Το ΜΟΔ είναι σήμερα αρμόδιο και για την εκδίκαση των κακουργημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και των κακουργημάτων της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής **με ανήλικα θύματα.** Με το άρθρο 29 παρ. 2 του Ν. 3772/2009 (με το οποίο τροποποιήθηκε το άρθρο πέμπτο του Ν. 3625/2007) προβλέφθηκε ότι οι κακουργηματικές υποθέσεις σε βάρος ανήλικων θυμάτων των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 337 παρ. 3 και 4, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 348 Β, 349, 351, 351Α και 353 του Ποινικού Κώδικα, εκδικάζονται από το τριμελές εφετείο. Με το άρθρο όμως 29 του Ν 3904/2010 αντικαταστάθηκε το άρθρο πέμπτο του Ν 3625/2007 και ορίστηκε ότι «Στις υποθέσεις ανηλικών θυμάτων των πράξεων που τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος και αναφέρονται στα άρθρα 323Α, 324 και 336 έως 353 του Ποινικού Κώδικα, η ανάκριση διεξάγεται κατ' απόλυτη προτεραιότητα και περατώνεται και για τα συναφή πλημμελήματα με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών». **Έτσι, με την παραπάνω διάταξη «επέστρεψαν» στην αρμοδιότητα του ΜΟΔ τα ως άνω κακουργήματα που τελούνται σε βάρος ανηλικών (βλ. αιτιολογική έκθεση του Ν 3904/2010).** Το κακούργημα όμως της αρπαγής ανηλικών του άρθρου 324 ΠΚ δεν υπάγεται στην αρμοδιότητα του ΜΟΔ αλλά του τριμελούς εφετείου. στ) Η κακουργηματική πρόκληση ναυαγίου (άρθρο 277 περ. β' και γ' ΠΚ), η κακουργηματική δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων (άρθρο 279 ΠΚ), η κακουργηματική δηλητηρίαση νομής ζώων (άρθρο 282 παρ. 1 εδ. β' ΠΚ), η κακουργηματική μορφή της διάδοσης ασθένειας ζώων (άρθρο 283 παρ. 1 εδ. β' ΠΚ) και η κακουργηματική μορφή της παραβίασης μέτρων για την πρόληψη ασθενειών (άρθρο 284 παρ. 1 εδ. β' ΠΚ). ζ) Τα κακουργήματα των άρθρων 137 Α και 137 Β ΠΚ. η) Τα κακουργήματα των άρθρων 264, 268, 272, 273, 275 ΠΚ. **Το ΜΟΔ είναι επίσης αρμόδιο για την εκδίκαση των πολιτικών πλημμελημάτων** (άρθρο 109 ΚΠΔ : «Το μικτό ορκωτό

⁵⁴⁴ Βλ. Ι. Σκορδαλό σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 446επ., με παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. Βλ και Θεοχ. Δαλακούρα, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, τόμος Ι, 2012, σελ. 319επ.

δικαστήριο δικάζει σε πρώτο βαθμό: α) τα κακούργηματα, εκτός από εκείνα που ανήκουν στην αρμοδιότητα των μονομελών και τριμελών εφετείων και β) τα πολιτικά πλημμελήματα»). Εξάλλου, και κατά το άρθρο 97 του Συντάγματος τα πολιτικά εγκλήματα βασικά υπάγονται στο ΜΟΔ. Το ΜΟΔ δικάζει μόνο ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο.

Η αρμοδιότητα του μικτού ορκωτού εφετείου (ΜΟΕ). Όπως προκύπτει από το άρθρο 499 εδ. ε' ΚΠΔ, το μικτό ορκωτό εφετείο (ΜΟΕ), **δικάζει τις εφέσεις κατά των αποφάσεων του μικτού ορκωτού δικαστηρίου.**

Η αρμοδιότητα του μονομελούς εφετείου κακούργημάτων. Τα μονομελή εφετεία κακούργημάτων δημιουργήθηκαν με τη διάταξη του άρθρου 29 παρ. 2 του Ν. 4055/2012 και τη σχετική προσθήκη του άρθρου 110 ΚΠΔ.⁵⁴⁵ **Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή το μονομελές εφετείο δικάζει: α) Τα κακούργηματα** που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 308 Α, καθώς και αυτά της παραγράφου 1 του άρθρου 308 Β, εφόσον για τα τελευταία έχει συνταχθεί πρακτικό συνδιαλλαγής. Το άρθρο 308 Α ΚΠΔ προστέθηκε με το άρθρο 16 του Ν. 3904/2010 και ρυθμίζεται πλέον με αυτό με τρόπο συστηματικό η ουσιαστική περάτωση της κύριας ανάκρισης για κακούργημα με απευθείας κλήση στο ακροατήριο. Αφορά τα κακούργηματα των νόμων 2168/1993 (όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικοί μηχανισμοί και άλλες διατάξεις), 2523/1997 (φορολογικά αδικήματα), 3386/2005 (είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια), 2960/2001 (εθνικός τελωνειακός κώδικας), 3459/2006 (Κώδικας Νόμων για τα ναρκωτικά, που αντικαταστάθηκε ήδη με τον Ν 4139/2013 «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις»), καθώς επίσης και τα κακούργηματα του εμπρησμού δασών (264 και 265 ΠΚ), της διακεκριμένης κλοπής του άρθρου 374 ΠΚ και της ληστείας του άρθρου 380 ΠΚ. Στο άρθρο 308 Β ΚΠΔ, προβλέπεται η ποινική συνδιαλλαγή (όπως εισήχθη με το άρθρο 17 του Ν 3904/2010). Η ποινική συνδιαλλαγή σύμφωνα με το άρθρο 308 Β παρ. 1 ΚΠΔ, εφαρμόζεται αποκλειστικά στα κακούργηματα των άρθρων 375 ΠΚ (υπεξαίρεση), 386 ΠΚ (απάτη), 386 Α ΠΚ (απάτη με υπολογιστή), 390 ΠΚ (απιστία) και 404 ΠΚ (τοκογλυφία). Εφόσον επιτευχθεί η συνδιαλλαγή και συνταχθεί το πρακτικό αυτής η υπόθεση εισάγεται για να δικάσσει στο μονομελές εφετείο (όπως τούτο συνάγεται τόσο από το άρθρο 110 ΚΠΔ, όσο και από το άρθρο 308 Β παρ. 6 ΚΠΔ). **β) Τα κακούργηματα** των άρθρων 114 του Ν 1892/1990 (με αυτό τιμωρείται η ανοικοδόμηση σε δασικές εκτάσεις), 66 του Ν 2121/1993 (αναφέρεται στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας) και 52 του Ν. 4002/2011 (σχετίζεται με τα παίγνια). **γ) Τα κακούργηματα** των νόμων 2725/1999 (περί αθλητισμού) και 3028/2002 (περί προστασίας αρχαιοτήτων).

Ρητά πάντως ορίζεται στο άρθρο 110 ΚΠΔ, ότι το μονομελές εφετείο είναι καθ' ύλην αρμόδιο να δικάσει τα ανωτέρω εγκλήματα εκτός αν στο νόμο απειλείται κατά αυτών η ποινή της ισόβιας κάθειρξης, όπως π.χ. συμβαίνει με τα κακούργηματα σχετικά με τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών του άρθρου 23 του Ν. 3459/2006 (τούτο είναι ήδη το άρθρο 23 του Ν. 4139/2013) ή τα κακούργηματα του άρθρου 380 παρ. 2 ΠΚ (θανατηφόρα ληστεία κ.λπ.). Τα κακούργηματα αυτά, για τα οποία απειλείται στον νόμο η ποινή της ισόβιας κάθειρξης, υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα

⁵⁴⁵Άρθρο 110 ΚΠΔ (Μονομελές Εφετείο) : «Το μονομελές εφετείο δικάζει τα πιο κάτω εγκλήματα, εκτός αν στο νόμο απειλείται κατά αυτών η ποινή της ισόβιας κάθειρξης: 1) Τα κακούργηματα που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 308Α, καθώς και αυτά της παρ. 1 του άρθρου 308Β, εφόσον για τα τελευταία έχει συνταχθεί πρακτικό συνδιαλλαγής. 2) Τα κακούργηματα των άρθρων 114 του Ν 1892/1990 (ΦΕΚ Α' 101), 66 του Ν 2121/1993 (ΦΕΚ Α' 25) και 52 του Ν 4002/2011 (ΦΕΚ Α' 180). 3) Τα κακούργηματα των νόμων 2725/1999 (ΦΕΚ Α' 121) και 3028/2002 (ΦΕΚ Α' 153)» (όπως το άρθρο προστέθηκε με το άρθρο 29 παρ. 2 του Ν 4055/2012). **Σημ.: Εκκρεμείς υποθέσεις.** Το άρθρο 110 παρ. 6 (Μεταβατικές διατάξεις) του Ν 4055/2012 (ΦΕΚ Α' 51/12.3.2012) ορίζει: «6. Υποθέσεις, οι οποίες με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται πλέον στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του μονομελούς εφετείου κακούργημάτων, εάν μέχρι τη δημοσίευση του παρόντος νόμου έχει γίνει επίδοση κλητηρίου θεσπίσματος ή κλήσης στον κατηγορούμενο, εκδικάζονται από το αρμόδιο δικαστήριο στο οποίο έχουν εισαχθεί, ενώ εάν δεν έχει γίνει τέτοια επίδοση καταλαμβάνονται από τις νέες διατάξεις και εκδικάζονται από το μονομελές εφετείο».

του τριμελούς εφετείου, όπως προκύπτει από τη συνδυαστική ερμηνεία των άρθρων 110 και 111 ΚΠΔ (μετά το άρθρο 29 παρ. 3 Ν 4055/2012).

Η αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου. Το τριμελές εφετείο δικάζει τα κακουργήματα που αναφέρονται στο άρθρο 111 ΚΠΔ⁵⁴⁶, καθώς επίσης και τα κακουργήματα που υπάγονται στην αρμοδιότητα του μονομελούς εφετείου, για τα οποία όμως απειλείται από τον νόμο η ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Το τριμελές εφετείο είναι επίσης αρμόδιο σύμφωνα με το άρθρο 111 παρ. 6 ΚΠΔ για τα πλημμελήματα των προσώπων ιδιάζουσας δωσιδικίας. Το τριμελές εφετείο δικάζει επίσης τις εφέσεις κατά των αποφάσεων του τριμελούς πλημμελειοδικείου και του μονομελούς εφετείου, καθώς επίσης και τις εφέσεις κατά των αποφάσεων που εκδίδονται από το πρωτοδικείο (μονομελές και πολυμελές) στην περίπτωση του άρθρου 116 παρ. 1 ΚΠΔ. Το τριμελές εφετείο, τέλος, είναι καθ' ύλην αρμόδιο να δικάζει σε πρώτο βαθμό κάποια κακουργήματα που προβλέπονται από ειδικούς νόμους. Η αναλυτική παρουσίαση των περιπτώσεων αυτών κάθε άλλο παρά εύκολη μπορεί να χαρακτηριστεί λόγω της πληθώρας των ειδικών ποινικών νόμων που ισχύουν. Η οριοθέτηση πάντως της καθ' ύλην αρμοδιότητας του ΜΟΔ και του μονομελούς εφετείου αναδεικνύει με εύληπτο τρόπο το πολυάριθμο των λοιπών κακουργημάτων, για τα οποία αρμόδιο σε πρώτο βαθμό είναι το τριμελές εφετείο. Έτσι, μεταξύ άλλων, τα κακουργήματα της πλαστογραφίας κατ' άρθρο 216 ΠΚ και της πλαστογραφίας και κατάχρησης ενσήμων κατ' άρθρο 218 ΠΚ (κακουργήματα περί τα υπομνήματα), τα κακουργήματα της υπεξαίρεσης, της απάτης, της απάτης με υπολογιστή, της απιστίας, της τοκογλυφίας (**εφόσον δεν επήλθε ποινική συνδιαλλαγή** σύμφωνα με το άρθρο

⁵⁴⁶ Άρθρο 111 ΚΠΔ (Τριμελές Εφετείο) : «Το τριμελές εφετείο δικάζει τα αναφερόμενα στις πιο κάτω περιπτώσεις κακουργήματα, από τα υπαγόμενα δε στην αρμοδιότητα του μονομελούς εφετείου (άρθρο 110) εκείνα κατά των οποίων στο νόμο απειλείται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης : 1. Τα κακουργήματα που προβλέπονται από τον Ποινικό Κώδικα σχετικά με το νόμισμα, τα υπομνήματα, την ιδιοκτησία, τα περιουσιακά δίκαια, την ψευδή βεβαίωση υπαλλήλου, νόθευση, απιστία και υπεξαίρεση στην υπηρεσία, αν τελέστηκαν από πολίτες, άσχετα με το πρόσωπο του παθόντα και το ποσό του οφέλους ή της ζημίας, ή αν τελέστηκαν από στρατιωτικούς και στρέφονται οπωσδήποτε κατά του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου ή κατά άλλου νομικού προσώπου από εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 263α του Ποινικού Κώδικα και εφόσον το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε με αυτά ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή απειλήθηκε στο Δημόσιο ή στα πιο πάνω νομικά πρόσωπα υπερβαίνει το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ. Τα κακουργήματα της δωροδοκίας που αναφέρονται στα άρθρα 159, 235, 236 και 237 του Ποινικού Κώδικα και τα κακουργήματα της παραβίασης του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας του άρθρου 370Α του Ποινικού Κώδικα. Το κακούργημα του άρθρου 173 παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και τα συναφή με αυτό πλημμελήματα και κακουργήματα, έστω και αν τα τελευταία τιμωρούνται βαρύτερα (Όπως το προτελευταίο εδάφιο της παρ. 1 προστέθηκε με το άρθρο 10 παρ. 3 του Ν 3674/2008 και το τελευταίο εδάφιο της, που είχε προστεθεί με το άρθρο 27 παρ. 1 του Ν 3772/2009, αντικαταστάθηκε από το άρθρο 20 παρ. 6 του Ν 4322/2015 - ΦΕΚ Α' 42/27.4.2015). 2. Τα κακουργήματα κλοπής, υπεξαίρεσης και πλαστογραφίας που προβλέπονται από το Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα, αν στρέφονται οπωσδήποτε κατά του Δημοσίου ή νομικού προσώπου που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο και το όφελος που πέτυχε ή επιδίωξε με αυτά ο δράστης ή η ζημία που προξενήθηκε ή απειλήθηκε κατά του Δημοσίου ή των πιο πάνω νομικών προσώπων υπερβαίνει το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ. 3. Το ποσό των 730 ευρώ που προβλέπεται από τα άρθρα 1 και 2 του Ν 1608/1950 «περί αυξήσεων των ποινών των προβλεπόμενων διά τους καταχραστάς του δημοσίου», όπως τροποποιήθηκε από το ΝΔ 790/1970 «περί τροποποιήσεως διατάξεων του Ποινικού Κώδικος και του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας» και το Ν 495/1976 «περί όπλων, εκρηκτικών υλών και εκρηκτικών μηχανημάτων και άλλων πινών ποινικών διατάξεων», αυξάνεται σε 150.000 ευρώ. Το όριο αυτό των 150.000 ευρώ ισχύει είτε ο κατηγορούμενος είναι πολίτης είτε είναι στρατιωτικός. 4. Τα εγκλήματα της δόλιας χρεωκοπίας ανώνυμων εταιριών και τραπεζών. 5. Τα κακουργήματα της πειρατείας, τα κακουργήματα κατά της ασφάλειας της σιδηροδρομικής ή υδάτινης συγκοινωνίας ή της αεροπλοΐας που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα ή σε ειδικούς ποινικούς νόμους, τα κακουργήματα που προβλέπονται στην παρ. 1 του άρθρου 187 και στο άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα, καθώς και τα συναφή με αυτά πλημμελήματα και κακουργήματα, έστω και αν τα τελευταία τιμωρούνται βαρύτερα από τα ως άνω κύρια κακουργήματα. 6. Τα πλημμελήματα των δικαστών πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης και εισαγγελέων, συμπεριλαμβανομένων των παρέδρων, των ειρηνοδίκων, ειδικών πταισματοδίκων, των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, των παρέδρων, εισηγητών και δοκίμων εισηγητών του, των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου, των παρέδρων, εισηγητών και δοκίμων εισηγητών του, του γενικού επιτρόπου, επιτρόπων και αντιεπιτρόπων που υπηρετούν σε αυτό, καθώς και του γενικού επιτρόπου, επιτρόπων και αντιεπιτρόπων επικρατείας στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, των δικηγόρων και των μελών του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. 7. Τις εφέσεις κατά των αποφάσεων του τριμελούς πλημμελειοδικείου, κατά των αποφάσεων που εκδίδονται από το πρωτοδικείο στην περίπτωση του άρθρου 116 παρ. 1 και κατά των αποφάσεων του δικαστηρίου των εφετών σύμφωνα με το άρθρο 499. 8. Τις εφέσεις κατά των αποφάσεων του μονομελούς εφετείου (όπως η παρ. 8 προστέθηκε με το άρθρο 29 παρ. 4 του Ν 4055/2012)». **Ωστόσο, άξιο προσοχής είναι το ακόλουθο ζήτημα : Σύμφωνα με την ισχύουσα πλέον ρύθμιση η ληστεία του άρθρου 380 παρ. 1 ΠΚ υπάγεται στην αρμοδιότητα του μονομελούς εφετείου, ενώ η ληστεία του άρθρου 380 παρ. 2 ΠΚ (θανατηφόρα ληστεία κ.λπ.) υπάγεται στην αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου, επειδή η απειλούμενη στον νόμο ποινή είναι ισόβια κάθειρξη (το μονομελές εφετείο δικάζει τα αναφερόμενα στο άρθρο 110 ΚΠΔ εγκλήματα, εκτός αν στον νόμο απειλείται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης).**

308 Β παρ. 1 ΚΠΔ) και της εκβίασης κατ' άρθρα 375, 386, 386 Α, 390, 404 και 385 ΠΚ (κακουργήματα περί την ιδιοκτησία και τα περιουσιακά δίκαια), τα κακουργήματα της αρπαγής (άρθρο 322 ΠΚ) και της αρπαγής ανηλίκων (άρθρο 324 ΠΚ), τα κακουργήματα που προβλέπονται από το άρθρο 1 του Ν 1608/1950 «περί αυξήσεως των ποινών των προβλεπομένων για τους καταχραστάς του Δημοσίου», τα κακουργήματα της ζωοκλοπής και της ζωοκτονίας κατ' άρθρο 6 παρ. 1 εδ. β του Ν 1300/1982, τα κακουργήματα που προβλέπονται από το άρθρο 2 του Ν 3691/2008 «για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ...» κ.λπ. υπάγονται στην αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου.⁵⁴⁷ Τέλος, η διάταξη του άρθρου 111 παρ. 4 ΚΠΔ («Τα εγκλήματα της δόλιας χρεωκοπίας ανώνυμων εταιριών και τραπεζών») θεωρείται κατά την ορθότερη άποψη μετά τον Ν 3588/2007 (Πτωχευτικός Κώδικας) ουσιαστικά καταργημένη.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές την καθ' ύλη αρμοδιότητα των Ποινικών Δικαστηρίων.
- Να αξιολογούν και να προσδιορίζουν περαιτέρω τα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με την καθ' ύλη αρμοδιότητα των Ποινικών Δικαστηρίων, δυνάμενοι ως Νομικοί της πράξης να προτείνουν την καθ' ύλη αναρμοδιότητα του δικάζοντος δικαστηρίου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με την καθ' ύλη αρμοδιότητα των Ποινικών Δικαστηρίων.
- Επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα σχετικά με την καθ' ύλη αρμοδιότητα των Ποινικών Δικαστηρίων.

Λέξεις Κλειδιά

Καθ' ύλην αρμοδιότητα ποινικών δικαστηρίων	Κακουργήματα, πλημμελήματα	Μονομελές Πλημμελειοδικείο
Μικτό Δικαστήριο	Ορκωτό Μικτό Ορκωτό Εφετείο	Τριμελές Πλημμελειοδικείο
Τριμελές Εφετείο	Πενταμελές Εφετείο	Μονομελές Εφετείο

⁵⁴⁷ Βλ. περισσότερα σε Ι. Σκορδαλό σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 460επ., Θεοχ. Δαλακούρα, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, τόμος Ι, 2012, σελ. 313επ.

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 82επ.

(Εδώ αναφέρονται και αναλύονται όλα τα ζητήματα της καθ' ύλην αρμοδιότητας αλλά και ζητήματα αρμοδιότητας λόγω συνάφειας εγκλημάτων και λόγω συμμετοχής στο έγκλημα)

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, υπό τα άρθρα 499 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

(Εδώ επίσης αναφέρονται και αναλύονται όλα τα ζητήματα της καθ' ύλην αρμοδιότητας αλλά και ζητήματα αρμοδιότητας λόγω συνάφειας εγκλημάτων και λόγω συμμετοχής στο έγκλημα)

Συμπληρωματικό υλικό

Αδάμ Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 85επ.

(Εδώ επίσης αναφέρονται και αναλύονται όλα τα ζητήματα της καθ' ύλην αρμοδιότητας αλλά και ζητήματα αρμοδιότητας λόγω συνάφειας εγκλημάτων και λόγω συμμετοχής στο έγκλημα).

Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2017, 126επ.

(Εδώ επίσης αναφέρονται και αναλύονται όλα τα ζητήματα της καθ' ύλην αρμοδιότητας αλλά και ζητήματα αρμοδιότητας λόγω συνάφειας εγκλημάτων και λόγω συμμετοχής στο έγκλημα).

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή εξετάζεται η καθ' ύλην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων με βάση τη βαρύτητα του κάθε εγκλήματος (κακουργήματος ή πλημμελήματος) αλλά και με βάση τη βαθμίδα και τη σπουδαιότητα κάθε ποινικού δικαστηρίου. Η αρμοδιότητα αυτή, όπως θα καταφανεί και στις ασκήσεις που ακολουθούν, επηρεάζεται από τη σχέση συνάφειας που υφίσταται μεταξύ περισσότερων εγκλημάτων αλλά και από τη συμμετοχή στο έγκλημα περισσότερων ως αυτουργών.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Ο Β τέλεσε κακουργηματική πλαστογραφία σε βάρος του Α κατ' άρθρο 216 παρ. 1, 3εδ. α ΠΚ (αρμοδιότητας Τριμελούς Εφετείου) και κακουργηματική απάτη σε βάρος του Γ κατ' άρθρο 386 παρ. 1, 3β ΠΚ, για την οποία όμως στη διάρκεια της ανάκρισης συντελέσθηκε ποινική συνδιαλλαγή (αρμοδιότητας Μονομελούς Εφετείου: άρθρα 110 και 308 Β ΚΠΔ). Ποιο θα είναι το αρμόδιο τελικά δικαστήριο και ποια διαδικασία παραπομπής θα ισχύσει ;

Άσκηση 1.2 Ο Α και ο Β φέρεται να τέλεσαν ανθρωποκτονία με πρόθεση κατά συναυτουργία σε βάρος του Γ (άρθρα 45, 299 παρ. 1 ΠΚ). Για τον Β αποδεικνύεται, ότι τέλεσε και κακουργηματική απάτη σε βάρος του Δ (άρθρο 386 παρ. 1, 3 ΠΚ). Ποιο Δικαστήριο είναι αρμόδιο για την κάθε πράξη

και τον καθένα και ποιο θα δικάσει και τους δύο κατηγορουμένους ; Να αναφερθούν επακριβώς οι λόγοι και οι διατάξεις. Θα ήταν διαφορετικό το δικαστήριο, αν ο Β θα ήταν και μέλος εγκληματικής οργάνωσης ;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Διεθνής δικαιοδοσία ποινικών δικαστηρίων

(5^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή ερευνώνται οι δικαιοδοσίες και εξουσίες των ποινικών δικαστηρίων να εκδικάζουν εγκλήματα που εμφανίζουν στοιχεία αλλοδαπότητας (αλλοδαπό έδαφος, όπου τελέσθηκε το έγκλημα, αλλοδαπός δράστης, αλλοδαπό θύμα) με βάση τις από το εθιμικό διεθνές δίκαιο απορρέουσες αρχές : αρχή της παγκόσμιας ποινικής δικαιοσύνης ή της οικουμενικής ποινικής δικαιοδοσίας, αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας, αρχή της παθητικής προσωπικότητας, αρχή της εδαφικότητας κ.λπ.).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Βασικά το Ποινικό Δίκαιο ισχύει και εφαρμόζεται από τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια για όλους τους Έλληνες, οι οποίοι συνήθως τελούν εγκλήματα στην Ελλάδα. Σύμφωνα όμως με τις διατάξεις των άρθρων 5-11 ΠΚ το ελληνικό Ποινικό Δίκαιο μπορεί να εφαρμόζεται και σε αλλοδαπούς που τελούν εγκλήματα στην Ελλάδα ή στην αλλοδαπή ή και στην ανοικτή θάλασσα αλλά και σε Έλληνες που τελούν εγκλήματα στην αλλοδαπή ή και στην ανοικτή θάλασσα. Οι διατάξεις των άρθρων 5 -11 ΠΚ έχουν συνεπώς χαρακτήρα κανόνων τόσο του Ουσιαστικού όσον και του Δικονομικού Ποινικού Δικαίου. **Έτσι, η Ελλάδα έχει, όπως κάθε άλλο κράτος, και διεθνή ποινική δικαιοδοσία. Διεθνής ποινική δικαιοδοσία** της Ελλάδας ως έκφανση της εθνικής κυριαρχίας είναι η εξουσία της, σύμφωνα με το εθιμικό διεθνές δίκαιο, να εκδικάζει δια των ποινικών της δικαστηρίων εγκλήματα που εμφανίζουν στοιχεία αλλοδαπότητας. **Εγκλήματα που εμφανίζουν στοιχεία αλλοδαπότητας** είναι όσα τελούνται από αλλοδαπό δράστη στην Ελλάδα, από Έλληνα δράστη ή Ελληνίδα στην αλλοδαπή, από αλλοδαπό σε βάρος Έλληνα ή Ελληνίδας στην αλλοδαπή, από αλλοδαπούς στην αλλοδαπή σε βάρος της Ελληνικής Πολιτείας ή των ημεδαπών κρατικών συμφερόντων ή από αλλοδαπό στην αλλοδαπή ή και στην ανοικτή θάλασσα, εφόσον στην τελευταία περίπτωση πρόκειται για ορισμένα διεθνή εγκλήματα, που βασικά προβλέπει το (εθιμικό ή συμβατικό) διεθνές δίκαιο και αναφέρονται στο άρθρο 8 ΠΚ.

Οι διατάξεις των άρθρων 5 έως 8 ΠΚ αποτελούν επανάληψη κανόνων του εθιμικού διεθνούς δικαίου. Πρέπει να επιτρέπει πρωτίστως το διεθνές δίκαιο την εκδίκαση ενός εγκλήματος που εμφανίζει στοιχεία αλλοδαπότητας από τα δικαστήρια ενός κράτους, αλλιώς συντελείται, έστω και αν υπάρχει σχετική πρόβλεψη στο εθνικό δίκαιο, **παραβίαση της αρχής της απαγόρευσης της επέμβασης στις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις ξένου κράτους**, η οποία βεβαίως συνεπάγεται τη διεθνοδικαιική ευθύνη του κράτους. Στα άρθρα 5 έως 8 ΠΚ καθιερώνονται σιωπηρά πέντε βασικές αρχές αλλά στην πραγματικότητα οι αρχές αυτές αναγνωρίζονται πρωτίστως από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, στο οποίο αναφέρονται **ως νομιμοποιητικά συνδεδεμένα στοιχεία** (δηλαδή στοιχεία που συνδέουν ένα κράτος με ένα έγκλημα που εμφανίζει στοιχεία αλλοδαπότητας και το νομιμοποιούν να εκδικάζει τέτοιες υποθέσεις). Οι αρχές αυτές είναι **η αρχή της εδαφικότητας** (άρθρο 5 ΠΚ, π.χ. Αλβανός διαπράττει ληστεία στην Αθήνα), **η αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας** (άρθρο 6 ΠΚ, π.χ. Έλληνας φονεύει Ιταλίδα στη Γερμανία), **η αρχή της παθητικής προσωπικότητας** (άρθρο 7 ΠΚ, π.χ. Γερμανός βιάζει στη Γερμανία Ελληνίδα), **η αρχή της προστασίας της Ελληνικής**

Πολιτείας ή των ημεδαπών κρατικών συμφερόντων (άρθρο 8 ΠΚ, π.χ. κάποιοι αλλοδαποί συνωμοτούν στο Παρίσι για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Ελλάδα και έτσι τελούν το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας) και **η αρχή της οικουμενικής ποινικής δικαιοδοσίας ή της παγκόσμιας ποινικής δικαιοσύνης** (άρθρο 8 ΠΚ). Υφίσταται ακόμα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ως νομιμοποιητικό συνδυετικό στοιχείο και η **αρχή της αντιπροσωπευτικής ποινικής δικαιοσύνης**, με βάση την οποία αρκεί για την απόκτηση διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας η συναίνεση του κράτους, στο έδαφος του οποίου (έδαφος θεωρείται και το πλοίο σε σχέση με το κράτος της σημαίας του) τελέσθηκε το έγκλημα, για την εκδίκαση της υπόθεσης από το κράτος, στο οποίο κατέφυγε ο δράστης και το οποίο τον συνέλαβε, όταν είναι για νομικούς ή πραγματικούς λόγους αδύνατη μια έκδοση.

Οι ξένες πρεσβείες και τα προξενεία που βρίσκονται στην Ελλάδα θεωρούνται ελληνικό έδαφος. Συνεπώς, εγκλήματα που τελούνται μέσα σ' αυτές ή σ' αυτά εκδικάζονται από τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια με βάση την αρχή της εδαφικότητας, εφόσον βεβαίως δεν συντρέχει εξαίρεση κατά τη διάταξη του άρθρου 2 ΚΠοινΔ.⁵⁴⁸

Ο Ποινικός Κώδικας κάνει λόγο στα άρθρα 5-11 για «Τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων» αλλά τούτο είναι, όπως θα γίνει αντιληπτό, μόνον εν μέρει ορθό, επειδή στα άρθρα αυτά γίνεται αναφορά όχι μόνο σε εδάφη αλλά και σε πρόσωπα.

Άρθρο 5 ΠΚ (**εγκλήματα που τελέστηκαν στην ημεδαπή**) : «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις που τελέστηκαν **στο έδαφος της επικράτειας**, ακόμη και από αλλοδαπούς. 2. Πλοία ή αεροσκάφη ελληνικά θεωρούνται έδαφος της επικράτειας οπουδήποτε και αν βρίσκονται, εκτός αν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο υπόκεινται σε αλλοδαπό νόμο».

Με την ως άνω διάταξη καθιερώνεται η **αρχή της εδαφικότητας** (Territorialitätsprinzip). Η αρχή αυτή χαρακτηρίζεται ορθότερα ως **αρχή της εδαφικότητας και αρχή των συνεπειών** (Wirkungsprinzip), υπό την έννοια ότι αν ένα έγκλημα τελεσθεί στην αλλοδαπή αλλά έχει ως συνέπεια ένα αποτέλεσμα που επέρχεται στην Ελλάδα, τότε εφαρμόζονται οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι για τη δίωξη του δράστη και την εκδίκαση του εγκλήματος. Η αρχή αυτή εναρμονίζεται και με τη ρύθμιση του άρθρου 16 ΠΚ, που ορίζει ως τόπο τέλεσης του εγκλήματος όχι μόνο τον τόπο όπου έπραξε ο δράστης αλλά και τον τόπο όπου επήλθε το αποτέλεσμα. Παράδειγμα : ο Α, υπήκοος Βουλγαρίας, πυροβολεί όντας στο έδαφος της Βουλγαρίας επανειλημμένα τον Β, επίσης βουλγαρικής ιθαγένειας, ο οποίος βρίσκεται κατά τη στιγμή που δέχεται τους θανατηφόρους πυροβολισμούς εντός του ελληνικού εδάφους, όπου και τελικά πεθαίνει. Ο Α κατά τον χρόνο καταδίωξης του Β συλλαμβάνεται από τις ελληνικές αρχές και θα πρέπει πλέον να δικασθεί από τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια. Εδώ δεν υφίσταται κανένα άλλο νομιμοποιητικό συνδυετικό στοιχείο εκτός από την αρχή των συνεπειών, δηλαδή το αποτέλεσμα που επέρχεται στο ελληνικό έδαφος.⁵⁴⁹ Επίσης, στην περίπτωση, κατά την οποία αεροσκάφος εταιρίας που εδρεύει στην Κύπρο απογειώθηκε από τη Λάρνακα της Κύπρου, αφού έλαβαν χώρα εκεί εξακολουθητικά παραλείψεις ελέγχου και αποκατάστασης βλαβών στους κινητήρες, και κατέπεσε σε προασιακή περιοχή της Αθήνας με θύματα υπηκόους της Κύπρου, τα δικαστήρια της Αθήνας θα έχουν αρμοδιότητα για εκδίκαση της υπόθεσης, επειδή τόπος τέλεσης (σ' αυτόν εντάσσεται και ο τόπος επέλευσης του αποτελέσματος της πράξης) είναι και η Αθήνα. Το δικαίωμα ενός κράτους να επεκτείνει τη ρυθμιστική του εξουσία σε συμβάντα που λαμβάνουν χώρα εκτός του εδάφους του, δηλαδή στην

⁵⁴⁸ Βλ. Ε. Καμπέρου – Ντάλτα σε Αρ. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 78, Θεοχάρη Δαλακούρα, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, τόμος Ι, 2012, σελ. 117, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁴⁹ Βλ. για τα διαδικτυακά εγκλήματα και τα σχετικά ζητήματα γύρω από τον τόπο του εγκλήματος Δημ. Κιούπη, Ποινικό Δίκαιο και Internet, 1999, σελ. 86επ., 91. Για το ότι το αποτέλεσμα μιας αξιόποινης πράξης μπορεί να συνίσταται όχι μόνο στη βλάβη αλλά και στη διακινδύνευση ενός έννομου αγαθού βλ. Κων. Φελουτζή, Ο «κίνδυνος» ως βαρύτερο αποτέλεσμα στο ποινικό δίκαιο, Ποινικά Χρονικά 1987, σελ. 849επ., Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2000, σελ. 172επ., με περαιτέρω παραπομπές.

αλλοδαπή (ως αλλοδαπή θεωρείται και η ανοικτή θάλασσα), **αλλά παράγουν συνέπειες στο έδαφός του ή σε πλοία που εξομοιώνονται με (κολυμβώντας) μέρη του εδάφους του ένεκα σημαίας αναγνώρισε ήδη το Διαρκές Διεθνές Δικαστήριο** (της Κοινωνίας των Εθνών) κατά το 1927 στην ονομαστή περίπτωση Lotus. Στην περίπτωση αυτή συγκρούστηκαν το γαλλικό πλοίο Lotus και ένα τουρκικό πλοίο στην ανοικτή θάλασσα με αποτέλεσμα τη βύθιση του τουρκικού πλοίου και τον θάνατο οκτώ Τούρκων. Αφού το γαλλικό αυτό πλοίο κατέπλευσε στον λιμένα της Κωνσταντινούπολης, έθεσαν οι τουρκικές αρχές σε κίνηση μια ποινική διαδικασία κατά των μελών του πληρώματός του και επακολούθησε καταδίκη για ανθρωποκτονία από αμέλεια. Κατά την άποψη της Γαλλίας έλειπε σε σχέση με την Τουρκία το απαραίτητο κατά το διεθνές δίκαιο **νομιμοποιητικό συνδετικό στοιχείο** για την άσκηση της ρυθμιστικής εξουσίας σχετικά με το παραπάνω συμβάν που έλαβε χώρα στην ανοικτή θάλασσα και προσέκρουε η ποινική δίωξη κατά των μελών του πληρώματος του πλοίου Lotus στη δικαιοδοσία της Γαλλίας που ήταν το κράτος της σημαίας του πλοίου. Το Διαρκές Διεθνές Δικαστήριο διαπίστωσε στην περίπτωση αυτή **με βάση την αρχή των συνεπειών**, ότι υπήρχε η απαραίτητη βάση για την επέκταση της τουρκικής ποινικής εξουσίας στο συμβάν της σύγκρουσης των δύο πλοίων, και απέρριψε την άποψη της Γαλλίας ότι η ρυθμιστική εξουσία ενός κράτους βασικά περιορίζεται στο δικό του έδαφος. Βέβαια, σήμερα ισχύουν στις περιπτώσεις τέλεσης στα διεθνή ύδατα (ανοικτή θάλασσα) εγκλημάτων ένεκα σύγκρουσης πλοίων και παρεμφερών εγκλημάτων που τελούνται από μέλη του πληρώματος πλοίου (π.χ. εγκατάλειψη κινδυνεύοντος πλοίου) διαφορετικά, αφού την **αποκλειστική ποινική δικαιοδοσία** για την εκδίκαση αυτών των εγκλημάτων έχει το κράτος της σημαίας του πλοίου (άρθρο 97 παρ. 1, 3 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας). Η νέα αυτή ρύθμιση, η οποία πρόδηλα σκοπεί να καταστήσει το κράτος της σημαίας (συναφής είναι η **αρχή του κράτους της σημαίας του πλοίου**) αποκλειστικά αρμόδιο να ασκήσει κατ' αποκλεισμό άλλων κρατών ποινική δικαιοδοσία, ώστε να διασφαλισθεί η **ελευθερία της ναυσιπλοΐας** (σημαίνει την ελεύθερη και ανεμπόδιστη κυκλοφορία των πλοίων στην ανοικτή θάλασσα) και να αποτρέπονται ζημιογόνες καθυστερήσεις στην εκτέλεση δρομολογίων και ταξιδιών, αν αυτές θα οφείλονταν στην άσκηση ποινικής δικαιοδοσίας εκ μέρους του παράκτιου κράτους για συμπεριφορές πάνω στο πλοίο ή σχετικά με αυτό, αποκτά κατά την άποψή μας νόημα, κυρίως όταν το πλοίο θα καταπλεύσει σε λιμένα ενός άλλου κράτους, διαφορετικού από το κράτος της σημαίας του πλοίου.

Άρθρο 6 ΠΚ (**εγκλήματα ημεδαπών στην αλλοδαπή**) : «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα και που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα. 2. Η ποινική δίωξη ασκείται και εναντίον αλλοδαπού ο οποίος κατά την τέλεση της πράξης ήταν ημεδαπός. Επίσης ασκείται και εναντίον εκείνου που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια μετά την τέλεση της πράξης. 3. Στα πλημμελήματα, για να εφαρμοστούν οι διατάξεις των παρ. 1 και 2, απαιτείται έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβέρνησης της χώρας όπου τελέστηκε το πλημμέλημα. 4. Τα πταίσματα που διαπράττονται στην αλλοδαπή τιμωρούνται μόνο στις περιπτώσεις που ειδικά ορίζει ο νόμος».

Με την ως άνω διάταξη καθιερώνεται η **αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας**. Η **αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας** (aktives Personalitätsprinzip) παρέχει ένα νομιμοποιητικό συνδετικό στοιχείο για την εκδίκαση εγκλημάτων που τελούν Έλληνες υπήκοοι στην αλλοδαπή.⁵⁵⁰ Βασική προϋπόθεση είναι το διπλό αξιόποινο, το να είναι δηλαδή η συγκεκριμένη πράξη που τέλεσε

⁵⁵⁰ Βλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, 1993, σελ. 264επ, όπου γίνεται λόγος για την **ενεργητική αρχή της προσωπικότητας**, τον ίδιο σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1- 133, 2005, σελ. 76επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 41επ., 45επ.

ο υπήκοος Ελλάδας στην αλλοδαπή αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε (εξωτερικός όρος του αξιοποιίνου). Πολιτειακά ασύντακτες χώρες δεν υπάρχουν σήμερα.

Άρθρο 7 ΠΚ (**εγκλήματα αλλοδαπών στην αλλοδαπή**) : «1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και κατά αλλοδαπού για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή και που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα, αν η πράξη αυτή στρέφεται εναντίον Έλληνα πολίτη και αν είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας όπου τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα. 2. Οι διατάξεις των παρ. 3 και 4 του προηγούμενου άρθρου έχουν και εδώ εφαρμογή».

Με τη διάταξη αυτή καθιερώνεται η **αρχή της παθητικής προσωπικότητας**. Η **αρχή της παθητικής προσωπικότητας** (passives Personalitätsprinzip) παίζει σπουδαίο ρόλο σε περιπτώσεις εγκλημάτων που τελούνται στην αλλοδαπή σε βάρος των υπηκόων ενός κράτους. Συναφή με την **αρχή της παθητικής προσωπικότητας** περίπτωση αποτέλεσε η περίπτωση της απαγωγής του ιταλικού κρουαζιερόπλοιου Achille Lauro κατά το 1985 από παλαιστίνιους τρομοκράτες, οι οποίοι φόνευσαν στην ανοικτή θάλασσα έναν αμερικανό πολίτη και έδωσαν αφορμή για ποινικές διώξεις κατ' αυτών εκ μέρους των ΗΠΑ.⁵⁵¹

Άρθρο 8 ΠΚ (**εγκλήματα στην αλλοδαπή που τιμωρούνται πάντοτε κατά τους ελληνικούς νόμους**) : «Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς, ανεξάρτητα από τους νόμους του τόπου της τέλεσης, για τις εξής πράξεις που τελέστηκαν στην αλλοδαπή: α) εσχάτη προδοσία, προδοσία της χώρας που στρέφεται κατά του ελληνικού κράτους και τρομοκρατικές πράξεις (άρθρο 187Α)· β) εγκλήματα που αφορούν τη στρατιωτική υπηρεσία και την υποχρέωση στράτευσης (ειδικό μέρος, Κεφ. Η΄)· γ) αξιόποινη πράξη που τέλεσαν ως υπάλληλοι του ελληνικού κράτους· δ) πράξη εναντίον Έλληνα υπαλλήλου κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή σχετικά με την υπηρεσία του· ε) ψευδορκία σε διαδικασία που εκκρεμεί στις ελληνικές αρχές· στ) πειρατεία· ζ) εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα (ειδικό μέρος, Κεφ. Θ΄)· η) πράξη δουλεμπορίου, εμπορίας ανθρώπων, σωματεμπορίας ή ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής, διενέργειας ταξιδιών με σκοπό την τέλεση συνουσίας ή άλλων ασελγών πράξεων σε βάρος ανηλίκου ή πορνογραφίας ανηλίκου· θ) παράνομο εμπόριο ναρκωτικών φαρμάκων· ι) παράνομη κυκλοφορία και εμπόριο άσεμνων δημοσιευμάτων· ια) κάθε άλλο έγκλημα, για το οποίο ειδικές διατάξεις ή διεθνείς συμβάσεις υπογραμμένες και επικυρωμένες από το ελληνικό κράτος προβλέπουν την εφαρμογή των ελληνικών ποινικών νόμων» (όπως αντικαταστάθηκαν η περ. α΄ από το άρθρο 40 παρ. 3 του Ν 3251/2004 και η περ. η΄ από το άρθρο δεύτερο παρ. 1 του Ν 3625/2007).

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες έχουν τα ποινικά δικαστήρια εξουσία να εκδικάζουν εγκλήματα, που εμφανίζουν στοιχεία αλλοδαπότητας.

⁵⁵¹ Βλ. Jul. Kokott/Kar. Doehring/Th. Buergethal, Grundzüge des Völkerrechts, 2003, σελ. 153επ, 156επ, Alfred Verdross / Bruno Simma, Universelles Völkerrecht, 2010, σελ. 779επ., και πρβλ. Χρ. Μυλωνόπουλου, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, 1993, σελ. 279επ, όπου γίνεται λόγος για την **παθητική αρχή της προσωπικότητας**, τον ίδιο σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1- 133, 2005, σελ. 84επ., Κων. Βαθιώτη, Στοιχεία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, 2007, σελ. 41επ., 45επ.

- Να αξιολογούν και να διακρίνουν αν και πότε ένα κράτος δικαιούται να επεμβαίνει σε ποινικές υποθέσεις που άπτονται της καθ' ύλην αρμοδιότητας Ποινικών Δικαστηρίων ξένων κρατών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με τη διεθνή ποινική δικαιοδοσία των ποινικών δικαστηρίων της Ελλάδας ή της Κύπρου.
- Επιλύουν πρακτικά ζητήματα και θέματα σχετικά με τη διεθνή ποινική δικαιοδοσία των ποινικών δικαστηρίων της Ελλάδας ή της Κύπρου.

Λέξεις Κλειδιά

Διεθνής ποινική δικαιοδοσία	Αρχή της εδαφικότητας	Αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας
Αρχή της παθητικής προσωπικότητας	Αρχή της προστασίας των ημεδαπών συμφερόντων	Αρχή της παγκόσμιας ποινικής δικαιοσύνης
Διεθνή εγκλήματα		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 117επ.

(Εδώ αναλύονται όλα τα ζητήματα της διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας με τις αρχές που τη διέπουν).

Αδάμ Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 42επ. (Εδώ επίσης αναφέρονται ζητήματα της διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας).

Συμπληρωματικό υλικό

Αριστοτέλη Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2014, υπό τα άρθρα 5-11 ΠΚ.

(Εδώ επίσης αναφέρονται ζητήματα της διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας).

Σύνοψη

Τα ελληνικά και κυπριακά ποινικά δικαστήρια δεν είναι μόνο αρμόδια να εκδικάζουν εγκλήματα που τελούνται μέσα στο έδαφος της Ελλάδας ή της Κύπρου αντιστοίχως αλλά και εγκλήματα με διεθνή

χαρακτήρα οπουδήποτε και αν τελέσθηκαν (π.χ. εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας κ.λπ.), εγκλήματα που τελούν στην αλλοδαπή όσοι έχουν την ελληνική ή κυπριακή ιθαγένεια και εγκλήματα που τελούν αλλοδαποί στην αλλοδαπή σε βάρος όσων έχουν την ελληνική ή κυπριακή ιθαγένεια.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Σε απόσταση 8 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της Ζακύνθου και προς την ανοικτή θάλασσα διέρχεται το πλοίο «Liberty» υπό σημαία Παναμά, μεταφέροντας εν γνώσει του πλοιάρχου και του μηχανικού, που είναι υπήκοοι Ελλάδας, 300 κιλά ηρωίνης (παράνομη διακίνηση **ναρκωτικών** ουσιών). Ας υποθέσουμε, ότι αντί ναρκωτικών μεταφέρονται άνθρωποι για **δουλεμπόριο**. Έχει η Ελλάδα ποινική δικαιοδοσία σε καθεμιά από τις δύο περιπτώσεις ; Έχει δηλαδή εξουσία και δικαιούται να σπεύσει στο σημείο η λιμενική αρχή για να ενεργήσει επέμβαση με εξαναγκαστικά μέσα με σκοπό τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων και ερευνών στο πλοίο, τη συλλογή αποδείξεων, την κατάσχεση πειστηρίων, την εξακρίβωση του εγκλήματος και τη σύλληψη προσώπων και με σκοπό την έναρξη και διεξαγωγή μιας ποινικής διαδικασίας για τη διάγνωση ενοχής και την επιβολή ποινών ; Μεταβάλλεται η λύση στο παράδειγμα, αν το ξένο πλοίο εισέλθει στα χωρικά ύδατα της Ελλάδας ή στα εσωτερικά της ύδατα (π.χ. σε ένα λιμένα ή κόλπο) ;

Άσκηση 1.2

Στο υπό ιταλική σημαία και Έλληνα πλοίαρχο κρουαζιερόπλοιο «ROMA», που απέπλευσε από το Μπάρι της Ιταλίας με προορισμό την Κύπρο, στα ιταλικά χωρικά ύδατα αλλά και στην ανοικτή θάλασσα βιάζεται επανειλημμένα μια Ελληνίδα από έναν Ιταλό. Στις λιμενικές αρχές της Πάτρας η Ελληνίδα αυτή μετά από περίσκεψη και δισταγμούς καταγγέλλει τηλεφωνικά τους αλληπάλληλους βιασμούς. Το πλοίο διέρχεται από τα ελληνικά χωρικά ύδατα κατά μήκος των ιόνιων νησιών, χωρίς να εισέλθει στα εσωτερικά ύδατα. Οι ελληνικές αρχές ενεργοποιούνται με βάση εκδοθέν ένταλμα σύλληψης και σκοπεύουν να σταματήσουν το πλοίο στα ελληνικά χωρικά ύδατα. Δικαιούνται να απαιτήσουν και να επιτύχουν με εξαναγκασμό (με προειδοποιητικές βολές ή ηπιότερα μέσα) την παύση της πορείας του πλοίου ή και τον κατάπλου σε ελληνικό λιμένα, την επιβίβασή τους σ' αυτό, τη συλλογή πειστηρίων ή τη λήψη φωτογραφιών και τη σύλληψη του δράστη με σκοπό την προσαγωγή του σε δίκη;

Ατομική εργασία ως απαιτούμενη δραστηριότητα, η οποία βαθμολογείται με 20% σε σχέση με το 50% που λαμβάνει το σύνολο των εργασιών. Θα πρέπει η εργασία αυτή να περιέχει τουλάχιστον 1500 λέξεις. Το θέμα θα ορίζεται από τον διδάσκοντα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης

(6^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται έννοιες σχετικές με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (προϋποθέσεις, πότε επιτρέπεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, πότε απαγορεύεται, αν επιτρέπεται η έκδοση ημεδαπού, περιεχόμενο και τύπος του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, αρμόδια δικαστική αρχή εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στην Ελλάδα, σύλληψη και δικαιώματα του εκζητουμένου κ.λπ.).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

Ο Ν 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης θεσπίστηκε προς εκπλήρωση υποχρεώσεων που απέρρεαν για την Ελλάδα από την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 13.6.2002 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης που συνιστούσε δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁵⁵² Με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης επιδιώχθηκε η **επιτάχυνση της διαδικασίας έκδοσης** για την καταπολέμηση του εγκλήματος **μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης**. Με τις διατάξεις του ως άνω νόμου επέρχονται ουσιώδεις μεταρρυθμίσεις στο ισχύον καθεστώς της έκδοσης και καταργείται η διοικητική (πολιτική) φάση, στην οποία παρεμβαίνει ο Υπουργός της Δικαιοσύνης. Κατ' άρθρο 1 του Ν 3251/2004 (**Έννοια του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης**) ισχύουν τα εξής : «1. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης είναι απόφαση ή διάταξη δικαστικής αρχής κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εκδίδεται με σκοπό τη σύλληψη και την προσαγωγή προσώπου, το οποίο ευρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον το πρόσωπο αυτό ζητείται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους έκδοσης του εντάλματος στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας: α) προκειμένου σε πρόσωπο στο οποίο ήδη έχει αποδοθεί η αξιόποινη πράξη να ασκηθεί ποινική δίωξη, ή β) να εκτελεστεί ποινή ή μέτρο ασφαλείας, τα οποία στερούν την ελευθερία. 2. Η εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών, που διατυπώνονται στο ισχύον Σύνταγμα και στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε κάθε περίπτωση, ο εκζητούμενος δεν απομακρύνεται, ούτε απελαύνεται, ούτε εκδίδεται σε κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση». Οι πλέον σημαντικές διατάξεις του Ν 3251/2004 είναι οι ακόλουθες :

Άρθρο 2 (Περιεχόμενο και τύπος του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) : «1. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης περιέχει τα ακόλουθα στοιχεία: α) ταυτότητα και ιθαγένεια του εκζητουμένου, β) όνομα, διεύθυνση, αριθμό τηλεφωνικής και τηλεομοιοτυπικής σύνδεσης και ηλεκτρονική διεύθυνση της δικαστικής αρχής έκδοσης του εντάλματος, γ) μνεία της εκτελεστής δικαστικής απόφασης, του

⁵⁵² Βλ. Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2007, σελ. 857επ., Δ. Μουζάκη, Πρακτικά προβλήματα από την εφαρμογή του Ν 3251/2004 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (Με βάση την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης), Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 57επ.

εντάλματος σύλληψης ή της συναφούς διάταξης δικαστικής αρχής, δ) φύση και νομικό χαρακτηρισμό του εγκλήματος, ε) **περιγραφή των περιστάσεων τέλεσης του εγκλήματος, στις οποίες περιλαμβάνονται ο χρόνος και ο τόπος τέλεσης, καθώς και η μορφή συμμετοχής του εκζητουμένου στην αξιόποινη πράξη**, στ) την επιβληθείσα ποινή, αν πρόκειται για αμετάκλητη απόφαση ή το πλαίσιο ποινής που προβλέπεται για την αξιόποινη πράξη από τη νομοθεσία του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος και ζ) στο μέτρο του δυνατού, κάθε άλλη πληροφορία σχετικά με την αξιόποινη πράξη και τις συνέπειές της. 2. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης μπορεί να αφορά περισσότερα εγκλήματα. 3. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης μεταφράζεται στην επίσημη γλώσσα ή σε μία από τις επίσημες γλώσσες του κράτους εκτέλεσης του εντάλματος».

Άρθρο 9 (Αρμόδια δικαστική αρχή εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στην Ελλάδα) : «1. Αρμόδια δικαστική αρχή για την παραλαβή του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, τη σύλληψη και κράτηση του εκζητουμένου, την εισαγωγή της υπόθεσης στο αρμόδιο δικαστικό όργανο και την εκτέλεση της απόφασης για την προσαγωγή ή μη του εκζητουμένου είναι: α) ο εισαγγελέας εφετών, στην περιφέρεια του οποίου διαμένει ο εκζητούμενος, β) ο εισαγγελέας εφετών Αθηνών, στην περίπτωση που είναι άγνωστη η διαμονή του εκζητουμένου. 2. Όταν ο εκζητούμενος συγκατατίθεται να προσαχθεί στο κράτος έκδοσης του εντάλματος, αρμόδια δικαστική αρχή για την έκδοση της απόφασης εκτέλεσης του εντάλματος είναι ο πρόεδρος εφετών, στην περιφέρεια του οποίου διαμένει ή συλλαμβάνεται ο εκζητούμενος. 3. Όταν ο εκζητούμενος δεν συγκατατίθεται να προσαχθεί στο κράτος έκδοσης του εντάλματος, αρμόδια δικαστική αρχή για την έκδοση της απόφασης εκτέλεσης του εντάλματος είναι το συμβούλιο εφετών, στην περιφέρεια του οποίου διαμένει ή συλλαμβάνεται ο εκζητούμενος».

Άρθρο 10 (Πότε επιτρέπεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) : «1. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 11 έως 13 του παρόντος, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης εκτελείται εφόσον: α) Η αξιόποινη πράξη, για την οποία έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, συνιστά **έγκλημα σύμφωνα και με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους**, ανεξαρτήτως του νομικού χαρακτηρισμού, το οποίο τιμωρείται **σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους έκδοσης του εντάλματος με στερητική της ελευθερίας ποινή** ή με στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον δώδεκα μηνών. Στις περιπτώσεις που η αξιόποινη πράξη συνιστά έγκλημα σχετικά με φόρους, τέλη, τελωνεία και συνάλλαγμα δεν αποτελεί λόγο άρνησης εκτέλεσης του εντάλματος η διαπίστωση ότι το Ελληνικό Κράτος δεν επιβάλλει ιδίου τύπου φόρους ή τέλη ή δεν προβλέπει ιδίου τύπου ρύθμιση για φόρους, τέλη, τελωνεία και συνάλλαγμα με εκείνη του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος. β) Τα δικαστήρια του κράτους έκδοσης του εντάλματος καταδίκασαν τον εκζητούμενο σε ποινή ή μέτρο ασφαλείας, στερητικό της ελευθερίας τουλάχιστον τεσσάρων μηνών για αξιόποινη πράξη, την οποία και οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι χαρακτηρίζουν ως πλημμέλημα ή ως κακούργημα. 2. **Η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης επιτρέπεται, χωρίς έλεγχο του διπτού αξιόποινου, για τις ακόλουθες αξιόποινες πράξεις**, όπως αυτές ορίζονται από το δίκαιο του κράτους έκδοσης του εντάλματος, εφόσον τιμωρούνται στο κράτος αυτό με στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον τριών ετών: α) εγκληματική οργάνωση, β) τρομοκρατικές πράξεις, γ) εμπορία ανθρώπων και σωματεμπορία, δ) προσβολές κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής ανηλίκων, πορνογραφία ανηλίκων, ε) παράνομη εμπορία και διακίνηση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, στ) παράνομη εμπορία και διακίνηση όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών, ζ) εγκλήματα διαφθοράς και δωροδοκίας, η) εγκλήματα σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, θ) νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ι) εγκλήματα σχετικά με το νόμισμα, περιλαμβανομένου του ευρώ, ια) εγκλήματα σχετικά με ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ιβ) εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, περιλαμβανομένου του παράνομου εμπορίου απειλούμενων ζωικών ειδών

και του παράνομου εμπορίου απειλούμενων φυτικών ειδών και φυτικών ποικιλιών, ιγ) παροχή βοήθειας για παράνομη είσοδο και διαμονή στη χώρα, ιδ) ανθρωποκτονία με πρόθεση, βαριά σωματική βλάβη, ιε) παράνομο εμπόριο ανθρωπίνων οργάνων και ιστών, ιστ) απαγωγή, παράνομη κατακράτηση, αρπαγή και ομηρία, ιζ) ρατσισμός και ξενοφοβία, ιη) οργανωμένες ή ένοπλες ληστείες και κλοπές, ιθ) παράνομη εμπορία πολιτιστικών αγαθών, περιλαμβανομένων των αρχαιοτήτων και των έργων τέχνης, κ) απάτη, κα) εκβίαση, κβ) παράνομη απομίμηση πειρατεία προϊόντων, κγ) πλαστογραφία δημοσίων εγγράφων και εμπορία πλαστών εγγράφων, κδ) πλαστογραφία μέσων πληρωμής, κε) λαθρεμπορία ορμονικών ουσιών και άλλων αυξητικών παραγόντων, κστ) λαθρεμπορία πυρηνικών και ραδιενεργών ουσιών, κζ) εμπορία κλεμμένων οχημάτων, κη) βιασμός, κθ) εμπρησμός με πρόθεση, λ) εγκλήματα που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, λα) αεροπειρατεία και πειρατεία, λβ) δολιοφθορά».

Άρθρο 11 (Πότε απαγορεύεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) : «Η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης αρνείται την εκτέλεση του εντάλματος στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) αν η αξιόποινη πράξη, για την οποία έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, καλύπτεται από αμνηστία σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους, εφόσον η Ελλάδα είχε την αρμοδιότητα για τη δίωξη αυτής της αξιόποινης πράξης, β) αν από τις πληροφορίες που διαθέτει η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του εντάλματος προκύπτει ότι ο εκζητούμενος έχει δικασθεί αμετακλήτως για τις ίδιες πράξεις από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση, γ) αν το πρόσωπο, εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, είναι ανεύθυνο ποινικά λόγω της ηλικίας του για την αξιόποινη πράξη για την οποία έχει εκδοθεί το ένταλμα, σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους, δ) αν έχει επέλθει παραγραφή του εγκλήματος ή της ποινής σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους και η αξιόποινη πράξη υπάγεται στην αρμοδιότητα των ελληνικών δικαστικών αρχών σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους, ε) αν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί προς το σκοπό της δίωξης ή τιμωρίας προσώπου λόγω του φύλου, της φυλής, της θρησκείας, της εθνοτικής καταγωγής, της ιθαγένειας, της γλώσσας, των πολιτικών φρονημάτων, του γενετήσιου προσανατολισμού του ή της δράσης του υπέρ της ελευθερίας, στ) αν το πρόσωπο, εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης προς το σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας, στερητικών της ελευθερίας, είναι ημεδαπός και η Ελλάδα αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας σύμφωνα με τους ποινικούς της νόμους, ζ) αν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί για αξιόποινη πράξη, η οποία: i) θεωρείται κατά τον ελληνικό ποινικό νόμο ότι τελέσθηκε εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφος της Ελλάδας ή σε εξομοιούμενο προς αυτό τόπο ή ii) τελέστηκε εκτός του εδάφους του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος και κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους απαγορεύεται η δίωξη για το ίδιο έγκλημα που διαπράττεται εκτός του εδάφους της Ελλάδας, η) **αν το πρόσωπο, εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης προς το σκοπό της δίωξης, είναι ημεδαπός και διώκεται στην Ελλάδα για την ίδια πράξη. Αν δεν διώκεται, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης εκτελείται** αν διασφαλιστεί ότι, μετά από ακρόασή του, θα διαμεταχθεί στο Ελληνικό Κράτος, ώστε να εκτίσει σ' αυτό την στερητική της ελευθερίας ποινή ή το στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας που θα απαγγελθεί εναντίον του στο κράτος έκδοσης του εντάλματος».⁵⁵³

⁵⁵³ ΣυμβΑΠ 2277/2009, www.areiospagos.gr : «Μπορεί δε το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης να αναφέρεται **είτε σε αλλοδαπούς είτε και σε ημεδαπούς**. Έτσι με βάση το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης μπορεί να συλλαμβάνεται και να παραδίδεται από ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε άλλο μέλος αυτής κάθε υπόδικος ή κατάδικος για τα εγκλήματα που αναφέρονται στις παραπάνω διατάξεις του Ν. 3251/2004, **ακόμη και αν αυτός είναι πολίτης του κράτους από το οποίο ζητείται η παράδοσή του,**

Άρθρο 12 (Πότε δύναται να απαγορευτεί η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) : «Η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση του εντάλματος στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) αν το πρόσωπο, εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, δίδεται στην Ελλάδα για την ίδια αξιόποινη πράξη με εκείνη που αναφέρεται στο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, β) αν οι ελληνικές αρχές αποφάσισαν είτε να μην ασκήσουν ποινική δίωξη για την αξιόποινη πράξη, για την οποία έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, είτε να παύσουν τη δίωξη, γ) αν ο εκζητούμενος έχει δικαστεί αμετακλήτως για την αξιόποινη πράξη, για την οποία έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, **σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, ώστε να κωλύεται η μεταγενέστερη άσκηση δίωξης, δ) αν από τις πληροφορίες που διαθέτει η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του εντάλματος προκύπτει ότι ο εκζητούμενος έχει δικαστεί αμετακλήτως για τις ίδιες πράξεις **σε τρίτη χώρα**, εφόσον, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση, ε) αν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί προς το σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας, στερητικών της ελευθερίας, εφόσον ο εκζητούμενος κατοικεί ή διαμένει στην Ελλάδα, και η Ελλάδα αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας σύμφωνα με τους ποινικούς της νόμους».

Άρθρο 13 (Εγγυήσεις για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) : «1. Αν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί προς το σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας που έχει επιβληθεί με απόφαση εκδοθείσα ερήμην του εκζητουμένου και το πρόσωπο

εφόσον βέβαια συντρέχουν οι προαναφερθείσες θετικές προϋποθέσεις και ελλείπουν οι σχετικές υποχρεωτικές ή δυνητικές απαγορεύσεις (άρθρα 10, 11 και 12 του Ν. 3251/2004). Εντεύθεν καθιερώνεται απαγορευτική διάταξη για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος και όταν η πράξη για την οποία καλείται η δικαστική αρχή να αποφασίσει για την εκτέλεση του εντάλματος αυτού, και, στην προκειμένη περίπτωση οι ελληνικές δικαστικές αρχές, έχει υποκύψει σε παραγραφή σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους. Δικαιολογητικός λόγος της ρυθμίσεως αυτής είναι η ανακοπή του μέτρου της εκδόσεως του εκζητουμένου στην περίπτωση, που κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους έχει εξαιρεθεί το αξιόποιο της πράξεως, λόγω παρελεύσεως του χρόνου της παραγραφής. ... Τέλος σημειώνεται ότι η άρνηση των ελληνικών αρχών να εκτελέσουν το συγκεκριμένο ένταλμα τελεί πάντοτε υπό την αυτονόητη προϋπόθεση, της συνδρομής και της υπό στοιχ. β' του άρθρου 11 εδ. δ' του Ν. 3251/2004 περιπτώσεως, του ότι δηλαδή η αξιόποινη πράξη για την οποία ζητείται η εκτέλεση του άνω εντάλματος υπάγεται στην αρμοδιότητα των ελληνικών δικαστικών αρχών, σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους. Ούτως αν ο εκζητούμενος είναι έλληνας πολίτης που τέλεσε έγκλημα στην αλλοδαπή και υποτεθεί ότι θα εδικάζετο στην Ελλάδα θα εφηρμοζόντο οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι με βάση την αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (άρθρο 6 Π.Κ.). Μετά πάντα ταύτα προκειμένης εκτελέσεως ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης για την άσκηση ποινικής δίωξεως (και όχι για εκτέλεση ποινής ή μέτρου ασφαλείας) εναντίον του εκζητουμένου, **το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης εκτελείται και εάν ακόμη αυτός είναι ημεδαπός εάν δεν δίδεται στην Ελλάδα για την ίδια πράξη, υπό την έννοια ότι δεν έχει ασκηθεί πράγματι εις βάρος του ποινική δίωξη από τις ελληνικές δικαστικές αρχές για την ίδια πράξη, τουλάχιστον έως την ημέρα της συζητήσεως της υποθέσεως στο εφετείο** και όχι σε περίπτωση δυνατότητας (άρθρα 6 και 8 Π.Κ) κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους ασκήσεως τοιαύτης διώξεως και μόνον εάν διασφαλισθεί "διαμεταγωγή" του στην Ελλάδα για να εκτίσει την στερητική της ελευθερίας ποινή που ενδεχομένως θα του επιβληθεί στο κράτος έκδοσης του εντάλματος». **Η δυνατότητα παράδοσης-προσαγωγής ημεδαπών** σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση το Ν 3251/2004 **και η μη αντίθεσή της προς το Σύνταγμα**, άποψη που ακολουθείται σταθερά από τον Άρειο Πάγο από τη θέση σε ισχύ του νόμου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, απασχόλησαν και τις ΑΠ 47/2011, ΑΠ 994/2010 και ΑΠ 2166/2009 (www.areiospagos.gr). Άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι η ΑΠ 2006/2010 (www.areiospagos.gr) αποφάσισε, κάνοντας χρήση του υποχρεωτικού λόγου μη εκτέλεσης του εντάλματος του άρθρου 11 περ. η' Ν 3251/2004, τη μη εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης των γερμανικών αρχών σε βάρος Έλληνα υπηκόου με σκοπό να ασκηθεί εναντίον του ποινική δίωξη για την πράξη της φοροδιαφυγής (παράνομη διακίνηση τσιγάρων), δεδομένου ότι για την ίδια αξιόποινη πράξη, για την οποία ζητούνταν η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και η οποία έφερε το νομικό χαρακτηρισμό της φοροδιαφυγής, και με τα ίδια ακριβώς πραγματικά περιστατικά είχε σχηματισθεί σε βάρος του εκκαλούντος-εκζητουμένου, αλλά και κατ' άλλων υπαιτίων, σχετική δικογραφία από την Εισαγγελία Πλημμελειοδικών Πειραιά και είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για παράβαση του Ν 2960/2001 περί λαθρεμπορίας. Ειδικότερα, ο Άρειος Πάγος έκρινε στην υπόθεση αυτή ότι «ανεξάρτητα από το νομικό χαρακτηρισμό που κατά τα εκτεθέντα προσδίδεται στην πράξη, πρόκειται περί ενός και του αυτού εγκλήματος λαθρεμπορίας, αφού, λόγω του ενιαίου διασυνοριακού χώρου των Κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ποινική αξίωση αυτών εξαντλείται άπασ με την εισαγωγή από τρίτη χώρα σε χώρα της ΕΕ και συνεπώς με την περαιτέρω διαδοχική διακίνηση των εμπορευμάτων δεν διαπράττεται άλλο αδίκημα λαθρεμπορίας».

αυτό δεν είχε κλητευθεί αυτοπροσώπως ούτε είχε ενημερωθεί κατ' άλλον τρόπο σχετικά με την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της ακροαματικής διαδικασίας που οδήγησε στην ερήμην του εκδοθείσα απόφαση, η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης από την αρμόδια δικαστική αρχή μπορεί να εξαρτηθεί από την προϋπόθεση ότι η δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος θα παράσχει επαρκείς εγγυήσεις, **ώστε να διασφαλίζεται ότι ο εκζητούμενος με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης θα έχει τη δυνατότητα να ζητήσει να δικαστεί εκ νέου στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος και να παρίσταται κατά τη λήψη της απόφασης.** 2. Αν η αξιόποινη πράξη, για την οποία έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη ή με μέτρο στερητικό της ελευθερίας εφ' όρου ζωής, η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης από την αρμόδια δικαστική αρχή μπορεί να εξαρτηθεί από την προϋπόθεση ότι στο νομικό σύστημα του κράτους έκδοσης του εντάλματος ισχύουν διατάξεις για την επανεξέταση της επιβληθείσας ποινής –κατ' αίτηση ή το αργότερο μετά την πάροδο είκοσι ετών- ή για την εφαρμογή των μέτρων επιείκειας που προβλέπει υπέρ του προσώπου το δίκαιο του κράτους έκδοσης του εντάλματος και τα οποία αποσκοπούν στη μη εκτέλεση μιας τέτοιας ποινής ή μέτρου. 3. Αν το πρόσωπο, εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης προς το σκοπό της δίωξης, και πάντως μετά από απόδοση σε αυτό το πρόσωπο συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης, κατοικεί στην Ελλάδα, η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης από την αρμόδια δικαστική αρχή μπορεί να εξαρτηθεί από την προϋπόθεση ότι ο εκζητούμενος, μετά από ακρόασή του, θα διαμεταχθεί στο Ελληνικό Κράτος, ώστε να εκτίσει σ' αυτό τη στερητική της ελευθερίας ποινή ή το στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας που θα απαγγελθεί εναντίον του στο κράτος έκδοσης του εντάλματος».

Άρθρο 14 (Παραλαβή του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) : «1. Όταν ο αρμόδιος εισαγγελέας εφετών λάβει το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης που έχει εκδοθεί με το νόμιμο τύπο, μεριμνά για τη σύλληψη του εκζητουμένου. 2. Αν η αρχή που παραλαμβάνει το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης δεν είναι αρμόδια να επιληφθεί της εκτέλεσης του εντάλματος, το διαβιβάζει στην αρμόδια αρχή και ενημερώνει σχετικά τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος».

Άρθρο 15 (Σύλληψη και δικαιώματα του εκζητουμένου) : «1. Όταν ο εκζητούμενος συλλαμβάνεται βάσει του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, του χορηγείται αμέσως έγγραφο με πληροφορίες για τα δικαιώματα του και οδηγείται χωρίς αναβολή στον εισαγγελέα εφετών. Ο εισαγγελέας εφετών, αφού βεβαιώσει την ταυτότητά του, τον ενημερώνει για την ύπαρξη και το περιεχόμενο του εντάλματος, για το δικαίωμά του να προσφύγει στις υπηρεσίες νομικού παραστάτη και διερμηνέα στο κράτος - μέλος εκτέλεσης και στο κράτος - μέλος έκδοσης, για το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου και επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με τις προξενικές αρχές του κράτους του οποίου είναι υπήκοος, καθώς και για τη δυνατότητα που του παρέχεται να συγκατατεθεί στην προσαγωγή του στο κράτος έκδοσης του εντάλματος κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 17 του παρόντος. Για την ανωτέρω ενημέρωση και τις σχετικές δηλώσεις του εκζητουμένου συντάσσεται έκθεση σύμφωνα με τους όρους των άρθρων 148 έως 153 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 11 Ν 4236/2014 και το δεύτερο με το άρθρο 53 παρ. 1 Ν 4478/2017). 2. Ο συλληφθείς δικαιούται ο ίδιος ή μέσω του συνηγόρου του να ζητήσει και να λάβει αντίγραφα όλων των εγγράφων με δική του δαπάνη. 3. Με την καταχώριση στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS), σύμφωνα με το άρθρο 95 της Σύμβασης περί εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν του έτους 1985, η οποία δεν αποτελεί ακόμη ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, είναι δυνατό να γίνει σύλληψη του εκζητουμένου με εντολή του εισαγγελέα εφετών. Η κράτηση του εκζητουμένου μπορεί να διαρκέσει δεκαπέντε ημέρες, εντός των οποίων πρέπει να παραληφθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παραταθεί από τον εισαγγελέα εφετών, αν συντρέχουν σοβαροί λόγοι. Για την παράταση αυτή, ο εισαγγελέας εφετών ενημερώνει τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος. Σε κάθε περίπτωση μετά την παρέλευση τριάντα

ημερών από τη σύλληψη, ο κρατούμενος απολύεται. 4. Ο συλληφθείς κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαιούται, αμφισβητώντας την ταυτότητά του, να προσφύγει στο συμβούλιο εφετών, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την προσαγωγή του στον εισαγγελέα εφετών. Το συμβούλιο εφετών ορίζει δικάσιμο εντός δέκα ημερών από την άσκηση της προσφυγής και αποφασίζει αμετάκλητα εντός πέντε ημερών αφότου λήξει η διαδικασία και αφού ακούσει τον συλληφθέντα και τον συνήγορό του. Η προσφυγή μπορεί να γίνει και προφορικά στον εισαγγελέα εφετών, οπότε συντάσσεται σχετική έκθεση. 5. Τα άρθρα 99B, 99Γ, 233 παράγραφος 1 και 236Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση συλληφθέντος εκζητούμενου βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.» (Η παρ. 5, η οποία είχε προστεθεί με το άρθρο 7 Ν 4236/2014, αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 53 παρ. 2 Ν 4478/2017).

Άρθρο 22 (Ένδικο μέσο κατά της απόφασης) : « 1. Σε περίπτωση μη συγκατάθεσης του εκζητούμενου επιτρέπεται η άσκηση έφεσης στον Άρειο Πάγο από τον εκζητούμενο ή τον εισαγγελέα κατά της οριστικής απόφασης του συμβουλίου εφετών, εντός είκοσι τεσσάρων ωρών από τη δημοσίευση της απόφασης, σύμφωνα με τα οριζόμενα του άρθρου 451 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Για την έφεση συντάσσεται έκθεση ενώπιον του γραμματέα εφετών. 2. Ο Άρειος Πάγος σε συμβούλιο αποφαινεται εντός οκτώ ημερών από την άσκηση της έφεσης. Ο εκζητούμενος κλητεύεται αυτοπροσώπως ή μέσω του αντικλήτου του είκοσι τέσσερις ώρες πριν από τη συζήτηση με μέριμνα του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου».

Άρθρο 28 (Αναβολή της προσαγωγής ή προσαγωγή υπό όρους) : «1. Η αρμόδια δικαστική αρχή μπορεί, αφού αποφασίσει την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, να αναβάλει την προσαγωγή του εκζητούμενου, **ώστε να διωχθεί στο Ελληνικό Κράτος ή, αν έχει ήδη καταδικασθεί, να εκτίσει στο ελληνικό έδαφος καταγνωσθείσα ποινή για έγκλημα διαφορετικό από εκείνο** για το οποίο εκδόθηκε το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. 2. Η δικαστική αρχή που αποφασίζει την εκτέλεση του εντάλματος, μπορεί, αντί να αναβάλει την προσαγωγή, να προσαγάγει προσωρινά τον εκζητούμενο στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος υπό όρους που συμφωνούνται με τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος και διατυπώνονται εγγράφως».

Από την απουσία σχετικής διάταξης στον Ν 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης συνάγεται, ότι η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης δεν έχει την εξουσία να κρίνει και **την ουσιαστική βασιμότητα** των αποδιδόμενων στον εκζητούμενο πράξεων και συνεπώς αλυσιτελώς προβάλλεται, ότι αυτός δεν τέλεσε τις αποδιδόμενες σ' αυτόν πράξεις (ΑΠ 1836/2007, ΠοινΔικ 2008, 535, ΑΠ 1814/2008, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1309/2009, www.areiospagos.gr, ΑΠ 2166/2009, www.areiospagos.gr, ΑΠ 2277/2009, www.areiospagos.gr : «Συνεπώς συντρέχουν εν προκειμένω οι νόμιμες προϋποθέσεις για την εκτέλεση του ανωτέρω ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και εντεύθεν το Συμβούλιο Εφετών Αιγαίου, το οποίο με την προσβαλλομένη απόφασή του απεφάσισε την εκτέλεσή του, δεν έσφαλε και ορθώς τις αποδείξεις εξετίμησε, χωρίς να δικαιούται να εξετάσει την βασιμότητα της κατηγορίας κατά του εκζητούμενου ειμή μόνο την νομιμότητα του εντάλματος αυτού»). Περαιτέρω, με τις ΑΠ 2277/2009, ΑΠ 2166/2009 και ΑΠ 1811/2009 (www.areiospagos.gr), ο Άρειος Πάγος επιβεβαίωσε την πάγια και ορθή θέση του ότι το αρμόδιο για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης Συμβούλιο **δεν δικαιούται να εξετάσει την ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας κατά του εκζητούμενου ή την ορθότητα της απόφασης**, αλλά μόνο τη νομιμότητα του εντάλματος, **ούτε ελέγχει την ύπαρξη ή όχι στοιχείων ενοχής του εκζητούμενου για τις πράξεις, για τις οποίες ζητείται η παράδοση-προσαγωγή του.**

ΑΠ 800/2016 (σε Συμβούλιο), www.areiospagos.gr : «Από τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 1 και 2 του ν. 3251/2004 προκύπτει ότι, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης είναι απόφαση ή διάταξη δικαστικής αρχής κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εκδίδεται με σκοπό τη σύλληψη

και την προσαγωγή προσώπου, το οποίο ευρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καταζητείται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους έκδοσης του εντάλματος στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, **είτε για να ασκηθεί εις βάρος του ποινική δίωξη** για πράξη που του αποδίδεται **είτε για να εκτελεστεί στερητική της ελευθερίας ποινή** ή μέτρο ασφαλείας και με την επιφύλαξη της μη προσβολής με την έκδοση του των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών, που απορρέουν από το ισχύον Σύνταγμα και το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τις διατάξεις δε του άρθρου 2 παρ. 1 του ίδιου νόμου προκύπτει ότι το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, **για το τυπικό κύρος του, πρέπει να περιέχει** α) την ταυτότητα και ιθαγένεια του εκζητουμένου, β) το όνομα, διεύθυνση, αριθμό τηλεφωνικής και τηλεομοιοτυπικής σύνδεσης και ηλεκτρονική διεύθυνση της δικαστικής αρχής έκδοσης του εντάλματος, γ) μνεία της εκτελεστής δικαστικής απόφασης του εντάλματος σύλληψης ή της συναφούς διάταξης δικαστικής αρχής, **δ) τη φύση και το νομικό χαρακτηρισμό του εγκλήματος, ε) περιγραφή των περιστάσεων τέλεσής του στις οποίες περιλαμβάνονται ο χρόνος και τόπος τέλεσης, καθώς και η μορφή συμμετοχής του εκζητουμένου, στ) την επιβληθείσα ποινή αν πρόκειται για αμετάκλητη απόφαση ή το πλαίσιο ποινής που προβλέπεται για την αξιόποινη πράξη από τη νομοθεσία του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος και ζ) στο μέτρο του δυνατού κάθε άλλη πληροφορία σχετικά με την αξιόποινη πράξη και τις συνέπειες της. Προϋπόθεση για την έκδοση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, κατά το άρθρο 5 του άνω νόμου είναι οι πράξεις για τις οποίες πρόκειται να ασκηθεί η ποινική δίωξη να τιμωρούνται κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους με στερητική της ελευθερίας ποινή ή με στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον δώδεκα μηνών, και αν πρόκειται για εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής ή μέτρου ασφαλείας, που έχουν δηλαδή ήδη επιβληθεί, να είναι διαρκείας τουλάχιστον τεσσάρων μηνών. Κατά δε το άρθρο 10 παρ. 1 του ίδιου νόμου, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 11 έως 13 του νόμου αυτού, προϋπόθεση της εκτέλεσης του εντάλματος, είναι, προκειμένου περί έκδοσης για την άσκηση δίωξης, η αξιόποινη πράξη για την οποία αυτό εκδόθηκε, **να συνιστά έγκλημα και κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους και να τιμωρείται κατά το δίκαιο του κράτους έκδοσής του με στερητική της ελευθερίας ποινή ή με στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας**, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον δώδεκα μηνών, ενώ κατά την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης επιτρέπεται, **χωρίς έλεγχο του διπτού αξιόποινου**, για τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο αυτή, όπως αυτές ορίζονται από το δίκαιο του κράτους έκδοσης του εντάλματος, εφόσον τιμωρούνται στο κράτος αυτό με στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, το ανώτατο όριο των οποίων είναι τουλάχιστον τριών ετών. Περαιτέρω, στο άρθρο 11 του ν. 3251/2004 ορίζεται ότι η δικαστική αρχή που αποφασίζει την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος συλλήψεως αρνείται την εκτέλεση αυτού, εκτός από άλλες περιπτώσεις, **και όταν, ζ) το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί για αξιόποινη πράξη, η οποία θεωρείται κατά το ελληνικό ποινικό νόμο, ότι τελέσθηκε εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφος της Ελλάδας ή σε εξομοιούμενο προς αυτό τόπο**. Εξάλλου, κατά το άρθρο 16 ΠΚ, τόπος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο τόπος όπου ο υπαίτιος διέπραξε ολικά ή μερικά την αξιόποινη ενέργεια ή παράλειψη, καθώς και ο τόπος όπου επήλθε ή, σε περίπτωση απόπειρας, έπρεπε σύμφωνα με την πρόθεση του υπαιτίου να επέλθει το αξιόποινο αποτέλεσμα. Στην προκειμένη περίπτωση, από όλα τα έγγραφα που υπάρχουν στη δικογραφία, μεταξύ των οποίων και τα πρακτικά της πρωτοβάθμιας δίκης, και όσα εξέθεσε προφορικά στο ακροατήριο και με το από 1.4.2016 υπόμνημά του ο παραστάς συνήγορος του εκκαλούντος και ο ίδιος ο εκκαλών αποδεικνύονται τα ακόλουθα: Το Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης με την προσβαλλόμενη απόφασή του αποφάσισε την εκτέλεση του υπό στοιχεία αναφοράς φακέλου 5592 AR 405/15 από 5.10.2015 ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που εκδόθηκε κατά του εκκαλούντος Έλληνα υπηκόου Α. Δ. από την Εισαγγελία του Αννόβερο Γερμανίας, δυνάμει του με αρ. φακέλου 272 GS**

85/15 εθνικού εντάλματος σύλληψης του Ειρηνοδικείου Αννόβερο, **προκειμένου να δικασθεί ο εκζητούμενος για απάτη κατ' επάγγελμα και εκβιασμό κατ' επάγγελμα και κατά συρροή**, υπό τον όρο ότι, σε περίπτωση καταδίκης του, θα διαμεταχθεί στο Ελληνικό Κράτος, ώστε να εκτίσει σ' αυτό την στερητική της ελευθερίας ποινή ή το στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας, που τυχόν θα απαγγελθεί εναντίον του, στο κράτος της έκδοσης του εντάλματος. Ειδικότερα στον εκζητούμενο αποδίδεται ότι: ... Κατά το χρονικό διάστημα τέλεσης της αξιόποινης πράξης, 126 ζημιωθέντες κατέθεσαν ανά 116,45 ευρώ στον τραπεζικό λογαριασμό του εκζητουμένου. Οι ανωτέρω πράξεις στις οποίες αφορά το προς εκτέλεση ένταλμα προβλέπονται από τις νομικές διατάξεις § § 253 εδ. 1, εδ. 2, εδ. 4, 263 εδ. 1, εδ. 3 στοιχ. 1α και στοιχ.2 περ.2, 52 του Γερμανικού Ποινικού Κώδικα, τιμωρούμενες με στερητική της ελευθερίας ποινή με ανώτατο όριο τα δέκα πέντε (15) έτη, εμπίπτουν δε σε εκείνες τις πράξεις για τις οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 2 περ. κ' και κα' του ν. 3251/2014, **επιτρέπεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποίνου και με μόνη προϋπόθεση να τιμωρούνται στο κράτος εκδόσεως του εντάλματος με στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον τριών (3) ετών ως προς το ανώτατο όριό τους**, προϋπόθεση η οποία, κατά τα παραπάνω, συντρέχει εν προκειμένω. Ανεξαρτήτως τούτου, οι εν λόγω πράξεις προβλέπονται και από τις διατάξεις των άρθρων 26 παρ. 1, 27 παρ. 1, 94 παρ. 1, 386 παρ. 1α, 385 παρ. 1γ του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα τιμωρούμενες, ως πλημμελήματα, με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών (και έως πέντε ετών κατ' άρθρο 53 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα). Με τον τρίτο λόγο της κρινόμενης εφέσεως προβάλλεται ότι το επίμαχο ένταλμα δεν πληροί τους όρους της τυπικής νομιμότητας για την εκτέλεση αυτού, **διότι δεν περιέχει ακριβή περιγραφή των περιστάσεων τελέσεως των εγκλημάτων που αποδίδονται στον εκζητούμενο, ούτε αναφέρονται σ' αυτό τα πλήρη στοιχεία της ταυτότητας του εκζητουμένου, επί πλέον δε σε συνοδευτικό του εντάλματος έγγραφο αναφέρεται ως ημερομηνία εκδόσεως του εντάλματος άλλη εκείνης που αναφέρεται σ' αυτό**. Ο λόγος αυτός είναι αβάσιμος, καθόσον α) στο ανωτέρω ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης των Γερμανικών Αρχών είναι αρκούντως σαφής η περιγραφή των περιστάσεων τελέσεως των εγκλημάτων που αποδίδονται στον εκζητούμενο και η μορφή συμμετοχής του εκζητουμένου στις αξιόποινες αυτές πράξεις (αυτουργός) και δεν είναι αναγκαία άλλα στοιχεία, η περαιτέρω λεπτομερειακή εξειδίκευση των οποίων μπορεί να γίνει από την αιτούσα δικαστική αρχή κατά την περαιτέρω έρευνα της υποθέσεως, β) ως προς την ταυτότητα του εκζητουμένου, αναφέρονται πέραν του ονοματεπωνύμου του και άλλα στοιχεία, όπως η ημερομηνία και ο τόπος γέννησης αυτού, εις τρόπον ώστε να προκύπτει με σαφήνεια και χωρίς αμφιβολίες η ταυτότητα του προς σύλληψη προσώπου, ενώ γ) το ένταλμα φέρει ως ημερομηνία εκδόσεώς του την 5-10-2015, η οποία και μόνον ενδιαφέρει και δεν ασκεί έννομη επιρροή στην εκτέλεση του εντάλματος τυχόν λανθασμένη αναγραφή της ημερομηνίας εκδόσεως του εντάλματος σε άλλο έγγραφο. **Περαιτέρω, οι παραπάνω πράξεις για τις οποίες ζητείται η έκδοση έχουν τελεσθεί κατά το ένταλμα αποκλειστικά στο Αννόβερο της Γερμανίας από 20.2.2011 μέχρι 31.3.2011 σε βάρος 126 πολιτών, όταν ο εκζητούμενος τους έπεισε ότι εκπροσωπεί εισπρακτική εταιρεία και με την απειλή να κινηθεί αναγκαστικά εναντίον τους έπεισε και ταυτόχρονα εξανάγκασε αυτούς να του καταβάλουν ο καθένας 116,45 ευρώ, τα οποία παράνομα εισέπραξε. Αλλά και ο τόπος όπου επήλθε η βλάβη στους παθόντες είναι, κατά το ένταλμα, επίσης το Αννόβερο**. Συνεπώς, το Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης το οποίο με την προσβαλλόμενη απόφασή του αποφάσισε την εκτέλεση του εν λόγω εντάλματος δεν παρεβίασε την υποχρεωτική απαγόρευση εκτελέσεως του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που ορίζει το άρθρο 11 περ.ζ' του ν. 3251/2004 και **είναι αβάσιμος ο πρώτος λόγος της εφέσεως με τον οποίο υποστηρίζεται ότι η εκτέλεση του άνω εντάλματος εμποδίζεται από το γεγονός ότι τόπος τελέσεως των εγκλημάτων για τα οποία ζητείται η έκδοση (απάτη και εκβίαση) είναι η Ελλάδα**, καθώς και ο δεύτερος λόγος της εφέσεως με τον οποίο παραπονεύεται ο εκκαλών εκζητούμενος ότι εσφαλμένως το Συμβούλιο Εφετών Θεσσαλονίκης απέρριψε το επικουρικός

υποβληθέν αίτημά του για αναβολή της εκδικάσεως της υποθέσεως κατ' άρθρο 19 παρ. 2 του ν. 3251/2004 για να ζητηθεί να προσκομισθούν διευκρινιστικά στοιχεία ως προς τον τόπο τελέσεως των εγκλημάτων περί των οποίων πρόκειται. ... Στην προκειμένη περίπτωση, από κανένα στοιχείο δεν αποδεικνύεται ότι η εκτέλεση του επιμάχου ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης προσκρούει σε οποιαδήποτε διάταξη του Συντάγματος, της ΕΣΔΑ και της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μάλιστα δεν αποδεικνύεται ότι θα κινδύνευε η ζωή του εκζητουμένου στο εκζητούν κράτος και θα υποβαλλόταν αυτός σε βασανιστήρια και απάνθρωπη μεταχείριση για μόνο τον λόγο ότι η σύζυγός του είναι Ρομά και έχει αποκτήσει παιδιά με αυτή, ο δε περί του αντιθέτου τέταρτος κατά το πρώτος μέρος του λόγος της εφέσεως είναι αβάσιμος. ... Τέτοια απαγόρευση έκδοσης Ελλήνων πολιτών δεν κατοχυρώνεται ούτε από τις προαναφερόμενες διατάξεις ούτε από καμία άλλη συνταγματική διάταξη ... Συνεπώς, η διάταξη του άρθρου 11 στοιχ η εδ. β του ν. 3251/2004, που επιτρέπει την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης ημεδαπού με σκοπό τη δίωξη για αξιόποινη πράξη που τέλεσε στο εκζητούν κράτος, εφόσον δεν έχει ασκηθεί στην Ελλάδα ποινική δίωξη σε βάρος του για την ίδια πράξη και εφόσον διασφαλισθεί ότι, μετά την ακρόασή του, θα διαμεταχθεί στην Ελλάδα για να εκτίσει σ'αυτή τη στερητική της ελευθερίας ποινή ή το στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας που ενδεχομένως θα του επιβληθεί από το κράτος έκδοσης του εντάλματος, δεν αντίκειται στις προαναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ. Η παραπάνω δε διάταξη του άρθρου 11 στοιχ. η' του ν. 3251/2004, ως ειδική, κατισχύει της γενικής εκείνης του άρθρου 438 εδ. α' του ΚΠοινΔ και έχει αυτή εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση. ... Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 11 περ. δ του ν. 3251/2004 η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης αρνείται την εκτέλεση του εντάλματος, αν έχει επέλθει παραγραφή του εγκλήματος ή της ποινής σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους και η αξιόποινη πράξη υπάγεται στην αρμοδιότητα των ελληνικών δικαστικών αρχών σύμφωνα με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους. Κατά την κρατήσασα στο Δικαστήριο γνώμη, η προπαρατεθείσα διάταξη εφαρμόζεται στην περίπτωση του άρθρου 10 παρ. 1 του ν. 3251/2004, όταν δηλαδή η έκδοση του εκζητουμένου προσώπου τίθεται υπό την προϋπόθεση ότι το έγκλημα για το οποίο ζητείται η έκδοση συνιστά ποινικό αδίκημα όχι μόνο σύμφωνα με τους νόμους του κράτους έκδοσης του εντάλματος αλλά και με τους ελληνικούς ποινικούς νόμους. Δεν εφαρμόζεται, όμως, και όταν κατ' εξαίρεση από τον κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 3251/2004 η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης επιτρέπεται χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποίνου για τα εγκλήματα που περιέχονται στον κατάλογο της παρ. 2 του άρθρου 10 του ν. 3251/2004, καθόσον η διατυπούμενη στο εν λόγω άρθρο 10 του ν. 3251/2004 σχετική επιφύλαξη αφορά μόνο την παρ. 1 του άρθρου αυτού, όχι δε και την παρ. 2 του ίδιου άρθρου (10 του ν. 3251/2004). Εν όψει των ανωτέρω, ο πέμπτος, κατά το πρώτος μέρος του, λόγος της εφέσεως με τον οποίο υποστηρίζεται ότι έχει επέλθει η παραγραφή κατά το ελληνικό δίκαιο των εγκλημάτων στα οποία αφορά το προς εκτέλεση ένταλμα είναι αβάσιμος, ως στηριζόμενος σε εσφαλμένη προϋπόθεση, αφού, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενη σκέψη, τα άνω εγκλήματα εμπίπτουν σε εκείνα για τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 2 του ν. 3251/2004 επιτρέπεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης χωρίς έλεγχο του διττού αξιοποίνου. Μειοψήφησε ο Αρεοπαγίτης Δημήτριος Χονδρογιάννης, ο οποίος διατύπωσε τη γνώμη ότι η παραγραφή του εγκλήματος ή της ποινής κατά τους ελληνικούς ποινικούς νόμους ελέγχεται ακόμη και ως προς τις αξιόποινες (και κατά το ελληνικό ποινικό δίκαιο) πράξεις του καταλόγου του άρθρου 10 παρ. 2 του ν. 3251/2004, ως προς τις οποίες δεν εξετάζεται η συνδρομή του in abstracto διττού αξιοποίνου, στην προκειμένη σε περίπτωση για τις πράξεις στις οποίες αφορά το ένταλμα σύλληψης θεμελιώνεται ελληνική ποινική εξουσία, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Π.Κ. και η παραγραφή των άνω πράξεων έχει ήδη χωρήσει κατά το ελληνικό δίκαιο (αρ. 111 παρ. 3 του Π.Κ.).

Κατ' ακολουθία των ανωτέρω και μη υπάρχοντος άλλου λόγου εφέσεως προς έρευνα, η κρινόμενη έφεση πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της ως κατ' ουσία αβάσιμη και να καταδικασθεί ο εκκαλών στα δικαστικά έξοδα (άρθρο 583 παρ. 1 ΚΠοινΔ).».

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες επιτρέπεται ή απαγορεύεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.
- Να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν όλη τη διαδικασία εκτέλεσης και έκδοσης, καθώς και να γνωρίζουν τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να προσδιορίζουν τις περιπτώσεις, στις οποίες απαράδεκτα ζητείται η έκδοση με ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης κάποιου προσώπου.
- Να αναγνωρίζουν σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν εναντίον της έκδοσης.
- Να ασκούν τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα.

Λέξεις Κλειδιά

Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης	Προϋποθέσεις ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης	Εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης
Έκδοση	Αρχές και δικαστήρια που χειρίζονται το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης	Έκδοση ημεδαπού
Περιεχόμενο και τύπος ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης	Σύλληψη και δικαιώματα του εκζητουμένου	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, 538-549

(εδώ αναφέρονται έννοιες για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης)

Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2007, σελ. 857επ.

(εδώ αναφέρονται έννοιες για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης)

Συμπληρωματικό υλικό

Δ. Μουζάκη, Πρακτικά προβλήματα από την εφαρμογή του Ν 3251/2004 για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (Με βάση την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης), Ποινική Δικαιοσύνη 2012, σελ. 57επ.

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή αναλύονται έννοιες σχετικές με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (προϋποθέσεις, πότε επιτρέπεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, πότε απαγορεύεται, αν επιτρέπεται η έκδοση ημεδαπού, περιεχόμενο και τύπος του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, αρμόδια δικαστική αρχή εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης στην Ελλάδα, σύλληψη και δικαιώματα του εκζητουμένου κ.λπ.)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Η Ισπανία ζήτησε με ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης την έκδοση του Έλληνα Α για διακίνηση ναρκωτικών και συγκεκριμένα για εξαγωγή από την Ελλάδα και εισαγωγή στην Ισπανία 20 κιλών ηρωίνης. Για την αξιόποινη αυτή πράξη έχει ασκηθεί ποινική δίωξη από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών Αθήνας. Επιτρέπεται η έκδοση;

Άσκηση 1.2 Εναντίον του Έλληνα Α έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για αποπλάνηση ανηλίκου στη Γαλλία και ζητείται η έκδοσή του με ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Δικαιούνται τα ελληνικά δικαστήρια να ελέγξουν τη συνδρομή επαρκών ενδείξεων ενοχής ;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης ή του βουλεύματος (με έμφαση στην ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων).

(7^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το αντικείμενο της εβδομάδας αυτής είναι η **αιτιολογία της απόφασης ή του βουλεύματος (με έμφαση στην ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων)**. Περιεχόμενο αυτής είναι : τα πραγματικά γεγονότα που αποδείχτηκαν, τα αποδεικτικά μέσα με βάση τα οποία αποδείχτηκαν, η ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων επί συγκρουόμενων ομάδων αποδείξεων, ώστε να επιλεγούν τα πλέον φερέγγυα και αξιόπιστα αποδεικτικά μέσα, η απάντηση στους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του κατηγορουμένου και οι σκέψεις για την ερμηνεία του καλούμενου σε εφαρμογή κανόνα δικαίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το περιεχόμενο της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της δικαστικής απόφασης περιλαμβάνει τα πραγματικά γεγονότα που διαπιστώθηκαν, τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη διαπίστωση των πραγματικών γεγονότων, την ελεύθερη **και συγχρόνως αντικειμενική** αξιολόγηση και εκτίμηση αποδείξεων, την απάντηση στους ισχυρισμούς του

κατηγορουμένου⁵⁵⁴ και τις σκέψεις για την ερμηνεία και την εφαρμογή του κανόνα δικαίου.⁵⁵⁵ Σημειωτέον, ότι η **δικαστική απόφαση ως δικανικός συλλογισμός** περιέχει τη μείζονα πρόταση (ερμηνεία των καλούμενων σε εφαρμογή κανόνων δικαίου), την ελάχιστο πρόταση (υπαγωγή ή μη υπαγωγή των αποδεδειγμένων πραγματικών γεγονότων στον προσήκοντα κανόνα δικαίου ή αλλιώς εφαρμογή ή μη εφαρμογή του κανόνα δικαίου) και το συμπέρασμα που διατυπώνεται στο διατακτικό της απόφασης (έννομες συνέπειες από την ως άνω υπαγωγή ή μη υπαγωγή ή αλλιώς εφαρμογή ή μη εφαρμογή του κανόνα δικαίου).⁵⁵⁶

«Αυτοτελής» ισχυρισμός είναι κατά τον Άρειο Πάγο (βλ. αντί άλλων και ΑΠ 298/2010, Ποιν Δικ 2011, 283επ.) εκείνος, ο οποίος κατατείνει στην άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξεως (π.χ. ισχυρισμός περί άμυνας⁵⁵⁷ ή περί διαφύλαξης δικαιολογημένων συμφερόντων κατ' άρθρο 367 ΠΚ),

⁵⁵⁴ Το δικαστήριο της ουσίας έχει **κατά πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου** υποχρέωση να «απαντήσει» και να διαλάβει ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία μόνο ως προς τους «αυτοτελείς ισχυρισμούς» που προέβαλε ο κατηγορούμενος (ή ο συνήγορός του). Αντίθετα, δεν έχει τέτοια υποχρέωση ως προς την απλή (ακόμα και αιτιολογημένη) άρνηση της κατηγορίας ή ως προς τα απλά πραγματικά επιχειρήματα του κατηγορουμένου. «Αυτοτελής» ισχυρισμός είναι κατά τον Άρειο Πάγο (βλ. αντί άλλων ΑΠ 298/2010, Ποινική Δικαιοσύνη 2011, σελ. 283επ.) εκείνος, ο οποίος επάγει την άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξεως, την άρση ή μείωση του καταλογισμού της πράξεως στον δράστη, την εξάλειψη του αξιοποίνου ή τη μείωση της ποινής. Ο αυτοτελής ισχυρισμός, όπως π.χ. η επίκληση άμυνας, κατάστασης ανάγκης (του άρθρ. 25 ή του άρθρ. 32 ΠΚ), ανικανότητας προς καταλογισμό, συγγνωστής πλάνης περί το άδικο, προγενέστερου έντιμου βίου, ειλικρινούς μεταμέλειας ή άλλης ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρ. 84 παρ. 2 ΠΚ, είναι νομικός ισχυρισμός, καταλυτικός ή μειωτικός της κατηγορίας, και η απόρριψή του επιβάλλεται να είναι ρητή και αιτιολογημένη. Αντίθετα, η άρνηση της κατηγορίας και το πραγματικό υπερασπιστικό επιχειρήμα ενέχουν απλώς και μόνο ουσιαστική αμφισβήτηση των στοιχείων της κατηγορίας και γι' αυτό μπορούν να απορριφθούν από το δικαστήριο σιωπηρά και αναιτιολόγητα. Η θετική αιτιολόγηση της κατάφασης της κατηγορίας καλύπτει σε κάθε περίπτωση την απόρριψή τους. Η μοναδική περίπτωση, στην οποία δέχθηκε ο Άρειος Πάγος (χωρίς ωστόσο να δημιουργήσει πάγια νομολογία) αυτοτελή ισχυρισμό χωρίς να εντάσσεται αυτή στον ορισμό που έχει δώσει, είναι το «άλλοθι» (= αλλού ήταν ο κατηγορούμενος κατά την τέλεση του εγκλήματος) : βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 513επ., 516. **Οι ΑΠ 636/1993, ΠοινΧρ 1993, σελ. 412, ΑΠ 54/2001, ΠοινΛόγος 2001, σελ. 82, και ΑΠ 701/2003, ΠοινΧρ 2004, σελ. 138, δέχθηκαν, ότι το άλλοθι είναι αυτοτελής ισχυρισμός, τον οποίο οφείλει το δικαστήριο να απορρίψει αιτιολογημένα.** Ωστόσο, κατά την **ΑΠ 361/2005, ΠοινΛόγος 2005, σελ. 345,** το άλλοθι είναι αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός που δεν οφείλει το δικαστήριο να τον απορρίψει αιτιολογημένα (στο ίδιο πνεύμα ΑΠ 1814/2009 ΝοΒ 2010, 1006, ΑΠ 1466/2006 ΝοΒ 2007, 459, ΑΠ 1190/2005 ΕλλΔνη 2006, 1572, ΑΠ 341/2000 ΠοινΧρ 2000, 897 : βλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3123). Κάθε φορά όμως που ο κατηγορούμενος προβάλλει «άλλοθι» και το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να ανατρέψει τον ισχυρισμό αυτόν με βάση αξιοπιστότερα αποδεικτικά μέσα, τότε πλανώνται στη σκέψη κάθε νουνεχούς ανθρώπου εύλογες αμφιβολίες για την ενοχή του (πρβλ. Hans Dahs, Die Revision im Strafprozess, 2012, σελ. 214, με παραπομπές στη Νομολογία). Βλ. ωστόσο ήδη και Χρ. Σατλάνη, Μερικά ακόμα ζητήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου, Ιόνια Επιθεώρηση του Δικαίου, Τεύχος 6ο – Μάρτιος 1991, Δικηγορικός Σύλλογος Κέρκυρας, σελ. 30-38, όπου εξηγείται με παραδείγματα ότι σε μια δίκαιη ποινική δίκη, στην οποία η δικαστική απόφαση δεν θα είναι αυθαίρετη, θα πρέπει να αιτιολογείται η απόρριψη ακόμα και των ισχυρισμών, οι οποίοι αποτελούν άρνηση της κατηγορίας ή επιχειρήματα για την απόκρουσή της (π.χ. σε κατηγορία για παράνομη σπλοφορία ο ισχυρισμός ότι το όπλο ήταν άχρηστο λόγω παλαιότητας και ανίκανο να πυροβολεί ή σε κατηγορία για τοκογλυφία ο ισχυρισμός ότι το ποσόν του δανείου ήταν τριπλάσιο του αναφερόμενου στο κατηγορητήριο), **δεδομένου ότι οι δηλώσεις του κατηγορουμένου αποτελούν αποδεικτικό μέσο** (βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2009, σελ. 173) και συνεπώς θα πρέπει να ενταχθούν στο σκεπτικό της αντικειμενικής εκτίμησης των αποδείξεων και της αντιπαράθεσης με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, **έτσι ώστε να μην πλανώνται αμφιβολίες για την ενοχή του κατηγορουμένου.**

⁵⁵⁵ Βλ. αντί άλλων Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 204επ., 233επ., 513επ., Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 36επ., 901επ., 953επ.

⁵⁵⁶ Πρβλ. Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 600επ., 608.

⁵⁵⁷ ΑΠ 702/2016, www.argeiospagos.gr: «Η επιβαλλόμενη, κατά τα άνω, ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία της αποφάσεως πρέπει να εκτείνεται και στους αυτοτελείς ισχυρισμούς, εκείνους δηλαδή που προβάλλονται στο δικαστήριο της ουσίας, σύμφωνα με τα άρθρα 170 παρ. 2 και 333 παρ. 2 Κ.Ποιν.Δ., από τον κατηγορούμενο ή το συνήγορό του και τείνουν στην άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξεως ή στον αποκλεισμό ή τη μείωση της ικανότητας προς καταλογισμό ή στην εξάλειψη του αξιοποίνου ή στη μείωση της ποινής, **υπό την προϋπόθεση ότι οι ισχυρισμοί αυτοί έχουν προβληθεί κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, με όλα δηλαδή τα πραγματικά περιστατικά, που κατά νόμο απαιτούνται για τη θεμελίωσή τους.** Τέτοιοι αυτοτελείς ισχυρισμοί είναι και αυτοί περί νόμιμης άμυνας, από το άρθρ. 22 Π.Κ. και περί καταστάσεως ανάγκης, από το άρθρ. 25 παρ.1 Π.Κ., που ασκούν ουσιώδη επιρροή στην κατηγορία, αφού σε περίπτωση ουσιαστικής βασιμότητάς τους αποκλείεται ο άδικος χαρακτήρας της πράξεως του δράστη κατηγορουμένου, γι' αυτό και η απόρριψή τους πρέπει να αιτιολογείται ιδιαίτέρως από το δικαστήριο της ουσίας, σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις του Συντάγματος και του Κ.Ποιν.Δ., υπό την προεκτεθείσα αυτονόγητη προϋπόθεση, ότι έχουν προβληθεί

στην άρση ή μείωση του καταλογισμού της πράξεως στον δράστη (π.χ. ισχυρισμός περί ανικανότητας προς καταλογισμό κατ' άρθρο 34 ΠΚ ή ισχυρισμός περί συγγνωστής νομικής πλάνης κατ' άρθρο 31 παρ. 2 ΠΚ), στην εξάλειψη του αξιοποίνου (παραγραφή, αμνηστία, μη εμπρόθεσμη υποβολή έγκλησης, έμπρακτη μετάνοια, ως π.χ. η πλήρης ικανοποίηση του παθόντος κατά τα άρθρα 384 και 406Α ΠΚ⁵⁵⁸) ή στη μείωση ή ελάφρυνση της ποινής (άρθρα 83, 84 ΠΚ), **υπό την προϋπόθεση ότι ο ισχυρισμός αυτός έχει προβληθεί κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, δηλαδή με όλα τα πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά μέσα που είναι αναγκαία για τη θεμελίωσή του⁵⁵⁹, και έχει αναπτυχθεί προφορικώς, διότι διαφορετικά το δικαστήριο δεν υποχρεούται να απαντήσει ούτε να διαλάβει στην απόφασή του ιδιαίτερη αιτιολόγηση.** Εξάλλου, ως αυτοτελείς ισχυρισμούς έχει χαρακτηρίσει το Ακυρωτικό Δικαστήριο, πέραν άλλων περιπτώσεων που εντάσσονται σαφώς στις ως άνω κατηγορίες, επιπροσθέτως τον ισχυρισμό περί συνδρομής δεδικασμένου ή εκκρεμοδικίας⁵⁶⁰, τον ισχυρισμό περί εκούσιας υπαναχώρησης από απόπειρα,⁵⁶¹ τον ισχυρισμό περί ανθρωποκτονίας σε βρασμό ψυχικής ορμής⁵⁶² και τον ισχυρισμό περί μεταβολής της κατηγορίας.⁵⁶³

Αντίθετα, μη αυτοτελής ισχυρισμός ή, απλά, αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός είναι ο ισχυρισμός, με τον οποίο ο κατηγορούμενος αρνείται ένα στοιχείο της ποινικής ή ειδικής υπόστασης ή, με άλλα λόγια, της νομοτυπικής υπόστασης ή μορφής του εγκλήματος (αντικειμενική υπόσταση με τα στοιχεία και τις ιδιότητες του δράστη, της πράξης, του

με πληρότητα. Διαφορετικά, όταν δηλαδή απορριφθούν οι εν λόγω αυτοτελείς ισχυρισμοί, που προβλήθηκαν κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, χωρίς την απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, ιδρύεται ο προαναφερθείς λόγος αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Δ' του Κ.Ποιν.Δ...» απέρριψε δε τους προπαρατεθέντες αυτοτελείς ισχυρισμούς του ήδη αναιρεσειόντος (που αφορούσαν τις παραπάνω πράξεις), με την εμπειριεχόμενη στο προπαρατεθέν σκεπτικό του αιτιολογία, ότι "...Οι ισχυρισμοί του πρώτου κατηγορουμένου ότι αυτός βρισκόταν σε άμυνα ή άλλως σε κατάσταση ανάγκης είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι κατ' ουσίαν αφού δεν αποδείχθηκε η συνδρομή τέτοιων περιστάσεων". Η εντελώς τυπική αυτή αιτιολογία δεν είναι ειδική ούτε εμπειριστατωμένη, καθόσον, εκτός του ότι το Δικαστήριο της ουσίας δεν παραθέτει τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία προέκυψαν από την ακροαματική διαδικασία και το οδήγησαν στην αρνητική περί συνδρομής των προβαλλόμενων λόγων αποκλεισμού του άδικου χαρακτήρα των ανωτέρω πράξεων κρίση του ούτε τους συλλογισμούς, με βάση τους οποίους προέβη στην απόρριψη των πιο πάνω αυτοτελών ισχυρισμών, δεν αναφέρθηκε καθόλου στα επικληθέντα από τον αναιρεσειόντα πραγματικά περιστατικά, τα οποία θεμελιώνουν κατά τρόπο σαφή και ορισμένο και με πληρότητα τους ισχυρισμούς αυτούς».

⁵⁵⁸ Πρβλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Δέκα Πρακτικά Θέματα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, ΠοινΔικ 2014, σελ. 859 υποσημ. 17. Βλ. και ΑΠ 837/2010, www.areiospagos.gr.

⁵⁵⁹ Ο ισχυρισμός π.χ. «ότι ο υπαίτιος έζησε έως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή», περί συνδρομής δηλαδή της ελαφρυντικής περίπτωσης του προτέρου έντιμου βίου (άρθρο 84 παρ. 2 α ΠΚ), θα πρέπει να προβάλλεται με γεγονότα και αποδεικτικά μέσα που θα αποδεικνύουν την προηγούμενη έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή.

⁵⁶⁰ Βλ. ΑΠ 1748/2008, ΠοινΔικ 2009, 663, ΑΠ 1198/2010, www.areiospagos.gr, ΑΠ 125/2011, www.areiospagos.gr, ΑΠ 268/2011, www.areiospagos.gr, ΑΠ 661/2011, www.areiospagos.gr, ΑΠ 480/2015, www.areiospagos.gr : «Ο ισχυρισμός περί υπάρξεως δεδικασμένου (ή εκκρεμοδικίας) που προβλέπεται από το άρθρο 57 παρ. 1 του ΚΠοινΔ, είναι αυτοτελής, λόγω δε αυτού του χαρακτήρα του, η υποχρέωση του δικαστηρίου σε απάντηση προϋποθέτει να έχει προβληθεί ορισμένως και ειδικώς. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της αναιρεσιβαλλομένης, που παραδεκτώς επισκοπούνται για την έρευνα της βασιμότητας του λόγου αναιρέσεως, ο αναιρεσειών δεν προέβαλε αυτοτελή ισχυρισμό περί υπάρξεως δεδικασμένου εκ της υπ' αριθ. 2869/2004 αποφάσεως του Μονομελούς Πρωτοδικείου Τριπόλεως και συνεπώς ο σχετικός, υπό Δ, λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος».

⁵⁶¹ Βλ. ΑΠ 152/2010, ΠοινΔικ 2010, 1082, ΑΠ 1716/2009, www.areiospagos.gr ή ΝοΒ 2010, 1005, ΑΠ 1555/1995, ΠοινΧρον 1996, 900.

⁵⁶² Βλ. ΑΠ 720/2011, www.areiospagos.gr («Τέτοιος αυτοτελής ισχυρισμός είναι και ο ισχυρισμός του κατηγορουμένου για τέλεση της πράξεως της ανθρωποκτονίας σε κατάσταση βρασμού ψυχικής ορμής»), ΑΠ 909/2010, www.areiospagos.gr.

⁵⁶³ Βλ. ΑΠ 837/2010, www.areiospagos.gr.

αποτελέσματος, του υλικού αντικειμένου του εγκλήματος, των περιστάσεων τόπου, χρόνου, τρόπου και μέσων τέλεσης και του αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου πράξης και αποτελέσματος, υποκειμενική υπόσταση, δηλαδή δόλος ή αμέλεια, εξωτερικός όρος του αξιοποίνου, υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου). Για παράδειγμα, αρνείται η κατηγορούμενη για υπεξαίρεση (άρθρο 375 ΠΚ) ότι το πράγμα ήταν ξένο και ισχυρίζεται ότι δεν το έλαβε στην κατοχή της με σκοπό τη φύλαξη (παρακαταθήκη) αλλά ένεκα δωρεάς του εγκαλέσαντος αυτήν, οπότε κατέστη κυρία. Ο Άρειος Πάγος δέχθηκε, ότι ο ισχυρισμός ότι τα φερόμενα στην κατηγορία ως εικονικά τιμολόγια δεν είναι εικονικά αλλά αφορούν υπαρκτές συναλλαγές που έγιναν πράγματι είναι αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός και δεν χρειάζεται να απαντηθεί.⁵⁶⁴ Κάθε φορά όμως που ο κατηγορούμενος προβάλλει αρνητικό της κατηγορίας ισχυρισμό και το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να ανατρέψει τον ισχυρισμό αυτόν με βάση αξιοπιστότερα αποδεικτικά μέσα, τότε πλανώνται στη σκέψη κάθε νουεχούς ανθρώπου εύλογες αμφιβολίες για την ενοχή του. Σε μια δικαιοκρατική ή δίκαιη ποινική δίκη, στην οποία η δικαστική απόφαση δεν θα είναι αυθαίρετη, θα πρέπει να αιτιολογείται με απάντηση σ' αυτούς η απόρριψη ακόμα και των ισχυρισμών, οι οποίοι αποτελούν άρνηση της κατηγορίας ή επιχειρήματα για την απόκρουσή της (π.χ. σε κατηγορία για υπεξαίρεση ο ισχυρισμός ότι τα τιμαλφή δεν ήταν ξένα κινητά πράγματα αλλά τα είχε δώσει στην κατηγορούμενη ο εγκαλών και πρώην εραστής της ένεκα δωρεάς).

«Εξάλλου, η καταδικαστική απόφαση έχει την απαιτούμενη από τις διατάξεις των άρθρων 93 § 3 του Συντάγματος και 139 του Κ.Ποιν.Δ. ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, η έλλειψη της οποίας ιδρύει τον εκ του άρθρου 510 § 1 στοιχ. Δ' Κ.Ποιν.Δ. λόγο αναιρέσεως, όταν αναφέρονται σ' αυτήν **με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις** τα προκύψαντα από την αποδεικτική διαδικασία **πραγματικά περιστατικά**, στα οποία στηρίχθηκε η κρίση του δικαστηρίου για τη συνδρομή των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων του εγκλήματος, **οι αποδείξεις που τα θεμελιώνουν και οι νομικές σκέψεις υπαγωγής των περιστατικών αυτών στην εφαρμοσθείσα ουσιαστική ποινική διάταξη**. Για την ύπαρξη τέτοιας αιτιολογίας είναι παραδεκτή η αλληλοσυμπλήρωση του αιτιολογικού με το διατακτικό που αποτελούν ενιαίο σύνολο. Όσον αφορά το δόλο, που απαιτείται κατά το άρθρο 26 παρ. 1 του Π.Κ. για τη θεμελίωση της υποκειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος και συνίσταται, σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα, στη θέληση παραγωγής των περιστατικών που κατά το νόμο απαρτίζουν την έννοια της αξιόποινης πράξεως, δεν υπάρχει ανάγκη, κατά τούτο, ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, διότι αυτός ενυπάρχει στην παραγωγή των περιστατικών και προκύπτει απ' αυτή, όταν ο νόμος στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αξιώνει πρόσθετα στοιχεία για την ύπαρξη του δόλου, λ.χ. αμέσου, οπότε απαιτείται αιτιολόγησή του. Ως προς τα αποδεικτικά μέσα, αρκεί να αναφέρονται γενικώς και κατά το είδος τους, χωρίς να απαιτείται αναλυτική παράθεσή τους και μνεία του τι προκύπτει από το καθένα, ούτε η αξιολογική συσχέτιση μεταξύ τους, ή να προσδιορίζεται ποιο βάρυνε περισσότερο για το σχηματισμό της δικαστικής κρίσης, εκ του ότι δε εξάγονται ορισμένα δεν σημαίνει ότι το Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη ούτε εκτίμησε τα άλλα. Απαιτείται μόνο να προκύπτει ότι λήφθηκαν υπόψη και εκτιμήθηκαν όλα και όχι μερικά από αυτά κατ' επιλογή για το σχηματισμό της δικανικής πεπιοιθήσεως. **Δεν αποτελούν όμως λόγους αναιρέσεως η εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων** και ειδικότερα η εσφαλμένη εκτίμηση εγγράφων, η εσφαλμένη αξιολόγηση των καταθέσεων των μαρτύρων, η παράλειψη

⁵⁶⁴ ΑΠ 1552/2010, www.areiospagos.gr : «Περαιτέρω, η επιβαλλόμενη κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της αποφάσεως, πρέπει να υπάρχει, όχι μόνο ως προς την κατηγορία, αλλά να επεκτείνεται και στους αυτοτελείς ισχυρισμούς που προβάλλονται από τον κατηγορούμενο ή το συνήγορό του. ... Ούτε περαιτέρω χρειαζόταν να διαλάβει η απόφαση ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία επί των αρνητικών της κατηγορίας ισχυρισμών (ανατρεπτικούς της κατηγορίας τους αποκαλούν), που υπέβαλε ο πληρεξούσιος δικηγόρος τους και **οι οποίοι κατά βάση συνίσταντο στην άρνηση της εικονικότητας των ανωτέρω φορολογικών στοιχείων και των συναλλαγών**, όπως αυτή ορίζεται στην παραπάνω διάταξη του άρθρου 19 του Ν. 2523/1997 (βλ. σελ. 4 των πρακτικών), αφού υποχρέωση ειδικής αιτιολόγησης υφίσταται, όπως λέχθηκε για τους αυτοτελείς, κατά την ανωτέρω έννοια, ισχυρισμούς των κατηγορουμένων και όχι και για τους αρνητικούς της κατηγορίας ισχυρισμούς, όπως εσφαλμένα υπολαμβάνουν.

αναφοράς και αξιολογήσεως κάθε αποδεικτικού στοιχείου χωριστά και η παράλειψη της μεταξύ τους αξιολογικής συσχέτισεως των αποδεικτικών στοιχείων, καθόσον στις περιπτώσεις αυτές πλήττεται η αναίρετικώς ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας» (βλ. αντί πολλών άλλων ΑΠ 964/2010, www.areiospagos.gr).⁵⁶⁵

Ωστόσο, η εσφαλμένη εκτίμηση αποδείξεων θα πρέπει να αποτελεί λόγο αναίρεσης. Σε κάθε περίπτωση η εκτίμηση και αιτιολόγηση **αποδείξεων** θα πρέπει να σέβεται τους κανόνες της λογικής, τα διδάγματα της κοινής πείρας⁵⁶⁶ και τις ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής⁵⁶⁷.

⁵⁶⁵ **Βλ. και ΑΠ 938/2016, www.areiospagos.gr** : «Περαιτέρω η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία η έλλειψη της οποίας ιδρύει το λόγο αναίρεσεως από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' απαιτείται να υπάρχει όχι μόνον για την απόφαση με την οποία κρίνεται ένοχος και καταδικάζεται ο κατηγορούμενος ή για αυτήν με την οποία απαλλάσσεται από την κατηγορία από το Δικαστήριο, **αλλά για όλες τις αποφάσεις ανεξάρτητα αν αυτές είναι οριστικές ή παρεμπίπτουσες ή αν η έκδοσή τους αφήνεται στη διακριτική, ελεύθερη ή ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου που τις εξέδωσε**». Η ΑΠ 2/2014, www.areiospagos.gr, είπε επίσης τα εξής : «Για την ύπαρξη τέτοιας αιτιολογίας είναι παραδεκτή η αλληλοσυμπλήρωση του αιτιολογικού με το διατακτικό που αποτελούν ενιαίο σύνολο και σε σχέση με τα αποδεικτικά μέσα **πρέπει να προκύπτει με βεβαιότητα ότι έχουν ληφθεί υπόψη όλα στο σύνολό τους και όχι ορισμένα μόνο από αυτά**. Για τη βεβαιότητα δε αυτή αρκεί να μνημονεύονται όλα, έστω κατά το είδος τους (μάρτυρες, έγγραφα, κλπ.), χωρίς ανάγκη ειδικότερης αναφοράς τους και μνείας του τι προέκυψε χωριστά από καθένα από αυτά, ενώ το γεγονός ότι εξαιρούνται ορισμένα αποδεικτικά μέσα δεν υποδηλώνει ότι δεν λήφθηκαν υπόψη τα άλλα. Δεν αποτελούν όμως λόγους αναίρεσεως η εσφαλμένη εκτίμηση εγγράφων, η εσφαλμένη αξιολόγηση των καταθέσεων των μαρτύρων ... **Εξάλλου, η κατά τα άνω απαιτούμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία στην απόφαση δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην περί ενοχής ή αθώωσης του κατηγορουμένου κρίση του Δικαστηρίου, αλλά πρέπει να επεκτείνεται και σε όλες τις αποφάσεις του, ανεξάρτητα αν αυτές είναι οριστικές ή παρεμπίπτουσες ή αν η έκδοσή τους αφήνεται στη διακριτική ή ελεύθερη ή ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου**. Έτσι, η παρεμπίπτουσα απόφαση, που απορρίπτει αίτημα του κατηγορουμένου για διενέργεια από το Δικαστήριο αυτοψίας, πρέπει να είναι ιδιαίτερα αιτιολογημένη, υπό την προϋπόθεση όμως ότι το αίτημα αυτό υποβλήθηκε κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, διαφορετικά το Δικαστήριο δεν έχει υποχρέωση να απαντήσει και μάλιστα, με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, στο αόριστο αυτό αίτημα. Ειδικότερα, από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 178, 181 §1, 183 και 139 ΚΠΔ, προκύπτει ότι η διενέργεια αυτοψίας απόκειται μεν στη διακριτική εξουσία του Δικαστηρίου της ουσίας, όμως αυτό (Δικαστήριο), όταν απορρίψει το σχετικό αίτημα του κατηγορουμένου, οφείλει να αιτιολογήσει ειδικά και εμπειριστατωμένα την απόφασή του. Για να έχει όμως το Δικαστήριο υποχρέωση να απαντήσει, πρέπει το αίτημα αυτό να έχει υποβληθεί ενώπιόν του, κατά τρόπο σαφή και ορισμένο». **Βλ. και ΑΠ 378/2016, www.areiospagos.gr** : «Περαιτέρω για την πληρότητα της αιτιολογίας, πρέπει να προκύπτει με βεβαιότητα, ότι έχουν ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο όλα τα αποδεικτικά μέσα και όχι ορισμένα μόνον απ' αυτά». Και επίσης ΑΠ 380/2016, www.areiospagos.gr : «Ως προς τα αποδεικτικά μέσα, που ελήφθησαν υπόψη από το δικαστήριο ..., **πρέπει όμως να προκύπτει, ότι το δικαστήριο τα έλαβε υπόψη και τα συνεκτίμησε όλα και όχι μόνο μερικά από αυτά**».

420

⁵⁶⁶ Πρόκειται για τη γνώση της εμπειρικής πραγματικότητας κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο. Τα διδάγματα της κοινής πείρας διδάσκουν π.χ. ότι ένας δολοφόνος δεν αποκαλύπτει σε τρίτους και δεν διατυμπανίζει την ενοχή του προς πάσα κατεύθυνση αλλά φροντίζει από φόβο να την κρύβει στα κατάβαθα της ψυχής του, έτσι ώστε ένας μάρτυρας που καταθέτει, ότι ο κατηγορούμενος του εκμυστηρεύτηκε την πράξη του (ανθρωποκτονία με πρόθεση), θα πρέπει, εφόσον δεν υφίστανται άλλες ενδείξεις ενοχής, να αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό, ιδιαίτερα όταν αποδεικνύονται γεγονότα που ενδεικνύουν τη συνεργασία του με τις δικωτικές αρχές, προκειμένου ο ίδιος να απαλλαγεί από τη δίωξη για αξιόποινες πράξεις. Διδάσκουν επίσης, ότι ένας αυτόπτης μάρτυρας δεν μπορεί να δει τα χαρακτηριστικά του προσώπου του δράστη μέσα στη νύκτα και σε βαθύ σκοτάδι σε απόσταση 70 μέτρων. Σύμφωνα με αυτά απαγορεύεται επίσης το Δικαστήριο να δεχθεί, ότι μια εγκυμοσύνη είχε διάρκεια 12 μηνών ή ότι λέγει την αλήθεια ο μάρτυρας, ο οποίος καταθέτει, ότι ένα όχημα, κινούμενο με ταχύτητα 70 χιλ. την ώρα, ακολουθούσε επί 10 χιλιόμετρα ένα άλλο, που κινούνταν με ταχύτητα 40 χιλ. την ώρα. **Μια πρόσκρουση στα διδάγματα της κοινής πείρας υπάρχει**, όταν το δικαστήριο δεν τα λαμβάνει υπόψη κατά την εκτίμηση αποδεικτικών μέσων ή όταν εκλαμβάνει εσφαλμένα ένα γεγονός ως δίδαγμα της κοινής πείρας.

⁵⁶⁷ **Μια πρόσκρουση στις ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής υπάρχει**, όταν ο δικαστής κατά την αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων δεν λαμβάνει υπόψη επιστημονικά ή τεχνολογικά δεδομένα, τα οποία θεωρούνται από τους ειδήμονες βέβαια και δεν επιδέχονται αμφισβήτηση. Εδώ π.χ. ανήκουν δεδομένα σχετικά με το ότι κάθε πρόσωπο έχει εντελώς ξεχωριστά δακτυλικά αποτυπώματα ή γενετικά αποτυπώματα (D.N.A.), σχετικά με την ασφαλή μέτρηση της ταχύτητας οχήματος από μια συσκευή Radar, σχετικά με τον αποκλεισμό της πατρότητας με βάση τη σύγκριση των ομάδων αίματος ή σχετικά με την απόλυτη ανικανότητα για ασφαλή οδήγηση (1, 1 γραμ. οισοπν. κατά λίτρο αίματος και πάνω) ή την ανικανότητα προς καταλογοισμό (3, 3 γραμ. οισοπν. κατά λίτρο αίματος και πάνω) λόγω συγκέντρωσης ορισμένου ποσοστού οισοπνεύματος στο αίμα. Ο δικαστής υποχρεούται να ακολουθήσει τις ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής, έστω και αν ο ίδιος προσωπικά δεν πιστεύει στην ορθότητα αυτών των διαγνώσεων, εφόσον δεν παρεμβάλλονται δυνατές αιτίες σφαλμάτων (π.χ. ελαττωματική συσκευή Radar ή εσφαλμένος προσδιορισμός της ομάδας αίματος ή λήψη αίματος από άλλο πρόσωπο). Σχετικά με την απόλυτη ανικανότητα για ασφαλή οδήγηση (τέτοια υφίσταται, όταν η συγκέντρωση οισοπνεύματος στο αίμα του οδηγού αποδείχτηκε ότι κυμαίνεται άνω του 1, 10 γραμμαρίου ανά λίτρο αίματος, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας, ή άνω των 0, 60 χιλιοστών

Αυτά αποτελούν **αντικειμενικά κριτήρια αξιολόγησης των αποδεικτικών μέσων**, που εισάγουν κάποιους περιορισμούς στην αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών μέσων, ώστε αυτή να μην οδηγήσει σε αυθαίρετες και άδικες αποφάσεις. Το περιεχόμενο της αντικειμενικής αξιολόγησης και εκτίμησης αποδείξεων καθώς και της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης (γεγονότα, αποδεικτικά μέσα, ελεύθερη και συγχρόνως αντικειμενική αξιολόγηση και εκτίμηση αποδείξεων, απάντηση στους ισχυρισμούς των διαδίκων και σκέψεις για την ερμηνεία και την εφαρμογή των οικείων κανόνων δικαίου), **απορρέει σύμφωνα με τη Νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή του κράτους δικαίου και την αρχή της δικαιοκρατικής ή δίκαιης δίκης του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, από την οποία πηγάζει και η υποχρέωση του Δικαστηρίου για αυτεπάγγελτη διαλεύκανση της υπόθεσης και ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.**⁵⁶⁸ Ειδικότερα, πρόσκρουση στους κανόνες της λογικής υπάρχει, όταν η επιχειρηματολογία κατά την εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων περιέχει αντιφάσεις, ασάφειες ή κενά.⁵⁶⁹ Αντιφατική είναι η εκτίμηση, όταν καταλήγει σε συγκρουόμενες διαπιστώσεις.⁵⁷⁰ Ασαφής είναι, όταν δεν μπορεί να διαγνωσθεί η πραγματική κατάσταση, την οποία ο δικαστής θέτει ως βάση της κρίσης του. Κενά εμφανίζει η εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων, όταν ο δικαστής δεν λαμβάνει υπόψη και δεν έρχεται σε αντιπαράθεση με κάποιο διαπιστωμένο γεγονός, όταν θεωρεί ως βέβαιο και υποχρεωτικό κάποιο συμπέρασμα, μολοντί υπάρχει δυνατότητα να εξαχθεί και άλλο συμπέρασμα ή όταν η εκτίμηση περιέχει τα λεγόμενα «συμπεράσματα εξ αποστάσεως» (**Distanzschlüsse**). Εδώ πρόκειται για τις περιπτώσεις εκείνες, στις οποίες τα εξαγόμενα συμπεράσματα απέχουν τόσο πολύ από μια βάση γεγονότων, ώστε να μην είναι δυνατή μια βέβαιη πεποίθηση πέραν πάσης αμφιβολίας, αφού τα αποδεικνυόμενα και διαπιστούμενα γεγονότα δεν επιτρέπουν τίποτα περισσότερο από μια εικασία.⁵⁷¹ **Πρόσκρουση στους κανόνες της λογικής**

του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με συσκευή αλκοολομέτρου, **οπότε δεν επιτρέπεται ανταπόδειξη**) βλ. και ΑΠ 523/2007, ΝοΒ 2007, 1867 ή ΕπιΔικία 2008, 36 : «Έτσι που έκρινε το Εφετείο, παραβίασε ευθέως την προαναφερόμενη ουσιαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 42 παρ. 1 του ν. 2696/1999, με την έννοια της εσφαλμένης εφαρμογής της, διότι ενώ με βάση τις παραδοχές στις από 19.5.2000 και 27.7.2000 εκθέσεις εξέτασης και επανεξέτασης αίματος του οδηγού ανιχνεύθηκε περιεκτικότητα σε οινόπνευμα 1, 18 g και 1, 25 g ανά λίτρο αίματος αντίστοιχα, ποσοστά δηλαδή που υπερβαίνουν το κατώτατο όριο των 0, 50 γραμμαρίων ανά λίτρο αίματος, οπότε και σύμφωνα με τη νομική σκέψη που προηγήθηκε, ο οδηγός θεωρείται, κατ' αμάχητο τεκμήριο, ότι βρίσκεται στην κατάσταση της απόλυτης ανικανότητας προς οδήγηση, έκρινε ότι ο συγκεκριμένος οδηγός κατά τη χρονική στιγμή του ατυχήματος δεν βρισκόταν υπό την επίδραση οινόπνευματος ...».

⁵⁶⁸ Βλ. BVerfGE 133, 168, (199), Karl Peters, Strafprozess, 1985, σελ. 636επ., 644επ., Werner Sarstedt / Rainer Hamm, Die Revision in Strafsachen, 2010, σελ. 359 – 405, Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2017, σελ. 89 (§ 15 πλαγιάρ. 6), 379 (§ 45 πλαγιάρ. 2επ.), Bertram Schmitt, Die richterliche Beweiswürdigung im Strafprozeß, 1992, σελ. 173-476, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁶⁹ Πρβλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3171επ.

⁵⁷⁰ Σε μια δίκη για ανθρωποκτονία με πρόθεση δέχθηκε το εφετείο τα εξής : Ο κατηγορούμενος, ιδιοκτήτης δισκοθήκης, ξυλοκόπησε την ερωμένη του μέχρι θανάτου και είχε ενδεχόμενο δόλο ως προς τον θάνατό της. Ο κατηγορούμενος - έτσι δέχθηκε - δεν ήθελε να σκοτώσει την ερωμένη του. Γνώριζε όμως, ότι τόσο σφοδρά κτυπήματα και πατήματα θα μπορούσαν να προκαλέσουν θανατηφόρα τραύματα, και το αποδέχθηκε. Όταν κτυπούσε και πατούσε, αδιαφορούσε για τα πάντα. Σ' αυτή την κατάσταση έπραττε με ενδεχόμενο δόλο. Προηγούμενως όμως διαπίστωσε το εφετείο με βάση δύο μαρτυρικές καταθέσεις, ότι ο κατηγορούμενος ήθελε να δώσει ένα «καλό μάθημα» με τα κτυπήματα και τα πατήματα στην ερωμένη του, ώστε να μη ξανασκεφθεί να φύγει από κοντά του για να πάει σε άλλον. Εδώ υπάρχει εσφαλμένη εκτίμηση αποδεικτικών μέσων. Με βάση την αρχή in dubio pro reo θα έπρεπε να καταδικαστεί ο κατηγορούμενος μόνο για θανατηφόρα σωματική βλάβη (άρθρ. 29, 311 ΠΚ). Υπάρχει εσφαλμένη εκτίμηση, γιατί καταλήγει σε συγκρουόμενες διαπιστώσεις. Είναι αντιφατικές οι διαπιστώσεις, ότι ο κατηγορούμενος ήθελε να εκφοβίσει την ερωμένη του, ώστε να μην ξαναφύγει από κοντά του για να πάει σε άλλον, και ότι ο κατηγορούμενος αποδέχθηκε τον θάνατό της, επειδή ο θάνατός της θα ματαίωνε την από αυτόν επιδιωκόμενη αποκλειστική κυριαρχία πάνω στην ερωμένη του : βλ. την ως άνω περίπτωση στην απόφαση του BGH, StV 1983, 444, που αναφέρεται και σε Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), Tübingen, 1988, σελ. 221επ.

⁵⁷¹ Σε δίκη για ανθρωποκτονία με πρόθεση το εφετείο κρίνει τους δύο κατηγορούμενους ενόχους κατά συναυτουργία. Η υπόθεση έχει περίπου ως εξής: Η Α εγκαταλείπει τρεις ημέρες μετά τον τοκετό τη μαιευτική κλινική με το νεογέννητο βρέφος της. Από εκεί την παραλαμβάνει ο φίλος της και πατέρας του παιδιού Β με ταξί και πηγαίνουν στην πολυκατοικία, στην οποία διαμένουν. Την επόμενη

υπάρχει επίσης, όταν ο δικαστής δεν αξιολογεί καθόλου τα υπάρχοντα αποδεικτικά μέσα, από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει κάτι διαφορετικό από εκείνο, στο οποίο κατέληξε, όταν δηλαδή θέτει ως βάση των κρίσεων του ορισμένα αποδεικτικά μέσα, περιφρονώντας άλλα, από τα οποία θα ήταν δυνατή η υιοθέτηση μιας διαφορετικής εκδοχής (λ.χ. αυθαίρετη προτίμηση των τριών από τις πέντε συγκρουόμενες μαρτυρικές καταθέσεις χωρίς αιτιολόγηση και κατάδειξη της αναξιοπιστίας ή της ανακρίβειας των δηλώσεων των λοιπών ή μη λήψη υπόψη και μη αξιολόγηση της γνωμοδότησης πραγματογνωμόνων, που γνωμάτευσαν για την ανικανότητα προς καταλογισμό του κατηγορουμένου ή για την πρόκληση μόνο εντελώς ελαφρών τραυμάτων, αποκλείοντας έτσι την εκδοχή της τέλεσης βασανιστηρίων). Πρόσκρουση στους κανόνες της λογικής υπάρχει επίσης, όταν ο δικαστής ακολουθεί ανεξέταστα και χωρίς να ελέγχει την ποιότητά του ένα αποδεικτικό μέσο, ως π.χ. την κατάθεση ενός ή τριών μαρτύρων ή την ομολογία ενοχής εκ μέρους του ετοιμοθάνατου (καρκινοπαθούς) κατηγορουμένου, ο οποίος σκοπεύει να διασώσει από την καταδίκη τον πλούσιο δράστη ανθρωποκτονίας με αντάλλαγμα την οικονομική αποκατάσταση της φτωχής του οικογένειας (το Δικαστήριο θα οφείλει να μη δεχτεί ανεπιφύλακτα και ανεξέταστα μέσα απόδειξης που παράγουν τυπική αλήθεια),⁵⁷² ή όταν μεταξύ περισσότερων εκδοχών και δυνατοτήτων, τις οποίες αφήνει να έρχονται αντιμέτωπες το σύνολο των αποδεικτικών μέσων, επιλέγει ο δικαστής αυθαίρετα κάποια, χωρίς να έρχεται σε αντιπαράθεση με τις άλλες.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες παραβιάζεται η αξίωση του κατηγορουμένου για μια ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, που θα περιλαμβάνει κυρίως μια ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων, οπότε θα παράγεται απόλυτη ακυρότητα και λόγος αναίρεσης.

ημέρα δηλώνουν εξαφάνιση του νεογέννητου βρέφους στο αστυνομικό τμήμα. Ισχυρίζονται, ότι το άφησαν για δέκα λεπτά μέσα στο καροτσάκι στην είσοδο της πολυκατοικίας για να αγοράσουν φάρμακα σε κάποιο κοντινό φαρμακείο και ότι όταν επέστρεψαν διαπίστωσαν ότι κάποιος είχε πάρει το βρέφος. Το δικαστήριο εκτιμά ως αποδεικτικά μέσα τις καταθέσεις δύο νοσοκόμων, του ταξιτζή και του φαρμακοποιού και τις απολογίες των κατηγορουμένων. Στον σχηματισμό της πεποίθησης για την ενοχή άγεται, αφού πιστεύει, ότι η επίσκεψη στο φαρμακείο ήταν σκηνοθετημένη και ότι οι δύο κατηγορούμενοι ήθελαν να «ξεφορτωθούν» το εξώγαμο νεογέννητο. Εδώ προκύπτουν λογικές αμφιβολίες για την ενοχή των κατηγορουμένων. Μη αποδεδειγμένο εξακολουθεί να μένει το πότε, πού και πώς της πράξης. Επιπλέον δεν υπάρχουν ενδείξεις, με βάση τις οποίες θα μπορούσε να σχηματισθεί βεβαιότητα για την ενοχή των κατηγορουμένων. Τέτοια ένδειξη θα ήταν π.χ. μια τηλεφωνική συνομιλία, την οποία θα είχε ακούσει κάποια νοσοκόμα και στην οποία οι κατηγορούμενοι θα μιλούσαν για προπαρασκευαστικές και μελλοντικές ενέργειες. Προπάντων όμως δεν δύναται να αποκλεισθεί η δυνατότητα απαγωγής του νεογέννητου παιδιού. Τα συμπεράσματα του δικαστηρίου απέχουν τόσο πολύ από μια σταθερή βάση γεγονότων («**συμπεράσματα εξ αποστάσεως**»), ώστε να είναι απλώς εικασίες και υποθέσεις. Η εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων προσκρούει στους κανόνες της λογικής : βλ. την ως άνω περίπτωση, ελαφρώς διασκευασθείσα, στην απόφαση του BGH, NStZ 1981, 33, που αναφέρεται και σε Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), 1988, σελ. 220επ.

⁵⁷² Επομένως, αν ο κατηγορούμενος που ομολόγησε αρχικά ενοχή με σκοπό τη λήψη οικονομικών ανταλλαγμάτων από τον δράστη πεισθεί από μέλη της οικογένειας να αποκαλύψει την αλήθεια για να μη στιγματισθεί κοινωνικά η οικογένεια, θα πρέπει το Δικαστήριο να αξιολογήσει ελεύθερα αλλά αιτιολογημένα την αρχική του παραδοχή και ομολογία και να μη δεσμεύεται από αυτήν, **όταν μάλιστα αποδεικνύεται με βάση τραπεζικά εμβάσματα η συντελεσθείσα συναλλαγή**. Έχουμε την άποψη ότι η ομολογία ή η παραδοχή της ενοχής είτε είναι προφορική είτε είναι γραπτή θα πρέπει, τόσον όταν δεν ανακαλείται όσον και όταν ανακαλείται ρητά ή σιωπηρά, να εκτιμάται ελεύθερα από το Δικαστήριο, το οποίο θα δύναται να καταδικάσει μόνον, εφόσον από τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία που θα προσκομίσει ο Εισαγγελέας και η Υπεράσπιση ή θα συλλέξει αυτεπαγγέλτως το Δικαστήριο επιβεβαιώνεται το αληθές της δοθείσας ομολογίας ή παραδοχής της ενοχής πέραν πάσης αμφιβολίας.

- Να αξιολογούν και να διακρίνουν τις περιπτώσεις στις οποίες παραβιάζονται οι κανόνες της λογικής, οι ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και τα διδάγματα της κοινής πείρας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς κατά την άσκηση αίτησης αναίρεσης για έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και ειδικά για έλλειψη της ελεύθερης αντικειμενικής εκτίμησης αποδείξεων.

Λέξεις Κλειδιά

Ειδική εμπειριστατωμένη αιτιολογία	και	Ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων	Κανόνες λογικής
Διδάγματα πείρας	κοινής	Ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης	Εσφαλμένη εκτίμηση αποδείξεων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 595επ., 632επ., 738επ. (Εδώ αναλύονται όλα τα στοιχεία της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και της ελεύθερης αντικειμενικής εκτίμησης αποδείξεων).

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, υπό τα άρθρα 484 και 510 ΚΠΔ (Εδώ αναφέρονται οι λόγοι αναίρεσης για έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου).

Συμπληρωματικό υλικό

Αδάμ Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 649επ., 654επ. (Εδώ αναλύονται επίσης τα στοιχεία της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας).

Σύνοψη

Η απαίτηση της έννομης τάξης να είναι η δικαστική απόφαση εξοπλισμένη με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία αποσκοπεί στο να εκδοθεί μια απόφαση που δεν θα είναι αυθαίρετη αλλά θα ανταποκρίνεται στις αρχές του κράτους δικαίου, θα εξηγεί στον κατηγορούμενο το σφάλμα του, θα του δίνει τη δυνατότητα να ασκήσει ένδικα μέσα και θα ικανοποιεί την αρχή της ουσιαστικής δικαιοσύνης, που θέλει οι αθώοι να απαλλάσσονται άμεσα και οι ένοχοι να τιμωρούνται αλλά με την προσήκουσα ποινή. Όλα αυτά επιτυγχάνονται κυρίως μέσω μιας ελεύθερης αντικειμενικής εκτίμησης αποδείξεων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Ο Α και ο Β φέρεται να είχαν ενωθεί με σκοπό να διαπράττουν μικροκλοπές στις αποσκευές που περιστρέφονται στον συρόμενο ιμάντα μετά την προσγείωση του αεροπλάνου στο αεροδρόμιο (Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών «Ελευθέριος Βενιζέλος») και να τέλεσαν στη συνέχεια 14 κλοπές (σε 14 βαλίτσες) σε διαφορετικές πτήσεις σε διάστημα ενός μήνα (15.5.2011-15.6.2011). Στη δέκατη τέταρτη κλοπή συνελήφθησαν από διερχόμενο περιπολικό της αστυνομίας, αφού είχαν εξέλθει από την αίθουσα υποδοχής του αεροδρομίου και βάδιζαν για είκοσι λεπτά. Το περιεχόμενο των 14 βαλιτσών είχε με βάση τις καταγγελίες των παθόντων συνολική αξία 10.400 ευρώ (κάθε βαλίτσα είχε πράγματα αξίας περίπου 700 ευρώ). Μετά την παραπομπή της υπόθεσης στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου (ποιου;) δημιουργούνται αμφιβολίες για τις 7 από τις 14 κλοπές που τελέστηκαν την ίδια ημέρα (30.5.2011), ενόψει κυρίως του ότι προβάλλεται από τους δύο κατηγορουμένους ο ισχυρισμός του άλλοθι για την ημέρα εκείνη (απουσίαζαν από την Αθήνα για διακοπές στην Κέρκυρα), ενώ προσκομίζονται τα αεροπορικά εισιτήρια και η απόδειξη του ξενοδοχείου όπου διέμειναν, και επιπλέον ο ισχυρισμός ότι για τις ίδιες 7 κλοπές καταδικάστηκε πρόσφατα ο Δ από πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Παρά ταύτα το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, εκτιμώντας ελεύθερα τα υφιστάμενα αποδεικτικά μέσα, τους καταδίκασε, χωρίς να ερευνήσει τους ως άνω ισχυρισμούς (άλλοθι κ.λπ.). **Θα είναι δυνατή η άσκηση αίτησης αναίρεσης για εσφαλμένη εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων ή για άλλον λόγο; Τι δέχεται για το νομικό τούτο ζήτημα ο Άρειος Πάγος και τι δέχεται η Νομική Θεωρία;**

Άσκηση 1.2

Κατά του Α ασκήθηκε ποινική δίωξη για ένταξη σε εγκληματική οργάνωση. Ο Ανακριτής μετά την απολογία του εξέδωσε ένταλμα προσωρινής κράτησης (προφυλάκισης). Στο ένταλμα αναφερόταν μόνο η έκφραση «κρίνεται ότι αν αφεθεί ελεύθερος θα υπάρχει ο κίνδυνος φυγής στο εξωτερικό». Σχολιάστε το ένταλμα τούτο.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Αποδεικτικές απαγορεύσεις στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο.

(8^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή εκτίθενται η απαγόρευση των βασανιστηρίων και το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του υπόπτου και του κατηγορουμένου, η μη λήψη υπόψη των ομολογιών ενοχής που λήφθηκαν υπόψη μετά από βασανιστήρια, η μη λήψη υπόψη καταθέσεων μαρτύρων που δεν εξετάστηκαν από τον κατηγορούμενο, η απαγόρευση λήψης υπόψη και αξιοποίησης μαγνητοταινιών που περιέχουν συνομιλίες του κατηγορουμένου εκτός κάποιων εξαιρέσεων, η απαγόρευση αξιοποίησης πτυχών της ιδιωτικής ζωής και οι εξαιρέσεις κ.λπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις είναι πλέον **θεσμός του δικονομικού ποινικού δικαίου** και αναμφισβήτητη πραγματικότητα.⁵⁷³ Στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, η οποία βεβαίως είναι η απολύτως αναγκαία προϋπόθεση για την έκδοση μιας ορθοδίκαιης απόφασης, τίθενται από την έννομη τάξη όρια και περιορισμοί χάριν της προστασίας ορισμένων έννομων αγαθών (αξιών) και κυρίως ατομικών δικαιωμάτων, υπό την έννοια ότι ορισμένα αποδεικτικά μέσα δεν επιτρέπεται να αναζητηθούν και ότι, αν αποκτηθούν, δεν επιτρέπεται να εξετασθούν ή και να αξιοποιηθούν κατά τη διαμόρφωση της αιτιολογίας της καταδικαστικής απόφασης (απαγορεύσεις αναζήτησης ή απόκτησης, απαγορεύσεις εξέτασης, απαγορεύσεις αξιοποίησης και αξιολόγησης). Κατά το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο «Es gibt keinen Grundsatz des Strafverfahrensrechts, dass die Wahrheit um jeden Preis erforscht werden muss» (= **δεν υπάρχει καμιά αρχή του δικονομικού ποινικού δικαίου κατά την οποία η αλήθεια θα πρέπει να ερευνηθεί αντί παντός τιμήματος**⁵⁷⁴).

⁵⁷³ Βλ. Claus Roxin/Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2017, σελ. 168επ., Werner Beulke, Strafprozessrecht, 2016, σελ. 320 επ., Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention..., σελ. 225-255, Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη (Συγχρόνως μια συνεισφορά στη δογματική των αποδεικτικών απαγορεύσεων), 1996, Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία (υπό το πρίσμα κυρίως της σύγχρονης νομολογίας του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), 2012, σελ. 194-214, 269-296, με περαιτέρω παραπομπές. Βλ. και Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 689επ., Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 467επ., Αγγ. Κωνσταντινίδη, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, 2012, σελ. 289επ., Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 261επ., Π. Καίσαρη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 711επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁷⁴ BGH 14, 358 (365), Claus Roxin/Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2017, σελ. 172, Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention..., σελ. 225επ., με παραπομπές στη νομολογία του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού και του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, όπου επισημαίνεται, ότι η απαίτηση για τήρηση αποδεικτικών απαγορεύσεων συνάγεται και από το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ : «Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για έγκλημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο μέχρι τη **νόμιμη απόδειξη της ενοχής του**». Από αυτή τη διάταξη, που καθιερώνει το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, συνάγεται η υποχρέωση των αστυνομικών, ανακριτικών, εισαγγελικών και δικαστικών προσώπων να αποδείξουν την ενοχή του κατηγορουμένου «according to law» ή «légalement», δηλαδή σύμφωνα με τον νόμο και ειδικότερα σύμφωνα με το εσωτερικό και το διεθνές δίκαιο, τηρώντας τις αποδεικτικές απαγορεύσεις. Αν δεν το πράξουν, δεν ανατρέπεται το τεκμήριο αθωότητας και εξακολουθεί να υφίσταται, έστω και αν αποδείχθηκε η ενοχή με παράνομα μέσα. Το ΕΔΔΑ τονίζει, ότι η νομιμότητα της απόδειξης κρίνεται βασικά υπό το πρίσμα του εσωτερικού δικαίου, **αλλά ελέγχει και το ίδιο με βάση τις διατάξεις κυρίως των άρθρων 3 και 6 της ΕΣΔΑ το αν οι αποδείξεις αποκτήθηκαν νόμιμα ή μη νόμιμα, ιδιαίτερα όταν αποσπάσθηκε ομολογία ενοχής με βασανιστήρια, όταν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ομολόγησε χωρίς τη συμπαράσταση από δικηγόρο, όταν λήφθηκε υπόψη για την κήρυξη της ενοχής κατάθεση μάρτυρα χωρίς να έχει εξετασθεί αυτός από τον κατηγορούμενο και χωρίς να υπάρχουν ενισχυτικές**

Το ότι βέβαια η αναζήτηση και ανακάλυψη της αλήθειας στην ποινική διαδικασία **επιτρέπεται μόνον υπό συνθήκες ασφαλούς διάγνωσης και ανταγωνίζεται ενίοτε με άλλες αξίες** διαπιστώνει κανείς, ενατενίζοντας τους ρητούς και κατηγορηματικούς ορισμούς ορισμένων διατάξεων. Για παράδειγμα, το άρθρο 211 ΚΠΔ (**μη εξεταζόμενοι ως μάρτυρες στο ακροατήριο**) ορίζει : «Με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας δεν εξετάζονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο: α) όσοι άσκησαν εισαγγελικά ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργα γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση· β) όσοι κηρύχθηκαν ένοχοι για την πράξη που εκδικάζεται, και αν ακόμα δεν τους επιβλήθηκε ποινή». Επίσης, το άρθρο 211Α ΚΠΔ (**μαρτυρία συγκατηγορουμένου**) ορίζει : «Μόνη η μαρτυρική κατάθεση ή η απολογία προσώπου συγκατηγορουμένου για την ίδια πράξη δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου» (όπως προστέθηκε με το άρθρο 2 παρ. 8 του Ν 2408/1996).⁵⁷⁵ Βασικά, απαγορεύεται να ληφθούν υπόψη οι καταθέσεις των ως άνω προσώπων, που θεωρούνται ότι είναι προκατειλημμένα και δεν διέπονται από αμεροληψία και αντικειμενικότητα, έτσι ώστε υφίσταται κίνδυνος έκδοσης εσφαλμένης δικαστικής απόφασης προς ζημία του κατηγορουμένου. Όσοι έχουν συμμετάσχει στη διεξαγωγή ανάκρισης έχουν διαμορφώσει ορισμένη άποψη και είναι πλέον επηρεασμένοι, μη δυνάμενοι να καταθέσουν ατόφια και καθαρή την αλήθεια χωρίς διαστρεβλώσεις. Επίσης, απαγορεύεται να ληφθεί υπόψη στην αιτιολογία της καταδικαστικής απόφασης «η μαρτυρική κατάθεση ή η απολογία προσώπου συγκατηγορουμένου για την ίδια πράξη», **εφόσον αυτή δεν ενισχύεται και δεν επαληθεύεται και από άλλες αποδείξεις**, επειδή ο συγκατηγορούμενος πιέζεται ψυχολογικά και ενδέχεται να καταθέσει ψέματα είτε για να αποσείσει το δικό του βάρος ενοχής και να το φορτώσει σε άλλον, είτε για να μην υποστεί μόνος το κακό της ποινής, είτε για να αποσπάσει την εύνοια των προσώπων της ποινικής διαδικασίας, είτε για να εκδικηθεί μια νομιζόμενη ή πραγματική επιβάρυνση από τον συγκατηγορούμενό του.⁵⁷⁶

Περαιτέρω, το άρθρο 212 ΚΠΔ (**επαγγελματικό απόρρητο των μαρτύρων**) ορίζει τα εξής : «1. Η διαδικασία ακυρώνεται, αν εξεταστούν στην προδικασία ή στην κύρια διαδικασία: α) οι κληρικοί σχετικά με όσα έμαθαν από την εξομολόγηση· β) οι συνήγοροι, οι τεχνικοί σύμβουλοι και οι

αποδείξεις κ.λπ. : «124. While Article 6 guarantees the right to a fair hearing, it does not lay down any rules on the admissibility of evidence as such, **which is primarily a matter for regulation under national law** (see *Schenk v. Switzerland*, 12 July 1988, § 45, Series A no. 140; *Teixeira de Castro v. Portugal*, 9 June 1998, § 34, Reports 1998-IV; *Jalloh v. Germany* [GC], no. [54810/00](#), §§ 94-96, ECHR 2006-IX; and *Bykov v. Russia* [GC], no. [4378/02](#), § 88, ECHR 2009-...). It is therefore not the role of the Court to determine, as a matter of principle, whether particular types of evidence – for example, evidence obtained unlawfully in terms of domestic law – may be admissible or, indeed, whether the applicant was guilty or not. **The question which must be answered is whether the proceedings as a whole, including the way in which the evidence was obtained, were fair.** This involves an examination of the “unlawfulness” in question and, where a violation of another Convention right is concerned, the nature of the violation found (see, among other authorities, *Khan v. the United Kingdom*, no. [35394/97](#), § 34, ECHR 2000-V; *P.G. and J.H. v. the United Kingdom*, no. [44787/98](#), § 76, ECHR 2001-IX; *Heglas v. the Czech Republic*, no. [5935/02](#), §§ 89-92, 1 March 2007; *Allan v. the United Kingdom*, no. [48539/99](#), § 42, ECHR 2002-IX; and *Bykov*, cited above, § 89)» (βλ. αντί άλλων ΕΔΔΑ, 8.10.2013, *Mulosmani v. Albania*, αριθμ. πρ. 29864/03, §§124επ.).

⁵⁷⁵ Βλ. τα σχετικά με αυτή την αποδεικτική απαγόρευση σε σχόλια παρακάτω στην «**ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση αποδείξεων**» (εικοστό πέμπτο κεφάλαιο).

⁵⁷⁶ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη ..., σελ. 25επ., Π. Καίσαρη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 780, 786επ., Αγγ. Κωνσταντινίδη, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, 2012, σελ. 85, 106επ., 291επ., με περαιτέρω παραπομπές, όπου στη σελ. 85επ. γίνεται λόγος και για τους «μάρτυρες του στέμματος» («μάρτυρες του βασιλέα ή της πολιτείας»), δηλαδή γι' αυτούς που έχουν συμπράξει στην τέλεση εγκλημάτων αλλά καταθέτουν σε βάρος συνενόχων τους με αντάλλαγμα την ατιμωρησία τους ή την ηπιότερη τιμωρία τους (βλ. π.χ. το άρθρο 27 του Ν 4139/2013 για τις περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών και το άρθρο 187 Β ΠΚ για τα μέτρα επιείκειας σχετικά με τις αξιόποινες πράξεις της συγκρότησης ή της συμμετοχής σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση), για τους οποίους πολύ ορθά επισημαίνεται, ότι η αποδεικτική αξία των καταθέσεων τέτοιων μαρτύρων είναι αμφισβητήσιμη, δεδομένου ότι δεν διαφέρουν σε τίποτα από τους «συγκατηγορουμένους».

συμβολαιογράφοι σχετικά με όσα τους εμπιστεύτηκαν οι πελάτες τους· οι συνήγοροι και οι τεχνικοί σύμβουλοι κρίνουν σύμφωνα με τη συνείδησή τους αν και σε ποιο μέτρο πρέπει να καταθέτουν όσα άλλα έμαθαν με αφορμή την άσκηση του λειτουργήματός τους· γ) οι γιατροί, οι φαρμακοποιοί και οι βοηθοί τους, καθώς και οι μαιές σχετικά με όσα εμπιστευτικά πληροφορήθηκαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, εκτός όπου ειδικός νόμος τους υποχρεώνει να τα αναγγείλουν στην αρχή· και δ) οι δημόσιοι υπάλληλοι, όταν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό μυστικό ή μυστικό που αφορά την ασφάλεια του κράτους, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός με αίτηση της δικαστικής αρχής ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως τους εξουσιοδοτήσει σχετικά. 2. Η απαγόρευση της παρ. 1 στις περ. α΄, β΄ και γ΄ ισχύει, ακόμη και αν τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση να τηρήσουν το επαγγελματικό απόρρητο από μέρους εκείνου που τους το εμπιστεύτηκε. 3. Όλοι οι παραπάνω μάρτυρες έχουν υποχρέωση να δηλώσουν ενόρκως σ' αυτόν που εξετάζει ότι, αν κατέθεταν, θα παραβίαζαν τα απόρρητα που μνημονεύονται στην παρ. 1. Ψευδής δήλωση τιμωρείται με τις ποινές που ο ποινικός κώδικας προβλέπει για την ψευδορκία». **Τα προστατευόμενα με αυτή την απαγόρευση έννομα αγαθά είναι, εκτός από τα στρατιωτικά ή διπλωματικά απόρρητα ή τα απόρρητα που αφορούν την ασφάλεια του κράτους, αφενός η εμπιστοσύνη του κοινού στην εχεμύθεια των κληρικών, δικηγόρων, γιατρών κ.λπ., χωρίς την οποία δεν θα μπορούσε να είναι αποτελεσματική προς το γενικό συμφέρον η εκπλήρωση των καθηκόντων των ως άνω προσώπων (θεραπευτικών, δικηγορικών κ.λπ.), γιατί θα έλειπε η απαραίτητη ανεπιφύλακτη παροχή πληροφοριών από τον ασθενή, τον κατηγορούμενο κ.λπ., και αφετέρου το από την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και το δικαίωμα της προσωπικότητας συναγόμενο δικαίωμα του κάθε ανθρώπου για πληροφοριακή αυτοδιάθεση, δηλαδή το δικαίωμα να αποφασίζει ο ίδιος, πότε, σε ποιους και σε ποια έκταση περιστάσεις από την ιδιωτικοπροσωπική του ζωή επιτρέπεται να γίνουν γνωστές.**⁵⁷⁷

Από τις αποδεικτικές απαγορεύσεις άλλες ρυθμίζονται ρητά στον νόμο και άλλες συνάγονται ερμηνευτικά, έστω και αν δεν την προβλέπει ρητά το γράμμα του νόμου (π.χ. η απαγόρευση αξιοποίησης στην αιτιολογία της καταδικαστικής απόφασης της ομολογίας ενοχής του κατηγορουμένου που αποσπάσθηκε με βασανιστήρια). Σκοποί των αποδεικτικών απαγορεύσεων είναι αφενός η ανακάλυψη της αλήθειας υπό συνθήκες ασφαλούς διάγνωσης, ώστε να μην εκδοθεί εσφαλμένη και άδικη για τον κατηγορούμενο δικαστική απόφαση, και αφετέρου η προστασία ορισμένων αξιών, συνήθως αναγνωριζόμενων από το Σύνταγμα και διεθνείς συμβάσεις, όπως είναι η ΕΣΔΑ (π.χ. προστασία της ιδιωτικής ζωής, οικιακό άσυλο, προστασία της οικογένειας,⁵⁷⁸ τραπεζικό απόρρητο, απαγόρευση βασανιστηρίων κ.λπ.).

⁵⁷⁷ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη ..., σελ. 17επ., 79επ., 89επ., Π. Καίσαρη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 790επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁷⁸ Με τη διάταξη του άρθρου 222 ΚΠΔ (μάρτυρες συγγενείς του κατηγορουμένου) ορίζονται τα εξής : «Σύζυγος και συγγενείς εξ αίματος του κατηγορουμένου έως και το δεύτερο βαθμό έχουν δικαίωμα να αρνηθούν τη μαρτυρία τους και στην προδικασία και στο ακροατήριο. Η διάταξη εφαρμόζεται και όταν μόνο ένας από τους κατηγορουμένους που μαζί δικάζονται έχει την παραπάνω σχέση με το μάρτυρα. Όταν κατηγορείται ανήλικος, η μαρτυρία των συγγενών που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου είναι υποχρεωτική». Επομένως, ο σύζυγος δεν μπορεί να υποχρεωθεί να καταθέσει ως μάρτυρας κατηγορίας κατά του ετέρου συζύγου, καθώς και άλλο πρόσωπο κατά συγγενών εξ αίματος έως και τον δεύτερο βαθμό. **Υφίσταται λοιπόν δικαίωμα αρνήσεως της μαρτυρίας** (δικαίωμα έχουν επίσης τα ως άνω πρόσωπα να καταθέσουν ως μάρτυρες κατηγορίας, εφόσον το επιθυμούν). **Η διάταξη πρόδηλα έχει ως σκοπό να προστατεύσει την ειρήνη στην οικογένεια**, η οποία δεν θα πρέπει να διαλυθεί από την εκπλήρωση του καθήκοντος του μάρτυρα να καταθέσει κατά τρόπο σύμφωνο με την αλήθεια. Πράγματι, η γαλήνη της οικογένειας, η οποία προστατεύεται στο άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος, θα διασαλευόταν, αν ένα μέλος θα είχε συνεισφέρει στην καταδίκη ενός άλλου : βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafrechtsverfahren, 2017, σελ. 183, 209επ., Werner Beulke, Strafprozessrecht, 2016, σελ. 131επ., Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention..., σελ. 95επ., Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 451επ., Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη ..., 1996, σελ. 21επ., με περαιτέρω παραπομπές.

Σημαντική εν προκειμένω είναι και η διάταξη του άρθρου 177 παρ. 2 ΚΠΔ : «**Αποδεικτικά μέσα, που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη στην ποινική διαδικασία**» (όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 10 παρ. 2 του Ν 3674/2008). Για παράδειγμα, η ομολογία ενοχής, η οποία αποσπάσθηκε με βασανιστήρια ή με άλλα παράνομα εκβιαστικά μέσα (π.χ. απειλή βασανιστηρίων, παρατεταμένη орθοστασία, στέρηση ύπνου, νερού και τροφής, πρόκληση θορύβου, ξυλοδαρμοί που δεν συνιστούν βασανιστήρια κ.λπ.), απαγορεύεται να αξιοποιηθεί, επειδή αποκτήθηκε με αξιόποινες πράξεις (βλ. άρθρα 137 Α, 137 Β ΠΚ για την απαγόρευση βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και άρθρο 239 περ. α ΠΚ για την κατάχρηση εξουσίας). Επίσης, μη αξιοποιήσιμα θα ήταν πειστήρια του εγκλήματος που κατασχέθηκαν στην κατοικία του κατηγορουμένου μετά από παραβίαση οικιακού ασύλου (π.χ. από αστυνομικούς χωρίς την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας : βλ. άρθρο 241 ΠΚ σε συνδυασμό με άρθρο 9 του Συντάγματος και άρθρα 255 και 177 παρ. 2 ΚΠΔ). Τούτο επιτάσσει ρητά το άρθρο 19 παρ. 3 του Συντάγματος : «Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9 Α».⁵⁷⁹ **Κατά την άποψή μου η παρουσία του δικαστικού λειτουργού στην ερευνώμενη κατοικία που είναι η χωρική διάσταση της ιδιωτικής ζωής εγγυάται την καθαρότητα της έρευνας και της κατάσχεσης**, υπό την έννοια ότι τα κατασχεθέντα αντικείμενα (π.χ. ναρκωτικά ή «φονικό» όπλο) ως πειστήρια του εγκλήματος ήταν πράγματι στην κατοικία εν γνώσει του διαμένοντος σ' αυτήν και δεν «εμφυτεύθηκαν» από άλλον σκόπιμα για την ενοχοποίησή του.

Ο Ν 4356/24.12.2015 στο άρθρο 65 όρισε τα εξής, επιτρέποντας έτσι υπό προϋποθέσεις τα παράνομα αποδεικτικά μέσα: «**1. Στις περιπτώσεις πράξεων κακουρηγηματικού χαρακτήρα, που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, δεν εφαρμόζεται η παρ. 2 του άρθρου 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας**, εφόσον το αποδεικτικό μέσο αφορά πληροφορίες ή στοιχεία, στα οποία οι ανωτέρω εισαγγελείς έχουν δικαίωμα πρόσβασης κατά τις διατάξεις του άρθρου 17Α παρ. 8 εδ. α' του Ν 2523/1997 και του άρθρου 2 παρ. 5 εδ. α' του Ν 4022/2011. **2. Η χρήση του παραπάνω αποδεικτικού μέσου κατά την παραπομπή και τη δίκη γίνεται δεκτή εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι:** α) η βλάβη που προκαλείται με την κτήση του είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η ερευνώμενη πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας θα ήταν διαφορετικά αδύνατη και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία». Επομένως, κάθε φορά που η αξιοποίηση του παράνομου αποδεικτικού μέσου θα μπορούσε να προσβάλει εκ νέου την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τούτο δεν θα επιτρέπεται να αξιοποιηθεί. Όπως θα γίνει αντιληπτό, η παραβίαση του δικαιώματος σιωπής με βασανιστήρια ή με τέχνασμα κ.λπ. προσβάλλει την αξία του ανθρώπου ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια. **Εξάλλου, η ως άνω νεοπαγής διάταξη δεν θα μπορούσε ποτέ και σε καμιά περίπτωση να νομιμοποιήσει αποδεικτικά μέσα που θεωρούνται παράνομα κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ και προσβάλλουν την αξίωση του κατηγορουμένου για μια δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη (άρθρο 6 παρ. 1, 2, 3 ΕΣΔΑ, άρθρο 28 παρ. 1 Συντ. : η ΕΣΔΑ έχει ανώτερη ισχύ από τους κοινούς νόμους, όπως είναι και ο ΚΠΔ).**

Όταν το δικαστήριο παραβεί κανόνες σχετικούς με αποδεικτικές απαγορεύσεις θα υπάρχουν κυρώσεις. Οι παραγόμενοι λόγοι αναίρεσης συνοψίζονται **στη μη αναζήτηση, εξέταση και αξιοποίηση αποδεικτικού μέσου, αν και επιτρεπόταν η χρήση του**, οπότε στοιχειοθετείται αρνητική υπέρβαση εξουσίας ένεκα μη εκπλήρωσης της υποχρέωσης του δικαστηρίου για

⁵⁷⁹ Βλ. Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 269επ., όπου δέχεται, ότι, αν δεν τηρηθούν κατά την έρευνα σε κατοικία οι προϋποθέσεις του νόμου, τα ευρήματα που προέκυψαν από την παράτυπη έρευνα δεν επιτρέπεται να αποτελούν αντικείμενο αποδεικτικής αξιοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 3 του Συντάγματος, που ορίζει, ότι «απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α».

αυτεπάγγελτη διαλεύκανση της υπόθεσης ή και απόλυτη ακυρότητα ένεκα παραβίασης των δικαιωμάτων υπεράσπισης του κατηγορουμένου (εδώ συμπεριλαμβάνονται και το δικαίωμά του να προτείνει αποδεικτικά μέσα καθώς και η αξίωσή του να έλθει το δικαστήριο στην αιτιολογία της απόφασης σε αντιπαράθεση με τα αποδεικτικά μέσα που πρότεινε), και **στην εξέταση και αξιοποίηση αποδεικτικού μέσου στην αιτιολογία της καταδικαστικής απόφασης, αν και απαγορευόταν η χρήση του**, οπότε στοιχειοθετείται θετική υπέρβαση εξουσίας ή και απόλυτη ακυρότητα ένεκα παραβίασης της αξίωσης του κατηγορουμένου για μια δίκαιη δίκη (fair trial) (βλ. άρθρα 171 παρ. 1 στοιχ. δ΄, 484 παρ. 1 στοιχ. α΄, στ΄, 510 παρ. 1 στοιχ. Α΄, Η΄ ΚΠΔ).⁵⁸⁰

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να προσδιορίζουν και να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες εμφανίζονται αποδεικτικές απαγορεύσεις και αξιοποιείται ένα παράνομα αποκτηθέν αποδεικτικό μέσο, οπότε παραβιάζεται η αξίωση του κατηγορουμένου για μια δικαιοκρατική ποινική διαδικασία και παράγεται απόλυτη ακυρότητα και λόγος αναίρεσης.
- Να αξιολογούν και να επικαλούνται επιτυχώς σε δικόγραφα ένδικων μέσων (έφεσης ή αναίρεσης) τις περιπτώσεις, στις οποίες η δικαστική απόφαση αξιοποίησε παράνομα αποδεικτικά μέσα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να αναγνωρίζουν σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς κατά την άσκηση αίτησης αναίρεσης για αξιοποίηση αποδείξεων, που αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο.

Λέξεις Κλειδιά

Απαγόρευση βασανιστηρίων	Απόσπαση ομολογίας ενοχής	Δικαίωμα σιωπής
Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο	Η βιντεοταινία ως αποδεικτικό μέσο	Καρποί του δηλητηριασμένου δέντρου
Αστυνομική διείσδυση και προκαλών δράστης	Διαστάσεις και βαθμίδες ιδιωτικής ζωής	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

⁵⁸⁰ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη ..., σελ. 167επ., Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 689επ., Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 470, Αγγ. Κωνσταντινίδη, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, 2012, σελ. 217επ., 299.

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 673-738 (Εδώ αναλύονται εξαντλητικά οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ισχύουσα έννομη τάξη).

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 269 (Εδώ επίσης γίνεται αναφορά στις αποδεικτικές απαγορεύσεις που ισχύουν στην κυπριακή έννομη τάξη).

Συμπληρωματικό υλικό

Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2017, σελ. 745επ. (Εδώ επίσης γίνεται αναφορά στις αποδεικτικές απαγορεύσεις που ισχύουν στην ελληνική έννομη τάξη).

Σύνοψη

Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις είναι θεσμός που ισχύει σε όλες τις πολιτισμένες έννομες τάξεις. **Η ουσιαστική αλήθεια δεν επιτρέπεται να αναζητείται και να διαπιστώνεται αντί παντός τιμήματος.** Σε μια δικαιοκρατική ποινική διαδικασία θα πρέπει να τηρούνται οι αποδεικτικές απαγορεύσεις, οι οποίες αποσκοπούν να προστατεύσουν δικαιώματα του κατηγορουμένου αλλά και ιδιωτικά-προσωπικά απόρρητα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο Α είναι σφόδρα ύποπτος ανθρωποκτονίας με πρόθεση αλλά δεν ομολογεί την ενοχή του. Ο αστυνόμος αποφασίζει να εφαρμόσει βασανιστήρια για να ομολογήσει ο Α την ενοχή του. Ο Α ομολογεί ένεκα των βασανιστηρίων αλλά αποκαλύπτει συγχρόνως και πού ενταφίασε το πτώμα αλλά και το σημείο, στο οποίο έκρυψε το φονικό όπλο. Η ομολογία ενοχής είναι παράνομο αποδεικτικό μέσο. Επιτρέπεται να αξιοποιηθεί η έκθεση έρευνας, αυτοψίας και κατάσχεσης του φονικού όπλου και οι φωτογραφίες που τραβήχτηκαν κατά τις ανασκαφές;

Άσκηση 1.2

Ο Α, ιδιοκτήτης καταστήματος έτοιμων ενδυμάτων, προσλαμβάνει την 1.3.2013 τη Β ως υπάλληλο στο κατάστημά του. Η Β αναλαμβάνει όχι μόνο τα σχετικά με την πώληση αλλά και το ταμείο του καταστήματος, **έχοντας τη διακριτική ευχέρεια να κάνει και λογικές εκπτώσεις ανάλογα με τις περιστάσεις εν απουσία του Α.** Η εμπορική κίνηση του καταστήματος αυξάνεται σημαντικά, χωρίς όμως ο Α να διαπιστώνει αντίστοιχα έσοδα. Αποφασίζει να εγκαταστήσει κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης για να παρακολουθήσει τη Β κατά τις ώρες λειτουργίας του καταστήματος. Διαπιστώνεται, ότι η Β αφαιρούσε συστηματικά από το ταμείο μικρά ή μεγάλα ποσά, τα οποία υπολογίστηκαν ότι ήταν συνολικής αξίας 32.000 ευρώ. Κατόπιν τούτου ο Α εγκαλεί τη Β για υπεξαίρεση. **Ερωτάται:** Η βιντεοταινία του κλειστού κυκλώματος μπορεί να αξιοποιηθεί από το δικαστήριο κατά την ακροαματική διαδικασία ή όχι και γιατί;

Η απάντηση στην ερώτηση αυτή βαθμολογείται με 5% σε σχέση με το 50% που λαμβάνει το σύνολο των εργασιών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Ένδικα μέσα κατά της απόφασης.

(9^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή εξετάζονται η έφεση και η αναίρεση κατά της εκδοθείσας δικαστικής απόφασης στο ελληνικό και κυπριακό δίκαιο. Επίσης εξετάζονται η επανάληψη της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της απόφασης, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργημάτων. Επιπλέον, ερευνώνται οι προϋποθέσεις του παραδεκτού των ένδικων μέσων που ασκήθηκαν και τα αποτελέσματα αυτών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ένδικο μέσο είναι η δικονομική ή διαδικαστική πράξη, με την οποία **διατυπώνεται** παράπνοο από κάποιον διάδικο ή μομφή από τον εισαγγελέα σχετικά με την ορθότητα μιας δικαστικής απόφασης ή ενός δικαστικού βουλεύματος, **επιδιώκεται** ο έλεγχος από ανώτερο δικαστήριο και **ζητείται** η εξαφάνιση ή η μεταρρύθμιση της αποφάσεως ή του βουλεύματος. Με το ένδικο μέσο μπορεί να αμφισβητείται η ενοχή ή η αθωότητα του κατηγορουμένου, το ύψος της επιβληθείσας ποινής, ο νομικός χαρακτηρισμός του εγκλήματος, οι αστικές απαιτήσεις του πολιτικώς ενάγοντος κ.λπ. Τα **γνήσια ένδικα μέσα** είναι η έφεση και η αίτηση αναίρεσης κατά βουλευμάτων και αποφάσεων. Η έφεση απευθύνεται στο δευτεροβάθμιο (κατ' έφεση δικάζον) δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο, ενώ η αναίρεση απευθύνεται στον Άρειο Πάγο, που δικάζει ως δικαστήριο ή συμβούλιο. Εκτός από τα **γνήσια ένδικα μέσα** (έφεση, αίτηση αναίρεσης) υπάρχουν και τα **οιονεί ένδικα μέσα** που στρέφονται **κατά διατάξεων** του ανακριτή, του εισαγγελέα ή του προέδρου του δικαστηρίου και όχι κατά βουλευμάτων ή αποφάσεων (προσφυγή κατά της απευθείας κλήσης κατ' άρθρο 322 ΚΠΔ, προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης κατ' άρθρο 285 ΚΠΔ κ.λπ.) καθώς και τα **ένδικα βοηθήματα** (αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας κατ' άρθρο 341 ΚΠΔ, αίτηση ακυρώσεως της αποφάσεως κατ' άρθρο 430 ΚΠΔ, αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργήματος κατ' άρθρο 435 ΚΠΔ, αίτηση για επανάληψη της διαδικασίας σύμφωνα με τα άρθρα 525επ. ΚΠΔ κ.λπ.). Τόσο στα οιονεί ένδικα μέσα όσο και στα ένδικα βοηθήματα εφαρμόζονται, με την επιφύλαξη αντίθετης ειδικής διάταξης ή από τη φύση του πράγματος συναγόμενης προβλέψεως, οι γενικοί ορισμοί που αφορούν τα γνήσια ένδικα μέσα και ιδιαίτερα τις προϋποθέσεις του παραδεκτού και τα αποτελέσματα αυτών (άσκηση ένδικου μέσου δι' αντιπροσώπου που έχει πληρεξούσιο, επεκτατικό αποτέλεσμα, αρχή της απαγόρευσης της χειροτέρευσης της θέσης του κατηγορουμένου κ.λπ.).

Με την έφεση μπορούν να προβάλλονται ως παράπνοα ή μομφές σχετικά με την ορθότητα μιας δικαστικής απόφασης ή ενός δικαστικού βουλεύματος τόσο νομικά όσο και πραγματικά ζητήματα (πραγματικοί και νομικοί λόγοι), ενώ με την αναίρεση προβάλλονται μόνο νομικά ζητήματα (νομικοί λόγοι) και ελέγχεται μόνο η νομική ορθότητα της απόφασης. Συνεπώς, ο Άρειος Πάγος βασικά δεν ελέγχει το αν είναι ο κατηγορούμενος με βάση τα διαθέσιμα αποδεικτικά μέσα ένοχος ή αθώος, το αν δηλαδή τέλεσε το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται και υπό ποιες ακριβώς περιστάσεις. Σε αντίθεση με ό,τι λαμβάνει χώρα στη διαδικασία στο κατ' έφεση δικάζον δικαστήριο, στο οποίο διεξάγεται εκ νέου η αποδεικτική διαδικασία για τη διαπίστωση των πραγματικών γεγονότων όπως

ακριβώς και στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ενώπιον του Αρείου Πάγου ως αναίρετικού δικαστηρίου δεν επαναλαμβάνεται η αποδεικτική διαδικασία και η έρευνα των πραγματικών γεγονότων. **Νομικό ζήτημα** υφίσταται, όταν διαπιστώνεται **εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης** ή ουσιώδης διαδικαστική ή δικονομική παράβαση, η οποία επηρέασε το περιεχόμενο της εκδοθείσας απόφασης ή του βουλεύματος (βλ. λόγους αναίρεσης στα άρθρα 484 και 510 ΚΠΔ). Ως **πραγματικό ζήτημα** θα πρέπει να θεωρείται το συνδεδεμένο με την **πλάνη περί τα πραγματικά γεγονότα**, δηλαδή με την εσφαλμένη διαπίστωση ή εξακρίβωση των πραγματικών γεγονότων. Η εσφαλμένη διαπίστωση ή εξακρίβωση των πραγματικών γεγονότων θα οφείλεται στη μη εξέταση όλων των διαθέσιμων (προταθέντων ή μη) αποδεικτικών μέσων, στη μη έρευνα και εξακρίβωση όλων των σημαντικών για την απόφαση γεγονότων (π.χ. ανθρωποκτονία σε άμυνα) ή στην εσφαλμένη αξιολόγηση ή εκτίμηση των ήδη εξετασθέντων αποδεικτικών μέσων⁵⁸¹ (π.χ. υιοθέτηση ως αληθούς της κατάθεσης τριών μαρτύρων, οι οποίοι όμως αποδεικνύονται αναξιόπιστοι με βάση τις καταθέσεις πέντε άλλων αντικειμενικών μαρτύρων και τα υφιστάμενα έγγραφα ή και με βάση τις ατομικές περιστάσεις και τα αρνητικά στοιχεία της προσωπικότητάς τους, όπως είναι π.χ. η έχθρα ή αντιπαλότητα με τον κατηγορούμενο, το γεγονός ότι είναι συγκατηγορούμενοι και προσπαθούν να κερδίσουν την εύνοια των αρχών και να αποσείσουν έτσι το βάρος ενοχής, η συμπαιγνία και στενή σχέση του μάρτυρα με τις διωκτικές αρχές και η αδιαμφισβήτητη καθοδήγησή του από αυτές με αντάλλαγμα την απαλλαγή του από αξιόποινες πράξεις, η συναναστροφή και επαφή με κατάδικο για εμπορία ναρκωτικών, η καταδίκη για αξιόποινες πράξεις, που έχουν ατιμωτικό χαρακτήρα κ.λπ.). Τα ως άνω αποτελούν λόγους, ένεκα των οποίων το δικαστήριο καταλήγει συνήθως στη διαπίστωση γεγονότων που δεν ανταποκρίνονται στην αλήθεια (δικαστική πλάνη). **Πλάνη περί τα πραγματικά γεγονότα**, δηλαδή εσφαλμένη διαπίστωση ή εξακρίβωση των πραγματικών γεγονότων, υφίσταται π.χ. όταν ο Α καταδικάστηκε για τέλεση ληστείας, ενώ έχει αδιάσειστο άλλοθι, ή όταν ο Β καταδικάστηκε για αποπλάνηση παιδιού κατ' άρθρο 339 ΠΚ, αν και κατά την ημέρα της συνουσίας η αποπλανηθείσα ήταν ηλικίας δεκαπέντε ετών και δέκα ημερών κ.λπ.

Προϋποθέσεις του παραδεκτού της άσκησης ενός ένδικου μέσου. Στον χώρο της ποινικής δίκης και στο στάδιο των ένδικων μέσων η δικαστική διάγνωση διέρχεται δύο αλληλοδιάδοχες φάσεις, εκ των οποίων η πρώτη αφορά **το (τυπικά) παραδεκτό** και η δεύτερη (που ενεργοποιείται εφόσον η πρώτη καταλήξει σε καταφατική απάντηση) **το ουσιαστικά βάσιμο** του ένδικου μέσου. Ένα ένδικο μέσο είναι **(τυπικά) παραδεκτό**, όταν συντρέχουν όλες οι τασσόμενες από τον νόμο προϋποθέσεις που συνδέονται με την άσκησή του (εκτός άλλων θα πρέπει ο προβαλλόμενος λόγος να είναι σαφής και ορισμένος και νόμω βάσιμος), ενώ **ουσιαστικά βάσιμο** είναι το ένδικο μέσο, όταν ένας τουλάχιστον από τους λόγους που προβάλλονται για την ουσιαστική παραδοχή του κρίνεται ορθός και αποδεικνύεται ότι ανταποκρίνεται στην αλήθεια (π.χ. προβάλλεται η έλλειψη της απαιτούμενης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας ή ο αποκλεισμός της δημοσιότητας χωρίς να συντρέχει λόγος προς τούτο ή η εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή μιας ουσιαστικής ποινικής διάταξης και αποδεικνύεται ότι ανταποκρίνεται στην αλήθεια). Η έρευνα του παραδεκτού είναι αυτεπάγγελτη και **προηγείται της έρευνας της ουσιαστικής βασιμότητας**. Για να ασκείται παραδεκτά ένα ένδικο μέσο θα πρέπει να συντρέχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις : 1) να επιτρέπεται ρητά από τον νόμο η άσκηση του ένδικου μέσου που ασκείται, 2) να ασκείται από πρόσωπο που έχει ρητά το δικαίωμα από τον νόμο να ασκήσει το συγκεκριμένο ένδικο μέσο, 3) να έχει εκείνος που ασκεί το ένδικο μέσο έννομο συμφέρον, 4) να είναι η άσκηση του ένδικου μέσου εμπρόθεσμη, 5) να είναι η άσκηση νομότυπη, δηλαδή να τηρούνται οι τύποι, τους οποίους προβλέπει ο νόμος, 6) να μην έχει γίνει παραίτηση από το ένδικο μέσο και 7) να μην ασκείται για

⁵⁸¹ Κατά την άποψή μου πρόκειται εν τοις πράγμασιν και εδώ για μια **δικονομική ή διαδικαστική παράβαση**, η οποία σχετίζεται με τη διενέργεια της ελεύθερης αντικειμενικής εκτίμησης αποδείξεων και τον σχηματισμό - διαμόρφωση της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας της απόφασης, μια δικονομική πράξη, όπως είναι τόσες άλλες (εξέταση μάρτυρα, ανάγνωση έκθεσης αυτοψίας ή πραγματογνωμοσύνης κ.λπ.).

δεύτερη φορά. 8) να υπάρχει ένας τουλάχιστον λόγος αναίρεσης παραδεκτός, **δηλαδή το μεν σαφές και ορισμένος το δε νόμω βάσιμος (επί αναιρέσεως νόμω βάσιμος είναι ο λόγος που αναφέρεται στα άρθρα 484 και 510 ΚΠΔ).**

Αποτελέσματα ένδικων μέσων είναι : το επεκτατικό αποτέλεσμα (το ασκηθέν ένδικο μέσο ωφελεί και τον μη ασκήσαντα τούτο συμμετόχο στο έγκλημα : αν π.χ. απαλλάχθηκε ο φερόμενος ως δράστης ψευδορκίας, επειδή τα όσα κατέθεσε ήταν αληθή, θα πρέπει να απαλλαγεί και ο φερόμενος ως ηθικός αυτουργός), η απαγόρευση της χειροτέρευσης της θέσης του κατηγορουμένου (π.χ. απαγορεύεται να επιβληθεί μεγαλύτερη ποινή από το ανώτερο δικαστήριο ή να ανακληθεί ευεργέτημα όπως η ελαφρυντική περίπτωση, όταν την έφεση άσκησε ο κατηγορούμενος), το ανασταλτικό αποτέλεσμα (η έφεση που ασκείται εκτός εξαιρέσεων αναστέλλει την εκτέλεση της επιβληθείσας ποινής) κ.λπ.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες θα δικαιούνται ο κατηγορούμενος ή η κατηγορούσα αρχή να ασκήσουν έφεση.
- Να αξιολογούν τις προϋποθέσεις του παραδεκτού του ασκούμενου ένδικου μέσου και να γνωρίζουν τα αποτελέσματα των ένδικων μέσων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να γνωρίζουν τα σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς κατά την άσκηση έφεσης, αίτησης αναίρεσης, επανάληψης της διαδικασίας, αίτησης ακυρώσεως της διαδικασίας, αίτησης ακυρώσεως της απόφασης ή αίτησης ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργημάτων.

Λέξεις Κλειδιά

Έφεση	Αίτηση αναίρεσης	Επανάληψη της διαδικασίας
Αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας	Αίτηση ακυρώσεως της απόφασης	Αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργημάτων
Προϋποθέσεις παραδεκτού ένδικων μέσων	Αποτελέσματα ένδικων μέσων	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 549-664

Εδώ εκτίθενται αναλυτικά όλα τα ένδικα μέσα κατά της εκδοθείσας απόφασης (η έφεση, η αίτηση αναίρεσης, η επανάληψη της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της απόφασης, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργημάτων), καθώς και οι προϋποθέσεις του παραδεκτού και τα αποτελέσματα των ένδικων μέσων.

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή ποινική διαδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 225επ. (Εδώ εκτίθενται τα σχετικά με την έφεση του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου κατά της εκδοθείσας απόφασης).

Συμπληρωματικό υλικό

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, υπό τα άρθρα 340, 430, 435, 462-530.

Εδώ επίσης εκτίθενται αναλυτικά όλα τα ένδικα μέσα κατά της εκδοθείσας απόφασης (η έφεση, η αίτηση αναίρεσης, η επανάληψη της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της απόφασης, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργημάτων), καθώς και οι προϋποθέσεις του παραδεκτού και τα αποτελέσματα των ένδικων μέσων.

Σύνοψη

Τα ένδικα μέσα κατά της εκδοθείσας απόφασης (η έφεση, η αίτηση αναίρεσης, η επανάληψη της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας, η αίτηση ακυρώσεως της απόφασης, η αίτηση ακυρώσεως της διαδικασίας επί κακουργημάτων) δίνουν τη δυνατότητα στον κατηγορούμενο και στην κατηγορούσα αρχή να ζητήσουν να κριθεί η υπόθεση από ένα ανώτερο δικαστήριο με σκοπό της επίτευξη ορθότερης και δικαιότερης απόφασης, Ωστόσο, για να κριθούν στην ουσία τους τα ένδικα μέσα θα πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του παραδεκτού αυτών. Εφόσον κριθεί παραδεκτό το ένδικο μέσο (π.χ. εμπροθέσμως και νομοτύπως ασκηθέν), εισέρχεται το δικαστήριο στην έρευνα της ουσίας (έρευνα πραγματικών περιστατικών σχετικών με την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου και νομικών ζητημάτων).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Το τριμελές εφετείο κήρυξε, ως κατ' έφεση δικάζον δικαστήριο, αθώο τον φερόμενο ως αυτουργό ψευδορκίας Α, επειδή δεν τελέστηκε το έγκλημα και συγκεκριμένα τα κατατεθέντα ήταν αληθή γεγονότα, χωρίς να αθώσει και τον ηθικό αυτουργό Β, ο οποίος δεν δικαιούνταν να ασκήσει έφεση λόγω ύψους ποινής. Ο ηθικός αυτουργός Β δικαιούται τώρα να ασκήσει αίτηση αναίρεσης κατά της

αποφάσεως του εφετείου; Αν ο αυτουργός της ψευδορκίας Α ήταν ανήλικος 13 ετών ή παράφρων και για τον λόγο αυτόν απηλλάγη από την επιβολή ποινής αλλάζουν τα πράγματα ;

Άσκηση 1.2

Ο Α ερημοδικάστηκε και η προς αυτόν, ως πρόσωπο άγνωστης διαμονής, επίδοση της ερήμην εκδοθείσας απόφασης έγινε με επίδοση στον Δήμαρχο στις **20.5.2016**, αν και στην απολογία του είχε δηλώσει «κάτοικος Αθήνας, Πατησίων 165». Κατά της απόφασης αυτής άσκησε έφεση στις **20.5.2017**, την οποία το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε ως εκπρόθεσμη και απαράδεκτη. Ήταν ορθή η απόφαση αυτή ;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Η υπερβολικά τυπολατρική προσέγγιση των ποινικοοικονομικών διατάξεων ως φραγμός στην Αλήθεια και στη Δικαιοσύνη (νομολογία Αρείου Πάγου και ΕΔΔΑ).

(10^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες το δικαστήριο επιδεικνύει μια υπερβολική προσήλωση στο γράμμα των δικονομικών διατάξεων, αν και ο σκοπός της διάταξης επιτρέπει να γίνει η διαδικαστική πράξη και με άλλον τρόπο. Παράδειγμα : Ασκήθηκε έφεση όχι με δήλωση ενώπιον του γραμματέα του εκδόντος την απόφαση δικαστηρίου αλλά με κατάθεση δικογράφου. Ο Άρειος Πάγος θεωρεί απαράδεκτη την έφεση, ενώ το ΕΔΔΑ δέχεται προσβολή του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστήριο ένεκα απόρριψης της έφεσης ως απαράδεκτης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στη Νομική Θεωρία διατυπώθηκαν στο παρελθόν απόψεις, **χωρίς βέβαια τότε να τύχουν της δέουσας προσοχής και της αποδοχής που άξιζαν**, σχετικά με το ότι στη Νομολογία στο πεδίο του Δικονομικού Ποινικού Δικαίου επικρατεί ένας **άκαμπτος και αχαλίνωτος φορμαλισμός ή μια τυπολατρία ή νομολατρία ή ένας διαδικαστικός τυπικισμός**,⁵⁸² που θα μπορούσαν να λειτουργούν ως εμπόδια στην αναζήτηση και ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, από την οποία εξαρτάται πάντοτε η έκδοση μιας ορθοδίκαιης απόφασης, δηλαδή μιας απόφασης που θα ανταποκρινόταν στις επιταγές της ουσιαστικής δικαιοσύνης : οι αθώοι και εκείνοι των οποίων η ενοχή δεν μπορεί να αποδειχθεί με βεβαιότητα πέραν πάσης αμφιβολίας να απαλλάσσονται και να απεμπλέκονται ως τάχιστα από τα δίχτυα της ποινικής διαδικασίας, ενώ οι ένοχοι να καταδικάζονται αλλά βεβαίως με τη δίκαιη και προσήκουσα ποινή και όχι με βαρύτερη από αυτή. Μάλιστα, είχε τότε επισημανθεί, ότι κατά την εφαρμογή των ποινικοοικονομικών κανόνων σημειώνεται πολλές φορές σύγκρουση μεταξύ δύο συμφερόντων : αφενός του συμφέροντος της κοινωνίας που αξιώνει **ταχεία και αποτελεσματική δίωξη και τιμώρηση του εγκλήματος** χάριν της γενικής και της ειδικής πρόληψης εγκλημάτων και αφετέρου του συμφέροντος του κατηγορουμένου, ο οποίος ευλόγως αξιώνει πλήρη σεβασμό των **δικονομικών τύπων που προστατεύουν τα δικαιώματά του** (δικαίωμα να συμμετάσχει ενεργά σε κάθε φάση της διαδικασίας, δικαίωμα πρότασης αποδείξεων, έστω και αν αυτές βρίσκονται στην αλλοδαπή, δικαίωμα ακρόασης, δικαίωμα άσκησης ένδικου μέσου, αξίωση για τήρηση των αποδεικτικών απαγορεύσεων κ.λπ.).⁵⁸³ Επιπλέον είχε τονισθεί, ότι

⁵⁸² Ο όρος «τυπικισμός» είναι γνωστός ως **Formalismus** και στο γερμανικό δικονομικό ποινικό δίκαιο και σημαίνει εκεί τη διατήρηση σε ισχύ και εφαρμογή μιας δικονομικής διάταξης που δεν ανταποκρίνεται στη λογική και δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό της ποινικής διαδικασίας, ειδικότερα δε δεν επιτάσσεται ούτε από την ιδέα της δικαιοσύνης ούτε από την ασφάλεια του δικαίου : βλ. Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 35, με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁸³ Βλ. Gaston Stefani / Georges Levasseur / Bernard Bouloc, Procédure Pénale, 2008, σελ. 2επ. : «La procédure pénale présente un très grand intérêt pour la société, atteinte par l'infraction, et pour l'individu, considéré à tort ou à raison comme en étant l'auteur. ... Pour défendre efficacement la société, il ne suffit pas que le législateur prévoie et punisse avec plus ou moins de sévérité les actes délictueux ... Il faut encore qu'il établisse des règles qui rendent possible **la découverte rapide et la condamnation certaine à une peine**, de ceux qui ont enfreint la loi pénale. **L'intérêt de la société exige une répression rapide et certaine des infractions.** ... Mais à l'intérêt de la société, l'on ne doit pas pour autant sacrifier l'intérêt de l'individu. ... La procédure pénale qui doit défendre la société

στην επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας συμβάλλουν κυρίως οι προθεσμίες που τίθενται από τον νόμο για την ενέργεια των διαδικαστικών πράξεων, ο περιορισμός των αναβολών της εκδίκασης του εγκλήματος, η περιστολή των δυνατοτήτων για άσκηση ένδικων μέσων και οι διατυπώσεις ασκήσεως των ένδικων μέσων και γενικότερα διαδικαστικών πράξεων (**προωθητικοί ή επιταχυντικοί της διαδικασίας τύποι**). Για παράδειγμα, η έκθεση ασκήσεως ενός ένδικου μέσου (άρθρο 474 ΚΠΔ) διευκολύνει την άμεση και ταχεία απόδειξη του ότι εκδηλώθηκε εμπρόθεσμα από το δικαιούχο πρόσωπο βούληση για έλεγχο της ορθότητας της αποφάσεως από ανώτερο δικαστήριο, ώστε να μην παρίσταται ανάγκη να απωλεσθεί χρόνος για την ασφαλή απόδειξη της σχετικής διαδικαστικής πραγματικής κατάστασης. Τότε προσδιορίσθηκε και η σημασία των παραπάνω όρων (**τυπολατρία ή νομολατρία ή διαδικαστικός τυπικισμός**⁵⁸⁴) ως εξής μεταξύ άλλων: «Οι ποινικοδικονομικοί νόμοι στην προσπάθειά τους να οργανώσουν μια ποινική διαδικασία που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της αρχής του κράτους δικαίου για ασφάλεια δικαίου⁵⁸⁵ επιβάλλουν στους διαδίκους και στα όργανα της κρατικής εξουσίας την τήρηση ορισμένων τύπων. Οι τύποι αυτοί αντιστοιχούν σε κάποιο βαθμό στους βασικούς σκοπούς, τους οποίους επιδιώκει η ποινική δίκη, δηλαδή στην προστασία της κοινωνίας από το έγκλημα, στην ελευθερία και στην προστασία του ατόμου-πολίτη και στην αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης. ... Οι δικονομικοί τύποι που εκτέθηκαν πιο πάνω συνιστούν τη μια όψη του νόμου. Ωστόσο, στην Επιστήμη του Δικαίου δεν είναι το γράμμα του νόμου που παίζει τον πρωτεύοντα ρόλο αλλά η αιτία και ο σκοπός του νόμου (ratio legis). ... Κατ' αυτή τη θεωρία ο δικαστής δεν υπηρετεί το γράμμα του νόμου αλλά το νόημά του, το προστατευόμενο από αυτόν συμφέρον και τον σκοπό του. Ενδείκνυται λοιπόν να προσανατολίζεται ο ποινικός δικαστής όχι στην τυπολατρική προσκόλληση στο γράμμα του νόμου με παραμέληση της ουσίας της υποθέσεως, αλλά αφενός στην ανίχνευση του πνεύματος και του σκοπού του νόμου με τάση για μέγιστη δυνατή υλοποίησή του και αφετέρου στη θεώρηση του νόμου υπό το πρίσμα της συνολικής έννομης τάξης. Τούτο σημαίνει για την ποινική διαδικασία, ότι οι δικονομικοί τύποι και το γράμμα του νόμου οφείλουν ... να υποχωρούν μπροστά στον βασικό σκοπό των δικονομικών νόμων, δηλαδή μπροστά στην ανεύρεση της αλήθειας και στην έκδοση μιας ορθοδίκαιης απόφασης. Πρωταρχικοί λοιπόν σκοποί της ποινικής διαδικασίας αλλά και των ποινικοδικονομικών νόμων είναι η ουσιαστική αλήθεια, χωρίς την ανεύρεση της οποίας αποβαίνει αδύνατη η έκδοση μιας ορθοδίκαιης απόφασης, και η πραγμάτωση της ιδέας της ουσιαστικής δικαιοσύνης⁵⁸⁶ (: οι αθώοι και εκείνοι των οποίων η ενοχή ...). Στην πράξη των δικαστηρίων, ωστόσο, αλλά και στη νομική θεωρία παρατηρείται μια τυφλή, κατά περιφρόνηση του σκοπού του νόμου ή θεμελιωδών αρχών της δικονομικής έννομης τάξης,⁵⁸⁷ υπακοή στο γράμμα του νόμου που

doit donc également garantir **les libertés de l'individu, la présomption d'innocence et les droits de la défense sans le respect desquels il ne saurait y avoir une vraie justice répressive**».

⁵⁸⁴ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 13επ., 21επ., 30επ., 34επ., 39επ., και πρβλ. παρατηρήσεις Καλφάκη σε Υπερ 1993, σελ. 285, παρατηρήσεις Παπαδαμάκη σε Υπερ 1993, σελ. 600, 1297, παρατηρήσεις Τζαννετή σε ΠοινΧρ 1993, σελ. 1285, παρατηρήσεις Αργυρόπουλου στην ΑΠ 1209/1994 σε ΝοΒ 1995, 105επ., παρατηρήσεις Ζαχαριάδη σε ΠοινΔικ 2004, σελ. 960επ., Λ. Μαργαρίτη, Ποινική Δικονομία - Ένδικα Μέσα, τόμος Ι, 2000, σελ. 153επ., Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 670επ., Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 823-828, Ε. Φυτράκη, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σε εφαρμογή : Νέες εξελίξεις, νέες ανησυχίες, ΠοινΔικ 2006, σελ. 201επ. (εδώ γινόταν λόγος για «υπερμετρο νομολογιακό φορμαλισμό»).

⁵⁸⁵ Η **ασφάλεια δικαίου** νοείται ως **«ασφάλεια προσανατολισμού»** (Orientierungssicherheit : οι νόμοι και οι αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων πρέπει να είναι σαφείς και ακριβείς, ώστε να μπορούν να γνωρίζουν οι πολίτες ποια συμπεριφορά οφείλουν να τηρήσουν και ποια συμπεριφορά δικαιούνται να αναμένουν από τους άλλους) και ως **«ασφάλεια πραγματοποιήσεως»** (Realisierungssicherheit : κάθε ιδιώτης δικαιούται να πιστεύει, ότι οι νόμοι θα τηρηθούν και θα εφαρμοσθούν, οι εκδοθείσες δικαστικές αποφάσεις θα εκτελεσθούν και οι υποχρεώσεις από συμβάσεις θα εκπληρωθούν) : βλ. Reinhold Zippelius, Rechtsphilosophie, 1982, σελ. 159.

⁵⁸⁶ Πρβλ. Θεοχ. Δαλακούρα, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, τόμος Ι, 2012, σελ. 21επ., 23επ., 41, 105.

⁵⁸⁷ Ως **θεμελιώδεις δικονομικές αρχές** νοούνται εδώ εκείνες που αποτελούν πλαίσιο για τις ειδικότερες ρυθμίσεις του ΚΠΔ και ερμηνευτικό κριτήριο για την ανεύρεση του αληθούς νοήματος των ποινικοδικονομικών διατάξεων. Εδώ υπάγονται π.χ. η αρχή της

συνοδεύεται από μη λήψη υπόψη, στάθμιση και αξιολόγηση των έννομων αγαθών, αξιών ή συμφερόντων που συγκρούονται στη συγκεκριμένη περίπτωση. Άλλοτε πάλι αποδίδεται σ' ένα δικονομικό τύπο ανεπίτρεπτα τόσο μεγάλη σημασία, ώστε να επηρεάζεται η πρόοδος της ποινικής διαδικασίας κατά τρόπο αντικείμενο στη θεμελιώδη αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας.⁵⁸⁸ Πολλές φορές ο δικαστής αντιλαμβάνεται, ότι η προσκόλληση στο γράμμα του νόμου και στους δικονομικούς τύπους έχει ως αποτέλεσμα τη διαπίστωση μόνο μιας τυπικής αλήθειας και την έκδοση μιας ουσιαστικά άδικης απόφασης, αλλά αισθάνεται αιχμάλωτος της τυπικής νομιμότητας. ... Με αφορμή τη διαπίστωση του πιο πάνω φαινομένου που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως νομολατρία ή τυπολατρία ή διαδικαστικός τυπικισμός ανακύπτουν τα ακόλουθα ερωτήματα : Τι θα συμβεί, όταν οι παραπάνω εκτεθείσες τρεις αξίες (προστασία κοινωνίας, προστασία του πολίτη, κοινωνική ειρήνη) συγκρούονται στη συγκεκριμένη περίπτωση, η οποία τίθεται υπό την κρίση του εφαρμοστή του δικαίου; ... Θα είναι δυνατή και επιτρεπτή μια διορθωτική επέμβαση του δικαστή που θα στοχεύει **στη χαλάρωση των προωθητικών ή επιταχυντικών της διαδικασίας τύπων προς όφελος των προστατευτικών τύπων**,⁵⁸⁹ χάριν δηλαδή της διαφυλάξεως των συμφερόντων του ανθρώπου και πολίτη ; ... Αυτή η άποψη, η οποία στην ουσία αναγνωρίζει την ανάγκη και τη δικονομική δυνατότητα για βελτιωτική επέμβαση του δικαστή στις ποινικοδικονομικές ρυθμίσεις και η οποία μπορεί να έχει ως συνέπεια και μια *contra legem* ερμηνεία (= διορθωτική ή κόντρα στο νόμο ερμηνεία του νόμου), εναρμονίζεται με την ιδέα της ελεύθερης

αυτεπάγγελτης αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, η αρχή της δίκαιης δίκης με τις ειδικότερες εκφάνσεις της, η αρχή της ισότητας των όπλων κατηγορίας και υπεράσπισης, η αρχή του δημοκρατικού κράτους δικαίου, η αρχή της οικονομικής μέριμνας, η αρχή της υπεράσπισης-δικαστικής ακρόασης, η αρχή της αιτιολόγησης των πράξεων των ποινικοδικονομικών οργάνων, η αρχή της αναλογικότητας κ.λπ. : βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 2017, σελ. 67επ., Werner Beulke, *Strafprozessrecht*, 2016, σελ. 22επ., Αργ. Καρρά, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 2011, σελ. 20-48, Αγγ. Κωνσταντινίδη, Η θέση του συνηγόρου υπερασπίσεως στην ποινική δίκη, 1992, σελ. 196επ, Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 31, Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία, 2012, σελ. 15-81.

⁵⁸⁸ Πρόκειται για τη συνταγματικής περιωπής με ρίζες και στα άρθρα (κυρίως άρθρο 6) της ΕΣΔΑ **αρχή της αυτεπάγγελτης αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας ή της υποχρέωσης για διαλεύκανση της υπόθεσης (Aufklärungspflicht)** : βλ. Christos Satlanis, *Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens)*, Tübingen, 1988, σελ. 72επ., 85επ., Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 53επ., 114επ., Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή Ποινική Διαδικασία, 2012, σελ. 49-57, Χρ. Σατλάνη, Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατικών αρχών για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΕΔΔΑ, Νομικό Βήμα 2010, σελ. 1634επ., 1661επ., όπου εξηγείται, πώς απορρέει από τις διατάξεις της ΕΣΔΑ για το ελληνικό δίκαιο η υποχρέωση του Δικαστηρίου για διαλεύκανση της υπόθεσης, **Ιάκωβου Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Η ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση των αποδείξεων και ο σχετικός λόγος ανάιρεσης υπέρ του κατηγορουμένου, *ΠοινΔικ* 2012, σελ. 916επ. Πρβλ. Θεοχ. Δαλακούρα, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, τόμος Ι, 2012, σελ. 21επ., 105επ., Αγγ. Κωνσταντινίδη, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, 2012, σελ. 30 επ., όπου γίνεται λόγος για την «υποχρέωση διασαφήνισης της κατηγορούμενης πράξης», Claus Roxin / Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 2017, σελ. 379επ., Werner Beulke, *Strafprozessrecht*, 2016, σελ. 284επ., Hans Dahs, *Die Revision im Strafprozess*, 2012, σελ. 139επ. με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁸⁹ Οι **προστατευτικοί τύποι** είναι δικονομικές διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, όπως π.χ. το δικαίωμα να λάβει τον λόγο ο κατηγορούμενος για να κάνει ερωτήσεις ή παρατηρήσεις ή για να τοποθετηθεί επί της ενοχής και κυρίως το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης κατ' άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το δικαίωμα για δίκαιη δίκη με τις ειδικότερες εκφάνσεις του κατ' άρθρο 6 της ΕΣΔΑ : βλ. Νικ. Ανδρουλάκη, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, 2007, σελ. 26επ., 29επ., 32επ., Αργ. Καρρά, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 2011, σελ. 9, Θεοχ. Δαλακούρα, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, τόμος Ι, 2012, σελ. 36επ. Ένας προστατευτικός τύπος, όπως π.χ. η διάταξη που παρέχει στον κατηγορούμενο τη δυνατότητα να ασκήσει ένδικο μέσο για να κριθεί η υπόθεσή του από ανώτερο δικαστήριο, μπορεί να συνδυάζεται με προωθητικούς ή επιταχυντικούς της διαδικασίας τύπους, όπως είναι η προθεσμία για την άσκηση του ένδικου μέσου και η έκθεση του γραμματέα του δικαστηρίου για την άσκηση του ένδικου μέσου (βλ. άρθρα 473, 474 ΚΠΔ).

ερμηνείας⁵⁹⁰ και περαιτέρω διάπλασης του δικονομικού ποινικού δικαίου⁵⁹¹ και είναι η ορθότερη, όπως θα φανεί στις σελίδες που ακολουθούν».⁵⁹²

Παράδειγμα απαράδεκτου ένδικου μέσου : Ο Α κατηγορείται για υπεξαίρεση σε τράπεζα και έχει καταδικασθεί σε κάθειρξη οκτώ ετών. Η έφεση που έχει ασκήσει είναι απαράδεκτη και γιατί είναι αδικαιολόγητα εκπρόθεσμη κατά 5 μήνες και γιατί ασκήθηκε από πρόσωπο που δεν δικαιούνταν σε άσκηση της έφεσης και συγκεκριμένα από τον αδελφό του κατηγορουμένου, ο οποίος είχε μεν προσαρτήσει το σχετικό πληρεξούσιο στην έκθεση ασκήσεως της έφεσης αλλά δεν είχε φροντίσει να βεβαιωθεί το γνήσιο της υπογραφής του παρέχοντος την πληρεξουσιότητα⁵⁹³ (βλ. άρθρα 465 σε συνδ. με άρθρα 42 παρ. 2, 96 παρ. 2, 473 και 476 παρ. 1 ΚΠΔ).⁵⁹⁴ Στη δίκη ενώπιον του εφετείου προσέρχεται δικηγόρος με νομότυπο πληρεξούσιο (βλ. άρθρο 340 παρ. 2 ΚΠΔ) και προσκομίζει βεβαίωση της τράπεζας που πιστοποιεί το λογιστικό λάθος και τη μη τέλεση αξιόποινης πράξης, ενώ συγχρόνως εμφανίζει και τον διευθυντή του οικείου καταστήματος της τράπεζας για να καταθέσει για το λογιστικό λάθος και την απαλλαγή του κατηγορουμένου από τα διοικητικά-πειθαρχικά όργανα της τράπεζας και να παραδώσει και την απαλλακτική απόφαση. Η διαδικασία θα απαιτήσει μόνο μισή ώρα το πολύ για να διαπιστωθεί η άδικη καταδίκη ενός αθώου αλλά το δικαστήριο, τυπολατρικά αποφασίζοντας, απορρίπτει την έφεση ως απαράδεκτη και δεν θέλει να ακούσει τίποτα, αναγκάζοντας τον κατηγορούμενο να περιμένει, όντας έγκλειστος στη

⁵⁹⁰Βλ. Ι. Ζησιάδη Ποινική Δικονομία, τόμος Α', Γ' έκδοση, 1976, σελ. 32, 34, όπου γράφονται τα εξής : «Εν τη ερμηνεία των ποινικών δικονομικών διατάξεων ο ερμηνευτής δέον να προσανατολίζεται προς τον σκοπόν των ποινικών δικονομικών διατάξεων ... Όταν δεν επέρχεται βλάβη του δημοσίου ή ιδιωτικού συμφέροντος εκ της μη τηρήσεως ενός δικονομικού τύπου, του θεσπισθέντος προς διασφάλισιν αυτού του συμφέροντος, ο ερμηνευτής δεν πρέπει να διστάση εις την παράβλεψιν του τύπου τούτου. Είναι προτιμότερον να αντιμετωπίση ενδεχομένα πειθαρχικά κυρώσεις χάριν της εξυπηρετήσεως των σκοπών της ποινικής δικαιοσύνης, παρά να προσκολληθή εις τον στείρον δικονομικόν τύπον και να καταστή παραίτιος βλάβης του συμφέροντος του συνόλου διά της επαναλήψεως, φερ' ειπείν, δικονομικών πράξεων και διαδικασιών επί βλάβη της δικαιοσύνης και αυτών των διαδίκων ακόμη, οι οποίοι αναμένουν την αναγνώρισιν των δικαιωμάτων αυτών. ... Υπό τοιαύτας προϋποθέσεις κατηγορία και υπεράσπισις και δικασταί δέον να έχουν ελευθερίαν ενεργείας εν τη ερμηνεία των δικονομικών νόμων διά να χυθή πλήρες το φως της αλήθειας εις την ανακρινομένην υπόθεσιν χάριν της ουσιαστικής δικαιοσύνης. Ακόμη, χάριν αυτής, δύναται και να παραλείψει ο ποινικός δικαστής την εκπλήρωσιν ενός δικονομικού τύπου, εφόσον δεν έχει θεσπισθεί ούτος επί ποινή ακυρότητος της διαδικασίας».

⁵⁹¹ Πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, **Ιάκωβου Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Βαθμίδες, κριτήρια και μέθοδοι ερμηνείας και περαιτέρω διάπλασης του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, ΠοινΔικ 2012, σελ. 1118 -1144, **Ιάκωβου Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 22-80, κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁹² Βλ. Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 13επ., 21επ., 30επ., 34επ., 39επ., με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁹³ Για την απόρριψη του απαράδεκτου ένδικου μέσου ένεκα παρέλευσης της προς τούτο τασσόμενης προθεσμίας χωρίς να συντρέχει λόγος ανώτερης βίας ή ανυπερέβλητο κώλυμα ή ένεκα έλλειψης νομότυπης πληρεξουσιότητας για άσκηση ένδικου μέσου από αντιπρόσωπο βλ. Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία. 75 Πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 95επ., 99επ., 153-166, 235επ.

⁵⁹⁴ Άρθρο 476 παρ. 1 εδ. α ΚΠΔ : «1. Όταν το ένδικο μέσο ασκήθηκε από πρόσωπο που δεν είχε το δικαίωμα ή εναντίον απόφασης ή βουλεύματος για τα οποία δεν προβλέπεται ή όταν ασκήθηκε εκπρόθεσμα ή χωρίς να τηρηθούν οι διατυπώσεις που ορίζονται από το νόμο για την άσκησή του, καθώς και όταν έγινε νόμιμα παραίτηση από το ένδικο μέσο ή σε κάθε άλλη περίπτωση που ο νόμος ρητά προβλέπει ότι το ένδικο μέσο είναι απαράδεκτο, το δικαστικό συμβούλιο ή το δικαστήριο (ως συμβούλιο) που είναι αρμόδιο να κρίνει σχετικά, ύστερα από πρόταση του εισαγγελέα και αφού ακούσει τους διαδίκους που εμφανιστούν, κηρύσσει απαράδεκτο το ένδικο μέσο και διατάσσει την εκτέλεση της απόφασης ή του βουλεύματος που έχει προσβληθεί και την καταδίκη στα έξοδα εκείνου που άσκησε το ένδικο μέσο».

φυλακή, μήπως γίνει δεκτή η αίτησή του για επανάληψη της διαδικασίας (άρθρο 525 ΚΠΔ). Με μια *contra legem* ερμηνεία⁵⁹⁵ και με οδηγό την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και πυξίδα την ιδέα της ουσιαστικής δικαιοσύνης θα μπορούσε το δικαστήριο, θυσιάζοντας τους προωθητικούς ή επιταχυντικούς της διαδικασίας τύπους στο βωμό της δίκαιης δίκης και των προστατευτικών για τον κατηγορούμενο τύπων, να βρει την ορθοδικαιη λύση. Ποια σημασία μπορούν εδώ να έχουν η εκπρόθεσμη άσκηση και η άσκηση του ένδικου μέσου από πρόσωπο που δεν είχε νομότυπη πληρεξουσιότητα, όταν δεν εξυπηρετούν κάποιο συμφέρον άξιο προστασίας ; Για ποιον λόγο να επικρατήσει η επιτάχυνση και ο τυπικισμός, όταν αποδεικνύεται εκ των υστέρων η αληθής βούληση του κατηγορουμένου που ήθελε την άσκηση της έφεσης και όταν δεν έχει τελεσθεί έγκλημα ; Εδώ συγκρούεται η ουσιαστική δικαιοσύνη που αξιώνει να απεμπλέκονται οι αθώοι ως τάχιστα από τα δίκτυα της ποινικής δικαιοσύνης και η ασφάλεια δικαίου (: οι εκδοθείσες δικαστικές αποφάσεις θα πρέπει να εκτελεστούν !). Σε παρόμοιες περιπτώσεις ή όταν υφίσταται αδιάσειστο άλλοθι (π.χ. βιντεοταινία που αποδεικνύει εορταστική εκδήλωση στην οποία συμμετείχε ο κατηγορούμενος κατά τον χρόνο του εγκλήματος ή βεβαίωση αεροπορικής εταιρίας για την αναχώρηση του κατηγορουμένου από την Αθήνα πέντε ώρες πριν από τον χρόνο της ληστείας για τις Η.Π.Α.) ή νομοθετική μεταρρύθμιση που μειώνει την ποινή ή καταργεί το αξιόποιο ή μεταστροφή της Νομολογίας που άγει στην απαλλαγή του κατηγορουμένου ή άλλος λόγος που μειώνει την ποινή ή εξαλείφει το αξιόποιο (π.χ. προσκόμιση των ακάλυπτων τραπεζικών επιταγών ως απόδειξη εξόφλησης αυτών) θα οφείλει το δικαστήριο να άγεται από την αρχή της προστασίας του αθώου πολίτη και την ιδέα της ουσιαστικής δικαιοσύνης και να εισέρχεται στην εξέταση της ουσίας της υπόθεσης, παρακάμπτοντας τις προϋποθέσεις του παραδεκτού του ένδικου μέσου.⁵⁹⁶ Η υποχρέωση αυτή θα συνιστά θετική υποχρέωση του δικαστηρίου⁵⁹⁷ για την προστασία της προσωπικής ελευθερίας και της προσωπικότητας του αδίκως καταδικασθέντος, ιδιαίτερα γιατί η επιβολή ποινής σε αθώο προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ή αξία του ανθρώπου και τον υποβαθμίζει σε εργαλείο, αντικείμενο και μέσο για την εξυπηρέτηση της γενικής πρόληψης εγκλημάτων, όταν κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας».⁵⁹⁸

⁵⁹⁵ Γι' αυτήν βλ. **Ιάκωβου Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Βαθμίδες, κριτήρια και μέθοδοι ερμηνείας και περαιτέρω διάπλασης του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, ΠοινΔικ 2012, σελ. 1118επ., 1133 -1144, **Ιάκωβου Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 22επ., 53-76, με περαιτέρω παραπομπές.

⁵⁹⁶ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 91-110.

⁵⁹⁷ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατικών αρχών για τη διασφάλιση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη νομολογία του ΕΔΔΑ, Νομικό Βήμα 2010, σελ. 1634επ., 1635 : «Οι θετικές υποχρεώσεις (positive obligations, obligations positives, Gewährleistungspflichten), σημαίνουν, ότι τα ατομικά (και πολιτικά) δικαιώματα δεν απαγορεύουν μόνο στα κρατικά όργανα να προβούν σε συμπεριφορές αντίθετες με το περιεχόμενό τους (π.χ. να σκοτώσουν άνθρωπο), αλλά επιπλέον επιβάλλουν σ' αυτά το καθήκον να λαμβάνουν τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και δικαστικά μέτρα, ώστε αφενός να διευκολύνουν και να διασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκηση και απόλαυση του συγκεκριμένου δικαιώματος και αφετέρου να προστατεύουν το δικαίωμα, αποτρέποντας προσβολές και επεμβάσεις εκ μέρους τρίτων (ιδιωτών). Το ποια είναι αυτά τα κατάλληλα θετικά μέτρα (π.χ. θέσπιση προστατευτικής ποινικής ή άλλης νομοθεσίας, απλές ενέργειες διοικητικών οργάνων που δεν έχουν χαρακτήρα νομικής ρύθμισης ως η αστυνομική επέμβαση για τη διάσωση ομήρων κ.λπ.) που θα πρέπει να ληφθούν σε σχέση με κάθε δικαίωμα δεν ορίζεται εκ των προτέρων (το εύρος της θετικής υποχρέωσης δεν είναι προκαθορισμένο), αλλά μπορεί να προσδιορισθεί με επαρκή σαφήνεια ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης περίπτωσης». Μεταξύ αναρίθμητων άλλων αποφάσεων που σχετίζονται η καθεμιά ξεχωριστά με συγκεκριμένο δικαίωμα από αυτά που προστατεύει η ΕΣΔΑ, στην απόφαση ΕΔΔΑ, 8.7.2004, *Ilascu et autres c. Moldova et Russie*, 48787/99, § 313 αναφέρονται τα εξής : «En effet, les engagements pris par une Partie contractante en vertu de l' article 1 de la Convention comportent, outre le devoir de s' abstenir de toute ingérence dans la jouissance des droits et libertés garantis, **des obligations positives de prendre les mesures appropriées pour assurer le respect de ces droits et libertés sur son territoire** (voir, parmi d' autres, l' arrêt *Z et autres c. Royaume-Uni* [GC], no 29392/95, § 73, CEDH 2001-V)».

⁵⁹⁸ Πρβλ. Γεωρ. – Αλεξ. Μαγκάκη, Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γενικού Μέρους, 1984, σελ. 53, 110 (: «Η αποκλειστική επιδίωξη από το Ποινικό Δίκαιο μόνο της γενικής πρόληψης εμφανίζει όμως σοβαρότατα μειονεκτήματα. ... Ο σεβασμός όμως ως προς την αξία του ανθρώπου προπαντός απαγορεύει τη χρησιμοποίησή του σαν μέσου για την επίτευξη άσχετων προς αυτόν κοινωνικών σκοπών.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να αναγνωρίζουν οι σπουδαστές τις περιπτώσεις, στις οποίες εκδηλώνεται εκ μέρους του δικαστηρίου υπερβολική τυπολατρία, χωρίς να καλύπτεται τούτο από τον σκοπό του νόμου.
- Να προσδιορίζουν τις μεθόδους ερμηνείας του δικαίου (γραμματική, ιστορική, συστηματική, τελολογική κ.λπ.), που βοηθούν να εντοπίζουν περίπτωση υπερβολικής τυπολατρίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να γνωρίζουν τα σχετικά ζητήματα και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σε περιπτώσεις υπερβολικής τυπολατρίας, ώστε να προλαμβάνουν ή να αποτρέπουν την κακή εφαρμογή των δικονομικών διατάξεων και να μην απορρίπτονται ένδικα μέσα του κατηγορουμένου, που θα οδηγούσαν σε μια ορθότερη και δικαιότερη απόφαση.

Λέξεις Κλειδιά

Υπερβολική τυπολατρία	Απόρριψη ως απαράδεκτου μέσου ένδικου	Γράμμα του νόμου
Σκοπός του νόμου	Νομολογία Αρείου Πάγου	Νομολογία ΕΔΔΑ
Γραμματική ερμηνεία	Ιστορική ερμηνεία	Τελολογική ερμηνεία
Συστηματική ερμηνεία	Αναλογία νόμου και δικαίου	Διορθωτική ερμηνεία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 787-842

... Γιατί μια από τις πιο βάνουσες προσβολές της αξίας του ανθρώπου και επομένως μια από τις πιο σαφείς παραβιάσεις της υποχρέωσης της Πολιτείας να σέβεται την αξία αυτή θα είναι η επιβολή ποινής χωρίς η πράξη για την οποία επιβάλλεται να είναι άδικη και χωρίς αυτόν στον οποίο επιβάλλεται να έχει ως ψυχοπνευματική προσωπικότητα ευθύνη για την άδικη πράξη του. Σε μια τέτοια περίπτωση ο άνθρωπος θα αντιμετωπιζόταν σαν αντικείμενο ... »), Νικ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2000, σελ. 43, Ιωάν. Μανωλεδάκη, Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του Ποινικού Δικαίου, 1998, σελ. 243επ., Νέσ. Κουράκη σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Άρθρα 1 - 133, 2005, σελ. 809επ., 826 πλαιγιάρ. 31, **Ιάκωβου Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 6επ. υποσημ. 5, με περαιτέρω παραπομπές.

(Εδώ αναφέρονται περιπτώσεις υπερβολικής τυπολατρίας από τη Νομολογία του Αρείου Πάγου με αναφορά σε αποφάσεις του ΕΔΔΑ, όπως: ΕΔΔΑ, 13.7.2017, Shuli v. Greece, αριθμ. προσφ. 71891/10, ΕΔΔΑ, 22.2.2007, Perlala κατά Ελλάδος, αρ. προσφ. 17721/04, ΕΔΔΑ, 13.1.2011, Ευαγγέλου κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 44078/07, ΕΔΔΑ, 31.7.2008, Λούλη κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 43374/06, ΕΔΔΑ, 10.6.2010, Τρίτσης κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 3127/08, ΕΔΔΑ, 17.1.2008, Βασιλάκης κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 25145/05).

Συμπληρωματικό υλικό

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, υπό τα άρθρα 484 και 510 ΚΠΔ (Εδώ αναφέρονται περιπτώσεις υπερβολικής τυπολατρίας από τη Νομολογία του Αρείου Πάγου).

Σύνοψη

Η υπερβολική προσήλωση του Δικαστηρίου στο γράμμα των δικονομικών διατάξεων είναι δυνατό να είναι καταστροφική για τη θέση και τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, όταν αυτός ασκεί ένδικα μέσα, επειδή η απόρριψη αυτών ως απαράδεκτων για τυπικούς λόγους θα εμποδίζει την έρευνα της ουσιαστικής βασιμότητας των ένδικων μέσων (π.χ. αν έλαβαν χώρα διαδικαστικές παραβάσεις ή εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης) και μαζί την έκδοση μιας ορθότερης και δικαιότερης δικαστικής απόφασης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Σύμφωνα με το άρθρο 473 παρ. 3 ΚΠΔ ισχύουν τα εξής : «Η προθεσμία για την άσκηση της αναίρεσης αρχίζει **από τότε που η τελεσίδικη απόφαση** θα καταχωριστεί καθαρογραμμένη στο ειδικό βιβλίο που τηρείται από τη γραμματεία του ποινικού δικαστηρίου. Η καθαρογράφηση της απόφασης πρέπει να γίνει μέσα σε δεκαπέντε ημέρες· διαφορετικά, ο πρόεδρος του δικαστηρίου έχει πειθαρχική ευθύνη. Η καταχώριση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο απαιτείται μόνο για την έναρξη της προθεσμίας άσκησης αναίρεσης και τυχόν μη καταχώριση δεν εμποδίζει τη παραγραφή της ποινής». Πώς θα αντιμετωπισθεί η περίπτωση, στην οποία ο κατηγορούμενος ασκεί αναίρεση όχι κατά μιας **τελεσίδικης απόφασης** (του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου) αλλά κατά μιας **ανέκκλητης απόφασης** (που δεν υπόκειται σε έφεση : βλ. άρθρο 489 ΚΠΔ) του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου;

Άσκηση 1.2

Είναι απαράδεκτο ή παραδεκτό το ένδικο μέσο της αναίρεσεως που ασκήθηκε από πληρεξούσιο δικηγόρο, ο οποίος δεν είχε παραστεί ως συνήγορος στη συζήτηση, κατά την οποία είχε εκδοθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και εκείνος που καταδικάστηκε ήταν παρών κατά την απαγγελία της, αν δεν προσαρτάται στη σχετική έκθεση πληρεξούσιο έγγραφο ή επικυρωμένο αντίγραφο του ;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 14 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος / αίτησης αναίρεσης εκ μέρους του κατηγορουμένου ως εμπόδιο στην ταχεία και αμετάκλητη οριστικοποίηση της αλήθειας

(11^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν οι περιπτώσεις, στις οποίες ο κατηγορούμενος, έχει μεν από την έννομη τάξη ορισμένα δικαιώματα, αλλά με την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν επιδιώκει να διαμορφώσει προς όφελός του την ποινική διαδικασία (= απόδειξη της αθωότητάς του ή, σε περίπτωση ενοχής του για την καταμαρτυρούμενη σ' αυτόν πράξη, αναγνώριση προνομιούχας μορφής του εγκλήματος ή άλλων λόγων μείωσης ή ελάφρυνσης της ποινής που συνεπάγονται αλλαγή του πλαισίου ποινής κατά τα άρθρα 83, 84 ΠΚ ή και ευνοϊκή επιμέτρηση της ποινής κατά το άρθρο 79 ΠΚ) αλλά επιδιώκει ξένους σκοπούς, όπως π.χ. η παρέλκυση της διαδικασίας και η παραγραφή του αξιοποίνου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος / αίτησης αναίρεσης εκ μέρους του κατηγορουμένου ως εμπόδιο στην ταχεία και αμετάκλητη οριστικοποίηση της αλήθειας⁵⁹⁹

Σε δίκη ενώπιον του τριμελούς εφετείου που κρίνει ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο δικάζεται ο οδηγός λεωφορείου Α ως υπαίτιος ανθρωποκτονίας από αμέλεια, την οποία φέρεται να διέπραξε κατά την εκτέλεση δρομολογίου. Ενώπιόν του εξετάζεται ως μάρτυρας και ο αστυνομικός Β, ο οποίος ήταν μέσα στο λεωφορείο κατά τη στιγμή του ατυχήματος. Από πλημμελή εκπλήρωση των προανακριτικών καθηκόντων εκ μέρους των αστυνομικών που έλαβαν καταθέσεις και συνέταξαν και το τοπογραφικό σχεδιάγραμμα **ανατέθηκε στον Β να ενεργήσει αυτοψία και να υπογράψει την έκθεση αυτοψίας ως συντάξας ή συμπράξας ανακριτικός υπάλληλος** (άρθρα 148, 150, 153 ΚΠΔ), ενώ στη συνέχεια έδωσε και μαρτυρική κατάθεση. Κατά τη διάταξη του άρθρου 211 ΚΠΔ δεν εξετάζονται, με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας, ως μάρτυρες στο ακροατήριο όσοι άσκησαν ανακριτικά καθήκοντα, όσοι δηλαδή διενήργησαν έστω και μια ανακριτική πράξη (αυτοψία, λήψη κατάθεσης μάρτυρα, κατ' οίκον έρευνα και κατάσχεση αντικειμένων, λήψη απολογίας κατηγορουμένου κ.λπ.). Μάλιστα γίνεται δεκτό, ότι στην έννοια των εκτελεσάντων ανακριτικά καθήκοντα υπάγονται και οι συμπράξαντες κατά τη διάταξη του άρθρου 150 ΚΠΔ ανακριτικοί υπάλληλοι, επειδή και αυτοί ενδέχεται ως μάρτυρες να μην εμφορούνται από την αναγκαία αμεροληψία.⁶⁰⁰ Η παραγόμενη εδώ σχετική ακυρότητα⁶⁰¹ προτείνεται από τον συνήγορο υπεράσπισης του Α μετά από την εξέταση του Β ως μάρτυρα στο ακροατήριο και πριν από την έκδοση της οριστικής απόφασης σε τελευταίο βαθμό, δηλαδή εγκαίρως κατά τη διάταξη του άρθρου 173 παρ. 1 ΚΠΔ (βλ. και άρθρο 174 παρ. 1 ΚΠΔ), έτσι ώστε γεννάται λόγος αναίρεσης κατά τη διάταξη του άρθρου 510 παρ. 1 Β ΚΠΔ. Το τριμελές εφετείο ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο

⁵⁹⁹ Βλ. σχετικά Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 199-213, Χρ. Σατλάνη, Ποινικοοικονομικά Variā, Ποινική Δικαιοσύνη 2015, σελ. 857επ., 878επ.

⁶⁰⁰ Βλ. ΑΠ 1343/1983, ΠοινΧρον 1984, 283 (με αυτή αναιρέθηκε η προσβηθείσα απόφαση για σχετική ακυρότητα που προβλήθηκε στο ακροατήριο, γιατί εξετάσθηκε ως μάρτυρας ο συμπράξας ως δεύτερος ανακριτικός υπάλληλος στην έκθεση σύλληψης του κατηγορουμένου), ΑΠ 212/1996, ΠοινΧρον 1996, 411, ΠεντΕφΑθ 1984/2000, Πραξ/ΛογΠΔ 2001, 17, Π. Καίσαρη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 783.

⁶⁰¹ Βλ. ΑΠ 60/2006, ΠοινΔικ 2006, 799, ΑΠ 1666/1995, ΠοινΧρον 1996, 1055, ΑΠ 1136/1987, ΠοινΧρον 1987, 925.

καταδικάζει τον κατηγορούμενο σε φυλάκιση 3 ετών και αιτιολογεί την απόφασή του με το ότι ο Α επέδειξε εξωτερική και εσωτερική αμέλεια, γιατί δεν συμμορφώθηκε με πινακίδα STOP και συγκρούστηκε με τον μοτοσικλετιστή Γ, στον οποίο προκάλεσε συντριπτικά και θανατηφόρα κατάγματα. Κατά τον σχηματισμό δικανικής πεποίθησης δεν λαμβάνει υπόψη (δεν αξιοποιεί) την κατάθεση του Β ή την αναφέρει και την αξιοποιεί μαζί με τις όμοιες καταθέσεις πέντε ενηλίκων, οι οποίοι υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες και των οποίων το ήθος και η νοητική κατάσταση τους καθιστούν φερέγγυους και αξιόπιστους, επιτρέποντας έτσι την ανεπιφύλακτη υιοθέτηση των καταθέσεών τους σχετικά με την παραβίαση της προτεραιότητας εκ μέρους του Α. **Ερωτάται, ποια θα πρέπει να είναι η τύχη της αναιρέσεως που τυχόν θα ασκήσει ο Α, στηριζόμενος στην αντιδικονομική εξέταση του Β ως μάρτυρα.**

Η διάταξη του άρθρου 510 ΚΠΔ, όπως και εκείνη του άρθρου 484, εξαρτά τη θεμελίωση λόγου αναίρεσης και μαζί την επιτυχή έκβαση της αίτησης αναίρεσης αποκλειστικά και μόνο από μια διαδικαστική παράβαση, ένα διαδικαστικό σφάλμα, στο οποίο υπέπεσε το δικαστήριο της ουσίας. Ο λόγος αναίρεσης θα πρέπει να είναι σαφής, αναφέροντας με σαφήνεια τα πραγματικά γεγονότα που τον θεμελιώνουν, να προβλέπεται από τον ΚΠΔ (**νομικά και τυπικά βάσιμος**) και να ανταποκρίνεται στην αλήθεια (**ουσιαστικά βάσιμος**). Για παράδειγμα, αναιρείται μια απόφαση, επειδή προβλήθηκε με σαφήνεια ως λόγος αναίρεσης η υπέρβαση εξουσίας που προβλέπεται στον νόμο ως λόγος αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1 Η ΚΠΔ) και επειδή πράγματι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επί εφέσεως του κατηγορουμένου χειροτέρευσε ανεπίτρεπτα τη θέση του, επιβάλλοντας αντί της φυλάκισης 2 ετών που είχε επιβάλει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο φυλάκιση 3 ετών (βλ. άρθρο 470 ΚΠΔ : όχι μεταρρύθμιση επί τα χείρω, non reformatio in rejus). Από την άλλη μεριά η Νομική Θεωρία και η Νομολογία δεν έχουν απαιτήσει, υπό μορφή γενικού κανόνα, μέχρι σήμερα ως προϋπόθεση μιας επιτυχούς εκβάσεως της αίτησης αναίρεσης μια στενότερη σχέση μεταξύ της διαδικαστικής παράβασης και του περιεχομένου της απόφασης ή του βουλεύματος που εκδόθηκε, έτσι ώστε αρκεί, για να κριθεί βάσιμη η αίτηση αναίρεσης,⁶⁰² η διαπίστωση μιας διαδικαστικής παράβασης από αυτές που προβλέπει ο νόμος (π.χ. πράγματι δεν δόθηκε ο λόγος στον συνήγορο του κατηγορουμένου για να αγορεύσει, οπότε παράγεται απόλυτη ακυρότητα, ή αποκλείσθηκε χωρίς να συντρέχει λόγος η δημοσιότητα της δίκης). Συνεπώς, αποτελεί η διαπίστωση αυτή αναγκαία και ικανή προϋπόθεση για να γίνεται δεκτή η αίτηση αναίρεσης, **χωρίς να ερευνάται περαιτέρω, αν η διαπιστωθείσα διαδικαστική παράβαση επηρέασε και διαμόρφωσε κατά κάποιον τρόπο το περιεχόμενο της απόφασης ή του βουλεύματος !!!**⁶⁰³

⁶⁰² **Βάσιμο είναι το ένδικο μέσο**, όταν τουλάχιστον ένας από τους λόγους που το στηρίζουν προβλέπεται από τον νόμο (**νομική βασιμότητα, η οποία αποτελεί και προϋπόθεση του παραδεκτού του ένδικου μέσου**) και κρίνεται ως αληθινός - υπαρκτός (**ουσιαστική βασιμότητα**) : βλ. Λ. Μαργαρίτη, Ποινική Δικονομία, Ένδικα Μέσα, Ι, 1994, σελ. 55, Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 624επ., Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 210επ.

⁶⁰³ Αντίθετα, στο γερμανικό δίκαιο έχουν προβλεφθεί βεβαίως στον νόμο **ως απόλυτοι λόγοι αναίρεσης** διαδικαστικές παραβάσεις (ως π.χ. η συμμετοχή στην απόφαση δικαστικού λειτουργού στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει λόγος αποκλεισμού, η έλλειψη παρουσίας συνηγόρου υπεράσπισης του κατηγορουμένου, όταν είναι υποχρεωτική η συμμετοχή του στη δίκη, ο περιορισμός της υπεράσπισης με απόφαση του δικαστηρίου, η έλλειψη αιτιολογίας και η παραβίαση των διατάξεων για τη δημοσιότητα της διαδικασίας : βλ. παρ. 338 γερμ. ΚΠΔ), για τις οποίες τεκμαίρεται αμάχητα, ότι επηρέασαν την απόφαση, αλλά υπάρχουν και διαδικαστικές παραβάσεις **ως σχετικοί λόγοι αναίρεσης** (βλ. παρ. 337 γερμ. ΚΠΔ), οι οποίες προκαλούν την αναίρεση της απόφασης μόνον, όταν αυτή στηρίζεται σε κάποιο διαδικαστικό σφάλμα, όταν δηλαδή υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ διαδικαστικού σφάλματος και απόφασης. Μάλιστα, αν και η διάταξη της παρ. 338 γερμ. ΚΠΔ προβλέπει ως απόλυτο λόγο αναίρεσης το γεγονός ότι «**η υπεράσπιση περιορίσθηκε απαράδεκτα με μια απόφαση του δικαστηρίου σ' ένα ουσιώδες για την απόφαση σημείο**», η κρατούσα στη νομική θεωρία και στη νομολογία άποψη δέχεται, ότι δεν πρόκειται εδώ για απόλυτο λόγο αναίρεσης αλλά για σχετικό: βλ. Hans Dahn, Die Revision im Strafprozess, 2012, σελ. 42επ., 86επ., Werner Beulke, Strafprozessrecht, 2010, σελ. 359επ., Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2009, σελ. 430επ., Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), Dissertation, Tübingen, 1988, σελ. 257επ., 260, Gerd Pfeiffer, Grundzüge des Strafverfahrensrechts, 1993, σελ. 76 πλαγιαρίθμ. 157 : «Die Revision kann nur darauf gestützt

Αν αναλογισθεί όμως κανείς, ότι σκοπός της αίτησης αναίρεσης και της ανααιρετικής διαδικασίας είναι, πέρα από τη διασφάλιση της ενότητας της νομολογίας, πρωτίστως η ορθή απονομή δικαιοσύνης στη συγκεκριμένη περίπτωση ή η συναφής με αυτή παροχή μιας ρεαλιστικής νομικής προστασίας,⁶⁰⁴ ότι ο σκοπός αυτός στην περίπτωση του κατηγορουμένου μεταφράζεται στην επιδίωξη της ανατροπής μιας εσφαλμένης απόφασης και στην επίτευξη της αθώωσής του ή της ηπιότερης τιμώρησής του και ότι υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες και χωρίς τη διαδικαστική παράβαση θα είχε εκδοθεί η ίδια απόφαση (π.χ. γιατί και χωρίς την αξιοποιηθείσα απαγορευμένη μαγνητοταινία η ενοχή του κατηγορουμένου προέκυπτε με βεβαιότητα από τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία ή γιατί το έγγραφο που λήφθηκε υπόψη χωρίς να αναγνωσθεί στο ακροατήριο είναι άσχετο και δεν μπορούσε να επηρεάσει με το περιεχόμενό του την απόφαση), τότε θα ήταν από τη σκοπιά της νομικής λογικής επιβεβλημένο να απαιτεί κανείς μια αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της διαδικαστικής παράβασης και του περιεχομένου της απόφασης ή του βουλεύματος ως προϋπόθεση της επιτυχούς εκβάσεως της αίτησης αναίρεσης που ασκείται από τον κατηγορούμενο. **Θα ήταν πράγματι παράλογη η αποδοχή της αίτησης αναίρεσης του κατηγορουμένου με αποτέλεσμα την παραπομπή (την επιστροφή) της υποθέσεως στο αρμόδιο δικαστήριο ή συμβούλιο ακόμα και στις περιπτώσεις, στις οποίες η απόφαση ή το βούλευμα θα είχε το ίδιο περιεχόμενο, και αν ακόμα δεν είχε μεσολαβήσει διαδικαστική παράβαση.** Σε τέτοιες περιπτώσεις καθυστερεί αδικαιολόγητα η διαπίστωση και οριστικοποίηση της αλήθειας και μαζί η εκτέλεση της ποινής **με αποτέλεσμα τον κίνδυνο εξάλειψης του αξιοποίνου λόγω παραγραφής.** Συνέπεια τούτου θα είναι η υπονόμηση της γενικής και ειδικής πρόληψης της προσβολής των έννομων αγαθών και η παρακώλυση της αποτελεσματικής προστασίας των μελών της κοινωνίας. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, στις οποίες διαπιστώνεται μεν κάποια διαδικαστική παράβαση που προβλέπεται από τον νόμο αλλά αυτή δεν επηρέασε εν τοις πράγμασιν καθόλου την κρίση του δικαστηρίου, η αίτηση αναίρεσης του κατηγορουμένου δεν αποβλέπει στην απονομή δικαιοσύνης στη συγκεκριμένη περίπτωση και στην παροχή μιας ρεαλιστικής νομικής προστασίας με την απαλλαγή του ή με την επιβολή ελαφρότερης ποινής **αλλά στην παρέλκυση της διαδικασίας.** Εδώ ο κατηγορούμενος δεν θα μπορούσε να επικαλεσθεί βλάβη των έννομων συμφερόντων του και να ισχυρισθεί ότι προσπαθεί να βελτιώσει και να απαλύνει τη θέση του με την επανεκδίκαση της υπόθεσης. Το μοναδικό του όφελος θα ήταν ίσως η καθυστέρηση της εκτέλεσης της ποινής ή η εξάλειψη του αξιοποίνου λόγω παραγραφής, πράγμα όμως που κείται έξω από την προστατευτική σφαίρα του σκοπού της αίτησης αναίρεσης. **Η αίτηση αναίρεσης εδώ θα ήταν τυπικά απαράδεκτη ελλείψει έννομου συμφέροντος κατ' άρθρο 463 εδ. β ΚΠΔ.**⁶⁰⁵

werden, daß das Urteil auf einer Verletzung des Gesetzes beruht. Der Umstand, daß der Tatrichter eine Rechtsnorm nicht oder nicht richtig angewendet hat, reicht allein zur Rechtfertigung einer Revision nicht aus. Der Verstoß muß vielmehr für das Urteil kausal sein. Dabei ist ursächlicher Zusammenhang bereits anzunehmen, wenn das Urteil ohne Gesetzesverletzung möglicherweise anders ausgefallen wäre (BGH NJW 1951, 206); die bloße Möglichkeit, daß das Urteil auf dem Fehler beruht, reicht aus (BGH St. 21, 285, 290 = NJW 1967, 2020). In diesem Fall liegt ein sog. relativer Revisionsgrund vor. Ist jedoch die Möglichkeit der Beeinflussung der Sachentscheidung durch den aufgezeigten Verfahrensverstoß rein theoretisch, fehlt es an einem ursächlichen Zusammenhang zwischen dem Rechtsfehler und dem Urteil (BGH NJW 1988, 1223, 1224 mwN)» (σε ελεύθερη απόδοση: Η αναίρεση μπορεί να στηριχθεί μόνο σ' αυτό, στο ότι δηλαδή η απόφαση εδράζεται σε μια παράβαση του νόμου. Το γεγονός ότι ο δικαστής της ουσίας δεν εφάρμοσε ή δεν εφάρμοσε ορθά έναν κανόνα δικαίου δεν αρκεί από μόνο του για να δικαιολογήσει μια αναίρεση. Η παράβαση πρέπει επιπλέον να είναι για την απόφαση αιτιώδης. Σχετικά με αυτό ενδείκνυται να δέχεται κανείς αιτιώδη συνάφεια ήδη, **όταν η απόφαση χωρίς την παράβαση του νόμου πιθανόν να είχε άλλο περιεχόμενο.** Η δυνατότητα μόνο να εδράζεται η απόφαση πάνω στο διαδικαστικό σφάλμα αρκεί. Σ' αυτή την περίπτωση υφίσταται ένας (έτσι αποκαλούμενος) σχετικός λόγος αναίρεσης. Εάν, ωστόσο, η δυνατότητα του επηρεασμού της απόφασης επί της ουσίας από την προβληθείσα διαδικαστική παράβαση είναι καθαρά θεωρητική, λείπει μια αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του νομικού σφάλματος και της απόφασης).

⁶⁰⁴ Βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, Strafverfahrensrecht, 2009, σελ. 424.

⁶⁰⁵ Βλ. για την **έννοια του έννομου συμφέροντος ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ασκηθέντος ένδικου μέσου** κατ' άρθρο 463 εδ. β ΚΠΔ Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία, 75 πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 86-94, με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία : «Ο ασκών το ένδικο μέσο πρέπει να επιδιώκει ορισμένο **όφελος** ... να αναμένει, δηλαδή, βελτίωση της θέσεώς του από την ευδοκίμησή του ... Συνακόλουθα, έννομο συμφέρον

Τα παραπάνω είναι δυνατό να εισαχθούν και στην ελληνική ποινική διαδικασία με βάση τη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος,⁶⁰⁶ κατά την οποία η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται και η οποία δεν αφήνει περιθώρια για καταχρηστικές αιτήσεις αναίρεσης.⁶⁰⁷ Μια αίτηση αναίρεσης που ασκείται από τον κατηγορούμενο στις παραπάνω περιπτώσεις δεν θα ήταν μόνο ξένη προς τον σκοπό της αλλά επιπλέον θα ερχόταν σε σύγκρουση και με τη συνταγματική τάξη, μέσα από την οποία εκπορεύεται η αρχή του κράτους δικαίου που απαιτεί τον κολασμό των εγκληματιών και την ταχεία και αποτελεσματική προστασία των μελών της κοινωνίας.⁶⁰⁸ Μια τέτοια λοιπόν αίτηση αναίρεσης θα ήταν καταχρηστική, ανενεργός και αναποτελεσματική. Η άσκηση μιας δικονομικής εξουσίας που δίνεται στον κατηγορούμενο από τον νόμο για να αποδείξει το σφάλμα της δικαστικής κρίσης και να επιτύχει την απαλλαγή του ή μια ελαφρότερη ποινή θα πρέπει να ενατενίζεται ως κατάχρηση δικονομικών εξουσιών (*Mißbrauch prozessualer Befugnisse*), όταν αυτή δεν αποβλέπει σ' αυτόν τον σκοπό αλλά σε άλλους σκοπούς (παρέλκυση της διαδικασίας, παραγραφή του αξιοποίνου, παρακώλυση της εκτέλεσης της ποινής, έκφραση πολιτικών θέσεων, εντυπωσιασμός της κοινής γνώμης κ.λπ.).⁶⁰⁹ Η κύρωση που θα όφειλε ο Άρειος Πάγος να προσάπτει σε μια τέτοια αίτηση αναίρεσης είναι **η απόρριψή της ως τυπικά απαράδεκτης ελλείψει έννομου συμφέροντος**. Έννομο συμφέρον έχει ο δικαιούμενος να ασκήσει το ένδικο μέσο, όταν επιδιώκει ορισμένο όφελος από το ένδικο μέσο, όταν δηλαδή επιδιώκει βελτίωση της θέσεώς του με την απαλλαγή του ή με την ηπιότερη ποινική μεταχείρισή του, όταν με άλλα λόγια ο δικαιούμενος να ασκήσει το ένδικο μέσο υφίσταται βλάβη στα έννομα συμφέροντά του από την προσβαλλόμενη απόφαση, δηλαδή επέρχεται σε βάρος του οποιαδήποτε δυσμενής συνέπεια, η οποία μπορεί να ανατραπεί.⁶¹⁰

Για να καταλήξουμε: Η αίτηση αναίρεσης του κατηγορουμένου στις περιπτώσεις που η απόφαση ή το βούλευμα θα είχε το ίδιο περιεχόμενο και χωρίς τη διαδικαστική παράβαση θα ήταν καταχρηστική και για τον λόγο αυτόν ανεπίτρεπτη. Η αίτηση αναίρεσης του κατηγορουμένου μόνο τότε είναι μη καταχρηστική, όταν η απόφαση ή το βούλευμα στηρίζεται πάνω στο διαδικαστικό σφάλμα, όταν δηλαδή η δικαστική κρίση οφείλεται αποκλειστικά ή τουλάχιστον και στη διαδικαστική παράβαση, όταν με άλλα λόγια η διαδικαστική παράβαση επηρέασε τη δικαστική κρίση κατά τέτοιο τρόπο ώστε, εάν δεν θα είχε λάβει χώρα, πιθανόν η απόφαση ή το βούλευμα να είχε άλλο περιεχόμενο.⁶¹¹ Η

δεν υπάρχει όταν δεν προσδοκείται όφελος από την παραδοχή του ενδίκου μέσου ή όταν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι εξίσου επιβλαβές ή επιβλαβέστερο του επελεθόντος. Τούτο συμβαίνει όταν οι προβαλλόμενοι λόγοι οδηγούν σε : θεμελίωση βαρύτερης αξιόποινης πράξεως – επιβολή βαρύτερης ποινής – επιβολή και άλλης ποινικής κυρώσεως ...» (σελ. 87).

⁶⁰⁶ Βλ. Christos Satlanis, *Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren ...*, 1988, σελ. 257επ.

⁶⁰⁷ Ο Αργ. Καρράς, Η αρχή της δικαστικής ακρόασης στην ποινική δίκη 1989, σελ. 20επ., έχει ήδη αναγνωρίσει την πρακτική σημασία της διάταξης του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος και για το δικονομικό ποινικό δίκαιο, αφού υπό επίκληση της πιο πάνω διάταξης ισχυρίζεται, ότι το δικαίωμα ακρόασης, όπως και τα άλλα ατομικά δικαιώματα, δεν επιτρέπεται να ασκείται καταχρηστικά.

⁶⁰⁸ Καταχρηστική άσκηση ατομικού δικαιώματος (στα ατομικά δικαιώματα εντάσσονται και τα δικονομικά δικαιώματα) υφίσταται, όταν η χρήση του δικαιώματος αντιστρατεύεται τη συνταγματική τάξη (σ' αυτή ανήκει και η αρχή του κράτους δικαίου που απαιτεί την ταχεία τιμώρηση των εγκληματιών χάριν της αποτελεσματικής προστασίας της κοινωνίας) και ειδικά τον σκοπό του συγκεκριμένου δικαιώματος, όταν δηλαδή παραβιάζεται το πνεύμα του Συντάγματος : βλ. Πρ. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα*, Α, 2005, σελ. 161επ.

⁶⁰⁹ **Για την κατάχρηση δικονομικών δικαιωμάτων και ιδίως την καταχρηστική αναίρεση από τον κατηγορούμενο ή τον συνήγορό του** βλ. Hans Dahn, *Die Revision im Strafprozess*, 2012, σελ. 178επ., 184επ., 240επ., Werner Beulke, *Strafprozessrecht*, 2016, σελ. 87επ., Claus Roxin / Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 2017, σελ. 120 (§ 19 πλαγιάρ. 13), Gerd Pfeiffer, *Grundzüge des Strafverfahrensrechts*, 1993, σελ. 12.

⁶¹⁰ Βλ. Α. Μαργαρίτη, *Ποινική Δικονομία, Ένδικα Μέσα*, Ι, 1994, σελ. 64επ., Αργ. Καρρά, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο 2011*, σελ. 811επ., ΑΠ 176/1995, Ποιν Χρον 1995, σελ. 463, ΑΠ 487/1995, Ποιν Χρον 1995, σελ. 786.

⁶¹¹ **Για τον λόγο αυτόν μια ακυρότητα, η οποία έλαβε χώρα στην πρωτοβάθμια διαδικασία δεν θα μπορούσε ποτέ να προβληθεί ως λόγος αναίρεσης της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, εκτός αν με οποιοδήποτε τρόπο** (λ.χ. με την επανάληψη της σχετικής διαδικαστικής πράξεως ή με την ανάγνωση των πρακτικών της πρωτοβάθμιας συζήτησης) επηρέασε και το περιεχόμενο της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου: βλ. Christos Satlanis, ό.π., σελ. 266. Πρβλ. ΕΔΔΑ, 13.6.2013,

αίτηση αναίρεσης λοιπόν δεν είναι καταχρηστική, όταν μεταξύ της διαδικαστικής παράβασης και του περιεχομένου της δικαστικής κρίσης υπάρχει αιτιώδης συνάφεια. Μια τέτοια αιτιώδης συνάφεια λείπει, όταν η δυνατότητα να επηρέασε η διαδικαστική παράβαση τη δικαστική κρίση μπορεί να αποκλεισθεί με βεβαιότητα ή είναι μόνο καθαρά θεωρητική. Η θεμελίωση της δικαστικής κρίσης σε μια διαδικαστική παράβαση μπορεί να αποκλεισθεί, όταν ναι μεν αυτή έλαβε χώρα αλλά δεν απέκτησε ποτέ επενέργεια πάνω στη δικαστική κρίση (π.χ. εξετάζεται ανεπίτρεπτα κάποιος μάρτυρας αλλά δεν αξιοποιείται η κατάθεσή του στην απόφαση ή η ληφθείσα στην προκαταρκτική εξέταση έγγραφη εξέταση του υπόπτου και μετέπειτα κατηγορουμένου ή και η αποσπασθείσα συνεπεία βασανιστηρίων ομολογία ενοχής του αναγνώσθηκε μεν στο ακροατήριο του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου αλλά δεν αξιοποιήθηκε στην αιτιολογία της καταδικαστικής του απόφασης). Για τη διαπίστωση της παραπάνω θεμελίωσης και αιτιώδους συνάφειας που αποτελεί πρόδηλα γεγονός με δικονομική σημασία, για την απόδειξη του οποίου θα επιτρέπεται και θα ενδείκνυται η ελεύθερη απόδειξη, χωρίς να περιορίζεται αυτή στα πρακτικά της συνεδρίασης,⁶¹² θα πρέπει να ερευνάται και ο σκοπός της συγκεκριμένης διάταξης που παραβιάστηκε.

Στο παράδειγμα επομένως που θέσαμε θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί, ότι η καταδικαστική απόφαση που εκδόθηκε δεν στηρίζεται στην αντιδικονομική εξέταση του Β (διαδικαστική παράβαση), είτε γιατί η κατάθεσή του δεν αξιοποιήθηκε καθόλου από την απόφαση, είτε γιατί αξιοποιήθηκε μεν αλλά η απόφαση θα είχε με βεβαιότητα το ίδιο περιεχόμενο και αν ακόμα δεν την είχε αξιοποιήσει το δικαστήριο, αφού για την εξωτερική αμέλεια του Α κατέθεσαν πέντε αξιόπιστοι μάρτυρες, των οποίων οι καταθέσεις ως προς την παραβίαση της προτεραιότητας εκ μέρους του Α δεν δύνανται να αντικρουθούν. Η αίτηση αναίρεσης που θα είχε ασκήσει ο Α θα ήταν καταχρηστική και θα έπρεπε να απορριφθεί ως τυπικά απαράδεκτη, γιατί με βεβαιότητα δεν θα μπορούσε να αναμένει βελτίωση της θέσης του από την επανεκδίκαση της υπόθεσης. Τα ίδια θα πρέπει να δεχτεί κανείς και για την περίπτωση που ο Β θα είχε ενεργήσει ως πρώτος ανακριτικός υπάλληλος όλες τις ανακριτικές πράξεις και θα είχε εξετασθεί στο ακροατήριο ως μάρτυρας όχι για το κρίσιμο γεγονός της παραβίασης της προτεραιότητας αλλά μόνο για να παράσχει εξηγήσεις πάνω στις δυσανάγνωστες ή δυσνόητες σημειώσεις που έγραψε στην έκθεση αυτοψίας.

Ενδείκνυται στο σημείο αυτό να γίνει αναφορά και στη νομολογία του ΕΔΔΑ. Το ότι ο συνήγορος υπεράσπισης, ιδιαίτερα αυτός που διορίζεται από τις αστυνομικές ή δικαστικές αρχές

Romenskiy v. Russia, αριθμ. προσφ. [22875/02](#), § 29 : «Finally, the Court reiterates that proceedings, viewed as a whole, can be considered fair if any defects in the original trial are subsequently remedied by the appeal courts (see, mutatis mutandis, Edwards v. the United Kingdom, 16 December 1992, § 39, Series A no. 247-B, and De Cubber v. Belgium, 26 October 1984, § 33, Series A no. 86, Series A no. 86, with further reference to Adolf v. Austria, 26 March 1982, §§ 38-40, Series A no. 49)» (= Τέλος, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει, ότι διαδικασίες, ορώμενες ως ένα σύνολο, μπορούν να κρίνονται ως δίκαιες, εάν οποιαδήποτε ελαττώματα στην αρχική δίκη διορθώθηκαν στη συνέχεια από τα κατ' έφεση δικάζοντα δικαστήρια ...). Πρόδηλα, η αιτία και ο λόγος αυτής της άποψης του ΕΔΔΑ είναι το γεγονός ότι κάποια διαδικαστικά σφάλματα που επηρέασαν την πρωτόδικη απόφαση, εφόσον δεν επαναλήφθηκαν στην κατ' έφεση δίκη, δεν επηρέασαν την απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου και δεν προσέβαλαν έτσι τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Αν π.χ. βασανίστηκε ο ύποπτος για ανθρωποκτονία με πρόθεση από τις αστυνομικές αρχές και αρχικά στο ΜΟΔ λήφθηκε υπόψη η ομολογία ενοχής του, τούτο δεν θα αποτελεί λόγο αναίρεσης αν η καταδικαστική απόφαση του ΜΟΕ δεν βασίστηκε καθόλου στην αποσπασθείσα με βασανιστήρια ομολογία ενοχής και σε αποδεικτικά μέσα που σχετίζονταν με την ομολογία ενοχής (π.χ. έκθεση αυτοψίας στον τόπο ταφής του πτώματος), αλλά σε άλλα, εξασφαλίζοντα βεβαιότητα για την ενοχή του δράστη, αποδεικτικά στοιχεία, όπως η έχθρα και αντιπαλότητα μεταξύ δράστη και θύματος, η οποία συνάγεται από καταθέσεις αντικειμενικών μαρτύρων, και η βαλλιστική εξέταση, η οποία έγινε στο κυνηγετικό όπλο του δράστη.

⁶¹² Βλ. Christos Satlanis, ό.π., σελ. 275επ., Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 2992επ., Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2011, σελ. 808, όπου ορθά επισημαίνεται, ότι κατ' εξαίρεση ο έλεγχος του Αρείου Πάγου επεκτείνεται και σε πραγματικά γεγονότα, όταν τούτο είναι αναγκαίο για να διαγνωσθεί η ουσιαστική βασιμότητα του προβληθέντος λόγου αναίρεσης (π.χ. παραβιάστηκε πράγματι η δημοσιότητα της δίκης, χωρίς να συντρέχει λόγος που αναγνωρίζεται από τον ΚΠΔ ;) ή όταν η έκθεση των πραγματικών γεγονότων από το δικαστήριο της ουσίας είναι αντιφατική, ελλιπής, ασαφής ή αντίθετη με τους κανόνες της λογικής και της κοινής πείρας.

στον άπορο κατηγορούμενο, **θα πρέπει να εκπληρώνει αποτελεσματικά τα καθήκοντα υπεράσπισης** αλλιώς επιβάλλεται να αντικαθίσταται είχε την ευκαιρία το ΕΔΔΑ να τονίσει σε πολλές αποφάσεις, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω και μάλιστα και στην απόφαση από 28.11.2013, *Dvorski v. Croatia*. Ωστόσο, στη συγκεκριμένη υπόθεση το ΕΔΔΑ, αν και διέγνωσε μη απόλαυση εκ μέρους του κατηγορουμένου της συμπαράστασης του δικηγόρου που επιλέχθηκε από τους συγγενείς του για την αστυνομική προανάκριση και μη αποτελεσματική υπεράσπιση, δεν δέχθηκε παραβίαση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη στο σύνολο, κυρίως επειδή η ομολογία ενοχής του που δόθηκε χωρίς την αποτελεσματική παρουσία συνηγόρου δεν ήταν ούτε η μόνη ούτε η αποφασιστική απόδειξη που συνέβαλε στην καταδίκη του.⁶¹³ **Έτσι, θεωρεί σιωπηρά,⁶¹⁴ ότι η διαδικαστική**

⁶¹³Βλ. **ΕΔΔΑ, 28.11.2013, *Dvorski v. Croatia*, αριθμ. προσφ. 25703/11** : «Furthermore, the Court notes that the applicant's confession was not the central platform of the prosecution's case (see, by contrast, *Magee v. the United Kingdom*, no. 28135/95, § 45, ECHR 2000-VI), and that **the trial court relied on his statement interpreting it in the light of a complex body of evidence assessed by the court (compare *Bykov*, cited above, § 103)**. Specifically, when convicting the applicant, **the trial court relied on the statements of a number of witnesses cross-examined during the trial, numerous expert reports and the records of the crime-scene investigation and searches and seizures, as well as relevant photographs and other physical evidence** (see paragraphs 29-43 and 45-46 above). In addition, the trial court had at its disposal **the confessions made by the applicant's co-accused** at the trial and neither the applicant nor his co-accused ever argued that any of their rights had been infringed when they had made those statements. **Therefore, although the applicant was not represented by a lawyer selected on the basis of a fully informed choice during the police questioning, the Court does not consider that this rendered the proceedings as a whole unfair** (compare *O'Kane v. the United Kingdom* (dec.), no. 30550/96, 6 July 1999), since all the applicant's rights were adequately secured during the trial and his confession was not the sole, let alone the decisive, evidence in the case and as such did not call into question his conviction and sentence (compare *Gäfgen v. Germany* [GC], no. 22978/05, § 187, ECHR 2010; and, by contrast, *Martin v. Estonia*, no. 35985/09, § 95-96, 30 May 2013). Against the above background, and in view of the principle that the requirements of Article 6 § 3 are to be seen as particular aspects of the right to a fair trial guaranteed by Article 6 § 1 of the Convention (see, for example, *Zagorodniy*, cited above, § 51) and the requirement for the Court to evaluate the fairness of the criminal proceedings as a whole (see *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* [GC], nos. 26766/05 and 22228/06, § 118, ECHR 2011), the Court considers that it has not been shown that the applicant's defence rights have been irretrievably prejudiced or that his right to a fair trial under Article 6 has been adversely affected (see, *mutatis mutandis*, *Mamaç and Others v. Turkey*, nos. 29486/95, 29487/95 and 29853/96, § 48, 20 April 2004, and *Sarıkaya v. Turkey*, no. 36115/97, § 67, 22 April 2004; and, by contrast, *Martin*, cited above, § 97). **Accordingly, in the light of these considerations, given the particular circumstances of the present case, the Court concludes that there has been no violation of Article 6 § 1 read in conjunction with § 3 (c) of the Convention.**»

⁶¹⁴ Πρβλ. Frédéric Sudre, *Droit européen et international des droits de l' homme*, 2008, σελ. 436επ., Jens Meyer – Ladewig, *Europäische Menschenrechtskonvention, Handkommentar*, 2006, σελ. 150επ., που επισημαίνουν, ότι κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ υφίσταται παράβαση της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 3 δ της ΕΣΔΑ, εφόσον μια καταδίκη **θεμελιώθηκε αποκλειστικά ή ουσιωδώς** στην κατάθεση μάρτυρα, τον οποίο ο κατηγορούμενος δεν εξέτασε ούτε στην προδικασία ούτε στο ακροατήριο (βλ. μόνο ΕΔΔΑ, 14.6.2005, *Mayali κατά Γαλλίας*, αρ. προσφ. 69116/01 : «31. ... Les éléments de preuve doivent en principe être produits devant l'accusé en audience publique, en vue d'un débat contradictoire. Ce principe ne va pas sans exceptions, mais on ne saurait les accepter que sous réserve des droits de la défense ; en règle générale, les paragraphes 1 et 3 d) de l'article 6 commandent d'accorder à l'accusé une occasion adéquate et suffisante de contester un témoignage à charge et d'en interroger l'auteur, au moment de la déposition ou plus tard (voir, par exemple, *Van Mechelen et autres* précité, § 51, et *Lüdi c. Suisse*, arrêt du 15 juin 1992, série A n° 238, § 49). La Cour a au demeurant clairement établi que **les droits de la défense sont restreints de manière incompatible avec les garanties de l'article 6 lorsqu'une condamnation se fonde, uniquement ou dans une mesure déterminante, sur les dépositions d'un témoin que ni au stade de l'instruction ni pendant les débats l'accusé n'a eu la possibilité d'interroger ou faire interroger** (voir, notamment, *Delta c. France*, arrêt du 19 décembre 1990, série A n° 191-A, § 37, *Saïdi c. France*, arrêt du 20 septembre 1993, série A n° 261-C, §§ 43-44, *A.M. c. Italie*, n° 37019/97, 14 décembre 1999, § 25, et *P.S. c. Allemagne*, n° 33900/96, 20 décembre 2001, §§ 22-24). ... 38. Partant, il y a eu violation de l'article 6 §§ 1 et 3 d) de la Convention»). Βλ. ακόμα ΕΔΔΑ, 23.6.2015, *Balta et Demir c. Turquie*, αριθμ. προσφ. 48628/12, §§7 επ., όπου οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν για παραβίαση του δικαιώματός τους για δίκαιη δίκη και κατήγγειλαν, ότι σε κανένα στάδιο της διαδικασίας δεν είχαν τη δυνατότητα να ερωτήσουν τον ανώνυμο μάρτυρα, του οποίου οι δηλώσεις αποτέλεσαν **κατά την άποψή τους το θεμέλιο της καταδίκης τους**, και το ΕΔΔΑ συνηγόρησε υπέρ της παραβίασης του δικαιώματος για δίκαιη δίκη, **επειδή δεν υπήρχαν άλλες ενισχυτικές αποδείξεις που θα μπορούσαν να εξισορροπήσουν το έλλειμμα υπεράσπισης που προκαλούσε η απουσία του μάρτυρα**. Αν βεβαίως η απόφαση του εθνικού δικαστηρίου θεμελιώθηκε και σε άλλες αποδείξεις δεν γίνεται δεκτή παραβίαση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου : βλ. Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ένα Απάνθισμα από τη Νομολογία του ΕΔΔΑ του έτους 2013 για τη δίκαιη ποινική δίκη, *ΠοινΔικ* 2014, σελ. 147επ., 158επ. Συνεπώς, θα πρέπει ως συμπέρασμα να συναγάγουμε, ότι όταν μια καταδικαστική απόφαση θεμελιώθηκε αποκλειστικά ή ουσιωδώς στις καταθέσεις πέντε αξιόπιστων μαρτύρων, η ανάγνωση και η αξιοποίηση κατάθεσης μάρτυρα κατηγορίας στο ακροατήριο, τον οποίο ο κατηγορούμενος δεν εξέτασε ούτε στην προδικασία ούτε στο ακροατήριο, δεν θα μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό λόγο αναιρέσης ένεκα παραβίασης δικαιώματος του κατηγορουμένου και απόλυτης ακυρότητας, γιατί μια αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της διαδικαστικής παράβασης, δηλαδή της ανάγνωσης της κατάθεσης

παράβαση που συντελείται με την παραβίαση δικαιώματος του κατηγορουμένου είναι αξιόλογη, μπορεί δηλαδή να αποτελέσει λόγο ένδικου μέσου κατά της καταδικαστικής απόφασης, μόνον εφόσον επηρέασε το περιεχόμενο αυτής, κάτι που δεν συμβαίνει ασφαλώς, όταν η απόφαση θα είχε το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο και χωρίς τη διαδικαστική παράβαση. Τα παραπάνω συνάγονται από πολλές αποφάσεις του ΕΔΔΑ, το οποίο για να δεχθεί παραβίαση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη του προσφεύγοντος σ' αυτό ερευνά, αν η απόφαση του εθνικού δικαστηρίου θεμελιώνεται ή όχι πράγματι αποκλειστικά ή κυρίως στη διαδικαστική παράβαση. Έτσι, το ΕΔΔΑ, 21.7.2015, *Zachar and Čierny v. Slovakia*, αριθμ. προσφ. 29376/12 and 29384/12, §§7επ., δέχθηκε, ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα για σιωπή, μη αυτοεπιβάρυνση και μη αυτοενοχοποίηση και το δικαίωμα για δίκαιη δίκη, επειδή διαπίστωσε, ότι οι αρχικές θέσεις των προσφευγόντων σχετικά με τις κατηγορίες εναντίον τους λήφθηκαν χωρίς τη συμπάρσταση ενός δικηγόρου και ότι **τα εθνικά δικαστήρια βασίστηκαν αποκλειστικά στις ομολογίες της προδικασίας**. Ωστόσο, το ΕΔΔΑ, 10.3.2009, *Bykov v. Russia*, αρ. προσφ. 4378/02, §§ 95επ., αν και έλαβε χώρα μυστική επιχείρηση, κατευθυνόμενη από την αστυνομία, προς καταγραφή συνομιλίας μεταξύ ιδιώτη και κατηγορουμένου εν αγνοία του, με αποτέλεσμα την προσβολή του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης, δεν δέχτηκε παραβίαση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη στο σύνολο (άρθρο 6 ΕΣΔΑ), **επειδή η καταδικαστική απόφαση θεμελιώθηκε σε άλλες αποδείξεις**, επειδή δηλαδή δεν υπήρχε αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της διαδικαστικής παράβασης και του περιεχομένου της απόφασης : «96. **The Court further observes that the impugned recording, together with the physical evidence obtained through the covert operation, was not the only evidence relied on by the domestic court as the basis for the applicant's conviction.** In fact, the key evidence for the prosecution was the initial statement by V., who had reported to the FSB that the applicant had ordered him to kill S., and had handed in the gun (see paragraph 10 above). This statement, which gave rise to the investigation, was made by V. before, and independently from, the covert operation, in his capacity as a private individual and not as a police informant. **Furthermore, he reiterated his incriminating statements during his subsequent questioning on several occasions and during the confrontation between him and the applicant at the pre-trial stage. ... Finally, V.'s incriminating statements were corroborated by circumstantial evidence, in particular numerous witness testimonies confirming the existence of a conflict of interests between the applicant and S.** 98. In view of the above, the Court accepts that the evidence obtained from **the covert operation was not the sole basis** for the applicant's conviction, corroborated as it was by other conclusive evidence. Nothing has been shown to support the conclusion that the applicant's defence rights were not properly complied with in respect of the evidence adduced or that its evaluation by the domestic courts was arbitrary. 99. It remains for the Court to examine whether the covert operation, and the use of evidence obtained thereby, involved **a breach of the applicant's right not to incriminate himself and to remain silent.** ... 103. **The Court also attaches weight to the fact that in making their assessment the domestic courts did not directly rely on the recording of the applicant's conversation with V., or its transcript, and did not seek to interpret specific statements made by the applicant during the conversation.** ... 104. Having examined the safeguards which surrounded the evaluation of the admissibility and reliability of the evidence concerned, the nature and degree of the alleged compulsion, and the use to which the material obtained through the covert operation was put, the Court finds that the proceedings in the applicant's case, considered as a

μάρτυρα και της αξιοποίησής της, και του περιεχομένου της απόφασης δεν υφίσταται, αφού η απόφαση και χωρίς την ως άνω διαδικαστική παράβαση θα είχε με βάση τις καταθέσεις πέντε αξιόπιστων μαρτύρων το ίδιο περιεχόμενο.

whole, were not contrary to the requirements of a fair trial. 105. **It follows that there has been no violation of Article 6 § 1 of the Convention**».⁶¹⁵

Ειδικότερα, θα μπορούσα να αναφέρω ως σπουδαιότερες περιπτώσεις καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος ή αίτησης αναίρεσης από τον κατηγορούμενο τις ακόλουθες :

1. Ενίοτε αναφέρεται στο αιτιολογικό - σκεπτικό μέρος της απόφασης ένα έγγραφο χωρίς να έχει αναγνωσθεί στο ακροατήριο, οπότε και μόνο θα ήταν σε θέση ο συνήγορος του κατηγορουμένου να προβεί μετά από την ανάγνωσή του σε παρατηρήσεις, δηλώσεις και εξηγήσεις (άρθρο 358 ΚΠΔ) γύρω από τη γνησιότητά του, το περιεχόμενό του και την αποδεικτική του βαρύτητα⁶¹⁶ και να το

⁶¹⁵ **Σιωπηρά, τα ίδια με διαφορετικό τρόπο γίνονται δεκτά και σε μας :** Στη διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 εδ. ζ ΚΠΔ ορίζονται τα εξής : «Προηγούμενη έγγραφη εξέταση του προσώπου αυτού που έγινε ενόρκως ή χωρίς τη δυνατότητα παράστασης με συνήγορο **δεν μπορεί να αποτελέσει μέρος της δικογραφίας, αλλά παραμένει στο αρχείο της εισαγγελίας**». Η σημασία της διάταξης αυτής συνίσταται στην, χάριν της διαφύλαξης του δικαιώματος σιωπής, μη αυτοεπιβάρυνσης και μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου, **απαγόρευση αξιοποίησης στην αιτιολογία της καταδικαστικής απόφασης** του περιεχομένου της έγγραφης κατάθεσης που δόθηκε στην προκαταρκτική εξέταση εκ μέρους του καταγγελλομένου ή υπόπτου και μεταγενέστερα κατηγορουμένου. **Η αποδεικτική αυτή απαγόρευση παραβιάζεται** όχι με την τοποθέτηση στη δικογραφία αντί στο αρχείο της εισαγγελίας της έκθεσης εξέτασης του υπόπτου (ούτε και με την ανάγνωσή της στο ακροατήριο !) αλλά **μόνο με τη λήψη υπόψη, την αξιολόγηση και την αξιοποίηση του περιεχομένου** της έγγραφης εξέτασης κατά τη διαμόρφωση της αιτιολογίας της καταδικαστικής απόφασης. Τούτο θα διαγιγνώσκεται κάθε φορά με βάση τη θεώρηση των αποδεικτικών μέσων που χρησιμοποιήθηκαν και θεμελίωσαν την καταδικαστική απόφαση και την κρίση αν αυτά συνιστούν ή δεν συνιστούν επαρκή αιτιολογία που παράγει βεβαιότητα για την ενοχή του κατηγορουμένου, οπότε αν τα λοιπά νόμιμα αποδεικτικά μέσα δίνουν αυτή τη βεβαιότητα δεν θα υφίσταται καμιά διαδικαστική παράβαση. Τότε και μόνο τότε παράγεται απόλυτη ακυρότητα ένεκα παραβίασης των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου και λόγος αναίρεσης (βλ. Χρ. Σατλάνη, Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη. Συγχρόνως μια συνεισφορά στη δογματική των αποδεικτικών απαγορεύσεων, 1996, σελ. 15επ., Π. Τσιρίδη και Γ. Νούσκαλη σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος πρώτος, 2011, σελ. 120επ., 127, 373επ., 377επ., κάθε με αναφορά σε αποφάσεις του Αρείου Πάγου και περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία). Μάλιστα, κατ' αναλογική εφαρμογή της ως άνω διάταξης ορθά γίνεται δεκτό ότι τα ίδια ισχύουν και στην περίπτωση που λαμβάνονται υπόψη για τον κατηγορούμενο επιβαρυντικές καταθέσεις, που αυτός έδωσε πριν αποκτήσει την ιδιότητα του κατηγορουμένου είτε στα πλαίσια αστυνομικής ή αυτεπάγγελτης προανάκρισης είτε συναφούς ένορκης διοικητικής εξέτασης (βλ. ΟΛΑΠ 1/2004, ΠοινΧρ 2005, 113, σε σχέση με ΕΔΕ διενεργηθείσα από στρατιωτικούς υπαλλήλους, ΑΠ 336/2008, ΠοινΔικ 2008, 1253, ΑΠ 800/2008, ΠοινΔικ 2008, 1404, ΑΠ 1058/2009, ΠοινΔικ 2010, 142 : «Εξάλλου, **η λήψη υπόψη και αξιοποίηση αποδεικτικώς εκ μέρους του Συμβουλίου των μαρτυρικών καταθέσεων, οι οποίες δόθηκαν πριν ο εξετασθείς αποκτήσει την ιδιότητα του κατηγορουμένου** με κάποιον από τους τρόπους που αναφέρονται στο άρθρο 72 Κ.Ποιν.Δ., δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα κατά τα άρθρα 171 παρ. 1 περιπτ. δ' και 484 παρ. 1 περιπτ. α' Κ.Ποιν.Δ., διότι αφορά την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και ειδικότερα το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησής του, ως ειδικότερη έκφραση του δικαιώματος του για "δίκαιη δίκη", που του εξασφαλίζει το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α., καθώς και στο δικαίωμά του από το άρθρο 223 παρ. 4 Κ.Ποιν.Δ. να αρνηθεί την κατάθεση περιστατικών, από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει η ενοχή του για αξιόποινη πράξη. Η θεμελιώδης αυτή αρχή της μη αυτοενοχοποίησης διακηρύσσεται ήδη στο άρθρο 14 παρ. 3 εδ. ζ' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το ν. 2462/1997 και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαύει σε πλήρη ισότητα μεταξύ των άλλων και την εγγύηση να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του. Το αυτό δε αποτέλεσμα με τον εξαναγκασμό του κατηγορουμένου να καταθέσει εναντίον του επάγεται και **η μετά την κήση της ιδιότητας του κατηγορουμένου λήψη υπόψη, χωρίς τη συναίνεσή του, όλων επιβαρυντικών για τον ίδιο είχε αυτός καταθέσει σε χρόνο προγενέστερο της κήσεως της ιδιότητας αυτής** (Ολομ. ΑΠ 1/2004, Ποιν. Χρ. ΝΕ/113)».

⁶¹⁶ Οι δυσμενείς και αρνητικές (γενικότερα, μη ευνοϊκές) εντυπώσεις που προκλήθηκαν για ένα διαδικαστικό παράγοντα στους δικαστές και στον εισαγγελέα από την εξέταση ενός (αφερέγγυου και αναξίπιστου) μάρτυρα ή και άλλων αποδεικτικών μέσων (π.χ. ανάγνωση εγγράφου της δασικής υπηρεσίας, που χαρακτηρίζει ορισμένο ακίνητο δασικό και συνεπώς μη δυνάμενο να χρησιμεύσει για δόμηση, αν και με άλλο έγγραφο προϊστάμενης δασικής αρχής τούτο χαρακτηρίστηκε ως γεωργικό και μη δασικό) **μπορούν να ανατραπούν αποτελεσματικά** μόνο με την άσκηση αυτού του δικαιώματος, δηλαδή του δικαιώματος να προβεί ο κατηγορούμενος ή άλλος διάδικος ή ο εισαγγελέας σε δηλώσεις, παρατηρήσεις και εξηγήσεις αμέσως μετά την ως άνω εξέταση και όχι κατά το στάδιο των αγορεύσεων, οπότε ενδεχομένως οι δυσμενείς και αρνητικές εντυπώσεις είναι δυνατό να έχουν μετατραπεί σε αρνητικές προκαταλήψεις (βλ. Απολ. Έκθ. Σχεδ. 1934, άρθρο 345, σελ. 552). Αν ο διευθύνων τη συζήτηση αρνηθεί την ικανοποίηση αίτησης να κάνει ο κατηγορούμενος ή άλλος διάδικος ή ο εισαγγελέας παρατηρήσεις κατ' άρθρο 358 ΚΠΔ, θα μπορεί και θα οφείλει αυτός να προσφύγει στο δικαστήριο, η αρνηση του οποίου και μόνο που θα αποδεικνύεται με βάση τα πρακτικά συνεδρίασης θα μπορεί να θεμελιώσει λόγο αναίρεσης (βλ. ΑΠ 82/1997, ΠοινΧρ 1997, 1527, ΑΠ 1305/2000, ΠοινΔικ 2001, 215, ΑΠ 1934/2001, ΠΛογ 2001, 2408, ΑΠ 800/2001, ΠΛογ 2001, 1709, ΑΠ 1671/2003, Πραξ/ΛογΠΔ 2003, 299, ΑΠ 557/2005, ΠοινΔικ 2005, 694, ΑΠ 727/2003, ΠοινΔικ 2003, 1082 : οι δύο τελευταίες αποφάσεις δεν φαίνεται να ερεύνησαν αν έγινε προσφυγή στο δικαστήριο κατ' άρθρο 335 ΚΠΔ) (βλ. και τα σχόλια υπό το άρθρο 335 ΚΠΔ).

αξιολογήσει κατά την αγόρευσή του, ασκώντας το δικαίωμα ακροάσεως - υπερασπίσεως. Ωστόσο, συμβαίνει μερικές φορές να πρόκειται για **έγγραφο που αποτελεί το υλικό αντικείμενο** ή το σώμα ή τη βάση του εγκλήματος (πλαστογραφημένη επιταγή, παραχαραγμένα χαρτονομίσματα, τοκογλυφικές επιταγές, ψευδής βεβαίωση, ψευδής κατάθεση, ψευδής υπεύθυνη δήλωση, τιμολόγια σε δίκη για λαθρεμπορία τελεσθείσα με πώληση των λαθραία εισαχθέντων, συκοφαντικό δημοσίευμα κ.λπ.) ή **για έγγραφο του οποίου το περιεχόμενο προέκυψε από άλλα στοιχεία της διαδικασίας** ή **για έγγραφο που αναφέρεται ιστορικά-διηγηματικά και μόνο στην απόφαση**.⁶¹⁷ Στις δύο πρώτες περιπτώσεις το επιβαρυντικό για τον κατηγορούμενο περιεχόμενο του εγγράφου ήταν σ' αυτόν οπωσδήποτε γνωστό λόγω της αναφοράς του στο κλητήριο θέσπισμα ή στο παραπεμπτικό βούλευμα ή ένεκα του ότι κατέστη προσιτό σ' αυτόν από άλλα αποδεικτικά μέσα, οπότε αυτός και ο συνήγορός του μπόρεσαν να ασκήσουν το υπερασπιστικό δικαίωμα και να αμυνθούν ανάλογα, έτσι ώστε η απόφαση με βεβαιότητα θα είχε το ίδιο περιεχόμενο και αν ακόμα είχε αναγνωσθεί το έγγραφο.⁶¹⁸ Στην τρίτη περίπτωση το έγγραφο λόγω του ότι δεν είναι σημαντικό για την υπόθεση δεν επηρέασε καθόλου το δικαστήριο της ουσίας κατά τον σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης, δηλαδή η ουσιαστική δικαστική κρίση δεν στηρίζεται σ' αυτό, ώστε πάλι η απόφαση θα είχε με βεβαιότητα το ίδιο περιεχόμενο, και αν ακόμα είχε αναγνωσθεί το έγγραφο (βλ. ΑΠ 302/2001, ΠοινΔικ 2001, 916). Σ' αυτές τις περιπτώσεις λείπει η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ διαδικαστικής παράβασης και απόφασης και γι' αυτό η αίτηση αναίρεσης θα ήταν καταχρηστική, αφού ο κατηγορούμενος δεν θα μπορούσε να ελπίζει σε βελτίωση της θέσης του.⁶¹⁹ Εξάλλου, δεν απαιτείται η ανάγνωση στο ακροατήριο των διαδικαστικών εγγράφων που εξετάζονται

⁶¹⁷ Βλ. ΑΠ 234/2013, ΠοινΔικ 2013, 319 : «Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 329, 331, 333, 364 παρ. 1 και 369 ΚΠΔ προκύπτει ότι η λήψη υπόψη από το δικαστήριο ως αποδεικτικού στοιχείου προς στήριξη της ενοχής του κατηγορουμένου εγγράφου, το οποίο δεν αναγνώσθηκε κατά τη δημόσια και προφορική συζήτηση στο ακροατήριο, παραβιάζει την αρχή της προφορικότητας και δημοσιότητας της δίκης και την άσκηση του δικαιώματος του κατηγορουμένου από το άρθρο 358 του ίδιου Κώδικα να προβαίνει σε δηλώσεις και εξηγήσεις σχετικά με το αποδεικτικό αυτό στοιχείο και συνιστά απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' ΚΠΔ), η οποία ιδρύει τον από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' ΚΠΔ, λόγο αναίρεσεως. Η ακυρότητα αυτή αποτρέπεται αν το περιεχόμενο του εγγράφου, που δεν αναγνώσθηκε στο ακροατήριο, **προκύπτει από άλλα αποδεικτικά στοιχεία ή αν το έγγραφο αυτό αναφέρεται απλώς ιστορικά ή διηγηματικά στο αιτιολογικό της αποφάσεως, χωρίς να έχει ληφθεί αμέσως υπόψη από το δικαστήριο της ουσίας για το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης σε σχέση με τη συνδρομή των περιστατικών που συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος για το οποίο κήρυξε ένοχο τον κατηγορούμενο.** ... Επομένως, αφού προκύπτει ότι στο προεκτεθέν αιτιολογικό της προσβαλλόμενης καταδικαστικής αποφάσεως του ΜΟΕΦΑθηνών συνεκτιμάται ως αποδεικτικό μέσο «η προανακριτική απολογία της πρωτοδίκως συγκατηγορουμένης αλλοδαπής Ν.Ζ.», από την οποία συνάγεται πραγματικό περιστατικό, που μνημονεύεται ως εξαναγκαστικό μέσο εκμετάλλευσης της ευάλωτης θέσης εκδιδόμενης γυναίκας, πλην η εν λόγω προανακριτική απολογία προκύπτει ότι δεν έχει αναγνωσθεί στο ακροατήριο του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, ούτε και στο ακροατήριο του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, ούτε αυτή προκύπτει έμμεσα από κάποιο άλλο αναγνωσθέν έγγραφο ή από άλλο νόμιμο αποδεικτικό μέσο, έπεται ότι παραβιάστηκε από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο η αρχή της προφορικότητας της δίκης και η άσκηση του δικαιώματος των κατηγορουμένων από το άρθρο 358 ΚΠΔ να προβούν σε δηλώσεις και εξηγήσεις σχετικά με το χρησιμοποιηθέν αυτό σε βάρος τους αποδεικτικό στοιχείο και επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' ΚΠΔ), η οποία ιδρύει τον από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' ΚΠΔ, λόγο αναίρεσεως». Βλ. και ΑΠ 506/2012, www.areiospagos.gr : «Εξάλλου, τα προαναφερθέντα έγγραφα (η από 13-6-2005 επιστολή, το από 20-7-2005 έγγραφο και το ΦΕΚ 8714/2005), εφόσον, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της προσβαλλόμενης αναγνώσθηκε στο ακροατήριο η 9293/2009 απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών, στην οποία διαλαμβάνονται και αυτά, ως αναγνωστέα, θεωρείται ότι και αυτά αναγνώσθηκαν στο ακροατήριο, οπότε ο κατηγορούμενος δε στερήθηκε τα από το άρθρο 358 ΚΠΔ απορρέοντα δικαιώματά του και, άρα ουδεμία ακυρότητα της διαδικασίας (ΚΠΔ 171 παρ.1δ) συνέτρεξε και ο περί του αντιθέτου σχετικός από το άρθρο 510 παρ.1 στοιχ. Α' ΚΠΔ λόγος αναίρεσης για απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας είναι αβάσιμος και απορριπτός».

⁶¹⁸ Πρβλ. ΑΠ 66/1995, Ποιν Χρον 1995 σελ. 418επ., ΑΠ 1508/1995, ΠοινΧρον 1996, σελ. 860.

⁶¹⁹ Ορθά λοιπόν ο Άρειος Πάγος απορρίπτει αιτήσεις αναίρεσης της πιο πάνω μορφής : βλ. αποφάσεις σε Αλ. Κωστάρα, Σκέψεις πάνω στην προβληματική της όψιμης επίκλησης αποδεικτικών στοιχείων στο ακροατήριο, Υπεράσπιση 1992, σελ. 1351, Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3030επ., 3033, και ακόμα ΑΠ 329/1989, ΠοινΧρον 1989, 899, ΑΠ 1239/1993, ΠοινΧρον 1993, 997, ΑΠ 840/1993, Υπεράσπιση 1993, 1274, ΑΠ 886/1993, Υπεράσπιση 1994, 41, ΑΠ 732/1994, ΠοινΧρον 1994, 767, ΑΠ 1029/1994, Υπεράσπιση 1994, 1321, ΑΠ 345/1995, Ποιν Χρον 1995, 718. Στη νομολογία αυτή έχει ασκήσει η θεωρία έντονη κριτική : βλ. Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι σε Υπεράσπιση 1993, σελ. 1279επ., και σε Υπεράσπιση 1994, σελ. 49, Γ. Μουρμά σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1580.

αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, όπως είναι η έγκληση και η έκθεση εγχειρίσεως της (ΑΠ 1729/2001, ΠοινΔικ 2002, 328).

Απόφαση ΑΠ 604 / 2016, www.areiospagos.gr : «Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 329, 331, 333 παρ.2, 364 και 369 του ΚΠΔ, προκύπτει ότι η λήψη υπόψη από το δικαστήριο, για το σχηματισμό της κρίσεως του περί της ενοχής του κατηγορουμένου, εγγράφων που δεν είναι βέβαιο ότι αναγνώσθηκαν κατά την προφορική συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, επιφέρει απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας κατά το άρθρο 171 παρ.1 εδ. δ του ίδιου Κώδικα, που ιδρύει τον εκ του άρθρου 510 παρ.1 στοιχ. Α του ΚΠΔ λόγο αναιρέσεως, διότι αποστερείται έτσι ο κατηγορούμενος του υπερασπιστικού του δικαιώματος να εκθέσει τις απόψεις του και να προβεί σε δηλώσεις και παρατηρήσεις σχετικά με το αποδεικτικό αυτό μέσο (άρθρο 358 ΚΠΔ), εκτός αν αυτά αποτελούν στοιχεία του κατηγορητηρίου ή το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος ή είναι έγγραφα διαδικαστικά ή αναφέρονται απλώς διηγηματικά στην απόφαση ή το περιεχόμενο τους προκύπτει από άλλα αποδεικτικά μέσα. **Στη προκειμένη περίπτωση, οι αναιρεσείοντες επικαλούνται ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο συνεκτίμησε για την ενοχή τους και δύο έγγραφα, τα με αρ. .../15-7-2003 και .../26-4-2005, που είναι αποφάσεις του Συμβουλίου του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, και το έγγραφο, μισθοδοτική κατάσταση σπουδαστών του ΤΕΙ/2008, έγγραφο καθοριστικά της μέγιστης απασχόλησης σπουδαστών και της μισθοδοσίας αυτών στο εν λόγω Τμήμα του ΤΕΙ, χωρίς όμως να αναγνωσθούν αυτά στο ακροατήριο.** Από τα επισκοπούμενα πρακτικά συνεδριάσεως του δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη με αρ. 611/2015 απόφαση, **προκύπτει ότι πράγματι τα τρία αυτά έγγραφα δεν αναγνώσθηκαν στο ακροατήριο, πλην όμως από το σύνολο των παραδοχών συνάγεται ότι αναφέρονται στο αιτιολογικό απλώς διηγηματικά και δε χρησιμοποιήθηκαν από το δικαστήριο για την ενοχή των κατηγορουμένων ...** Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 329, 331, 333, 358, 364 παρ. 2 και 369 του ΚΠΔ, προκύπτει ότι έγγραφα συντεταγμένα σε ξένη γλώσσα, χωρίς μετάφραση αυτών στην Ελληνική γλώσσα, δεν πρέπει να αναγιγνώσκονται στο ακροατήριο και ότι περίπτωση μη ανάγνωσης εγγράφου που δημιουργεί την πιο πάνω απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, για παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, υπάρχει και όταν το περιεχόμενο του εγγράφου που αναγνώσθηκε στο ακροατήριο και συνεκτιμήθηκε για την ενοχή του κατηγορουμένου ήταν συνταγμένο σε ξένη γλώσσα χωρίς μετάφρασή του στην Ελληνική γλώσσα και δεν βεβαιώνεται στην κατά τη δίκη αυτή εκδοθείσα απόφαση, ότι ο κατηγορούμενος ή ο εκπροσωπών αυτόν συνήγορος του μπορούσε να αντιληφθεί την έννοια των αναγραφόμενων σ' αυτό ξενόγλωσσων εγγράφων. Προϋπόθεση, όμως, προς τούτο είναι, να πρόκειται περί αποδεικτικού εγγράφου, ενώ δεν ιδρύεται ο σχετικός λόγος ακυρότητας, αν το ξενόγλωσσο έγγραφο, που φέρεται ως μη ευθέως αναγνωσθέν, προκύπτει από το περιεχόμενο άλλου αναγνωσθέντος εγγράφου συντεταγμένου στην Ελληνική γλώσσα ή όταν το μη αναγνωσθέν έγγραφο αναφέρεται απλώς διηγηματικά στην απόφαση και δε συνεκτιμήθηκε για την ενοχή του κατηγορουμένου».

Πρέπει να επισημανθεί εδώ, ότι για μια ακόμα φορά αποδεικνύεται, ότι ο Άρειος Πάγος για την αποδοχή διαδικαστικής παράβασης και συναφούς λόγου αναιρέσεως λαμβάνει υπόψη και το αν αυτή επηρέασε το περιεχόμενο της δικαστικής απόφασης, αφού το σχετικό αποδεικτικό μέσο ή άλλο πόρισμα συνεκτιμήθηκε για την ενοχή του κατηγορουμένου.

2. Σκοπός του δικαιώματος απόδειξης που απονέμει η έννομη τάξη στον κατηγορούμενο είναι το να του παρασχεθεί η ευχέρεια να εισαγάγει στη διαδικασία προς όφελός του ευνοϊκές γι' αυτόν περιστάσεις και αντιλήψεις και να επιτύχει έτσι μια συμφέρουσα γι' αυτόν απόφαση (απαλλακτική ή επιβάλλουσα ήπια ποινή). Επομένως, μόνον εκείνες οι αιτήσεις απόδειξης μπορούν να είναι σεβαστές, οι οποίες είναι σημαντικές και ικανές να συμβάλουν στην ανακάλυψη της αλήθειας, επηρεάζοντας ευνοϊκά για τον κατηγορούμενο το ζήτημα της ενοχής ή της ποινής. Μια αίτηση λοιπόν

απόδειξης του κατηγορουμένου αποδεικνύεται (μετά από ελεύθερη απόδειξη) ως καταχρηστική, όταν θα ήταν απρόσφορη να συμβάλει στην υπεράσπιση του κατηγορουμένου, στην ανακάλυψη της αλήθειας και στην έκδοση μιας ορθοδικαιης απόφασης. Καταχρηστική αίτηση απόδειξης υφίσταται π.χ., όταν αυτή χωρίς να μπορεί να ωφελήσει τον κατηγορούμενο στοχεύει αποκλειστικά στην παρέλκυση της διαδικασίας, όταν το αποδεικτέο γεγονός είναι εντελώς άσχετο και δεν μπορεί να επηρεάσει καθόλου το ζήτημα της ενοχής ή της ποινής, όταν το προτεινόμενο αποδεικτικό μέσο είναι εντελώς ακατάλληλο για τη διαλεύκανση της υπόθεσης (λ.χ. τυφλός μάρτυρας σε τροχαίο ατύχημα ή μάρτυρας βρισκόμενος σε πλήρη μέθη και ανικανότητα προς αντίληψη των διαδραματισθέντων σε συμπλοκή), όταν η προτεινόμενη από τον κατηγορούμενο απόδειξη εμφανίζεται ως περιπτή γιατί το πόρισμα της αποδεικτικής διαδικασίας θεμελιώνει την πεποίθηση του δικαστηρίου για το ότι το αποδεικτέο γεγονός είναι πράγματι αληθές, γιατί δηλαδή τα ήδη γνωστά αποδεικτικά μέσα καθιστούν ολοφάνερο το γεγονός για το οποίο ζητείται διεξαγωγή απόδειξης, όταν είναι απολύτως αδύνατη η προσέγγιση του προτεινόμενου αποδεικτικού μέσου (π.χ. μάρτυρας που ζει στο εξωτερικό και διαμένει σε άγνωστη διεύθυνση), όταν το δικαστήριο υπόσχεται στον κατηγορούμενο να θεωρήσει τον προβαλλόμενο προς όφελός του ισχυρισμό ως αληθή και τηρεί την υπόσχεση αυτή ή όταν πρόκειται για πασιδηλο γεγονός. Σε τέτοιες περιπτώσεις μια αίτηση αναίρεσης για παραβίαση του δικαιώματος απόδειξης θα ήταν καταχρηστική, όπως και όταν προτάθηκαν προς εξέταση μάρτυρες που δεν ήταν ουσιώδεις. Οι μάρτυρες είναι ουσιώδεις, όταν πρόκειται να καταθέσουν όχι άσχετα με την υπόθεση αλλά σχετικά με αυτή και σημαντικά γεγονότα, υπό την έννοια ότι μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση του δικαστηρίου στο ζήτημα της ενοχής ή αθωότητας ή στο ζήτημα της ποινής.⁶²⁰ Ο υποβάλλων αίτημα για εξέταση μάρτυρα (εισαγγελέας, κατηγορούμενος, πολιτικώς ενάγων ή αστικώς υπεύθυνος) θα πρέπει και σε κάθε περίπτωση ενδείκνυται να αναφέρει τα γεγονότα που πρόκειται να καταθέσει ο μάρτυρας και τον τρόπο και την πηγή γνώσεως αυτών, ώστε αν απορριφθεί η σχετική αίτησή του να μπορεί να κριθεί, αν επρόκειτο για ουσιώδη μάρτυρα και αν συνεπώς έλαβε χώρα παράβαση της υποχρέωσης για διαλεύκανση της υπόθεσης ή παραβίαση των δικαιωμάτων υπεράσπισης του κατηγορουμένου.⁶²¹

⁶²⁰ Το **ΕΔΔΑ, 1.6.2017, J.M. and Others v. Austria, αριθμ. προσφ. 61503/14**, ανέφερε υποθέσεις, στις οποίες ανέκυψε το ζήτημα του διορισμού πραγματογνωμόνων σε ποινικά δικαστήρια, και εμμέσως πλην σαφώς αποφάνθηκε, ότι τα δικαστήρια δικαιούνται να αρνηθούν να καλέσουν μάρτυρες ή να ζητήσουν γνωμοδότηση πραγματογνώμονα που πρότείνει ο κατηγορούμενος **μόνο εάν πιστεύουν ότι δεν πρόκειται η ζητούμενη απόδειξη να συνεισφέρει στην εξακρίβωση της αλήθειας** (120. The Court has examined in a number of cases the issue of the appointment of experts in court proceedings (Bönisch, cited above, §§ 31- 32; Brandstetter, cited above, § 44; Stoimenov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 17995/02, § 38, 5 April 2007, Duško Ivanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 10718/05, § 57, 24 April 2014, Miilashvili, cited above, §§ 177-79, C.B. v. Austria, cited above, § 38). In the case of Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, (nos. 26711/07 et al., 12 May 2016), the most recent authority on this issue, it summed up the case-law as follows: 95. Furthermore, the requirement of a fair trial does **not impose on a trial court an obligation to order an expert opinion or any other investigative measure merely because a party has requested it. Where the defence insists on the court hearing a witness or taking other evidence (such as an expert report, for instance), it is for the domestic courts to decide whether it is necessary or advisable to accept that evidence for examination at the trial.** The domestic court is free, subject to compliance with the terms of the Convention, to refuse to call witnesses proposed by the defence, for instance **on the grounds that the court considers their evidence unlikely to assist in ascertaining the truth** (see Khodorkovskiy and Lebedev, cited above, §§ 718 and 721, and Huseyn and Others v. Azerbaijan, nos. 35485/05, 45553/05, 35680/05 and 36085/05, § 196, 26 July 2011)).

⁶²¹ Βλ. και Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), 1988, σελ. 136 επ., 158 επ. (εδώ αναφέρεται, ότι το δικαίωμα για πρόταση και εξέταση αποδεικτικών μέσων απορρέει από το δικαίωμα ακρόασης-υπεράσπισης που θεμελιώνεται στο άρθρο 6 παρ. 1, 3 της ΕΣΔΑ και ότι ο κατηγορούμενος ασκεί καταχρηστικά το δικαίωμα να ζητήσει εξέταση αποδεικτικού μέσου, όταν πρόκειται για αποδεικτικό μέσο με άσχετο περιεχόμενο ως προς τα αποδεικτέα γεγονότα, για παρελκυστική της διαδικασίας πρόθεση του κατηγορουμένου ή για μάρτυρα που είναι εξαφανισμένος και δεν δύναται να βρεθεί, όταν είναι πρόδηλο το αποδεικτέο γεγονός, όταν το γεγονός για το οποίο ζητείται απόδειξη προς ελάφρυνση της θέσης του κατηγορουμένου θεωρείται και πρόκειται να υιοθετηθεί από το δικαστήριο ως αληθές ή αποδεικνύεται ως αληθές από τα λοιπά αποδεικτικά μέσα κ.λπ., αλλά δεν επιτρέπεται το δικαστήριο να απορρίπτει αίτημα

3. Καταχρηστική θα ήταν επίσης η αίτηση αναίρεσης που θα προέβαλλε ως λόγο αναίρεσης την αθέτηση από το δικαστήριο της υποχρέωσης για διαλεύκανση της υπόθεσης (Aufklärungspflicht), **εφόσον θα είχε τα χαρακτηριστικά της πλήρους αοριστίας**, γιατί δεν θα απαντούσε στα εξής ερωτήματα : α) Ποια συγκεκριμένα γεγονότα όφειλε να ερευνήσει το δικαστήριο της ουσίας; Τέτοια γεγονότα είναι π.χ. η άμυνα, η ελαττωμένη ικανότητα προς καταλογισμό, ο βρασμός ψυχικής ορμής και η πριν από την τέλεση του εγκλήματος έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή. β) Ποια συγκεκριμένα αποδεικτικά μέσα όφειλε το δικαστήριο προς περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης να εξετάσει; γ) Ποια ήταν τα στοιχεία, από τα οποία απέρρευε η υποχρέωση του δικαστηρίου να θεωρήσει επιβεβλημένη τη βαθύτερη έρευνα της υπόθεσης; Στοιχεία που ενδεικνύουν την αναγκαιότητα και τη δυνατότητα της βαθύτερης έρευνας της υπόθεσης είναι κυρίως τα έγγραφα της δικογραφίας και οι προτάσεις, δηλαδή οι παροτρύνσεις ή υποδείξεις, της υπεράσπισης για διεξαγωγή απόδειξης, οι οποίες λόγω αοριστίας δεν απέκτησαν τη μορφή της αίτησης απόδειξης που στρέφεται στη διαπίστωση της ύπαρξης ή ανυπαρξίας ορισμένου γεγονότος με την πρόταση εξέτασης συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων. δ) Ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα της περαιτέρω απόδειξης που θα μπορούσε να επηρεάσει την κρίση του δικαστηρίου, π.χ. ποιο θα ήταν το περιεχόμενο της κατάθεσης του μάρτυρα που δεν εξετάσθηκε και κατά ποιον τρόπο θα επηρέαζε προς όφελος του κατηγορουμένου την απόφαση του δικαστηρίου;⁶²²

4. Καταχρηστική επίσης είναι η αίτηση αναίρεσης του κατηγορουμένου, όταν προβάλλεται ως λόγος αναίρεσης διαδικαστική παράβαση, η οποία αποδεικνύεται μεν από τα εσφαλμένα έντυπα πρακτικά (π.χ. υπέβαλε ο συνήγορος υπεράσπισης το αίτημα εξέτασης ουσιώδους μάρτυρα υπεράσπισης και εκ παραδρομής εγράφη στα πρακτικά ότι τούτο απορρίφθηκε από το δικαστήριο) αλλά στην πραγματικότητα δεν έλαβε χώρα, όπως προκύπτει με βάση μια ελεύθερη απόδειξη και με την έρευνα της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ διαδικαστικής παράβασης και απόφασης (η απόφαση αναφέρει στο αιτιολογικό-σκεπτικό μέρος τα όσα κατέθεσε ο μάρτυρας αυτός). Στο παρελθόν ο Άρειος Πάγος αποφάνθηκε, προδήλως παρεκκλίνοντας από τον κανόνα ότι τα πρακτικά αποκλειστικά αποδεικνύουν πλήρως τα διαδικαστικά συμβάντα θετικά και αρνητικά, ότι δεν υφίσταται κακή σύνθεση δικαστηρίου, όταν από παραδρομή αναφέρεται στα πρακτικά της απόφασης, ότι έχει προεδρεύσει της συνθέσεως πενταμελούς εφετείου προεδρεύων εφέτης, ενώ αποδεικνύεται με υπηρεσιακή βεβαίωση της προϊσταμένης της γραμματείας του εφετείου, ότι αυτός ήταν πρόεδρος εφετών (ΑΠ 1371/1992, Υπερ 1993, σελ. 287). Στα αποδεικτικά πρωτεία των πρακτικών συνεδρίασης έχει αρχίσει ο Άρειος Πάγος να προκαλεί ρήγματα, αναζητώντας για τη διαπίστωση ορισμένων γεγονότων αποδεικτικά μέσα άλλοτε στο σύνολο των εγγράφων της

για εξέταση αποδεικτικού μέσου, επειδή θεωρεί, ότι είναι αποδεδειγμένο ήδη το αντίθετο εκείνου για το οποίο ζητείται απόδειξη, επειδή θα συνέτρεχε τότε η απαράδεκτη προεξόφληση της εκτίμησης αποδείξεων: Beweisantizipation, Vorwegnahme der Beweiswürdigung), 162 (εδώ σημειώνονται και τα εξής : «Eine Beweiserhebung erübrigt sich, wenn das Ergebnis der Verhandlung die Überzeugung des Gerichts davon begründet, dass die Tatsache, für die Beweis angeboten wird, wahr ist. Dieser Ablehnungsgrund greift aber nicht ein, wenn das Gericht das Gegenteil der zu beweisenden Tatsache als erwiesen ansieht, **weil darin eine unerlaubte Beweisantizipation, d.h. eine Vorwegnahme der Beweiswürdigung läge**» = Μια διεξαγωγή αποδείξεων περιπτεύει, όταν το πόρισμα της διαδικασίας θεμελιώνει την πεποίθηση του δικαστηρίου σχετικά με το ότι το γεγονός για το οποίο προσφέρεται απόδειξη είναι αληθές. Αυτός ο λόγος όμως απόρριψης της αίτησης απόδειξης δεν επεμβαίνει, όταν το δικαστήριο θεωρεί ως αποδεδειγμένο το αντίθετο του αποδεικτικού γεγονότος, **επειδή σ' αυτήν την απόρριψη θα υφίστατο μια ανεπίτρεπτη προκατάληψη αποδείξεων, δηλαδή μια προεξόφληση της εκτίμησης των αποδείξεων**), 167 επ. (εδώ με αναλογική εφαρμογή επεκτείνεται η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 δ της ΕΣΔΑ εκτός από τους μάρτυρες και στα λοιπά αποδεικτικά μέσα), 169 επ. (εδώ επισημαίνεται, ότι πολλές διατάξεις του ΚΠΔ προβλέπουν διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να δεχθεί ή να απορρίψει αίτημα για εξέταση αποδεικτικού μέσου και ότι, εφόσον η αίτηση του κατηγορουμένου για εξέταση αποδεικτικού μέσου δεν είναι καταχρηστική και μπορεί να συμβάλει στην ανεύρεση της αλήθειας και στην έκδοση μιας ορθοδίκαιης απόφασης, θα πρέπει οι «δυσνητικές» αυτές διατάξεις -Kannvorschriften- να θεωρούνται ανεφάρμοστες και να εφαρμόζεται το άρθρο 6 παρ. 3δ της ΕΣΔΑ που θεμελιώνει υποχρέωση του δικαστηρίου για εξέταση των προτεινόμενων ουσιωδών και σημαντικών αποδεικτικών μέσων, αλλιώς θα παράγεται απόλυτη ακυρότητα και λόγος αναίρεσης).

⁶²² Πρβλ. Gerhard Fezer, Strafprozeßrecht II, 1986, σελ. 79.

δικογραφίας και άλλοτε σε στοιχεία έξω από τη δικογραφία. Έτσι, η ΑΠ 122/2012, www.areiospagos.gr, αναφέρει τα εξής : «Στην κρινόμενη υπόθεση, με τον μοναδικό λόγο της αιτήσεως αναιρέσεως, που ασκήθηκε από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, προκειμένου να θεμελιώσει τη βασιμότητα του λόγου αυτής, επικαλείται ότι επήλθεν απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο από το ότι το δικαστήριο κατέληξε στην ως άνω απαλλακτική για την κατηγορούμενη κρίση, **χωρίς να υπάρχει προηγουμένως πρόταση της Εισαγγελέως της έδρας επί της ενοχής ή όχι αυτής**. Ο στηριζόμενος στο άρθρο 510 § 1 στοιχ. Α' λόγος της αναιρέσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως, για απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο, είναι αβάσιμος κατ' ουσία και πρέπει να απορριφθεί διότι, όπως προκύπτει από το σύνολο των εγγράφων της δικογραφίας, τα οποία, παραδεκτά επισκοπούνται από το Δικαστήριο αυτό για τις ανάγκες του αναιρετικού ελέγχου και ειδικότερα από τη σε επίσημο φωτοτυπικό αντίγραφο προσκομιζόμενη σελίδα του πινακίου της κρίσιμης (3.3.2011) συνεδριάσεως του Δικαστηρίου, η Εισαγγελέας στην κρινόμενη υπόθεση πρότεινε την ενοχή της κατηγορουμένης. Η μη αναγραφή της πρότασης αυτής στα πρακτικά της προσβαλλόμενης απόφασης κατά την καθαρογραφή οφείλεται σε προφανή παραδρομή του Γραμματέα, που μετείχε στη σύνθεση του Δικαστηρίου στη δίκη εκείνη και στη συνέχεια σε αντίστοιχη αβλεψία του θεωρήσαντος και υπογράψαντος τα πρακτικά αυτά Προέδρου του Δικαστηρίου εκείνου. Πράγματι από τα πρακτικά της δίκης, επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση και τα οποία παραδεκτώς επισκοπούνται για τις ανάγκες του αναιρετικού ελέγχου, προκύπτει (σελ. 11 σειρά 6 και 7) ότι η Εισαγγελέας αφού έλαβε και πάλι το λόγο και αφού ανέπτυξε την κατηγορία πρότεινε να κηρυχθεί η κατηγορουμένη ...". Το γεγονός ότι δεν γίνεται μνεία περί της ενοχής ή μη της κατηγορουμένης, δεν αναιρεί το γεγονός ότι δεν υπήρξε πρόταση της Εισαγγελέως της έδρας, η οποία σε κάθε περίπτωση προκύπτει και από το μνημονευθέν ως άνω φωτοτυπικό αντίγραφο από το πινάκιο της 3.3.2011 κατά την οποία συζητήθηκε η υπόθεση εκείνη και ως εκ τούτου να μην καταλείπεται αμφιβολία περί της συνδρομής της εισαγγελικής προτάσεως. Κατόπιν αυτών, πρέπει να απορριφθεί και η αίτηση-δήλωση, ως κατ' ουσίαν αβάσιμη». Θα πρέπει να επισημανθεί ωστόσο, ότι η σε επίσημο φωτοτυπικό αντίγραφο προσκομιζόμενη σελίδα του πινακίου της δικάσιμου της 3.3.2011 δεν ήταν έγγραφο της δικογραφίας αλλά έγγραφο εκτός δικογραφίας και συγγεκριμένα από το πινάκιο (μεγάλο βιβλίο για πολλές δικάσιμους), το οποίο τηρείται στην Εισαγγελία Πλημμελειοδικών και στο οποίο σημειώνει ο εκάστοτε εισαγγελέας της έδρας την παρουσία ή μη του κατηγορουμένου, την πρότασή του, το αποτέλεσμα της δίκης, την επιβληθείσα ποινή κ.λπ.

5. Ενδείκνυται να επισημανθεί, ότι ο Άρειος Πάγος δεν αναιρεί πλέον την απόφαση, όταν προσήλθε ο μάρτυρας που δήλωσε παράσταση πολιτικής αγωγής και ορκίσθηκε στο ιερό Ευαγγέλιο παρά την απαγόρευση όρκισης κατ' άρθρο 221 περ. δ ΚΠΔ με το αιτιολογικό ότι η απαγόρευση αυτή δεν είναι ταγμένη με ποινή ακυρότητας ούτε προκαλεί απόλυτη ακυρότητα (ΑΠ 1756/2010 www.areiospagos.gr, ΑΠ 1149/2006, ΝοΒ 2006, 1847, ΑΠ 1049/2005, ΠοινΔικ 2005, 1365, ΑΠ 279/2004, ΠοινΧρον 2005, 54, ΑΠ 1838/2003, ΠοινΧρον 2004, 719).⁶²³ Συνεπώς, και εδώ θα ήταν καταχρηστική η άσκηση αναίρεσης εκ μέρους του κατηγορουμένου, δεδομένου ότι η όρκιση του πολιτικώς ενάγοντος **δεν επηρέασε το περιεχόμενο της απόφασης**.

6. Καταχρηστική θα ήταν ακόμα η έφεση κατά του βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών που παρέπεμψε τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου για κακούργημα, αν προβαλλόταν απόλυτη ακυρότητα (βλ. άρθρο 478 ΚΠΔ) ένεκα του ότι ασκήθηκε ποινική δίωξη με βάση μόνο την υποβληθείσα έγκληση ή μήνυση χωρίς να έχει διενεργηθεί προηγουμένως προκαταρκτική εξέταση ή άλλη παρεμφερής εξέταση και χωρίς να έχουν ήδη διαπιστωθεί επαρκείς ενδείξεις (ενοχής) για την κίνηση της ποινικής δίωξης (βλ. άρθρα 43 παρ. 1, 171 παρ. 1 περ. β, δ

⁶²³ Βλ. Κ. Χατζηγιάννου σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3069.

ΚΠΔ : σκοπεύεται από τον νόμο και η προστασία του κατηγορουμένου από τον άδικο διασυρμό), εφόσον η απόλυτη ακυρότητα δεν προβλήθηκε αμέσως μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης ή έστω στις αρχές της κύριας ανάκρισης. Εάν αφέθηκε ο ανακριτής να διενεργεί ανακριτικές πράξεις χωρίς να προβληθούν αντιρρήσεις εκ μέρους του κατηγορουμένου και στο τέλος της κύριας ανάκρισης διαπιστώνονται **επαρκείς ή σοβαρές ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου** στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου (άρθρα 310 παρ. 1, 313 ΚΠΔ), τότε η το πρώτον μετά την περάτωση της κύριας ανάκρισης στο συμβούλιο πλημμελειοδικών που αποφαινεται για την παραπομπή ή μη ή, πολλώ μάλλον, με την έφεση κατά του παραπεμπτικού βουλεύματος προβαλλόμενη απόλυτη ακυρότητα εμφανίζεται ως καταχρηστική άσκηση δικαιώματος εκ μέρους του κατηγορουμένου, που αποσκοπεί στην παρέλκυση της διαδικασίας και μόνο. Την απόλυτη ακυρότητα μπορούσε και όφειλε να προβάλλει ο κατηγορούμενος κατά τη διάρκεια της κύριας ανάκρισης και μάλιστα στις αρχές και όχι εγγύς του τέλους της (άρθρα 176, 307 περ. β, γ ΚΠΔ). Το δευτεροβάθμιο συμβούλιο, ενόψει του ότι ναι μεν ασκήθηκε παράτυπα ποινική δίωξη (χωρίς προηγούμενη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης προς διαπίστωση επαρκών ενδείξεων ενοχής) αλλά προκύπτουν πλέον από τα συλλεγόμενα αποδεικτικά μέσα **επαρκείς ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου**, θα όφειλε να θεωρήσει την απόλυτη ακυρότητα ως «**καλυφθείσα εκ των περιστάσεων**» και να επικυρώσει το παραπεμπτικό βούλευμα, επειδή η ασκηθείσα έφεση για τη συγκεκριμένη απόλυτη ακυρότητα **εμφανίζεται ως καταχρηστική κατά τη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος**. Η έφεση θα ήταν τυπικά απαράδεκτη ελλείψει **έννομου συμφέροντος**. Ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να αναμένει κανένα όφελος από την ακύρωση του παραπεμπτικού βουλεύματος και καμιά βελτίωση της θέσης του με τη μη παραπομπή του ή την ηπιότερη διατύπωση της κατηγορίας. Η ακύρωση αυτού θα οδηγούσε στη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης με αποτέλεσμα πάλι τις επαρκείς ενδείξεις ενοχής, στην άσκηση της ποινικής δίωξης με την παραγγελία για διενέργεια κύριας ανάκρισης και τελικά στην έκδοση (νέου) παραπεμπτικού βουλεύματος.⁶²⁴

Με την ΑΠ 697/2014 (ΠοινΔικ 2015, 594) αποφασίσθηκε να γίνει δεκτή η αίτηση της κατηγορουμένης για αναίρεση της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, που την καταδίκασε, λόγω έλλειψης αιτιολογίας και απόλυτης ακυρότητας, επειδή, ειδικότερα, **η διάταξη του Προέδρου του δικάσαντος Εφετείου** περί διορισμού διερμηνέα εκτός του οικείου πίνακα (άρθρο 233 παρ. 1 και 2 ΚΠΔ) αφενός δεν ήταν ειδικά αιτιολογημένη και αφετέρου εκδόθηκε χωρίς προηγουμένως να δοθεί ο λόγος στην αναιρεσείουσα για να εκθέσει τις απόψεις της. Όπως δέχθηκε το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, στην παραπάνω περίπτωση διορισμού διερμηνέα για την εξέταση των δύο αλλοδαπών μαρτύρων της πολιτικής αγωγής που αγνοούσαν την ελληνική γλώσσα, ήταν αναγκαίο να γίνει προσπάθεια ανεύρεσης και διορισμού προσώπου μέσα από τον οικείο πίνακα διερμηνέων και μόνον, αν συνέτρεχε άκαρπη προσπάθεια και αδυναμία διορισμού από τον οικείο πίνακα, μπορούσε να διορισθεί διερμηνέας οποιοσδήποτε εκτός του πίνακα, ακόμη και παρευρισκόμενος στο ακροατήριο, αλλά στην τελευταία αυτή περίπτωση έπρεπε να ακουσθεί ο εισαγγελέας της έδρας και η κατηγορουμένη ή οι συνήγοροί της και να αιτιολογείται ειδικά ο λόγος που δικαιολογούσε τον εκτός πίνακα διορισμό. Στην υπόθεση αυτή, **όπως και σε απειράριθμες άλλες δικονομικές παρατυπίες**, ο Άρειος Πάγος δεν εξέτασε, αν αυτή η λαβούσα χώρα παρατυπία

⁶²⁴ Βλ. για την έννοια του έννομου συμφέροντος ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ασκηθέντος ένδικου μέσου κατ' άρθρο 463 εδ. β ΚΠΔ Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία, 75 πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 86-94, με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία : «Ο ασκών το ένδικο μέσο πρέπει να επιδιώκει ορισμένο **όφελος** ... να αναμένει, δηλαδή, βελτίωση της θέσεώς του από την ευδοκίμησή του ... Συνακόλουθα, έννομο συμφέρον δεν υπάρχει όταν δεν προσδοκείται όφελος από την παραδοχή του ενδίκου μέσου ή όταν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι εξίσου επιβλαβές ή επιβλαβέστερο του επελθόντος. Τούτο συμβαίνει όταν οι προβαλλόμενοι λόγοι οδηγούν σε : θεμελίωση βαρύτερης αξιόποινης πράξεως – επιβολή βαρύτερης ποινής – επιβολή και άλλης ποινικής κυρώσεως ...» (σελ. 87).

επηρέασε το περιεχόμενο της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου δυσμενώς για την κατηγορούμενη και με βλάβη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης. Για ποιον λόγο άραγε θα πρέπει να αναιρείται μια τέτοια απόφαση, όταν ο διορισθείς εκτός του πίνακα διερμηνέας μπορούσε να μεταφράζει άνετα και άψογα και να μεταφέρει από την ξένη γλώσσα στην ελληνική επακριβώς τα όσα κατέθεταν οι δύο μάρτυρες της πολιτικής αγωγής και ιδιαίτερα όταν ο εισαγγελέας και η κατηγορούμενη ή οι συνήγοροί της παρακολουθούσαν τη μετάφραση χωρίς να προβάλουν καθόλου αντιρρήσεις και ενστάσεις κατά του διορισμού του διερμηνέα για πλημμελή μετάφραση ή για τυχόν μεροληψία του διερμηνέα ένεκα π.χ. σχέσης οικειότητας με τον πολιτικώς ενάγοντα ; Και άλλωστε, ποια είναι η πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου στα πλαίσια της ερμηνείας του άρθρου 335 παρ. 2 ΚΠΔ, όταν ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του υπέβαλε αίτημα π.χ. για εξέταση ενός αποδεικτικού μέσου ή για παροχή του λόγου για να κάνει αυτός παρατηρήσεις επί εξετασθέντος αποδεικτικού μέσου κατ' άρθρο 358 ΚΠΔ και **ο πρόεδρος του δικαστηρίου αρνήθηκε να δεχθεί το αίτημα** ; Οφείλει ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορος να προσφύγει κατά της αρνήσεως στο δικαστήριο και τότε μόνο παρέχεται λόγος αναίρεσης, αν και τούτο απορρίπτει το σχετικό αίτημα, εφόσον βεβαίως όλα αυτά συνάγονται ως συμβεβηκότα από τα τηρηθέντα πρακτικά.⁶²⁵ Το πνεύμα αυτής της νομολογίας είναι πρόδηλα το ότι, αφού δεν έλαβε χώρα προσφυγή, το σχετικό αίτημα δεν ήταν σημαντικό για τα συμφέροντα του κατηγορουμένου και την έκβαση της δίκης και δεν θα μπορούσε με την ικανοποίηση του αιτήματός του να αλλάξει το περιεχόμενο της εκδοθείσας απόφασης (**κατά την άποψή μου πάντως θα πρέπει να ενημερώνεται ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορος για το σχετικό δικαίωμα προσφυγής στο δικαστήριο !**). Γιατί λοιπόν να μην συλλογίζεται αναλόγως και στην εξεταζόμενη περίπτωση ο Άρειος Πάγος ; Θα όφειλε να σκέπτεται και να λέγει : «Αφού δεν προβλήθηκαν ενστάσεις και αντιρρήσεις από καμιά πλευρά (ούτε και από τους δικάζοντες δικαστές) για τον εκτός πίνακα διορισμό του διερμηνέα από τον πρόεδρο του δικαστηρίου, τούτο σημαίνει, ότι αντικειμενικά, αμερόληπτα και επακριβώς μεταφράστηκαν τα όσα κατέθεσαν οι μάρτυρες της πολιτικής αγωγής και συνεπώς δεν υπήρξε κίνδυνος μη ορθής διάγνωσης της αλήθειας και έκδοσης εσφαλμένης και άδικης απόφασης !!!».

Συνήθως, σε περιπτώσεις παράνομης παράστασης πολιτικής αγωγής,⁶²⁶ δεν ερεύνησε το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, αν τελικά η παράσταση αυτή επηρέασε πράγματι ενόψει των συγκεκριμένων συνθηκών και περιστάσεων την έκβαση της δίκης και το περιεχόμενο της εκδοθείσας απόφασης δυσμενώς για τον κατηγορούμενο και με βλάβη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης. Υποστηρίζεται βεβαίως, ως γνωστόν, ότι ο πολιτικώς ενάγων με την παράστασή του, με τις ερωτήσεις προς τους μάρτυρες, με την προσκόμιση εγγράφων, με την πρόταση εξέτασης μαρτύρων ή τεχνικών συμβούλων, με τις παρατηρήσεις επί των εξεταζόμενων αποδεικτικών μέσων και με τους ισχυρισμούς που διατυπώνει ενδιάμεσα και στην αγόρευσή του επηρεάζει ή τουλάχιστον μπορεί να επηρεάσει την απόφαση του δικαστηρίου. Υπάρχουν ωστόσο περιπτώσεις, **στις οποίες η παράσταση της πολιτικής αγωγής είναι αδιαμφισβήτητα από απλώς τυπική και ανύπαρκτη μέχρι μηδέν απολύτως συνεισφέρουσα στη διάγνωση της αλήθειας και ουδόλως έτσι**

⁶²⁵ Βλ. Γ. Κάβουρα σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 1454επ., 1456επ., 1461, Ιακ. Φαρσεδάκη/Χρ. Σατλάνη, Ποινική Δικονομία - Βασικές Έννοιες και Θεμελιώδεις Αρχές, 2014, σελ. 332επ., 354επ., κάθε φορά με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία.

⁶²⁶Βλ. π.χ. ΑΠ 286/2016, www.areiospagos.gr: «Και τούτο, διότι το απαράδεκτο της πολιτικής αγωγής κατά την άνω προδικασία και ενώπιον του πρωτοβάθμιου Μονομελούς Πλημμελειοδικείου, η ενώπιον του οποίου έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας αποτελεί το ύστατο χρονικό σημείο νομότυπης δηλώσεως της πολιτικής αγωγής για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, καθιστά τη δήλωση αυτή (εξ αρχής) παράνομη, η δε κρίση της προσβαλλόμενης απόφασης ότι το κατατεθέν στην προδικασία παράβολο (1227988/20-3-2012) αφορά τη δηλωθείσα τότε πολιτική αγωγή είναι εσφαλμένη, αφού αυτό, ως ήδη επιώθηκε, αφορά την υποβληθείσα έγκληση. Έτσι, με το να δεχθεί η προσβαλλόμενη απόφαση την παράσταση της πολιτικής αγωγής ως νόμιμη, υπέπεσε στην πλημμέλεια της απόλυτης ακυρότητας της διαδικασίας στο ακροατήριο και, συνεπώς, ο πρώτος, από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α ΚΠΔ, κατά το πρώτο σκέλος του λόγος της ένδικης αιτήσεως αναιρέσεως, με τον οποίο αποδίδεται σ' αυτήν η εν λόγω πλημμέλεια της μη νόμιμης παραστάσεως της πολιτικώς ενάγουσας, είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός».

επιδρώσα στο περιεχόμενο της απόφασης. Άλλωστε, ο πολιτικώς ενάγων διά του συνηγόρου του συνεισφέρει συνήθως και ως επί το πλείστον θετικά στην ανακάλυψη της αλήθειας και καλύπτει την τυχόν επιστημονική ανεπάρκεια ή την άγνοια περί τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης των δικαστών και εισαγγελέων. Οι δικαστές και ο εισαγγελέας επίσης θα μπορούν ασφαλώς να εκτιμήσουν αντικειμενικά τους ισχυρισμούς, τις αξιολογήσεις και τα αποδεικτικά μέσα που προβάλλονται και προτείνονται από τον πολιτικώς ενάγοντα. **Και ο κατηγορούμενος θα μπορούσε να αποδυναμώνει τα τυχόν ψεύδη του πολιτικώς ενάγοντος.** Από την πλευρά εξάλλου του κατηγορουμένου θα έπρεπε κάθε φορά να προτείνεται και από τον Άρειο Πάγο να ερευνάται, σε ποια σημεία και για ποιους λόγους η παράσταση του πολιτικώς ενάγοντος επηρέασε αρνητικά και δυσμενώς γι' αυτόν αλλά όχι δικαιολογημένα τη διάγνωση της αλήθειας και κατά ποιον τρόπο συνέβαλε στην έκδοση μιας εσφαλμένης και άδικης απόφασης. **Αν δεν διαπιστώνεται τέτοιος αρνητικός επηρεασμός, για ποιον λόγο θα πρέπει να αναιρεθεί η απόφαση, να αχρηστεύονται τόσες ώρες εργασίας των δικαστών και εισαγγελέων και να παραγράφονται τα τελούμενα πλημμελήματα ή και κακουργήματα ;**

Οι ως άνω σκέψεις δεσμεύουν και υποχρεώνουν το Ακυρωτικό Δικαστήριο σε ιδιαίτερη προσοχή και ελαστικότητα, ενόψει και του ότι η νομολογία του Αρείου Πάγου **από μακρό χρόνο διαπνέεται από ένα πνεύμα διευκόλυνσης και διάσωσης της παράστασης της πολιτικής αγωγής.** Έτσι, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου δέχθηκε με ισχυρή πλειοψηφία ότι η καθ' οιονδήποτε τρόπο **εξόφληση της απαίτησης** δεν επιδρά επί του δικαιώματος παράστασης πολιτικής αγωγής, το οποίο παραμένει ενεργό λόγω του ποινικού χαρακτήρα της πολιτικής αγωγής, οπότε στην περίπτωση αυτή ο πολιτικώς ενάγων παρίσταται μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας, μη εμποδιζόμενος από την έλλειψη «ενεργού» αστικής αξίωσης.⁶²⁷ Ανάλογα δέχθηκε ο Άρειος Πάγος, αφού έκρινε ως νόμιμη την παράσταση πολιτικής αγωγής ιδιώτη στη δίκη κατά υπαλλήλου για παράβαση καθήκοντος, αν και **η απαίτηση υπέκυψε στην πενταετή παραγραφή,** επειδή ο ιδιώτης παρίσταται για την υποστήριξη της κατηγορίας και μόνο,⁶²⁸ και στην περίπτωση που **απορρίφθηκε η αγωγή ενώπιον των αστικών δικαστηρίων.**⁶²⁹

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να καταγράφουν οι σπουδαστές τα ζητήματα που σχετίζονται με την καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων εκ μέρους του κατηγορουμένου.
- Να αντιλαμβάνονται τις περιπτώσεις, στις οποίες ο κατηγορούμενος επιδιώκει σκοπούς ξένους με τον πρωταρχικό σκοπό της δίκης (= ανακάλυψη της αλήθειας και έκδοση μιας ορθοδίκαιης απόφασης)

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

⁶²⁷ Βλ. ΟΛΑΠ 1/1997, ΠοινΧρον 1997, 1468. Βλ. και Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη, Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, 2015, σελ. 338, όπου η άποψη της ΟΛΑΠ χαρακτηρίζεται ως καινοτόμος άποψη που φαίνεται και γενικότερα να υιοθετείται.

⁶²⁸ Βλ. ΑΠ 925/2009, ΠοινΧρον 2010, 226. Βλ. και Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη, Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, 2015, σελ. 345επ.

⁶²⁹ Βλ. ΑΠ 920/1989, ΠοινΧρον 1990, 269, ΑΠ 300/2005, ΠΛογ 2005, 306, ΑΠ 940/2009, ΤΝΠ Nomos (εδώ ο πολιτικώς ενάγων παραιτήθηκε από το δικόγραφο της αγωγής, επειδή του επιδικάσθηκε ως χρηματική ικανοποίηση για ψυχική οδύνη το ποσό των 73.323, 55 ευρώ με υπόχρεη την αστικώς υπεύθυνη ασφαλιστική εταιρία, και καταργήθηκε έτσι η αστική δίκη), ΑΠ 994/2012, ΤΝΠ Nomos. Βλ. και Άννας Ψαρούδα-Μπενάκη, Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, 2015, σελ. 367επ.

- Να αναγνωρίζουν και να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα της καταχρηστικής άσκησης δικαιωμάτων εκ μέρους του κατηγορουμένου.

Λέξεις Κλειδιά

Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος από τον κατηγορούμενο	Σκοπός της δίκης	Σκοποί ξένοι προς τον σκοπό της δίκης
Δικαίωμα του κατηγορουμένου για πρόταση και εξέταση αποδείξεων	Δικαίωμα του κατηγορουμένου για διατύπωση παρατηρήσεων επί των αποδείξεων	Παρέλκυση διαδικασίας
Παραγραφή του αξιοποίνου	Αίτηση αναίρεσης	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Ποινική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 859επ.

(Εδώ αναλύονται όλες σχεδόν οι περιπτώσεις καταχρηστικής άσκησης δικαιωμάτων από τον κατηγορούμενο).

Συμπληρωματικό υλικό

Χρ. Σατλάνη, Αλήθεια και Δικαιοσύνη ως πρωταρχικοί σκοποί της ποινικής διαδικασίας μέσα από παραδείγματα, 1996, σελ. 199-213,

Χρ. Σατλάνη, Ποινικοδικονομικά Varia, Ποινική Δικαιοσύνη 2015, σελ. 857επ., 878επ.

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν οι περιπτώσεις, στις οποίες ο κατηγορούμενος, έχει μεν από την έννομη τάξη ορισμένα δικαιώματα, αλλά με την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν επιδιώκει να διαμορφώσει προς όφελός του την ποινική διαδικασία (= απόδειξη της αθωότητάς του ή, σε περίπτωση ενοχής του για την καταμαρτυρούμενη σ' αυτόν πράξη, αναγνώριση προνομιούχας μορφής του εγκλήματος ή άλλων λόγων μείωσης ή ελάφρυνσης της ποινής που συνεπάγονται αλλαγή του πλαισίου ποινής κατά τα άρθρα 83, 84 ΠΚ ή και ευνοϊκή επιμέτρηση της ποινής κατά το άρθρο 79 ΠΚ) αλλά επιδιώκει ξένους σκοπούς, όπως π.χ. η παρέλκυση της διαδικασίας και η παραγραφή του αξιοποίνου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Σχολιάστε την αίτηση αναίρεσης του κατηγορουμένου, ο οποίος θα ισχυριζόταν σ' αυτήν μόνο, ότι «το δευτεροβάθμιο δικαστήριο αθέτησε την υποχρέωσή του για αυτεπάγγελτη αναζήτηση της αλήθειας και για διαλεύκανση της υπόθεσης».

Άσκηση 1.2

Σχολιάστε την έφεση του κατηγορουμένου κατά του παραπεμπτικού βουλεύματος κατ' άρθρο 478 ΚΠΔ, με την οποία προβάλλεται ως λόγος αυτής η απόλυτη ακυρότητα που έλαβε χώρα με την έγγραφη παραγγελία του εισαγγελέα για διενέργεια κύριας ανάκρισης χωρίς αυτός να διενεργήσει προηγουμένως προκαταρκτική εξέταση κατ' άρθρο 43 παρ. 1 ΚΠΔ.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Διαφορές και ομοιότητες ελλαδικού και κυπριακού ποινικού δικαίου και ποινικού δικονομικού δικαίου.

(12^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το Κυπριακό δίκαιο έχει καταγωγή και προέλευση από το αγγλοσαξωνικό δίκαιο, το οποίο βασικά είναι δίκαιο νομολογιακό (δίκαιο των περιπτώσεων, δίκαιο των προηγούμενων δικαστικών αποφάσεων) και χαρακτηρίζεται ως **κοινοδίκαιο** (common Law), επειδή οι αποφάσεις ενός ανώτερου δικαστηρίου μιας διοικητικής περιφέρειας αποτελούν υποχρεωτικά γνώμονα και πυξίδα κατά την εφαρμογή του δικαίου από όλα δικαστήρια του πρώτου βαθμού, έστω και αν αυτά ανήκουν σε διαφορετική διοικητική περιφέρεια. Αντίθετα, το Ελληνικό δίκαιο εντάσσεται στο δίκαιο των κρατών της Ηπειρωτικής Ευρώπης και είναι γραπτό και κωδικοποιημένο δίκαιο. Ειδικά, το ελληνικό ποινικό δίκαιο συγγενεύει με το γερμανικό, ενώ η ποινική δικονομία συγγενεύει με το γερμανικό και το γαλλικό δίκαιο. Επίσης, στην Κύπρο υπάρχει γραπτός νόμος τόσο για την Ποινική Δικονομία όσο και για τον Ποινικό Κώδικα, αλλά αμφότερα τα νομοθετήματα όπως και η Νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου είναι επηρεασμένα από το δίκαιο της Βρετανίας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

1. Στην Κύπρο η ανάκριση διενεργείται αποκλειστικά από τους Ανακριτές, οι οποίοι είναι μέλη της Κυπριακής Αστυνομίας. Κανένας άλλος δεν αναμειγνύεται στην ανάκριση. Η ανάκριση (διενέργεια ανακριτικών πράξεων με σκοπό τη συλλογή αποδείξεων) διεξάγεται υπό τη γενική εποπτεία του Γενικού Εισαγγελέα της Κύπρου. Αντίθετα, στην Ελλάδα η ανάκριση διενεργείται από τον Πταισματοδίκη (δικαστικό λειτουργό), από την αστυνομία, το τελωνείο, το λιμεναρχείο, το δασαρχείο

και άλλους ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλους αλλά και από τον Ανακριτή (είναι Δικαστής), στον οποίο ο Εισαγγελέας αποστέλλει στο 99% των περιπτώσεων κακουργήματα για τη διενέργεια ανάκρισης.

2. Στην Κύπρο τα αρμόδια δικαστήρια είναι λίγα (πέντε επαρχιακά και πέντε κακουργιοδικεία, που εκδικάζουν πλημμελήματα και κακουργήματα αντιστοίχως σε πρώτο βαθμό) και το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου, που εκδικάζει εφέσεις κατά αποφάσεων δικαστηρίων του πρώτου βαθμού. Το Ανώτατο Δικαστήριο εξετάζει πραγματικά και νομικά ζητήματα. Αντίθετα, στην Ελλάδα υπάρχουν τα πρωτοβάθμια δικαστήρια (π.χ. μονομελή και τριμελή πλημμελειοδικεία, το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων, το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων, το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο κ.λπ.) και τα δευτεροβάθμια δικαστήρια (Μικτό Ορκωτό Εφετείο, Πενταμελές Εφετείο), που δικάζουν αντιστοίχως υποθέσεις σε πρώτο και δεύτερο βαθμό (μετά από άσκηση έφεσης), ενώ ο Άρειος Πάγος ερευνά μόνο νομικά ζητήματα (αν δηλαδή η εκδοθείσα απόφαση βαρύνεται με διαδικαστικές παραβάσεις ή με εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης) μετά από άσκηση αναίρεσης.

3. Στην Κύπρο δεν υπάρχει η ενδιάμεση διαδικασία (διαδικασία ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, η οποία μεσολαβεί μεταξύ ανάκρισης και ακροαματικής διαδικασίας), όπως αυτή υπάρχει στην Ελλάδα.

4. Στην Κύπρο δεν υφίσταται ο θεσμός της μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική, όπως στην Ελλάδα (άρθρο 82 Ελληνικού Ποινικού Κώδικα). Επίσης, δεν υφίσταται ο θεσμός της αναστολής εκτελέσεως της ποινής, όπως προβλέπεται από τα άρθρα 99 επ. Ελληνικού Ποινικού Κώδικα. Και ακόμα δεν υφίσταται ο θεσμός της απόλυσης υπό όρους (απόλυση από τις φυλακές, εφόσον ο καταδικασθείς εξέτισε ένα μέρος της ποινής και επέδειξε καλή διαγωγή κατά τη διάρκεια της κράτησης), όπως προβλέπεται από τα άρθρα 105 επ. Ελληνικού Ποινικού Κώδικα.

Υπάρχουν βεβαίως και άλλες μικροδιαφορές και κυρίως στις ποινές που προβλέπονται για τα εγκλήματα αλλά όποιος γνωρίζει πολύ καλά το ελληνικό ποινικό δίκαιο θα του είναι σχετικά εύκολο να κάνει μια μετάβαση σε σύντομο χρόνο στο Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να καταγράφουν οι σπουδαστές τις διαφορές που υπάρχουν στο Κυπριακό και Ελληνικό ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο.
- Να προσδιορίζουν τις ομοιότητες και να γνωρίζουν τον τρόπο αντιμετώπισης των σχετικών ζητημάτων από τη Νομολογία των δύο κρατών, ώστε να έχουν υπόψη τους τα πρώτα κριτήρια συγκριτικού δικαίου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να επιχειρηματολογούν επιτυχώς σχετικά με ζητήματα Κυπριακού και Ελληνικού ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου, κινούμενοι με άνεση στις ποινικές διαδικασίες τόσο της Ελλάδας όσο και της Κύπρου.

Λέξεις Κλειδιά

Ανώτατο Δικαστήριο	Άρειος Πάγος	Επαρχιακό δικαστήριο
Κακουργιοδικείο	Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο	Μικτό Ορκωτό Εφετείο
Τριμελές Εφετείο	Πενταμελές Εφετείο	Ανακριτές Κύπρου
Μετατροπή της στερητικής ελευθερίας σε χρηματική	Αναστολή εκτελέσεως της ποινής	Απόλυση υπό όρους

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 2-900 (εδώ αναλύεται σε όλη της την έκταση η ελληνική ποινική δικονομία).

Χρήστου Σατλάνη, Εισαγωγή στην Κυπριακή ποινική διαδικασία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 2-302 (εδώ αναλύεται η κυπριακή ποινική δικονομία).

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013 (εδώ αναφέρονται όλες οι έννοιες του γενικού μέρους του ποινικού δικαίου, όπως τα στοιχεία του εγκλήματος, τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης του εγκλήματος, η έννοια του αδίκου και οι λόγοι άρσης του αδίκου, η έννοια του καταλογισμού και οι λόγοι αποκλεισμού του καταλογισμού, ο δόλος, η αμέλεια, η απόπειρα εγκλήματος, οι μορφές συμμετοχής περισσότερων του ενός στο έγκλημα, η αληθινή και η φαινομενική συρροή εγκλημάτων στην κατ' ιδέαν και πραγματική συρροή εγκλημάτων, οι ποινές, το κατ' εξακολούθηση έγκλημα κ.λπ.),

Χάρη Παπαχαλαράμπος, Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015 (εδώ αναφέρονται έννοιες του γενικού μέρους του κυπριακού ουσιαστικού ποινικού δικαίου).

Συμπληρωματικό υλικό

Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012 (εδώ επίσης αναλύεται σε όλη της την έκταση η ελληνική ποινική δικονομία).

Ιάκωβου Φαρσεδάκη / Χρήστου Σατλάνη, Ειδικό Μέρος Ποινικού Δικαίου, Ερμηνευτικά Σχόλια – Παραδείγματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, άρθρα 183επ. ΠΚ (Εδώ περιγράφονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής υπόστασης των εγκλημάτων και συγκεκριμένα του κάθε εγκλήματος).

Σύνοψη

Οι ομοιότητες και οι διαφορές του ουσιαστικού και του δικονομικού ποινικού δικαίου στην Κύπρο και στην Ελλάδα είναι υπαρκτές. Ωστόσο, αξίζει να τις γνωρίζει ο μεταπτυχιακός σπουδαστής, επειδή έτσι θα είναι ικανός να κινείται με άνεση και στα ελληνικά και στα κυπριακά ποινικά δικαστήρια, αναλαμβάνοντας να διεκπεραιώσει ποινικές υποθέσεις και στα δύο κράτη.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 (από το κυπριακό δίκαιο)

Πώς θα πρέπει να αντιμετωπισθεί η περίπτωση, στην οποία ο Α κτυπάει τρεις φορές με σιδερένιο λαστό τον Β στην κνήμη (**έτσι ώστε να αποκλείεται ο κίνδυνος για θάνατο**) προειδοποιητικά, δηλαδή για να φοβηθεί αυτός και να μην αποκαλύψει την εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ), αλλά παρά την επιτυχή χειρουργική επέμβαση των ιατρών ο θάνατος επέρχεται κατά το στάδιο της μετεγχειρητικής θεραπείας από λάθη των ιατρών, όπως είναι μεταξύ άλλων η παράλειψή τους να συστήσουν κινήσεις του σώματος και βιάδισμα για την καλή λειτουργία της καρδιάς ; Τέλεσε ο Α ανθρωποκτονία (άρθρο 205 Κυπρ. ΠΚ⁶³⁰) ή μόνο βαριά σωματική βλάβη (βλ. άρθρο 231 Κυπρ. ΠΚ, που ορίζει τα εξής : «Όποιος προκαλεί παράνομα βαριά σωματική βλάβη σε άλλο είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται σε φυλάκιση επτά χρόνων ή σε χρηματική ποινή ή και στις δύο αυτές ποινές.»⁶³¹); Επίσης, πώς θα πρέπει να αντιμετωπισθεί η περίπτωση, στην οποία ο Α οδηγεί χάριν επίδειξης με επικίνδυνους ελιγμούς και τελικά προσκρούει σε δέντρο εκτός του οδοστρώματος, προκαλώντας έτσι σωματική βλάβη στον συνεπιβάτη Β (κάταγμα δεξιού βραχίονα), η οποία όμως δεν είναι θανατηφόρα, όταν ο Β κατά τη μεταφορά του στο νοσοκομείο από ασθενοφόρο σκοτώνεται ένεκα πτώσης σε γκρεμό από την υπερβολική ταχύτητα του οδηγού του ασθενοφόρου; Θα τιμωρηθεί ο Α για σωματική βλάβη από αμέλεια (άρθρο 236 Κυπρ. ΠΚ⁶³²) ή για ανθρωποκτονία από

⁶³⁰ Κατ' άρθρο 205 Κυπρ. ΠΚ (**Ανθρωποκτονία**) ισχύουν τα εξής : «(1) Κάθε πρόσωπο το οποίο επιφέρει το θάνατο άλλου προσώπου με παράνομη πράξη ή παράλειψη, είναι ένοχο του κακουργήματος της ανθρωποκτονίας. (2) Παράνομη παράλειψη είναι εκείνη που συνιστά **υπαίτια αμέλεια** παράλειψης εκτέλεσης καθήκοντος αν και δεν υφίσταται πρόθεση πρόκλησης θανάτου. (3) Κάθε πρόσωπο το οποίο διαπράττει το κακούργημα της ανθρωποκτονίας υπόκειται σε ποινή φυλάκισης διά βίου.». **Η απαιτούμενη εδώ μορφή υπαιτιότητας είναι η βαριά ή χονδροειδής αμέλεια, η οποία είναι στα όρια της αδιαφορίας για το έννομο αγαθό της ζωής, πως θα γίνει αντιληπτό παρακάτω.**

⁶³¹ Το άρθρο 228 Κυπρ. ΠΚ («Όποιος, με σκοπό ακρωτηριασμού, παραμόρφωσης, πρόκλησης αναπηρίας ή βαριάς σωματικής βλάβης σε άλλο ή με σκοπό αντίστασης εναντίον της νόμιμης σύλληψης ή κράτησης οποιουδήποτε προσώπου ή αποτροπής αυτής (α) με οποιοδήποτε μέσο τραυματίζει παράνομα ή προκαλεί βαριά σωματική βλάβη σε άλλο ή ... είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται στην ποινή της φυλάκισης διά βίου.») **δεν θα μπορούσε εδώ να εφαρμοσθεί, επειδή δεν υφίσταται ο σκοπός του ακρωτηριασμού, της παραμόρφωσης ή της πρόκλησης αναπηρίας ή βαριάς σωματικής βλάβης.**

⁶³² Για το ότι το άρθρο 236 εφαρμόζεται στη σωματική βλάβη από αμέλεια βλ. Χρ. Σατλάνη, Ζητήματα Ελληνικού, Κυπριακού και Αυστραλιανού Ποινικού Δικαίου, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκ. Φαρσεδάκη «Δίκαιο και Εγκληματολογία», 2017, σελ. 102επ. υποσημ. 153. Κατ' άρθρο 236 Κυπρ. ΠΚ (**Απερίσκεπτες και αμελείς πράξεις**) ισχύουν τα εξής : «Όποιος, με τέτοιο αλόγιστο τρόπο, βεβιασμένο ή αμελή, **ώστε να θέτει σε κίνδυνο ανθρώπινη ζωή ή να είναι ενδεχόμενο να προκαλέσει σωματική βλάβη σε άλλο (α) οδηγεί όχημα ή ιππεύει σε οποιαδήποτε δημόσια διάβαση ή (β) διακυβερνά ή συμμετέχει της διακυβέρνησης ή της λειτουργίας σκάφους ή (γ) διαπράττει κάτι με φωτιά ή με οποιαδήποτε καύσιμη ύλη ή παραλείπει να πάρει προφυλάξεις εναντίον πιθανού κινδύνου που απορρέει από τη φωτιά ή από οποιαδήποτε καύσιμη ύλη που έχει στην κατοχή του ή (δ) παραλείπει να πάρει προφυλάξεις εναντίον πιθανού κινδύνου από οποιοδήποτε ζώο που έχει στην κατοχή του ή (ε) προβαίνει σε ιατρική ή χειρουργική θεραπεία σε πρόσωπο του οποίου ανέλαβε τη νοσηλεία ή (στ) παρασκευάζει, προμηθεύει, πωλεί ή χορηγεί ή παραχωρεί φάρμακο ή δηλητηριώδη ή επικίνδυνη ουσία ή (ζ) διαπράττει κάτι σε σχέση με μηχανήμα που είναι στην αποκλειστική ή μερική ευθύνη του ή παραλείπει να πάρει τις αναγκαίες προφυλάξεις εναντίον κάθε πιθανού κινδύνου που απορρέει από τέτοιο μηχανήμα ή (η) διαπράττει κάτι σε σχέση με εκρηκτική ύλη που έχει στην κατοχή του ή παραλείπει να πάρει τις αναγκαίες προφυλάξεις εναντίον κάθε πιθανού κινδύνου που απορρέει από την εκρηκτική ύλη που έχει στην κατοχή του, είναι ένοχος πλημμελήματος.** Νοείται ότι, όπου η

αμέλεια (άρθρο 210 Κυπρ. ΠΚ : «Όποιος, λόγω αλόγιστης, απερίσκεπτης, ή επικίνδυνης πράξης ή συμπεριφοράς, που δεν ανάγεται σε υπαίτια αμέλεια, χωρίς πρόθεση επιφέρει το θάνατο άλλου προσώπου, είναι ένοχος αδικήματος και σε περίπτωση καταδίκης υπόκειται σε φυλάκιση μέχρι τεσσάρων χρόνων ή σε χρηματική ποινή που δεν υπερβαίνει τις δύο χιλιάδες πεντακόσιες λίρες.»⁶³³);

Άσκηση 1.2 (από το κυπριακό δίκαιο)

Στη διάταξη του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα (**Συνωμοσία για διάπραξη κακουργήματος**) ορίζονται τα εξής : «Όποιος συνωμοτεί με άλλο να διαπράξει κακούργημα ή να διενεργήσει πράξη σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου η οποία αν διενεργόταν στη Δημοκρατία θα ήταν κακούργημα και η οποία είναι ποινικό αδίκημα σύμφωνα με τους νόμους που ισχύουν στον τόπο όπου σκοπεύεται να διενεργηθεί, είναι ένοχος κακουργήματος και αν δεν προνοείται κάποια άλλη ποινή, υπόκειται σε φυλάκιση επτά χρόνων ή προκειμένου για κακούργημα που επισύρει κατά ανώτατο όριο ποινή κατώτερη από τη φυλάκιση επτά χρόνων, σε τέτοια κατώτερη ποινή.». Ας υποθέσουμε, ότι ο Α και ο Β συνωμότησαν και συμφώνησαν να τελέσουν ληστεία κατά συναυτουργία με χρήση σωματικής βίας και με την απειλή όπλου σε βάρος του Γ και του Δ, οι οποίοι μεταφέρουν χρήματα από την Πάφο στη Λευκωσία (εισπράξεις σουπερμάρκετ). Τελικά, κατόρθωσαν να αφαιρέσουν τα χρήματα, ολοκληρώνοντας το αδίκημα της ληστείας. Θα τιμωρηθούν με φυλάκιση διά βίου σύμφωνα με τις πρόνοιες των άρθρων 282 και 283 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα. Στην

κατηγορία δυνάμει της υποπαραγράφου (δ) του παρόντος άρθρου αναφέρεται σε σκύλο, τεκμαίρεται ότι ο κατηγορούμενος είχε γνώση της πιθανότητας πρόκλησης σωματικής βλάβης από τον εν λόγω σκύλο, ανεξάρτητα από τη φύση ή την προηγούμενη συμπεριφορά ή τις συνθήκες του σκύλου αυτού».

⁶³³Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι στο Αγγλοσαξωνικό Δίκαιο, όπως είναι και το Κυπριακό, υφίσταται μεταξύ δόλου και αμέλειας και τρίτη μορφή υπαιτιότητας, οποία αποκαλείται Recklessness. Η Recklessness (= πρόβλεψη του βλαπτικού για το έννομο αγαθό αποτελέσματος με σύγχρονη απερίσκεψια ή και αδιαφορία) στο Αγγλοσαξωνικό Δίκαιο σημαίνει και τον dolus eventualis (**ενδεχόμενος δόλος**) και την conscious negligence (**ενσυνείδητη αμέλεια**), που είναι ως μορφές υπαιτιότητας γνωστά και στο ελληνικό και γερμανικό δίκαιο : βλ. Gerhard Werle, Principles of International Criminal Law, 2005, p. 113: “Common standards are recklessness and dolus eventualis. A person acts with dolus eventualis ... if he is aware that a material element included in the definition of a crime (such as the death of a person) may result from his conduct and “reconciles himself” or “makes peace” with this fact. Recklessness, particular to the common law tradition, is also located somewhere between (direct) intention and negligence. Under this concept, an offender is held liable for consciously creating a risk that is realized through the commission of the crime. Some authors and courts place recklessness and dolus eventualis on a comparable level of culpability ... others locate recklessness closer to an aggravated modality of negligence common to civil law systems (“bewusste Fahrlässigkeit”) ...”. Η bewusste Fahrlässigkeit του γερμανικού ποινικού δικαίου σημαίνει την ενσυνείδητη αμέλεια. Πρβλ. για την έννοια της αμέλειας και της recklessness Χάρ. Παπαχαλαράμπος, Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γενικού Μέρους, 2015, σελ. 133-137, με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία και στη νομική θεωρία. Επιβάλλεται να σημειωθεί, ότι ως «**υπαίτια αμέλεια**» στο άρθρο 205 Κυπρ. ΠΚ νοείται η **βαριά αμέλεια** (gross negligence) και τέτοια είναι κυρίως η **χονδροειδής αμέλεια**, η οποία βρίσκεται στα όρια της αδιαφορίας για το έννομο αγαθό που βρίσκεται σε κίνδυνο (ζωή ανθρώπου). Τέτοια είναι κυρίως η **ενσυνείδητη αμέλεια**, στην οποία ο δράστης έχει προβλέψει το ενδεχόμενο να παραχθεί βλαπτικό για το έννομο αγαθό αποτέλεσμα αλλά πίστεψε τελικά για κάποιους λόγους ότι δεν θα επέλθει (π.χ. ο ραλίστας Α οδηγεί εντός κατοικημένης περιοχής με ταχύτητα 80 χιλ. την ώρα και προβλέπει ότι μπορεί να σκοτώσει άνθρωπο αλλά πιστεύει, ότι θα μπορέσει, αν ανακύψει κίνδυνος, να αποφύγει το θανατηφόρο αποτέλεσμα με άμεση τροχοπέδηση και έγκαιρο αποφευκτικό ελιγμό ένεκα των ιδιαίτερων οδηγητικών του ικανοτήτων). Η βαριά αμέλεια στο αγγλοσαξωνικής προέλευσης Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο είναι στα όρια του ενδεχόμενου δόλου (dolus eventualis), ο οποίος διέπει τον δράστη που προέβλεψε το ενδεχόμενο να επέλθει αποτέλεσμα και το αποδέχθηκε, υπό την έννοια ότι αδιαφόρησε για την τύχη του κινδυνεύοντος έννομου αγαθού (π.χ. ο πλοιοκτήτης Α θέλει με δύο ναύτες με ρηχή ηθική να προκαλέσει ναυάγιο στο παλαιό πλοίο του με σκοπό να εισπράξει την ασφαλιστική αποζημίωση αλλά προβλέπει συγχρόνως, ότι μπορεί να πνιγούν και κάποιοι από το πλήρωμα ή και τους επιβάτες, και αδιαφορεί παντελώς για τη ζωή τους). **Μόνο η ως άνω περιγραφείσα η βαριά αμέλεια (gross negligence), νοούμενη κυρίως ως χονδροειδής αμέλεια, βρισκόμενη στα όρια της αδιαφορίας για το έννομο αγαθό που βρίσκεται σε κίνδυνο (ζωή ανθρώπου) και προσεγγίζουσα τον ενδεχόμενο δόλο, θα μπορούσε να δικαιολογήσει σε περίπτωση πρόκλησης θανάτου την ισόβια φυλάκιση, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 205 Κυπρ. ΠΚ :** βλ. για όλα αυτά Χρ. Σατλάνη, Ζητήματα Ελληνικού, Κυπριακού και Αυστραλιανού Ποινικού Δικαίου, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκ. Φαρσεδάκη «Δίκαιο και Εγκληματολογία», 2017, σελ. 102επ. ποσοσμ. 150, με παραπομπές σε απόψεις Καθηγητή Χρ. Κληρίδη και Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου.

περίπτωση όμως αυτή δεν θα πρέπει να εφαρμοσθεί και η διάταξη του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα, η οποία τιμωρεί τη συνωμοσία για διάπραξη ληστείας. Δεν επιτρέπεται σε μια έννομη τάξη που έχει τα χαρακτηριστικά του κράτους δικαίου (ιδιαίτερα κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης) να τιμωρείται και η βλάβη ενός ξένου έννομου αγαθού και η προηγηθείσα με τη συνωμοσία διακινδύνευση του αυτού έννομου αγαθού, επειδή τότε θα καταλήγαμε στο εξής άτοπο : σε κάθε διάπραξη ποινικού αδικήματος θα έπρεπε να τιμωρείται συγχρόνως ο δράστης και για απόπειρα αυτού του ποινικού αδικήματος, η οποία αναγκαία και αναπόφευκτα προηγείται με την απόφαση για διάπραξη κακουργήματος ή πλημμελήματος και με την επιχείρηση πράξης που περιέχει αρχή εκτελέσεως του ποινικού αδικήματος της ολοκληρωμένης τέλεσης αυτού. Η διάταξη για τη συνωμοσία του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα θα πρέπει να μείνει ανεφάρμοστη με βάση μια διορθωτική ερμηνεία.⁶³⁴

Οι ως άνω σκέψεις επιβεβαιώνονται ως ορθές και από την 5.10.2016 απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου σε **HAMISI MWINYI SELMANI κ.α. v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, Ποινικές Εφέσεις Αρ. 235/2013 και 236/2013, 5/10/2016**, με την οποία επικυρώθηκε ομόφωνα η καταδίκη που επιβλήθηκε σε δράστες βιασμού κατά συναυτουργία. Στην απόφαση αυτή αναγράφονται και τα εξής : «Οι Εφεσείοντες, κενυατικής καταγωγής, κρίθηκαν ένοχοι κατόπιν ακροαματικής διαδικασίας σε

⁶³⁴ Στο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο σε παρόμοιες περιπτώσεις γίνεται λόγος για φαινομενική συρροή εγκλημάτων, στην οποία το ένα από τα περισσότερα εγκλήματα δεν τιμωρείται, δηλαδή η σχετική ποινική διάταξη μένει ανεφάρμοστη. Αξίζει να επισημανθεί, ότι και στο Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο, μολονότι δεν γίνεται λόγος για τη φαινομενική συρροή εγκλημάτων (και συνακόλουθα για τη μη εφαρμογή κάποιας ποινικής διάταξης), το Ανώτατο Δικαστήριο έχει διαμορφώσει Νομολογία, με βάση την οποία δεν τιμωρείται μια αξιόπονη συμπεριφορά με δύο ποινές, όταν αυτή προσβάλλει το ίδιο έννομο αγαθό που προστατεύεται από περισσότερες της μιας διατάξεις : βλ. Χρήστου Σατλάνη, Ζητήματα Ελληνικού, Κυπριακού και Αυστραλιανού Ποινικού Δικαίου, και Η εξουσία και η υποχρέωση του Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου για διεξαγωγή μιας δικαιοκρατικής ή δίκαιης ποινικής δίκης, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκ. Φαρσεδάκη «Δίκαιο και Εγκληματολογία», 2017, σελ. 1επ., 220-230, 602επ., 666επ., όπου γράφεται, ότι το Ανώτατο Δικαστήριο κρίνει και εξετάζει εκτός άλλων και το ζήτημα της επιβολής υπερβολικής ποινής ή της επιβολής δύο ή περισσότερων ποινών για τα ίδια πραγματικά γεγονότα, μολονότι προστατεύεται από τις οικείες πρόνοιες των ποινικών νόμων το ίδιο έννομο αγαθό, και όπου μεταξύ άλλων αναφέρονται και οι ακόλουθες αποφάσεις: α). Θεοχάρους Κρίνος v. Κυπριακής Δημοκρατίας, (2008) 2 Α.Α.Δ. 22: «Αυτό που έχουμε προσέξει είναι ότι ενώ αρκετές κατηγορίες στηρίζονται στα ίδια γεγονότα, το Κακουργιοδικείο επέβαλε ποινές σε όλες τις κατηγορίες. Σύμφωνα με τη νομολογία (βλ. μεταξύ άλλων Pefkos & Others v. Republic (1961) C.L.R. 340, Alexandrou v. Director of Customs (1985) 2 C.L.R. 47) εκεί που τα ίδια γεγονότα στοιχειοθετούν κατηγορίες πέραν της μιας, το δικαστήριο θα πρέπει να επιβάλλει ποινή μόνο στη μια από αυτές, συνήθως την σοβαρότερη, και όχι σε όλες τις κατηγορίες για τις οποίες απλώς καταχωρεί καταδίκη». β). ALEKSANDR KONDRATJEV v. ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, Ποινική Έφεση Αρ. 78/2012, 19/7/2013: «Κατόπιν μακράς ακρόασης, ο εφεσείων βρέθηκε ένοχος σε όλες τις ανωτέρω κατηγορίες τις οποίες αντιμετώπιζε και του επιβλήθηκαν οι ακόλουθες ποινές: Στην 1η κατηγορία, φυλάκιση 4 ετών. Σε κάθε μια από τις κατηγορίες 2 και 4, φυλάκιση ενός έτους. Στην 3η κατηγορία έχοντας υπόψη ότι όλα τα γεγονότα που στοιχειοθετούν το σχετικό αδίκημα περιλαμβάνονται στα γεγονότα που στοιχειοθετούν το αδίκημα της 1ης κατηγορίας, καμιά ποινή. Στην 6η κατηγορία, φυλάκιση 1 ½ έτους. Στην 5η κατηγορία έχοντας υπόψη και πάλι, ότι τα γεγονότα που στοιχειοθετούν το σχετικό αδίκημα περιλαμβάνονται στα γεγονότα που στοιχειοθετούν το αδίκημα της 6ης κατηγορίας, καμιά ποινή». γ). Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας v. Κυριάκου Κυριάκου, (2008) 2 Α.Α.Δ. 562: «Σύμφωνα με τις αρχές που διέπουν το θέμα της επιβολής διαδοχικών ποινών, δεν πρέπει να επιβάλλονται διαδοχικές ποινές όπου οι κατηγορίες στην ουσία συνιστούν μια ενιαία συμπεριφορά. Αυτό θα οδηγούσε σε υπερβολή, αφού οι ποινές για τις επί μέρους μικρότερης σοβαρότητας κατηγορίες στην ουσία θα αύξαναν, χωρίς επαρκή λόγο, την ποινή για το σοβαρότερο αδίκημα. Γι' αυτό και η επιβολή διαδοχικής ποινής υπόκειται στην παράλληλη αρχή ότι το σύνολο των διαδοχικών ποινών θα πρέπει να είναι ανάλογο προς τη σοβαρότητα των επί μέρους κατηγοριών και η αθροιστική ποινή γενικά δε θα καταντούσε υπερβολική υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης. Τα πιο πάνω προκύπτουν από τις υποθέσεις Μιχαήλ v. Δημοκρατίας (2003) 2 Α.Α.Δ. 123 και Τραλαλάς v. Αστυνομίας (2004) 2 Α.Α.Δ. 323». δ). ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΕΥΚΑΡΙΤΗΣ κ.α. v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΦΕΣΗ ΑΡ. 135/2014, 138/2014, 22/11/2016: «Ο γενικός κανόνας είναι ότι δεν πρέπει να επιβάλλονται διαδοχικές ποινές σε αδικήματα που είναι όμοια ή σχετίζονται μεταξύ τους ως μέρος μιας ενιαίας συμπεριφοράς (Αχιλλέως v. Αστυνομίας (1989) 2 Α.Α.Δ. 331), για να μην οδηγηθεί η συνολική ποινή που θα επιβληθεί, σε υπερβολή. Παράλληλα, το σύνολο των διαδοχικών ποινών που ενδεχομένως να επιβληθούν, θα πρέπει να βρίσκεται σε αναλογία με τη σοβαρότητα των επί μέρους κατηγοριών (Τραλαλάς v. Αστυνομίας (2004) 2 Α.Α.Δ. 323), και να είναι δίκαιο. Η αγγλική νομολογία αναγνωρίζει πως η επιβολή διαδοχικών ποινών ενδείκνυται, μεταξύ άλλων, σε υποθέσεις που τα αδικήματα δεν σχετίζονται μεταξύ τους, γιατί είναι διακριτά, παρά το ότι διαπράχθηκαν ταυτοχρόνως, ενώ υπάρχει επιβαρυντικό στοιχείο το οποίο απαιτεί ξεχωριστή αναγνώριση (R v Poulton and Cellaire [2002] EWCA Crim 2487; Attorney General's Reference Nos 21 & 22 of 2003 [2003] EWCA Crim 3089 και R v Fletcher [2002] 2 CAR (S) 127)».

δύο κατηγορίες, ιδιαίτερα σοβαρής μορφής. Η πρώτη αφορά σε συνωμοσία προς διάπραξη κακούργηματος, κατά παράβαση των άρθρων 371, 144, 145 και 20 του Ποινικού Κώδικα, Κεφάλαιο 154. Σύμφωνα με τις λεπτομέρειες της κατηγορίας, οι Εφεσείοντες, στις 10.6.2013, στη Λεμεσό, **συνωμότησαν μεταξύ τους να διαπράξουν κακούργημα, δηλαδή βιασμό.** Η δεύτερη κατηγορία αφορά σε βιασμό κατά παράβαση των άρθρων 144, 145 και 20 του πιο πάνω Κώδικα. Σύμφωνα με τις λεπτομέρειές της, οι Εφεσείοντες, κατά την πιο πάνω ημερομηνία και στον ίδιο τόπο, ήρθαν σε παράνομη συνουσία μετά θήλεος, δηλαδή μετά της Rosalie Caducoy Flores από τις Φιλιππίνες, χωρίς τη συναίνεσή της. Οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα η εγκληματική συμπεριφορά των Εφεσεϊόντων αποτυπώνονται στην καταδικαστική απόφαση του Κακουργιοδικείου Λεμεσού. Έχουν ως ακολούθως: **... Στη συνέχεια, ο πρώτος Εφεσεϊόντας τη βίασε από τον κόλπο με τη βοήθεια του δεύτερου Εφεσεϊόντα, ο οποίος της κρατούσε τα πόδια στο έδαφος.** Η παραπονούμενη έκλαιγε και φώναζε, αλλά, παρά ταύτα, οι Εφεσεϊόντες συνέχιζαν. **Μάλιστα, ο δεύτερος Εφεσεϊόντας έβαλε αρκετές φορές τα δάκτυλά του στον πρωκτό και στον κόλπο της παραπονούμενης. Όταν ο πρώτος Εφεσεϊόντας εκσπερμάτωσε στα ρούχα της παραπονούμενης βγήκε έξω από την αποθήκη. Τότε προσπάθησε να τη βιάσει και ο δεύτερος Εφεσεϊόντας, αλλά χωρίς να το πετύχει, αφού η παραπονούμενη τον κτύπησε στο κεφάλι με μπουκάλα.** Υπό τις συνθήκες αυτές ο δεύτερος Εφεσεϊόντας την άφησε και η παραπονούμενη βρήκε την ευκαιρία να απομακρυνθεί. Από την πάλη που έκαμε και με τους δύο Εφεσεϊόντες, στην προσπάθειά της να αποφύγει το βιασμό, τραυματίστηκε. **Παρουσίασε επίσης εκχυμώσεις στην πρωκτική περιοχή με πολλαπλές ρήξεις του βλεννογόνου του πρωκτικού σωλήνα, ως αποτέλεσμα της βίαιης εισόδου των δακτύλων του δεύτερου Εφεσεϊόντα στον πρωκτό της.** ... Τελικά, το Κακουργιοδικείο, τονίζοντας ότι οι περιστάσεις διάπραξης των αδικημάτων και ιδίως του βιασμού ήταν ιδιαίτερα επιβαρυντικές για τους Εφεσεϊόντες και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ρόλος τους ήταν ουσιαστικά ο ίδιος και ότι τους κάλυπταν παρόμοιες προσωπικές και οικογενειακές περιστάσεις, κατέληξε στην επιβολή ποινής φυλάκισης δέκα ετών σε κάθε ένα από τους Εφεσεϊόντες **σε σχέση με την κατηγορία του βιασμού και μόνο. Εκρινε, ορθά, ότι, με δεδομένη τη διάπραξη του βιασμού, δεν θα έπρεπε να επιβληθεί ποινή και για το αδίκημα της συνωμοσίας.**». Επομένως, και το Ανώτατο Δικαστήριο Κύπρου, έκρινε, ότι **δεν θα έπρεπε να επιβληθεί ποινή για τη συνωμοσία, δηλαδή ότι δεν θα έπρεπε να εφαρμοσθεί και η διάταξη του άρθρου 371 Κυπριακού Ποινικού Κώδικα για τη συνωμοσία.**

Ποια είναι τώρα η βασική διαφορά ληστείας και εκβίασης στο Κυπριακό Ποινικό Δίκαιο;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Μεθοδολογία της έρευνας στην Ποινική Δικονομία

(13^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν οι μέθοδοι έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής. Ειδικότερα, θα ειπωθούν και θα εκτεθούν όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Όταν αποφασίσει κάποιος να συγγράψει μεταπτυχιακή διατριβή στη Νομική Επιστήμη πρωταρχικά θα πρέπει να σκεφθεί το θέμα του. Βέβαια, όταν πρόκειται για διδακτορική διατριβή, θα πρέπει να εμφανίσει στον Καθηγητή ένα θέμα που θα είχε ενδιαφέρον, επειδή θα μπορούσαν να αναπτυχθούν πρωτότυπα νοήματα, ικανά να συνεισφέρουν στην προαγωγή του οικείου κλάδου δικαίου (γνωστικού αντικειμένου). Το θέμα δεν θα πρέπει να είναι πολύ ευρύ, που θα έχει καλυφθεί με συγγραφές άλλων, οπότε δεν θα είναι δυνατό να πρωτοτυπήσει κάποιος, ούτε και πολύ στενό, οπότε δεν θα είναι δυνατή η ανάπτυξή του στο επιθυμητό μέγεθος. Ανάλογα ισχύουν και για την εκπόνηση μιας διατριβής για την απόκτηση Μάστερ. Εδώ όμως υπάρχουν μικρότερες απαιτήσεις. Για να επιλέξει κανείς θέμα θα πρέπει να έχει γενική και ειδική εποπτεία του οικείου κλάδου δικαίου και να γνωρίζει κυρίως από τα σύγχρονα συγγράμματα και τα άρθρα σε σύγχρονα νομικά περιοδικά ποια θέματα έχουν αναπτυχθεί και σε ποια θέματα υπάρχουν περιθώρια για ανάπτυξη. Πολλές φορές μπορεί να έχουν γραφεί πολλά σε ένα συγκεκριμένο θέμα και παρά ταύτα να εξακολουθεί να υπάρχει περιθώριο για ανάπτυξη και για παρουσίαση νέων απόψεων. Ειδικά, για την Ελλάδα και την Κύπρο, που είναι μικρά κράτη και δεν έχουν αναπτύξει τόσο πολύ τη Νομική Επιστήμη, θα αποτελούν το Αγγλοσαξωνικό Δίκαιο (συμπεριλαμβανομένου εδώ και του Δικαίου των ΗΠΑ), το Γαλλικό και το Γερμανικό Δίκαιο πρότυπα που θα μπορούσαν να προσφέρουν πολλά θέματα, θεωρητικές απόψεις, υλικό και νομολογία μέσα από σύγχρονα βιβλία, άρθρα, μελέτες, διατριβές κ.λπ.

Όταν εντοπίσει κάποιος κατά τον παραπάνω τρόπο το προς ανάπτυξη θέμα (και δεν του το έδωσαν έτοιμο) θα έχει συλλάβει σε πολύ γενικές γραμμές τα προς ανάπτυξη ζητήματα. Σε αυτή τη φάση συντάσσει τη *Gliederung* (= διάρθρωση ή δομή) της διατριβής, η οποία θα εμφανίζει τις ενότητες και υποενότητες προς ανάπτυξη και συγγραφή. Όσο προχωρεί η έρευνα τόσο τίθενται υπόψη του υποψήφιου συγγραφέα νέα θέματα και υποενότητες. Μέχρι και την τελευταία στιγμή οφείλει να ερευνά τις δυνατές πηγές του υλικού της διατριβής. Άλλες φορές τα θέματα αυτά αναπτύσσονται ως ενότητες ή υποενότητες. Άλλες φορές ενδείκνυται η ανάπτυξή τους σε μεγάλες υποσημειώσεις για να μη διαταραχθεί η συνέχεια του κειμένου της διατριβής.

Το υλικό βρίσκουμε από μεγάλα συγγράμματα, άρθρα, μελέτες, διατριβές, δικαστικές αποφάσεις κ.λπ. Από όλα σχηματίζονται φωτοτυπίες ή αποθηκεύονται κομμάτια ή ολόκληρες αποφάσεις σε ηλεκτρονικά αρχεία. Οι φωτοτυπίες ταξινομούνται ανάλογα με τα μέρη (ενότητες και υποενότητες)

της διάρθρωσης που είναι προς ανάπτυξη. Αρχίζουμε να συγγράφουμε από την ενότητα, στην οποία έχουμε συλλέξει το καλύτερο υλικό, και όχι απαραίτητα από την πρώτη ενότητα. Αν δεν σχηματισθούν φωτοτυπίες, σημειώνουμε σε κάρτες το περιεχόμενο που έχει βρεθεί και τον τόπο (βιβλίο κ.λπ.), όπου βρίσκεται. Μελετάμε τις φωτοτυπίες, τα ηλεκτρονικά αρχεία και τις κάρτες και συγγράφουμε τη σχετική ενότητα. Τα σύγχρονα βιβλία καταγράφονται σε καταλόγους εκδοτικών νομικών οίκων, που εκδίδονται κατ' έτος. Υπάρχουν και τα νομικά, μηνιαία ή τριμηνιαία, περιοδικά για κάθε κλάδο δικαίου. Η έρευνα του υλικού επεκτείνεται και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών αλλά και στις ιστοσελίδες του κάθε δικαστηρίου, όπου δημοσιεύονται αποφάσεις δικαστηρίων (του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Αρείου Πάγου, του Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου ή άλλων εθνικών δικαστηρίων κ.λπ.).

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής θα πρέπει να αναφέρονται οι απόψεις όλων των θεωρητικών του δικαίου και βεβαίως οι λύσεις που έχει δώσει η νομολογία μέσα από δικαστικές αποφάσεις. Αποσιώπηση αποφάσεων των Δικαστηρίων ή απόψεων της Νομικής Θεωρίας και μη σχολιασμός τους θα σημαίνει επιστημονική απάτη και σίγουρα όχι αντικειμενικότητα κατά την έρευνα και τη συγγραφή. Ανατροπή αντίθετων λύσεων και απόψεων σε σχέση με αυτές που υιοθετούνται στη διατριβή επιβάλλεται να γίνει με νομικά επιχειρήματα που θα είναι πειστικά. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί: οι αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστηρίων υπερισχύουν των αποφάσεων κατώτερων Δικαστηρίων. Οι απόψεις καθηγητών Πανεπιστημίων κατά κανόνα έχουν βαρύνουσα σημασία. Ωστόσο μπορεί κανείς να βρει την ορθή άποψη ακόμα και σε ένα διδάκτορα, εφόσον αυτός είναι ειδήμων στο αναπτυσσόμενο νομικό ζήτημα και πείθει τον αναγνώστη με πραγματικά και νομικά επιχειρήματα. Στη συνέχεια ο υποψήφιος συγγραφέας αναφέρει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε άποψης και επιλέγει την ορθή ή μπορεί να παρουσιάσει τις δικές του απόψεις ως ορθές.

Οι υποσημειώσεις παίζουν τον εξής ρόλο : Χρησιμοποιούνται για τις παραπομπές (πρέπει να αναφέρει ο συγγραφέας πού βρήκε το συγκεκριμένο κομμάτι που γράφει και να μην το εμφανίζει ως δικό του), για την επεξήγηση εννοιών του κειμένου, για την ανάπτυξη μιας μικρής ενότητας ώστε να μη χαθεί η συνέχεια του κειμένου, για την αναφορά σε αποσπάσματα έργων συγγραφέων (που τοποθετούνται σε εισαγωγικά : «») ή δικαστικών αποφάσεων κ.λπ. Με άλλα λόγια, οι υποσημειώσεις χρησιμεύουν για να αποκαλύπτουμε τις πηγές του υλικού μας. Σε κάθε κομμάτι, σε κάθε σελίδα, σε κάθε παράγραφο, σε κάθε ξεχωριστή άποψη θα πρέπει να αναφέρουμε πού το βρήκαμε, δηλαδή ποιος το έχει γράψει ή ποιοι το υποστηρίζουν. Συγχρόνως θα πρέπει να αναφέρουμε εάν πρόκειται για κρατούσα ή μη κρατούσα άποψη στη νομική θεωρία και νομολογία (π.χ. μπορεί να υπάρχει συμφωνία μεταξύ τριών καθηγητών Πανεπιστημίων και μεταξύ τριών αποφάσεων Ανωτάτων Δικαστηρίων, ενώ οι λοιποί δεν έχουν εκφραστεί σχετικώς). Εάν ο υποψήφιος συγγραφέας δεν παραπέμπει σε κανένα, οι απόψεις του είναι αυθαίρετες, μη πειστικές και μη υπολογίσιμες. Εξάλλου όταν κάποιος αναφέρει ολόκληρο κομμάτι από ξένη συγγραφή, οφείλει να παραπέμπει, αλλιώς διαπράττει κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας (λογοκλοπή). Αντίθετα, μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει από μια διδακτορική διατριβή δέκα ολόκληρα κομμάτια και αφού παραπέμπει σε οικείες σελίδες, δεν θα έχει κανένα πρόβλημα. Εάν όμως χρησιμοποιήσει σε ένα ή περισσότερα κομμάτια αυτούσιες τις λέξεις, τότε οφείλει να θέσει το σχετικό κομμάτι σε εισαγωγικά. Στην υποσημείωση μπορεί ο διδάκτορας ή και κάθε συγγραφέας να συμπεριλάβει μια διάταξη νόμου ή εμπλουτισμένη επεξήγηση των όσων γράφονται στο κείμενο ή να συμπεριλάβει περισσότερα επιχειρήματα κ.λπ., ώστε να μην διαταράσσεται η συνέχεια των σκέψεων στο κείμενο της διατριβής.

Η διατύπωση του κειμένου θα πρέπει να είναι κατανοητή και όχι ασαφής ή αντιφατική και με εύηχες και όμορφες λέξεις. Η διατύπωση απόψεων δεν γίνεται δογματικά και με τρόπο που περιφρονεί τις απόψεις των άλλων αλλά με την επισήμανση «κατά την άποψή μου ισχύει αυτό ή αυτό είναι το

λογικό και ορθό». Η διατύπωση ορθών απόψεων προϋποθέτει πολύ καλή γνώση της Μεθοδολογίας του Δικαίου, στην οποία διδάσκονται οι βαθμίδες, οι μορφές, οι μέθοδοι και τα κριτήρια ερμηνείας του δικαίου (βλ. Χρήστου Σατλάνη, **Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη. Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις, σελ. 326, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2018**).

Η διατριβή θα πρέπει να έχει τίτλο, περιεχόμενα, εισαγωγή, κεφάλαια, ενότητες, υποενότητες, επίλογο και συμπεράσματα, καθώς και βιβλιογραφία. Συνήθως, για το περιεχόμενο μιας μεταπτυχιακής διατριβής οι υποψήφιοι συγγραφείς βλέπουν άλλες διατριβές ή άρθρα, τουλάχιστον 20, πριν αρχίσουν να συγγράφουν, οπότε αντιλαμβάνονται και το ύφος συγγραφής και τη μορφή των παραπομπών και έτσι αυτοδιδάσκονται.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχοι του μαθήματος είναι:

- Να κατανοήσουν οι σπουδαστές τη διαδικασία έρευνας και συγγραφής μιας μεταπτυχιακής διατριβής.
- Να γνωρίσουν τον τρόπο και τις μεθόδους έρευνας και αναζήτησης του υλικού και συγγραφής μιας μεταπτυχιακής διατριβής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται από τους σπουδαστές του Μεταπτυχιακού Τμήματος Ποινικού Δικαίου να :

- Να είναι γνώστες και ικανοί να βρίσκουν το θέμα της μεταπτυχιακής διατριβής τους, να αναζητούν και να συλλέγουν ορθόδοξα το υλικό της διατριβής και να συγγράφουν με τον προσήκοντα τρόπο τη διατριβή τους.

Λέξεις Κλειδιά

Μεθοδολογία της έρευνας	Αναζήτηση και εύρεση των πηγών του υλικού της διατριβής	Βαθμίδες, κριτήρια και μέθοδοι ερμηνείας του δικαίου
Συγγραφή διατριβής	Περιεχόμενα διατριβής	Υποσημειώσεις διατριβής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Βιβλιογραφία μαθήματος :

Χρήστου Σατλάνη, Ποινικοδικονομικά Varia, Ποινική Δικαιοσύνη 2015, τεύχος 10, σελ. 857-888.

Συμπληρωματικό υλικό

Χρήστου Σατλάνη, **Διάλογος με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, Πειραιϊκή Νομολογία, Τεύχος 1/2017, σελ. 13-54.**

Μαργαρίτη / Σατλάνη / Φαρσεδάκη, Η διαμορφωτική επενέργεια του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου πάνω στο αξιόποιο και στην ποινική δίκη, Ποινική Δικαιοσύνη, 2015, σελ. 705επ.

Σύνοψη

Στην εβδομάδα αυτή θα εξετασθούν οι μέθοδοι έρευνας και συγγραφής ως απαραίτητα εργαλεία για την εκπόνηση μεταπτυχιακής διατριβής. Ειδικότερα, θα ειπωθούν και θα εκτεθούν όσα είναι αναγκαία για να είναι σε θέση ο σπουδαστής να αναζητεί, να βρίσκει και να συλλέγει το υλικό (νομικά κείμενα σε συγγράμματα, βιβλία, διατριβές, μονογραφίες, άρθρα σε νομικά περιοδικά ή μελέτες σε συλλογικούς τόμους, καθώς και αποφάσεις δικαστηρίων σε περιοδικά ή στο διαδίκτυο κ.λπ.) που θα του είναι απαραίτητο για τη συγγραφή της διατριβής.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ποιος είναι ο ρόλος των υποσημειώσεων σε μια μεταπτυχιακή διατριβή ;

Άσκηση 1.2

Πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά τη συγγραφή της διατριβής η άποψη ενός θεωρητικού του δικαίου ή και της νομολογίας, η οποία είναι αντίθετη με την υιοθετούμενη στη διατριβή άποψη ;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή :

Περίπου 14 ώρες.

**Τελική εξέταση
(14^η Εβδομάδα)**

Συνοπτική περιγραφή

Η τελική εξέταση είναι γραπτή, χωρίς σημειώσεις ή άλλα βοηθήματα και γίνεται επί τη βάση θεωρητικών θεμάτων

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 40 ώρες.

Ενδεικτικές απαντήσεις στις ΑΣΚΗΣΕΙΣ αυτοαξιολόγησης

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 1ης εβδομάδας :

α) Σύμφωνα με το άρθρο 291 παρ. 1 ΚΠΔ που αναφέρεται στην προσωρινή κράτηση μετά την έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος το αρμόδιο συμβούλιο ή το δικαστήριο σε περίπτωση που θα αναβληθεί ή θα ματαιωθεί για οποιονδήποτε λόγο η εκδίκαση της υπόθεσης μπορεί ύστερα από αίτηση του κατηγορουμένου, του εισαγγελέα ή αυτεπαγγέλτως να διατάξει να επιβληθούν στον κατηγορούμενο περιοριστικοί όροι αντί για προσωρινή κράτηση, ενώ κατά την παρ. 2 «Αρμόδιο συμβούλιο σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο είναι το συμβούλιο εφετών και αν ακόμη το συμβούλιο πλημμελειοδικών είχε ήδη αποφανθεί για την προσωρινή κράτηση, εκτός αν η υπόθεση εκκρεμεί στο πλημμελειοδικείο» (όπως π.χ. στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή που είναι πλημμέλημα ή όταν δεν περατώθηκε ακόμα τυπικά η κύρια ανάκριση). Στην εξεταζόμενη περίπτωση βεβαίως δεν υφίσταται έκδοση παραπεμπτικού βουλεύματος αλλά συμφωνία εισαγγελέα εφετών και προέδρου εφετών για την παραπομπή και σύνταξη κλητήριου θεσπίσματος από τον εισαγγελέα εφετών (άρθρο 308 Α παρ. 1, 2 ΚΠΔ). Ωστόσο, υφίστανται εδώ παρόμοιες περιπτώσεις που επιτρέπουν την αναλογική εφαρμογή του άρθρου 291 ΚΠΔ : και στη μια (έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος) και στην άλλη περίπτωση (συμφωνία εισαγγελέα εφετών και προέδρου εφετών για την παραπομπή και σύνταξη κλητήριου θεσπίσματος από τον εισαγγελέα εφετών) διαπιστώνεται η ουσιαστική περάτωση της κύριας ανάκρισης (η τυπική περάτωση της κύριας ανάκρισης επέρχεται με τη διαβίβαση της δικογραφίας από τον ανακριτή στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών). Δεν ήταν επομένως αρμόδιο το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών για να προβεί στην αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, επειδή η δικογραφία και η υπόθεση είχαν πλέον παραπεμφθεί στο Εφετείο. Συνεπώς αρμόδιο ήταν το Συμβούλιο Εφετών : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 397επ.

β. Ορθά πρότεινε ο συνήγορος του Α την παραπάνω μετατροπή της κατηγορίας μετά την εξέταση του πρώτου μάρτυρα στο ακροατήριο, δεδομένου ότι το δικαστήριο αποφασίζει για τη μεταβολή της κατηγορίας κατ' άρθρο 371 παρ. 3 ΚΠΔ. Η θεμιτή μεταβολή της κατηγορίας αποφασίζεται μετά το πέρας της ακροαματικής διαδικασίας, οπότε αποσύρονται οι δικαστές για την έκδοση απόφασης (άρθρο 371 παρ. 3 ΚΠΔ). Επομένως, δικαιούνταν ο συνήγορος να την προτείνει. Το ίδιο συμβαίνει και στο εφετείο και στον Άρειο Πάγο, όπου η ορθή ή η εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου ερευνάται και αυτεπαγγέλτως (βλ. άρθρα 510, 511 ΚΠΔ).

γ. Επιτρέπεται η μετατροπή εδώ και τα σημαντικότερα κριτήρια είναι η ποσότητα, το είδος, η καθαρότητα του ναρκωτικού, οι ανάγκες του χρήστη κ.λπ. : βλ. άρθρο 29 Ν 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών : πρβλ. Χρ. Σατλάνη, Μεθοδολογικά Προλεγόμενα για τον αποκλεισμό και τον περιορισμό του αξιοποίνου, 1999, σελ. 152επ., όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται η περίπτωση του τοξικομανούς που μεταβαίνει στην Αλβανία και με σχετικά πολύ λίγα χρήματα αγοράζει και επιστρέφει στην Ελλάδα με 300 γραμμάρια ινδικής κάνναβης (χασίς) για να καλύψει τις ανάγκες του επί τρίμηνο και η απόφαση υπ' αριθμ. 10/1977 Εφετείου Αιγαίου (Ποιν Χρον 1977, σελ. 687, με επιδοκιμαστικές παρατηρήσεις Αν. Ψαρούδα-Μπενάκη), που

δέχθηκε προμήθεια για ίδια αποκλειστικά χρήση για τον λιπαντή πλοίου που αγόρασε στην Ολλανδία 200 γραμμάρια ινδικής κάνναβης.

δ. Θα μπορούσε μια καλλιέργεια ινδικής κάνναβης να τιμωρηθεί με ισόβια κάθειρξη κατ' άρθρο 23 Ν 4139/2013 αλλά τότε θα ήταν αρμοδιότητας Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων (βλ. άρθρα 110 και 111 ΚΠΔ).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 1ης εβδομάδας :

Όχι και υπάρχει αρνητική υπέρβαση εξουσίας : βλ. άρθρα 155, 156, 273 παρ. 1γ, 473 παρ. 1 ΚΠΔ : Ήταν άκυρη η επίδοση, επειδή κλητεύτηκε ως αγνώστου διαμονής ενώ ήταν γνωστής διαμονής και έπρεπε να κλητευθεί κατ' άρθρο 155 ΚΠΔ, και όταν είναι άκυρη η επίδοση της απόφασης δεν τρέχουν οι προθεσμίες των ένδικων μέσων. Επομένως, δεν παρήλθε η προθεσμία προς άσκηση έφεσης, γιατί δεν άρχισε να τρέχει. Ακυρότητα προκαλείται, όταν η επίδοση δεν γίνει στη δηλωθείσα διεύθυνση αλλά κατά το άρθρο 156 ΚΠΔ (επίδοση σε πρόσωπα άγνωστης διαμονής) : ΟΛΑΠ 827/1984, ΠοινΧρ 1985, 59, ΟΛΑΠ 32/1994, ΝοΒ 1995, 97, ΟΛΑΠ 8/1995, ΠοινΧρ 1996, 829, ΑΠ 393/2004, ΠραξΛογΠΔ 2004, 232). Επειδή απορρίφθηκε ως εκπρόθεσμη η έφεση και συνεπώς απαράδεκτη, θα είναι δυνατή η αναίρεση (βλ. άρθρο 476 παρ. 1, 2 ΚΠΔ).

ΑΠ 910/2010, www.areiospagos.gr : «Κατά τη διάταξη του άρθρου 473 παρ. 1 ΚΠοινΔ, η προθεσμία για την άσκηση ενδίκων μέσων, είναι δέκα ημέρες από τη δημοσίευση της αποφάσεως. Αν ο δικαιούμενος δεν είναι παρών κατά την απαγγελία της αποφάσεως η προθεσμία είναι, επίσης, δεκαήμερη, εκτός αν αυτός διαμένει στην αλλοδαπή ή είναι άγνωστη η διαμονή του, οπότε η προθεσμία είναι τριάντα ημέρες και αρχίζει σε κάθε περίπτωση από την επίδοση της αποφάσεως. Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 156 του ίδιου Κώδικα, αν το πρόσωπο, στο οποίο πρόκειται να γίνει η επίδοση, απουσιάζει από τον τόπο της κατοικίας του και είναι άγνωστη η διαμονή του, η επίδοση γίνεται, μετά την άκαρπη αναζήτηση των αναφερομένων στη διάταξη αυτή προσώπων, στο δήμαρχο της τελευταίας γνωστής κατοικίας ή διαμονής του ή στο δημοτικό υπάλληλο που ορίζει ο δήμαρχος γι' αυτό το σκοπό. Η μη τήρηση των διατυπώσεων αυτών συνεπάγεται κατά το άρθρο 154 παρ. 2 ΚΠοινΔ την ακυρότητα της επιδόσεως και δεν αρχίζει η ανωτέρω προθεσμία ασκήσεως ενδίκων μέσων. Ως άγνωστης διαμονής θεωρείται, κατά τις διατάξεις των ως άνω άρθρων 154 και 156, εκείνος που απουσιάζει από τον τόπο της κατοικίας του και η διαμονή του είναι άγνωστη για τη Δικαστική (Εισαγγελική) Αρχή που έχει εκδώσει το προς επίδοση έγγραφο ή έχει παραγγείλει την επίδοση του, έστω και αν αυτή είναι γνωστή σε τρίτους, όπως είναι ακόμη και άλλη Εισαγγελική Αρχή ή και η Αστυνομική Αρχή. Τόπος δε κατοικίας θεωρείται εκείνος, τον οποίο έχει δηλώσει ο κατηγορούμενος, κατά το άρθρο 273 παρ. 1 ΚΠοινΔ, κατά την προανάκριση που τυχόν έχει ενεργηθεί και, σε περίπτωση αλλαγής κατοικίας, εκείνος που έχει δηλωθεί στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή και, αν δεν έχει ενεργηθεί προανάκριση ή ο κατηγορούμενος δεν εμφανίσθηκε κατ' αυτήν, ως τόπος κατοικίας θεωρείται εκείνος που αναφέρεται στη μήνυση ή στην έγκληση. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 476 παρ. 1 και 2 ΚΠοινΔ, όταν το ένδικο μέσο ασκήθηκε εκπρόθεσμα, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο ή δικαστήριο το απορρίπτει ως απαράδεκτο, κατά δε της σχετικής αποφάσεως επιτρέπεται αναίρεση, ο έλεγχος, όμως, του Αρείου Πάγου στην περίπτωση αυτή περιορίζεται στην ορθότητα της κρίσεως για το απαράδεκτο. Τέλος, η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της δικαστικής

αποφάσεως, που επιβάλλεται από το Σύνταγμα (άρθρο 93 παρ. 3) και τον ΚΠοινΔ (άρθρο 139) απαιτείται και για την απόφαση που απορρίπτει το ένδικο μέσο ως απαράδεκτο. Ειδικότερα η απόφαση που απορρίπτει την έφεση ως εκπρόθεσμη, για να έχει την κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, πρέπει να διαλαμβάνει το χρόνο επιδόσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως στον εκκαλούντα, αν απαγγέλθηκε απόντος τούτου, το χρόνο ασκήσεως της εφέσεως και το αποδεικτικό από το οποίο προκύπτει η επίδοση της αποφάσεως στον εκκαλούντα (Ολ. ΑΠ 4/1995, και 7/1994). Αν προβάλλεται με την έφεση λόγος ακυρότητας της επιδόσεως της εκκαλούμενης αποφάσεως ή λόγος ανώτερης βίας, εκ της οποίας απωλέσθη η προθεσμία, η αιτιολογία πρέπει να εκτείνεται και στην απορριπτική του λόγου αυτού κρίση του δικαστηρίου, άλλως ιδρύεται λόγος αναιρέσεως κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠοινΔ. Μεταξύ των λόγων ακυρότητας της επιδόσεως, οι οποίοι πρέπει να προβάλλονται υποχρεωτικά με την έφεση, είναι και το ότι η επίδοση "ως άγνωστης διαμονής" έγινε χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτής, μολοντί, δηλαδή, ο εκκαλών-κατηγορούμενος είχε γνωστή διαμονή».

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 2ης εβδομάδας :

Με βάση το άρθρο 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ένας κατηγορούμενος, ο οποίος δεν είναι απαραίτητο να είναι πολίτης της Ένωσης (σε άλλες διατάξεις, όπως π.χ. εκείνες των άρθρων 42, 43, 44, 45 και 46 του Χάρτη, ως φορείς του σχετικού δικαιώματος αναφέρονται ρητά οι πολίτες της Ένωσης), δεν θα μπορεί να διωχθεί ή να καταδικασθεί π.χ. στην Ελλάδα εκ νέου, όταν έχει αθωωθεί ή καταδικασθεί αμετάκλητα για το ίδιο έγκλημα (π.χ. παραχάραξη νομίσματος ή εμπορία ναρκωτικών) στην Ολλανδία, η οποία είναι κράτος μέλος της ΕΕ, έστω και αν πρόκειται για εγκλήματα που προβλέπονται από το άρθρο 8 ΠΚ. Εδώ λοιπόν, η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 ΠΚ, η οποία επιτρέπει τη νέα δίωξη για τα εγκλήματα τα τελεσθέντα στην αλλοδαπή, που προβλέπονται από το άρθρο 8 ΠΚ, έστω και αν αθώωθηκε ο κατηγορούμενος ή έστω και αν καταδικάστηκε και εξέτισε την ποινή του, πρόδηλα υποχωρεί, ένεκα της αδιαμφισβήτητης υπεροχής του Ευρωπαϊκού Δικαίου,⁶³⁵ ενώπιον της διάταξης του άρθρου 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, που έχει άμεση ισχύ. Η συνέπεια αυτή έχει περάσει πλέον στη συνείδηση των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων και της νομικής θεωρίας μετά την ΟΛΑΠ 1/2011, ΠοινΔικ 2011, σελ. 677επ., με την οποία κρίθηκε σχετική υπόθεση.⁶³⁶

⁶³⁵ Βλ. Χρ. Σατλάνη, Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως διεθνής οργανισμός και έννομη τάξη μετά τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, 2010, σελ. 89-103, με περαιτέρω παραπομπές.

⁶³⁶ «Επειδή, η κρινόμενη υπόθεση νομίμως φέρεται ενώπιον της Τακτικής Ολομελείας, ως προς τον παραπεμφθέντα σε αυτή, με την υπ' αριθμό 1568/2010 απόφαση του Ε' Ποινικού Τμήματος του Αρείου Πάγου, λόγο, περί παραβίασεως δεδικασμένου, απορρέοντος από την υπ' αριθμό 8005/2003 απόφαση του Εφετείου Ρώμης ... Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό προς αυτές των άρθρων 36, 43, 46, 50, 125, 132, 310, 370 εδ. γ' Κ.Ποιν.Δ. και τις γενικές αρχές του δικονομικού δικαίου, συνάγεται ότι η εκκρεμοδικία, παρά την ανυπαρξία ρητής δικονομικής διατάξεως, αποτελεί αρνητική δικονομική προϋπόθεση, η οποία εμποδίζει την άσκηση νέας (δεύτερης) ποινικής δίωξεως και την πρόοδο της σχετικής διαδικασίας κατά του ίδιου προσώπου, για την ίδια πράξη, για την οποία έχει ήδη ασκηθεί προηγούμενη ποινική δίωξη. Δεύτερη διαδικασία ενώπιον του αυτού ή άλλου δικαστηρίου κατά του αυτού προσώπου και για την ίδια πράξη, με την άσκηση δεύτερης ποινικής δίωξεως, είναι απαράδεκτη, αφού το ανεπίτρεπτο της ποινικής δίωξεως, σε περίπτωση εκκρεμοδικίας, έχει την έννοια ότι είναι ανεπίτρεπτη η παράλληλη διεξαγωγή δύο ποινικών διαδικασιών για την ίδια πράξη ... Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, οι αναιρεσιόντες Ν. Κ. και Ν. Μ., με τον τελευταίο λόγο των αναιρέσεών τους, προβάλλουν την αιτίαση ότι η προσβαλλόμενη, υπ' αριθμό 2428Α, 2499/2009 απόφαση εσφαλμένως απέρριψε την ένστασή τους περί υπάρξεως δεδικασμένου, καθόσον για τις ίδιες πράξεις, που καταδικάστηκαν με την απόφαση αυτή (προσβαλλόμενη), είχαν προηγουμένως καταδικασθεί με την υπ' αριθμό 8005/2003 απόφαση του Εφετείου της Ρώμης, σε κάθειρξη πέντε ετών και τεσσάρων μηνών, καθώς και πρόστιμο 30.000 ευρώ, για παράνομη αγορά, κατοχή, διακίνηση και εισαγωγή στην Ιταλία των αυτών ποσοτήτων

Συνεπώς, κανένας δεν επιτρέπεται να διώκεται ούτε να τιμωρείται ποινικά εντός ενός κράτους μέλους της ΕΕ για έγκλημα, για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός του αυτού ή άλλου κράτους μέλους της Ένωσης με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου (με την αμετάκλητη καταδίκη ποινικού δικαστηρίου εξομοιώνεται και η εισαγγελική διάταξη που επιβάλλει χρηματική ποινή και παύει την ποινική διαδικασία). Ειδικότερα, όποιος καταδικάσθηκε αμετάκλητα από ένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν μπορεί να διωχθεί από ένα άλλο κράτος μέλος για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, υπό τον όρον όμως ότι, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει ήδη εκτιθεί (συμπληρώθηκε ο χρόνος της επιβληθείσας στερητικής της ελευθερίας ποινής ή πληρώθηκε η επιβληθείσα ποινή σε χρήμα) ή εκτίεται (έκτιση της ποινής υφίσταται και στην αναστολή εκτελέσεως της ποινής κατά τα άρθρα 99επ. ΠΚ αλλά και στην απόλυση του καταδίκου υπό όρους κατά τα άρθρα 105επ. ΠΚ, εφόσον ο καταδίκος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που του επέβαλε το δικαστήριο) ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του κράτους που επέβαλε την καταδίκη (η τελευταία περίπτωση συντρέχει π.χ. όταν έλαβε χώρα παραγραφή της ποινής ή εξάλειψη του αξιοποίνου ένεκα παροχής αμνηστίας).⁶³⁷ Μάλιστα, όσον αφορά την τήρηση της αρχής *ne bis in idem*, θα πρέπει να υπομνησθεί ότι η εφαρμογή της αρχής αυτής εξαρτάται από την τριπλή προϋπόθεση της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, της ταυτότητας του παραβάτη και της αμετάκλητης καταδίκης ή αθώωσης ενός προσώπου. Συνεπώς, η αρχή αυτή απαγορεύει την επιβολή πλειόνων κυρώσεων στο ίδιο πρόσωπο για την ίδια παράνομη συμπεριφορά : βλ. ΔΕΚ, 7.1.2004, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, σκ. 338επ. Σχετικά με την έννοια της ίδιας αξιόποινης πράξης ως προϋπόθεση του δεδικασμένου το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαμόρφωσε τον δικό του ορισμό (κατά το ΕΔΔΑ ίδια πράξη υφίσταται, εφόσον πρόκειται για τα ίδια ακριβώς ή ουσιαδώς παρόμοια γεγονότα : πάγια νομολογία που δημιούργησε με την απόφασή του στην υπόθεση *Zolotukhin κατά Ρωσίας*). Θα πρέπει, είπε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η σχετική συμπεριφορά να εμφανίζεται ουσιαστικά ως μια πράξη. Τούτο συμβαίνει, όταν το ιστορικό συμβάν εμφανίζεται ως σύμπλεγμα γεγονότων, τα οποία από χρονική και τοπική σκοπιά, λαμβανομένου υπόψη και του σκοπού τους, είναι άρρηκτα συνδεδεμένα το ένα με το άλλο (ΔΕΚ, 2006, I-2333, υπόθ. C-436/2004, *van Esbroeck*, ΔΕΚ, 2006, I-9327, υπόθ. C-150/2005, *van Straaten*, ΔΕΚ, 2007, I-6619, υπόθ. C-367/2005, *Kraaijenbrink*). Σύμφωνα με αυτή τη νομολογία, αν ο Α καταδικάστηκε στην Ολλανδία για εισαγωγή ναρκωτικών ουσιών που είχε μεταφέρει από την Ελλάδα, δεν θα μπορεί να ασκηθεί κατ' αυτού νέα ποινική δίωξη και ούτε πολλώ μάλλον να καταδικασθεί στην Ελλάδα για αγορά, κατοχή και εξαγωγή ναρκωτικών ουσιών. Εξαγωγή από την Ελλάδα ναρκωτικών ουσιών και εισαγωγή

ναρκωτικών ουσιών, ώστε η προσβαλλομένη απόφαση παραβίασε το δεδικασμένο που απορρέει από την απόφαση του άνω Ιταλικού δικαστηρίου και έτσι ιδρύθηκε ο εκ του άρθρου 510 §1 στοιχ. ΣΤ' του Κ.Ποιν.Δ. λόγος αναιρέσεως. ... ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ... Αναίρει την υπ' αριθμό 2428Α, 2499/2009 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών. Κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη που ασκήθηκε κατά των αναιρεσιόντων: α) Ν. Γ. Κ. και β) Ν. Π. Μ., για διαμετακόμιση και κατοχή ναρκωτικών ουσιών και συγκεκριμένα ποσότητας 15,335 τόνων κάνναβης, από κοινού, με σκοπό την εμπορία, κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια και από δράστες ιδιαίτερα επικίνδυνους, πράξεις που φέρονται ότι τελέσθηκαν από αυτούς κατά το χρονικό διάστημα από 1 έως 19 Δεκεμβρίου 1999 στο λιμάνι του Πειραιά (Πέραμα), στα διεθνή ύδατα, στην Αδριατική θάλασσα, στα στενά της Μεσίνας, σε απόσταση από το λιμάνι Φιομισίνο της Ιταλίας. Επεκτείνει το αποτέλεσμα της αναιρέσεως των ως άνω (Ν. Γ. Κ. και Ν. Π. Μ.), ως προς τον παραπεμφθέντα στην Τακτική Ολομέλεια λόγο αναιρέσεως αυτών, και στον μη ζητήσαντα την ανáιρεση για τον ίδιο λόγο, συγκαταδικασθέντα με την προσβαλλομένη και παρεμβάντα Γ. Π. Β.»

⁶³⁷ Βλ. Helmut Satzger, *Internationales und Europäisches Strafrecht*, 2013, σελ. 194επ., 199επ., με περαιτέρω παραπομπές.

αυτών στην Ολλανδία συνιστούν αναπόσπαστα μέρη μιας και της αυτής πράξης : της κατοχής και μεταφοράς ναρκωτικών ουσιών.⁶³⁸

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 2ης εβδομάδας :

Σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου θα είναι δυνατή η άσκηση ποινικής δίωξης και για τη διακοπή εγκυμοσύνης (άρθρο 304 παρ. 1 ΠΚ) εκ νέου. Σύμφωνα όμως με τη νομολογία του ΕΔΔΑ θα είναι αδύνατη η άσκηση νέας δίωξης και νέας καταδίκης για τη διακοπή της εγκυμοσύνης, **επειδή πρόκειται για το ίδιο γεγονός και υφίσταται πλέον δεδικασμένο.**

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 3ης εβδομάδας :

α) Κατ' άρθρο 14 παρ. 3 ΚΠΔ (εδώ γίνεται λόγος για απόφαση στην έκδοση της οποίας είχε συμπράξει ο δικαστής και όχι για βούλευμα) αναλογικά εφαρμοζόμενο δεν θα δύναται ο δικαστής αυτός να συμμετέχει στο καθ' ύλη αρμόδιο δικαστήριο, αλλιώς παράγεται απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 α ΚΠΔ), η οποία θα αποτελεί λόγο έφεσης ή και αναίρεσης κατ' άρθρο 510 παρ. 1 Α ΚΠΔ, εφόσον θα πρόκειται για απόφαση δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ή για ανέκκλητη απόφαση (άρθρα 489, 504 παρ. 1 ΚΠΔ). Υπέρ αυτής της άποψης συνηγορεί και η αξίωση του κατηγορουμένου για μια δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη και για ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο κατ' άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ: βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 19επ., 226επ. Πρβλ. ΑΠ 252/2009, ΠοινΔικ 2009, 1058 ή www.areiospagos.gr : «Ως σημαντικά αίτια, κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, είναι, μεταξύ άλλων, και το κώλυμα συμμετοχής του δικαστή στην εκδίκαση της αναιρέσεως, όχι μόνον όταν έχει συμμετάσχει στην έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως (άρθρο 14 παρ. 3 του ΚΠΔ), αλλά και σε στάδιο προγενέστερο εκείνης, που έχει συμπράξει και στην έκδοση της πρωτόδικης αποφάσεως, αφού έχει ήδη εκφράσει γνώμη και είναι δυνατόν εκ προκαταλήψεως να μη κρίνει κατά τρόπο ανεπηρέαστο. Η ύπαρξη αντικειμενικού δικαστή αποτελεί ειδικότερη έκφραση της γενικότερης αρχής του Κράτους δικαίου που απορρέει από το Σύνταγμα και τις καθιερούμενες απ' αυτή εγγυήσεις υπέρ του πολίτη, ο οποίος έχει αξίωση να δικάζεται από αντικειμενικό δικαστή. Άλλωστε, το δικαίωμα εξαιρέσεως πρέπει να θεωρηθεί ότι θεμελιώνεται στο άρθρο 6 της Συμβάσεως της Ρώμης περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με το οποίο "κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του, δίκαια, δημόσια και μέσα σε λογική προθεσμία από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που λειτουργώντας νόμιμα, θα αποφασίσει, είτε για τις αμφισβητήσεις σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικής φύσης, είτε για το βάσιμο κάθε κατηγορίας εναντίον του ποινικής φύσης"».

β) Σύμφωνα με το άρθρο 15 εδ. β ΚΠΔ δεν υφίσταται σε τέτοιες περιπτώσεις λόγος εξαίρεσης.

⁶³⁸ Βλ. Helmut Satzger, Internationales und Europäisches Strafrecht, 2013, σελ. 198επ. Βλ. και Λ. Μαργαρίτη / Χ. Σατλάνη / Ι. Φαρσεδάκη, Η διαμορφωτική επενέργεια του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου πάνω στο αξιόποινο και στην ποινική δίκη, Ποινική Δικαιοσύνη 2015, σελ. 722 επ.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 3^{ης} εβδομάδας :

α) Και το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων κατ' άρθρο 111 παρ. 1 ΚΠΔ και το Μονομελές Εφετείο κατ' άρθρα 110 και 308 Β ΚΠΔ, εφόσον έχει συνταχθεί πρακτικό ποινικής συνδιαλλαγής.

β) Τι θα συνέβαινε, αν ένας δικαστής είχε σύζυγο τη δικηγόρο του κατηγορουμένου; Υφίσταται λόγος αποκλεισμού που δημιουργεί κακή σύνθεση του δικαστηρίου και απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 α ΚΠΔ). Άρθρο 8 Ν 1756/1988 (Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών) : «1. Δικαστικοί λειτουργοί, υπάλληλοι της γραμματείας των δικαστηρίων και των εισαγγελιών και **δικηγόροι** δεν επιτρέπεται να συμπράττουν στην ίδια διαδικαστική πράξη ή ενέργεια, αν είναι **σύζυγοι** ή συνδέονται με συγγένεια αίματος ή αγχιστείας μέχρι και τον τρίτο βαθμό. Για τους δικηγόρους η απαγόρευση ισχύει και όταν εκπροσωπούν αντίδικα μέρη. ...». Σχετικά με τους δικηγόρους και τους συζύγους η διάταξη του άρθρου 14 παρ. 1 ΚΠΔ είναι ελλιπής : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 40 υποσημ. 89.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 4^{ης} εβδομάδας :

Αμφότερα είναι ίσης βαρύτητας συναφή κακουργήματα αλλά τελικά αρμόδιο θα είναι το ανώτερο δικαστήριο, δηλαδή το Τριμελές Εφετείο (τούτο γίνεται δεκτό στη νομική θεωρία και στη νομολογία, αφού ο νόμος δεν προβλέπει σχετικά : βλ. άρθρα 128, 129 ΚΠΔ). Εδώ θα ακολουθηθεί για αμφότερα τα εγκλήματα η διαδικασία της έκδοσης βουλεύματος από το συμβούλιο πλημμελειοδικών, το οποίο θα πρέπει να αποφασίσει για το έγκλημα που υπάγεται στο ανώτερο δικαστήριο, αν και για την κακουργηματική απάτη (στην οποία έλαβε χώρα ποινική συνδιαλλαγή) κατ' άρθρο 386 παρ. 1, 3β ΠΚ προβλέπεται από το άρθρο 308 Β ΚΠΔ η υποβολή της δικογραφίας από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών για περαιτέρω προώθηση στο Μονομελές Εφετείο : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 110επ., 409επ. (βλ. σελ. 409-416).⁶³⁹

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 4^{ης} εβδομάδας :

Το ΜΟΔ είναι αρμόδιο για την ανθρωποκτονία με πρόθεση, ενώ το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων είναι αρμόδιο για την κακουργηματική απάτη (άρθρα 109, 111 παρ. 1 ΚΠΔ). Ο Α υπάγεται στο ΜΟΔ. Ο Β επίσης θα δικασθεί από το ΜΟΔ, επειδή έχει τελέσει δύο συναφή εγκλήματα και το βαρύτερο είναι η ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρα 128, 129 ΚΠΔ). Αν όμως τυχαίνει να είναι ο Β και μέλος εγκληματικής οργάνωσης, τότε δημιουργείται για τα τρία συναφή κακουργήματα του Β αποκλειστική αρμοδιότητα για το Τριμελές Εφετείο (άρθρο 111 παρ. 5 ΚΠΔ). Το ερώτημα που ανακύπτει είναι αν τελικά ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ αρμόδιο δικαστήριο θα είναι το ΜΟΔ ή το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων (θα υπερισχύσει το άρθρο 130 παρ. 1 α, β, γ ΚΠΔ ή το άρθρο 111 παρ. 5 ΚΠΔ ;). Με βάση το γράμμα των διατάξεων

⁶³⁹ Πρβλ. Αδ. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, 2017, σελ. 462επ., 471επ., όπου αναφέρεται η περίπτωση συνάφειας μεταξύ των ίσης βαρύτητας κακουργημάτων της σκοπούμενης ή επιδιωκόμενης βαριάς σωματικής βλάβης (άρθρο 310 παρ. 3 ΠΚ) που είναι αρμοδιότητας ΜΟΔ και της κακουργηματικής κλοπής (άρθρο 374 ΠΚ) που είναι αρμοδιότητας Μονομελούς Εφετείου και όπου ως διαδικασία παραπομπής προκρίνεται η έκδοση βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών, επειδή κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 130 παρ. 1γ ΚΠΔ το **ΜΟΔ είναι ανώτερο δικαστήριο** σε σχέση με το Μονομελές Εφετείο και θα εκδικάσει αμφότερα τα κακουργήματα.

αρμόδιο φαίνεται να είναι το ΜΟΔ αλλά θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η εκπεφρασμένη βούληση του Νομοθέτη να εκδικάζονται μεταξύ άλλων οι εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις οπωσδήποτε από το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων, έστω και αν τα κύρια σχετικά με αυτές κακουργήματα συρρέουν με άλλα συναφή βαρύτερα κακουργήματα όπως είναι εδώ η ανθρωποκτονία με πρόθεση. Η εκπεφρασμένη αυτή βούληση του Νομοθέτη θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στα πλαίσια μιας αναλογίας νόμου (αναλογικής εφαρμογής νόμου και στην περίπτωση των συμμετόχων, οι οποίοι θα πρέπει να συμπαρασυρθούν στο Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων. Η ομοιότητα των περιπτώσεων συνίσταται στο ότι η ένταξη μέλους σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση συρρέει και με άλλα εγκλήματα, είτε του ίδιου δράστη (συνάφεια) είτε άλλων δραστών (συμμετοχή) : βλ. Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, 2018, σελ. 112.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1. της 5^{ης} εβδομάδας:

Βλ. Χρ. Σατλάνη, Σκέψεις για την ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, άρθρο στο περιοδικό «Νομικό Βήμα» 2009, σελ. 1312 – 1340): Τόσο στην περίπτωση των ναρκωτικών όσο και στην περίπτωση του δουλεμπορίου κατά την άποψή μου, αν και βασικά κατ' άρθρ. 92 παρ. 1 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας τα πλοία στην ανοικτή θάλασσα υπόκεινται στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας του πλοίου, σύμφωνα με την ήδη επιχειρηθείσα ερμηνεία (τελεολογική διαστολή στα άρθρ. 105 και 110 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και επιβολή αντιποίνων), θα δικαιούνται οι ελληνικές αρχές να ασκήσουν ποινική δικαιοδοσία στην ανοικτή θάλασσα. Το άρθρ. 8 Ποινικού Κώδικα από μόνο του δεν μπορεί να απονείμει ποινική δικαιοδοσία στην Ελλάδα. Μάλιστα στην περίπτωση ειδικά του δουλεμπορίου θα πρέπει να τους αναγνωρισθεί ποινική δικαιοδοσία με βάση την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης ή οικουμενικής δικαιοδοσίας, η οποία καθιερώνεται από το αναγκαστικό εθιμικό διεθνές δίκαιο για τα εγκλήματα που προσβάλλουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Σε κάθε περίπτωση θα οφείλουν τα ελληνικά δικαστήρια να αναζητούν, κυρίως μέσω του Ελληνικού Ινστιτούτου Διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου που εδρεύει στην Αθήνα (τηλ. : 210 - 3615646), την τυχόν ύπαρξη διεθνούς σύμβασης που θα έχει επικυρωθεί και από την Ελλάδα και θα καθιερώνει για τα κράτη μέρη δικαίωμα ή και υποχρέωση για άσκηση στην ανοικτή θάλασσα της ποινικής δικαιοδοσίας πάνω στα πλοία που φέρουν τη σημαία τους, όταν τελούν τα ως άνω εγκλήματα ή και άλλα. Αν βέβαια ο πλοίαρχος και ο μηχανικός που είναι Έλληνες βρεθούν στην Ελλάδα μεταγενέστερα, θα μπορεί η Ελληνική Δικαιοσύνη σε κάθε περίπτωση να τους δικάσει με βάση την αρχή της ενεργητικής προσωπικότητας (άρθρ. 6 Ποινικού Κώδικα : εγκλήματα ημεδαπών στην αλλοδαπή), αφού το πλοίο στην ανοικτή θάλασσα θεωρείται έδαφος του κράτους της σημαίας⁶⁴⁰. Αν όμως το πλοίο εισέλθει στα χωρικά ή εσωτερικά ύδατα της Ελλάδας, δηλαδή στο έδαφός της, επειδή τα εγκλήματα εξακολουθούν λόγω της φύσεώς τους να τελούνται, αφού δεν έχει αρθεί η παράνομη κατάσταση, θα έχουν αναμφίβολα οι

⁶⁴⁰Πρβλ. Malcolm N. Shaw, International Law, 2008, σελ. 656επ. : «The territorial principle covers crimes committed not only upon the land territory of the state but also upon the territorial sea and in certain cases upon the contiguous and other zones and on the high seas where the state is the flag state of the vessel», Χρ. Μυλωνόπουλου, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, 1993, σελ. 248επ., 252-258, όπου σιωπηρά δέχεται σύμφωνα και με τη διάταξη του άρθρ. 5 παρ. 2 Ποινικού Κώδικα (αρχή της σημαίας του πλοίου), ότι τα πλοία αποτελούν μέρος του εδάφους του κράτους της σημαίας, οπουδήποτε και αν βρίσκονται, Αγγ. Γιοκάρη, Οι διεθνείς ποινικές δικαιοδοσίες των κρατών, 2006, σελ. 43 (: «Πράγματι, ένα πλοίο ή ένα αεροσκάφος μπορούν να θεωρηθούν, προς το σκοπό της εγκαθίδρυσης δικαιοδοσίας, ότι εξομοιώνονται με το έδαφος του Κράτους»).

ελληνικές αρχές ποινική δικαιοδοσία (βλ. άρθρ. 5 παρ. 1 Ποινικού Κώδικα, που εναρμονίζεται με την αναγνωριζόμενη από το διεθνές δίκαιο αρχή της εδαφικότητας, και κυρίως άρθρ. 27 παρ. 1, 2 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2. της 5^{ης} εβδομάδας:

Βλ. Χρ. Σατλάνη, Σκέψεις για την ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, άρθρο στο περιοδικό «Νομικό Βήμα» 2009, σελ. 1312 – 1340): Στο υπό ιταλική σημαία και Έλληνα πλοίαρχο κρουαζιερόπλοιο «ROMA», πάνω στο οποίο στα ιταλικά χωρικά ύδατα αλλά και στην ανοικτή θάλασσα βιάστηκε επανειλημμένα μια Ελληνίδα από έναν Ιταλό, οι λιμενικές αρχές της Πάτρας δεν δικαιούνται να επέμβουν, εφόσον το πλοίο διέρχεται απλώς από τα ελληνικά χωρικά ύδατα κατά μήκος των ιόνιων νησιών, χωρίς να εισέλθει στα εσωτερικά ύδατα της Ελλάδας. Θα δικαιούνται οι ελληνικές αρχές μόνο να ζητήσουν από την Κύπρο, όπου θα αφιχθεί το πλοίο, τη σύλληψη και την έκδοση του δράστη. Αν όμως το πλοίο εισέλθει στα εσωτερικά ύδατα, τότε με βάση το ερμηνευτικό επιχείρημα εξ αντιδιαστολής ή περί του αντιθέτου στο άρθρ. 27 παρ. 5 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας αποκτούν οι λιμενικές αρχές ποινική δικαιοδοσία, επειδή υφίσταται ως νομιμοποιητικό συνδετικό στοιχείο η ελληνική ιθαγένεια του θύματος (αρχή της παθητικής προσωπικότητας : άρθρ. 7 Ποινικού Κώδικα).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 6^{ης} εβδομάδας:

Σύμφωνα με το άρθρο 11 (Πότε απαγορεύεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης) περ. η) του Ν 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης απαγορεύεται η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, αν το πρόσωπο, εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης προς το σκοπό της δίωξης, είναι ημεδαπός και διώκεται στην Ελλάδα για την ίδια πράξη.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 6^{ης} εβδομάδας:

Δεν δικαιούνται τα ελληνικά δικαστήρια να ελέγξουν τη συνδρομή επαρκών ενδείξεων ενοχής. Από την απουσία σχετικής διάταξης στον Ν 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης συνάγεται, ότι η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης δεν έχει την εξουσία να κρίνει και την ουσιαστική βασιμότητα των αποδιδόμενων στον εκζητούμενο πράξεων και συνεπώς αλυσιτελώς προβάλλεται, ότι αυτός δεν τέλεσε τις αποδιδόμενες σ' αυτόν πράξεις (ΑΠ 1836/2007, ΠοινΔικ 2008, 535, ΑΠ 1814/2008, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1309/2009, www.areiospagos.gr, ΑΠ 2166/2009, www.areiospagos.gr, ΑΠ 2277/2009, www.areiospagos.gr : «Συνεπώς συντρέχουν εν προκειμένω οι νόμιμες προϋποθέσεις για την εκτέλεση του ανωτέρω ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και εντεύθεν το Συμβούλιο Εφετών Αιγαίου, το οποίο με την προσβαλλομένη απόφασή του απεφάσισε την εκτέλεσή του, δεν έσφαλε και ορθώς τις αποδείξεις εξετίμησε, χωρίς να δικαιούται να εξετάσει την βασιμότητα της κατηγορίας κατά του εκζητουμένου ειμή μόνο την νομιμότητα του εντάλματος αυτού»). Περαιτέρω, με τις ΑΠ 2277/2009, ΑΠ 2166/2009 και ΑΠ 1811/2009 (www.areiospagos.gr), ο Άρειος Πάγος επιβεβαίωσε την πάγια και ορθή θέση του ότι το αρμόδιο για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης Συμβούλιο δεν δικαιούται να εξετάσει την ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας κατά του εκζητουμένου ή την ορθότητα της απόφασης, αλλά μόνο τη νομιμότητα του εντάλματος, ούτε ελέγχει την ύπαρξη ή όχι

στοιχείων ενοχής του εκζητούμενου για τις πράξεις, για τις οποίες ζητείται η παράδοση-προσαγωγή του.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 7^{ης} εβδομάδας:

Βασικά, ο Άρειος Πάγος πάγια δέχεται, ότι η εσφαλμένη εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων δεν συνιστά έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. «Δεν αποτελεί, όμως, λόγο αναιρέσεως η εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων και ειδικότερα η εσφαλμένη εκτίμηση των μαρτυρικών καταθέσεων, η παράλειψη αξιολογήσεως και αναφοράς κάθε αποδεικτικού μέσου χωριστά και η παράλειψη συσχετίσεως των αποδεικτικών μέσων, καθόσον στις περιπτώσεις αυτές, με την επίφαση της ελλείψεως αιτιολογίας, πλήττεται η αναιρετικώς ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας». Μάλιστα, και ως προς τον ισχυρισμό του άλλοθι (= αλλού ήταν ο κατηγορούμενος κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος και επομένως δεν μπορεί να είναι φυσικός αυτουργός) η νομολογία του Αρείου Πάγου είναι αντιφατική. Άλλοτε δέχθηκε ο Άρειος Πάγος αυτοτελή ισχυρισμό χωρίς να υπάγεται το άλλοθι στον ορισμό που έχει δώσει για τον αυτοτελή ισχυρισμό και άλλοτε δεν δέχθηκε αυτοτελή ισχυρισμό: βλ. *Νικ. Ανδρουλάκη*, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 513 επ., 516. Οι ΑΠ 636/1993 ΠοινΧρ 1993, 412, ΑΠ 54/2001 ΠΛογ 2001, 82, και ΑΠ 701/2003 ΠοινΧρ 2004, 138, δέχθηκαν, ότι το άλλοθι είναι αυτοτελής ισχυρισμός, τον οποίο

οφείλει το δικαστήριο να απορρίψει αιτιολογημένα, δηλαδή αφού έλθει σε αντιπαράθεση μαζί του, επικαλούμενο άλλα σημαντικότερα αποδεικτικά μέσα. Ωστόσο, κατά την ΑΠ 361/2005 ΠΛογ 2005, 345, το άλλοθι είναι αρνητικός της κατηγορίας ισχυρισμός που δεν οφείλει το δικαστήριο να τον απορρίψει αιτιολογημένα (στο ίδιο πνεύμα ΑΠ 1814/2009 ΝοΒ 2010, 1006, ΑΠ 1466/2006 ΝοΒ 2007, 459, ΑΠ 1190/2005 ΕλλΔνη 2006, 1572, ΑΠ 341/2000 ΠοινΧρ 2000, 897: βλ. *Κ. Χατζηιωάννου* σε Λάμπρου Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος δεύτερος, 2012, σελ. 3123). Κάθε φορά όμως που ο κατηγορούμενος προβάλλει «άλλοθι» και το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να ανατρέψει τον ισχυρισμό αυτόν με βάση αξιοπιστότερα αποδεικτικά μέσα, τότε πλανώνται στη σκέψη κάθε νουνεχούς ανθρώπου εύλογες αμφιβολίες για την ενοχή του. Το ίδιο συμβαίνει και με οποιονδήποτε άλλον υπερασπιστικό ισχυρισμό του κατηγορουμένου, όπως είναι ο ισχυρισμός ότι «για τις 7 από τις 14 κλοπές που τελέσθηκαν την ίδια ημέρα (30.5.2011) καταδικάστηκε πρόσφατα ο Δ από πρωτοβάθμιο δικαστήριο». Ασφαλώς, δεν ταιριάζει σε μια δίκαιη δίκαιη, όπως την έχει προσδιορίσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) να καταδικάζεται κάποιος και να πλανώνται αμφιβολίες για την ενοχή του, αντί να υφίσταται βεβαιότητα γι' αυτήν, δεδομένου ότι η αρχή *in dubio pro reo* (εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου) που είναι συστατικό στοιχείο της δίκαιης δίκης (*fair trial*) δεν έχει γίνει σεβαστή. Επομένως, ο λόγος αναίρεσης θα πρέπει να είναι η προσβολή της αξίωσης του κατηγορουμένου για μια δίκαιη δίκη (άρθρο 6 παρ. 1, 2, 3 της ΕΣΔΑ), η οποία συνεπάγεται απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ και συνακόλουθα λόγο αναίρεσης κατ' άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' ΚΠΔ. Εδώ εξάλλου, ο ως άνω λόγος αναίρεσης θεμελιώνεται και επειδή έχει παραβιασθεί και ένα άλλο δικαίωμα, δηλαδή η αξίωση του κατηγορουμένου για μια ελεύθερη αντικειμενική εκτίμηση των αποδείξεων (έννοια γερμανικής προέλευσης). Αν δεν υπάρχει αυτή, λείπει η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης. Αυτή μεταξύ άλλων σημαίνει, ότι κατά την εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων (τέτοια

συνιστούν και οι ισχυρισμοί του κατηγορουμένου, αφού και η απολογία του θεωρείται αποδεικτικό μέσο) θα πρέπει να τηρούνται οι κανόνες της λογικής. Υπάρχει σεβασμός των κανόνων της λογικής, όταν το Δικαστήριο: α) αναφέρει τα αποδεικτικά μέσα με το περιεχόμενό τους (μάρτυρες, έγγραφα, εκθέσεις πραγματογνωμόνων, έκθεση αυτοψίας, ομολογία κατηγορουμένου, ενδείξεις κ.λπ.), στα οποία στηρίζει τη δικανική του πεποίθηση, και θεμελιώνει, αξιολογώντας τα, πειστικά τη φερεγγυότητα και την αξιοπιστία τους, β) συγχρόνως έρχεται σε αντιπαράθεση με εκείνα, τα οποία επιτρέπουν μια άλλη εκδοχή και εναντιώνονται έτσι στην πεποίθησή του (καταθέσεις μαρτύρων, έγγραφα, δηλώσεις και ισχυρισμοί του κατηγορουμένου κ.λπ.), με σκοπό να καταδείξει την αναξιπιστία τους, ενώ δεν απαιτείται να αναφέρει και να αξιολογεί και εκείνα, από τα οποία δεν προκύπτουν άλλες εκδοχές και δυνατότητες (λ.χ. μαρτυρικές καταθέσεις εντελώς άσχετες με τα

απο δεικτέα γεγονότα), και γ) αξιολογεί την ποιότητα όλων των αποδεικτικών μέσων, διακρίνοντας μάλιστα μεταξύ αφενός ικανότητας - καταλληλότητας - φερεγγυότητας αυτών που επιτρέπουν στο Δικαστήριο ένεκα απουσίας ελαττωμάτων να στηρίξει και να θεμελιώσει σ' αυτά την πεποίθησή του (Zuverlässigkeit) και αφετέρου αξιοπιστίας αυτών που σχετίζεται κυρίως με την ηθική υπόσταση, τη νομοταγή διαβίωση, την ουδετερότητα, την αμεροληψία και την αντικειμενικότητα των ανθρώπων (Glaubwürdigkeit). Έτσι, στα πλαίσια της ελεύθερης αντικειμενικής εκτίμησης αποδείξεων, αξιολογώντας π.χ. το Δικαστήριο την αξιοπιστία και την αποδεικτική βαρύτητα μιας έκθεσης πραγματογνωμοσύνης (γραφολογικής, λογιστικής, ψυχιατρικής κ.λπ.), εκτιμά αυτή ως ανώτερης αξίας σε σχέση με άλλη, γιατί προέρχεται από επιστήμονες αντικειμενικούς, αξιόπιστους και ικανούς, που διαθέτουν ανώτερες επιστημονικές γνώσεις, επικαλούνται τις ασφαλείς διαγνώσεις της επιστήμης και της τεχνικής και χρησιμοποιούν τα πλέον σύγχρονα διαγνωστικά μηχανήματα, ή αξιολογεί την ικανότητα του μάρτυρα να βλέπει, να ακούει και να αντιλαμβάνεται τα γεγονότα από κάποια απόσταση (φερεγγυότητα) ή την αξιοπιστία του μάρτυρα, που συνήθως δεν υπάρχει στα πρόσωπα που είναι συγγενείς του κατηγορουμένου, που έχουν καταδικασθεί για έγκλημα, που έχουν λάβει ωφελήματα από τον κατηγορούμενο ή το θύμα, που βρίσκονται σε αντιπαλότητα και έχθρα με τον κατηγορούμενο ή το θύμα ή που τελούν, όπως π.χ. οι εργαζόμενοι, σε σχέση εξάρτησης με τον κατηγορούμενο ή το θύμα. Ειδικά κατά την εξέταση ενός μάρτυρα θα πρέπει να ερευνώνται και να σταθμίζονται όλες οι περιστάσεις, που μπορούν να προσδιορίσουν την ικανότητα - καταλληλότητα - φερεγγυότητα και την αξιοπιστία αυτού, όπως οι ακόλουθες: Πώς αντιλήφθηκε και γνωρίζει ο μάρτυρας τα όσα κατέθεσε; Μήπως εμπλέκεται σε σύγκρουση συμφερόντων; Έχει ικανότητα να αντιληφθεί και να θυμάται επακριβώς τα συμβάντα ή τα λεχθέντα; Αναπαριστά και περιγράφει χωρίς κενά και αντιφάσεις τα πραγματικά γεγονότα; Μήπως συλλαμβάνεται να ψεύδεται αποδεδειγμένα σε κάποιο ή κάποια σημεία; Πάντως, από το τελευταίο δεν συνάγεται δεσμευτικός για το Δικαστήριο κανόνας απαγόρευσης να λάβει γενικά υπόψη την κατάθεση του μάρτυρα, ιδιαίτερα αν υφίστανται αποδείξεις που ενισχύουν την αξιοπιστία του. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, το Τριμελές Εφετείο, καταδίκασε τους κατηγορουμένους χωρίς να έλθει σε αντιπαράθεση με το άλλοθι της Κέρκυρας (αεροπορικά εισιτήρια και απόδειξη ξενοδοχείου) και χωρίς να ερευνήσει τα αποδεικτικά στοιχεία, στα οποία θεμελιώθηκε η καταδίκη του Δ για τις ίδιες 7 κλοπές από πρωτοβάθμιο δικαστήριο.

Η απόφασή του στερείται της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και παράγεται λόγος αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠΔ).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 7^{ης} εβδομάδας:

Το ένταλμα προσωρινής κράτησης του Ανακριτή στερείται της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Θα όφειλε να εξηγεί γιατί προκύπτουν σε βάρος του Α επαρκείς ενδείξεις ενοχής για ένταξη σε εγκληματική οργάνωση, για ποιους λόγους υφίσταται κίνδυνος φυγής στο εξωτερικό και για ποιο λόγο δεν αρκούν τα ηπιότερα σε σχέση με την προσωρινή κράτηση μέτρα σε βάρος της προσωπικής ελευθερίας (περιοριστικοί όροι) για να αποτρέψουν την φυγή και εξαφάνιση του κατηγορουμένου. Ο σκοπός (κίνδυνος) φυγής διαπιστώνεται και αιτιολογείται με βάση το ότι ο κατηγορούμενος δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα (δηλαδή στην Ελλάδα) ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του (π.χ. αγόρασε εισιτήριο για να φύγει αεροπορικά στη Γερμανία ή θεάθηκε στο αεροδρόμιο με το εισιτήριο για αναχώρηση) ή κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος (διαφεύγει την εκτέλεση επιβληθείσας ποινής) ή φυγόδικος (διαφεύγει και δεν εμφανίζεται αυτοπροσώπως σε δίκη) ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής, οπότε δεν θα είναι δυνατή σε περίπτωση καταδίκης του η εκτέλεση (έκτιση) της ποινής. Ο σκοπός φυγής συντρέχει, όταν ο κατηγορούμενος έχει την πρόθεση είτε να φύγει στο εξωτερικό είτε απλώς να κρυφτεί στο εσωτερικό της χώρας (άρθρο 282 παρ. 4 ΚΠΔ).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 8^{ης} εβδομάδας:

Δεν επιτρέπεται να αξιοποιηθεί η έκθεση έρευνας, αυτοψίας και κατάσχεσης του φονικού όπλου και οι φωτογραφίες που τραβήχτηκαν κατά τις ανασκαφές. Στη Νομολογία του ΕΔΔΑ επικρατεί η άποψη ότι η αξιοποίηση πειστηρίων που δόθηκαν από τον κατηγορούμενο πέραν της κατάθεσης - ομολογίας του εξαναγκαστικά (ιδιαίτερα μετά από βασανιστήρια) απαγορεύεται να χρησιμοποιηθούν στην ποινική διαδικασία.⁶⁴¹ Αυτό όμως δεν είναι αυτόνομο και βεβαίως δεν γίνεται δεκτό σε όλα

⁶⁴¹ Βλ. και Christos Satlanis, Die Subjektstellung des Beschuldigten im griechischen Strafverfahren unter den strafprozessualen Garantien des Art. 6 der Europäischen Menschenrechtskonvention (Zugleich eine Einführung in den Begriff des fairen rechtsstaatlichen Strafverfahrens), 1988, σελ. 251επ., όπου γίνεται αναφορά και στη διάταξη του άρθρου 175 παρ. 1 εδ. α ΚΠΔ (: «Η ακυρότητα μιας πράξης καθιστά άκυρες και τις εξαρτημένες από αυτήν μεταγενέστερες πράξεις της ποινικής διαδικασίας»). Πρβλ. Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 212επ., όπου επισημαίνεται, ότι το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ εκτός από τις βιαίως αποσπασθείσες ομολογίες ενοχής και τις αποδείξεις που παρήχθησαν από αυτές αποκλείει από την αξιοποίηση και τις αποδείξεις που προέκυψαν μετά από έρευνες ή κατασχέσεις που έγιναν παράνομα, με σκοπό να εκφοβίζονται και να αποτρέπονται οι ανακριτικοί υπάλληλοι από παραβάσεις προστατευτικών για τους πολίτες διατάξεων.

τα κράτη της Ευρώπης. Π.χ. στη Γερμανία⁶⁴² και στη Βρετανία⁶⁴³ δεν ισχύει η θεωρία των καρπών του δηλητηριασμένου δέντρου (“fruit of the poisoned tree” doctrine), κατά την οποία δεν επιτρέπεται να αξιοποιηθούν στην καταδικαστική απόφαση όχι μόνο η αποσπασθείσα με παράνομες μεθόδους (κυρίως με βασανιστήρια) ομολογία ενοχής αλλά και τα αποδεικτικά μέσα, τα οποία αποκτήθηκαν ως αποτέλεσμα της ομολογίας αυτής, ως π.χ. το κρυμμένο πτώμα, το κρυμμένο όπλο με τα δακτυλικά αποτυπώματα, τα κρυμμένα ναρκωτικά, τα κρυμμένα κλοπιμαία, τα κρυμμένα έγγραφα κ.λπ. Όμως το ΕΔΔΑ με δύο αποφάσεις του (Jalloh κατά Γερμανίας, Gäfgen κατά Γερμανίας) φαίνεται να αποδέχεται αυτή τη θεωρία, ενώ κατά την άποψή του κάθε άλλο συμπέρασμα θα υπηρετούσε μόνο τη νομιμοποίηση, έμμεσα, του είδους της ηθικά επιλήψιμης συμπεριφοράς, την οποία οι Συντάκτες του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (βασανιστήρια και απάνθρωπη συμπεριφορά) επιδίωξαν να απαγορεύσουν.⁶⁴⁴

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 8ης εβδομάδας:

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΟΘΕΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ.

⁶⁴² Βλ. Claus Roxin / Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 2017, σελ. 189επ., όπου γράφονται τα εξής : «Wird ein Beweisverwertungsverbot bejaht, so stellt sich die weitere Frage, ob dies nur für das unmittelbar auf verbotenem Wege gewonnene Beweismittel gilt oder ob auch die dadurch bloß mittelbar erlangten Beweismittel nicht verwertet werden dürfen (etwa, wenn der durch Drogen zum Plaudern gebrachte Beschuldigte das Versteck der Leiche preisgegeben hat, die Leiche daraufhin gefunden wird und seine Blutspuren an ihr festgestellt werden; reicht die Fernwirkung der Beweisverbote so weit, dass die Blutspuren nicht zu seiner Überführung herangezogen werden dürfen, oder ist dies umgekehrt nach dem Spurenansatz erlaubt?). Im amerikanischen Strafprozess ist zu diesem Problem die “fruit of the poisonous tree doctrine” entwickelt worden, nach der sich ein Beweisverwertungsverbot auch auf die mittelbar erlangten Beweismittel erstreckt ... Für den deutschen Strafprozess ist die Frage überaus umstritten. Der BGH hat bei einem Verstoß gegen das Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses ... wegen des damit verbundenen Verstoßes gegen Art. 10 GG eine Fernwirkung bejaht (E 29, 244 m. Anm. Riegel, JZ 80, 757), dagegen für alle anderen Fälle mit dem prinzipiellen Argument abgelehnt, dass nicht ein einzelner Verfahrensfehler zur Lahmlegung des gesamten Verfahrens führen dürfe».

⁶⁴³ Για το ότι και στη Βρετανία δεν ισχύει η θεωρία των καρπών του δηλητηριασμένου δέντρου βλ. Paul Roberts / Adrian Zuckerman, *Criminal Evidence*, Oxford, 2010, σελ. 524.

⁶⁴⁴Βλ. ΕΔΔΑ (Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης), 1.6.2010, Gäfgen v. Germany, αρ. προσφ. 22978/05, § 167 : « As to the use at the trial of real evidence obtained as a direct result of ill-treatment in breach of Article 3, the Court has considered that incriminating real evidence obtained as a result of acts of violence, at least if those acts had to be characterised as torture, should never be relied on as proof of the victim’s guilt, irrespective of its probative value. Any other conclusion would only serve to legitimise, indirectly, the sort of morally reprehensible conduct which the authors of Article 3 of the Convention sought to proscribe or, in other words, to “afford brutality the cloak of law” (see Jalloh, 11.7.2006, 54810/00, § 105). In its *Jalloh* judgment, the Court left open the question whether the use of real evidence obtained by an act classified as inhuman and degrading treatment, but falling short of torture, always rendered a trial unfair, that is, irrespective of, in particular, the weight attached to the evidence, its probative value and the opportunities of the defendant to challenge its admission and use at trial (ibid., §§ 106-07). It found a breach of Article 6 in the particular circumstances of that case (ibid., §§ 107-08)». Επιβάλλεται να υπομνησθεί, ότι στην υπόθεση Jalloh το ΕΔΔΑ αντιμετώπισε την περίπτωση, όπου ο κατηγορούμενος είχε καταπιεί σακκουλάκια ναρκωτικών και με αναγκαστική πρόκληση εμετού μέσω προσφοράς χημικής ουσίας αυτά περιήλθαν στην κατοχή της αστυνομίας, και θεώρησε τη χρησιμοποίησή τους ως πειστηρίων του εγκλήματος (τεκμήρια, πραγματική απόδειξη, real evidence) στην ποινική διαδικασία ως απαράδεκτη ένεκα του ότι αποκτήθηκαν μετά από προσβολή του δικαιώματος να μην υποβάλλεται κάποιος σε βασανιστήρια (άρθρ. 3 ΕΣΔΑ). Ένεκα τούτου δέχθηκε παράβαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ για τη δίκαιη δίκη. Στην υπόθεση, ωστόσο, Gäfgen το ΕΔΔΑ να μην επικύρωσε τα συμπεράσματα στην υπόθεση Jalloh πλην όμως δεν δέχθηκε παράβαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ για τη δίκαιη δίκη, θεωρώντας ότι για τα χρησιμοποιηθέντα πειστήρια και αποδεικτικά μέσα (αυτοψία περί τον τόπον όπου ο κατηγορούμενος για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως είχε κρύψει το άψυχο σώμα του φονευθέντος δωδεκάχρονου αγοριού), που βρέθηκαν μετά από ομολογία του κατηγορουμένου, δεν χρησιμοποιήθηκαν βασανιστήρια αλλά απλώς απάνθρωπη μεταχείριση (απειλή για εφαρμογή βασανιστηρίων και για σεξουαλική κακοποίηση) και αφήνοντας σαφώς να εννοηθεί, ότι το αποτέλεσμα θα μπορούσε να ήταν διαφορετικό, αν είχαν επιστρατευθεί από τις γερμανικές αστυνομικές αρχές βασανιστήρια και όχι απλώς απάνθρωπη μεταχείριση : πρβλ. Σωτ. Κύρκου, *Δοκιμάζοντας τους καρπούς του δηλητηριώδους δένδρου : η απειλή χρήσης βασανιστηρίων ως μορφή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης κατ’ άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και οι επιπτώσεις της στην προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (Με αφορμή την απόφαση της 1.6.2010 του ΕΔΔΑ επί της προσφυγής Gäfgen κατά Γερμανίας)*, Ποινική Δικαιοσύνη 2011, σελ. 1132επ.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 9^{ης} εβδομάδας :

Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει αντικειμενικός λόγος (μη αξιόποινο της συμπεριφοράς ένεκα έλλειψης του άδικου χαρακτήρα) επεκτεινόμενος και στον ηθικό αυτουργό, οπότε θα έπρεπε το ωφέλιμο αποτέλεσμα να επεκταθεί και στον συγκατηγορούμενο Β. Η παράλειψη του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου να επεκτείνει το ωφέλιμο αποτέλεσμα και στον Β συνιστά αρνητική υπέρβαση εξουσίας και λόγο αναίρεσης. Στη δεύτερη περίπτωση υφίσταται υποκειμενικός λόγος, μη επεκτεινόμενος και στον συγκατηγορούμενο. Καθοριστική είναι η διάταξη του άρθρου 48 ΠΚ : «Το αξιόποινο των συμμετόχων κατά τα άρθρα 46 και 47 είναι ανεξάρτητο από το αξιόποινο εκείνου που τέλεσε την πράξη». Τούτο σημαίνει, ότι, αν π.χ. ο αυτουργός είναι ακαταλόγιστο πρόσωπο λόγω ανηλικότητας (άρθρο 126 παρ. 1 ΠΚ : Η αξιόποινη πράξη που τελέστηκε από ανήλικο οκτώ έως δεκαπέντε ετών δεν καταλογίζεται σε αυτόν) ή λόγω νοσηρής διατάραξης των πνευματικών λειτουργιών (άρθρο 34 ΠΚ), ο ηθικός αυτουργός μπορεί να είναι πνευματικά υγιής και ενήλικος, οπότε η πράξη καταλογίζεται πλήρως σ' αυτόν : βλ. Ι. Φαρσεδάκη/Χ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 244.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 9^{ης} εβδομάδας :

Η απόφαση δεν ήταν ορθή. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο υπέπεσε σε αρνητική υπέρβαση εξουσίας, η οποία συνιστά λόγο αναίρεσης (άρθρο 510 παρ. 1 Η ΚΠΔ), επειδή παρέλειψε να προβεί στην εκδίκαση της έφεσης. Σύμφωνα με τα άρθρα 154, 155, 156, 273 παρ. 1γ, 473 παρ. 1 ΚΠΔ ήταν άκυρη η επίδοση, επειδή κλητεύθηκε ως άγνωστης διαμονής ενώ ήταν γνωστής διαμονής και έπρεπε να κλητευθεί κατ' άρθρο 155 ΚΠΔ, και όταν είναι άκυρη η επίδοση της εκδοθείσας απόφασης δεν τρέχουν οι προθεσμίες για την άσκηση των ένδικων μέσων. Επομένως, δεν παρήλθε η προθεσμία προς άσκηση έφεσης, γιατί δεν άρχισε να τρέχει. Ειδικότερα, ακυρότητα προκαλείται, όταν η επίδοση δεν γίνει στη δηλωθείσα διεύθυνση αλλά κατά το άρθρο 156 ΚΠΔ (επίδοση σε πρόσωπα άγνωστης διαμονής) : ΟΛΑΠ 827/1984, ΠοινΧρ 1985, 59, ΟΛΑΠ 32/1994, ΝοΒ 1995, 97, ΟΛΑΠ 8/1995, ΠοινΧρ 1996, 829, ΑΠ 393/2004, Πραξ/ΛογΠΔ 2004, 232). Επειδή απορρίφθηκε ως εκπρόθεσμη και συνεπώς απαράδεκτη, θα είναι δυνατή η αναίρεση για αρνητική υπέρβαση εξουσίας (βλ. άρθρο 476 παρ. 1, 2 ΚΠΔ). Βλ. σχετικά με τα ως άνω ΑΠ 910/2010, www.areiospagos.gr : «Κατά τη διάταξη του άρθρου 473 παρ. 1 ΚΠοινΔ, η προθεσμία για την άσκηση ενδίκων μέσων, είναι δέκα ημέρες από τη δημοσίευση της αποφάσεως. Αν ο δικαιούμενος δεν είναι παρών κατά την απαγγελία της αποφάσεως η προθεσμία είναι, επίσης, δεκαήμερη, εκτός αν αυτός διαμένει στην αλλοδαπή ή είναι άγνωστη η διαμονή του, οπότε η προθεσμία είναι τριάντα ημέρες και αρχίζει σε κάθε περίπτωση από την επίδοση της αποφάσεως. Εξάλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 156 του ίδιου Κώδικα, αν το πρόσωπο, στο οποίο πρόκειται να γίνει η επίδοση, απουσιάζει από τον τόπο της κατοικίας του και είναι άγνωστη η διαμονή του, η επίδοση γίνεται, μετά την άκαρπη αναζήτηση των αναφερομένων στη διάταξη αυτή προσώπων, στο δήμαρχο της τελευταίας γνωστής κατοικίας ή διαμονής του ή στο δημοτικό υπάλληλο που ορίζει ο δήμαρχος γι' αυτό το σκοπό. Η μη τήρηση των διατυπώσεων αυτών συνεπάγεται κατά το άρθρο 154 παρ. 2 ΚΠοινΔ την ακυρότητα της επιδόσεως και δεν αρχίζει η ανωτέρω προθεσμία ασκήσεως ενδίκων μέσων. Ως άγνωστης διαμονής θεωρείται, κατά τις διατάξεις των ως άνω άρθρων 154 και 156, εκείνος που απουσιάζει από τον τόπο της κατοικίας του και η διαμονή του είναι άγνωστη για τη Δικαστική (Εισαγγελική) Αρχή που έχει εκδώσει το

προς επίδοση έγγραφο ή έχει παραγγείλει την επίδοση του, έστω και αν αυτή είναι γνωστή σε τρίτους, όπως είναι ακόμη και άλλη Εισαγγελική Αρχή ή και η Αστυνομική Αρχή. Τόπος δε κατοικίας θεωρείται εκείνος, τον οποίο έχει δηλώσει ο κατηγορούμενος, κατά το άρθρο 273 παρ. 1 ΚΠοινΔ, κατά την προανάκριση που τυχόν έχει ενεργηθεί και, σε περίπτωση αλλαγής κατοικίας, εκείνος που έχει δηλωθεί στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή και, αν δεν έχει ενεργηθεί προανάκριση ή ο κατηγορούμενος δεν εμφανίσθηκε κατ' αυτήν, ως τόπος κατοικίας θεωρείται εκείνος που αναφέρεται στη μήνυση ή στην έγκληση. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 476 παρ. 1 και 2 ΚΠοινΔ, όταν το ένδικο μέσο ασκήθηκε εκπρόθεσμα, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο ή δικαστήριο το απορρίπτει ως απαράδεκτο, κατά δε της σχετικής αποφάσεως επιτρέπεται αναίρεση, ο έλεγχος, όμως, του Αρείου Πάγου στην περίπτωση αυτή περιορίζεται στην ορθότητα της κρίσεως για το απαράδεκτο. Τέλος, η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της δικαστικής αποφάσεως, που επιβάλλεται από το Σύνταγμα (άρθρο 93 παρ. 3) και τον ΚΠοινΔ (άρθρο 139) απαιτείται και για την απόφαση που απορρίπτει το ένδικο μέσο ως απαράδεκτο. Ειδικότερα η απόφαση που απορρίπτει την έφεση ως εκπρόθεσμη, για να έχει την κατά τα ανωτέρω ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, πρέπει να διαλαμβάνει το χρόνο επιδόσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως στον εκκαλούντα, αν απαγγέλθηκε απόντος τούτου, το χρόνο ασκήσεως της εφέσεως και το αποδεικτικό από το οποίο προκύπτει η επίδοση της αποφάσεως στον εκκαλούντα (Ολ. ΑΠ 4/1995, και 7/1994). Αν προβάλλεται με την έφεση λόγος ακυρότητας της επιδόσεως της εκκαλούμενης αποφάσεως ή λόγος ανώτερης βίας, εκ της οποίας απωλέσθηκε η προθεσμία, η αιτιολογία πρέπει να εκτείνεται και στην απορριπτική του λόγου αυτού κρίση του δικαστηρίου, άλλως ιδρύεται λόγος αναίρεσεως κατά το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠοινΔ. Μεταξύ των λόγων ακυρότητας της επιδόσεως, οι οποίοι πρέπει να προβάλλονται υποχρεωτικά με την έφεση, είναι και το ότι η επίδοση "ως άγνωστης διαμονής" έγινε χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτής, μολοντί, δηλαδή, ο εκκαλών-κατηγορούμενος είχε γνωστή διαμονή».

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 10^{ης} εβδομάδας :

Σύμφωνα με το άρθρο 473 παρ. 3 ΚΠΔ ισχύουν τα εξής : «Η προθεσμία για την άσκηση της αναίρεσης αρχίζει από τότε που η τελεσίδικη απόφαση θα καταχωριστεί καθαρογραμμένη στο ειδικό βιβλίο που τηρείται από τη γραμματεία του ποινικού δικαστηρίου. Η καθαρογράφηση της απόφασης πρέπει να γίνει μέσα σε δεκαπέντε ημέρες· διαφορετικά, ο πρόεδρος του δικαστηρίου έχει πειθαρχική ευθύνη. Η καταχώριση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο απαιτείται μόνο για την έναρξη της προθεσμίας άσκησης αναίρεσης και τυχόν μη καταχώριση δεν εμποδίζει τη παραγραφή της ποινής». **Σκοπός του νόμου είναι** να εξασφαλίσει στον ενδιαφερόμενο διάδικο τη δυνατότητα να λάβει γνώση της αιτιολογίας της απόφασης, ώστε να θεμελιώσει καλώς τους λόγους αναίρεσης και ιδίως την έλλειψη της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και γενικότερα να ασκήσει βάσιμη και παραδεκτή αναίρεση, εντοπίζοντας και προβάλλοντας τα ουσιαστικά και νομικά σφάλματα της απόφασης, πράγμα που είναι δυνατό μόνο μετά την καταχώριση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο (βλ. Ολ ΑΠ 6/2002, ΠοινΔικ 2002, 839επ.). Ο σκοπός αυτός επομένως συμβαδίζει και εναρμονίζεται με την αρχή της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 της ΕΣΔΑ), η οποία διασφαλίζει σε κάθε κατηγορούμενο και γενικότερα σε κάθε διάδικο την ευχερή και αποτελεσματική ενάσκηση των δικαιωμάτων του σε μια ποινική ή αστική διαδικασία. Μάλιστα έχει γίνει δεκτό, ότι η

προθεσμία της αναίρεσης θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να έχει ως αφετηρία την καταχώριση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο και όχι τη δημοσίευση, επειδή αλλιώς θα προκαλούσαν φαλκίδευση και υπονόμηση στο δικαίωμα πρόσβασης στον Άρειο Πάγο.⁶⁴⁵ Μολοντί λοιπόν **η ως άνω διάταξη αναφέρεται σε τελεσίδικες αποφάσεις**, δηλαδή σε αποφάσεις δευτεροβάθμιων δικαστηρίων που εκδόθηκαν μετά από άσκηση έφεσης,⁶⁴⁶ η μόλις παραπάνω αναφερθείσα Ολομέλεια του Αρείου Πάγου (6/2002 : εδώ υπήρξε και ασθενής μειοψηφία) αποφάνθηκε, **σαφώς ενεργώντας contra legem ερμηνεία, αφού τέθηκε υπέρ της επεκτατικής εφαρμογής του νόμου**, ότι ως τελεσίδικες θα πρέπει να θεωρούνται και οι ανέκκλητες αποφάσεις, δηλαδή οι αποφάσεις των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, που δεν υπόκεινται σύμφωνα με τον νόμο σε έφεση, ώστε ο ενδιαφερόμενος να ασκήσει αναίρεση κατ' αυτών να έχει ως αφετηρία της προθεσμίας προς άσκηση αυτής την καταχώριση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο και έτσι να δυνηθεί να ασκήσει ευχερώς και αποτελεσματικά αίτηση αναίρεσης. Στην πραγματικότητα η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου προέβη, χωρίς να κάνει ρητή αναφορά σ' αυτήν, σε μια τελεολογική διαστολή (teleologische Extension),⁶⁴⁷ η οποία συνιστά μορφή contra legem ερμηνείας (βασικά, δύο είναι οι κύριες περιπτώσεις αυτής : η επεκτατική εφαρμογή του νόμου και η μη εφαρμογή του νόμου). Εξάλλου, το άρθρο 473 παρ. 2 ΚΠΔ ορίζει τα εξής: «Η αναίρεση κατά της καταδικαστικής απόφασης μπορεί να ασκηθεί από εκείνον που καταδικάστηκε και με δήλωση που περιέχει όσα ορίζονται στην παρ. 2 του επόμενου άρθρου και επιδίδεται στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου μέσα σε προθεσμία είκοσι ημερών, η οποία αρχίζει σύμφωνα με την παρ. 1. Η δήλωση αυτή μπορεί να συμπληρώνει και την αίτηση αναίρεσης που τυχόν ασκήθηκε σύμφωνα με το επόμενο άρθρο και που δεν περιέχει ορισμένους λόγους». Η παράγραφος 1 του άρθρου 473 ΚΠΔ προβλέπει ως αφετηρία της προθεσμίας προς άσκηση του ένδικου μέσου τη δημοσίευση της απόφασης. Παρά τη ρητή αυτή αναφορά κρίθηκε και εδώ από τον Άρειο Πάγο στα πλαίσια σαφώς μιας contra legem ερμηνείας, που δεν αναφέρεται ρητά και που δεν εφαρμόζει τον ισχύοντα νόμο, ότι ορθότερο θα ήταν να γίνει δεκτό ότι η προθεσμία για την άσκηση της αναίρεσης αρχίζει από την καταχώριση της καθαρογραμμένης αποφάσεως στο ειδικό βιβλίο, όπως η παρ. 3 του άρθρου 473 ΚΠΔ ορίζει (έτσι ρητά : ΑΠ 1559/1991, Υπερ 1992, 320, ΑΠ 729/1999, ΠοινΔικ 1999, 929, ΑΠ 1138/2010, ΑΠ 609 / 2014, www.areiospagos.gr).⁶⁴⁸

⁶⁴⁵ Βλ. Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία. 75 Πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 135επ., 138, υπό επίκληση του ΕΔΔΑ, 11.4.2002, υπόθεση ΑΕΠΙ κατά Ελλάδας, ΠοινΔικ 2002, 742επ., όπου και παρατηρήσεις Ζημιανίτη, Νικ. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 2007, σελ. 504-506.

⁶⁴⁶ Ακριβέστερα, τελεσίδικη απόφαση είναι η απόφαση που δεν μπορεί να προσβληθεί με έφεση, επειδή είτε εκδόθηκε μετά από άσκηση έφεσης από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο είτε παρήλθε η τασσόμενη από τον νόμο προθεσμία προς άσκηση έφεσης κατά της απόφασης πρωτοβάθμιου δικαστηρίου είτε ασκήθηκε η παρεχόμενη από τον νόμο έφεση αλλά απορρίφθηκε από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ως απαράδεκτη ή ανυποστήρικτη ή αβάσιμη (από πραγματική ή νομική σκοπιά): βλ. αντί άλλων Αργ. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2007, σελ. 328.

⁶⁴⁷ Γι' αυτήν βλ. **Ιάκ. Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Βαθμίδες, κριτήρια και μέθοδοι ερμηνείας και περαιτέρω διάπλασης του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, ΠοινΔικ 2012, σελ. 1118επ., 1133επ., 1139επ., **Ιάκ. Φαρσεδάκη** / Χρ. Σατλάνη, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 53επ., 66επ.

⁶⁴⁸ Βλ. Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία. 75 Πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 135επ., 140επ. Βλ. και ΑΠ 327 / 2015, www.areiospagos.gr www.areiospagos.gr, όπου διαλαμβάνονται τα εξής : «Από τις διατάξεις των άρθρων 462, 473 παρ. 1 έως 3, 474 παρ. 1 και 507 παρ. 1 του ΚΠοινΔ συνάγεται ότι, εφόσον με ειδική διάταξη νόμου δεν ορίζεται διαφορετικά, η προθεσμία για την άσκηση της αναίρεσεως κατά καταδικαστικής αποφάσεως από εκείνον που καταδικάστηκε, αν είναι παρών κατά την απαγγελία της αποφάσεως, είναι δέκα ημερών από τη δημοσίευση της αποφάσεως, στην

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 10^{ης} εβδομάδας :

Την απάντηση δίνει η ορθή απόφαση σε Συμβούλιο (βλ. άρθρο 476 ΚΠΔ) ΑΠ 986 / 2014, www.areiospagos.gr: «Κατά το άρθρο 465 παρ. 1 του ΚΠοινΔ, ο διάδικος μπορεί να ασκήσει το ένδικο μέσο που του ανήκει είτε αυτοπροσώπως είτε μέσω αντιπροσώπου που έχει εντολή κατά τους όρους του άρθρου 96 παρ. 2 του ίδιου Κώδικα. Το πληρεξούσιο ή επικυρωμένο αντίγραφο του προσαρτάται στην σχετική έκθεση. Κατά την παρ. 2 του ίδιου άρθρου 465 του ΚΠοινΔ το ένδικο μέσο κατά της καταδικαστικής αποφάσεως που παρέχεται σ' εκείνον που καταδικάστηκε μπορεί να ασκηθεί για λογαριασμό του και από το συνήγορο που είχε παραστεί στη συζήτηση. Από τα πιο πάνω συνάγεται ότι είναι απαράδεκτο το ένδικο μέσο της αναιρέσεως που ασκήθηκε από πληρεξούσιο δικηγόρο, ο οποίος δεν είχε παραστεί ως συνήγορος στη συζήτηση, κατά την οποία είχε εκδοθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και εκείνος που καταδικάστηκε ήταν παρών κατά την απαγγελία της, αν δεν προσαρτάται στη σχετική έκθεση πληρεξούσιο έγγραφο ή επικυρωμένο αντίγραφο του. Εξάλλου, με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία κυρώθηκε με το ΝΔ 53/1974 και έχει υπερνομοθετική ισχύ σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, αναγνωρίζεται στον κατηγορούμενο δικαίωμα για δίκαιη δίκη, στην έννοια της οποίας περιλαμβάνεται και το δικαίωμα προσβάσεως στο δικαστήριο. Το ίδιο δικαίωμα αναγνωρίζεται και από το άρθρο 2 παρ. 1 του Εβδόμου Πρωτοκόλλου της ίδιας πιο πάνω Ευρωπαϊκής Συμβάσεως, που κυρώθηκε με το Ν. 1705/1987, κατά το οποίο "κάθε πρόσωπο που καταδικάστηκε για αξιόποινη πράξη από δικαστήριο, έχει το δικαίωμα της επανεξέτασης από ανώτερο δικαστήριο της απόφασης, με την οποία κηρύχθηκε ένοχος ή της απόφασης με την οποία του επιβλήθηκε η ποινή", καθώς και από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο "καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει". Ο κοινός νομοθέτης δεν κωλύεται να θεσπίζει προϋποθέσεις και περιορισμούς στην άσκηση ένδικου μέσου εναντίον καταδικαστικής αποφάσεως, αρκεί οι συνέπειες που επισύρει η παράβασή τους να μην είναι υπέρμετρες σε σημείο ώστε να αναιρούν την ελεύθερη πρόσβαση στο δικαστήριο ή να αντιβαίνουν στην αρχή της αναλογικότητας, πράγμα που συμβαίνει όταν η προβλεπόμενη από το νόμο κύρωση είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση δυσανάλογη προς την παράβαση της διατάξεως του νόμου. Η αρχή της αναλογικότητας αναγνωρίζεται ήδη με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. τελευταίο του Συντάγματος, κατά το οποίο οι κάθε είδους περιορισμοί, που μπορούν, κατά το Σύνταγμα, να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα, είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι επιβαλλόμενοι από το νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι α) αναγκαίοι, υπό την έννοια ότι δεν υπάρχει άλλος πρόσφορος τρόπος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τη σχετική ρύθμιση σκοπού, και β) να τελούν σε αρμόζουσα αναλογία με αυτόν, έτσι ώστε οι επιπτώσεις που προκαλούνται στον θιγόμενο στο δικαίωμά του να μην είναι

περίπτωση που το ένδικο αυτό μέσο ασκείται με δήλωση στο γραμματέα του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση ή, αν ο αναιρεσείων κρατείται, σ' εκείνον που διευθύνει τη φυλακή και είκοσι ημερών όταν ασκείται με δήλωση που επιδίδεται στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, χωρίς όμως να αρχίζει η προθεσμία πριν από την καταχώριση της τελεσιδικής αποφάσεως στο βιβλίο καθαρογραμμένων αποφάσεων της παρ. 3 του άνω άρθρου 473 ΚΠοινΔ, η οποία προστέθηκε με το άρθρο 9 του νόμου 969/1979.».

δυσανάλογα επαχθείς. Με την προαναφερόμενη διάταξη του άρθρου 465 παρ. 1 του ΚΠοινΔ, ο νομοθέτης θέλησε να εξασφαλίσει ότι πράγματι κατά το χρόνο ασκήσεως του ένδικου μέσου ο αντιπρόσωπος είχε την εντολή να το ασκήσει και δεν λειτούργησε αυτογνωμόνως, ασκώντας ένδικο μέσο που ο ίδιος ο καταδικασθείς δεν είχε πρόθεση ενδεχομένως να ασκήσει. Ως πρόσφορο δε μέσο αποδείξεως ότι υπήρχε πράγματι η εντολή κατά το χρόνο αυτό προβλέπεται η προσάρτηση του πληρεξουσίου στην έκθεση του ένδικου μέσου. Η προϋπόθεση, όμως, αυτή που τίθεται από την άνω διάταξη, δηλαδή ότι η προσάρτηση του πληρεξουσίου στη σχετική έκθεση αποτελεί τον αποκλειστικό τρόπο αποδείξεως της εντολής που έχει δοθεί, με συνέπεια την απόρριψη του ένδικου μέσου, αν δεν έχει γίνει η προσάρτηση, υπερακοντίζει το σκοπό του νομοθέτη και προκαλεί δυσανάλογα επιβαρυντικές συνέπειες στον καταδικασθέντα, ο οποίος, έτσι, στερείται του δικαιώματος της επανεξετάσεως της αποφάσεως από ανώτερο δικαστήριο, εφόσον δε πρόκειται για αναίρεση, στερείται του έσχατου ένδικου μέσου με το οποίο μπορεί να αμυνθεί κατά της καταδικαστικής σε βάρος του αποφάσεως. Και τούτο διότι, η αρχή της αναλογικότητας, όπως προαναφέρθηκε, επιτάσσει όπως το μέσο προς επίτευξη του σκοπού είναι αναγκαίο. Η απόδειξη, όμως, της παροχής της εντολής ήδη κατά το χρόνο ασκήσεως του ένδικου μέσου εξασφαλίζεται όχι μόνο με την προσάρτηση του πληρεξουσίου στη σχετική έκθεση, αλλά και με την προσκομιδή του κατά το χρόνο συζητήσεως του ένδικου μέσου, οπότε θα κριθεί από το Δικαστήριο αν κατά το χρόνο που ασκήθηκε το ένδικο μέσο είχε πράγματι χορηγηθεί η εντολή προς τούτο στον αντιπρόσωπο. Εξάλλου, σύμφωνα με την ίδια αρχή, η σχέση μεταξύ μέσου και σκοπού πρέπει να είναι εύλογη, ώστε να αποτρέπονται υπέρμετρα επαχθείς συνέπειες στον θιγόμενο. Όμως, ο από το άνω άρθρο τιθέμενος περιορισμός της αποδείξεως της πληρεξουσιότητας ταυτόχρονα με την υποβολή της αιτήσεως ασκήσεως ένδικου μέσου, η παράβαση του οποίου οδηγεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 476 παρ. 1 του ΚΠοινΔ στην απόρριψη του ένδικου μέσου, μολονότι αυτό προσκομίζεται κατά τη συζήτηση και προκύπτει από αυτό ότι είχε δοθεί εντολή κατά το χρόνο ασκήσεως της αναίρεσεως, είναι κατά κοινή αντίληψη προφανές ότι επιβάλλει στον καταδικασθέντα μια δυσανάλογη κύρωση, η οποία καταλύει τη δίκαιη ισορροπία που πρέπει να υπάρχει μεταξύ αφενός μεν της θεμιτής μέριμνας για την εξασφάλιση της βούλησης του εντολέα κατά την άσκηση του ένδικου μέσου από αντιπρόσωπο και αφετέρου του δικαιώματος προσβάσεως στο ανώτερο δικαστήριο και ασκήσεως των δικαιωμάτων υπερασπίσεως (ΑΠ 1567/2006). Στην προκειμένη περίπτωση, η υπό κρίση από 7 Μαρτίου 2013 (με αριθ. πρωτ. 1849/2013) αίτηση (δήλωση) αναίρεσεως κατά της 60/2013 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου (Πλημμελημάτων) Κρήτης, που δίκασε σε δεύτερο βαθμό, με την οποία καταδικάστηκε η ήδη αναιρεσείουσα κατηγορουμένη για πλαστογραφία με χρήση, με το ελαφρυντικό του προτέρου εντίμου βίου, σε ποινή φυλακίσεως πέντε (5) μηνών, ανασταλείσα, ασκήθηκε με δήλωση που επιδόθηκε στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου από τον Ε. Μ. Γ., δικηγόρο Αθηνών, με την ιδιότητα του πληρεξουσίου δικηγόρου της άνω αναιρεσείουσας, χωρίς να προσαρτηθεί όμως στην παραπάνω δήλωση ασκήσεως του ένδικου μέσου πληρεξούσιο έγγραφο. Η αναιρεσείουσα - κατηγορουμένη, όπως προκύπτει από την επισκόπηση των πρακτικών, ήταν παρούσα κατά την απαγγελία της προσβαλλόμενης αποφάσεως και είχε διορίσει ως συνήγορό της για να την υπερασπισθεί τον δικηγόρο Ρεθύμνου Ν. Κ. και όχι τον δικηγόρο Αθηνών Ε. Μ. Γ., ώστε να μπορεί να τύχει εφαρμογής η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 465 του ΚΠοινΔ. Στην πραγματικότητα όμως είχε δοθεί ειδική εντολή

και πληρεξουσιότητα στον άνω δικηγόρο Ε. Γ. να ασκήσει αναίρεση κατά της 60/2013 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου Κρήτης με το υπ' αριθ. .../26 Φεβρουαρίου 2013 ειδικό πληρεξούσιο της συμβολαιογράφου Ρεθύμνης Γ.Ψ. Συνεπώς, εφόσον, όπως αποδεικνύεται, κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο, από το άνω, προσκομιζόμενο από την αναιρεσείουσα, συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο έγγραφο, ότι κατά το χρόνο ασκήσεως (7.3.2013) της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως, υπήρχε ήδη (από την 26.2.2013) ειδική εντολή προς τον άνω δικηγόρο Ε. Γ. για την άσκησή της, το οποίο, όμως, δεν προσαρτήθηκε στη σχετική έκθεση, η ένδικη αίτηση αναιρέσεως θεωρείται ότι έχει ασκηθεί παραδεκτά, αφού η προβλεπόμενη από το άρθρο 465 παρ. 1 σε συνδ. με άρθρο 476 παρ. 1 του ΚΠοινΔ κύρωση, δηλαδή η απόρριψή της ως απαράδεκτης, έρχεται σε αντίθεση προς τις προαναφερόμενες διατάξεις της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως και του Συντάγματος, διότι παραβιάζει το δικαίωμα προσβάσεως της αναιρεσείουσας στο δικαστήριο, ο δε ως άνω περιορισμός δεν είναι αναγκαίος για την απονομή της δικαιοσύνης σύμφωνα με τις συνταγματικές επιταγές και την ιδιαίτερη φύση του δικαιώματος αιτήσεως αναιρέσεως, κατά τα προεκτεθέντα. Μετά από αυτά, και επειδή η υπόθεση έχει εισαχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου, ως Συμβουλίου, με τη διαδικασία του άρθρου 476 του ΚΠοινΔ, πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη η γενόμενη συζήτησή της και να διαταχθεί η εισαγωγή αυτής κατά τη συνήθη διαδικασία, ενώπιον του Δικαστηρίου του Αρείου Πάγου, δημοσία συνεδριάζοντος, μετά τήρηση της νόμιμης προδικασίας, κατά το άρθρο 513 του ΚΠοινΔ. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΚΗΡΥΣΣΕΙ απαράδεκτη τη γενόμενη ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου, ως Συμβουλίου, συζήτηση της από 7 Μαρτίου 2013 (με αριθ. πρωτ. 1849/2013) αιτήσεως αναιρέσεως της κατηγορουμένης Ε. - Μ. Φ. του Μ., για αναίρεση της 60/2013 αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου (Πλημμελημάτων) Κρήτης. Και ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ την εισαγωγή της αιτήσεως αυτής για συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου του Αρείου Πάγου, με τη συνήθη διαδικασία. Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 8 Οκτωβρίου 2014.»⁶⁴⁹

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 11^{ης} εβδομάδας :

Καταχρηστική θα ήταν η αίτηση αναίρεσης που θα προέβαλλε ως λόγο αναίρεσης την αθέτηση από το δικαστήριο της υποχρέωσης για αυτεπάγγελτη αναζήτηση της αλήθειας και για διαλεύκανση της υπόθεσης (Aufklärungspflicht), εφόσον θα είχε τα χαρακτηριστικά της πλήρους αοριστίας, γιατί δεν θα απαντούσε στα εξής ερωτήματα : α) Ποια συγκεκριμένα γεγονότα όφειλε να ερευνήσει το δικαστήριο της ουσίας; Τέτοια γεγονότα είναι π.χ. η άμυνα, η ελαττωμένη ικανότητα προς καταλογισμό, ο βρασμός ψυχικής ορμής και η πριν από την τέλεση του εγκλήματος έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή. β) Ποια συγκεκριμένα αποδεικτικά μέσα όφειλε το δικαστήριο προς περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης να εξετάσει; γ) Ποια ήταν τα στοιχεία, από τα οποία απέρρεε η υποχρέωση του δικαστηρίου να θεωρήσει επιβεβλημένη τη βαθύτερη έρευνα της υπόθεσης; Στοιχεία που ενδεικνύουν την αναγκαιότητα και τη δυνατότητα της βαθύτερης έρευνας της υπόθεσης είναι κυρίως τα έγγραφα της δικογραφίας και οι προτάσεις, δηλαδή οι παροτρύνσεις ή υποδείξεις, της υπεράσπισης για διεξαγωγή απόδειξης, οι οποίες λόγω αοριστίας δεν απέκτησαν τη μορφή της αίτησης απόδειξης που στρέφεται στη

⁶⁴⁹ Πρόκειται για μια (από ελάχιστες και σπάνιες παρόμοιες αποφάσεις του Αρείου Πάγου) αξιοθαύμαστη απόφαση, η οποία παραβλέπει το γράμμα του νόμου, ερευνά τον σκοπό του νομοθέτη και του νόμου, ενεργώντας τελεολογική ερμηνεία, και τελικά ευθαρσώς ενεργεί μια contra legem ερμηνεία, εναρμονισμένη με την ΕΣΔΑ και το Σύνταγμα.

διαπίστωση της ύπαρξης ή ανυπαρξίας ορισμένου γεγονότος με την πρόταση εξέτασης συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων. δ) Ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα της περαιτέρω απόδειξης που θα μπορούσε να επηρεάσει την κρίση του δικαστηρίου, π.χ. ποιο θα ήταν το περιεχόμενο της κατάθεσης του μάρτυρα που δεν εξετάστηκε και κατά ποιον τρόπο θα επηρέαζε προς όφελος του κατηγορουμένου την απόφαση του δικαστηρίου;⁶⁵⁰

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 11^{ης} εβδομάδας :

Καταχρηστική θα ήταν η έφεση κατά του βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών που παρέπεμψε τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο του Τριμελούς Εφετείου για κακούργημα, αν προβαλλόταν απόλυτη ακυρότητα (βλ. άρθρο 478 ΚΠΔ) ένεκα του ότι ασκήθηκε ποινική δίωξη με βάση μόνο την υποβληθείσα έγκληση ή μήνυση χωρίς να έχει διενεργηθεί προηγουμένως προκαταρκτική εξέταση ή άλλη παρεμφερής εξέταση και χωρίς να έχουν ήδη διαπιστωθεί επαρκείς ενδείξεις (ενοχής) για την κίνηση της ποινικής δίωξης (βλ. άρθρα 43 παρ. 1, 171 παρ. 1 περ. β, δ ΚΠΔ : σκοπείται από τον νόμο και η προστασία του κατηγορουμένου από τον άδικο διασυρμό), εφόσον η απόλυτη ακυρότητα δεν προβλήθηκε αμέσως μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης ή έστω στις αρχές της κύριας ανάκρισης. Εάν αφέθηκε ο ανακριτής να διενεργεί ανακριτικές πράξεις χωρίς να προβληθούν αντιρρήσεις εκ μέρους του κατηγορουμένου και στο τέλος της κύριας ανάκρισης διαπιστώνονται επαρκείς ή σοβαρές ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου (άρθρα 310 παρ. 1, 313 ΚΠΔ), τότε η το πρώτον μετά την περάτωση της κύριας ανάκρισης στο συμβούλιο πλημμελειοδικών που αποφαινεται για την παραπομπή ή μη ή, πολλώ μάλλον, με την έφεση κατά του παραπεμπτικού βουλεύματος προβαλλόμενη απόλυτη ακυρότητα εμφανίζεται ως καταχρηστική άσκηση δικαιώματος εκ μέρους του κατηγορουμένου, που αποσκοπεί στην παρέλκυση της διαδικασίας και μόνο. Την απόλυτη ακυρότητα μπορούσε και όφειλε να προβάλει ο κατηγορούμενος κατά τη διάρκεια της κύριας ανάκρισης και μάλιστα στις αρχές και όχι εγγύς του τέλους της (άρθρα 176, 307 περ. β, γ ΚΠΔ). Το δευτεροβάθμιο συμβούλιο, ενόψει του ότι ναι μεν ασκήθηκε παράτυπα ποινική δίωξη (χωρίς προηγούμενη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης προς διαπίστωση επαρκών ενδείξεων ενοχής) αλλά προκύπτουν πλέον από τα συλλεγόμενα αποδεικτικά μέσα επαρκείς ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου, θα όφειλε να θεωρήσει την απόλυτη ακυρότητα ως «καλυφθείσα εκ των περιστάσεων» και να επικυρώσει το παραπεμπτικό βούλευμα, επειδή η ασκηθείσα έφεση για τη συγκεκριμένη απόλυτη ακυρότητα εμφανίζεται ως καταχρηστική κατά τη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος. Η έφεση θα ήταν τυπικά απαράδεκτη ελλείψει έννομου συμφέροντος. Ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να αναμένει κανένα όφελος από την ακύρωση του παραπεμπτικού βουλεύματος και καμιά βελτίωση της θέσης του με τη μη παραπομπή του ή την ηπιότερη διατύπωση της κατηγορίας. Η ακύρωση αυτού θα οδηγούσε στη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης με αποτέλεσμα πάλι τις επαρκείς ενδείξεις ενοχής, στην άσκηση της ποινικής δίωξης με την παραγγελία για διενέργεια κύριας ανάκρισης και τελικά στην έκδοση (νέου) παραπεμπτικού βουλεύματος.⁶⁵¹

⁶⁵⁰ Πρβλ. Gerhard Fezer, Strafprozeßrecht II, 1986, σελ. 79.

⁶⁵¹ Βλ. για την έννοια του έννομου συμφέροντος ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ασκηθέντος ένδικου μέσου κατ' άρθρο 463 εδ. β ΚΠΔ Λάμπρου Μαργαρίτη, Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία, 75 πρακτικά θέματα για το παραδεκτό των ενδίκων μέσων, 2012, σελ. 86-94, με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία : «Ο ασκών το ένδικο μέσο πρέπει να επιδιώκει

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 12^{ης} εβδομάδας :

Με βάση τη Θεωρία για τον αντικειμενικό καταλογισμό του αποτελέσματος της πράξης στον δράστη στην πρώτη περίπτωση θα ευθύνεται ο Α μόνο για βαριά σωματική βλάβη και στη δεύτερη μόνο για σωματική βλάβη από αμέλεια, επειδή ο επελθών στη συνέχεια θάνατος δεν είναι έργο δικό του αλλά έργο στην πρώτη περίπτωση των θεραπόντων ιατρών και στη δεύτερη περίπτωση του οδηγού του ασθενοφόρου (βλ. τη Θεωρία αυτή και τα παραδείγματα σε Χρήστου Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη. Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις, 2018, σελ. 210επ., 211επ.).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 12^{ης} εβδομάδας :

Στη διάταξη του άρθρου 282 Κυπρ. ΠΚ (Ορισμός ληστείας) προνοούνται τα εξής : «Όποιος κλέβει κάτι και κατά ή αμέσως πριν ή αμέσως μετά το χρόνο της κλοπής, χρησιμοποιεί ή απειλεί να χρησιμοποιήσει πραγματική βία εναντίον οποιουδήποτε προσώπου ή περιουσίας, με σκοπό απόκτησης ή κατακράτησης εκείνου που εκλάπηκε ή με σκοπό αποτροπής ή εξουδετέρωσης αντίστασης που προβάλλεται εναντίον της κλοπής ή κατακράτησης αυτού, είναι ένοχος του κακούργηματος της ληστείας. Μάλιστα, στη διάταξη του άρθρου 283 Κυπρ. ΠΚ (Ποινή ληστείας) ορίζονται τα εξής : «Όποιος διαπράττει το ποινικό αδίκημα της ληστείας υπόκειται σε φυλάκιση δεκαεσσάρων χρόνων. Αν ο υπαίτιος είναι οπλισμένος με επικίνδυνο ή επιθετικό όπλο ή όργανο ή συνοδεύεται από ένα ή περισσότερα πρόσωπα ή αν κατά ή αμέσως πριν ή αμέσως μετά το χρόνο της ληστείας, τραυματίσει, κτυπήσει, πλήξει ή χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε άλλη μορφή σωματικής βίας εναντίον άλλου, αυτός υπόκειται στην ποινή της φυλάκισης διά βίου.». Εξάλλου, στη διάταξη του άρθρου 290 Α Κυπρ. ΠΚ (Εκβίαση), η οποία προστέθηκε με τον Νόμο 56 (Ι) 2011, προνοούνται τα εξής : «(1) Πρόσωπο το οποίο με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος, εξαναγκάζει κάποιον, με βία ή με απειλή, σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή από την οποία επέρχεται ζημιά στην περιουσία του εξαναγκαζομένου ή άλλου προσώπου, είναι ένοχος κακούργηματος και υπόκειται σε ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει τα δεκατέσσερα (14) έτη. (2) Όποιος αποπειράται να διαπράξει το αδίκημα κατά παράβαση του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου, είναι ένοχος κακούργηματος και υπόκειται σε ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει τα πέντε (5) έτη.». Ερωτάται λοιπόν : Αν ο Α απειλήσει τον Β που μόλις έκανε μεγάλη ανάληψη χρημάτων από την τράπεζα με πυροβόλο όπλο μέσα στον δρόμο για να του πάρει τον χαρτοφύλακα που έχει εν γνώσει του 100.000 και κατορθώσει να αποσπάσει τον χαρτοφύλακα με τα χρήματα και φύγει, πώς θα ευθύνεται; Σε εφαρμογή καλούνται και οι τρεις ως άνω διατάξεις. Ο Α, επειδή είναι οπλισμένος με επιθετικό όπλο, υπόκειται στην ποινή της φυλάκισης διά βίου. Η συμπεριφορά του όμως στοιχειοθετεί και ποινική ευθύνη κατά το άρθρο 290 Α Κυπρ. ΠΚ, δηλαδή συνιστά και εκβίαση, αφού ο Α εξανάγκασε τον Β σε πράξη ή ανοχή, δηλαδή σε παράδοση του χαρτοφύλακα ή σε ανοχή της αφαίρεσής του, με αποτέλεσμα τη ζημιά στην περιουσία του Β. Θα εφαρμοσθούν άραγε και οι τρεις διατάξεις; Εδώ τα προστατευόμενα από τις διατάξεις και τα προσβαλλόμενα με τα δύο ποινικά αδικήματα έννομα αγαθά είναι αφενός η περιουσία και αφετέρου η

ορισμένο όφελος ... να αναμένει, δηλαδή, βελτίωση της θέσεώς του από την ευδοκίμησή του ... Συνακόλουθα, έννομο συμφέρον δεν υπάρχει όταν δεν προσδοκείται όφελος από την παραδοχή του ενδίκου μέσου ή όταν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι εξίσου επιβλαβές ή επιβλαβέστερο του επελθόντος. Τούτο συμβαίνει όταν οι προβαλλόμενοι λόγοι οδηγούν σε : θεμελίωση βαρύτερης αξιόποινης πράξεως – επιβολή βαρύτερης ποινής – επιβολή και άλλης ποινικής κυρώσεως ...» (σελ. 87).

προσωπική ελευθερία, η οποία περιορίζεται με την απειλή του όπλου. Επομένως, θα πρέπει να θεωρήσουμε, ότι υφίσταται (κατ' ιδέαν = με μια πράξη) φαινομενική συρροή ποινικών αδικημάτων, η οποία θα πρέπει να αρθεί με την προτίμηση των αυστηρότερων διατάξεων περί ληστείας, οπότε θα έχει ικανοποιηθεί η ποινική αξίωση της Πολιτείας. Περιθώρια για την εφαρμογή της διάταξης μόνο του άρθρου 290 Α Κυπρ. ΠΚ θα υπάρχουν π.χ. στην περίπτωση που ο Α απέσπασε μετά από τρεις ημέρες από τη Β 10.000 ευρώ με την απειλή ότι αν η Β δεν δώσει τα χρήματα θα στείλει σε πέντε ημέρες στον σύζυγό της φωτογραφίες σε γυμνές ερωτικές στάσεις που είχε μαζί του ή με την απειλή ότι θα σκοτώσει τον γιο της ή θα της κάψει την οικία ή θα καταγγείλει στην αστυνομία ποινικό αδίκημα που διέπραξε, αν δεν λάβει τα χρήματα σε επτά ημέρες. Στις περιπτώσεις αυτές δεν υφίσταται ο αμέσως επικείμενος κίνδυνος κατά προσώπου ή πράγματος («εδώ και τώρα, αλλιώς ...») που χαρακτηρίζει τη ληστεία και απαιτείται από τον νόμο με τη διατύπωση «Όποιος κλέβει κάτι και κατά ή αμέσως πριν ή αμέσως μετά το χρόνο της κλοπής χρησιμοποιεί ή απειλεί ...». Εκβίαση θα υπήρχε επίσης μόνο και όχι ληστεία στην περίπτωση που ο Α απειλεί τον Β, ότι θα τον σκοτώσει αν σε δέκα ημέρες δεν του δώσει 50.000 ευρώ, και ο Β από φόβο τις παραδίδει σε τρεις ημέρες, αν και έχει όλη την άνεση χρόνου να ζητήσει την προστασία της αστυνομίας.⁶⁵² (βλ. Χρήστου Σατλάνη, Μεθοδολογία του Δικαίου για την Κυπριακή Έννομη Τάξη. Με βάση και τις Ελλαδικές Αντιλήψεις, 2018, σελ. 199επ.).

Απαντήσεις στην άσκηση 1.1 της 13^{ης} εβδομάδας :

Οι υποσημειώσεις παίζουν τον εξής ρόλο: Χρησιμοποιούνται για τις παραπομπές (πρέπει να αναφέρει ο συγγραφέας πού βρήκε το συγκεκριμένο κομμάτι που γράφει και να μην το εμφανίζει ως δικό του), για την επεξήγηση εννοιών του κειμένου, για την ανάπτυξη μιας μικρής ενότητας ώστε να μη χαθεί η συνέχεια του κειμένου, για την αναφορά σε αποσπάσματα συγγραφέων (που τοποθετούνται σε εισαγωγικά : «») ή δικαστικών αποφάσεων κ.λπ. Με άλλα λόγια, οι υποσημειώσεις χρησιμεύουν για να αποκαλύπτουμε τις πηγές του υλικού μας. Σε κάθε κομμάτι, σε κάθε σελίδα, σε κάθε παράγραφο, σε κάθε ξεχωριστή άποψη θα πρέπει να αναφέρουμε πού το βρήκαμε, δηλαδή ποιος το έχει γράψει ή ποιοι το υποστηρίζουν. Συγχρόνως θα πρέπει να αναφέρουμε εάν πρόκειται για κρατούσα ή μη κρατούσα άποψη στη νομική θεωρία και νομολογία (π.χ. μπορεί να υπάρχει συμφωνία μεταξύ τριών καθηγητών Πανεπιστημίων και μεταξύ τριών αποφάσεων Ανωτάτων Δικαστηρίων, ενώ οι λοιποί δεν έχουν εκφραστεί σχετικώς). Εάν ο υποψήφιος συγγραφέας δεν παραπέμπει σε κανένα, οι απόψεις του είναι αυθαίρετες, μη πειστικές και μη υπολογίσιμες. Εξάλλου όταν κάποιος αναφέρει ολόκληρο κομμάτι από ξένη συγγραφή, οφείλει να παραπέμψει, αλλιώς διαπράττει κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας (λογοκλοπή). Αντίθετα, μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει από μια διδακτορική διατριβή δέκα ολόκληρα κομμάτια και αφού παραπέμψει σε οικείες σελίδες, δεν θα έχει κανένα πρόβλημα. Εάν όμως χρησιμοποιήσει σε ένα ή περισσότερα κομμάτια αυτούσιες τις λέξεις, τότε οφείλει να θέσει το σχετικό κομμάτι σε εισαγωγικά. Στην υποσημείωση μπορεί ο διδάκτορας ή και κάθε συγγραφέας να συμπεριλάβει μια διάταξη νόμου ή εμπλουτισμένη επεξήγηση των όσων γράφονται

⁶⁵² Για τα ποινικά αδικήματα της ληστείας και της εκβίασης βλ. Χρ. Σατλάνη, Ζητήματα Ελληνικού, Κυπριακού και Αυστραλιανού Ποινικού Δικαίου, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ιάκ. Φαρσεδάκη «Δίκαιο και Εγκληματολογία», 2017, σελ. 162-180.

στο κείμενο ή να συμπεριλάβει περισσότερα επιχειρήματα κ.λπ., ώστε να μην διαταράσσεται η συνέχεια των σκέψεων στο κείμενο της διατριβής.

Απαντήσεις στην άσκηση 1.2 της 13^{ης} εβδομάδας :

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής θα πρέπει να αναφέρονται οι απόψεις όλων των θεωρητικών του δικαίου και βεβαίως οι λύσεις που έχει δώσει η νομολογία μέσα από δικαστικές αποφάσεις. Αποσιώπηση αποφάσεων των Δικαστηρίων ή απόψεων της Νομικής Θεωρίας και μη σχολιασμός τους θα σημαίνει επιστημονική απάτη και σίγουρα όχι αντικειμενικότητα κατά την έρευνα και τη συγγραφή. Ανατροπή αντίθετων λύσεων και απόψεων σε σχέση με αυτές που υιοθετούνται στη διατριβή επιβάλλεται να γίνει με νομικά επιχειρήματα που θα είναι πειστικά. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί: οι αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστηρίων υπερισχύουν των αποφάσεων κατώτερων Δικαστηρίων. Οι απόψεις καθηγητών Πανεπιστημίων κατά κανόνα έχουν βαρύνουσα σημασία. Ωστόσο μπορεί κανείς να βρει την ορθή άποψη ακόμα και σε ένα διδάκτορα, εφόσον αυτός είναι ειδήμων στο αναπτυσσόμενο νομικό ζήτημα και πείθει τον αναγνώστη με πραγματικά και νομικά επιχειρήματα. Στη συνέχεια ο υποψήφιος συγγραφέας αναφέρει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε άποψης και επιλέγει την ορθή ή μπορεί να παρουσιάσει τις δικές του απόψεις ως ορθές.

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: LAW - Ειδικά Θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου

Ίδρυμα	Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου		
Πρόγραμμα Σπουδών	Μεταπτυχιακό στο Ποινικό Δίκαιο		
Μάθημα	Ειδικά Θέματα Διεθνούς Ποινικού Δικαίου LAW 668		
Επίπεδο	Προπτυχιακό ☐	Μεταπτυχιακό (μάστερ) √ ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως √ ☐	Συμβατική ☐	
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτική √ ☐	Επιλογής ☐	
Αριθμός Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων/Τηλεσυναντήσεων/Διαλέξεων	Συνολικά: 14	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: 13
Αριθμός Εργασιών	2 (μία ατομική – μία ομαδική)		
Υπολογισμός Τελικής Βαθμολογίας	Βαθμολογούμενες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (%) <ul style="list-style-type: none"> Εργασίες (%) 50 <i>[Συμμετοχή ατομικής και ομαδικής εργασίας με ποσοστό 40% (20% εκάστη) επί της συνολικής βαθμολογίας και με 10% οι λοιπές δραστηριότητες στο σύνολό τους]</i> Εξετάσεις (%) 50 		
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	10		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ Μαριλένα Κατσογιάννου Επιστημονική Συνεργάτις
Επιμέλεια και τελική έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Ευριπίδης Ρίζος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ
1	1 ^η Εβδομάδα Εισαγωγικό μάθημα. Το διεθνές Ποινικό Δίκαιο εν ευρεία και εν στενή έννοια.
2	2 ^η Εβδομάδα Εθνική ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων
3	3 ^η Εβδομάδα Τα τοπικά όρια ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων – Αρχές εγκαθίδρυσης διεθνών ποινικών αρμοδιοτήτων (ά. 5-11 Π.Κ.). Οι επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου – Μέρος I
4	4 ^η Εβδομάδα Οι επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου – Μέρος II
5	5 ^η Εβδομάδα Διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Εγκλήματα πολέμου.
6	6 ^η Εβδομάδα Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας
7	7 ^η Εβδομάδα Το έγκλημα της γενοκτονίας
8	8 ^η Εβδομάδα Το έγκλημα της επίθεσης
9	9 ^η Εβδομάδα Διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί θεσμοί. Ad hoc διεθνή ποινικά δικαστήρια. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ) – Μέρος I
10	10 ^η Εβδομάδα Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο – Μέρος II. Διεθνής συνεργασία, δικαστική συνδρομή και εκτέλεση ποινών.
11	11 ^η Εβδομάδα Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση
12	12 ^η Εβδομάδα Η ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον διεθνές δίκαιο της θάλασσας

13	13 ^η Εβδομάδα Μεθοδολογία έρευνας
14	Τελική Εξέταση Συνοπτική περιγραφή
	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1^Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

-Παρουσίαση του Προγράμματος

ο Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

-Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

ο Σύντομη περιγραφή

Το μάθημα έχει ως κεντρικό άξονα τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων, καθώς και τις έννοιες και γενικές αρχές που διέπουν τα εγκλήματα με διεθνείς όψεις. Αναφέρεται τόσο στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο εν στενή όσο και εν ευρεία έννοια. Επιπλέον, μελετά την πορεία του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου μέσα από την ιστορική διαδρομή της ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, παρουσιάζοντας με ενάργεια την εξέλιξη από τα συστήματα εθνικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, που οδήγησαν, σε ένα πρώτο στάδιο, σε συστήματα διεθνούς καταστολής, με την εγκαθίδρυση των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων (λ.χ. για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα) και, ακολούθως, στη λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Σε συνέχεια των ανωτέρω, αναλύεται η λειτουργία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων (ad hoc διεθνή δικαστήρια, διεθνοποιημένα ποινικά δικαστήρια, εθνικά ποινικά δικαιοδοτικά όργανα ως μηχανισμοί επιβολής της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης), αναλύονται θεματικές όπως το νομικό κεκτημένο της δίκης της Νυρεμβέργης και, εν γένει, προσεγγίζονται κριτικά οι συνθήκες που είχαν ως αποτέλεσμα την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ), ως παγκοσμιοποιημένου σχήματος λειτουργίας. Έμφαση δίδεται στην ανάλυση της ιδρυτικής συνθήκης του ΔΠΔ, ήτοι του Καταστατικού της Ρώμης, στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και ειδικότερα μελετώνται εν προκειμένω, τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και της επίθεσης. Η θεματική του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου προσεγγίζεται σφαιρικά: αφενός μεν με ανάλυση του συστήματος της εθνικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, αφετέρου δε με εξέταση του πλέγματος των ζητημάτων που αφορούν στη διεθνή ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Προσέτι, το μάθημα έχει ως σκοπό να αναλύσει τους κανόνες Διεθνούς Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, τους αναφερόμενους στην ετεροδικία, τις ασυλίες, την έκδοση, την αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις, καθώς και την ακολουθούμενη διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και να παρουσιάσει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Περαιτέρω, εξετάζονται ζητήματα και περιπτώσεις μονομερούς ανθρωπιστικής παρέμβασης στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου, ως πρακτική που εξελίσσεται δυναμικά στις διεθνείς σχέσεις και διαμορφώνει έθιμο, καθώς και η ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας και της Κύπρου ως παράκτιου κράτους, κατά το ισχύον Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.

Απώτερος σκοπός του μαθήματος είναι η απόκτηση από τους φοιτητές εκείνων των γνωστικών εφοδίων που θα καταστήσουν εφικτή την κατανόηση της φύσης των διεθνών εγκλημάτων, καθώς και τη λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και τη διαδικασία ενώπιον αυτού.

ο Στόχοι

Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, ο φοιτητής θα είναι σε θέση να:

- Εντοπίζει και διακρίνει τις ιδιαιτερότητες των εννοιών του διεθνούς ποινικού δικαίου.
- Αντιλαμβάνεται τα τοπικά όρια των ποινικών νόμων.
- Αξιολογεί τις επιμέρους λειτουργίες της διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας, να γνωρίζει τη διαδικασία που ακολουθείται ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και τη δικαιοδοσία αυτού, καθώς και να κατανοεί τις συνθήκες και διεθνείς εξελίξεις που κατέστησαν αναγκαία την ίδρυσή του.
- Κατανοεί πλήρως τις έννοιες και επιμέρους αρχές που διέπουν το διεθνές ποινικό δίκαιο.
- Συνθέτει τις έννοιες του διεθνούς ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου και να είναι ικανός να τις αξιολογήσει κριτικά.
- Γνωρίζει τις νεότερες εξελίξεις στο πεδίο του διεθνούς ποινικού δικαίου.
- Έχει αποκτήσει εξοικείωση με τον κλάδο και να διαθέτει, πλέον, τα απαιτούμενα γνωστικά εφόδια, ούτως ώστε να μπορεί και ο ίδιος/α να αξιολογήσει την ποινική μεταχείριση των εγκλημάτων με διεθνείς όψεις.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες για τη μελέτη του Οδηγού

Εισαγωγικό μάθημα. Το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο εν ευρεία και εν στενή έννοια.(1^η Εβδομάδα)**Περίληψη**

Το πρώτο μάθημα εισαγάγει τους φοιτητές στην έννοια του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου *lato* και *stricto sensu*. Διευκρινίζεται η έννοια των «γνησίων» και «μη γνησίων» διεθνών εγκλημάτων. Περαιτέρω, γίνεται αναλυτική αναφορά στις πηγές του διεθνούς ποινικού δικαίου, επεξήγηση θεμελιωδών εννοιών και πραγμάτευση των σκοπών της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στο πρώτο μάθημα συντελείται πανοραμική παρουσίαση της μελετώμενης κατά το εξάμηνο προβληματικής. Λαμβάνει χώρα επεξήγηση βασικών εννοιών του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου και παρουσίαση των αναφερόμενων, στο πλαίσιο της εν λόγω θεματικής, ζητημάτων. Οι φοιτητές «μυούνται» στις ιδιαιτερότητες του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, ως αυτοτελώς μελετώμενου κλάδου, με έμφαση στις διαφορές μεταξύ εθνικής και διεθνούς ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων και τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Προσδιορίζεται η ακριβής έννοια του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, οι κανόνες που υπάγονται σε αυτό *lato sensu*, αλλά και γίνεται αναλυτική αναφορά στο δίκαιο των τοπικών ορίων των ποινικών νόμων ενός κράτους (*διεθνές ποινικό δίκαιο stricto sensu*). Ειδική μνεία πραγματοποιείται στο δίκαιο των διεθνών εγκλημάτων (*delicta juris gentium*), στην έννοια, τα βασικά του γνωρίσματα, καθώς και στη χρησιμοποιούμενη σε αυτό ορολογία. Περαιτέρω, αναλύονται οι πηγές του δικαίου των διεθνών εγκλημάτων, ήτοι οι διεθνείς συμβάσεις, τα διεθνή έθιμα και οι αναγνωρισμένες από τα πολιτισμένα κράτη θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου. Επεξηγείται η διάκριση μεταξύ «γνησίων» ή «εκ φύσεως» (*stricto sensu*) και μη γνησίων (*lato sensu*) διεθνών εγκλημάτων. Προσδιορίζεται η ακριβής έννοια του διεθνούς εγκλήματος και τα στοιχεία της νομοτυπικής του υπόστασης. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη σημασία του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της διεθνούς έννομης τάξης.

Πηγή: <https://www.lawspot.gr>

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι να εισαχθούν οι φοιτητές στις βασικές έννοιες του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου και να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτού. Επιπλέον, επιχειρείται να

αντιληφθούν, μέσα από παραδείγματα, αφενός μεν τη διάκριση μεταξύ εθνικής και διεθνούς ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, καθώς και τη σημασία του προσδιορισμού των ορίων της ποινικής εξουσίας του κράτους, αφετέρου δε τη σοβαρότητα των αναφευόμενων πρακτικών ζητημάτων στο πλαίσιο του διεθνούς ποινικού δικαίου. Περαιτέρω στόχος είναι η κατανόηση της έννοιας των διεθνών εγκλημάτων *stricto sensu* και της διαφοράς τους από τα διεθνή εγκλήματα *lato sensu*.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας, οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:

- Αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα των προβλημάτων που αναφέρονται στην ποινική μεταχείριση των εγκλημάτων με διεθνείς όψεις.
- Να πραγματεύονται τα σχετικά ζητήματα στο πλαίσιο του ελληνικού δικαίου.
- Να συνειδητοποιήσουν, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, ότι το Ποινικό Δίκαιο δεν έχει μόνον εθνικές εκφάνσεις.
- Να έχουν γνώση της σημασίας, του περιεχομένου και της διάκρισης μεταξύ αφενός διεθνών εγκλημάτων *stricto sensu* και αφετέρου διεθνών εγκλημάτων *lato sensu*.
- Να έχουν αντιληφθεί στην πράξη τα τοπικά όρια ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων και την εφαρμογή τους.

Λέξεις Κλειδιά

Εθνική ποινική καταστολή διεθνών εγκλημάτων	Διεθνής ποινική καταστολή διεθνών εγκλημάτων	«Γνήσια» διεθνή εγκλήματα
«Μη γνήσια» διεθνή εγκλήματα	Ποινική ευθύνη κρατών	Τοπικά όρια ποινικών νόμων
<i>Delicta juris gentium</i>	Πηγές διεθνούς ποινικού δικαίου	Εγκλήματα με «διεθνείς όψεις»

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Μυλωνόπουλος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, β' έκδ., 1993, Αντ. Σάκκουλα, σελ. 24-46.

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζει, με περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές, την έννοια των εγκλημάτων με «διεθνείς όψεις» και εν γένει το περιεχόμενο και πεδίο εφαρμογής του διεθνούς ποινικού δικαίου *stricto* και *lato sensu*. Υπεισέρχεται στη διάκριση μεταξύ «γνήσιων» και «μη γνήσιων» διεθνών εγκλημάτων, εντοπίζοντας τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Περαιτέρω, μελετά το πρόβλημα της ποινικής ευθύνης των κρατών, δηλαδή αν είναι δυνατόν τα κράτη να καταστούν

υποκείμενα διεθνών εγκλημάτων, παρουσιάζοντας, ταυτοχρόνως, τα εκατέρωθεν επιχειρήματα. Αναλύει τις πηγές του δικαίου των διεθνών εγκλημάτων, παραθέτοντας σχετικά παραδείγματα. Ειδική μνεία γίνεται στο ζήτημα της παραβίασεως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ το κεφάλαιο κλείνει με σχετική αναφορά στο κοινοτικό ποινικό δίκαιο.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *A. Γιόκαρης/Φ. Παζαρτζή*, Εθνική και διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 5-32.

Στο πρώτο κεφάλαιο (σελ. 5-32) του πρώτου μέρους (σελ. 5-106) του ανωτέρω βιβλίου, που πραγματεύεται το σύστημα της εθνικής ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων, παρουσιάζονται οι ποινικές εκφάνσεις του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, καθώς και τα προβλήματα ορισμού του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται τόσο στην έννοια των διεθνών εγκλημάτων όσο και στις κατηγορίες παράνομων πράξεων διεθνούς ενδιαφέροντος. Επιπλέον, μελετώνται παράνομες πράξεις διεθνούς ενδιαφέροντος ή διεθνούς σημασίας.

2. *Χρ. Σατλάνης*, Νομική επεξεργασία θεμάτων και περιπτώσεων Διεθνούς Δικαίου (με προσέγγιση εννοιών Ευρωπαϊκού και Εθνικού Δικαίου), εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008, σελ. 10-54.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο του βιβλίου λαμβάνει χώρα πραγμάτευση ειδικότερων θεμάτων Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, με πλούσια παράθεση παραδειγμάτων, πράγμα το οποίο αναδεικνύει τη σημασία, την πρακτική χρησιμότητα και τις εφαρμογές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, συντελείται διασύνδεση θεωρίας και πράξης.

3. *Χρ. Σατλάνης*, Θεμελιώδεις έννοιες και διαστάσεις της διεθνούς και ευρωπαϊκής έννομης τάξης. Μια εισαγωγή στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 5-64.

Οι συγκεκριμένες ενότητες αναφέρονται, μεταξύ άλλων, αναλυτικώς στην έννοια, τη χρησιμοποιούμενη ορολογία, τα κύρια χαρακτηριστικά και τις πηγές του δικαίου των διεθνών εγκλημάτων.

4. *I. Καρεκλάς*, Θεωρία του Δικαίου Πολέμου, εκδ. Σάκκουλα, 2018, σελ. 174-184.

Η τρίτη ενότητα του εβδόμου κεφαλαίου της ανωτέρω μονογραφίας αναφέρεται στην έννοια του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, καθώς και στα βασικά χαρακτηριστικά του.

Όσον αφορά στην *ξενόγλωσση βιβλιογραφία*, οι ανωτέρω αναφερθείσες θεματικές αναπτύσσονται, αντιστοίχως, στην *αγγλική βιβλιογραφία*: βλ. inter alios, σε: 5. *Chr. Satlanis*, *Fundamental Notions and Principles of Public International Law (with Elements of International Criminal Law and Procedure)*, Ant. Sakkoulas, 2010, pp. 10-34, 47-56, 353-459 et passim [έννοια, χαρακτηριστικά, περιπτωσιολογία]· 6. *I. Bantekas*, *International Criminal Law*, 4th edition, 2010, Hart Publ., pp. 8-22· 7. *G. Werle/F. Jeßberger*, *Principles of International Criminal Law*, 3rd ed., 2014, Oxford University Press, pp. 30-71· στη *γαλλική* σε: 8. *H. Ascensio/E. Decaux/A. Pellet* (dir.), *Droit International Pénal*, 2e éd., 2012, Paris: Pedone, p. 7 et seq.· στη *γερμανική* σε: 9. *K. Ambos*, *Internationales Strafrecht*, München: Beck, 2006, § 7/29 ff.· 10. *G. Werle*, *Völkerstrafrecht*, 2. Aufl., 2007, Mohr Siebeck, S. 129-136 (με αναφορές στη γερμανική έννομη τάξη) και στην *ιταλική* σε: 11. *E. Amati/V. Caccamo/M. Costi/E. Fronza/A. Vallini*, *Introduzione al diritto penale internazionale*, 2a ed., 2016, Giuffrè ed., pp. 28-35 (περί της φύσεως του διεθνούς ποινικού δικαίου).

Σύνοψη

Καίτοι τα εγκλήματα με διεθνείς όψεις, προβληματίζαν παλαιόθεν τους νομικούς, το ακριβές νόημα του όρου «διεθνές ποινικό δίκαιο» ήγειρε επί σειρά ετών διχογνωμία, με την κρατούσα γνώμη να του προσδίδει ευρύ περιεχόμενο, περιλαμβάνοντας σε αυτό όλους εκείνους τους κανόνες ποινικού χαρακτήρα, στη διαμόρφωση των οποίων η σχέση του κράτους με την αλλοδαπή διαδραματίζει ορισμένο ρόλο. Δεδομένου, λοιπόν, ότι το *latu sensu* διεθνές ποινικό δίκαιο είναι ένας σύνθετος κλάδος, περιλαμβάνει το σύνολο των κανόνων δικαίου, οι οποίοι είτε πηγάζουν από διακρατικές σχέσεις είτε συνδέονται με αυτές, θεμελιώνοντας ή αποκλείοντας μία αξίωση ή καθιστώντας δυνατή την πραγματοποίησή της.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Υφίσταται, και αν ναι, υπό ποία έννοια, ο όρος «ελληνικό διεθνές ποινικό δίκαιο»;

Άσκηση 1.2

Ποια είναι η βασικότερη αποστολή των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

Εθνική ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων(2^η Εβδομάδα)**Περίληψη**

Το μάθημα εστιάζει στην πρώτη ευρεία ενότητα του δ.π.δ., ήτοι στην εθνική ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ερευνάται κατ' αρχάς, η νομική φύση των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου *stricto sensu*, ζήτημα το οποίο ερίζεται εντόνως στη νομική θεωρία. Περαιτέρω, συντελείται διάκριση μεταξύ ημεδαπών, αλλοδαπών και κοινών εννόμων αγαθών και, εν συνεχεία, μεταξύ ποινική εξουσίας και πράξεων κυριαρχίας, ποινικής δικαιοδοσίας, δικονομικού καταναγκασμού, με ταυτόχρονη αναλυτική επεξήγηση των επιμέρους όρων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το μάθημα εισαγάγει τους φοιτητές στην προβληματική της εθνικής ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων και εν συνεχεία πραγματεύεται ειδικότερα ζητήματα αυτής. Με διεξοδική παρουσίαση των εκατέρωθεν απόψεων και της δικαιολογητικής τους βάσης, αναλύεται η νομική φύση των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου *stricto sensu*· ζήτημα, το οποίο, καίτοι ερίζεται, διαδραματίζει, εντούτοις, σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση επιμέρους αναφυσόμενων προβλημάτων. Περαιτέρω, στη μελέτη του διεθνούς ποινικού δικαίου εν στενή έννοια, ως δικαίου εφαρμογής των ποινικών κανόνων, αναπτύσσεται η «θεωρία των δύο βαθμίδων» και η πρακτική της χρησιμότητα. Ειδική αναφορά γίνεται στη φύση των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου αφενός ως μονομερών κανόνων και αφετέρου ως κανόνων δημοσίου δικαίου. Επισημαίνεται ότι η ορθή ερμηνεία και εφαρμογή πολλών επιμέρους ουσιαστικών ποινικών διατάξεων ερείδεται σε έναν μεγάλο βαθμό στη διάκριση μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών εννόμων αγαθών. Ακολούθως, ορίζονται τα ημεδαπά, αλλοδαπά και κοινά έννομα αγαθά, κατηγοριοποιούνται ποινικές διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας και, μέσω πληθώρας παραδειγμάτων, αναδεικνύεται με ενάργεια η πρακτική χρησιμότητα της εν λόγω διάκρισης και η σημασία της για την ορθή εφαρμογή του νόμου. Στο πλαίσιο μίας άλλης προβληματικής, διευκρινίζεται η διαφορά μεταξύ ποινικής εξουσίας του κράτους, πράξεων κυριαρχίας των οργάνων του και ποινικής δικαιοδοσίας. Επιπλέον, διερευνώνται τα όρια και οι περιορισμοί της κρατικής ποινικής εξουσίας και αναλύονται κριτικά η αρχή της μη επέμβασης, οι θεωρίες της κατάχρησης δικαιώματος και της πολιτικά πρόσφορης συμπεριφοράς. Ειδική δε, αναφορά γίνεται στην εφαρμογή της πρακτικής *male captus bene judicatus*, με μνεία σχετικών υποθέσεων, λ.χ. Argoud, Fawar Juniz, Eichmann.

Σκοπός/Στόχοι

Σε συνέχεια των ανωτέρω, σκοπός του δεύτερου μαθήματος είναι να εισαχθούν οι φοιτητές στις θεμελιώδεις έννοιες της εθνικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, εμβαθύνουν, μεταξύ άλλων, στη νομική φύση των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου εν στενή έννοια, στη διάκριση των προσβαλλομένων εννόμων αγαθών και στην πρακτική της χρησιμότητα. Επιπλέον στόχος είναι η αναγνώριση των διακριτών γνωρισμάτων και, συνακολούθως, η αποφυγή σύγχυσης, μεταξύ θεμελιωδών για το δ.π.δ. εννοιών, όπως εκείνων της κρατικής ποινικής εξουσίας, των πράξεων κυριαρχίας και της ποινικής δικαιοδοσίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:

- Προσεγγίσουν ερμηνευτικά το διεθνές ποινικό δίκαιο, ως δίκαιο εφαρμογής των ποινικών κανόνων.
- Διακρίνουν μεταξύ ποινικής εξουσίας του κράτους, πράξεων κυριαρχίας των οργάνων του και ποινικής δικαιοδοσίας.
- Αντιληφθούν τα όρια εφαρμογής του ουσιαστικού ποινικού δικαίου και, ακολούθως, την έκταση της ποινικής εξουσίας της πολιτείας.
- Κρίνουν ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο επί εγκλημάτων με στοιχεία αλλοδαπότητας.
- Σχηματίσουν σαφή εικόνα της ισχύος των αξιολογικών κανόνων, στους οποίους θεμελιώνεται το ποινικό σύστημα μιας χώρας.
- Συνειδητοποιήσουν το πεπερασμένο της ισχύος των πρωτευόντων κανόνων.

Λέξεις Κλειδιά

Θεωρία των δύο βαθμίδων	Ημεδαπά έννομα αγαθά	Αλλοδαπά έννομα αγαθά
Κοινά έννομα αγαθά	Κρατική ποινική εξουσία	Πράξεις κυριαρχίας κρατικών οργάνων
Ποινική δικαιοδοσία	Male captus bene judicatus	Αρχή της μη επέμβασης
Θεωρία της κατάχρησης δικαιώματος	Θεωρία της πολιτικά πρόσφορης συμπεριφοράς	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Μυλωνόπουλος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, β' έκδ., 1993, Αντ. Σάκκουλα, σελ. 49-111.

Το εν λόγω κεφάλαιο μελετά αναλυτικά και με αναφορά σε σχετική περιπτωσιολογία, τη νομική φύση των κανόνων του διεθνούς ποινικού δικαίου *stricto sensu*. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στις διακρίσεις μεταξύ γενικών και ειδικών κανόνων έκτασης της ποινικής εξουσίας, ημεδαπών και αλλοδαπών εννόμων αγαθών, όπως και επιμέρους εννοιών (λ.χ. ποινική εξουσία, πράξεις κυριαρχίας, ποινική δικαιοδοσία). Επιπλέον, εξετάζεται, με παράθεση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων, η σχέση μεταξύ κανόνων διεθνούς ποινικού δικαίου *stricto sensu* και πρωτευόντων ποινικών κανόνων. Περαιτέρω, λαμβάνει χώρα αναλυτική αναφορά των εξαιρετικών εκείνων περιπτώσεων, στις οποίες είναι δυνατόν αλλοδαπά κρατικά συμφέροντα να προστατευθούν από την ελληνική ποινική νομοθεσία. Ειδικό κεφάλαιο αφιερώνεται στα όρια της ποινικής εξουσίας.

Συμπληρωματικό υλικό

2. Χρ. Σατλάνης, Νομική επεξεργασία θεμάτων και περιπτώσεων Διεθνούς Δικαίου (με προσέγγιση εννοιών Ευρωπαϊκού και Εθνικού Δικαίου), εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008.

Μέσα από την επεξεργασία σειράς πρακτικών ζητημάτων αναδεικνύεται η πρακτική εφαρμογή των θεμάτων που αποτέλεσαν αντικείμενο πραγμάτευσης στο πλαίσιο του δευτέρου μαθήματος και, ως εκ τούτου, επιτυγχάνεται συνύφανση των θεωρητικών αρχών με την πρακτική εφαρμογή.

3. Χρ. Σατλάνης, Θεμελιώδεις έννοιες και διαστάσεις της διεθνούς και ευρωπαϊκής έννομης τάξης. Μια εισαγωγή στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 66 επ.

Συντελείται επεξεργασία ζητημάτων που άπτονται της κρατικής ποινικής εξουσίας, των ορίων και των περιορισμών της, της κρατικής ποινικής δικαιοδοσίας, των πράξεων κυριαρχίας των κρατικών οργάνων, με ταυτόχρονη παράθεση πλούσιας περιπτωσιολογίας.

Σύνοψη

Ο ακριβής προσδιορισμός του εννοιολογικού περιεχομένου του διεθνούς ποινικού δικαίου, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη νομική φύση των κανόνων αυτού *stricto sensu*: ζήτημα το οποίο στασιάζεται εντόνως στη νομική θεωρία. Επιπλέον, οι απόψεις δίστανται επί του ζητήματος της σχέσης μεταξύ κανόνων δ.π.δ. εν στενή εννοία και πρωτευόντων ποινικών κανόνων. Επιβεβλημένον είναι να διευκρινισθεί *inter alia* ότι οι πρωτεύοντες κανόνες δεν ισχύουν απεριορίστως, η ισχύς των αξιολογικών κανόνων είναι ευρύτερη από εκείνη των πρωτευόντων, ο όρος της αμοιβαιότητας λειτουργεί περιοριστικά, οι κανόνες δ.π.δ. θέτουν εξωτερικούς όρους αξιοποίησης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Ποια ζητήματα τίθενται σε περίπτωση εγκλήματος με στοιχεία αλλοδαπότητας;

Άσκηση 2.2

Σε περίπτωση που ένας αλλοδαπός τελήσει ληστεία στην Ελλάδα, διαδραματίζει ρόλο για την εφαρμογή των ελληνικών νόμων το εάν η εν λόγω πράξη τιμωρείται και στη χώρα του;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Τα τοπικά όρια ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων – Αρχές εγκαθίδρυσης διεθνών ποινικών αρμοδιοτήτων (ά. 5-11 Π.Κ.). Οι επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου – Μέρος I

(3^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Οι φοιτητές εισάγονται στην ευρεία θεματική των τοπικών ορίων ισχύος των ελληνικών ποινικών νόμων. Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται αναλυτική παράθεση των αρχών εγκαθίδρυσης διεθνών ποινικών αρμοδιοτήτων, όπως αυτές αποτυπώνονται στα άρθρα 5-11 Π.Κ. Στο παρόν μάθημα προσεγγίζονται επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου και συγκεκριμένα η αρχή της εδαφικότητας (ά. 5 § 1 Π.Κ.), της σημαίας (ά. 5 § 2 Π.Κ.), η ενεργητική (ά. 6 Π.Κ.) και παθητική (ά. 7 Π.Κ.) αρχή της προσωπικότητας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το τρίτο μάθημα υπεισέρχεται στη θεματική των τοπικών ορίων των ελληνικών ποινικών νόμων. Τα άρθρα 5-11 ελλην. Π.Κ. ρυθμίζουν την κατά τόπον έκταση της ποινικής εξουσίας του κράτους, ήτοι την έκταση εφαρμογής του εθνικού ποινικού δικαίου. Μείζονος σημασίας για την εφαρμογή των κανόνων του δ.π.δ. είναι ο τόπος τέλεσης του εγκλήματος, θεματική στην οποία γίνεται αναλυτική αναφορά, με μελέτη σειράς ζητημάτων. Μεταξύ άλλων, λαμβάνει χώρα κριτική παράθεση των απόψεων που έχουν διατυπωθεί περί του προσδιορισμού του τόπου τέλεσης του εγκλήματος (θεωρίες συμπεριφοράς, ενδιάμεσου αποτελέσματος, αποτελέσματος, ενότητας), ενώ εξετάζονται ειδικά ζητήματα, όπως η σύγκρουση πλοίων, τα εγκλήματα transit, με παράθεση παραδειγμάτων από την εγχώρια και αλλοδαπή νομολογία. Επιπλέον, μελετάται το πρόβλημα του δόλου ως προς τον τόπο τέλεσης, καθώς και ζητήματα συμμετοχικής δράσης. Ειδική αναφορά γίνεται στα συνδεδεμένα στοιχεία μεταξύ των υπό κρίση πραγματικών περιστατικών και της ποινικής εξουσίας της ημεδαπής πολιτείας, ήτοι στις αρχές του δ.π.δ., οι οποίες –κατά τη γνωστή ταξινόμηση του Oehler– εντάσσονται σε δύο κατηγορίες: i. την αρχή της αυτοπροστασίας του κράτους, στην οποία υπάγονται οι αρχές της εδαφικότητας, του κράτους της σημαίας, η παθητική αρχή της προσωπικότητας, η προστατευτική αρχή και ii. τη διεθνή αλληλεγγύη στην καταπολέμηση του εγκλήματος, η οποία αναλύεται περαιτέρω στην ενεργητική αρχή της προσωπικότητας, την αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης, τις αρχές της αντιπροσώπευσης, κατανομής αρμοδιοτήτων, προστασίας των εννόμων αγαθών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Οι ανωτέρω αρχές αποτελούν αντικείμενο μελέτης του παρόντος και του επόμενου (τετάρτου) μαθήματος. Εν προκειμένω, εξετάζονται η έννοια, η

δικαιολογητική βάση και οι εφαρμογές της αρχής της εδαφικότητας (ά. 5 § 1 Π.Κ.), του θεμελιώδους συνδυαστικού στοιχείου του δ.π.δ., σύμφωνα με την οποία κάθε πράξη τελουμένη στο έδαφος της επικράτειας του κράτους υπάγεται στην ποινική εξουσία του, ανεξαρτήτως εθνικότητας δράστη. Εν συνεχεία, αναλύεται η συγγενής προς την προαναφερθείσα, αρχή του κράτους της σημαίας (ά. 5 § 2 Π.Κ.), σύμφωνα με την οποία, το κράτος του οποίου τη σημαία φέρει ένα πλοίο ή την εθνικότητα έχει ένα αεροσκάφος, δικαιούται να υποβάλλει στην ποινική του εξουσία κάθε αξιόποινη πράξη που έλαβε χώρα σε αυτό, ακόμη και αν η τελευταία τελέσθηκε από αλλοδαπό ή στην αλλοδαπή ή στην ανοιχτή θάλασσα κ.λπ. (βλ. και 12^ο μάθημα). Ακολούθως, εξετάζεται η δικαιολογητική βάση και η έκταση εφαρμογής της ενεργητικής αρχής της προσωπικότητας (ά. 6 Π.Κ.), κατά την οποία, οι ημεδαποί υπόκεινται στην ποινική εξουσία του κράτους ακόμη και για πράξεις που τέλεσαν στην αλλοδαπή κατ' αλλοδαπών. Το μάθημα κλείνει με την παρουσίαση της παθητικής αρχής της προσωπικότητας (ά. 7 Π.Κ.), ήτοι της επιτρέπουσας την εφαρμογή των ημεδαπών ποινικών νόμων σε πράξεις τελεσθείσες από αλλοδαπό στην αλλοδαπή, οι οποίες προσβάλλουν ατομικά έννομα αγαθά ημεδαπών. Λαμβάνει δε χώρα περαιτέρω ανάλυση των ειδικότερων ζητημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο της εν λόγω αρχής.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι να εισαχθούν οι φοιτητές στις αρχές που διέπουν το δ.π.δ. και να κατανοήσουν τη λογική με την οποία χαράσσονται τα όρια της ποινικής εξουσίας του κράτους. Επιπλέον, το μάθημα συμβάλλει στην κατανόηση της διάκρισης μεταξύ ισχύος ενός κανόνα δικαίου και εφαρμογής ή και λήψεως υπ' όψιν του αλλοδαπού δικαίου. Περαιτέρω στόχος είναι η κατανόηση της σημασίας που έχει για την εφαρμογή των κανόνων του δ.π.δ. ο τόπος τέλεσης του εγκλήματος, πράγμα το οποίο αποτελεί κεντρικό μέγεθος για την επίλυση σειράς πρακτικών ζητημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:

- Εμβαθύνουν στα θεωρητικά θεμέλια του διεθνούς ποινικού δικαίου.
- Κατανοήσουν τα συνδυαστικά στοιχεία των υπό κρίση πραγματικών περιστατικών με την ποινική εξουσία της ημεδαπής πολιτείας και να είναι σε θέση να τα εφαρμόσουν στην πράξη.
- Αντιληφθούν τη δικαιολογητική βάση των ισχυουσών στο δ.π.δ. αρχών.
- Αξιολογήσουν τη ρυθμιστική εξουσία του κράτους σχετικά με καταστάσεις με στοιχεία αλλοδαπότητας και συγκρούσεις δικαιοδοσιών.
- Εντοπίζουν τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος σε εκάστη μελετώμενη υπόθεση.

Λέξεις Κλειδιά

Τοπικά όρια ελληνικών ποινικών νόμων	Αρχή της αυτοπροστασίας του κράτους	Διεθνής αλληλεγγύη στην καταπολέμηση του εγκλήματος
Τόπος τέλεσης του εγκλήματος	Θεωρία της ενότητας	Αρχή της εδαφικότητας

Έδαφος της επικράτειας	Αρχή της σημαίας	Ενεργητική αρχή της προσωπικότητας
Παθητική αρχή της προσωπικότητας		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Μυλωνόπουλος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, β' έκδ., 1993, Αντ. Σάκκουλα, σελ. 112-137, 150-283.

Τα ανωτέρω κεφάλαια εμπεριέχουν αναλυτική παρουσίαση των αρχών του δ.π.δ., της σημασίας και δικαιολογητικής βάσης της απαγόρευσης εφαρμογής αλλοδαπού ποινικού δικαίου, του θεωρητικού πλαισίου και των πρακτικών διαστάσεων του τόπου τέλεσης του εγκλήματος· θεματικές που αναδεικνύονται μέσω παράθεσης παραδειγμάτων.

Συμπληρωματικό υλικό

Χρ. Μυλωνόπουλος, Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα ά. 5-11 Π.Κ. και Ερμηνεία των άρθρων 5-7 ΠΚ, σε: Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, άρθρα 1- 133 (επιμ. Δ. Σπινέλλη), εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 60-87.

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 5-7 ελλην. Π.Κ.

Σύνοψη

Ο θετικός περιορισμός της ποινικής εξουσίας του κράτους περί μη υπαγωγής σε αυτήν –κατά τη χάραξη των ορίων της– οιοδήποτε πραγματικού περιστατικού παρουσιάζοντος στοιχεία αλλοδαπότητας, υπαγορεύεται από την αρχή της αναγκαιότητας. Τούτο αποβλέπει είτε στην αυτοπροστασία του ίδιου του κράτους είτε στην έμπρακτη επίδειξη αλληλεγγύης προς άλλα κράτη, στο πλαίσιο της καταπολέμησης του εγκλήματος. Με αφετηρία την εν λόγω διαπίστωση, αναδεικνύεται ο σκοπός και η δικαιολογητική βάση των κανόνων του δ.π.δ. εν στενή εννοία, όπως αυτά αναλύονται στο μάθημα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Δικαιούται ένα κράτος να υπάγει στην ποινική εξουσία του οιοδήποτε πραγματικό περιστατικό το οποίο εμφανίζει στοιχεία αλλοδαπότητας; Αιτιολόγηση της απάντησης.

Άσκηση 3.2

Ο Δ, ο οποίος βρίσκεται στην Ελλάδα, καταπίθεται τον ευρισκόμενο στη Γαλλία Θ να αυτοκτονήσει. Τόπος τέλεσης του εγκλήματος.

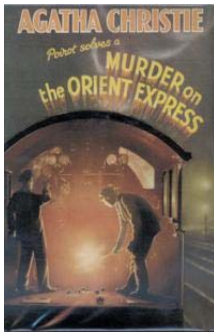
Εργασία (ομαδική)*

Ποια ζητήματα διεθνούς ποινικού δικαίου θα μπορούσαν να ανακύψουν εξ αφορμής της γνωστής υπόθεσης –προϊόντος μυθοπλασίας– «Έγκλημα στο Οριάν Εξπρές»**, την οποία πραγματεύεται το ομώνυμο αστυνομικό μυθιστόρημα της *Agatha Christie* (“Murder on the Orient Express”, Collins -Crime Club, 1.1.1934)***; Πώς θα ήταν δυνατόν τα εν λόγω ζητήματα να επιλυθούν;

[** Υπόθεση ανθρωποκτονίας Αμερικανού εκατομμυριούχου, που εκτυλίσσεται εντός του «Οριάν Εξπρές» (= «Ταχεία της Ανατολής»), πολυτελούς τρένου της εποχής εκείνης, κατά τη διαδρομή από Κωνσταντινούπολη σε Παρίσι και ανακάλυψη των δραστών από τον επιφανή ιδιωτικό ερευνητή –λογοτεχνικό χαρακτήρα– Hercule Poirot. (Το επίσημο trailer της τελευταίας κινηματογραφικής μεταφοράς (2017) του ανωτέρω μυθιστορήματος είναι διαθέσιμο στη διαδικτυακή διεύθυνση: <https://www.youtube.com/watch?v=Z642pdWSlw4>)]

[Περίπου 20 ώρες απασχόλησης]

*** Ο βαθμός της ομαδικής εργασίας συμμετέχει με ποσοστό 20% επί της συνολικής βαθμολογίας.**

***[*Agatha Christie*, “Murder on the Orient Express”, Collins - Crime Club, 1934 (εξώφυλλο της πρώτης έκδοσης του 1934)] Πηγή: <https://www.harpercollins.com/9780062424754/murder-on-the-orient-express-facsimile-edition/>

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες μελέτης και 20 ώρες απασχόλησης με την εργασία.

Οι επιμέρους αρχές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου – Μέρος II**(4^η Εβδομάδα)****Περίληψη**

Σε συνέχεια του προηγούμενου μαθήματος, πραγματοποιείται παρουσίαση των επιμέρους αρχών του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου. Ειδικότερα, αναλύονται η κρατική προστατευτική αρχή και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (ά. 8 Π.Κ.), η αρχή της διευθέτησης (ά. 9 Π.Κ.) και του συνυπολογισμού (ά. 10 Π.Κ.). Επιπλέον, μελετάται η θεματική της αναγνώρισης των αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων και της επιβολής παρεπόμενων ποινών και μέτρων ασφαλείας (ά. 11 Π.Κ.).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ολοκληρώνεται η παρουσίαση των αρχών του δ.π.δ., η οποία ξεκίνησε στο προηγούμενο μάθημα. Με κριτική προσέγγιση της αρχής της κρατικής προστατευτικής αρχής (ά. 8 εδ. α'-ε', ζ' Π.Κ.) και της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης (ά. 8 εδ. στ', ια' Π.Κ.), γίνεται κατανοητό ότι επί των εγκλημάτων του ά. 8 και μόνον όταν οι σχετικές αξιόποινες πράξεις έχουν τελεσθεί στην αλλοδαπή (διαφορετικά, βλ. ά. 5 Π.Κ.), εφαρμόζονται οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι, ανεξαρτήτως τόσο της εθνικότητας του δράστη όσο και του τόπου τέλεσης. Για τον λόγο αυτόν, οι ως άνω αρχές αναγνωρίζονται από το διεθνές δίκαιο μόνο στην περιορισμένη μορφή τους, ήτοι επί προσβολής των εννόμων εκείνων αγαθών, των οποίων η προστασία ενδιαφέρει τη διεθνή κοινότητα (βλ. ά. 8 Π.Κ.). Με την αρχή της διευθέτησης (ά. 9 Π.Κ.), με την οποία εισάγεται δικονομικό κώλυμα προς αποφυγή διπλής τιμώρησης της αυτής πράξης ή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, ρυθμίζονται οι περιπτώσεις στις οποίες αποκλείεται η ποινική δίωξη για πράξεις που τελέστηκαν, από ημεδαπό ή αλλοδαπό, στην αλλοδαπή και για τις οποίες υφίσταται ποινική εξουσία κατ' ά. 6 και 7 Π.Κ. Σύμφωνα με την αρχή του συνυπολογισμού ή συμψηφισμού (ά. 10 Π.Κ.), σε περίπτωση καταδίκης από ημεδαπό δικαστήριο, αφαιρείται η επιβληθείσα στον υπαίτιο ποινή για την ίδια πράξη. Η αρχή της αντιπροσώπευσης, της οποίας η σημασία είναι ολοένα αυξανόμενη, ένεκα της αναγνώρισής της στις διεθνείς συμβάσεις που έχει κυρώσει η Ελλάδα, επιτρέπει την ίδρυση ποινικής δικαιοδοσίας, όταν η αξιόποινη πράξη τελέσθηκε μεν από αλλοδαπό στην αλλοδαπή, ωστόσο ο φερόμενος ως δράστης βρίσκεται στην ημεδαπή και δεν εκδίδεται για οιονδήποτε λόγο, ενώ δεν συντρέχει λόγος εφαρμογής κάποιας άλλης από τις προαναφερθείσες αρχές. Στο πλαίσιο της θεματικής της αναγνώρισης των αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων, γίνεται αναφορά στην προβλεπόμενη στο ά. 11 Π.Κ. δυνατότητα επιβολής, από το Πλημμελειοδικείο, παρεπόμενων ποινών (§ 1), που τυχόν προβλέπονται από τους ημεδαπούς ποινικούς νόμους, σε Έλληνα, καταδικασθέντα στην αλλοδαπή για πράξη που τέλεσε εξ ολοκλήρου εκεί, όπως, επίσης, στη δυνητική επιβολή μέτρων ασφαλείας (§ 2) σε όποιον καταδικάσθηκε ή και αθώωθηκε (δηλ. λόγω άρσης του καταλογισμού) στην αλλοδαπή για πράξη

τελεσθείσα εξ ολοκλήρου εκεί. Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά –και μέσω παράθεσης παραδειγμάτων– γίνεται στην αρχή της ετεροδικίας των κρατών.

Πηγή: <https://omegalive.com.cy>

Σκοπός/Στόχοι

Διδακτικός στόχος του μαθήματος είναι η εμβάθυνση στα θεωρητικά θεμέλια του διεθνούς ποινικού δικαίου, που επιτυγχάνεται με την ολοκλήρωση της παρουσίασης των αρχών που το διέπουν· θεματική της οποίας η μελέτη ξεκίνησε από το προηγούμενο μάθημα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα είναι σε θέση να:

- Έχουν μία σφαιρική και πλήρη εικόνα των συνδεδετικών εκείνων στοιχείων που συνέχουν τα εκάστοτε υπό κρίση πραγματικά περιστατικά με την ποινική εξουσία της ημεδαπής πολιτείας.
- Αντιληφθούν τη σημασία των αρχών εγκαθίδρυσης διεθνών ποινικών αρμοδιοτήτων.
- Γνωρίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες εκάστη αρχή τυγχάνει εφαρμογής.
- Κατανοήσουν τη δικαιολογητική βάση των αρχών του δ.π.δ.
- Εφαρμόσουν στην πράξη τις αρχές του δ.π.δ.

Λέξεις Κλειδιά

Κρατική προστατευτική αρχή	Αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης	Αρχή της διευθέτησης
Αρχή του συνυπολογισμού	Αρχή της αντιπροσώπευσης	Αρχή της ετεροδικίας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Μυλωνόπουλος, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, β' έκδ., 1993, Αντ. Σάκκουλα, σελ. 284-308.

Στα εν λόγω κεφάλαια του βιβλίου, λαμβάνει χώρα αναλυτική παρουσίαση των αρχών του δ.π.δ., που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του τετάρτου μαθήματος.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *Χρ. Μυλωνόπουλος*, Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα ά. 5-11 Π.Κ. και Ερμηνεία των άρθρων 5-7 ΠΚ, σε: *Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα*, άρθρα 1- 133 (επιμ. Δ. Σπινέλλη), εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 87-101.

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 8-11 ελλην. Π.Κ.

2. *Χρ. Σατλάνης*, Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2003, σελ. 61 επ.

Εμπεριέχονται παραδείγματα και πλούσιο νομολογιακό υλικό, τα οποία αναδεικνύουν τις πρακτικές προεκτάσεις των αρχών του δ.π.δ.

3. *Β. Σαράντη*, Η ετεροδικία του κράτους στο διεθνές δίκαιο: Σύγχρονο καθεστώς και νέες τάσεις στο πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008, *passim*.

Η μονογραφία πραγματεύεται την αρχή της ετεροδικίας των κρατών. Η εν λόγω εξαίρεση από την εγχώρια δικαιοδοτική κρίση αναπτύσσεται με έμφαση αφενός στην επέκταση των δραστηριοτήτων των κρατών εκτός εθνικών συνόρων και αφετέρου στο περιεχόμενο των Άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου του Ο.Η.Ε. για τη διεθνή ευθύνη των κρατών από παράνομες πράξεις τους. Η ως άνω θεώρηση συμβάλει στην επανεξέταση του κλασικού αυτού θεσμού, καθιστώντας, ταυτοχρόνως, την οπτική υπό την οποία προσεγγίζεται το θέμα της ετεροδικίας ιδιαίτερως σημαντική και επίκαιρη.

Σύνοψη

Σε συνέχεια των όσων εξετάθησαν στο προηγούμενο μάθημα, ακολουθεί παρουσίαση των επιμέρους αρχών του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, με επεξήγηση ειδικότερων ζητημάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο αυτών, μέσω παράθεσης παραδειγμάτων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Έλληνας επιδίδεται σε παράνομο εμπόριο ναρκωτικών φαρμάκων στη Γερμανία. Θα εφαρμοστούν οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι ή εκείνοι του τόπου τέλεσης;

Άσκηση 4.2

Σχολιασμός της απόφασης ΟΛΑΠ 1/2011 (ΠοινΔικ 2011, σελ. 677 επ.) Αξιολόγηση των επιμέρους ζητημάτων που ανέκυψαν στο πλαίσιο της εν λόγω υπόθεσης που ήχθη ενώπιον της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Εγκλήματα πολέμου.

(5^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το μάθημα εισέρχεται στην έτερη ευρεία θεματική της διεθνούς ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων. Συντελείται ιστορική επισκόπηση, η οποία συμβάλλει στην πληρέστερη κατανόηση των αναλύσεων που θα λάβουν χώρα στο πλαίσιο του μαθήματος. Περαιτέρω, παρουσιάζεται το ουσιαστικό δίκαιο των διεθνών εγκλημάτων και η φύση τους. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΚΡΔΠΔ). Κεντρική θέση στο πέμπτο μάθημα κατέχει το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (ή Διεθνές Δίκαιο του Πολέμου ή Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων ή *jus in bello*) και η παρουσίαση των εγκλημάτων πολέμου. Στα τελευταία γίνεται συστηματική κατάταξη, επεξηγούνται δε, η έννοια αυτών, οι επιμέρους διακρίσεις τους και παρατίθενται οι βασικές αρχές που τα διέπουν.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Με τη θεματική της εθνικής ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων να έχει ολοκληρωθεί στο προηγούμενο μάθημα, το πέμπτο μάθημα εισαγάγει τους φοιτητές στην έτερη ευρεία ενότητα του δ.π.δ., εκείνη της διεθνούς ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων. Μετά την πραγματοποίηση σύντομης ιστορικής αναδρομής, με ιδιαίτερη έμφαση στο κεκτημένο της Νυρεμβέργης, αναλύεται η κωδικοποίηση του ουσιαστικού διεθνούς ποινικού δικαίου, τα θεμέλια της ποινικής καταστολής στο διεθνές δίκαιο και παρουσιάζεται το αιτιολογικό έρεισμα που οδήγησε τις προσπάθειες στην ίδρυση ενός διεθνούς ποινικού δικαστηρίου, ειδική αναφορά στο οποίο θα λάβει χώρα λεπτομερέστερα στο πλαίσιο του ενάτου μαθήματος. Με ανάλυση επιμέρους θεματικών, παρουσιάζεται η ποινικοποίηση στο Καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΚΡΔΠΔ), το οποίο υπεγράφη την 17.7.1998 και έχει κυρωθεί από την Ελλάδα διά του Ν. 3003/2002 (ΦΕΚ Α' 75/8.4.2002). Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στα «διεθνή εγκλήματα-πυρήνες», η λεπτομερής περιγραφή των οποίων ολοκληρώνεται στο όγδοο μάθημα. Στο παρόν μάθημα αναδεικνύονται η έννοια και οι πρακτικές εκφάνσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (*jus in bello*) ή –του άλλως καλούμενου– Ανθρωπιστικού Δικαίου της Ενόπλου Συρράξεως ή Διεθνούς Δικαίου του Πολέμου ή Διεθνούς Δικαίου των Ενόπλων Συρράξεων, ήτοι του συμβατικού ή εθιμικού διεθνούς δικαίου, το οποίο έχει ως σκοπό να προστατεύσει τα άτομα που δεν λαμβάνουν άμεσα μέρος σε εχθροπραξίες (άμαχοι) ή δεν λαμβάνουν πλέον μέρος σ' αυτές (λ.χ. στρατιώτες που

τραυματίστηκαν, ασθένησαν, αιχμαλωτίστηκαν ή κατέστησαν ναυαγοί) και να περιορίσει τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών. Κατ' ακολουθίαν, ως Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο νοείται το σύνολο των εθιμικών και συμβατικών κανόνων του διεθνούς δικαίου, που αφενός αποβλέπουν στον εξανθρωπισμό των ενόπλων συρράξεων, προσδιορίζοντας τα θεμιτά μέσα και τις μεθόδους, σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να διεξάγεται ένας πόλεμος, είτε νόμιμος είτε παράνομος κατά το διεθνές δίκαιο και αφετέρου εξειδικεύουν –προς τον σκοπό της προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων– τις απαγορευμένες συμπεριφορές κατά τη διάρκεια του πολέμου, είτε πρόκειται για διεθνή ένοπλη σύρραξη είτε για εσωτερικές ένοπλες συγκρούσεις (εμφυλιοπολεμικές καταστάσεις). Μετά την αναφορά στο συμβατικό έργο των κωδικοποιητικών Διασκέψεων της Χάγης και το Δίκαιο της Γενεύης [τέσσερις ανθρωπιστικές Συμβάσεις της Γενεύης της (12.8.1949) και δύο Πρόσθετα Πρωτόκολλα (18.6.1977)], το οποίο αποτελεί τον κορμό του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, λαμβάνει χώρα ερμηνεία της έννοιας των «εγκλημάτων πολέμου» (ά. 8 ΚΡΔΠΔ), υπό το φως της εξέλιξής της στη σύγχρονη εποχή και συστηματική κατάταξη αυτών, καθώς και παράθεση των βασικών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (αρχή διάκρισης, ανθρωπισμού, απαγόρευσης των δόλιων στρατιωτικών τεχνασμάτων, στρατιωτικής αναγκαιότητας, αναλογικότητας). Εν συνεχεία, ακολουθείται μία διαφορετική από την περιλαμβανομένη στη διάταξη του ά. 8 του Καταστατικού του ΔΠΔ κατηγοριοποίηση των εγκλημάτων πολέμου, βάσει ουσιαστικών κριτηρίων, και συγκεκριμένα διάκριση σε εγκλήματα πολέμου i) κατά προσώπων, ii) κατά της ιδιοκτησίας, περιουσίας και άλλων δικαιωμάτων, iii) συνιστάμενα στη χρήση απαγορευμένων μεθόδων πολέμου, iv) συνιστάμενα στη χρήση απαγορευμένων μέσων πολέμου, v) κατ' ανθρωπιστικών επιχειρήσεων, ενώ έπεται επεξήγηση εκάστης ταξινομικής κατηγορίας και παρουσίαση των χαρακτηριστικών της.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι η διερεύνηση των θεμελίων της ποινικής καταστολής στο διεθνές δίκαιο, η κατανόηση της έννοιας των διεθνών εγκλημάτων, αλλά και της σημασίας της διεθνούς ποινικής καταστολής των τελευταίων. Οι φοιτητές καλούνται να εξετάσουν με κριτική ματιά βασικά χαρακτηριστικά αποτυπούμενα στο Καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΚΡΔΠΔ) και ειδικότερα να αντιληφθούν την ύπαρξη και σημασία των «διεθνών εγκλημάτων-πυρήνων». Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, γίνεται, σε ένα πρώτο στάδιο, ολοκληρωμένη παρουσίαση των εγκλημάτων πολέμου στο πλαίσιο του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα έχουν:

- Εξοικειωθεί με τη θεματική της διεθνούς ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων.
- Σχηματίσει σαφή εικόνα του ιστορικού υποβάθρου της ποινικής καταστολής των διεθνών εγκλημάτων.
- Κατανοήσει το πνεύμα που διέπει το Καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΚΡΔΠΔ).
- Αντιληφθεί την έννοια των «διεθνών εγκλημάτων-πυρήνων».
- Μελετήσει εις βάθος τα εγκλήματα πολέμου και εν γένει τη θεματική του Διεθνούς Δικαίου του Πολέμου (*jus in bello*) σε όλο της το φάσμα.
- Διαπιστώσει τη σχέση και τον διαφορισμό μεταξύ των εννοιών *jus in bello* και *jus ad bellum*.

Λέξεις Κλειδιά

Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο /Διεθνές Δίκαιο του Πολέμου/Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων (Jus in bello)	Jus ad bellum	Διασκέψεις της Χάγης (1899, 1907)
Δίκαιο της Γενεύης	Εγκλήματα πολέμου	Διεθνές Ποινικό Δίκαιο του Πολέμου (Kriegsvölkerstrafrecht)
Διεθνείς ένοπλες συρράξεις	Ειρηνευτικές αποστολές	Αρχές Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου
Καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	Διεθνή εγκλήματα- «πυρηνές»	

Αίσθηση στη διεθνή κοινότητα προκάλεσε το 2017, η περίπτωση διακοπής της κατ' έφεση διαδικασίας εκδίκασης εγκλημάτων πολέμου ενώπιον του ΔΠΔ για την Πρώην Γιουγκοσλαβία, όταν ο *Slobodan Praljak*, ένας από τους έξι πρώην στρατιωτικούς και πολιτικούς ηγέτες των Κροατών της Βοσνίας, ο οποίος το 2013 είχε καταδικαστεί σε ποινή κάθειρξης είκοσι ετών για τα εγκλήματά του στο ανατολικό Μόσταρ, αυτοκτόνησε πίνοντας κυάνιο μέσα στην αίθουσα του Δικαστηρίου, ενώπιον όλων, μόλις ανακοινώθηκε η εφετειακή απόφαση που επεκύρωσε την πρωτόδικη. Το σχετικό βίντεο, διαθέσιμο στη διαδικτυακή διεύθυνση https://www.youtube.com/watch?v=6_9BCEwV9ZE, έκανε τον «γύρο του κόσμου» μέσα από τα διεθνή ΜΜΕ.

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Σατλάνης, Η θεσμοθέτηση εγκλημάτων πολέμου ως πραγμάτωση των θεμελιωδών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, ΔΤΑ 2008, σελ. 789-866.

Το άρθρο εξετάζει ενδελεχώς τα εγκλήματα πολέμου υπό το φως του Διεθνούς Δικαίου των Ενόπλων Συρράξεων (Jus in bello). Προβαίνει σε αναλυτική παρουσίαση των θεμελιωδών αρχών

του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και σε συστηματική κατάταξη των εγκλημάτων πολέμου, επεξηγεί δε, τους δικαιομεθοδολογικούς κανόνες που διέπουν το δίκαιο των διεθνών εγκλημάτων.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *Χρ. Σατλάνης*, Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, 2003, σελ. 123 επ., με περαιτέρω παραπομπές.

Συνοπτική αναφορά σε θέματα που εξετάζονται στο μάθημα και τα οποία αναπτύσσονται εναργώς στο ανωτέρω παραπεμπόμενο άρθρο του ίδιου συγγραφέα, στο βασικό βιβλιογραφικό υλικό.

2. *Ι. Καρεκλάς*, Θεωρία του Δικαίου Πολέμου, εκδ. Σάκκουλα, 2018, σελ. 117-183.

Στην ανωτέρω μονογραφία, η οποία καλύπτει όλο το φάσμα του Δικαίου του Πολέμου, ήτοι τόσο την κατηγορία *Jus ad Bellum* –νομικές βάσεις ή δικαιολογίες του πολέμου– όσο και την κατηγορία *Jus in Bello*, αναλύεται διεξοδικώς η Θεωρία του Δικαίου Πολέμου σε όλες τις εκφάνσεις της. Ειδικότερα, όμως, στα ανωτέρω παραπεμπόμενο έβδομο κεφάλαιο, συντελείται ανάπτυξη της έτερης κατηγορίας του Δικαίου του Πολέμου, ήτοι του Ανθρωπιστικού Δικαίου της Ενόπλου Συρράξεως (*Jus in Bello*), με αναλυτική αναφορά στους κανόνες που πρέπει να διέπουν μια ένοπλη σύρραξη με σκοπό διαφύλαξης των ανθρωπιστικών αξιών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων εν καιρώ πολέμου. Επεξηγείται η σχέση μεταξύ των *jus ad bellum* και *jus in bello*, με λεπτομερή ερμηνεία των νόμιμων και άνομων τρόπων διεξαγωγής πολέμου και συντελείται σαφής παρουσίαση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου της ενόπλου συρράξεως (*jus in bello*), με ειδικότερη αναφορά στη χρήση πυρηνικών όπλων, καθώς και σε επιμέρους ζητήματα του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου.

3. *Π. Κατσαρή*, Η ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων πολέμου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2003.

Στη μονογραφία παρουσιάζεται κατ' αρχάς το νομικό πλαίσιο το οποίο ρυθμίζει τις διεθνείς και εσωτερικές ένοπλες συρράξεις. Εν συνεχεία, αναλύονται τα επιμέρους εγκλήματα πολέμου, κατά το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και με βάση τις αποφάσεις των *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων για την πρώτη Γιουγκοσλαβία και την Ρουάντα. Ένα μεγάλο μέρος του βιβλίου αφιερώνεται στην ανάλυση της ευθύνης των ιεραρχικά ανωτέρων, στρατιωτικών και μη, ενώ, επίσης, εξετάζονται οι κυριότεροι σχετικοί λόγοι αποκλεισμού της ποινικής ευθύνης, ήτοι η υπακοή στις προσταγές των ανωτέρων και ο εξαναγκασμός. Σε κάθε θέμα συμπεριλαμβάνεται αναφορά στις αντίστοιχες ρυθμίσεις του ελληνικού δικαίου.

Περαιτέρω, ειδικότερα ζητήματα αναφερόμενα στο πλαίσιο της μελέτης των εγκλημάτων πολέμου, ως εξετάθησαν εν συντομία ανωτέρω, στο πλαίσιο των Εισαγωγικών Παρατηρήσεων του πέμπτου μαθήματος, απαντούν στη βιβλιογραφία, επίσης, σε: 4. *Χρ. Σατλάνης*, Εγκλήματα πολέμου, εθνοαπαλειθερωτικός αγώνας στο Ιράκ, δημοσιογραφική ενημέρωση και «Τουρκική Ένωση Ξάνθης» (ένα πρακτικό ζήτημα με γεύση διεθνούς και ποινικού δικαίου), ΠοινΔικ 2009, σελ. 985-1006· 5. *Μ. Μαρούδα*, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώτη Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2001, *passim*· 6. *Μ.-Ν. Μαρούδα*, Το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε: Ένα ιδιότυπο δικαστήριο για την εκδίκαση εγκλημάτων πολέμου και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, ΠοινΔικ 2001, σελ. 1035 επ.· 7. *Στ. Περράκης*, Τα εγκλήματα κατά της

ανθρωπότητας/πολέμου: Η ποινική καταστολή τους. Δικαιοδοσία Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ή Εθνικού Δικαστηρίου, σε: Φ. Σπυρόπουλος (επιμ.), Εκδίκηση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας με αφορμή την υπόθεση Saddam Hussein. Πρακτικά Επιστημονικής Διημερίδας, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008, σελ. 21 επ.: 8. Στ. Περράκης/Μ.-Ντ. Μαρούδα, Ένοπλες Συρράξεις και Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 11 επ.: 9. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου/Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκης/Α. Παπαδαμάκης/Θ. Παπακυριάκου/Γ. Νούσκαλης/Ι. Ναζίρης, Εγκλήματα Πολέμου. Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2006, passim: 10. Ι. Τζιβάρας, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο. Τα εγκλήματα πολέμου και το προφίλ του εγκληματία πολέμου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2010, σελ. 95-120 [με ιδιαίτερη έμφαση στην εγκληματολογική διάσταση των εγκλημάτων πολέμου και στο προφίλ των δραστών]: 11. Κ. Χατζηκωνσταντίνου, Προβλήματα και προβληματισμοί για έναν κώδικα εγκλημάτων πολέμου, σε: Π. Νάσκου-Περράκη (επιμ.), Προς μια διεθνή ανθρωπιστική τάξη. Τα διεθνή ποινικά δικαστήρια, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Κείμενα Έρευνας 8, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2000, σελ. 81-116.

Ανάπτυξη της υπό μελέτη, στο πέμπτο μάθημα, θεματικής λαμβάνει χώρα στην αλλοδαπή βιβλιογραφία, inter alios, σε: 12. G. Werle/F. Jeßberger, Principles of International Criminal Law, 3rd ed., 2014, Oxford University Press, p. 391-527: 13. F. Bugnion, Guerre juste, guerre d'agression, et droit international humanitaire, Revue internationale de la Croix-Rouge 84 (2002), p. 523 et seq. [εξέταση των εγκλημάτων πολέμου υπό το φως των θεμελιωδών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου].

Διαδικτυακοί σύνδεσμοι: <http://www.icc-cpi.int/resourcelibrary/official-journal/rome-statute.aspx> [ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου- Καταστατικό της Ρώμης] και <http://www.un.org/law/icc/> [ιστοσελίδα του ΟΗΕ - Καταστατικό της Ρώμης]

Σύνοψη

Το μάθημα έχει, ως προεξετέθη, βασικό άξονα το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο/Διεθνές Δίκαιο του Πολέμου/Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων (Jus in bello) και τα εγκλήματα πολέμου, τα οποία προσεγγίζονται υπό το φως των θεμελιωδών αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και παρουσιάζονται στους φοιτητές τόσο από θεωρητικής σκοπιάς όσο και μέσα από την ιστορική πραγματικότητα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Η ελλιπής διατροφή αιχμαλώτων πολέμου είναι έγκλημα πολέμου;

Άσκηση 5.2

Αναφέρετε παραδείγματα εκ προθέσεως επιθέσεων, κατευθυνόμενων κατά αντικειμένων που αποτελούν «στρατιωτικούς στόχους» και, ως εκ τούτου, μη εμπίπτόντων στο προστατευτικό πεδίο του ά. 8 παρ. 2 β ii του Καταστατικού του ΔΠΔ (e contrario).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ

Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

(6^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στον πυρήνα του μαθήματος βρίσκεται η μελέτη των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Εξετάζεται η έννοια αυτών, η δομή τους, το προστατευόμενο έννομο αγαθό, με ταυτόχρονη παράθεση πλούσιας περιπτωσιολογίας και επισκόπηση της νομολογίας του ΔΠΔ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το έκτο μάθημα εξετάζει τη θεματική των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, τα οποία περιγράφονται στο ά. 7 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Μετά από σύντομη περιγραφή της ιστορικής νομικής διαδρομής των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, διευκρινίζεται ρητώς, με αναλυτική επεξήγηση των χρησιμοποιούμενων όρων και συγκεκριμενοποίηση των επιμέρους εννοιών, ποιες πράξεις και υπό ποιες προϋποθέσεις εμπίπτουν στην εν λόγω κατηγορία εγκλημάτων (cf. Καταστατικά Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου για την Άπω Ανατολή, ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων για την πρώτη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα). Ακολουθεί παράθεση των μεθοδολογικών κανόνων που εφαρμόζονται επί της διατάξεως για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στον εντοπισμό του προστατευόμενου στη διάταξη εννόμου αγαθού. Έμφαση δίδεται στο – απαραίτητο για την τέλεση του εγκλήματος– στοιχείο της ευρείας ή συστηματικής επίθεσης κατά αμάχου πληθυσμού, που συνιστά, κατά τη νομολογία των διεθνών ποινικών δικαστηρίων, ένα συνολικό συμβάν ή μία συνολική πράξη, με το/ην οποίο/α, όμως, θα πρέπει να βρίσκεται σε συνάφεια κάθε μερικότερη ή μεμονωμένη πράξη, που χαρακτηρίζεται ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, αποτελώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, μέρος της εν λόγω επίθεσης. Εν συνεχεία, ειδική μνεία γίνεται στα υποκείμενα του εγκλήματος, ενώ λαμβάνει χώρα αναλυτική διασάφηση εκάστης επιμέρους, προβλεπόμενης στο ά. 7 του ΚΡΔΠΔ, πράξης η οποία, όταν διαπράττεται ως μέρος ευρείας και συστηματικής επίθεσης, κατευθυνομένης κατά οιοδήποτε αμάχου πληθυσμού, εν γνώσει της επίθεσης, είναι δυνατόν να συνιστά έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Η θεματική

διανθίζεται με παραδείγματα αντλούμενα από τη σχετική νομολογία του ΔΠΔ (βλ. λ.χ. ad hoc ΔΠΔ για την πρώην Γιουγκοσλαβία και Ρουάντα).

Χαρακτικό του Γερμανού ζωγράφου και χαράκτη Otto Dix, „Lens wird mit Bomben belegt“, από τη σειρά «Ο Πόλεμος» („Der Krieg“) #33 (1924)

[Αεροπορικοί βομβαρδισμοί άμαχου πληθυσμού]

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι να κατανοήσουν οι φοιτητές εις βάθος τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, γίνεται, μεταξύ άλλων, διασάφηση μείζονος σημασίας εννοιών, που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο του εννοιολογικού προσδιορισμού των εν λόγω εγκλημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα έχουν:

- Κατανοήσει πλήρως το εύρος και εννοιολογικό περιεχόμενο των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.
- Προσδιορίσει επακριβώς τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία, οι επιμέρους άδικες πράξεις συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.
- Αποκτήσει την ικανότητα να αναγνωρίζουν ποια εγκλήματα ανήκουν στην εν λόγω κατηγορία και να τα διακρίνουν από άλλες κατηγορίες διεθνών εγκλημάτων.
- Λάβει γνώση των μεθοδολογικών κανόνων που εφαρμόζονται επί της διατάξεως για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

- Εξοικειωθεί με τη σχετική νομολογία του ΔΠΔ.
- Συσχετίσει τη θεωρία με την πράξη.

Λέξεις Κλειδιά

Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας	Ad hoc Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία / Ad hoc Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα	Ευρεία ή συστηματική επίθεση κατευθυνόμενη κατά οιοδήποτε άμαχου πληθυσμού
Εξόντωση	Υποδούλωση	Φυλετικός διαχωρισμός
Βίαιη εξαφάνιση προσώπου	Δίωξη	Εξόντωση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Σατλάνης, Προλεγόμενα για τη διεθνοδικαιική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας κατά το καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, σε: Τιμ. Τόμ. Ι. Μανωλεδάκη ΙΙ: Δημοκρατία–Ελευθερία–Ασφάλεια, εκδ. Σάκκουλα, 2007, σελ. 597-637.

Η μελέτη προβαίνει σε αναλυτική παρουσίαση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Κατόπιν εξετάσεως των επιμέρους, συστατικών αυτών πράξεων και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες εκάστη εκ των εν λόγω πράξεων δύναται να συστήσει έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, παρουσιάζονται οι μεθοδολογικοί κανόνες που διέπουν το τελευταίο, αναλύεται η συνδεόμενη με τα στοιχεία της διεθνοδικαιικής υπόστασης του διεθνούς εγκλήματος δομή του και διερευνάται το προστατευόμενο έννομο αγαθό. Περαιτέρω, λαμβάνει χώρα αποσαφήνιση των μερικότερων πράξεων που δύναται να συνθέσουν τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ενώ ειδική μνεία γίνεται στις ποινές και σε ζητήματα συρροής διεθνών εγκλημάτων.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *St. Meseke*, Der Tatbestand der Verbrechen gegen die Menschlichkeit nach dem Römischen Statut des Internationalen Strafgerichtshofes, 2004, S. 105-130.

Στις συγκεκριμένες ενότητες του ανωτέρω βιβλίου μελετώνται οι γενικές αρχές και οι μεθοδολογικοί κανόνες που εφαρμόζονται επί των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, ενώ, επιπλέον, λαμβάνει χώρα διερεύνηση του προσβαλλομένου υπ' αυτών εννόμου αγαθού.

2. *Κ. Χατζηκωνσταντίνου*, Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1999, σελ. 415 επ.

Γίνεται αναλυτική αναφορά στα δύο ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα και τα Καταστατικά τους.

3. *M. Μαρούδα*, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2001, *passim*.

Εξέταση ειδικότερων ζητημάτων αναφορικά με τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, όπως αυτά ήχθησαν ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

4. *M. Μαρούδα*, Το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε: Ένα ιδιότυπο δικαστήριο για την εκδίκαση εγκλημάτων πολέμου και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, ΠοινΔικ 2001, σελ. 1035 επ.

Το άρθρο πραγματεύεται τη λειτουργία του Ειδικού Δικαστηρίου για τη Σιέρα Λεόνε, που ιδρύθηκε με συμφωνία μεταξύ του Ο.Η.Ε. και της κυβέρνησης της Σιέρα Λεόνε κατά το ψήφισμα 1315 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, της 14ης Αυγούστου 2000, με σκοπό την προσαγωγή στη δικαιοσύνη των κατηγορουμένων για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου που έλαβαν χώρα στη Σιέρα Λεόνε.

5. *Φ. Παζαρτζή*, Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου ενώπιον διεθνών ποινικών δικαστηρίων, σε: Φ. Σπυρόπουλος (επιμ.), Εκδίκαση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας με αφορμή την υπόθεση Saddam Hussein, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2008, σελ. 53-74.

Στη μελέτη λαμβάνει χώρα εξέταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενώπιον των διεθνών ποινικών δικαστηρίων, ενώ προβάλλει μετ' επιτάσεως η αναγκαιότητα σεβασμού τους.

6. *Στ. Περράκης*, Τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας/πολέμου: Η ποινική καταστολή τους. Δικαιοδοσία Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ή Εθνικού Δικαστηρίου;, σε: Φ. Σπυρόπουλος (επιμ.), Εκδίκαση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας με αφορμή την υπόθεση Saddam Hussein. Πρακτικά Επιστημονικής Διημερίδας, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008, σελ. 21 επ.

Δίδεται έμφαση στα συστήματα εθνικής και διεθνούς ποινικής καταστολής των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

7. *M.-C. Roberge*, Jurisdiction of the ad hoc Tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda over crimes against humanity and genocide, International Review of the Red Cross 37 (1997), pp. 651-664.

Το άρθρο εξετάζει την άσκηση δικαιοδοσίας από διεθνείς ποινικούς δικαιοδοτικούς θεσμούς, όπως τα ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα επί, μεταξύ άλλων, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

Σύνοψη

Το μάθημα εστιάζει στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας τόσο εξ επόψεως θεωρίας όσο και πράξης, υπό το φως των νομολογιακών δεδομένων του ΔΠΔ. Ταυτοχρόνως, αναλύονται ειδικότερα ζητήματα της διεθνοδικαιικής υπόστασης των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, σύμφωνα με την πρόβλεψη του ά. 7 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Εντοπίστε και σχολιάστε, από μεθοδολογική και ερμηνευτική σκοπιά, τα στοιχεία που συνθέτουν τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εξ αφορμής της απόφασης του δευτεροβάθμιου ΔΠΔ για την πρώην Γιουγκοσλαβία, Kunarac, της 12.6.2002.

Άσκηση 6.2

Τα τρομοκρατικά κτυπήματα στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης και στο Πεντάγωνο στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 παρουσιάζουν όλα τα χαρακτηριστικά ενός εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας; Ποια στοιχεία επιβάλλεται να διερευνηθούν εν προκειμένω;

[Περίπου 5 ώρες απασχόλησης]

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες μελέτης και 5 ώρες απασχόλησης με τη δραστηριότητα-άσκηση υπ' αριθμ. 6.2.

Το έγκλημα της γενοκτονίας

(7^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κεντρικό άξονα του μαθήματος συνιστά το έγκλημα της γενοκτονίας, το οποίο οριοθετείται εννοιολογικά. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στη Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή της Γενοκτονίας του 1948.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το έβδομο μάθημα αφιερώνεται στο διεθνές έγκλημα της γενοκτονίας, ήτοι στις αναφερόμενες στο ά. 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου πράξεις (αντίστοιχ. με τα ά. II της Σύμβασης για την πρόληψη και την καταστολή της γενοκτονίας του 1948, ά. 4 § 2 του Καταστατικού ΔΠΔ για την πρώην Γιουγκοσλαβία και ά. 2 § 2 του Καταστατικού ΔΠΔ για τη Ρουάντα), οι οποίες αποσκοπούν στην εν όλω ή εν μέρει καταστροφή μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας. Ο εν λόγω χαρακτηρισμός μιας ομάδας προσώπων ως εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής δύναται να γίνει με μία σειρά αντικειμενικών [λ.χ. κοινές πολιτιστικές παραδόσεις, κοινή γλώσσα, κοινή πίστη ή και κοινά εξωτερικά (σωματικά) χαρακτηριστικά, όπως χρώμα δέρματος και διαμόρφωση προσώπου] και υποκειμενικών κριτηρίων (λ.χ. κοινή κοινωνική προέλευση ή κοινές πολιτικές πεποιθήσεις). Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται μνεία στη σύναψη της Σύμβασης για την πρόληψη και την καταστολή της Γενοκτονίας του 1948. Η θεματική της προσχεδιασμένης και συστηματικής εξαφάνισης και εξόντωσης ολόκληρων ομάδων ανθρώπων αναδεικνύεται μέσω της αναφοράς περιπτώσεων γενοκτονίας, όπως της Ρουάντας και της πρώην Γιουγκοσλαβίας, του πολέμου της Βοσνίας («σφαγή στη Σρεμπρένιτσα», 1995), της Καμπότζης και της επαρχίας του Νταρφούρ στο Σουδάν, καθώς και εκείνων των Αρμενίων, των Εβραίων, της φυλής των Ibo και των Tutsi. Πέραν της νομοτυπικής υπόστασης της γενοκτονίας, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στα προστατευόμενα έννομα αγαθά. Επιπλέον, αναλύονται επιμέρους θεματικές ενότητες, όπως οι τακτικές του «παιδομαζώματος», των εθνικών εκκαθαρίσεων ή «εθνοκαθάρσεων», της επιβολής μέτρων που σκοπεύουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων κ.λπ. Τέλος, παρουσιάζονται οι αποδεικτικές δυσχέρειες που προκύπτουν στην πράξη, ιδίως όσον αφορά στην απόδειξη της πρόθεσης γενοκτονίας, ενώ έμφαση δίδεται στις ενδείξεις που χρησιμοποιούνται, κατά το σύνηθες, για την απόδειξη αυτού του εσωτερικού γεγονότος.

Η φωτογραφία απεικονίζει τη δημόσια εκτέλεση με απαγχονισμό Ποντίων, κατά την περίοδο των διωγμών που οργάνωσε η κυβέρνηση των Νεοτούρκων. [Πηγή: <http://www.onalert.gr/stories/genoktonia-h-ethnoka8arsh-telika/45958> – Γ. Δούδος, «Γενοκτονία ή Εθνοκάθαρση τελικά;» (δημοσ. 4.11.2015)]

Σκοπός/Στόχοι

Το μάθημα αποβλέπει στην εξοικείωση των φοιτητών με την έννοια και τις διαστάσεις του εγκλήματος της γενοκτονίας. Προς τούτο γίνεται επιπροσθέτως εκτεταμένη αναφορά στη σχετική περιπτωσιολογία, όπως αποτυπώνεται στη νομολογία των ad hoc ΔΠΔ.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα:

- Αντιλαμβάνονται το εννοιολογικό εύρος του εγκλήματος της γενοκτονίας.
- Είναι σε θέση να προβούν σε ερμηνεία των στοιχείων της νομοτυπικής του υπόστασης.
- Αναγνωρίζουν περιστατικά γενοκτονίας στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Λέξεις Κλειδιά

Γενοκτονία	Σύμβασης για την πρόληψη και την καταστολή της γενοκτονίας (1948)	Εθνική, εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική ομάδα
Παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας	«Παιδομάζωμα»	Εθνική εκκαθάριση ή «εθνοκάθαρση»

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

M. Ρετάλης, Ερμηνευτική προσέγγιση του εγκλήματος της γενοκτονίας με εναύσματα από την νομολογία των Διεθνών Δικαστηρίων, ΠοινΔικ 6/2007, σελ. 751-759.

Στη μελέτη λαμβάνει χώρα θεωρητική και νομολογική παρουσίαση του εγκλήματος της γενοκτονίας.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *A. Cassese*, *International Criminal Law*, 2003, p. 96 et seq.

Στην ανωτέρω ενότητα του βιβλίου, αφενός πραγματοποιείται ανάλυση της νομοτυπικής υπόστασης της γενοκτονίας και αφετέρου παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίον, η τελευταία αναγνωρίζεται, ως έγκλημα του εθμικού ποινικού διεθνούς δικαίου, από τη νομολογία και τη θεωρία.

2. *M.-C. Roberge*, *Jurisdiction of the ad hoc Tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda over crimes against humanity and genocide*, *International Review of the Red Cross* 37 (1997), pp. 651-664.

Στην υπό παραπομπή ενότητα αξιολογείται η κρίση των *ad hoc* ΔΠΔ για τις γενοκτονίες στη Ρουάντα και την πρώην Γιουγκοσλαβία.

3. *W. Schabas*, *Genocide in International Law. The Crime of Crimes*, 2nd ed., 2009, Cambridge University Press, *passim*.

Αναλυτική πραγμάτευση του εγκλήματος της γενοκτονίας και των εκφάνσεων αυτού.

4. *C. Tams/L. Berster/B. Schiffbauer*, *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Commentary*, C.H. Beck, 2014, *passim*.

Παρουσίαση της Σύμβασης του 1948 για την πρόληψη και την καταστολή της γενοκτονίας.

5. *B. Lüders*, *Die Strafbarkeit von Völkermord nach dem Römischen Statut für den Internationalen Strafgerichtshof*, Diss., Berlin, 2004, S. 198 ff.

Εξέταση βασικών συνιστωσών του εγκλήματος της γενοκτονίας, κατά το ά. 6 του Καταστατικού της Ρώμης για το ΔΠΔ.

6. T. Zülch (Hrsg.), „Ethnische Säuberung“, Völkermord für „Großserbien“. eine Dokumentation der Gesellschaft für bedrohte Völker, Luchterhand, 1993, passim.

Το βιβλίο είναι αφιερωμένο στη γενοκτονία του σερβικού πληθυσμού της Κροατίας.

Σύνοψη

Μέσα από την πλούσια περιπτωσιολογία των ad hoc ΔΠΔ και την ερμηνευτική προσέγγιση του ά. 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, του ά. II της Σύμβασης για την πρόληψη και την καταστολή της γενοκτονίας του 1948, καθώς και των ά. 4 § 2 του Καταστατικού ΔΠΔ για την πρώην Γιουγκοσλαβία και 2 § 2 του Καταστατικού ΔΠΔ για τη Ρουάντα, αναδεικνύεται με ενάργεια η προβληματική του εγκλήματος της γενοκτονίας και των εκπορευομένων εξ αυτής ζητημάτων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Οι μειονότητες θεωρούνται εθνικές ομάδες, ούτως ώστε να είναι δυνατόν να εμπίπτουν στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του εγκλήματος της γενοκτονίας; Αιτιολόγηση της απάντησης.

Άσκηση 7.2

Ποια είναι η συμβολή της απόφασης Akayesu [ΔΠΔ για τη Ρουάντα, απόφαση της 2.9.1998 (Akayesu, TC)], όσον αφορά στο εννοιολογικό εύρος της «βαριάς σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας»;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

Το έγκλημα της επίθεσης**(8^η Εβδομάδα)****Περίληψη**

Στο μάθημα παρουσιάζεται το έγκλημα της επίθεσης. Συντελείται εννοιολογικός προσδιορισμός αυτού, διερευνώνται οι προϋποθέσεις τέλεσής του και εξετάζεται η δικονομική του αντιμετώπιση.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η διεθνοδικαιική υπόσταση του εγκλήματος της επίθεσης, την οποία πραγματεύεται το όγδοο μάθημα, δεν είχε σε ένα πρώτο στάδιο προσδιορισθεί στο ΚΡΔΠΔ, καίτοι κατά το ά. 5 αυτού, το εν λόγω έγκλημα ενέπιπτε αρχήθεν στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ, δοθέντος ότι εντασσόταν ρητώς στα «σοβαρότερα εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της». Ωστόσο, την 11.6.2010, στην Καμπάλα, ελήφθη απόφαση από την Α΄ Αναθεωρητική Διάσκεψη της Συνέλευσης των Κρατών Μερών του Καταστατικού του ΔΠΔ σχετικά με τον ορισμό του εγκλήματος της επίθεσης, ειδική διάταξη για το οποίο προσετέθη μετά το ά. 8 (article 8 bis), με ισχύ από το 2017 και εφεξής. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο (§ 1), «έγκλημα επίθεσης» διαπράττει όποιος, κατέχοντας θέση που του επιτρέπει να ασκεί πολιτικό ή στρατιωτικό έλεγχο σε ορισμένο Κράτος, με πρόθεση διατάσσει ή μετέχει ενεργά στον σχεδιασμό, την προετοιμασία, την έναρξη ή την εκτέλεση επιθετικής ενέργειας, η οποία από τη φύση, τη βαρύτητα ή την έκτασή της συνιστά πρόδηλη παραβίαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Στο μάθημα λαμβάνει χώρα αφενός ερμηνεία των επιμέρους εννοιών που δομούν τον ορισμό του εγκλήματος της επίθεσης και αφετέρου ανάλυση του αξιοποίνου του εγκλήματος της επίθεσης κατά το εθιμικό διεθνές ποινικό δίκαιο. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται κατά πρώτον, στο διεθνές Σύμφωνο Kellogg – Briand των Παρισίων (27.8.1928) «περί αποκρηύξεως του πολέμου ως μέσου επιλύσεως των διεθνών διαφορών», το οποίο απέκτησε ευρεία ισχύ με την αποτύπωση στο προοίμιό του της δήλωσης, εκ μέρους των συμβαλλομένων κρατών μερών, σαφούς και κατηγορηματικής παραίτησης από τον πόλεμο ως εργαλείο εθνικής πολιτικής. Κατά δεύτερον, αντικείμενο πραγμάτευσης αποτελεί τόσο το ήδη αναφερθέν –στο πέμπτο μάθημα– Καταστατικό του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης όσο και εκείνο για την Άπω Ανατολή (Τόκιο), που αποτελούν το αφετήριο σημείο για μία σταθερή πεποίθηση δικαίου της Κοινότητας των Κρατών σχετικά με το ότι ο σχεδιασμός, η προπαρασκευή, η θέση σε κίνηση ή η διεξαγωγή ενός επιθετικού πολέμου είναι αξιόποινες πράξεις. Σημειωτέον ότι, το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης, αφού έλαβε υπόψη την απέχθεια για τον επιθετικό πόλεμο, που είχε εκδηλώσει η Διεθνής Κοινότητα κατά το χρονικό διάστημα πριν από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, αλλά και τη βούλησή της για ποινικοποίηση αυτού, θεμελίωσε το αξιόποينو του εγκλήματος κατά της ειρήνης στο ποινικά αξιόλογο της σχετικής συμπεριφοράς και στην ανάγκη της τιμώρησης των δραστών, ώστε να ισχύσει στο μέλλον η απαγόρευση του επιθετικού πολέμου. Το δίκαιο της Νυρεμβέργης, το

οποίο είναι σήμερα αναγνωρισμένο ως εθιμικό διεθνές ποινικό δίκαιο, αξιολογείται ως ο πρώτος σημαντικότερος σταθμός στην εξέλιξη του συμβατικού διεθνούς ποινικού δικαίου. Η επιβεβαίωση του αξιοποίνου της διεξαγωγής επιθετικού πολέμου έγινε, περαιτέρω, στο ψήφισμα 95 (I) της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών της 11.12.1946. Εν συνεχεία, ακολουθεί διερεύνηση των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων του εγκλήματος της επίθεσης και αναλύεται, περαιτέρω, η δικονομική του αντιμετώπιση. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη σημασία της ήδη αναφερθείσας αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης, αλλά και της συμπληρωματικής αυτής, διεθνοδικαιικής αρχής “*aut dedere aut iudicare*”, διατυπωμένης σε, τουλάχιστον, 38 πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις για την καταπολέμηση ιδιαίτερα βαρέων εγκλημάτων (λ.χ. εγκληματική οργάνωση, τρομοκρατία, αεροπειρατεία, βασανιστήρια, εγκλήματα πολέμου κ.λπ.) και σε αναρίθμητες διμερείς και πολυμερείς συμβάσεις έκδοσης, καθώς και στη δικαιολογητική βάση της ως άνω αρχής. Προσέτι, υπογραμμίζονται οι ιδιαιτερότητες στην εφαρμογή της αρχής και η τυπολογία αυτής στις συμβάσεις διεθνούς ποινικού δικαίου. Δοθέντος δε, ότι το έγκλημα της επίθεσης δύναται να τελεσθεί κυρίως από πρόσωπα της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, αντικείμενο επεξεργασίας του μαθήματος συνιστά η ετεροδικία των αρχηγών κρατών (προέδρων δημοκρατίας, δικτατόρων, βασιλέων) και άλλων κρατικών αξιωματούχων (πρωθυπουργών, υπουργών, κυβερνητικών παραγόντων, διπλωματών, στρατηγών κ.λπ.), η οποία τελεί σε στενή σχέση με την ετεροδικία των κρατών. Βασικό νομικό έρεισμα της τελευταίας συνιστά η αρχή “*par in parem non habet imperium*”· έκφανση της κυριαρχικής ισότητας των κρατών, θεμελιώδους αρχής του διεθνούς δικαίου. Επισημαίνεται δε, ότι γίνεται δεκτό ότι, οσάκις συγκρούεται η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης με την αρχή της ετεροδικίας, με επικείμενη την έναρξη της ποινικής διαδικασίας, υπερισχύει η ετεροδικία, η οποία αποτελεί δικονομικό κώλυμα. Τέλος, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην απαγόρευση της χρήσης ή της απειλής χρήσης ένοπλης βίας για την επίλυση διαφορών μεταξύ των κρατών και στις εξαιρέσεις από την αρχή αυτή, ενώ ακολουθεί παράθεση περιπτώσιολογίας επί εχθροπραξιών μεταξύ γειτονικών κρατών.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι να καταστήσει προσιτή στους φοιτητές την έννοια της «επίθεσης», ως διεθνούς εγκλήματος, τα στοιχεία της ειδικής του υπόστασης, καθώς και τη δικονομική του αντιμετώπιση. Επιπλέον, οι φοιτητές εξοικειώνονται, μεταξύ άλλων, με την αρχή “*aut dedere aut iudicare*”, τις ιδιαιτερότητες στην εφαρμογή της και την τυπολογία της στις συμβάσεις διεθνούς ποινικού δικαίου, καθώς και με την έννοια της ετεροδικίας, την οποία απολαμβάνουν μέλη της κυβέρνησης και γενικότερα κρατικοί αξιωματούχοι που εκπροσωπούν ορισμένο κράτος κατά τη διάρκεια της παραμονής τους σε ξένα κράτη. Περαιτέρω, καθίσταται σαφής η σημασία της απαγόρευσης χρήσης ή απειλής χρήσης ένοπλης βίας για την επίλυση διαφορών μεταξύ των κρατών, όπως και οι εξαιρέσεις αυτής, ενώ, επιπλέον, οι φοιτητές έρχονται σε επαφή με τη θεματική των εχθροπραξιών μεταξύ γειτονικών κρατών μέσω σειράς παραδειγμάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα:

- Αντιλαμβάνονται την έννοια του διεθνούς εγκλήματος της «επίθεσης» και θα γνωρίζουν τη διεθνοδικαιική υπόστασή του, αλλά και τη δικονομική του αντιμετώπιση.
- Διακρίνουν τα χαρακτηριστικά του «επιθετικού πολέμου».

- Έχουν σχηματίσει σαφή εικόνα για την αρχή “aut dedere aut iudicare” και την εφαρμογή της στην πράξη.
- Έχουν αποκτήσει εξοικείωση με την έννοια της ετεροδικίας αρχηγών κρατών και άλλων κρατικών αξιωματούχων και θα γνωρίζουν τη νομική σκέψη που τη διέπει.
- Έχουν εξοπλισθεί με τα κατάλληλα γνωστικά εφόδια, ώστε να είναι σε θέση να κρίνουν πότε ένα κράτος παραβιάζει διεθνοδικαιική υποχρέωσή του και, ως εκ τούτου, υπέχει διεθνοδικαιική ευθύνη.

Λέξεις Κλειδιά

Επίθεση	«Επιθετική ενέργεια» (“act of aggression”)	Επιθετικός πόλεμος
Σύμφωνο Kellogg – Briand των Παρισίων (1928)	Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο της Νυρεμβέργης	Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο για την Άπω Ανατολή (Τόκιο)
Εθιμικό διεθνές ποινικό δίκαιο	Αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης	Αρχή “aut dedere aut iudicare”
Ετεροδικία αρχηγών κρατών και άλλων κρατικών αξιωματούχων – Ετεροδικία κρατών	Αρχή κυριαρχικής ισότητας των κρατών	Εχθροπραξίες μεταξύ γειτονικών κρατών

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Σατλάνης, Το έγκλημα της επίθεσης στο Ποινικό Διεθνές Δίκαιο και η αρχή της παγκόσμιας δικαιοσύνης (είναι αξιόποινος ο επιθετικός πόλεμος εναντίον του Ιράκ κατά το 2003;), ΠοινΔικ 7/2006, σελ. 879 επ.

Αναλυτική παρουσίαση του διεθνούς εγκλήματος της επίθεσης, όπως αποτυπώνεται στο Καταστατικό του ΔΠΔ, με παράθεση περιπτώσιολογίας.

Συμπληρωματικό υλικό

1. Ζ. Παλιούρας, Το έγκλημα της επίθεσης και η επ’ αυτού άσκηση της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου μετά την πρώτη αναθεωρητική Διάσκεψη της Καμπάλα, ΠοινΔικ 2013, σελ. 556 επ.

Κριτική προσέγγιση της υπό εξέταση θεματικής μέσα από τη νομολογία του ΔΠΔ.

2. F. Bugnion, Guerre juste, guerre d’ aggression, et droit international humanitaire, Revue internationale de la Croix-Rouge 84 (2002), p. 523 et seq.

Αλλοδαπή αρθρογραφία που εξετάζει inter alia το έγκλημα της επίθεσης, με ιδιαίτερη έμφαση στις ιστορικές καταβολές του.

Σύνοψη

Με ιδιαίτερη αναφορά σε θεμελιώδεις αρχές του δ.π.δ., αναλύονται τα στοιχεία της ειδικής υπόστασης του εγκλήματος της επίθεσης και εξετάζεται, περαιτέρω, η δικονομική του αντιμετώπιση. Προσέτι, παρουσιάζεται η θεματική των εχθροπραξιών μεταξύ γειτονικών κρατών με ταυτόχρονη παρουσίαση της διεθνούς πρακτικής.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Ποια είναι τα βασικά σημεία της απόφασης Democratic Republic of the Congo v. Belgium (14.2.2002), γνωστής ως υπόθεσης “Arrest Warrant” (11.4.2000), ιδίως όσον αφορά στην ετεροδικία επί διεθνών εγκλημάτων;

Άσκηση 8.2

Στο κράτος Κ εκρήγνυται βόμβα σε στρατιωτική βάση, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 32 στρατιώτες. Την ευθύνη για το εν λόγω κτύπημα αναλαμβάνει η τρομοκρατική οργάνωση Ο που είναι εγκατεστημένη στο κράτος Χ. Το κράτος Κ ζητά από το κράτος Χ αφενός τον εντοπισμό και την καταδίωξη της οργάνωσης και αφετέρου την παροχή συγγνώμης. Το κράτος Χ ενεργοποιεί μεν τις αστυνομικές δυνάμεις προς ανεύρεση των υπευθύνων, αλλά αρνείται την παροχή συγγνώμης προς το κράτος Κ. Έχει το κράτος Κ αξίωση για παροχή συγγνώμης από το κράτος Χ για τον βομβαρδισμό του στρατιωτικού αεροδρομίου επί του εδάφους του;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

Διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί θεσμοί. Ad hoc διεθνή ποινικά δικαστήρια. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ) – Μέρος Ι(9^η Εβδομάδα)**Περίληψη**

Αναλύονται διεξοδικά οι διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί θεσμοί. Παρουσιάζονται τα ad hoc διεθνή ποινικά δικαστήρια, περιγράφεται η λειτουργία τους, η συμβολή τους στο πλαίσιο της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης και παρατίθενται σχετικά νομολογιακά δεδομένα. Περαιτέρω, εξετάζεται η λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ), θεματική η οποία θα ολοκληρωθεί στο επόμενο μάθημα. Εν προκειμένω, αντικείμενο μελέτης αποτελεί η οργάνωση του ΔΠΔ, οι προϋποθέσεις άσκησης δικαιοδοσίας και τα όριά της. Σε συνέχεια αυτών, ερευνάται η σχέση του ΔΠΔ με τα εθνικά δικαστήρια.

Το έμβλημα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Πηγή: <https://www.icc-cpi.int/>

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το μάθημα εισαγάγει τους φοιτητές στη θεματική των διεθνών ποινικών δικαιοδοτικών θεσμών. Διακρίνεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αφιερώνεται στην παρουσίαση της λειτουργίας των ad hoc ποινικών δικαστηρίων, τη σύσταση, δομή και οργάνωση, την καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδιότητά τους, καθώς και στη συμβολή τους τόσο στην απονομή της δικαιοσύνης όσο και στην εξέλιξη του ουσιαστικού δικαίου των διεθνών εγκλημάτων και τη διαμόρφωση μιας διεθνούς ποινικής δικονομίας. Τονίζεται η υποχρέωση συνεργασίας των κρατών, όπως αποτυπώνεται στο Καταστατικό της Ρώμης. Ακολουθεί ειδική αναφορά στην εμπειρία των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα, λόγος για τα οποία έχει, ήδη, γίνει στα προηγούμενα μαθήματα. Το δεύτερο μέρος μιεί τους φοιτητές στη διαδικασία που ακολουθείται ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, εξετάζοντας ταυτοχρόνως τη φυσιογνωμία του, τις προϋποθέσεις άσκησης δικαιοδοσίας (ά. 12 ΚΡΔΠΔ) και ειδικότερα την αποδοχή αυτής από τα κράτη-μέλη (ά. 12 § 1 ΚΡΔΠΔ). Επιπλέον, εξετάζονται η δομή και οργάνωσή του ΔΠΔ (κεφ. 4, ά. 34-52 του ΚΡΔΠΔ), ήτοι η συγκρότηση, σύνθεση, διοίκησή του, η αρμοδιότητά του *ratione materiae*, *personae temporis*, *loci*, με ιδιαίτερη μνεία στην τελευταία περίπτωση σε ειδικότερα θέματα της κατά

τόπον αρμοδιότητάς του, όπως στις περιπτώσεις των εξαιρούμενων, των κατεχόμενων και των αμφισβητούμενων εδαφών. Αντικείμενο μελέτης αποτελούν, εν συνεχεία, οι προϋποθέσεις παραδεκτού της διαδικασίας ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ά. 17-20 ΚΡΔΠΔ), ενώ έμφαση δίδεται στην αρχή της συμπληρωματικότητας στη λειτουργία του (ά. 1 ΚΡΔΠΔ), στο περιεχόμενό της, στην πρακτική της εφαρμογή, στο ζήτημα των αυτοπαραιομπών, αλλά και στα αναφεύμενα εξ αυτής προβλήματα. Μνημονεύεται δε, η απόφαση του ΔΠΔ στην υπόθεση Αλ Σενούσι (11 Οκτωβρίου 2013). Αναφορά, επίσης, γίνεται σε μία τρίτη γενιά ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων, ήτοι τα διεθνοποιημένα ποινικά δικαστήρια (βλ. Σιέρα Λεόνε, Καμπότζη, Λίβανος, Ανατολικό Τιμόρ, Κοσσυφοπέδιο) και στα χαρακτηριστικά τους. Περαιτέρω, αναλύονται οι σχέσεις μεταξύ εθνικής και διεθνούς ποινικής καταστολής και ειδικότερα ο επιμερισμός αρμοδιοτήτων ανάμεσα σε διεθνή/διεθνοποιημένα και εθνικά ποινικά δικαιοδοτικά όργανα, με εξέταση της αρχής της προτεραιότητας της δικαιοδοσίας των διεθνών ποινικών δικαστηρίων και διερεύνηση αφενός της εφαρμογής της αρχής αυτής στο πλαίσιο των ad hoc Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων και αφετέρου των περιπτώσεων μετριασμού της. Υπογραμμίζεται δε, η ανάγκη εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία της ως άνω αρχής. Τέλος, λαμβάνει χώρα πραγμάτευση της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ κατόπιν παραπομπής του Συμβουλίου Ασφαλείας σε πολίτες κρατών που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη στο ΚΡΔΠΔ [ά. 25 ΚΧΟΗΕ (κεφ. V), 13 εδ. β' ΚΡΔΠΔ], με ειδική αναφορά στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ στις υποθέσεις Σουδάν και Λιβύης και, ακολούθως, στα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας υπ' αριθμ. 1593/2005 (για το Νταρφούρ - υπόθεση Αλ Μπασίρ) και 1970/2011 αντιστοίχως, με συσχετισμό του περιεχομένου τους.

*Η έδρα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη Χάγη [φωτογρ. 1]
Πηγή: <https://www.icc-cpi.int/>*

Η έδρα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στη Χάγη [φωτογρ. 2]
Πηγή: <https://www.icc-cpi.int/>

Σκοπός/Στόχοι

Βασική στόχευση του μαθήματος είναι αφενός η διάκριση μεταξύ ad hoc ποινικών δικαστηρίων, ΔΠΔ και διεθνοποιημένων ποινικών δικαστηρίων, καθώς και η κατανόηση της οργάνωσης, λειτουργίας και δικαιοδοσίας καθενός εξ αυτών και αφετέρου η μετάδοση γνώσεων στους φοιτητές αναφορικά με τον επιμερισμό αρμοδιοτήτων ανάμεσα σε διεθνή/διεθνοποιημένα και εθνικά ποινικά δικαιοδοτικά όργανα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα:

- Γνωρίζουν τη λειτουργία των ad hoc ποινικών δικαστηρίων και τη σημασία αυτών.
- Συνθέτουν στοιχεία, ώστε να είναι σε θέση να κρίνουν περί της υπαγωγής μίας υπόθεσης στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ.
- Αντιλαμβάνονται τον τρόπο λειτουργίας των διεθνών ποινικών δικαιοδοτικών μηχανισμών.
- Κατανοούν την οργάνωση και λειτουργία του ΔΠΔ.
- Έχουν αφομοιώσει τον επιμερισμό αρμοδιοτήτων ανάμεσα σε διεθνή/διεθνοποιημένα και εθνικά ποινικά δικαιοδοτικά όργανα.

Λέξεις Κλειδιά

Διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί μηχανισμοί	Ad hoc Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια	Διεθνοποιημένα ποινικά δικαστήρια
--	----------------------------------	-----------------------------------

Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	Οργάνωση ΔΠΔ	Δικαιοδοσία ΔΠΔ
Αρχής της προτεραιότητας της δικαιοδοσίας των διεθνών ποινικών δικαστηρίων	Αρχή της συμπληρωματικότητας του ΔΠΔ	Συμβούλιο Ασφαλείας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. *Χρ. Σατλάνης*, Η διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου κατά το Καταστατικό της Ρώμης του 1998 και τα συναφή ζητήματα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2009, σελ. 13-60.

Τα ανωτέρω κεφάλαια της διατριβής παρέχουν με εύληπτο για τους φοιτητές τρόπο τις βασικές γνώσεις σχετικά με την οργάνωση και δικαιοδοσία του ΔΠΔ, καθώς και τη διαδικασία που ακολουθείται ενώπιον αυτού.

2. *Β. Τσιλώνης*, Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 57-239, 263-331.

Στα εν λόγω κεφάλαια του βιβλίου λαμβάνει χώρα αναλυτική αναφορά στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ επί των διεθνών εγκλημάτων-πυρήνων, όπως τα τελευταία αναπτύχθηκαν στα μαθήματα που προηγήθηκαν, καθώς και στις προϋποθέσεις άσκησης αυτής. Επιπλέον, παρουσιάζεται η αρχή της συμπληρωματικότητας και τα εγγενή της προβλήματα.

Συμπληρωματικό υλικό

Τα ανωτέρω εξεταζόμενα, στο πλαίσιο του μαθήματος, ζητήματα αποτελούν αντικείμενο πραγμάτευσης, επίσης, σε:

1. *Α. Γιόκαρης/Φ. Παζαρτζή*, Εθνική και διεθνής ποινική καταστολή των διεθνών εγκλημάτων, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 228-351· 2. *Α. Γιόκαρης*, Η αρχή της συμπληρωματικότητας στις διεθνείς ποινικές διαδικασίες, σε: *Κ. Κούφα/Φ. Παζαρτζή* (επιμ.), Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη ως μηχανισμός επιβολής του διεθνούς δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, 2007, σελ. 153 επ.· 3. *Φ. Δασκαλοπούλου-Λιβαδά*, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Από τη Νυρεμβέργη στη Χάγη, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2013, passim· 4. *Στ. Περράκης*, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Τα πρώτα βήματα, σε: *Κ. Κούφα/Φ. Παζαρτζή* (επιμ.), Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη ως μηχανισμός επιβολής του διεθνούς δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, 2007, σελ. 11 επ.· 5. *Χρ. Ροζάκης*, Έγκλημα και Τιμωρία. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη, εκδ. Παπαζήση, 2004, passim· 6. *Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Νομιμοποιητική βάση και όρια δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, σε: Τιμ. Τόμ. για τον Ν. Ανδρουλάκη, εκδ. Σάκκουλα, 2003, σελ. 1105 επ.· 7. *Ι. Φαρσεδάκης*, Η σχέση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου με τα εθνικά δικαστήρια, ΠοινΔικ 2002, σελ. 777 επ.· 8. *Ε. Amati/Caccamo V./Costi M./Fronza E./Vallini A.*, Introduzione al diritto penale internazionale, 2a ed., Giuffrè ed., p. 39 p.s.

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο – Μέρος II.
Διεθνής συνεργασία, δικαστική συνδρομή και εκτέλεση ποινών.

(10^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παραμένοντας στον ίδιο θεματικό άξονα μελέτης, ήτοι στους διεθνείς ποινικούς δικαιοδοτικούς θεσμούς, συνεχίζεται και περατώνεται στο δέκατο μάθημα η παρουσίαση της λειτουργίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ). Εν προκειμένω, μελετώνται ειδικότερα δικονομικά ζητήματα. Έμφαση δίδεται *inter alia* στους κανόνες απόδειξης, καθώς και στα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Περαιτέρω, εξετάζεται η επίδραση των ασυλιών στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ, ενώ αναλύονται επιμέρους ρυθμίσεις των διατάξεων του Καταστατικού της Ρώμης. Επίσης, παρουσιάζονται υποθέσεις που έχουν αχθεί ενώπιον του ΔΠΔ. Τέλος, το μάθημα επικεντρώνεται στη θεματική της διακρατικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, με αναλυτική προσέγγιση των θεσμών της έκδοσης (ά. 436-456 ΚΠΔ), του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (Ν. 3251/2004) και λοιπών περιπτώσεων δικαστικής συνδρομής (βλ. ά. 457-461 ΚΠΔ).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στο παρόν μάθημα, εξετάζονται ειδικότερα δικονομικά ζητήματα. Έμφαση δίδεται στους κανόνες απόδειξης, στα δικαιώματα του κατηγορουμένου, στην ακολουθούμενη διαδικασία τόσο κατά τα στάδια της προδικασίας (διερευνητική διαδικασία) και κύριας διαδικασίας (ακροατήριο), όσο και της έφεσης και αναθεώρησης. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της απόδειξης (ά. 69 ΚΡΔΠΔ), μελετώνται ζητήματα, όπως τα επιτρεπόμενα αποδεικτικά μέσα, ο τρόπος συλλογής και ο χρόνος προσκόμισης αυτών, η αξιολόγησή τους, ήτοι η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών μέσων, αλλά και οι περιορισμοί της, ενώ υπογραμμίζεται η έννοια και σημασία του τεκμηρίου αθωότητας (ά. 66 ΚΡΔΠΔ). Επιπλέον, ειδική μνεία γίνεται στα δικαιώματα του κατηγορουμένου, για τα οποία το ΚΡΔΠΔ εμπεριέχει αρκετές διατάξεις (βλ. λ.χ. ά. 55, 61, 66, 67) και το εγγυητικό πεδίο των οποίων, ομοιάζει προς εκείνο της ΕΣΔΑ. Σημειωτέον δε, ότι τα δικαιώματα του κατηγορουμένου θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να διατηρούνται αλώβητα τόσο κατά τη συλλογή, προσκόμιση, εξέταση όσο και κατά την αξιολόγηση και αξιοποίηση των αποδεικτικών μέσων. Στο μάθημα παρουσιάζονται τα σημαντικότερα δικαιώματα που αναγνωρίζονται ρητά από το ΚΔΠΔ στον κατηγορούμενο και, εν συνεχεία, επισημαίνονται ορισμένες ειδικότερες εκφάνσεις του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη. Περαιτέρω, εξετάζονται αναλυτικότερα οι μηχανισμοί ενεργοποίησης της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου, με εξέταση του σταδίου διερεύνησης της υπόθεσης, ήτοι της προδικασίας (ά. 54 επ.), αλλά και της εμπλοκής του Συμβουλίου Ασφαλείας στις διαδικασίες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, όπως με την παραπομπή μίας κατάστασης στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο από το Συμβούλιο Ασφαλείας ή την εξουσία του τελευταίου να αναβάλλει τη διαδικασία. Ακολούθως,

παρουσιάζονται τα απόβλητα της κύριας διαδικασίας (ά. 62-79) ζητήματα. Εν συνεχεία, αναλύονται οι θεματικές κατά πρώτον, της έφεσης κατά αθωωτικής ή καταδικαστικής απόφασης ή κατά της ποινής (ά. 81), όπως και κατά άλλων αποφάσεων (ά. 82) και η διαδικασία αυτής (ά. 83) και κατά δεύτερον, της αναθεώρησης καταδίκης ή ποινής (ά. 84). Ιδιαίτερη αναφορά επιφυλάσσεται στη διαδικασία της αποζημίωσης των παρανόμως συλληφθέντων ή καταδικασθέντων (ά. 85). Έπεται παρουσίαση της ειδικότερης προβληματικής των ασυλιών, με κριτική των αποφάσεων του ΔΠΔ για το Τσαντ και το Μαλάουι και ανάλυση της προβληματικής σχέσης του ά. 27 ΚΡΔΠΔ με το ά. 98 ΚΡΔΠΔ, υπό το φως των Συμφωνιών για το Καθεστώς Στρατιωτικών Δυνάμεων (ΣΚΣΔ – SOFA). Εν συνεχεία, το μάθημα διακρίνεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος πραγματεύεται τις διατάξεις των ά. 86-111 ΚΡΔΠΔ. Ως εκ τούτου, επεξηγούνται επιμέρους όροι και μελετώνται ζητήματα, όπως οι αιτήσεις συνεργασίας του ΔΠΔ στα συμβαλλόμενα κράτη μέρη, η παράδοση προσώπων στο ΔΠΔ, το περιεχόμενο των αιτήσεων συλλήψεως και παραδόσεως και η εκτέλεσή τους, περιπτώσεις συρροής αιτήσεων, η αναβολή εκτελέσεως αιτήσεως σχετικά με συνεχιζόμενη ανάκριση ή δίωξη ή με ένσταση ως προς το παραδεκτό, τυχόν διαβουλεύσεις του κρατών με το ΔΠΔ, η συνεργασία αποστέλλοντος κράτους αναφορικά με παραίτηση από ασυλία και η συναίνεση σε παράδοση στο ΔΠΔ, η εκτέλεση ποινών και ο ρόλος των κρατών στο πλαίσιο αυτής, οι συνθήκες κρατήσεως και η εποπτεία του ΔΠΔ επί της εκτελέσεως των ποινών, η μεταφορά του προσώπου μετά την έκτιση της ποινής, ο περιορισμός στη δίωξη ή τιμώρηση άλλων εγκλημάτων, περιπτώσεις επανεξετάσεως από το ΔΠΔ της μειώσεως της ποινής, καθώς και αποδράσεως καταδικασθέντος. Το δεύτερο μέρος του ενδέκατου μαθήματος αφιερώνεται στη διακρατική συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις, ήτοι αφενός στην έκδοση (ά. 436-456 ΚΠΔ), το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (N. 3251/2004), αλλά και σε λοιπές περιπτώσεις δικαστικής συνδρομής (βλ. ά. 457-461 ΚΠΔ), με αναφορά στη σχετική νομολογία και αφετέρου σε ειδικότερες θεματικές, που άπτονται της δικαστικής συνδρομής στην ποινική απόδειξη. Στο πλαίσιο της τελευταίας, πέραν της ακριβούς έννοιας αυτής και της διάκρισης μεταξύ δικαστικής και διοικητικής (ιδίως αστυνομικής) συνδρομής, έμφαση δίδεται στη συνεργασία της Ελλάδας και της Κύπρου με άλλα κράτη στον τομέα της συλλογής και ανταλλαγής ποινικών αποδείξεων· οι δε ρυθμίσεις που διέπουν αυτήν τη συνεργασία, περιλαμβάνονται είτε στον ΚΠΔ είτε σε διεθνείς συμβάσεις που δεσμεύουν τα εν λόγω κράτη. Υπό το πρίσμα αυτό, μελετώνται ζητήματα, όπως το ουσιαστικό και τυπικό δίκαιο της διεθνούς δικαστικής συνδρομής στην ποινική απόδειξη, οι υποχρεώσεις και δυνατότητες συνδρομής, η δομή και νομική φύση της διαδικασίας δικαστικής συνδρομής, η αρμοδιότητα, η διαδικασία υποβολής αιτήσεων συνδρομής και η διαδικασία παροχής της, τα δικονομικά δικαιώματα των ενδιαφερομένων, η έννοια του διπλού αξιοποίνου και η διπλή δυνατότητα δίωξης της πράξης. Επίσης, αντικείμενο μελέτης συνιστά η εκτέλεση της αίτησης συνδρομής και ειδικότερα η επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου, η πλήρης ισχύς των ατομικών δικαιωμάτων του κράτους εκτέλεσης, οι προϋποθέσεις λήψης του μέτρου συνδρομής και η κάμψη της αρχής *locus regit actum* με ορισμένες παραχωρήσεις υπέρ της αρχής *forum regit actum*, η «συμμετοχική αίτηση συνδρομής» καθώς και η δικαστική προστασία του θιγομένου από την εκτέλεση. Περαιτέρω, εξετάζεται η «πρόσληψη» των αποδείξεων που έχουν κτηθεί στην αλλοδαπή, η διαδικασία εισαγωγής τους στην αποδεικτική διαδικασία και η κάμψη της αρχής της αμεσότητας, η υπαγωγή αλλοδαπών φορέων πληροφοριών στους τύπους αποδεικτικών μέσων της ημεδαπής και στις ειδικότερες μορφές τους, καθώς και η αρχή της εφαρμογής της *lex fori* κατά την αξιοποίηση των αποδείξεων. Ειδικότερα δε, επί εξαρτημένων απαγορεύσεων αξιοποίησης του ημεδαπού δικαίου, αναλύεται το εφαρμοστέο δίκαιο για την κρίση επί της νομιμότητας κτήσης του αποδεικτικού μέσου και οι συνέπειες της παραβιάσής του, ενώ επί ανεξάρτητων απαγορεύσεων αξιοποίησης που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο, εξετάζονται τα κριτήρια, η έννοια, λειτουργία και ισχύς του κανόνα της ειδικότητας, αλλά και οι συνέπειες του τελευταίου στο κράτος αξιοποίησης.

Μέλη του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Πράσινο: Τα συμβαλλόμενα κράτη

Πορτοκαλί: Υπογραφή, αλλά μη επικύρωση

Γκρι: Μη υπογραφή, μη προσχώρηση

Πηγή: Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα

Σκοπός/Στόχοι

Ο μαθησιακός στόχος είναι, εν προκειμένω, η εξοικείωση των φοιτητών με τις δικονομικές διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και η πανοραμική παρουσίαση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Περαιτέρω, επιδιώκεται η κατανόηση της επίδρασης των ασυλιών στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ. Επίσης, στη στοχοθεσία του μαθήματος ανήκει η εξοικείωση των φοιτητών με τις θεματικές αφενός της διεθνούς συνεργασίας, δικαστικής συνδρομής και εκτέλεσης ποινών στο πλαίσιο του ΚΡΔΠΔ και αφετέρου της διακρατικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις και ειδικότερα η εξέταση των θεματικών της έκδοσης, του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, αλλά και των λοιπών περιπτώσεων δικαστικής συνδρομής, με ιδιαίτερη έμφαση στη διεθνή δικαστική συνδρομή στην ποινική απόδειξη και με ταυτόχρονη πραγμάτευση των επιμέρους αναφυόμενων ζητημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα έχουν:

- Πλήρη εικόνα αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας των διεθνών ποινικών δικαιοδοτικών μηχανισμών.
- Σαφή γνώση της ακολουθούμενης ενώπιον του ΔΠΔ διαδικασίας, ολοκληρώνοντας τη μελέτη των δικονομικών σταδίων.
- Αφομοιώσει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου σε όλα τα στάδια της διαδικασίας και συνειδητοποιήσει τη σημασία του σεβασμού αυτών.
- Κατανοήσει την επίδραση των ασυλιών στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ.
- Εμβαθύνει στις διαδικασίες της διεθνούς συνεργασίας, δικαστικής συνδρομής και εκτέλεσης ποινών, όπως αποτυπώνονται στο ΚΡΔΠΔ (ά. 86-111).
- Εξοικειωθεί με τις διαδικασίες της έκδοσης (ά. 436-456 ΚΠΔ), του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (Ν. 3251/2004), αλλά και τις λοιπές περιπτώσεις δικαστικής συνδρομής (βλ. ά. 457-461 ΚΠΔ).

- Αποκτήσει γνώση των ρυθμίσεων και των αρχών, που διέπουν τη διεθνή συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις.
- Εντρυφήσει στη διεθνή δικαστική συνδρομή στην ποινική απόδειξη και ειδικότερα στη συνεργασία της Ελλάδας και της Κύπρου με άλλα κράτη στον τομέα της συλλογής και ανταλλαγής ποινικών αποδείξεων.
- Κατανοήσει τις περιπτώσεις κάμψης της αρχής locus regit actum και τις εφαρμογές της αρχής forum regit actum.

Λέξεις Κλειδιά

Διεθνείς ποινικοί δικαιοδοτικοί μηχανισμοί	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο	Συμβούλιο Ασφαλείας
Δικαιώματα κατηγορουμένου	Προδικασία	Κύρια Διαδικασία
Ταμείο Αρωγής	Έφεση	Αναθεώρηση καταδίκης ή ποινής
Αποζημίωση παρανόμως συλληφθέντων ή καταδικασθέντων	Ασυλίες	Συμφωνίες για το Καθεστώς Στρατιωτικών Δυνάμεων» (ΣΚΣΔ – SOFA)
Διεθνής συνεργασία	Διακρατική συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις	Διεθνής δικαστική συνδρομή
Έκδοση	Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης	Αρχή του διπλού αξιοποιήσιμου
Αρχή της κρατικής κυριαρχίας	Αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας	Εκτέλεση ποινών
Πολιτικό έγκλημα	locus regit actum	forum regit actum
«Συμμετοχική αίτηση συνδρομής»	«Πρόσληψη» αποδείξεων κτηθεισών στην αλλοδαπή	Κανόνας της ειδικότητας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. *Χρ. Σατλάνης*, Η διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου κατά το Καταστατικό της Ρώμης του 1998 και τα συναφή ζητήματα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2009, σελ. 61-160, 161-188.

Τα ανωτέρω κεφάλαια αφιερώνονται στην παρουσίαση των δικονομικών σταδίων και των κανόνων που διέπουν μία ευπρεπή δικαιοκρατική ποινική διαδικασία (δίκαιη ποινική δίκη) ενώπιον του ΔΠΔ. Επιπλέον, αναλύονται τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και τονίζεται τόσο η σημασία του σεβασμού τους όσο και οι δικονομικές συνέπειες της μη τήρησής τους. Αντικείμενο επεξεργασίας αποτελούν οι θεματικές της διεθνούς συνεργασίας, της δικαστικής συνδρομής και της εκτέλεσης ποινών, όπως αποτυπώνονται στο ΚΡΔΠΔ. Περαιτέρω εξετάζεται η διακρατική συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις.

2. *Β. Τσιλώνης*, Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 240-262.

Το έβδομο κεφάλαιο του βιβλίου πραγματεύεται την επίδραση των ασυλιών στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ.

3. *Γ. Τριανταφύλλου*, Διεθνής δικαστική συνδρομή στην ποινική απόδειξη, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 15-48, 57-66, 113-152, 188-202, 230-254, 271-340 et passim.

Η μονογραφία πραγματεύεται τη συνεργασία της Ελλάδας με άλλα κράτη στον τομέα της συλλογής και ανταλλαγής ποινικών αποδείξεων, με έμφαση στην εξέταση των γενικών αρχών, που απορρέουν από τις παραπάνω ρυθμίσεις. Οι ισχύουσες ρυθμίσεις του εσωτερικού και του διεθνούς δικαίου προσεγγίζονται υπό δύο οπτικές γωνίες. Κατά πρώτον, προσεγγίζονται υπό την οπτική γωνία του αιτούντος κράτους, με διερεύνηση αφενός των προϋποθέσεων, υπό τις οποίες μπορούν να ζητήσουν διεθνή συνδρομή οι ελληνικές αρχές και αφετέρου των δυνατοτήτων αξιοποίησης των αποδεικτικών μέσων που προέρχονται από την αλλοδαπή. Κατά δεύτερον, αντικείμενο ανάλυσης αποτελούν τα προβλήματα που τίθενται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αλλοδαπές αρχές απευθύνουν αιτήσεις συνδρομής προς τις αντίστοιχες ελληνικές.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *Χρ. Σατλάνης*, Δικαιικοί κανόνες απόδειξης ενώπιον διεθνών δικαστηρίων, ΕπιστΕπετηρΑρμ 28 (2007), σελ. 113-136.

Στο άρθρο αναπτύσσεται η αποδεικτική διαδικασία ενώπιον του ΔΠΔ, με εξέταση ειδικότερων ζητημάτων.

2. *Λ. Μαργαρίτης/Α. Ζαχαριάδης*, Οι δικονομικές διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, σε: Ι. Μανωλεδάκη/С. Prittwitz, Διεθνοποίηση του ποινικού δικαίου, εκδ. Σάκκουλα 2003, σελ. 161 επ.

Στη μελέτη παρουσιάζονται grosso modo οι δικονομικές διατάξεις του ΚΡΔΠΔ, ενώ λαμβάνει χώρα πραγμάτευση επιμέρους δικονομικών ζητημάτων.

Περί των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου ενώπιον του ΔΠΔ, βλ. *inter alios*, 3. *K. Ambos*, *Internationales Strafrecht*, 2006, σελ. 276· 4. *St. Kirsch*, „Tätigkeit vor internationalen Strafgerichtshöfen“, in: *H. Ahlbrecht/K.-M. Böhm/P. Esser/H. Hugger/S. Kirsch/M. Rosenthal*, *Internationales Strafrecht in der Praxis*, Verlag C.F. Müller, Heidelberg, 2008, S. 526 ff.

Περί μίας συγκριτικής παράθεσης των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου στο ΚΡΔΠΔ, την ΕΣΔΑ και το ελληνικό ποινικοδικονομικό δίκαιο, βλ. 5. *M. Κατσογιάννου*, Το δικαίωμα ενημερώσεως του συλληφθέντος περί των λόγων συλλήψεώς του κατά το άρθρο 5 § 2 ΕΣΔΑ: Διάλογος του ελληνικού ποινικού δικονομικού δικαίου με την «ευρωπαϊκή δημόσια τάξη Δικαιωμάτων του 58

Ανθρώπου», *ΠοινΔικ 3/2013*, σελ. 275 - 288· 6. *M. Κατσογιάννου*, Δικαίωμα υπερασπίσεως, σε: *Λ. Κοτσαλή (επιμ.)*, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ποινικό Δίκαιο. Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ*, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 561 - 664· 7. *M. Κατσογιάννου*, Δικαίωμα επανορθώσεως επί παρανόμου συλλήψεως ή κρατήσεως, σε: *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ποινικό Δίκαιο*, 2014, όπ.π., σελ. 319-348.

Περί ειδικότερων ζητημάτων διεθνούς δικαστικής συνδρομής, βλ. *inter alios*:

1. *I. Bantekas/S. Nash*, *International Criminal Law*, 2nd ed., 2003, Cavendish Publ., p. 49-92, 179 et seq., 231 et seq.· 2. *K. Ambos*, *Internationales Strafrecht*, München: Beck, 2006, S. 286 ff.· 3. *A. von Arnould*, *Völkerrecht, Klausurfälle und Lösungen*, Mohr Siebeck, 2005, S. 156 ff., 276 ff.· 4. *C. Mangold*, *Die völkerrechtliche Verfolgung von Individuen durch internationale Strafgerichtshöfe*, 2007, Peter Lang, S. 283 ff.· 5. *K. Ambos*, *Tätigkeit vor internationalen Strafgerichtshöfen*, in: *H. Ahlbrecht/K.-M. Böhm/P. Esser/H. Hugger/S. Kirsch/M. Rosenthal*, *Internationales Strafrecht in der Praxis*, Verlag C.F. Müller, Heidelberg, 2008, S. 526 ff.· 6. *C. Mangold*, *Die völkerstrafrechtliche Verfolgung von Individuen durch internationale Strafgerichtshöfe*, Peter Lang, 2007, S. 226 ff.· 7. *K. Μαγκλιβέρας*, Η μη άσκηση δικαιοδοσίας από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο βάσει του άρθρου 98 § 2 της Συνθήκης της Ρώμης: Η περίπτωση των διμερών συμφωνιών ασυλίας που προωθούν οι ΗΠΑ, σε: *Κ. Κούφα/Φ. Παζαρτζή (επιμ.)*, *Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη ως μηχανισμός επιβολής του διεθνούς δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα, 2007, σελ. 63 επ.

Ειδικώς για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, βλ. *inter alios*:

1. *M. Καϊάφα-Γκμπάντι*, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης: Οι ρυθμίσεις το Ν 3251/2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην «παράδοση», *ΠοινΔικ 2004*, σελ. 1294 επ.· 2. *Δ. Μουζάκης*, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2009· 3. *Χ. Μυλωνόπουλος*, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, *ΠοινΛογ 2003*, σελ. 2259 επ.· 4. *Χ. Μυλωνόπουλος*, Η κατάργηση του διπλού αξιοποιήσιμου ως κατάχρηση δικαιώματος και η νομολογία του ΔΕΚ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, *ΠΛογ 2007*, σελ. 1 επ.· 5. *S. Alegre/M. Leaf*, *Mutual Recognition and Judicial Co-operation: A Step Too Far Too Soon? Case Study - The European Arrest Warrant*, *ELJ 2004*, p. 200 et seq.

Διαδικτυακός σύνδεσμος: <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/192/Eichmann/>
[«υπόθεση Eichmann»] (*Attorney General v. Adolf Eichmann*, 1961)]

Σύνοψη

Με εξέταση ειδικότερων ζητημάτων, όπως οι κανόνες απόδειξης, τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, η επίδραση των ασυλιών ολοκληρώνεται στο παρόν μάθημα η μελέτη της λειτουργίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ). Οι ως άνω θεματικές αναδεικνύονται περαιτέρω με επίκληση και αξιοποίηση της σχετικής νομολογίας του ΔΠΔ. Στο μάθημα υπογραμμίζεται η σημασία της διακρατικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, μέσω της παρουσίασης των θεσμών της έκδοσης, του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και λοιπών περιπτώσεων δικαστικής συνδρομής. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη συνεργασία της Ελλάδας και της Κύπρου με άλλα κράτη στον τομέα της συλλογής και ανταλλαγής ποινικών αποδείξεων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1

Πώς νοείται η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών μέσων; Είναι δυνατόν να υπόκειται σε περιορισμούς;

Άσκηση 10.2

Είναι δυνατόν να λάβει χώρα δίκη ενώπιον του ΔΠΔ χωρίς την παρουσία του κατηγορουμένου;

Άσκηση 10.3

Πώς επιλύεται το αναφερόμενο εκ του ά. 98 § 2 ΚΡΔΠΔ πρόβλημα σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ αφενός της υποχρέωσης συνεργασίας (βλ. ά. 86 επ. ΚΡΔΠΔ) των συμβαλλομένων κρατών-μερών με το ΔΠΔ και αφετέρου τυχόν ύπαρξης ασυμβίβαστης με την εν λόγω υποχρέωση, διμερούς συμφωνίας (λ.χ. ασυλίας) μεταξύ κράτους υποδοχής και αποστέλλοντος κράτους;

Άσκηση 10.4

Εξ αφορμής της «υπόθεσης Eichmann» (Attorney General v. Adolf Eichmann, Ιερουσαλήμ, 11.12.1961), διατυπώστε τις σκέψεις σας αναφορικά με το πώς θα αντιμετωπισθεί η περίπτωση της α. μυστικής σύλληψης και απαγωγής προσώπου/ων από το έδαφος ενός κράτους, η οποία πραγματοποιείται από ξένα κρατικά όργανα με σκοπό την ποινική δίωξη και καταδίκη σε άλλο κράτος και β. εκείνη της μυστικής σύλληψης προσώπου/ων από άνδρες ξένου κράτους στο έδαφος ορισμένου κράτους, με σκοπό την παράδοση στο ΔΠΔ, όταν το εν λόγω κράτος –συμβαλλόμενο μέρος ή μη του ΚΡΔΠΔ– δεν συνεργάζεται για την παράδοση του/ων προσώπου/ων.

[Περίπου 5 ώρες απασχόλησης]

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες μελέτης και 5 ώρες απασχόλησης με τη δραστηριότητα-άσκηση υπ' αριθμ. 10.4.

Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση

(11^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το μάθημα πραγματεύεται τη θεματική της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης. Στο πλαίσιο αυτό, διαλαμβάνονται λεπτομερώς η έννοια και οι προϋποθέσεις της, ενώ ακολουθεί παράθεση πλούσιας περιπτωσιολογίας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Υπό το φως των όσων ειπώθηκαν στο πλαίσιο του πέμπτου και του έκτου μαθήματος, περί του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, μελετάται, εν προκειμένω, το ειδικότερο ζήτημα της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης. Ως μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση νοείται η χρήση ένοπλης βίας ενός ή περισσότερων κρατών ή μίας στρατιωτικής συμμαχίας στο έδαφος ορισμένου κράτους, χωρίς τη συναίνεσή του, η οποία πραγματοποιείται εφόσον το Συμβούλιο Ασφαλείας, λόγω άσκησης του δικαιώματος αρνησικυρίας εκ μέρους ενός από τα πέντε μόνιμα μέλη του, δεν μπορεί να λάβει απόφαση και να καλέσει τα κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. να ενεργήσουν επέμβαση. Ως εκ τούτου, το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν δύναται να εξουσιοδοτήσει τα κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. για τη χρήση ένοπλης βίας, με σκοπό να διασωθούν τόσο οι πολίτες του κράτους που υφίσταται την επέμβαση και των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα απειλούνται όσο και, συχνά, μέλη μειονότητας και να αποτραπούν περαιτέρω μαζικές παραβιάσεις θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων, καθώς και η τέλεση διεθνών εγκλημάτων. Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση επιβεβλημένον είναι να διακριθεί από τη συλλογική ανθρωπιστική επέμβαση, η οποία συντελείται μετά από σχετικό ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. Σημειωτέον ότι, το γράμμα των διατάξεων του Χάρτη του Ο.Η.Ε. (ά. 2 §§ 3, 4,7) είναι απαγορευτικό για μία ανθρωπιστική επέμβαση κατά παράκαμψη της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. Συνάγεται δε, σαφώς η επιταγή προς ειρηνική διευθέτηση των διεθνών διαφορών, η απαγόρευση επέμβασης ενός ή περισσότερων κρατών στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους και η απαγόρευση της χρήσης ή απειλής χρήσης ένοπλης βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οιοδήποτε κράτους. Επιπλέον, η περίπτωση της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης δεν περιλαμβάνεται στις περιοριστικά αναφερόμενες στο κεφάλαιο VII του Χάρτη του ΟΗΕ (βλ. ά. 39, 51) εξαιρέσεις από τις απαγορεύσεις επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους και χρήσης ένοπλης βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οιοδήποτε κράτους. Ενόψει των ανωτέρω, και παρά τα επιμέρους ερμηνευτικά επιχειρήματα που έχουν διατυπωθεί υπέρ του επιτρεπτού της ανθρωπιστικής επέμβασης, κατά παράκαμψη της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (βλ. *inter alios*, M. Herdegen, K. Doehring, T. Stein/C. von Buttlar), η κρατούσα στη νομική θεωρία

άποψη (βλ. inter alios, I. Brownlie, M. Shaw, A. Cassese, W. Weiß, S. Hobe/O. Kimminich, B. Kempfen/C. Hillgruber) δεν τη θεωρεί επιτρεπτή στο πλαίσιο του ισχύοντος διεθνούς δικαίου. Περαιτέρω, στο μάθημα αυτό, ιδιαίτερη μνεία κρίνεται σκόπιμο να γίνει στις περιπτώσεις ανθρωπιστικών επεμβάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., στις οποίες, θεωρώντας το τελευταίο ότι, σε περιπτώσεις εμφύλιων συγκρούσεων ή εσωτερικών αναταραχών σε ένα ορισμένο κράτος υφίστατο, λόγω των μαζικών παραβιάσεων θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απειλή για την ειρήνη, δηλαδή διακινδύνευση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας υπό την έννοια του ά. 39 του Χάρτη του Ο.Η.Ε., αποφάσισε και εξουσιοδότησε τα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. να ενεργήσουν επέμβαση στο έδαφος ορισμένου κράτους, κάνοντας χρήση ένοπλης βίας με σκοπό τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας [βλ. λ.χ. ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας 794/1992 για την επέμβαση των Ηνωμένων Εθνών στη Σομαλία, 940/1994 για την Αϊτή, 1132/1997 για τη Σιέρα Λεόνε, 757/1992, 770/1992, 787/1992, 816/1993, 827/1993, 836/1993, 913/1994 και 958/1994 για την πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ιδιαίτ. σε Βοσνία-Ερζεγοβίνη), 918/1994 και 929/1994 για τη Ρουάντα]. Ωστόσο, δεν ελλείπουν και οι περιπτώσεις εκείνες –τόσο πριν όσο και μετά την ισχύ του Χάρτη του Ο.Η.Ε.– στις οποίες έλαβαν χώρα στρατιωτικές επεμβάσεις από κράτη στο έδαφος άλλων κρατών, χωρίς τη συναίνεση των τελευταίων, με σκοπό να διασωθούν οι υπήκοοι των κρατών επέμβασης από κίνδυνο ζωής. Τούτο συνέβη, επειδή οι εν λόγω υπήκοοι είτε είχαν απαχθεί ως όμηροι για να εξαναγκασθεί το κράτος-πατρίδα ή άλλο κράτος ή η διεθνής κοινότητα σε ορισμένη συμπεριφορά είτε έτυχε να βρίσκονται σε κράτος με εμφύλιες συγκρούσεις ή εσωτερικές αναταραχές και κατάλυση των κρατικών δομών εξουσίας [βλ. λ.χ. Άγιος Δομίνικος (1965), Έντεμπε (Ουγκάντα, 1976), Τεχεράνη (1980), Αλβανία (1997), Σιέρα Λεόνε (2000)]. Σε συνέχεια των ανωτέρω, αναλύονται εν συνεχεία, οι προϋποθέσεις εκείνες, υπό τις οποίες μία ανθρωπιστική επέμβαση θα μπορούσε να θεωρείται δίκαιη και θεμιτή, υπό την έννοια της σύμφωνης με το εθιμικό διεθνές δίκαιο, ενέργειας. Σε αυτές θα μπορούσαν να ενταχθούν ο βαθμός σοβαρότητας της ανθρωπιστικής κρίσης σε συνδυασμό με μαζικές και συστηματικές παραβιάσεις θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προηγούμενη εμπλοκή και μέριμνα του Συμβουλίου Ασφαλείας (κεφάλαιο VII Χάρτη του Ο.Η.Ε.), η μη καταχρηστικότητα της επέμβασης, η καταφυγή σε αυτήν ως έσχατο μέσο, ο χρονικός περιορισμός της και ο σεβασμός της αρχής της αναλογικότητας, η συμβατότητα του σκοπού της με τη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας της περιοχής και την προστασία του αμάχου πληθυσμού, η μη μετατροπή της σε επιθετικό πόλεμο, η πρόκληση πλήγματος μόνο κατά στρατιωτικών στόχων ή αστικών αντικειμένων που έχουν μεταβληθεί σε στρατιωτικούς στόχους, η άμεση παύση της με την εκπλήρωση του σκοπού της και εν γένει η δημιουργία των βάσεων για την εξάλειψη της ανθρωπιστικής κρίσης. Ακολούθως, εκτίθεται μία σειρά περιπτώσεων στρατιωτικής επέμβασης, οι οποίες, κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., παράγουν κανόνα εθιμικού διεθνούς δικαίου (λ.χ. ινδική επέμβαση σε Μπαγκλαντές, εισβολή Βιετνάμ στην Καμπότζη, Τανζανίας στην Ουγκάντα). Τέλος, ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην έκδοση του ψηφίσματος 1971/17.3.2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., το οποίο επέτρεψε –και μάλιστα χωρίς τη συναίνεση της Ρωσίας και της Κίνας– να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να προστατευθούν οι πολίτες της Λιβύης από τις επιθέσεις και τις σφαγές που είχε αρχίσει ο δικτάτορας Καντάφι τον Μάρτιο του 2011, καθώς είναι από τα λίγα που επιτρέπουν τη χρήση ένοπλης βίας και δη παρά την αντίθετη βούληση δύο μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

*Βομβαρδισμός Αμμοχώστου κατά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο (1974) –
Πηγή: <http://www.i-diadromi.gr/2011/07/20-1974.html>*

Τουρκική εισβολή στην Κύπρο (1974) – Πηγή: <https://poreia.net/>

Σκοπός/Στόχοι

Η διδακτική στοχοθέτηση του δωδέκατου μαθήματος επικεντρώνεται στην εμπέδωση της έννοιας της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης, του σκοπού της, των προϋποθέσεων υπό τις οποίες αυτή δύναται να καταστεί θεμιτή, καθώς και στην κατανόηση των λόγων για τους οποίους ερίζεται έντονα η δυνατότητα καθιέρωσής της, ως κανόνα του διεθνούς δικαίου, όταν αυτή λαμβάνει χώρα κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. σε κράτη που βρίσκονται σε ανθρωπιστική κρίση. Η διδασκαλία της θεματικής διανθίζεται με παραδείγματα από τη διεθνή πραγματικότητα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα:

- Κατανοούν την έννοια της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης και τη διαφορά της από τη συλλογική.
- Αντιλαμβάνονται τους λόγους για τους οποίους η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, δεν θεωρείται, κατά την κρατούσα νομική θεωρία, επιτρεπτή στο πλαίσιο του ισχύοντος διεθνούς δικαίου, αλλά και, ταυτοχρόνως, θα αναγνωρίζουν τις προϋποθέσεις εκείνες, υπό τις οποίες μία ανθρωπιστική επέμβαση θα μπορούσε να θεωρηθεί θεμιτή, υπό την έννοια της σύμφωνης με το εθιμικό διεθνές δίκαιο, ενέργειας.
- Δύνανται να αξιολογήσουν υπό ποιες προϋποθέσεις μία περίπτωση ανθρωπιστικής επέμβασης λαμβάνει χώρα κατά τρόπο θεμιτό.
- Έχουν σχηματίσει σαφή εικόνα εκείνων των περιπτώσεων στρατιωτικής επέμβασης, κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, που παράγουν κανόνα εθιμικού διεθνούς δικαίου.
- Γνωρίζουν τις περιπτώσεις ανθρωπιστικών επεμβάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Λέξεις Κλειδιά

Μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση	Συλλογική ανθρωπιστική επέμβαση	Χάρτης Ο.Η.Ε.
Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.	Ανθρωπιστική κρίση	Διεθνής ειρήνη και ασφάλεια

Βασικό Υλικό

Χρ. Σατλάνης, Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση ως πρακτική που εξελίσσεται δυναμικά στις διεθνείς σχέσεις και διαμορφώνει έθιμο, ΤοΣ 2011, σελ. 1 επ.

Το άρθρο πραγματεύεται τη θεματική της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης, με ιδιαίτερη έμφαση στην εξέλιξή της, ως πρακτικής που διαμορφώνει έθιμο. Στο πλαίσιο αυτό, επικεντρώνεται στην αξιολόγηση των περιπτώσεων εκείνων, στις οποίες η εν λόγω ενέργεια λαμβάνει χώρα κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. σε κράτη που βρίσκονται σε ανθρωπιστική κρίση και ενώ διαπράττονται μαζικές και συστηματικές παραβιάσεις θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων· θεματική η οποία έχει απασχολήσει εντόνως τη νομική θεωρία και, ως εκ τούτου, εκτίθενται αναλυτικώς τα εκατέρωθεν διατυπωθέντα επιχειρήματα. Υπό το φως των ανωτέρω, το άρθρο εξετάζει, μεταξύ άλλων, τις προϋποθέσεις της θεμιτής ανθρωπιστικής επέμβασης, με ιδιαίτερη αναφορά στις περιπτώσεις ανθρωπιστικών επεμβάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., καθώς και στρατιωτικών επεμβάσεων ενός κράτους στο έδαφος άλλου κράτους προς διάσωση δικών του υπηκόων. Ειδική δε, αναφορά γίνεται σε εκείνες τις περιπτώσεις στρατιωτικής επέμβασης, κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., που παράγουν κανόνα εθιμικού διεθνούς δικαίου.

Συμπληρωματικό υλικό

1. *I. Καρεκλάς*, Θεωρία του Δικαίου Πολέμου, εκδ. Σάκκουλα, 2018, σελ. 65-155.

Στο πέμπτο και έκτο κεφάλαιο της ανωτέρω μονογραφίας, αναλύονται εις βάθος, με παράθεση σχετικής περιπτωσιολογίας, πτυχές της στρατιωτικής ανθρωπιστικής επέμβασης υπό το φως του Διεθνούς Δικαίου. Λαμβάνει δε, χώρα εξέταση τόσο των προ του Χάρτη του Ο.Η.Ε. μονομερών ανθρωπιστικών επεμβάσεων [βλ. κοινή επέμβαση της Μεγάλης Βρετανίας, Ρωσίας και Γαλλίας υπέρ της ελληνικής επανάστασης, γαλλική κατοχή της Συρίας, επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών στην Κούβα (1898)] όσο και των μετά τον Χάρτη του Ο.Η.Ε. μονομερών ανθρωπιστικών επεμβάσεων [βλ. επέμβαση του Βελγίου και των Η.Π.Α. στο Κονγκό (1964), ινδική επέμβαση σε Μπαγκλαντές, επέμβαση της Τανζανίας στην Ουγκάντα], με αξιολόγηση της κρατικής πρακτικής. Επίσης, περιγράφεται διεξοδικώς η προβληματική της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο (1974) και, συναφώς, αναλύονται οι τουρκικές αιτιάσεις περί αυτής, το επιχείρημα αναφορικά με τη Συνθήκη Εγγυήσεως και τα κριτήρια της τελευταίας, ενώ ο συγγραφέας δίδει σαφή και εμπειριστατωμένη απάντηση στο ερώτημα αν η ως άνω εισβολή υπήρξε ανθρωπιστική επέμβαση. Περαιτέρω, εξετάζονται οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις του Ο.Η.Ε. μετά τον Χάρτη, στο Ιράκ, τη Λιβερία και το Κόσοβο. Ειδική αναφορά γίνεται στη φιλοσοφία δικαίου και την πολιτική θεωρία επί της ανθρωπιστικής επεμβάσεως.

2. *K. Χατζηκωνσταντίνου*, Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1999, *passim*.

Μελετώνται ειδικότερα ζητήματα που απαντούν στο πλαίσιο του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, ως αυτά εξετάθησαν συνοπτικώς ανωτέρω στην ενότητα «Περίληψη-Εισαγωγικές Παρατηρήσεις».

3. *K. Χατζηκωνσταντίνου*, Επτά + 1 προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκδ. Ι. Σιδέρη, 2010, *passim*.

Προσέγγιση επιμέρους θεμάτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, μέσα από την εξέταση πρακτικών ζητημάτων.

Περαιτέρω ενδεικτική αρθρογραφία/βιβλιογραφία στη θεματική της μονομερούς ανθρωπιστικής επέμβασης:

4. *A. Μπρεδήμας*, Μετά την κρίση του Κοσσυφοπεδίου τι; Μια de lege ferenda προσέγγιση της ανθρωπιστικής επέμβασης, ΤοΣ 2001, σελ. 849 επ.· 5. *Φ. Παζαρτζή*, Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση και το διεθνές δίκαιο, ΤοΣ 2001, σελ. 755 επ.· 6. *Λ.-Α. Σισιλιάνος*, Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, 2003, σελ. 80 επ., 199 επ., 470 επ., 478 επ., 519επ.· 7. *Κ. Τσιτσελίκης*, Επιβάλλοντας την ειρήνη. Η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, 2001, σελ. 34 επ., 45 επ., 141 επ.· 8. *A. Cassese*, International Law, Oxford University Press, 2nd ed., 2008, p. 68 et seq.· 9. *C. Henke*, Die humanitäre Intervention, Völker- und verfassungsrechtliche Probleme unter besonderer Berücksichtigung des Kosovo-Konflikts, 2002, (Diss.) Bochum, S. 10, 20 et seq.· 10. *C. Seeger*, Die unilaterale humanitäre Intervention im System des Völkerrechts, 2009, Nomos, S. 19 et seq., 34 et seq.

Διαδικτυακός σύνδεσμος: <https://www.unric.org> [Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών]

Σύνοψη

Μέσω πλούσιας παράθεσης νομολογιακής περιπτωσιολογίας, καθώς και με παράλληλη αναφορά στην ιστορική πραγματικότητα, αναδεικνύονται οι έννοια και οι προϋποθέσεις της δίκαιης και θεμιτής ανθρωπιστικής επέμβασης, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Ποιο είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο στη άνευ αμφισβητήσεως καθιέρωση, ως κανόνα του διεθνούς δικαίου, του δικαιώματος ανθρωπιστικής επέμβασης κατά παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. σε κράτη που βρίσκονται σε ανθρωπιστική κρίση. Πού βρίσκει έρεισμα;

Άσκηση 11.2

Ποια είναι η άποψή σας αναφορικά με το αν η τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974 υπήρξε ανθρωπιστική επέμβαση, όπως υπεστηρίχθη από την Τουρκία; Αιτιολόγηση της απάντησής σας.

Πηγή: <http://www.i-diadromi.gr/2011/07/20-1974.html>

Πηγή: <http://www.i-diadromi.gr/2011/07/20-1974.html>

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες.

Η ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον διεθνές δίκαιο της θάλασσας

(12^η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το μάθημα αφιερώνεται στην ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον διεθνές δίκαιο της θάλασσας. Σε αυτό το πλαίσιο, εξετάζονται ειδικότερα ζητήματα αναφερόμενα εκ της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ειδική αναφορά επιφυλάσσεται για την αντίστοιχη ποινική δικαιοδοσία της Κύπρου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το δέκατο τρίτο μάθημα πραγματεύεται, ενόψει και των διδαχθέντων στο πλαίσιο του 3^{ου} μαθήματος, την ειδικότερη θεματική της ποινικής δικαιοδοσίας της Ελλάδας και *mutatis mutandis* της Κύπρου, ως παράκτιων κρατών κατά το ισχύον Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Ακολούθως, το μάθημα διαλαμβάνει το ζήτημα αν η Ελλάδα δικαιούται να ρυθμίζει με τους νόμους της εγκλήματα τελεσθέντα επί αλλοδαπού πλοίου –που θεωρείται μέρος του εδάφους του κράτους της σημαίας του– ευρισκομένου στην ανοικτή θάλασσα, στα ελληνικά χωρικά ύδατα ή στα εσωτερικά ύδατα και να αξιώνει την εφαρμογή τους, επεμβαίνοντας με τον δικαστικό της μηχανισμό για την εκδίκαση αυτών των εγκλημάτων και την επιβολή ποινών. Καίριας σημασίας για την υπό μελέτη θεματική είναι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, γνωστή και ως «Σύμβαση του Montego Bay» υπογραφείσα, μετά από αλληπάλληλες προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας και πλειάδα προηγηθέντων διεθνών συμβατικών κειμένων, την 10.12.1982 [ισχύς: 16.11.1994 – Επίσημη Εφημερίδα αριθμ. L 179 της 23/06/1998, σελ. 0003 – 0134 – κύρωση από Ελλάδα με Ν. 2321/1995 (Φ.Ε.Κ. Α΄ 136/23.6.1995)]. Σημειωτέον ότι η Σύμβαση (εφεξής: ΣΔΘ) έχει υπογραφεί και κυρωθεί και από την Κυπριακή Δημοκρατία. Στο πλαίσιο αυτό, κατ' αρχάς λαμβάνει χώρα επεξήγηση επιμέρους εννοιών, καθώς και των βασικών αρχών που αποτυπώνονται στη ΣΔΘ. Εν συνεχεία, αναλύεται η ποινική δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους στην ανοικτή θάλασσα, η οποία είναι, κατ' αρχήν, περιορισμένη, δοθέντος ότι, πέραν ορισμένων εξαιρέσεων (ά. 110-111 ΣΔΘ), την αποκλειστική δικαιοδοσία πάνω στο πλοίο στην ανοικτή θάλασσα έχει το κράτος της σημαίας του πλοίου (βλ. ά. 92). Περαιτέρω, εξετάζεται η ποινική δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους στα εσωτερικά και χωρικά του ύδατα, η οποία αναγνωρίζεται από τη ΣΔΘ (ά. 27), εφόσον πρόκειται περί συστατικών στοιχείων του εδάφους του, επί των οποίων ασκείται η κρατική κυριαρχία. Ιδιαίτερη αναφορά κρίνεται σκόπιμο να γίνει στις περιπτώσεις ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος –για την οποία η ΣΔΘ υιοθετεί έναν αρκετά ευρύ ορισμό (ά. 1 § 1 περ. 4, 5)–, ενώ σε σειρά άρθρων (192-237) ρυθμίζει τα σχετικά με την προστασία και τη διατήρηση αυτού. Επιβεβλημένον είναι να υπογραμμισθεί ότι, η ΣΔΘ καθιερώνει ειδικό καθεστώς στις περιπτώσεις των πολεμικών και των

κρατικών πλοίων γενικότερα (ά. 32, 95, 96). Ειδική μνεία γίνεται στη λειτουργία του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΔΔΘ) [International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS)], διεθνούς διακυβερνητικού οργάνου με έδρα στο Αμβούργο, συσταθέντος κατ' επιταγήν του ά. 287 εδ. α' της ΣΔΘ και συγκροτούμενου σύμφωνα με το παράρτημα VI αυτής (Καταστατικό ΔΔΔΘ). Τέλος, η υπό μελέτη θεματική διανθίζεται με παράθεση πλούσιας περιπτωσιολογίας.

Σκοπός/Στόχοι

Βασική στοχοθεσία του μαθήματος είναι η παροχή στους φοιτητές των απαραίτητων γνωστικών εφοδίων, ώστε να είναι σε θέση να δώσουν στην εκάστοτε υπό εξέταση περίπτωση, απάντηση στο ερώτημα αν η Ελλάδα ή η Κύπρος έχουν, ως παράκτια κράτη, ποινική δικαιοδοσία (ουσιαστική ή ρυθμιστική και δικονομική ή διαδικαστική), δηλαδή αν δικαιούνται να ρυθμίζουν με τους νόμους τους τα σχετικά εγκλήματα και να επεμβαίνουν με τον ανακριτικό και εν γένει δικαστικό μηχανισμό για την εκδίκαση αυτών, προς επιβολή ποινών. Η απάντηση εν προκειμένω είναι μείζονος σημασίας, καθώς σε καταφατική περίπτωση, θα απαλλάσσεται η Ελλάδα/Κύπρος από γένεση διεθνοδικαιικής διαφοράς και ευθύνη της έναντι ετέρου κράτους, δεδομένου ότι η ενάσκηση ποινικής δικαιοδοσίας, ως εκδήλωση κρατικής κυριαρχίας στην περίπτωση που δεν την επιτρέπει το διεθνές δίκαιο, συνιστά απαγορευόμενη επέμβαση στις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα:

- Έχουν αντιληφθεί τη σημασία της επικύρωσης ή προσχώρησης ενός κράτους στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας.
- Γνωρίζουν στην εκάστοτε κρινόμενη υπόθεση εάν η Ελλάδα έχει ποινική δικαιοδοσία και σε καταφατική περίπτωση, θα είναι σε θέση να αξιολογήσουν τι είναι επιβεβλημένο να ελέγξουν τα ελληνικά δικαστήρια αναφορικά με το εφαρμοστέο δίκαιο επί ξένου πλοίου, ευρισκομένου στην ανοικτή θάλασσα ή στα ελληνικά χωρικά ύδατα ή στα εσωτερικά ύδατα, το οποίο φέρεται να εμπλέκεται σε έγκλημα.
- Δύνανται να αξιολογήσουν στην εκάστοτε υπό κρίσιν περίπτωση εάν υφίσταται γένεση διεθνοδικαιικής διαφοράς και ευθύνης της Ελλάδας/Κύπρου έναντι άλλου κράτους.
- Κατανοούν τον ρόλο του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Λέξεις Κλειδιά

Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας	Ποινική δικαιοδοσία παράκτιου κράτους	Ποινική δικαιοδοσία επί ξένου πλοίου
Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας («Σύμβαση του Montego Bay»)	Αβλαβής διέλευση	Ανοικτή θάλασσα

Εσωτερικά ύδατα	Χωρικά ύδατα (ή χωρική θάλασσα)	Υφαλοκρηπίδα
Απόρριψη υλών	Πειρατεία	Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Χρ. Σατλάνης, Σκέψεις για την ποινική δικαιοδοσία της Ελλάδας ως παράκτιου κράτους κατά το ισχύον διεθνές δίκαιο της θάλασσας, ΝοΒ 2009, σελ. 1312-1340.

Η μελέτη πραγματεύεται ειδικότερες πτυχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, με ταυτόχρονη διερεύνηση του εθιμικού της χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό, ερευνώνται η ποινική δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους τόσο στην ανοικτή θάλασσα όσο και στα εσωτερικά και χωρικά του ύδατα, η ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, το ειδικό καθεστώς που διέπει τις περιπτώσεις των πολεμικών και εν γένει των κρατικών πλοίων.

Συμπληρωματικό υλικό

1. Κ. Ιωάννου/Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, β' έκδ., 2013, Νομ. Βιβλιοθήκη, σελ. 15, 34 επ., 93 επ., 236 επ., 374 επ. et passim.

Η δεύτερη έκδοση του βιβλίου διαλαμβάνει σημαντικές αλλαγές και εξελίξεις, που έχουν επέλθει στο δίκαιο της θάλασσας. Ειδική αναφορά γίνεται στους θεμελιώδεις κανόνες εφαρμογής και ερμηνείας της ΣΔΘ, καθώς και σε αποφάσεις του ΔΔΔΘ.

Περαιτέρω βιβλιογραφία αναφορικά με ειδικότερα ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο του δικαίου της θάλασσας:

2. Γ. Τσάλτας, Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας και η προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, σε: Χ. Δίπλα/Χ. Ροζάκης (επιμ.), Το Δίκαιο της Θάλασσας και η εφαρμογή του στην Ελλάδα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 2004, σελ. 235 επ.· 3. Χ. Δίπλα, Η ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη και τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, σε: Χ. Δίπλα/Χ. Ροζάκης (επιμ.), 2004, όπ.π., σελ. 13 επ. (19 επ., 30-35)· 4. Φ. Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη στη σύγχρονη εποχή, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2007, σελ. 271 επ.· 5. Γ. Τσάλτας/Μ. Κλάδη-Ευσταθοπούλου, Το διεθνές καθεστώς των θαλασσών και των ωκεανών, εκδ. Ι. Σιδέρη, 2009, passim· 6. A. Cassese, International Criminal Law, 2003, p. 162 et seq.· 7. K. Doehring, Völkerrecht, 2. Aufl., C.F. Müller Verlag, 2004, S. 227 ff. 8. P.-M. Dupuy, Droit International Public, 8ème éd., 2008, Dalloz, p. 117 et seq., 810 et seq.· 9. M. Herdegen, Völkerrecht, 17. Aufl., 2018, C.H. Beck, S. 132 ff.· 10. S.D. Murphy, Principles of International Law, 2nd ed., 2012, Thomson/West, p. 237 et

seq.: 11. *M.N. Shaw*, *International Law*, 2008, Cambridge University Press, pp. 574 et seq., 613 et seq., 656 et seq., 1155 et seq.

Διαδίκτυακοί σύνδεσμοι: <https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/1998/392/oj> [Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας («Σύμβαση του Montego Bay»), 10.12.1982, ισχύς: 16.11.1994 – Επίσημη Εφημερίδα αριθμ. L 179 της 23/06/1998, σελ. 0003 – 0134 – κύρωση από Ελλάδα με Ν. 2321/1995 (Φ.Ε.Κ. Α' 136/23.6.1995)], <https://www.itlos.org> (ιστοσελίδα του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας)

Σύνοψη

Οι αναπτύξεις που λαμβάνουν χώρα στο παρόν μάθημα παρέχουν τα γνωστικά εφόδια, ώστε να δύναται να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν στην εκάστοτε περίπτωση έχουν τη δικαιοδοσία η Ελλάδα ή η Κύπρος να ρυθμίζουν με τους νόμους τους εγκλήματα τελεσθέντα επί αλλοδαπού πλοίου ευρισκομένου στην ανοικτή θάλασσα, στα ελληνικά χωρικά ύδατα ή στα εσωτερικά ύδατα και, ακολούθως, να αξιώνουν την εφαρμογή τους, επεμβαίνοντας με τον δικαστικό τους μηχανισμό για την εκδίκαση αυτών των εγκλημάτων και την επιβολή ποινών.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Σε περίπτωση δικαιοδοσίας της Ελλάδας, ως παράκτιου κράτους, τι οφείλουν, ενόψει του ά. 311 ΣΔΘ, να ελέγχουν τα ελληνικά δικαστήρια, όσον αφορά στο εφαρμοστέο δίκαιο επί πλοίου ξένης σημαίας, το οποίο φέρεται να εμπλέκεται σε έγκλημα;

Άσκηση 12.2

Το υπό σημαία Παναμά δεξαμενόπλοιο “Esperanza” απορρίπτει σε απόσταση 8 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της Κεφαλονιάς μαζούτ, το οποίο, λόγω των ισχυρών ανέμων, μεταφέρεται στις ακτές του νησιού, με απότοκη συνέπεια την πρόκληση σωματικών βλαβών σε λουόμενους και οικολογική καταστροφή. Εξαιτίας, όμως, της κακοκαιρίας, το δεξαμενόπλοιο καταπλέει εκουσίως τη μεθεπόμενη ημέρα στον λιμάνι του Πειραιά. Έχει η Ελλάδα ποινική δικαιοδοσία; Θα ήταν διαφορετική η απάντησή σας αν το δεξαμενόπλοιο διερχόταν από τη χωρική θάλασσα ή αν παρέμενε στην ανοικτή θάλασσα; Αιτιολόγηση.

Εργασία (ατομική)*

Κριτική επεξεργασία της υπόθεσης Lotus. Παρατηρήσεις επί των αναφευομένων ζητημάτων, ενόψει και των νεότερων νομοθετικών εξελίξεων.

[Περίπου 20 ώρες απασχόλησης]

** Ο βαθμός της ατομικής εργασίας συμμετέχει με ποσοστό 20% επί της συνολικής βαθμολογίας.*

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες μελέτης και 20 ώρες απασχόλησης με την εργασία.

Περίληψη

Το μάθημα αφιερώνεται αποκλειστικά στην εκπαίδευση των φοιτητών στη μεθοδολογία της έρευνας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι φοιτητές ενδιατρίβουν στη μεθοδολογία έρευνας, ούτως ώστε να είναι σε θέση να αντεπεξέλθουν επιτυχώς στη μελλοντική εκπόνηση της μεταπτυχιακής τους διατριβής. Σε ένα πρώτο στάδιο, λαμβάνει χώρα εξοικείωση των φοιτητών με τη συλλογή και ορθή αξιοποίηση των πρωτογενών, δευτερογενών και τριτογενών βιβλιογραφικών πηγών (primary – secondary – tertiary sources) και τον τρόπο βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Σε ένα δεύτερο στάδιο, έμφαση δίδεται στα είδη των ερευνών, στην παρουσίαση των σταδίων αυτών και, κυρίως, στον τρόπο συνδυασμού της ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας, ήτοι της μικτής ερευνητικής μεθόδου άντλησης δεδομένων· είτε πρόκειται περί πρωτογενούς είτε περί δευτερογενούς έρευνας. Συντελείται παρουσίαση της διαδικασίας που ακολουθεί ιδίως η θετικιστική (ή εμπειρική) μέθοδος άντλησης δεδομένων και συγκεκριμένα εκτίθενται ο τρόπος σχεδιασμού της έρευνας, ο ακριβής ορισμός του ερευνητικού ζητήματος, η επιλογή και περιγραφή του θεωρητικού πλαισίου, η κατασκευή ή διατύπωση των υποβαλλόμενων προς έλεγχο ερευνητικών «υποθέσεων» προς απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα (research questions), ο καθορισμός των σκοπών και στόχων της έρευνας, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, ο προσδιορισμός της ταυτότητάς της, η επιλογή και ο προσδιορισμός της/των κατάλληλης μεθόδου/ων για τη διερεύνηση των εν λόγω υποθέσεων, τα εργαλεία έρευνας και η δειγματοληψία (sampling), ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας, δηλαδή η συλλογή στοιχείων μέσω μίας ή συνδυασμού πηγών. Ακολουθούν η παρουσίαση και κριτική αξιολόγηση των ευρημάτων, η ανάλυση και ταξινόμηση των αποτελεσμάτων, ο τρόπος ελέγχου της εγκυρότητας και αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων, η αναζήτηση αιτιωδών συναρτήσεων και κανονικοτήτων, πράγμα το οποίο άγει, εν τέλει, σε επαλήθευση (μερική ή ολική) ή διάψευση (μερική ή ολική) των τεθεισών υποθέσεων, αλλά και στην παραγωγή εμπειρικών δεδομένων, στην εξέταση της δυνατότητας γενίκευσης των ευρημάτων και, συνακολούθως, στην υποβολή εκθέσεων. Ενόψει των ανωτέρω, οι φοιτητές μούονται στους τρόπους συλλογής δεδομένων και τις χρησιμοποιούμενες τεχνικές (λ.χ. ερωτηματολογίων, συνεντεύξεων), με ιδιαίτερη έμφαση να δίδεται, εν προκειμένω, στην έρευνα σε γραπτά κείμενα, όπως στη διερεύνηση και συστηματική εξέταση δικογραφιών και αρχείων (λ.χ. βιβλίο συμβάντων αστυνομίας, μητρώο κρατουμένων, αρχεία αστυνομίας, ποινικών δικαστηρίων, φυλακών, Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών), στη συλλογή εμπειρικών δεδομένων ή και αξιοποίηση υπαρχόντων στατιστικών δεδομένων (λ.χ. δικαστικής στατιστικής, στατιστικής της αστυνομίας, σωφρονιστικής στατιστικής), στις μελέτες αξιολόγησης, όπως την έρευνα της αποδοτικότητας θεσμών (λ.χ. νομοθετικών διατάξεων, μεθόδων πρόληψης και καταστολής της

εγκληματικότητας), στην αναζήτηση νομολογιακών τάσεων μέσα από έρευνα σε δικαστικές αποφάσεις, στη διερεύνηση των αντιλήψεων του κοινού σχετικά με συγκεκριμένες μεταβλητές (λ.χ. συγκεκριμένα εγκλήματα, απεγκληματοποίηση, αυστηρότητα ποινών, λειτουργία συστήματος ποινικής δικαιοσύνης), αλλά και στην κριτική προσέγγιση και αναζήτηση αιτιωδών συναρτήσεων μεταξύ μεταβλητών, στην αξιοποίηση και αξιολόγηση των ήδη δημοσιευμένων εμπειρικών στοιχείων (δευτερογενή δεδομένα), στον τρόπο εξαγωγής επιστημονικών πορισμάτων. Παρουσιάζονται δε, και ακόμη δυσχερέστερες στην πρακτική τους εφαρμογή μέθοδοι συλλογής ερευνητικών δεδομένων, όπως οι μελέτες ατομικής περίπτωσης (individual case study), παρακολούθησης (follow-up study), καθώς και οι μελέτες με ομάδες ελέγχου. Έναν από τους βασικούς στόχους συνιστά αφενός η συνειδητοποίηση και η προετοιμασία των φοιτητών για τις δυσκολίες προσπέλασης του υλικού της έρευνάς τους, τις οποίες πρόκειται να συναντήσουν και ειδικότερα για τις σχετιζόμενες με την ηθική δεοντολογία, τις πραγματικές και τεχνικές δυσχέρειες έρευνας και αφετέρου ο εμφαντικός τονισμός της αναγκαιότητας εξοβελισμού των προσωπικών πεποιθήσεων του ερευνητή, προς επίτευξη αντικειμενικότητας.

Σκοπός/Στόχοι

Βασική στοχοθεσία του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών με τη μεθοδολογία της έρευνας, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν επιτυχώς στη μελλοντική εκπόνηση της μεταπτυχιακής τους διατριβής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας οι φοιτητές θα έχουν:

- Πλήρη εικόνα των σταδίων της ερευνητικής διαδικασίας.
- Γνώση των γενικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων, των μεθόδων, των τεχνικών, των μέσων, των εργαλείων και των διαδικασιών που δύνανται να επιλέξουν για τη διεξαγωγή της έρευνάς τους.
- Την ευχέρεια να διερευνούν τις ερευνητικές τους «υποθέσεις», επαληθεύοντας ή διαψεύδοντας αυτές και να οδηγούνται σε αξιόπιστα αποτελέσματα.
- Αποκτήσει τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται ευχερώς και επιτυχώς στις ανάγκες εκπόνησης της μεταπτυχιακής τους διατριβής.

Λέξεις Κλειδιά

Μεθοδολογία έρευνας	Ερευνητική διαδικασία	Σχεδιασμός έρευνας
Δειγματοληψία	Ερευνητικά εργαλεία	Ερευνητικές «υποθέσεις»
Είδη ερευνών	Μέθοδοι και τεχνικές έρευνας	Επαλήθευση/διάψευση υπόθεσης
Ποιοτική έρευνα	Ποσοτική έρευνα	Μικτή έρευνα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. **Θεοφανίδης Σ.**, Μεθοδολογία της επιστημονικής σκέψης και έρευνας: Πώς γίνεται η επιστημονική έρευνα και πώς γράφεται μια επιστημονική εργασία, εκδ. Γ. Μπένου, 2002.
2. **Θεοφιλίδης Χ.**, Η συγγραφή επιστημονικής εργασίας: Από τη θεωρία στην πράξη, εκδ. Γ. Δαρδανός, 2002.
3. **Creswell J.W.**, Research Design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches, 4rd ed., Thousand Oaks CA: Sage, 2014.

Συμπληρωματικό υλικό

4. **Δημητρόπουλος Ε.**, Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας: Προς ένα συστηματικό δυναμικό μοντέλο μεθοδολογίας επιστημονικής έρευνας, Αθήνα: Έλλην, 2004.
5. **Παππάς Θ.**, Η μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας στις ανθρωπιστικές επιστήμες, Αθήνα: Καρδαμίτσα, 2002.
6. **Howard K./Sharp J.**, Η επιστημονική μελέτη: Οδηγός σχεδιασμού και διαχείρισης πανεπιστημιακών ερευνητικών εργασιών, Αθήνα: Gutenberg, 1996.
7. **Allan B.**, Supporting research students, London: Facet, 2003.
8. **Bell J.**, Πώς να συντάξετε μια επιστημονική εργασία: Οδηγός ερευνητικής μεθοδολογίας, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2007.

Σύνοψη

Οι φοιτητές εξοικειώνονται με τη μεθοδολογία της έρευνας, με έμφαση στον σχεδιασμό, τα είδη, τα στάδια, τον σκοπό, τις τεχνικές και τα εργαλεία αυτής και εν γένει με το σύνολο της ακολουθούμενης ερευνητικής διαδικασίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες μελέτης.

Τελική εξέταση

(14^η Εβδομάδα)

Συνοπτική περιγραφή

Στην τελική εξέταση του μαθήματος, οι φοιτητές θα κληθούν να απαντήσουν σε τέσσερις ερωτήσεις ανοικτού τύπου· δύο θεωρητικής και δύο πρακτικής φύσεως, με έμφαση στην αξιολόγηση της κριτικής ικανότητάς τους και τον τρόπο ανάπτυξης και θεμελίωσης της νομικής τους σκέψης. Η εξεταστική ενότητα των θεωρητικών θεμάτων θα αντιστοιχεί βαθμολογικά στο 20% ενώ εκείνη των πρακτικών ζητημάτων στο 30% επί του συνολικού ποσοστού (50%) της συμμετοχής των εξετάσεων στον υπολογισμό της τελικής βαθμολογίας των φοιτητών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 40 ώρες.

Άσκηση 1.1

Δίκαιο των τοπικών ορίων της ποινικής εξουσίας ενός κράτους, κανόνες εσωτερικού ποινικού δικαίου, διεθνούς ποινικού δικαίου *stricto sensu* (βλ., αντί πολλών, Χρ. Μυλωνόπουλο, 1993, όπ.π., σελ. 26-28).

Άσκηση 1.2

Προσδιορισμός ορίων ποινικής εξουσίας κρατών κ.λπ. (περί πλειόνων, βλ., αντί πολλών, Χρ. Μυλωνόπουλο, 1993, όπ.π., σελ. 29-30).

Άσκηση 2.1

Θεωρία των «δύο βαθμίδων». i. Έκταση ημεδαπής ποινικής εξουσίας. Εάν η ημεδαπή πολιτεία δικαιούται να τιμωρήσει την πράξη (δηλ. ποινική αξίωση, ποινική δικαιοδοσία), ii. Εφαρμοστές ουσιαστικές διατάξεις. Ποιο δίκαιο θα εφαρμόσει (δηλ. ημεδαπούς ή αλλοδαπούς ποινικούς κανόνες). [βλ. *inter alios*, Χρ. Μυλωνόπουλο, 1993, όπ.π., σελ. 51-52]

Άσκηση 2.2

Όχι. Οι κανόνες του διεθνούς ποινικού δικαίου είναι μονομερείς. [βλ. *inter alios*, Χρ. Μυλωνόπουλο, 1993, όπ.π., σελ. 53-57]

Άσκηση 3.1

Όχι. Η απειλή ποινής είναι νόμιμη μόνον όταν είναι και αναγκαία – Γνώμονες (ταξινόμηση του Oehler): Αρχή αυτοπροστασίας του κράτους (*scil.* προστασία εννόμων αγαθών και διαφύλαξη ειρηνευμένης έννομης τάξης) ή διεθνής αλληλεγγύη στην καταπολέμηση του εγκλήματος. [βλ., *inter alios*, Χρ. Μυλωνόπουλο, 1993, όπ.π., σελ. 112 επ.]

Άσκηση 3.2

Έγκλημα αποστάσεως – Τόπος επελεύσεως του όλου εγκλήματος. Θεωρία ενότητας. Άρθρο 16 Π.Κ.

Εργασία (ομαδική)

Ερώτηση κρίσεως. Απάντηση βάσει των αρχών του διεθνούς ποινικού δικαίου.

Άσκηση 4.1

Οι ελληνικοί < ά. 8 εδ. θ΄ Π.Κ.

Άσκηση 4.2

Ερώτηση κρίσεως και για τον λόγο αυτόν κρίνεται σκόπιμο να μη δοθούν ενδεικτικές απαντήσεις. Οι αρχές του δ.π.δ. με γνώμονα τις οποίες θα απαντήσουν οι φοιτητές στο ερώτημα, θα έχουν αναλυθεί στο μάθημα.

Άσκηση 5.1

Έγκλημα πολέμου κατά προσώπων. Σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Γενεύης, προστατευόμενα πρόσωπα στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις είναι, μεταξύ άλλων, και οι αιχμάλωτοι πολέμου.

Άσκηση 5.2

Επιθέσεις κατευθυνόμενες κατά αντικειμένων, όπως στρατόπεδα, κτήρια, όπου απασχολούνται επιτελικά στελέχη του στρατού, αποθήκες και εργοστάσια παραγωγής πυρομαχικών ή γενικότερα όπλων, στρατιωτικά οχήματα, αεροσκάφη ή πλοία, που μεταφέρουν στρατιώτες κ.λπ.

Άσκηση 6.1

Ερώτηση κρίσεως με βάση τα διδαχθέντα στην ενότητα. [Βλ. όλως ενδεικτικώς, G. Werle, Völkerstrafrecht, 2003, S. 250 ff.· St. Meseke, Der Tatbestand der Verbrechen gegen die Menschlichkeit nach dem Römischen Statut des Internationalen Strafgerichtshofes, 2004, S. 165 ff.· K. Ambos, Der Allgemeine Teil des Völkerstrafrechts, 2004, S. 774-778.]

Άσκηση 6.2

Ερώτηση κρίσεως με βάση τα διδαχθέντα στην ενότητα. [Βλ. όλως ενδεικτικώς, St. Meseke, Der Tatbestand der Verbrechen gegen die Menschlichkeit nach dem Römischen Statut des Internationalen Strafgerichtshofes, 2004, S. 130-147· G. Werle, Völkerstrafrecht, 2003, S. 247-250, με περαιτέρω παραπομπές.]

Άσκηση 7.1

Οι μειονότητες, των οποίων τα μέλη έχουν κοινή ιθαγένεια σε σχέση με τα μέλη της πλειοψηφίας, θεωρούνται εθνικές ομάδες.

[βλ. ενδεικτικώς, G. Werle, Völkerstrafrecht, 2003, S. 206 ff.]

Άσκηση 7.2

Η απόφαση Akayesu ενέταξε στην κατηγορία της πρόκλησης βαριάς σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας, και τους βιασμούς γυναικών της Ομάδας Tutsi, οι οποίοι συχνά επιχειρούνταν δημοσίως από διαφορετικούς άνδρες [ΔΠΔ για τη Ρουάντα, απόφαση της 2.9.1998 (Akayesu, TC), §§ 706, 731].

[Περί πλειόνων, βλ. ενδεικτικώς σε *W. Schabas, Genocide in International Law, The Crime of Crimes*, 2000, p. 161 et seq.]

Άσκηση 8.1

Επί υπουργών εξωτερικών, το Διεθνές Δικαστήριο δέχθηκε, στην υπόθεση “Arrest Warrant” [απόφαση *Democratic Republic of the Congo v. Belgium* (14.2.2002)], απόλυτη ετεροδικία σε ποινικές διαδικασίες, δηλαδή απαλλαγή από την αλλοδαπή ποινική δικαιοδοσία, χωρίς να εξετάζεται η υπηρεσιακή φύση της διωκόμενης συμπεριφοράς. Την απόλυτη ετεροδικία θεμελίωσε εν προκειμένω το Διεθνές Δικαστήριο στα κοινά στοιχεία, τα οποία υφίστανται μεταξύ του λειτουργήματος των υπουργών εξωτερικών και εκείνου των αρχηγών κρατών και των διπλωματών, για τους οποίους ισχύει η ετεροδικία. Οι σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν υπάγονται στον άξιο προστασίας κύκλο υπηρεσιακών πράξεων. Κατ’ εξαίρεση, δεν προστατεύονται εν υπηρεσία αρχηγοί κρατών και άλλοι κρατικοί αξιωματούχοι σε περίπτωση ποινικής δίωξης που ασκείται από διωκτικές αρχές διεθνών ποινικών δικαστηρίων, ένεκα ιδιαίτερος σοβαρών εγκλημάτων, όπως είναι το έγκλημα της γενοκτονίας, της επίθεσης, τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

(Βλ. *inter alia*, σε: ICJ Reports 2001, p. 121· International Legal Materials 2002, p. 536)

Άσκηση 8.2

Η υποχρέωση για έκφραση συγγνώμης από το κράτος Χ προς το κράτος Κ προϋποθέτει τη στοιχειοθέτηση διεθνοδικαιικής ευθύνης του κράτους Χ για το τρομοκρατικό κτύπημα και ειδικότερα την παραβίαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου, δηλαδή την παράβαση διεθνοδικαιικής υποχρέωσης που θα ήταν καταλογιστή στο κράτος Χ. Ωστόσο, παράβαση της διεθνοδικαιικής υποχρέωσης εκ μέρους του κράτους Χ δεν φαίνεται να υφίσταται, δοθέντος ότι ναι μεν η διάταξη του άρθρ. 2 αριθμ. 4 του Χάρτη του ΟΗΕ ορίζει, ότι τα μέλη του ΟΗΕ υποχρεούνται να απέχουν στις διεθνείς τους σχέσεις από τη χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας κάθε κράτους, εντούτοις η εν λόγω διάταξη διέπει τις σχέσεις μεταξύ κρατών μελών του ΟΗΕ και όχι εκείνες με τρομοκρατικές οργανώσεις ή άλλα μορφώματα που δεν έχουν διεθνή νομική προσωπικότητα. Η οργάνωση Ο δεν είναι όργανο του κράτους Χ (ά. 4-7) και δεν ασκεί κρατική εξουσία ούτε συνάγεται εν προκειμένω ότι το κράτος Χ άσκησε επιρροή ή έδωσε εντολή στην οργάνωση Ο, ενώ, επιπλέον, δεν αναγνώρισε και δεν υιοθέτησε την πράξη της οργάνωσης Χ ως δική του (ά. 11). Ενόψει των ανωτέρω, το κράτος Κ δεν δικαιούται να ζητήσει την έκφραση συγγνώμης από το κράτος Χ, εφόσον το τελευταίο δεν παρέβη καμιά διεθνοδικαιική υποχρέωση και, ως εκ τούτου, δεν υπέχει διεθνοδικαιική ευθύνη.

[Αναλυτικότερα περί της διεθνοδικαιικής ευθύνης των κρατών, βλ. *Α. Γκόκαρη/Φ. Παζαρτζή, Η διεθνής ευθύνη των κρατών. Στα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, στη διεθνή νομολογία και βιβλιογραφία*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2004, σελ. 15 επ., 45-53· *Χρ. Σατλάνη, Θεμελιώδεις έννοιες και διαστάσεις της διεθνούς και ευρωπαϊκής έννομης τάξης. Μια εισαγωγή στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2005, σελ. 407-421.]

Άσκηση 9.1

Το παραδεκτό μίας διαδικασίας ενώπιον του ΔΠΔ, όπως και η δικαιοδοσία του τελευταίου, δύναται να αποτελέσει αντικείμενο αυτεπάγγελτης έρευνας ή ενστάσεων (βλ. ά. 19 ΚΡΔΠΔ).

Άσκηση 9.2

Η ορθή απάντηση είναι το β (Όχι). Αιτιολόγηση: Όταν ένα συμβαλλόμενο κράτος-μέρος παραπέμψει στον Εισαγγελέα μία πραγματική κατάσταση, κατ' άρθρον 14 ΚΡΔΠΔ, δεν δύναται να ανακαλέσει το σχετικό αίτημά του, κατά πρώτον, διότι παρόμοια δυνατότητα δεν προβλέπεται από το ΚΡΔΠΔ στα ά. 13 και 14 και κατά δεύτερον, διότι με το σχετικό αίτημα δημιουργείται εκκρεμοδικία και το ζήτημα έχει εκφύγει πλέον της κυριαρχικής εξουσίας του κράτους το οποίο παρέπεμψε την υπόθεση στον Εισαγγελέα και στο ΔΠΔ. [Βλ. σχετικά και *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, 2006, όπ.π., S. 262 ff., 264.]

Άσκηση 10.1

Βλ. ενδεικτικώς, *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, 2006, S. 279 ff., με περαιτέρω παραπομπές στη νομική θεωρία και στη νομολογία των *ad hoc* διεθνών ποινικών δικαστηρίων για την πρώτην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα· *G. Niyungeko, La preuve devant les juridictions internationales*, Éditions Bruylant, Bruxelles, 2005, p. 239 et seq. και στην ελληνική βιβλιογραφία, *Χρ. Σατλάνη, Δικαιικοί κανόνες απόδειξης ενώπιον διεθνών δικαστηρίων*, Επετηρίδα του Αρμενόπουλου 2007 (τόμος 28), σελ. 113 -136· *Χρ. Σατλάνη, Η διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου κατά το Καταστατικό της Ρώμης του 1998 και τα συναφή ζητήματα*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2009, σελ. 61-87.

Άσκηση 10.2

Όχι – βλ. ά. 63 ΚΡΔΠΔ.

Άσκηση 10.3

Υπό τις ως άνω περιστάσεις, η διμερής συμφωνία μεταξύ του κράτους υποδοχής και του αποστέλλοντος κράτους θα πρέπει, κατά την κρατούσα άποψη, να θεωρείται ως ανίσχυρη – *jus cogens*, βλ. και ά. 53 («Συμβάσεις που συγκρούονται με έναν αναγκαστικό κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου») Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών του 1969. Διμερείς συμφωνίες περί ασυλίας που έχουν συναφθεί μετά την επικύρωση ή προσχώρηση ή αποδοχή του Καταστατικού του ΔΠΔ θα πρέπει να υποχωρούν ενώπιον της δεσμευτικής ισχύος του τελευταίου και δη της –κατ' άρθρον 89 § 1 εδ. β' του ΚΡΔΠΔ– ειδικής υποχρέωσης του κράτους υποδοχής και του αποστέλλοντος κράτους να συμμορφώνονται με τις αιτήσεις του ΔΠΔ για σύλληψη και παράδοση ορισμένου προσώπου.

[Βλ. σχετικά και *M. Chérif Bassiouni, Réprimer des Crimes Internationaux: Jus Cogens et Obligatio Erga Omnes*, in: Comité International de la Croix Rouge, Répression Nationale des Violations du Droit International Humanitaire, pp. 29-55· τον ίδιο, *International Crimes: Jus Cogens et Obligatio Erga Omnes*, Law and Contemporary Problems 1996, pp. 63-74· *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, München: Beck, 2006, S. 293-295· *C. Mangold, Die völkerrechtliche Verfolgung von*

Individuen durch internationale Strafgerichtshöfe, 2007, Peter Lang, S. 284 ff.· *Κ. Μαγκλιβέρα*, Η μη άσκηση δικαιοδοσίας από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο βάσει του άρθρου 98 § 2 της Συνθήκης της Ρώμης: Η περίπτωση των διμερών συμφωνιών ασυλίας που προωθούν οι ΗΠΑ, σε: *Κ. Κούφα/Φ. Παζαρτζή* (επιμ.), Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη ως μηχανισμός επιβολής του διεθνούς δικαίου, 2007, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 45-82 (63επ..)]

Άσκηση 10.4

Εν προκειμένω, πρόκειται περί περιπτώσεων κρυφής και μυστικής διενέργειας πράξεων κυριαρχίας ενός κράτους σε ξένο έδαφος και παραβίασης ξένης εδαφικής κυριαρχίας. Κατά τους *Χ. Σατλάνη* (Η διαδικασία ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου κατά το Καταστατικό της Ρώμης του 1998 και τα συναφή ζητήματα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2009, σελ. 163 επ.), *M. Herdegen* (Die Völkerrechtswidrige Entführung eines Beschuldigten als Strafverfolgungshindernis, Europäische Grundrechte Zeitschrift 1986, S. 1 ff.) και *K. Hailbronner* [in: W.G. Vitzthum (Hrsg.), Völkerrecht, 4th Aufl., 2007, De Gruyter, S. 259, όπου και περαιτέρω παραπομπές], δεν παράγεται, κατά το διεθνές δίκαιο, δικονομικό κώλυμα και δεν αποδυναμώνεται η ποινική αξίωση του διώκοντος κράτους ένεκα της παραβίασης της ξένης εδαφικής κυριαρχίας, με βάση αφενός το επιχείρημα ότι η προσβολή των κανόνων του διεθνούς δικαίου δεν παράγει δικαιώματα για τον κατηγορούμενο και αφετέρου την πρακτική “male captus bene judicatus” [βλ. 2^ο μάθημα]. Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας δέχθηκε, ότι δεν υφίσταται κανόνας του διεθνούς δικαίου, κατά τον οποίο αποκλείεται η διεξαγωγή μίας ποινικής διαδικασίας εναντίον προσώπου που συνελήφθη μετά από παραβίαση της εδαφικής κυριαρχίας ενός ξένου κράτους και μεταφέρθηκε στο έδαφος του κράτους του δικάζοντος δικαστηρίου (BVerfG, NJW 1986, S. 3021 ff.). Contra: *Χ. Μυλωνόπουλος* (Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, 1993, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, σελ. 93 επ.), ο οποίος υποστηρίζει ότι η επιλήψιμη από πλευράς διεθνούς δικαίου σύλληψη κατηγορουμένου συνιστά δικονομικό κώλυμα και παρεμποδίζει τη διεξαγωγή ποινικής δίκης.

Βλ., συναφώς, επί της «υποθέσεως Eichmann», *D. Lasok*, The Eichmann Trial, **The International and Comparative Law Quarterly** 11 (1962), pp. 355-374· *K. Jaspers*, Who Should Have Tried Eichmann?, **Journal of International Criminal Justice** 4 (2006), pp. 853-858.

Άσκηση 11.1

Η απαγόρευση επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους και η απαγόρευση χρήσης ένοπλης βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητάς του ή της πολιτικής ανεξαρτησίας του (κανόνας jus cogens), που εισάγει το άρθρ. 2 §§ 4, 7 του Χάρτη του ΟΗΕ.

Άσκηση 11.2

Βλ. ενδεικτικώς, *I. Καρεκλά*, 2018, όπ.π., σελ. 65-70, 137 επ.

Άσκηση 12.1

Τα ελληνικά δικαστήρια θα οφείλουν να ελέγχουν, εάν το κράτος της σημαίας του πλοίου που φέρεται να εμπλέκεται σε έγκλημα έχει καταστεί με επικύρωση ή προσχώρηση κράτος μέρος στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, και σε αυτήν την περίπτωση θα μπορούν να την εφαρμόσουν

ή αν ισχύει άλλη συμβατική ρύθμιση (κύρωση διεθνούς σύμβασης) ή αν υφίσταται εθιμικός κανόνας διεθνούς δικαίου, που θα μπορούσε να διέπει τις σχέσεις Ελλάδας και κράτους της σημαίας του πλοίου.

Άσκηση 12.2

Σύμφωνα με τη θεωρία της ενότητας, η ρύπανση τελείται μεν στην ανοικτή θάλασσα, αλλά και στα ελληνικά χωρικά ύδατα, εφόσον τα αποτελέσματα της απόρριψης μαζούτ επέρχονται σε αυτά. Στην πρώτη περίπτωση, κατά την οποία το δεξαμενόπλοιο “Esperanza” κατέπλευσε εκουσίως στο λιμάνι του Πειραιά, εξαιτίας των ισχυρών ανέμων, η Ελλάδα θα έχει ποινική δικαιοδοσία κατ’ ά. 218 § 1 και 220 § 1 της ΣΔΘ και μάλιστα θα υπάρχει η δυνατότητα της επιβολής των ποινών του ά. 230 §§ 1,2. Το αυτό θα ίσχυε, κατ’ ά. 220 § 2 ΣΔΘ και στη δεύτερη περίπτωση, της διέλευσης του δεξαμενόπλοιου από τη χωρική θάλασσα. Στην τρίτη, όμως, περίπτωση, κατά την οποία το δεξαμενόπλοιο θα παρέμενε στην ανοικτή θάλασσα, η Ελλάδα δεν θα είχε δικαίωμα να ενεργήσει οιαδήποτε επέμβαση, λ.χ. να συλλάβει το πλήρωμα και να το δικάσει για τα τελεσθέντα εγκλήματα, διότι δεν παρέχεται από τη ΣΔΘ παρόμοια εξουσιοδότηση.

Εργασία (ατομική)

Ερώτηση κρίσεως και για τον λόγο αυτόν κρίνεται σκόπιμο να μη δοθούν ενδεικτικές απαντήσεις. Η εν λόγω υπόθεση θα έχει αναλυθεί στο μάθημα. [Για την ανάπτυξη της σχετικής προβληματικής με αναφορά σε συναφείς υποθέσεις, βλ., ενδεικτικώς, σε *Χρ. Μυλωνόπουλο, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, β’ έκδ., 1993, Αντ. Σάκκουλα, σελ. 158· Ε. Ρούκουνα, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, β’ έκδ., 2015, Νομ. Βιβλιοθήκη, σελ. 199 επ., 209 επ. Ωστόσο, η επεξεργασία των τιθέμενων ζητημάτων επιβάλλεται να γίνει και υπό το φως των μεταγενέστερων της υπόθεσης νομοθετικών εξελίξεων, εν είδει συγκριτικής παράθεσης.]*